

Polski Instytut Spraw Międzynarodowych

POLSKIE
DOKUMENTY
DYPLOMATYCZNE

1980

LIPIEC-GRUDZIEŃ

P
D
D

POLSKIE DOKUMENTY DYPLOMATYCZNE

KOMITET REDAKCYJNY

Przewodniczący
Sławomir Dębski

Wiceprzewodniczący i redaktor naczelny
Włodzimierz Borodziej

Członkowie zwyczajni

Jan Stanisław Ciechanowski, Małgorzata Gmurczyk-Wrońska,
Bogdan Grzełowski, Magdalena Hułas, Marek Kornat, Maciej Koźmiński,
Andrzej Kunert, Paweł Machcewicz, Piotr M. Majewski, Andrzej Paczkowski,
Adam Daniel Rotfeld, Krzysztof Ruchniewicz, Małgorzata Ruchniewicz,
Ryszard Stemplowski, Jacek Tebinka, Mariusz Wołos, Stanisław Żerko

Członkowie ex officio

zastępca dyrektora PISM – Jacek Foks
zastępca dyrektora Biura Archiwum i Zarządzania Informacją MSZ
– Joanna Lang
Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych – Paweł Pietrzyk
dyrektor Archiwum Akt Nowych – Tadeusz Krawczak

Sekretarz
Piotr Długolecki

POLSKIE
DOKUMENTY
DYPLOMATYCZNE

1980

lipiec–grudzień

REDAKTOR

Piotr Długolecki

POLSKI INSTYTUT SPRAW MIĘDZYNARODOWYCH
WARSZAWA 2020

Wydawca dziękuje Archiwum Akt Nowych i Archiwum Ministerstwa
Spraw Zagranicznych za pomoc udzieloną przy powstawaniu publikacji

© POLSKI INSTYTUT SPRAW MIĘDZYNARODOWYCH 2020

www.pism.pl

OPRACOWANIE REDAKCYJNE

Eliza Otto

INDEKS OSOBOWY

Marcin Furdyna

INDEKS RZECZOWY

Marcin Furdyna

REDAKCJA TECHNICZNA

PROJEKT OKŁADKI

Dorota Dołęgowska

ISSN: 2449-6774

ISBN: 978-83-66091-51-1

POLSKI INSTYTUT SPRAW MIĘDZYNARODOWYCH

UL. WARECKA 1A, 00-950 WARSZAWA

Druk:

Centrum Poligrafii Sp. z o.o.

ul. Łopuszańska 53, 02-232 Warszawa

SPIS TREŚCI

WSTĘP	VII
LISTA DOKUMENTÓW	XXI
DOKUMENTY	1
ANEKSY	937
WYKAZ SKRÓTÓW	959
INDEKS RZECZOWY	969
INDEKS OSOBOWY	985

WSTĘP

W drugiej połowie 1980 r. największy wpływ na kształt polskiej polityki zagranicznej miały wydarzenia wewnętrzne. Pogarszająca się sytuacja gospodarcza, fala strajków, utworzenie NSZZ „Solidarność”, utrata władzy przez Edwarda Gierka oraz groźba radzieckiej interwencji w Polsce definiowały zakres polskich relacji międzynarodowych.

Istnienie legalnej i niekontrolowanej przez władze organizacji, jaką była „Solidarność”, stanowiło wyłom w powojennej rzeczywistości obozu socjalistycznego. Skomplikowało ono relacje Polski z ZSRR oraz pozostałymi państwami socjalistycznymi, które obawiały się, że podobne procesy mogą zajść również w ich krajach. W efekcie starano się ograniczać kulturalne, naukowe i turystyczne kontakty z Warszawą, a głównym tematem rozmów politycznych była sytuacja wewnętrzna PRL.

Pojawienie się „Solidarności” oznaczało także złamanie monopolu władz partyjno-państwowych w zakresie polityki zagranicznej. Nowy związek zawodowy prowadził bowiem niezależną od PZPR działalność międzynarodową, polegającą na organizowaniu wzajemnych wizyt delegacji związkowych, utrzymywaniu kontaktów z zagranicznymi partiami politycznymi, rozwijaniu relacji z dziennikarzami oraz aktywnym włączeniu się w działalność organizacji międzynarodowych.

Władze z kolei starały się ograniczyć kontakty międzynarodowe poprzez wprowadzenie restrykcji wizowych, ograniczenie przyjazdów dziennikarskich, redukcję kontaktów politycznych i odwoływanie przygotowanych już wizyt (m.in. I sekretarza KC w RFN i prezydenta Francji w Polsce).

Działania te nakładały się na i tak napiętą sytuację międzynarodową wywołaną inwazją ZSRR na Afganistan, której następstwa wpływały hamująco na proces rozbrojeniowy oraz utrudniały przygotowanie i przebieg spotkania KBWE w Madrycie. Obawa przed radziecką interwencją zbrojną w Polsce dodatkowo skomplikowała relacje międzyblokowe. W konsekwencji pod koniec 1980 r. tzw. kryzys polski stał się jednym z głównych tematów zimnowojennej konfrontacji, a Polska znalazła się w centrum zainteresowania światowej polityki. Politykę zagraniczną władz PRL w tej sytuacji determinowała z jednej strony presja wywierana przez ZSRR i kraje socjalistyczne, a z drugiej – wzmożona aktywność Zachodu (w tym NATO i EWG) przestrzegającego przed konsekwencjami ewentualnej interwencji.

Dodatkowo pogłębiający się kryzys gospodarczy wymuszał na władzach PRL podejmowanie coraz bardziej rozpaczliwych starań o uzyskanie kolejnych kredytów, odroczenie spłat pożyczek już zaciągniętych i pozyskanie pomocy żywnościowej. Prośby o pomoc kierowano zarówno do socjalistycznych sojuszników, jak i do EWG oraz krajów zachodnich. W działaniach wobec krajów Trzeciego Świata koncentrowano się na próbach uzyskania intratnych kontraktów, z reguły nieskutecznych. Położenie PRL stało się jeszcze trudniejsze po wybuchu wojny iracko-irańskiej – konsekwencją ewakuacji tysięcy polskich robotników był brak możliwości uzyskania zapłaty za realizowane kontrakty.

Pogorszenie się sytuacji wewnętrznej skutkowało także wzrostem aktywności środowisk polonijnych. Organizowano manifestacje pod polskimi ambasadami i konsulatami, domagano się uwolnienia osób represjonowanych i protestowano przeciwko ewentualnemu wkroczeniu ZSRR. W obronie opozycjonistów występowały także ugrupowania zachodnie, partie polityczne czy pierwszy pochodzący z wyborów, a zatem szukający swego miejsca na mapie politycznej Parlament Europejski. Władze PRL starały się odpowiadać wzmożeniem działań propagandowych i formułowaniem oskarżeń o ingerencję w sprawy wewnętrzne.

Ciekawym elementem relacji bilateralnych PRL były te ze Stolicą Apostolską a szczególnie próby uzyskania papieskiego wsparcia w kontaktach z Kościołem w Polsce, co miałoby złagodzić nastroje panujące w kraju i za granicą.

Do pozapolitycznych aspektów działalności zagranicznej należy z pewnością zaliczyć kwestie związane z bojkotem XXII Letnich Igrzysk Olimpijskich w Moskwie przez USA i niektóre państwa zachodnie. Dostrzec można również nieznaczące nasilenie kontaktów polsko-żydowskich, głównie dotyczących spraw historycznych. Pewnej intensyfikacji uległa także sfera działań nazywana w późniejszych latach polityką historyczną. Wpływ na ten fakt miały uroczystości upamiętniające zbrodnię katyńską, organizowane przede wszystkim

w Kanadzie i w Wielkiej Brytanii. Zauważalne były ponadto obawy PRL przed tzw. falą pruską, czyli rosnącym zainteresowaniem historią Prus w RFN i NRD. Swoistą formą konkurencji w upamiętnianiu historii był wysunięty przez władze projekt sprowadzenia do kraju szczątków Władysława Sikorskiego, który miał na celu umniejszenie znaczenia uroczystości 100. rocznicy urodzin generała organizowanych przez polską emigrację.

Wydarzeniem ze świata kultury, jednak o wydźwięku politycznym, było przyznanie Literackiej Nagrody Nobla emigracyjnemu poecie (byłemu pracownikowi MSZ) – Czesławowi Miłoszowi.

STRUKTURA MSZ; ZMIANY W STOSUNKACH BILATERALNYCH

Druga połowa 1980 r. przyniosła zmianę na stanowisku ministra spraw zagranicznych. Miejsce Emila Wojtaszka, piastującego ten urząd od grudnia 1976 r., zajął dotychczasowy wiceminister i wieloletni pracownik MSZ – Józef Czyrek. Ta decyzja była elementem szerszych przetasowań w kierownictwie partyjno-państwowym, które zaowocowały roszadami w składzie Biura Politycznego i wymianą prezesa Rady Ministrów. Nowym premierem (w miejsce Edwarda Babiucha) został sekretarz KC PZPR Józef Pińkowski. Zmiany przeprowadzono 24 sierpnia, a Sejm zatwierdził je formalnie 5 września. Najważniejszym jednak wydarzeniem w drugiej połowie roku, jeśli chodzi o władze PRL, było zastąpienie Edwarda Gierka przez Stanisława Kanię na stanowisku I sekretarza KC PZPR. Odsunięcie dotychczasowego przywódcy oznaczało koniec pewnej epoki i poza konsekwencjami natury politycznej skutkowało także rotacjami personalnymi.

Nowo mianowany minister spraw zagranicznych był (od lutego) członkiem KC PZPR, nie wszedł jednak jeszcze w skład Biura Politycznego. W BP pozostał poprzedni minister – Emil Wojtaszek, który dodatkowo objął funkcję sekretarza KC do spraw międzynarodowych. Zastąpił Jerzego Waszczuka, powołanego na to stanowisko w lutym (wcześniej był on kierownikiem Kancelarii Sekretariatu KC)¹.

W MSZ zmiany objęły także szczebel wiceministra. Funkcję tę przestali pełnić Józef Czyrek, w związku z objęciem stanowiska szefa resortu, i Eugeniusz

¹ Szerzej zob. W. Janowski, A. Kochański, *Informator o strukturze personalnej centralnego aparatu PZPR 1948–1990*, ISP PAN, Warszawa 2008 oraz T. Mołdawa, *Ludzie władzy 1944–1991. Władze państwowe i polityczne Polski według stanu na dzień 28 II 1991*, PWN, Warszawa 1991.

Kułaga, mianowany ambasadorem w Paryżu. Nowymi wiceministrami zostali Tadeusz Olechowski, dotychczasowy ambasador w stolicy Francji, oraz Józef Wiejacz, pełniący wcześniej obowiązki dyrektora Departamentu Studiów i Programowania. W centrali MSZ doszło także do wymiany kilku dyrektorów poszczególnych komórek organizacyjnych – Gabinetu Ministra, Departamentu IV, Departamentu Studiów i Planowania, Departamentu Konsularnego oraz Centrum Informacji. Z funkcji dyrektora generalnego został odwołany Karol Nowakowski, same stanowisko to pozostało nieobsadzone. Te rozszady personalne (dotyczące także wicedyrektorów) wynikały po części ze standardowej ministerialnej rotacji, a po części były zapewne elementem przetasowań wprowadzonych przez nowego ministra.

W omawianym okresie nie doszło w zasadzie do zmian w strukturze resortu, jedynie ministerialne Archiwum otrzymało nową nazwę – Departament Archiwum i Dokumentacji Historycznej. W skład MSZ wchodziły zatem departamenty terytorialne: Departament ds. Stosunków z ZSRR (utworzony w 1973 r.), Departament I (stosunki z europejskimi krajami socjalistycznymi), Departament II (sprawy Azji, Australii i Oceanii), Departament III (Ameryka Północna i Południowa), Departament IV (Europa Zachodnia) oraz Departament V (Afryka i Bliski Wschód). Ponadto funkcjonowały Departament Studiów i Programowania, Departament Międzynarodowych Organizacji, Departament Konsularny, Departament Kadr i Szkolenia, Departament Administracji, Finansów i Inwestycji, Departament Łączności oraz Departament Prasy, Współpracy Kulturalnej i Naukowej, a także Departament Prawno-Traktatowy. W resorcie działały również: Gabinet Ministra, Biuro Wojskowe, Centrum Informacji, Protokół Dyplomatyczny, wspomniany Departament Archiwum i Dokumentacji Historycznej, Biuro Tłumaczy oraz Biuro ds. Socjalnych.

Strukturę MSZ w drugiej połowie 1980 r. wraz z informacją o osobach kierujących poszczególnymi jednostkami organizacyjnymi i zmianach personalnych przedstawia schemat zamieszczony w aneksie nr II².

W drugiej połowie 1980 r. Polska nie nawiązała stosunków dyplomatycznych z żadnym nowym państwem. Doszło jedynie do podniesienia rangi przedstawicielstw dyplomatycznych w relacjach z Haiti – ze szczebla poselstw do szczebla ambasad (zob. dok. nr 294).

² Szerzej na temat struktury MSZ zob. K. Szczepanik, *Organizacja polskiej służby zagranicznej 1918–2010*, Wydawnictwo Naukowe Askon, Warszawa 2012.

PODSTAWA ŹRÓDŁOWA I KRYTERIA WYBORU

W ramach kwerendy prowadzonej na potrzeby niniejszego tomu najwięcej uwagi poświęcono dokumentom zgromadzonym w Archiwum Ministerstwa Spraw Zagranicznych i Archiwum Akt Nowych³. Dzięki wsparciu dra Przemysława Gasztolda i dra Władysława Bułhaka możliwe było także opublikowanie kilkunastu dokumentów z Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej. Nie spełniła natomiast pokładanych w niej oczekiwań kwerenda przeprowadzona w Archiwum Ministerstwa Rozwoju, w zasobach którego w dalszym ciągu znajduje się część dokumentów dawnego Ministerstwa Handlu Zagranicznego i Gospodarki Morskiej⁴ – wśród zgromadzonych w tym archiwum dokumentów wytworzonych w drugiej połowie 1980 r. dominują materiały dotyczące szczegółowych spraw technicznych i finansowych, bezwartościowe dla tomu PDD.

Za najistotniejszą kolekcję spośród wykorzystanych w tomie należy uznać bez wątpienia Zespół Depesz znajdujący się w Archiwum MSZ. Zebrane są w nim szyfrogramy przesyłane między centralą MSZ w Warszawie a placówkami dyplomatycznymi, konsularnymi, misjami wojskowymi (Berlin Zachodni i Kaesong) oraz przedstawicielstwami przy organizacjach międzynarodowych. Szyfrogramy – wobec braku skuteczniejszego środka komunikacji – stanowią unikalne źródło ukazujące politykę zagraniczną w akcji, ilustrujące bieżące działania polskich dyplomatów. Specyficzną część Zespołu Depesz stanowią okólniki (szyfrogramy okólne) wysyłane z centrali MSZ do wszystkich lub do części placówek dyplomatycznych, w zależności od poruszanej tematyki. Okólniki zawierają najczęściej zbiorcze instrukcje w konkretnych sprawach, informacje o wizytach, wydarzeniach międzynarodowych, prowadzonych rozmowach czy stanowisku PRL wobec różnych zagadnień. W drugiej połowie 1980 r. ze względu na kryzys wewnętrzny znaczna ich część dotyczyła wydarzeń w Polsce, stanowiąc wytyczne dla dyplomatów co do sposobu informowania o sprawach krajowych. Zasadniczą zaletą okólników jest ich skrótowość, która sprawia, że są znacznie bardziej interesujące niż obszerne notatki. Dzięki ich esencjonalności możliwe jest także zamieszczenie w tomie większej liczby dokumentów, a tym samym pełniejsze zilustrowanie polskiej polityki zagranicznej. Wykorzystanie okólników pozwala ponadto na uniknięcie wielokrotnego publikowania tych samych informacji – w notatkach bowiem, szczególnie tych poświęconych wizytom, często powielano

³ Materiały zgromadzone w AAN stanowią jedynie kilka procent dokumentów umieszczonych w tomie, którego zasadnicza część to archiwalia przechowywane w AMSZ.

⁴ Większość archiwaliów wytworzonych przez MHZiGM (i MHZ) włączono do zbiorów AAN.

całe passusy (czasem w niezmienionej formie) na temat bieżącej polityki zagranicznej, wydarzeń w kraju czy stosunku Polski do poszczególnych zagadnień. Dodatkowo ta forma wymuszała ograniczenie charakterystycznej dla okresu PRL ideologicznej nowomowy, dla której nie starczało miejsca w kosztownej korespondencji szyfrowej. Dominacja szyfrogramów nie oznacza oczywiście całkowitej rezygnacji z publikowania notatek, sprawozdań czy raportów – ich szeroki wybór również wszedł w skład niniejszego tomu.

Szyfrogramy (w tym okólniki) wykorzystano także jako obszerne cytaty w przypisach, ukazując w ten sposób szerszy kontekst lub dalszy ciąg czy genezę danej sprawy.

Kwerenda przeprowadzona w Archiwum MSZ objęła też spuściznę aktową wytworzoną przez pozostałe komórki organizacyjne resortu. Zbiory z tego okresu nie zostały jeszcze opracowane – są udostępniane na podstawie tzw. spisów zdawczo-odbiorczych. Zakwalifikowano zatem do druku dokumenty powstałe we wszystkich departamentach terytorialnych i problemowych. Spośród tych ostatnich za najważniejsze należy uznać zbiory DPWKiN, Departamentu Konsularnego oraz Departamentu Studiów i Programowania. Do tomu włączono także kilka dokumentów pochodzących z Gabinetu Ministra, przygotowanych na potrzeby posiedzeń Kolegium MSZ. Wydaje się, że zmiana na stanowisku I sekretarza KC PZPR i nowa sytuacja wynikająca z międzynarodowej aktywności NSZZ „Solidarność” skłoniły resort do zintensyfikowania prac w zakresie planowania oraz przygotowywania analiz lub prognoz. W efekcie w tomie zamieszczono większą w stosunku do pierwszej połowy roku liczbę dokumentów koncepcyjno-programowych. Nieco bardziej wartościowa okazała się także kwerenda przeprowadzona w rozczarowujących z reguły zbiorach Departamentu ds. Stosunków z ZSRR.

Warto podkreślić, że w Archiwum MSZ znajdują się dokumenty nie tylko o charakterze dyplomatyczno-konsularnym, lecz także wojskowej, wywiadowczej czy gospodarczej proveniencji, które zostały przekazane do MSZ w ramach współpracy międzyresortowej. Umożliwiło to opublikowanie materiałów MSW ilustrujących kontakty cudzoziemców z przedstawicielami opozycji w PRL czy dotyczących wymiany osobowej. Ministerstwo spraw zagranicznych było ponadto odpowiedzialne za łączność szyfrową innych resortów, w tym MHZiGM, dzięki czemu w tomie znalazły się również źródła ukazujące działania handlowe i gospodarcze.

Największe znaczenie dla kwerendy przeprowadzonej w AAN miały akta zgromadzone w zespole KC PZPR, ze szczególnym uwzględnieniem dokumentów Biura Politycznego, Sekretariatu KC, Kancelarii Sekretariatu, Wydziału Zagranicznego oraz Sekretariatu I Sekretarza. To w nich zachowały się

m.in. notatki z rozmów przedstawicieli Biura Politycznego i sekretarzy KC z politykami krajów socjalistycznych na temat sytuacji wewnętrznej w Polsce. Poszukiwaniami objęto także zespół Urząd Rady Ministrów, zawierający m.in. protokoły posiedzeń Rady Ministrów i posiedzeń Prezydium Rządu, oraz rzadziej wykorzystywany przez badaczy zespół Urząd Rady Ministrów – Kancelaria Tajna, gdzie z kolei znalazły się m.in. materiały ilustrujące dostawy polskiego uzbrojenia do Libii. Dokumenty dotyczące moskiewskich igrzysk olimpijskich odnaleziono m.in. w aktach zespołu Główny Komitet Kultury Fizycznej i Sportu.

Negatywny efekt przyniosły poszukiwania w przechowywanej w AAN dokumentacji MHZiGM, poświęconej z reguły szczegółom spraw gospodarczych i żeglugowych. Niepowodzeniem zakończyła się także kwerenda w zespole Urząd do Spraw Wyznań, w którym spodziewano się znaleźć memorandum przekazane Janowi Pawłowi II.

Stan zachowania zasobu archiwalnego należy ocenić pozytywnie (choć akta kategorii A nie zachowały się w stu procentach). W najważniejszym dla tomu Zespole Depesz, zawierającym około 28 tys. szyfrogramów wysłanych w całym 1980 r., są dostępne niemalże wszystkie wytworzone ówczesnie dokumenty⁵. Wyjątek stanowi korespondencja szyfrowa ambasady w Wiedniu z ostatniego tygodnia grudnia, której nie ma w odpowiedniej teczce. Poza tym odnotować można jedynie nieliczne braki czy też pomyłki w ułożeniu dokumentów w teczkach, wynikające najpewniej z niedostatków organizacyjnych. Przykładowo w teczce zawierającej szyfrogramy z Kabulu z 1980 r. znalazło się także kilka dokumentów z grudnia poprzedniego roku, dotyczących interwencji ZSRR.

Jeśli chodzi o stan zachowania dokumentów wytworzonych przez departamenty terytorialne i problemowe MSZ oraz stan zachowania materiałów w AAN – sytuacja wygląda podobnie.

Mimo to podczas kwerendy nie udało się odnaleźć kilku dokumentów dotyczących wydarzeń w relacjach z ZSRR oraz RFN i Stolicą Apostolską. W przypadku relacji polsko-radzieckich brak notatki ze spotkania Edwarda Gierka z Leonidem Breżniewem w czasie jego pobytu urlopowego na Krymie. Celem spotkań krymskich – jak wspominał Jerzy Waszczuk, wieloletni szef Kancelarii Sekretariatu I Sekretarza – było „stworzenie warunków dla nieskrępowanej

⁵ Zgodnie z „Wykazem dzienników ewidencji szyfrogramów wchodzących i wychodzących” (przekazanym 10 grudnia 1982 r. przez Wydział Szyfrów Departamentu Łączności do Archiwum MSZ) w ciągu całego 1980 r. centrala i placówki wysłały ponad 28 tys. szyfrogramów. Złożyło się na nie niemalże 11 tys. szyfrogramów wysłanych z Warszawy i nieco ponad 17 tys. przekazanych przez placówki zagraniczne; AMSZ, Departament Łączności 28/82, w. 1.

wymiany poglądów i opinii”⁶. W przeszłości zdarzało się, że notatek z krymskich rozmów nie sporządzano, miały one zbiorczy charakter, były zapisem wypowiedzi Edwarda Gierka⁷ lub też o ostatecznych rezultatach rozmów informowano za pośrednictwem ambasady w Moskwie⁸. Na Krym „Gierek zawsze przyjeżdżał z pakietem spraw do załatwienia”⁹, a w roku 1980 wobec zapaści polskiej gospodarki spotkanie z Breżniewem nabierało jeszcze większego znaczenia. Jak się okazało, była to ostatnia rozmowa polityków, a jeśli wierzyć nie zawsze ścisłym wspomnieniom Kostikowa – nie zakończyła się nawet umiarkowanym sukcesem. Breżniew miał wygłosić szereg krytycznych uwag na temat sytuacji w Polsce. Gierek z kolei na skutek strajków na Wybrzeżu był zmuszony przerwać pobyt na Krymie i wrócić do Polski¹⁰.

Zapewne także nie została sporządzona polska notatka z rozmowy I sekretarza KC z ambasadorem ZSRR w gorącym okresie strajków sierpniowych. W protokole posiedzenia BP, które odbyło się 30 sierpnia, pojawia się jedynie lakoniczna informacja o spotkaniu Gierka z Borisem Aristowem poprzedniego dnia i przedstawieniu polskiego stanowiska w sprawie sytuacji wewnętrznej (zob. przyp. 129 do dok. nr 151).

Nie odnaleziono również notatki (lub obszernego szyfrogramu) z rozmowy ministra Czyrka z szefem dyplomacji RFN Hansem-Dietrichem Genscherem, która odbyła się w Nowym Jorku. Została ona zilustrowana jedynie szyfrogramem wysłanym przez polskiego ministra z Nowego Jorku, opisującym zbiorowo rozmowy z kilkoma politykami z krajów zachodnich (dok. nr 250). Jest to o tyle nietypowe, że z innych nowojorskich rozmów Czyrka takie notatki sporządzono (dok. nr 248 i 259) lub informowano o nich w odrębnych szyfrogramach (dok. nr 234 i 245).

Nie udało się też dotrzeć do wspomnianego wyżej memorandum (pro memoria) dotyczącego relacji PRL–RFN, przekazanego papieżowi w związku z jego pielgrzymką do Niemiec Zachodnich. Natrafiono jedynie na informacje

⁶ J. Waszczuk, *Biografia niezłustrowana. Świadek historii w „Białym Domu”*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2013, s. 85.

⁷ P. Majewski (red.), *Polskie Dokumenty Dyplomatyczne 1973*, PISM, Warszawa 2006, dok. nr 131.

⁸ Zob. P. Długolecki, J. Kochanowski (red.), *Polskie Dokumenty Dyplomatyczne 1979*, PISM, Warszawa 2014, dok. nr 220, zob. też dok. nr 198. W tym przypadku negatywną decyzję i niecodzienny sposób jej przekazania należy zapewne uznać za wyraz radzieckiej dezaprobaty dla polityki I sekretarza KC PZPR w 1979 r.

⁹ P. Kostikow, B. Roliński, *Widziane z Kremla. Moskwa–Warszawa. Gra o Polskę*, Polska Oficyna Wydawnicza „BGW”, Warszawa 1992, s. 235.

¹⁰ *Ibidem*, s. 241–248.

o wykorzystaniu dokumentu przez Jana Pawła II w rozmowach z zachodnio-niemieckimi politykami (zob. przypisy do dok. nr 392).

Brak także dokumentów odnoszących się do konsekwencji tzw. gestu Koza-kiewiczza, wykonanego przez polskiego sportowca w czasie igrzysk olimpijskich w Moskwie. Polska ambasada nie poruszyła tej sprawy w swoich informacjach szyfrowych, bardzo enigmatyczne wzmianki na ten temat pojawiły się jedynie w sprawozdaniach przygotowanych przez GKKFiS (przyp. 24 do dok. nr 72). Tymczasem Jerzy Smoliński (ówczesny pracownik referatu radzieckiego w WZ KC PZPR) wspominał, że ambasador ZSRR Boris Aristow protestował w tej sprawie, zaznaczając jednak, iż w Wydziale Zagranicznym KC postanowiono nie sporządzać notatki na ten temat¹¹.

Dokumenty zamieszczone w tomie pochodzą z drugiej połowy 1980 r. Przyjęta cezura końcowa nie wymaga wyjaśnienia – wyznacza ją, zgodnie z zasadą obowiązującą w serii Polskie Dokumenty Dyplomatyczne, koniec roku kalendarzowego. Jednakże w przypadku cezury początkowej (1 lipca 1980 r.) konieczne wydaje się zamieszczenie kilku słów komentarza. Początkowo planowano wydać dokumenty z 1980 r. w jednym wolumenie, jednakże po zakończeniu kwerendy podjęto decyzję o edycji dwutomowej. Nie bez znaczenia były względy praktyczne (dobry stan zachowania zasobu archiwalnego) i chęć zapoznania czytelników z jak największym zbiorem nieznanych dotychczas dokumentów. Przesądziła jednak waga ilustrowanych wydarzeń. Rok 1980, a zwłaszcza jego druga połowa, to jeden z najważniejszych okresów w dwudziestowiecznej historii Polski. Takie momenty jak chociażby powstanie NSZZ „Solidarność” i groźba radzieckiej interwencji w Polsce wymagają bez wątpienia ponadstandardowego udokumentowania, wykraczającego poza normalną procedurę serii PDD.

Celem, który przyświeca pracy nad każdym tomem PDD, jest przedstawienie całokształtu polityki zagranicznej w dokumentowanym okresie. Dlatego podczas selekcji dokumentów do druku starano się ukazać możliwie pełen wachlarz działań polskiej dyplomacji oraz zaprezentować relacje PRL z możliwie dużą liczbą państw. Pamiętano jednak przy tym o konieczności zachowania proporcji między wagą relacji z poszczególnymi krajami a ilością zamieszczanych dokumentów. W rezultacie z oczywistych względów zdecydowanie więcej archiwaliów dotyczy stosunków z RFN, USA czy ZSRR niż kontaktów z Urugwajem czy Grenadą.

Pewną rolę w procesie doboru odegrały także względy praktyczne. Niektóre notatki zastępowano – bez szkody merytorycznej dla badaczy – okólnikami

¹¹ Relacja z lipca 2018 r.

czy szyfrogramami. Starano się ograniczyć liczbę dokumentów dotyczących technicznych szczegółów spraw gospodarczych, co częstokroć okazywało się niezwykle trudnym zadaniem – narastający kryzys gospodarczy skutkował zauważalną ekonomizacją polityki zagranicznej, a ponadto relacje PRL z niektórymi (głównie afrykańskimi) państwami ograniczały się w zasadzie wyłącznie do kontaktów handlowych.

Starano się także unikać zamieszczania nadmiernej ilości dokumentów ilustrujących wydarzenia wewnętrzne poszczególnych krajów. Odstępstwo od tej reguły stosowano w zasadzie tylko wtedy, gdy wydarzenia te wpływały na kształt relacji tych krajów z Polską. Za przykład mogą posłużyć wybory prezydenckie w USA. W związku z tym, że zastąpienie Jimmy'ego Cartera przez Ronalda Reagana zmieniło w kolejnych latach kształt stosunków polsko-amerykańskich, zdecydowano o umieszczeniu polskiej oceny wyniku wyborów (dok. nr 367). Koncentracja na sprawach ściśle związanych z polityką zagraniczną PRL i unikanie materiałów dotyczących spraw wewnętrznych danego państwa czy jego kontaktów z krajami trzecimi skutkowały także opuszczeniami w raportach rocznych placówek czy też w raportach końcowych. Przykładowo w przypadku raportów końcowych ambasadorów w Meksyku i Paryżu (dok. nr 38 i 275) opublikowano jedynie te fragmenty, które bezpośrednio dotyczą relacji z Polską.

Wzorem innych tego typu wydawnictw zagranicznych z reguły rezygnowano z zamieszczania materiałów oficjalnych, tzn. traktatów, umów, układów dwustronnych i wielostronnych, porozumień, komunikatów, deklaracji, oświadczeń czy konwencji. Warto tutaj odnieść się do powszechnie znanej i najstarszej tego typu serii wydawniczej – *Foreign Relations of the United States*, której polskim odpowiednikiem jest seria PDD. FRUS nie uwzględnia materiałów oficjalnych, które są ogłaszane w odrębnym wydawnictwie – *United States Treaties and Other International Agreements*. Wykaz ważniejszych bilateralnych umów międzynarodowych zawartych przez Polskę w drugiej połowie 1980 r. został opublikowany w aneksie nr III.

W tomie znalazło się także miejsce dla kilku dokumentów ilustrujących sposób funkcjonowania resortu dyplomacji, wpływający w pewnym stopniu na kształt prowadzenia polityki zagranicznej. Tego typu technalia (jak na przykład wykaz urzędów konsularnych i zakres ich kompetencji terytorialnych) zgrupowano przede wszystkim w aneksie nr I.

OPRACOWANIE DOKUMENTÓW

Dokumenty zamieszczone w tomie opublikowano w porządku chronologicznym, za kryterium przyjmując datę wytworzenia (nie datę wysłania bądź otrzymania przez odbiorcę). Każdy z dokumentów został oznaczony numerem porządkowym oraz główką, w której podano datę dzienną jego wytworzenia, autora i odbiorcę, a także krótką informację, czego dany materiał dotyczy. Jeśli precyzyjne ustalenie datacji było niemożliwe, w nawiasie kwadratowym podano datę przybliżoną. W główkach dwóch dokumentów wobec braku pewności co do autora umieszczono przy domniemanym wytwórcy znak zapytania w nawiasie kwadratowym. W przypadku szyfrogramów kierowanych z placówek do MSZ rezygnowano z każdorazowego podawania odbiorcy, centrala była bowiem najczęstszym adresatem przesyłanej korespondencji szyfrowej. W sytuacji gdy konkretny szyfrogram był kierowany wyłącznie do osób spoza resortu dyplomacji (bezpośrednio do premiera bądź do KC PZPR, MHZiGM czy Ministerstwa Finansów), zostało to również odnotowane w główce.

Nie podawano informacji, czy publikowany dokument jest kopią, odpisem, czy oryginałem – niektóre z zamieszczonych materiałów sporządzane były w wielu (czasem nawet kilkudziesięciu) egzemplarzach. Zrezygnowano także z przytaczania rozdzielników wewnętrznych, które niekiedy obejmowały kilkadziesiąt osób. W przypadku przesłania dokumentu poza centralę MSZ informację na ten temat zamieszczono w przypisie. Z reguły nie publikowano także pism przewodnich, jeśli jednak zawierały istotne informacje, ich treść została przeniesiona do przypisu.

Jedynie 14 spośród 527 dokumentów wchodzących w skład tomu nie opublikowano w całości. Opuszczenia oznaczano nawiasem kwadratowym, a w przypisie odnotowano, czego dotyczy pominięta część. Ponadto w główce znalazła się informacja, że mamy do czynienia z fragmentem (lub fragmentami) dokumentu.

Zdecydowana większość publikowanych materiałów miała charakter tajny (lub tajny specjalnego znaczenia) i klauzulę tę przytoczono. W dwóch przypadkach (dok. nr 27 i 289) w trakcie kwerendy odnaleziono jedynie projekt dokumentu, co zostało zaznaczone w główce.

Wszystkie publikowane dokumenty to maszynopisy, do edycji nie zakwalifikowano żadnego z niezmiernie rzadkich w roku 1980 dokumentów rękopiśmiennych.

Przypisy odredakcyjne ograniczono – wzorem podobnych zagranicznych serii wydawniczych – do niezbędnego minimum. Zrezygnowano z zamieszczania przypisów osobowych, informacje o funkcjach pełnionych w drugiej połowie 1980 r. zawiera indeks osobowy. W tomie znalazło się ponad 800 przypisów odredakcyjnych, z których znaczną część stanowią cytaty zawierające fragmenty dokumentów archiwalnych. Orientację w tomie ułatwia rozbudowany indeks rzeczowo-geograficzny, który zawiera szczegółowe odniesienia do konkretnych kwestii i wydarzeń, takich jak złożenie wizyty czy zawarcie umowy międzynarodowej. Nie stosowano także przypisów biograficznych, informacje o funkcjach pełnionych przez poszczególne osoby w okresie lipiec–grudzień 1980 r. podano w indeksie osobowym. Nie ingerowano w oryginalną pisownię nazwisk obcych, jeżeli pojawiały się w dokumentach w wersji spolonizowanej (np. Ceausescu zamiast Ceaușescu). Prawidłowy zapis zamieszczono w indeksie osobowym. Skróty i skrótowce występujące w dokumentach rozwinięto w wykazie skrótów znajdującym się w końcowej części publikacji.

W edycji dokumentów kierowano się zasadami ortograficznymi obowiązującymi w 1980 r. Nieliczne poprawki w tekście ograniczyły się do korekty interpunkcji, oczywistych błędów i usterek literowych oraz ortograficznych. Nie ingerowano w sposób używania wielkich liter, ich stosowanie w pismach urzędowych bowiem rządziło się i rządzi swoimi prawami. Zachowano oryginalną stylistykę dokumentów, a tam, gdzie niezręczność językowa bądź opuszczenie wyrazu mogły zaburzać czytelność danego fragmentu, wprowadzono odpowiedni przypis literowy. Nieliczne dopiski redakcyjne, ułatwiające zrozumienie tekstu, oznaczono nawiasami kwadratowymi.

Przytłaczająca większość publikowanych archiwaliów to inedita. Jednakże – ze względu na wagę wydarzeń drugiej połowy 1980 r. – niektóre materiały źródłowe zostały już ogłoszone drukiem. Dotyczy to przede wszystkim protokołów posiedzeń BP KC PZPR, które zamieszczono w niniejszym tomie, o ile dotyczyły spraw międzynarodowych – do edycji zakwalifikowano 7 tego typu dokumentów. Jako że protokoły te były publikowane już niejednokrotnie, w tomie podano informację o najnowszym chronologicznie wydawnictwie, rezygnując z odniesień do wcześniejszej edycji.

Z kolei 18 dokumentów dotyczących relacji z krajami socjalistycznymi i ich reakcji na wydarzenia w Polsce ukazało się przed kilkunastu laty w dwutomowym zbiorze, którego pierwsza część obejmuje okres od sierpnia 1980 r. do marca 1981 r. Ponadto 7 dokumentów zamieszczonych w tejże pracy zostało wykorzystanych w niniejszym tomie w przypisach jako wyjaśnienie bądź uzupełnienie sprawy omawianej w publikowanym dokumencie. Ze względu

na wykorzystanie z reguły jedynie krótkich fragmentów zrezygnowano z podawania szczegółowej informacji bibliograficznej.

W niniejszym tomie zamieszczono także 4 dokumenty opublikowane wcześniej w zbiorze poświęconym stosunkom polsko-niemieckim (dotyczącym relacji Polski zarówno z NRD, jak i z RFN).

Informacja o wcześniejszej edycji danego dokumentu została umieszczona w metryczce dokumentu (za sygnaturą), przy zastosowaniu poniższych skrótowych zapisów bibliograficznych:

– Polityka wobec Niemiec – M. Tomala (wstęp, wybór i opracowanie dokumentów), *Polityka i dyplomacja polska wobec Niemiec*, t. II: 1971–1990, Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa 2006;

– Przed i po 13 grudnia – Ł. Kamiński (wybór, wstęp i opracowanie), *Przed i po 13 grudnia. Państwa bloku wschodniego wobec kryzysu w PRL 1980–1982. Tom I (sierpień 1980 – marzec 1981)*, IPN, Warszawa 2006;

– PZPR a Solidarność – T. Kozłowski (wstęp), *PZPR a Solidarność 1980–1981. Tajne dokumenty Biura Politycznego*, IPN, Warszawa 2013.

Przypisy oryginalnie istniejące w dokumentach, oznaczone znakami: x, xx itd., umieszczono między przypisami odredakcyjnymi, oznaczonymi cyframi. Cechy charakterystyczne dokumentu – podkreślenia, odręczne uwagi na marginesie czy komentarze – opatrzone przypisami literowymi:

^a...^a tak w tekście,

^b...^b komentarz odręczny,

^c...^c odręczna poprawka w tekście lub dopisek,

^d...^d podkreślenie odręczne,

^e...^e zakreślone na marginesie,

^f...^f podpis odręczny,

^g...^g podpis nieczytelny,

^h...^h przekreślone,

ⁱ...ⁱ tekst nieczytelny,

^j...^j znak zapytania.

PODZIĘKOWANIA

W pierwszej kolejności dziękuję pracownikom Archiwum Ministerstwa Spraw Zagranicznych oraz Archiwum Akt Nowych za pomoc okazaną w czasie prowadzonej kwerendy.

Dziękuję również recenzentom tomu dr. Władysławowi Bułhakowi, a także prof. Andrzejowi Paczkowskiemu za wszelkie uwagi i za wnikliwe recenzje. Słowa wdzięczności kieruję ponadto do członków Komitetu Redakcyjnego serii *Polskie Dokumenty Dyplomatyczne* za szereg uwag i sugestii zgłoszonych w czasie posiedzeń Komitetu.

Podziękowania należą się też dr. Przemysławowi Gasztoldowi, któremu zawdzięczam możliwość umieszczenia w tomie dokumentów pochodzących z Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej. W tej samej sprawie pomocą służył także recenzent tomu – dr Władysław Bułhak.

Edycja każdego tomu wiąże się z koniecznością przygotowania indeksu osobowego. W niniejszym tomie liczy on około 1300 biogramów opisujących osoby pochodzące z przeróżnych krajów, których nazwiska funkcjonują w kilkudziesięciu różnych (czasem bardzo egzotycznych) językach. Nieco mniejsze wyzwanie stanowi przygotowanie wykazu skrótów, choć niektóre z użytych sformułowań zrozumiałe są tylko dla wąskiego grona fachowców. Pomocy w ustalaniu biograficznych kwestii szczegółowych i wyjaśnianiu niektórych niuansów udzielili P.T. Miruko Atsuta, Władysław Bułhak, Paweł Ceranka, Rudolf Dinu, Katharina Friedla, Przemysław Gasztold, Dominik Jankowski, Tyuts Jaskułowski, Matthew Jordan, Veronika Jóźwiak, Łukasz Jurczyszyn, Eugeniusz Noworyta, Ewa Pałasz-Rutkowska, Stanisław Pawlak, Jan Wojciech Piekarski, Krzysztof Płomiński, Georgios Polydorakis, Krzysztof Ruchniewicz, Justyna Szczudlik, Grażyna Szelągowska, Tomasz Żornaczuk.

Dziękuję także prof. Włodzimierzowi Borodziejowi, redaktorowi naczelnemu serii, za stałą współpracę podczas kolejnych etapów prac nad tomem.

Piotr Długolecki

LISTA DOKUMENTÓW

nr	data	tytuł–treść	strona
1	1 lipca,	notatka Wydziału Pracy Ideowo-Wychowawczej i Wydziału Zagranicznego KC PZPR Plan działań propagandowych upamiętniających 5. rocznicę podpisania Aktu końcowego KBWE.	3
2	1 lipca,	sprawozdanie kierownika sekcji WSW Polskiego Kontyngentu Wojskowego w Siłach Zbrojnych ONZ w Syrii „Napięta polityczna sytuacja wewnętrzna nie miała większego wpływu na działalność kontyngentów (polskiego, austriackiego, fińskiego, kanadyjskiego) w siłach UNDOF w Syrii”.	5
3	2 lipca,	szyfrogram ambasadora w Londynie Konieczne przyspieszenie działań w sprawie organizacji obchodów 100. rocznicy urodzin generała Władysława Sikorskiego.	10
4	2 lipca,	szyfrogram dyrektora Departamentu Łączności do ambasadora w Dżakarcie Zagrożenie bezpieczeństwa placówki związane z wykryciem urządzeń podsłuchowych w ambasadzie Wietnamu.	11
5	2 lipca,	notatka Departamentu Prawno-Traktatowego „Od kilku lat między PRL a NRD prowadzone są rozmowy w sprawie bocznej zachodniej granicy polskiego morza terytorialnego oraz rozgraniczenia szelfów kontynentalnych i stref rybołówczych obu państw”.	12

LISTA DOKUMENTÓW

6	3 lipca, szyfrogram ambasadora w Pekinie Zapowiedź ożywienia działalności Towarzystwa Przyjaźni Chińsko-Polskiej i sondaż w sprawie wizyty delegacji TPChP w PRL.	16
7	4 lipca, okólnik wiceministra spraw zagranicznych „Decyzje Rządu zobowiązują aparat służby zagranicznej do zmniejszenia wydatków dewizowych o 10–15% w skali rocznej”.	18
8	4 lipca, szyfrogram ambasadora w Londynie Brak możliwości przeciwdziałania planowanym audycjom BBC poświęconym opozycjonistom w krajach socjalistycznych.	19
9	5 lipca, szyfrogram ambasady w Nikozji Sytuacja wewnętrzna i konflikt cypryjski tematami rozmów wiceministra Czyrka na Cyprze.	20
10	5 lipca, szyfrogram ambasadora w Londynie do sekretarza KC do spraw międzynarodowych Rozmowa z sekretarzem generalnym Międzynarodówki Socjalistycznej na temat bieżących inicjatyw pokojowych.	22
11	5 lipca, pilna notatka Rozmowy ministra spraw zagranicznych w czasie wizyty w Paryżu „potwierdzają, że Francja jest autentycznie zainte- resowana poszukiwaniem dróg wyjścia z aktualnie kryzysowej sytuacji w stosunkach Wschód–Zachód”.	24
12	7 lipca, szyfrogram ambasadora w Brasili Pielgrzymka Jana Pawła II do Brazylii: „Spotkanie Papieża z Polonią w Kurytybie [...] i msza dla mniejszości etnicznych [...] stały się dużą manifestacją polskości”.	31
13	8 lipca, notatka Departamentu Konsularnego Nieznaczna poprawa stosunków polsko-żydowskich w Sta- nach Zjednoczonych.	32
14	9 lipca, szyfrogram ambasady w Lagos do wiceministra handlu zagranicznego i gospodarki morskiej Kwestia prowizji specjalnych w polsko-nigeryjskiej współpra- cy gospodarczej.	36
15	10 lipca, notatka informacyjna Rozmowy przeprowadzone w czasie wizyty ministra spraw zagranicznych Węgier „potwierdziły zgodność poglądów we wszystkich węzłowych sprawach dotyczących procesu odprę- żenia, rozbrownienia, walki o pokój oraz całokształtu działalności skoncentrowanej wokół podstawowych problemów aktualnej sytuacji międzynarodowej”.	37

LISTA DOKUMENTÓW

16	11 lipca, szyfrogram ambasadora w Meksyku Próba koordynacji współpracy attaches prasowych krajów socjalistycznych akredytowanych w Meksyku.	44
17	11 lipca, szyfrogram ambasadora w Nairobi do wiceministra handlu zagranicznego i gospodarki morskiej Konieczna poprawa współpracy z placówką PLO w Kenii.	46
18	11 lipca, szyfrogram dyrektora Departamentu II do ambasadora w Tokio Współpraca gospodarcza tematem rozmowy z przedstawicie- lem MSZ Japonii.	47
19	11 lipca, okólnik dyrektora Departamentu Studiów i Programowania Nowe propozycje państw Układu Warszawskiego przed- stawione w czasie XXI rundy wiedeńskich rokowań rozbrojeniowych.	48
20	11 lipca, notatka służbowa Podpisanie kontraktów „w sprawie dostaw specjalnych dla libijskiego Ministerstwa Obrony Narodowej” rezultatem wi- zyty ministra obrony narodowej w Libii.	50
21	12 lipca, okólnik ministra spraw zagranicznych Instrukcja w sprawie informowania o sytuacji wewnętrznej: „Rząd pracuje intensywnie nad planem dalszej poprawy sy- tuacji ekonomiczno-socjalnej, podniesienia w pierwszym półroczu 1981 r. płac najniższych zgodnie z zapowiedzią tow. Gierka”.	53
22	12 lipca, sprawozdanie Działalność POP przy misji w Kaesongu: „Przyjęte w planie pracy zadania zostały w pełni wykonane”.	54
23	14 lipca, szyfrogram dyrektora Departamentu II do ambasadora w Pekinie „Ambasada ChRL nadała duże znaczenie sprawie określenia przynależności państwowej dwóch pianistów z Tajwanu mają- cych uczestniczyć w Konkursie Chopinowskim”.	59
24	15 lipca, szyfrogram ambasady w Brukseli Opinie MSZ Belgii na temat bieżących wydarzeń międzynarodowych.	60
25	15 lipca, okólnik wiceministra Czyrka Niezbędne uzyskanie zagranicznej pomocy w zakresie rolnictwa.	61
26	15 lipca, sprawozdanie konsula generalnego w Szanghaju W działalności konsulatu „stałym problemem [...] pozostaje deficyt zaopatrzenia placówki w zdjęcia dostosowane do po- trzeb pracy informacyjnej Urzędu”.	62

LISTA DOKUMENTÓW

27	15 lipca, projekt pisma Polskiego Komitetu Solidarności z Narodami Azji i Afryki do OK FJN Konieczna zmiana statusu przedstawicielstwa Patriotycznego Frontu Zimbabwe.	64
28	15 lipca, pismo ambasadora w Sztokholmie (z załącznikiem) Interwencja w sprawie oznaczania polskich granic przez linie lotnicze SAS.	66
29	16 lipca, szyfrogram wicedyrektora Departamentu Konsularnego do ambasadora w Pradze „Proszę o interwencję u właściwych władz CSRS z powodu powtarzających się wypadków odmowy wpuszczania do CSRS obywateli polskich posiadających ważne wkładki paszportowe na wyjazd do Jugosławii”.	69
30	16 lipca, notatka kierownika Zespołu Doradców Ekonomicznych Prezesa Rady Ministrów W czasie wizyty w Polsce premier LRB „wysoko ocenił stan dwustronnych stosunków polsko-bułgarskich”.	70
31	16 lipca, notatka sekretarza KC PZPR Zdaniem sekretarza generalnego brytyjskiej Partii Pracy „sytuacja światowa ewoluuje w niebezpiecznym kierunku, szczególnie w sferze militarnej”.	73
32	16 lipca, notatka sekretarza KC PZPR Rozmowa z ministrem stanu w MSZ Wielkiej Brytanii: „Stosunki polsko-brytyjskie, szczególnie ekonomiczne, rozwijają się dobrze. Życzeniem kierownictwa rządu brytyjskiego jest, aby nadać im coraz konkretniejsze treści”.	76
33	[po 16 lipca], notatka informacyjna „Roboczy charakter” wizyty ministra spraw zagranicznych w Holandii „pozwolił na szeroką wymianę poglądów na temat podstawowych problemów europejskich i światowych”.	77
34	17 lipca, szyfrogram wiceministra handlu zagranicznego i gospodarki morskiej do ambasady w New Delhi Sprzedaż uzbrojenia do Indii.	83
35	17 lipca, stenogram posiedzenia Rady Ministrów (fragment) Trudności w eksporcie i imporcie cukru.	84
36	18 lipca, szyfrogram stałego przedstawiciela rządu PRL w RWPG (z Moskwy) do premiera W sprawie polsko-radzieckiej wymiany handlowej przedstawiciele ZSRR „oceniają, że deficyt w cenach 1980 roku wynosi około 200 mln rubli”.	85

LISTA DOKUMENTÓW

37	[po 18 lipca], niepodpisana notatka	86
	W czasie polsko-zachodnioniemieckich konsultacji politycznych minister spraw zagranicznych RFN „dokonał pozytywnej oceny stanu i perspektyw stosunków wzajemnych, które oparte są na trwałej podstawie”.	
38	19 lipca, sprawozdanie końcowe ambasadora w Meksyku (fragmenty)	89
	Stosunki polsko-meksykańskie w latach 1975–1980: „Nie ulega żadnej wątpliwości, że gospodarki Polski i Meksyku nie są konkurencyjne, wręcz odwrotnie, komplementarne”.	
39	20 lipca, szyfrogram ambasadora w Waszyngtonie	95
	Rozmowa z Brzezińskim: „Carter i jego rząd przywiązuje wagę do dialogu prowadzonego z Polską na najwyższym szczeblu. Prezydent chce dialog ten kontynuować w interesie zarówno stosunków dwustronnych, jak współpracy międzynarodowej”.	
40	20 lipca, szyfrogram ambasadora w Pekinie	97
	Według ministra spraw zagranicznych ChRL „strona chińska jest zadowolona z pewnego rozwoju stosunków polsko-chińskich, jaki miał miejsce w ostatnich latach – mimo ostatnich wahnięć w dziedzinie handlu i wymiany naukowo-technicznej”.	
41	21 lipca, szyfrogram ambasadora w Bernie	99
	Decyzja władz federalnych o „natychmiastowym [...] opuszczeniu Szwajcarii przez [...] II Sekretarza Ambasady” PRL.	
42	21 lipca, notatka informacyjna	100
	Konsultacje polityczne wiceministrów spraw zagranicznych Polski i Hiszpanii „koncentrowały się głównie wokół problemów obecnej sytuacji międzynarodowej, ze szczególnym uwzględnieniem Europy Zachodniej, a także USA i przygotowań do Spotkania Madryckiego”.	
43	23 lipca, okólnik wiceministra Kułagi	102
	Delegacja PRL w czasie XXXV sesji ZO ONZ „będzie działać na rzecz rozszerzania współpracy międzynarodowej, zwłaszcza w dziedzinie utrzymania pokoju, bezpieczeństwa międzynarodowego i rozbrojenia”.	
44	23 lipca, szyfrogram wiceministra Czyrka do ambasadora w Moskwie	104
	Konieczne uzyskanie opinii ZSRR w sprawie kongresu naukowego w Garmisch-Partenkirchen.	
45	24 lipca, szyfrogram wiceministra Czyrka do ambasadora w Berlinie	105
	Wschodnioniemieckie sugestie dotyczące terminu wizyty I sekretarza KC PZPR w RFN.	

LISTA DOKUMENTÓW

46	24 lipca, notatka misji wojskowej w Berlinie Zachodnim (fragmenty) Berlin Zachodni „jest interesującym miejscem prezentacji polskiej kultury, zarówno pod względem propagandowym, jak i finansowym”.	107
47	25 lipca, szyfrogram ambasady w Londynie do wiceministra handlu zagranicznego i gospodarki morskiej Próby przeciwdziałania wniesieniu oskarżeń o dumping w eksporcie samochodów osobowych do Wielkiej Brytanii.	110
48	25 lipca, notatka służbowa Zarządu II Sztabu Generalnego WP Potrzeba rozszerzenia działalności wywiadowczej w ramach prac Polskiego Kontyngentu Wojskowego w UNDOF.	111
49	26 lipca, szyfrogram ambasady w Bagdadzie do wiceministra handlu zagranicznego i gospodarki morskiej Trudności w realizacji polskich inwestycji w Iraku: „Ostatnio notowana pewna poprawa w tym zakresie nie może zadowalać i niezbędne kroki powinny być podjęte przez krajowe przedsiębiorstwa odpowiadające za wysyłkę dostaw”.	113
50	[przed 27 lipca], notatka ambasady w Dar es Salaam (fragment) „W Tanzanii pracuje obecnie na misjach ponad 30 księży zakonnych, diecezjalnych i siostr z Polski”.	116
51	28 lipca, szyfrogram misji wojskowej w Berlinie Zachodnim Wzrost aktywności nadburmistrza Berlina Zachodniego; planowane spotkanie Gierka ze Schmidtem „poświęcone będzie [...] sprawom politycznym ogólnego zakresu”.	119
52	28 lipca, szyfrogram ambasadora w Addis Abebie „Wasza depesza jest niczym innym jak tylko tłumaczeniem się z przegranego przetargu i utraty przez PEZETEL tradycyjnego rynku dewizowego w Etiopii”.	120
53	28 lipca, pismo ministra spraw zagranicznych do ministra spraw wewnętrznych „Istnieje pilna potrzeba uruchomienia alternatywnego Ośrodka Łączności, charakteryzującego się dużą mobilnością, zdolnego do pracy w różnych sytuacjach oraz w czasie wojny”.	121
54	29 lipca, szyfrogram ambasadora w Moskwie Aktywne działania ZSRR w związku z przygotowaniem do spotkania KBWE w Madrycie.	123
55	30 lipca, szyfrogram ambasadora w Pekinie Rozmowa z wicepremierem ChRL: „Chiny zawsze przywiązywały wagę do Europy Wschodniej. I tak czynić będą w przyszłości”.	124

LISTA DOKUMENTÓW

56	31 lipca, szyfrogram ambasadora w Hanoi Incident z udziałem korespondenta PAP kolejnym przykładem wzrostu zagrożenia bezpieczeństwa pracowników polskich w Wietnamie.	126
57	31 lipca, okólnik dyrektora Departamentu V VII sesja nadzwyczajna ZO ONZ „stanowiła kolejną fazę nacisków na Izrael i USA, wykazując ich znaczną i rosnącą izolację”.	128
58	31 lipca, szyfrogram ambasadora w Damaszku Premier Syrii „wysoko ocenił stanowisko Polski w zagadnieniach Bliskiego Wschodu, a w szczególności konfliktu arabsko-izraelskiego: jego konsekwencję i stałość”.	129
59	31 lipca, szyfrogram Departamentu III do ambasadora w Waszyngtonie Wiceminister Dobrosielski w rozmowie z ambasadorem USA wyraził „poważne niezadowolenie z faktu szczególnej ostatnio aktywizacji” Radia Wolna Europa.	130
60	31 lipca, szyfrogram wiceministra Czyrka do ambasadora w Moskwie Zapewnienia o współpracy z ZSRR we wszelkich działaniach dotyczących kongresu naukowego w Garmisch-Partenkirchen.	131
61	1 sierpnia, szyfrogram ambasadora w Hanoi „Poważne trudności” w zapewnieniu dostaw artykułów spożywczych dla pracowników placówki.	133
62	1 sierpnia, notatka informacyjna Wizyta ministra spraw zagranicznych Jugosławii w PRL „potwierdziła ponownie dążenie obu stron do kształtowania wzajemnych stosunków w oparciu o ustalenia przyjęte w czasie spotkań tow. E. Gierka i J.B. Tito”.	134
63	1 sierpnia, pismo dyrektora Departamentu V do dyrektora DPWKiN Kontrowersje związane z utworzeniem w Warszawie libijskich placówek kulturalno-oświatowych.	139
64	2 sierpnia, notatka informacyjna Szeroko zakrojone przygotowania do madryckiego kongresu Międzynarodówki Socjalistycznej.	141
65	4 sierpnia, szyfrogram ambasadora w Wiedniu Rozmowa kanclerza Austrii z wiceministrem kultury i sztuki PRL o ewentualnym udziale polskich specjalistów w renowacji zabytków austriackich.	143
66	4 sierpnia, notatka informacyjna (fragmenty) Delegacja polska w czasie światowej konferencji Dekady ONZ na rzecz Kobiet „kierowała się generalną wykładnią	144

LISTA DOKUMENTÓW

- uchwał VIII Zjazdu PZPR, w szczególności dotyczących polskiej polityki zagranicznej oraz wszystkich aspektów polityki Partii i państwa”.
- 67 5 sierpnia, szyfrogram dyrektora Departamentu Prawno-Traktatowego do ambasadora w Moskwie 149
Instrukcja w sprawie uzyskania stanowiska ZSRR wobec propozycji zmiany konwencji gdańskiej.
- 68 5 sierpnia, wyciąg korespondencyjny z szyfrogramu ambasady w Canberze 150
„RPA jest zainteresowana w rozwinięciu [...] istniejących ukrytych stosunków gospodarczych z Polską”.
- 69 5 sierpnia, notatka zastępcy dyrektora Departamentu III MSW 151
„Wyraźnie dywersyjny charakter” kontaktów obywateli brytyjskich z przedstawicielami środowisk opozycyjnych w PRL.
- 70 [po 5 sierpnia], notatka Departamentu IV 154
Inicjatywa Austrii dotycząca „pielęgnacji grobów żołnierzy austriackich poległych w czasie I wojny światowej”.
- 71 7 sierpnia, okólnik dyrektora Departamentu Konsularnego 155
Instrukcja w sprawie podjęcia działań „w celu wzbogacenia programu dalszej pomocy i opieki nad polonijnym ruchem folklorystycznym”.
- 72 [przed 8 sierpnia], niepodpisana notatka 157
„Rezultaty i zasięg igrzysk potwierdziły fiasko bojkotu zainicjowanego przez administrację Cartera i to zarówno w płaszczyźnie politycznej, jak i sportowej”.
- 73 8 sierpnia, szyfrogram ambasadora w Buenos Aires 161
Opóźnienie spotkania pożegnalnego z prezydentem Urugwaju jedną „z form presji zmierzających do ustalania stałych siedzib ambasadorów w Montevideo”.
- 74 9 sierpnia, okólnik wiceministra Czyrka 162
Organizowany w Warszawie kongres hebrajski „ma ściśle naukowy charakter, a kultury hebrajskiej nie utożsamiamy z państwem Izrael”.
- 75 11 sierpnia, pilna notatka (fragmenty) 164
Wicepremier Grenady w czasie wizyty w PRL „podkreślił gotowość ściślejszego współdziałania z naszą dyplomacją w ONZ i innych organizacjach międzynarodowych”.

LISTA DOKUMENTÓW

76	12 sierpnia, szyfrogram dyrektora Departamentu Konsularnego do ambasady w Moskwie „Brak [...] wiążących porozumień z RFN” w sprawie zapisu nazw miejscowości położonych w Polsce północnej i zachodniej.	165
77	13 sierpnia, szyfrogram wicedyrektora Departamentu IV do ambasadora w Bernie Wydalenie szwajcarskiego dyplomaty z PRL.	167
78	13 sierpnia, notatka konsula generalnego w Malmö Publikacje prasy szwedzkiej o działaniach ugrupowań polonijnych.	168
79	13 sierpnia, pismo ministra handlu zagranicznego i gospodarki morskiej do ministra spraw zagranicznych Prośba o „rozważenie możliwości podjęcia tematu” ostrzeżenia polskiego statku na redzie portu w Świnoujściu „w rozmowach ze stroną NRD”.	171
80	15 sierpnia, notatka Komisji Planowania przy Radzie Ministrów „W wyniku całego cyklu konsultacji, przeprowadzonych przez organy planowania z udziałem odpowiednich ministerstw, prace nad koordynacją planów PRL i ZSRR zostały w zasadzie zakończone”.	172
81	[przed 18 sierpnia], notatka Departamentu I MSW „W opinii Urzędu Kanclerskiego i w osobistym przekonaniu H. Schmidta zbliżająca się wizyta E. Gierka w RFN jest istotnym z punktu widzenia koalicji rządzącej wydarzeniem politycznym”.	176
82	18 sierpnia, szyfrogram ambasady w Brukseli Podczas XXXV sesji ZO ONZ „Belgowie chcą naciskać na pokojowe współistnienie, w kontekście Karty NZ”.	187
83	18 sierpnia, szyfrogram ambasady w Paryżu Wzrost zainteresowania przyjazdami dziennikarskimi do Polski.	189
84	19 sierpnia, szyfrogram ambasadora w Phnom Penh Sugestia udzielenia pomocy eksperckiej przez Główną Komisję Badania Zbrodni Hitlerowskich w Polsce w związku z odkryciem masowych grobów w Kampuczy.	190
85	19 sierpnia, szyfrogram ambasadora w Tunisie Protesty społeczne w Polsce najważniejszym tematem rozmowy z prezydentem Tunezji w czasie ceremonii wręczenia listów uwierzytelniających.	191

LISTA DOKUMENTÓW

86	19 sierpnia, szyfrogram szefa Zespołu ds. Stałych Kontaktów Roboczych ze Stolicą Apostolską do członka BP KC PZPR Rozmowa z sekretarzem Rady Spraw Publicznych Kościoła: „Papież z niepokojem śledzi rozwój sytuacji. Nie wypowiedział się dotąd w sprawach polskich, ale to wcale nie znaczy, iż chciałby się od nich dystansować”.	192
87	19 sierpnia, okólnik dyrektora DPWKiN Wprowadzenie ograniczeń przyjazdów dziennikarzy zagranicznych do Polski.	194
88	20 sierpnia, szyfrogram ambasady w Kopenhadze „Nigdy dotąd Polska nie była przedmiotem tak ogromnego zainteresowania w Danii jak obecnie”.	195
89	20 sierpnia, szyfrogram ambasady w Paryżu „Sytuacja w Polsce jest od kilku dni, obok blokady tun. portów przez strajkujących rybaków, głównym tematem francuskich środków przekazu”.	197
90	20 sierpnia, okólnik ministra spraw zagranicznych Informacja o napiętej sytuacji wewnętrznej w Polsce: „Celem naszego działania za granicą powinno być” dążenie do tego, „by wydarzenia nie zaszkodziły naszym interesom politycznym, gospodarczym, handlowym, kredytowym i innym”.	198
91	20 sierpnia, notatka informacyjna (z załącznikami) Wyjaśnienia w sprawie wypowiedzi rzecznika prasowego Departamentu Stanu dotyczących „zmiany terminów spłat polskich zadłużeń oraz innej pomocy dla Polski”.	200
92	20 sierpnia, notatka Departamentu V Trudności konsularne w stosunkach polsko-libijskich.	202
93	21 sierpnia, szyfrogram szefa Zespołu ds. Stałych Kontaktów Roboczych ze Stolicą Apostolską Według sekretarza Rady Spraw Publicznych Kościoła „jednym z powodów ostrożności papieża jest brak ciągłości informacji z kraju”.	204
94	21 sierpnia, szyfrogram ambasadora w Budapeszcie „Węgierskie środki masowego przekazu obiektywnie – powołując się na nasze źródła oficjalne – informują swoje społeczeństwo o sytuacji w Polsce”.	206
95	21 sierpnia, szyfrogram ambasady w Tokio Wydarzenia w Polsce „od trzech tygodni stanowią [...] jeden z głównych tematów w serwisach informacyjnych prasy, radia i TV”.	207

LISTA DOKUMENTÓW

96	21 sierpnia, szyfrogram ambasadora w Kolonii „Rząd i SPD (FDP nie wypowiada się) zachowują dużą powściągliwość w reakcjach na wydarzenia w Polsce”.	208
97	21 sierpnia, okólnik sekretarza KC do spraw międzynarodowych W rozmowach z przedstawicielami partii komunistycznych i socjalistycznych „akcentujcie mobilizację sił całej partii do przezwyciężenia trudności i obrony socjalizmu”.	210
98	21 sierpnia, szyfrogram konsula generalnego w Chicago Anonimowe informacje o zagrożeniu bezpieczeństwa placówki.	212
99	21 sierpnia, szyfrogram ambasadora w Waszyngtonie „Dzisiejsze odpowiedzi rzecznika Departamentu Stanu (na briefingu) na pytania dotyczące wydarzeń w Polsce wskazują, że DS nadal utrzymuje generalne stanowisko, że wydarzenia te są sprawą wewnętrzną Polski”.	213
100	21 sierpnia, szyfrogram ambasady w Meksyku W meksykańskich informacjach medialnych „spekulacje wokół możliwej interwencji wojskowej ZSRR łączy się ze sprawą Afganistanu i akcją UW w Czechosłowacji”.	214
101	21 sierpnia, szyfrogram konsula generalnego w Nowym Jorku „W związku z wydarzeniami w Polsce bardzo uaktywniły się w ostatnich dniach wrogie nam ośrodki kombatanckie i emigracyjne”.	215
102	21 sierpnia, szyfrogram ministra spraw zagranicznych do ambasadora w Kolonii Instrukcja do rozmów na temat odwołania wizyty I sekretarza KC PZPR w RFN i sytuacji wewnętrznej w Polsce.	217
103	21 sierpnia, szyfrogram ministra spraw zagranicznych do ambasadora w Waszyngtonie Instrukcja do rozmowy z sekretarzem stanu: „Liczymy, że rząd Stanów Zjednoczonych użyje swoich wpływów dla zapobieżenia działaniom, które mogłyby przynieść szkodę Polsce i narodowi polskiemu”.	219
104	21 sierpnia, okólnik ministra spraw zagranicznych „Otrzymaliśmy informacje o demonstracjach przed naszymi Ambasadami w Kopenhadze i Sztokholmie. Liczymy się z możliwością rozszerzenia tego typu akcji”.	221
105	21 sierpnia, szyfrogram sekretarza KC do spraw międzynarodowych do ambasadora w Madrycie „Z upoważnienia KC PZPR przekażcie” sekretarzowi generalnemu KC Komunistycznej Partii Hiszpanii „wyrazy	222

	niezadowolenia i zaniepokojenia jego wystąpieniami na temat wewnętrznych problemów" PRL.	
106	21 sierpnia, szyfrogram ambasadora w Lizbonie „Z uwagi na trwającą w Portugalii kampanię przedwyborczą wydarzenia w Polsce nie pozostają obojętne zarówno dla prawicy, jak i lewicy”.	223
107	22 sierpnia, szyfrogram konsula generalnego w Chicago „Ostatnie dni przyniosły polaryzację postaw Polonii w związku z sytuacją w kraju”.	224
108	22 sierpnia, szyfrogram ambasady w Canberze Incident dotyczący konsulatu generalnego w Sydney i reakcje władz australijskich na sytuację w Polsce.	226
109	22 sierpnia, szyfrogram ambasadora w Kolonii Günter Grass „chce jechać w poniedziałek do Gdańska jako «pisarz i osoba polityczna»”.	227
110	22 sierpnia, szyfrogram ambasadora w Londynie Udzielenie kredytu Bankowi Handlowemu „jest wyrazem zaufania do dalszego rozwoju Polski oraz obecnego kierunku społeczno-gospodarczego w kraju”.	227
111	22 sierpnia, szyfrogram ambasady w Oslo Planowane manifestacje przed gmachem placówki.	228
112	22 sierpnia, szyfrogram ambasadora w Ottawie „W okresie od 18–22 bm. wszystkie kanadyjskie środki przekazu zamieszczały nadal obszerne informacje, a niektóre własne komentarze na temat aktualnych wydarzeń w Polsce”.	229
113	22 sierpnia, szyfrogram ambasadora w Kolonii Według zapewnień szefa Urzędu Kanclerskiego rządowi RFN „bardzo zależy na tym, by sytuacja w Polsce została rozwiązana bez użycia siły wewnętrznej lub zewnętrznej”.	230
114	22 sierpnia, szyfrogram ambasadora w Waszyngtonie Na spotkaniu z dziennikarzami Brzeziński „stwierdził, że Polska ze względu na swe geopolityczne położenie musi pozostać w obozie ZSRR i że w tej sprawie USA nie mają złudzeń”.	232
115	23 sierpnia, szyfrogram szefa Zespołu ds. Stałych Kontaktów Roboczych ze Stolicą Apostolską W swoich wystąpieniach papież będzie solidaryzował się „z poczynaniami Wyszyńskiego i z Episkopatem polskim”.	233

LISTA DOKUMENTÓW

116	23 sierpnia, szyfrogram ambasadora w Londynie Zdaniem ministra spraw zagranicznych Wielkiej Brytanii „władze brytyjskie są zainteresowane stabilizacją sytuacji w Polsce w oparciu o usprawnienia gospodarcze i społeczne”.	234
117	23 sierpnia, szyfrogram ambasadora w Addis Abebie „Sytuacja strajkowa w Polsce wywołała dyskusje i szerokie zainteresowanie wśród młodych i entuzjastycznie nastawionych do socjalizmu etiopskich władz wojskowych”.	236
118	23 sierpnia, szyfrogram ambasady w Rzymie do sekretarza KC do spraw międzynarodowych Sekretarz KC Włoskiej Partii Komunistycznej zaniepokojony „rozwojem wypadków w Polsce”.	237
119	23 sierpnia, szyfrogram ambasady w Sztokholmie do zastępcy kierownika WZ KC PZPR Zróżnicowane opinie polityków szwedzkich o sytuacji w Polsce.	239
120	24 sierpnia, okólnik ministra spraw zagranicznych Instrukcja do rozmów na temat IV plenum KC PZPR: „Decyzje plenum są przejawem konsekwentnej dążności Kierownictwa do politycznego rozwiązania problemów”.	241
121	25 sierpnia, okólnik wiceministra Dobrosielskiego Podczas przygotowań do spotkania w Madrycie „kontynuować będziemy linię dotychczasowej naszej polityki i aktywności w procesie KBWE”.	243
122	25 sierpnia, notatka ambasady w Bernie Celem rozmów w MSZ Szwajcarii „jest chęć wyjaśnienia charakteru zainteresowań Ambasady polonią szwajcarską”.	244
123	26 sierpnia, szyfrogram ambasadora w Waszyngtonie Złożenie wniosku „o przyznanie 670 mln dolarów na zakup artykułów rolnych w kredytach CCC”.	247
124	26 sierpnia, szyfrogram ambasadora w Bukareszcie „Kierownictwo rumuńskie bardzo uważnie śledzi wydarzenia w Polsce”.	248
125	26 sierpnia, szyfrogram ambasadora w Pradze Zaniepokojenie władz czechosłowackich „przedłużającym się kryzysem”.	249
126	26 sierpnia, szyfrogram ambasady w Moskwie Informacje radzieckich mediów na temat sytuacji w Polsce.	250

LISTA DOKUMENTÓW

127	27 sierpnia, szyfrogram ambasadora w Atenach „Rozwój sytuacji w Polsce śledzony jest przez rząd z najwyższą uwagą”.	251
128	27 sierpnia, szyfrogram ambasady w Sofii Reakcje bułgarskich władz i mediów na wydarzenia w Polsce.	252
129	27 sierpnia, szyfrogram ambasadora w Rzymie Naciski w sprawie zniesienia ograniczeń przyjazdów włoskich delegacji do Polski.	254
130	27 sierpnia, szyfrogram ambasadora w Londynie Negatywna odpowiedź Thatcher na „list od grupy członków parlamentu z wnioskiem o zwołanie sesji parlamentarnej dla omówienia niebezpieczeństw wynikających z sytuacji w Polsce”.	255
131	27 sierpnia, szyfrogram radcy ambasady w Berlinie Rozmowy w KC Niemieckiej Socjalistycznej Partii Jedności: „Sytuacja w Polsce jest obserwowana z najwyższym zainteresowaniem”.	256
132	27 sierpnia, okólnik ministra spraw zagranicznych Instrukcja w związku z sytuacją wewnętrzną PRL: „Nie udzielajcie [...] wywiadów i wypowiedzi dla prasy i RTV bez konsultacji z Centralą, prowadźcie natomiast rozmowy inspirowane i wyjaśniające”.	257
133	27 sierpnia, okólnik dyrektora Departamentu Konsularnego „W związku z ogólnie znaną sytuacją w kraju jesteśmy zainteresowani maksymalnym ograniczeniem przyjazdów z zagranicy”.	258
134	27 sierpnia, szyfrogram ambasadora w Madrycie Sekretarz generalny MSZ Hiszpanii „wyraził sympatię dla Polski i jej władz dając wyraz nadziei na pomyślne i szybkie przezwycięzenie kryzysu”.	259
135	28 sierpnia, szyfrogram ambasady w Brukseli Planowana demonstracja przed konsulem w Antwerpii.	261
136	28 sierpnia, szyfrogram radcy handlowego w Nowym Jorku do wiceministra handlu zagranicznego i gospodarki morskiej Doniesienia prasy o „bojkocie ładunków idących do i z Polski – jako akcji solidarności ze strajkującymi portowcami polskimi”.	262
137	28 sierpnia, szyfrogram ambasadora w Teheranie „W dalszym ciągu brak oficjalnych reakcji na nasze wydarzenia, choć zainteresowanie wyraźnie wzrasta”.	263

LISTA DOKUMENTÓW

138	28 sierpnia, szyfrogram ambasadora w Bukareszcie Publikacje prasy rumuńskiej na temat wydarzeń w Polsce.	264
139	28 sierpnia, szyfrogram ambasadora w Kolonii „Schmidt [...] złożył oświadczenie, że on sam i rząd z dużym wewnętrznym zaangażowaniem obserwują wydarzenia w Polsce”.	266
140	28 sierpnia, szyfrogram wiceministra Kulagi (z Nowego Jorku) Sekretarz generalny ONZ „wyraził uznanie dla starań władz, dla «powściągliwej i elastycznej polityki», by uspokoić sytuację drogą negocjacji”.	268
141	28 sierpnia, protokół posiedzenia BP KC PZPR „Ambasador Aristow złożył w imieniu kierownictwa oficjalne oświadczenie wyrażające zaniepokojenie rozwojem sytuacji w Polsce”.	269
142	29 sierpnia, szyfrogram ambasady w Pradze Intensyfikacja działań władz czecosłowackich w sprawie zapewnienia bezpieczeństwa placówki.	276
143	29 sierpnia, szyfrogram ambasadora w Hadze Minister spraw zagranicznych Holandii „wyrażając zaniepokojenie rozwojem sytuacji, z uznaniem wyrażał się o polityce partii i rządu, które rozsądnie dążą do rozwiązania problemów”.	276
144	29 sierpnia, szyfrogram ambasady w Brukseli Sugestia wydania wizy sekretarzowi generalnemu Światowej Konfederacji Pracy.	277
145	29 sierpnia, szyfrogram ambasadora w New Delhi „Rząd Indii i premier I. Gandhi z uwagą śledzą wydarzenia w zaprzyjaźnionej Polsce”.	278
146	29 sierpnia, szyfrogram ambasady w Luandzie Spotkanie z przedstawicielami krajów socjalistycznych w Angoli: „Amb. radziecki uznał, iż władze PRL słusznie robią, że w warunkach napiętej sytuacji przyjmują ze zrozumieniem socjalne postulaty strajkujących”.	280
147	29 sierpnia, szyfrogram ambasadora w Budapeszcie „Duże zaniepokojenie” węgierskich związków zawodowych sytuacją w Polsce, „a zwłaszcza rozszerzeniem się strajków na różne rejony kraju”.	281

LISTA DOKUMENTÓW

148	29 sierpnia, szyfrogram ambasadora w Kolonii Prezes rady nadzorczej koncernu Kruppa, „a także wielu jego kolegów z czołówki kół przemysłowych RFN” zaniepokojeni „rozwojem sytuacji w Polsce”.	283
149	29 sierpnia, szyfrogram ambasadora w Phnom Penh Narada w MSZ Kampuczy poświęcona wydarzeniom w Polsce.	284
150	29 sierpnia, okólnik ministra spraw zagranicznych „Sytuacja w kraju niestety nadal nie stabilizuje się”.	285
151	29 sierpnia, protokół posiedzenia BP KC PZPR (fragmenty) I sekretarz KC PZPR: „lepiej ratować socjalizm przez usuwanie błędów w warunkach spokoju, niż odbudowywać go z popiołów”.	287
152	29 sierpnia, pismo dyrektora Departamentu Konsularnego do konsula generalnego w Mińsku Prośba „o zwrócenie się o pomoc do właściwych władz radzieckich celem doprowadzenia [...] grobu” rodziców Stanisława Moniuszki „do należytego stanu”.	290
153	29 sierpnia, notatka ambasady w Bukareszcie Obrady Międzynarodowego Kongresu Nauk Historycznych.	292
154	30 sierpnia, szyfrogram dyrektora Departamentu III do ambasadora w Ottawie Rozmowy wiceprzewodniczącego Międzynarodówki Socjalistycznej w czasie wizyty w Polsce „przebiegły w przyjaznej atmosferze”.	294
155	30 sierpnia, szyfrogram ambasadora w Teheranie „W ostatnich tygodniach w Teheranie pogorszył się stan bezpieczeństwa placówek dyplomatycznych”.	295
156	31 sierpnia, okólnik ministra spraw zagranicznych i sekretarza KC PZPR do spraw międzynarodowych Instrukcja w sprawie informowania o decyzjach V plenum KC PZPR: „Zasadniczym celem V plenum KC było rozpatrzenie niezbędnych kroków prowadzących do zakończenia rozszerzającej się akcji strajkowej, do politycznego rozwiązania i normalizacji sytuacji w kraju”.	296
157	1 września, szyfrogram ambasadora w Waszyngtonie „Kongresman Zabłocki przedłożył w Izbie Reprezentantów projekt rezolucji dotyczącej sytuacji w Polsce”.	299

LISTA DOKUMENTÓW

158	1 września, szyfrogram ambasadora w Kolonii Minister spraw zagranicznych RFN na temat sytuacji w Polsce „powtórzył znane wcześniejsze stanowisko rządu i oświadczył, że nie ulegnie ono nadal zmianie”.	301
159	2 września, szyfrogram ambasady w Moskwie Polska prośba w sprawie dodatkowych dostaw towarów z ZSRR.	303
160	2 września, szyfrogram ambasady w Berlinie do zastępcy kierownika WZ KC PZPR Według KC NSPJ „dopuszczenie koncepcji wolnych i niezależnych związków zawodowych narusza zasady ustrojowe”.	304
161	2 września, szyfrogram ambasadora w Hadze do sekretarza KC PZPR do spraw międzynarodowych „Przebieg wydarzeń w Polsce komuniści holenderscy zamierzają wykorzystać możliwie szeroko w swojej propagandzie przedwyborczej”.	305
162	2 września, szyfrogram ambasadora w Londynie Negatywne konsekwencje odwołania wizyty delegacji Trade Union Congress w PRL.	306
163	2 września, okólnik ministra spraw zagranicznych Instrukcja do rozmów na temat sytuacji wewnętrznej PRL: „Po podpisaniu porozumień ze strajkującymi obserwujemy eskalację wrogich nam poczynań”.	308
164	2 września, okólnik wiceministra Kułagi Konieczne przeciwdziałanie próbom wniesienia sprawy Afganistanu pod obrady XXXV sesji ZO ONZ.	310
165	2 września, notatka Departamentu II MSW Relacja agentki kontrwywiadu z wizyty w ambasadzie Albanii: „Powstanie wolnych związków zawodowych i przyznanie prawa do strajków w Polsce jest nie do pomyślenia w kraju o ustroju socjalistycznym”.	311
166	3 września, szyfrogram ambasady w Nikozji Umiarkowane reakcje cypryjskie na przebieg wydarzeń w Polsce.	313
167	3 września, szyfrogram ambasadora w Paryżu Prezydent Francji „osobiście zadbał o wstrzymanie i dyskreję władz francuskich wobec wydarzeń w Polsce”.	314
168	3 września, szyfrogram ambasadora w Londynie „Coraz większe zdenerwowanie” dziennikarzy brytyjskich brakiem zgody na przyjazd do Polski.	315

LISTA DOKUMENTÓW

169	3 września, szyfrogram ambasady w Berlinie Relacja konsula generalnego w Lipsku z przeprowadzonych rozmów: „wszędzie żywo interesowano się sytuacją w Polsce”.	316
170	3 września, szyfrogram ambasadora w Bukareszcie Intensyfikacja działań sekretarza generalnego KC Rumuńskiej Partii Komunistycznej w związku z wydarzeniami w Polsce.	318
171	3 września, szyfrogram ambasadora w Waszyngtonie Amerykańska centrala związkowa „rozpoczyna w skali kraju zbiórkę pieniężną” na rzecz związków zawodowych w Polsce.	319
172	4 września, szyfrogram ambasady w Berlinie Podczas przygotowań do X zjazdu NSPJ „wysuwa się pytania dot. wydarzeń w Polsce i o ich charakter”.	320
173	4 września, szyfrogram dyrektora Departamentu III do ambasadora w Waszyngtonie Pożegnalna rozmowa ambasadora USA z ministrem spraw zagranicznych, który „pozytywnie ocenił rozwój stosunków bilateralnych”.	322
174	5 września, szyfrogram ambasady w Nairobi Zainteresowanie Kościoła w Kenii przyjazdem misyjnym polskich zakonników.	323
175	5 września, szyfrogram wiceministra Kułagi do ambasadora w Teheranie Prośba władz USA o interwencję w sprawie uwolnienia amerykańskich zakładników przetrzymywanych w Iranie: „Uważamy [...] za celowe poruszenie przez Was tematu w tamt. MSZ”.	324
176	5 września, notatka informacyjna Rozmowa wiceministra Dobrosielskiego z ambasadorem RFN: przegląd bieżących wydarzeń w stosunkach bilateralnych.	325
177	5 września, notatka wicedyrektora Departamentu IV Ton wypowiedzi kanclerza Austrii na temat sytuacji w Polsce „odbiega [...] zdecydowanie in minus od wypowiedzi innych czołowych polityków zachodnich”.	328
178	6 września, okólnik ministra spraw zagranicznych „VI Plenum KC PZPR [...] w związku z poważną chorobą tow. Gierka i niemożnością wypełniania przez niego obowiązków I Sekretarza KC [...] postanowiło odwołać go z jego funkcji”.	329
179	6 września, szyfrogram ministra spraw zagranicznych i sekretarza KC PZPR do spraw międzynarodowych do ambasadora w Paryżu „Poinformujcie Prezydenta”, że w sprawie stanu zdrowia Edwarda Gierka „zachodzi konieczność co najmniej	330

- 6 tygodniowego leczenia szpitalnego oraz dłuższego okresu rekonwalescencji”.
- 180 7 września, szyfrogram ambasadora w Paryżu do sekretarza KC do spraw międzynarodowych 332
Sekretarz generalny Francuskiej Partii Komunistycznej „przekazał mi w sobotę wieczorem ustne posłanie «wyrażające zaniepokojenie chorobą E. Gierka wraz z życzeniami szybkiego powrotu do zdrowia»”.
- 181 [przed 8 września], notatka sekretarza KC PZPR do spraw międzynarodowych 333
Plan wizyt i rozmów członków kierownictwa PZPR z przedstawicielami europejskich partii komunistycznych i socjalistycznych.
- 182 8 września, szyfrogram ambasadora w Pradze 334
Władze czechosłowackie niepokoją informacje „o utrzymujących się w Polsce strajkach i decyzje o utworzeniu niezależnych związków zawodowych, które mogą przekształcić się w politycznego oponenta PZPR”.
- 183 8 września, szyfrogram dyrektora Departamentu II do ambasadora w New Delhi 336
Minister spraw zagranicznych w rozmowie z ambasadorem Indii „dokonał oceny sytuacji wewnętrznej [...], akcentując szczególnie, że nie doszło w czasie ostatnich wydarzeń do żadnych naruszeń podstaw ustroju ani kwestionowania polityki zagranicznej”.
- 184 8 września, notatka Ministerstwa Handlu Zagranicznego i Gospodarki Morskiej oraz Ministerstwa Finansów (z załącznikiem) 337
Analiza możliwości uzyskania dodatkowych kredytów finansowych.
- 185 9 września, szyfrogram ambasadora w Belgradzie 340
„Niektóre publikacje jugosłowiańskie są szkodliwe zarówno dla PZPR, jak i dla ZKJ”.
- 186 9 września, szyfrogram przewodniczącego polskiej delegacji przygotowawczej do spotkania KBWE (z Madrytu) 341
Sondaże w sprawie ewentualnego udzielenia pomocy Polsce przez EWG.
- 187 9 września, szyfrogram ambasadora w Budapeszcie 342
„Wśród społeczeństwa węgierskiego ciągle jest duże zainteresowanie rozwojem sytuacji w Polsce”.

LISTA DOKUMENTÓW

188	10 września, szyfrogram ambasadora w Londynie Możliwe zainspirowanie brytyjskich publikacji prasowych krytycznych wobec opozycji w Polsce.	343
189	10 września, szyfrogram ambasady w Berlinie „Rozwój sytuacji w Polsce obserwowany jest przez kierownictwo polityczne NRD z najwyższą uwagą. Jest to dla NRD sprawa o życiowym znaczeniu”.	344
190	10 września, notatka konsulatu generalnego w Londynie „Rozwój sytuacji społeczno-politycznej w PRL stał się okazją do zaktywizowania działalności antykrajowych ośrodków emigracji politycznej”.	345
191	11 września, szyfrogram ambasadora w Belgradzie Rozmowy z ambasadorami USA i ZSRR w Jugosławii o sytuacji w Polsce i spotkaniu KBWE w Madrycie.	347
192	11 września, szyfrogram ambasadora w Ulan Bator „Sytuacja w Polsce wywołała poruszenie wśród kadry mongolskiej oraz w CD KS”.	349
193	11 września, szyfrogram wiceministra Dobrosielskiego do ambasadora w Bernie Krytyczna ocena tonu prasy szwajcarskiej jednym z tematów rozmowy z ambasadorem Szwajcarii.	350
194	11 września, szyfrogram ambasadora w Rzymie do sekretarza KC PZPR do spraw międzynarodowych „Ogólnie oceniamy reakcję włoskich kół oficjalnych i politycznych jako umiarkowaną i nie nakierowaną na jątrzenie sytuacji”.	351
195	11 września, szyfrogram wiceministra Dobrosielskiego do szefa Zespołu ds. Stałych Kontaktów Roboczych ze Stolicą Apostolską Konieczna interwencja w sprawie udziału biskupa Rubina w obchodach rocznicy zbrodni katyńskiej organizowanych w Kanadzie.	352
196	11 września, notatka wicedyrektora Departamentu II Minister Czyrek w rozmowie z wiceministrem spraw zagranicznych Pakistanu „dokonał ogólnego przeglądu stanu stosunków dwustronnych, podkreślając znaczenie dialogu politycznego i współpracy na arenie międzynarodowej”.	353
197	12 września, szyfrogram ambasadora w Londynie „Destabilizacja sytuacji w Polsce” jednym z zagadnień omówionych w brytyjskim raporcie dotyczącym Europy Wschodniej.	355

LISTA DOKUMENTÓW

198	12 września, szyfrogram ambasadora w Hanoi „Bieg wydarzeń w Polsce zaskoczył dyplomatów w Hanoi”.	356
199	12 września, szyfrogram ambasadora w Londynie Premier Wielkiej Brytanii w odpowiedzi na list prezydenta USA „ocenia sytuację polityczną w Polsce jako niebezpieczną dla stabilizacji europejskiej”.	357
200	12 września, okólnik dyrektora Departamentu Konsularnego „Stosujcie w zasadzie normalny tryb wydawania wiz”.	359
201	12 września, szyfrogram ambasadora w Waszyngtonie Decyzja prezydenta USA o przyznaniu Polsce kredytów na zakup artykułów żywnościowych.	360
202	12 września, notatka informacyjna Sugestie ambasadora ZSRR w sprawie relacji EWG–RWPG przekazane ministrowi spraw zagranicznych.	362
203	13 września, szyfrogram dyrektora DPWKiN do ambasadora w Kolonii Emisja wywiadu z Leszkiem Moczulskim powodem wydalenia z Polski korespondenta ZDF.	365
204	13 września, okólnik ministra spraw zagranicznych „Z ponad 20 mld dolarów zadłużenia Polski na Zachodzie około 75% przypada do spłacenia do 1983 roku”.	367
205	13 września, notatka ambasadora w Bukareszcie I sekretarz KC RPK w rozmowie kierownikiem Wydziału Organizacyjnego KC PZPR „stwierdził, że pragnie otwarcie zaznaczyć, że kierownictwo rumuńskie było zaniepokojone wydarzeniami w Polsce”.	369
206	13 września, notatka sekretarza KC PZPR „Towarzysz Axen szerzej rozwinął temat naszego zbyt liberalnego stanowiska wobec sił antysocjalistycznych”.	372
207	14 września, szyfrogram ambasady w Limie Informacja chargé d'affaires ambasady w La Paz o inicjatywie władz Boliwii w sprawie rozwoju stosunków z Polską.	374
208	14 września, szyfrogram ambasadora w Ottawie Wysokość polskiego zadłużenia i analiza możliwości uzyskania kolejnych kredytów w Kanadzie.	376
209	15 września, szyfrogram ambasadora w Kolonii Zachodnioniemieckie reakcje na wydarzenia w Polsce i Turcji: „Sytuacja w Polsce uległa pewnemu uspokojeniu, ale pozostanie przez dłuższy czas niestabilna i napięta”.	378

LISTA DOKUMENTÓW

210	15 września, szyfrogram ambasadora w Kopenhadze „Rząd duński nie składał dotychczas deklaracji pomocowych”.	380
211	15 września, szyfrogram ambasadora w Ottawie „Odsłonięcie Pomnika Katyńskiego odbyło się zgodnie z zapowiedzią 14 bm. po uroczystej mszy z udziałem 2 kardynałów i 2 biskupów, która w parku zgromadziła ok. 17 tysięcy uczestników”.	381
212	15 września, szyfrogram ambasadora w Madrycie „Możliwości ekonomiczne Hiszpanii przyjsia z pomocą gospodarczą Polsce są raczej skromne”.	383
213	15 września, szyfrogram stałego przedstawiciela przy ONZ w Nowym Jorku XI sesja specjalna ZO ONZ „zakończyła się bez podjęcia zasadniczych decyzji”.	384
214	15 września, notatka dyrektora Departamentu III „Perspektywy uzyskania dalszych kredytów finansowych z rynku amerykańskiego są ograniczone”.	385
215	15 września, notatka chargé d'affaires ambasady w Jaunde Sugestia rozwoju stosunków gospodarczych z Gabonem.	387
216	15 września, notatka dyrektora Biura Paszportów MSW Spadek wymiany osobowej PRL z krajami socjalistycznymi.	389
217	[po 15 września], notatka sekretarza KC PZPR Rozmowa z sekretarzem generalnym KC i członkiem Biura Politycznego KPZR: „Komitet Centralny KPZR z trwogą obserwował, jak z roku na rok pogarsza się sytuacja w Polsce”.	397
218	16 września, szyfrogram ambasady w Londynie Interwencja Wydziału Zagranicznego Komunistycznej Partii Wielkiej Brytanii w sprawie wydalenia członka partii z PRL.	399
219	16 września, szyfrogram ambasadora w Brasilii Propozycje zagadnień do planowanej rozmowy ministrów spraw zagranicznych Brazylii i PRL.	400
220	16 września, szyfrogram ambasady w Londynie Sugestie pozytywnego rozpatrzenia kilku aplikacji wizowych składanych przez dziennikarzy brytyjskich.	402
221	17 września, szyfrogram ambasadora w Teheranie „Zgodnie z poleceniem zniszczyliśmy prawie wszystkie dokumenty tajne i poufne”.	403

LISTA DOKUMENTÓW

222	18 września, szyfrogram ambasadora w Phenianie „Pracownicy koreańscy zatrudnieni w Ambasadzie CRS otrzymali polecenie sondowania stanowiska nt. aktualnej sytuacji w PRL”.	404
223	18 września, szyfrogram dyrektora Departamentu II do ambasadora w Canberze W rozmowie z chargé d'affaires ambasady Australii „wyraziłem niezadowolenie naszego rządu” z powodu wypowiedzi polityków australijskich na temat sytuacji wewnętrznej PRL.	405
224	18 września, notatka sekretarza KC PZPR do spraw międzynarodowych Sekretarz generalny KC FPK „stwierdził, że nie byli zaskoczeni wydarzeniami, jakkolwiek nie sądzili, iż przyjmie to tak szeroki zakres”.	406
225	19 września, notatka ambasadora w Belgradzie (z załącznikiem) Wizycie sekretarza KC PZPR w Jugosławii nadano „należną jej rangę polityczną i oprawę propagandową, dzięki czemu stała się wydarzeniem interesującym tutejsze koła polityczne”.	408
226	20 września, szyfrogram ambasady w Meksyku Konieczne przyspieszenie przyjazdu nowego ambasadora PRL.	413
227	20 września, szyfrogram ministra handlu zagranicznego i gospodarki morskiej (z Wiednia) do premiera „Kancelarz odniósł się [...] życzliwie, ze zrozumieniem” do prośby o udzielenie pomocy kredytowej.	414
228	21 września, szyfrogram ambasadora w Kabulu „Ministerstwo Obrony ARD ponawia usilną prośbę o pilne przyjęcie na uzgodnionych wcześniej warunkach 10 rannych żołnierzy na leczenie i rehabilitację”.	416
229	21 września, szyfrogram ambasadora w Addis Abebie Pogłoski na temat inicjatywy brytyjskiej dotyczącej polskiego zadłużenia.	417
230	22 września, okólnik dyrektora Gabinetu Ministra Konieczne ograniczenie ilości przesyłek pocztowych „do absolutnie niezbędnych przypadków”.	418
231	22 września, szyfrogram ambasadora w Rzymie do wicepremiera Jagielskiego Możliwość kredytowego zakupu samochodów marki Fiat.	418
232	22 września, szyfrogram przewodniczącego polskiej delegacji przygotowanej do spotkania KBWE (z Madrytu) Ustalenia w sprawie współpracy z delegacją radziecką.	420

LISTA DOKUMENTÓW

233	22 września, szyfrogram ambasadora w Budapeszcie „Wydarzenia w Polsce wpłynęły na zwiększenie ostrożności w podwyżkach cen w WRL”.	421
234	22 września, szyfrogram ministra spraw zagranicznych (z Nowego Jorku) do I sekretarza KC PZPR „Dłuższe spotkanie z Gromyką z udziałem Frelka”.	422
235	22 września, szyfrogram ministra spraw zagranicznych (z Nowego Jorku) Relacja z dotychczasowego przebiegu XXXV sesji ZO ONZ.	424
236	22 września, pilna notatka Przełożenie wizyty prezydenta Bangladeszu w PRL.	425
237	22 września, stenogram posiedzenia Rady Ministrów (fragmenty) Wypowiedź ministra handlu zagranicznego i gospodarki mor- skiej na temat zadłużenia zagranicznego i realizacji zobowią- zań handlowych.	427
238	23 września, szyfrogram ambasady w Ankarze Prośba o instrukcję w sprawie przesłania gratulacji dla no- wych władz tureckich.	429
239	23 września, szyfrogram ambasadora w Bernie Ustalenia dotyczące zakończenia pełnienia misji w Szwajcarii.	430
240	23 września, szyfrogram wiceministra Dobrosielskiego do szefa misji wojskowej w Berlinie Zachodnim „Rząd polski, polska opinia publiczna wyraża swe oburzenie w związku z kontynuowaniem przez organizacje ziomkowskie ich jawnie rewizjonistycznej i odwetowej działalności”.	431
241	23 września, szyfrogram ambasadora w Budapeszcie Akcja służb węgierskich skierowana przeciw polskim pracow- nikom zatrudnionym na Węgrzech.	433
242	23 września, szyfrogram ambasadora w Londynie Obchodom rocznicy zbrodni katyńskiej „nadano szczególnie demonstracyjny charakter. Dominowały hasła antyradzieckie i antykomunistyczne”.	434
243	24 września, szyfrogram ambasadora w Bagdadzie Wybuch wojny iracko-irańskiej.	436
244	24 września, szyfrogram konsula generalnego w Chicago „Polonia b. pozytywnie ocenia udział” prezydenta USA w uro- czystościach rocznicowych Związku Narodowego Polskiego.	438

LISTA DOKUMENTÓW

245	24 września, szyfrogram ministra spraw zagranicznych (z Nowego Jorku) do I sekretarza KC PZPR Sekretarz generalny ONZ „wyraził uznanie dla obecnego kierownictwa za rozładowanie napięcia drogą porozumień i przyjęty kierunek działań”.	440
246	24 września, szyfrogram dyrektora DPWKiN do ambasady w Londynie „Nie będziemy tolerować szkodliwych korespondencji” dziennikarki „The Daily Telegraph”.	441
247	24 września, okólnik wiceministra Dmochowskiego Zalecane ograniczenie aktywności medialnej polskich stypendystów.	442
248	[po 24 września], niepodpisana notatka „W odpowiedzi na stwierdzenia Min. J. Czyrka, iż czas zakończyć okres impasu w stosunkach polsko-szwedzkich, minister sz Szwecji zgodził się, że wzajemne problemy, jakie narosły w tych stosunkach, należą do przeszłości”.	442
249	25 września, szyfrogram wiceministra Kułagi do ministra spraw zagranicznych (do Nowego Jorku) Informacja na temat aktualnej sytuacji wewnętrznej PRL: „Fala strajków b. opadła. Strajki tylko w drugorzędnych małych zakładach na tle socjalno-płacowym”.	444
250	25 września, szyfrogram ministra spraw zagranicznych (z Nowego Jorku) do premiera „W rozmowach dwustronnych z zachodnimi stwierdzam duże zainteresowanie sprawami polskimi na tle wydarzeń” w PRL.	446
251	25 września, szyfrogram ambasadora w Londynie W środowiskach emigracyjnych „intensywne dyskusje co do dalszej taktyki koordynowania i programowania inicjatyw w kierunku utrzymania i rozwijania antypartyjnych trendów w społeczeństwie polskim”.	447
252	25 września, szyfrogram wiceministra Kułagi do ambasadora w Phnom Penh Odroczenie wizyty przewodniczącego KC Zjednoczonego Frontu Ocalenia Narodowego Kampuczy w Polsce.	448
253	25 września, szyfrogram dyrektora Departamentu V do ambasady w Damaszku Plany ewakuacji obywateli polskich z Iraku do Syrii.	449

LISTA DOKUMENTÓW

254	25 września, pismo wiceministra Kulągi do zastępcy przewodniczącego Komisji Planowania Konieczne uzyskanie środków finansowych na opracowanie szkoleniowego filmu dokumentalnego na potrzeby władz etiopskich.	450
255	26 września, szyfrogram ambasadora w Ottawie Protest ZSRR w sprawie odsłonięcia pomnika katyńskiego w Kanadzie.	452
256	26 września, szyfrogram ambasadora w Paryżu Prezydent Francji w czasie rozmowy pożegnalnej „stwierdził, że z ogromną życzliwością i z troskaniem obserwowali wydarzenia w Polsce”.	453
257	26 września, szyfrogram ambasadora w Hawanie „Po powrocie na Kubę odbyłem szereg rozmów informując o sytuacji w Polsce [...], przedstawiłem również naszą trudną sytuację w cukrze”.	454
258	26 września, szyfrogram wicedyrektora Departamentu IV do ambasadora w Kolonii Ocena wizyty przedstawicieli Konferencji Episkopatu RFN w Polsce: „Wszystkie żądania ws. opieki duszpasterskiej dla «Niemców w Polsce» zostały odrzucone”.	456
259	26 września, notatka ambasadora w Waszyngtonie Rozmowa ministra spraw zagranicznych z sekretarzem stanu USA: „Nowe Kierownictwo PRL zdecydowane jest kontynuować ze Stanami Zjednoczonymi te rozwinięte i przyjazne stosunki”.	457
260	27 września, szyfrogram ambasadora w Bagdadzie Zagrożenie bezpieczeństwa obywateli polskich w Iraku: „poza Basrą mamy ca 5 tys. naszych ludzi na ponad 70 budowach”.	462
261	29 września, szyfrogram dyrektora Departamentu V do ambasady w Damaszku „Sprawa wykorzystania naszej jednostki z Golan delikatna”.	464
262	30 września, szyfrogram wiceministra handlu zagranicznego i gospodarki morskiej do radcy handlowego w Nikozji Zarzuty w sprawie przemytu broni i alkoholu.	465
263	30 września, szyfrogram ambasady w Pekinie „Wśród CD opinie, iż wydarzenia w Polsce obserwowane były w Chinach z dużą uwagą”.	466

LISTA DOKUMENTÓW

264	30 września, szyfrogram ambasadora w Madrycie do zastępcy kierownika WZ KC PZPR Negatywne komentarze na temat skromnego udziału Polski w uroczystościach rocznicowych KPH.	468
265	30 września, szyfrogram ambasadora w Pradze „Towarzysze czechosłowaccy podkreślają, że w obecnej sytuacji w Polsce niezwykle ważną rzeczą jest to, iż środki masowego przekazu pozostają pod kontrolą partii”.	469
266	30 września, szyfrogram wiceministra Kułagi do ministra spraw zagranicznych (do Nowego Jorku) Informacja kierownika Wydziału Prasy, Radia i Telewizji KC PZPR w sprawie działalności NSZZ „Solidarność”: „Sytuacja na linii współpracy z nowymi ZZ zaostrzyła się”.	471
267	30 września, szyfrogram dyrektora Departamentu V do ambasadora w Bagdadzie „Mamy duży nacisk przedsiębiorstw na całkowitą ewakuację ludzi z Iraku”.	472
268	30 września, notatka Departamentu III i Zespołu Pełnomocnika Rządu ds. Uchodźców Chilijskich „Obecnie w Polsce przebywa 70 uchodźców, w tym 48 osób dorosłych i 22 dzieci”.	474
269	1 października, szyfrogram ambasadora w Teheranie „Wojna iracko-irańska już ma daleko idące implikacje dla możliwości eksportowych (ropa) i płatniczych Iranu”.	477
270	1 października, szyfrogram dyrektora DSiP (z Nowego Jorku) Publikacje prasowe dotyczące polskiego stanowiska na rozmowy przygotowawcze do spotkania KBWE w Madrycie.	478
271	1 października, szyfrogram ambasadora w Hanoi „Odczuwamy brak dogłębnej znajomości tego, co się dzieje w kraju”.	478
272	1 października, okólnik wiceministra Kułagi „W tym tygodniu Rada Państwa zatwierdziła do powszechnej dyskusji założenia projektu Ustawy o ZZ”.	480
273	1 października, szyfrogram dyrektora Departamentu Konsularnego do ambasadora w Kopenhadze i ambasady w Oslo „2 października zawieszamy stosowaną jednostronnie od stycznia 1967 roku praktykę wydawania wiz obywatelom Norwegii i Danii na punktach granicznych PRL”.	482

LISTA DOKUMENTÓW

274	1 października, szyfrogram ambasadora w Bagdadzie Prośba w sprawie „pilnego dostarczenia Irakowi określonych ilości sprzętu wojennego”.	483
275	1 października, sprawozdanie końcowe ambasadora w Paryżu (fragmenty) „Ostatnie 4 lata są okresem niezwykle dynamicznego rozwoju stosunków politycznych i podniesienia ich do obiektywnie najwyższego poziomu w okresie powojennym”.	485
276	2 października, szyfrogram wiceministra Dobrosielskiego do ambasadora w Waszyngtonie Prośba o „kredyty finansowe rządu 3 miliardów dolarów”.	499
277	2 października, szyfrogram wiceministra Dobrosielskiego do ambasadora w Kolonii Prośba o uzyskanie dodatkowych kredytów w RFN.	501
278	2 października, szyfrogram wiceministra Dobrosielskiego do ambasadora w Rzymie Prośba o „przyznanie niskoprocentowanego kredytu gwarantowanego przez państwo”.	503
279	3 października, szyfrogram ambasadora w Budapeszcie „W centralnym aktywie sytuacja w Polsce jest w dalszym ciągu przedmiotem powszechnego zainteresowania i dyskusji”.	505
280	3 października, szyfrogram kierownika punktu operacyjnego wywiadu w Belgradzie „Premier Thatcher jest bardzo uczuciowo zaangażowana w wydarzenia polskie”.	506
281	4 października, szyfrogram ambasadora w Bagdadzie „Nie ma mowy o pełnym bezpieczeństwie załóg, ale obecnie nie ma niebezpieczeństwa bezpośredniego”.	508
282	5 października, szyfrogram dyrektora Gabinetu Ministra do ambasadora w Londynie Rozmowa ministrów spraw zagranicznych Polski i Wielkiej Brytanii: „Carrington, wyrażając uznanie dla politycznych rozwiązań, interesował się pracami nad ustawą o związkach zawodowych”.	511
283	5 października, szyfrogram dyrektora Gabinetu Ministra do ambasadora w Rzymie Minister spraw zagranicznych Włoch w rozmowie z ministrem Czyrkim „stwierdził, iż obserwowali wydarzenia z wielką uwagą i troską”.	512

LISTA DOKUMENTÓW

284	5 października, szyfrogram dyrektora Gabinetu Ministra do ambasadora w Paryżu Minister spraw zagranicznych Francji w rozmowie z ministrem Czyrkiem „podkreślił szczególne zainteresowanie VGE wydarzeniami w Polsce i stwierdził, iż treść rozmowy przekazać prezydentowi”.	514
285	5 października, szyfrogram dyrektora Gabinetu Ministra do ambasadora w Brukseli „Spotkanie min. Czyrka z Nothombem w ONZ – w dobrej atmosferze”.	515
286	6 października, okólnik ministra spraw zagranicznych VI plenum KC PZPR: „Podstawą dyskusji, w której wzięło udział 85 mówców, był referat Biura Politycznego wygłoszony przez I Sekretarza tow. Stanisława Kanię”.	516
287	6 października, szyfrogram dyrektora Departamentu Konsularnego do ambasadora w Bagdadzie Polskie ofiary wojny iracko-irańskiej.	518
288	6 października, szyfrogram konsula generalnego w Nowym Jorku Parada Pułaskiego: „W paradzie uczestniczyło około 100 tysięcy uczestników. [...] Atmosfera wypowiedzi (w tym Brzezińskiego i Kocha) oraz hasła nawiązywały do ostatnich wydarzeń i ocen obecnej sytuacji w Polsce”.	519
289	6 października [?], projekt instrukcji Departamentu IV dla ambasadora w Hadze „Doprowadzenie do wizyty ministra SZ Irlandii” w PRL najważniejszym zadaniem nowo mianowanego ambasadora w Dublinie.	520
290	7 października, notatka Departamentu I MSW Opinie dyplomatów chińskich na temat sytuacji w Polsce: „Wydarzenia w PRL są sprawą wewnętrzną Polski, nikogo to nie dotyczy i Polacy są sami w stanie je rozwiązać”.	521
291	8 października, szyfrogram ambasady w Berlinie „Wydarzenia w Polsce gospodarze oceniają przez pryzmat sytuacji wewnętrznej oraz polityki zagranicznej”.	522
292	8 października, notatka informacyjna Niejasny stosunek władz chińskich do działalności Kazimierza Mijala.	524

LISTA DOKUMENTÓW

293	8 października, notatka informacyjna Wizyta wiceministra Dobrosielskiego w Budapeszcie: zdaniem władz węgierskich „tylko komuniści polscy są w stanie sami rozwiązać wszystkie kwestie wynikające z sytuacji w Polsce”.	525
294	8 października, notatka Departamentu III Koncepcja podniesienia rangi przedstawicielstw dyplomatycznych Polski i Haiti do szczebla ambasad.	530
295	9 października, okólnik wiceministra Dobrosielskiego Rezolucję Parlamentu Europejskiego dotyczącą sytuacji w Polsce „odeślijcie, a gdyby chciano wręczyć osobiście – nie przyjmujcie”.	531
296	9 października, notatka informacyjna Wyjaśnienia w sprawie wypowiedzi podsekretarza stanu USA na temat konsekwencji ewentualnej interwencji ZSRR w Polsce.	532
297	10 października, szyfrogram ambasady w Kolonii Dewastacja pomnika upamiętniającego polskie ofiary II wojny światowej.	533
298	10 października, szyfrogram ambasadora w Kopenhadze „Odstąpienie od praktyki wydawania wiz dla Duńczyków na polskiej granicy przyjęto w środkach masowego przekazu spokojnie”.	534
299	10 października, szyfrogram przewodniczącego polskiej delegacji przygotowawczej do spotkania KBWE (z Madrytu) „W zasadniczych sprawach nie ma żadnego zbliżenia poglądów”.	535
300	10 października, szyfrogram ambasady w Kolonii Planowany przyjazd przewodniczącego CDA do Polski: „Uniemożliwienie mu spotkania z Wałęsą będzie traktował jako naruszenie AK KBWE”.	537
301	10 października, szyfrogram dyrektora Departamentu II do ambasadora w Vientiane Utworzenie ambasady Laosu w Warszawie „uważamy za niecelowe”.	539
302	11 października, szyfrogram dyrektora Departamentu Konsularnego do ambasadora w Londynie Wątpliwości w sprawie ewentualnego występu Daniela Olbrychskiego w Polskim Ośrodku Społeczno-Kulturalnym.	540

LISTA DOKUMENTÓW

303	11 października, szyfrogram ambasadora w Moskwie do premiera Rozmowy z przewodniczącym Państwowego Komitetu Planowania Rady Ministrów ZSRR: „Mimo wielkich trudności zapatrują się optymistycznie na naszą przyszłość”.	541
304	12 października, szyfrogram ambasadora w Teheranie Naciski w sprawie ewakuacji obywateli polskich z Iranu.	542
305	13 października, notatka informacyjna Rozmowy konsultacyjne dyrektora Departamentu I w Rumunii: „Szczególny nacisk położyłem na nasze trudności gospodarcze”.	543
306	14 października, szyfrogram dyrektora Departamentu V do ambasadora w Bagdadzie Specjalny wysłannik prezydenta Iraku „zwrócił się o dodatkowe dostawy sprzętu wojskowego”.	546
307	14 października, okólnik dyrektora DSiP „Miesiąc prac Spotkania przygotowawczego w Madrycie nadal nie doprowadził do niezbędnych uzgodnień”.	547
308	14 października, szyfrogram ambasadora w Sofii „Od kilku dni władze rumuńskie masowo zawracają z granicy [...] z powrotem do Bułgarii naszych obywateli wracających z Turcji”.	548
309	15 października, szyfrogram ambasady w Oslo do zastępcy kierownika WZ KC PZPR Wyjaśnienia w sprawie norwesko-polskiej współpracy związkowej.	549
310	16 października, szyfrogram ambasadora w Budapeszcie „Należy liczyć się z pewnymi ograniczeniami” polskich występów teatralnych na Węgrzech.	550
311	17 października, szyfrogram ambasady w Bukareszcie do kierownika WZ KC PZPR Zdaniem sekretarza generalnego KC RPK „znane wydarzenia i strajki przyniosły wielkie straty gospodarce i rozwojowi Polski”.	551
312	17 października, szyfrogram ambasadora w Pradze Krytyczne reakcje prasy czechosłowackiej na przyznanie Czechosłowowi Miłoszowi Nagrody Nobla w dziedzinie literatury.	553
313	17 października, okólnik ministra spraw zagranicznych „Ambasadorzy ZSRR otrzymali instrukcję dalszego demaskowania niebezpiecznego charakteru zbliżenia agresywnych sił	554

LISTA DOKUMENTÓW

	Zachodu, zwłaszcza USA [...]. Poinformujcie radzieckich, że otrzymaliście zadanie współdziałania z nimi w tym temacie”.	
314	17 października, sprawozdanie pracownika Departamentu II Podróż kurierska „na trasie Bangkok, Vientiane, Hanoi, Tokio, Pekin, Phenian, (Panmundżom), Ulan Bator”.	555
315	[po 17 października], sprawozdanie przedstawiciela Międzynarodowego Stowarzyszenia im. Janusza Korczaka „Zarówno środowiska korczakowskie, jak i czynniki oficjalne w pełni zdają sobie sprawę z subtelności politycznej zarówno naszych stosunków z Izraelem, jak i z państwami arabskimi”.	563
316	18 października, szyfrogram ambasadora w Kolonii Reakcje RFN na utrudnienia w ruchu granicznym wprowadzone przez NRD.	568
317	18 października, szyfrogram ambasady w Budapeszcie „Centralny aktyw obawia się wpływu wydarzeń w Polsce na sytuację wewnętrzną w WRL”.	570
318	18 października, okólnik dyrektora Departamentu I „Rozwój wydarzeń w Polsce wywołuje niejednolite reakcje różnych kół europejskich KS”.	572
319	18 października, notatka informacyjna Zwrócenie uwagi „na niedopuszczalną działalność amerykańskich środków przekazu, a głównie tzw. Radia Wolna Europa” powodem rozmowy wiceministra Dobrosielskiego z chargé d'affaires ambasady USA.	573
320	20 października, pilna notatka Analiza rozwoju stosunków PRL–Libia.	575
321	20 października, szyfrogram ambasadora w Londynie „Obserwujemy, iż do agresywnego i antykrajowego kierunku działania emigracji politycznej Polonia jako całość zachowuje nadal widoczny dystans”.	576
322	21 października, szyfrogram ambasadora w Rabacie do zastępcy kierownika WZ KC PZPR Postulaty socjalne polskich specjalistów zatrudnionych w Maroku.	578
323	21 października, okólnik ministra spraw zagranicznych Instrukcja w sprawie informowania o posiedzeniu Komitetu Ministrów Spraw Zagranicznych Układu Warszawskiego.	579

LISTA DOKUMENTÓW

324	21 października, protokół posiedzenia POP PZPR przy ambasadzie w Paryżu „W dyskusji wielu towarzyszy wypowiadało się, że odczuwa się niedosyt rzeczowego argumentu odnośnie przyczyn konfliktów”.	581
325	22 października, notatka wicedyrektora Urzędu do Spraw Wyznań Członek Izby Reprezentantów USA „poinformował min. J. Kuberskiego, że środowiska, które on reprezentuje, wykazują szczególne zainteresowanie sprawą cmentarzy żydowskich w Polsce”.	583
326	22 października, notatka informacyjna Trudności wynikające z „odpłatnego kształcenia w Polsce nigeryjskich studentów oraz uczniów w pomaturalnych szkołach technicznych” tematem rozmowy wiceministra Kulagi z ambasadorem Nigerii.	584
327	23 października, szyfrogram ambasadora w Londynie Brytyjskie naciski w sprawie przyjęcia ministra spraw zagranicznych Wielkiej Brytanii przez I sekretarza KC PZPR.	587
328	23 października, okólnik dyrektora Departamentu Konsularnego „W związku z [...] 100 rocznicą urodzin gen. W. Sikorskiego podjęto decyzję o nadaniu jej przez nas uroczystego charakteru tak w kraju, jak i w niektórych ośrodkach za granicą”.	589
329	23 października, notatka dyrektora Departamentu Konsularnego Plany propagandowego wykorzystania za granicą materiałów Polskiej Kroniki Filmowej.	590
330	[po 23 października], notatka pracownika WZ KC PZPR Nastroje panujące wśród załóg polskich inwestycji realizowanych na Węgrzech.	591
331	24 października, szyfrogram ambasady w Tokio Planowany przyjazd delegacji japońskich związków zawodowych do Polski.	594
332	24 października, szyfrogram ambasadora w Londynie „Widzimy możliwość wywierania dalszego nacisku mającego na celu ograniczenie negatywnych w skutkach komentarzy Radia BBC na zagranicę, w tym programów po polsku”.	595
333	24 października, szyfrogram ambasadora w Sztokholmie Uhonorowanie Czesława Miłosza Nagrodą Nobla w dziedzinie literatury: „Zgodnie z zastosowaną w Sztokholmie praktyką powinienem w tej sytuacji wydać przyjęcie w ambasadzie na cześć laureata”.	597

LISTA DOKUMENTÓW

334	24 października, szyfrogram dyrektora Departamentu III do ambasadora w Waszyngtonie Minister spraw zagranicznych w rozmowie z nowo mianowanym ambasadorem USA „przedstawił naszą ocenę stanowiska USA wobec wypadków w Polsce”.	598
335	24 października, okólnik sekretarza KC do spraw międzynarodowych Instrukcja w sprawie informacji dla ambasadorów krajów socjalistycznych o sytuacji wewnętrznej PRL: „Sytuacja w kraju w dalszym ciągu b. trudna”.	599
336	25 października, szyfrogram ambasadora w Managui „Placówka jest bez pieniędzy”.	601
337	25 października, szyfrogram ambasadora w Ottawie Protest kanadyjskiej organizacji żydowskiej „w związku z ponownym powierzeniem towarzyszowi Moczarowi funkcji prezesa NIK”.	602
338	27 października, szyfrogram wiceministra handlu zagranicznego i gospodarki morskiej do ambasadora w Bagdadzie „Każdy polski pracownik w Iraku ma prawo wrócić do kraju na własne żądanie i nie należy im stawiać przeszkód”.	603
339	27 października, szyfrogram ambasady w Berlinie „Zaniepokojenie sytuacją w naszym kraju, rozmiarami kryzysu i możliwymi jego implikacjami utrzymuje się w NRD”.	605
340	27 października, notatka DPWKiN „Ministerstwo Spraw Zagranicznych stanęło przed szczególnie trudnym zadaniem wytyczenia kierunków działalności informacyjno-propagandowej w warunkach obecnej sytuacji”.	607
341	27 października, pilna notatka Spotkanie KBWE w Madrycie: „Przebieg i wyniki Spotkania zależne będą od stanu sytuacji międzynarodowej, a szczególnie rozwoju stosunków Wschód–Zachód”.	617
342	27 października, pilna notatka Konsultacje PRL–NRD w sprawie wprowadzenia ograniczeń w ruchu osobowym.	622
343	27 października, sprawozdanie pracownika Departamentu Konsularnego Rozmowy prowadzone podczas podróży kurierskiej do ZSRR w sprawie sprawowania opieki konsularnej nad obywatelami PRL.	625
344	28 października, notatka oficera rezydentury wywiadu w Rzymie Ocena pontyfikatu papieża Jana Pawła II: „jest papieżem bardzo różnym od swych poprzedników włoskich”.	630

LISTA DOKUMENTÓW

345	29 października, szyfrogram ambasadora w Waszyngtonie „W dniu dzisiejszym [...] przyjęty zostałem przez sekretarza stanu Edmunda Muskie, któremu przedstawiłem oficjalnie nasze zapotrzebowanie kredytowe”.	632
346	29 października, szyfrogram ambasadora w Paryżu Ambasador ZSRR „b. interesował się sytuacją w Polsce. Na tle mojej informacji postawił szereg pytań dot. funkcjonowania nowych związków zawodowych”.	634
347	29 października, protokół posiedzenia BP KC PZPR Przygotowania do wizyty I sekretarza KC PZPR i premiera w ZSRR.	635
348	30 października, szyfrogram wicedyrektora Departamentu III i wicedyrektora Gabinetu Ministra do ambasadora w Caracas Krytyczna ocena działań ambasadora w związku z przekazaniem korespondencji dla NSZZ „Solidarność”.	637
349	[po 30 października], notatka Departamentu I [?] „Obywatele PRL mogą wyjeżdżać do NRD prywatnie wyłącznie na podstawie jednorazowych zaproszeń ostemplowanych przez policję ludową NRD”.	638
350	31 października, szyfrogram ambasady w Berlinie „Decyzja o ograniczeniu ruchu osobowego PRL–NRD nie była dla społeczeństwa NRD całkowitym zaskoczeniem”.	642
351	31 października, szyfrogram ambasady w Bukareszcie Ograniczenie kontaktów z polską placówką przez przedstawicieli NRD i CSRS.	643
352	31 października, szyfrogram ambasady w Bukareszcie Zmniejszenie przez władze rumuńskie zakresu kontaktów naukowych i kulturalnych z PRL.	644
353	31 października, pilna notatka Wpływ sytuacji wewnętrznej na politykę zagraniczną PRL.	645
354	31 października, protokół posiedzenia BP KC PZPR (fragment) „Są powody do pozytywnej oceny rezultatów wizyty w Moskwie” I sekretarza KC PZPR i premiera.	648
355	31 października, okólnik sekretarza KC PZPR do spraw międzynarodowych W czasie wizyty I sekretarza KC PZPR i premiera w ZSRR „obydwie strony cechowała zgodność poglądów i ocen”.	651
356	31 października, notatka Departamentu II Tezy do rozmów I sekretarza KC PZPR z ministrem spraw zagranicznych Wietnamu.	653

LISTA DOKUMENTÓW

357	3 listopada, szyfrogram szefa Zespołu ds. Stałych Kontaktów Roboczych ze Stolicą Apostolską Zdaniem osobistego sekretarza papieża Jan Paweł II „z prawdziwym zadowoleniem przyjął informację Wyszyńskiego o przebiegu spotkania ze St. Kanią”.	655
358	3 listopada, szyfrogram ambasadora w Managui Prośba o wyposażenie pracowników placówki w broń palną.	657
359	3 listopada, notatka informacyjna Rozmowa ministra spraw zagranicznych z radzieckim ambasadorem: „PRL w pełni podziela stanowisko i ocenę ZSRR” w sprawie Afganistanu.	658
360	3 listopada, pilna notatka „Propozycje ograniczenia ruchu osobowego” przekazane przez CSRS podczas konsultacji dwustronnych.	660
361	3 listopada, notatka ambasady w Paryżu Ograniczenia przyjazdów dziennikarzy francuskich do Polski.	663
362	3 listopada, protokół posiedzenia Rady Ministrów (fragmenty) Pomoc gospodarcza ZSRR i krajów socjalistycznych dla PRL.	665
363	4 listopada, szyfrogram ambasadora w Kopenhadze Wywiad z Jackiem Kuroniem w prasie duńskiej: „Wywody Kuronia dotyczą roli opozycji w Polsce przed strajkami i obecnie”.	666
364	4 listopada, szyfrogram ambasadora w Brukseli „W ramach spotkań natowskich w ostatnim okresie dyskutuje się dużo o Polsce”.	667
365	4 listopada, szyfrogram ambasadora w Helsinkach „Coraz więcej rozmówców, z włączeniem partii prawicowych, negatywnie komentuje żądania Solidarności”.	668
366	4 listopada, szyfrogram ministra spraw zagranicznych do ambasadora w Paryżu Instrukcja do rozmowy z ministrem spraw zagranicznych Francji: „Władza koncentruje się na utrzymywaniu sytuacji zaopatrzeniowej ludności choćby na poziomie niezbędnego minimum”.	669
367	4 listopada, szyfrogram ambasadora w Waszyngtonie Zwycięstwo Ronalda Reagana w wyborach prezydenckich w USA.	670
368	5 listopada, szyfrogram wicedyrektora Departamentu IV do szefa misji wojskowej w Berlinie Zachodnim	671

LISTA DOKUMENTÓW

- „Przekonsultujcie w Ambasadzie Radzieckiej, czy wobec udziału Bahra w imprezie Akademii na terenie BZ podtrzymują zamiar uczestniczenia ich profesora Kremiera”.
369	5 listopada, okólnik wiceministra handlu zagranicznego i gospodarki morskiej	Znaczne ograniczenia eksportu polskiego węgla.	672
370	6 listopada, szyfrogram kierownika punktu operacyjnego wywiadu w Hawanie	Wypowiedzi ambasadora NRD o powodach ograniczenia ruchu osobowego z PRL.	674
371	6 listopada, szyfrogram ambasadora w Sofii do sekretarza KC PZPR do spraw międzynarodowych	Opinie polityków bułgarskich na temat sytuacji w Polsce: „Generalna dyrektywa: unikać krytycznych sformułowań, nie ingerować w nasze sprawy publicznie”.	675
372	6 listopada, notatka ambasady w Rzymie	Włoska Partia Komunistyczna „z wielkim zainteresowaniem i jednocześnie zaniepokojeniem śledzi rozwój sytuacji w Polsce”.	676
373	7 listopada, szyfrogram ambasady w Bukareszcie	„Pod wpływem wydarzeń w Polsce i w Rumunii pojawiają się pewne poglądy dotyczące zmian w pracy związków zawodowych”.	679
374	8 listopada, szyfrogram ambasadora w Sztokholmie	Zniuansowane opinie korpusu dyplomatycznego na temat sytuacji w Polsce.	680
375	8 listopada, szyfrogram konsula generalnego w Nowym Jorku	Najnowsze publikacje warszawskiego korespondenta „The New York Times” „odbiegają od jego dotychczasowej linii, charakteryzującej się spokojem i obiektywizmem”.	681
376	8 listopada, okólnik kierownika WZ KC PZPR	Instrukcja w sprawie komentowania wypowiedzi przywódców państw socjalistycznych na temat sytuacji w Polsce.	683
377	8 listopada, okólnik sekretarza KC do spraw międzynarodowych	„Sytuacja w kraju nadal skomplikowana, nie można jeszcze określić, jak ukształtuje się w początku tygodnia”.	684
378	9 listopada, szyfrogram ambasadora w Teheranie	Wątpliwości w sprawie udziału w wizytacji terenów objętych działaniami wojennymi.	686

LISTA DOKUMENTÓW

379	10 listopada, okólnik wicedyrektora DPWKiN „Z uwagi na sytuację w kraju przejściowo wstrzymano dalsze przyjazdy wszelkich dziennikarzy z KK”.	687
380	10 listopada, szyfrogram ambasadora w Kolonii Uroczystości rocznicowe Związku Polaków „Zgoda”: „Zarówno oficjalna część programu, jak i artystyczna na wysokim poziomie”.	688
381	10 listopada, szyfrogram ambasadora w Wiedniu Minister spraw zagranicznych Austrii „przekazał niezadowolenie w związku z cofnięciem [...] z lotniska w Warszawie 4 dziennikarzy austriackich”.	689
382	10 listopada, okólnik ministra spraw zagranicznych Decyzja Sądu Najwyższego w sprawie rejestracji statutu „stała się podstawą porozumienia między władzą a NSZZ «Solidarność»”.	691
383	10 listopada, szyfrogram ministra handlu zagranicznego i gospodarki morskiej do ambasadora w Canberze W rozmowie z nowo mianowanym ambasadorem Australii „omówiono aktualną problematykę polsko-australijskich stosunków gospodarczych, przy czym podkreślono dysproporcję we wzajemnej wymianie handlowej”.	693
384	10 listopada, pismo dyrektora muzeum oświęcimskiego do Ministerstwa Kultury i Sztuki Propozycje zmian i poprawek w wystawie holenderskiej eksponowanej w muzeum oświęcimskim.	694
385	11 listopada, szyfrogram ambasadora w Brukseli „Jesteśmy zainteresowani w uzyskaniu filmu «Robotnicy – 80»”.	696
386	11 listopada, szyfrogram dyrektora DPWKiN (z Moskwy) Polsko-radzieckie konsultacje w sprawach propagandowych: „Towarzysze akcentują różnice między wydarzeniami w 1968 roku w CRS a obecnymi w Polsce”.	696
387	11 listopada, szyfrogram szefa Zespołu ds. Stałych Kontaktów Roboczych ze Stolicą Apostolską Finalizacja uzgodnień w sprawie polskiej edycji „L'Osservatore Romano”.	698
388	12 listopada, szyfrogram ambasadora w Kolonii „Posiedzenie Sądu Najwyższego w sprawie «Solidarności» oczekiwane było w RFN z dużym napięciem”.	699

LISTA DOKUMENTÓW

389	12 listopada, szyfrogram ambasadora w Sztokholmie „Oceniamy, że obecnie nacisk redakcji na wysłanie dużej licz- by dziennikarzy do Polski będzie mniejszy”.	700
390	12 listopada, szyfrogram szefa misji wojskowej w Berlinie Zachodnim Sugestia wydalenia z Polski korespondenta prasy zachodnioniemieckiej.	701
391	12 listopada, szyfrogram ambasadora w Phnom Penh Udział polskich lekarzy w akcji pomocowej Międzynarodo- wego Komitetu Czerwonego Krzyża.	703
392	13 listopada, szyfrogram szefa Zespołu ds. Stałych Kontaktów Roboczych ze Stolicą Apostolską „Mówiąc o charakterze przemian w Polsce papież określił je jako «twórczą korektę socjalizmu»”.	704
393	13 listopada, pilna notatka Wizyta ministra spraw zagranicznych Wielkiej Brytanii w PRL „choć zaplanowana wcześniej, w obliczu wydarzeń w Pol- sce nabrała dla obu stron szczególnej wagi”.	707
394	13 listopada, pilna notatka Włoski minister spraw zagranicznych w czasie wizyty w PRL „stwierdził, że Włochy i Wspólnota Zachodnio-Europejska z dużym niepokojem śledzą rozwój sytuacji w Polsce”.	712
395	14 listopada, szyfrogram ambasadora w Waszyngtonie Inicjatywa akredytacji stałego korespondenta „The Washing- ton Post” w Warszawie.	714
396	14 listopada, szyfrogram ambasadora w Moskwie Wiceminister spraw zagranicznych ZSRR w rozmowie z dy- rektorem DPWKiN „stwierdził, że bardzo uważnie śledzą sy- tuację w Polsce”.	715
397	14 listopada, szyfrogram dyrektora DSiP do wiceministra Dobrosielskiego (do Madrytu) Deklarację ROPCiO przesłaną sygnatariuszom Aktu końco- wego KBWE „pozostawiamy bez odpowiedzi”.	716
398	15 listopada, szyfrogram ambasadora w Islamabadzie Interwencja w sprawie polsko-pakistańskiej współpracy kulturalnej i reakcji pakistańskich mediów na wydarzenia w Polsce.	717
399	15 listopada, szyfrogram wiceministra Dobrosielskiego (z Madrytu) Rozpoczęcie spotkania KBWE: „Prawie wszystkie wystąpienia zachodnie i państw NN zawierały b. lub mniej ostre sformu- łowania dot. Afganistanu i naruszania praw człowieka przez ZSRR”.	718

LISTA DOKUMENTÓW

400	15 listopada, pilna notatka Krytyka działań pracowników ambasady amerykańskiej wyrażona w rozmowie wiceministra spraw zagranicznych z ambasadorem USA.	719
401	15 listopada, okólnik dyrektora DSiP Ustalenia XXXII rundy wiedeńskich rokowań rozbrojeniowych.	723
402	16 listopada, szyfrogram ambasady w Damaszku do wiceministra handlu zagranicznego i gospodarki morskiej Radzieckie próby przejścia kontraktu realizowanego przez polską firmę.	724
403	17 listopada, szyfrogram ambasady w Konakry „W nocy z piątku na sobotę w Bissau nastąpił przewrót wojskowy”.	725
404	17 listopada, szyfrogram ambasady w Berlinie do zastępcy kierownika WZ KC PZPR Według opinii KC NSPJ „decyzja Sądu Najwyższego w sprawie rejestracji jest praktycznie dalszym cofnięciem się. Jest to granica możliwych do przyjęcia ustępstw”.	727
405	17 listopada, szyfrogram ambasadora w Paryżu Przyjęcie przez konsula generalnego w depozyt należności związanych z transferem Andrzeja Szarmacha do klubu piłkarskiego AJ Auxerre.	728
406	17 listopada, szyfrogram ministra spraw zagranicznych do ambasadora w Dakarze Trudności w polsko-senegalskiej współpracy w dziedzinie rybołówstwa.	729
407	17 listopada, szyfrogram ambasadora w Kolonii „Dotychczasowy przebieg wizyty papieskiej w RFN przyniósł dwa istotne elementy w sprawie podziału i zjednoczenia Niemiec oraz akcenty polskie podczas oficjalnego przyjęcia w Brühl [...] i na spotkaniu z Polonią w Moguncji”.	731
408	17 listopada, okólnik kierownika WZ KC PZPR „Należy nadal przeciwdziałać próbom przyjazdów do Polski delegacji związkowych i starannie analizować wnioski wizowe”.	733
409	17 listopada, notatka Departamentu I MSW Informacje oficera wywiadu na temat czechosłowackich koncepcji dotyczących ewentualnej interwencji wojsk UW w PRL.	734

LISTA DOKUMENTÓW

410	17 listopada, notatka radcy stałego przedstawicielstwa przy ONZ w Nowym Jorku Stanowisko Departamentu Stanu w sprawie ucieczki attaché przedstawicielstwa.	735
411	18 listopada, szyfrogram ambasadora w Kolonii W rozmowie z dyrektorem departamentu w Urzędzie Kancelerskim „prosiłem o informację o stanowisku rządu RFN odnośnie przedstawionych wcześniej spraw współpracy gospodarczej i finansowej”.	736
412	18 listopada, szyfrogram ambasadora w Budapeszcie „W rozmowach z centralnym aktywem WSPR coraz więcej jest krytycznych wypowiedzi na temat sytuacji w naszej partii i braku postępu w stabilizacji”.	738
413	18 listopada, szyfrogram dyrektora Departamentu II do ambasadora w Bangkoku Wiceminister spraw zagranicznych Tajlandii w czasie wizyty w PRL „wykazał zainteresowanie dalszym rozwojem współpracy w dziedzinie energetyki, gospodarki morskiej, powiązania naszego eksportu inwestycyjnego z importem artykułów żywnościowych”.	739
414	18 listopada, okólnik ministra spraw zagranicznych „Madryckie Spotkanie przygotowawcze zdołało zakończyć swoje prace dopiero 3 dni po otwarciu Spotkania zasadniczego”.	741
415	19 listopada, szyfrogram ambasadora w Kolonii „Rozwija się akcja protestacyjna przeciwko aresztowaniu w Szczecinie” obywatela RFN.	743
416	19 listopada, szyfrogram ambasadora w Moskwie do wicepremiera Jagielskiego Negatywne konsekwencje braku porozumienia celnego między PRL a ZSRR.	744
417	19 listopada, szyfrogram ambasadora w Kolonii Rozmowa z sekretarzem stanu w MSZ RFN: „Polskie życzenia finansowe rozpatrywane są w RFN przy zachowaniu całkowitej poufności”.	745
418	19 listopada, szyfrogram ambasadora w Kolonii Kontrowersje związane z udziałem przedstawiciela organizacji ziomkowskiej w sympozjum poświęconym 10. rocznicy podpisania układu normalizacyjnego.	748

LISTA DOKUMENTÓW

419	20 listopada, szyfrogram dyrektora Departamentu Kadr i Szkolenia do ambasady w Bernie Konieczne ograniczenia zakupów wyrobów alkoholowych i papierosów.	750
420	20 listopada, notatka Departamentu Konsularnego Wytyczne w sprawie współpracy z Polonią.	750
421	21 listopada, szyfrogram ambasadora w Paryżu Rozmowę w czasie ceremonii składania listów uwierzytelniających prezydent Francji „rozpoczął od konstatacji, że śledzą sprawy polskie z niezmiennym zainteresowaniem, sympatią i chęcią wyjścia nam naprzeciw”.	753
422	21 listopada, okólnik ministra spraw zagranicznych Instrukcja w sprawie informowania o sytuacji wewnętrznej oraz pomocy udzielanej Polsce przez ZSRR i kraje socjalistyczne.	755
423	24 listopada, szyfrogram ambasadora w Paryżu Wizyta wicepremiera Jagielskiego we Francji: „Rzeczywiście duże zainteresowanie [...], bardzo szeroko manifestowane w płaszczyźnie politycznej z jednoczesną dyskrecją co do zawartości ekonomicznej”.	756
424	24 listopada, szyfrogram ambasadora w Kolonii Rozmowy w czasie sympozjum poświęconego 10. rocznicy podpisania układu normalizacyjnego: Brandt „sugerował rozważenie przez nas podjęcia rozmów z Komisją EWG”.	758
425	24 listopada, okólnik dyrektora Departamentu Konsularnego Konieczne zwiększenie wpływów ze spraw spadkowych.	759
426	25 listopada, szyfrogram dyrektora DPWKiN do ambasadora w Waszyngtonie Ambasador w Sztokholmie „ma skorzystać z rozmowy” z Czesławem Miłoszem, „aby dać mu do zrozumienia, że oczekujemy jego przyjazdu do kraju”.	761
427	26 listopada, szyfrogram ambasadora w Brasili Wniosek strony brazylijskiej o udostępnienie części zbiorów dawnej Pruskiej Biblioteki Państwowej: „Zdaniem ambasady warto tę prośbę załatwić pozytywnie”.	762
428	26 listopada, okólnik ministra spraw zagranicznych „Trwające przemiany w ruchu związkowym i przewidywane rozwiązanie CRZZ powodują konieczność zmian w systemie międzynarodowych kontaktów związkowych”.	763

LISTA DOKUMENTÓW

429	26 listopada, szyfrogram ambasadora w Paryżu do kierownika WZ KC PZPR „Obszernie poinformowałem o sytuacji w kraju kierownictwo FPK”.	765
430	26 listopada, szyfrogram dyrektora Biura Wojskowego do ambasadora w Trypolisie „Rozwój wydarzeń na Bliskim Wschodzie wymaga zwrócenia większej uwagi na dopracowanie planów obronnych placówek PRL za granicą”.	767
431	26 listopada, okólnik wiceministra Olechowskiego Protesty ChRL w związku z relacjami PRL z Tajwanem.	768
432	26 listopada, pismo ambasadora w Pradze Krytyka działań Socjalistycznego Związku Studentów Polskich w Czechosłowacji.	769
433	26 listopada, notatka Departamentu III Kubańska krytyka sytuacji wewnętrznej w Polsce.	771
434	27 listopada, okólnik ministra spraw zagranicznych „Zwiększone zainteresowanie sprawami polskimi” w ChRL.	774
435	27 listopada, szyfrogram wiceministra Dobrosielskiego (z Madrytu) Aktywność informacyjna polskich środowisk emigracyjnych i opozycyjnych podejmowana w związku ze spotkaniem KBWE w Madrycie.	775
436	27 listopada, notatka informacyjna rezydentury wywiadu w Berlinie „W ostatnim okresie czasu zdecydowanemu pogorszeniu uległa sytuacja obywateli PRL przybywających lub przebywających w Berlinie Zachodnim, a także w NRD”.	776
437	28 listopada, szyfrogram ambasadora w Kopenhadze „Dyskusja nad sprawami polskimi w Danii niezwykle się ożywiła”.	779
438	28 listopada, szyfrogram ambasady w Bukareszcie Przystępowanie polskich pracowników zatrudnionych w Rumunii do NSZZ „Solidarność”.	780
439	28 listopada, okólnik ministra spraw zagranicznych Instrukcja w sprawie sytuacji wewnętrznej i stosunku państw zachodnich do NSZZ „Solidarność”.	781
440	28 listopada, szyfrogram ambasadora w Lizbonie Działania władz portugalskich wobec groźby interwencji radzieckiej w PRL.	783

LISTA DOKUMENTÓW

441	29 listopada, szyfrogram ambasadora w Rzymie Rezolucja WIPK w związku z groźbą radzieckiej interwencji w Polsce.	784
442	29 listopada, pilna notatka Ambasador w Limie „działał wbrew otrzymanej instrukcji” w kontaktach z delegacją NSZZ „Solidarność”.	786
443	1 grudnia, szyfrogram ambasadora w Bejrucie Przewodniczący Komitetu Wykonawczego OWP „uważa, że szanse doprowadzenia do zaprzestania walk iracko-irańskich są jak dotąd minimalne”.	788
444	1 grudnia, szyfrogram szefa Zespołu ds. Stałych Kontaktów Roboczych ze Stolicą Apostolską „Poinformowałem watykańskiego sekretarza stanu o sytuacji w Polsce w oparciu o instrukcje z kraju oraz nowe aktualne elementy”.	789
445	1 grudnia, szyfrogram ambasadora w Paryżu Zdaniem sekretarza generalnego Urzędu Prezydenta Francji „VGE nadal przywiązuje bardzo dużą wagę do spraw Polski”.	790
446	1 grudnia, pilna notatka Ambasador USA w rozmowie z ministrem spraw zagranicznych „oświadczył, iż otrzymał instrukcje z Departamentu Stanu, aby przedstawić zaniepokojenie Waszyngtonu wydarzeniami, jakie miały miejsce w Polsce w związku z aresztowaniem Naroźniaka i Sapęły”.	792
447	2 grudnia, szyfrogram ambasadora w Brasili „Począwszy od strajków lipcowych problematyka polska nie schodzi z łam prasy brazylijskiej”.	794
448	3 grudnia, szyfrogram ambasadora w Hanoi Sugestia rezygnacji z utworzenia konsulatu generalnego w Ho Chi Minh.	796
449	3 grudnia, okólnik ministra spraw zagranicznych i sekretarza KC PZPR do spraw międzynarodowych „Obrady VII Plenum stworzyły platformę wszechstronnego omówienia aktualnych problemów pracy partii na tle sytuacji w kraju”.	797
450	3 grudnia, szyfrogram ambasadora w Londynie Działania Wielkiej Brytanii wobec groźby interwencji ZSRR w Polsce.	798

LISTA DOKUMENTÓW

451	3 grudnia, notatka informacyjna (fragmenty) Wizyta ministra spraw zagranicznych Czechosłowacji „nabrała szczególnego znaczenia, gdyż była pierwszą oficjalną wizytą ministra SZ kraju socjalistycznego od wydarzeń tegorocznego lata w Polsce”.	800
452	4 grudnia, szyfrogram konsula generalnego w Nowym Jorku „Sytuacja polityczna w Polsce zajmuje poczesne miejsce w dyskusjach tutejszych środowisk polonijnych”.	804
453	4 grudnia, szyfrogram ambasady w Brukseli Decyzja EWG o przyznaniu Polsce odpłatnej pomocy żywnościowej.	806
454	4 grudnia, szyfrogram ambasady w New Delhi „Informacje o wydarzeniach w Polsce ukazują się w tut. prasie niemal codziennie, nadal głównie w oparciu o doniesienia agencji zachodnich”.	807
455	4 grudnia, szyfrogram wiceministra Dobrosielskiego (z Madrytu) W czasie rozmów w MSZ Hiszpanii „oceniono pozytywnie rozwój stosunków bilateralnych i wypowiedziano się za dalszymi kontaktami rządowym”.	809
456	4 grudnia, szyfrogram ambasadora w Paryżu Rozmowa z ministrem spraw zagranicznych Francji o zasadach udzielania pomocy żywnościowej przez EWG.	810
457	4 grudnia, szyfrogram szefa misji wojskowej w Berlinie Zachodnim Uprowadzenie samolotu PLL LOT.	812
458	4 grudnia, notatka WZ KC PZPR „WZ KC PZPR proponuje wyrażenie [...] oficjalnego protestu Kierownictwa PZPR” wobec reakcji WIPK na wydarzenia w Polsce.	813
459	4 grudnia, notatka informacyjna Aspekty prawne opieki konsularnej nad obywatelami PRL: „Dwustronne konwencje konsularne ułatwiają w sposób skuteczny ochronę prawną obywateli polskich zamieszkałych stale lub przebywających czasowo za granicą”.	814
460	4 grudnia, notatka Departamentu II Stan realizacji planów dotyczących stosunków polsko-afgańskich w 1980 r.	820
461	5 grudnia, szyfrogram ambasadora w Hanoi Zdaniem ambasadora RFN „w trudnej sytuacji, w jakiej znalazła się Polska, zarówno RFN, jak EWG czynią wszystko,	824

LISTA DOKUMENTÓW

	co możliwe, by pomóc środkami ekonomicznymi i innymi w ustabilizowaniu gospodarki polskiej”.	
462	5 grudnia, szyfrogram ambasadora w Waszyngtonie Z wypowiedzi polityków amerykańskich wynika, że „Stany Zjednoczone nie są zainteresowane w dalszej eskalacji swych reakcji wokół wydarzeń w Polsce”.	825
463	5 grudnia, pilna notatka Protest ambasady radzieckiej w związku z informacjami polskich mediów na temat zagrożenia interwencją ZSRR.	826
464	6 grudnia, protokół posiedzenia BP KC PZPR (fragment) Wpływ wydarzeń wewnętrznych na relacje z ZSRR i krajami socjalistycznymi; ustalenia w sprawie rocznicy wydarzeń grudniowych.	827
465	6 grudnia, szyfrogram wiceministra Dobrosielskiego (z Madrytu) „Doprowadziliśmy do pełnego uzgodnienia z tow. radzieckimi tekstu propozycji” zwołania w Warszawie konferencji odprężenia militarnego i rozbrowienia.	832
466	6 grudnia, szyfrogram ambasadora w Ottawie Działania władz kanadyjskich wobec groźby interwencji ZSRR w Polsce.	833
467	7 grudnia, okólnik ministra spraw zagranicznych Instrukcja w sprawie doniesień o groźbie interwencji ZSRR w Polsce i sytuacji wewnętrznej.	834
468	8 grudnia, szyfrogram ambasadora w Waszyngtonie „Aktywność Administracji tłumaczona jest tu oceną opartą na otrzymanym rozeznaniu, że Związek Radziecki zakończył całość przygotowań do interwencji militarnej”.	837
469	8 grudnia, szyfrogram stałego przedstawiciela przy ONZ w Nowym Jorku W rozmowie z sekretarzem generalnym ONZ „mocno podkreśliłem pozytywne treści narady moskiewskiej, zwłaszcza kontynuację odprężenia, gotowości dialogu z nową administracją amerykańską”.	838
470	8 grudnia, notatka WZ KC PZPR Plan działań propagandowych związanych z VII plenum KC PZPR.	839
471	9 grudnia, szyfrogram dyrektora Departamentu IV i zastępcy kierownika WZ KC PZPR do ambasadora w Paryżu Instrukcja w sprawie ograniczenia kontaktów z francuskimi związkami zawodowymi.	842

LISTA DOKUMENTÓW

472	9 grudnia, notatka informacyjna MSW Planowany przyjazd grupy rabinów amerykańskich do Polski: „Rabini chcą możliwie szybko rozmów z min. Kuberskim”.	843
473	10 grudnia, szyfrogram ambasadora w Madrycie „Przedstawiciele «Solidarności» odwiedzili Ambasadę i poinformowali mnie o swych rozmowach z Centralą Związkową USO”.	844
474	10 grudnia, szyfrogram ambasadora w Canberze Publikacje mediów australijskich na temat sytuacji w Polsce i możliwości interwencji ZSRR.	845
475	10 grudnia, szyfrogram ambasadora w Pekinie Były ambasador ChRL w Warszawie „odwoływał się do swojej niedawnej podróży po Europie, gdzie «wszędzie go pytano nt możliwości interwencji ZSRR»”.	846
476	10 grudnia, notatka informacyjna Kontakty handlowe PRL z krajami Azji, Afryki i Ameryki Łacińskiej: „Głównym kierunkiem naszego eksportu była Afryka”.	848
477	11 grudnia, szyfrogram ambasadora w Kolonii Wiceprzewodniczący SPD „kampanię nt. «groźby interwencji» uważa za szkodliwą, gdyż może ona wzniecać nastroje antyradzieckie w Polsce”.	852
478	11 grudnia, szyfrogram ambasadora w Belgradzie Opinie przedstawicieli krajów socjalistycznych na temat wydarzeń w Polsce.	854
479	11 grudnia, szyfrogram stałego przedstawiciela przy ONZ w Nowym Jorku „Z rozmów z niektórymi ambasadorami wynika, że USA nadal prowadzą jakieś zakulisowe zabiegi o postawienie sprawy polskiej w Radzie Bezpieczeństwa”.	855
480	11 grudnia, okólnik ministra spraw zagranicznych Ograniczenie przyjazdów zagranicznych na uroczystości obchodów 10. rocznicy wydarzeń grudniowych.	856
481	11 grudnia, okólnik wiceministra handlu zagranicznego i gospodarki morskiej Konieczne zachowanie ostrożności w stosowaniu tzw. prowizji specjalnych.	857
482	12 grudnia, szyfrogram ambasadora w Buenos Aires Publikacje prasy argentyńskiej „o przygotowaniach radzieckich do interwencji zbrojnej w Polsce”.	858

LISTA DOKUMENTÓW

483	12 grudnia, szyfrogram ambasadora w Hadze „Opinie o potrzebie realizmu w reakcji Zachodu na wypadek wkroczenia wojsk radzieckich do Polski”.	860
484	12 grudnia, notatka informacyjna Spotkanie polskich i wschodnioniemieckich historyków w Instytucie Zachodnim w Poznaniu: „Były również głosy, iż «problematyka pruska» musi wywoływać w Polsce zaniepokojenie”.	861
485	13 grudnia, szyfrogram dyrektora Departamentu II do ambasadora w Pekinie Rozmowa z ambasadorem ChRL okazją do krytyki stanowiska chińskiego wobec sytuacji wewnętrznej PRL.	864
486	13 grudnia, szyfrogram ambasadora w Bangkoku (fragment) Ambasador USA „zainteresowany rozwojem sytuacji w Polsce, a zwłaszcza możliwością interwencji radzieckiej”.	865
487	13 grudnia, szyfrogram ambasadora w Brukseli Przedstawiciele NSZZ „Solidarność” w czasie pobytu w Belgii „na wszystkie pytania, często prowokacyjne i aroganckie, odpowiadali spokojnie i godnie”.	866
488	13 grudnia, szyfrogram ambasadora w Brukseli „Zakończone dziś sesje NATO upływały pod znakiem problemu polskiego”.	867
489	13 grudnia, szyfrogram ambasadora w Atenach Stanowisko władz greckich wobec sytuacji w Polsce: „wkroczenie ZSRR do Polski wywołałoby ostry kryzys w stosunkach Wschód–Zachód o trudnych do przewidzenia, lecz bardzo poważnych i długotrwałych skutkach”.	869
490	15 grudnia, szyfrogram ambasadora w Canberze Informacje ambasadora ZSRR o australijskich opiniach na temat konsekwencji ewentualnej interwencji radzieckiej w Polsce.	871
491	15 grudnia, szyfrogram ambasadora w Londynie Uwarunkowania udzielenia zachodniej pomocy finansowej.	872
492	16 grudnia, szyfrogram rezydentury wywiadu w Nowym Jorku „Sprawy polskie są ściśle konsultowane i koordynowane między krajami NATO i USA”.	873
493	16 grudnia, szyfrogram ambasadora w Sztokholmie „Zgodnie ze stanowiskiem Fundacji Nobla [...] zrezygnowaliśmy z oficjalnego spotkania z Miłoszem w Ambasadzie”.	875

LISTA DOKUMENTÓW

494	16 grudnia, szyfrogram dyrektora Departamentu III do ambasadora w Waszyngtonie Konieczna interwencja w sprawie rezolucji Senatu dotyczącej groźby interwencji ZSRR w Polsce.	877
495	16 grudnia, szyfrogram ambasadora w Londynie Krytyczna ocena przyjazdu Mirosława Chojeckiego do Wielkiej Brytanii.	879
496	16 grudnia, szyfrogram wicedyrektora Departamentu V do ambasady w Konakry Ograniczenia w leczeniu obywateli gwinejskich w PRL.	880
497	17 grudnia, szyfrogram ambasadora w Moskwie „W okresie ostatniego kwartału [...] w radzieckiej prasie centralnej ukazało się łącznie 386 materiałów informacyjnych o Polsce”.	881
498	17 grudnia, szyfrogram dyrektora Departamentu ds. Stosunków z ZSRR do ambasadora w Moskwie Konieczne konsultacje w MSZ ZSRR dotyczące kwestii koreańskiej.	882
499	17 grudnia, notatka ambasadora w Sztokholmie Uroczystości wręczenia literackiej Nagrody Nobla Czesławowi Miłoszowi: „Można oczekiwać, że nastawienie Miłosza do kraju [...] ulegać będzie stopniowej ewolucji”.	883
500	18 grudnia, okólnik wiceministra Olechowskiego W związku z decyzją EWG o sprzedaży Polsce nadwyżek produktów rolnych „MHZiGM przystępuje niezwłocznie do realizacji transakcji”.	889
501	18 grudnia, okólnik wiceministra Wójcickiego Krytyka decyzji podjętych w czasie sesji Rady NATO.	890
502	19 grudnia, szyfrogram ambasadora w Brukseli Premier Luksemburga „stwierdził, że wydarzenia w Polsce obserwuje z sympatią i podziwem”.	892
503	19 grudnia, szyfrogram ambasadora w Lizbonie Nasilenie kontaktów portugalskich związków zawodowych z NSZZ „Solidarność”.	893
504	19 grudnia, szyfrogram ambasadora w Phnom Penh Władze Kampuczy przyjęły polskich archeologów „na poziomie najwyższym, wyraźnie licząc na podjęcie wiążących zobowiązań w dziedzinie restauracji zabytków”.	894

LISTA DOKUMENTÓW

505	19 grudnia, okólnik ministra spraw zagranicznych Instrukcja do rozmów w sprawie sytuacji wewnętrznej PRL: „należy ofensywnie i w sposób [...] uargumentowany prezen- tować nasze stanowisko”.	895
506	19 grudnia, okólnik ministra spraw zagranicznych „Zainicjowane przez organizacje polonijne, charytatywne i re- ligijne akcje pomocowe nie są nam na rękę”.	897
507	19 grudnia, pilna notatka Wizytę ministra spraw zagranicznych Belgii „oceniamy jako kolejny dowód żywotności szerokiego dialogu polityczne- go z Belgią, potwierdzającego swą użyteczność szczególnie w skomplikowanej sytuacji międzynarodowej”.	899
508	19 grudnia, notatka informacyjna Zdaniem wiceprzewodniczącego SPD „rząd RFN ma pełne zaufanie, że obecne kierownictwo w Polsce chce konsekwent- nie przeprowadzić proces odnowy metodami politycznymi”.	902
509	19 grudnia, notatka ambasady w Budapeszcie „Położenie geograficzne Węgier, krzyżowanie się międzynaro- dowych szlaków turystycznych, zwłaszcza przez Budapeszt, sprzyja rozwojowi negatywnych zjawisk towarzyszących turystyce”.	904
510	21 grudnia, notatka informacyjna Ambasador USA w rozmowie z wiceministrem Węjaczem „powiedział, że to nie USA stwarzają napięcia, lecz obecność nad granicami Polski 25–30 dywizji, które «nie zbierają tam grzybów»”.	910
511	22 grudnia, szyfrogram ambasadora w Londynie Zdaniem ambasadora USA „aktualnie trwają intensywne konsultacje pomiędzy członkami ekipy Reagana a sojusznika- mi europejskimi, m.in. w sprawach polskich”.	911
512	22 grudnia, szyfrogram ambasadora w Rzymie Przygotowania do wizyty przewodniczącego NSZZ „Solidar- ność” we Włoszech.	912
513	22 grudnia, szyfrogram ambasadora w Pekinie Reakcje prasy chińskiej na wydarzenia w Polsce: „od dwóch dni [...] nie ma żadnych publikacji nt. Polski”.	913
514	22 grudnia, szyfrogram ambasadora w Hadze „Notujemy wzrastające niezadowolenie dziennikarzy holen- derskich oczekujących na decyzje wizowe do Polski”.	914

LISTA DOKUMENTÓW

515	23 grudnia, szyfrogram ambasady w Kopenhadze Duńskie reakcje na wydarzenia w Polsce: „prasa spekulowała [...] na temat ew. konieczności przyjęcia przez Danię licznej grupy uciekinierów z Polski”.	915
516	23 grudnia, szyfrogram radcy ambasady w Kopenhadze Według zapewnień ministra spraw zagranicznych Danii rząd „rozumie trudną sytuację Polski i chciałby jej udzielić pomocy”.	916
517	23 grudnia, szyfrogram ambasadora w Londynie „Możliwość «zmarnowania» nowo przydzielonych kredytów” główną przeszkodą w uzyskaniu przez Polskę dodatkowej pomocy.	918
518	23 grudnia, notatka informacyjna Impas w polsko-węgierskiej współpracy kulturalnej.	920
519	24 grudnia, szyfrogram ambasadora w Pradze „W kierowniczych kręgach ocenia się, że sytuacja w Polsce jest wciąż napięta”.	922
520	24 grudnia, okólnik dyrektora Gabinetu Ministra „Na prośbę Prokuratury Wojewódzkiej w Warszawie prosimy o informacje dot. powiązań zagranicznych Konfederacji Polski Niepodległej”.	923
521	24 grudnia, notatka Zarządu II Sztabu Generalnego WP „W ostatnich trzech miesiącach służby specjalne Stanów Zjednoczonych wzmożyły działalność przeciwko pracownikom placówek państw socjalistycznych”.	925
522	28 grudnia, pilna notatka Rozmowa wiceministra Olechowskiego z ambasadorem USA: prośba o pomoc w sprawie uwolnienia zakładników w Iranie.	926
523	29 grudnia, szyfrogram ambasadora w Hanoi Incident na pokładzie statku „Francesco Nullo”.	928
524	29 grudnia, okólnik ministra spraw zagranicznych Ocena I fazy spotkania KBWE w Madrycie: „Znanemu stanowisku KS Zachód uporczywie przeciwstawiał pogląd, iż główną przyczyną napięć są zbrojenia ZSRR i UW, a przede wszystkim interwencja w Afganistanie”.	929
525	[przed 30 grudnia], notatka Departamentu IV [?] Zdaniem kanclerza RFN „obecne kierownictwo radzieckie, świadome rozległych konsekwencji wojskowego rozwiązania, dążyć będzie do uniknięcia w Polsce działań jak na Węgrzech czy w Czechosłowacji”.	931

LISTA DOKUMENTÓW

526	30 grudnia, szyfrogram ambasadora w Brukseli
Według dyrektora Departamentu Politycznego MSZ Belgii „w sytuacji, jaka istniała w pierwszej połowie grudnia, Rada Atlantycka nie mogła nie zająć się «sprawą polską»”.	934
527	31 grudnia, okólnik ministra spraw zagranicznych
Wizyta w ZSRR: „We wszystkich spotkaniach i rozmowach strona radziecka demonstrowała wobec problemów polskich zrozumienie, życzliwość, gotowość dalszej pomocy gospodarczej oraz zaufanie do naszej partii i kierownictwa”.	935

DOKUMENTY

1

1 lipca, notatka Wydziału Pracy Ideowo-Wychowawczej i Wydziału Zagranicznego KC PZPR w sprawie działań propagandowych dotyczących 5. rocznicy podpisania Aktu końcowego KBWE

NOTATKA

nt. piątej rocznicy Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie¹

Na przełomie lipca i sierpnia 1980 r. upłynie piąta rocznica KBWE². Wydarzenie to winno stać się przedmiotem określonych działań politycznych i informacyjno-propagandowych w naszym kraju. Proponuje się przyjąć następujące generalne założenia i cele tych działań:

1. ukazywanie – na tle obecnej sytuacji w Europie i na świecie – znaczenia KBWE i jej Aktu Końcowego, przeciwstawienie się próbom minimalizowania i negowania ich znaczenia, podkreślanie potrzeby realizacji wszystkich postanowień AK i utrzymania „ ducha Helsinek ”;

2. eksponowanie wkładu Polski, wspólnoty krajów socjalistycznych do realizacji Aktu Końcowego KBWE; prezentowanie na tym tle znaczenia polskich inicjatyw pokojowych i rozbrojeniowych;

3. zwracanie uwagi na potrzebę odpowiedniego przygotowania oraz pomyslnego przebiegu i uwieńczenia spotkania przedstawicieli państw KBWE w Madrycie³ (z uwzględnieniem militarnych aspektów odprężenia, środków budowy zaufania i w perspektywie Konferencji Odprężenia Militarne go i Rozbrojenia w Europie⁴).

¹ Notatka została 8 lipca przesłana sekretarzom i członkom Sekretariatu KC PZPR.

² Mowa o podpisaniu 1 sierpnia 1975 r. w Helsinkach Aktu końcowego KBWE, s y gnowanego przez przywódców 33 krajów europejskich oraz USA i Kanady – uczestniczących we wcześniejszych pracach Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie. Akt składał się z czterech części, nazwanych koszykami: zagadnienia bezpieczeństwa w Europie, współpraca w dziedzinie gospodarczej, naukowej i technicznej oraz środowiska naturalnego, współpraca w dziedzinie humanitarnej i dziedzinach pokrewnych, w ostatniej części przewidziano kontynuowanie prac KBWE. Zob. P. Machcewicz (red.), *Polskie Dokumenty Dyplomatyczne 1975* (dalej: PDD 1975), PISM, Warszawa 2010, dok. nr 211.

³ Chodzi o spotkanie przedstawicieli państw członkowskich KBWE w Madrycie, które trwało (z przerwami) od 11 listopada 1980 r. do 9 września 1983 r.; zob. m.in. dok. nr 399 i 524.

⁴ Nawiązanie do zgłoszonej podczas VIII zjazdu PZPR (obradował 11–15 lutego) rezolucji wzywającej do zwołania w Warszawie konferencji w sprawie odprężenia militarne go i rozbrojenia w Europie; zob. P. Długołęcki (red.), *Polskie Dokumenty Dyplomatyczne 1980 styczeń–czerwiec* (dalej: PDD 1980 styczeń–czerwiec), PISM,

W związku z tym celowe wydają się następujące przedsięwzięcia rocznicowe:

I. W płaszczyźnie politycznej

- udzielenie przez tow. Edwarda Gierka, I Sekretarza KC PZPR, który podpisał Akt Końcowy, okolicznościowego wywiadu dla „Trybuny Ludu”;
- zorganizowanie konferencji naukowej w PISM, z udziałem przedstawicieli wybranych ośrodków naukowych kraju, nt. znaczenia KBWE dla pokoju, bezpieczeństwa i współpracy w Europie, na konferencji tej przewidzieć zasadnicze wystąpienie Ministra Spraw Zagranicznych.

II. W płaszczyźnie społecznej

- odbycie uroczystej sesji Polskiego Społecznego Komitetu Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie oraz przyjęcie odnośnej deklaracji;
- zorganizowanie przez CRZZ i FSZMP z udziałem przedstawicieli innych organizacji społecznych konferencji nt. wkładu narodowych i międzynarodowych organizacji społecznych do procesu KBWE;

III. W płaszczyźnie informacyjno-propagandowej

- zwrócenie uwagi we wszystkich środowiskach [środkach] masowego przekazu (na kraj i zagranicę) na piątą rocznicę KBWE i jej znaczenie dla pokoju w Europie.
- opublikowanie, zwłaszcza w tygodnikach i dziennikach, okolicznościowych materiałów na temat ten, zwłaszcza w kontekście zbliżającego się spotkania w Madrycie.
- zorganizowanie w Warszawie wystawy nt. KBWE i wkładu Polski do realizacji Aktu Końcowego (fotografie, materiały, wydawnictwa książkowe itp.).

Prosimy o decyzję.

Wydział Pracy Ideowo-Wychowawczej KC PZPR
Wydział Zagraniczny KC PZPR

Warszawa, 1 lipca 1980 r.

AAN, KC PZPR, VII/51

Warszawa 2018, dok. nr 134, 145, 181, 203 i 466. Do zwołania konferencji ostatecznie nie doszło.

2

*1 lipca, sprawozdanie kierownika sekcji WSW
Polskiego Kontyngentu Wojskowego w Siłach Zbrojnych ONZ w Syrii:
ocena prowadzonych działań*

TAJNE

S P R A W O Z D A N I E

z pracy Sekcji WSW w Polskim Kontyngencie Wojskowym

I. OCENA SYTUACJI OPERACYJNEJ W PKW

1. Po likwidacji Doraźnych Sił Zbrojnych Organizacji Narodów Zjednoczonych w Egipcie⁵ i ewakuacji do kraju PWJS „Grupa Wydzielona” tej jednostki w siłach UNDOF⁶ w Syrii została przekształcona w Polski Kontyngent Wojskowy. Nastąpiła potrzeba zmiany działania w ramach UNDOF, rozwiązania inaczej zadań oraz współdziałania z grupą żołnierzy zawodowych PKW pełniących służbę w Kwaterze Głównej UNDOF w Damaszku.

W okresie służby XIII zmiany Polskiego Kontyngentu Wojskowego w siłach UNDOF sytuacja polityczna w tym rejonie charakteryzowała się poważnymi zaburzeniami wewnętrznymi wynikłymi z uaktywnienia się opozycji politycznej, w tym głównie Braci Muzułmańskich⁷. Opozycja w Syrii zmierza do obalenia obecnego reżimu, wykorzystując do realizacji swych zamierzeń dokonane podwyżki płac (10–75%) w sektorze państwowym. Natomiast burżuazja kupiecka dąży do przechwycenia tych dodatkowych sum pieniędzy drogą podwyżek cen, w tym głównie żywności.

Na przeszkodzie tym zamiarom stanęła uchwała rządu syryjskiego o utrzymaniu cen na dotychczasowym poziomie. Na tym tle w północnej Syrii (Aleppo,

⁵ Doraźne Siły Zbrojne ONZ na Bliskim Wschodzie (United Nations Emergency Force, UNEF II) zostały powołane na mocy decyzji Rady Bezpieczeństwa ONZ z października 1973 r. w związku z wybuchem wojny Jom Kippur. W ich skład weszła Polska Wojskowa Jednostka Specjalna. Zob. P. Majewski (red.), *Polskie Dokumenty Dyplomatyczne 1973* (dalej: PDD 1973), PISM, Warszawa 2006, dok. nr 193, 200, 208, 212, 220, 226 i 231.

⁶ Zob. dok. nr 48. Mowa o Siłach Narodów Zjednoczonych ds. Nadzoru Rozdzielenia Wojsk na Wzgórzach Golan (United Nations Disengagement Observer Force), powołanych w 1974 r. rezolucją RB ONZ; zob. A. Kochański, M. Morzycki-Markowski (red.), *Polskie Dokumenty Dyplomatyczne 1974* (dalej: PDD 1974), PISM, Warszawa 2007, dok. nr 223. Zob. też PDD 1980 styczeń–czerwiec, dok. nr 164.

⁷ Chodzi o założoną w 1928 r. organizację Stowarzyszenie Braci Muzułmanów, zwaną także Bractwem Muzułmańskim.

Hama, Homs, Latakia) doszło do wystąpień antyrządowych. Interweniowała policja i wojsko. Nastąpiły aresztowania i egzekucje przywódców rebelii.

W ostatnim półroczu doszło do znacznego napięcia w stosunkach Syrii z przywódcami Organizacji Wyzwolenia Palestyny w związku z wydarzeniami na północy Syrii i aktywnością Braci Muzułmańskich. Największa organizacja palestyńska „AL-Fatah” szkoli w obozach na terenie Libanu bojówki Braci Muzułmańskich, a następnie przerzuca je do Syrii.

„AL-Fatah” przemycza do Syrii broń produkcji zachodniej. Bracia Muzułmańscy dokonują systematycznych aktów terroru na urzędnikach państwowych i wyższych oficerach armii syryjskiej. Od wydarzeń w Afganistanie⁸ skierowali działania terrorystyczne na obywateli ZSRR, dokonując kilkunastu morderstw na oficerach (doradcach w armii syryjskiej) oraz ich rodzinach.

W Izraelu na sytuację polityczną mocno rzutuje sprawa tzw. autonomii dla Palestyńczyków na Zachodnim Brzegu Jordanu i w strefie Gazy. Według opinii obserwatorów w Damaszku rząd premiera M. BEGINA chyli się ku upadkowi, co może nastąpić już wkrótce⁹. Przypuszcza się, że nowy rząd, utworzony przez pozostającą dotychczas w opozycji „Partię Pracy”, wystąpi do OWP z propozycją wszczęcia rokowań.

Moment osiągnięcia w Libanie tzw. zgody narodowej jest wciąż odległy. Nie widać perspektyw w najbliższym czasie na utworzenie libańskiej armii z prawdziwego zdarzenia oraz perspektyw zawarcia układu obronnego z Syrią. Układ ten miałby uniezależnić pobyt wojsk syryjskich w Libanie od decyzji Ligi Arabskiej, a podporządkować go wyłącznie bilateralnym decyzjom libańsko-syryjskim.

Napięta polityczna sytuacja wewnętrzna nie miała większego wpływu na działalność kontyngentów (polskiego, austriackiego, fińskiego, kanadyjskiego) w siłach UNDOF w Syrii. Niemniej jednak miał miejsce fakt oddania strzału w kierunku żołnierza PKW chor. MIŁKOWSKIEGO Mariana w Damaszku przez stojącego w pobliżu wartownika syryjskiego. Trudno dać trafną ocenę tego zdarzenia ze względu, iż był to przypadek pojedynczy. Natomiast rzutowała ona na działalność sił ONZ w Libanie – „UNIFIL”, gdzie kilkunastu żołnierzy poniosło śmierć¹⁰.

⁸ Mowa o rozpoczętej 27 grudnia 1979 r. interwencji zbrojnej Związku Radzieckiego w Afganistanie, której celem było obalenie Hafizullaha Amina; zob. P. Długolecki, J. Kochanowski (red.), *Polskie Dokumenty Dyplomatyczne 1979* (dalej: PDD 1979), PISM, Warszawa 2014, dok. nr 348, 350 i 352. Nowym premierem i sekretarzem generalnym KC LDPA został Babrak Karmal.

⁹ Rząd premiera Menachema Beginia funkcjonował do 10 października 1983 r.

¹⁰ Chodzi o Tymczasowe Siły Zbrojne ONZ w Libanie (United Nations Interim Force in Lebanon), powołane w 1978 r. rezolucją RB ONZ.

Działalność Sekcji WSW w PKW podporządkowana była głównie zapewnieniu szczelnej kontrwywiadowczej ochrony naszego kontyngentu i utrzymania wysokiej dyscypliny.

Efektem powyższego działania jest fakt, że nikt nie dokonał dezercji, a przypadki indagacji o symptomach wywiadowczych podejmowane przez Kanadyjczyków i Austriaków były operacyjnie zabezpieczone.

Szczególnie narażeni na infiltrację i rozpoznanie wywiadowcze ze strony obcych służb specjalnych są oficerowie PKW zajmujący stanowiska w Kwaterze Głównej oraz podoficerowie naszych organów kierowani do policji wojskowej w UNDOF. Drugą grupę naszego kontyngentu, która jest narażona na rozpoznanie wywiadowcze, stanowią tłumacze i kierownicy cystern wodnych, ze względu na stały kontakt służbowy z cudzoziemcami na posterunkach w strefie buforowej. Główne zagrożenie o symptomach działalności wywiadowczej wobec żołnierzy naszej jednostki ustalono ze strony Kanadyjczyków oraz pewne czynione próby w tym kierunku ze strony Austriaków.

Na uwagę zasługuje rozwijana sytuacja operacyjna dotycząca rozpoznania prowadzonej działalności o przesłankach wywiadowczych wobec Polaków przez ppłk NELLESTYNA – Szefa Logistyki Kwatery Głównej UNDOF. Z jego strony w m-cu kwietniu br. czyniona była próba wyprowadzenia naszych dwóch oficerów na teren Jordanii. ^b*ukonkretnić*^b Do wyjazdu nie dopuszczono ze względu na możliwość prowokacji i przygotowania płaszczyzny przymusowej do ewentualnego werbunku.

Sytuacja znana jest Zarządowi III Szefostwa WSW, która może stworzyć możliwość nawiązania styku operacyjnego z obcymi służbami specjalnymi. Drugi element świadczący o przesłankach prowadzonego rozpoznania w celach wywiadowczych stanowi fakt rozpytywania sierż. GĄSOWSKIEGO z naszych organów przez Szefa Policji KG UNDOF – kpt. THOMSON na tematy rodzinne, miejsca służby wojskowej oraz ekonomiczne w Polsce.

W kontyngencie austriackim na dalsze zainteresowanie kontrwywiadowcze zasługują mjr BUDER – oficer personalny z Kwatery Głównej, chor. POSCH Hubert z policji oraz chor. RZEPA Osi. Wymienieni interesowali się osobą mjr WOLNEGO, jaką właściwie spełnia funkcję w PKW, oraz sprawdzali wypowiedź kpt. SZEWCZYKA Wiesława, tłumacza, i czy faktycznie pracuje na stanowisku w Ministerstwie Obrony Narodowej w Warszawie.

Nowym elementem zmierzającym do oderwania części żołnierzy PKW w celu stworzenia dogodnych warunków do rozpoznania wywiadowczego była propozycja gen. GREINDLA, aby nasze patrole saperskie pracujące na linii „Alfa” przy posterunkach fińskich i austriackich zostały zakwaterowane w jednym z nich do czasu ukończenia prac rozminowania terenu. Propozycję uzasadniono oszczędnością paliwa, jakie zużywano na dojazdy. ^b*A jak jest faktycznie?*^b

Ze strony syryjskich służb specjalnych nie odnotowano symptomów wskazujących na prowadzenie działalności rozpoznawczej naszego kontyngentu. Stosunek żołnierzy syryjskich na przejściach kontrolnych w strefie ograniczonych zbrojeń, jak też ludności miejscowej do nas był najbardziej pozytywny w porównaniu z pozostałymi kontyngentami SZ w UNDOF.

Charakterystycznym zjawiskiem mającym znaczenie w sytuacji operacyjnej jest fakt zatrudniania Polek (studentek przebywających czasowo w Damaszku) w Kwaterze Głównej UNDOF.

Nie ustalono, czy jest to próba wprowadzenia źródeł informacji przez nasze Ministerstwo Spraw Wewnętrznych lub jest to celowe działanie obcych służb specjalnych.

II. OCENA POSTAW POLITYCZNO-MORALNYCH ŻOŁNIERZY PKW

Ocenić należy, że w ramach UNDOF z wyjątkiem faktu wyświetlenia filmu pt. „THE END” – (Koniec) produkcji amerykańskiej przez Kanadyjczyków nie zanotowano oddziaływania wrogiej propagandy¹¹. Film ten był wyświetlany w klubie oficerskim Kwatery Głównej w dniach 7–8.04.1980 roku.

Postawa polityczno-moralna żołnierzy naszego kontyngentu kształtowała się na poziomie właściwym i godnym reprezentacji zasad ustroju socjalistycznego.

Niemniej jednak niewłaściwą postawę polityczną prezentował kpt. SZEWCZYK Wiesław, który z niezadowoleniem komentował zagadnienia uposażenia kadry w PKW, dając porównania z wynagrodzeniem oficerów w pozostałych kontyngentach. ^b*Wobec kogo?*^b Podkreślał, że ONZ płaci w granicach od 1.000 do 2.500 dol. USA, a otrzymujemy bardzo mało i dlaczego państwo zarabia na żołnierzach WP. Poruszał drugi problem, dlaczego żołnierze naszego kontyngentu mają zabronione wyjeżdżać do Izraela na wypoczynek.

Statystycznie rzecz ujmując na każdego z żołnierzy kontyngentu przypada półtora wyróżnienia. Ukarano 8 żołnierzy, z tego dwóch z kadry zawodowej. Z kadry zawodowej został ukarany kpt. C[...] ¹²Edward za samowolne opuszczenie rejonu obozu – naganą oraz st. sierż. K[...] Zbigniew za spowodowanie wypadku samochodowego – naganą. Wśród żołnierzy służby zasadniczej wymierzono kary następujące:

- dwie za pijaństwo,
- jedna za niedopełnienie obowiązków służbowych w czasie służby wartowniczej,

¹¹ Wyprodukowana w 1978 r. czarna komedia „The End” zawierała tzw. Polish jokes oraz sceny dyfamujące hymn Polski, w związku z czym PRL wielokrotnie protestowała przeciwko emisji filmu; zob. PDD 1979, dok. nr 5. Zob. też PDD 1980 styczeń–czerwiec, dok. nr 103 i 153.

¹² Pominięto dane osobowe żołnierzy.

- dwie za kontakty z Austriakami,
- jedna za spowodowanie wypadku drogowego.

Współdziałanie z dowództwem i aparatem partyjno-politycznym układało się pozytywnie, co przyniosło efekt w zapobieganiu wykroczeniom dyscyplinarnym oraz wypadkom nadzwyczajnym.

III. WYPADKI NADZWYCZAJNE

W dniu 24.01.1980 r. kierowca sanitarki marki „Nysa” szer. H[...] Józef s. Ludwika, rocznik 1959, jadąc z nadmierną szybkością na zakręcie wpadł w poślizg i nastąpiło przewrócenie samochodu oraz rozbicie. Straty samochodu obliczono na sumę około 80 tys. zł. – Samochód wyremontowano w warsztacie jednostki w zakresie własnym. Osoby jadące w samochodzie oprócz kierowcy nie odniosły poważniejszych obrażeń. Kierowca po miesięcznym leczeniu doszedł do pełnej sprawności fizycznej.

W dniu 5.04.1980 r. kierowca st. sierż. K[...] Zbigniew jadąc samochodem marki „UAZ” spowodował wypadek drogowy na skutek nieostrożnej jazdy, uderzając jadący z przeciwka samochód ciężarowy syryjski. Straty samochodu naszego wynosiły około 3 tys. dolarów USA. Kierowcę ukarano dyscyplinarnie i rozpatrzone na organizacji partyjnej.

Ponadto wydarzyły się w XIII zmianie trzy drobne wypadki drogowe, nieprzekraczające 300 dolarów strat. Wszystkie przypadki omówiono z całym składem osobowym PKW i wykorzystano w pracy profilaktycznej. Wszystkie wypadki udokumentowano wykonując fotografie i należną dokumentację. Policja Kwatery Głównej UNDOF w PKW nie prowadziła postępowań dochodzeniowo-śledczych.

IV. OCENA PODLEGŁEJ KADRY WSW

Podległa kadra WSW reprezentowała wysoki poziom moralno-polityczny, zawsze pamiętając, że wykonuje zadania ustaleniowo-wykrywcze w aspekcie zabezpieczenia jednostki i jej składu osobowego przed rozpoznaniem wywiadowczym. Na szczególne wyróżnienie zasłużył chor. MIŁKOWSKI z Szefostwa WSW i sierż. GĄSOWSKI z Wydziału WSW Orzysz.

WNIOSKI:

1. Uprofilowanie kierownika sekcji jest prawidłowe w strukturze organizacyjnej PKW, lecz winien być lepiej przygotowany z języka angielskiego. W tym celu należy przyszłe osoby funkcyjne kierować na półroczny kurs do Łodzi przed zgrupowaniem kolejnej zmiany.

2. Przestrzegać wymogi w zakresie uplasowania sprawdzonych i operatywnych źródeł informacji na stanowiskach w Kwaterze Głównej UNDOF.

3. Zasadnym wydaje się obsadzić oficera transportowego w Kwaterze Głównej UNDOF pracownikiem organów WSW.

4. Dobór sprawdzonych podoficerów prewencji naszych organów ze stosownym doświadczeniem pracy wykrywczej i dobrą znajomością języka angielskiego, którzy są kierowani do służby w policji Kwatery Głównej UNDOF.

KIEROWNIK SEKCJI WSW PKW W SZ ONZ
w Syrii
mjr mgr ^fMarek Wolny^f

AIPN, 2386/21338

3

*2 lipca, szyfrogram ambasadora w Londynie w sprawie obchodów
100. rocznicy urodzin generała Władysława Sikorskiego*

T a j n e

Szyfrogram Nr 123/III
z Londynu, nadany 2.7, g. 15.00

Wojtasik

Ugrupowania emigracyjne przygotowują koncepcję obchodów 100 rocznicy urodzin Sikorskiego. Pragną wciągnąć konserwatywnych polityków oraz członków rządu do współdziałania w antykrajowym działaniu.

Dlatego proszę o rozważenie, aby przyspieszyć z naszej strony działanie zgodnie z przedstawionym Wam projektem. W wypadku podjęcia pozytywnej decyzji dot. ofensywnego działania ambasady w organizacji uroczystości proponuję:

1) Rozpocząć rozmowy z przyjaznymi i związanymi z nami politykami emigracyjnymi w Londynie przez min. Wieczorka w październiku. Pozycja W. jest optymalna dla przedstawienia inicjatyw w sprawie obchodów działaczom emigracyjnym i politykom brytyjskim. Krewny Sikorskiego oraz bliski znajomy Wieczorka Kycia¹³ pragnie przyjechać do Warszawy w sierpniu, aby omówić także sprawę testamentu generała.

2) Potraktować proponowaną wizytę W. w Londynie w październiku br. jako oficjalną rewizytę na zaproszenie weteranów brytyjskich, co pozwoli

¹³ Helena Sikorska, żona generała Władysława Sikorskiego, była przybraną siostrą żony majora Marcelego Kyci – Janiny.

włączyć uroczystości dot. S. w brytyjski program propagandowy. (W. ma zaproszenie jako przewodniczący Rady Ochrony Pomników Walki i Męczeństwa).

Prośba o Waszą decyzję¹⁴.

/-/ Bisztyga

AMSZ, ZD 29/82, w. 10, t. 83

4

2 lipca, szyfrogram dyrektora Departamentu Łączności do ambasadora w Dżakarcie w sprawie zagrożenia bezpieczeństwa placówki

Warszawa, dn. 2 lipca 1980 r.

T a j n e

SZYFROGRAM Nr 6170^c

Rodek – Dżakarta
Wasza 155¹⁵.

Proszę o zebranie w okazyjnej rozmowie z ambasadorem wietnamskim bliższych danych dotyczących rodzaju wykrytych urządzeń podsłuchowych,

¹⁴ Dyrektor Departamentu Konsularnego Tadeusz Mulicki odpowiadał szyfrogramem z 14 października: „Prosimy o podjęcie w F.O. rozmów w sprawie obchodów 100 rocznicy urodzin ^cgen. Sikorskiego. [...] W szczególności ^hzasygnalizujcie ^cpodjmijcie sprawę ^hwyrażeń ^huzyskania zgody na umieszczenie tablicy pamiątkowej w hotelu Rubens. [...] Tekst napisu ^hzapropoNOWALIBYŚMY dodatkowo ^hzaPROponujemy^c po uzyskaniu akceptacji co do zasady”; AMSZ, ZD 29/82, w. 10, t. 86. Ambasador w Londynie informował następnie szyfrogramem z 21 listopada: „1. MSZ przyjął do wiadomości ogólną informację o przygotowaniach do obchodów stulecia Sikorskiego: Nie widzą formalnych przeszkód, aby odsłonić tablicę pamiątkową. Jedyny warunek to uzyskanie zgody właścicieli hotelu «Rubens». Będziemy to załatwiali. 2. Przygotowujemy zaktualizowany program naszych przedsięwzięć [...]. Chodzi o uwzględnienie aktualnych realiów politycznych i możliwości organizacyjnych. Wiadomo już, że środowisko emigracyjne i Instytut Polski im. Sikorskiego czynią własne przygotowania do obchodów rocznicy bez chęci współpracy z nami”; AMSZ, ZD 29/82, w. 10, t. 84. Zob. dok. nr 328.

¹⁵ Szyfrogramem nr 155 z 28 czerwca ambasador w Dżakarcie donosił: „W okazyjnej rozmowie ambasador wietnamski zapytywał o sprawy bezpieczeństwa naszej placówki, zwłaszcza w aspekcie podsłuchu. Sygnalizował, że ostatnio na jego placówce wykryto, i nie po raz pierwszy, urządzenia podsłuchowe. [...] Z naszego rozeznania wynika, że spośród placówek KS tylko ZSRR i Węgrzy mają odpowiednie warunki dla rozmów poufnych. Nasza do takowych nie należy, a rezydencja jest całkowicie niepewna”; AMSZ, ZD 29/82, w. 6, t. 47.

ich wyglądu, wymiarów, zasilania, sposobów ich ukrywania, kamuflażu na placówce, czasokresu ich zainstalowania, okoliczności, w jakich zdołano je wykryć, oraz innych informacji, które mogłyby pozwolić na bliższą analizę naszej placówki i podjęcie ew. przez nas poszukiwań. Proszę również o sprawdzenie możliwości uzyskania od Wietnamczyków dokumentacji dot. wykrytych urządzeń podsłuchowych.

^fGorzelańczyk^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 6, t. 48

5

2 lipca, notatka Departamentu Prawno-Traktatowego: kwestia wód granicznych w stosunkach PRL–NRD

Warszawa, dnia 2² lipca 1980 r.

T a j n e

Notatka

w sprawie bocznej zachodniej granicy morza terytorialnego PRL
oraz rozgraniczenia szelfów kontynentalnych i stref rybołówczych
między PRL a NRD

1. Od kilku lat między PRL a NRD prowadzone są rozmowy w sprawie bocznej zachodniej granicy polskiego morza terytorialnego oraz rozgraniczenia szelfów kontynentalnych i stref rybołówczych obu państw¹⁶.

Przebieg zachodniej granicy polskiego morza terytorialnego na odcinku do 6 mil morskich od brzegu ustalony został Układem Zgorzeleckim z 1950 r., wg linii prostej pod określonym kątem do linii brzegu.

Rozgraniczenie szelfów kontynentalnych między Polską a NRD nastąpiło dwustronną umową z 1968 r., która za podstawę rozgraniczenia tych szelfów przyjęła zasadę linii środkowej.

2. Taki stan prawny istniał do 1977 r., kiedy to Sejm PRL uchwalił trzy ustawy:

¹⁶ Zob. m.in. PDD 1980 styczeń–czerwiec, dok. nr 346.

– Ustawę o morzu terytorialnym PRL. Ustawa ta rozszerzyła polskie morze terytorialne do 12 mil, a rozstrzygnięcie kwestii określenia jego bocznych granic odesłała do umów międzynarodowych z NRD i ZSRR.

– Ustawę o szelfie kontynentalnym PRL, przewidującą określenie granic polskiego szelfu kontynentalnego w drodze umów międzynarodowych. Jeżeli takie umowy nie zostałyby zawarte, ustawa upoważniała Radę Ministrów do uregulowania granic polskiego szelfu kontynentalnego w trybie jednostronnym. Rada Ministrów nie skorzystała dotychczas z tego prawa.

– Ustawę o polskiej strefie rybołówstwa morskiego, określającą zewnętrzną i boczne granice tej strefy w Zatoce Gdańskiej i na Morzu Bałtyckim (od strony ZSRR) oraz w Zatoce Pomorskiej i na Morzu Bałtyckim (od strony NRD). W przeciwieństwie do dwóch wyżej wymienionych ustaw ustawa ta ściśle określiła we współrzędnych geograficznych przebieg bocznych granic polskiej strefy rybołówej nie odsyłając do umów międzynarodowych¹⁷.

Również NRD ustanowiła aktem jednostronnym z grudnia 1977 r. własną strefę rybołówej, której wschodnia granica sięga poza granicę strefy rybołówej PRL, przebiegając wzdłuż linii rozgraniczającej dotychczas szelfy kontynentalne PRL i NRD.

3. Wskutek wprowadzenia przez PRL i NRD nowych regulacji prawnych w rejonie Morza Bałtyckiego powstała konieczność określenia na nowo granic morskich między obu państwami. Winno to znaleźć swój wyraz w uregulowaniu zachodniej granicy morza terytorialnego PRL między 6 a 12 milą, modyfikacji przebiegu linii granicznej szelfów kontynentalnych oraz określeniu obszarów stref rybołówstwa morskiego PRL i NRD w taki sposób, aby strefy te nie zachodziły wzajemnie na siebie i aby linie rozgraniczenia szelfów i stref rybołówej pokrywały się.

Przedmiotem negocjacji pomiędzy PRL a NRD jest obszar wodny o łącznej powierzchni ok. 87 km², składający się z dwóch części o odmiennym reżimie prawnym: z obszaru, o pow. ok. 30 km², morza terytorialnego (nad którym państwo przybrzeżne sprawuje taką samą władzę suwerenną jak na lądzie) oraz obszaru, o pow. ok. 57 km², szelfu kontynentalnego i strefy rybołówej, w stosunku do którego uprawnienia państwa przybrzeżnego są ograniczone do zasobów mineralnych (na szelfie) oraz zasobów żywych (w strefie rybołówej).

4. W negocjacjach nad uregulowaniem tych spraw strona polska wychodziła dotychczas z założenia, że określenie zachodniej granicy polskiego morza terytorialnego między 6 a 12 milą winno nastąpić poprzez przedłużenie w linii prostej istniejącej granicy polskiego morza terytorialnego ustalonej w Układzie

¹⁷ Zob. P. Majewski (red.), *Polskie Dokumenty Dyplomatyczne 1977* (dalej: PDD 1977), PISM, Warszawa 2009, dok. nr 346.

Zgorzeleckim. Rozgraniczenie pozostałych obszarów winno nastąpić w taki sposób, aby zachodnie granice polskiego szelfu kontynentalnego i polskiej strefy rybołówczej pokrywały się. Zgodnie z tymi założeniami strona polska domagała się wyznaczenia granicy polskiego szelfu kontynentalnego wzdłuż linii granicznej polskiej strefy rybołówczej, określonej jednostronnie ustawą z 1977 r.

Ustalenie zachodniej granicy polskiego morza terytorialnego między 6 a 12 milą w linii prostej byłoby logicznym następstwem zasady przyjętej przez obie strony w Układzie Zgorzeleckim i porozumieniach wykonawczych, na podstawie których określono zachodnią granicę polskiego morza terytorialnego od brzegu do szóstej mili.

Za pozostawieniem tego obszaru w granicach terytorium morskiego PRL przemawiają ważne względy ekonomiczne (reda, tory wodne, potrzeby przyszłościowego rozwoju zespołu portowego Szczecin–Świnoujście), a także określone powody strategiczno-obronne. NRD posiada zaledwie 3-milowe morze terytorialne. Włączenie więc pod jurysdykcję PRL obszaru wodnego o szerokości 12 mil oddala od brzegów PRL możliwość penetracji ze strony okrętów wojennych państw NATO.

5. NRD stoi na stanowisku, że zachodnia granica polskiego morza terytorialnego między 6 a 12 milą oraz granica strefy rybołówczej powinny biec wzdłuż granicy szelfu kontynentalnego ustalonej w umowie z 1968 r., tj. na wschód od linii przewidzianej w ustawodawstwie polskim.

W czasie rozmów w marcu 1979 r. delegacja NRD przedstawiła propozycję przewidującą określenie granicy morza terytorialnego, szelfu kontynentalnego i strefy rybołówczej PRL wzdłuż jednej linii prostej, biegnącej od 6 mili w głąb morza (na załączonej mapie od punktu A do punktu H¹⁸). Kompromis ten, zdaniem NRD, umożliwiłby sprawiedliwe rozwiązanie tej sprawy.

NRD uważa, iż przyjęcie polskiej maksymalistycznej koncepcji delimitacji granic morskich naruszałoby interesy NRD wskutek utraty ok. 87 km² strefy rybołówczej i szelfu kontynentalnego oraz prowadziłoby do zmiany umowy z 1968 r., co jej zdaniem ze względów politycznych i psychologicznych nie powinno mieć miejsca. NRD wysuwa również argument, że pójście na ustępstwa w rozmowach z PRL może utrudnić jej negocjacje z RFN dot. określenia granicy morskiej w rejonie Zatoki Łubeckiej.

Powyższa argumentacja jest przez stronę polską kwestionowana, gdyż umowę z 1968 r. należałoby zmienić także przy przyjęciu kompromisowej propozycji NRD, natomiast trudności w rozgraniczeniu wód w Zatoce Łubeckiej wynikają z określonej geograficznej konfiguracji tej zatoki.

¹⁸ Załącznika nie publikuje się.

6. Ustawy Sejmu PRL z 1977 r. zmierzały do zapewnienia Polsce korzystniejszych warunków w rejonie Morza Bałtyckiego. Realizacja postanowień tych ustaw wymaga jednak zgody drugiego partnera. Zaakceptowanie przez NRD koncepcji polskiej wiąże się z odejściem od korzystnych dla NRD ustaleń zawartych w umowie z 1968 r. Realizacja ustawy Sejmu PRL z 1977 r. oznaczałaby przyznanie Polsce całego obszaru spornego, tj. ok. 30 km² morza terytorialnego oraz ok. 57 km² szelfu kontynentalnego i strefy rybołówczej.

7. Dotychczasowe rozmowy z NRD nie przyniosły rezultatów, niemniej sprawa wymaga załatwienia. Konieczność rozstrzygnięcia problemu dyktują żywotne interesy Polski. Wobec zdecydowanego sprzeciwu NRD względem przyjęcia propozycji polskich wyłania się kwestia alternatywnych rozwiązań, jakie mogłyby być przyjęte przez stronę polską w dalszych negocjacjach.

Zdaniem MSZ w przypadku niemożliwości osiągnięcia z NRD porozumienia na bazie pierwotnych i do chwili obecnej podtrzymywanych propozycji polskich (pkt 4 notatki) oraz przy założeniu odrzucenia kompromisowej propozycji NRD z marca 1979 r. (pkt 5 notatki) można rozważyć przyjęcie formuły pośredniej, stanowiącej kompromis pomiędzy dotychczasowym stanowiskiem każdej ze stron.

W myśl tej formuły:

a) zachodnia granica polskiego morza terytorialnego na odcinku od 6 do 12 mili byłaby ustalona poprzez przedłużenie w linii prostej istniejącej granicy na odcinku od brzegu do 6 mili,

b) pozostały obszar sporny byłby podzielony przy zachowaniu zasady linii środkowej z odchyleniem na zachód od dotychczasowej granicy szelfu.

Przyjęcie tej formuły oznaczałoby:

– osiągnięcie zasadniczego celu, jakim jest ustalenie zachodniej granicy polskiego morza terytorialnego na odcinku od 6 do 12 mili;

– spełnienie postulatu, aby granica stref rybołówczych i szelfów kontynentalnych przebiegała wzdłuż jednej linii;

– Polska uzyskałaby (wg prowizorycznych obliczeń) w stosunku do stanu obecnego (umowa z 1968 r.) obszar ok. 30 km² morza terytorialnego oraz ok. 12 km² szelfu kontynentalnego;

– w stosunku do koncepcji maksymalnej (pkt 4 notatki) Polska straciłaby ok. 45 km² strefy rybołówczej i szelfu kontynentalnego.

Przyjęcie powyższej formuły zabezpieczałoby strategiczne interesy Polski w Zatoce Pomorskiej, jak również potrzeby przyszłościowego rozwoju zespołu portowego Szczecin-Świnoujście. Zmniejszenie o 45 km² w porównaniu

z ustaleniami ustawy z 1977 r. obszaru polskiej strefy rybołówczej wymagałoby częściowej zmiany przepisów tej ustawy.

Przedstawiona wyżej koncepcja była konsultowana z Ministerstwem Obrony Narodowej oraz Ministerstwem Handlu Zagranicznego i Gospodarki Morskiej.

AMSZ, GM 5/86, w. 1

6

*3 lipca, szyfrogram ambasadora w Pekinie
na temat planowanej wizyty delegacji
Towarzystwa Przyjaźni Chińsko-Polskiej w PRL*

T a j n e

Szyfrogram Nr 139/III
z Pekinu, nadany 3.7.80, 11.30

Fijałkowski

1) Podczas dwóch ostatnich spotkań z Wang Ping-nanem jako przewodniczącym Towarzystwa Przyjaźni z Zagranicą (moja wizyta pożegnalna i jego kolacja dla Hesse-Bukowskiej) Wang:

a) akcentował, że doceniają nieprzerwaną działalność popularyzatorską TPPCh,

b) zapowiedział ożywienie działalności TPChP i sondował rozszerzenie wymiany osobowej w ogóle,

c) żywo wspominał swoje bliskie kontakty i znajomości w najwyższych kręgach partyjnych i państwowych Polski z lat 1955–64 (gdy był ambasadorem) i prezentował się jako „trwały sympatyk” Polski.

Uczestnik obu spotkań, działacz TPZZ odpowiedzialny za TPChP Czu Tse-ci poinformował, że TPChP „wkrótce wznowi publiczną działalność”, i pytał, czy byłaby do przyjęcia wizyta Wang Ping-nana w Warszawie jesienią br., np. w charakterze gościa chińskiego ambasadora.

2) Oceniamy działalność TPZZ i TPChP na rzecz Polski jako bardzo sporadyczną i niewspółmiernie skromną w porównaniu z pracą TPPCh.

3) Chińczycy chcą zaaranżować „prywatną” wizytę Wanga w Warszawie, licząc, że w trakcie jej trwania uda się jej nadać charakter co najmniej pół-oficjalny. Sądzymy, że poprzez ewentualną wizytę Wanga w Polsce Chińczycy mieliby na celu:

a) wznowienie żywych kontaktów na linii towarzystw przyjaźni i pod tym szyldem – rozszerzenie ich na polskie środowiska naukowe i kulturalne,

b) wykorzystanie starych znajomości Wanga w Warszawie dla rozpoznania ogólnopolitycznego, jak i barier po naszej stronie dla wymiany osobowej i propagandowego dotarcia Chin do niektórych kół i środowisk.

Należy się liczyć z ewentualnością przyjazdu Wanga do Warszawy niezależnie od naszego stanowiska¹⁹.

/–/ Rychłowski

AMSZ, ZD 29/82, w. 15, t. 123

¹⁹ W odpowiedzi dyrektor Departamentu II Ryszard Fijałkowski przekazywał szyfrogramem z 7 lipca: „Możliwość przyjazdu do W-wy delegacji TPChP na zaproszenie ambasadora ChRL, bez precyzowania jej szczebla i składu, zaakceptowaliśmy i nasze stanowisko TPPCh przekazało stronie chińskiej. Wizyta miałaby charakter całkowicie nieoficjalny. [...] Do Waszej wiadomości: Jesteśmy zainteresowani obniżeniem szczebla ew. delegacji TPChP”; AMSZ, ZD 29/82, w. 15, t. 125. Z kolei w szyfrogramie z 21 lipca ambasador w Pekinie zauważał: „1) Oceniamy, że strona chińska przywiązuje do wizyty Wang Ping-nana w Warszawie duże znaczenie. Być może błędnie odczytali wizytę Hesse-Bukowskiej, profesora Werle itp. jako wyraz naszej gotowości do rozszerzania kontaktów na dziedziny dotąd zamrożone i liczą, iż Wang pomoże w rozpoznaniu sytuacji i podniesieniu skuteczności znanej chińskiej taktyki dyferencji. 2) Nie wykluczamy jednak, że idzie o większą sprawę: w związku z toczoną tu obecnie ostrą walką frakcyjną o władzę jacyś przeciwnicy nadmiernego zbliżenia Chin do Zachodu próbują być może z pomocą Wanga delikatnie sondować szanse dla bardziej zrównoważonej i wielokierunkowej polityki Chin”; AMSZ, ZD 29/82, w. 15, t. 124. Do wizyty nie doszło; zob. dok. nr 475.

7

*4 lipca, okólnik wiceministra spraw zagranicznych
w sprawie redukcji wydatków dewizowych*

Warszawa, dn. ... lipca 1980 r.

Tajne specjalnego znaczenia

SZYFROGRAM Nr '6144^c

OKÓLNA – WSZYSTKIE PLACÓWKI DYPLMATYCZNE

Decyzje Rządu zobowiązują aparat służby zagranicznej do zmniejszenia wydatków dewizowych o 10–15% w skali rocznej. Prace związane z realizacją powyższego zadania koordynuje Minister Spraw Zagranicznych przy pomocy powołanej w tym celu ^hmiędzynarodowej^h ^cmiędzyresortowej^c Komisji, której przewodniczyć.

W związku z tym proszę Towarzysza Ambasadora o dokonanie, w ramach posiadanych uprawnień koordynacyjnych, w porozumieniu z Sekretarzem POP i kierownikami placówek konsularnych, handlowych²⁰ i innych, szczegółowej analizy stanu zatrudnienia i kosztów utrzymania wszystkich urzędów i przedstawicielstw PRL na terenie kraju Waszego urzędowania, niezależnie od ich podporządkowania resortowego, oraz o przedstawienie konkretnych wniosków w sprawie zmniejszenia wydatków i uzyskania oszczędności poprzez:

- zmniejszenie ilości etatów oraz ryczałtów krajowych i miejscowych,
- ograniczenie wydatków na reprezentację, wynajem mieszkań, eksploatację samochodów, łączność, koszty delegacji, leczenia itp.

Proszę Towarzysza Ambasadora o przedstawienie powyższych wniosków w terminie do 31 lipca br.

^fM. Dmochowski^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 111

²⁰ Okólnikiem z 12 września skierowanym do radców handlowych wiceminister handlu zagranicznego i gospodarki morskiej Ryszard Strzelecki polecał: „Prosimy o przeprowadzenie kalkulacji pod kątem uzyskania oszczędności pieniężnych w wypadku zawarcia wieloletnich umów na najem mieszkań i lokalu biurowego i pokrycia wydatków z tego tytułu z kredytu udzielanego przez miejscowe banki”; AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 111.

8

*4 lipca, szyfrogram ambasadora w Londynie o planowanych audycjach BBC poświęconych opozycjonistom w krajach socjalistycznych*T a j n e

Szyfrogram Nr 248/III
z Londynu, nadany 4.7, 14.00

Staniszewski
Od Konopackiego.

1) Radio BBC na zagranicę przygotowuje serię trzech audycji publicystycznych o sytuacji i perspektywach dysydentów w europejskich KS, czy są oni reprezentatywni dla nastrojów społeczeństw oraz czy mogą w przyszłości stać się siłą polityczną, która dokonać ma zmian ustrojowych.

2) Autorem programów jest dziennikarz angielski Martin Leeburn. Organizuje on teraz wywiady i wypowiedzi zarówno emigrantów politycznych w Londynie i RFN, jak i jakieś cytaty wypowiedzi dysydentów krajowych, których wszystkie teksty są łatwo dostępne w Londynie. L. rozmawiał też z Amnesty International, m.in. w sprawie Chojeckiego²¹, Zadrożyńskiego²² itp.

3) Całość przemyślana jest jako instrument presji polityczno-propagandowej na KS w związku z oziębieniem stosunków W-Z po Olimpiadzie²³ i przed Madrytem (wobec przygotowywanych zarzutów, że KS nie wypełniają postanowień Aktu Końcowego).

4) Audycje będą nadawane przez Radio BBC (World Service) w trzy kolejne poniedziałki, poczynając od 11.8, o godzinie 10 GMT i powtarzane w te same dni o godz. 21.30 GMT oraz raz jeszcze w środy o godz. 16.15 GMT. Jeszcze nie postanowiono (ale jest to możliwe), że w całości lub obszernych

²¹ Członek Komitetu Samoobrony Społecznej „KOR” Mirosław Chojecki został skazany na karę półtora roku pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania na okres trzech lat. Zob. dok. nr 495; zob. też PDD 1980 styczeń–czerwiec, dok. nr 378.

²² Opozycjonistę Edmunda Zadrożyńskiego aresztowano 1 lipca 1979 r. i skazano w marcu 1980 r. pod zarzutami kryminalnymi na trzy lata więzienia (został zwolniony we wrześniu 1980 r.); zob. PDD 1980 styczeń–czerwiec, dok. nr 197 i 294.

²³ Mowa o XXII Letnich Igrzyskach Olimpijskich w Moskwie, które odbyły się 19 lipca – 3 sierpnia. W wyniku działań prezydenta Jimmy’ego Cartera zostały zbojkotowane przez reprezentacje niektórych państw (m.in. USA, RFN, Japonii, Kanady, Norwegii, ChRL) jako protest przeciw interwencji ZSRR w Afganistanie. Zob. dok. nr 72; zob. też PDD 1980 styczeń–czerwiec, dok. nr 123, 140, 269, 433, 437 i 446.

fragmentach będą one nadawane w językach KS przez sekcję polską, czeską, słowacką, węgierską, bułgarską oraz rosyjską BBC.

5) Powyższa informacja uzyskana została poufnie fragmentami z paru źródeł. Na razie nie ma możliwości niedopuszczania do nadania tych audycji²⁴.

/-/ Bisztyga

AMSZ, ZD 29/82, w. 10, t. 83

9

*5 lipca, szyfrogram ambasady w Nikozji
o wizycie wiceministra Czyrka na Cyprze*

T a j n e

Szyfrogram Nr 270/III
z Nikozji, nadany 5.7, 8.10

Wojtaszek

Przekazuję najważniejsze elementy z rozmowy Czyrka z Papaioannou i Rolandisem²⁵.

1) P. w wyjątkowo serdecznych słowach poprosił o przekazanie Tow. Gierkowi gorących i braterskich pozdrowień oraz najlepszych życzeń.

²⁴ W odpowiedzi dyrektor Departamentu Prasy, Współpracy Kulturalnej i Naukowej Stefan Staniszewski instruował szyfrogramem z 12 lipca: „1. Czy sprawę znają zainteresowane ambasady KS i jak reagują? 2. Rozeznajcie, jakie miejsce i jaką wagę zajmuje w audycji Polska. 3. Interweniujcie wykazując szkodliwość audycji. 4. Podajcie, jakiej konkretnie pomocy materiałowej oczekujecie z Centrali”; AMSZ, ZD 29/82, w. 10, t. 86.

²⁵ Szyfrogramem z 10 czerwca wicedyrektor Departamentu IV Stefan Bożym informował ambasadę w Nikozji: „Min. Czyrek przyleci sam z Aten do Larnaki 30 bm. godz. 9.35 – linią OA 331. Odlot 3 lipca godz. 16.15. Zabezpieczenie tłumacza. Prócz rozmów C. podpisze konwencję konsularną. [...] Z uwagi na sytuację wewnętrzną, jak i wokół Cypru chcielibyśmy uniknąć ^hróżnych^h spotkań z prasą. Min. C. gotów jest złożyć jedno oświadczenie dla prasy na zakończenie wizyty, np. po podpisaniu konwencji, wyłącznie na temat stosunków polsko-cyprijskich i polityki polskiej (spotkanie nie może mieć charakteru konferencji prasowej)”; AMSZ, ZD 29/82, w. 11, t. 102.

2) Przedstawił ocenę partii na temat sytuacji Cypru w rejonie Morza Śródziemnego, problemu cypryjskiego²⁶ i sytuacji wewnętrznej w kraju. Partia z dużą troską obserwuje aktywność USA i NATO oraz reakcyjnych sił w kraju nakierowaną na likwidację problemu cypryjskiego poprzez dokonanie podziału kraju między Grecję i Turcję. Obecny rząd przegrał swoją kartę w toczącej się grze. Nie jest w stanie rozwiązać problemu cypryjskiego i zapewnić utrzymania niepodległości kraju. Masy pracujące Greków i Turków cypryjskich mają dosyć podsycanego przez rząd i reakcję szowinizmu i nienawiści między obu społecznościami. Pragną zjednoczenia kraju. Do tego dodać trzeba liczne błędy w polityce wewnętrznej rządu. W tej sytuacji partia koncentruje swoje wysiłki na krytyce rządu i reakcji oraz na rozwijaniu współpracy z siłami patriotycznymi i demokratycznymi. Z uwagi na chorobę Kiprianu musi odejść. Reakcja i prawica jest tak poróżniona, że nie będzie w stanie utworzyć jednolitego frontu. M.in. dlatego wierzą, że nowe ugrupowania polityczne i demokratyczne razem z AKEL zdobędą większość w przyszłych wyborach parlamentarnych i na prezydenta²⁷.

3) Rolandis wyraził ogromny żal z powodu wycofania przez AKEL poparcia dla rządu. Upřednio partia zawsze zgadzała się z polityką rządu w problemie cypryjskim. Rząd ma poparcie KS, czego dowodem ostatnia wizyta prezydenta w NRD i CSRS oraz pozytywna ocena wielu rozmów przeprowadzonych przez niego z ambasadorem radzieckim. Stwierdził, że prezydent uczyni wszystko, aby doprowadzić do polepszenia stosunków z AKEL.

4) Ocena. Stanowisko AKEL nieodwracalne. Prezydent i R. mają powody, by ubolewać nad wytworzoną sytuacją. Podejmują jednakże wysiłki zmierzające do osłabienia krytyki ze strony partii i wykazania niekonsekwencji w jej działaniu. Należy zatem oczekiwać dalszego zaostrzenia się sytuacji wewnętrzno-politycznej na Cyprze²⁸.

/–/ Wieczorek

AMSZ, ZD 29/82, w. 11, t. 101

²⁶ Chodzi o konflikt trwający od lipca 1974 r., kiedy to cypryjska Gwardia Narodowa, popierana przez tzw. rząd czarnych pułkowników w Grecji, przeprowadziła zamach stanu i przejęła władzę na Cyprze. W odpowiedzi strona turecka dokonała desantu i zajęła północną część wyspy. W 1975 r. proklamowano utworzenie Federalnego Państwa Tureckiej Republiki Cypryjskiej na części wyspy kontrolowanej przez wojska tureckie; zob. PDD 1974, dok. nr 154, 158, 159, 162, 171, 187 i 213.

²⁷ Wybory parlamentarne na Cyprze odbyły się w maju 1981 r. i przyniosły zwycięstwo Postępowej Partii Ludu Pracującego (AKEL). W wyborach prezydenckich w 1983 r. wygrał urzędujący prezydent Spiros Kiprianu.

²⁸ Szyfrogramem z 27 czerwca wicedyrektor Bożym polecał ambasadzie w Nikozji: „Przekażcie min. Czyrkowi: 1. 26 bm. min. Wojtaszek przyjął ambasadora Cypru na jego prośbę. Sytuację zewnętrzną i wewnętrzną Cypru *‘ambasador’* ocenił jako wyjątkowo trudną. [...] Zdają sobie sprawę, że jedyną ich bronią pozostaje solidarne

10

*5 lipca, szyfrogram ambasadora w Londynie
do sekretarza KC do spraw międzynarodowych o rozmowie
z sekretarzem generalnym Międzynarodówki Socjalistycznej*

T a j n e
Pilne

Szyfrogram Nr 274/III
z Londynu, nadany 5.7, 17.00

Waszczuk

1) 4.7 przekazaliśmy Carlssonowi apel spotkania paryskiego²⁹ zgodnie z Waszą 6116³⁰. Tekst uzgodnionego komunikatu w dwóch językach przekazujemy clarisem. Prośba o decyzję w sprawie przekazania go prasie.

2) C. poinformował, że inicjatywę I Sekretarza Gierka podniesiono w rozmowie z Sorsą, aby socjaliści Europy oraz komuniści zorganizowali wspólną konferencję służącą umocnieniu odprężenia militarnego oraz rozbrojeniu. Była omawiana w Oslo w bardzo wąskim gronie³¹. Obok innych uzyskała poparcie Brandta oraz Mitterranda. B. sugerował, aby proponowana konferencja odbyła się w gronie kilku partii socjalistycznych oraz kilku partii komunistycznych (nie wszystkie partie Europy). C. prosił, aby przygotowania do takiej konferencji

poparcie KS i niezaangażowanych. Przekazał prośbę swego rządu o uwzględnianie sprawy cypryjskiej w deklaracjach i oświadczeniach DKP i innych organów UW. Stanowiłoby to istotną pomoc dla republiki. [...] Minister Wojtaszek zapewnił o naszym niezmiennym poparciu sprawy cypryjskiej"; AMSZ, ZD 29/82, w. 11, t. 102.

²⁹ Mowa o spotkaniu robotniczych i komunistycznych partii europejskich w sprawie pokoju i rozbrojenia, które z inicjatywy PZPR i FPK odbyło się w Paryżu 28–29 kwietnia; zob. PDD 1980 styczeń–czerwiec, dok. nr 364.

³⁰ Sekretarz KC do spraw międzynarodowych Jerzy Waszczuk przekazywał szyfrogramem nr 4142 z 6 maja ambasadorowi w Londynie: „Umówcie spotkanie z Carlssonem w drugiej połowie maja przedstawiciele PZPR i FPK celem przekazania Międzynarodówce apelu paryskiego. Uprzednio po konferencji w Berlinie Janicek przyjął dokumenty od przedstawicieli SED”, a następnie uzupełniał szyfrogramem nr 6116 z 3 lipca: „1. Wręczyć powinien ambasador PRL. 2. Zgoda na komunikat z zaznaczeniem, że wręczył ambasador z upoważnienia KC PZPR. 3. Potwierdźcie gotowość naszego spotkania z Carlssonem we wrześniu br.”; AMSZ, ZD 29/82, w. 10, t. 85.

³¹ Chodzi o posiedzenie biura Międzynarodówki Socjalistycznej, które odbyło się 12–13 czerwca w Oslo; zob. dok. nr 64.

rozpocząć po wyborach w RFN (5.10)³², ponieważ kierownictwo SPD chciało-
by odgrywać ważną rolę w organizacji w/w konferencji. Dlatego proponował,
aby przedstawiciel kierownictwa naszej partii przyjechał do Londynu 8 paź-
dziernika rozpoczynając proces przygotowania do konferencji socjalistów i ko-
munistów. Na spotkanie to może przyjechać także przedstawiciel Brandta.

3) Palme i kierownictwo MS przykładają dużą wagę do pracy komitetu
mającego wypracować dokument (raport Palmego) w sprawie rozbrojenia
i kontroli zbrojeń³³. Rozmowy P. w Moskwie na ten temat były bardzo zachęca-
jące. Komitet będzie się składał z osobistości o różnych afiliacjach partyjnych.
Nie wykluczają np. przyjęcia do komitetu Kissingera. W koncepcji inicjatorów
komisja winna mieć charakter reprezentatywny i posiadać w swoim składzie
przedstawicieli sił politycznych i państw wywierających rzeczywisty wpływ na
sprawy pokoju i rozbrojenia.

Podobnie jak do prezydenta Francji Palme zwróci się do tow. Gierka, aby
do komitetu delegował osobistość polityczną, która wyrażać będzie jego poglą-
dy. Prace „komitetu Palmego” rozpoczną się we wrześniu w Wiedniu.

C. potwierdził, że D. Owen był upoważniony do przeprowadzenia sonda-
żowej rozmowy na temat kwalifikacji polskiego delegata (prośba, aby był to
polityk, a nie naukowiec)³⁴.

C. przebywał w USA przeprowadzając rozmowy z tamtejszymi politykami.
Przekazane nam informacje na ten temat prześlemy kurierem.

/-/ Bisztyga

AMSZ, ZD 29/82, w. 10, t. 83

³² W wyborach parlamentarnych w RFN zwyciężyła koalicja SPD i FDP (42,86% i 10,62% głosów). Na stanowisku kanclerza pozostał Helmut Schmidt (do 1982 r.).

³³ Mowa o działającej pod przewodnictwem Olofa Palmego Niezależnej Komisji do spraw Rozbrojenia i Bezpieczeństwa, której raport opublikowano w 1982 r.

³⁴ Przedstawicielem PRL w komisji Palmego został Józef Cyrankiewicz. Szyfrogramem z 30 września ambasador w Londynie przekazywał zastępcy kierownika WZ KC PZPR Krzysztofowi Ostrowskiemu: „Rozmawiałem z Owenem na temat członkostwa Cyrankiewicza w «Komitecie Palmego». Zdecydowanie oświadczył: 1. Kandydatura przyjęta została przez wszystkich z dużym zadowoleniem, tym bardziej że jest on znanym politykiem w Europie oraz cenionym przez działaczy socjalistycznych. 2. Nikt nie kwestionował kandydatury ani umiejętności. Było tylko jedno pytanie, czy C. zna język angielski, dla ustalenia procedury negocjacyjnej. Sam Palme odpowiedział na to pytanie, że C. zna 3 języki”; AMSZ, ZD 29/82, w. 10, t. 84.

11

*5 lipca, pilna notatka z wizyty ministra spraw zagranicznych
we Francji*

Warszawa, dn. 5 lipca 1980 r.

POUFNE

PILNA NOTATKA

z oficjalnej wizyty Ministra Spraw Zagranicznych PRL we Francji w dniach
2–3 lipca 1980 r.

W czasie wizyty odbyłem rozmowy z Ministrem Spraw Zagranicznych Jean François-Poncet oraz zostałem przyjęty przez Prezydenta Republiki V. Giscard d'Estaing. Poza programem spotkałem się z członkiem BP, Sekretarzem KC FPK G. Plissonnier i M. Poniatowskim.

W naszym założeniu, podzielanym przez stronę francuską, wizyta ta, stanowiąc kontynuację dialogu politycznego, służyć miała jednocześnie do określenia i uzgodnienia głównych treści merytorycznych wizyty w Polsce Prezydenta Giscard d'Estaing³⁵.

I. Rozmowa z Prezydentem V. Giscard d'Estaing

Przekazując pozdrowienia od Tow. E. Gierka podkreśliłem zadowolenie, że odbyte przed kilkoma tygodniami spotkanie w Wilanowie przynosi już konkretne rezultaty i uzyskuje coraz bardziej pozytywną ocenę w światowej opinii publicznej³⁶. Wyraziłem przekonanie, że wrześniowa wizyta Prezydenta w Polsce pozwoli na dokonanie pogłębionych ocen ważnych wydarzeń politycznych, jakie miały i będą mieć miejsce po spotkaniu wilanowskim. Podkreśliłem, że jesteśmy przekonani, iż w skomplikowanej sytuacji międzynarodowej rozwinięte stosunki między I Sekretarzem KC PZPR i Prezydentem Francji, wzajemne zaufanie i szacunek oraz zbieżność interesów narodowych stwarzają dla Polski i Francji określone możliwości odgrywania ważnej roli dla ratowania dorobku odprężenia i hamowania wyścigu zbrojeń. W tym kontekście spotkanie wrześniowe obu przywódców, obok dalszego zacieśniania współpracy bilateralnej, mieć będzie szczególne znaczenie o wymiarze europejskim.

³⁵ Planowana na wrzesień wizyta prezydenta Francji Valéry'ego Giscard d'Estaing w PRL nie doszła do skutku; zob. dok. nr 179.

³⁶ Chodzi o spotkanie prezydenta Francji z sekretarzem generalnym KC KPZR, które odbyło się 19 maja w pałacu w Wilanowie; zob. PDD 1980 styczeń–czerwiec, *passim*.

1. Odwzajemniając serdecznie pozdrowienia dla Tow. E. Gierka, Prezydent V. Giscard d'Estaing prosił o przekazanie szczególnych słów uznania I Sekretarzowi KC za wybitną rolę, jaką odegrał w organizowaniu spotkania w Wilanowie. W pierwszym okresie po Wilanowie on sam był obiektem dość powszechnej krytyki we francuskich i światowych środkach masowego przekazu. Obecnie sytuacja uległa pewnej poprawie. Zarzuca się przede wszystkim to, że udając się do Wilanowa umożliwił Związkowi Radzieckiemu wyjście z izolacji, w jakiej się znalazł po wydarzeniach w Afganistanie. Zdaniem VGE utrzymujący się nadal negatywny stosunek zachodniej opinii publicznej wobec ZSRR motywowany jest następującymi względami:

- 1) problematyką praw człowieka,
- 2) militarną interwencją w Afganistanie,
- 3) nadmiernymi zbrojeniami, powiększającymi ryzyko konfliktu światowego.

Do korzystnych elementów, nabierających stopniowo większego znaczenia dla kształtowania się klimatu w stosunkach międzynarodowych, zalicza Prezydent powiększanie się kręgów, polityków i kół opiniotwórczych, które dostrzegają w spotkaniu wilanowskim pozytywne treści. Umacnia to w opinii publicznej przekonanie o konieczności podtrzymywania dialogu, zwłaszcza w okresach powstawania napięć. W kontekście zachodzących przewartościowań ocen i poglądów najlepiej uwidacznia się waga Wilanowa.

2. W sprawie wizyty w Polsce proponuje, by odbyła się ona w dniach 24–27 września. Poprzednio rozważany termin 17-go września koliduje z zobowiązaniami, jakie podjął wobec Thatcher w sprawie spotkania w Bordeaux³⁷. Pierwszą część wizyty w Warszawie sugeruje poświęcić na rozmowy w sprawach bilateralnych i podpisanie przygotowanych dokumentów:

- 1) Uroczystej deklaracji o pogłębieniu i rozszerzeniu współpracy gospodarczej, przemysłowej i technicznej.
- 2) Umowy o współpracy i wymianie młodzieży.
- 3) Umowy 5-cioletniej o współpracy gospodarczej na lata 1980–1985.

Pozostałą część pobytu (w Arłamowie) chciałby poświęcić na rozmowy z I Sekretarzem KC w sprawach międzynarodowych.

Proponuje ze swej strony skoncentrowanie się na następujących trzech głównych tematach:

- 1) kontynuacja treści spotkania wilanowskiego,

³⁷ Premier Wielkiej Brytanii Margaret Thatcher przebywała z wizytą we Francji 18–21 września.

2) przygotowanie do spotkania KBWE w Madrycie oraz problematyka rozbrojeniowa,

3) problematyka niemiecka.

W kontekście trzeciego tematu z całą mocą podkreślał, że Francja w żadnym przypadku nie udostępni Niemcom broni jądrowej.

Dla właściwego przygotowania merytorycznej strony rozmów z Tow. E. Gierkiem proponuje, by na dwa tygodnie przed jego wizytą dokonać dodatkowej wymiany poglądów na odpowiedzialnym szczeblu.

Wysuwając nowy termin wizyty, Prezydent podkreślił, że widzi związane z tym niedogodności, a mianowicie iż nie będą mogli w niej uczestniczyć ministrowie spraw zagranicznych, którzy w tym czasie będą na sesji ONZ³⁸. Ze swej strony rozważa udział w spotkaniu ministrów: Handlu Zagranicznego Deniau (współprzewodniczący Komisji Rządowej d/s st. współpracy gospodarczej) i Przemysłu Giraud oraz Sekretarza Stanu d/s małych i średnich przedsiębiorstw Prouteau.

Zaznaczył, że jeśli nowy termin nie odpowiadał Tow. E. Gierkowi, to gotów jest zbadać możliwość wycofania się ze spotkania z premierem W. Brytanii, gdyż szczyt polsko-francuski ma w jego przekonaniu wyższą wagę niż spotkanie z Thatcher. Prosił o pilną odpowiedź, czy możemy zaakceptować nowy termin.

3. Poważną część swojej wypowiedzi VGE poświęcił sprawom Afganistanu. Pozytywnie ocenia decyzję Związku Radzieckiego w sprawie wycofania części kontyngentu wojskowego. Uważa jednak, że krok ten nie jest wystarczający dla przekonania Zachodu o dobrej woli ZSRR. Widzi potrzebę następnego posunięcia w tym kierunku. Jest to sprawa o podstawowym znaczeniu dla rozładowania powstałego napięcia w stosunkach międzynarodowych. Uważa, że zasadniczym elementem koncepcji politycznego rozwiązania jest wypracowanie odpowiedniej formuły, która mogłaby być przyjęta przez naród afgański i równolegle zabezpieczałaby interesy Związku Radzieckiego. Wg ich rozeznania zdecydowana większość społeczeństwa afgańskiego jest przeciwko wojskowej obecności ZSRR. Poparcie, jakiego udziela Zw. Radziecki w głównej mierze K. Babrakowi, komplikuje sytuację. Pewne nadzieje VGE wiąże z misją przedstawicieli państw muzułmańskich. Generalnie uważa, że Zw. Radziecki powinien poszukiwać wśród lewicy afgańskiej szerszej bazy społecznej gotowej konstruktywnie działać na rzecz rozwiązania politycznego.

Cały wywód VGE na ten temat przepełniony był autentyczną troską o wypracowanie realnego, opartego na kompromisie rozwiązania problemu. Akcentował mocno potrzebę kolejnych kroków Związku Radzieckiego w kierunku

³⁸ Mowa o XXXV sesji Zgromadzenia Ogólnego ONZ, która obradowała 16 września – 17 grudnia; zob. dok. nr 43, 82, 164 i 235.

zmniejszenia ilościowego kontyngentu wojskowego, co w znacznym stopniu wpłynęłoby na uwiarygodnienie pokojowych intencji ZSRR i odbudowałoby wobec niego zaufanie światowej opinii publicznej.

4. W swej analizie sytuacji międzynarodowej i ocenach zjawisk i problemów Prezydent wielokrotnie akcentował wyjątkowy charakter stosunków, jakie go łączą z I Sekretarzem KC PZPR, oraz wagę, jaką przywiązuje do dalszego pogłębionego współdziałania z Polską w poszukiwaniu ich rozwiązań. Stwierdził m.in., że obok ewidentnych interesów, jakie obie strony łączą z dalszym rozszerzaniem współpracy dwustronnej, współdziałanie Polski i Francji w obecnym okresie, jak i jego wrześniowa wizyta w Polsce mają znaczenie ogólnoeuropejskie, a nawet światowe.

Jego kolejne spotkanie z Tow. E. Gierkiem będzie więc nie tylko potwierdzeniem uprzywilejowanego charakteru stosunków między obu krajami, ale przede wszystkim przejawem woli obu państw wykorzystania wszelkich możliwości, jakimi dysponują, dla utrwalenia struktur pokojowego współzycia i uchronienia dorobku odprężenia.

II. Rozmowy z J. François-Poncet

1. Sprawy bilateralne

François-Poncet podziela naszą wysoką ocenę stosunków dwustronnych. Podobnie jak Prezydent uważa, że stały się one już trwałą wartością, wpływającą na treść odprężenia, i uzyskały wymiar europejski, a nawet światowy. Z zadowoleniem stwierdza, że szczególnie charakter polsko-francuskiej współpracy został już zakorzeniony w świadomości obu narodów. Podkreślił, iż z satysfakcją przyjęli potwierdzenie kierunku polityki polskiej na wszechstronną współpracę z Francją dane w debacie sejmowej.

W zwięzłym przeglądzie współpracy w poszczególnych dziedzinach podjęliśmy tylko te problemy, które wymagają szczegółowych omówień lub rozwiązań.

Strona francuska podniosła przede wszystkim sprawę jęz. francuskiego w Polsce. Generalnie są zadowoleni z poczynionego wysiłku w tej dziedzinie, proszą jednak, aby stopniowo przy wprowadzaniu reform szkolnictwa nauczanie francuskiego obejmowało coraz szersze rzesze młodzieży. Gotowi są udzielić zwiększonej pomocy w zakresie stypendiów językowych dla lektorów (obiecali przyznać dodatkowo 20 stażów). Zapewnili, że co 5 lat każdy lektor języka francuskiego będzie miał możliwość doskonalenia swej znajomości języka na kursie we Francji. Z naszej strony zwróciliśmy uwagę na zbyt wolny jeszcze rozwój nauczania języka polskiego we Francji oraz pewne zahamowania we współpracy między wyższymi uczelniami. Uzgodniliśmy rozwiązywanie problemów z tego zakresu stopniowo w drodze kontaktów dyplomatycznych.

Pozytywnie oceniliśmy stan i perspektywy współpracy w dziedzinie kulturalnej i naukowej.

Omówiliśmy kalendarz wizyt i kontaktów rządowych na najbliższą przyszłość.

Zaprosiłem François-Poncet do złożenia oficjalnej wizyty w Polsce w roku przyszłym.

2. Problematyka międzynarodowa

François-Poncet poinformował o rozmowach z Genscherem na temat wizyty Schmidta w Moskwie³⁹. G. przekazał Francuzom, że Radzieccy, dokonując przeglądu różnych hipotez i koncepcji odblokowania dialogu w sprawie euroraket, zaprezentowali nowe podejście do tego problemu, wyrażające się w propozycji podjęcia już obecnie rozmów z USA w sprawie tych broni pod warunkiem włączenia do przedmiotu rozmów problematyki FBS (Systemy Wysuniętej Obrony).

François-Poncet pesymistycznie ocenia szansę przyjęcia tej propozycji przez USA. Zwraca uwagę, że bliskość wyborów prezydenckich⁴⁰ oraz negatywne nastawienie amerykańskiej opinii publicznej wobec ZSRR utrudnia Carterowi pójście już obecnie na takie rozmowy. Jednakże samą inicjatywę radziecką ocenia pozytywnie.

a) Spotkanie KBWE w Madrycie

Zdaniem François-Poncet dalszy rozwój wydarzeń wokół Afganistanu będzie miał istotny wpływ na zbliżające się spotkanie KBWE w Madrycie. Dlatego obecnie nie są w stanie przewidzieć – a tym bardziej zagwarantować – prawidłowego przebiegu spotkania madryckiego ani np. określić szczebla spotkania. Nie wykluczają szczebla ministerialnego na zakończenie, ale decyzję zamierzają podjąć w drugiej części spotkania madryckiego – tj. na początku 1981 r., w świetle przebiegu i spodziewanych wyników, na co ich zdaniem nie pozostanie bez wpływu również rezultat wyborów prezydenckich w USA.

Z naszej strony prezentowaliśmy pogląd, że nie należy biernie oczekiwać poprawy klimatu międzynarodowego, lecz aktywnie działać w tym kierunku. Przedstawiliśmy szereg sugestii wspólnej polsko-francuskiej aktywności w ramach przygotowań do spotkania madryckiego w dziedzinie współpracy (długofalowy program europejskiej współpracy gospodarczej, współpracy małych i średnich przedsiębiorstw, ochrona dziedzictwa kulturalnego w Europie).

³⁹ Wizyta kanclerza Helmuta Schmidta w Moskwie trwała od 30 czerwca do 1 lipca, została omówiona przez ministrów spraw zagranicznych Francji i RFN 2 lipca na lotnisku w Orly, skąd Hans-Dietrich Genscher udał się w podróż do Waszyngtonu.

⁴⁰ Wybory prezydenckie w USA odbyły się 4 listopada – zwyciężył Ronald Reagan; zob. dok. nr 367.

Francuzi ze swej strony wymienili temat współpracy małych i średnich przedsiębiorstw oraz szkolenie kadr zarządzających gospodarką. Uzgodniono, że tematy te zostaną rozpracowane przez ekspertów w trybie roboczym.

b) Problematyka rozbrojeniowa

Odnosnie rozbrojenia w Europie J. François-Poncet mocno podkreślił, że obecnie francuska propozycja EKR⁴¹ ma oficjalne poparcie całego Zachodu. Przyznał, że uzyskanie tego poparcia nie było łatwe, zwłaszcza od USA. Co więcej, jest to jedyna propozycja Zachodu w sprawie konferencji.

W odpowiedzi na nasze argumenty dot. KOMIR i potrzeby poszukiwania zbliżenia obu propozycji na bazie kompromisu, tak aby w Madrycie można było uchwalić mandat konferencji, francuski minister powoływał się na to, że po czerwcowym posiedzeniu NATO w Ankarze⁴² EKR nie jest już „produktem czysto francuskim”, lecz wspólnym zachodnim, i że zmiana stanowiska Francji przez ew. zbliżenie się do naszej koncepcji oznaczałaby z kolei utratę poparcia niektórych sojuszników zachodnich. Zgodził się jednak, aby w Madrycie kontynuować dyskusję i współpracę obu delegacji m.in. w tej sprawie. Stwierdził, że z uwagi na istniejące nadal rozbieżności Francja ocenia ostrożnie możliwość uchwalenia w Madrycie mandatu KOMIR.

c) Bliski Wschód

Ze spraw pozaeuropejskich dużo uwagi poświęcili Francuzi problemowi Bliskiego Wschodu. Z wypowiedzi tych wynika, że przed wyborami w USA Francja nie oczekuje zmiany sytuacji na BW, bo rzeczywistą presję na Izrael w kierunku prowadzenia bardziej realistycznej polityki mogą wywrzeć tylko USA, a nie zrobią tego przed wyborami. Do tego czasu Francja i 9-tka EWG będą utrzymywać kontakty z zainteresowanymi stronami (w imieniu 9-tki Thorn spotka się z Arafatem, a potem z Beginem, jeśli ten go przyjmie).

Nie oczekują żadnego rezultatu od wznowionych rozmów egipsko-izraelskich. Na najbliższej sesji ONZ 9-tka zgłosi projekt rezolucji w sprawie BW. Gdyby poparły go kraje arabskie, stworzyłoby to zdaniem Francji kolejny instrument presji na USA i Izrael. Uzyskanie poparcia Arabów jest jednak niepewne, bo w projekcie jeszcze nie będzie wzmianki o państwie dla Palestyńczyków ani stwierdzenia, że jedynym przedstawicielem Palestyńczyków jest OWP. Rozmówca wyraził pogląd, że ekstremistyczne deklaracje niektórych działaczy OWP przynoszą taką samą szkodę problemowi bliskowschodniemu jak skrajne deklaracje Beginy.

⁴¹ Propozycja zorganizowania przez państwa uczestniczące w procesie KBWE specjalnej konferencji poświęconej kwestii rozbrojenia w Europie została wysunięta przez prezydenta Francji w przemówieniu wygłoszonym 25 maja 1978 r. na X sesji specjalnej ZO ONZ (tzw. I sesja rozbrojeniowa). Do zwołania konferencji nie doszło.

⁴² Wiosenna sesja Rady NATO odbyła się w stolicy Turcji 25–26 czerwca.

Na tle aktywności politycznej i dyplomatycznej 9-ki w sprawie Bliskiego Wschodu min. J. François-Poncet podkreślił znaczenie nowego zjawiska w sytuacji międzynarodowej, jakim jest samodzielna w stosunku do USA rola Europy Zachodniej i jej – jak to określił – emancypacja. Francja, wykorzystując swe stosunki z RFN i ich rolę jako siły motorycznej całej 9-ki, zamierza dalej kroczyć drogą usamodzielniania się Europy wobec USA. Dawał do zrozumienia, że leży to również w interesie KS. Przy okazji wspomniał, że liczy na zwycięstwo Schmidta w zbliżających się wyborach w RFN.

Oceny i wnioski

1. Rozmowy z Prezydentem, Ministrem Spraw Zagranicznych oraz innymi politykami – w tym z FPK – potwierdzają, że Francja jest autentycznie zainteresowana poszukiwaniem dróg wyjścia z aktualnie kryzysowej sytuacji w stosunkach Wschód–Zachód.

Relatywna niezależność, poczucie własnej wagi w systemie sojuszków politycznych Zachodu oraz uprzywilejowanie pozycji Francji w polityce KS stwarza jej możliwość odgrywania poważnej roli w procesie odbudowy atmosfery zaufania i uchronienia dorobku odprężenia. W tym działaniu Francja widzi Polskę jako swego czołowego partnera we Wschodniej Europie.

2. Istotnego znaczenia dla utrzymania i pogłębienia polsko-francuskiego partnerstwa nabiera określenie przedmiotu i zakresu współdziałania na spotkaniu w Madrycie. Istnieje pilna konieczność przygotowania przez ekspertów wspólnych inicjatyw w przedmiocie ogólnoeuropejskiej współpracy gospodarczej, współpracy małych i średnich przedsiębiorstw oraz ochrony dziedzictwa kulturalnego.

3. Zaprezentowane przez stronę francuską stanowisko w sprawie EKR nie pozwala na obecnym etapie zakładać wspólnego opracowania projektu mandatu w Madrycie na zwołanie konferencji odprężenia militarnego i rozbrojenia. Nie wyklucza to jednak ścisłego współdziałania w tej sprawie w toku obrad spotkania madryckiego.

4. Podstawowe znaczenie dla dalszego rozszerzenia i zdynamizowania współpracy dwustronnej oraz określenia sfery współdziałania Polski i Francji na arenie międzynarodowej będzie miała wrześniowa wizyta VGE w Polsce. Proces ugruntowywania się w opinii publicznej znaczenia Wilanowa oraz bliskość spotkania madryckiego KBWE wpływać będą na podnoszenie wagi i znaczenia rozmów Tow. E. Gierka z Prezydentem Francji. Wymagać to będzie odpowiednio starannego zabezpieczenia spotkania od strony merytorycznej i informacyjno-propagandowej.

/–/ E. WOJTASZEK

AMSZ, Dep. IV 43/84, w. 2

12

*7 lipca, szyfrogram ambasadora w Brasili
o pielgrzymce Jana Pawła II do Brazylii*T a j n e

Szyfrogram Nr 315/III
z Brasili, nadany 7.7, g. 12.00

Wojtasik

1. Spotkanie Papieża z Polonią w Kurytybie (5 bm.) i msza dla mniejszości etnicznych (6 bm.) stały się dużą manifestacją polskości⁴³.

Na program ponad 2-godzinny spotkania złożyły się, obok wystąpienia papieża, krótkie wystąpienia przedstawicieli Polonii (księża), występy polonijnych zespołów, pobłogosławienie Domu Emigranta (Dom w stylu zakopiańskim, przeniesiony z interioru, ma się stać muzeum polskiego emigranta w Kurytybie), składanie prezentów związanych z historią emigracji. Oprawa propagandowa oparta na polskich elementach – flagi i chorągiewki biało-czerwone, hejnał krakowski, polskie pieśni, stroje ludowe, transparenty powitalne itd.

Wszystkie wystąpienia miały charakter okolicznościowy, religijny, z dużym podkładem polskości. Z przemówienia papieża warto wymienić:

- podkreślenie historycznych związków między chrześcijaństwem w Polsce a jej państwowością,
- podkreślenie, iż korzenie emigracji tkwią w kraju leżącym nad Bugiem, Wisłą i Odrą,
- zachęcanie do podejmowania i rozwijania dziedzictwa kulturalnego Polski,
- uznanie dla ciężkiej pracy emigrantów i ich wkładu w rozwój cywilizacji, kultury i wiary w Brazylii, uznanie dla księży-misjonarzy,

⁴³ Szyfrogramem z 9 lutego ambasador w Brasili informował: „Gospodarze zainteresowani są naszymi doświadczeniami dot. obsługi dziennikarskiej w czasie wizyty papieża. Obiecałem rzecznikowi prasowemu prezydencji, że udostępniemy odpowiednie informacje. Bardzo proszę o możliwie szybkie ich przekazanie”. Uzupełniał 28 marca: „Przekazałem uzyskane z Interpressu informacje na temat obsługi prasowej wizyty papieża w Polsce rzecznikowi prasowemu prezydencji. Był b. zadowolony i z powołaniem się na nas podzielił się tymi informacjami na pierwszym spotkaniu roboczym przedstawicieli rządu, episkopatu brazylijskiego i nuncjatury na temat programu wizyty papieża w Brazylii”; AMSZ, ZD 29/82, w. 3, t. 23.

– kilkakrotne podkreślenie, iż przemawia jako rodak.

Warto także podkreślić, iż w czasie wykonywania „Boże, coś Polskę” chór śpiewał „Ojczyznę wolną racz nam wrócić, panie”, podczas gdy papież konsekwentnie śpiewał „Ojczyznę naszą pobłogosław, panie”. Wykorzystamy ten element w pracy z Polonią.

2. Na mszy dla mniejszości etnicznych w dniu 6 bm. papież wygłosił krótkie pozdrowienia po polsku, włosku, niemiecku, ukraińsku i hiszpańsku.

3. Swoją obecność zmanifestowała Polonia także w czasie krótkiego pobytu papieża w Porto Alegre (5 bm.). Program nie przewidywał jednak bezpośredniego kontaktu.

4. Całość spotkania w Kurytybie transmitowana przez TV i radio na żywo. W sumie – rezonans propagandowy olbrzymi⁴⁴.

/–/ Kinast

AMSZ, ZD 29/82, w. 3, t. 23

13

*8 lipca, notatka Departamentu Konsularnego:
stosunki polsko-żydowskie w Stanach Zjednoczonych*

Warszawa, dnia 8° lipca 1980 roku

NOTATKA

nt. „Dialogu Polonijno-Żydowskiego” w Stanach Zjednoczonych

I.

1. Wśród osób żyjących poza granicami kraju, a urodzonych w Polsce lub posiadających przodków urodzonych w Polsce dość poważną liczbę stanowią osoby żydowskiego pochodzenia. Oddzielną grupą są emigranci żydowskiego

⁴⁴ Ambasador w Brasilii przekazywał szyfrogramem z 28 lipca: „Z rozmowy z prof. Candido Mendes Almeida: 1. Wizyta papieża była jako bomba neutronowa – wszystko na powierzchni zostało nietknięte. Wizyta nie zadowoliła nikogo skutkiem stałego balansowania między różnymi tendencjami. Intelktualizm papieża jest prze-reklamowany, w gruncie rzeczy jest konserwatystą, nie wymyślił jak dotąd nic nowego w stosunku do Jana XXIII i Pawła VI, «polski papież» (tj. z kraju socjalistycznego) nie rozwiąże problemów współczesnego świata, zwłaszcza III świata”; AMSZ, ZD 29/82, w. 3, t. 23.

pochodzenia, którzy opuścili Polskę w 1969 r., wśród nich osoby wykształcone w Polsce i zajmujące do 1968 r. niejednokrotnie znaczące stanowiska. Grupa ta podkreślając swoje żydowskie pochodzenie prowadzi aktywną działalność antypolską.

Generalnie rzecz biorąc stosunek Żydów z Polski do Polonii nacechowany był zawsze nieufnością i dążeniem do utrzymania dystansu, a duża część Żydów osiadłych w krajach zamieszkania Polonii prezentuje ze względów politycznych wrogi stosunek do Polski.

2. Organizacje syjonistyczne i judaistyczne są aktywne w kształtowaniu i upowszechnianiu stereotypu prymitywnego, zacofanego Polaka, a zwłaszcza utrwalają opinię o Polsce jako o kraju głęboko zakorzenionego antysemityzmu, zaś o Polonii – jako o grupie tradycyjnie antysemickiej. Służy temu popularyzacja tezy o współpracy Polaków z Nazistami podczas II wojny światowej, posługiwanie się określeniem „polskie obozy koncentracyjne” itd.

Bezsporna jest również rola tzw. „Polish Jokes” kolportowanych przez ugrupowania syjonistyczne.

II.

1. Dążąc do ograniczenia antypolskich wystąpień ośrodki polonijne w USA podejmowały od lat próby przeciwdziałania. Były one jednak sporadyczne, krótkotrwałe i nie przynosiły oczekiwanych rezultatów.

Podjęcie w 1979 r. przez Studium Spraw Polskich i Anti-Defamation League B'Nai Brith „Dialogu Polsko-Żydowskiego im. J. Korczaka” stanowi zorganizowaną próbę dyskusji między środowiskami Polonii amerykańskiej i Żydów amerykańskich na temat stosunków między obu grupami etnicznymi⁴⁵.

Posiada ona jak dotychczas największy zasięg i charakteryzuje się największą częstotliwością i systematycznością kontaktów.

2. Podjęcie przez ugrupowania syjonistyczne inicjatywy „dialogu” uwarunkowane zostało szeregiem przyczyn, m.in. usiłowaniem wykorzystania organizacji polonijnych jako instrumentu walki ideologicznej przeciwko Polsce Ludowej.

Sytuacja grupy żydowskiej w Stanach Zjednoczonych w ostatnich dwóch latach znacznie się skomplikowała w związku z narastającym krytycyzmem innych grup społeczeństwa amerykańskiego wobec działalności lobby syjonistycznego w USA i jego wpływem na proizraelską politykę Waszyngtonu.

Krytycyzm ten, a także inne fakty wywołały zaniepokojenie przywódców Żydów amerykańskich. M.in. Philip M. Klutznick, businessman chicagowski, ^dprezydent Światowego Kongresu Żydowskiego i Minister Finansów w gabinecie

⁴⁵ Zob. PDD 1979, dok. nr 267.

prez. Cartera, wezwał grupę żydowską do zmiany taktyki. Jeszcze wyraźniej sformułował ten niepokój Nahum Goldmann prezentując pogląd, że ślepe poparcie dla rządu Begin może być bardziej niebezpieczne dla Izraela niż atak arabski.

Dotychczasowy przebieg ^d„konsultacji” polonijno-żydowskiej ukazuje wyraźnie dążenie do nadania im politycznych treści. Stanowi o tym tendencja do osiągnięcia porozumienia na płaszczyźnie antykomunistycznej. Widoczne jest to w postulatach walki o „prawa człowieka” dla Polaków i Żydów w ZSRR oraz sformułowaniach dot. walki o „human rights” w Polsce, ZSRR i innych krajach socjalistycznych.

Świadczy o tym również odsunięcie interesów Polonii ^e„w USA” na plan dalszy w wyniku presji agresywnych i lepiej przygotowanych do dyskusji partnerów żydowskich i zaakceptowania przez stronę polonijną niektórych tez propagandy syjonistycznej, a w szczególności umieszczenia na jednej płaszczyźnie sprawy dyskryminacji Polonii i roli społeczności żydowskiej w tym zjawisku i sprawy tzw. „polskiego antysemityzmu”.

^eRównorzędne traktowanie obu zjawisk oznacza przyjęcie ^dsyjonistycznej ich interpretacji^d i uznanie tez o „tradycyjnym polskim antysemityzmie”^e. W konsekwencji zagubiono cel, jakim powinna być dla Polonii likwidacja dyskryminacji polskiej grupy etnicznej.

3. Dotychczasowy przebieg „Dialogu” nie przyniósł Polonii amerykańskiej istotnych efektów. Przedstawiciele ugrupowań syjonistycznych nadal kontynuują antypolską kampanię. „Dialog” w żadnym stopniu nie wpłynął na program działania prezydenckiej komisji do spraw Holocaustu, która swój cel widzi nadal w upamiętnianiu wyłącznie żydowskich ofiar nazizmu.

4. Pozytywnym jednak zjawiskiem jest mobilizacja niektórych środowisk polonijnych wynikająca z konfrontacji z dobrze przygotowanym przeciwnikiem. Nastąpił też wzrost publikacji na temat stosunków polsko-żydowskich, których autorami najczęściej są polonijni uczestnicy „Dialogu”. Konsekwencją tego jest popularyzacja wśród polskiej grupy etnicznej tej problematyki, jak również niepozostawianie syjonistycznych ataków bez odpowiedzi.

5. Zbieżność nowej inicjatywy wzajemnych kontaktów z wyborem „polskiego Papieża” potwierdza tezę, iż środowiska żydowskie chcą wykorzystać i ten fakt dla swoich celów. Sprzyjają temu ekumeniczne dążenia nowego Papieża.

„Dialog” od początku zyskał zainteresowanie i aprobatę Papieża, czego wyrazem było m.in. przyjęcie przedstawicieli „Dialogu” w Watykanie w lipcu 1979 r. Papież dał wyraz swojej aprobacie dla inicjatywy oraz obrania symbolicznym patronem „Dialogu” J. Korczaka.

6. Dotychczasowe rozmowy nie przyniosły konkretnych rezultatów poza wstępnymi projektami organizacji imprez korczakowskich w USA, nakręcenia filmu o typowej rodzinie polonijnej i żydowskiej i innych tego typu inicjatyw.

III.

W 1979 r. podjęte zostały wstępne kontakty między Wydziałem Stanowym KPA na Michigan i Jewish Community Council of Metropolitan Detroit. W ich wyniku powstała kolejna inicjatywa dialogu Polsko-Żydowskiego, nosząca nazwę „The Joint Conference of Polish-Americans and Jewish Americans”.

Polityczną treść Konferencji w sposób najpełniejszy wyrażono we wspólnym oświadczeniu z dnia 13.09.1979 r. Stwierdzono m.in.: „Obie grupy wyraziły głęboką troskę wobec stałych przejawów w społeczeństwie amerykańskim antypolskich i antysemitycznych obelg, wyrażanych w kulturze popularnej przez negatywne, wrogie czy ubliżające karykatury lub stereotypy, które są moralnie obraźliwe dla godności Polaków i Żydów i które powodują szkody psychiczne szczególnie wśród młodych ludzi – będących ofiarami zniesławienia”. Obie grupy potępiły napastliwe „Polish Jokes” lub „antypolski humor”, stale pojawiający się w Mass-mediach, i zaapelowały do ich redakcji o większą rozwagę w tej sprawie. Obie grupy przeciwstawiły się wszelkim przejawom antysemityzmu w kulturze, w tym niektórym przejawom antysemityzmu występującym po rezygnacji ambasadora ^dAndrew Younga^{d46}.

Dokument ten stanowi potwierdzenie, że wśród społeczności żydowskiej dominują oceny Polski i Polaków jako kraju i narodu antysemitycznego, zwłaszcza w odniesieniu do postawy Polaków podczas II wojny światowej.

Polsko-żydowski „Dialog” w Detroit kontynuowany jest na płaszczyźnie antykomunistycznej. Ze strony polonijnej określają ją wrogo do Polski nastawieni działacze KPA. Stronę żydowską reprezentują działacze antykomunistycznej organizacji syjonistycznej – American Jewish Committee.

Joint Conference należy ocenić jako formę oddziaływania ugrupowań syjonistycznych na polską grupę etniczną w USA w celu realizacji interesów tych organizacji.

IV.

Wydaje się, iż „Dialog Polonijno-Żydowski” jest jednym z elementów strategii światowego Żydostwa wobec Polski.

„Z historycznego punktu widzenia podjęcie „Dialogu” należy uznać za przejaw ewolucji wzajemnych odniesień zmierzającej do złagodzenia istniejących napięć, jednak dominującym jego czynnikiem jest realizacja interesów żydowskiej grupy etnicznej^e.

Podjęcie „Dialogu” ^dwpłynąć może^d na osłabienie antypolskiej kampanii w Stanach Zjednoczonych oraz stworzenie korzystniejszych warunków dla prezentacji obiektywnego obrazu historii i współczesności Polski.

⁴⁶ Mowa o rezygnacji we wrześniu 1979 r. Andrew Younga ze stanowiska przedstawiciela USA przy ONZ w Nowym Jorku związanej z kontrowersjami dotyczącymi jego rozmów z przedstawicielami OWP.

Biorąc pod uwagę powyższą sytuację wskazane jest:

- dalsze wnikliwe śledzenie i analizowanie rozwoju form „Dialogu Polonijno-Żydowskiego”,
- inspirowanie interwencji placówek w przypadku wystąpienia w „Dialogu” widocznych akcentów politycznych godzących w interesy PRL,
- w oparciu o rozeznanie nasze i placówek zintensyfikowanie naszych działań propagandowych w kierunku ułatwiania środowiskom polonijnym we właściwym naświetlaniu stosunków polsko-żydowskich,
- aktywne i konsekwentne reagowanie wobec przejawów akcji defamacyjnej w kraju i przez placówki polskie.

Opr. J. Rafałowski

^fZ. Kacpura

AMSZ, DPWkiN 18/84, w. 18

14

*9 lipca, szyfrogram ambasady w Lagos
do wiceministra handlu zagranicznego i gospodarki morskiej
w sprawie polsko-nigeryjskiej współpracy gospodarczej*

Tajne

Szyfrogram Nr 391/III
z Lagos, nadany 9.7.80, 10.40

Strzelecki

1) Po rozmowach z Chief Akinloye i dr. Saraki uzyskano ostatecznie zgodę na 1 milion naira prowizji od stoczni i 2,5 miliona naira od Sunt. Razem 3,5 mln. zamiast żądanych uprzednio 4. Pośrednika podadzą⁴⁷.

⁴⁷ Szyfrogramem z 6 czerwca wiceminister Strzelecki przekazywał: „1. Nie należy łączyć prowizji od cukrowni i stoczni. Prowizje mają być ściśle związane z poszczególnymi transakcjami. 2. Rozumiemy, że w sprawie stoczni nie ma potrzeby udzielenia dodatkowej prowizji, ponieważ przedstawiciel Navimoru wyraził zgodę na wypłacenie 1 mln Naira ze swojej prowizji. 3. Kwota 3 mln Naira za cukrownie obciążałaby 3 partnerów konsorcjum proporcjonalnie do ich udziału. Na Polimex-Cekop przypadłoby ok. 1,4 mln i na tę kwotę Polimex-Cekop wyraża zgodę, jeżeli jest to

2) Doktor od Sunti zgodził się poprzednio na zmniejszenie prowizji o 1 procent, tj. do 1,5 procent, przyjmując, że oryginalnie wynosiła ona 2,5 procent. W wyniku ostatnich dyskusji zgadza się na 1 procent prowizji. Należy jednak zachować możliwości prowizyjne dla innych biorących udział w decyzjach, szczególnie w zakresie płatności, oceny postępu robót, przygotowania dokumentów itd.

/-/ Sartowski

AMSZ, ZD 29/82, w. 9, t. 77

15

10 lipca, notatka informacyjna z wizyty ministra spraw zagranicznych Węgier w PRL

Warszawa, dn. 10 lipca 1980 r.

POUFNE

NOTATKA INFORMACYJNA z rozmów z Ministrem Spraw Zagranicznych WRL Frigyesem Pują

W dniach 8–9 lipca 1980 r. przebywał z przyjacielską wizytą w Polsce Minister Spraw Zagranicznych WRL F. Puja. Minister Puja został przyjęty przez I Sekretarza KC PZPR E. Gierka i Prezesa Rady Ministrów E. Babiucha.

jedyna droga do załatwienia transakcji. Polimex-Cekop posiada akceptację partnera radzieckiego. Jest ona uwarunkowana włączeniem do operacji przekazu pośrednika. Polimex-Cekop wystąpił o akceptację partnera kubańskiego i oczekuje odpowiedzi w połowie czerwca. Równocześnie prosimy o wyjaśnienie, czy poprzednio przyrzeczona prowizja 2% powinna być nadal utrzymana. Prosimy także o działanie w kierunku minimalizacji całości prowizji przeznaczonej na cukrownie”; AMSZ, ZD 29/82, w. 9, t. 78. W odpowiedzi radca ambasady w Lagos informował szyfrogramem z 20 czerwca: „Przekazałem chief Akinloye i dr Saraki zasady prowizji za stocznę i Sunti oraz zaproponowałem 1 mln. naira od stoczni i 1,5 mln. od cukrowni. Dr Saraki stwierdził, że nie mogą tej wysokości akceptować, gdyż w gronie władz i kolegów uzgodnili – 4 miliony i byłiby posądzeni o chęć zatrzymania części prowizji dla siebie. Pozostawiłem sprawę otwartą i prosiłem o niehamowanie zatwierdzenia przez rząd. Oczekuję pilnie na potwierdzenie zgody Hawany na pozostałą wartość”; AMSZ, ZD 29/82, w. 9, t. 77.

I. W toku rozmów Tow. F. Puja przedstawił sytuację społeczno-gospodarczą na Węgrzech. Charakteryzując sytuację wewnętrzną w WRL w ostatnim okresie (XII Zjazd WSPR, wybory do Parlamentu i rad narodowych), podkreślił poparcie społeczeństwa węgierskiego dla programu partii. Podjęte przez Kierownictwo węgierskie decyzje dotyczące zmian cen zaopatrzeniowych i detalicznych stworzyły określone napięcia społeczne. Przy wyjaśnianiu intencji tych decyzji stosuje się argumentację o konieczności mobilizacji społeczeństwa w przewyżczeniu istniejących trudności ekonomicznych.

W bieżącym roku nastąpiła pewna poprawa w realizacji zadań eksportowych, co przy równoczesnym ograniczeniu importu wpłynęło korzystnie na bilans płatniczy.

Zakłada się w przyszłości dalsze zmiany niektórych cen detalicznych, tak aby odzwierciedlały one rzeczywiste koszty produkcji. Wszystkie przedsiębiorstwa muszą mieć przejrzystą kalkulację kosztów produkcji, która w przyszłości nie będzie dotowana.

Dokonany w ostatnich latach duży postęp w towarowości rolnictwa nie idzie w parze z obniżką kosztów produkcji rolnej, co na dłuższą metę nie może być tolerowane.

Znaczny wpływ na stabilizację sytuacji wewnętrznej w kraju ma fakt, iż na Węgrzech kościół katolicki nie odgrywa decydującej roli, a poszczególne wyznania konkurują ze sobą. Jedynie z kościołem katolickim istnieją pewne problemy, gdyż Watykan dąży do reaktywowania zakonów i zachęca episkopat węgierski do szerszego rozwoju katechizacji. Zwiększa się oddziaływanie Watykanu na lojalnego na razie wobec władz prymasa Lékai'ego.

Podczas najbliższej wizyty Casaroliego Węgrzy w zdecydowany sposób potwierdzą swoje dotychczasowe stanowisko i nie poczynią żadnych ustępstw⁴⁸. Są zdecydowani nie nawiązywać stosunków dyplomatycznych z Watykanem, ustanowienie nuncjusza wpłynęłoby niekorzystnie na stanowisko kleru węgierskiego.

W informacji na temat aktualnych tendencji charakteryzujących sytuację społeczno-gospodarczą Polski skoncentrowałem się na węzłowych zadaniach wynikających z VIII Zjazdu PZPR⁴⁹. Przedstawiłem nasze aktualne zadania w zakresie poprawy efektywności gospodarowania, porządkowania gospodarki narodowej, koncentrowania uwagi na najistotniejszych dziedzinach, przywracania równowagi na rynku wewnętrznym i zwiększania eksportu.

⁴⁸ Delegacja Stolicy Apostolskiej z kardynałem Agostinem Casarolim na czele przebywała z wizytą w WRL 27–29 września. Casaroli spotkał się z I sekretarzem KC WSPR Jánosem Kádárem.

⁴⁹ VIII zjazd PZPR obradował 11–15 lutego; zob. PDD 1980 styczeń–czerwiec, dok. nr 150.

II. Problematyka międzynarodowa

F. Puja akcentując identyczność stanowisk wobec aktualnej sytuacji międzynarodowej nawiązał do ocen zawartych w Deklaracji DKP UW w Warszawie, którą uznał za ważny instrument utrzymania dialogu i klimatu odprężenia z państwami zachodnimi⁵⁰.

Partnerzy zachodni na pierwszy plan wysuwają sprawę Afganistanu (RFN, Anglia, Szwajcaria). Te same akcenty, zdaniem Węgrów, wynikają z prób odwrócenia uwagi od decyzji brukselskich i przerzucania odpowiedzialności za powstałe napięcie w sytuacji międzynarodowej na KS-y. Mimo to wśród państw Europy Zachodniej (RFN, Francja) narastają sprzeczności. Państwa te zmierzają do akcentowania swej niezależnej od USA polityki europejskiej. Wzrastają również sprzeczności między interesami USA i Japonii. Tow. Puja przywiązywał dużą wagę do skoordynowanego działania KS, zmierzającego do wykorzystania różnic w stanowiskach poszczególnych KK. W tym aspekcie uznał za niezwykle doniosłe spotkanie w Wilanowie, w przygotowaniu którego wybitną rolę odegrał Tow. E. Gierek. Miało ono zasadnicze znaczenie dla przywrócenia dialogu i „stanowiło pierwszą szczelinę w zwartym murze”.

Węgrzy mając na uwadze wyniki ostatnich rozmów L. Breżniewa z H. Schmidtem w Moskwie uważają, że należy intensyfikować dialog przede wszystkim z tymi krajami, które nie udzielają wyraźnego poparcia polityce USA i wykazują tendencję do współpracy z KS. Zamierzają koncentrować swą politykę na kontaktach z mniejszymi państwami europejskimi.

Zdaniem Węgrów w Europie narasta świadomość konieczności pilnego zajęcia się sprawami odprężenia militarnego i rozbrojenia. Dlatego też inicjatywa w sprawie KOMiR i polska propozycja odbycia jej w Warszawie stanowi nowy impuls dla dialogu europejskiego.

Głównym celem działania w Madrycie, zdaniem F. Puji, winno być uzgodnienie mandatu dla zwołania tej konferencji, chociaż nie będzie to sprawą łatwą. Tym bardziej iż początek spotkania w Madrycie przypada na okres wyborów w USA, które zapewne będą zainteresowane w konfrontacji, używając jako „argumentu” sprawy Afganistanu i zachwiania równowagi militarnej w Europie.

Min. Puja prezentował pogląd, iż kraje wspólnoty socjalistycznej powinny zintensyfikować swoje przygotowania do Madrytu i z poszczególnych koszyków wybrać 2 lub 3 sprawy, które rokują osiągnięcie postępu i stwarzają możliwość

⁵⁰ Narada Doradczego Komitetu Politycznego Układu Warszawskiego odbyła się 14–15 maja; zob. PDD 1980 styczeń–czerwiec, dok. nr 323, 404, 407, 409 i 466. Na jej zakończenie przyjęto deklarację popierającą inicjatywę zwołania w Warszawie konferencji w sprawie odprężenia militarnego i rozbrojenia w Europie (zob. przyp. 4 do dok. nr 1).

przyjęcia ofensywnej postawy (współpraca w dziedzinie gospodarki wodnej, sprawa ochrony środowiska, rozpowszechnianie mniej znanych języków).

Należy się ponadto zastanowić nad praktyczną kontynuacją idei zawartej w Oświadczeniu DKP UW o zwołaniu w najbliższym czasie spotkania na najwyższym szczeblu przywódców państw wszystkich regionów świata. Oświadczenie VGE, że winno to być spotkanie tylko przywódców państw, które ponoszą szczególną odpowiedzialność za losy świata, należy, zdaniem F. Puji, wykorzystać w dalszej działalności KS wobec Zachodu.

Na sytuację w Europie, według opinii węgierskiej, oddziałują także takie sprawy jak: nierozwiązane problemy Bl. Wschodu, w których Carter „zabrnął w ślepą uliczkę”, a KS nie proponują nowych, własnych rozwiązań. Również sytuacja w Iranie nie sprzyja KS, gdyż polityka Bani Sadra w sprawie zakładników⁵¹ zmierza do uwzględnienia interesów Waszyngtonu, a Ghotbzadeh zajmuje dwulicowe stanowisko.

Zdaniem F. Puji sprawy Bl. Wschodu, Iranu i Afganistanu oddziałują w dużym stopniu na wyniki kampanii wyborczej w USA, a brak ich rozwiązania może spowodować klęskę Cartera w wyborach. Według byłego ambasadora USA na Węgrzech republikanina Puscha⁵² Carter nie dotrzymał żadnej obietnicy z poprzedniej kampanii wyborczej. Reagan przy pomocy dobrego wiceprezydenta może zapewnić skuteczne przywództwo. Jego oświadczenie krytykujące embargo na dostawy zboża dla ZSRR, odmienne od obecnej polityki USA stanowisko w sprawie Tajwanu stwarza sytuację, iż w przyszłości mogą powstać nowe napięcia w stosunkach pomiędzy USA a ChRL. Min. Puja prezentował pogląd, iż zwycięstwo Cartera nie jest jeszcze przesądzone.

Uwagi F. Puji na temat Płd-Wschodniej Azji dotyczyły głównie roli Chin w tym regionie, dążących do umocnienia swych wpływów w Tajlandii, stworzenia bloku wojskowego skierowanego przeciwko Wietnamowi⁵³. Aktualnie jest to korzystne dla USA, gdyż jednocześnie wzmaga to presję na ZSRR. Tow. Puja, który niedawno przebywał w tym regionie, stwierdza, że narasta obawa krajów ASEANU wobec hegemonistycznej polityki Chin. Duży wpływ na stabilizację

⁵¹ Zob. dok. nr 175. Chodzi o zajęcie 4 listopada 1979 r. ambasady USA w Teheranie przez kilkusetosobową grupę Irańczyków, którzy zatrzymali 52 osoby z personelu placówki jako zakładników; zob. PDD 1979, dok. nr 296, 300, 303, 310, 311 i 329. W kwietniu 1980 r. Stany Zjednoczone podjęły nieudaną próbę ich odbicia; zob. PDD 1980 styczeń–czerwiec, dok. nr 312, 339, 342 i 344.

⁵² Prawdopodobnie chodzi o Alfreda Puhana – ambasadora USA w Budapeszcie w latach 1969–1973.

⁵³ W lutym 1979 r. wojska chińskie (m.in. w reakcji na wejście wojsk wietnamskich do Kambodży, zob. przyp. poniżej) zaatakowały Wietnam, wkraczając w głąb jego terytorium na odległość 20–40 km. W marcu władze chińskie ogłosiły osiągnięcie zamierzonych celów i rozpoczęły ewakuację; zob. PDD 1979, dok. nr 43 i 53.

tego regionu może mieć normalizacja sytuacji w Kampuczy⁵⁴, dla której bardzo korzystnym było uznanie jej przez Indie.

W węgierskich ocenach ruchu państw niezaangażowanych dominowały następujące elementy: zwiększyła się liczba państw pretendujących do roli przywódcy. W związku z sytuacją wokół Afganistanu Jugosłowianie w dalszym ciągu działają przeciwko Kubie. Koncepcja Min. Vrhovca zwołania konferencji ministrów SZ krajów niezaangażowanych upadła na skutek stanowiska Indii, które pretendują do roli przywódcy. Mimo stwierdzeń jugosłowiańskich, iż w ruchu nie ma postępowego odłamu, zdaniem Tow. Puji KS winny aktywniej i skuteczniej oddziaływać na te państwa.

W ocenach Min. Puji spośród kontaktów WRL z KK wyróżnić należy Austrię, z którą stosunki określił jako „jakościowo inne od pozostałych”. Aktywny dialog z tym krajem na najwyższym szczeblu, szerokie powiązania gospodarcze (kredyty, wspólne inwestycje w energetyce, modernizacja dróg i kolei węgierskich) oraz ruch bezwizowy przyczyniły się do zacieśnienia stosunków z tym węgierskim sąsiadem.

Tow. Puja nie przedstawił oceny stosunków z RFN. Ograniczył się jedynie do stwierdzenia, że istnieją pewne hamulce w ich rozwoju, do których zaliczył sprawę Berlina Zachodniego oraz zachodnioniemiecką kampanię prasową skierowaną przeciwko NRD.

Brak wzajemności ze strony Francji w rozwijaniu szerokiego dialogu politycznego i stosunków gospodarczych z WRL Min. Puja tłumaczył wypaczonym, mającym swe źródło w historii stanowiskiem Francji traktującym nadal Węgry jako kraj Małej Ententy. WRL wiąże duże nadzieje z rozmowami z François-Poncet'em i zbliżającą się wizytą w Budapeszcie VGE⁵⁵.

Stosunki z W. Brytanią Tow. Puja uznał za mało rozwinięte. Węgrzy koncentrują się na rozwoju kontaktów z Finlandią, Holandią, Szwecją i Szwajcarią oraz zamierzają zwrócić większą uwagę na Grecję i Turcję.

Wynikiem normalizacji w ubiegłych latach stosunków z USA jest okresowe przyznanie Węgrom KNU, której coroczne odnawianie wpływa niekorzystnie na stabilność wymiany towarowej. Nie rozwinął się dialog polityczny WRL–USA. Na skutek napięć w sytuacji międzynarodowej Węgrzy odwołali wizytę swojej delegacji parlamentarnej w USA.

⁵⁴ W styczniu 1979 r. w wyniku interwencji wojsk wietnamskich został obalony reżim Pol Pota w Kambodży (zob. dok. nr 84). Władzę w kraju przejął wspierany przez Wietnam Zjednoczony Front Ocalenia Narodowego Kampuczy (FUNSK), a 10 stycznia 1979 r. proklamowano utworzenie Kampuczańskiej Republiki Ludowej.

⁵⁵ Do wizyty prezydenta Francji w Budapeszcie w 1980 r. nie doszło; Węgry odwiedził w lipcu minister spraw zagranicznych François-Poncet.

Stosunki z KS (z ZSRR, LRB, CSRS, NRD) określił jako bardzo dobre. Natomiast kontakty z Rumunią charakteryzują się napięciem. Zdaniem Węgrów Rumunia chce zwiększyć współdziałanie z pozostałymi KS, na co wpływa w znacznym stopniu jej trudna sytuacja gospodarcza. Z tych przyczyn nastąpiło pewne zbliżenie Rumunii do stanowiska ZSRR, w nadziei na uzyskanie surowców. Węgrzy oceniają, że takie postępowanie Rumunii jest wybitnie koniunkturalne, po czym nastąpi powrót do znanej linii polityki rumuńskiej. Stosunki węgiersko-rumuńskie charakteryzuje ograniczony zakres kontaktów między społeczeństwami, słaby rozwój wymiany towarowej, brak planów współpracy kulturalnej, nie rozwiązany problem działania konsulatu węgierskiego w Cluj oraz brak postępu w dialogu międzypartyjnym. Rumuni za wszelką cenę chcą doprowadzić do wizyty Ceausescu w Budapeszcie, a Węgrzy licząc się z nastrojami własnego społeczeństwa nie mogą się na tę wizytę zdecydować⁵⁶.

Są zainteresowani stabilną sytuacją w Jugosławii, czemu dali wyraz w czasie pobytu J. Kadera na pogrzebie Tito⁵⁷. Zrównoważone stosunki dwustronne ulegają niekiedy zakłóceniom na skutek tendencyjnych materiałów zamieszczonych w prasie jugosłowiańskiej. Węgrzy odnotowują wiele negatywnych zjawisk w sytuacji wewnętrznej w Jugosławii, trudności gospodarcze tego kraju oraz tendencje antyradyzieckie.

Ożywiły się nieco stosunki WRL z KRLD. Węgrzy bardziej otwarcie wyrażają swój pogląd na temat polityki tego państwa. Zdaniem Min. Puji poparcie KS dla KRLD winno następować jedynie w przypadku lepszej informacji dla KS o zamierzeniach koreańskich. Obserwuje się pewne niezadowolenie Korei Płn. z jej stosunków z ChRL.

W związku z tym, że podejście F. Puji do wielu spraw aktualnej sytuacji międzynarodowej przedstawione było przez pryzmat stosunków WRL z poszczególnymi krajami, skoncentrowałem się na zarysowaniu przeglądu sytuacji międzynarodowej po posiedzeniu DKP UW i aktualnych, nowych elementów wynikających z trójstronnego spotkania w Wilanowie, wyników mojej wizyty w Paryżu⁵⁸, rozmów radziecko-zachodnioniemieckich i nowych propozycji i inicjatyw rozbrojeniowych ZSRR.

Poinformowałem także o naszych głównych założeniach w zakresie przygotowań do spotkania w Madrycie i na tym tle wyłaniających się zadań na najbliższe posiedzenie Komitetu Ministrów Spraw Zagranicznych UW w Warszawie⁵⁹.

⁵⁶ Wizyta w 1980 r. nie odbyła się.

⁵⁷ Josip Broz Tito zmarł 4 maja. W czasie uroczystości pogrzebowych doszło do licznych bilateralnych rozmów między przybyłymi delegacjami; zob. PDD 1980, *passim*.

⁵⁸ Zob. dok. nr 11.

⁵⁹ Warszawskie posiedzenie Komitetu Ministrów Spraw Zagranicznych UW odbyło się 19–20 października; zob. dok. nr 323.

Szerzej przedstawiłem nasz pogląd na politykę RFN i jej rolę w procesie odprężenia.

III. Stosunki dwustronne Tow. Puja ocenił wysoko, podkreślając, że nie ma takiej dziedziny, w której istniałyby jakiekolwiek między obu krajami rozbieżności. Wyniki rozmów Tow. E. Gierka i Tow. J. Kudara z czerwca 1978 r. przyczyniły się do rozwinięcia wszechstronnej współpracy. Tow. Puja zapewnił, że przekaże Tow. J. Kadarowi zaproszenie Tow. E. Gierka na robocze spotkanie we wrześniu br. w Polsce. W drugim półroczu br. liczą się z wizytą na Węgrzech Tow. H. Jabłońskiego, a premier Lazar zamierza złożyć wizytę w Polsce w 1981 r.⁶⁰

Współpraca gospodarcza według Puji rozwija się pomyślnie (wzrost wymiany towarowej o 15% w stosunku do poprzedniego 5-lecia, 30% udział w obrotach wyrobów z tytułu specjalizacji i kooperacji, dość znaczna pozycja wzajemnych transakcji wolno-dewizowych, które w roku 1979 wzrosły do kwoty 79 mln dol.). Zaznacza się nadal brak rytmiczności we wzajemnych dostawach towarowych.

Tow. Puja wyrażał zadowolenie z dobrze rozwijającej się współpracy między resortami spraw zagranicznych. Zaproponował opracowanie kolejnego planu tej współpracy na lata 1981–82.

W pełni podzieliłem ocenę stosunków dwustronnych dokonaną przez Min. Puję. Zwróciłem uwagę, że stosunki polsko-węgierskie mają długą tradycję, jednakże ich obecny kształt jest wynikiem autentycznego zainteresowania obu stron i skutecznego, konsekwentnego działania. Tym winny się obie strony kierować na przyszłość.

W czasie wizyty podpisana została nowa Umowa o Współpracy Kulturalnej i Naukowej.

Oceny i wnioski:

1) Rozmowy z Tow. Pują potwierdziły zgodność poglądów we wszystkich węzłowych sprawach dotyczących procesu odprężenia, rozbrojenia, walki o pokój oraz całokształtu działalności skoncentrowanej wokół podstawowych problemów aktualnej sytuacji międzynarodowej.

2) Zgodność stanowisk w sprawie przygotowań do spotkania w Madrycie uzasadnia celowość wzajemnego współdziałania pod kątem określenia tematów mogących stanowić przedmiot inicjatyw obu krajów na tym spotkaniu. Konkretnie w tej sprawie wnioski mogłyby być zaprezentowane na posiedzeniu Komitetu Ministrów Spraw Zagranicznych krajów UW w październiku br.

⁶⁰ Do wizyt nie doszło.

w Warszawie. Można liczyć się z tym, że Węgrzy będą aktywnie działać w Madrycie na rzecz mandatu dla KOMiR-u.

3) Pozytywna ocena polsko-węgierskiej współpracy wskazała równocześnie na możliwość dalszej aktywizacji tej współpracy, zwłaszcza w dziedzinie gospodarki, nauki i kultury. Sprawy te winny stanowić przedmiot stałego zainteresowania kompetentnych organizacji obu krajów.

4) Roboczy charakter wizyty pozwolił na szeroką wymianę poglądów na temat podstawowych problemów europejskich i światowych. Szereg wypowiedzi rozmówcy odzwierciedlało uznanie Węgrów dla naszej aktywnej działalności na arenie międzynarodowej, w tym zwłaszcza autentyczny wkład Polski na rzecz podjęcia dialogu na linii stosunków Wschód–Zachód.

/–/ E. Wojtaszek

AMSZ, Dep. I 32/83, w. 1

16

*11 lipca, szyfrogram ambasadora w Meksyku
o współpracy attaches prasowych krajów socjalistycznych
akredytowanych w Meksyku*

T a j n e

Szyfrogram Nr 497/III
z Meksyku, nadany 11.7, 13.30

Staniszewski

Na spotkaniu attache prasowych placówek KS⁶¹ 8 bm. (w naszej Ambasadzie) dokonano oceny stopnia upowszechnienia pokojowych inicjatyw KS w tut. środkach masowego przekazu.

⁶¹ Szyfrogramem z 22 września ambasada w Meksyku informowała: „1. W rozmowie z ambasadorem Czechosłowacji nowy ambasador Rumunii C. Babalau stwierdził, iż zainteresowany jest swym udziałem w okresowych naradach szefów placówek KS. Jego zdaniem dotychczasowe separowanie się od wspólnych imprez placówek KS nie wynikało z określonych zasad czy instrukcji centrali, lecz z osobistych poglądów jego poprzednika. 2. Na ostatniej naradzie szefów placówek KS postanowiono zaprosić Rumuna na kolejne spotkanie, 9.10 u ambasadora Czechosłowacji (następne ma być u nas). 3. W gronie CD Rumun demonstracyjnie manifestuje swą przyjaźń

1) Przedstawiliśmy ocenę, którą w pełni podzielono:

- wzrost zainteresowania problematyką ogólnoświatową, w tym europejską, zwłaszcza odprężeniem i rozbrojeniem, czego dowodem było ukazanie się (marzec–czerwiec) w odniesieniu do Polski 99 publikacji, w tym 50 informacji, 21 komentarzy i 18 pozycji z inspiracji naszej placówki,

- inicjatywy KS (KOMiR, paryska konferencja KP Europy, narada DKP UW, spotkanie Giscard–Breżniew–Gierek) prezentowano jako przejaw nowej ofensywy pokoju, dialogu i negocjacji, podkreślając aktywną rolę Polski.

2) Sugestie:

- nasilić indywidualne formy inspiracji prasowej stosując zasadę koordynacji działań,

- dokonać oceny zmian zachodzących w państwowych i prorządowych środkach masowego przekazu (październik),

- ponownie zasygnalizować centralom stary i wspólny niedostatek: materiały prasowe i dokumenty (np. deklaracja DKP) nadal docierają z dużym opóźnieniem.

Powyższe sprawy będą przedmiotem oceny na najbliższym spotkaniu szefów placówek KS.

Jak dotychczas inne ambasady KS nie przejawiały aktywności dla upowszechnienia treści deklaracji DKP UW.

/–/ Klasa

AMSZ, ZD 29/82, w. 11, t. 94

z ambasadorem ChRL, chociaż żaden z nich nie zna języka, w którym mogliby się porozumieć bez dwóch tłumaczy jednocześnie”; AMSZ, ZD 29/82, w. 11, t. 94.

17

*11 lipca, szyfrogram ambasadora w Nairobi
do wiceministra handlu zagranicznego i gospodarki morskiej
w sprawie placówki PLO w Kenii*

T a j n e

Do rąk własnych

Szyfrogram Nr 471/III
z Nairobi, nadany 11.7, g. 15.30

Karaś

1. Od pewnego czasu obserwuję dialog między radcą handlowym a PLO na tematy stawek frachtowych dla polskich towarów sprzedawanych na tut. rynku. Sprawa nie jest nowa, ale ostatnio zaostrzyła się i mimo że rynek nieduży i niepriorytetowy, zasługuje na uwagę. Sytuacja jest tego typu, że polskie towary w szeregu istotnych pozycjach przewożone polskimi statkami są droższe, ze względu na fracht, niż towary konkurencji. Odnotowujemy przypadki, że obcy załadowca jest w stanie wynegocjować u polskiego przewoźnika korzystniejsze stawki na taki sam towar obcy lub nawet polski.

Przedstawiając sprawę nikt nie oczekuje, aby PLO wozilo nasze produkty za darmo. Jednak bez pomocy PLO trudno walczyć z konkurencją. Na dziś sytuacja wygląda tak, że polski przewoźnik „morduje” polskiego producenta i obaj tracą, bo jeden nie wozi, a drugi nie sprzedaje. Obserwacje powyższe przedstawiam do wiadomości i jeśli możliwe, pod rozważyć zainteresowanych.

2. PLO podobno planuje wymianę swego przedstawiciela w Mombasie. Sprawa jest delikatna. Radzieckiego przedstawiciela wyprosilili już z tego portu. Wszystko na tle postępującej militaryzacji portu (planowana baza USA). Musimy uniknąć sytuacji, że jeden wyjedzie, a drugiego nie wpuszczą.

3. Przed rokiem wystąpiliśmy z Waszym przedstawicielem z uzasadnionym wnioskiem o odznaczenie państwowe dla J. Łaty – dyrektora tut. spółki, który po 8 latach wraca do kraju. Byłoby ze wszech miar sprawiedliwym, gdyby wniosek uzyskał aprobatę.

Proszę o pomoc. Pozdrowienia.

/–/ Witek

AMSZ, ZD 29/82, w. 11, t. 99

18

*11 lipca, szyfrogram dyrektora Departamentu II
do ambasadora w Tokio o rozmowie z przedstawicielem MSZ Japonii*

Warszawa, dn. 11 lipca 1980 r.

T a j n e

SZYFROGRAM Nr 6358^c

Perkowicz – Tokio

1. Przebywając w Warszawie Y. Takashima złożył mi wizytę 2 bm.⁶²

– Wyraził zainteresowanie Japonii szczególnie rozwijaniem współpracy gospodarczej. Będą dążyć do większego równoważenia i wzrostu obrotów handlowych. Nie chcieliby jednak, aby nasz deficyt handlowy był niwelowany przez cięcia w imporcie. Nawiązując do mojego stwierdzenia o celowości dialogu politycznego i dorobku w tym względzie wizyty naszego premiera wypowiedział się za kontynuacją tego dialogu i wysoko ocenił międzynarodową aktywność Polski. Po wykrystalizowaniu się sytuacji w rządzie japońskim będą dążyć do rewizyty ich ministra SZ w Polsce⁶³.

– Indagował, czy robimy iunctim między ratyfikacją umowy o zapobieganiu podwójnemu opodatkowaniu a zawarciem umowy lotniczej, i obszernie argumentował, aby tego nie robić. Ze swej strony proponują *‘jednocześnie’* wymianę dokumentów ratyfikacyjnych w/w umowy i traktatu handlowo-żeglugo-wego ze względów technicznych, aby uniknąć dwukrotnego przyjazdu w tych celach⁶⁴.

2. Wskazałem na naszą gotowość dalszego rozwijania wymiany gospodarczej, a szczególnie poszukiwania nowych jej form, oraz kontynuacji dialogu politycznego na różnych szczeblach, w tym realizacji rewizyty ich ministra SZ w dogodnym dla obu stron terminie.

⁶² Ambasador w Tokio informował szyfrogramem z 25 czerwca: „Dyrektor Takashima przylatuje 30 bm. do Warszawy celem zapoznania się z placówką i stanowiskiem ambasady w sprawach bilateralnych. Chętnie złoży Wam wizytę i omówi aktualne sprawy”; AMSZ, ZD 29/82, w. 17, t. 144.

⁶³ Do wizyty doszło w 1985 r.

⁶⁴ Umowę o unikaniu podwójnego opodatkowania podpisano 20 lutego 1980 r. (obowiązywała od 23 grudnia 1982 r.), układ o handlu i żegludze z 16 listopada 1978 r. wszedł w życie 26 października 1980 r., umowę lotniczą zawarto dopiero w 1994 r. Zob. PDD 1980 styczeń–czerwiec, dok. nr 96.

Wyjaśniłem, że nie robimy formalnego iunctim między omawianymi umowami, natomiast faktem jest, że zawarcie ich wynika ze wspólnego komunikatu obu premierów. Jesteśmy w związku z tym rozczarowani brakiem postępu w/s umowy lotniczej. Obiecałem, że będziemy starać się przyspieszać proces ratyfikacyjny oczekując, że w międzyczasie strona japońska odwzajemni się postępowaniem w/s umowy lotniczej. T. obiecał, że będzie działać w kierunku doprowadzenia do rozmów Zarządów Lotnictwa Cywilnego obu stron w Warszawie w ciągu najbliższych miesięcy.

^fFijałkowski^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 17, t. 145

19

*11 lipca, okólnik dyrektora Departamentu Studiów i Programowania
w sprawie XXI rundy wiedeńskich rokowań rozbrojeniowych*

Warszawa, dn. 11 lipca 1980 r.

T a j n e

Szyfrogram Nr ^{ch}6350^b 6367^c

Waszyngton, Ottawa, Nowy Jork, Londyn, Paryż, Haga, Bruksela, Kopenhaga, Genewa, Oslo, Sztokholm, Helsinki, Kolonia, Berno, Rzym, Madryt, Lizbona, Belgrad, Wiedeń, Berlin/Misja, Ateny, Ankara, Nikozja, Moskwa, Berlin, Praga, Budapeszt, Bukareszt, Sofia

Dot. rokowań wiedeńskich⁶⁵.

I. Państwa UW przedstawiły oficjalnie w Wiedniu 10 bm. nowe propozycje:

1. Redukcji na I etapie 20 tys. żołnierzy ZSRR i 13 tys. USA, z tym że do kwoty redukcji radzieckich nie wlicza się 20 tys. żołnierzy wycofywanych jednostronnie z NRD. Daje to w sumie faktyczną redukcję 40 tys. żołnierzy ZSRR.

⁶⁵ Chodzi o zainicjowane w 1973 r. rokowania państw Układu Warszawskiego i NATO w sprawie redukcji sił zbrojnych i zbrojeń w Europie Środkowej. W 1980 r. odbyły się trzy kolejne rundy rokowań: XX – od 31 stycznia do 3 kwietnia, XXI – od 14 maja do 24 lipca i XXII – od 25 listopada do 18 grudnia; zob. dok. nr 401.

Nowy element polega tu na tym, iż dotychczas, wg propozycji UW z czerwca 1978 r., redukcje I etapu obejmowałyby 30 tys. żołnierzy ZSRR i 14 tys. USA. Od końca 1979 r. ZSRR domagał się ponadto wliczenia do powyższej kwoty 30 tys. także 20 tys. żołnierzy redukowanych jednostronnie w NRD.

Propozycje zachodnie z grudnia 1979 przewidują redukcję ZSRR i USA w stosunku 30 tys. do 13 tys.

2. Ustanowienie po 2 etapach redukcji ograniczenia nie pozwalającego żadnemu z państw bezpośrednich uczestników na przekroczenie liczebności sił zbrojnych powyżej 50% wspólnego zbiorowego pułapu dla UW i NATO w Europie Środkowej w wys. 900 tys. żołnierzy (tj. powyżej 450 tys.).

Ta nowa formuła nawiązuje treściowo do sugestii H. Schmidta z lat 1978–79 i dotyczy praktycznie ograniczenia wojsk ZSRR w strefie i Bundeswehry. Zmienia ona dotychczasową propozycję KS (z czerwca 1978) przewidującą nieprzekraczanie przez żadne państwo liczebności przedredukcyjnej wojsk.

Zachód proponuje tu indywidualne konkretne ograniczenia liczebności tylko na wojska ZSRR i USA, dla reszty uczestników po obu stronach godzi się jak dotychczas tylko na poredukcyjny pułap zbiorowy, pod którym byłyby teoretycznie możliwe nieograniczone zmiany liczebności poszczególnych armii.

II. Nowy krok KS jest potwierdzeniem ich woli przełamania impasu w rokowaniach, związanym organicznie z Warszawską Deklaracją DKP. Opierając się na zasadzie nieprzynoszenia uszczerbku bezpieczeństwu którejkolwiek ze stron, propozycje te uwzględniają jednocześnie istotne postulaty Zachodu.

Zachodni partnerzy nie negują ważności tego kroku KS, oznaczającego znaczne w sumie wycofanie wojsk ZSRR.

Oczekujemy rychłych pełniejszych reakcji NATO.

Informujcie o odgłosach⁶⁶.

^fWiejacz^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 111

⁶⁶ Okólnikiem z 30 lipca wiceminister spraw zagranicznych Marian Dobrosielski informował: „1. Runda zakończyła się w atmosferze bardzo ostrożnego optymizmu, wywołanego głównie propozycjami KS z 10 lipca br. oraz rozwinieciem pozytywnego stanowiska KS w sprawie środków towarzyszących. Również nad tą rundą ciążyły kontrowersje wokół danych liczbowych, od usunięcia których Zachód nadal uzależnia jakikolwiek postęp w rokowaniach. Stąd rychłe zawarcie porozumienia wciąż mało prawdopodobne”; AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 111.

20

*11 lipca, notatka służbowa w sprawie rezultatów wizyty
ministra obrony narodowej w Libii*Warszawa, dnia ^c11. ^c07.1980 r.T A J N ENOTATKA SŁUŻBOWA⁶⁷

w sprawie dostaw specjalnych dla libijskiego Ministerstwa Obrony Narodowej

W nawiązaniu do sprawozdania z wizyty w Libii delegacji polskiej pod przewodnictwem członka Biura Politycznego KC PZPR Ministra Obrony Narodowej Towarzysza gen. armii Wojciecha JARUZELSKIEGO⁶⁸ przedstawia się, co następuje:

1. W czasie wizyty podpisano kontrakty na niżej wymieniony sprzęt:
 - 32 szt śmigłowców Mi-2;
 - 100 mm amunicję czołgową;
 - 23 mm i 12,7 amunicję plot;
 - pociski rakietowe GRAD;

⁶⁷ Notatka została przygotowana przez zespół przedstawicieli MON, MHZiGM, KPRM i MPMasz.

⁶⁸ Minister obrony narodowej Wojciech Jaruzelski przebywał z wizytą w Libii od 30 czerwca do 3 lipca. W sprawozdaniu z wizyty, datowanym na 7 lipca, Jaruzelski stwierdzał: „1. Wizytę oceniam jako bardzo udaną. [...] Szczególne znaczenie posiada zarysowanie nowych ilościowo-jakościowych możliwości korzystnej dla naszego kraju współpracy na gruncie wojskowo-przemysłowo-budowlanym. Jest to płaszczyzna, na której w świetle aktualnej i niewątpliwie perspektywicznej sytuacji na Bliskim Wschodzie oraz w Afryce można liczyć na duże, długotrwałe efekty, uzyskiwane w drodze dostaw naszego uzbrojenia, budowy obiektów wojskowych i szkolenia specjalistów. Są to zadania nader złożone, których realizacja może się wiązać z niezbędnym przegrupowaniem sił i środków. Będzie to w szczególności wymagało – również w celu zapobieżenia dalszemu pogłębieniu trudności i luk w wyposażeniu sił zbrojnych PRL – podjęcia stosownych decyzji w zakresie niektórych wyrobów przemysłu zbrojeniowego oraz innych wysiłków koniecznych dla zrealizowania powstałej szansy. Skala i pilność problemu wymaga rozpatrzenia go na wysokim rządowym szczeblu i aprobaty kierownictwa partyjno-politycznego. Niezależnie od tego w planistyczno-realizacyjnej fazie wydaje się celowe powołanie – pod auspicjami wiceprezesa Rady Ministrów kierującego współpracą z Libią – międzyresortowego zespołu z zadaniem koordynacji, kontroli i egzekwowania podjętych decyzji”; AAN, KC PZPR, XIA/766.

- armaty plot ZU-23-2;
- 12,7 mm ciężkie karabiny maszynowe;
- szkolenie w Polsce 44 kadetów marynarki wojennej.

Ogólna wartość podpisanych kontraktów US \$ 36.628.302,–

2. Ustalono, że strona polska – w związku z zainteresowaniem strony libijskiej – zbada możliwości dostaw oraz złoży w bieżącym roku oferty handlowe i techniczne na następujący sprzęt:

- rakiety plot STRZAŁA-2M;
- ppanc pociski kierowane MALUTKA;
- 23 mm działa plot;
- pociski rakietowe GRAD;
- 122 mm haubice D-30;
- bojowe wozy piechoty;
- rakiety taktyczno-operacyjne i taktyczne;
- części zamienne do w/w sprzętu;
- kutry patrolowe;
- okręty: hydrograficzny, szkoleniowy, remontowy i rozpoznania radioelektronicznego;
- amunicję 30 mm i pomoc techniczną dla okrętów desantowych;
- części zamienne do remontu dostarczonych z Polski karabinów AK i AKMS;
- 350 szt czołgów T-55 (z terminami dostaw 100 szt w 1980 r. i 250 szt w 1981 r.).

Strona libijska zgodziła się na dostawę czołgów T-55 w wyżej podanych terminach pod warunkiem złożenia do końca sierpnia 1980 r. ofert na:

– opancerzony wóz dowodzenia BTR-50 lub podobny	– 10 szt
– wóz zabezpieczenia technicznego WZT-2	– 10 szt
– warsztat ruchomy MTO	– 10 szt
– warsztat ruchomy TRMA	– 10 szt
– wóz ładowania akumulatorów czołgowych SRZ	– 10 szt
– zestaw części zamiennych 1:30	– 12 szt
– zestaw części zamiennych 1:100	– 4 szt

- części zamienne dla remontów generalnych;
- wyposażenie testowo-kontrolne;
- wyposażenie i pomoce szkolne.

Sprzęt ten winien być dostarczony jednocześnie z czołgami.

Po otrzymaniu oferty w celu przeprowadzenia konkretnych negocjacji zostanie skierowany do Polski Zastępca Głównodowodzącego Sił Zbrojnych Libii.

3. Strona polska zobowiązała się do udzielenia pomocy w zakresie szkolenia libijskich specjalistów wojsk lotniczych na sprzęcie polskiej produkcji. W związku z tym po przeprowadzeniu rozeznania na miejscu i zapoznaniu się z istniejącymi warunkami strona polska przedstawi oferty na organizację, wyposażenie i zabezpieczenie kadrowe wojskowej szkoły śmigłowcowej koło Tobruku oraz organizację szkolenia pilotów odrzutowych na samolotach TS-11 ISKRA.

Zgodnie z ustaleniami delegacja w składzie przedstawicieli CZInż. MHZiGM, MON oraz przemysłu udała się do Libii w dniu 10.07.1980 r.

4. Uzgodniono również, że w lipcu br. do Libii uda się delegacja polska celem podpisania kontraktu na realizację II etapu systemu obrony powietrznej i nawodnej i omówienia ofert na dostawę 6 mobilnych zespołów radiolokacyjnych.

Delegacja wyjechała w dniu 10.07.1980 r. do Libii.

W celu opracowania oferty dla Libii dokonana została przez przedstawicieli KPRM, MHZiGM, MPM i MON wstępna analiza możliwości dalszych dostaw do tego kraju uzbrojenia i sprzętu wojskowego. Możliwości te przedstawione są w załączniku⁶⁹.

AAN, URM-KT, 119/37

⁶⁹ Załącznika nie publikuje się.

21

*12 lipca, okólnik ministra spraw zagranicznych:
instrukcja w sprawie informowania o sytuacji wewnętrznej*

Warszawa, dn. 12.07.1980 r.

T a j n e

SZYFROGRAM Nr 6401^c

Szefowie placówek dyplomatycznych i konsularnych

W rozmowach z kołami politycznymi i prasowymi na temat sytuacji w Polsce, *jeśli będą temat podnosić*, stwierdzajcie m.in., że:

Z dniem 1 lipca br. wprowadzono do sprzedaży komercyjnej kilka nowych asortymentów mięsa i wędlin (głównie wołowina bez kości i boczek). Operacja ta, zapowiedziana generalnie w sejmowym exposé premiera po wyborach do Sejmu⁷⁰, miała na celu dalsze zbliżenie kosztów produkcji mięsa i jego przetworów do cen detalicznych. Jest to stosunkowo niewielka operacja, szacowana na ok. 2 mld złotych, pomyślana jako kolejny zabieg w porządkowaniu gospodarki cenowej.

Wojewodowie zostali zobowiązani do stopniowego wprowadzania rozszerzonej sprzedaży, w zależności od warunków miejscowych. Jednakże sklepy otrzymały nowe cenniki obejmujące cały asortyment, również sprzedawany po cenach komercyjnych już uprzednio. Wiadomość o nowych cenach dotarła więc tą drogą w sposób zdeformowany jeszcze przed ogłoszeniem komunikatów w prasie.

Niedawno w przemyśle maszynowym przeprowadzano porządkowanie systemu płac, zmieniając normy. Nałożyły się na to trudności z zaopatrzeniem materiałowym i surowcowym. W tej sytuacji w kilkunastu zakładach przemysłu maszynowego miały miejsce przestoje w pracy w poszczególnych wydziałach, a w kilku przypadkach w całych zakładach. Przebieg tych wydarzeń był spokojny, nie wysuwano żadnych haseł politycznych. Lista postulatów obejmowała kwestie związane z cenami, ale też z podwyżkami płac i porządkowaniem gospodarki wewnątrzzakładowej. Okazało się, że w przemyśle maszynowym średnia płaca wynosi ok. 86 proc. płacy w całym przemyśle.

W tej sytuacji wprowadzono w trybie przyspieszonym planowane na wrzesień regulacje płacowe w przemyśle maszynowym i działach maszynowych

⁷⁰ Wybory do Sejmu przeprowadzono 23 marca. Frekwencja według oficjalnych państwowych danych wyniosła 99,87%, a na listy kandydatów Frontu Jedności Narodu oddano 99,52% głosów. Zob. PDD 1980 styczeń-czerwiec, dok. nr 187, 240, 246 i 247.

innych zakładów oraz opóźniono rozszerzenie sprzedaży komercyjnej mięsa i przetworów w niektórych aglomeracjach.

Większość załóg, które przerwały pracę, wznowiła produkcję, w niektórych sytuacja zmierza ku wyciszeniu.

Większość województw wprowadziła rozszerzenie sprzedaży komercyjnej.

Rząd pracuje intensywnie nad planem dalszej poprawy sytuacji ekonomiczno-socjalnej, podniesienia w pierwszym półroczu 1981 r. płac najniższych zgodnie z zapowiedzią tow. Gierka oraz założeniami polityki gospodarczej w nowym planie 5-letnim⁷¹.

^fE. Wojtaszek^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 111

22

12 lipca, sprawozdanie z działalności POP przy misji w Kaesongu

Panmunjom, dn. ^d12.07.1980^d

S P R A W O Z D A N I E

z pracy POP PZPR przy Misji Polskiej do KNPN w Korei⁷²
za okres 1.01.–30.06.1980 r.

I. Informacja z wykonania planu pracy POP za I-sze półrocze 1980 r.

Przyjęte w planie pracy zadania zostały w pełni wykonane. Dotyczy to zarówno zadań szkoleniowych, jak i pozostałych objętych planem.

⁷¹ Okólnikiem z 18 lipca minister handlu zagranicznego i gospodarki morskiej Ryszard Karski polecał: „Przeprowadzona ocena stanu realizacji NPSG za I półrocze br. wykazuje poważne opóźnienia w imporcie przede wszystkim surowców i materiałów, towarów na zaopatrzenie rynku wewnętrznego oraz części zamiennych do maszyn. W związku z powyższym uprzejmie proszę Towarzysza Ambasadora o przeanalizowanie z Radcą Handlowym przyczyn zaistniałej sytuacji oraz o osobistą interwencję w Kierownictwie właściwych organów, mającą na celu pełną kontraktację ustaleń Protokołu handlowego oraz pełną i terminową realizację dostaw importowych przewidzianych kontraktami, ze szczególnym uwzględnieniem grup towarów wymienionych na wstępie. Proszę o przekazanie informacji o wynikach przeprowadzonej analizy i podjętych interwencji”; AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 111.

⁷² Polska wchodziła w skład Komisji Nadzoru Państw Neutralnych, powołanej na podstawie kończącego wojnę koreańską traktatu z Panmundzomu z 27 lipca 1953 r.

W okresie sprawozdawczym przeprowadzono 8 zebrań POP. Ich główne treści sprowadzały się do dogłębnego zapoznania członków partii i pracowników Misji z całokształtem zagadnień związanych z dyskusją, przebiegiem i Uchwałami VIII Zjazdu PZPR. Znalazło to wyraz w omówieniu następujących tematów:

- problematyka II i III rozdziału Wytycznych. Rozdział I został przedyskutowany jeszcze w miesiącu grudniu 1979 r.,
- zagadnienia IV i V rozdziału Wytycznych,
- zapoznanie członków Misji z przebiegiem obrad VIII Zjazdu poprzez spotkanie z uczestnikiem obrad tow. J. Pękałą – Ambasadorem PRL w KRL-D,
- omówienie Uchwały VIII Zjazdu i wspólna dyskusja.

Zajęcia te, przeprowadzone w ramach zebrań partyjnych, cieszyły się dużym zainteresowaniem i przepojone były gospodarskim spojrzeniem na zagadnienia rozwoju kraju i budownictwa socjalistycznego, roli partii i jej instancji oraz konkretnych zadań dla poszczególnych członków partii w codziennej pracy, na każdym stanowisku – w kraju i za granicą. Wyrażano w nich głębokie przekonanie, że istniejące, dotkliwie odczuwalne trudności mogą być pokonane. Warunkiem do ich pokonania jest wysoka dyscyplina w pracy i każdym działaniu.

Można z całą odpowiedzialnością stwierdzić, że była to pogłębiona i stojąca na wysokim poziomie dyskusja. Z uznaniem odnotowano obszernie relacje z przebiegu Zjazdu i wybór nowego kierownictwa PZPR. Z pełną aprobatą przyjęto Uchwałę i zaprezentowane w niej kierunki pracy na przyszłość. Obok tego wiodącego kierunku pracy podejmowano w wielu płaszczyznach tematykę kraju urzędowania. Skorzystano tu z pomocy Ambasady PRL w Phenianie i jej I Sekretarza POP PZPR tow. W. Nowickiego. Zostały w interesujący sposób omówione i skomentowane problemy KRL-D, polityczne i gospodarcze, przygotowania do VI Zjazdu Koreańskiej Partii Pracy, który zwołano na miesiąc październik br. Podjęto szeroko w dyskusji problemy zjednoczenia KOREI, prowadzone aktualnie rozmowy na szczeblu rządowym i stanowisko władz amerykańskich. Spotkanie to, niezwykle trafne w czasie, pozwoliło członkom POP na pełniejsze zorientowanie się w złożonej sytuacji po śmierci dyktatora Korei pld. – Parka. Dano również wykładnię stanowiska krajów socjalistycznych i roli naszej Misji w realizowaniu na co dzień tej polityki.

W okresie napiętej sytuacji politycznej w Korei pld. i masowych manifestacji klasy robotniczej w poszczególnych rejonach kraju obszernie zapoznawano kolektyw Misji z ich tłem klasowym i brutalną interwencją reżimu wojskowego. Problematyka ta, podjęta z inicjatywy POP, spotkała się z wysoką oceną pracowników placówki.

Zgodnie z wytycznymi Biura Politycznego i Sekretariatu Komitetu Centralnego PZPR przeprowadzono uroczyste zebranie POP poświęcone 110 rocznicy urodzin W.I. LENINA i 35 rocznicy podpisania Układu o Przyjaźni, Współpracy i Pomocy Wzajemnej między Polską i ZSRR. W wygłoszonym przez I Sekretarza POP PZPR tow. W. Wiśniewskiego referacie wskazano na historyczne znaczenie podpisanego w kwietniu 1945 roku Układu, którego wartość sprawdziła się w budownictwie socjalistycznej, niepodległej Polski.

Tow. A. Gonera omówił obszernie wkład W.I. LENINA w rozwoju teorii i praktyki międzynarodowego ruchu robotniczego. Rewolucja Październikowa z inicjatywy Lenina uznała oficjalnie prawo narodu polskiego do niezależnego bytu państwowego i przyniosła Polsce w 1918 roku – niepodległość. Wskazano rolę Lenina w tworzeniu partii nowego typu – partii klasy robotniczej, jej klasowo pojmowanego programu patriotyzmu i internacjonalizmu.

Bogatym uzupełnieniem w pracy POP była organizacja święta Armii Radzieckiej z udziałem Attache Wojskowego ZSRR w KRL-D tow. G. Bułanowa. W wygłoszonym przemówieniu wskazał na klasowy i głęboko internacjonalistyczny charakter Armii Radzieckiej i jej współczesnej roli. W dyskusji podejmowano więzi łączące nasze bratnie armie, rolę Paktu Warszawskiego i polityki imperializmu. Do tradycji należą spotkania z bohaterami Armii Koreańskiej – weteranami walk o wyzwolenie kraju. W roku bieżącym miało ono szczególnie uroczysty charakter. Udział Starszego Członka WKR gen. Han Ju Kion i Sztabu KAL w Kaesongu, ciekawe i autentyczne wspomnienia bohaterów walk pozwoliły nam szerzej poznać tło i historię wojny koreańskiej. Strona koreańska wysoko oceniła treść spotkania, jak i naszą inicjatywę kontynuowania tych spotkań.

Szczególnie uroczyste – wspólnie z Misją CSRS – była obchodzona 35-ta Rocznicą zwycięstwa nad faszyzmem. Wskazano na udział naszych narodów w tej heroicznej walce, braterstwo broni naszych Armii z Armią Radziecką w ostatecznym rozgromieniu wroga. Obchody te zbiegły się również z 25 Rocznicą Układu Warszawskiego i posiedzeniem w naszej stolicy Politycznego Doradczego Komitetu z udziałem najwyższych przedstawicieli krajów Paktu.

Z inicjatywy POP w dniu Święta Kobiet nagrodzono skromnymi upominkami pracujące w Misji kobiety – Garnizon KAL oraz złożono życzenia w sztabie KAL i instytucjach z nami współpracujących.

Z okazji Święta Majowego złożono życzenia obsłudze KAL – Garnizon Panmunjom i Kierownictwu Sztabu KAL w Kaesongu. Członkowie Misji wzięli udział w wycieczce do Phenianu i imprezach organizowanych przez gospodarzy.

Do tradycji należy już, że wiosną członkowie placówki uczestniczą w społecznym sadzeniu ryżu w wyznaczonej przez gospodarzy spółdzielni produkcyjnej. W tym roku wykonywano prace ręcznego sadzenia ryżu, obsługiwano kombajny, regulowano systemy nawadniające. Dyscyplina, jakość wykonywanej

pracy została wysoko oceniona przez stronę koreańską. Dla członków POP była to kolejna możliwość zapoznania się z ogromnym trudem pracy narodu koreańskiego, a występy zespołu artystycznego ukazały piękno folkloru Korei.

Gospodarze zapewniają nam udział w poznawaniu kraju poprzez zorganizowanie wyjazdów do miejsc szczególnie znanych, np. miejsca urodzin Wodza, Muzeum – Pałac Przyjaźni Narodów – Miuhansan⁷³, opery, Szpitala Centrum Matki i t.p. W miesiącu czerwcu/lipcu corocznie pracownicy Misji biorą udział w rządowej wycieczce po kraju. Daje to możliwość poznania miejsc historycznych walk, gospodarki przemysłowej i rolniczej, spotkań z załogami zakładów pracy.

W okresie sprawozdawczym w Misji przebywały delegacje oficjalne i wycieczki turystyczne z kraju. Każdorazowo przeprowadzano z ich uczestnikami spotkania, wyjaśniano sytuację na półwyspie koreańskim, rolę KNPN i udziału w pracach na rzecz zjednoczenia KOREI naszego kraju. Charakteryzowano polityczne i historyczne zależności Korei pld., zależność od amerykańskiego imperializmu, dyktaturę wojskową na południu i trudności w rozmowach o zjednoczeniu. Dla nas z kolei te spotkania umożliwiały bieżącą informację o sytuacji w kraju i na świecie.

Delegacje FSZMP, grupa architektów, dziennikarze prasy centralnej, pracownicy Ambasady PRL w Pekinie i Phenianie, grupy turystyczne „Orbis” i inni mieli możliwość zapoznać się z pracą Misji i życiem na placówce.

W pierwszym półroczu organizowano wycieczki dla członków rodzin z kraju, zapoznawano z zabytkami stolicy – Phenianu, okolicami Kaesongu. Mimo że są to już tradycyjne formy, zawsze znajdują się chętni do zwiedzania. Pozwala to również na tworzenie bogatej dokumentacji, zdjęć do kroniki Misji i stanowi trwały ślad naszej obecności i zainteresowań.

Z inicjatywy POP w czynie społecznym dokonano gruntownej przebudowy i renowacji boisk sportowych. Godnym podkreślenia jest fakt, że nasza inicjatywa znalazła wsparcie ze strony członków Misji CSRS. Stworzone zostały lepsze warunki do wzajemnych sportowych i towarzyskich kontaktów. Sport zresztą jest istotnym elementem składowym harmonijnego współżycia pracowników placówki.

W naszych warunkach nie da się uniknąć sytuacji trudnych, są one następstwem oddalenia od rodzin i kraju. Koncentrują się one szczególnie w okresie, gdy prasa, korespondencja docierają z dużym opóźnieniem. Egzekutywa wielokrotnie – poprzez rozmowy indywidualne i podejmowanie tej tematyki na zebraniach partyjnych skutecznie reagowała w tych sytuacjach.

⁷³ Mowa o Międzynarodowej Wystawie Przyjaźni w Mjohjansan, otwartej w 1978 r.

Cenną formą okazały się dwukrotne spotkania w tygodniu, na których omawia się aktualne wiadomości kraju urzędowania oraz przegląd wydarzeń światowych. Pozwala to w pełni orientować członków Misji o nurcie wydarzeń światowych.

Za istotne i pozytywne uważamy podnoszenie wiedzy ogólnej i naukę języków obcych przez pracowników Misji. 4 osoby doskonają znajomość języka, a wszyscy poznają historię kraju urzędowania i półwyspu koreańskiego. Pozwala to maksymalnie efektywnie wykorzystać pobyt w Misji, jak również przygotowuje do podejmowania różnorodnych zadań na co dzień.

„Nawiązano owocną współpracę z Ambasadą ZSRR w Phenianie, szczególnie w zakresie wymiany filmów. Misja odczuwa całkowity brak pomocy resortu w zabezpieczeniu filmów polskich w wersjach obcojęzycznych. Wielokrotnie z naszej strony postulaty nie znajdują odpowiedzi. Również jakość aparatury filmowej nie pozwala na wysoką projekcję programów. Niezbędna jest pomoc i interwencja w tej tak żywotnej dla nas sprawie”.

II. Sprawy organizacyjne:

W okresie sprawozdawczym stan POP uległ zmniejszeniu. W ramach rotacji powrócili do kraju tow.tow.: genbryg. J. Sieczkowski, II Sekretarz POP kpt. dr T. Płusa, por. Z. Sońnicki. Przybył nowy Szef Misji tow. gen. bryg. E. Łańcucki.

Stan POP PZPR na dzień 30.06.1980 r. wynosi 7 członków.

W miesiącu maju odbyły się wybory uzupełniające, w wyniku których II Sekretarzem POP wybrano tow. A. Gonera.

III. Ocena I półrocza:

Egzekutywa POP PZPR swą pracę ściśle koordynowała z kierownictwem Misji, POP przy Ambasadzie PRL w Phenianie, jak również dostosowywała do aktualnej tematyki I-szego półrocza. Możemy odnotować aktywny udział wszystkich członków POP, jak również ich wysoką polityczną dojrzałość w prezentowaniu poglądów i gospodarską troskę. Pozwala to mimo oddalenia od kraju tkwić w jego problemach, jak również kształtować postawy partyjne i obywatelskie. Sprzyja w spełnianiu nałożonych obowiązków, cementuje kolektyw i pozwala skutecznie wypełniać zadania postawione przed Misją. Pragniemy podkreślić, że te cechy są powszechne u każdego pracownika placówki. Jest to tym cenniejsze, bowiem skład wiekowy pracowników jest mocno zróżnicowany, a wzajemne oddziaływanie odgrywa wielką rolę na co dzień. W ten sposób każdy z nas może być w pełni przydatny po powrocie do kraju, może skutecznie podejmować zlecone mu zadania. Nie pragniemy wcale eksponować tych faktów jednostronnie. Jest to bowiem wynikiem siły tkwiącej w kolektywie,

a cieszy nas inspiratorska rola Egzekutywy i pełne zrozumienie tej pracy przez Kierownictwo Misji.

Dalsza kontynuacja tak pojmowanych działań znalazła potwierdzenie w przesłanym planie pracy Egzekutywy na II-gie półrocze br.

Zmiany rotacyjne w najbliższym czasie, obejmujące różne stanowiska w Misji, pozwolą na harmonijne przejęcie obowiązków przez nowych pracowników i skuteczną kontynuację odpowiedzialnych zadań placówki.

I SEKRETARZ POP PZPR
PRZY MISJI POLSKIEJ DO KNPN W KOREI
płk ^fWiktor Wiśniewski^f

AAN, KC PZPR, LXXVI/184

23

*14 lipca, szyfrogram dyrektora Departamentu II do ambasadora
w Pekinie w sprawie chińskich protestów związanych z udziałem
pianistów Tajwanu w konkursie chopinowskim*

Warszawa, dn. 14 lipca 1980 r.

T a j n e

SZYFROGRAM Nr 6436^c

Pekin – RYCHŁOWSKI

Ambasada ChRL nadała duże znaczenie sprawie określenia przynależności państwowej dwóch pianistów z Tajwanu mających uczestniczyć w Konkursie Chopinowskim. Otrzymywali w tej sprawie instrukcje z Pekinu, radca i ambasador złożyli wizyty w Departamencie II. Zdecydowaliśmy wobec pianistów tajwańskich stosować nazwę „Chiny – Tajwan” (w j. francuskim: „Taiwan, Chine”, w j. angielskim: „Taiwan, China”). Rozwiązanie takie uwzględniało stanowisko strony chińskiej i zostało przez Chińczyków przyjęte z dużym zadowoleniem. W rozmowach z nimi podkreślaliśmy, że nasza decyzja, stanowiąca

odzwierciedlenie pryncypialnego i niezmiennego stanowiska PRL w kwestii Tajwanu, jest jednocześnie pewnym gestem pod ich adresem⁷⁴.

^fFijałkowski

AMSZ, ZD 29/82, w. 15, t. 125

24

15 lipca, szyfrogram ambasady w Brukseli o rozmowach w MSZ Belgii

Tajne

Szyfrogram Nr 637/III
z Brukseli, nadany 15.7, g. 13.00

Fekecz

Z rozmowy z Willot, MSZ.

1. Na sesji NATO w Ankarze państwow „9” udało się przeforsować swe stanowisko w sprawach: rozwijania dialogu i współpracy z KS, poparcia dla europejskiej konf. rozbrojeniowej. W stosunku do tego ostatniego projektu Amerykanie odnoszą się nadal z rezerwą. Na tle nowej sytuacji w stosunkach W-Z w łonie „9” wzrosła wyraźnie pozycja RFN i Francji. Wyraża się to w większym poparciu ze strony całej „9” dla niektórych postulatów tych państw:

RFN – prawa narodu niemieckiego do samostanowienia i żądań rewizji niektórych ograniczeń w sprawie zbrojeń w UZE,

⁷⁴ Szyfrogramem z 1 października ambasada w Pekinie informowała: „30.9 w godzinach popołudniowych zawezwano Matuszyna na rozmowę do Ministerstwa Kultury ChRL, gdzie naczelnik wydziału Liu Jun-siang oświadczył, co następuje: 1. Na konferencji prasowej 18 września sekretarz generalny MKCh podał do wiadomości, iż w konkursie bierze udział łącznie 37 krajów, co oznacza zaliczenie Tajwanu również jako kraju. W tej samej formie opublikowano relację z konferencji prasowej w Trybunie Ludu z 19.9. Po interwencji szefa ekipy chińskiej sekretarz generalny konkursu zobowiązał się do wydrukowania w TL sprostowania. 2. Ponieważ do 28.9 nie ukazało się sprostowanie, radca ambasady chińskiej w Warszawie «udał się z interwencją do MSZ». Sprostowanie nie ukazało się do dnia 30.9 i w tej sytuacji ekipa chińska «będzie zmuszona zrezygnować z uczestnictwa w konkursie». Pod koniec rozmowy wyraził nadzieję, że sprawa zostanie odpowiednio załatwiona”; AMSZ, ZD 29/82, w. 15, t. 124.

Francja – jej koncepcja EKR (wg informacji tut. ambasadora NRD Belgowie w czasie ostatnich konsultacji w Berlinie reprezentowali w zasadzie francuski punkt widzenia w pow. sprawie, m.in. w odniesieniu do terytorialnego zasięgu CBM „...po Ural” – W. nie negował tego, wyjaśniając, że jest to raczej ich „pozycja taktyczna”).

2. W związku z propozycją ZSRR w sprawie rokowań nt. broni eurostrategicznej wiele problemów wstępnych pozostaje do wyjaśnienia, np. co ZSRR rozumie przez FBS – tylko F-111 czy nawet Pershingi 1, 2. Wypowiadając się za wąskim ujęciem FBS (efektywne i skuteczne rażenie terytorium ZSRR), W. był zdania, że ustalenia te powinny być przedmiotem samych negocjacji ZSRR–USA, a nie wstępnych i publicznych wyjaśnień, co mogłoby jedynie zaszkodzić sprawie.

3. Pozytywnie skwitował ostatnie propozycje KS w Wiedniu, zwłaszcza pkt. 2, interpretując go jako rezygnację z żądania ustalenia indywidualnych pułapów. Określił też jako „zachęcające” wypowiedzi przedstawiciela NRD na nieformalnym spotkaniu w Wiedniu w sprawie środków towarzyszących.

/–/ Osmański

AMSZ, ZD 29/82, w. 3, t. 25

25

*15 lipca, okólnik wiceministra Czyrka
w sprawie uzyskania pomocy w zakresie rolnictwa*

Warszawa, dn. 15 lipca 1980 r.

T a j n e

SZYFROGRAM Nr 6452^c

Szefowie placówek: Budapeszt – Sofia – Belgrad

^cPietrzak – Motyka – Ikanowicz^c

Warunki atmosferyczne spowodowały poważne straty w rolnictwie naszego kraju. Wiele obszarów użytkowych rolniczo wymaga przesiewów. W polskich zasobach nasion nie dysponujemy takimi gatunkami, które nadają się do późnych zbiorów. W związku z powyższym 15 lipca Minister Rolnictwa zwrócił

się telexem do Wiceministra Rolnictwa^x o udzielenie Polsce pomocy w formie sprzedaży nasion słonecznika. Zainteresowani jesteśmy każdą ilością możliwą do pozyskania. W tej sprawie Minister Rolnictwa przeprowadził wstępną rozmowę z tow. Łokotosem (WRL) i tow. Iszpekow'em (BRL) w czasie ostatniej sesji Komisji Rolnej RWPG w Polsce. Prosimy o zainteresowanie się tą sprawą i podjęcie stosownych rozmów⁷⁵.

Czyrek

AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 111

26

15 lipca, sprawozdanie konsula generalnego w Szanghaju z działalności propagandowej konsulatu w pierwszej połowie 1980 roku

Szanghaj, dn. 15 lipca 1980

Ministerstwo Spraw Zagranicznych
Departament Prasy, Współpracy Kulturalnej i Naukowej

Sprawozdanie z działalności informacyjno-propagandowej Konsulatu
Generalnego P R L w Szanghaju za okres od 1.1.1980 do 30.6.br

Działalność informacyjno-propagandowa Urzędu w okresie pierwszego półrocza obejmowała:

I. ^dWysyłka druków propagandowych^d otrzymywanych z kraju

Ogółem rozesłano do miejscowych odbiorców 303 egz. informacyjnych periodyków obejmujących 16 tytułów oraz 98 egz. druków luźnych.

Liczba odbiorców materiałów informacyjnych o PRL wyniosła w pierwszym półroczu 1980 39 instytucji. Obejmuje ona funkcjonujące na terenie

^x tow. T. Łokotosa (WRL) oraz tow. Iszpekowa (BRL)

⁷⁵ Podobną prośbę skierowano do ambasady w Moskwie. W odpowiedzi ambasador Olszewski informował szyfrogramem z 21 lipca: „w ZSRR podjęto decyzję o możliwości dostaw do PRL nasion słonecznika w ilości do 1000 ton. Asortyment dostaw uściślony zostanie dodatkowo w toku rozmów organizacji handlu zagranicznego. Strona radziecka wyraża gotowość niezwłocznego przystąpienia do kontraktacji. Dostawy mogłyby być zrealizowane w terminie do 10 sierpnia br. Jak nas poinformowano, decyzja podjęta została mimo trudnej sytuacji w ZSRR w zakresie zaopatrzenia gospodarki w nasiona słonecznika”; AMSZ, ZD 29/82, w. 11, t. 97.

Szanghaju przedstawicielstwa obce (5) oraz instytucje chińskie. Ogółem koszty własne rozprawiania materiałów wyniosły 14,63 rmb. Kopertowanie oraz adresowanie w języku chińskim wykonywano własnymi siłami.

Część wysyłki druków obsługiwano rozwożąc je samochodem placówki.

Konsulat w związku z ^dniewielką ilością^d otrzymywanych materiałów ^dnie jest [w stanie] nawet w minimalnym zakresie objąć zasięgiem^d działalności informacyjnej całego terenu okręgu konsularnego. W związku z tym ten rodzaj pracy ogranicza się wyłącznie do obszaru miasta Szanghaj.

II. ^dEkspozycja fotografii propagandowej^d

Ogółem w okresie sprawozdawczym eksponowano w gablocie informacyjnej ^dUrzędu 62 fotografie^d. Podpisy informacyjne w języku chińskim pod zdjęciami wykonywano własnymi siłami bez obciążania budżetu placówki.

Konsulat Generalny PRL posiada najbardziej niekorzystne warunki dla ekspozycji informacji fotograficznej spośród placówek obcych w Szanghaju. Gabloty nasze umieszczone są bowiem na bramie wjazdowej do posesji, która podczas godzin urzędowania musi być otwarta. Tak więc możliwość oglądania zdjęć przez przechodniów istnieje tylko po zakończeniu pracy, w godzinach popołudniowych i wieczornych.

Ze względu na konfigurację ogrodzenia i umieszczenie posesji całkowicie wewnątrz terenu zabudowanego brak jest możliwości innego eksponowania gabloty.

Stałym problemem tego działu pozostaje ^ddeficyt zaopatrzenia placówki^d w zdjęcia dostosowane do potrzeb pracy informacyjnej Urzędu. ^eNaczelna Redakcja Fotografii Propagandowej KAW nadal przysyła bowiem liczne zdjęcia typu jednodniowo-okolicznościowego, które po nadejściu do Szanghaju nie mogą być wykorzystywane ze względu na ich dezaktualizację^e.

Również szereg fotografii jest ^dwiele razy powtarzanych w różnych zestawach, co wskazuje na przypadkowość w pracy redakcyjnej^d. Przykładem może być zdjęcie no. K.15771.10 z zestawu Polska Roku 1980, ^dktóre od czerwca 1979 otrzymaliśmy już po raz trzeci^d.

^eIII. W okresie 1980 został opracowany w języku chińskim i ogłoszony dla szanghajskich funkcjonariuszy spraw zagranicznych urzędu terenowego – referat informujący o rozwoju społeczno-gospodarczym PRL w dekadzie lat siedemdziesiątych^e.

^fB. Kikolski^f
Konsul Generalny

27

*15 lipca, projekt pisma Polskiego Komitetu Solidarności z Narodami
Azji i Afryki do OK FJN w sprawie funkcjonowania przedstawicielstwa
Patriotycznego Frontu Zimbabwe*

Warszawa, dnia 15 lipca 1980 r.

Towarzysz
Edward Milczarek
Sekretarz Ogólnopolskiego
Komitetu Frontu Jedności Narodu
w m i e j s c u

14 bm złożył mi wizytę p. Ch. HUNZVI, Przedstawiciel Frontu Patriotycznego Zimbabwe. Uczestniczył on ostatnio z polecenia J. N'komo w antyrasistowskiej konferencji młodzieżowej w Grenadzie na Karaibach.

W czasie rozmowy poinformowałem Ch. Hunzvi, że dalsze utrzymywanie Przedstawicielstwa Frontu w Warszawie nie jest możliwe i nie jest również „możliwe” utrzymywanie przez Przedstawicielstwo stosunków „Partia–Partia” – jak proponował J. N'komo w piśmie do Komitetu⁷⁶.

Oświadczyłem również, że będziemy starali się wspólnie znaleźć inny status dla Ch. Hunzvi – jeżeli życzy sobie pozostać w Polsce.

Chcę podkreślić, że i we wcześniejszych rozmowach dawałem do zrozumienia Ch. Hunzvi, że dla nas oficjalnie Przedstawicielstwo nie istnieje od czasu zdobycia niepodległości przez Zimbabwe⁷⁷.

⁷⁶ W notatce z 15 maja wiceprzewodniczący OK FJN Wit Drapich informował: „W czasie wizyty J. Nkomo, przewodniczącego ZAPU i wiceprzewodniczącego Patriotycznego Frontu Zimbabwe, w dniach 26–28.05.1978 w Polsce uzgodniono m.in., iż przy OK FJN zostanie akredytowany stały przedstawiciel PFZ. W rok później, w dniu 28.05.1979 r., pierwszy stały przedstawiciel Frontu, Chenjerai Hunzvi, złożył swoje «listy uwierzytelniające». [...] Obecnie, w rezultacie ostatnich wyborów w Zimbabwe, sytuacja uzasadniająca powstanie i funkcjonowanie przedstawicielstwa uległa zasadniczej zmianie. [...] Zachowanie przedstawicielstwa jednej z partii wchodzących w skład PFZ jest w obecnej sytuacji nieuzasadnione. [...] Proponuję upoważnić sekretarza generalnego Polskiego Komitetu Solidarności z Narodami Azji i Afryki, który od początku istnienia przedstawicielstwa utrzymuje z nim kontakty, do przeprowadzenia rozmów z Ch. Hunzvi prowadzących do likwidacji przedstawicielstwa”; AAN, KC PZPR, LXXVI/923.

⁷⁷ Niepodległość państwa Zimbabwe została proklamowana 18 kwietnia 1980 r. po zwycięstwie partii ZANU w wyborach i objęciu władzy przez Roberta Mugabę; zob. PDD 1980 styczeń–czerwiec, dok. nr 199 i 278. Dyrektor Departamentu V

Ch. Hunzvi ze zrozumieniem przyjął do wiadomości przekazane stanowisko, oświadczył, że już napisał do ZAPU pismo, w którym prosił o wyrażenie zgody na pozostanie w Polsce i ewentualne podjęcie nauki zawodu stomatologa.

W związku z powyższym proponuję:

1) Zamknięcie biura Przedstawicielstwa Frontu Patriotycznego Zimbabwe i przekazanie lokalu do użytkowania dla Z-cy Przedstawiciela OWP w Warszawie (zgodnie z parafowanym porozumieniem o współpracy OK FJN–OWP zobowiązaliśmy się do zabezpieczenia 1 mieszkania);

2) Zwolnienie w ustawowych terminach pracowników Przedstawicielstwa (sekretarz, Księgowa, kierowca);

3) Przekazanie samochodu „Wołga” dotychczas używanego przez Przedstawicielstwo Frontu Patriotycznego dla Przedstawicielstwa OWP (zgodnie z zawartym w dniu 9.III.1976 r. porozumieniem OK FJN–OWP jesteśmy zobowiązani zabezpieczyć samochód dla Przedstawicielstwa OWP). Dotychczas posiadany przez OWP samochód Fiat 125p został zdany do MSZ naszym pismem nr Fin 255/VII/80 z dn. 1.VII.1980 r.;

4) Zabezpieczenie 1 stypendium dla Ch. Hunzvi na kursie języka polskiego w Łodzi. Od wyników ukończenia kursu będzie zależało, czy zostanie on skierowany na studia stomatologiczne, czy pójdzie na przeszkolenie zawodowe. Nie ma on ukończonej szkoły średniej i w wieku 28 lat do Technikum raczej się nie nadaje;

5) Poczynając od 1 września br. zwrócić mieszkanie zajmowane przez Ch. Hunzvi do „PUMA”;

6) Rozliczyć w rozsądnym terminie po wrześniu wszystkie koszty związane z utrzymaniem Przedstawicielstwa Frontu Patriotycznego w Warszawie;

7) Dalszą opiekę nad obywatelami Zimbabwe przebywającymi w Polsce (jest ich 25) sprawować będzie PKSzNAA – aż do czasu wysłania ich do Zimbabwe.

Proszę o akceptację.

Sekretarz Generalny
^fJerzy Markiewicz^f

AAN, KC PZPR, LXXVI/923

Stanisław Turbański informował ambasadora w Dar es Salaam szyfrogramem z 16 grudnia: „1) Będąc w N. Jorku podjąłem kontakt ze Stałym przedstawicielem Zimbabwe w początku grudnia dla potwierdzenia naszego zainteresowania w nawiązaniu stosunków. Zimbabweńczyk obiecał wyjaśnić w Salisbury. Czekamy reakcji. [...] 3) Wasze działanie: w oczekiwaniu na reakcję z Salisbury podtrzymujcie kontakt z miejscowym ZANowcem”; AMSZ, ZD 29/82, w. 5, t. 44.

28

*15 lipca, pismo ambasadora w Sztokholmie
w sprawie oznaczania polskich granic przez linie lotnicze SAS
(z załącznikiem)*

Stockholm, 15 lipca 1980 r.

POUFNE

Tow. W. Witczak
Wicedyrektor Departamentu Prasy,
Współpracy Kulturalnej i Naukowej
Ministerstwo Spraw Zagranicznych
Warszawa

Ambasada PRL w Sztokholmie przesyła w załączeniu notatkę z rozmów odbytych na Wasze polecenie z kierownictwem wydawnictwa reklamowego linii lotniczych SAS – „Scanorama”⁷⁸. W związku z tym, iż mapkę z granicami Polski z 1937 roku stwierdziliśmy również w drugim wydawnictwie SAS – „Scan-air Magazine”, rozmowy dotyczyły obu pism. Prowadził je II sekretarz Ambasady tow. J. Kawa.

„Sprawę tę poruszył również Radca St. Cekiera w rozmowie z dyr. T. Engdahl'em przy okazji zleconej przez Dep. IV MSZ interwencji w tutejszym MSZ w związku z wykorzystywaniem w jednej ze szkół szwedzkich mapy Niemiec w granicach z 1937 roku”.

Ambasador
^fP. Cieślak^f

^bTow. Dyr. S. Pichla.

W tej sprawie nie mieliśmy jeszcze żądanej relacji od naszej ambasady^b.

^g...^g

^bT. Such

Tłumaczenie się wydawców jest delikatnie mówiąc beczelne – nie lepsze E. – zażądajcie notatki t. Cekieri^b. ^fKorczewski^f

⁷⁸ Zob. PDD 1980 styczeń–czerwiec, dok. nr 487.

[Załącznik]

Sztokholm, 7.07.1980 r.

N O T A T K A
z rozmów dotyczących wydawnictw SAS

1. W związku z publikacją w wydawnictwach reklamowych linii lotniczych SAS – „Scanorama” i „Scan-air Magazine” mapek Polski, na których obok właściwych granic naszego kraju zaznaczono granice zachodnie z 1937 roku, przeprowadziłem w dniu 2 bm. następujące rozmowy:

- z Egil'em von Rosen, General Manager
- z Edwardem Maze, editor
- z Trygve Svendsen, ansvarig utgivare (wydawca odpowiedzialny).

W rozmowach wyraziłem zaskoczenie, że tego rodzaju mapki publikowane są w wydawnictwach SAS. Przypomniałem, że kwestia granicy polsko-niemieckiej uregulowana została na Konferencji Poczdamskiej oraz w układach: zgorzeleckim z 1950 r. i PRL–RFN z 1970 r. Granica ta dawno uznana została przez wszystkie państwa europejskie i jedynie siły rewizjonistyczne w RFN zainteresowane są w rozpowszechnianiu map przedstawiających nieaktualną granicę Polski. Intencje polityczne tych sił są znane. Tym większe jest więc nasze zaskoczenie, iż mapka pojawiła się w publikacjach wydawanych w Szwecji, z którą Polska utrzymuje tradycyjnie dobre stosunki.

Zażądałem bezzwłocznego wycofania tych wydawnictw z obiegu i zaprzestania publikacji tych mapek w przyszłych edycjach. Następnie stwierdziłem, że oczekujemy od redakcji, by w ramach rekompensaty wydawnictwa SAS zamieściły obiektywny materiał o Polsce.

Reakcja była następująca:

– wszyscy rozmówcy bardzo przepraszali za zaistniały incydent, tłumacząc się niewiedzą oraz nieprzykładaniem wagi^d do szczegółów naniesionych na mapce, nie mających wg. nich istotnego znaczenia dla klientów SAS, zainteresowanych nie konturami granic, lecz przebiegiem linii lotniczych;

– przyczynę zaistniałej pomyłki usiłował wyjaśnić von Rosen, twierdząc, że nie ma w tym żadnych podtekstów politycznych, a winę ponosi grafik, który przygotowując mapkę „zamierzał przedstawić również granice województw” (wyjaśnienie skomentowałem jako niewystarczające, a tłumaczenie się niewiedzą – jako nie do przyjęcia);

– wydawcy stwierdzili, iż jest rzeczą technicznie niemożliwą wycofanie aktualnego nakładu z obiegu. W przypadku „Scanoramy” (ukazuje się co dwa miesiące) jest również niemożliwe skorygowanie mapy w przygotowywanym obecnie w drukarni wydaniu sierpień–wrzesień. Poprawna mapka ukaże się natomiast w wydaniu październik–listopad. Wstrzymanie cyklu wydawniczego naraziłoby SAS na poważne koszty i byłoby możliwe – stwierdził Maze – w wyniku zaskarżenia wydawnictwa przed sądem i odpowiedniego wyroku. W przypadku „Scan-air Magazine” (ukazuje się dwa razy w roku) otrzymałem odpowiedź, że skorygowana mapa ukaże się w wydaniu jesiennym;

– E. Maze wykazał gotowość zamieszczenia w „Scanoramie” materiału na temat Polski. Stwierdził, że interesuje go tematyka kulturalna, konkretnie zaś Teatr Narodowy, którego występy oglądał w Sztokholmie. Ma zamiar zwrócić się w tej sprawie bezpośrednio do dyrekcji teatru i dołożyć starań, by artykuł ukazał się jak najszybciej.

2. O fakcie wykorzystywania wspomnianej mapki przez wydawnictwa SAS Radca St. Cekiera poinformował p.o. dyrektora Departamentu d/s K.S. – T. Engdahl’a podczas rozmowy (odbytej 2 bm na polecenie Dep. IV MSZ) w tutejszym MSZ dotyczącej mapy Niemiec z granicami z 1937 roku. Mapa ta wykorzystywana była w jednej ze szkół miasta Orebro.

Podobnie jak podczas rozmów z wydawcami publikacji SAS rozmówca przyjął naszą argumentację. Tłumaczył się, iż sprawa „mapy Niemiec” ma charakter incydentalny i nie wynika w żadnym wypadku z polityki władz oświatowych. Natomiast nie znalazł wyjaśnienia powodów, którymi kierowały się redakcje pism reklamowych SAS. Wyrażał ubolewanie i zobowiązał się do wyjaśnienia spraw.

II Sekretarz Ambasady
J. Kawa^f

AMSZ, Dep. IV 43/84, w. 9

29

*16 lipca, szyfrogram wicedyrektora Departamentu Konsularnego
do ambasadora w Pradze
w sprawie działań czechosłowackich służb granicznych*

Warszawa, dn. ... lipca 1980 r.

Tajne
PILNA

SZYFROGRAM Nr 6478^c

PRAGA – MITRĘGA

Proszę o interwencję u właściwych władz CSRS z powodu powtarzających się wypadków odmowy wpuszczania do CSRS obywateli polskich posiadających ważne wkładki paszportowe na wyjazd do Jugosławii (ostatnio 10 i 11 bm na przejściu granicznym w Barwinku oraz Cieszynie).

Powodem odmowy – mimo tłumaczeń naszych władz granicznych – jest fakt nieposiadania przez te osoby wpisu do dowodu osobistego uprawniającego do przekraczania granicy.

Stanowisko władz CSRS jest sprzeczne z przepisami umowy o ułatwieniach w ruchu osobowym obywateli obu państw z 20 lipca 1977 r.⁷⁹, w której wkładka do dowodu osobistego jest wymieniona jako samodzielny dokument podróży (brak u niektórych osób wpisu w dowodzie osobistym nie ma dla sprawy żadnego znaczenia)⁸⁰.

WOJTASIK
^cz up.^e ^fLucjan Lik^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 16, t. 131

⁷⁹ Zob. PDD 1977, dok. nr 272.

⁸⁰ O sprawie polsko-czechosłowackiej współpracy granicznej ambasador w Pradze informował szyfrogramem z 11 czerwca: „W dniu 6.06.80 r. odbyło się pierwsze od czasu utworzenia nowej struktury administracyjnej PRL spotkanie graniczne, po stronie czechosłowackiej, Komendanta Wojewódzkiego MO w Jeleniej Górze płk Kazimierza Modelewskiego z Komendantem Wojewódzkim Hradec Kralove – płk Valterem. Spotkanie przebiegało w bardzo przyjaznej atmosferze. Ponadto płk Valter poinformował swojego gościa o dominujących grupach przestępstw występujących w ich województwie. Uczestnikom spotkania z upoważnienia tow. ambasadora PRL w CSRS przekazano pozdrowienia i złożono życzenia, aby to pierwsze spotkanie stało się początkiem dobrego współdziałania, co mieści się w ramach ambasadzkiego programu rozwoju współpracy między województwami granicznymi”; AMSZ, ZD 29/82, w. 16, t. 130.

30

*16 lipca, notatka kierownika Zespołu Doradców Ekonomicznych
Prezesa Rady Ministrów o wizycie premiera Bułgarii w PRL*

Warszawa, dnia 16 lipca 1980 r.

I N F O R M A C J A

o wynikach wizyty w Polsce Przewodniczącego Rady Ministrów LRB
Towarzysza Stanko Todorowa⁸¹

W dniach 14–15 lipca br. złożył w Polsce roboczą wizytę Przewodniczący Rady Ministrów LRB Tow. S. Todorow.

W trakcie pobytu w Polsce Tow. S. Todorow został przyjęty przez I Sekretarza KC PZPR Tow. Edwarda Gierka oraz odbył rozmowy z Prezesem Rady Ministrów Tow. Edwardem Babiuchem.

W przedstawionej informacji S. Todorow wysoko ocenił stan dwustronnych stosunków polsko-bułgarskich. Akcentował decydującą rolę, jaką odgrywają w tym względzie spotkania przywódców obu partii i narodów Tow. E. Gierka i Tow. T. Żiwkowa, a zwłaszcza znaczenie wizyty delegacji partyjno-państwowej PRL na najwyższym szczeblu w ubiegłym roku w Sofii⁸².

Stwierdzając, że na posiedzeniu DKP w maju br. w Warszawie szczegółowo omówiono sytuację międzynarodową, Tow. S. Todorow skupił uwagę na procesie odprężenia w Europie oraz sytuacji na Bałkanach. Oceniał, że w Europie mimo trudności odprężenie trwa. Utrwaleniu procesu odprężenia winno służyć spotkanie w Madrycie.

Bułgaria przywiązuje wielką wagę do odprężenia militarnego. Wykorzystuje każde forum dla poparcia polskiej propozycji odbycia Konferencji Odprężenia Militarnego i Rozbrojenia w Warszawie. Aktywnie popiera również ostatnie propozycje Tow. L. Breżniewa w sprawie rozmów na temat ograniczenia broni jądrowej.

Premier Bułgarii podkreślił także wielkie znaczenie spotkania radziecko-francuskiego z udziałem Tow. E. Gierka w Wilanowie, zorganizowanego z inicjatywy Polski w złożonej sytuacji międzynarodowej.

Omawiając sytuację na Bałkanach przedstawił wysiłki Bułgarii na rzecz stabilizacji stosunków w tym regionie. Dają one dobre rezultaty. Bałkany

⁸¹ Notatka została 21 lipca przesłana członkom i zastępcom członków Biura Politycznego oraz sekretarzom i członkom Sekretariatu KC PZPR.

⁸² Wizyta odbyła się 31 stycznia – 1 lutego 1979 r.; zob. PDD 1979, dok. nr 28.

przestały być ogniskiem napięcia. Zwraca uwagę, że Tow. S. Todorow omawiając stosunki z Jugosławią akcentował dobrą wolę Bułgarii w ich rozwoju mimo pojawiających się od lat w propagandzie jugosłowiańskiej akcentów antybułgarskich. Następuje znaczne rozszerzenie współpracy gospodarczej między obu państwami. Zauważają pozytywną zmianę w polityce Jugosławii w stosunkach z Bułgarią. Jesienią b.r. oczekują w Sofii wizyty Ministra Spraw Zagranicznych Jugosławii⁸³. Dobrze układają się stosunki Bułgarii z Grecją i Turcją. Stosunki z Rumunią Tow. Todorow określił jako normalne. W czerwcu b.r. odbyło się spotkanie Tow. Żiwkowa z Tow. Ceausescu, w rezultacie którego podpisano szereg ważnych porozumień gospodarczych. W stosunkach z Albanią nie ma żadnych pozytywnych zmian.

Tow. S. Todorow przedstawił także stan stosunków Bułgarii z niektórymi państwami III świata, zaznaczając, że dążą do rozwoju stosunków z państwami o niekapitalistycznej orientacji.

Tow. S. Todorow poinformował także o podstawowych problemach społeczno-gospodarczego rozwoju LRB. Aktualnie realizowane są zadania ostatniego roku siódmego planu 5-letniego LRB. Plan ten zakładał wzrost dochodu narodowego w 1980 r. w stosunku do 1975 r. o 45%. W związku z pogorszeniem się sytuacji na rynkach światowych (przede wszystkim wzrost ceny paliw i surowców, który spowodował wzrost wydatków LRB na import o 30% i w konsekwencji odpowiednie korekty po stronie eksportu, zaopatrzenia rynku oraz poziomu cen i rozmiarów inwestycji) wskaźnik ten nie zostanie zrealizowany – przewiduje się wzrost dochodu narodowego 1980/1975 o 38%. Realne dochody ludności wzrosną o 15% wobec planowanych 20–25%.

W okresie realizacji planu podejmowane były wysiłki na rzecz wykorzystania wszystkich wewnętrznych rezerw – zmniejszenia kosztów materiałowych, lepszego wykorzystania surowców, podniesienia wydajności pracy. Wdrożono również od początku bieżącego roku reformę systemu planowania i zarządzania:

1) zmniejszono o połowę ilość wskaźników dyrektywnych szczebla centralnego, zwiększając równocześnie uprawnienia organizacji gospodarczych,

2) wprowadzono nowy mechanizm gospodarczy na zasadzie rozrachunku gospodarczego,

3) zreformowano ceny zaopatrzeniowe, opierając je nie na kosztach produkcji, a na cenach światowych, co zmusza przedsiębiorstwa do osiągania efektywności w warunkach występujących na rynku światowym,

4) zmieniono część cen detalicznych i w ślad za tym płace i dochody ludności.

⁸³ Minister spraw zagranicznych Jugosławii Josip Vrhovec przebywał z wizytą w Bułgarii 17–20 listopada.

Po pół roku funkcjonowania gospodarki w nowych warunkach ocena reformy jest pozytywna, choć wystąpiły znaczne trudności.

Jako jedno z głównych zadań obecnej 5-latki realizowane jest systematyczne zmniejszanie zadłużenia w KK. Utworzono specjalną komisję walutową, na czele której stoi Tow. Todor Żiwkow, która decyduje o wszystkich większych wydatkach wolnodewizowych. Ministerstwa otrzymują jako zadania realizację określonych sald płatniczych. Do 1985 r. zadłużenie LRB ma zostać zmniejszone do poziomu rocznego eksportu do KK.

Wytyczne planu 1981–1985, zatwierdzone przez rząd, są aktualnie rozpracowywane przez ministerstwa – do końca 1980 r. wszystkie organizacje mają opracować swoje plany 5-letnie. Plan 1981–1985 zostanie zatwierdzony przez XII Kongres BPK w kwietniu 1981 r. Przewiduje się w nim: wzrost dochodu narodowego średniorocznie o 5%, realnych dochodów ludności i społecznego funduszu spożycia o 3%. Cały wzrost dochodu narodowego ma pochodzić ze wzrostu wydajności pracy, gros inwestycji przeznaczone będzie na rekonstrukcję i modernizację.

W świetle coraz trudniejszych warunków w handlu z KK szczególnego znaczenia nabiera rozwój współpracy gospodarczej wewnątrz RWPG.

W swym rozwoju gospodarczym LRB boryka się też z szeregiem trudności, szczególnie w budownictwie mieszkaniowym, a także w zaopatrzeniu rynku. Na tym ostatnim odcinku czynione są starania, aby w ciągu najbliższych 2–3 lat rozwiązać problem głównych towarów deficytowych.

Według opinii Tow. Todorowa złożoność sytuacji i problemów nie znajduje właściwego odbicia w bułgarskich środkach masowego przekazu – zbyt dużo mówią one o sukcesach gospodarczych, a zbyt mało o zadaniach stojących przed gospodarką i społeczeństwem.

Premier Todorow pozytywnie ocenił rozwój polsko-bułgarskich stosunków gospodarczych. Współpraca gospodarcza PRL–LRB rozwijała się bardzo dynamicznie – w ostatnich 3 pięcioletkach następowało podwojenie obrotów w ciągu kolejnych 5 lat. Kontynuowanie tak wysokiej dynamiki przy aktualnie znacznie wyższej bazie wyjściowej byłoby trudne, z drugiej jednak strony założony w uzgodnieniach koordynacyjnych organów planowania wzrost obrotów w latach 1981–1985 o ok. 25% w stosunku do lat 1976–1980 wydaje się być – zdaniem strony bułgarskiej – zbyt niski w stosunku do dotychczasowych trendów, do zadań nakreślonych przez Pierwszych Sekretarzy, do miejsca, jakie Bułgaria przyznaje Polsce w swym handlu. Dlatego też uzgodniony w koordynacji planów poziom obrotów należy uznać za zadanie minimum i dążyć do jego przekroczenia. W tym celu powinno się zlecić organom planowania, ministerstwom handlu zagranicznego i wszystkim resortom gospodarczym, aby jeszcze raz zbadały możliwości wzrostu wzajemnych obrotów.

Dalsze możliwości wzrostu obrotów dałaby też pełna realizacja zawartych umów i porozumień specjalistycznych i kooperacyjnych, w tym zwłaszcza umowy dot. wózków spalinowych i akumulatorowych.

Z kolei Tow. E. Babiuch poinformował o podstawowych założeniach polityki zagranicznej PRL, jak też wybranych problemach społeczno-gospodarczego rozwoju kraju.

Strona polska podzieliła opinię co do potrzeby poszukiwania przez zainteresowane organy administracji państwowej i gospodarczej możliwości zwiększenia ponad dotychczasowe ustalenia w latach 1981–1985 polsko-bułgarskiej wymiany handlowej. Dodatkowe ustalenia w tej mierze byłyby uwzględniane w rocznych protokółach handlowych.

W trakcie wizyty Tow. S. Todorowa podpisany został przez przewodniczących Komisji Planowania protokół o wynikach koordynacji planów rozwoju społeczno-gospodarczego między Polską i Bułgarią na lata 1981–1985. Zakłada on ostateczne zwiększenie wzajemnych obrotów o 27%.

Rozmowy przeprowadzone w trakcie wizyty Tow. S. Todorowa w Polsce przebiegały w przyjacielskiej atmosferze i wykazały duże zainteresowanie strony bułgarskiej rozszerzeniem stosunków z Polską.

Opracował:
Manfred Gorywoda

AAN, KC PZPR, XI/470

31

*16 lipca, notatka sekretarza KC PZPR
z rozmowy z sekretarzem generalnym brytyjskiej Partii Pracy*

Zapis z rozmów z Sekretarzem Generalnym Labour Party L.P. Hayward'em w siedzibie kierownictwa LP i w czasie kolacji w rezydencji ambasadora PRL, przeprowadzonych w dniu 9.07.1980⁸⁴

1. Sytuacja w Labour Party w dalszym ciągu jest krytyczna. Do braku przywództwa, rozbicia frakcyjnego doszły prowokacyjne poczynania skrajnej

⁸⁴ Sekretarz KC PZPR Zdzisław Żandarowski odwiedził Wielką Brytanię 9–15 lipca; zob. dok. następny.

lewicy. Bazując na krytycyzmie mas wprowadzają one do działania Partii projekty, które ekipa Thatcher wykorzystuje jako straszak przed L.P. Środki masowego przekazu kierowane przez rząd stwarzają możliwość wypowiedzania się politykom lewicy dając wrażenie masom, jakoby LP przesunęła się na skrajną lewicę. Odstrasza to najbardziej niezadowolone obecnie warstwy średnie od popierania partii w sprawach politycznych, a szczególnie przeszkadza w utrzymaniu kontroli Związków Zawodowych.

Kraje socjalistyczne winny dostrzegać złożoność sytuacji i utrzymywać stosunki raczej z Centrum Partii, które ma na swoim koncie nawiązanie partyjnej współpracy ze Związkiem Radzieckim i innymi krajami socjalistycznymi oraz aktywne zaangażowanie się w sprawy pokoju, walki z militaryzmem oraz wyścigiem zbrojeń.

Rozmowa Callaghana z E. Gierkiem w Belgradzie⁸⁵ wykazała, jak ważna jest współpraca LP z KS w sprawach bezpieczeństwa europejskiego.

Licząc na dalszy postęp we współpracy między naszą partią a LP Hayward planuje przyjazd do Polski w lecie dla spędzenia paru dni urlopu na zaproszenie Tow. E. Babiucha. Spodziewają się, że tak jak poprzednio 6 października na Kongres Partii przyślemy delegację KC PZPR.

2. Sytuacja światowa ewoluuje w niebezpiecznym kierunku, szczególnie w sferze militarnej. W rozmowach na ten temat z przywódcami europejskimi oraz USA, które przeprowadził Callaghan oraz on sam, odnosi się wrażenie, że nie ma jednolitego poglądu, co jest przyczyną takiego stanu.

To, co Callaghan powiedział Tow. E. Gierkowi w Belgradzie, sprawdza się w praktyce: doszukiwanie się w Afganistanie przyczyn zaistniałego napięcia jest mylące.

Kłopoty rozpoczęły się na Bliskim Wschodzie powodując długofalowe napięcie gospodarcze, polityczne, a obecnie militarne.

Od rozmów na temat Bliskiego Wschodu winny się więc rozpoczynać rozmowy, które odbudowują stosunki radziecko-amerykańskie.

Callaghan, Schmidt, Mitterrand, z którymi przeprowadził ostatnio rozmowy, nie popierają idei zbliżenia dwóch supermocarstw. Nie dają jednak żadnych rozsądnych rozwiązań, które byłyby skuteczne.

Wybory prezydenckie w USA blokują szereg inicjatyw, które mogłyby być obecnie rozpatrywane. Stwarzają one też napięcie wywołując niepewność, jaka władza będzie decydowała o polityce największego mocarstwa świata.

W końcu czerwca przebywała w Londynie ekipa Reagana przeprowadzając rozmowy z politykami brytyjskimi na temat przyszłej strategii prezydenta USA.

⁸⁵ W czasie uroczystości pogrzebowych prezydenta Jugosławii.

Biorąc pod uwagę, że Reagan nie posiada w Europie dobrej opinii, ww. wysłannicy koncentrowali się na taktycznym pokazaniu jego przyszłej polityki w sprawach interesujących kraje EWG. M.in. wykazywali, że Reagan weźmie na wiceprezydenta polityka liberalnego (G. Busha), przyciągnie do współpracy Kissingera (nie wyklucza objęcia przez niego funkcji Sekretarza Stanu), wprowadzi zasadę kolegialnego podejmowania decyzji, co wyeliminuje „technikę zygzaków”, jaką charakteryzował się Carter.

W tym samym czasie kierownictwo LP (Hayward oraz Callaghan) przeprowadzili rozmowy z szefem kampanii wyborczej Cartera – Straussem.

Z rozmów tych wynika, że Carter jest w bardzo trudnej sytuacji. Może przegrać wybory. W związku z tym Europa Zachodnia, a także Związek Radziecki winni pomóc mu w odzyskaniu zwycięstwa wyborczego.

Hayward uważa, że obaj kandydaci są źli, lecz jeden z nich jest gorszy. Reagan nie ustrzeże się swych faszyzujących nawyków, nawet jeśli będzie ograniczany przez grupę doradców. Dlatego może być niebezpieczny w okresie napięcia.

3. Hayward wraz z Callaghanem przebywali w Chinach rozmawiając z najwyższym kierownictwem partyjnym oraz państwowym. Callaghan, poinformowany przez specjalistów amerykańskich o problemach militarnych Azji, namawiał, aby Chińczycy pilnie przystąpili do rozmów ze Związkiem Radzieckim na temat ograniczenia zbrojeń.

Jeśli Związek Radziecki przystąpi do realizacji planowanych antychińskich zbrojeń (wg danych wywiadowczych będą to rakiety nowych generacji, o średnim zasięgu), naruszy to nie tylko bezpieczeństwo Chin, lecz także interes Zachodu.

Chińczycy odpowiedzieli na powyższą propozycję negatywnie. Wyszli z założenia, że dla uzyskania parytetu politycznego z supermocarstwami (USA i ZSRR) koniecznym jest osiągnąć wysoki poziom techniki wojennej.

Chińczycy poinformowali Callaghana, że pracują aktywnie nad antyrakietowym systemem, który ograniczy radzieckie możliwości strategiczne. Mają zapewnienie, że otrzymają od USA pomoc elektroniczną dla poprawy precyzji ww. systemu. Rozwijać będą produkcję ciężkiej (międzykontynentalnej) broni jądrowej skierowanej przeciwko Związkowi Radzieckiemu. Po osiągnięciu poziomu nuklearnego respektowanego przez Związek Radziecki przystąpią do rozmów na temat ograniczenia zbrojeń. Nie nastąpi to jednak w latach 80-tych. Do tego czasu jak obecnie utrzymywać będą oficjalne i nieoficjalne kontakty z politykami i dyplomatami ZSRR służące rozeznaniu celów radzieckich. Zaktywizują powyższe rozmowy po wyborach w USA.

Hayward ocenia, że powyższa taktyka chińska stanowi obok możliwości proliferacji broni jądrowej największe zagrożenie dla bezpieczeństwa światowego.

16.VII.80

^fŻandarowski^f

AAN, KC PZPR, XIA/621

32

*16 lipca, notatka sekretarza KC PZPR
z rozmowy z ministrem stanu w MSZ Wielkiej Brytanii*

Zapis z rozmowy z Peterem Blakerem,
parlamentarnym Ministrem Spraw Zagranicznych,
odbytej w Parlamencie Brytyjskim
w dniu 14.07.1980 r.

1. Stosunki polsko-brytyjskie, szczególnie ekonomiczne, rozwijają się dobrze. Życzeniem kierownictwa rządu brytyjskiego jest, aby nadać im coraz konkretniejsze treści.

Polska polityka zagraniczna charakteryzuje się dużą aktywnością i zaangażowaniem w obronie pokoju, odprężenia. Wyzwala to w kierownictwie rządu brytyjskiego szacunek do przywódców rządu i partii PRL. Polska spełnia ważną rolę w swoim bloku, tak jak Wielka Brytania w NATO. Dlatego oba kraje mogą spełniać tak w stosunkach wzajemnych, jak i w blokach ważną rolę. Liczą, że wizyta Lorda Carringtona i jego spotkania z przywódcami Polski staną się ważnymi impulsami dla dalszego rozwoju dwustronnych stosunków⁸⁶.

2. Rząd Brytyjski posiada wystarczające informacje o strategii i stanie gospodarki Polski. Szczególnie cenne były informacje Min. H. Kisiela⁸⁷, które przekazał członkom kierownictwa brytyjskiego. W pełni są przekonani, że obecne trudności Polski wynikają także z trudności Krajów Zachodnich. Wielka Brytania weszła w okres kryzysowych zjawisk gospodarczych, ale wiedzą, że za 3 lata będą dynamicznym krajem. Tak samo oceniają perspektywę rozwoju sytuacji gospodarczej w Polsce.

⁸⁶ Minister spraw zagranicznych Wielkiej Brytanii Peter Carrington odwiedził Polskę 29–31 października; zob. dok. nr 393.

⁸⁷ Minister finansów Henryk Kisiel przebywał w Londynie 26 listopada 1979 r.

Kierownictwo rządu brytyjskiego ma pełne zaufanie do obecnej polityki gospodarczej PRL. Polityka kierownictwa rządowego dotycząca porządkowania gospodarki Polski wyzwała zaufanie oraz szacunek dla słuszności podejmowanych decyzji.

Kierownictwo rządu brytyjskiego życzy kierownictwu rządu polskiego, aby Polska jak najszybciej przezwyciężyła obecne przejściowe kłopoty gospodarcze. Leży to także w interesie brytyjskim, aby Polska była silnym ekonomicznie i społecznie krajem.

^c16.VI.80^c

^fŻandarowski^f

AAN, KC PZPR, XIA/621

33

*[po 16 lipca], notatka informacyjna
z wizyty ministra spraw zagranicznych w Holandii*

P O U F N E

NOTATKA INFORMACYJNA

W dniach 14–16 lipca br. złożyłem oficjalną wizytę w Holandii. W trakcie wizyty odbyłem rozmowy z Ministrem SZ C.A. van der Klaauwem oraz spotkałem się z p.o. przewodniczących obu izb Stanów Generalnych J.B. Broekszem i L.J. Brinkhorstem.

W trakcie rozmów z osobistościami holenderskimi wyraziłem nasze zaniepokojenie obecnym etapem rozwoju stosunków międzynarodowych, podkreśliłem nasze zaangażowanie w utrzymanie dorobku odprężenia oraz nasze konkretne działania na rzecz jego dalszego rozwoju. Sprecyzowałem stanowisko Polski i wspólnoty socjalistycznej wobec procesu realizacji AK KBWE, Spotkania w Madrycie, wzmaganego przez Zachód wyścigu zbrojeń i rokowań wiedeńskich. Szeroko nakreśliłem polskie inicjatywy odprężeniowe i rozbrojeniowe, w tym szczególnie inicjatywę Towarzysza Edwarda Gierka zwołania KOMiR w Warszawie. Wyraziłem także stosunek naszego kraju do takich zagadnień jak

konflikt bliskowschodni, wydarzenia w Afganistanie, problem niemiecki i konferencja przeglądu układu o nierozprzestrzenianiu broni jądrowych⁸⁸.

Stanowisko partnerów holenderskich wobec omawianych problemów międzynarodowych było następujące:

1. Stosunki Wschód–Zachód

Wyrażali swoje zaniepokojenie pogarszaniem się klimatu tych stosunków w ostatnich miesiącach, wskazując jako główną przyczynę wydarzenia w Afganistanie. Samych tych wydarzeń nie dramatyzowali, podkreślając konieczność politycznego uregulowania problemu afganistańskiego i wagę, jaką przywiązują do inicjatyw konferencji państw islamskich i ruchu niezaangażowanych w tej sprawie. Stwierdzili, że sprawa Sacharowa⁸⁹ miała większy wpływ na opinię publiczną Holandii i jej negatywne stanowisko wobec ZSRR niż wydarzenia w Afganistanie.

Opowiadają się zdecydowanie za utrzymaniem dialogu w okresie powstawania napięć i podkreślają rolę państw małych i średnich w likwidacji ich skutków. Uważają, że brak ratyfikacji SALT-II⁹⁰ wpływa negatywnie na sytuację międzynarodową, i widzą potrzebę jego rychłej ratyfikacji. Podkreślali wagę spotkania w Wilanowie dla całokształtu stosunków Wschód–Zachód. Pozytywnie oceniają wizytę Schmidta w Moskwie, uważając, że propozycje radzieckie mogą stanowić dobre otwarcie do rozmów na temat ograniczenia broni jądrowych średniego zasięgu. Sądzą, że należy wykorzystać powstałą w wyniku inicjatywy radzieckiej możliwość rozmów mimo nieratyfikowania SALT II. Podkreślili swoje stanowisko w sprawie rozmieszczenia nowych broni na terytorium Holandii i wolę wykorzystania najbliższych 2 lat dla aktywnego prowadzenia rozmów rozbrojeniowych.

Wszystkie siły polityczne w Holandii przywiązują bardzo dużą wagę do tych rozmów.

⁸⁸ Mowa o konferencji przeglądowej w sprawie oceny stanu realizacji układu o nierozprzestrzenianiu broni jądrowej z 1968 r., która odbyła się w Genewie 12 sierpnia – 7 września 1980 r.

⁸⁹ Andriej Sacharow, który publicznie zaprotestował przeciwko inwazji ZSRR na Afganistan, został 21 stycznia 1980 r. pozbawiony przez władze radzieckie odznaczeń państwowych i zesłany na pobyt przymusowy do miasta Gorki, gdzie przebywał do 1986 r.

⁹⁰ Amerykańsko-radzieckie rozmowy w sprawie ograniczenia zbrojeń strategicznych SALT II (Strategic Arms Limitation Talks) stanowiły kontynuację wcześniejszych negocjacji w sprawie ograniczenia systemów obrony przeciwrakietowej (SALT), zakończonych podpisaniem układu w Moskwie 26 maja 1972 r. Układ SALT II, podpisany 18 czerwca 1979 r. w Wiedniu, nie został ostatecznie ratyfikowany przez Kongres USA.

W rozmowach w cztery oczy van der Klaauw stwierdzał, iż woleliby zwycięstwo Cartera niż Reagana, którego deklaracje są niepokojące. Woleliby również Schmidta niż Straussa, gdyż ten ostatni „mógłby być niebezpieczny dla Europy”.

2. Odprężenie w Europie

Zgadzali się z nami, że odprężenie w Europie ma decydujące znaczenie dla sytuacji w świecie i że narody europejskie ponoszą szczególną odpowiedzialność za losy odprężenia w ogóle. Jednocześnie bardzo silnie podkreślali globalny i niepodzielny charakter odprężenia i w tym kontekście niejako automatyczny wpływ wydarzeń poza Europą na stan odprężenia i współpracy na naszym kontynencie.

3. Proces KBWE i Spotkanie w Madrycie

Istnieje, ich zdaniem, pilna potrzeba reaktywowania procesu realizacji AK KBWE. Opowiadają się za pełnym i integralnym wykonywaniem wszystkich zasad i postanowień Aktu i przygotowują się do Spotkania w Madrycie. Chcieliby, aby Madryt stał się punktem zwrotnym w procesie realizacji KBWE, co jednak może okazać się trudne z uwagi na wpływ czynników zewnętrznych, w tym np. wydarzeń w Afganistanie. W tym kontekście wyrazili nadzieję na możliwość uzyskania postępu w uregulowaniu problemu afgańskiego jeszcze przed rozpoczęciem spotkania w Madrycie.

Nie chcą, aby na spotkaniu w Madrycie powtórzyła się konfrontacyjna atmosfera ze spotkania belgradzkiego⁹¹. Będą się wystrzegać polemik, jednak zakładają prowadzenie otwartej i „uczciwej” dyskusji na temat realizacji zasad AK KBWE. Opowiadają się przeciwko udziałowi ministrów SZ w początkowej fazie spotkania, którą ich zdaniem powinni się zająć zawodowi dyplomaci niższego szczebla w sposób pragmatyczny i w negocjacjach poufnych. Jeśli przebieg spotkania będzie pomyślny, to w końcowej fazie mogliby się spotkać ministrowie SZ.

4. Odprężenie militarne, KOMiR

Widzą pilną potrzebę uzupełnienia odprężenia politycznego odprężeniem militarnym. Z sympatią odnoszą się do prób zbliżenia francuskiej inicjatywy EKR i idei KOMiR, choć, jak wiadomo, popierają projekt francuski, przy czym powinien on uwzględniać również broń nuklearną. Z zadowoleniem odnotowują szereg wspólnych aspektów obu inicjatyw, widząc jednocześnie poważne różnice dzielące je w wielu podstawowych sprawach. Opowiadają się za odbyciem konferencji rozbrojeniowej w ramach procesu KBWE i są szczególnie

⁹¹ Mowa o spotkaniu przedstawicieli państw uczestniczących w procesie KBWE, które odbyło się 4 października – 22 grudnia 1977 r. i 17 stycznia – 9 marca 1978 r. w Belgradzie; zob. PDD 1977, dok. nr 299, 303 i 341.

zainteresowani osiągnięciem porozumienia w dziedzinie środków budowy zaufania, które ich zdaniem powinny mieć istotne znaczenie militarne, a nie tylko deklaratywne.

5. Rokowania wiedeńskie

Przywiązują niezmiernie duże znaczenie do rokowań wiedeńskich i z wielką uwagą odnoszą się do ostatnich propozycji KS, które obecnie dogłębnie studiują. Dostrzegają w nich interesujące elementy, jednak za podstawową sprawę w Wiedniu uważają nadal uzgodnienie danych liczbowych, co pozwoliłoby przystąpić do rzeczywistych redukcji sił zbrojnych i zbrojeń.

6. Konferencja przeglądu układu o nierozprzestrzenianiu broni jądrowych

Z własnej inicjatywy szeroko poruszyli ten problem. Solidnie przygotowują się do Konferencji. Minister van der Klaauw będzie przewodniczył holenderskiej delegacji na rozmowy. Liczą się z tym, że konferencja będzie miała trudny przebieg z uwagi m.in. na brak efektywnej metody weryfikacji oraz żądania krajów trzeciego świata transferu technologii mogących doprowadzić do proliferacji. Niepokoją ich doniesienia na temat zaawansowania Pakistanu w przygotowaniu własnej broni jądrowej.

Zaproponowali bliską współpracę naszych delegacji na zbliżającej się konferencji w Genewie.

7. Problem niemiecki

Uważają, że kwestia podziału Niemiec jest politycznie przesądzona. Wykazują przy tym zrozumienie dla narodu niemieckiego, który może boleśnie odczuwać ten fakt. Nie wydaje się im, aby Schmidt i Genscher chcieli odejść od układów wschodnich. Są zdania, że włączenie RFN do systemu zachodniego naturalnie ogranicza ją w prowadzeniu polityki na własną rękę.

8. Bliski Wschód

Ogólnie pozytywna ocena porozumień z Camp David⁹² nie przesłania im faktu, że porozumienia te nie mogą rozwiązać całego problemu bliskowschodniego. Nieuznawanie przez Izrael prawa Palestyńczyków do samookreślenia i nieuznawanie przez Palestyńczyków istnienia państwa Izrael uważają za błędne koło, które będą starali się przerwać wspólnie ze swymi partnerami z EWG. Są przeciwni zakładaniu osiedli żydowskich na zachodnim brzegu Jordanu i aneksji Jerozolimy.

⁹² Chodzi o porozumienia izraelsko-egipskie, podpisane 18 września 1978 r., które zaowocowały zawarciem 26 marca 1979 r. w Waszyngtonie traktatu pokojowego pomiędzy Egiptem a Izraelem.

* * *

Omawiając stosunki dwustronne dałem pozytywną ich ocenę i podkreśliłem ich znaczenie dla umacniania bezpieczeństwa i współpracy w Europie. Zaproponowałem odbywanie regularnych corocznych spotkań ministrów SZ oraz kontynuowanie dotychczasowej praktyki roboczych konsultacji między ministerstwami SZ obu krajów. Wskazałem na konieczność dokonania przełomu w stosunkach handlowych w kierunku zmniejszenia ujemnego dla Polski bilansu handlowego, który w sposób naturalny ogranicza nasze możliwości importu z rynku holenderskiego. W tym kontekście podkreśliłem nasze propozycje bliższej współpracy w dziedzinie węgla, miedzi, regulacji Wisły oraz na rynkach trzecich.

Wystąpiłem również z propozycją zawarcia konwencji konsularnej i porozumienia o bezpłatnym leczeniu podróżujących obywateli oraz wprowadzenia dalszych ułatwień na odcinku wizowym. Zasugerowałem nawiązanie bliższej współpracy między radiofoniami i telewizjami obu krajów, między związkami twórczymi i stowarzyszeniami tłumaczy literatury pięknej oraz agencjami prasowymi. Zaakcentowałem potrzebę pilnego zorganizowania spotkania ekspertów w celu weryfikacji treści podręczników szkolnych. Podkreśliłem wagę, jaką przywiązujemy do kontaktów parlamentarnych oraz tradycyjnych spotkań polsko-holenderskiego okrągłego stołu.

Minister van der Klaauw oraz inni rozmówcy, przedstawiając wysoką ocenę stosunków polsko-holenderskich, zapewnili, że uczynią wszystko dla dalszego pomyślnego rozwoju kontaktów między naszymi krajami. Z dużym uznaniem wyrażali się o naszej polityce zagranicznej, naszych inicjatywach odprężeniowych i rozbrojeniowych oraz o roli Polski w polityce europejskiej i światowej. Jako wzorcowe określili stosunki kulturalno-naukowe i opowiedzieli się za doskonaleniem praktyki regularnych kontaktów oficjalnych i roboczych w płaszczyźnie rządowej. Zastrzegając się, że nie mają zbyt dużego wpływu na telewizję, agencje prasowe i organizacje gospodarcze, ze zrozumieniem odnieśli się do naszych sugestii bliższej współpracy i zapewnili, że będą konsekwentnie wpływać na odpowiednie instytucje i pobudzać zainteresowanie właściwych organizacji gospodarczych rozwojem kontaktów z Polską w zarysowanych przeze mnie dziedzinach.

Obecny przy rozmowach zastępca dyrektora generalnego ds. stosunków gospodarczych w Ministerstwie Ekonomii potwierdził zainteresowanie strony holenderskiej rozwojem współpracy i wymiany handlowej z Polską, w tym importem węgla. Ponieważ w trakcie wizyty nasze placówki uzyskiwały dane, iż Holendrzy, w powiązaniu z kapitałem zagranicznym, zamierzają rozwinąć badania i eksploatację węgla w krajach trzecich, zwróciliśmy uwagę na nasze

w tej dziedzinie doświadczenia i potencjał, sugerując kontakty ekspertów. Rozmówca uznał temat za aktualny i godny bliższego zbadania.

Rozmowy były prowadzone w sposób otwarty, szczery i bardzo rzeczowy. Atmosfera była przyjazna, nacechowana wzajemnym zrozumieniem i zaufaniem.

Na zakończenie wizyty opublikowano rozszerzony komunikat prasowy. W życiu towarzyszyło duże zainteresowanie kół politycznych Holandii i środków masowego przekazu.

Oceny i wnioski

1. Roboczy charakter rozmów pozwolił na szeroką wymianę poglądów na temat podstawowych problemów europejskich i światowych. Szereg wypowiedzi van der Klaauwa odzwierciedlało uznanie Holandii dla naszej aktywnej działalności na arenie międzynarodowej, w tym zwłaszcza dla autentycznego wkładu Polski w odbudowę zaufania i podjęcie dialogu między Wschodem i Zachodem.

2. Rozmowy wykazały, że w polityce Holandii następuje powolny, ale stały proces poszukiwań własnego miejsca i roli w życiu międzynarodowym. Obecnie Holendrzy bardziej krytycznie przyjmują amerykańskie koncepcje polityki wobec KS i wykazują autentyczne zainteresowanie uaktywnieniem roli małych i średnich państw w kształtowaniu stosunków międzynarodowych. Stwarza to określone możliwości do wygrania przez KS, choć wierność sojuszowi atlantyckiemu jest kamieniem węgielnym polityki holenderskiej.

3. Holendrzy konsekwentnie opowiadają się za uaktywnieniem i rozszerzeniem dialogu i współpracy z Polską we wszystkich dziedzinach mimo napięć i załamań w stosunkach międzynarodowych. Wyraźnie dawali odczuć, iż zamiarem ich jest szersze włączenie się do procesów budowy zaufania w Europie i że współdziałanie z Polską w tej dziedzinie uważają za jeden z ważnych warunków osiągnięcia zakładanego celu.

4. Deklarowane zainteresowanie Holandii rozwojem stosunków z Polską na wszystkich szczeblach i płaszczyznach stwarza nam dobre przesłanki dalszej korzystnej współpracy, w tym także w sferze gospodarczej. Wymagać to będzie skoncentrowanego i konsekwentnego działania oraz większej inicjatywności wszystkich polskich instytucji i organizacji gospodarczych pracujących na odcinku holenderskim. Interesujące mogą być perspektywy współpracy na rynkach trzecich, w tym w sprawach węglowych.

/-/ Emil WOJTASZEK

AMSZ, Dep. IV 43/84, w. 1

34

17 lipca, szyfrogram wiceministra handlu zagranicznego i gospodarki morskiej do ambasady w New Delhi w sprawie sprzedaży uzbrojenia do Indii

Warszawa, dn. 17.07.1980 r.

Tajne

SZYFROGRAM Nr 6555^c

Radca Krzywiński – BRH NEW DELHI

W rozmowach z agentem w Warszawie ustalono, co następuje, w zakresie możliwości dostaw:

1. 2000 sztuk poc. ćwiczebnych MALUTKA z dostawą w sukcesywnych partiach w ciągu 1981 r. Cena min. dol. 2500,–

2. Możliwa dostawa obu typów rakiet S-5 w łącznej ilości 20 tys. w 1981 r. pod warunkiem, że cena minimalna co najmniej o 8% wyższa niż w k-cie 12930.

Wszystkie ceny minimalne FOB, w tym 10% prowizji.

3. Uzgodniono, że rozmowy w sprawie okrętów 773 będą podjęte we wrześniu/październiku br. Ustalono cenę ofertową 9,7 mln dol. Cenę minimalną 9 mln dol. Szczegóły odnośnie wysokości prowizji w liście prowizyjnym Nr pf 723/80.

4. Wyrażamy zgodę na wykorzystanie przez odbiorcę do 31.03.81 r. opcji na dalsze 62 szt. WZT-2 na warunkach kontraktu 12934 z wyjątkiem ceny. Szczegóły w liście prowizyjnym pf 721/80.

Ponadto informujemy, że:

a) Sprawę wypłat gotówkowych z tyt. prowizji załatwiamy z LOTem, Dep. Fin. MHZiGM i Min. Fin. Decyzje pozytywne. Po załatwieniu formalności poinformujemy.

b) Ustaliliśmy harmonogram zapłaty prowizji z tyt. 12934. Szczegóły w liście prowizyjnym Nr 722/pf/80.

c) Sprawa dostawy ze składu 80–100 sztuk ZU-23-2 nieaktualna, ponieważ cała ilość została w międzyczasie sprzedana. Możliwa dostawa w ciągu przyszłego roku. Informujcie, czy klient zainteresowany.

PODSEKRETARZ STANU

^fT. Nestorowicz^f

35

*17 lipca, stenogram posiedzenia Rady Ministrów:
trudności w eksporcie i imporcie cukru (fragment)*

17 VII 80

[...]⁹³

Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Handlu Zagranicznego i Gospodarki
Morskiej T. Nestorowicz

Towarzyszu Premierze, my sobie zdajemy sprawę z sytuacji, jaka jest na rynku wewnętrznym, ale naszym obowiązkiem jest poinformować towarzysza Premiera, że my mamy w tej chwili sprzedane łącznie 50 tys. ton cukru. Jest to wartość około 12 mln dolarów, 10 tys. do dostawy we wrześniu i reszta, 40, do dostawy w październiku. Oczywiście będziemy próbowali ten kontrakt wrześniowy przesunąć na październik, tak jak wczoraj było to dyskutowane u ministra Waniewskiego, ale jest to ten rząd wielkości, to jest 12 mln dolarów żywej gotówki, która powinna wpłynąć w tych miesiącach do Skarbu Państwa. Jeżeli chodzi o import, towarzyszu premierze, to zwróciliśmy się wczoraj do Węgrow, bo to jest jedyny kraj, który mógłby wchodzić w rachubę, gdyby chciał pożyć. Jakkolwiek musimy sobie zdawać sprawę, że jest to towar wolnodolarowy i cukier sprzedaje się właśnie teraz, na przednówku⁹⁴. Jeżeli chodzi o przyszły rok, to tutaj jedynym dostawcą mogłaby być Kuba. Myśmy w tym roku wzięli od nich 60 tys. ton. Na przyszły rok zgłosiliśmy zapotrzebowanie na 100 tys. ton, ale 100 tys. ton w stosunku do umowy wieloletniej, gdzie jest przewidziane 40, oznacza, że za te 60 ponad umowy wieloletnie trzeba byłoby zapłacić określonymi towarami. Stanowiska Kuby, ile cukru w przyszłym roku może nam dać, jeszcze do tej pory nie mamy. Jeżeliby były dostawy, to na pewno dopiero gdzieś od stycznia–lutego przyszłego roku, bo zobowiązania tegoroczne Kuba wykonała już w 100%. Tyle chciałem przekazać. Dziękuję bardzo.

[...]

AAN, URM-KT, 119/13

⁹³ Pominęto fragmenty dotyczące spraw wewnętrznych.

⁹⁴ Okólnikiem z 8 lipca wiceminister handlu zagranicznego i gospodarki morskiej Stanisław Długosz polecał placówkom w Budapeszcie, Bukareszcie, Sofii, Moskwie, Pradze i Berlinie: „Rozpoznajcie możliwości udzielenia natychmiastowej pożyczki 10–20 tys. ton cukru. Zwrot towaru nastąpiłby w październiku br.”; AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 111.

36

*18 lipca, szyfrogram stałego przedstawiciela rządu PRL w RWPG
(z Moskwy) do premiera w sprawie polsko-radzieckich
stosunków gospodarczych*

Tajne

Szyfrogram Nr 734/III
z Moskwy, nadany 18.7.1980, 17.10

B a b i u c h

W dniu dzisiejszym złożyłem wraz z Górskim wizytę tow. Archipowowi, w czasie której interweniowałem w sprawie złych dostaw rudy żelaza. Tow. Archipow poinformował, że w dniu 17 bm. została podjęta decyzja rządu w sprawie zabezpieczenia pełnego wykonania dostaw do PRL rudy, surówki, węgla „K”, surowca tartaczego, soli potasowych i apatytów. Realizacja dostaw będzie kontrolowana przez Gossnab⁹⁵.

Przy okazji tow. Archipow zwrócił uwagę na konieczność zbilansowania wzajemnych dostaw towarów w 1981 r. Sprawa ta była analizowana przez rząd i Gosplan dostał takie wytyczne.

Oceniają, że deficyt w cenach 1980 roku wynosi około 200 mln rubli.

/-/ Kaim

AMSZ, ZD 29/82, w. 11, t. 97

⁹⁵ Wiceminister handlu zagranicznego i gospodarki morskiej Tadeusz Nestorowicz przekazywał ambasadorowi w Moskwie szyfrogramem z 28 lipca: „Otrzymaliśmy wyciąg decyzji rządu ZSRR o wydanych dyspozycjach zabezpieczenia w III kw. br. odpowiednich wysyłek w surowcach żelazonośnych, surówce, węglu koksującym, drewnie, tarcicy, solach potasowych i apatytach. Podane nam przez Górskiego konkretne wielkości na III kw. (otrzymane z MHZ ZSRR) zabezpieczają wykonanie poślizgów z I półrocza w III kw. we wszystkich w/w za wyjątkiem surowców żelazonośnych. [...] Prosimy o ponowną interwencję u Archipowa, który w rozmowie z Kaimem zapewnił o pełnej realizacji w III kw. zaległości powstałych w I półr. również w odniesieniu do rudy żelaza. Tymczasem wg danych Górskiego ilości te są znacznie niższe, szczególnie w koncentratkach i grudkach, gdzie sytuacja z zaopatrzeniem hutnictwa jest bardzo trudna”; AMSZ, ZD 29/82, w. 11, t. 98.

37

[po 18 lipca], niepodpisana notatka o wypowiedziach polityków RFN w czasie polsko-zachodnioniemieckich konsultacji politycznych

Z A P I S

wypowiedzi Genschera, Huonkera i Böllinga w czasie konsultacji politycznych w Bonn (16–17.07.1980 r.)⁹⁶

1. Genscher (16.7.80 r.)

Nawiązał do rozmów z Ministrem Wojtaszkiem z grudnia ubr., które ponownie wysoko oceniał, zwłaszcza ich konstruktywny i otwarty charakter⁹⁷. Cieszy się ze zbliżającej się wizyty w Hamburgu I Sekretarza KC PZPR Edwarda Gierka, która będzie ważnym krokiem na drodze wspólnych dążeń obu krajów do utrzymania procesu odprężenia oraz kontynuacji intensywnego dialogu na najwyższym szczeblu w Warszawie, Helu i Belgradzie⁹⁸. Rozmowy Gierke-Schmidt mają wielkie znaczenie nie tylko dla wzajemnych stosunków, lecz również dla całokształtu stosunków Wschód-Zachód. Wyraził osobiste przekonanie, że spotkania Helmuta Schmidta z Edwardem Gierkiem⁹⁹ i Erichem Honeckerem¹⁰⁰ w sierpniu br. będą wydarzeniami o doniosłym znaczeniu, podkreślającymi szczególne zainteresowania Polski, NRD i RFN w kontynuacji polityki odprężenia i współpracy w Europie oraz ich – ze względów geopolitycznych i historycznych – niewrażliwość na napięcia w sytuacji międzynarodowej i zagrożenia dla pokojowej koegzystencji. Akcentował swoje i kanclerza Schmidta starania o załatwienie sprawy kredytu dla Polski, która jest na dobrej drodze. Nawiązał do niedawnej wizyty w Polsce Wolfganga Mischnicka, dając wyraz zadowolenia z tych rozmów z Kierownictwem Politycznym Polski, ich otwartego i rzeczowego charakteru¹⁰¹. Dokonał pozytywnej oceny stanu i perspektyw stosunków wzajemnych, które oparte są na trwałej podstawie.

⁹⁶ Wiceminister spraw zagranicznych Józef Czyrek 28 lipca przesłał notatkę ministrowi spraw zagranicznych, sekretarzowi KC do spraw międzynarodowych Jerzemu Waszczukowi oraz kierownikowi Kancelarii Sekretariatu KC PZPR Jerzemu Wójcikowi, a także kierownikowi WZ KC PZPR Wacławowi Piątkowskiemu.

⁹⁷ Wizyta ministra spraw zagranicznych Emila Wojtaszka w RFN odbyła się 19–20 grudnia 1979 r.; zob. PDD 1979, dok. nr 301 i 346.

⁹⁸ Mowa o wizytach kanclerza w Polsce w 1977 r. (zob. PDD 1977, dok. nr 300 i 313) i w 1979 r. (zob. PDD 1979, dok. nr 222 i 227) oraz o spotkaniu w czasie uroczystości pogrzebowych Tito (zob. PDD 1980 styczeń–czerwiec, dok. nr 385).

⁹⁹ Do wizyty nie doszło; zob. dok. nr 51 i 102.

¹⁰⁰ Przewidziana na koniec sierpnia wizyta kanclerza RFN w NRD została odwołana; zob. dok. nr 45 i 51.

¹⁰¹ Wolfgang Mischnick stał na czele delegacji FDP, która przebywała w Polsce 6–11 lipca (na zaproszenie Stronnictwa Demokratycznego).

Akcentował zadowolenie RFN z realizacji przez Polskę „Zapisu Protokółarnego”, ze stałego wzrostu wymiany osobowej, w tym w obrocie turystycznym¹⁰². Poinformował, iż Bonn przygotowuje się intensywnie do spotkania w Madrycie z myślą o zapewnieniu mu konstruktywnego przebiegu i sukcesu.

Nastawiają się m.in. na uzyskanie mandatu dla odbycia konferencji rozbrojeniowej. Sprzyja temu również uelastycznienie stanowiska ZSRR po spotkaniu Breżniew–Schmidt do decyzji NATO z grudnia ubr.¹⁰³, gotowość ZSRR do podjęcia sondażowych rozmów rozbrojeniowych jeszcze przed ratyfikacją SALT II w sprawie broni tzw. szarej strefy¹⁰⁴, a także nadzieje na przełamanie impasu w rozmowach wiedeńskich w świetle nowych radzieckich inicjatyw. Stwierdzał, iż RFN nie odstąpi od podstawowej zasady limitów kolektywnych i nie może wyrazić zgody na limity indywidualne. Uważa również, że postanowienia z Helsinek w sprawie budowy środków zaufania odnoszą się do całej Europy aż po Ural i w przeciwieństwie do polskiego punktu widzenia nie należy ich zawężać do regionu objętego postanowieniami wykonawczymi Aktu Końcowego. Nie podziela naszej troski i niepokoju o niekorzystnym wpływie kampanii wyborczej w USA na kurs polityki Waszyngtonu, w tym na spotkanie w Madrycie. Reagana określił jako „pustą beczkę”, w którą „można jeszcze wszystko nalać”, i nie oczekuje negatywnych konsekwencji ew. wyboru Reagana na prezydenta dla polityki odprężenia. Akcentował, że stanowisko RFN w Ankarze odnośnie potrzeby kontynuacji procesu odprężenia w Europie uzyskało poparcie również USA, które mają zrozumienie dla wagi stosunków bilateralnych RFN z KS. Wyraził opinię, że kampania wyborcza w USA przesuwa się w kierunku tematyki wewnętrznej i że proces ten będzie się umacniał.

¹⁰² Zapis protokółarny wchodził w skład pakietu trzech umów uzgodnionych 1 sierpnia 1975 r. przez Edwarda Gierka i kanclerza Schmidta w trakcie spotkania KBWE w Helsinkach. Przewidywał wyjazd z Polski do RFN 120–125 tys. osób w ciągu czterech lat. Poza zapisem uzgodniono treść umowy o zaopatrzeniu emerytalnym i rentowym (uzupełnionej porozumieniem o uregulowaniu rozliczenia w zakresie zaopatrzenia emerytalnego i wypadkowego) oraz umowy o udzieleniu PRL przez rząd RFN kredytu finansowego. Umowy i zapis protokółarny parałowali 7 sierpnia 1975 r. ambasador w Kolonii Wacław Piątkowski i sekretarz stanu w MSZ RFN Walter Gehlhoff, a formalnie zostały podpisane 9 października 1975 r. w trakcie wizyty ministra Genschera w Warszawie. Zob. PDD 1975, dok. nr 211, 257 i 264.

¹⁰³ Chodzi o decyzję podjętą w czasie sesji Rady NATO w Brukseli 12–14 grudnia 1979 r., która przewidywała rozmieszczenie w Europie Zachodniej amerykańskich rakiet przenoszących głowice nuklearne średniego zasięgu; zob. PDD 1979, dok. nr 346.

¹⁰⁴ Mowa o tzw. broniach szarej strefy (gray area weapons), do których zaliczano uzbrojenie nieuwzględnione w układach SALT, m.in. bombowce ponaddźwiękowe oraz samoloty bezzałogowe.

Na zakończenie Genscher zwrócił się z prośbą o nasze zrozumienie dla motywów przedkładanych nam przy różnych okazjach przypadków humanitarnych (praktyka wręczania list tzw. szczególnych przypadków).

2. Huonker (w obecności von Staden 17.7.80 r.)

Wyraźnie ucieszył się z przekazanej mu akceptacji terminu wizyty Edwarda Gierka w Hamburgu (19–20 sierpnia 1980 r.). Stwierdzał, iż nie uzgodniono jeszcze definitywnie terminu spotkania Honecker–Schmidt, ale należy liczyć się z końcowymi dniami sierpnia br.

Na tym etapie nie ma konkretnych poglądów na stronę merytoryczną wizyty. Przypuszcza, iż Schmidtowi mogą towarzyszyć poza nim Bölling, Schüler i von Staden. Przewiduje się udział Genschera przy kolacji u Schmidta. Wychodzą z założenia, że charakter wizyty E. Gierka nie będzie odbiegał od charakteru wizyty H. Schmidta na Helu, tj. bez szerszej oprawy protokółarnej, bez ustalania z góry porządku dziennego. Nie zastanawiali się jeszcze nad potrzebą wspólnego komunikatu czy też celowości spotkania z prasą. Uważają, że w centrum rozmów Gierek–Schmidt powinny znajdować się sprawy międzynarodowe. Nie oznacza to, by sprawy bilateralne zeszyły na dalszy plan. Zasadnicze znaczenie przywiązują do przedyskutowania polskich i francuskich propozycji ws. konferencji rozbrojeniowej i poszukiwania zgodnych elementów. Uważają, że warto byłoby też przedyskutować sprawę międzynarodowej konferencji energetycznej i problemy polityki wobec krajów Trzeciego Świata. Zapewniali o swej gotowości do podjęcia naszych propozycji odnośnie tematyki i przebiegu spotkania, jego oprawy i formy informacji w środkach masowego przekazu.

3. Bölling (18.7.80 r.)

Na wstępie poinformował, że kanclerz Schmidt zaprasza również do Hamburga małżonkę Edwarda Gierka i będzie wdzięczny za jego przyjęcie przez panią Gierek.

W sprawie tematyki spotkania na szczycie stwierdzał, że byliby zainteresowani w omówieniu „w paru słowach” sprawy kontynuacji wyjazdów z Polski. Motywował to potrzebą uniemożliwienia opozycji rozgrywania spotkania Gierek–Schmidt w kampanii wyborczej i prób pomniejszania przez nią znaczenia dialogu na najwyższym szczeblu. Uważa, że w przypadku zdecydowania się na wspólny komunikat nie dałoby się przemilczeć Afganistanu w części odnoszącej się do ocen sytuacji międzynarodowej. Sprawa komunikatu jest otwarta i wymaga dalszych przemyśleń, zwłaszcza w świetle przewidywanego wydania komunikatu po spotkaniu Honecker–Schmidt.

Rozmowy E. Gierka z H. Schmidtem powinny koncentrować się na przedyskutowaniu wspólnych działań Polski i RFN obliczonych na deeskalację napięć w sytuacji międzynarodowej, które mogą się pogłębiać i powstać nowe w rezultacie twardej linii polityki zagranicznej USA. Stwierdzał, w przeciwieństwie

do Genschera i van Wella – że Bonn żywi poważne obawy o kierunek polityki zagranicznej USA, zwłaszcza w przypadku wyboru Reagana na prezydenta. Nie jest prawdą, nie potwierdza to historia, że kandydat na prezydenta głosi co innego, a co innego realizuje w praktyce jako prezydent. Wiele wskazuje na niebezpieczeństwo usztywnienia i zaostrzenia politycznego kursu USA wobec ZSRR. Zapewniał, że Bonn na miarę swoich możliwości usiłuje konstruktywnie wpływać na kształt obecnej polityki USA, ale skuteczność tych działań zależy w decydującym stopniu od jedności całej Europy Zachodniej w walce o zachowanie dorobku odprężeniowego w Europie, a także od wypracowania wspólnej platformy w sprawach przyszłości Europy. Zapowiedział, że Bonn wniesie konstruktywny wkład w przeprowadzenie spotkania w Madrycie i uzyskanie mandatu dla zwołania konferencji rozbrojeniowej.

Dawał do zrozumienia, że rozmowy Schmidta w Wenecji¹⁰⁵ były wyjątkowo trudne i miały twardy charakter, a ich substancja nakierunkowana była na niedopuszczenie do uszczuplenia dorobku odprężeniowego w Europie. Stąd waga, jaką RFN i osobiście Schmidt przywiązują do przedyskutowania z przywódcą polskim działań, które każde z państw w swoim zakresie może podjąć dla obrony zdobyczy procesu odprężeniowego w Europie.

AMSZ, Dep. IV 44/84, w. 6

38

*19 lipca, sprawozdanie końcowe ambasadora w Meksyku:
stosunki polsko-meksykańskie w latach 1975–1980 (fragmenty)*

POUFNE

SPRAWOZDANIE

Józefa Klasy, ambasadora PRL w Meksyku, Hondurasie, Kostaryce, Nikaragui i Panamie, za okres od 17 września 1975 do 31 lipca 1980 r.

„Sprawozdanie” jest próbą dopełnienia obowiązku nałożonego na pracowników pełniących funkcje kierownicze na placówkach zagranicznych, zgodnie z PISMEM OKÓLNYM Nr. 1 MINISTRA SPRAW ZAGRANICZNYCH z 13 stycznia 1967 r. Nie jest to pełna informacja o wszystkich problemach związanych z polityką wewnętrzną i zagraniczną państw, w których byłem akredytowany, lecz jedynie o wybranych, które w mojej ocenie mogą być

¹⁰⁵ Chodzi o posiedzenie Rady Europejskiej 12–13 czerwca w Wenecji.

przedmiotem zainteresowania Polski, a także o niektórych całkiem drugorzędnych mogących się przydać w pracy mojemu następcy.

M E K S Y K

[...] ¹⁰⁶

IV. STOSUNKI BILATERALNE

A. GOSPODARCZE

1. Nie ulega żadnej wątpliwości, że gospodarki Polski i Meksyku nie są konkurencyjne, wręcz odwrotnie, k o m p l e m e n t a r n e. Ponadto długofalowy (do 1990 roku) plan gospodarczy Meksyku zakłada rozwój m.in. tych dziedzin, w których Polska liczy się w świecie (gospodarka morska, górnictwo, przemysł cukrowniczy, chemiczny, obrabiarkowy, włókienniczy).

2. Należy stwierdzić, że mimo wielu wysiłków i inicjatyw podejmowanych przez stronę polską rezultaty są wyjątkowo skromne i to zarówno w dziedzinie wymiany handlowej, jak i współpracy gospodarczej. Strona meksykańska wykazuje jedynie deklaratywne zainteresowanie rozwijaniem współpracy z Polską. Generalnie obserwujemy bierność instytucji meksykańskich, a nawet można by powiedzieć, niechęć do zawierania poważniejszych kontraktów z nami. Dotyczy to zarówno sektora prywatnego, jak i państwowego.

3. Z drugiej strony należy przyznać, że oferty strony polskiej nie są atrakcyjne dla Meksyku, w niektórych przypadkach technologicznie, w innych finansowo, a ściślej – kredytowo.

4. Ostatnio Meksyk jest przedmiotem natarczywej ekspansji ze strony najbardziej atrakcyjnych czołowych potęg przemysłowych, jak: Japonia, RFN, Francja, Szwecja, Włochy, Kanada, a ostatnio Hiszpania i Korea Południowa. Zderzamy się więc z najtrudniejszą konkurencją. Ogromną atrakcyjność Meksyku wywołała „wielka ropa”, liczne inne surowce, w tym uran, wybrzeże długości 10 tys. km z 200 milową strefą ekonomiczną, atrakcyjny program przyspieszonego rozwoju przemysłowego kraju i tania siła robocza. Wszystko to również dla polskiej gospodarki powinno stanowić atrakcję.

5. Prawie pięcioletnie doświadczenie utwierdziło mnie w przekonaniu, że nie jesteśmy zainteresowani lub nie jesteśmy w stanie zaproponować Meksykowi spójnego, konsekwentnie realizowanego programu. Nie uczyniła tego również strona meksykańska w stosunku do nas. Decyzja uznająca Meksyk za kraj priorytetowy w AŁ dla naszej współpracy gospodarczej dotychczas pozostaje na papierze. Nie zaprezentowaliśmy dotychczas pakietu ofert

¹⁰⁶ Pominęto fragmenty dotyczące sytuacji wewnętrznej i polityki zagranicznej Meksyku.

importowo-eksportowych, które potwierdziłyby fakt, że Meksyk zaliczany jest do krajów priorytetowych.

6. Ustalenia różnych delegacji, nawet na wysokim szczeblu, nie wyłączając Komisji Mieszanych, podpisywane protokoły, a nawet kontrakty są przez obie strony, z niesłychaną niefrasobliwością, nie dotrzymywane. Ten stan wytworzył niezdrową, nie służącą rozwijaniu współpracy praktykę, w której żadna ze stron nie traktuje z dostateczną powagą swoich zobowiązań.

7. Istnieją również obiektywne przyczyny niskiego poziomu wymiany handlowej i współpracy gospodarczej między Polską a Meksykiem. Należą do nich:

- opanowanie gospodarki i technologii meksykańskiej przez przedsiębiorstwa amerykańskie i ponadnarodowe,

- niechęć polityczna przemysłowców miejscowych, również działających w sektorze państwowym, do poważniejszego wiązania się z krajami socjalistycznymi,

- wszystkie atrakcyjniejsze inwestycje są finansowane przez MFM lub BID (Interamerykański Bank Rozwoju), co automatycznie odcina nam możliwość współuczestnictwa w nich. Natomiast na samodzielne prowadzenie kompleksów inwestycyjnych nie stać nas ani kredytowo, ani technologicznie. Przykład – budowa kopalni węgla i elektrowni w Rio Escondido,

- W przypadku Meksyku strona polska tradycyjnie koncentruje się na kontaktach z sektorem państwowym, który jak dotychczas nie jest ani najmocniejszy, ani najsprawniejszy (wyłączając ropę i hutnictwo daje jedynie 20% produkcji przemysłowej).

WNIOSKI

1. Nie rezygnując z zainteresowania rozwojem współpracy z sektorem społecznym w dziedzinie górnictwa, gospodarki morskiej, przemysłu obrabiarkowego, cukrowego i chemicznego (mamy tam już „utarte ścieżki” i pewne osiągnięcia) należy większą uwagę zwracać na kontakty z sektorem prywatnym i aktywniej szukać nowych dziedzin współpracy.

2. Intensywniej szukać możliwości wchodzenia na rynek meksykański poprzez wielkie firmy, głównie amerykańskie, niemieckie, francuskie, hiszpańskie i inne, w zależności od naszych możliwości.

3. Rozważyć wstąpienie do BID-u. Sprawa podobno była już w Komisji Planowania i MHZiGM rozpatrywana. Inaczej systematycznie będziemy eliminowani z udziału we wszystkich atrakcyjnych gospodarczo przedsięwzięciach, nie tylko zresztą w Meksyku.

4. Pokusić się o przygotowanie realnego, kompleksowego programu współpracy na najbliższe posiedzenie Komisji Mieszanej (październik lub listopad b.r.

w Warszawie). Wydaje mi się, że Meksyk może być na tyle atrakcyjny dla nas, że uzasadni taki wysiłek. Oczywiście program ten musi być atrakcyjny nie tylko dla nas, ale także dla Meksyku, który ze względów politycznych będzie starał się rozwijać współpracę gospodarczą z niektórymi krajami socjalistycznymi. Jak powiedział mi dyrektor Generalny MSZ d/s Ekonomicznych, Rojelio Martinez Aguilar, najchętniej wybraliby Polskę, NRD i Węgry.

B. POLITYCZNE

1. Podpisany po wizycie tow. H. Jabłońskiego „wspólny komunikat” potwierdza duży stopień zgodności poglądów Polski i Meksyku na podstawowe problemy międzynarodowe¹⁰⁷. Meksykańska teza o hegemonistycznej polityce dwóch superpotęg – USA i ZSRR stanowi podstawową różnicę w poglądach na problemy międzynarodowe pomiędzy Polską i innymi KS-ami a Meksykiem. Z tego faktu wynika różne podejście do sposobów, jakimi można osiągnąć odprężenie, rozbrojenie i utrwalenie pokojowej koegzystencji w świecie.

2. Politycy meksykańscy wyróżniają Polskę spośród innych krajów europejskich za konsekwentnie pokojową politykę, za wyważoność w ocenach, za aktywny udział w kształtowaniu światowego systemu zaufania, za współpracę w tworzeniu strefy bezatomowej w AŁ (A. Rapackiego uważają za intelektualnego inspiratora „Traktatu Tlatelolco”¹⁰⁸) i przygotowanie Karty Praw i Obowiązków Ekonomicznych Państw.

3. Mimo tak daleko idącej zbieżności poglądów i obustronnego wzajemnego uznania za treści upowszechniane w polityce międzynarodowej resorty spraw zagranicznych dotychczas nie utrzymują systematycznych, roboczych kontaktów. W 1977 r. w czasie wizyty Ministra Emila Wojtaszka w Meksyku¹⁰⁹ ustalono, iż raz w roku wysocy funkcjonariusze MSZ Meksyku i Polski na roboczych spotkaniach będą dokonywać wymiany poglądów i ustalać wspólną linię i przedsięwzięcia na forum organizacji międzynarodowych. Od tego czasu ambasada każdego roku umieszczała w projekcie planu pracy tego typu spotkania. Niestety nigdy do nich nie doszło (Meksykanie odbywają systematycznie spotkania robocze z NRD i mniej regularnie z Radzieckimi). Dodatkowym ar-

¹⁰⁷ Wizyta odbyła się 25–30 października 1979 r.; zob. PDD 1979, dok. nr 248. Przedwodniczący Rady Państwa Henryk Jabłoński poza Meksykiem odwiedził także Kostarykę i Panamę.

¹⁰⁸ Mowa o traktacie o zakazie broni jądrowej w Ameryce Łacińskiej i na Karaibach podpisanym w 1967 r. i tzw. planie Rapackiego – inicjatywy utworzenia strefy bezatomowej na obszarze Polski, RFN, NRD i Czechosłowacji zgłoszonej przez ministra spraw zagranicznych Adama Rapackiego 2 października 1957 r. na XII sesji ZO ONZ (17 września – 14 grudnia 1957 r.); zob. K. Ruchniewicz, T. Szumowski (red.), *Polskie Dokumenty Dyplomatyczne 1957*, PISM, Warszawa 2006, *passim*.

¹⁰⁹ Minister Wojtaszek złożył wizytę w Meksyku 30 października – 2 listopada 1977 r.; zob. PDD 1977, dok. nr 284.

gumentem „przemawiającym” za taką formą współpracy jest dość powszechne przekonanie, wśród wszystkich krajów uczestników KBWE, że Meksyk nie rozumie i nie docenia wpływu na globalną sytuację w świecie problematyki bezpieczeństwa europejskiego.

C. KULTURALNE I NAUKOWE

1. Stan wymiany kulturalnej i naukowej z Meksykiem uważamy za zadawalający. Wprawdzie istnieje o wiele większe zapotrzebowanie na naszą obecność w Meksyku, lecz wysokie koszty wymiany (odległość) raczej nakazują utrzymanie jej na obecnym poziomie.

2. Należy podkreślić, że strona meksykańska jest mniej aktywna w prezentacji swojej kultury w Polsce, ale za to w dużym stopniu ponosi ciężary finansowe naszej obecności kulturalnej w Meksyku, głównie poprzez pokrywanie kosztów podróży (II Forum Muzyki Nowej, Festiwal „Cervantino”, rektorzy: Rybicki i Hess itd.). Gdyby nie dobra wola Meksykanów wspierana gestami finansowymi nasza obecność w Meksyku byłaby znacznie skromniejsza.

3. Współpraca pomiędzy TV, radiami i kinematografiami również rozwija się pomyślnie. Istnieje jednak potrzeba opracowania długofalowego programu.

4. Niedawno utworzone Towarzystwo Przyjaciół Polski ma szansę odgrywać ważną i pożyteczną rolę w rozwijaniu współpracy polsko-meksykańskiej, głównie kulturalnej.

V. AMERYKA ŚRODKOWA¹¹⁰

Z konieczności ograniczę się jedynie do kilku praktycznych uwag. Nasze bowiem skromne rozpoznanie było przekazywane na bieżąco. Ponadto pragnę dodać, że w pełni podzielałam oceny i wnioski zawarte w rocznym raporcie radcy handlowego w Ambasadzie PRL w Panamie dr Zbigniewa Zawady.

1. Realizacja decyzji o otwarciu naszej placówki w Nikaragui w sposób istotny zmieni dotychczasową sytuację¹¹¹. Należy jednak:

¹¹⁰ Szyfrogramem z 22 maja 1981 r. ambasador Klasa informował: „W związku z moim powrotem do kraju (30.7) powinienem złożyć wizyty pożegnalne w krajach mojej akredytacji w AŚ. Wobec jednak naszej pasywności w stosunku do tych krajów (od wizyty Jabłońskiego na linii z Kostaryką prawie nic się nie dzieje, mianowanie ambasadora i otwarcie placówki w Nikaragui oddała się niepokojąco, a w dziedzinie współpracy i pomocy gospodarczej także brak postępu, z Panamą ochłodzenie trwa) sugeruję ograniczyć się do wysłania listów pożegnalnych”; AMSZ, ZD 29/82, w. 11, t. 94.

¹¹¹ Rada Państwa 10 lipca mianowała ambasadorem w Managui Eugeniusza Ciurusia; w sprawie planów uruchomienia ambasady zob. PDD 1980 styczeń–czerwiec, dok. nr 264.

– w okresie nie dłuższym jak pół roku podjąć decyzję o rozszerzeniu jej kompetencji na całą AŚ akredytując amb. Ciurusia również w Panamie, Kostaryce i Hondurasie,

– mając na uwadze konieczność zajmowania się całym regionem należy przyznać amb. PRL w Managui minimum 3 etaty i wyposażyć ją w niezbędne środki. Nasza obecność w Nikaragui po zwycięstwie (19.VII.1979 r.) FSLN ma nie tylko duże znaczenie polityczne, ale w przyszłości może okazać się pożyteczna również z punktu widzenia gospodarczego. Nikaragua jest bowiem krajem posiadającym sprzyjające warunki naturalne, bogatym w surowce i stąd ma wielkie możliwości szybkiego rozwoju gospodarczego, szczególnie w dziedzinie gospodarki morskiej, górnictwa i rolnictwa. Sprawy te szczegółowo omówione są w sprawozdaniu z podróży służbowej w maju br. radców J. Pietrzaka i E. Trzepizura.

2. Panama

Należy dbać, aby nie nastąpiło dalsze osłabienie współpracy z Panamą. Pewne zamrożenie stosunków na początku 1980 r. jako odpowiedź na nagłe odwołanie wizyty tow. H. Jabłońskiego mogło być uzasadnione. Nie należy jednak tego stanu pogłębiać ani przedłużać. Jeszcze w tym roku sugeruję podpisać zarówno umowę handlową, jak i o współpracy naukowo-technicznej.

3. Kostaryka

Należy się spodziewać, że do końca kadencji konserwatywnego prezydenta Rodrigo Carazo (1981) żaden z KS-ów, w tym Polska, nie będzie miał dobrego klimatu do rozszerzania współpracy. Tym niemniej należałoby dokonać przeglądu, jak realizowane są przez stronę polską ustalenia, głównie gospodarcze, z wizyty tow. H. Jabłońskiego w Kostaryce. Ostatni pobyt dwóch grup roboczych potwierdza istnienie możliwości wejścia we współpracę w przemyśle górniczym.

4. Honduras

Od dawna stosunki z tym krajem są całkowicie formalne. Do czasu zmian politycznych, tzn. do czasu odsunięcia od władzy skrajnej prawicy, nie ma potrzeby ani szans aktywizowania naszych kontaktów. Listy uwierzytelniające nowego ambasadora mógłby złożyć z pewnym, nawet kilkumiesięcznym, opóźnieniem¹¹².

Meksyk, 19 lipca 1980 roku

^fJózef Klasa^f
Ambasador

AMSZ, Dep. III 47/84, w. 2

¹¹² Listy uwierzytelniające w Hondurasie nowy ambasador złożył w 1983 r.

39

*20 lipca, szyfrogram ambasadora w Waszyngtonie
o rozmowie z doradcą do spraw bezpieczeństwa narodowego USA*

Tajne

Pilny

Do rąk własnych

Szyfrogram Nr 795/III
z Waszyngtonu, nadany 20.7, g. 9.50

Wojtaszek

18 bm. przekazałem w Białym Domu na ręce Brzezińskiego pismo (z 8 lipca) I Sekretarza do Cartera¹¹³. Przedłożyć miał pismo prezydentowi jeszcze tego samego dnia.

Brzeziński skomentował, że Carter i jego rząd przywiązuje wagę do dialogu prowadzonego z Polską na najwyższym szczeblu. Prezydent chce dialog ten kontynuować w interesie zarówno stosunków dwustronnych, jak współpracy międzynarodowej.

W półgodzinnej rozmowie, z udziałem doradcy Larrabee, poruszone zostały następujące tematy:

1) Wyraziłem od siebie podziękowanie za szybkie przyznanie 50 milionowego kredytu w wyniku rozmów Jagielski-Klutznick. Przypomniałem, że liczymy na kredyty i gwarancje kredytowe CCC¹¹⁴ w wymiarze zaprezentowanym Klutznickowi. Podniosłem, że budzi rozczarowanie sprawa kredytów konsorcjalnych.

Brzeziński nie nawiązywał do tych ostatnich. W sprawie kredytów na zakup artykułów stwierdził, że zna temat i zna nasze potrzeby, ale że przyznanie nam tak dużych sum będzie trudne, na co Administracja wielokrotnie, również wobec mnie, zwracała uwagę. Trzeba mieć w tym względzie spojrzenie realistyczne – zauważył – uwzględniające sytuację na amerykańskim rynku kredytowym.

¹¹³ Prawdopodobnie odpowiedź na list Cartera do Gierka przekazany 26 maja przez sekretarza handlu USA Philipa Klutznicka; zob. PDD 1980 styczeń-czerwiec, dok. nr 425.

¹¹⁴ Chodzi o Commodity Credit Corporation (CCC), instytucję wspierającą rolnictwo USA założoną w 1933 r. W ramach pożyczek CCC PRL dokonywała zakupów nadwyżek amerykańskich produktów rolnych.

2) Brzeziński nawiązał ogólnie do aktualnych trudności w kraju. Nie pytał o strajki¹¹⁵ – stwierdził, że mają informacje. Stany Zjednoczone – podkreślił – zainteresowane są, by w Polsce panował spokój i by istniały warunki na przezwyciężenie obecnych trudności ekonomicznych.

Uwaga: Larrabee przed wprowadzeniem mnie do gabinetu Brzezińskiego nawiązał do fali strajkowej stwierdzając, że zaniechanie pracy w 16 zakładach w Lublinie plus w węźle kolejowym musi stwarzać napięte warunki w tym rejonie.

3) Konwencja republikanów przebiegła, wg Brzezińskiego, zgodnie z przewidywaniami. Zwróciła uwagę rozgrywka Reagana z Fordem, za którym stał Kissinger. Obecnie Związek Radziecki, który bardzo oskarża Cartera, może się przekonać, jaki program ma Reagan, i może wyciągnąć wnioski, co by było, gdyby został on prezydentem.

4) Brzeziński sam poruszył sprawę Afganistanu w kontekście sytuacji międzynarodowej. Stwierdził, że Afganistan zatruwa atmosferę międzynarodową i szkodzi stosunkom USA–ZSRR. Wyjścia z sytuacji w obecnej chwili nie widać – a powinno się takie wyjście znaleźć, „bo nie można żyć na dłuższą metę w sytuacji zagrożenia i bez współpracy obu wielkich mocarstw”. Powinno się więc znaleźć rozwiązanie. Trzeba szukać takich możliwości, które byłyby do przyjęcia dla obu stron.

Odniosłem wrażenie, że ten temat jest w zainteresowaniu Brzezińskiego.

Przebieg spotkania – rzeczowy, bezpośredni.

/–/ Spasowski

AMSZ, ZD 29/82, w. 18, t. 155

¹¹⁵ Mowa o tzw. lubelskim lipcu – strajkach m.in. w zakładach lotniczych, trwających od 8 do 11 lipca, wywołanych podwyżkami cen i zakończonych podpisaniem porozumienia.

40

*20 lipca, szyfrogram ambasadora w Pekinie
o rozmowie z ministrem spraw zagranicznych ChRL*

Tajne
Specjalnego znaczenia

Szyfrogram Nr 803/III
z Pekinu, nadany 20.7.80, g. 19.30

Wojtaszek

7 bm. złożyłem wizytę pożegnalną ministrowi SZ Huang Hua, który zaprezentował następujące poglądy:

A. 1) Strona chińska jest zadowolona z pewnego rozwoju stosunków polsko-chińskich, jaki miał miejsce w ostatnich latach – mimo ostatnich wahaniec w dziedzinie handlu i wymiany naukowo-technicznej. Chiny wyrażają nadzieję na dalszy rozwój stosunków. Sytuacja w Chinach uległa dużym zmianom. Chiny są za pogłębieniem wzajemnego poznania, co przyczyniłoby się do dalszego rozwoju stosunków.

2) W 30-lecie rządów KPCh obok wielkich sukcesów Chiny przeżywały też olbrzymie problemy. Wg statystyk własnych obecnie dochód na głowę wynosi 240 dolarów USA. Trzeba się więc skoncentrować na poprawie stopy życiowej. Bez tego trudno wykazać wyższość systemu socjalistycznego. Drugim z problemów jest wzmocnienie wewnętrznej demokracji, naruszanej zwłaszcza w okresie „rewolucji kulturalnej”. Rzecz w tym, że na KPCh wywarły wpływ półfeudalne i półkolonialne warunki, od jakich wystartowały Chiny do budowy „socjalizmu”.

3) Socjalistyczna modernizacja Chin wymaga pokojowych warunków. Chiny nie mogą nie dostrzegać napięcia w sytuacji międzynarodowej i wzrostu niebezpieczeństwa wojny. Główny kierunek polityki KPCh to walka przeciw hegemonomowi, o pokój. Ta antyhegemonistyczna polityka nie wynika ze złych stosunków bilateralnych z ZSRR, lecz wypływa z pokojowych pragnień narodów, co widać w rezolucjach ONZ w sprawie Afganistanu, Kampuczy, w deklaracjach ASEAN itp.

„Różnice poglądów istniejące między nami w tych sprawach nie stanowią przeszkody dla rozwoju stosunków bilateralnych”.

B. Nawiązując do powyższego zaprezentowałem nasze stanowisko na sprawy odprężenia i pokoju, zwłaszcza w Europie (roli NATO itd.). W zakresie spraw bilateralnych podniosłem chińskie ograniczenia wymiany handlowej.

Prosiłem też o naszkicowanie miejsca KS w polityce Chin oraz o ocenę perspektyw wzmocnienia negocjacji z ZSRR.

C. W odpowiedzi Huang Hua oznajmił:

1) Znane mu są trudności rysujące się w handlu z Polską. Wynikają one m.in. z chińskiego manewru regulacji gospodarki oraz pełniejszego wykorzystania własnego potencjału dla produkcji antyimportowej. Starał się przedstawić te trudności jako przejściowe, ale zarazem nie deklarował pomocy w ich przezwyciężeniu.

2) „Chiny nie stawiają znaku równości między KS Europy Wschodniej a ZSRR. Są zainteresowane normalnymi stosunkami międzypaństwowymi ze wszystkimi KS EW. Oczekują jednak także odpowiednich wysiłków i ze strony tych wszystkich, którzy nie zaniechali aktów przeciwko Chinom”.

3) „Chiny nie mogą kontynuować rokowań z ZSRR w sytuacji, gdy ZSRR wtargnął do Afganistanu i został potępiony przez 104 państwa”.

„Główna sprzeczność z ZSRR – podkreślił rozmówca – polega na tym, że ZSRR – od Chruszczowa po Breżniewa – chce zdobyć nad Chinami kontrolę, na granicy zwiększył ilość wojsk z 12 do 52 dywizji i wprowadził wojska do Mongolii, skąd zagraża bezpośrednio Pekinowi”.

Polemizowałem z tą oceną.

„Wznowienie rokowań z ZSRR – stwierdził w zakończeniu Huang – zależy od dalszego rozwoju sytuacji”.

4) Rozmówca nie ustosunkował się do naszej oceny sytuacji w Europie, zagrożenia ze strony NATO itp.

D. Rozmowa miała bardzo spokojny przebieg. Wypowiedzi Huang Hua dot. polityki wobec KS, sama wizyta i inne chińskie gesty oraz przychylny ostatnio ton propagandy wobec Polski i innych KS Europy – wszystko to wskazuje na chińskie rachuby, iż w aktualnych warunkach ich zróżnicowana taktyka może przynieść im efekty z perspektywą odbudowy ograniczonego dialogu i oddziaływania na KS EW. Huang dał do zrozumienia, że – choć nie reagują – drażni ich publiczna krytyka na łamach naszej prasy, jak i w wypowiedziach przywódców.

E. Prosił o przekazanie Wam pozdrowień.

/–/ Rychłowski

AMSZ, ZD 29/82, w. 15, t. 124

41

*21 lipca, szyfrogram ambasadora w Bernie
o wydaleniu pracownika ambasady PRL przez władze Szwajcarii*

T a j n e
Natychmiast, ale nie w nocy
(do rąk własnych)

Szyfrogram Nr 838/III
z Berna, nadany 21.7.80, g. 12.00

Czyrek

Dnia 21.08 o godzinie 11.15 poprosił mnie do MSZ Renk, wicedyrektor Dep. I, i zakomunikował decyzję władz federalnych o natychmiastowym – to jest do 24 lipca godz. 24.00, opuszczeniu Szwajcarii przez J. Sarosieka, II Sekretarza Ambasady¹¹⁶.

Zarzut: zbieranie informacji szpiegowskich – via środowiska polonijne – od urzędów szwajcarskich. Zaprotestowałem, nie przyjąłem zarzutu do wiadomości. Renk podał, że nie jest upoważniony do dyskusji, tylko do przekazania nieodwołalnej decyzji.

Sarosiek w dniu 20 lipca wyjechał do kraju na urlop¹¹⁷.

/–/ Tejchma

AMSZ, ZD 29/82, w. 3, t. 21

¹¹⁶ Porucznik Jerzy Sarosiek – oficer wywiadu MSW (ps. „Lome”).

¹¹⁷ W odpowiedzi szyfrogramem z 24 lipca dyrektor Protokołu Dyplomatycznego Henryk Łaszcz informował: „Wezwałem dzisiaj Amb. Campiche’a i zakomunikowałem decyzję władz polskich o wydaleniu radcy ambasady Szwajcarii R.H. Pasche za «działalność niezgodną z jego oficjalnym statutem, tzn. zbieranie informacji szpiegowskich» (formuła podobna do użytej przez nich w stosunku do Sarosieka). Nakaz wyjazdu do 28 bm. godz. 24.00. Przekazałem C., że uzależniamy opublikowanie tej decyzji od tego, czy oni ogłoszą komunikat o ekspulsji Sarosieka. C. przyjął tę decyzję bez protestu”; AMSZ, ZD 29/82, w. 3, t. 22. Ambasador Tejchma uzupełniał szyfrogramem z 29 lipca: „Na konferencji prasowej, a potem w dzienniku radiowym o godzinie 11.00 podano, że wydano dyplomatę polskiego (bez nazwiska) za działalność o charakterze szpiegowskim. Podano, że Warszawa wydalila radcę ambasady szwajcarskiej za działalność niezgodną ze statusem dyplomatycznym (z nazwiskiem)”; AMSZ, ZD 29/82, w. 3, t. 21; zob. dok. nr 77.

42

*21 lipca, notatka informacyjna z konsultacji politycznych
wiceministrów spraw zagranicznych Polski i Hiszpanii*

Warszawa, dn. 21 lipca 1980 r.

POUFNE

NOTATKA INFORMACYJNA

dot. politycznych konsultacji roboczych z wiceministrem SZ Hiszpanii,
p. Jose J. PUIG (Warszawa, 14–15 lipca 1980 r.)

Konsultacje, w których uczestniczył również ambasador Hiszpanii w Warszawie, p. J.J. Zavala, koncentrowały się głównie wokół problemów obecnej sytuacji międzynarodowej, ze szczególnym uwzględnieniem Europy Zachodniej, a także USA i przygotowań do Spotkania Madryckiego.

1. PUIG zaprezentował zasadniczo pesymistyczną ocenę sytuacji politycznej (Afganistan, Iran), chociaż zgodził się, że w ostatnich tygodniach pojawiły się pierwsze symptomy poprawy, które być może doprowadzą do odblokowania i ożywienia procesu odprężenia, szczególnie po spotkaniu w Wilanowie i wizycie Schmidta w Moskwie. Obawia się, że jeśli nie zostanie osiągnięty wyraźny postęp w procesie uregulowania sytuacji na Środkowym Wschodzie, to nie można wykluczyć zwycięstwa wyborczego Reagana i dalszej eskalacji napięcia. Przypomina, że Reagan został politycznie wylansowany na tle wydarzeń afgańskich i irańskich.

Wzrost jego popularności zmusił Cartera do przyjęcia także twardej postawy. Wie, z jakim nastawieniem zamierza przybyć na Spotkanie Madryckie delegacja USA, ponieważ z jej przewodniczącym Bellem niedawno odbył konsultacje. Starał się wpłynąć na Bella temperująco.

2. Ocenia, że spotkanie VGE–Schmidt¹¹⁸ potwierdziło rodzenie się w EZ nowego klimatu politycznego, podobnego do tego, jaki panował tam w pierwszej połowie lat 50-ych, kiedy próbowano utworzyć ^dEuropejską Wspólnotę Obronną^d. Wizyta prezydenta Francji w RFN¹¹⁹ wskazuje, w jego opinii, że Europa ^dponownie zmierza w tym samym kierunku^d. Motorem są Francja i RFN, a osobiście VGE oraz Schmidt. Na powstanie takich tendencji w EZ wpłynęło kilka czynników, m.in. kryzys ekonomiczny, zmniejszająca się wiarygodność

¹¹⁸ Mowa o francusko-zachodnioniemieckim spotkaniu na szczycie, które odbyło się 3–5 lutego w Paryżu. Tego typu spotkania były organizowane co pół roku po podpisaniu traktatu elizejskiego w 1963 r.

¹¹⁹ Prezydent Francji przebywał z wizytą w RFN 7–11 sierpnia.

polityki USA, ciągle wahania Cartera, a także „przeświadczenie Schmidta^d, że francuska „force de frappe” stanowi element komplementarny w stosunku do Bundeswehry. Bonn chce uzupełnić strategiczny parasol amerykański eurostrategicznym atomowym parasolem francuskim^d.

3. Na madryckim spotkaniu KBWE Hiszpania nie zamierza odgrywać roli pośrednika ani tym bardziej narzucać swego stanowiska czy punktu widzenia. Będzie natomiast dążyć do stworzenia takich warunków i klimatu, które sprzyjałyby osiągnięciu porozumień w interesie odprężenia. Wierzy on, że będzie to możliwe, chociaż jeszcze miesiąc temu wydawać się mogło zadaniem b. trudnym. Tym niemniej nie przesądza ostatecznych rezultatów spotkania, gdyż jego zdaniem „wszystko może się zdarzyć”.

Hiszpanie pragnęliby, ażeby konferencja stanowiła wkład na rzecz podtrzymania „ducha Helsinek”. Są też za zrównoważonym potraktowaniem obrad we wszystkich koszykach. Nie chcieliby, ażeby sprawa Afganistanu i Iranu skoncentrowały całą dyskusję w I koszyku, a III koszyk stał się przyczyną konfrontacji obu wielkich mocarstw. Uważa, że państwa małe i średnie, w tym Polska i Hiszpania, powinny przeciwdziałać takim tendencjom. Oczekują też, że na spotkaniu zostanie wypracowany mandat dla konferencji rozbrojeniowej, który uwzględniaby propozycję polską i francuską.

Wnioski

– Rozmowy z wiceministrem PUIG’iem były ciekawe i pożyteczne. Pozwoliły nam one na zapoznanie się z hiszpańską oceną sytuacji międzynarodowej, a także na zaprezentowanie naszego punktu widzenia m.in. na sprawę przystąpienia H. do NATO. Podkreśliliśmy, że stanowczo wypowiadamy się przeciwko polityce rozszerzania bloków wojskowych i że wejście H. do NATO doprowadziłoby do naruszenia równowagi polityczno-strategicznej w Europie. Otwarcie też wyjaśniliśmy, że nie rozumiemy motywów ożywienia tej sprawy przez min. Oreję w obecnej, niełatwej sytuacji, kiedy wszyscy z troską myślą o przebiegu i ew. rezultatach Spotkania Madryckiego.

– Nasza argumentacja wywarła pewne wrażenie na PUIG’u, który zdecydował się nawet na odbycie nieprzewidzianej konsultacji telefonicznej z Oreją, po której starał się uspokoić nas m.in. w kwestii ich szefa delegacji na spotkanie madryckie – J. Rupereza, znanego nam dobrze zwolennika koncepcji atlantyckich. Ruperez ma być tylko kierownikiem delegacji, a przewodniczącym zostanie minister Oreja. Dodatkowo J. Ruperez zostanie też zwolniony z funkcji sekretarza d/s międzynarodowych rządzącej UCD. – Wydaje się, że PUIG lepiej zrozumiał potrzebę bardziej aktywnego podejścia H. do jej obowiązków gospodarza Spotkania, a nie ograniczanie się tylko do organizacyjnego przygotowania konferencji.

–/– J. CZYREK

43

*23 lipca, okólnik wiceministra Kułagi:
instrukcja w sprawie XXXV sesji ZO ONZ*

Warszawa, dn. ... lipca 1980 r.

T a j n e

SZYFROGRAM Nr 6651^c

Szefowie wszystkich placówek dyplomatycznych
(bez placówek w krajach RWPG)¹²⁰.

1. Złożona sytuacja międzynarodowa może prowadzić do konfrontacji politycznych na 35 Sesji Zgromadzenia Ogólnego NZ. Niektóre państwa zachodnie i Chiny mogą podjąć próby wykorzystania sesji przeciwko KS, a także wciągania KN i KR w tę akcję, zwłaszcza wokół problemów Afganistanu i Kampuczy.

Prosimy przeprowadzić z gospodarzami na odpowiednio wysokim szczeblu rozmowy na temat perspektyw sesji oraz zamierzeń i inicjatyw w oparciu o następującą informację.

2. Delegacja PRL będzie działać na rzecz rozszerzania współpracy międzynarodowej, zwłaszcza w dziedzinie utrzymania pokoju, bezpieczeństwa międzynarodowego i rozbrojenia. Liczymy na współdziałanie w tej mierze. X rocznica uchwalenia Deklaracji o umocnieniu bezpieczeństwa międzynarodowego stwarza dobrą okazję dla rozpatrzenia tych problemów. Wyeksponujemy Deklarację ONZ o wychowaniu społeczeństw w duchu pokoju¹²¹. Ważnym kierunkiem – sprawa likwidacji konfliktów (Bliski Wschód, Cypr) i przeciwdziałanie próbom sztucznego podsycania napięć wokół sytuacji w Afganistanie i w Azji Płdn.-Wschodniej. Domagamy się uznania Kampuczańskiej Republiki Ludowej.

3. W zakresie rozbrojenia i odprężenia, zgodnie z warszawską Deklaracją UW, akcentować będziemy propozycję spotkania przywódców wszystkich regionów świata dla omówienia kluczowych problemów współczesności i propozycję zwołania KOMiR do Warszawy. Prowadzimy intensywne konsultacje, by zapewnić sukces spotkania w Madrycie. Uważamy, że jak najszybsza ratyfikacja

¹²⁰ Na dokumencie widnieją liczne poprawki redakcyjne, prawdopodobnie autorstwa wiceministra spraw zagranicznych Eugeniusza Kułagi. Zmiany te uwzględniono bez zaznaczania przypisami literowymi.

¹²¹ Chodzi o Deklarację o wychowaniu społeczeństw w duchu pokoju, która została uchwalona z polskiej inicjatywy we wrześniu 1978 r. w czasie XXXIII sesji ZO ONZ.

SALT II miałyby pozytywne znaczenie dla postępu w innych rokowaniach rozbrojeniowych. Istotną wagę przywiązujemy do porozumienia o całkowitym zakazie prób z bronią jądrową, gwarancji bezpieczeństwa dla państw nie dysponujących bronią jądrową, nieumieszczania broni jądrowej na terytoriach państw, gdzie się ona dotąd nie znajduje. Jak w ub. latach zgłosimy projekt rezolucji ws. intensyfikacji rokowań dot. zakazu broni chemicznej. Wyrazimy poparcie dla propozycji radzieckiej, aby ŚKR odbyła się po II sesji specjalnej poświęconej rozbrojeniu, planowanej na 1982 rok¹²². Poprzemy propozycję ws. utworzenia strefy pokoju w regionie Oceanu Indyjskiego.

4. W związku z XX rocznicą uchwalenia Deklaracji dot. dekolonizacji mocno potwierdzimy nasze poparcie dla tej sprawy. Wystąpimy na rzecz likwidacji apartheidu w RPA oraz przyznania niepodległości Namibii, przy uznaniu SWAPO jako jedyne autentycznego przedstawiciela.

5. Jesteśmy za rozszerzaniem międzynarodowej współpracy gospodarczej na zasadzie równości, niedyskryminacji i wzajemnych korzyści. Poprzemy realizację NMŁE, sprawiedliwe postulaty KR, uchwalenie nowej międzynarodowej strategii rozwoju i uruchomienie „globalnych negocjacji”. Stanowisko to rozwinęliśmy na sesji specjalnej ZO w sierpniu.

6. W dziedzinie praw człowieka podkreślać będziemy m.in., że międzynarodowa współpraca musi uwzględniać wszystkie zasady Karty NZ i opierać się na istniejących już aktach prawa międzynarodowego, zwłaszcza na Międzynarodowych Paktach Praw Człowieka¹²³. Niezbędna jest uniwersalizacja tych Paktów. Szczególnie akcentować będziemy prawo do życia w pokoju.

Prosimy o relacje z rozmów w terminie do 20 sierpnia.

^fKulaga

AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 111

¹²² Mowa o sesji specjalnej ZO ONZ (zwanej II sesją rozbrojeniową), która odbyła się 7 czerwca – 10 lipca 1982 r.

¹²³ Chodzi o tzw. paktów praw człowieka, czyli Międzynarodowy pakt praw obywatelskich i politycznych oraz Międzynarodowy pakt praw gospodarczych, społecznych i kulturalnych, uchwalone w 1966 r. przez ZO ONZ.

44

*23 lipca, szyfrogram wiceministra Czyrka do ambasadora w Moskwie
w sprawie kongresu naukowego w Garmisch-Partenkirchen*

Warszawa, dn. 23 lipca 1980 r.

Tajne

SZYFROGRAM Nr '6686^c

MOSKWA – OLSZEWSKI – Wasz 190¹²⁴

KOLONIA – CHYLIŃSKI – Do wiadomości

Zapoznaliśmy się z oficjalnym programem 2-go Światowego Kongresu studiów nad ZSRR i Europą Wsch. w Garmisch (RFN) 30.09–4.10.80.

Wątpliwości nasze nadal budzą:

– sformułowania wielu tematów i dobór prelegentów wskazujące na zamiar ostrych ataków na ZSRR;

– zdominowanie Kongresu przez największą liczebnie grupę tzw. sowietologów z USA (w tym wiele nazwisk rosyjskich i ukraińskich emigrantów),^{ha} także^h z RFN i Izraela (kilkadziesiąt osób);

– zgłoszone referaty i wystąpienia przedstawicieli RWE i Rozgłośni „Swo-boda” (J.F. Brown, A. Kroncher, A. Sheehy) oraz udział takich osób jak np. Amalrik, Siniawski, Wozlenski;

– pokaźne uczestnictwo naukowców emigracyjnych polskiego pochodzenia znanych ze swej antysocjalistycznej i antyradzieckiej orientacji;

– szczególnie aktywna rola RFN w przygotowywaniu Kongresu, wysokie patronaty (Carstens) i zapowiedziane powitanie (Genscher).

¹²⁴ Szyfrogramem nr 190 z 11 czerwca ambasador w Moskwie przekazywał: „Poinformowano nas oficjalnie, że delegacja radzieckich uczonych weźmie udział w 2 międzynarodowym kongresie do spraw studiów nad ZSRR i krajami Europy wschodniej w Garmisch Partenkirchen (30.9–4.10.1980). [...] Mając na uwadze, że jako współorganizator kongresu występuje niemieckie towarzystwo do spraw studiów nad ZSRR i krajami Europy wschodniej ulokowane w Berlinie Zachodnim, radzieccy uważają, że byłoby wskazane załatwianie wszystkich spraw uczestnictwa z przedstawicielem komitetu organizacyjnego – profesorem Uniwersytetu w Bochum O. Anweilerem, tak aby nie wchodzić w kontakty korespondencyjne i inne z wymienionym wyżej towarzystwem”; AMSZ, ZD 29/82, w. 11, t. 97.

Informujemy, iż wystosowanie zaproszeń do naukowców z Polski nastąpiło z inicjatywy i wg koncepcji programowej organizatorów, a często nawet bez zgody zainteresowanych osób. Zamieszczone w programie Kongresu nazwiska i tematy wystąpień naszych naukowców nie zostały dotąd organizatorom potwierdzone, a wyrażenie akceptacji uzależniamy od pełniejszego wyjaśnienia charakteru Kongresu oraz stanowiska ZSRR.

W tej sytuacji prosimy Was o przeprowadzenie na odpowiednim szczeblu rozmów i uzyskanie stanowiska, czy ^hw tych warunkach^h tow. Radzieccy ^hrozważają zmiany swych decyzji^h *‘podtrzymują decyzję’*^c odn. uczestnictwa w Kongresie, a jeśli ^hjuż definitywnie zdecydowano o udziale^h *‘tak’*^c, to w jakim składzie i na czym skupią swą uwagę; czy przewidują konsultacje uczestniczących KS przed Kongresem? Zależy nam na uzyskaniu precyzyjnego stanowiska strony radzieckiej¹²⁵.

^fCzyrek^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 111

45

*24 lipca, szyfrogram wiceministra Czyrka do ambasadora w Berlinie
o wschodnioniemieckich sugestiach
dotyczących terminu wizyty I sekretarza KC PZPR w RFN*

Warszawa, dn. 24 lipca 1980 r.

T a j n e

‘Do rąk własnych’^c

SZYFROGRAM Nr *‘6673’*^c

Berlin – Olszowski
Wasz 152¹²⁶.

21 bm. Amb. Sieber – powołując się na instrukcje swego Kierownictwa – poinformował, że Honecker preferowałby spotkanie ze Schmidtem przed wizytą tow. Gierka w RFN. Sondażowo zapytywał, czy nie można by w okresie

¹²⁵ Zob. dok. nr 60; zob. też PDD 1980 styczeń–czerwiec, dok. nr 461.

¹²⁶ Szyfrogramem nr 152 wysłanym 18 lipca ambasador w Berlinie informował: „Stro-
na NRD-owska nie otrzymała jeszcze propozycji dokładnego terminu spotkania Ho-
necker–Schmidt, a we wcześniejszych rozmowach wysuwany był koniec sierpnia.

przewidzianym na spotkanie Gierek–Schmidt doprowadzić do wizyty Schmidta w NRD, a wizytę tow. Gierka przesunąć na koniec sierpnia.

Wyjaśniłem Sieberowi, że propozycja terminu 19–20 sierpnia wyszła od RFN przy uzasadnieniu, że na koniec sierpnia przewidziane jest spotkanie Schmidt–Honecker. Byłoby nam zatem niezręcznie twierdzić w Bonn, że okres ten Honeckerowi nie odpowiada. Ponadto termin spotkania ze Schmidtem bliski dacie 1 września byłby dla nas – ze względu na opinię publiczną – niedogodny.

Sieber wyraził zrozumienie, zapowiedział poinformowanie Axena i ew. wyjście z inicjatywą konsultacji w sprawach spotkań ze Schmidtem.^hCzekamy zatem na dalsze inicjatywy NRD. Swoją drogą – ta gra ze strony RFN i NRD w sprawie terminu jest symptomatyczna^{h127}.

^fCzyrek^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 3, t. 18

Zdaniem Krolikowskiego chociaż zapewne konsultacja w głównych problemach odbędzie się na najwyższym szczeblu na Krymie w trakcie spotkania Towarzyszy Gierka i Honeckera – to omówienie niektórych problemów związanych z przygotowaniem spotkań ze Schmidtem byłoby bardzo pożyteczne”; AMSZ, ZD 29/82, w. 3, t. 17.

¹²⁷ Wiceminister Czyrek informował ambasadora w Berlinie szyfrogramem z 15 lipca: „Kancelarz Schmidt zaproponował nową datę spotkania z E. Gierkiem w Hamburgu (19–20 sierpień). Spotkanie z Honeckerem w Rostoku miałyby nastąpić pod koniec sierpnia. 17 i 18 bm. odbędę konsultacje z Van Wellem w Bonn. Bardzo pomocne byłoby dla nas rozeznanie założeń spotkania Schmidt–Honecker”; AMSZ, ZD 29/82, w. 3, t. 18. W odpowiedzi szyfrogramem z 15 lipca ambasador w Berlinie pytał: „1. Czy fakt przedłożenia przez Schmidta propozycji można ujawnić przed gospodarzami (bez wymieniania terminu). Zakładam, że wiedzą o tej propozycji. 2. Czy przewidujecie ewentualne odbycie poufnej konsultacji np. na szczeblu wiceministrów przed oboma spotkaniami”; AMSZ, ZD 29/82, w. 3, t. 17. Szyfrogramem z tego samego dnia Czyrek precyzował: „1. Zakładam, że Twój gospodarze wiedzą o fakcie spotkania i jego proponowanym terminie. Można zatem z nimi konkretnie na temat spotkań Schmidt–Gierek i Schmidt–Honecker rozmawiać. 2. Jak dotąd nie przewidywaliśmy poufnej konsultacji z NRD zakładając, że ew. dojdzie do niej na najwyższym szczeblu na Krymie. Warto jednak wysondować”; AMSZ, ZD 29/82, w. 3, t. 18.

46

*24 lipca, notatka misji wojskowej w Berlinie Zachodnim
w sprawie możliwości prowadzenia działań propagandowych
i promocji kultury polskiej (fragmenty)*

Berlin, dnia 24 lipca 1980 r.

NOTATKA

Berlin Zachodni jako ośrodek życia kulturalnego
i możliwość prezentacji na tym terenie polskiej kultury¹²⁸

Władze Berlina Zachodniego zawsze przywiązywały dużą wagę do spraw kultury i oświaty w tym mieście. Sprawy te były i są częścią składową programu politycznego wszystkich partii reprezentowanych w Abgeordnetenhaus, a mówiącego, że podtrzymywanie tradycji i kultury narodu niemieckiego stanowi jeden z pomostów na drodze ponownego zjednoczenia obu państw niemieckich.

Rola Berlina Zachodniego jako wielkiego ośrodka kulturalno-oświatowego wzrosła znacznie od czasu dojścia do władzy koalicji socjalno-liberalnej i zapoczątkowania przez nią tzw. polityki wschodniej. Rzucona wtedy idea uczynienia z Berlina Zachodniego miejsca spotkań Wschodu i Zachodu jest do dnia dzisiejszego konsekwentnie realizowana. Znalazło to wyraz w rozbudowie i przyznaniu większych uprawnień instytucji odpowiedzialnej za organizację imprez kulturalnych w tym mieście, jaką jest „Berliner Festspiele GmbH”, a także dalszemu dofinansowywaniu „Fundacji Pruskiej”, zarówno ze szczebla federalnego, jak i miejskiego, której głównym zadaniem nadal jest pielęgnowanie i podtrzymywanie tradycji kulturalnych byłego państwa pruskiego.

Biorąc pod uwagę specyficzną sytuację polityczną Berlina Zachodniego oraz utrzymujące się dwa wymienione kierunki w jego polityce kulturalnej, miasto to, przy jego szeroko rozbudowanej strukturze kulturalnej, jest interesującym miejscem prezentacji polskiej kultury, zarówno pod względem propagandowym, jak i finansowym.

¹²⁸ Sześć misji wojskowej w Berlinie Zachodnim Teodor Kufel 24 lipca przesłał notatkę do dyrektora Staniszewskiego. W piśmie przewodnim informował: „Misja ocenia, iż Berlin Zachodni jest dogodnym dla nas terenem skutecznego prezentowania kulturalnego dorobku Polski. Polityczne i propagandowe skutki naszej prezencji kulturalnej nie ograniczają się do tego miasta, lecz wychodzą poza jego granice. Szczególną uwagę należałoby poświęcić zwłaszcza dwu imprezom, których międzynarodowa ranga została powszechnie zaakceptowana. Dotyczy to ^d«Berliner Festwochen»^d i międzynarodowego ^dfestiwalu filmowego^d”; AMSZ, DPWKiN 18/84, w. 2.

[...] ¹²⁹

4. Proponowane zasady rozwoju kontaktów kulturalnych z Berlinem Zachodnim w najbliższym okresie czasu

Sytuacja polityczna Berlina Zachodniego ustabilizowała się znacznie od czasu podpisania Porozumienia Czerostronnego w sprawie tego miasta we wrześniu 1971 roku¹³⁰. Efektem znacznego unormowania się sytuacji politycznej miasta jest wzrost jego roli jako dużego ośrodka kulturalnego i naukowego w Europie. Przyczyniło się to również do znacznego rozwoju kontaktów kulturalnych z zagranicą, jednak jest to sytuacja daleka jeszcze (dla nas) od zadowalającej. Faktu nie zmieniło nawet podpisanie umowy kulturalnej z Republiką Federalną Niemiec z zawartą w niej klauzulą berlińską, ponieważ do chwili obecnej nie został opracowany protokół wykonawczy do tej umowy¹³¹. ^bZnane^b

Znane stanowisko RFN podkreślenia przy każdej nadarzającej się okazji przynależności Berlina Zachodniego do Republiki Federalnej Niemiec powoduje, że również nasze kontakty kulturalne wymagają za każdym razem wnikliwego rozpatrzenia, czy uczestnictwo w określonej imprezie jest zgodne z naszą racją stanu.

Należy stwierdzić, że generalnie nie mamy zastrzeżeń co do naszego udziału w międzynarodowych imprezach organizowanych w Berlinie Zachodnim, wymienionych w pkt. 1. Jednak i tu decyzja co do udziału w nich jest uzależniona często od aktualnych trendów w polityce międzynarodowej na linii Wschód–Zachód. Należy jednak założyć, że udział w tego typu imprezach jest dobrą okazją prezentacji kultury polskiej na tym terenie.

Znacznie bardziej skomplikowanie przedstawia się sprawa współpracy z poszczególnymi instytucjami kulturalnymi wymienionymi w pkt. 2. Dotyczy to przede wszystkim Fundacji Pruskiej oraz zachodniobерlińskiego oddziału kulturalnego DAAD.

Należy założyć, że w najbliższym okresie czasu nie będziemy utrzymywać żadnych kontaktów oficjalnych z Fundacją Pruską, do chwili zakończenia w stosunku do niej roszczeń ze strony NRD. Nie powinniśmy również utrzymywać kontaktów z miejscową placówką DAAD-u, instytucją federalną, która prowadzi, generalnie rzecz traktując, działalność stojącą w sprzeczności z naszymi interesami. Wyraża się to przede wszystkim w zapraszaniu i udzielaniu stypendium przedstawicielom środowisk kulturalnych z Polski należących do mniej lub bardziej oficjalnych kół opozycyjnych.

¹²⁹ Pominięto opis cyklicznych imprez kulturalnych organizowanych w Berlinie Zachodnim.

¹³⁰ Układ regulujący status prawny Berlina Zachodniego, podpisany przez USA, Francję, Wielką Brytanię i ZSRR.

¹³¹ Umowę podpisano 11 czerwca 1976 r.

Należy dodać, że osoby korzystające z tego rodzaju stypendium są wybierane bezpośrednio przez DAAD, bez konsultacji z odpowiednimi władzami polskimi (PAN), mimo istnienia porozumienia w tej sprawie, na podstawie ich „szczególnych zasług” w kraju. Osobom posiadającym zaproszenia ze strony DAAD do pobytu w Berlinie Zachodnim nie należałoby zezwalać na ich realizację poprzez nieudzielanie dokumentów paszportowych.

Kontakty z takimi instytucjami jak Filharmonia, Opera, Orkiestra Radio-Symfoniczna, SFB, RIAS powinny i mogą ulec dalszemu zacieśnieniu, jest to jednak możliwe tylko po przedstawieniu przez Pagart odpowiednich ofert z około 2-letnim wyprzedzeniem. To samo odnosi się do wymienionych agencji koncertowych.

Odłąbną sprawą jest fakt pobytu na terenie Berlina Zachodniego osób ze środowisk kulturalnych w charakterze wykładowców na dłuższy okres czasu. Misja popiera tego rodzaju przyjazdy, o każdej tego typu sprawie powinniśmy jednak być odpowiednio wcześniej informowani celem odpowiedniego załatwienia spraw związanych z uzyskaniem zezwolenia pobytu na tym terenie. Nie możemy dopuścić do sytuacji, aby osoby te wyjeżdżając do Berlina Zachodniego pobierały wizę w ambasadzie RFN w Warszawie lub uzyskiwały zezwolenie pobytu w tym mieście rozciągające się również na teren RFN.

Należy również wspomnieć o oddanym w roku ubiegłym Międzynarodowym Centrum Kongresowym. Ten potężny, jeden z największych w świecie kompleksów kongresowych jest często miejscem międzynarodowych sesji, konferencji, których organizatorami są instytucje mające swoją siedzibę w RFN. W takich sytuacjach należy bezwzględnie przestrzegać, zgodnie z postanowieniami Porozumienia Czterostronnego, aby zaproszenie do udziału w takiej imprezie było potwierdzone zaproszeniem ze strony Senatu Berlina Zachodniego, kierowanym bezpośrednio do wszystkich uczestników lub do organizatora danej imprezy. Podobne zasady powinny być przestrzegane przy międzynarodowych imprezach sportowych, których organizatorami nie są instytucje zachodniobierlińskie.

III Sekretarz Misji
^fTadeusz Kozieł^f

AMSZ, DPWkiN 18/84, w. 2

47

*25 lipca, szyfrogram ambasady w Londynie do wiceministra
handlu zagranicznego i gospodarki morskiej w sprawie trudności
w eksporcie samochodów osobowych do Wielkiej Brytanii*

T a j n e

Szyfrogram Nr 1038/III
z Londynu, nadany 25.7.80, 12.00

Długosz

Wasz 6539¹³².

Przeprowadziliśmy rozmowy w Dep. of Trade oraz Zrzeszeniu Producentów i Dystrybutorów Samochodów – które wniosło formalnie sprawę. Rysuje się możliwość zapobiegnięcia rozpoczęciu postępowania antydumpingowego na fiata 125 P, polonez nie objęty dyskusją. Będziemy kontynuować rozmowy przy ew. udziale Polmot i importera, którzy są członkami SMMT. Będziemy informować na bieżąco.

/–/ Kucharski

AMSZ, ZD 29/82, w. 10, t. 83

¹³² Szyfrogramem nr 6539 z 18 lipca wiceminister Długosz polecał ambasadzie w Londynie: „W związku z pojawiającymi się informacjami w prasie brytyjskiej o zamiarze zwrócenia się brytyjskich producentów do Komisji EWG w sprawie przeprowadzenia dochodzenia dot. praktyk dumpingowych ZSRR i Polski w zakresie sprzedaży samochodów osobowych prosimy o Waszą opinię na temat realności zagrożenia ewentualnym postępowaniem antydumpingowym”; AMSZ, ZD 29/82, w. 10, t. 86.

48

*25 lipca, notatka służbowa Zarządu II Sztabu Generalnego WP
w sprawie Polskiego Kontyngentu Wojskowego w UNDOF*

Dnia 25.07.1980 r.

hT A J N E h

NOTATKA SŁUŻBOWA

dot. oficjalnych stanowisk w UNDOF członków grupy „GOLAN”

Decyzją Szefa Głównego Zarządu Szkolenia Bojowego Zarząd II Sztabu Generalnego WP uzyskał do wykorzystania dwa etaty w Polskim Kontyngencie Wojskowym w UNDOF.

Zarząd II wykorzystał przydzielone etaty zarówno w poprzedniej zmianie (grudzień 1979 – czerwiec 1980), jak i obecnej (czerwiec 1980 – grudzień 1980) obsadzając je swymi oficerami.

Przed oficerami Zarządu II wyjeżdżającymi do służby w PKW stawiane były zadania wywiadowcze zarówno w dziedzinie pracy operacyjnej, jak i informacyjnej. Zadania te realizowane były z pozycji oficjalnie zajmowanych stanowisk:

- oficer ds. remontów Kwatery Głównej UNDOF
- pomocnik szefa sztabu ds. operacyjnych i rotacji w Polskim Kontyngencie Wojskowym

Doświadczenia nabyte przez naszych oficerów w poprzedniej zmianie, jak i sygnalizowana sytuacja w zmianie obecnej pozwalają twierdzić, że dotychczas zajmowane stanowiska nie dają możliwości na prowadzenie działalności w pełniejszym zakresie.

W związku z powyższym proponuję, by oficerowie Zarządu II kierowani byli do służby w PKW w UNDOF na następujące stanowiska:

- szef służby inżynieryjnej Kwatery Głównej UNDOF (FEO HQ UNDOF)
- oficer transportowy Kwatery Głównej UNDOF (SOTN HQ UNDOF)

Zajmowanie tych stanowisk umożliwi naszym oficerom:

a) Rozwinięcie pełniejszej działalności operacyjnej wśród personelu Kwatery Głównej z faktu codziennych kontaktów służbowych i pozasłużbowych (zakwaterowanie w jednym rejonie). Zamieszkiwanie w Damaszku pozwoli na

bardziej naturalne kontaktowanie się z ludnością syryjską i prowadzenie wśród niej pracy typowniczo-werbunkowej.

b) Obaj wywiadowcy zamieszkując na terenie Kwatery Głównej będą mogli obserwować międzynarodowy personel Kwatery, poznawać panujące tam nastroje i opinie na temat konfliktu arabsko-izraelskiego oraz spraw wewnętrznych poszczególnych kontyngentów.

c) Stanowisko szefa służby inżynieryjnej UNDOF zapewni Zarządowi II dostęp do bieżących informacji o sytuacji UNDOF w rejonie działania misji, a także informacji o wewnętrznej, politycznej i wojskowej sytuacji w Syrii, Izraelu i Libanie, gdyż szef służby inżynieryjnej z racji swego stanowiska służbowego jako jedyna osoba z PKW uczestniczy w odprawach Kwatery Głównej, na których omawiane są powyższe tematy. Uprawniony jest on też do kontroli i nadzoru inżynieryjnego strefy buforowej obsadzonej przez poszczególne kontyngenty narodowe, co stwarza mu dogodne warunki do obserwacji rozmieszczenia i ruchu wojsk Syrii i Izraela w strefie buforowej i jej pobliżu.

d) Uplasowanie naszych oficerów w Kwaterze Głównej UNDOF umożliwi im większą swobodę poruszania się po Damaszku i nawiązywania kontaktów z obcokrajowcami oraz włączanie się do realizacji zadań stawianych przed rezydenturą „BALBEK”.

Pozwoli to również na bardziej dynamiczne, dostosowane do aktualnej sytuacji i realizowanych zadań wywiadowczych kierowanie ich osobami.

Proszę Obywatela Pułkownika o akceptację przedstawionej propozycji¹³³.

Ppłk ^fKazimierz Mizior^f

AIPN, 418/40

¹³³ W notatce służbowej z 9 października szef Oddziału VIII informował: „Oficerowie wyjeżdżający do służby w PKW wykonują zadania wywiadowcze zarówno w dziedzinie pracy operacyjnej, jak i informacyjnej. Oficerami tymi kieruje bezpośrednio zastępca attache wojskowego w Damaszku – kpt. Z. TARKA. Są oni należycie wykorzystywani do zbierania informacji, jak również do rozpracowywania kandydatów. Doświadczenia nabyte przez naszych oficerów w poprzedniej zmianie, jak i sygnalizowana sytuacja w zmianie obecnej pozwalają twierdzić, że dotychczas zajmowane stanowisko pomocnika szefa sztabu ds. operacyjnych i rotacji w PKW nie daje możliwości na prowadzenie działalności wywiadowczej. W związku z powyższym proponuję zamienić w/w stanowisko na etat starszego oficera logistyki-szefa transportu KG UNDOF. W wyniku tej zmiany obaj oficerowie będą zamieszkiwać na terenie Kwatery Głównej. Pozwoli to rozwinąć pełniejszą działalność operacyjną wśród personelu Kwatery Głównej, a także zapewni bardziej dynamiczne rozpracowanie uprzednio wytypowanych kandydatów. Sprawa ta była konsultowana z płk BUDNOWSKIM z Zespołu Operacyjnego ds. UNDOF i ustalono, że zamiana obecnie zajmowanego stanowiska na stanowisko proponowane jest możliwa i nie stanowi żadnego problemu”; AIPN, 418/40. Zob. też dok. nr 2.

49

*26 lipca, szyfrogram ambasady w Bagdadzie
do wiceministra handlu zagranicznego i gospodarki morskiej
o stanie realizacji polskich inwestycji w Iraku*

T a j n e
Specjalnego znaczenia

Szyfrogram Nr 1044/III
z Bagdadu, nadany 26.7.80, g. 12.30

Karaś

^hW załatwianiu Waszej 6380 z 12.7. br.^h

1. Informacja o realizacji większych obiektów wg stanu na 30.6.80:

a) zaporą Basrah – wartość 87 mln. zł dew. Opóźnienie w realizacji wynosi aktualnie 16 miesięcy. Niezakończona sprawa akceptacji przez klienta elementów konstrukcji stalowych śluzy. Dostawy konstrukcji stalowych FUD niekompletne i złe jakościowo. Na złożoną tut. min. irygacji notatkę przez min. Dąbrowskiego brak na razie odpowiedzi. Bez akceptacji konstrukcji przez inwestora niemożliwe kontynuowanie zasadniczych prac i określenie terminu zakończenia budowy,

b) Abu Ghraib – wartość 390 mln. zł dew., upływ czasu 22 procent, zaawansowanie sprzedaży powyżej 2 procent. Postęp prac niezadowalający. Budowa nie realizuje założeń planowych. Zagrożone wykonanie obniżonego do 55 mln. zł dew. tegorocznego planu. Brak frontów robót, przez co podstawowe maszyny i sprzęt są niewykorzystane. Niska wydajność pracy. Dotychczasowe liczne kontrole i wizyty budowy nie przynoszą widocznych rezultatów. W czasie pobytu min. D.¹³⁴ opracowano „program naprawy”, którego pełna realizacja mogłaby polepszyć sytuację na budowie. Zalecenia w części Budimexu są realizowane, natomiast ze strony gen. wykonawcy brak widocznych działań,

c) cegielnie – wartość 45 mln zł dew. Prace budowlano-montażowe – podwykonawstwo dla firm włoskich. Upływ czasu 74 procent, zaawansowanie sprzedaży 20 procent. Opóźnienia w zaopatrzeniu budów w sprzęt zaplecza, ludzi. Niewłaściwa organizacja gen. wykonawców, klient ograniczył prace budowlane tylko do cegielni Diwanayah stwierdzając, że wobec zaistniałych opóźnień Budimex nie ma możliwości wykonania prac w terminie na obiektach. Kolejne uzgodnienia terminów z klientem nie są dotrzymywane. Zachodzi

¹³⁴ Mowa o wizycie wiceministra budownictwa i przemysłu materiałów budowlanych Witolda Dąbrowskiego.

obawa wyeliminowania i z drugiej cegielni. Bez zdecydowanej poprawy grożą poważne straty,

d) kontrakty Ishaci 9.10, Ramadi, łączna wartość 230 mln zł dew., upływ czasu 35–58 procent. Zaawansowanie sprzedaży od 12 do 28 procent. Stan realizacji trzeba uznać za niezadowolający. Budowy mają kłopoty z zaopatrzeniem w materiały, części zamienne, właściwy sprzęt i ludzi. Konieczne ustabilizowanie produkcji, co pozwoliłoby na odrabianie zaległości,

e) 3 wytwórnie betonów komórkowych. Upływ kontraktowego czasu wynosi ponad 50 procent, a zaawansowanie wykonania około 10 procent.

Na placach budowy plan czerwca nie został wykonany z powodu braku ludzi i dostaw m.in. materiałów budowlanych, konstrukcji stalowych, sprzętu i części zamiennych oraz trudności z uzyskaniem cementu. Nie wykonano również zaplanowanych robót na zapleczu socjalnym i technicznym.

W lipcu przybyło na budowy około 120 pracowników i nastąpiła poprawa w dostawach cementu,

f) wapiennik – sytuacja na budowie nie uległa poprawie. W dalszym ciągu brak jest dostaw sprzętu i środków transportowych oraz niedostatki materiałowe, np. stali zbrojeniowej i profilowej, tarcicy, sklejk, blachy oraz cementu. Niewystarczająca jest również obsada budowy, szczególnie brakuje cieśli, murarzy i zbrojarzy-betoniarzy.

W sprawie 3 WBK i wapiennika zalecenia poczynione w czasie wizyty min. D. w części krajowej jeszcze na budowach niewidoczne,

g) pompownie: Nai, Ramadi I i II, Nahar Sagd, wartość łączna kontraktów ca 45 mln zł dew., upływ czasu od 45 do 70 procent, zaawansowanie 5–18 procent. W ostatnim miesiącu sytuacja nie uległa poprawie. Brak koordynacji i koncepcji realizacyjnej ze strony gen. wykonawcy i wykonawców. Wysyłki maszyn i urządzeń są opóźnione. Wysyłka sprzętu budowlano-montażowego w niedostatecznej ilości oraz niewłaściwej jakości.

Powyższe sprawy były przedmiotem oficjalnego listowego wystąpienia ambasadora do min. Głazura w końcu kwietnia br.

2. Samochody PKS-u dowożące ładunki na budowy w Iraku mają bardzo często nieuzasadnione przestoje przy rozładunku, powodujące poważne straty. Przeciętny uzasadniony postój samochodu pod rozładunkiem wynosi 2–3 dni. Przestoje naszych, podczas gdy firmy zachodnioeuropejskie są w stanie zapewnić rozładunek swoich samochodów w ciągu 1 dnia.

Podstawowe przyczyny przestojów:

– niewłaściwe wystawianie dokumentów przewozowych przez CHZ i dostawców, tzn. niezgodności specyfikacji z kontraktem, niezgodności ładunku

z dokumentami i uzyskanymi licencjami, brak dokumentów w ogóle, dokumenty wystawione w języku polskim,

– łączenie na jednym samochodzie przesyłek do odprawy warunkowej i ostatecznej, łączenie przesyłek dla odbiorców prywatnych z przesyłkami odbiorców państwowych, łączenie dużych partii zbiorowych dla dużej liczby odbiorców,

– opóźnione dostarczanie dokumentów przez CHZ oraz opóźnione awizacje o wysyłce samochodów z Polski,

– słaba obsada służb spedycyjnych w przedsiębiorstwach realizujących tutaj kontrakty.

BRH sygnalizowało sprawę Dep. Kontroli i Koordynacji Prawnej MHZiGM oraz oddziałom CHZ realizującym obiekty i roboty w Iraku.

Ostatnio notowana pewna poprawa w tym zakresie nie może zadowalać i niezbędne kroki powinny być podjęte przez krajowe przedsiębiorstwa odpowiadające za wysyłkę dostaw¹³⁵.

/–/ Mędlewski

AMSZ, ZD 29/82, w. 2, t. 9

¹³⁵ Szyfrogramem z 10 września skierowanym do wiceministra handlu zagranicznego i gospodarki morskiej Antoniego Karasia ambasada w Bagdadzie zawiadamiała: „Melduję, że w dniu 9.9.br. został podpisany kontrakt na budowę odcinka autostrady w Iraku. Wartość kontraktu 925 mln zł dewizowych. Długość odcinka 145 km. Czas realizacji 36 miesięcy. Eksporterem i generalnym realizatorem jest CHZ «Dromex» – resort komunikacji. Jest to największy polski kontrakt eksportowy podpisany dotąd na rynku irackim”; AMSZ, ZD 29/82, w. 2, t. 9.

50

*[przed 27 lipca], notatka ambasady w Dar es Salaam
o sytuacji duchowieństwa polskiego w Tanzanii (fragment)*

Poufne

KLER POLSKI W TANZANII NA TLE ŻYCIA RELIGIJNEGO

[...] ¹³⁶

3. Kler polski w Tanzanii

W Tanzanii pracuje obecnie na misjach ponad 30 księży zakonnych, diecezjalnych i siostr z Polski. Jest to największe po Zambii skupisko kleru polskiego w tym regionie Afryki. W Zambii też dodatkowo pracuje kilkunastu księży spośród starej Polonii, w Tanzanii wszyscy duchowni są obywatelami PRL na paszportach konsularnych.

Wszyscy oni są kierowani przez Centralne Biuro Misyjne w Warszawie, przed przybyciem około rok przebywają w W. Brytanii (Język angielski), a następnie na miejscu przechodzą kilkumiesięczny kurs intensywnego nauczania swahili w specjalnym ośrodku szkoleniowym prowadzonym przez kler. Każdy z nich melduje się niezwłocznie w naszej placówce, gdzie przeprowadzamy dłuższe kurtuazyjne rozmowy, oraz podejmuje starania o wymianę paszportu krajowego na konsularny (nie zawsze w swym paszporcie ma klauzulę wymiany na paszport konsularny).

Gros naszego kleru w Tanzanii to księża ze zgromadzenia Salwatorianów (19 osób), którzy pracują w 9 misjach na południu kraju (diecezja Nachingwea nad granicą z Mozambikiem), w najbiedniejszej, bardzo zacofanej i w zasadzie animistyczno-islamskiej części Tanzanii. Obok nich w tejże diecezji pracuje 8 siostr (Salwatorianki i Marianki), przeważnie w szpitalnictwie, szkołach i zakładach opiekuńczych.

Pierwsi polscy Salwatorianie przybyli tutaj przed 12 latami, kilku z nich pracuje ponad 10 lat. Dwu nie wytrzymało olbrzymich trudów pracy i niewygód i w ub. roku wyjechało do USA i Australii. W roku bieżącym przyjechało 5 nowych, młodych Salwatorianów, przy czym jeden, Kowalski Wojciech, po raz pierwszy pozostanie w stolicy, gdzie będzie wykładowcą w tut. Wyższym Seminarium Duchownym.

Obecnie nasi Salwatorianie stanowią najliczniejszą grupę wśród białych księży misjonarzy na południu kraju, pozostali wg. narodowości to: Amerykanie

¹³⁶ Pominięto fragment dotyczący sytuacji wewnętrznej Tanzanii.

(na czele z biskupem diecezji, w 23 z 25 biskupami są już Tanzanijczycy), RFN-cy, Włosi, Francuzi, Holendrzy, Irlandczycy i Szwajcarzy.

W pierwszych latach bytności tutaj naszego kleru ich stosunki z pozostałymi misjonarzami układały się bardzo źle. Traktowano ich jako przebranych agentów komunistycznych, szpiegów K.G.B. itp. Obecnie stosunki te są dość poprawne. Swą ofiarną pracą duszpasterską, szacunkiem wśród ludności i władz miejscowych zdobyli sobie uznanie, a nawet podziw większości obcego duchowieństwa. Można przyjąć jako zasadę, że nasi księża wyróżniają się spośród innych: skromnością w stylu bycia i życia, serdecznym stosunkiem dla biednej ludności, dużą pracowitością i zaradną gospodarnością. Misje prowadzone przez Polaków, mimo bardzo ograniczonych środków finansowo-materialnych w porównaniu z RFN-imi i amerykańskimi, wyróżniają się troską o najbiedniejszych, prowadzą i rozszerzają takie strefy działania jak: zaopatrzenie w wodę (studnie, zbiorniki na wodę deszczową), uprawę roli, wprowadzanie kultur rolnych, opieka zdrowotna (profilaktyka, położnictwo), prosta mechanizacja prac rolnych i gospodarczych oraz sposób przygotowywania ciepłej strawy.

Niezmierznie wzrósł prestiż kleru polskiego wśród wszystkich po wyborze ostatniego papieża i jego wizycie w Polsce i działalności na arenie międzynarodowej. Sprzyjały też tej „metamorfozie” w stosunku zachodniego kleru do naszego również: działalność naszej placówki w CD i praca konsularna wobec obcego kleru (wizy, materiały propagandowe o Polsce), życzliwszy stosunek ambasad USA (żona nowego Ambasadora – Polka, z-ca jego pracował w końcu lat 60-tych w PRL), RFN i Włoch oraz Watykanu do obcowania ich duchownych z tymi zza „żelaznej kurtyny”. Świeckie władze centralne i regionalne kraju niejednokrotnie dają wyraz swego głębokiego zadowolenia z postawy i pracy naszego kleru. Paru tanzanijskich dostojników kościelnych było lub wybiera się do naszego kraju (biskup Musomy – Anthony Mayala na zaproszenie kard. Macharskiego w celu m.in. proszenia o przysłanie mu nowych naszych misjonarzy i podziękowania za wkład kleru polskiego) – vide nasze clarisy 262 i 278 z b.r.

Jeden z Salwatorianów ks. Józef Juros został wybrany prowincjałem na całą Tanzanię. On i paru innych zamieścili bardzo życzliwe krajowi materiały o kościele katolickim w Polsce w tutejszej prasie katolickiej. Ks. Juros w wywiadzie radiowym z Prezydentem nie omieszkiał zaznaczyć, że jest Polakiem, po czym Nyerere ciepło wyraził się o polskim duchowieństwie i Polsce.

Aktualnie tylko 3-ch księży diecezjalnych przebywa w Tanzanii, w diecezji Musoma nad jez. Wiktorii. Trzech innych opuściło kraj na przestrzeni ostatnich dwu lat: jeden przeniesiony do Senegalu (Ryszard Góral), ks. Eugeniusz Dziurczak (narodowości słowackiej, obcy krajowi i skonfliktowany z władzami kościelnymi i klerem polskim) wyjechał do USA (pracuje w środowisku emigracji z CSRS) oraz ks. Jan Krawczyk. Ten ostatni był proboszczem na przedmieściu Dar, utrzymywał bliski kontakt z placówką, bardzo życzliwy nam, wpadł

w konflikt z tut. klerem włoskim, diecezją krakowską, odmówił udzielenia ślubu staremu Polonusowi przybyłemu z kraju bez uprzedniego zawarcia związku małżeńskiego w naszej placówce¹. Rozgoryczony biurokracją swych władz kościelnych popadł w tarapaty osobiste i wg. naszego rozeznania przebywa obecnie na Sardynii wraz ze swą znajomą włoską siostrą zakonną.

Również księża diecezjalni, podobnie jak Salwatorianie i siostry zakonne, w zdecydowanej masie pochodzą ze Śląska, rzadziej z Krakowskiego i innych regionów kraju. Inicjatorem wysłania ich do Tanzanii była diecezja krakowska z jej byłym szefem – Karolem Wojtyłą. Wielu z nich zna go dobrze osobiście (np. Salwatorianin Zenon Zgudziak).

W czasie urlopu (po 3 latach pracy misyjnej), który zawsze spędzają w kraju ojczystym, księża ci spotykają się nieraz z papieżem, częstokroć z dostojnikami, biskupami diecezji krakowskiej i katowickiej. Niektórzy z nich mają prelekcje dla przyszłych misjonarzy.

IV. Niektóre aspekty kontaktów placówki z tut. klerem polskim

Stosunki z klerem polskim, współpracę z nim i jego postawę oceniamy bardzo pozytywnie. Ludzi tych cechuje głęboka lojalność, poszanowanie urzędu polskiego i patriotyzm. Przy okazji sporadycznych przyjazdów do stolicy zawsze dobrowolnie, samorządnie zgłaszają się do Ambasady. Proszą nas o materiały o Polsce: wydawnictwa, prasę, fotosy, filmy. Z otrzymanych materiałów organizują na miejscach pokazy filmowe, gazetki ściennie, wystawki łącząc je okazjonalnie ze świętami narodowymi i kościelnymi. Placówka otrzymuje od nich zaproszenia na duże uroczystości kościelne, jubileusze i inne okazje (kiedy zapraszane są władze rządowe). Z uwagi na duże odległości od Dar i trudności komunikacyjne w ostatnich latach nikt z naszych pracowników nie odwiedził żadnego z dwu polskich skupisk kleru. Wydaje się, że należałoby w niedalekiej przyszłości odbyć wyjazd w teren polskich misjonarzy.

Kler nasz w rozmowach z nami wykazuje nie tylko dużą lojalność i patriotyzm, ale i bardzo chętnie dzieli się swymi wiadomościami, spostrzeżeniami i ocenami sytuacji społeczno-politycznej na swym terenie, co jest dla nas i bratnich ambasad bardzo cenne. Tylko dzięki temu placówka miała i ma dobre rozeznanie np. takich spraw politycznych, jak: wojskowe obozy szkoleniowe FRELIMO i ZANU na pld. kraju (gdzie spowiadano i odprawiano msze dla partyzantów), strefa przyfrontowa na pograniczu z Ugandą, ruch graniczny (nieformalny) z Mozambikiem i Kenią, dane personalne o wielu dygnitarzach rządowych, realizacja posunąć centralnych w terenie i t.p.

Wiele materiałów, np. albumy, wydawnictwa o Polsce, które dostajemy w minimalnych ilościach, poprzez nasz kler dociera do prezydenta Nyerere i innych dostojników rządowych przy okazji ich bytności na miejscach w czasie uroczystości regionalnych. Placówka wysoko ceni sobie użyteczność

kontaktów z naszym klerem. Dziesiątki tysięcy Tanzanijczyków, jeśli nie setki, po raz pierwszy styka się ze słowem Polska poprzez swego duchownego Polaka. Ich wkład w propagowaniu Polski jest znaczny, a ofiarna praca misyjna i stosunek do Ojczyzny zasługują na wysoką ocenę.

Opracował I Sekretarz Ambasady
^fPaweł Gruk^f

AMSZ, Dep. V 25/85, w. 8

51

*28 lipca, szyfrogram misji wojskowej w Berlinie Zachodnim
o wypowiedziach nadburmistrza i reakcjach na planowaną wizytę
I sekretarza KC PZPR w RFN*

Tajne

Szyfrogram Nr 1103/III
z Berlina Misji, nadany 28.7.80, g. 14.50

Fekecz

1) Stobbe w ostatnim okresie czasu zaangażował się w sprawy, które zgodnie ze stanowiskiem trzech mocarstw zachodnich, jak i z postanowieniami Układu Czworostronnego nie mieszczą się w jego kompetencjach wynikających ze statusu Berlina Zachodniego. Wiadomo nam, że USA dość energicznie zareagowały na wypowiedź Stobbego, iż za bezpieczeństwo BZ odpowiedzialne są nie tylko trzy mocarstwa, lecz także RFN. Reakcja USA wynikała z dwuznaczności wypowiedzi Stobbego, nie wykluczającej militarnej odpowiedzialności RFN za bezpieczeństwo BZ. Następna wypowiedź Stobbego, o konieczności rozszerzenia geograficznego zakresu działania NATO, wywołała reakcję także ZSRR. Komentarz agencji Nowosti idzie wyraźnie w kierunku pomniejszenia roli Stobbego, którego wręcz nazywa się „szefem administracji miasta posiadającego specjalny status polityczny”, i podkreślenia odpowiedzialnej roli 3 mocarstw.

2) W rozmowach uzyskujemy potwierdzenie komentarzy prasowych, iż spotkanie Gierek-Schmidt poświęcone będzie – zgodnie z życzeniem obu rozmówców – sprawom politycznym ogólnego zakresu, a zbliżony pogląd obu przywódców w tych sprawach ma stworzyć atmosferę sprzyjającą

finansowo-ekonomicznym decyzjom prywatnych banków i konsorcjów oraz ułatwić uchwałę rządu RFN w sprawie gwarancji dla tych decyzji.

3) Przedmiotem dyskusji jest również fakt, że spotkanie Gierek-Schmidt poprzedzi rozmowę Schmidta z Honeckerem. Uważa się, że nie jest to prosta sprawa kalendarzowego programu obu polityków, lecz uznanie przez Schmidta roli głównych państw KS, w tym Polski, odnośnie sprawy stosunków między dwoma państwami niemieckimi.

/-/ Czarnecki

AMSZ, ZD 29/82, w. 3, t. 19

52

28 lipca, szyfrogram ambasadora w Addis Abebie: spór dotyczący udziału PEZETEL w przetargu na usługi agrolotnicze w Etiopii

T a j n e

Szyfrogram Nr 1128/III
z Addis Abeby, nadany 28.7.80, g. 17.00

Kułaga

Wasz 6167¹³⁷.

1) Wasza depesza jest niczym innym jak tylko tłumaczeniem się z przegranego przetargu i utraty przez PEZETEL tradycyjnego rynku dewizowego w Etiopii. W aktualnej sytuacji gospodarczej naszego kraju należy nam wygrać przetargi i zdobywać rynki, a nie tłumaczyć się pięknymi sformułowaniami

¹³⁷ Wiceminister Karaś i wiceminister Kułaga przekazywali ambasadorowi Greli szyfrogramem nr 6167 z 3 lipca: „W oparciu o informacje Pezetel sprawa przetargu na usługi agrolotnicze przedstawia się następująco: 1. Pezetel nie był zainteresowany kontraktem przy niezmienionym od trzech lat poziomie cen, tym bardziej że już w roku ubiegłym ceny te traktował jako promocyjne dla akwizycji samolotów. W br. możliwość sprzedaży samolotów uważa za nierealną. 2. Delegat Pezetel wraz z przedstawicielem BRH zwracali uwagę przedsiębiorstwu bułgarskiemu, że nie powinno ono konkurować o niepodzielny rynek etiopski. W efekcie Bułgarzy uzyskali kontrakt przy tych niekorzystnych cenach. Ponadto w warunkach omawianego kontraktu są dodatkowe elementy istotnie obniżające w br. jego opłacalność, jak tereny położone ponad 2300 m n.p.m. 3. Wasze przypuszczenia odnośnie sprzedaży samolotów Bułgarom nie pokrywają się z faktami, aczkolwiek mamy w tym względzie

z przegranych. Jeśli – Waszym zdaniem – PEZETEL nie był w pełni zainteresowany przetargiem, to nie należało tracić dodatkowo paru tysięcy dolarów na podróż w tej sprawie.

2) Moje depesze miały na celu zwrócenie uwagi na zaistniałe zjawisko i ew. przyczyny oraz na brutalną konkurencję, do jakiej doszło z Bułgarami, czemu należy w przyszłości zapobiec, działając odpowiednimi instrumentami politycznymi i handlowymi. Miałem wyłącznie na myśli dobro Polski Ludowej i proszę nie podkładać mi innych podtekstów, które podsuwają Wam biurokraci we własnej obronie. Dziwi mnie bardzo, że osobiście zaangażowaliście się w obronę przegranego przetargu¹³⁸.

/-/ Grela

AMSZ, ZD 29/82, w. 1, t. 1

53

28 lipca, pismo ministra spraw zagranicznych do ministra spraw wewnętrznych na temat poprawy łączności z placówkami zagranicznymi

Warszawa, dnia 28^e lipca 1980 r.

TAJNE Spec. Znacz.

Minister Spraw Wewnętrznych
Towarzysz Gen. Dyw. St. KOWALCZYK

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 31 maja 1974 r.¹³⁹ nałożyło na Ministerstwo Spraw Zagranicznych obowiązek zapewnienia łączności

określone obowiązki w RWPG i będziemy je realizować. 4. Wasze informacje o wartości ^homawianego^h kontraktu są nieścisłe. Rzeczywista wartość – nie 300, a około 135 tys. US dolarów. [...] W świetle powyższego brak uzasadnienia dla nadawania sprawie rosnącej rangi kolejnymi depeszami i prezentowania pochopnych wniosków personalnych. Prosimy w przyszłości o bardziej wnikliwe i wszechstronne badanie spraw przed ich przekazywaniem do kraju”; AMSZ, ZD 29/82, w. 1, t. 2. Zob. też PDD 1980 styczeń–czerwiec, dok. nr 483.

¹³⁸ W odpowiedzi szyfrogramem z 31 lipca minister Wojtaszek instruował: „Zwracam Wam uwagę na niedopuszczalność polemiki w stylu zaprezentowanym w depeszy”; AMSZ, ZD 29/82, w. 1, t. 2.

¹³⁹ PDD 1974, aneks I.

kierownictwu Partii i Rządu oraz wszystkim zainteresowanym resortom, instytucjom oraz organizacjom politycznym i społecznym naszego Państwa z placówkami zagranicznymi PRL.

Realizując postanowienie Rady Ministrów MSZ dostosowuje, w miarę przydzielanych środków, swój system łączności do wykonywania zwiększonych zadań i obecnie korzysta z niego już ponad 350 użytkowników w kraju.

Udostępnienie systemu łączności MSZ dla wszystkich zainteresowanych użytkowników spowodowało wzrost roli łączności MSZ w realizacji całokształtu stosunków PRL z zagranicą oraz podniesienie wymagań odnośnie do wiarygodności i niezawodności łączności.

Spełnienia tych wymagań nie można zapewnić w ramach istniejącego w MSZ stacjonarnego Ośrodka Łączności. Istnieje pilna potrzeba uruchomienia alternatywnego Ośrodka Łączności, charakteryzującego się dużą mobilnością, zdolnego do pracy w różnych sytuacjach oraz w czasie wojny.

Można to zrealizować poprzez utworzenie ruchomego węzła łączności na zasadach wojskowych.

W wyniku analizy różnych możliwych rozwiązań problemu oraz biorąc pod uwagę coraz bardziej owocną i rozszerzającą się współpracę między naszymi resortami doszliśmy do wniosku, że najlepiej byłoby utworzyć w ramach Nadwiślańskich Jednostek Wojskowych podległych resortowi Spraw Wewnętrznych kadrowy pododdział łączności, bez tworzenia nowych komórek dowódczych i technicznych. Pododdział ten, w składzie około 30 osób, stanowiłby uzupełnienie istniejącego stacjonarnego Ośrodka Łączności, a w okresie wojny, po uzupełnieniu, przejąłby obsługę całego systemu łączności MSZ.

Przedstawiając powyższe, uprzejmie proszę Towarzysza Ministra o stanowisko co do możliwości zrealizowania naszych propozycji.

Jednocześnie proponuję, aby w przypadku pozytywnej decyzji Towarzysza Ministra szczegóły organizacyjne związane z utworzeniem pododdziału łączności opracowane zostały przez Departament Łączności MSZ i Dowództwo Nadwiślańskich Jednostek Wojskowych MSW.

^fEmil Wojtaszek^f

AMSZ, GM 6/97, w. 1

54

*29 lipca, szyfrogram ambasadora w Moskwie
o działaniach ZSRR
w sprawie spotkania KBWE w Madrycie*

T a j n e
Specjalnego znaczenia

Szyfrogram Nr 1110/III
z Moskwy, nadany 29.7.80, g. 9.00

Natorf

Z rozmowy Paciorkowskiego z Adamiszynem.

Po spotkaniu w Pradze MID zaktywizował konsultacje w sprawie spotkania w Madrycie. Ostatnio odbyły się konsultacje z Belgami, Szwajcarami i Francuzami. Rozmówcy stwierdzali, że w Madrycie będzie trudniej osiągnąć pozytywne rezultaty niż w Belgradzie. Radzieccy mają podobne informacje jak my, że niektóre państwa zachodnie, z USA i Anglią na czele, dążą do przekształcenia spotkania w arenę konfrontacji i oskarżeń pod adresem ZSRR i innych KS. Większość jednak państw europejskich chce tego uniknąć. ZSRR jest zainteresowany w osiągnięciu postępu we wszystkich trzech koszykach. Jeśli jednak zostanie do tego zmuszony, to podejmie walkę w oparciu o szeroką i niezbitą dokumentację, wykaże, kto nie realizuje postanowień AK.

Na przedstawiciela ZSRR na spotkanie przygotowawcze do Madrytu został wyznaczony ambasador ZSRR w Hiszpanii Dubinin.

/-/ Olszewski

AMSZ, ZD 29/82, w. 11, t. 97

55

*30 lipca, szyfrogram ambasadora w Pekinie
o rozmowie z wicepremierem ChRL*

T a j n e

Szyfrogram Nr 1182/III
z Pekinu, nadany 30.7, g. 13.00

Wojtaszek

28 lipca przyjął mnie z pożegnalną wizytą wicepremier Ci Peng-fej (który jest zarazem kierownikiem Wydziału Międzynarodowego KC KPCh). Rozmówca poinformował:

1. Przewidywana na sierpień III sesja OZPL zajmie się sprawozdaniem z pracy rządu, uchwali plan gospodarczy na lata 1980–81 oraz podejmie decyzje dotyczące reform i innych zmian strukturalnych. W celu stworzenia warunków dla przyspieszenia rozwoju Chiny dokonują obecnie regulacji gospodarki i podejmują reformę systemu ekonomicznego. W następstwie tych przedsięwzięć, jak też na skutek niedoboru energii obecnie nie w pełni są wykorzystane posiadane moce produkcyjne, ograniczane są też plany inwestycyjne.

Porządkowanie sfery produkcji powoduje potrzebę regulacji handlu, zarówno wewnętrznego, jak i zagranicznego, tudzież zmiany form HZ. „Wkraczamy w trudny, przejściowy okres, w którym importować będziemy mniej, a opierać się głównie na posiadanych mocach”.

2. Jeśli idzie o stosunki bilateralne, strona chińska ocenia, że w ostatnich 4–5 latach nastąpił rozwój, zwłaszcza w dziedzinie handlu. „Nie jesteśmy jednak pewni – stwierdził – czy w najbliższych latach zdołamy utrzymać osiągnięty poziom obrotów (435 milionów sfr). Chcemy tę sprawę jasno przedstawić. Dobrze byłoby, aby wspólnie zastanowić się, jak przebrnąć przez ten okres. Przewidujemy, że po zakończeniu regulacji nasze potrzeby importowe ponownie wzrosną”. „Oprócz stosunków gospodarczych – zaznaczył – warto, aby obie strony rozważyły rozwój stosunków w innych dziedzinach. Ze strony chińskiej przeszkody nie wydają się duże. Widzimy zarówno możliwości otwartej wymiany wizyt, wizyt prywatnych, jak i kontaktów za pośrednictwem społecznych stowarzyszeń i organizacji”. „Intencją strony chińskiej w każdym razie jest rozwijanie z Polską stosunków między państwowych. Opowiadamy się za poprawą tych stosunków. W ostatnich latach pod adresem Waszej partii i narodu nic złego nie mówiliśmy. Żywimy nadzieję na wspólne w tym kierunku wysiłki”.

3. Korzystając ze wzmianki rozmówcy o partii zwróciłem uwagę, że jego słowa rozmiągają się z praktycznym postępowaniem. Poprzez przyjmowanie

i prezentowanie Mijala¹⁴⁰ – zwłaszcza w okresie działania „czwórki”¹⁴¹ – jako tzw. sekretarza generalnego rzekomej KPP faktycznie kwestionowali kierowniczą rolę naszej partii. A przecież zdają sobie niewątpliwie sprawę, że M. nie ma w naszym społeczeństwie najmniejszego oparcia. Podkreśliłem, że moje słowa nie stanowią żadnej oficjalnej interwencji (bo moje władze nie przywiązują do sprawy M. żadnego znaczenia). Prezentuję osobiste odczucia odnośnie niekonsekwencji ich postępowania. W odpowiedzi rozmówca stwierdził: „Mijał nadesłał swe materiały do agencji Sinhua z prośbą o opublikowanie i Sinhua je zamieszczała. Nie ma on u nas wpływów. Wiemy, że nie ma wpływów w Europie. Nie traktujemy go jako kogoś wpływowego w Polsce”. Rozmówca był wyraźnie zaskoczony i zakłopotany tą sprawą.

4. Na pytanie o miejsce KS Europy Wschodniej w polityce Chin w najbliższych latach rozmówca odrzekł: „Chiny zawsze przywiązywały wagę do Europy Wschodniej. I tak czynić będą w przyszłości. Większe zmiany nie nastąpią. O to możecie być spokojni”.

5. Rozmowa wskazuje, że Chińczycy wykorzystali wizytę dla udzielenia przede wszystkim autorytatywnej odpowiedzi na nasze obecne niepokoje i interwencje odnośnie perspektyw wymiany handlowej. Swą negatywną odpowiedź Chińczycy uzasadniają pozornie obiektywnymi czynnikami ekonomicznymi. W rzeczywistości niezależnie od manewru regulacji rosną ich obroty z zagranicą i rośnie import, zwłaszcza w dziedzinach priorytetowych, jak górnictwo, transport i komunikacja, rolnictwo i gałęzie z nim związane. Ograniczenia w handlu z Polską są więc częściowo spowodowane czynnikami pozaekonomicznymi. Wydaje się, że wobec KS Europy Chińczycy opracowują nową taktykę, prawdopodobnie obliczoną na rozszerzenie zakresu stosunków, na dyferencjację i w efekcie na:

a) zwiększenie obecności politycznej Chin w E.W.;

b) wykorzystanie KS w procesie własnej modernizacji poprzez nowe formy stosunków gospodarczych. Dotychczasowa prosta wymiana zaczyna być więc traktowana jako instrument nacisku w celu wdrożenia nowej taktyki.

¹⁴⁰ Mowa o działalności Kazimierza Mijala, członka KC PZPR (1948–1959) i szefa URM (1952–1956), który utworzył sympatyzującą z maoizmem Komunistyczną Partię Polski. W 1966 r. nielegalnie przedostał się do Albanii, skąd nadawał audycje w języku polskim (Radio Tirana). W 1978 r. przeniósł się do ChRL; zob. dok. nr 292; zob. też PDD 1979, dok. nr 340.

¹⁴¹ Nawiązanie do aresztowania po śmierci Mao Zedonga jego najbliższych współpracowników (m.in. żony Jiang Qing), określanych mianem „bandy czworga”; zob. P. Długołęcki (red.), *Polskie Dokumenty Dyplomatyczne 1976* (dalej: PDD 1976), PISM, Warszawa 2008, dok. nr 359. W 1981 r. aresztowanych skazano na wieloletnie więzienie.

W obecnym stadium nowa taktyka wymaga dalszych obserwacji i badań oraz przygotowań do skoordynowanego działania. Może jednak otworzyć przed naszym handlem nowe możliwości.

/–/ Rychłowski

AMSZ, ZD 29/82, w. 15, t. 124

56

31 lipca, szyfrogram ambasadora w Hanoi o incydencie z udziałem korespondenta PAP i zagrożeniu bezpieczeństwa pracowników placówki

T a j n e

Szyfrogram Nr 1249/III
z Hanoi, nadany 31.7.80, g. 14.00

Fijałkowski – Roszkowski

W dniu 30 lipca około godziny 19.00 miało miejsce następujące zajście:

Korespondent PAP, Jerzy Barszczewski, powracający z podróży służbowej do Hajfongu w towarzystwie żony i syna z kierowcą i tłumaczem wietnamskimi, zaopatrzony w niezbędne przepustki MSZ i Komendy Milicji, został zatrzymany na moście przy wjeździe do Hanoi. W sposób obcesowy, używając groźby użycia broni, milicja wywlekła z samochodu i aresztowała kierowcę wietnamskiego. Rozległ się strzał. Los kierowcy nie jest znany (prawdopodobnie został postrzelony i ciężko pokaleczony). Korespondentowi uniemożliwiono porozumienie się z Ambasadą. Po pewnym czasie, wyznaczając przypadkowego człowieka z tłumu gapiów do kierowania pojazdem, milicja zezwoliła korespondentowi wraz z rodziną udać się do Ambasady. Wstępne wyjaśnienia wskazują, że ani tow. Barszczewski bądź członkowie jego rodziny, ani też kierowca czy tłumacz wietnamski nie popełnili najmniejszego wykroczenia. O zajściu informowaliśmy MSZ z prośbą o wyjaśnienie.

Oświadczenie Barszczewskiego i jego tłumacza Nguyen Minh Tien prześlę najbliższą pocztą.

Uważam, że wypadek ten, kolejny po licznych incydentach w rejonie naszych i innych bander statków spowodowanych przez władze porządkowe WRS w portach, a zakończonych użyciem broni i zastrzeleniem przez nie kilkorga dzieci wietnamskich oraz po ostrzelaniu naszego wozu z Kołakowskim

i Chojnackim na trasie Hajfong–Hanoi, o czym informowałem – jest dowodem potęgującego się napięcia wewnętrznego w WRS, coraz większej niepewności, rosnącej nerwowości i samowoli władz porządkowych i sprzeczności między wzniosłymi hasłami głoszonymi w WRS a rzeczywistym stanem, przypominającym raczej terroryzowanie ludności niż praworządność (o licznych wypadkach sygnalizowałem ustnie)¹⁴². Ostre reakcje władz są zapewne odpowiedzialnością na wzrost zagrożenia wewnętrznego państwa – patrz moja depesza nr. 199 z 24.7.80 r.¹⁴³

Niekorzystny rozwój sytuacji wewnętrznej w WRS, zamknięcie placu Ba Dinh przed Mauzoleum Ho Chi Minh dla publiczności, apele władz kierowane pod adresem dyplomatów o zachowanie ostrożności przy poruszaniu się w nocy po mieście itp. zaczynają wywoływać stan podekscytowania wśród szeregu pracowników naszej i innych placówek, gotowych rezygnować z zajmowanych stanowisk w WRS i wracać do kraju.

W mojej jednak ocenie obecna sytuacja nie wymaga jeszcze podejmowania lub aprobowania tak drastycznych decyzji.

/–/ Śliwiński

AMSZ, ZD 29/82, w. 7, t. 55

¹⁴² O zagrożeniu bezpieczeństwa w regionie ambasador w Hanoi informował także szyfrogramem z 11 kwietnia, przekazując wiadomości od ambasadora w Phnom Penh Sergiusza Mikulicza, który donosił: „Narasta fala kradzieży nocnych w tut. CD. Nam ukradziono z tarasu krzesła i wentylator, NRD-owcom parasole. W ambasadzie Bułgarii (rezydencja) codziennie w nocy grasują złodzieje. Ostatniej nocy doszło u Bułgarów do strzelaniny. Wzmoczyliśmy środki ostrożności. Kradzieży dokonują wyspecjalizowane grupy, w mundurach, z bronią. Kradną już przedmioty luksusowe, gardząc np. workami z ryżem”; AMSZ, ZD 29/82, w. 7, t. 55.

¹⁴³ Szyfrogramem nr 199 ambasador w Hanoi relacjonował: „Kierownictwo węgierskiej ambasady otrzymało od kierownictwa MSW WRS następujące poufne informacje nt. sytuacji wewnętrznej w Wietnamie: – W WRS obserwuje się poważny wzrost przestępczości kryminalnej i politycznej. Niepokojący jest zwłaszcza wzrost aktywności zorganizowanego podziemia kryminalnego w całym Wietnamie i jego rozszerzanie się na Laos i Kampuczę. [...] Notuje się również wzrost przestępczości politycznej i dywersji. [...] Zdaniem MSW WRS obserwuje się wzrost niezadowolenia wśród inteligencji na północy, która najdotkliwiej odczuwa skutki trudności ekonomicznych”; AMSZ, ZD 29/82, w. 7, t. 55.

57

31 lipca, okólnik dyrektora Departamentu V
w sprawie VII sesji nadzwyczajnej ZO ONZ

Warszawa, dn. 31 lipca 1980 r.

T a j n e

SZYFROGRAM Nr 6883^c

ALGIER – WASILEWSKI

BEJRUT – ZABŁOCKI

BAGDAD – ŻEBROWSKI

DAMASZEK – MATOSEK

KAIR – PIERZCHAŁA

RABAT – UMIEJEWSKI

TRYPOLIS – TRĘBICKI

^cTunis – Kociołek^c

Z N. Jorku. Ocena palestyńskiej sesji ZO ONZ¹⁴⁴.

W debacie wystąpiło 100 państw, w tym 23 Ministrów SZ, głównie arabskich i muzułmańskich. Sesja stanowiła kolejną fazę nacisków na Izrael i USA, wykazując ich znaczną i rosnącą izolację. Nie przyniosła jednak żadnej zmiany w stanowiskach głównych stron konfliktu. Zaznaczyło się odrębne stanowisko EWG, potwierdzone wstrzymaniem się od głosu nad rezolucją polityczną mimo amerykańskiej presji na rzecz negatywnego głosowania. 9-ka nie wyszła jednak poza deklarację wenecką, aby nie utrudniać Carterowi kampanii wyborczej. Mimo postępu OWP nie udało się w pełni zrealizować zakładanych założeń sesji. Do współautorstwa rezolucji nie przyłączyło się żadne państwo Frontu Stanowczości¹⁴⁵. Daje ona im jednak podstawę do kontynuacji presji i wznowienia sesji w dogodnym czasie. Szereg państw zachodnich w trakcie debaty wskazywało OWP na konieczność uznania Izraela dla uzyskania dalszego postępu.

^fTurbański^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 111

¹⁴⁴ Obrady VII sesji nadzwyczajnej ZO ONZ, dotyczącej kwestii palestyńskiej, rozpoczęły się 22 lipca.

¹⁴⁵ Mowa o tzw. Froncie Odmowy (The Steadfastness and Confrontation Front), utworzonym w 1977 r. przez Libię, Algierię, Syrię, Jemen Południowy i OWP jako protest przeciwko polityce prezydenta Egiptu wobec Izraela.

58

*31 lipca, szyfrogram ambasadora w Damaszku
o rozmowie z premierem Syrii*

T a j n e

Szyfrogram Nr 1289/III
z Damaszku, nadany 31.7.80, g. 14.30

Wojtaszek

Z wizyty pożegnalnej u premiera Al-Kassema.

Wysoko ocenił stanowisko Polski w zagadnieniach Bliskiego Wschodu, a w szczególności konfliktu arabsko-izraelskiego: jego konsekwencję i stałość.

„Znajdujemy się w jednym obozie i mamy jednych przeciwników” – stwierdził.

Podkreślił z zadowoleniem rozwój stosunków polsko-syryjskich w dziedzinie politycznej i gospodarczej w ostatnich latach. „Leżą one w interesie obu stron i służą sprawie pokoju”. Pragną ich rozszerzenia. Sytuację w świecie arabskim określił jako trudną. Główna przyczyna – zdrada Sadata.

Nie dramatyzował jej. Stwierdził, że zna naród egipski i wie, że nie będzie on bez końca znosił obecnej sytuacji. „Jest on jak Nil – spokojny, ale gdy wystąpi z brzegów, nie zna przeszkód”.

Nawiązywał do swojego pobytu w Polsce (przebywał 3-krotnie) i wyniesionych pozytywnych wrażeń.

Serdeczny i bezpośredni¹⁴⁶.

/–/ Matosek

AMSZ, ZD 29/82, w. 5, t. 41

¹⁴⁶ Ambasador Matosek był akredytowany także w Ammanie. Szyfrogramem z 25 czerwca informował o pożegnalnej rozmowie z księciem Hasanem: „Pozytywnie ocenił stan stosunków polsko-jordańskich w dziedzinie politycznej i gospodarczej. W ich rozwoju widzi rolę nawiązanych kontaktów osobistych na wysokim szczeblu. «Trzeba iść nadal po tej drodze». Zwrócił uwagę na zbieżność ocen obu krajów sytuacji na BW. Podkreślił wagę rozwiniętych stosunków Jordanii z tym regionem. Bliżej nie precyzował. Bardzo ciepło wspominał swoją wizytę w Polsce w 78 r. i znaczenie przeprowadzonych rozmów z tow. Babiuchem. Prosił o przekazanie dlań serdecznych pozdrowień”. Następnie szyfrogramem z 27 czerwca donosił o rozmowie z ministrem spraw zagranicznych Jordanii: „1. Wyraził się pochlebnie o stanie stosunków polsko-jordańskich w okresie ostatnich 3 lat. Podkreślał dążenie władz do ich dalszego rozwoju”; AMSZ, ZD 29/82, w. 5, t. 41.

59

*31 lipca, szyfrogram Departamentu III do ambasadora w Waszyngtonie
o rozmowie wiceministra Dobrosielskiego z ambasadorem USA
w sprawie Radia Wolna Europa*

Warszawa, dn. 31 lipca 1980 r.

Tajne

SZYFROGRAM Nr 6884^c

SPASOWSKI – WASZYNGTON

28 bm. Dobrosielski rozmawiał z Schaufele w sprawie audycji RWE.

Wyraził – w imieniu władz PRL – poważne niezadowolenie z faktu szczególnej ostatnio aktywizacji rozgłośni na odcinku polskim i treści nadawanych audycji. Nasiliła się w nich agitacja do antyrządowej działalności ^c*tzw.* ruchów dysydenckich, wzywanie do strajków, przekazywanie fałszywych informacji skierowanych przeciwko niektórym członkom BP, pomawianie o poważne różnice zdań w naszym kierownictwie, przedstawianie w fałszywym świetle stosunków polsko-radzieckich.

Minister podał przykłady audycji z 21–23 lipca („głównym problemem nie jest mięso, ale nieudolność rządu”; Manifest Lipcowy, „napisany, podpisany i drukowany w Moskwie” oraz określony jako „akt zdrady ugruntowujący radziecką dominację nad Polską”; zarzut brutalności milicji i SB, powracanie do wyjaśnionych spraw Chojeckiego i Zadrożyńskiego, fałszywe informacje o treści wystąpienia Kani w Gdańsku itp.). Ataki te stoją w jaskrawej sprzeczności z zapewnieniami przedstawicieli rządu USA, są niezgodne z AK KBWE, stanowią pogwałcenie zasady nieingerencji w sprawy wewnętrzne innych państw.

S. zapewnił, że uwagi przekaże do Waszyngtonu. Dodał, że audycje RWE nie oznaczają zmiany stanowiska rządu USA, który jest zainteresowany stabilizacją sytuacji w Polsce i rozwojem stosunków dwustronnych. Nawiązał do uprzednich propozycji Gronouskiego przekazywania im naszych uwag odnośnie audycji.

Przeprowadźcie w tej sprawie rozmowę na odpowiednim szczeblu w DS. Informujcie o reakcjach¹⁴⁷.

^f*Chabasiński*^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 19, t. 157

¹⁴⁷ Szyfrogramem z 7 sierpnia ambasador w Waszyngtonie odpowiadał: „Odbyłem dziś w Departamencie Stanu rozmowę z Robertem Barry [...]. Przedstawiłem nasze

60

*31 lipca, szyfrogram wiceministra Czyrka
do ambasadora w Moskwie
w sprawie kongresu naukowego w Garmisch-Partenkirchen*

Warszawa, dn. 31 lipca 1980 r.

T a j n e

SZYFROGRAM Nr 6888^c

MOSKWA – OLSZEWSKI

Wasz 237¹⁴⁸.

Podziękujcie radzieckim za informacje dot. Kongresu w Garmisch, zapewniając, iż w zrozumieniu złożonej sytuacji i problematyki obrad będziemy ^hpopierać ich w polemikach ^b*w nim brać obok ZSRR udział i* ^ckoordynować z nimi

niezadowolone Barry znał dokładnie przebieg tego spotkania. Przedstawił: – Schaufele przesłał im pełny raport, – w całości potwierdzają odpowiedź przekazaną Dobrosielskiemu przez Schaufele. Są zainteresowani w stabilizacji w Polsce i w rozwoju stosunków dwustronnych, – stwierdzają też, że Board of International Broadcasting, który kieruje RWE, zna stanowisko i nastawienie Departamentu Stanu wobec PRL. [...] Powtórzył znaną tezę o ograniczonych możliwościach o oddziaływaniu Administracji na BIB. Rozmowa polemiczna”; AMSZ, ZD 29/82, w. 18, t. 155. O sprawie RWE dyrektor Departamentu III Zdzisław Szewczyk informował ponownie ambasadora Spasowskiego szyfrogramem z 22 października: „17 bm. Dobrosielski przyjął Andrews’a i wskazał ponownie na szkodliwą propagandę amerykańskich środków masowego przekazu. Skoncentrował się głównie na RWE wskazując, że jej działalność jest niezgodna z normami prawa międzynarodowego, AK KBWE oraz z deklarowaną wobec nas polityką rządu USA. [...] D. odbył podobne rozmowy z ambasadorem RFN oraz charge ambasady brytyjskiej”; AMSZ, ZD 29/82, w. 19, t. 157.

¹⁴⁸ Ambasada w Moskwie donosiła szyfrogramem nr 237: „Wiedzą o tym, że w Kongresie po stronie zachodniej weźmie udział dużo uczonych i emigrantów o poglądach antysocjalistycznych i antyradzieckich, którzy szykują referaty i wystąpienia o wrogich nam treściach. Dlatego też zobowiązują swoją delegację do ofensywnego i aktywnego uczestnictwa i nieograniczania się tylko do wygłoszenia referatów. Liczą na aktywny udział w dyskusji polskich uczonych, którzy wielokrotnie pokazywali wysoki poziom naukowy i ideologiczny w polemice z naszymi przeciwnikami. [...] 20 bm. Szyszko i Paciorkowski przekazali Bondarence nasze wątpliwości w sprawie Kongresu [...]. Dziękując za to B. powiedział, że mają podobne do nas informacje i uważają, że sprawa wymaga głębokiego przemyślenia”; AMSZ, ZD 29/82, w. 11, t. 97.

działania, gdy podejmą decyzję o uczestnictwie. Odpowiednio przygotujemy naszą delegację. Zależy nam przeto na rychłych i wyczerpujących informacjach z rozmów Chromowa¹⁴⁹.

^fCzyrek^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 11, t. 98

¹⁴⁹ Szyfrogramem z 14 sierpnia ambasada w Moskwie przekazywała: „Uzyskaliśmy informację z Akademii Nauk ZSRR, że rezygnuje ona z udziału w kongresie w Garmisch Partenkirchen. Czekamy na oficjalne potwierdzenie tego przez MID. Nie wykluczamy, iż uwagi nasze na ten temat przyczyniły się do podjęcia tej decyzji”; AMSZ, ZD 29/82, w. 11, t. 97. Zob. też dok. nr 44. Ostatecznie delegacja polska nie wzięła udziału w obradach.

61

*1 sierpnia, szyfrogram ambasadora w Hanoi
o warunkach funkcjonowania placówki*T a j n e

Szyfrogram Nr 1292/III
z Hanoi, nadany 1.8, g. 12.00

Dembowski
Wasz 6791¹.

1) Po znacznych ograniczeniach wprowadzonych przez WRS oraz w związku z ograniczeniem i nieregularnością dostaw przez „Baltone” zamówionych przez nas artykułów spożywczych, jak też w związku z brakiem towarów na rynku wietnamskim (nasza depesza nr 197²) przeżywamy również poważne trudności. Dotyczy to zwłaszcza specjalistów polskich pracujących w WRS. Wydałem jednak dyspozycje okazania doraźnej jednorazowej pomocy Czurlejowi w postaci: 15 kg wędlin, 20 kg kaszy gryczanej, 15 kg mąki, 2 kg herbaty, 10 kg cukru, 5 kg soli, 10 kg dżemu oraz 25 kg konserw mięsnych i rybnych – łącznej wagi około 100 kg.

Ceny bardzo wysokie – według ustaleń „Baltony” plus wydatki na fracht morski i transport do Hanoi. Płatne w dongach lub w dolarach według kursu 1 dolar – 5.76 donga.

Wyżej wymieniony towar musi być przewieziony transportem ambasady (za zwrotem kosztów paliwa i obsługi) na lotnisko, zwolniony po odpowiednim pisemnym uzasadnieniu z opłat celnych przez Wietnamczyków i frachtem lotniczym dostarczony do Vientiane (opłata frachtu – 4,5 donga za 1 kg, można też płacić w dolarach – 0,75 dolara za 1 kg).

¹ Szyfrogramem nr 6791 dyrektor Departamentu Administracji, Finansów i Inwestycji Zbigniew Dembowski przekazywał ambasadorowi w Hanoi: „W związku z sytuacją ^hpolityczną ^h‘w Laosie’ prosimy o informacje, czy macie możliwości wysłania frachtem lotniczym do Vientiane mąki, ryżu, fasoli, herbaty, cukru i t.p.”; AMSZ, ZD 29/82, w. 7, t. 55.

² Ambasador w Hanoi informował szyfrogramem nr 197 z 23 lipca: „W WRS istnieją dwa systemowe źródła zaopatrzenia: a) główne źródło zaopatrzenia ludności – to system kartkowy. Na północy obowiązuje on od ponad 30 lat, na południu od 5 lat. [...] Ostatnio jednak na skutek spadku produkcji żywności, zwłaszcza ryżu (brak 4 mln ton dla pokrycia zaopatrzenia kartkowego), i wzrostu liczby ludności – władze WRS podjęły decyzję wyłączenia z systemu zaopatrzenia kartkowego mieszkańców miast nie zatrudnionych na stanowiskach państwowych lub spółdzielczych. [...] Pomocniczy system zaopatrzenia obejmuje sklepy dolarowe, komercyjne, handel wolnorynkowy i czarny rynek”; AMSZ, ZD 29/82, w. 7, t. 55.

Istnieje jednak niebezpieczeństwo rozkradzenia na lotnisku dostarczonych i przekazanych frachtem lotniczym towarów. W takim przypadku – kto ma pokryć straty i z jakich funduszy. Dlatego też sugeruję, by po odbiór w/w towarów przybyła osoba delegowana przez Czurleja.

Oczekuję pilnej odpowiedzi, gdyż na dłuższą metę nie mam możliwości przechowania w/w art. spoż. w ambasadzie, a więc będę zmuszony rozprowadzić je wśród specjalistów polskich pracujących w WRS. Istnieje możliwość bezpośredniego załatwienia przez Czurleja dostaw z „Baltony” via „Aeroflot”. Raz w tygodniu samolot radziecki ląduje w Vientiane. „Baltona” chętnie sprzedaje „za dolary”.

2) Uregulowania wymaga sprawa ubezpieczenia towarów kierowanych przez „Baltone” do Hanoi – na odcinku statek w Hajfongu – ambasada. W każdej chwili istnieje możliwość zrabowania przez elementy przestępcze na drodze do Hanoi przeznaczonych dla całej Polonii pracującej w WRS towarów.

Dostarczane one są dużymi partiami – raz na 1,5–2 miesiące i przewożone z portu do Hanoi wietnamskim transportem samochodowym.

Proszę o zorganizowanie ubezpieczenia dostarczanych nam towarów „Baltony” na w/w odcinku.

/–/ Śliwiński

AMSZ, ZD 29/82, w. 7, t. 55

62

1 sierpnia, notatka informacyjna z wizyty ministra spraw zagranicznych Jugosławii w PRL

Warszawa, dn. 1 sierpnia 1980 r.

T a j n e

NOTATKA INFORMACYJNA

o wizycie J. Vrhovca, Związkowego Sekretarza Spraw Zagranicznych SFRJ
(28–30 lipca 1980 r.)

Podczas wizyty w Polsce J. Vrhovec przeprowadził rozmowy w MSZ, został przyjęty przez Prezesa Rady Ministrów PRL E. Babiucha i Zastępcę Przewodniczącego Rady Państwa PRL T.W. Młyńczaka.

Rozmowy z J. Vrhovcem stanowiły kontynuację ważnego dialogu politycznego między PRL a SFRJ.

W toku rozmów główną uwagę poświęcono problemom międzynarodowym. Z prezentowanych przez J. Vrhovca poglądów na szczególną uwagę zasługują:

Ocena sytuacji w Europie – SFRJ jest zaniepokojona stanem obecnej sytuacji, w tym zwłaszcza zaostrzającą się rywalizacją bloków. Szczególne zaostrzenie spowodowała sprawa Afganistanu. Intensyfikacja współpracy i dialogu między państwami europejskimi powinna zapobiec dalszemu pogarszaniu sytuacji.

Spotkanie w Madrycie powinno wzmocnić dialog ogólnoeuropejski i proces KBWE. Są przeciwni konfrontacji. Niektóre państwa Zachodu podniosą sprawę Afganistanu jako jaskrawy przykład naruszenia zasad AK. Osiągnięcie postępu w kierunku politycznego rozwiązania sytuacji w Afganistanie wywarłoby pozytywny wpływ na przebieg Spotkania.

Spotkanie w Madrycie powinno dokonać bilansu dotychczasowej realizacji AK z uwzględnieniem nowych inicjatyw. SFRJ jest przeciwna nadawaniu priorytetów poszczególnym koszykom. W kwestii praw człowieka nie można pominąć praw mniejszości narodowych. Krajom śródlądowym trzeba będzie zapewnić możliwość szerszego udziału w obradach.

W Madrycie należy uzyskać mandat na zwołanie europejskiej konferencji rozbrojeniowej. SFRJ gotowa jest poprzeć Warszawę jako miejsce konferencji, jeśli będzie consensus w tej sprawie. Konferencja winna objąć problematykę budowy środków zaufania oraz rozbrojenie w zakresie broni konwencjonalnych i jądrowych. Istnieje nadal złożony problem zasięgu geograficznego.

Konieczne jest, aby polityka rozbrojenia na naszym kontynencie miała charakter ogólnoeuropejski i nie była przedmiotem przetargów między dwoma blokami. Jugosławia opowiada się za utrzymaniem równowagi rakietowej na niższym poziomie i dlatego jest za redukcją zarówno Pershingów, jak i SS-20.

Pozytywnie oceniają Spotkanie w Wilanowie oraz rozmowy H. Schmidta w Moskwie. Stworzyły one przesłanki do wznowienia dialogu W-Z.

J. Vrhovec podkreślał ważną rolę Polski w rozwoju sytuacji europejskiej. Zwracając uwagę na rosnącą pozycję RFN oświadczył, że testem polityki RFN jest jej stosunek do Polski. W społeczeństwie RFN – jego zdaniem – następują pozytywne przemiany. Wskazywał na celowość umiejętnego wpływania z zewnątrz na kształtowanie sytuacji wewnętrznej tego kraju. Genscher w czasie rozmów w Belgradzie zapewniał, że RFN będzie nadal rozwijać aktywną politykę wschodnią³. J. Vrhovec interesował się naszą oceną spotkania

³ Wizyta ministra spraw zagranicznych RFN odbyła się 17–19 lipca.

VEG-Schmidt, a w szczególności tym, czy ewolucja sytuacji w Europie nie doprowadzi do udostępnienia RFN broni jądrowej.

Problem Afganistanu. Vrhovec podkreślił:

– zdecydowanie negatywne stanowisko wobec jakiegokolwiek interwencji z zewnątrz,

– brak przesłanek stabilizacji politycznej w Afganistanie,

– konieczność szukania rozwiązania politycznego w oparciu o Kartę NZ.

SFRJ zajęła inne stanowisko wobec sprawy afgańskiej aniżeli poprzednio wobec Kampuczy; pozostawienie ambasadora Jugosławii w Kabulu nie oznacza uznania obecnego rządu, utworzonego w wyniku interwencji. Nie wierzą, aby rząd B. Karmala mógł utrzymać się bez poparcia wojsk radzieckich.

Próby działań F. Castro na rzecz rozwiązania kryzysu afgańskiego traktują wyłącznie jako inicjatywę Kuby, gdyż nie uzyskała ona mandatu do występowania w imieniu ruchu państw niezaangażowanych.

Uważają, że decyzja o częściowym wycofaniu wojsk ZSRR z A. ma faktycznie niewielkie znaczenie. Oceniają, że nie osiągnie się poprawy sytuacji w Europie do czasu rozwiązania sprawy Afganistanu.

W wypowiedziach J. Vrhovca na temat A. dominowały akcenty pesymizmu oraz obawa przed skutkami, jakie niesie „rywalizacja mocarstw i bloków”.

Przedstawione przez Vrhovca stanowisko nt. Bl. Wschodu, motywów USA, a także nowych trendów w polityce „europejskiej dziewiątki” wobec tego regionu było zbliżone do naszego stanowiska.

Przy zbieżnej ocenie rozwoju sytuacji wewnętrznej w Iranie Jugosłowianie podchodzą do tego zagadnienia w kategoriach rywalizacji interesów dwóch mocarstw. Uważają, że podczas gdy USA zmuszone zostały do wyjścia z Iranu, to ZSRR, „wykorzystując ten fakt, posunął się w tym regionie daleko na południe”.

J. Vrhovec mocno akcentował zainteresowanie Jugosławii w utrzymaniu dobrych i stabilnych stosunków z ZSRR na podstawie znanych zasad deklaracji belgradzkiej. Podkreślał zadowolenie z rozmów przeprowadzonych w maju br. z tow. L. Breżniewem oraz z jego niedawnego posłania skierowanego do kierownictwa SFRJ⁴.

Stosunki SFRJ z ChRL ocenił jako dobre, aczkolwiek widzą także negatywne tendencje w polityce ChRL. Uważają, że Chiny powinny ponosić

⁴ W związku z udziałem Leonida Breżniewa w uroczystościach pogrzebowych Tito władze ZSRR wystosowały posłanie do władz Jugosławii, w którym przypominały wkład zmarłego w rozwój współpracy międzynarodowej i podkreślały wagę przyjaznych stosunków między obydwojma państwami.

współodpowiedzialność za losy świata. J. Vrhovec akcentował tezę, że aktywne uczestnictwo Chin w polityce światowej sprzyja stabilizacji stosunków w świecie.

Przedstawiając stosunki z krajami ościennymi, J. Vrhovec wskazywał na duży postęp we współpracy z Włochami i Austrią oraz dobre stosunki z Węgrami i Rumunią. Rozwinęli współpracę gospodarczą z CSRS, doprowadzili do zaniechania sporów i polemik ideologicznych.

Nastąpiła poprawa w stosunkach z Albanią. Uważają, że następuje powolny proces otwierania się Albanii. SFRJ jest zainteresowana utrzymaniem niezależnego kursu Albanii.

J. Vrhovec krytycznie ocenił stosunki z Bułgarią. Przedstawił szeroko stanowisko SFRJ w tzw. kwestii macedońskiej. Nie ukrywał, że „apeluje do sojuszników Bułgarii” (w tej sprawie ma to bezpośredni związek ze sformułowaniem komunikatu polsko-bułgarskiego o wizycie Premiera S. Todorowa w części dot. pokojowej polityki Bułgarii na Bałkanach⁵).

Dyskusje naukowców bułgarskich zmierzają nie tylko do negowania pojęcia narodu macedońskiego, lecz do podważenia legalności istnienia federacyjnego państwa jugosłowiańskiego. W tezach bułgarskich na ten temat dopatrują się zamachu na integralność SFRJ. Obawy te są wzmacnione przekonaniem, że poglądy w sprawie macedońskiej podzielane są przez jej sojuszników z UW.

Przedstawiona przez J. Vrhovca ocena stosunków jugosłowiańsko-bułgarskich różni się zasadniczo od oceny prezentowanej niedawno w Warszawie przez Premiera St. Todorowa, który wskazywał na zachodzącą ostatnio poprawę stosunków bułgarsko-jugosłowiańskich.

Ze swej strony przedstawiłem obszernie nasze poglądy w kwestiach poruszonych przez tow. Vrhovca oraz nasze – na tle programu VIII Zjazdu i dokumentów DKP UW – działania na rzecz utrzymania dialogu, przywrócenia atmosfery zaufania, odprężenia, powstrzymania wyścigu zbrojeń i otwarcia dróg do rozbrojenia. Szczególną uwagę zwróciłem na naszą ocenę źródeł i przyczyn istniejących napięć w Europie i świecie, podejmując polemikę z niektórymi tezami Vrhovca. Przedstawiłem nasze stanowisko w sprawie Madrytu. Wyraziłem nasze poglądy na temat polityki ChRL, USA i RFN. Omówiłem rozwój naszych stosunków z Francją. Na tle niektórych aspektów współpracy PRL z KS podkreśliłem nasze zainteresowanie poprawą stosunków pomiędzy SFRJ a LRB.

⁵ Premier Bułgarii odwiedził PRL 14–15 lipca; zob. dok. nr 30. W komunikacie opublikowanym 16 lipca w „Trybunie Ludu” napisano m.in.: „Polska wysoko ocenia aktywną i pokojową politykę Bułgarii na arenie międzynarodowej, a zwłaszcza jej konstruktywny wkład na rzecz umocnienia zaufania, wzajemnego zrozumienia i dobrosąsiedzkiej współpracy na Bałkanach”.

Stosunki polsko-jugosłowiańskie. J. Vrhovec w pełni podzielił nasze oceny pomyślnego rozwoju stosunków i współpracy między PRL a SFRJ. Akcentował, że istnieją trwałe podstawy dla ich dalszego umocnienia niezależnie od istniejących różnic. Wysoko ocenił obecność tow. E. Gierka na uroczystościach pogrzebowych tow. Tito w Belgradzie i rozmowy z kierownictwem SFRJ. Traktują to jako kontynuację linii kontaktów z Tito. Wyraził zadowolenie z zapowiedzi wizyty Premiera E. Babiucha w SFRJ w 1981 r.⁶ Widzą potrzebę prowadzenia aktywnego dialogu z nami na różnych płaszczyznach i szczeblach.

Uważają, że we wzajemnej współpracy należy dążyć do likwidacji tego, co hamuje jej rozwój. Nawiązując do aktualnych problemów płatniczych, jakie występują w wymianie towarowej, tow. Vrhovec podkreślił zainteresowanie Jugosławii wzbogacaniem form wzajemnych więzi ekonomicznych i dalszym rozwojem powiązań kooperacyjnych.

Realizowane obecnie w obu krajach programy stabilizacji gospodarczej zawierają wiele elementów restrykcji i mogą mieć doraźnie negatywny wpływ na wzajemną współpracę, lecz w ostatecznym efekcie zmierzają do jej znacznego rozwoju.

Z obu stron wypowiedziano się za dalszym rozwojem turystyki.

Omówiono niektóre sprawy szczegółowe. Wskazaliśmy na potrzebę ukończenia prac nad wydaniem słownika serbo-chorwacko-polskiego, wyraziliśmy gotowość dalszych rozmów w sprawie zawarcia porozumienia o otwarciu ośrodków kultury i informacji w obu krajach. Pozytywnie oceniając współpracę w zakresie środków masowego przekazu i nasze dążenie do jej polepszenia, wyraziłem zdziwienie z powodu tendencyjnego artykułu zamieszczonego w „Borbie” (z 23.07.br.), pt. „Fala strajków w Polsce”. Tow. Vrhovec podzielił negatywną ocenę tej publikacji i opowiedział się za bliższą współpracą między środkami przekazu obu krajów. Wysunął postulat, aby prezentacja kultury narodów Jugosławii w Polsce obejmowała wszystkie republiki, w tym również dorobek SR Macedonii. W tym kontekście sugerował wydanie przygotowywanego już słownika polsko-macedońskiego. Poruszył również potrzebę rozwiązania sprawy statusu przebywających w Polsce przedstawicieli przedsiębiorstw SFRJ.

Z obu stron wypowiedziano się za kontynuacją kontaktów oficjalnych i roboczych zarówno na szczeblu ministrów SZ, jak i innych oraz za współdziałaniem na forum międzynarodowym.

Wnioski:

Wyniki rozmów pozwalają stwierdzić, że:

⁶ Do wizyty Edwarda Babiucha nie doszło. Jugosławię odwiedził premier Wojciech Jaruzelski w 1985 r..

1. Kierownictwo SFRJ wysoko ocenia pozycję międzynarodową PRL i przywiązuje duże znaczenie do dalszego rozwoju stosunków z Polską. Wizyta potwierdziła ponownie dążenie obu stron do kształtowania wzajemnych stosunków w oparciu o ustalenia przyjęte w czasie spotkań tow. E. Gierka i J.B. Tito.

2. Dotychczasowy rozwój i aktualny stan stosunków politycznych między obu państwami stwarza dogodne przesłanki dla intensyfikacji współpracy gospodarczej. Wymaga to z naszej strony podejmowania inicjatyw gwarantujących wzajemne korzyści. Istnieje potrzeba rozwijania kontaktów i stałego dialogu z Jugosławią, w tym zwłaszcza w zakresie polityki zagranicznej, szczególnie europejskiej.

3. Motywy obecnego zainteresowania Jugosławii zachowaniem dobrych stosunków z KS wynikają w określonej mierze także z nowej sytuacji, determinowanej obawą o spadek jej międzynarodowej pozycji po odejściu Tito. Stąd większa elastyczność w podejściu do aktualnych problemów międzynarodowych, przy pełnym utrzymaniu jednakże wszystkich dotychczasowych założeń polityki niezaangażowania. Potwierdzeniem tego jest podejście do sprawy Afganistanu. Uwagę zwraca to, że SFRJ mimo nieoficjalnego deklarowania poparcia dla propozycji odbycia KOMiR w Warszawie nie jest gotowa potwierdzić tego oficjalnie.

/–/ E. Wojtaszek

AMSZ, Dep. I 32/83, w. 1

63

*1 sierpnia, pismo dyrektora Departamentu V
do dyrektora DPWKiN w sprawie utworzenia w Warszawie libijskich
placówek kulturalno-oświatowych*

Warszawa, dnia 1 sierpnia 1980 r.

Tow. Dyr. S. Staniszewski
Departament Współpracy Kulturalnej i Naukowej
w g m a c h u

Nawiązując do przekazanej nam kopii noty Biura Ludowego Libii w sprawie ^dcentrum kultury libijskiej i szkoły języka arabskiego w Warszawie^d (Wasz DPWKN 54-2-80) Departament V wyraża pogląd, iż sprawę tę należy

rozpatrywać w kontekście finansowanego przez stronę libijską projektu budowy w Warszawie meczetu wraz z obiektem towarzyszącym przeznaczonym na centrum kultury islamskiej. Sprawa ta prowadzona jest przez Departament V od 1978 r. Jest ona wynikiem uzgodnień w czasie wizyty płk Kadhafiego w Polsce⁷. Obiekt ten miałby być zlokalizowany na działce o powierzchni ok. 3900 m² położonej przy ul. Redutowej, w kompleksie parkowym w centrum dzielnicy Wola. Muzułmański Związek Religijny w PRL otrzymał już pozwolenie kompetentnych władz polskich na budowę. Zmiana lokalizacji (uprzednio przewidywano budowę przy ul. Tatarskiej) nie została jednak dotychczas formalnie potwierdzona przez stronę libijską⁸.

Aktualną prośbę Biura Ludowego w sprawie centrum kultury libijskiej i szkoły języka należałoby więc wykorzystać do przyspieszenia decyzji strony libijskiej w tej sprawie i przekazania odpowiednich środków na budowę. Sprawę w tym duchu przedstawiłem w rozmowie z Sekretarzem Komitetu Ludowego Borkim w dniu 29.07.br.

Niezależnie jednak od tego (zwłaszcza że sprawa budowy meczetu i centrum kultury islamskiej jeszcze potrwa) konieczne jest, niezależnie od trudności lokalowych i pewnych niebezpieczeństw związanych z działalnością centrum, konstruktywne ustosunkowanie się do obecnych propozycji libijskich, zwłaszcza w zakresie szkoły języka arabskiego, mając na uwadze m.in. *sui generis* zasadę wzajemności (w Trypolisie i Bengazi mamy dla naszych obywateli szkołę i klub).

Z mojej wstępnej rozmowy z Borkim wynika, że Biuro Ludowe nie posiada dotychczas sprecyzowanej koncepcji w tym zakresie. Istnieje więc możliwość „podpowiedzenia” przez nas stronie libijskiej rozwiązania i zamknięcia go w granicach nam odpowiadających.

Prosimy o bieżące konsultowanie i informowanie Departamentu o dalszych krokach podejmowanych w tej sprawie.

^fSt. Turbański^f

AMSZ, Dep. V 26/85, w. 2

⁷ Wizyta odbyła się 29 czerwca – 1 lipca 1978 r.

⁸ Pierwszy meczet w Warszawie powstał w 1993 r. w Wilanowie (zaadaptowana willa); zob. PDD 1979, dok. nr 295.

64

*2 sierpnia, notatka informacyjna
w sprawie działań Międzynarodówki Socjalistycznej*

Warszawa, dn. 2 sierpnia 1980 r.

P o u f n e

NOTATKA INFORMACYJNA

nt. aktualnych elementów w działalności

Międzynarodówki Socjalistycznej (MS) przed Kongresem w Madrycie
(Opracowanie Ambasady PRL w Wiedniu)

W dniach 13–15 listopada br. w Madrycie odbędzie się kolejny Kongres Międzynarodówki Socjalistycznej. Według opinii przedstawicieli Socjalistycznej Partii Austrii SPÖ (która zaliczana jest do najsilniejszych partii członkowskich w tym ruchu) Kongres Madrycki, który będzie przebiegał pod hasłem „Wolność, pokój i solidarność międzynarodowa”, będzie w swym znaczeniu wydarzeniem o nie mniejszym rezonansie niż ubiegłoroczne spotkanie tego typu w Vancouver⁹.

Po spektakularnych akcjach politycznych podjętych w ostatnim okresie (trzykrotna wizyta Kreisky'ego w państwach Bliskiego Wschodu, wizyta Kreisky'ego, Palme i F. Gonzaleza w Iranie, spotkanie O. Palme z L. Breżniewem i Carterem w sprawach rozbrojenia, inicjatywy Brandta w dialogu Północ–Południe) Międzynarodówka Socjalistyczna ma udokumentować zasadność swoich aspiracji do stania się „trzecią siłą polityczną”, będącą w stanie obok wielkich mocarstw wywierać wpływ na rozwój politycznych i społecznych procesów w skali światowej, w tym zwłaszcza w zakresie kierunków rozwoju krajów III świata, jak też mobilizowania szeroko rozumianych „demokratycznych sił” wokół haseł programu odprężenia w pokoju i współpracy. W tym kontekście odbywanie Kongresu M.S. w Madrycie w terminie zbieżnym ze spotkaniem państw-uczestników KBWE interpretowane jest jako wsparcie udzielane przez ruch socjalistyczny polityce służącej umocnieniu pokoju i osiągnięciu postępu w odprężeniu militarnym.

Wg. dotychczasowych ustaleń na porządek dzienny Kongresu Madryckiego złożą się:

⁹ Mowa o XIV kongresie Międzynarodówki Socjalistycznej, który odbył się w Vancouver w 1978 r.

– ocena aktualnej sytuacji międzynarodowej i aktualne zadania M.S. – wystąpienie przewodniczącego M.S. B. Kreisky’ego;

– problematyka praw człowieka i zadania ruchu w tym zakresie (ref. F. Mitterrand);

– sprawozdanie z działalności komisji na rzecz rozbrojenia (ref. K. Sorsa).

W czasie poprzedzającym Kongres przewiduje się szczególną aktywność grupy ds. rozbrojenia (Sorsa). Kolejne posiedzenie grupy przewidziane jest na październik br.¹⁰ Ma ono przyjąć tekst Apelu do narodów świata w sprawie poparcia działań na rzecz ograniczenia zbrojeń i rozbrojenia. W tym kierunku przewidywane są niektóre z decyzji Kongresu – jak nadanie grupie roboczej kierowanej przez Sorsę instytucjonalnego charakteru, tj. statusu grupy stale działającej w ramach M.S.

Znacznie ważniejszą bazą społeczno-polityczną dla aktywności w tym zakresie ma być powołana z inicjatywy M.S., choć działająca nie bezpośrednio pod jej auspicjami, Międzynarodowa Komisja ds. rozbrojenia, prawdopodobnie z siedzibą w Wiedniu. Kierownictwo pracą Komisji ma przejąć O. Palme. Ma ona – w założeniu inicjatorów – grupować znacznie szersze niż bezpośrednio związane z M.S. kręgi działaczy politycznych i społecznych ze wszystkich regionów świata. Z informacji strony austriackiej wynika, że zainteresowanie w pracy tego rodzaju forum potwierdzi C. Vance, b. Sekretarz Stanu. W trakcie ostatniej wizyty w ZSRR (maj br.) O. Palme uzyskał również zapewnienie strony radzieckiej co do udziału w Komisji. Potwierdził je w czasie niedawnych rozmów w Wiedniu przedstawiciel KC KPZR tow. Szaposznikow. Wg. jego informacji przekazanej tutejszej Ambasadzie radzieckiej – ZSRR będzie udzielał pomocy tej grupie traktując ją jako ważne stałe forum roboczego dialogu między komunistami i socjalistami w podstawowych sprawach rozbrojenia (ZSRR ma reprezentować w tej Komisji tow. Arbatow oraz przedstawiciele KC KPZR, którzy mają oficjalnie występować w charakterze członków społecznego komitetu ds. popierania działań na rzecz rozbrojenia).

W doktrynalnych kwestiach stosunku socjalistów do komunistów Kongres Madrycki nie podejmie prawdopodobnie próby zrewidowania frankfurckiego oświadczenia z 1951 r. („Cele i zadania demokratycznego socjalizmu”) uznającego komunizm za „instrument dyktatury”. Oczekuje się jednak, że przebieg i decyzje Kongresu będą dalszym etapem realizacji przez M.S. pod kierownictwem Brandta kursu weryfikującego w praktyce stosunek do komunistów zgodnie z zasadą sformułowaną przez przywódcę francuskich socjalistów F. Mitterranda, że „ruch w stronę socjalizmu nie jest do pogodzenia z antykomunizmem”. Za teren współdziałania socjalistów z komunistami uważa się

¹⁰ Zob. dok. nr 10.

w pierwszym rzędzie podejście do problemu odprężenia i współpracy gospodarczej. Strona austriacka ocenia, że Brandt, którego główna uwaga skierowana jest na problemy dialogu Północ–Południe pod kątem eliminowania rażących różnic między krajami uprzemysłowionymi a rozwijającymi, reprezentuje również osobiście autentyczne zainteresowanie skutecznymi rezultatami w rozbrojeniu wiążąc je z możliwością przeznaczenia części wygospodarowanych środków dla najbardziej potrzebujących pomocy krajów w Afryce i Azji.

Pod względem organizacyjnym kierownictwo Międzynarodówki Socjalistycznej zakłada, że Kongres w Madrycie będzie bardzo reprezentatywnym forum grupującym przedstawicieli wszystkich 41 partii członkowskich ze wszystkich kontynentów skupiających w swoich szeregach blisko 15 mln. członków. Przewiduje się ponadto wystosowanie zaproszeń dla ok. 40–50 partii politycznych, ugrupowań bądź osób prywatnych (m.in. Sacharowa). Ponieważ wystosowanie zaproszenia nie będzie połączone z zagwarantowaniem przez organizatorów kosztów, faktyczny udział tej grupy uczestników będzie znacznie mniejszy od ilości wystosowanych zaproszeń.

AMSZ, Dep. IV 43/84, w. 16

65

*4 sierpnia, szyfrogram ambasadora w Wiedniu
o rozmowie kanclerza Austrii z wiceministrem kultury i sztuki*

Tajne

Szyfrogram Nr 1365/III
z Wiednia, nadany 4.8.80, g. 12.00

Wojtaszek

W dniu 1.08.br. został przyjęty przez kanclerza Kreisky'ego profesor Zin. Tematem rozmów były sprawy:

1) Kanclerzowi bardzo zależy na rewaloryzacji zamku Schlorshof¹¹ (i pawilonu kuchennego w Niederweiden), który zamierza przeznaczyć jako miejsce eksterytorialne dla spotkań i przeprowadzania rozmów Wschód–Zachód.

¹¹ Prawdopodobnie chodzi o pałac Schloss Hof, położony przy ówczesnej granicy austriacko-jugosłowiańskiej, w latach 1945–1955 zajmowany przez wojska radzieckie. Został wyremontowany dopiero w 2002 r.

„Chciałbym, aby w Schlorshofie spotykały się różne myśli” i wyobraża sobie, że pierwszymi krajami, które będą w tym uczestniczyć, to przede wszystkim Polska, Węgry, Austria i Francja. Ma to dać „moralny zysk” Austrii.

2) Kanclerz bardzo naciskał, aby projekt Polski przewidywał najwyższy standard wykończenia i wyposażenia. Łączny koszt szacuje się na ca 100 mln. dol. USA. Decyzja rządowa na ten temat zapadnie w listopadzie. Dla sprawnego przeprowadzenia odbudowy obiekt będzie wyłączony z ogólnej puli zabytków, co nam bardzo odpowiada.

3) Kanclerz wypowiedział się także na temat projektowanego wyjazdu do Polski¹² – „ciągnie mnie do Gdańska, gdyż chciałbym, aby Austria miała swój port, co można załatwić przy polskiej pomocy”. Mówił także o własnych statkach morskich.

/–/ Adamkiewicz

AMSZ, ZD 29/82, w. 19, t. 159

66

4 sierpnia, notatka informacyjna o przebiegu światowej konferencji Dekady ONZ na rzecz Kobiet (fragmenty)

Warszawa, dn. 4 sierpnia 1980 r.

P o u f n e

NOTATKA INFORMACYJNA

Światowa Konferencja Dekady ONZ na rzecz Kobiet
(Kopenhaga, 14–30 lipca 1980 r.)

I. 1. Konferencja zwołana została na półmetku trwającej obecnie Dekady na rzecz Kobiet, zgodnie z Planem Działania przyjętym w 1975 roku w Meksyku. Według początkowych ustaleń miała ona odbyć się w Teheranie. Po rezygnacji nowych władz Iranu z organizacji Konferencji inicjatywę odnośnie miejsca jej odbycia przejął Zachód, widząc w tym dogodną okazję do podjęcia próby neutralizowania jej politycznej wymowy oraz wywierania wpływu na kształt dokumentów końcowych.

¹² Do wizyty nie doszło.

2. Przygotowania do Konferencji prowadzone były od kilku lat przez specjalny Komitet Przygotowawczy ONZ. W ich wyniku opracowany został porządek dzienny oraz wstępny projekt Programu Działania na II połowę Dekady na rzecz Kobiet, w myśl jej wiodącego hasła – „Równość, Rozwój i Pokój”. Dzięki aktywności i współdziałaniu państw socjalistycznych oraz grupy krajów rozwijających się do obydwu tych dokumentów udało się wprowadzić istotne elementy polityczne, akcentujące zależność realizacji dwóch pierwszych członów hasła Dekady od stworzenia w świecie warunków trwałego pokoju, umocnienia odprężenia, rozbrojenia i pogłębienia międzynarodowego bezpieczeństwa. Ponadto, obok głównych tematów Konferencji – podsumowania dorobku I połowy Dekady i wytyczenia programu na jej II połowę – włączona została do porządku dziennego problematyka kobiet palestyńskich, skutków polityki apartheidu oraz sytuacji kobiet-uchodźców.

[...] ¹³

V. Delegacja polska, w oparciu o instrukcję jej działania i wszechstronne przygotowania do Konferencji w kraju, koordynowane przez Międzyresortowy Zespół i resort Pracy, Plac i Spraw Socjalnych:

1. Kierowała się generalną wykładnią uchwał VIII Zjazdu PZPR, w szczególności dotyczących polskiej polityki zagranicznej oraz wszystkich aspektów polityki Partii i państwa w zakresie bezpośredniego tematu Konferencji.

2. Uwzględniając złożoność sytuacji politycznej i interesy naszego państwa, zajmowała w ramach skoordynowanego stanowiska państw Wspólnoty Socjalistycznej aktywną postawę, prowadząc swoją inicjatywność w wiodącym temacie Dekady na rzecz kobiet „Równość, Rozwój i Pokój”.

3. W tematach bezpośrednio dotyczących roli i sytuacji kobiety we współczesnym świecie, zarówno w szeroko kolportowanych materiałach informacyjnych, jak i w wystąpieniach oficjalnych, prezentowała wszechstronny dorobek Polski Ludowej w zakresie spraw kobiet i rodziny.

Szczególnie pozytywnie przyjęto okolicznościowe posłanie Przewodniczącego Rady Państwa PRL, które wpłynęło do Konferencji jako pierwszy dokument tego typu. Podpisanie, a następnie ratyfikacja przez Polskę Konwencji ONZ o eliminacji wszelkich form dyskryminacji kobiet postawiło nas w rzędzie jej pierwszych sygnatariuszy. Dobre reakcje wywołały polskie wystąpienia w debacie generalnej oraz w Komitetach, głównie na temat wychowania dla pokoju, polityki apartheidu i losu kobiet palestyńskich. Polsce przyznano również jedno ze stanowisk wiceprzewodniczących Konferencji.

Najbardziej ożywioną działalność delegacja rozwinęła wokół przeniesienia na grunt problematyki kobiecej idei wychowania dla pokoju oraz roli kobiet

¹³ Pominięto fragmenty niezwiązane z polską polityką zagraniczną.

i rodziny w tym procesie. W szczególnie złożonych okolicznościach politycznych nawiązaliśmy szeroki i ciągły dialog z delegacjami w tej sprawie, m.in. pozyskując 25 współautorów dla projektu rezolucji o roli kobiet w wychowaniu dla pokoju, wśród nich 14 państw (Bangladesz, Ekwador, Grenada, Gwinea, Jamajka, Kenia, Komory, Kostaryka, Kuba, Meksyk, Mozambik, Tanzania, Togo, Zambia), które nie były współautorami Deklaracji ONZ na ten temat¹⁴. Na tle zaostrej atmosfery Konferencji i kontrowersyjnych głosowań nad jej innymi politycznymi rezolucjami, pomimo wstrzymania się od głosu grupy państw zachodnich polski projekt – o najszerzej na Konferencji platformie potraktowania problematyki międzynarodowego projektu – spełnił pozytywną rolę ważnego czynnika umacniającego zarówno aktualność uchwał Konferencji meksykańskiej, jak i główną tezę państw socjalistycznych o nadrzędności sprawy pokoju i odprężenia. Rezolucja jest poza tym pierwszym dokumentem o wychowaniu dla pokoju przyjętym przez tego rodzaju uniwersalne forum międzynarodowe od uchwalenia Deklaracji ONZ.

Równolegle delegacja prowadziła intensywne zabiegi na rzecz włączenia odrębnego paragrafu o wychowaniu społeczeństw w duchu pokoju do Programu Działania na II połowę Dekady na rzecz Kobiet. Od początku blokowały tę inicjatywę delegacje zachodnie, szczególnie RFN i Wielka Brytania. Uzgodniony ostatecznie w trudnych negocjacjach tekst uwzględnia w kontekście politycznym zarówno prawo do życia w pokoju, jak i wychowanie w jego duchu. Odniesienia do idei wychowania dla pokoju włączone również zostały do sprawozdania z debaty generalnej. Wprowadziliśmy szereg naszych tez i poprawek do projektów raportów Komitetów.

Delegacja nasza została także współautorem zainicjowanego przez ZSRR apelu Konferencji do państw o podpisywanie i ratyfikowanie Konwencji o eliminacji wszelkich form dyskryminacji kobiet.

¹⁴ Szyfrogramem z 28 lipca (przesłanym przez ambasadę w Kopenhadze) przewodnicząca zarządu głównego Ligi Kobiet i członkini Rady Państwa Eugenia Kempa informowała: „1. Przekazane nam przez delegację RFN poprawki do projektu rezolucji – częścią szeroko zakrojonej akcji wśród grupy zachodniej, zarówno w Kopenhadze, jak i w stolicach. Większość rozmówców zachodnich w ostatnich dniach operuje wobec nas tym samym powielanym tekstem RFN, nie ukrywając, że celem nie do przyjęcia poprawek jest znalezienie alibi dla wstrzymania się od głosu nad projektem. Ci sami rozmówcy wykazują, że z instrukcji ich central wynika, iż chodzi o unikanie popierania uchwał, które umacniałyby zasadę prawa do życia w pokoju jako – ich zdaniem – osłabiającą wymowę «indywidualnych» praw człowieka. Zachód poszukuje również sposobów integrowania swojej grupy w kwestiach politycznych na tle szeregu kontrowersyjnych tematów konferencji (kwestia palestyńska, uchodźcy, syjonizm, projekt deklaracji NRD o roli kobiet w walce o pokój, z kolonializmem i agresją)”; AMSZ, ZD 29/82, w. 9, t. 75. Zob. też PDD 1980 styczeń–czerwiec, dok. nr 65.

Członkinie delegacji uczestniczyły w organizowanych w trakcie Konferencji licznych konsultacjach, spotkaniach i dyskusjach. Relacjonowano je w publikowanych z tej okazji materiałach. Staraniem Ambasadora PRL w Kopenhadze odbyły się towarzyszące imprezy kulturalne.

VI. Konferencja przyjęła dwa rodzaje uchwał – kompleksowy Program Działania na II połowę Dekady oraz 50 rezolucji poświęconych wybranym problemom sytuacji kobiet.

Program działania, przyjęty większością 94 głosów, 4 przeciwko (Austria, Izrael, Kanada, USA), 22 wstrzymujących się (Zachód), jest dokumentem o dużym ładunku treści politycznych, wprowadzonych zgodnie z koncepcją naszego pojmowania haseł Dekady na rzecz Kobiet. Jego redakcja w pełni satysfakcjonuje stanowisko państw socjalistycznych. Włączone do tekstu potępienie syjonizmu oraz uznanie Organizacji Wyzwolenia Palestyny jako jedynego przedstawiciela narodu palestyńskiego doprowadziło do kontrowersyjnego głosowania nad dokumentem.

Rezolucje Konferencji dotyczą różnych aspektów sytuacji kobiet. Wiodącą rolę spełniają jednak rezolucje polityczne, w tym dot. wychowania dla pokoju, rasizmu, walki z apartheidem, kobiet palestyńskich, sytuacji kobiet w Chile, RPA i Namibii, Boliwii, Salwadorze, Libanie, kobiet-uchodźców (wprowadzenie poprawek wskazujących na ofiary apartheidu, kolonializmu i obcej opresji pozwoliło na poparcie przez KS projektów rezolucji USA i Pakistanu w tym temacie), pomocy w odbudowie Nikaragui. Z uwagi na swój charakter wszystkie te rezolucje były głosowane. Jedna z rezolucji Konferencji wzywa do zwołania podobnego spotkania na zakończenie Dekady, w roku 1985¹⁵.

VI. Równolegle do Konferencji odbywało się w Kopenhadze tzw. alternatywne Forum Kobiece. Doszło ono do skutku głównie z inicjatywy państw zachodnich jako próba stworzenia dodatkowej płaszczyzny presji na Konferencję rządową. Oczekiwano, że bogatsze organizacje społeczne z Zachodu będą w stanie zapewnić znacznie liczniejszą reprezentację aniżeli postępowe środowiska z innych regionów świata. Łącznie w Forum udział wzięło około 7 tys. uczestniczek. Dzięki ofensywnej działalności postępowych organizacji międzynarodowych, m.in. ŚDFK, w istotnym stopniu zneutralizowane zostały poczynania organizacji zachodnich, koncentrujących wysiłki wokół akcji antysocjalistycznych i peryferyjnej tematyki kobiecej. Wsparte inspirowanym zainteresowaniem zachodnich środków informacji działania te koncentrowano na demonstracjach dysydenckich, pro-żydowskich i emigranckich, głównie ukraińskich. W licznych dyskusjach na Forum o tematyce ogólnopolitycznej

¹⁵ Trzecia światowa konferencja Dekady ONZ na rzecz Kobiet odbyła się 15–26 lipca 1985 r. w Nairobi.

dominowało jednak stanowisko organizacji postępowych, w tym bojowej grupy Palestynek i przedstawicielek Ameryki Łacińskiej.

W Forum aktywnie uczestniczyła również delegacja z Polski.

VIII. Wnioski:

1. Zgodnie z oczekiwaniami Konferencja była ważnym wydarzeniem politycznym o dużym stopniu kontrowersyjności. Jako pierwsze tego typu forum od sesji Zgromadzenia Ogólnego NZ w roku ubiegłym potwierdziła, że mimo niekorzystnych zahamowań w sytuacji międzynarodowej podstawowy układ sił na arenie światowej, szczególnie pod kątem stosunku do sprawy pokoju i likwidacji negatywnych zjawisk w świecie, skutecznie funkcjonuje. Konferencja skonsolidowała front współdziałania państw socjalistycznych z krajami „Trzeciego Świata”, zmuszając państwa zachodnie do defensywy, a w szeregu kwestiach wręcz do samoizolacji.

2. Jako wynik mobilizowania opinii publicznej na rzecz szeroko pojętej problematyki kobiet Konferencja spełniła swoje zadanie. Podobnie jednak jak w przypadku Światowej Konferencji w Meksyku złożoność sytuacji międzynarodowej i wewnętrznej państw nie rokuje pełnej realizacji jej uchwał.

3. Delegacja PRL wypełniła swoją instrukcję, przeprowadzając wszystkie zaplanowane inicjatywy, które spełniły rolę katalizatora pozytywnego dorobku Konferencji; stały się konstruktywnym wkładem w utrzymanie korzystnej atmosfery politycznej jej przebiegu. Szeroka prezentacja sytuacji kobiet w Polsce pozwoliła na potwierdzenie przodującej pozycji, jaką nasz kraj zajmuje we wszechstronnym umacnianiu pozycji kobiet w społeczeństwie.

4. Uchwały Konferencji powinny stać się przedmiotem szczegółowej analizy zainteresowanych resortów, Rady d/s Rodziny i organizacji kobiecych pod kątem ich systematycznej realizacji we wszystkich aspektach działania.

/-/ E. Kempara

AMSZ, Dep. IV 43/84, w. 6

67

*5 sierpnia, szyfrogram dyrektora Departamentu Prawno-Traktatowego
do ambasadora w Moskwie
w sprawie propozycji zmiany konwencji gdańskiej*

Warszawa, dn. 5^c sierpnia 1980 r.

Tajne

SZYFROGRAM Nr 7008^c

Olszewski – Moskwa

1. Rządy Danii i RFN przekazały Polsce jako depozytariuszowi propozycje zmiany Konwencji Gdańskiej (13.09.73) o żywych zasobach Morza Bałtyckiego celem umożliwienia EWG przystąpienia do tej Konwencji. Równocześnie zażądały zwołania spotkania stron Konwencji poświęconego przedyskutowaniu jeszcze przed wrześniową sesją Komisji w/w propozycji. Szwecja udzieliła poparcia.

2. NRD wypowiedziała się notą przeciwko w/w propozycjom. Radca Jaoundzems poinformował oficjalnie, że Związek Radziecki „nie widzi podstawy do prób powiązania rozpatrzenia propozycji Danii i RFN ze zbliżającą się sesją Komisji”. Równocześnie radca Amb. Danii w nieoficjalnej rozmowie wyraził opinię, że w przypadku niespełnienia żądań Danii i RFN zwołania posiedzenia stron – Dania i RFN będą zmuszone do wystąpienia z Konwencji. W kolejnych notach, z 30.7, zaproponowały, aby spotkanie stron odbyło się w przeddzień rozpoczęcia sesji Komisji lub na jednym z pierwszych jej posiedzeń.

3. Ustosunkowując się negatywnie do propozycji dopuszczenia EWG do Konwencji, oceniamy, że w aktualnej sytuacji nie należałoby odmawiać rozmów w tej sprawie. Jesteśmy jako depozytariusz w trudnej sytuacji. Uważamy, że można by przedyskutować propozycje i ewentualnie odmówić ich przyjęcia (Konwencja wymaga dla wprowadzenia poprawki konsensusu).

Prosimy o pilne przedstawienie tej sprawy tow. radzieckim i poinformowanie nas¹⁶.

^fMickiewicz^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 11, t. 98

¹⁶ Ambasada w Moskwie odpowiadała szyfrogramem z 20 sierpnia: „DPT MID przekazał nam, że strona radziecka uważa za celową wymianę poglądów w sprawie odbycia posiedzenia poświęconego weryfikacji konwencji gdańskiej z 1973 r., włączając w to propozycje Danii i RFN, w czasie trwania szóstej sesji międzynarodowej komisji do spraw rybołówstwa w Morzu Bałtyckim, która ma się odbyć we wrześniu 1980 r.”; AMSZ, ZD 29/82, w. 11, t. 97. Zob. też PDD 1973, dok. nr 71 i 191.

68

*5 sierpnia, wyciąg korespondencyjny
z szyfrogramu ambasady w Canberze
w sprawie sugestii zgłaszanych przez ambasadora RPA*

T A J N E
Do rąk własnych

SZYFROGRAM Nr 1382/III
z Canberry, 5.8.1980 r.

Tow. Fijałkowski

Tow. Kapuściński depeszą nr 106 z 5.8.br. podaje:

4 bm podczas okazyjnej rozmowy (na przyjęciu u gospodarzy) ambasador Republiki Południowej Afryki Oxley powiedział mi wprost, że ^dRPA jest zainteresowana w rozwinięciu – jak się wyraził – istniejących ukrytych stosunków gospodarczych z Polską. Według niego byłby pożyteczny przyjazd do RPA nieoficjalnej grupy specjalistów (7–10 osób) dla konkretnego przedyskutowania możliwości handlowych^d. Na moje zastrzeżenie, że nie znam stanowiska centrali wobec takiej propozycji, zwłaszcza że wypływa ona od przedstawiciela kraju, z którym nie utrzymujemy stosunków – ^dO. odpowiedział, że wiele krajów utrzymuje z nimi ukryte stosunki^d. Po czym dał przykład zakupu przez RFN ich licencji na przemysłową przeróbkę węgla na benzynę. Ma to być wspólne przedsięwzięcie RPA, RFN i USA pod szyldem RFN.

^dW razie naszego zainteresowania kontaktem zagwarantowaliby całkowitą tajemnicę, organizując podróż z Londynu specjalnym samolotem i na ich blankietowych wizach wystawionych w Londynie.

W odpowiedzi podkreśliłem, że nie mogę zobowiązać się do jakiegokolwiek odpowiedzi, że jest to sprawa najwyższej delikatności i złożoności.

O. jedzie w październiku na urlop i byłby rad zawieźć pozytywną odpowiedź^d. Cała rozmowa w cztery oczy i z jego inicjatywy¹⁷.

AMSZ, Dep. V 26/85, w. 3

¹⁷ W odpowiedzi wicedyrektor Departamentu II Andrzej Majkowski polecał szyfrogramem z 8 sierpnia: „Sprawy nie podejmujcie. Gdyby powrócił do niej amb. Oxley, odpowiedzcie, że nie otrzymaliście żadnych instrukcji z kraju”; AMSZ, Dep. V 26/85, w. 3.

69

*5 sierpnia, notatka zastępcy dyrektora Departamentu III MSW
w sprawie kontaktów obywateli brytyjskich
z przedstawicielami środowisk opozycyjnych*

WARSZAWA, dnia 05.08.1980 r.

T A J N E

I N F O R M A C J A

dot. pobytu w Polsce K. STEPANA i A. HUTTONA

W dniu 26.07.br. przybyli do Polski dwaj obywatele brytyjscy z zamiarem nawiązania kontaktów z przedstawicielami ugrupowań antysocjalistycznych działających na terenie kraju oraz z przedstawicielami środowisk robotniczych:

STEPAN Kazimierz, s. Olgierda, ur. 04.09.1947 r., obyw. Wielkiej Brytanii pochodzenia polskiego, przedstawiciel Związku Studentów i Absolwentów Polskich na uchodźctwie w Wlk. Brytanii. Współpracownik Eugeniusza Smolara, rzecznik KSS-KOR na terenie brytyjskim. Ojciec wymienionego jest działaczem emigracyjnego Instytutu Badań Krajowych z siedzibą w Londynie, istnieje podejrzenie, że współpracuje z RWE. Paszport nr. 840888. Wiza wyjazdowa na 38 dni.

HUTTON Alasdair, s. Aleksandra, ur. 19.05.1940. Jest posłem z ramienia Partii Konserwatywnej do Parlamentu Europejskiego z siedzibą w Strassburgu, deputowany Okręgu Południowej Szkocji. Zajmował się dziennikarstwem, współpracuje z BBC, oficer rezerwy (z-ca dowódcy 15 Szkockiego Batalionu Spadochroniarzy). Wiza wyjazdowa ważna 8 dni.

Wymienieni przylecieli do Krakowa z Glasgow podając oficjalnie jako cel przyjazdu turystykę do Bydgoszczy, gdzie zamieszkuje znajoma K. Stepana, S[...] ¹⁸ Aleksandra.

Z zebranych informacji wynika, że

1. K. Stepan i A. Hutton zamierzali udać się do Gdańska, gdzie planowane były spotkania w środowiskach robotniczych, wszelkie ułatwienia w tej sprawie i organizację pobytu (zabezpieczenie kwater prywatnych) miał zapewnić aktywista KSS-KOR z Gdańska Bogdan Borusewicz.

Głównym celem pobytu K. Stepana w Gdańsku miały być rozmowy dot. włączenia RMP jako sekcji do Związku Studentów i Absolwentów Polskich na

¹⁸ Pominęto dane osobowe.

Uchodźctwie w Wlk. Brytanii, co dawałoby możliwość oficjalnego finansowania działalności RMP przez wymienioną organizację. Natomiast A. Hutton ma opracować dla jednej z komisji Parlamentu Europejskiego raport nt. sytuacji w Polsce.

K. Stepan miał przywieźć kilka tysięcy funtów angielskich z przeznaczeniem na potrzeby KSS-KOR.

Przyjazd wymienionych był oczekiwany przez środowisko KSS-KOR, szczególnie przez J.J. Lipskiego. Stwierdzono również w tych dniach zainteresowanie pobytem K. Stepana w PRL ze strony E. Smolara.

2. W dniu 26 lipca K. Stepan i A. Hutton spotkali się z przedstawicielami krakowskiego SKS, m.in.: R. Woźniakowską, H. Karkoszą, B. Sonikiem, L. Batko, E. Kulik, T. Konopką.

Na spotkaniu omawiano szereg tematów dotyczących działalności poligraficznej. Szczegółowy opis tej problematyki ma przedstawić K. Stepanowi w terminie późniejszym H. Karkosza.

W dalszej kolejności dyskutowano następujące zagadnienia:

- możliwości odwoływania się do posłów w rozmaitych problemach interwencyjnych;
- działanie instytucji cenzury;
- polityka wydawnicza państwa i „opozycji”;
- problematyka doboru tematów do wydawnictw „opozycyjnych”;
- tryb wprowadzania ustaw w PRL i relacja poseł–wyborca itp.

A. Hutton wyjaśnił, że jego przyjazd do PRL był konsultowany z premier Wlk. Brytanii p. Thatcher i ma na celu zorientowanie się w sytuacji ruchu dysydenckiego jako punktu wyjścia do dyskusji na forum Parlamentu Europejskiego na temat dalszego utrzymywania kontaktów z blokiem wschodnim.

Na zakończenie spotkania K. Stepan poinformował, że mają zaplanowane podobne spotkanie z przedstawicielami „opozycji” w Warszawie, Lublinie, Gdańsku. Stwierdził też, iż ponownie będzie w Krakowie w dniach 15–19 sierpnia br. W tym czasie do Krakowa przyjedzie grupa studentów angielskich, którzy chcieliby zapoznać się z opozycyjnym ruchem studenckim. Z naszego rozpoznania wynika, iż K. Stepan zajmuje się m.in. organizacją na potrzeby KSS-KOR materiałów technicznych do poligrafii i ich przerzutem do Polski. Nie można w związku z tym wykluczyć ewentualności, iż do tego celu może on wykorzystać wymienioną grupę brytyjskich studentów.

3. W dniu 28.07.br. K. Stepan i A. Hutton przylecieli do Warszawy. Z posiadanych informacji wynika, iż spotkali się z ks. Małkowskim, S. Kusińskim

oraz A. Hallem (przebywającym w tym czasie w Warszawie). Tematyka tych rozmów nie jest dotychczas znana.

4. K. Stepan i A. Hutton w dniu 30.07.br. w godzinach popołudniowych przebywali w Gdańsku, gdzie odbyli spotkanie z udziałem grupy osób ze Stoczni Gdańskiej oraz B. Borusewiczem i A. Walentynowicz. Wymienieni interesowali się warunkami bhp w Stoczni, płacami, warunkami socjalnymi, okolicznościami wypadku w Stoczni w dniu 18.06.br.¹⁹ oraz warunkami zdrowotnej opieki spawaczy. Ponadto wykazywali zainteresowanie materiałami używanymi do izolacji na statkach oraz technologią prac izolacyjnych. B. Borusewicz i A. Walentynowicz zobowiązali się dostarczyć wymienionym próbki materiałów izolacyjnych.

5. W dniu 2 sierpnia br. A. Hutton wyjechał z terenu PRL (samolotem z Krakowa), natomiast K. Stepan przebywa nadal na terenie Polski.

Dotychczasowa postawa i nawiązane kontakty wskazują na wyraźnie dywersyjny charakter pobytu K. Stepana i A. Huttona w PRL. Świadczą o tym prowadzone rozmowy i zainteresowania oraz powiązania K. Stepana z E. Smolarem. Z tego względu wydaje się celowym przeprowadzenie rozmowy z K. Stepanem i zwrócenie mu uwagi, iż jego postępowanie jest niezgodne z celami oficjalnego pobytu w Polsce, a następnie wydalenie go poza granice PRL jako osoby niepożądaney.

DYREKTOR DEPARTAMENTU III
gen. bryg. A. KRZYSZTOPORSKI
^cwz. ^cH. Walczyński^f

AMSZ, Dep. IV 44/84, w. 5

¹⁹ Mowa o eksplozji na statku rybackim budowanym w Stoczni Północnej na zamówienie ZSRR, w wyniku której zginęło 18 osób.

70

*[po 5 sierpnia], notatka Departamentu IV o inicjatywie Austrii
w sprawie grobów żołnierzy austriackich z czasów I wojny światowej*

Warszawa, dnia ... sierpnia 1980 r.

N o t a t k a

z rozmowy wicedyrektora Departamentu IV MSZ tow. J. Mąkosy z
I Sekretarzem Ambasady austriackiej w Warszawie
Geraldem KRIECHBAUMEM

W dniu 5 sierpnia zgłosił się do Departamentu IV ww. przedstawiciel Ambasady austriackiej, który złożył notatkę w sprawie pielęgnacji grobów żołnierzy austriackich poległych w czasie I wojny światowej²⁰.

Powołując się na odpowiednie postanowienia traktatu z Saint-Germain-en-Laye i listy różnych osób mieszkających w Polsce, które zwracają uwagę ambasady na pilną potrzebę zajęcia się sprawą, p. Kriechbaum zwrócił się do MSZ z prośbą o podjęcie kroków mających na celu uporządkowanie i zabezpieczenie tych grobów przed dalszym zniszczeniem. Zdaniem rozmówcy stan cmentarzy wojennych i grobów żołnierzy b. monarchii austriacko-węgierskiej jest zły, a odpowiednie czynniki administracji lokalnej państwowej, względnie kościelnej (w odniesieniu do cmentarzy wyznaniowych), nie troszczą się o ich pielęgnację.

Przedstawiciel Ambasady austriackiej chciał uzyskać informację na temat możliwości nawiązania kontaktu między austriackim „Czarnym Krzyżem” (organizacja zajmująca się pielęgnacją grobów wojennych) a odpowiednią polską organizacją (instytucją) w celu uzgodnienia wspólnych działań w tym zakresie. Jako przypadki szczególnego zaniedbania wymienił on cmentarze w Kalwarii

²⁰ W przedstawionej przez ambasadę Austrii informacji z 28 lipca podnoszono: „W art. 171 i 172 traktatu z Saint-Germain-en-Laye z 10.9.1919 ustaliły rządy: austriacki, alianckie i stowarzyszone, że będą się troszczyły o to, by znajdujące się na ich terytoriach miejsca pochowania żołnierzy armii i marynarki, jak również jeńców wojennych i aresztowanych osób cywilnych były szanowane i pielęgnowane. Rząd polski jest więc obowiązany troszczyć się o należyte utrzymanie tych grobów wojennych. Austriacki Czarny Krzyż, który opiekuje się grobami wojennymi, nie miał innej możliwości podjęcia działalności w kierunku opieki nad grobami względnie cmentarzami wojennymi w Polsce. Powtarzają się wypadki zwracania Ambasadzie uwagi na zły stan lub konieczność renowacji takich cmentarzy – ostatnio w Kalwarii Zebrzydowskiej, grobów na Cmentarzu Rakowickim w Krakowie, na cmentarzu w okolicy Grabowa n/Pilicą. Ambasada byłaby zainteresowana bliższymi informacjami na temat tych grobów”; AMSZ, Dep. IV 43/84, w. 5.

Zebrzydowskiej i w okolicy Grabowa n/Pilicą oraz groby na cmentarzu Rakowickim w Krakowie²¹.

Postanowienia Traktatu Pokoju zawartego między mocarstwami sprzymierzonymi i Austrią z dnia 10 września 1919 r. zobowiązują jego sygnatariuszy (Polska należy do jednego z nich) do „szanowania i utrzymywania grobów żołnierzy i marynarzy pochowanych na ich terytoriach”. Postanowienia te posiadają nadal moc prawno-międzynarodową.

AMSZ, Dep. IV 43/84, w. 5

71

*7 sierpnia, okólnik dyrektora Departamentu Konsularnego
w sprawie wspierania polonijnych przedsięwzięć folklorystycznych*

Warszawa, dn. 7 sierpnia 1980 r.

T a j n e

SZYFROGRAM Nr 7082^c

NOWY JORK – CIAŚ

CHICAGO – BIAŁY

WASZYNGTON – SPASOWSKI dla OJRZYŃSKIEGO

OTTAWA – PAWLAK dla MIERNIKA i JANICKIEGO

CANBERRA – FRĄCKIEWICZ dla NOWAKA

LONDYN – BISZTYGA dla KOPY i KOWALSKIEGO

PARYŻ – OLECHOWSKI dla wszystkich konsulatów

HAGA – BARTOSZEK dla MORENCA

²¹ W notatce Departamentu Konsularnego z 18 listopada zapisano: „Cmentarze wojenne z I Wojny Światowej nie są w zbyt dobrym stanie technicznym, spowodowane to jest znacznym upływem czasu. Podejmuje się jednak działania, aby poprawić ten stan i powstrzymać proces erozji obiektów cmentarnictwa wojennego. Ministerstwo Administracji, Gospodarki Terenowej i Ochrony Środowiska wydało odpowiednie zalecenia odnośnie wykonywania przez jednostki terenowe prac pielęgnacyjnych i zabezpieczających. Ponadto jednostki konserwatorskie sporządzają obecnie dokumentację historyczną dotyczącą cmentarzy z I Wojny Światowej”; AMSZ, Dep. IV 43/84, w. 5.

BRUKSELA – OSMANŃSKI dla KLACZYŃSKIEGO

SZTOKHOLM – CIEŚLAR dla PAWELCA

KOPENHAGA – TRĄPCZYŃSKI dla KALIŃSKIEGO i KOSTERY

PRAGA – MITRĘGA dla CIEŚLI

BUDAPESZT – PIETRZAK dla KOŁECKIEGO

KOLONIA – CHYLIŃSKI dla TURSKIEGO

W V Festiwalu Polonijnych Zespołów Folklorystycznych zakończonym 27.7 wzięło udział 46 zespołów z 12 krajów. Po raz pierwszy z Australii i Wielkiej Brytanii. Wszystkie wykazały patriotyczną postawę oraz podkreślały konieczność utrwalania więzi z Polską. Nie zanotowaliśmy żadnych negatywnych postaw politycznych i obyczajowych. Założony program oddziaływania propagandowego, artystyczny, kulturalno-oświatowy i turystyczny został w pełni zrealizowany. Uczestnicy podkreślali dobrą atmosferę i właściwą organizację. Wskazywano na konieczność kontynuacji imprezy. Deklarowano udział w kolejnym festiwalu. Przedstawiono konkretne propozycje zmierzające do dalszego doskonalenia imprezy. Między innymi wskazywano na rosnący udział grup dziecięcych i konieczność stworzenia dla nich specjalnego programu oraz zwiększenia ilości prezentacji dla krajowego społeczeństwa.

Prosimy o przeprowadzenie spotkań z kierownictwami i uczestnikami zespołów, które wzięły udział w Festiwalu, na których należałoby zebrać dalsze konkretne wnioski i postulaty w celu wzbogacenia programu dalszej pomocy i opieki nad polonijnym ruchem folklorystycznym, który opracowywać będzie Tow. „Polonia”. Proponujemy dalszą inspirację zespołów do zwiększania ilości koncertów w środowiskach połączonych z popularyzacją Festiwalu. Prosimy o inspirowanie informacji i publikacji²².

^fMulicki^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 111

²² W kolejnym okólniku, z 18 sierpnia, dyrektor Mulicki przekazywał: „W dniach 8–12 sierpnia br. odbyło się w Warszawie Spotkanie Nauczycieli Polskiego Pochodzenia. Uczestniczyło w nim 77 pedagogów z 12 krajów. W czasie Spotkania naukowcy polscy wygłosili 7 referatów poświęconych miejscu nauki i literatury polskiej w świecie oraz metodyce nauczania języka polskiego. Czternastu pedagogów polonijnych zabrało głos w dyskusji. Zrealizowano w pełni program Spotkania. W czasie dyskusji nauczyciele polonijni zwracali uwagę na wzrost zainteresowania nauką języka polskiego i konieczność niesienia pomocy szkolnictwu polonijnemu w postaci zaopatrzenia w książki i pomoce dydaktyczne. Podkreślono potrzebę wydawania podręczników przygotowywanych w konsultacji z nauczycielami polonijnymi. Spotkanie należy uznać za bardzo udane. Oddzielnie prześlemy szczegółową notatkę”; AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 111.

72

[przed 8 sierpnia], niepodpisana notatka na temat udziału reprezentacji polskiej w igrzyskach olimpijskich w Moskwie

Sprawozdanie
z udziału polskiej reprezentacji olimpijskiej
w Igrzyskach XXII Olimpiady w Moskwie²³

W Igrzyskach XXII Olimpiady uczestniczyło blisko 6 tys. zawodników z 81 państw. W 21 dyscyplinach sportu rozegrano 203 konkurencje (198)* – 50 kobiecych (49) i 153 (149) męskich.

Rezultaty Igrzysk potwierdziły wcześniejsze analizy i oceny przewidujące:

- bardzo wysoki poziom rywalizacji sportowej na Igrzyskach w Moskwie (świadczy o tym m.in. ustanowienie 36 rekordów świata i 80 rekordów olimpijskich),

- dalszy postęp czołowych potęg sportowych – ZSRR i NRD,

- odnotować należy szczególnie widoczny postęp wyników sportowych reprezentantów Bułgarii, co było sygnalizowane wcześniej, a który wynika z zaangażowania wyjątkowo dużych nakładów na inwestycje sportowe i zaplecze medyczne (świadczy o tym między innymi zorganizowanie w Sofii po raz drugi Uniwersjady w 1976 r.); moskiewska olimpiada wykazała również, że następuje przezwyciężenie kryzysu, jaki występował w sporcie węgierskim w okresie Igrzysk w Montrealu,

- ostrą i wyrównaną rywalizację o miejsca 3–6 w nieoficjalnej klasyfikacji państw; przebieg Igrzysk wykazał jednocześnie wzrost znaczenia dla rezultatów sportowych na najwyższym poziomie medycyny, w tym zwłaszcza farmakologii,

- wyraźny postęp szeregu krajów Europy Zachodniej, które do przygotowań olimpijskich podeszły w sposób kompleksowy, nadając im również wyjątkowo wysoką rangę ze względu na miejsce igrzysk i niepowodzenia na poprzednich igrzyskach w Montrealu; w szczególności dotyczy to Wielkiej Brytanii, Włoch, Francji i Szwecji.

Rezultaty i zasięg igrzysk potwierdziły fiasko bojkotu zainicjowanego przez administrację Cartera i to zarówno w płaszczyźnie politycznej, jak i sportowej. Wprawdzie w niektórych dyscyplinach sportu (zwłaszcza w pływaniu) nieobecność zawodników USA była zauważalna, ale generalnie miało to

²³ Notatka została 8 sierpnia przesłana członkom i zastępcom członków Biura Politycznego oraz sekretarzom i członkom Sekretariatu KC PZPR.

* Liczby w nawiasach odnoszą się do Igrzysk 1976 roku.

znacznie mniejszy wpływ na rezultaty sportowe igrzysk, niż można było się tego spodziewać.

2.

Polska reprezentacja olimpijska liczyła 324 zawodników^{xx} (78 kobiet i 246 mężczyzn), którzy uczestniczyli w 168 konkurencjach (82,75%) programu olimpijskiego. Reprezentację tworzyli zawodnicy pochodzący z 32 województw (w tym najwięcej z Warszawy – 71 oraz Katowic – 34), będący członkami 128 klubów sportowych. 250 zawodników, tj. 77,2%, debiutowało w Igrzyskach olimpijskich, dla trzech był to piąty start olimpijski, dla pięciu – czwarty, a dla 19-tu – trzeci. Była to najmłodsza z dotychczasowych reprezentacji olimpijskich – średnia wieku 24 lata (drugą z kolei była reprezentacja na Igrzyska monachijskie – 25,23).

3.

Bilans startu polskich zawodników w Igrzyskach XXII Olimpiady przedstawia się następująco:

- uzyskano ogółem 244 punkty, tj. o 58,25 więcej niż na rekordowych dotychczas XXI Igrzyskach w Montrealu,

- w nieoficjalnej klasyfikacji państw wywalczone czwartą lokatę,

- zawodnicy polscy zdobyli ogółem 32 medale, w tym 3 złote, 14 srebrnych i 15 brązowych,

- 147 zawodników polskich zdobyło punkty w finałach olimpijskich, tj. 47,72% całej reprezentacji,

- wybitnie poprawiony został wskaźnik osiągnięć kobiet na Igrzyskach, które w Moskwie uzyskały 43 punkty, co stanowi 17,62% dorobku całej reprezentacji (w Montrealu – 15 punktów – 8,07%),

- rozszerzona została liczba dyscyplin, które osiągnęły wysoki poziom światowy,

- 18 medali (56,25%) i 139,3 pkt. (57,50%) uzyskanych zostało przez zawodników debiutujących w Igrzyskach,

- zawodnicy polscy ustanowili 1 rekord świata (Wł. Kozakiewicz²⁴), 47 rekordów życiowych, w tym 20 rekordów Polski.

^{xx} 16 zaw. rezerwowych.

²⁴ Zdobywca złotego medalu w skoku o tyczce Władysław Kozakiewicz w czasie konkursu olimpijskiego wykonał w stronę wywizdujących go radzieckich kibiców obraźliwy gest, który przeszedł do historii jako „gest Kozakiewicza”. W przygotowanej w październiku przez Główny Komitet Kultury Fizycznej i Sportu obszernej notatce, zatytułowanej: „Sprawozdanie z udziału polskiej reprezentacji olimpijskiej w Igrzyskach XXII Olimpiady w Moskwie. Materiał dla Sejmowej Komisji Zdrowia

Wkład poszczególnych dyscyplin w rezultaty startu olimpijskiego był zróżnicowany (tabela 2²⁵), a uproszczona ocena tych rezultatów, uwzględniająca pozycję wyjściową poszczególnych dyscyplin po poprzednich Igrzyskach, jest następująca:

1. Do dyscyplin, których start w Igrzyskach był udany, należy zaliczyć: lekkoatletykę, zapasy, podnoszenie ciężarów, jeździectwo (skoki), boks, wioślarstwo, szermierkę i kolarstwo szosowe.

2. Dyscypliny, które osiągnęły największy (relatywnie) postęp w okresie od poprzednich igrzysk olimpijskich, to: wioślarstwo, zapasy styl wolny, szermierka oraz jeździectwo i pływanie.

3. Dyscypliny, których start zakończył się niepowodzeniem, tj. osiągnięte wyniki były gorsze, niż wynikało to z wcześniejszych konfrontacji międzynarodowych, to kolarstwo torowe, kajakarstwo, żeglarstwo, piłka siatkowa, piłka ręczna i pięciobój nowoczesny.

4. Nie uzyskano postępu w strzelectwie, hokeju na trawie, łucznictwie i judo.

4.

Zrealizowany został zgodnie z planem program działań pozasportowych, w tym spotkania z mieszkańcami Moskwy, wystawy sportowe, praca ośrodka informacyjno-propagandowego PKOl zlokalizowanego w Ambasadzie PRL, zwiedzanie przez zawodników zakładów pracy oraz kontakty z dzielnicą Dzierżyńska, która objęła patronat nad naszą reprezentacją.

Na szczególne podkreślenie zasługuje bardzo aktywna, a zarazem kulturalna postawa naszych grup turystycznych, które gorąco i w sposób zorganizowany dopingowały polskich zawodników na wszystkich obiektach olimpijskich.

Podsumowanie i wnioski

1. Start polskiej reprezentacji w Igrzyskach XXII Olimpiady w Moskwie należy ocenić pozytywnie, czego świadectwem jest rekordowa liczba punktów uzyskanych za miejsca finałowe oraz wywalczonych medali olimpijskich. Natomiast liczba złotych medali jest mniejsza, niż można było oczekiwać.

i Kultury Fizycznej”, zapisano: „Triumf Kozakiewicza na centralnym olimpijskim stadionie osiągnięty w twardej walce był chyba nie tylko jego osobistym osiągnięciem i osiągnięciem polskiego sportu, ale pokazem i symbolem tego, czego wszyscy od sportu oczekujemy. Do sportowej perfekcji dołączyła się bowiem postawa zawodnika, który w sportowej walce znajduje radość życia i potwierdzenie własnej wartości. Koncentracja bez napięcia, elegancja ruchu, życiowa siła i ludzki, pogodny optymizm plus osobisty urok młodego zawodnika uczynił z niego symbol tego, co w sporcie najlepsze i najpiękniejsze”; AAN, GKKFiS, 208.

²⁵ Załączonych tabel nie publikuje się.

W zdecydowanej większości dyscyplin potwierdzona została skuteczność form i metod szkolenia oraz prawidłowość selekcji zawodników do reprezentacji.

Do pozytywnych aspektów startu olimpijskiego zaliczyć ponadto należy:

- aktywną postawę polskich zawodników i wielką wolę walki,
- młodość reprezentacji, co stwarza dobrą pozycję wyjściową przygotowań do Igrzysk Olimpijskich 1984 roku²⁶,
- znaczącą poprawę rezultatów kobiet.

2. Wyniki osiągane na Igrzyskach moskiewskich oraz obserwacje reprezentantów czołówki światowej wskazują na konieczność:

1) konsekwentnego zrealizowania przyjętej koncepcji przygotowań do kolejnych igrzysk, opartej o ośrodki szkolenia olimpijskiego zorganizowane w oparciu o wiodące kluby sportowe, uczelnie wychowania fizycznego i szkoły mistrzostwa sportowego; ośrodki te w większym stopniu zaangażują w proces przygotowań olimpijskich władze wojewódzkie i kluby sportowe oraz znacznie szersze niż dotychczas zespoły trenerów i zawodników;

2) kontynuowania umacniania i rozbudowy szkół mistrzostwa sportowego, zwłaszcza w takich dyscyplinach sportu jak gimnastyka i pływanie;

3) zacieśnienia wszechstronnej współpracy szkoleniowej ze sportem dziecięcym, a zwłaszcza uzyskania pomocy towarzyszy radzieckich dla podniesienia poziomu polskiej gimnastyki;

4) szybkiej modernizacji wybranych specjalistycznych obiektów dla potrzeb reprezentacji oraz wyposażenia tych obiektów w nowoczesną aparaturę (np. nie jest możliwe uzyskiwanie wysokich wyników w kolarstwie torowym bez posiadania krytego toru kolarskiego);

5) zdecydowanego włączenia medycyny w proces szkolenia sportowego, w tym zrealizowania w najbliższych latach budowy centralnej przychodni sportowo-lekarskiej, objęcia większej liczby lekarzy specjalizacją w zakresie medycyny sportowej i szerszego wykorzystania metod medycznych dla przygotowania fizycznego i psychofizycznego zawodników do głównych startów;

6) Igrzyska wykazały niski poziom sędziowania w niektórych dyscyplinach sportu; wskazuje to na potrzebę intensywnego szkolenia polskich sędziów i aktywizowania ich, podobnie jak działaczy, na arenie międzynarodowej.

* * *

²⁶ W XXIII Letnich Igrzyskach Olimpijskich w Los Angeles w 1984 r. reprezentacja polska nie wzięła udziału – była to forma retorsji zastosowanych przez ZSRR i część krajów socjalistycznych w odpowiedzi na bojkot igrzysk moskiewskich; zob. przyp. 23 do dok. nr 8.

W najbliższym czasie opracowana zostanie szczegółowa ocena przygotowań olimpijskich i startu w poszczególnych dyscyplinach sportu, w oparciu o którą ustalone będą wnioski dot. przygotowań do Igrzysk XXIII Olimpiady w Los Angeles.

Warszawa, sierpień 1980.

AAN, KC PZPR, XI/339

73

*8 sierpnia, szyfrogram ambasadora w Buenos Aires
o planowanym spotkaniu pożegnalnym z prezydentem Urugwaju*

Tajne

Szyfrogram Nr 1557/III
z B. Aires, nadany 8.8.80, 19.00

Dobrosielski

Janulewicz poinformował nas dziś, że mimo poprzednich obietnic Prezydent Urugwaju zaprasza mnie na audiencję pożegnalną dopiero 20 sierpnia br. Uważamy, że mimo wszystko (w tym i niedogodności osobistych, np. rezerwacji biletów) należy tę datę przyjąć, gdyż odmowa miałaby poważne ujemne skutki dla naszej stosunkowo dobrze rozwijającej się współpracy gospodarczej (np. ułatwienia portowe, na których nam b. zależy) i stanowiłaby pretekst do utrudnień wobec nowego ambasadora. CD KS w pełni podziela tę opinię, sądząc ponadto, że władze Urugwaju stosują taktykę utrudnień protokolarnych (mój przypadek nie jest jedyny) wobec tych ambasadorów, którzy nie rezydują w Montevideo. Jest to jedna z form presji zmierzających do ustalania stałych siedzib ambasadorów w Montevideo. Ambasador Urugwaju w Argentynie zrobił aluzję w jednej z rozmów i prośby o interwencję, że Urugwajczycy mają swego ambasadora w Warszawie.

Proszę o akceptację naszego stanowiska²⁷.

/-/ Skrobisz

AMSZ, ZD 29/82, w. 4, t. 29

²⁷ Ambasador w Buenos Aires był także akredytowany w Montevideo. Szyfrogramem z 22 sierpnia donosił: „Z rozmowy z prezydentem Urugwaju Aparicio Mendez:

74

*9 sierpnia, okólnik wiceministra Czyrka
w sprawie organizacji kongresu hebrajskiego w Warszawie*

Warszawa, dn. 9 sierpnia 1980 r.

Tajne
d P i l n y d

SZYFROGRAM Nr 7128^c

Szefowie placówek:

Algier, Bagdad, Bejrut, Damaszek, Kair, Rabat, Trypolis, Tunis; Kopenhaga, Londyn, Nowy Jork, Paryż, Sztokholm, Waszyngton, Wiedeń.

W dn. 11–13.08.br. odbywa się w Warszawie czwarty Kongres Światowego Stowarzyszenia Języka i Kultury Hebrajskiej („Brit ivrit olamit”). Współorganizatorem jest Instytut Orientalistyki Uniwersytetu Warszawskiego. Uczestniczy ponad 100 uczonych z europ. KK i KS oraz ponad 20 naukowców z Izraela.

Jeżeli będziecie indagowani, wyjaśnijcie:

– kongres ma ściśle naukowy charakter, a kultury hebrajskiej nie utożsamiamy z państwem Izrael,

– zorganizowany zostaje w Polsce jako m.in. wyraz uczczenia ofiar zbrodni hitlerowskich²⁸ oraz zainteresowania odwiecznymi związkami kulturowymi w Europie środk.,

– współpraca z KS, w tym z Polską, będzie miała rosnące znaczenie dla rozwoju urugwajskiej gospodarki, zakłada się np. intensyfikację tej współpracy w przygotowywanych aktualnie planach wieloletnich, – Urugwaj byłby skłonny przyznać różnorodne ułatwienia, gdyby Polska zdecydowała się na zwiększone zakupy produktów rolnych, zwłaszcza mięsa, – ułatwienia portowe dla polskich statków będą utrzymane, – Urugwajowi zależy na tym, aby ambasador Polski rezydował w Montevideo”; AMSZ, ZD 29/82, w. 4, t. 29.

²⁸ W informacji PA „Interpress” z 8 sierpnia, przygotowanej dla prasy zagranicznej, podawano: „Ostatnia wojna przyniosła dotkliwe straty nie tylko polskiej hebraistyce. Zginęło 6 mln obywateli polskich, z czego połowę stanowiła ludność pochodzenia żydowskiego. W obozach zagłady Żydzi ginęli razem z Polakami i przedstawicielami kilkunastu narodów okupowanej przez hitlerowców Europy. Polska była jedynym krajem, gdzie hitlerowcy karali śmiercią nie tylko tego, kto udzielał pomocy Żydom, ale także całą jego rodzinę. Oblicza się, że dzięki tej pomocy zdołano uratować od śmierci 110–120 tys. polskich Żydów. Brało w tym udział, samodzielnie bądź w kierowanej przez polskie organizacje podziemne akcji pomocy Żydom „Żegota”,

– o zwolaniu w W-wie zdecydowano^h uzyskując zrozumienie władz PRL^h dwa lata temu (ważne w kontekście aktualnych wydarzeń wokół Jerozolimy),

– odbywanie kongresu jako niezbyt wielkiej i specjalistycznej imprezy naukowej, głównie w aspektach historycznych, nie zmienia naszej krytycznej oceny polityki Izraela i nie osłabia naszego poparcia dla walki Arabów o sprawiedliwe rozwiązanie konfliktu bliskowschodniego, a zwłaszcza sprawy Palestyny.

O ewent. reakcjach i odgłosach prasowych informujcie²⁹.

^fCzyrek^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 111

ok. 1 mln. Polaków. Po wojnie rząd państwa Izrael przyznał im kilkaset honorowych odznaczeń”; AMSZ, Dep. V 25/85, w. 2.

²⁹ W notatce DPWKiN z 8 sierpnia, przygotowanej dla Wydziału Prasy, Radia i Telewizji KC PZPR, m.in. zapisano: „O ile w ostatniej chwili będą wpływały zapytania przedstawicieli prasy zagranicznej o możliwość przyjazdu celem relacji z Kongresu, udzielać będziemy odpowiedzi odmownej z uwagi na upływanie 14-dniowego terminu aplikacji wizowej dla dziennikarzy”; AMSZ, Dep. V 25/85, w. 2. Poszczególne placówki otrzymały także instrukcję w sprawie wydawania wiz uczestnikom kongresu. Przykładowo w szyfrogramie z 28 lipca centrala, przekazując ambasadzie listę gości przybywających z Wielkiej Brytanii, polecała: „Niżej wymienionym osobom wydajcie wize na okres trwania Kongresu zwalniając ich z obowiązku wymiany dewiz. Wize wydajcie «od ręki» i w sposób nie wywołujący jakichkolwiek zażaleń. Jeżeli poszczególne osoby zgłoszą chęć pozostanie dłużej w Polsce po zakończeniu Kongresu, poinformujcie, że będą mogli ubiegać się o przedłużenie ważności wize w Warszawie na zasadach turystycznych”; AMSZ, ZD 29/82, w. 10, t. 86. Również w związku z kongresem misja wojskowa w Berlinie Zachodnim informowała szyfrogramem z 9 sierpnia: „Prasa Berlina Zach. podaje za agencją DPA, że «możliwe jest zbliżenie polsko-izraelskie». Polska jakoby obecnie ostrożnie zbliża się do Izraela. Obserwatorzy sytuacji w Polsce widzą sygnał tego w Warszawskim Międzynarodowym Kongresie Hebraistycznym, z udziałem 30 osobistości z Izraela”; AMSZ, ZD 29/82, w. 3, t. 19. Wicedyrektor Departamentu IV Jerzy Mąkosa odpowiadał szyfrogramem z 25 sierpnia: „Sprawy przytaczane przez prasę BZ odnośnie naszych stosunków z Izraelem nie będą przez nas podejmowane”; AMSZ, ZD 29/82, w. 3, t. 20.

75

*11 sierpnia, pilna notatka z rozmów wiceministra Czyrka
z wicepremierem Grenady (fragmenty)*

Warszawa, dn. 11 sierpnia 1980 r.

T a j n e

PILNA NOTATKA

z rozmowy z wicepremierem ^dGrenady^d Bernard'em Coard'em, członkiem BP „Nowego Wspólnego Ruchu na Rzecz Dobrobytu, Oświaty i Wyzwolenia”, ministrem Finansów, Handlu, Przemysłu i Planowania³⁰

[...]³¹

Gospodarka Grenady jest bardzo zacofana. Istnieje tylko 12 przedsiębiorstw przemysłowych, z których największe zatrudnia 40 robotników. Rybołówstwo jest prymitywne. 1/3 ziem uprawnych leży odłogiem. 40% importu stanowi żywność. 30% ludności w wieku produkcyjnym pozostaje bez pracy. Grenada pilnie potrzebuje pomocy gospodarczej z zewnątrz.

Najważniejszym jednak zadaniem rządu rewolucyjnego na obecnym etapie to umocnienie siły obronnej kraju.

Według sprawdzonych informacji na sąsiednich wyspach Barbados i Trinidad oraz w Wenezueli i Stanach Zjednoczonych czynione są przygotowania do inwazji przy pomocy najemników kierowanych przez agentów CIA. Wobec małej skuteczności kampanii propagandowej z zewnątrz przeciwko władzom rewolucyjnym na wyspie dokonano ostatnio szereg zamachów bombowych. Wysoka czujność ludności pozwoliła na szybkie wykrycie sprawców.

Powstająca armia ludowa jest jeszcze nieliczna i źle uzbrojona. Obozy wojskowe nie posiadają transportu i środków łączności. Brak również broni dla milicji składającej się z ochotników. W przypadku zagrożenia rząd rewolucyjny mógłby zmobilizować do 50 tys. ochotników (połowa ludności kraju), ale przy obecnym uzbrojeniu nie byłby w stanie odeprzeć inwazji. W związku z powyższym Coard zwrócił się z poufną prośbą o udzielenie pomocy w postaci sprzętu wojskowego za pośrednictwem towarzyszy kubańskich. Członek jego delegacji Raymond Layne – odpowiedzialny w Partii za sprawy milicji i bezpieczeństwa, przekazał listę niezbędnego sprzętu, która obejmuje:

– 2.000 kompletów polowych (włączając worek na rzeczy, śpiwór, oskardy i łopaty, wielofunkcyjną menażkę i płaszcz przeciwdeszczowy),

³⁰ Delegacja rządowa Grenady przebywała z wizytą w Polsce 5–8 sierpnia.

³¹ Pominięto fragment dotyczący sytuacji wewnętrznej Grenady.

- 7.800 kompletów ubraniowych (czapka, koszula, spodnie, buty),
- 2.000 AK (1.800 tys. pocisków),
- 500 pistoletów z amunicją (w tym dla celów ćwiczebnych),
- 100 namiotów (na 10 i 20 osób),
- 10 aparatów dla łączności na szczeblu pułku.

2. Coard podkreślił gotowość ściślejszego współdziałania z naszą dyplomacją w ONZ i innych organizacjach międzynarodowych. Chcą korzystać z doświadczeń Polski w zakresie polityki zagranicznej. Prosił o przekazywanie materiałów informacyjnych. W najbliższym czasie wysyłają do Nowego Jorku na stałego przedstawiciela Tow. Caldwell'a Taylor'a – członka KC i dotychczasowego wiceministra Informacji.

Coard sugerował również akredytowanie w Grenadzie naszego ambasadora w Hawanie³².

/–/ J. Czyrek

AMSZ, Dep. III 48/84, w. 1

76

*12 sierpnia, szyfrogram dyrektora Departamentu Konsularnego
do ambasady w Moskwie w sprawie zapisu nazw miejscowości
położonych w Polsce północnej i zachodniej*

Warszawa, dn. 12 sierpnia 1980 r.

T a j n e

SZYFROGRAM Nr 7167^c

MOSKWA – SZYSZKO

Wasza 244³³.

W sprawach nazewnictwa brak jest wiążących porozumień z RFN. ^hTolerujemy^h ^cStosujemy^c w praktyce następujące zasady:

³² Stosunki dyplomatyczne z Grenadą nawiązano 30 maja; zob. PDD 1980 styczeń–czerwiec, dok. nr 402.

³³ Szyfrogramem nr 244 z 7 sierpnia ambasada w Moskwie donosiła: „Informujemy, że w ciągu ostatnich dni występują przypadki, kiedy pracownicy ambasady RFN

1) *„tolerujemy”* nazwy niemieckie miejscowości położonych na terenach Polski zach. lub północnej, jeżeli dana osoba urodziła się przed 8.5.1945;

2) *„tolerujemy”* nazwy niemieckie na obszarach wersalskich (były zabór pruski), gdy urodzenie nastąpiło przed 11.11.1918, po tej dacie tylko nazwy polskie;

3) należy bezwzględnie wymagać nazewnictwa polskiego, jeżeli urodzenie nastąpiło po 8.5.1945 w obecnych granicach Polski;

4) nie uznajemy nazw niemieckich nadanych miejscowościom polskim przez okupanta w czasie II wojny światowej oraz nazw gloryfikujących nazizm;

5) ^hnależy wymagać stosowania pojęć^h *„dopuszczamy stosowanie pojęcia”* Niemcy ^hRFN, NRD itp.^h w kontekście historycznym, tj. ^htolerować^h np. ^hNiemcy^h w odniesieniu do miejscowości położonych w NRD, jeżeli zdarzenie miało miejsce przed powstaniem NRD.

Tutejsza ambasada RFN twierdzi – na polecenie swego MSZ – że praktyka w sprawach nazewnictwa stosowana przez Ambasadę PRL w Moskwie odbiega od powyższych zasad. *„Prosimy o informację, czy stosowaliście zasady jak w p. 1–5”*. Ponadto informujemy, że ze swej strony czynimy wysiłki, aby w sprawie nazewnictwa zawrzeć z RFN porozumienie odpowiadające aktualnemu stanowi terytorialnemu i politycznemu, czyli na zasadzie nazw urzędowo obowiązujących w PRL i RFN.

^fMulicki^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 11, t. 98

w Moskwie wypełniając kwestionariusze na wizy tranzytowe zdecydowanie odmawiają właściwego wypełniania miejsca urodzenia (zgodnie z aktualnym stanem terytorialnym), a więc – piszą Deutschland zamiast RFN, Polska w przypadku przedwojennych ziem wschodnich, obecnie należących do ZSRR, lub prowincja (Land) zamiast NRD. Interwenują u kierownika działu konsularnego osobiście i telefonicznie, grożą nawet przeniesieniem sprawy do Bonn. Poprzednio na zwróconą uwagę petenci zwykle nanosili poprawki bez wyraźnej reakcji. Kiedy domagamy się wypełnienia kwestionariuszy wizowych zgodnie z aktualnym stanem geopolitycznym, odmawiają i decydują się na wyjazd przez Finlandię”; AMSZ, ZD 29/82, w. 11, t. 97.

77

*13 sierpnia, szyfrogram wicedyrektora Departamentu IV
do ambasadora w Bernie
w sprawie wydalenia szwajcarskiego dyplomaty z PRL*

Warszawa, dn. 13^c sierpnia 1980 r.

T a j n e

^dDo rąk własnych^d

SZYFROGRAM Nr 7174^c

Teichma – Berno

Wasz 60³⁴.

Zamierzamy poprosić Ambasadora Szwajcarii i przedstawić, co następuje:

1. Strona polska również wysoko ceni sobie rozwój dobrych stosunków ze Szwajcarią i zależy jej na tym, aby współpraca nie była zakłócana.

Nie możemy przyjąć oceny, że strona polska zastosowała retorsje i że dotknięty został niewinny dyplomata. Posiadamy bezsporne dane, że Pasche usiłował wykorzystywać posiadane kontakty w celach szpiegowskich. Jego in-dagacje wykraczały poza ramy normalnej funkcji dyplomatycznej. W podró-żach po kraju usiłował m.in. penetrować obiekty wojskowe. Wiadomo nam, że uzyskiwane informacje wywiadowcze przekazywał m.in. przedstawicielom niektórych państw NATO.

³⁴ Ambasador w Bernie informował w szyfrogramie nr 60 z 8 sierpnia: „Dziś o godzinie 11.00 poprosił mnie na rozmowę Weitnauer [...]. W obecności Brunnera Weitnauer na wstępie powiedział wiele ciepłych słów o Polsce, do której «mają słabość», po czym wrócił oficjalnie do wydaleń dyptomatów. Stwierdził, że wydalenie radcy ambasady szwajcarskiej w Warszawie jest tylko retorsją, która dotknęła pierwszego pomocnika ambasadora, dobrego dyplomaty, który jest niewinny. Gdyby zarzuty były im znane, to sami poprosiliby radcę do Berna i «zmyli mu głowę». Zastanawiają się, jak w zaist-niałej sytuacji postąpić, i powinni wydalić z Berna niewinnego dyplomaty polskiego, chcieliby jednak tego uniknąć. [...] Nie chcieliby pogorszenia, zakłócenia stosunków (podkreślał to parokrotnie). Brunner włączał do rozmowy kwestię Polonii w Szwajca-rii. Są obywatelami Szwajcarii i zgodnie z aktem Helsinek mają swobodę poruszania się i wypowiedzi. Ingerowanie w sprawę tej grupy obywateli ze strony dyplomaty ambasady w Bernie traktuje jako mieszanie się w wewnętrzne sprawy Szwajcarii. Jeśli ambasada ma jakieś sprawy związane z Polonią, powinna się zwracać do MSZ i wszyst-ko wyjaśnić lub załatwić zgodnie z prawem Szwajcarii. W akcentując ponownie, że wydano z Warszawy dobrego dyplomaty, stwierdził, że mają kłopoty ze znalezie-niem nowego dobrego człowieka. Stwierdził też, że Polska ma 11 dyptomatów, Szwaj-caria 3, obecnie 2”; AMSZ, ZD 29/82, w. 3, t. 21. Zob. dok. nr 41.

2. Rozważania władz szwajcarskich co do dalszych kroków i ew. wydalenia kolejnego niewinnego dyplomaty polskiego w świetle powyższego są dla nas niezrozumiałe. Nad ew. dalszymi ekspulsjami nie moglibyśmy przejść do porządku dziennego.

3. Nie możemy przyjąć zarzutu ingerowania w sprawy obywateli szwajcarskich polskiego pochodzenia. Polska utrzymuje szerokie kontakty z obywatelami innych państw polskiego pochodzenia na całym świecie. Kontakty te są uznawane przez wiele rządów jako sprzyjające wzajemnemu zrozumieniu i współpracy. W Polsce istnieje społeczna organizacja współpracująca z Polonią za granicą. Odbywa się ona z poszanowaniem miejscowego prawa oraz zgodnie z duchem i literą Aktu Końcowego KBWE o swobodzie kontaktów. Nigdzie nie spotkaliśmy się z żądaniem utrzymywania kontaktów z Polonią poprzez miejscowe MSZ. Żądanie to jest dla nas niezrozumiałe i sprzeczne z międzynarodowymi zwyczajami. Rozumiemy, że władze szwajcarskie nie zamierzają ograniczać kontaktów Szwajcarów polskiego pochodzenia z Polską. W porównaniu z innymi krajami Europy Zachodniej i USA nasze kontakty z Polonią szwajcarską są bardzo ograniczone z różnych względów, znanych stronie szwajcarskiej. Nic w naszej działalności nie narusza zasad prawa międzynarodowego i nie godzi w dobre stosunki między Polską a Szwajcarią.

Powyższe można wykorzystać w Waszych ew. rozmowach.

^fMąkosa^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 3, t. 22

78

13 sierpnia, notatka konsula generalnego w Malmö w sprawie publikacji prasy szwedzkiej o działaniach ugrupowań polonijnych

Malmö, dnia 13 sierpnia 1980 r.

Ministerstwo Spraw Zagranicznych
Departament IV
Warszawa

^bTow. Dyr. Pichla

Nasza Placówka powinna zastanowić się nad realnymi i skutecznymi sposobami przeciwdziałania awanturniczej działalności SPK. Czy jednak Konsulat nie przesadza w swych ocenach ist. znaczenia działań SPK?^b

Dot.: legalizacji przez Szwecję bojowej grupy ekstremistycznej

W załączeniu³⁵ przesyłam fotokopię artykułów opublikowanych przez socjaldemokratyczną gazetę „Arbetet” z dnia 20.7.80.

Artykuły te zatytułowane zostały „Polska zbiórka pieniędzy na armatę przeznaczoną dla ostrzeliwania Sowietów” i „Armata przeciwko Sowietom”. Z treści wynika, że mała, ale dokuczliwa grupa polskich ekstremistów występująca pod szyldem Stowarzyszenia Polskich Kombatantów – koło w Malmö zainicjowała zbiórkę na zakup działa, które ma być wysłane do Afganistanu celem użycia przeciwko radzieckim siłom zbrojnym.

Wiadomość tę oraz całe artykuły można by zaklasyfikować jako fałsz, gdyby nie kilka faktów, a m.in.:

- grupa ta jest wyposażona w środki materialne (pieniądze, lokal, ulotki, łącznicy itp.),

- działa bezkarnie w Południowej Szwecji, a może nawet korzysta z cichego przyzwolenia władz,

- prowadzi brawurowe, chociaż awanturnicze akcje przed siedzibą naszej Placówki,

- stosuje terror psychologiczny, zastrasza działaczy polonijnych i Polonii zamieszkałej w Południowej Szwecji terrorem,

- prowadzi aktywną akcję przerzutów do Polski,

- rekrutuje wśród turystów polskich łączników i agentów,

- posiada dostęp do szwedzkich środków masowego przekazu.

Czołówkę tej ekstremistycznej grupy stanowią:

Wacław Ledwoń (L-187),

Marek Witczyk (W-154),

Bolesław Pencarski (P-115),

Stanisław Dyba (D-179).

Wśród aktywistów znani są: Stanisław Grabarczyk (G-48), Stanisław Górecki (G-66).

Grupa ta zabiega mocno o młodzież polonijną i prowadzi wśród niej w sposób przebojowy rekrutację.

Dysponując dewizami wynajmuje także turystów z Polski i zasila w ten sposób ilość osób demonstrujących przed obiektem Konsulatu Generalnego

³⁵ Załączników nie publikuje się.

PRL w Malmö. Osób tych nie jesteśmy w stanie zidentyfikować (nie mówiąc już o tym, że mają zakapturzone twarze)³⁶.

Stałym punktem penetracji ekstremów jest przystań promowa w Ystad. Działają tu: Ledwoń, Witczyk, a ostatnio Pencarski. Przechwytyują oni polskich turystów i próbują przerzucać przyszlą organizację terrorystyczną na teren Polski.

^eSpraw tych nie należy lekceważyć i należy już obecnie przystąpić do opracowania programu walki z terroryzmem. Nie wykorzystywane są możliwości w tym zakresie promów polskich oraz pracujących na przystani promowej w Ystad polskich przedstawicieli: ob. Tomasza Zycha z PŻB, ob. Andrzeja Śramskiego z PLO, a także ob. Kazimierza Tandeja, ob. Bogdana Szeszkowskiego i ob. Zenona Benewiata – przedstawicieli resortu Komunikacji^e. ^b*Kto ma taki program wypracować? Propozycji takich należałoby oczekiwać chyba od naszych Placówek^b.*

Przesyłany w załączeniu artykuł powinien być także bardzo pilnie wykorzystany kanałem dyplomatycznym celem doprowadzenia do wiadomości Szwedów niebezpieczeństwa terroru, którego infrastruktura została na trwałe zlokalizowana na terenie Południowej Szwecji i to niezależnie, czy za przyzwoleniem lub niewiedzą szwedzkiego partnera.

Józef Paweł Kostera^f
Konsul Generalny PRL

AMSZ, Dep. IV 43/84, w. 9

³⁶ Szyfrogramem z 12 listopada ambasador w Kopenhadze przekazywał informację konsula generalnego w Malmö: „Szwedzkie władze policyjne zwróciły się z propozycją wzmocnienia ochrony placówki w Malmö. Policja zwróciła się z wnioskiem o wpuszczenie szwedzkiej ochrony do środka obiektu, co zostało przez nas odrzucone. Zasugerowali odpłatną ochronę przed obiektem. Nie zajęliśmy stanowiska, ale stwierdziliśmy, że nie mamy możliwości ponoszenia kosztów. Władze złożą wizytę w KG 13 bm. Zamierzamy zająć następujące stanowisko: – na wyżej wymienione propozycje nie wyrażamy zgody, – odpowiedzialność za bezpieczeństwo placówki i jej personel obciąża stronę szwedzką i domagać będziemy się takiego działania, które wykluczy groźbę szkód, jakie zapowiadają ekstremistyczne grupy działające w Szwecji”; AMSZ, ZD 29/82, w. 9, t. 75.

79

*13 sierpnia, pismo ministra handlu zagranicznego
i gospodarki morskiej do ministra spraw zagranicznych
w sprawie ostrzelania polskiego statku na redzie portu w Świnoujściu*

Warszawa, dnia 13.08.1980 r.

TAJNE

MINISTER SPRAW ZAGRANICZNYCH

Towarzysz Emil WOJTASZEK

W a r s z a w a

Uprzejmie informuję Towarzysza Ministra, że w dniu 15 lipca 1980 r. w godzinach między 19.00 a 20.00 miał miejsce wypadek ostrzelania pociskami (najprawdopodobniej lotniczymi) z nieustalonego miejsca i kierunku statku handlowego Polskiej Żeglugi Morskiej m/s „Bełchatów” dokonującego rozładunku na dalekiej redzie Portu Morskiego Świnoujście, w miejscu o współrzędnych: szerokość 54°17,4'N, długość 14°09,5'E.

Z relacji, jaką otrzymałem w powyższej sprawie, wynika, że pociski padały w odległości 1–3 kabli od burty statku, stwarzając poważne niebezpieczeństwo dla statku i jego załogi.

Według wyjaśnień otrzymanych od właściwych służb operacyjnych WP w rejonie tym nie organizowano żadnych ćwiczeń ani strzelań artyleryjskich.

Ponieważ zdarzenie to miało miejsce w pobliżu granicy szelfu kontynentalnego i strefy ochrony rybołówstwa morskiego NRD, a także z uwagi na to, że powyższy wypadek przez swój charakter stwarza poważne zagrożenie dla żeglugi na torach wodnych, jak i dla statków rybackich dokonujących połowów w tym rejonie, proszę o rozważenie możliwości podjęcia tematu w rozmowach ze stroną NRD, tym bardziej że podobny wypadek miał miejsce w tym rejonie w 1977 roku.

Dr R. KARSKI

AMSZ, Dep. I 32/83, w. I

80

*15 sierpnia, notatka Komisji Planowania przy Radzie Ministrów
o polsko-radzieckiej współpracy gospodarczej*

Warszawa, dnia 15 sierpnia 1980 r.

Notatka

w sprawie głównych problemów związanych z zakończeniem prac
nad koordynacją planów PRL i ZSRR na lata 1981–85

I. W wyniku całego cyklu konsultacji, przeprowadzonych przez organy planowania z udziałem odpowiednich ministerstw, prace nad koordynacją planów PRL i ZSRR zostały w zasadzie zakończone. Uzgodniony został projekt Protokołu o wynikach koordynacji planów wraz z załącznikami ustalającymi wielkość wzajemnych dostaw w latach 1981–1985.

Określone w projekcie Protokołu wzajemne dostawy w przyszłym pięcioleciu szacuje się na ok. 45,7 mld rubli (w cenach 1980 r.), co oznacza wzrost o ok. 34% w stosunku do przewidywanego wykonania obrotów w bieżącym pięcioleciu, w tym wzrost eksportu szacuje się na ok. 39%, a importu na ok. 30%.

Należy zaznaczyć, że w ramach powyższych uzgodnień strona radziecka potwierdziła dostawy do PRL ważniejszych surowców, paliw i materiałów w zasadzie jedynie na poziomie 1980 r. W niektórych przypadkach nastąpiło nawet zmniejszenie dostaw, np. wyrobów walcowanych (o 1,5 mln ton) i surowki żelaza (o 0,65 mln ton). Dla utrzymania tradycyjnych dostaw rudy żelaza do PRL do roku 1985, a następnie również do roku 1990 (6,5 mln ton Fe rocznie) strona radziecka domaga się udziału Polski w podtrzymaniu zdolności produkcyjnych w ZSRR. Udział ten, w formie dostaw ciężkiego sprzętu wydobywczego, wyniósłby ok. 400 mln rubli, w tym importowanego z kk za 350 mln dolarów. Nie widzi przy tym żadnych możliwości zwiększenia w najbliższym pięcioleciu dostaw rudy żelaza dla potrzeb II etapu Huty Katowice.

II. Aktualnie podstawowym problemem warunkującym zakończenie prac nad koordynacją planów jest sprawa zbilansowania obrotów w przyszłym pięcioleciu.

Uzgodnione dotychczas dostawy są zbilansowane w cenach 1980 r., nawet z pewną nadwyżką polskiego eksportu. Nadwyżkę tę strona radziecka szacuje na ok. 1 mld rubli.

Osiągnięcie takiego rezultatu oznacza konieczność podjęcia ogromnego wysiłku przez stronę polską i znacznego zwiększenia poziomu eksportu

w porównaniu z bieżącym pięcioleciem, bowiem wzrost cen w latach 1976–80 wyniósł ok. 3 mld rubli (w imporcie).

W latach 1976–1980 istotny wpływ na możliwość zbilansowania obrotów ma przyznany przez Rząd Radziecki kredyt na pokrycie salda corocznych zmian cen. Ocenia się, że łącznie w bieżącym pięcioleciu uzyskamy z tego tytułu kredyt w wysokości ok. 760 mln rubli na dogodnych warunkach (spłata w ciągu 10 lat, oprocentowanie – 2%). Tylko za 1980 r. wysokość tego kredytu ocenia się na ok. 200 mln rubli.

W uzgodnieniach na przyszłe pięciolecie potrafiliśmy jednak zbilansować obroty w cenach 1980 r.

Strona radziecka, przewidując niekorzystne dla PRL, podobnie jak w obecnym pięcioleciu, zmiany cen we wzajemnych obrotach w latach 1981–85, stawia jednak żądanie, aby już obecnie, na etapie planu, zapewnić zbilansowanie obrotów w przyszłym pięcioleciu w cenach realizacji poprzez uzgodnienie odpowiedniej nadwyżki polskiego eksportu. Według radzieckich szacunków obecne uzgodnienia w ramach koordynacji planów oznaczają, że w przewidywanych cenach realizacji w latach 1981–85 saldo dla PRL ulegnie pogorszeniu o ok. 3 mld rubli. Pokrycie ujemnego dla PRL salda strona radziecka widzi w następującej strukturze:

- 500–600 mln rubli dostawy z Polski jako udział we współpracy w surowcach żelazonośnych,

- ok. 600 mln rubli wykorzystanie usług polskich organizacji budowlanych,

- 700–800 mln rubli dodatkowe dostawy towarów, głównie rynkowych.

Jako minimum strona radziecka oczekuje – przed podpisaniem Protokołu o koordynacji planów – zwiększenia dostaw z PRL przynajmniej o ok. 500 mln rubli. W przeciwnym razie konieczne będzie odpowiednie zmniejszenie dostaw radzieckich.

Według oświadczeń aparatu Gosplanu ZSRR strona radziecka nie przewiduje utrzymania dotychczas udzielanych kredytów państwowych na różnice cenowe.

W ramach postulowanego zwiększenia eksportu PRL strona radziecka byłaby zainteresowana m.in. dodatkowymi dostawami:

- mebli dla gastronomii – po 10 mln rubli rocznie

- kuchni gazowych 300 do 400 tys. sztuk rocznie (obecnie uzgodniono 100 tys. szt.)

- konstrukcji stalowych do 30–50 tys. ton rocznie (obecnie uzgodniono 10 tys. ton)

- cystern do win po 1000 sztuk rocznie

- urządzeń do obróbki termicznej – 22 mln rubli w latach 1981–85 oraz innych maszyn, urządzeń i aparatury.

Równocześnie strona radziecka sygnalizuje wycofanie się z dostaw do PRL grafitu i ryb solonych oraz zmniejszenie dostaw soli potasowych, niektórych towarów spożywczych, lokomotyw spalinowych i elektrycznych.

III. W świetle stanowiska strony radzieckiej zachodzi potrzeba dodatkowej analizy dotychczasowych uzgodnień w ramach koordynacji planów.

Uwzględniając aktualną sytuację gospodarczą oraz założenia do planu pięcioletniego możliwości dalszego zwiększenia eksportu do ZSRR są minimalne. Możliwe byłoby zwiększenie dostaw kuchni gazowych do poziomu 200–280 tys. sztuk rocznie pod warunkiem uzgodnienia cen urządzeń do obróbki termicznej do 5 mln rubli rocznie oraz ewentualnie innych urządzeń interesujących stronę radziecką.

Równocześnie jednak zachodzi konieczność:

– zmniejszenia uzgodnionych dostaw do ZSRR jaj (z 260 mln sztuk rocznie do 100 mln sztuk rocznie)^e,

– wycofania się z dostaw kauczuku chloroprenowego (20 tys. ton) oraz rur pompowo-sprężarkowych (15 tys. ton), proponując w zamian dostawy rur z Huty Jedność;

– ograniczenia dostaw niektórych wyrobów przemysłu elektromaszynowego (kooperacja w produkcji silników Pielstick, ew. zmniejszenie dostaw wagonów w związku z niezapewnieniem przez ZSRR dostaw zestawów kołowych).

Wobec ograniczonych możliwości zwiększenia eksportu poprawę salda obrotów można osiągnąć w zasadzie jedynie drogą ograniczenia importu. W tym celu dokonano przeglądu uzgodnionych dostaw z ZSRR pod kątem ewentualnego ich zmniejszania, zwłaszcza w zakresie importu inwestycyjnego.

W wyniku tego przeglądu proponuje się:

– zmniejszenie i przesunięcie z lat 1981–83 na rok 1985 dostaw szeroko-
torowych lokomotyw elektrycznych dla LHS,

– zrezygnowanie z dostaw spalinowych lokomotyw manewrowych (750 KM) oraz kombajnów górniczych i obudów zmechanizowanych,

– zmniejszenie dostaw samolotów pasażerskich (z 26 do 20 sztuk), niektórych rodzajów ciągników (o mocy 25–75 KM) i maszyn rolniczych oraz maszyn dla przemysłu spożywczego,

– zrezygnowanie z dostaw szklarni (5 kompletów), ferm kur niosek (5 kompletów) oraz piekarni o wydajności 130 ton na dobę (2 komplety),

- zmniejszenie dostaw fabryk domów z 5 do 2 kompletów już zakontraktowanych,
- zrezygnowanie z dostaw urządzeń energetycznych (2 bloki po 500 MW i 2 bloki po 200 MW) dla elektrowni „Połaniec II”,
- zweryfikowanie dostaw urządzeń dla elektrowni atomowej „Żarnowiec”. (Stosownie do ustaleń Premierów Rządów obu krajów badana jest możliwość zamiany bloków 440 MW na 1000 MW. Wielkość dostaw będzie określona po osiągnięciu uzgodnień),
- zwiększyć dostawy kuchni gazowych do poziomu 200–280 tys. szt/rok oraz urządzeń obróbki termicznej po 5 mln rubli, aparatury radionadawczej KR-15 po 32 kpl. rocznie oraz w miarę możliwości innego sprzętu,
- potwierdzić zainteresowanie i gotowość naszego udziału w podtrzymaniu zdolności wydobywczych w ZSRR dla utrzymania tradycyjnych dostaw rud żelaza do PRL w latach 1981–85 (ok. 100 mln rubl. w walucie wymiennej).

Łącznie w wyniku proponowanych zmian w uzgodnionych wielkościach eksportu i importu saldo obrotów, w cenach 1980 r., zwiększyłoby się na korzyść PRL o około 300 mln rubli.

Istotny wpływ na zbilansowanie wzajemnych obrotów miałyby udzielenie przez ZSRR kredytu w przypadku dostarczenia ze Związku Radzieckiego sprzętu „S”³⁷ zgodnie z zapotrzebowaniem PRL opartym o rekomendację Zjednoczonego Dowództwa. Wysokość kredytu na ten cel wyniosłaby ok. 1,2 mld rubli.

Uwzględniając rozwiązania przyjęte w bieżącym pięcioleciu proponuje się w końcowych rozmowach nad koordynacją planów utrzymać wobec strony radzieckiej postulat udzielenia przez ZSRR kredytu państwowego na pokrycie salda zmian cen w latach 1981–85 w stosunku do roku 1980 oraz kredytu na dostawy „S” wskazując, że jest to podstawowy warunek rozwiązania problemu zbilansowania wzajemnych obrotów w cenach realizacji³⁸.

Opracował Zespół pod kierunkiem J. Hryniewiczza

AAN, URM, 63/17

³⁷ Mowa o dostawach broni i uzbrojenia.

³⁸ Notatka została 15 sierpnia przesłana przez przewodniczącego Komisji Planowania Tadeusza Wrzaszczyka premierowi Babiuchowi. W piśmie przewodnim Wrzaszczyk informował: „Przedkładał Towarzyszowi Premierowi notatkę w sprawie głównych problemów związanych z zakończeniem prac nad koordynacją planów PRL i ZSRR na lata 1981–1985. Uwzględniając planowany przyjazd do Warszawy Tow. N.K. Bajbakowa proponowałbym omówienie tych zagadnień przez Prezydium Rządu”; AAN, URM, 63/17. W czasie wizyty Bajbakowa (10–12 października) protokół o koordynacji planów nie został podpisany.

81

*[przed 18 sierpnia], notatka Departamentu I MSW
w sprawie stosunków PRL–RFN*

Tajne spec. znaczenia

Warszawa – sierpień 1980 r.³⁹

NIEKTÓRE ASPEKTY STOSUNKÓW MIĘDZY RFN I POLSKĄ
NA TLE PRZYGOTOWAŃ W RFN DO SPOTKANIA
KANCLERZA RFN Z I SEKRETARZEM KC PZPR

WSTĘP

Według uzyskanego rozeznania wywiadowczego rząd RFN na okazję wizyty E. Gierka w Hamburgu dysponuje szerokim rozpoznaniem w zakresie sytuacji wewnątrzpolitycznej Polski, jej sytuacji ekonomicznej i planowanych działań zmierzających do opanowania negatywnych zjawisk w sferze ekonomiki i polityki. Zebrana i opracowana przez Urząd Kanclerski dokumentacja zostanie w maksymalnym stopniu wykorzystana w trakcie rozmów kanclerza H. Schmidta z E. Gierkiem. Doceniając wagę tych rozmów w realizacji perspektywicznych celów polityki bońskiej, z polecenia kanclerza wszystkie komórki rządowe, włącznie z ambasadą RFN w Warszawie i służbami wywiadowczymi, zajęte były w ostatnim okresie gromadzeniem i analizą niezbędnych na okoliczność spotkania danych o Polsce.

W rezultacie podjętych działań rząd RFN dysponuje obszerną, udokumentowaną, często opartą na oryginalnych materiałach wiedzą o naszym kraju.

Czynniki odpowiedzialne za gromadzenie danych o Polsce podkreślają stosunkowo dużą łatwość, z jaką można w Polsce uzyskać tajne materiały i dokumentację, w tym dokumenty opracowywane przez władze centralne.

³⁹ Dokument sporządzono przed odwołaniem wizyty Gierka w RFN. Szyfrogramem z 19 sierpnia rezydentura wywiadu w Kolonii donosiła: „Nagle odwołanie wizyty wywołało konsternację dziennikarzy na konferencji w Federalnym Urzędzie Prasy. Gruenewald zapewnił, że wizyta będzie miała miejsce, a po kilku minutach odczytał komunikat o jej odwołaniu. Domagali się od Gruenewalda informacji, jak ambasada RFN w Moskwie ocenia postawę kierownictwa ZSRR do wydarzeń. G. odmówił komentarza. Lambsdorff i Schneider z urzędu pracy «uspokajali dziennikarzy w rozmowach prywatnych, że mają dane, że wizyta dojdzie do skutku, a sytuacja w Polsce będzie klarowniejsza w niedługim czasie»”; AIPN, O 449/38/8.

1. Znaczenie Polski w polityce zagranicznej RFN

W opinii Urzędu Kanclerskiego i w osobistym przekonaniu H. Schmidta zbliżająca się wizyta E. Gierka w RFN jest istotnym z punktu widzenia koalicji rządzącej wydarzeniem politycznym. W wymiarze wewnątrzpolitycznym może być zdyskontowana – wspólnie z niedawną wizytą kanclerza w Moskwie i planowanym „szczytem” niemiecko-niemieckim – w jesiennych wyborach do Bundestagu jako ukoronowanie 10-letniego okresu wschodniej aktywności socjaldemokracji. Na płaszczyźnie międzynarodowej istnieją realne szanse wykorzystania tej wizyty w realizacji strategicznych celów RFN. Polska bowiem, mimo narastających w niej problemów wewnętrznych, ciągle jest ważnym partnerem RFN w polityce europejskiej. W opinii kanclerza atuty PRL w tym zakresie to:

- pozycja Polski w dialogu europejskim, szczególnie w dziedzinie odprężenia i rozbrojenia, determinowana jej znaczeniem w obozie socjalistycznym, a także doświadczeniami historycznymi. E. Gierek jest jedynym z przywódców KS, który jest w stanie oddziaływać na stanowisko ZSRR w tych dziedzinach, o czym świadczy postęp uzyskany przez Schmidta w Moskwie w odniesieniu do euroraket, który to temat był głównym przedmiotem rozmów Schmidta z Gierkiem w czasie spotkania w Belgradzie. Sytuacja taka stwarza możliwości współdziałania PRL i RFN, gdyż odpowiada zarówno dążeniom Polski, jak i interesom Republiki Federalnej;

- istotny, chociaż nie decydujący głos w kwestii zjednoczenia Niemiec. Ocena ta miała też determinujący wpływ na ustalenie kalendarza spotkań H. Schmidta z E. Gierkiem i E. Honeckerem. Kanclerz chciałby bowiem przed przystąpieniem do rozmów z przywódcą NRD mieć jasny obraz stanowiska Polski (po spotkaniu na Krymie⁴⁰) na temat zasadniczych aspektów współpracy RFN–NRD i dialogu wewnątrzniemieckiego;

- rola Polski jako jednego z zasadniczych ogniw w realizacji zachodnioniemiecko-francuskiej koncepcji „europeizacji” Europy, siły równoważącej nieformalny sojusz USA–ChRL wymierzony w ZSRR;

- szczególne stosunki łączące Polskę z USA. Administracja J. Cartera z dużą uwagą podchodzi do szeroko rozumianych kontaktów między Warszawą a Bonn, traktując je w coraz większym stopniu jako potencjalny czynnik własnej polityki zarówno wobec RFN, jak i ZSRR;

- gospodarcze znaczenie Polski. Akceptowane przez kanclerza długoterminowe prognozy ekspertów ekonomicznych związanych z kołami przemysłowymi wskazują, iż Polska ma szansę przezwyciężenia w najbliższych latach swoich

⁴⁰ Breżniew rozmawiał z Gierkiem w czasie pobytu na Krymie 31 lipca, spotkanie radzieckiego przywódcy z Erichem Honeckerem odbyło się 11 sierpnia.

trudności gospodarczych i związanych z tym niepokojów politycznych. Współpracę gospodarczą z Polską należy rozpatrywać jako element długofalowej strategii o trwałym charakterze. Uzasadnia to zarówno potencjał przemysłowy tego kraju (który po okresie usuwania dysproporcji i zahamowań w drugiej połowie lat 80 powinien przynosić określone efekty produkcyjne na eksport i rynek wewnętrzny), jak również zasoby surowcowe, których waga w zaopatrzeniu gospodarki RFN w końcu lat 80 poważnie wzrosła na tle pogarszających się warunków współpracy RFN z krajami Ameryki Łacińskiej, Azji, Afryki. W perspektywie więc Polska może być bardzo wartościowym partnerem tak w dziedzinie współpracy bilateralnej, jak i wspólnych inicjatyw na arenie międzynarodowej. Aktualny stan stosunków z PRL winien być zatem determinowany perspektywicznymi korzyściami, jakie z nich może odnosić Republika Federalna. Aktualne trudności Polski winny być brane pod uwagę, jednakże nie mogą – z uwagi na powyższe – przesądzać o całokształcie stosunków RFN–PRL;

– siła Kościoła polskiego i możliwości oddziaływania poprzez Watykan (w sytuacji bezwzględnej konieczności możliwość ta – w przekonaniu Schmidta – może zostać wykorzystana przez przywódców polskich).

Strona zachodnioniemiecka szczególnie starannie przygotowuje się do rozmów z przywódcą polskim od strony merytorycznej. W opinii doradców kanclerza termin wizyty E. Gierka i okoliczności jej towarzyszące są wyjątkowo korzystne dla polityki bońskiej. W Bonn zakłada się, iż sytuacja ekonomiczna Polski i niepokoje społeczne skłonią E. Gierka, za cenę pomocy finansowej, do znacznych ustępstw i w innych dziedzinach stosunków dwustronnych, a zwłaszcza współpracy kulturalnej oraz kontynuacji akcji łączenia rodzin, a także w kwestii niemieckiej.

Zasadniczym instrumentem nacisku na stronę polską będzie kwestia udziału RFN w likwidacji deficytu płatniczego w sytuacji aktualnych trudności w uzyskaniu kredytów finansowych na pokrycie potrzeb płatniczych w roku bieżącym. Według posiadanych informacji H. Schmidt w trakcie rozmów z E. Gierkiem będzie usiłował wykorzystać tę sytuację do:

– uświadomienia stronie polskiej, że tylko on jest w stanie zapewnić pomyślne rozwiązanie polskiego deficytu płatniczego, w tym finalizację rokowań kredytowych, oczekując odpowiednio wyrażonego uznania;

– uzyskania ze strony polskiej gotowości do większych ustępstw w zakresie stosunków bilateralnych, a w szczególności „zrozumienia dla dialogu wewnętrznemieckiego i zaakceptowania go, podobnie jak to czynią inni sojusznicy Polski”.

„Zrozumienie” ze strony polskiej dla dialogu RFN–NRD traktuje się przy tym w Bonn jako pierwszy etap działania ukierunkowanego na stopniowe neutralizowanie stanowiska Polski wobec „Deutschlandpolitik”. Celowi temu,

w przekonaniu przywódców RFN, winna być podporządkowana – jako najskuteczniejsza – odpowiednio modelowana polityka gospodarcza. Stanowiłaby ona dogodną formę wywierania wpływu na sytuację i politykę ekonomiczną, a w konsekwencji na politykę zagraniczną Polski na zasadzie „wymuszonej komplementarności”.

Chadeckie partie RFN z uwagą obserwują przygotowania do wizyty E. Gierka, lecz ograniczają się w zasadzie do krytycznych akcentów i ostrzeżeń kierowanych pod adresem rządu, w których wskazują m.in., iż:

- moment wizyty jest nieodpowiedni ze względu na sytuację w Polsce;
- kanclerz winien wykazywać ostrożność w udzielaniu Polsce pomocy finansowej bez upewnienia się co do właściwego wykorzystania kredytów;
- SPD winna powstrzymać się od wykorzystania wizyty jako atutu wyborczego;
- CDU rozpatruje przyszłość stosunków z Polską w ramach szerszych koncepcji europejskich i sprzeciwia się rozgrywaniu przez SPD i Schmidta osobście problemu polskiego w stosunkach z ZSRR.

2. Aspekt ekonomiczny w stosunkach RFN–PRL

Analiza całokształtu sytuacji przed wizytą E. Gierka w RFN skłoniła ekspertów bońskich (w tym zwłaszcza z Urzędu Kanclerskiego) do wysunięcia twierdzenia, iż wiodącym postulatem strony polskiej podczas rozmów będzie sprawa zachodnioniemieckiej pomocy finansowej dla Polski. Ich zdaniem wynika to z faktu, iż „rozwiązanie pilnych problemów ekonomiczno-społecznych Polski przez obecne kierownictwo determinować będzie jego pozycję wewnątrz kraju i w stosunkach z zagranicą”. W ich ocenie sytuacja H. Schmidta podczas obecnego spotkania „stawia go w pozycji zdecydowanie uprzywilejowanej, bowiem nowy rząd polski uformowany po VIII Zjeździe PZPR swoją dotychczasową działalnością nie dał E. Gierkowi argumentów mogących postawić go w pozycji partnerskiej wobec H. Schmidta i innych liderów zachodnich”.

Schmidt zamierza zwrócić się do polskiego rozmówcy o szerszą informację o sytuacji wewnętrznej w Polsce, przy czym – opierając się na dostarczonych mu ocenach polskiej gospodarki (marnotrawstwo ogromnych kredytów, brak jednolitych kryteriów zarządzania, subiektywizm i brak jasności co do dalszego rozwoju sytuacji) i nawiązując do rozmów na Helu – zakłada, że:

- E. Gierek nie jest w pełni poinformowany o wszystkich aspektach tej sytuacji;
- strona polska winna wykazać, że „posiada faktycznie racjonalny plan poprawy sytuacji, a nie prezentować wciąż optymistyczną postawę przy braku efektywnego działania”.

Ocena sytuacji wewnętrznej w PRL

W ocenie sytuacji społeczno-gospodarczej Polski uwzględniono następujące istotniejsze elementy:

– „Pomimo zmiany szefa rządu i pewnej poprawy klimatu społecznego po VIII Zjeździe partii kierownictwo polskie nie było w stanie podjąć kompleksowych działań o charakterze reformy. Kierownictwo to nie zdaje sobie w pełni sprawy z jakościowych zmian dokonujących się w gospodarce i społeczeństwie polskim oraz ze zmian, jakie zachodzą w międzynarodowych stosunkach ekonomicznych, i konieczności umiejętnego dostosowania do nich gospodarki polskiej”;

– „Fakt, iż kierownictwo polskie nie dało żadnych dowodów, że zamierza przeprowadzić faktyczne zmiany w strukturze gospodarki oraz zarządzaniu nią, fatalnie odbija się na efektywności gospodarowania, wydajności pracy i morale społeczeństwa. Nieuchronne nasilanie się w tych warunkach procesów inflacji pogłębia dotychczasowe dysproporcje społeczno-gospodarcze i w szybkim tempie oddala perspektywę osiągnięcia równowagi”;

– „Wewnętrzny kryzys gospodarczy powoduje gwałtowne pogorszenie się sytuacji płatniczej i spadek siły negocjacyjnej Polski w sprawie uzyskiwania kredytów finansowych służących likwidacji deficytu płatniczego. Deficyt płatniczy będzie się systematycznie powiększał w latach 80 wskutek utrwalania się trudności związanych z zaopatrzeniem gospodarki polskiej w podstawowe surowce importowane z ZSRR i koniecznością ich importu za dewizy, pogłębio-nych marnotrawstwem ogromnych kredytów dewizowych”;

– „Mimo ogromnych wysiłków całego społeczeństwa nie uzyskano istotniejszego postępu w poprawie stopy życiowej, ponieważ sytuacja ekonomiczna PRL nadal się pogarsza, wywołując niekorzystne nastroje społeczne w kraju, przekształcające się stopniowo w żądania zmian politycznych”;

– „W konsekwencji dojść może na tym tle do nowej fazy wystąpień o charakterze społeczno-politycznym oraz do poważnych perturbacji w całym systemie gospodarczym kraju, co postawiłoby pod znakiem zapytania zdolność płatniczą Polski, która dotychczas za pomocą kredytów finansowych łagodziła deficyt państwowy. Jeżeli w ciągu najbliższych lat (1980–1981) ekipie rządowej nie uda się osiągnąć pomyślnych rozwiązań w uzdrawianiu gospodarki, Polska może znaleźć się pod silną presją ZSRR, by ster rządów objęło nowe kierownictwo, które zapewniłoby rozwiązanie problemów kraju, wzorując się na scentralizowanym modelu radzieckim. Taki rozwój sytuacji nie leży w interesie RFN, ponieważ niepokoje wewnętrzne w Polsce zaostrzyłyby ogólną sytuację w stosunkach Wschód–Zachód, co przekreśliłoby osiągnięcia wynikające z układów wschodnich”.

Ocena deficytu płatniczego Polski

W ocenie ekspertów zachodnioniemieckich najpilniejszym zadaniem stojącym przed rządem polskim jest rozwiązanie problemu deficytu płatniczego wynikającego z wysokiego zadłużenia, przy czym zadania płatnicze roku bieżącego i przyszłego stawiają gospodarkę polską w sytuacji krytycznej. Oceniając szanse zdobycia środków na pokrycie tego deficytu (ok. 7 mld dol. w 1980 r. i 8 mld. dol. w 1981 r.), eksperci następująco charakteryzują sytuację w tej dziedzinie:

a) rola czynnika radzieckiego. „Należy wątpić w istnienie w obecnej sytuacji radzieckiego parasola dolarowego, ponieważ ZSRR nie zamierza odgrywać roli gwaranta dewizowego dla swoich partnerów socjalistycznych w ich rozliczeniach z Zachodem. Ostatnie negocjacje w ramach RWPG ujawniły znaczne pogorszenie warunków wymiany handlowej tych krajów z ZSRR, który nie będzie mógł już zwiększać dostaw ropy i innych surowców strategicznych do Polski, przy czym będzie żądał za nie wyższych cen przy relatywnie niższych cenach, jakie będzie skłonny płacić za import maszyn i innych dóbr z Polski”.

W ocenie Urzędu Kanclerskiego (który nadzoruje pracę wywiadu):

„Rozmowy Gierka z Breżniewem miały wykazać, że kierownictwo radzieckie w obecnym stanie rzeczy w Polsce nie może być zainteresowane udzieleniem jej istotniejszej pomocy, która pozwoliłaby na złagodzenie trudności w Polsce. Kierownictwo radzieckie zainteresowane jest natomiast w narzuceniu Polsce, bez użycia siły, tego modelu, jaki zastosowano w Czechosłowacji po 1968 r. Oznaczałoby to praktycznie:

- dopuszczenie do wpływu na kierowanie krajem grupy proradzieckiej (nie dotyczy to jednak osób znanych z serwilizmu wobec ZSRR, lecz działaczy terenowych lub średniego szczebla w hierarchii partyjno-rządowej);

- zaostrenie polityki kadrowej, w tym usunięcie elementów liberalnych z partii i aparatu państwowego;

- nałożenie daleko idących ograniczeń na działalność dysydentów i intelektualistów;

- zasadnicze ograniczenie roli sektora prywatnego w życiu gospodarczym kraju;

- zaostrenie polityki państwa wobec Kościoła, zwłaszcza zaś wyciszenie wszystkich elementów papieskich w środkach masowego przekazu;

- wprowadzenie dyscypliny społecznej”.

b) rola czynnika amerykańskiego. „W koncepcjach polityczno-ekonomicznych administracji USA podkreśla się w dalszym ciągu „szczególne miejsce” zajmowane przez Polskę w Europie Wschodniej i wynikające stąd „ciągłe

zainteresowanie USA kontynuacją rozwoju polsko-amerykańskich stosunków polityczno-gospodarczych w okresie poafgańskim”. Kierując się przesłankami natury politycznej, administracja podejmuje w związku z tym w stosunku do kół bankowych szereg przedsięwzięć zmierzających do nakłonienia ich do niewycofywania się z dalszej współpracy kredytowej z PRL. Zaufanie tych kół wobec Polski jest jednak – w ocenie Departamentu Stanu USA – poważnie ograniczone, czego podstawową przyczyną jest nie tylko wysoki poziom polskiego zadłużenia (21,1 mld przy wskaźniku obsługi długu 92%), ale i opinia banków o braku jakiegokolwiek konsekwentnego programu przezwyciężenia trudności gospodarczo-społecznych PRL. Stąd – mimo zdecydowania administracji co do dalszego popierania współpracy z Polską – należy oczekiwać raczej ograniczonych skutków praktycznych tej polityki, zwłaszcza w zakresie przyznawania nowych kredytów finansowych i handlowych.

Departament Stanu USA ocenia, iż w bieżącym roku amerykańska pomoc kredytowa dla Polski sprowadzi się jedynie do gwarancji rządowych CCC na kredyty rolne (ok. 400–500 mln dolarów) oraz ewentualnego konsorcjalnego kredytu finansowego (ok. 250–300 mln dol.), będącego aktualnie w stadium finalizacji.

Fakt przedłużenia się negocjacji w sprawie kredytu konsorcjalnego wiązany jest w sposób jednoznaczny z brakiem zaufania banków do polskiego „Memorandum”, a w szczególności realizacji przedstawionych w nim dróg i metod wyjścia z obecnej sytuacji, które nie dają odpowiedzi na to, jak Polska będzie chciała i mogła rozwiązać sytuację płatniczą w roku 1981”.

c) **rola czynnika francuskiego.** „Aczkolwiek rząd francuski i osobiście prezydent Francji dokonali znacznego postępu w ostatnim okresie w łagodzeniu części napięć występujących w bilansie płatniczym, to jednak Francja nie jest w stanie zaoferować pomocy, która mogłaby odwrócić negatywne tendencje w tej dziedzinie. Współpraca kredytowa Francji z Polską ma mimo to ważne znaczenie dla osłabienia napięć, głównie w dziedzinie częściowego zabezpieczenia produkcji bieżącej na pokrycie części popytu krajowego i utrzymanie określonej stabilności w produkcji na eksport”.

Rola i znaczenie współpracy finansowej z RFN dla Polski

W ciągu ostatnich 3 lat zarówno rząd, jak i banki zachodnioniemieckie aktywnie obserwowały i badały udział kapitału zachodniego w realizacji rozwoju społeczno-ekonomicznego Polski oraz treść i zasady współpracy finansowej Polski z głównymi krajami zachodnimi. Z analiz ekspertów zachodnioniemieckich wynika, iż istniejący i przewidywany deficyt środków finansowych na regulowanie bieżących płatności w roku 1980 i następnym stawia rząd polski w sytuacji przymusowej. Sytuacja ta oceniana jest jako dająca możliwość

odpowiedniego kształtowania zakresu stosunków dwustronnych na warunkach pożądanых przez stronę zachodnioniemiecką, a w tym między innymi:

- uzyskania szerokiego wglądu w stan gospodarki polskiej, a nawet objęcia kuratelą niektórych dziedzin przemysłu;
- informowania kredytodawców przez rząd polski o konkretnych posunięciach na rzecz uzdrowienia gospodarki;
- kontroli realizacji wniosków i sugestii stawianych przez kredytodawców do uwzględnienia w decyzjach gospodarczych podejmowanych przez władze polskie, w czym osobiście zainteresowany jest kanclerz, który dąży do nadania większej rangi swoim sugestiom w tej dziedzinie prezentowanym stronie polskiej.

Ekonomiczni doradcy kanclerza, zwracając uwagę na wysiłki strony polskiej w kierunku wynegocjowania z bankami niemieckimi kredytów, oceniają, że chociaż mogą one stanowić doraźny środek dla zaspokojenia potrzeb płatniczych Polski w roku bieżącym, to nieuchronnie powtórzą się też w roku przyszłym. Rząd zachodnioniemiecki powinien zatem przejąć pełną inicjatywę i podporządkować negocjacje ze stroną polską pożądanym przez siebie warunkom. Na tym tle eksperci Ministerstwa Gospodarki sugerują kanclerzowi dwa warianty rozwiązań:

1. Kontynuacja współpracy finansowej na dotychczasowych zasadach, co „wprowadza do stosunków dwustronnych atmosferę wojny nerwów i nie przynosi oczekiwanych skutków”. Pomimo to „kanclerz będzie się starał ułatwić wyjście z tej trudnej sytuacji, wywołanej brakiem gotowości niektórych banków do udziału w gromadzeniu postulowanej przez Polskę kwoty kredytu”.

2. Rozwiązanie mające na celu „przełamanie obecnego impasu ekonomicznego w Polsce i stworzenie lepszych warunków do rozwoju w drugiej połowie lat 80 i latach następnych, w formie udzielenia Polsce kredytu w wysokości równej rocznemu zobowiązaniu płatniczemu, początkowo w roku 1980, a w miarę potrzeby w 1981, przez międzynarodowe konsorcjum banków zorganizowane przez banki zachodnioniemieckie”.

Kanclerz Schmidt jest osobiście zainteresowany tą koncepcją i zakłada się, że w zależności od przebiegu rozmów może dokonać jej prezentacji, przy czym eksperci wskazują na korzyści, jakie z jej przyjęcia odniosłaby strona polska, a mianowicie:

- pełna waloryzacja nowoczesnego potencjału przemysłowego stworzonego w latach 70 w celu poprawy poziomu życia społeczeństwa;
- zdynamizowanie produkcji przeznaczonej na rynek wewnętrzny i eksport;
- stabilizacja sytuacji wewnętrznej na bazie ogólnego ożywienia ekonomicznego;

– dotychczasowe rezultaty stosunków bilateralnych uległyby stabilizacji i uzyskały nowy „modelowy” impuls, ujawniając w oczach społeczeństwa polskiego płynące z nich korzyści, które powinny złagodzić emocjonalne reakcje na udział RFN.

Jednocześnie eksperci zachodnioniemieccy krytycznie oceniają obecność kapitału amerykańskiego, „angażującego się w przedsięwzięcia na terenie Polski wyłącznie na zasadzie ekonomicznej rentowności, a nie odczuwalnych warunków politycznych”.

Z rozpoznania wywiadowczego wynika, że strona zachodnioniemiecka jest coraz bardziej świadoma faktu, iż inni czołowi zachodni partnerzy Polski (USA, Francja, Austria) byłiby zainteresowani rozwiązaniem problemów płatniczych Polski przez jej przystąpienie do Międzynarodowego Funduszu Walutowego jako gwarancję polityczną i finansową dla ich zaangażowania na terenie Polski, zwłaszcza że rządy tych państw zakładają istnienie politycznej akceptacji ZSRR dla tego typu rozwiązań. Podkreśla się przy tym, że ewentualne przystąpienie Polski do MFW⁴¹ zniweczyłoby strukturalną szansę RFN oddziaływania na Polskę w latach 80 w kierunku neutralizacji jej stanowiska wobec „Deutschland-politik”, która w tej dziedzinie „nabierze nowej dynamiki”.

3. Niektóre inne problemy przewidywane do rozmów

Zespół ekspertów Urzędu Kanclerskiego przygotowujący materiały dla H. Schmidta do rozmów z E. Gierkiem opracował je w zasadzie pod kątem wyeksponowania pozytywnego dorobku w stosunkach bilateralnych. W materiałach tych zakłada się następującą tematykę rozmów:

a) migracja niemiecka z Polski. W koalicji rządzącej w RFN istnieją różne poglądy na ten temat spowodowane odmienną sytuacją przedwyborczą partnerów koalicyjnych. Kierowany przez Genschera resort spraw zagranicznych zainteresowany jest dalszymi wyjazdami, głównie osób z tzw. szarej strefy, czyli osób o niewyjaśnionej narodowości, tj. o równych szansach na uznanie narodowości polskiej bądź zaliczenie do narodowości niemieckiej na podstawie ustawodawstwa obowiązującego w RFN. Zdaniem MSZ RFN decydującym czynnikiem winna być wola osób zainteresowanych. Genscher najchętniej widziałby dobrowolne wysunięcie przez Polskę inicjatyw w sprawie zwiększenia emigracji, sugerując, iż mogłoby to stanowić dogodną podstawę dla koncesji ze strony RFN.

Kanclerz natomiast chciałby uzyskać jedynie zapewnienie polskiego rozmówcy, że wnioski na wyjazd będą nadal przychylnie rozpatrywane;

⁴¹ PRL złożyła wniosek o ponowne przystąpienie do Międzynarodowego Funduszu Walutowego w 1981 r. (formalnie została przyjęta w roku 1986).

b) współpraca kulturalna i młodzieżowa. Kanclerz poruszy kwestię powołania instytutu kultury niemieckiej w Polsce, a także szkół i bibliotek niemieckich oraz swój ulubiony temat, tj. konieczność rozszerzenia wymiany młodzieżowej z krajami socjalistycznymi jako niezbędnego czynnika w rozwoju współpracy z krajami Europy Wschodniej. Może on zaproponować finansowanie przez RFN polsko-zachodnioniemieckiej wymiany młodzieżowej.

RFN zainteresowana jest rozszerzeniem całego ruchu turystycznego i dlatego zamierza wystąpić z postulatem zniesienia obowiązkowej wymiany dewiz.

c) odprężenie – problem niemiecki. Problemy rozbrojenia, odprężenia w Europie i przygotowania do spotkania w Madrycie będą miały istotne znaczenie dla kanclerza podczas rozmów z E. Gierkiem. Schmidt zamierza:

- zwrócić się z propozycją zespolenia wysiłków na rzecz redukcji i eliminacji z Europy broni średniego zasięgu;

- wyrazić wspólne zainteresowanie kontynuacją KBWE i pozytywnymi rezultatami spotkania w Madrycie, w tym zwłaszcza podjęciem decyzji o zwołaniu konferencji rozbrojeniowej w Europie i o praktycznych środkach budowy zaufania między Wschodem a Zachodem, eksponując rolę RFN w tym zakresie;

- zaprezentować stanowisko Bonn w sprawie wpływu procesu odprężenia na stosunki RFN–NRD. W tym też kontekście H. Schmidt przekaze polskiemu przywódcy zasadnicze cele planowanego spotkania z E. Honeckerem^x. Powołując się na swoje rozmowy z L. Breżniewem, wskaże, że „kierownictwo radzieckie akceptuje nowe jakościowo formy stosunków między obu państwami niemieckimi w sytuacji, w której rozwój stosunków RFN–NRD nie zagraża interesom Związku Radzieckiego”;

- podkreślić fakt, iż ZSRR zainteresowany jest w zapewnieniu rozwoju trwałych tendencji odprężeniowych w polityce obu państw niemieckich, a w tym zakresie budowaniem odpowiedniej międzynarodowej pozycji NRD. Kanclerz będzie się starał zasugerować E. Gierkowi, iż Polska powinna się dostosować do tej „obiektywnej tendencji rozwojowej”.

d) stosunki PRL–NRD. Kanclerz zakłada, że rozmowy z E. Gierkiem umożliwią mu (przed spotkaniem z E. Honeckerem) uzyskanie rozeznania co do stanowiska Polski w sprawie stosunków polsko-NRD-owskich. W kołach SPD ocenia się, że istnieją oznaki pewnego ochłodzenia w stosunkach Polska–NRD, co jest niekorzystne także dla RFN. Wychodzi się z przekonania, że napięcia na linii Warszawa–Berlin negatywnie oddziałują na politykę zjednoczenia Niemiec, ponieważ bez akceptacji Polski niemożliwe będzie uniknięcie zakłóceń w przebiegu procesów integracyjnych obu państw niemieckich.

^x Przy tej okazji może on nawiązać do tematyki przyszłych rozmów E. Gierka z V. Giscardem d'Estaing we wrześniu br.

e) inne sprawy międzynarodowe. Kanclerz zamierza zasygnalizować swe obawy przed przeniesieniem skutków kryzysu afgańskiego na Europę (w tym – w rozumieniu Schmidta – na stosunki międzyniemieckie).

H. Schmidt pragnie podzielić się uwagami na temat kampanii wyborczej w USA, przy czym wyrazi pogląd, iż w interesie zarówno RFN, jak i Polski leży pozostanie Cartera u władzy. W związku z tym istotną sprawą byłoby udzielenie mu poparcia przez zasugerowanie ZSRR takiego posunięcia, które ułatwiłoby USA rozwiązanie m.in. sprawy zakładników amerykańskich w Iranie, co wzmocni pozycję przedwyborczą Cartera.

Stosunki EWG–RWPG. Zwracając uwagę na mało pragmatyczne stanowisko RWPG w dialogu ze Wspólnym Rynkiem, co skłania niektóre kraje socjalistyczne do poszukiwania własnych dróg ułożenia współpracy z EWG, kanclerz zamierza przedstawić wspólny pogląd francusko-zachodnioniemiecki na tę sprawę, osiągnięty podczas ostatniego spotkania z prezydentem Francji. „Zarówno RFN, jak i Francja gotowe są do stymulowania rozwoju współpracy gospodarczej między EWG i RWPG, gdyż zbliżenie między tymi organizacjami leży w interesie obu krajów jako przeciwwaga dla pozycji USA”.

Działalność inspiracyjna. Propagandowe przygotowanie wizyty

Jesteśmy w posiadaniu informacji wskazujących na niezwykle intensywną działalność inspiracyjną ze strony czynników odpowiedzialnych za przygotowanie wizyty E. Gierka w RFN. Działalność ta zmierza w kierunku maksymalnego wykorzystania wizyty w interesie Republiki Federalnej i ma na celu „zmiękczenie” – przy wykorzystaniu trudnej sytuacji wewnętrznej Polski – stanowiska polskiego przywódcy w kluczowych zagadnieniach współpracy bilateralnej. Poprzez wykorzystanie nieoficjalnych kanałów przepływu informacji – w tym wywiadowczych – daje się m.in. do zrozumienia, iż „wizyta nie jest najszcześniejszym wydarzeniem dla socjaldemokratów w przededniu wyborów do Bundestagu”. Ma to mieć ścisły związek z sytuacją wewnątrzpolityczną obu krajów oraz zakładanym głównym celem wizyty E. Gierka. Argumentuje się, że H. Schmidtowi trudno będzie uzasadnić – tak wobec opozycji, jak i własnych wyborców – daleko idącą pomoc finansową RFN dla Polski bez wyraźnych ustępstw ze strony E. Gierka. To jednostronne świadczenie byłoby jeszcze bardziej niezrozumiałe dla opinii publicznej RFN w sytuacji narastania kryzysu w Polsce.

Jednocześnie oficjalne środki propagandy RFN otrzymały zalecenie Urzędu Kanclerskiego „nierozdmuchiwania” tematu niepokojów w Polsce. Zaostrzenie sytuacji mogłoby bowiem doprowadzić do interwencji radzieckiej, a w konsekwencji do zagrożenia dotychczasowych osiągnięć polityki odprężeniowej RFN, przez co rozumie się głównie osiągnięcia „Deutschlandpolitik” i perspektywy dalszej jej realizacji. Jednakże większość środków masowego przekazu RFN nie zastosowała się do tych zaleceń, nasilając intensywność informacji

eksponujących „chaos organizacyjny i gospodarczy w Polsce, zobojętnienie i rozprężenie społeczeństwa oraz bezradność czynników partyjnych i rządowych”. Zachodzi obawa, że wizycie nie będą towarzyszyć rzeczowe komentarze, zwłaszcza w prasie znajdującej się pod wpływami opozycji.

Odmienny, rzeczowy ton prezentowany jest natomiast w informacjach poświęconych stosunkom RFN-NRD i zbliżającemu się spotkaniu Schmidt-Honecker.

DYREKTOR
Gen. bryg. J. SŁOWIKOWSKI

AIPN, 0 449/38/8

82

*18 sierpnia, szyfrogram ambasady w Brukseli
o polsko-belgijskich rozmowach
w sprawie XXXV sesji Zgromadzenia Ogólnego ONZ*

T a j n e

Szyfrogram Nr 1825/III
z Brukseli, nadany 18.8.80, g. 9.00

Kułaga

Wasz 6651⁴².

Z rozmów Kowalskiego i Orzeszki z kierownictwem tut. DMO i zespołu d/s rozbrojenia.

1. Belgowie chcą naciskać na pokojowe współistnienie, w kontekście Karty NZ. Uważają ją za dokument kompletny, nie wymagający poprawy. W inicjatywach opartych o wybrane punkty Karty doszukują się prób pomniejszenia jej roli.

2. Potępiają apartheid, lecz krytyczni wobec sankcji gospodarczych przeciw RPA jako nieefektywnych. Nie zerwą stosunków dyplomatycznych z Pretorią, gdyż traktują je za kanał wywierania nacisku. Przyznają prawo Namibii

⁴² Dok. nr 43.

do niepodległości, lecz wyłącznie na drodze negocjacji. Traktują SWAPO jak jednego z przedstawicieli.

Według gospodarzy dyskusja nt. praw człowieka będzie się zbyt różnić od ubiegłorocznej. Nie przewidują własnej aktywności. Wyrazili zainteresowanie, czy Polska zamierza zgłaszać projekt rezolucji w tym temacie. Belgia analizuje koncepcję utworzenia w ramach ONZ ^dprawnych mechanizmów^d, które stanowiłyby zwierzchni czynnik odwoławczy dla rządów i osób cywilnych w przypadkach pogwałcenia praw człowieka. Zdając sobie sprawę z niemożliwości uniwersalizacji kryteriów, które stanowiłyby kwalifikację zaskarżanych czynów, Belgia skłania się do rozwiązań regionalnych. Idea ta wymaga jeszcze badań.

3. W kwestiach odprężenia z troską obserwują tworzenie się punktów zapalnych w świecie. Uważają, iż przy omawianiu tych spraw nie uda się uniknąć dyskusji dot. Afganistanu i Azji Płd.-Wsch. W sprawie Kampuczy zajmują stanowiska legalistyczne. Inicjatywa UW dot. spotkania szefów państw nasuwa ich zdaniem trudności realizowania tak dużego forum i braku pewności prawidłowych wyników. Życzliwie traktują propozycję KOMiR, lecz jest to sprawa do Madrytu, gdzie prezentować będą uzgodnioną pozycję „9”.

4. Doceniają naszą tradycyjną aktywność w negocjacjach dot. zakazu broni chemicznych. Akceptują nasze inicjatywy w tym zakresie. Sprawa broni chemicznych ma również, ich zdaniem, inny aspekt w świetle ostatnich pogłosek na ten temat. Zastanawiają się, czy na forum ONZ nie należałoby rozważyć możliwości ich sprawdzenia.

Generalnie w sprawie broni jądrowych, rozmieszczenia i gwarancji dla państw nieposiadających ^cich^c, [są] za maksymalnym wykorzystaniem istniejących już instrumentów prawnych, w tym ONZ. Ogólnie pragnęliby, aby prace sesji opierały się na realistycznych elementach istniejącej sytuacji politycznej i ekonomicznej w świecie.

/-/ Kowalski

AMSZ, ZD 29/82, w. 3, t. 25

83

*18 sierpnia, szyfrogram ambasady w Paryżu w sprawie wzrostu zainteresowania przyjazdami dziennikarskimi do Polski*Tajne

Szyfrogram Nr 1826/III
z Paryża, nadany 18.8.80, g. 10.10

Staniszewski

Wydarzenia w kraju⁴³ powodują wzrost aplikacji dziennikarzy. Aktualnie aplikują: VSD (nasz claris 1268), ekipa Antenne-2 (1280), tygodnik „Express” (1290). Zapowiedziała się ekipa amerykańskiej NBC. Wszyscy proszą o przyspieszenie decyzji wizowej, wskazując na niecodziennność sytuacji.

Oprócz „Humanité” (Dimet) oraz „Figaro” i „Europe 1” (Margueritte) środki masowego przekazu we Francji opierają się przy relacjonowaniu sytuacji w Polsce na doniesieniach wielkich agencji (AFP, Reuter, AP, UPI). W sumie ogół informacji i komentarzy jest dość spokojny i wyważony. Obecnie jednak poszczególne redakcje pragną uzyskać własne materiały.

Prosimy o poinformowanie, czy jesteście w stanie przyjąć większą liczbę dziennikarzy⁴⁴.

⁴³ Mowa o fali strajków i protestów (Sierpień '80) zainicjowanych 14 sierpnia w Stoczni Gdańskiej. W protokole posiedzenia BP KC PZPR z 14 sierpnia zanotowano wypowiedź Stanisława Kani: „Sytuacja rozwija się w niedobrym, niebezpiecznym kierunku. Do istniejących ognisk strajkowych w Warszawie (1 zajezdnia autobusowa, 2 tramwajowe i częściowo MPT) i łódzkim (strajkują małe zakłady w okolicach Łodzi) doszedł Gdańsk. Dziś rano przed bramą stoczni im. Lenina zgromadziło się około 1 tys. osób. Był wiec. Wybrano komitet do rozmów z dyrekcją. Następnie uczestnicy wiecu przeszli na poszczególne wydziały, po drodze przyłączali się inni i zgromadziło się ok. 3 tys. osób. Na wiecu wysunięto postulaty: podwyżka płac o 1000 zł, dodatek drożyzniany, podniesienie rent i emerytur, wypuszczenie więźniów politycznych, poprawa zaopatrzenia rynku, przywrócenie do pracy ob. Walentynowicz, wybudowanie pomnika ku pamięci ofiar grudnia 1970 r. na Wybrzeżu. Niechętnie wysłuchano dyrektora, nie zrobił wrażenia. Rej wodzą dwaj korowcy oraz zwolniony z pracy Wałęsa, związany z grupą Kuronia. Na budowanych statkach profilaktycznie wyłączono zasilanie. Ujawniły się tendencje niebezpieczne, gdyż włączyły się elementy antysocjalistyczne. Postulaty są eskalowane”; AAN, KC PZPR, V/159. Ostatecznie protesty zakończono podpisaniem tzw. porozumień sierpniowych (m.in. 31 sierpnia w Gdańsku), zawartych przez władze i utworzone przez protestujących robotników komitety strajkowe. Na ich podstawie powołano Niezależny Samorządny Związek Zawodowy „Solidarność”.

⁴⁴ W odpowiedzi dyrektor Staniszewski instruiował szyfrogramem z 21 sierpnia: „Ze względu na wyjątkową sytuację prosimy o niewydawanie wiz mocą własnej decyzji

Ze swej strony rozmawiamy ze wszystkimi aplikującymi, starając się maksymalnie precyzyjnie określić założenia i życzenia programowe. Ze względu na okres urlopowy redakcje często zgłaszają na wyjazd osoby nie zajmujące się zazwyczaj sprawami polskimi, ze słabą ich znajomością.

Wśród dotychczasowych projektów wyjazdowych największą wagę przywiązujemy do realizacji pobytu ekipy A-2. Po rozmowie z Elkabbach i na tle ogólnie dobrej współpracy A-2 z TVP sądzimy, że możemy liczyć na spokojny i obiektywny reportaż⁴⁵.

Prosimy o możliwie pilne potwierdzenie możliwości przyjęcia dziennikarzy aplikujących w Paryżu.

/-/ Dąbrowa

AMSZ, ZD 29/82, w. 14, t. 120

84

19 sierpnia, szyfrogram ambasadora w Phnom Penh o odkryciu masowych grobów w Kampuczy

T a j n e
Specjalnego znaczenia

Szyfrogram Nr 1889/III
z Phnom Penh, nadany 19.8, g. 11.30

Fijałkowski

W Kampong Cham odkryto kilka dni temu kolejną serię masowych grobów ofiar reżimu Pol Pota. Zdaniem naszych lekarzy pracujących w K. Cham zwłoki pochodzą z ostatniego okresu polpotyzmu – 1978. W Min. Kultury i Informacji stwierdza się, że nie są wciąż w stanie zaprowadzić jakiejś dokumentacji zbrodni. Wszystko, co robią, są to działania od siebie oderwane. Wysunąłem myśl zapoznania się z doświadczeniami naszej Komisji Badania Zbrodni Hitlerowskich,

i ściśle przestrzeganie zaleceń Centrali dot. przyjazdów dziennikarskich, łącznie z prasą komunistyczną. Będziemy załatwiać Wasze wnioski w przewidzianym terminie, lecz nie nalegajcie”; AMSZ, ZD 29/82, w. 14, t. 122.

⁴⁵ Szyfrogramem z 26 sierpnia ambasada donosiła: „1. Informujemy, że obecność w Polsce specjalnych wysłanników prasy francuskiej, którzy nie uzyskali wizy w sposób przepisowy, staje się powodem wysuwania przez licznych dziennikarzy oczekujących na wjazd do Polski zarzutów pod naszym adresem o stosowanie selektywnej polityki wizowej”; AMSZ, ZD 29/82, w. 14, t. 120.

w sensie przypatrzenia się systemowi ewidencji, archiwizacji, przygotowania pod tym kątem mapy kraju itp. Sądzymy, że nasze doświadczenia predestynują nas do pewnej aktywności w tej sprawie, zwłaszcza że nie będą się wiązały z angażem środków finansowych.

Proponuję list naszej Komisji do tut. ministra Informacji z sugestią pomocy w postaci przyjazdu tu członka kierownictwa Komisji⁴⁶.

/--/ Mikulicz

AMSZ, ZD 29/82, w. 15, t. 128

85

*19 sierpnia, szyfrogram ambasadora w Tunisie
o wręczeniu listów uwierzytelniających prezydentowi Tunezji*

T a j n e
P i l n e

Szyfrogram Nr 1921/III
z Tunisu, nadany 19.8.80, 12.20

Turbański

Burgiba na audiencji prywatnej, po listach uwierzytelniających, w obecności Belkholdy:

„Polska przeżywa falę strajków⁴⁷. Przybrały one charakter polityczny. Jest niebezpieczeństwo interwencji Rosji. Niedawno przecież okupowała ona Afganistan. Polscy przywódcy próbują rozsądnie i elastycznie wyjść z kryzysu. Przekażcie p.p. Gierkowi i Jabłońskiemu, że Burgiba przekazuje im życzenia,

⁴⁶ Dyrektor Fijałkowski odpowiadał szyfrogramem z 9 października: „Jesteśmy gotowi udostępnić tow. kampuczańskim materiałom dot. naszych doświadczeń w badaniu zbrodni hitlerowskich, nie możemy jednak oddelegować specjalisty ze względów finansowych”; AMSZ, ZD 29/82, w. 15, t. 129. W rezultacie ambasador Mikulicz szyfrogramem z 14 października informował: „Prosimy o nadesłanie kurierem opracowanych przez Komisję d/s Badania Zbrodni Hitlerowskich materiałów w języku francuskim dot. sposobu ewidencji i rejestracji zbrodni, opisu funkcjonowania kartotek itp. Materiał winien zawierać opis strat biologicznych narodu polskiego i – historycznie – opis prac Komisji od chwili jej powstania. Będzie to autentyczna pomoc dla tut. władz. Poza aspektem propagandowym, bardzo prymitywnie prowadzonym, nie widzę, jak w naukowy sposób podejść do analizy zbrodni Pol Pota i jej skutków”; AMSZ, ZD 29/82, w. 15, t. 128.

⁴⁷ Szyfrogramem z 2 grudnia ambasada w Tunisie relacjonowała: „Nasilenie informacji, głównie przez AFP, w tunezyjskich środkach masowego przekazu o sytuacji w Polsce

aby im się powiodło. To bardzo ważne. Już kiedyś meldowano: porządek panuje w Warszawie. Nie wolno do tego dopuścić. Przekażcie p.p. Gierkowi i Jabłońskiemu dobre życzenia Burgiby. Polska to wielki kraj”. Wypowiedź B. – od pierwszego słowa rozmowy, bez jakichkolwiek wstępów.

Wypowiedziałem się w duchu wczorajszego wystąpienia Tow. Gierka⁴⁸.

Ponadto B. podkreślił tradycyjnie dobre stosunki polsko-tunezyjskie i życzenie ich rozwijania.

/–/ Kociołek

AMSZ, ZD 29/82, w. 18, t. 148

86

19 sierpnia, szyfrogram szefa Zespołu ds. Stałych Kontaktów Roboczych ze Stolicą Apostolską do członka BP KC PZPR o rozmowie z sekretarzem Rady Spraw Publicznych Kościoła

T a j n e Natychmiast

Szyfrogram Nr 1931/III
z Rzymu, nadany 19.8.1980, 15.50

K a n i a

Casaroli przyjął mnie⁴⁹ w uzgodnionym terminie. Przedstawiłem informację o sytuacji w kraju zgodnie z instrukcją, uzupełniając wczorajszym

nastąpiło w trzeciej dekadzie lipca i utrzymuje się nadal – prasa jest bardziej aktywna od radia i telewizji, [...] – czynniki rządowe, potwierdziła to rozmowa Kociołka z Burgibą przy składaniu listów uwierzytelniających, interesują się w szczególności reperkusjami międzynarodowymi sytuacji w Polsce nie ukrywając antyradzieckiej postawy”; AMSZ, ZD 29/82, w. 18, t. 148.

⁴⁸ Chodzi o radiowo-telewizyjne wystąpienie Edwarda Gierka (opublikowane 19 sierpnia w „Trybunie Ludu”), w którym I sekretarz KC PZPR m.in. stwierdzał: „Niebezpiecznym aspektem ostatnich wydarzeń w niektórych zakładach Wybrzeża Gdańskiego są próby politycznego wykorzystywania przerw w pracy oraz nastrojów podniecenia przez nieodpowiedzialne jednostki, przez grupy anarchiczne i antysocjalistyczne. [...] Jest w Polsce wiele spraw wymagających dyskusji. Można się spierać o charakter obecnych trudności, o kierunki rozwiązań, nawet o odpowiedzialność. Jedno jest bezsporne: Polsce niezbędny jest wewnętrzny spokój. Jeśli tego zabraknie, to wszelkie inne sprawy utracą znaczenie. W czas dzisiejszy niechaj prawda ta będzie obecna w świadomości wszystkich Polek i Polaków”.

⁴⁹ Na mocy protokołu podpisanego w lipcu 1974 r. (w trakcie wizyty wiceministra spraw zagranicznych Józefa Czyrka w Watykanie) zostały ustanowione stałe

przemówieniem Tow. Gierka. Casaroli – interesując się wnikliwie sytuacją – przedstawił w zamian następujące oceny i opinie:

1. Papież z niepokojem śledzi rozwój sytuacji. Nie wypowiadał się dotąd w sprawach polskich, ale to wcale nie znaczy, iż chciałby się od nich dystansować. Brak wypowiedzi oraz cisza w radio watykańskim i *Osservatore Romano* jest wynikiem przeświadczenia, że w obecnym momencie lepsze jest milczenie niż głos. Papież jest pod naciskiem różnych sił, aby się jednak wypowiedział. Jeśli zaistnieje taka konieczność, Casaroli będzie sugerował (zrobi to jeszcze dziś), aby wypowiedź papieża ustawić w kierunku uspokojenia nastrojów, jedności narodu i pod kątem najwyższych interesów kraju. Jest przekonany, że właśnie taki kierunek papież reprezentuje.

2. Według posiadanych informacji Casaroli ocenia zachowanie się Episkopatu i kościoła w ogóle jako odpowiedzialne i obiektywnie sprzyjające kierunkowi wyjścia z kryzysu. Dostrzega negatywne odosobnione zjawiska (np. biskup z Gdańska). Postawa biskupa w tym momencie musi być odpowiedzialna i nie może ona wychodzić poza linię jednolitej współodpowiedzialności za losy narodu i państwa. Jeśli czyn biskupa gdańskiego podyktowany był chęcią wsparcia nastrojów i napięcia – to należy go potępić, jeśli zaś wynikał z przeświadczenia, iż może on wyrzucić skutek uspokajający i kontrolujący sytuację – potępić tego nie można⁵⁰. W tym kontekście C. rzucił pytanie – „Zastanawiam się, do jakiego stopnia wierni gotowi są pójść za Wyszyńskim, gdyby jego obecna linia przechyliła się na wyraźniejsze wsparcie wysiłków władz w kierunku uspokojenia”. W każdym razie, według Casarolego, ten kierunek zdaje się w Episkopacie przeważać mimo ryzyka osłabienia wpływu na wiernych.

Mając na uwadze złożoność sytuacji, ale i konieczność działania, Casaroli przedstawił papieżowi wniosek, aby w takim właśnie pozytywnym duchu ukierunkować działalność Episkopatu Polskiego.

3. Oceniając sytuację w Polsce, C. podzielił powstałe problemy na dwie grupy: ekonomiczną i polityczną. „Jeśli problemy ekonomiczne są bardzo trudne, to polityczne są po prostu niebezpieczne”. W sytuacji Polski próby

kontakty robocze między PRL a Stolicą Apostolską. Szefem Zespołu ds. Stałych Kontaktów Roboczych ze Stolicą Apostolską został Kazimierz Szablewski, akredytowany w randze radcy ministra pełnomocnego przy ambasadzie w Rzymie. Jego odpowiednikiem był arcybiskup Luigi Poggi, nuncjusz apostolski do specjalnych poruczeń, który nie rezydował na stałe w Warszawie; zob. PDD 1974, dok. nr 129, 140 i 150.

⁵⁰ Prawdopodobnie chodzi o biskupa Lecha Kaczmarka, który początkowo przeciwny, ostatecznie jednak wyraził zgodę na odprawienie mszy dla strajkujących stoczniowców 17 sierpnia przez pralata Henryka Jankowskiego. Biskup Kaczmarek 23 sierpnia wystosował „Orędzie w związku z wydarzeniami na Wybrzeżu”, które zostało odczytane następnego dnia (w niedzielę) w czasie kolejnej mszy na terenie Stoczni Gdańskiej.

rozwiązywania problemów politycznych z pozycji antysystemowych są nierealne i nieuchronnie mogą zaprowadzić kraj w ślepą uliczkę. Od tej strony żądań wysuniętych w Gdańsku nikt nie jest w stanie zaakceptować. Jediną realną drogą, na której można próbować je rozwiązywać, jest stworzenie odpowiednich mechanizmów (liberalizacja i demokratyzacja) – ale wewnątrz systemu. „Jest to trudne, ale nie niemożliwe”.

4. Wracam w czwartek. Niewykluczone, że jutro Casaroli zechce się spotkać ponownie w celu przekazania jakiejś informacji z jego rozmowy z papieżem⁵¹.

/-/ Szablewski

AMSZ, ZD 29/82, w. 16, t. 135

87

*19 sierpnia, okólnik dyrektora DPWKiN
w sprawie przyjazdów dziennikarzy zagranicznych do Polski*

Warszawa, dn. 19 sierpnia 1980 r.

Tajne specjalnego znaczenia
dPILNA^d

Szefowie placówek: Waszyngton, Ottawa, Londyn, Paryż, Rzym, Kolonia, Sztokholm, Oslo, Helsinki, Bruksela, Kopenhaga, Wiedeń, Berno, Moskwa

Informujemy, że odnośnie wydawania wiz i przyjazdu dziennikarzy zagranicznych do Polski:

- utrzymujemy jako zasadę 14-dniowy okres oczekiwania na wizę,
- placówka winna uzyskać minimum informacji o aplikującym dziennikarzu i zamieścić swoją rekomendację w clarisie wizowym,
- negatywną charakterystykę dziennikarza należy przysyłać drogą depeszową,
- do aplikacji winien być dołączony szczegółowy program pobytu omówiony przez Was z aplikującym dziennikarzem, którego realizacja będzie przestrzegana podczas wizyty w kraju,
- wszystkie przyjazdy będą obsługiwane przez PA Interpress lub PRiTV,
- wizy na lotnisku w Warszawie nie będą wydawane,

⁵¹ Zob. dok. nr 93.

– opóźnienia w wydawaniu wiz należy tłumaczyć trudnościami w zapewnieniu obsługi przez Interpress lub PRiTV w warunkach wzmożonego ruchu przyjazdowego dziennikarzy do Polski⁵².

^fStaniszewski^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 111

88

20 sierpnia, szyfrogram ambasady w Kopenhadze o duńskich ocenach sytuacji w Polsce

T a j n e

Szyfrogram Nr 1974/III
z Kopenhagi, nadany 20.8.80, g. 10.00

Pichla

1. Nigdy dotąd Polska nie była przedmiotem tak ogromnego zainteresowania w Danii jak obecnie. Od tygodnia informacje o sytuacji w naszym kraju i ew. reperkusjach międzynarodowych wypełniają czołowe strony dzienników, czasopism oraz radia i telewizji⁵³. Zeszły z łamów prasy takie tematy jak Afganistan.

⁵² We wcześniejszym okólniku, z 19 sierpnia, dyrektor Mulicki przekazywał: „W związku z obecną sytuacją w kraju notujemy przypadki przyjazdów do Polski w celach innych niż deklarowanych w aplikacjach wizowych (np. dziennikarze, którzy nie podają swego zawodu). Prosimy w związku z tym o szczególnie wnikliwe rozpatrywanie wniosków wizowych – tak ze strony obcokrajowców, jak i osób pochodzenia polskiego. Każdy przypadek ^hnasuwający^h budzący uzasadnioną wątpliwość prosimy konsultować z Centralą”; AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 111.

⁵³ Ambasada w Kopenhadze informowała szyfrogramem z 16 sierpnia: „Na tle aktualnej sytuacji w kraju obserwujemy znaczny wzrost zainteresowania sprawami Polski ze strony różnych sił politycznych Danii, w tym również KPD. Obok wielu publikacji otrzymujemy zgłoszenia od dziennikarzy pragnących udać się do Polski. W rozmowach wykorzystujemy informacje sekretarza Łukaszewicza dla dziennikarzy zagranicznych w Warszawie i inne publikacje prasowe. Staramy się przeciwdziałać zamiarom wyjazdowym, tym niemniej prosimy o Waszą opinię odnośnie możliwości zorganizowania dziennikarzom programu pobytu”; AMSZ, ZD 29/82, w. 9, t. 75.

Na spotkaniu Kozdry z kierownictwem KPD w naszej Ambasadzie z okazji odznaczenia Norlunda towarzysze duńscy wyrażali nadzieję, że zdołamy sami pokonać trudności, przezwyciężyć kryzys bez ingerencji kogokolwiek z zewnątrz. W programie specjalnym TV poświęconym Polsce odtworzono w całości drugą część przemówienia Gierka. Dotychczas spośród działaczy partii politycznych tylko Norlund zajął stanowisko publicznie (w radio) wobec wydarzeń w Polsce, podkreślając spokojny i demokratyczny charakter wystąpień robotniczych oraz możliwość rozwiązania wszystkich postulatów na drodze pokojowej.

W duńskim MSZ wyraża się obawy, aby niekontrolowany rozwój wydarzeń nie pogorszył warunków odprężenia w Europie. Odwołanie wizyty G. w RFN w ostatniej chwili skomentowano jako potwierdzenie niezwykle poważnej sytuacji w Polsce.

2. Nie stwierdzamy zakłóceń w stosunkach polsko-duńskich⁵⁴. Jak dotąd dostawy polskich towarów (zwłaszcza węgiel energetyczny) są realizowane rytmicznie. Kursują promy, zmniejszyła się jedynie o około 30% ilość duńskich pasażerów. Przybywający turyści z Polski są indagowani przez dziennikarzy na temat sytuacji w kraju. Wypowiedzi naszych rodaków są na ogół wyważone.

Przygotowywany na najbliższy tydzień przegląd filmów polskich oraz zapowiedź udziału w nim Zanussiego oczekiwany jest z ogromnym zainteresowaniem. Udział w inauguracji zapowiedziało m.in. kilku ministrów.

W porozumieniu z K. Ostrowskim skrócony został pobyt delegacji PZPR z Kozdrą. Delegacja wyjechała 19 bm. promem.

/-/ Pulikowski

AMSZ, ZD 29/82, w. 9, t. 75

⁵⁴ Szyfrogramem z 21 sierpnia ambasada w Kopenhadze uzupełniała: „Manifestacja przed naszą ambasadą, w której wzięło udział około 70 osób, miała spokojny charakter. Przez zainstalowane głośniki odczytano rezolucję solidarnościową skierowaną do międzyzakładowego komitetu strajkowego i do ludzi pracy w Polsce. W ambasadzie podjęte zostały odpowiednie kroki bezpieczeństwa. Również policja duńska oraz służba bezpieczeństwa spełniły nasze żądania dotyczące ochrony z zewnątrz. Z kilku źródeł dowiadujemy się, że trzeba się liczyć z kolejnymi demonstracjami, których nasilenie i przebieg uzależniany będzie od rozwoju sytuacji w Polsce”; AMSZ, ZD 29/82, w. 9, t. 75.

89

*20 sierpnia, szyfrogram ambasady w Paryżu
o francuskich reakcjach na wydarzenia w Polsce*

T a j n e
PILNE

Szyfrogram Nr 1993/III
z Paryża, nadany 20.08.80, g. 10.30

CZYREK

1. Sytuacja w Polsce jest od kilku dni, obok blokady tut. portów przez strajkujących rybaków, głównym tematem francuskich środków przekazu.

„Le Monde” poświęcił nam trzeci w ostatnim tygodniu artykuł wstępny. Obszerne informacje i komentarze utrzymane są na ogół w stosunkowo obiektywnym tonie. Wskazuje się na ograniczone pole manewru władz polskich z powodu uwarunkowań wewnętrznych (głównie ekonomicznych) i zewnętrznych (głównie politycznych).

Dużą uwagę zwrócono na przemówienie Gierka. Nowym elementem w ostatnim czasie jest eksponowanie wypowiedzi dysydentów.

2. Z czołowych polityków dotychczas publicznie wypowiedzieli się: zastępujący Marchais w FPK Fiterman (jednoznaczne poparcie dla demokratycznej metody rozwiązywania przez PZPR problemów, których źródłem jest wg FPK pogorszenie ogólnoświatowej sytuacji gospodarczej) oraz przywódca partii socjalistycznej Mitterrand (w zasadzie po stronie strajkujących). Jeden z sekretarzy krajowych PS Delfau ogłosił zresztą w „Mondzie” apel solidarnościowy, w którym m.in. krytykuje „Giscardów” i „Poniatowskich” za współpracę z polskim „establishmentem”, a FPK za zdradę interesów robotników polskich. Świadczy to wyraźnie o wewnątrzfrancuskim charakterze jego wypowiedzi.

3. Oświadczenia solidarnościowe ze strajkującymi robotnikami Wybrzeża ogłosiły centrale związkowe: Socjalistyczna CFDT i Chrześcijańska FT. W podobnym tonie utrzymane jest kilka telegramów lub pism do ambasady, m.in. od dużej narodowej federacji szkolnictwa (FEN).

4. Wicedyrektor Dyrekcji Europejskiej MSZ Chenu powiedział mi z własnej inicjatywy, że rozwój wydarzeń w Polsce obserwowany jest z wielką uwagą przez tut. czynniki oficjalne i przebywający na urlopie prezydent jest o nich na bieżąco informowany. Życzą nam szybkiego i samodzielnego rozwiązania trudności i przywrócenia stabilnej sytuacji. VGE zależy na utrzymaniu terminu wrześniowej wizyty, do której przywiązuje wielką wagę.

5. Prób ew. demonstracji przed ambasadą, instytutem lub konsulatami dotychczas nie było. Otrzymujemy liczne prośby o udzielenie wywiadów, których nie przyjmujemy.

/-/ Dąbrowa

AMSZ, ZD 29/82, w. 14, t. 120

90

20 sierpnia, okólnik ministra spraw zagranicznych: instrukcja w sprawie działań informacyjnych związanych z wydarzeniami w kraju

Warszawa, dn. 20.08.1980 r.

T a j n e
NATYCHMIAST

SZYFROGRAM Nr 7414^c

Szefowie wszystkich placówek

1. Informacją jawną otrzymaliście materiały dotyczące napięć i sytuacji strajkowej w kraju. Zwracamy zwłaszcza uwagę na wystąpienie tow. Gierka z 18 bm. Obecnie w oparciu o dyrektywy BP podejmowane są szczególnie intensywne działania dla normalizacji sytuacji. Sekretariat KC wystąpił z listem do wszystkich członków Partii, wskazując na przyczyny i powagę wydarzeń i obowiązki komunistów w tej sytuacji.

2. W Trójmieście strajki trwają nadal, przy czym zasadnicza różnica między nimi a wcześniejszymi przerwami w pracy w innych ośrodkach polega na tym, że istotne wpływy uzyskały tam elementy awanturnicze i wrogie, głównie z KOR. Doprowadziły one do włączenia do postulatów społeczno-gospodarczych żądań o charakterze antysocjalistycznym, przeciwnych naszym założeniom ustrojowym (m.in. zmiana ordynacji wyborczej, legalizacja tzw. wolnych związków zawodowych, faktyczna legalizacja opozycji i dopuszczenie jej do środków masowego przekazu). Elementy te opanowały tzw. międzyzakładowy komitet strajkowy. Komitet ten przeciwdziała rozmowom komisji rządowej z przedstawicielami załóg poszczególnych strajkujących zakładów na temat realizacji ich postulatów społeczno-ekonomicznych. Utrudnia to normalizację sytuacji.

3. W Szczecinie obok postulatów socjalnych wysuwane są hasła solidarności ze strajkującymi w Trójmieście.

4. Główne kierunki naszych działań:

- działać wyłącznie środkami politycznymi, bez użycia siły, drogą dialogu z przedstawicielami załóg,

- nie dopuścić do prowokacji, a jeśliby wystąpiły – lokalizować je i izolować awanturników i wrogów politycznych,

- konkretyzować i wprowadzać w życie rozwiązania społeczno-gospodarcze zapowiedziane w wystąpieniach tow. Gierka i tow. Babiucha⁵⁵,

- zaktywizować działalność ideowo-mobilizacyjną wewnątrz Partii i w społeczeństwie wokół nadrzędnych dla Partii i narodu kwestii. Czynnikiem sprzyjającym uświadamianiu społeczeństwu rangi tych zagadnień jest m.in. stanowisko Kościoła, który zachowuje wstrzemięźliwość i wzywa do rozważy.

d.c. na wszystkie placówki z wyłączeniem Moskwy, Pragi, Berlina – Ambasada, Budapesztu, Bukaresztu, Sofii, Ułan Bator, Hanoi, Phenianu, Vientiane

^hHawany^h

5. Celem naszego działania za granicą powinno być zapobieganie temu, by wydarzenia nie zaszkodziły naszym interesom politycznym, gospodarczym, handlowym, kredytowym i innym. Przesyłane przez Was oraz innymi drogami oceny pozwalają stwierdzić, iż w zasadzie klimat dla naszego działania jest korzystny.

6. Przeciwdziałajcie akcjom antypolskim i antysocjalistycznym wrogich nam ośrodków, m.in. ugrupowań lewackich, skrajnej prawicy, „żółtych związków zawodowych” itp.

7. Działajcie spokojnie i rozważnie, ale ofensywnie, tak w kontaktach z przedstawicielami władz i sił politycznych, jak i propagandy. Wykorzystujcie wszystkie bliskie nam środowiska i osoby. Informujcie o nastrojach i ocenach (prasowe otrzymujemy przez PAP).

^fWojtaszek^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 111

⁵⁵ Mowa o przemówieniu radiowo-telewizyjnym Edwarda Babiucha z 15 sierpnia, w którym premier informował o złym stanie gospodarki i apelował o wznowienie pracy; w sprawie przemówienia Gierka zob. przyp. 48 do dok. nr 85.

91

*20 sierpnia, notatka informacyjna
w sprawie wypowiedzi rzecznika prasowego Departamentu Stanu
dotyczących Polski (z załącznikami)*

Warszawa, dnia 20 sierpnia 1980 r.

Tajne

NOTATKA INFORMACYJNA

Z nasłuchu radiowego wynikało, iż rzecznik prasowy Departamentu Stanu odpowiadając na pytania dziennikarzy oświadczył 18 bm., iż kilka rządów, w tym amerykański, prowadzi konsultacje z rządem polskim w sprawie zmiany terminów spłat polskich zadłużeń oraz innej pomocy dla Polski w kontekście jej obecnych problemów gospodarczych.

Informacja ta podana została również przez korespondenta PAP z Waszyngtonu.

Wobec istnienia rozbieżnych wersji Ministerstwo Spraw Zagranicznych zwróciło się do Ambasady USA o podanie autentycznego tekstu wypowiedzi.

Jednocześnie Ambasador PRL w Waszyngtonie relacjonował depeszą, że zastępca Asystenta Sekretarza Stanu d/s Europejskich R. Barry poinformował go, iż rzecznik prasowy popełnił błąd w swej wypowiedzi z dnia 18 bm. i że przy najbliższej okazji błąd będzie skorygowany.

Ambasada USA przesłała do MSZ stenogram konferencji prasowej z dnia 18 bm. oraz z dnia 19 bm., kiedy to rzecznik dokonał zapowiedzianego sprostowania (teksty w załączeniu).

/-/ Z. Szewczyk

[załącznik nr 1]

TŁUMACZENIE

WYCIĄG

z wypowiedzi rzecznika prasowego Departamentu Stanu
w dniu 18 sierpnia 1980 r.

Pytanie: David, czy mieliśmy jakiś kontakt z Polakami w tej sprawie i czy myśleliśmy o sposobach zaoferowania pomocy ekonomicznej za pośrednictwem banków prywatnych, aby pomóc Polakom w wydostaniu się z tego kryzysu?

Odpowiedź: My i kilka innych rządów konsultujemy się z rządem polskim w sprawie zmiany terminów spłat (rescheduling) polskich długów oraz innej pomocy, jaka mogłaby być udostępniona Polakom w kontekście ich obecnych problemów gospodarczych.

Konsultacje te, tak dalece jak jest mi wiadomo, są kontynuowane, ale nie mają one miejsca w kontekście obecnych strajków i niepokojów w Polsce. Odbywają się one całkowicie na zasadach ekonomicznych.

[załącznik nr 2]

Fragmenty wystąpień Davida Passage, Zastępcy Rzecznika Prasowego Departamentu Stanu, w dniu 19.08.1980 r.:

Pytanie: (...) Czy może nas Pan poinformować o aktualnym stanie odbywających się rozmów na temat zmian terminów płatności polskich zadłużeń?

Odpowiedź: (...) Wczoraj omyłkowo wspomniałem o konsultacjach z Polską na temat zmian terminów płatności zadłużeń. Rząd Stanów Zjednoczonych nie konsultował się z Polską na ten temat, z pewnością nie czynił tego ostatnio. Nie wiemy także o żadnych konsultacjach między Polską i jakimkolwiek innym rządem.

Widziałem w dzisiejszych porannych gazetach doniesienia o dyskusjach między rządem polskim i różnymi konsorcjami bankowymi. Nie mam na ten temat absolutnie żadnych informacji. Prosiłem o nie i tak dalece jak jest mi to wiadome, nie jesteśmy w kontakcie z żadnymi grupami prywatnych banków.

Pytanie: Ostatnia sprawa jest również sprawą dyskusyjną. Czy odbywają się obecnie jakiekolwiek rozmowy z grupami międzynarodowymi? Nie wiem, czy nie wykracza to poza zakres działania Departamentu Stanu, ale czy mógłby ktoś spróbować dowiedzieć się, czy odbywają się teraz jakiekolwiek dyskusje lub negocjacje między Polską a konsorcjami?

Odpowiedź: Muszę Wam powiedzieć, że widziałem te doniesienia, ale my nie chcemy wypowiadać się ani w imieniu banków międzynarodowych, ani rządu polskiego.

AMSZ, Dep. III 48/84, w. 2

92

*20 sierpnia, notatka Departamentu V:
trudności konsularne w stosunkach polsko-libijskich*

Warszawa, dnia 20 sierpnia 1980 r.

POUFNE

NOTATKA

nt. niektórych spraw związanych
z traktowaniem obywateli libijskich w Polsce i polskich w Libii

1. Wraz z szybkim wzrostem wymiany osobowej (realizacja i obsługa kontraktów oraz turystyka) systematycznie zwiększa się liczba spraw związanych z naruszaniem przepisów, wykroczeniami administracyjnymi oraz traktowaniem poszczególnych obywateli w obu krajach, zarówno przez przedstawicieli władz, jak osoby prywatne, podczas okresowego pobytu.

W przypadku obywateli libijskich w Polsce na sprawy te rzutuje fakt, iż w przeważającej masie przyjeżdżają oni w poszukiwaniu kobiet i alkoholu, nie unikają nielegalnych transakcji, głównie walutowych, dysponują (lub cieszą się taką opinią) dużymi zasobami pieniężnymi. Jeśli chodzi o obywateli polskich, u podłoża większości wykroczeń i konfliktów leży produkowanie i spożywanie zakazanego alkoholu, zwłaszcza w dużych skupiskach Polaków w Libii.

2. Karanie za ewidentne naruszanie prawa nie jest kwestionowane przez żadną ze stron, które deklarują gotowość daleko posuniętej współpracy w tym zakresie. Wzajemne zastrzeżenia zgłaszane są jedynie odnośnie braku lub opóźnionego informowania placówek dyplomatycznych o zatrzymaniach czy przetrzymywaniach przez dłuższy okres w areszcie bez rozprawy sądowej.

Główny problem stanowią przypadki stojące na pograniczu naruszania prawa, przypadki, w których trudno jednoznacznie stwierdzić winę jednej ze stron, oraz oceniane przez zainteresowanych jako traktowanie sprzeczne z prawem, dyskryminacyjne lub świadczące wręcz o wrogim nastawieniu władz lub osób prywatnych.

3. Proporcjonalnie większość sygnałów i interwencji dot. tych spraw wnoszona jest przez Libijczyków. W szczególności podnoszą oni takie sprawy jak: zatrzymywanie w areszcie bez wystarczającego uzasadnienia, szczególnie dokładna kontrola na urzędach celnych połączona z rewizjami osobistymi, pobicia, oszustwa i kradzieże dokonywane przez osoby prywatne, wymuszanie pieniędzy i niewłaściwe traktowanie przez funkcjonariuszy MO i służby bezpieczeństwa, stawianie przez przedstawicieli władz po stronie obywateli

polskich niezależnie od tego, po czyjej stronie leży вина. Przykłady w/w spraw zostały zawarte w notach oraz interwencjach w MSZ przedstawicieli placówki libijskiej w Warszawie.

4. Oficjalni przedstawiciele władz libijskich niejednokrotnie dawali do zrozumienia, iż sposób traktowania Libijczyków w Polsce może mieć wpływ na stosunki między obu krajami. Stwierdzali przy tym, że obok turystów i osób przebywających w Polsce służbowo również pracownicy ich placówki w Warszawie są niejednokrotnie traktowani gorzej niż pracownicy innych misji.

Ostatnio kwestie te w bardzo zdecydowany sposób były stawiane przez stronę libijską w czasie posiedzenia Komisji Mieszanej d/s współpracy gospodarczej (m.in. w rozmowach z Prezesem Rady Ministrów i Przewodniczącym Rady Państwa). W podpisanym protokole uzgodniono działanie na rzecz ich eliminowania po obu stronach.

5. Sprawy o podobnym do powyższego charakterze i zakresie są również przedmiotem wystąpień i interwencji przedstawicieli innych państw arabskich (zwłaszcza Iraku), które generalnie są szczególnie czułe na punkcie traktowania swych obywateli.

Departament nie posiada jednoznacznej oceny dotyczącej całokształtu spraw związanych z traktowaniem obywateli Libii, Iraku i innych państw arabskich w Polsce. Zasadność zarzutów może być i jest w wielu przypadkach podważana. Niemniej negatywne odczucia naszych partnerów arabskich, z którymi łączy nas szeroka współpraca, muszą być traktowane poważnie. Nie chodzi tu zresztą o wzajemne licytowanie się, lecz o konsekwentne tworzenie warunków, które sprzyjają optymalizacji korzyści płynących ze współpracy, którą jesteśmy głęboko zainteresowani.

Wnioski:

- koniecznym jest dokonanie kompleksowej analizy całokształtu spraw związanych z zachowaniem i traktowaniem Arabów, zwłaszcza Libijczyków i Irakczyków, w Polsce i powołanie w tym celu zespołu złożonego z przedstawicieli KC PZPR, MSZ i MSW dla wypracowania konkretnych wniosków;

- biorąc pod uwagę nasze perspektywiczne i bieżące zamierzenia w stosunkach z Libią, należałoby, poprzez MSW oraz Główny Urząd Celný, uczulić poszczególne organy oraz pracowników na potrzebę unikania zbędnych zadrażnień lub konfliktów z obywatelami tego kraju. Chodzi w szczególności o oficjalnych przedstawicieli, którzy, podobnie jak pracownicy misji libijskiej w Warszawie, nie posługują się paszportami dyplomatycznymi;

- dobro naszych stosunków w szczególności z Libią i Irakiem wymaga ustanowienia systemu regularnych kontaktów i współpracy między resortami i instytucjami, w gestii których leżą sprawy związane z przyjazdami, pobytem

i obsługą cudzoziemców, zwłaszcza po linii MSW, Urzędów Celnych, Min. Sprawiedliwości i biur turystycznych;

– koniecznym jest bardziej przekonywujące naświetlenie w środkach masowego przekazu PRL korzyści ze współpracy Polski z krajami arabskimi, omawianie zwyczajów i dorobku cywilizacyjnego państw arabskich oraz usprawnienie informacji o przepisach i zwyczajach polskich przeznaczonej dla turystów arabskich;

– należy nadal kontynuować działania zmierzające do umownego uregulowania podstawowych kwestii związanych z pobytami obywateli polskich w ważniejszych krajach arabskich oraz Arabów w Polsce (konwencje konsularne, umowy o pomocy prawnej i zasadach pobytu, porozumienia o leczeniu i wymianie turystycznej itd.).

Opracował: K. Płomiński

^fE. Wiśniewski^f

AMSZ, Dep. V 25/85, w. 3

93

*21 sierpnia, szyfrogram szefa Zespołu ds. Stałych Kontaktów Roboczych
ze Stolicą Apostolską o rozmowie
z sekretarzem Rady Spraw Publicznych Kościoła*

T a j n e

Natychmiast
^c(do rąk własnych)^c

Szyfrogram Nr 2050/III
Z Rzymu, nadany 21.8.80, 14.00

Czyrek

Dziś ponownie⁵⁶ spotkałem się z Casaroli. Wyraziłem odpowiednio rozczarowanie wczorajszym wystąpieniem papieża, podkreślając, że nie odpowiada

⁵⁶ Zob. dok. nr 86.

ono w pełni chwili, jaką Polska przeżywa⁵⁷. W dłuższej rozmowie Casaroli stwierdził:

1. W pełni podtrzymał to wszystko, co powiedział w pierwszej rozmowie, i w miarę możliwości w tym duchu będzie działał dalej.

2. Papież wybrał taką formę a nie inną z następujących względów:

a) ostrożność wynika z lęku wykorzystania słowa papieża w niepożądanym kierunku i z obawy, aby nie skomplikowało to jeszcze bardziej trudnej sytuacji w kraju,

b) w odróżnieniu od Wyszyńskiego, który mówi do rodaków bezpośrednio, papież musi do nich dotrzeć pośrednio, językiem uniwersalnym, uwarunkowanym wieloma czynnikami,

c) merytorycznie „papież będzie działał na tej samej fali co Wyszyński”.

Mimo wcześniejszych różnic w obecnej chwili nie może być co do tego wątpliwości,

d) jednym z powodów ostrożności papieża jest brak ciągłości informacji z kraju. C. dał do zrozumienia, że to, co papież otrzymuje z kraju, jest fragmentaryczne i często podyktowane emocjami chwili. („Szkoda, że nie ma nuncjatury – mielibyśmy rzetelną i dyskretną informację”).

3. Casaroli zgadza się, że wystąpienie papieża nie „trafiło w sedno chwili”. Będzie rozmawiał z papieżem (przebywa z nim w Castel Gandolfo) w duchu naszej rozmowy. „Jeśli nie będzie okazji, to trzeba ją stworzyć dla bardziej konkretnego wypowiedzenia się” – stwierdził rozmówca.

4. Cokolwiek się zdarzy, Polska pozostanie w systemie socjalistycznym. Ważne są zmiany, jakie w ramach systemu socjalistycznego mogą nastąpić. Watykan zainteresowany jest w utrzymaniu obecnej linii w polityce wyznaniowej. Wszelkie rozwiązania z pozycji antysocjalistycznych są nierealne i niebezpieczne – ponownie stwierdził rozmówca.

5. Casaroli rozmawiał bardzo szczerze. Jest świadom powagi chwili. Sądzę, że podejmie próbę wobec papieża ponownego wystąpienia, „które by lepiej trafiło w sedno chwili”.

Rozmówca przesyła pozdrowienia „starym przyjaciółom”.

/-/ Szablewski

AMSZ, ZD 29/82, w. 16, t. 135

⁵⁷ Chodzi o audiencję generalną z 20 sierpnia, w czasie której papież zwracał się do pielgrzymów z Polski słowami modlitwy mówiącej o uwolnieniu ludu polskiego od wszelkiego zła i wszelkiego niebezpieczeństwa. Jan Paweł II, komentując wydarzenia w Polsce, podkreślał także jedność z rodakami i Kościołem w kraju; zob. też dok. nr 115.

94

*21 sierpnia, szyfrogram ambasadora w Budapeszcie
o węgierskich reakcjach na wydarzenia w Polsce*

T a j n e
Specjalnego znaczenia

Szyfrogram Nr 2030/III
z Budapesztu, nadany 21.8.80, g. 14.30

Wojtaszek

1. Węgierskie środki masowego przekazu obiektywnie – powołując się na nasze źródła oficjalne – informują swoje społeczeństwo o sytuacji w Polsce. Omówiono konferencję prasową Łukaszewicza z dziennikarzami zagranicznymi⁵⁸, opublikowano fragmenty wystąpienia Babiucha i obszerne fragmenty wystąpienia Gierka. W Biuletynie Specjalnym MTI (nakład około 1200 egz.) poza własnymi materiałami przedrukowuje się informacje i komentarze o sytuacji w Polsce za agencjami zachodnimi.

2. Węgierski aktyw centralny jest zaniepokojony sytuacją w Polsce. Obawia się, że może ona wpłynąć na pogorszenie nastrojów w ich społeczeństwie i wywołać objawy solidarności ze strajkującymi oraz spowodować wysunięcie żądań dotyczących poprawy ich stopy życiowej, obniżonej po zeszłorocznych podwyżkach cen.

3. Ambasada otrzymała szereg anonimowych telefonów z wyrazami współczucia, ale i z deklaracjami solidaryzowania się z polskimi robotnikami.

4. W bezpośrednich rozmowach robotników węgierskich z polskimi robotnikami tu pracującymi na temat sytuacji w Polsce występują często przejawy sympatyzowania i solidarności z żądaniami ekonomicznymi strajkujących załóg w Polsce.

5. Na spotkaniach w tutejszym korpusie dyplomatycznym i wśród dziennikarzy sytuacja w Polsce jest głównym tematem rozmów i różnych spekulacji co do form i sposobów jej rozwiązania.

6. Pracownicy polskich placówek WRL zostali poinformowani, że w rozmowach na temat aktualnej sytuacji w naszym kraju należy posługiwać się argumentami zawartymi w oficjalnych wystąpieniach oraz w komentarzach publikowanych w polskich środkach masowego przekazu.

/-/ Pietrzak

AMSZ, ZD 29/82, w. 4, t. 27 (druk: Przed i po 13 grudnia, dok. nr 5)

⁵⁸ Odbędzie się 12 sierpnia.

95

*21 sierpnia, szyfrogram ambasady w Tokio
o zainteresowaniu władz i mediów japońskich sytuacją w Polsce*

T a j n e
Specjalnego znaczenia

Szyfrogram Nr 2011/III
z Tokio, nadany 21.8.80, g. 15.30

Fijałkowski

Na temat wydarzeń w Polsce:

1) Od trzech tygodni stanowią one jeden z głównych tematów w serwisach informacyjnych prasy, radia i TV. Stanowią przedmiot ożywionej dyskusji w naszych rozmowach z przedstawicielami różnych środowisk, jak i pomiędzy samymi Japończykami. Od czterech dni wiadomości z Polski plasują się na pierwszym–drugim miejscu i co godzinę są ponawiane w dziennikach radiowych. Nie ma przesady w stwierdzeniu – życzliwego zresztą nam komentatora NHK – że „Japonia żyje dziś sprawami Polski, choć kraj ten jest daleko położony”. Wydarzeniom w Polsce nadano rangę polityczno-ideologiczną o światowej wymowie dla Wschodu i Zachodu. Stają się one – takie wyciągamy wnioski z naszych rozmów – częścią aktualnej konfrontacji o trudnych do przewidzenia reperkusjach, niezależnie od naszych wewnątrz krajowych motywacji.

W sposobie przekazywania informacji z Polski występują dwa nurty. Jeden wychodzący z pozycji antysocjalistycznej propagandy z pogranicza dywersji ideologicznej, a drugi nurt z głębokich ocen politycznych historii, położenia i roli Polski oraz rzeczywistej troski o jej dalsze losy. Im większa eskalacja napięcia w Polsce, tym poważniejsze i bardziej odpowiedzialne głosy biorą górę.

2) Rząd Japonii otrzymuje codziennie jednostronicową informację o przebiegu wydarzeń w Polsce, opracowywaną przez Departament Europy Wschodniej MSZ. Do wszystkich placówek Japonii w Europie i USA wysłano polecenie codziennego depeszowania o reakcjach stolic na wydarzenia w Polsce. Oficjalnie rząd Japonii nie zajmuje stanowiska, wychodząc z założenia, że są to sprawy wewnętrzne Polski, ale wiadomo nam, że zaleca daleko idącą wstrzemięźliwość i ostrożność, co może odbić się negatywnie na naszych stosunkach gospodarczych. Rząd Japonii podziela zachodnie, niezwykle krytyczne oceny sytuacji gospodarczej Polski i wychodzi z założenia, że priorytetową rolę w dziedzinie współpracy z Polską winny odegrać RFN, Francja i USA, zgodnie z ustaleniami na „szczycie siódemki” w Wenecji.

3) Podczas „kurtuazyjnej kawy” u szefa protokołu MSZ ambasadora Nakashimy, do którego zostałem poproszony bez podania tematu rozmowy (wizyta bez precedensu w tut. zwyczajach dyplomatycznych), przedstawiłem na jego zapytanie ocenę sytuacji w Polsce i zakomunikowałem, że nie odnotowujemy niepokojących placówkę sygnałów. Nakashima zapewnił mnie o życzliwości MSZ dla Polski i gotowości udzielenia pomocy placówce w Tokio w przypadkach tego wymagających.

/-/ Szymczykiewicz

AMSZ, ZD 29/82, w. 17, t. 144

96

*21 sierpnia, szyfrogram ambasadora w Kolonii
o zachodnioniemieckich reakcjach na wydarzenia w Polsce*

T a j n e

Szyfrogram Nr 2064/III
z Kolonii, nadany 21.08.80, g. 16.00

Czyrek

1. Rząd i SPD (FDP nie wypowiada się) zachowują dużą powściągliwość w reakcjach na wydarzenia w Polsce. Odwołując się do zasady niemieszania się w wewnętrzne sprawy rząd od początku nie zajmuje oficjalnego stanowiska. Pozycja ta została potwierdzona po wczorajszym posiedzeniu gabinetu. Faktycznie jednak widoczne są następujące zasadnicze tendencje:

- traktowanie wydarzeń jako natury politycznej na tle poważnych trudności gospodarczych,
- wykazywanie solidarności z żądaniami strajkujących, podkreślanie konieczności rozwiązania konfliktu wyłącznie środkami politycznymi, bez użycia siły,
- wyraźne zainteresowanie możliwie szybkim ustabilizowaniem sytuacji w Polsce jako ważnego podmiotu procesu odprężenia w Europie,
- wskazywanie na zasadność udzielenia pomocy gospodarczej.

Wszystkie te elementy znacznie silniej występują w stanowisku SPD. Potwierdzają to wczorajsze wystąpienie Brandta po posiedzeniu zarządu SPD

oraz jeszcze silniej Wehnera. Wynika to z przekonania, że ew. zaostrenie się sytuacji w Polsce grozi negatywnymi następstwami dla rozwoju sytuacji w Europie, stosunków NRD–RFN oraz przebiegu i rezultatów kampanii wyborczej.

2. Ocena CDU/CSU wychodzi ze zdecydowanych pozycji antykomunistycznych. Wyraźny jest zamiar wykorzystania wydarzeń w kampanii wyborczej dla dyskredytowania realnego socjalizmu i wykazania fiaska polityki wschodniej koalicji. Łączone to jest z żądaniem cofnięcia kredytu dla Polski.

3. Ze strony kół przemysłowo-handlowych dotychczas nie stwierdziliśmy działań w kierunku hamowania stosunków gospodarczych z Polską. Amerongen oficjalnie wypowiedział się za ich podtrzymaniem i rozwojem, a banki za udzieleniem uzgodnionego kredytu. Zaobserwowaliśmy zwiększoną ostrożność w podejściu do współpracy z uwagi na destabilną sytuację.

4. Stwierdzamy również powściągliwość ze strony organizacji społecznych. Dotychczas z organizacji związkowych jedynie Lederer (IG Metall) złożył oświadczenie solidaryzujące ze strajkującymi. Nie obserwujemy również akcji zorganizowanych wobec ambasady⁵⁹.

5. Zasadnicze akcenty informacji i komentarzy środków masowego przekazu:

- dążenie do wywołania wrażenia pełnej obiektywności informowania, większość informacji opiera się na doniesieniach z kół dysydenckich, jednak przekazywane są także informacje z polskich źródeł oficjalnych oraz relacjonowano szeroko przemówienia Tow. Gierka i Tow. Babiucha,

- tworzenie odczucia, że żądania polityczne, przede wszystkim utworzenia tzw. wolnych związków zawodowych, stanowią zasadniczy element postulatów ogółu robotników, przy czym unika się informacji o działaniu KOR wśród strajkujących,

- ocena, że wydarzenia w Polsce są kolejnym dowodem fiaska ustroju socjalistycznego i jego systemu gospodarczego. Przy prezentowaniu tej oceny prasa prawicowa określa nasze trudności ekonomiczne jako immanentną cechę socjalizmu i wykorzystując temat Polski do wspierania stojącej za nią opozycji CDU/CSU atakuje Schmidta za „finansowe wspieranie komunistów”. Pozostała prasa burżuazyjna wysnuwa natomiast znany wniosek o potrzebie reform idących w kierunku „socjalizmu o bardziej ludzkim obliczu”,

⁵⁹ Szyfrogramem z 18 sierpnia ambasador w Kolonii informował: „17.8.br. dyżurny ekspert ochrony w wydziale konsularnym odebrał telefon od osobnika, który przedstawił się jako członek organizacji «Biały Orzeł Wolności» i w dobrym języku polskim przekazał, co następuje: «Jeżeli tylko jednemu strajkującemu robotnikowi w Gdańsku choć jeden włos z głowy spadnie, wydajemy rozkaz strzelania do wszystkich polskich ambasad w Europie». Nie oceniamy tego jako faktycznego zagrożenia dla placówki”; AMSZ, ZD 29/82, w. 8, t. 70.

– spekulacje na temat ew. interwencji radzieckiej w Polsce oraz reperkusji międzynarodowych wydarzeń na Wybrzeżu, oddziaływanie na inne KS, w szczególności NRD, oraz stosunki NRD–RFN,

– podkreślanie profilowania się kościoła jako siły politycznej w Polsce zdolnej do wywarcia wpływu na rozwój wydarzeń⁶⁰.

/–/ Chyliński

AMSZ, ZD 29/82, w. 8, t. 70

97

*21 sierpnia, okólnik sekretarza KC do spraw międzynarodowych:
instrukcja do rozmów z przedstawicielami partii komunistycznych
i socjalistycznych w sprawie sytuacji wewnętrznej PRL*

Warszawa, dn. ... 19 ... r.

T a j n e

^dNATYCHMIAST, NIE W NOCY^d

SZYFROGRAM Nr 7442

^cSZEF PLACÓWKI^c

BRUKSELA – OSMANŃSKI

OSLO – SPYŁA

LONDYN – BISZTYGA

RZYM – TREPCZYŃSKI

MADRYT – NOWORYTA

HAGA – BARTOSZEK⁶¹

⁶⁰ Ambasador w Kolonii uzupełniał w szyfrogramie z 22 sierpnia: „Z zarządu DKP uzyskaliśmy, z prośbą o zachowanie pełnej tajemnicy, ocenę doradców w Urzędzie Kanclerskim skutków natury strategicznej wydarzeń w Polsce, która zawiera się w następujących punktach: 1. Przez wydarzenia w Polsce i ich przewidywany rozwój prestiż ZSRR zostanie bardziej zachwiany niż poprzez wydarzenia w Afganistanie. 2. W rezultacie tych wydarzeń kierownictwo polskie może obecnie jasno wykazać kierownictwu radzieckiemu, że musi ono zaniechać lub przynajmniej przejściowo zastopować pomoc dla szeregu projektów w krajach rozwijających się. W ten sposób kraje zachodnie uzyskają w tych krajach rozwijających się większą swobodę ruchu. 3. Wydarzenia pokazują szczególnie wyraźnie, że blok wschodni utrzymywany jest tylko przez radzieckie bagnety”; AMSZ, ZD 29/82, w. 8, t. 70.

⁶¹ Podobne instrukcje otrzymały także placówki w pozostałych krajach zachodnioeuropejskich oraz w niektórych krajach Ameryki Południowej, Azji i Afryki. W kolejnym

1. W oparciu o uzyskane z kraju informacje poinformujcie z upoważnienia KC PZPR kierownictwo partii komunistycznej o sytuacji w Polsce. Akcentujcie mobilizację sił całej partii do przezwyciężenia trudności i obrony socjalizmu. Podkreślcie znaczenie międzynarodowej solidarności z działaniami partii. Poinformujcie, iż w oparciu o list Sekretariatu KC do wszystkich członków partii odbywają się zebrania POP w całym kraju celem szczerej dyskusji i sprecyzowania programu działania. Przygotowywane jest plenum KC⁶². W aktualnej sytuacji PZPR pragnie podtrzymać bliskie więzi z bratnimi partiami. Witamy z zadowoleniem kierowanie do Polski przedstawicieli gazet partyjnych widząc w tym pogłębienie możliwości obiektywnych informacji. Traktujemy te przyjazdy jako kontakt partyjny, zapewniamy rozmowy w KC i Trybunie Ludu, ułatwiamy pracę w terenie. Oczekujemy na przejawy troski redakcji o rzeczowy i partyjny charakter publikacji.

2. Przeprowadźcie także z upoważnienia KC PZPR rozmowę z pozostającym z Wami w kontakcie przedstawicielem kierownictwa partii socjalistycznej. Przekażcie informacje i oceny. Deklarujcie gotowość Waszego kontaktu. Akcentujcie zaniepokojenie występowaniem wypowiedzi i działań politycznych na Zachodzie, w tym niektórych Związków Zawodowych nieprzyjaznych wobec działalności PZPR nakierowanej na rzeczowe i spokojne rozładowanie trudności.

^fJ. Waszczuk^f

Polska Zjednoczona Partia Robotnicza
KOMITET CENTRALNY

AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 111

okólniku, z 25 sierpnia, kierownik WZ KC PZPR Wacław Piątkowski uzupełniał: „W nawiązaniu do depeszy z ubiegłego tygodnia przeprowadźcie ponownie z upoważnienia KC rozmowę z kierownictwem partii komunistycznej. Przedstawcie IV Plenum jako wyraz działań umocnienia partii w płaszczyźnie organizacyjnej, ideologicznej i polityki gospodarczej oraz wynik szerokiej dyskusji rozpoczętej w partii po liście Sekretariatu KC. Podkreślcie zdecydowanie PZPR wnoszenia dalszego wkładu w rozwój międzynarodowej solidarności ruchu robotniczego poprzez umacnianie wspólnoty socjalistycznej i więzi z partiami w KK. Na tym tle sformułujcie pogląd, iż nie pomagają oświadczenia ze strony niektórych działaczy partyjnych i związkowych ingerujące ocenami w wewnętrzne sprawy PZPR. Sformułujcie podziękowanie za stanowisko, jeżeli partia w Waszym kraju wyrażała poparcie dla działań PZPR lub przychylnie je komentowała”; AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 111.

⁶² IV plenum KC PZPR obradowało 24 sierpnia; zob. dok. nr 120.

98

*21 sierpnia, szyfrogram konsula generalnego w Chicago
o anonimowych informacjach
w sprawie zagrożenia bezpieczeństwa placówki*

T a j n e
Natychmiast

Szyfrogram Nr 2065/III
z Chicago, nadany 21.8.80, g. 17.00

Gorzelańczyk

1. 21 bm. funkcjonariusze policji poinformowali nas, że dwie stacje – TV-CBS i NBC powiadomiono telefonicznie, iż „na znak solidarności ze strajkującymi w konsulacie wybuchnie bomba”. Policjanci obeszlili budynek. Stwierdzili, że rejon konsulatu będzie częściej patrolowany. Poinformowaliśmy (Aniołek i Szewczyk) o anonimie telefonicznym – 21 rano – grożącym podpaleniem konsulatu. Nie podawaliśmy im, że „uczynią to w razie fotografowania uczestników demonstracji” (23 bm.).

2. Telefonowano również do nas z TV CBS w sprawie bomby. Stwierdziliśmy, że nie otrzymaliśmy takiej groźby i wokół konsulatu jest spokojnie.

3. Także 21-go „PANAM” otrzymał telefoniczną informację – w 20 minut po starcie – o bombie w bagażach samolotu LOT.

4. 20 bm. rano na przeciwnej stronie ulicy wywieszono pisany ręcznie transparent solidarnościowy.

5. Zaostrzyliśmy środki ostrożności. Zwróciliśmy uwagę Orbisu i LOT.

/–/ Biały

AMSZ, ZD 29/82, w. 5, t. 37

99

*21 sierpnia, szyfrogram ambasadora w Waszyngtonie
o reakcjach USA na sytuację wewnętrzną PRL*T a j n e
P i l n e

Szyfrogram Nr 2067/III
z Waszyngtonu, nadany 21.8.80, g. 17.30

Dobrosielski

1. Dzisiejsze odpowiedzi rzecznika Departamentu Stanu (na briefing) na pytania dotyczące wydarzeń w Polsce wskazują, że DS nadal utrzymuje generalne stanowisko, że wydarzenia te są sprawą wewnętrzną Polski. Nowym elementem w dzisiejszej reakcji rzecznika jest ustosunkowanie się do faktu aresztowania grupy dysydentów w Warszawie⁶³. W odczytanej przez rzecznika odpowiedzi stwierdza się, że wiadomość o aresztowaniu przyjęto z najwyższym niepokojem, i wyraża się nadzieję, że aresztowani zostaną wkrótce zwolnieni.

2. Nasi rozmówcy w DS wskazują, że DS i Administracja są pod narastającym naciskiem, aby odejść od dotychczasowego stanowiska i bardziej otwarcie i krytycznie wypowiedzieć się o wydarzeniach w Polsce. Dotychczas przedstawiciele DS odmawiają prasie i telewizji oceniania wydarzeń w Polsce poza wypowiedziami rzecznika prasowego. Odpowiadają też spokojnie na liczne zapytania rodzin o sytuację studentów i turystów przebywających w Polsce.

Dotychczasowe wypowiedzi rzecznika prasowego DS i nasze rozmowy wskazują, że Administracja USA nie zakłada, że sytuacja w Polsce może spowodować reakcję wojskową ZSRR.

3. Według naszych rozmówców z DS Polonia amerykańska i kierownictwo organizacji polonijnych w swych reakcjach na wydarzenia w Polsce będzie kierowało się przede wszystkim reakcjami papieża i episkopatu polskiego.

4. Niektórzy amerykańscy komentatorzy usiłują wydarzenia w Polsce rozpatrywać w kontekście stosunków Wschód–Zachód i spotkania KBWE w Madrycie. Są to więc próby nadania wydarzeniom szerszego kontekstu.

5. Pojawiły się reakcje w Kongresie. 20 bm. w Izbie Reprezentantów kongresman Don Ritter (republikanin ze stanu Pensylwania) przedłożył projekt rezolucji stwierdzającej m.in., że społeczeństwo polskie winno mieć możliwość rozwiązania swych spraw wewnętrznych w sposób pokojowy, bez ingerencji

⁶³ Chodzi o aresztowanie opozycjonistów związanych z Komitetem Samoobrony Społecznej „KOR”, m.in. zatrzymanie 20 sierpnia Jacka Kuronia.

z zewnątrz. Wyraża się też poparcie dla utworzenia niezależnych związków zawodowych i ich prawa do strajku. Projekt rezolucji podpisało ok. 100 kongresmanów. Wśród nazwisk znanych jest Jack Kemp, republikanin z Buffalo mający licznych polskich wyborców w swym okręgu wyborczym. Ritter jest kongresmanem pierwszej kadencji. Dotychczas nie wiadomo nam, aby rezolucję podpisali znani kongresmani polskiego pochodzenia⁶⁴.

5. Clarisami sygnalizowaliśmy, że na wydarzenia w Polsce zareagował przewodniczący Związku Zawodowego Pracowników Portowych Wschodniego Wybrzeża nawołując do solidarności z polskimi stoczniovcami i do bojkotu polskich statków zawijających z ładunkami do portów USA⁶⁵.

Według informacji z BRH w Nowym Jorku bojkot zacznie się w piątek, a w najbliższy poniedziałek obejmie wszystkie porty Wschodniego Wybrzeża.

6. W naszych codziennych stałych kontaktach z przedstawicielami Administracji z DS i innych departamentów nie odczuwamy żadnej zmiany w stosunku do nas i do naszych spraw.

/-/ Spasowski

AMSZ, ZD 29/82, w. 18, t. 155

100

*21 sierpnia, szyfrogram ambasady w Meksyku
o wpływie wydarzeń w Polsce na stosunki polsko-meksykańskie*

T a j n e
Pilne

Szyfrogram Nr 2075/III
z Meksyku, nadany 21.8.80, g. 17.20

Wojtaszek

Wasz 7414⁶⁶.

1. W okresie lipiec – 18 bm. ton tutejszej propagandy był spokojny, umiarkowany, bez agresywnych wystąpień. Komentarze meksykańskie były obiektywne, odwołujące się do decyzji VIII Zjazdu i późniejszych wystąpień członków kierownictwa.

⁶⁴ Zob. dok. nr 157.

⁶⁵ Zob. dok. nr 136.

⁶⁶ Dok. nr 90.

2. Od 19 bm. – zwrot: obok nadal życzliwych nam i rzetelnych publikacji jako dominujące występują elementy:

– realny socjalizm nie istnieje, obecny ruch strajkowy, w tym KOR – załącznikiem autentycznego socjalizmu (trockiści, eurokomuniści),

– fala strajków zagraża podstawom systemu – Polska najsłabszym ogniwem komunizmu,

– spekulacje wokół możliwej interwencji wojskowej ZSRR łączy się ze sprawą Afganistanu i akcją UW w Czechosłowacji. Nasiliły się one po oświadczeniach USA i papieża.

3. Wśród przyjaciół z placówek KS pytania dot. roli kościoła i realnej siły „dysydentów”. Marksistowska lewica dopytuje o rzeczywisty rozmiar zagrożenia antysocjalistycznego oraz czy bierzemy pod uwagę formalną prośbę o pomoc radziecką.

4. Przeprowadziliśmy rozmowy z kierownictwem KPM, PPM, PPS, PSR i in. informując i inspirując zgodnie z wystąpieniami towarzyszy Gierka, Ba-biucha i Waszymi wytycznymi. Nasze stanowisko zaprezentowaliśmy w wywiadach nadanych 20 i 21 bm. w dziennikach i programach trzech najbardziej wpływowych kanałów TV. Inspirujemy prasę.

5. Nie odczuwamy negatywnego wpływu wydarzeń na działalność placówek, w tym na bieżącą wymianę handlową.

/-/ Trzepizur

AMSZ, ZD 29/82, w. 11, t. 94

101

*21 sierpnia, szyfrogram konsula generalnego w Nowym Jorku
o reakcjach środowisk polonijnych na wydarzenia w Polsce*

T a j n e

Szyfrogram Nr 2076/III
z N. Jorku, nadany 21.8.80, 17.30

Mulicki – Szewczyk

1. W związku z wydarzeniami w Polsce bardzo uaktywniły się w ostatnich dniach wrogie nam ośrodki kombatanckie i emigracyjne. Na sobotę, 23 bm., zapowiedziana jest przez wydziały stanowe KPA na stany Nowy Jork i New

Jersey manifestacja przed naszym konsulem na znak solidarności ze strajkującymi robotnikami (szczegóły w clarisie).

Policja poinformowała już nas o wydaniu zgody na manifestację⁶⁷.

2. Otrzymaliśmy informację o zapowiedzianym bojkocie polskich statków przez tut. dokerów na znak solidarności z polskimi robotnikami Wybrzeża. Bojkot częściowy ma się rozwinąć 22 bm. wieczorem, a całkowity 25 rano.

3. Organizacje turystyczne i biura podróży sygnalizują nam odwołanie szeregu wycieczek do Polski, szczególnie z programem obejmującym Wybrzeże.

4. Prowadzimy działania, ażeby przychylne nam organizacje i prasa polonijna solidaryzowała się z naszym stanowiskiem i interesowała się rozwojem wydarzeń w Polsce

/–/ Ciaś

AMSZ, ZD 29/82, w. 12, t. 106

⁶⁷ Szyfrogramem z 23 sierpnia konsul generalny w Nowym Jorku przekazywał: „23 bm. o godzinie 11 odbyła się przed naszym konsulem 2-godzinna demonstracja środowisk polonijnych na znak solidarności ze strajkującymi robotnikami w Polsce. Udział wzięło około 600 osób. Organizatorzy: – Wydziały Stanowe KPA na stany New York, New Jersey, organizacje «Free Poland», «Konfederacja 76», redakcja «Nowego Dziennika», «Centrum Polsko-Słowiańskie». [...] Niesiono kilkadziesiąt hasel solidaryzujących się z żądaniami ekonomicznymi i politycznymi strajkujących robotników i dysydentów, hasel antykomunistycznych, antyradzieckich, hasel żądających wolności w Polsce. Przy aplauzie spalono dwukrotnie radzieckie flagi. Niesiono szubienicę z kukłą symbolizującą PZPR. [...] Tutejsze środki masowego przekazu, zarówno amerykańskie, jak i polonijne, w komplecie stawily się w celu filmowania demonstracji i przygotowania sprawozdań. Po demonstracji przeprowadzono zbórkę na fundusz pomocy strajkującym. Policja ściśle z nami współpracowała w celu zabezpieczenia przebiegu demonstracji”; AMSZ, ZD 29/82, w. 12, t. 106.

102

*21 sierpnia, szyfrogram ministra spraw zagranicznych
do ambasadora w Kolonii: instrukcja do rozmów
na temat odwołania wizyty I sekretarza KC PZPR w RFN
i sytuacji wewnętrznej w Polsce*

Warszawa, dn. 21 sierpnia 1980 r.

T a j n e
dNATYCHMIAS!^d

SZYFROGRAM Nr ^c7446^c

CHYLIŃSKI – KOLONIA

W ślad za informacją o sytuacji w kraju ^c– *powołując się na polecenie Kierownictwa* –^c złożyć wizyty ^hw Urzędzie Kanclerza (Huonker)^h w SPD (Wischnewski), w FDP (Mischnick) lub na podobnym szczeblu i przeprowadzić rozmowy w oparciu o treść wystąpienia I Sekretarza i premiera oraz w duchu przekazanej Wam ^hinformacji^h *instrukcji*⁶⁸. *W rozmowie z Huonkerem, prosząc go o przekazanie Kanclerzowi:*^c 1. Skwitujcie zrozumienie, z jakim spotkała się u Kanclerza nasza propozycja przełożenia terminu spotkania w Hamburgu. *“Gierek wyraża nadzieję, że w terminie do uzgodnienia dojdzie do spotkania z Kanclerzem, które I Sekretarz wysoko sobie ceni”*^c. Nawiążcie do reakcji w RFN na wydarzenia w Polsce. Wskażcie na pozytywne echo w kraju na wypowiedź Kanclerza dla „Frankfurter Rundschau”, która została szeroko przytoczona przez nasze środki masowego przekazu. Oceniamy ją jako głos realizmu i rozważi oraz wyraz dalekowzroczności w podejściu do stosunków z Polską dziś i w przyszłości.

Z uwagą odnotowujemy stanowisko rządu traktujące uzgodnienia kredytowe jako czynnik popierania wzajemnie korzystnej współpracy gospodarczej i niełączenia ich z wydarzeniami w Polsce.

Zapewniamy rozmówców, iż ^huczynimy^h ^cczynimy^c wszystko, co możliwe, dla rozwiązania obecnej sytuacji środkami politycznymi. Nie powinno być wątpliwości, że zdołamy wyprowadzić kraj z aktualnych trudności społeczno-gospodarczych i zapewnić jego dalszy rozwój.

Liczymy na dalsze konstruktywne i realistyczne reakcje ze strony rządu i partii koalicyjnych na wydarzenia w Polsce oraz na powstrzymanie się od

⁶⁸ Prawdopodobnie dok. nr 90.

propagandowego i politycznego wspierania elementów anarchistycznych i antysocjalistycznych wysuwających nierealne i godzące w interesy Polskie żądania.

2. Jest to tym bardziej konieczne, gdyż opozycja i niektóre inne ugrupowania w RFN – w odróżnieniu od wszystkich pozostałych krajów w Europie i poza nią – wystąpiły z żądaniami i reakcjami wysoce nieodpowiedzialnymi, wywołującymi oburzenie społeczeństwa polskiego.

Powołajcie się na wypowiedź Straussa dla „FAZ” z 19 bm. oraz na jego wywiad dla „Der Schlesier”, które oceniamy jako jawną próbę wywierania presji na Polskę, nawoływanie do aktywizacji działalności rewizjonistycznej oraz otwarte mieszanie się w sprawy wewnętrzne kraju. ^hW razie kontynuowania tej linii będziemy zmuszani odpowiednio reagować.

Wskażcie, iż nie zaakceptujemy uzurpowania sobie prawa niektórych czołowych przedstawicieli opozycji (np. Kohl, Barzel) do udzielania nam „rad”, jak rozwiązywać nasze problemy wewnętrzne.

Podajcie rozmówcom, iż charakter tych i innych wystąpień opozycji uniemożliwił Wam przekazanie naszej oceny CDU/CSU bezpośrednio^h.

3. Wyrażcie nasze zaniepokojenie reakcją niektórych środków przekazu RFN na wydarzenia w Polsce. Przytoczcie najbardziej jaskrawe przykłady wrogiej, antypolskiej postawy zatruwającej atmosferę stosunków⁶⁹.

Informujcie.

^fE. Wojtaszek^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 8, t. 71

⁶⁹ O reakcjach medialnych ambasador w Kolonii informował m.in. szyfrogramem z 20 sierpnia: „Zwracamy uwagę, że w ostatnich dniach, w szczególności 18 i 19 bm., w programach telewizyjnych nadawane są filmowe relacje z terenu Stoczni Gdańskiej świadczące o pełnej swobodzie dostępu i filmowania korespondentów zachodnich. Filmy m.in. przedstawiają: obrady komitetu strajkowego, msze, również od strony stoczni, tereny stoczniowe, wywiady filmowe z przedstawicielami strajkujących oraz dysydentami”; AMSZ, ZD 29/82, w. 8, t. 70. Na temat wykonania instrukcji zob. dok. nr 113.

103

*21 sierpnia, szyfrogram ministra spraw zagranicznych
do ambasadora w Waszyngtonie:
instrukcja do rozmowy z sekretarzem stanu*

Warszawa, dn. 21 sierpnia 1980 r.

Tajne

SZYFROGRAM Nr 7447^c

SPASOWSKI – WASZYNGTON

Zgłoszę się w trybie pilnym na rozmowę do Muskiego. Powołując się na polecenie kierownictwa oświadczam, że w sytuacji, w jakiej znalazła się ostatnio Polska, przywiązujemy szczególne znaczenie do stanowiska Stanów Zjednoczonych Ameryki, kraju, z którym utrzymujemy szeroko rozwinięte przyjazne stosunki i w którym zamieszkują miliony obywateli polskiego pochodzenia. Doceniamy oświadczenia składane wobec Was oraz przez Ambasadora Schaufele wobec władz polskich, iż rząd USA nie jest zainteresowany w destabilizacji sytuacji w Polsce. Doceniamy też wstrzemięźliwość rzeczników Administracji w ich aktualnych wypowiedziach na temat stanowiska rządu amerykańskiego wobec sytuacji w Polsce.

Zależy nam na tym, aby skomplikowane i trudne rozmowy, jakie aktualnie prowadzimy z załogami zakładów, odbywały się w atmosferze spokoju i odpowiedzialności, bez podsycanego z zewnątrz podniecenia. Dlatego też szczególna odpowiedzialność spada obecnie na amerykańskie środki masowego przekazu, o czym ostatnio mówiliśmy z ambasadą USA w Warszawie. Docierają do nas również informacje agencyjne o nawoływaniach niektórych działaczy związku zawodowego pracowników portowych (Longshoremen) do bojkotu rozładunków polskich towarów ze statków. Szkodliwość tego rodzaju fałszywie pojętej solidarności jest oczywista. Liczymy, że rząd Stanów Zjednoczonych użyje swoich wpływów dla zapobieżenia działaniom, które mogłyby przynieść szkodę Polsce i narodowi polskiemu. Liczne rzesze obywateli amerykańskich polskiego pochodzenia udzielą niewątpliwie poparcia takiej postawie Administracji.

Sądzymy, iż rząd amerykański zgodzi się z tym, że ustabilizowana sytuacja w Polsce leży w interesie nie tylko Polaków, ale całej Europy i pokoju światowego.

Poinformujcie Muskiego o zamierzeniach naszych władz ukierunkowanych na:

- stosowanie wyłącznie środków politycznych, prowadzenie dialogu z przedstawicielami załóg bez użycia siły,
- niedopuszczanie do prowokacji,
- wprowadzanie w życie rozwiązań społeczno-gospodarczych zapowiedzianych w wystąpieniach Gierka i Babiucha,
- mobilizowanie społeczeństwa do działalności na rzecz nadrzędnych interesów kraju. Podkreślcie rozsądne stanowisko kościoła⁷⁰.

Wojtaszek

AMSZ, ZD 29/82, w. 19, t. 157

⁷⁰ W odpowiedzi ambasador w Waszyngtonie informował szyfrogramem z 22 sierpnia: „Zostałem dziś przyjęty przez zastępcę sekretarza stanu Christophera. [...] Ponieważ rozmowa odbywała się w parę godzin po oświadczeniu złożonym w naszych sprawach przez Muskie, nawiązałem do tego oświadczenia i wyraziłem zadowolenie, że idzie ono po linii dotychczasowego wstrzemięźliwego stanowiska Departamentu Stanu. 2. Christopher w odpowiedzi na wstępie stwierdził, że stanowisko Administracji zawarte jest w oświadczeniu sekretarza stanu. Z Polską mają dobre stosunki, jest to rezultat pracy i dążenia obu stron. Wydarzenia w Polsce traktują jako nasze sprawy wewnętrzne. Życzą pomyślnego i spokojnego rozwiązania naszych problemów. W odniesieniu do podniesionej przeze mnie sprawy oddziaływania Administracji na środki masowego przekazu oraz na postępowanie Związku Zawodowego Pracowników Portowych Christopher stwierdził, że jak wiadomo, co potwierdza rzeczywistość zwłaszcza w okresie przedwyborczym, nie mają możliwości bezpośredniego oddziaływania. Departament Stanu przyjął jasną, wstrzemięźliwą linię wobec naszych wypadków. Linia ta znana jest ich prasie, radiu i TV. Oznacza to, że Departament Stanu uważa, że byłoby słuszne, gdyby ta sama linia reprezentowana była przez ich środki masowego przekazu. Tak się też w dużym stopniu dzieje, ale narzucić tej linii nie są w stanie”; AMSZ, ZD 29/82, w. 18, t. 155.

104

*21 sierpnia, okólnik ministra spraw zagranicznych
w sprawie organizowania demonstracji
przed polskimi przedstawicielstwami dyplomatyczno-konsularnymi*

Warszawa, dn. ... 19 ... r.

T a j n e

SZYFROGRAM Nr c7449^c

SZEFOWIE PLACÓWEK w KK

Otrzymaliśmy informacje o demonstracjach przed naszymi Ambasadami w Kopenhadze i Sztokholmie. Liczymy się z możliwością rozszerzenia tego typu akcji. Towarzyszyć temu mogą próby prowokacji, pogróżki i działania godzące w bezpieczeństwo placówki i jej pracowników, zakłócające pracę i normalną działalność urzędu.

W podobnych sytuacjach należy:

– przyjmując do wiadomości informacje z tamt. MSZ o demonstracji, wymagać zapewnienia, że Placówce stworzone zostaną odpowiednie warunki dla bezpiecznej i spokojnej działalności; w przypadku zapytań o naszą gotowość przyjęcia petycji od demonstrujących wyrazić zdziwienie dla takich zapytań i kłaść akcent na obowiązek kraju przyjmującego zapewnienia bezpieczeństwa ambasady;

– zgodnie z naszą dotychczasową praktyką nie odpowiadać na żądania demonstrujących dot. rozmowy z przedstawicielem ambasady lub przyjęcia przezeń petycji. Nasza gotowość przychylania się do kontaktów z demonstrującymi mogłaby wpłynąć zachęcająco na różne grupy do organizowania podobnych demonstracji. Tylko w sytuacjach wyjątkowo trudnych wskazujących jednocześnie, że przyjęcie petycji daje szansę położenia kresu demonstracji, można na to pójść. Przesyłane pocztą lub przekazywane przez przedstawicieli władz zw. zawodowych i partii politycznych rezolucje należy przyjmować tylko wówczas, gdy ich ton nie uwłacza naszej godności narodowej. Obrażające Polskę protesty należy nie przyjmować lub odsyłać nadawcom;

– uwzględniając wszystkie uwarunkowania i elementy działalności Placówki odpowiednio zorganizować pracę oraz funkcjonowanie urzędu i wszystkich jego pracowników zabezpieczając pełne wykonanie wymogów bezpieczeństwa placówki i jej zespołu.

^fWojtaszek^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 111

105

*21 sierpnia, szyfrogram sekretarza KC do spraw międzynarodowych
do ambasadora w Madrycie: instrukcja do rozmowy
z sekretarzem generalnym KC Komunistycznej Partii Hiszpanii*

Warszawa, dn. ... 19 ... r.

T a j n e
NATYCHMIAST, NIE W NOCY

SZYFROGRAM Nr 7450^c

MADRYT – NOWORYTA

1. Z upoważnienia KC PZPR przekażcie Carrillo wyrazy niezadowolenia i zaniepokojenia jego wystąpieniami na temat wewnętrznych problemów „Polski” atakującymi rolę i pozycję partii⁷¹. W trudnym położeniu naszego kraju i [przy] rzetelnych próbach normowania sytuacji wypowiedzi takie naruszają zasady stosunków międzypartyjnych i sprzyjają zaognianiu sytuacji. Wypowiedź znany z relacji prasowych. Dostosujcie odpowiednio argumentację do całości. Zwróćcie uwagę, iż KPH nie zwracała się do nas o konsultacje i oceny, aczkolwiek w każdej chwili jesteśmy do tego gotowi. W tym duchu był przyjęty przez CRZZ Camacho⁷². Przedstawcie KPH posiadane informacje i oceny. Przekażcie nam bliższą ocenę ich stanowiska i wypowiedzi.

2. Przekażcie charakterystykę stanowiska PSOE. Jeśli – jak wynika z relacji agencyjnych – zawiera elementy konstruktywne, przedstawcie z upoważnienia

⁷¹ Szyfrogramem z 29 sierpnia ambasador w Madrycie informował: „Zarówno w kołach rządowych i gospodarczych, jak i w kontaktach z osobami prywatnymi, w tym z Polonii, odczuwamy życzliwość dla spraw polskich i zainteresowanie dalszym rozwojem współpracy. Częste życzenia pomyślnego przezwyciężenia kryzysu i osiągnięcia stabilizacji drogą negocjacji. Ze strony PSOE i KPH – po pierwszych próbach ideologicznego wykorzystania kryzysu przez przywódców na rzecz koncepcji socjaldemokratycznych i eurokomunistycznych stopniowe otrzeźwienie i większe wyważanie ocen. Nie notujemy działań przeciwko ambasadzie ani innym polskim placówkom. Równocześnie wyczuwalne obawy, aby wydarzenia nie stały się źródłem napięcia w Europie, i zaniepokojenie przedłużającym się konfliktem znajdujące wyraz m.in. w anulowaniu wyjazdów turystycznych. Reakcje na nasze rozmowy wyjaśniające i inspirujące prasę na ogół dobre, z uznaniem dla decyzji IV plenum”; AMSZ, ZD 29/82, w. 10, t. 89.

⁷² Delegacja hiszpańskich związków zawodowych, której przewodniczył sekretarz generalny Komisji Robotniczych Marcelino Camacho przebywała w Polsce 19–21 sierpnia.

KC informacje i oceny. Zgłoszcie gotowość utrzymywania kontaktu. Wyrażcie zaniepokojenie pojawieniem się na Zachodzie wypowiedzi i działań utrudniających rzeczowe rozwiązanie sprawy.

^fJ. Waszczuk^f

Polska Zjednoczona Partia Robotnicza
KOMITET CENTRALNY

AMSZ, ZD 29/82, w. 10, t. 90

106

*21 sierpnia, szyfrogram ambasadora w Lizbonie o wpływie wydarzeń
w Polsce na przebieg kampanii wyborczej w Portugalii*

T a j n e

Szyfrogram Nr 2061/III
z Lizbony, nadany 21.8.80, g. 20.00

Bożym

Z uwagi na trwającą w Portugalii kampanię przedwyborczą⁷³ wydarzenia w Polsce nie pozostają obojętne zarówno dla prawicy, jak i lewicy.

Obserwujemy duże zaniepokojenie dalszym rozwojem sytuacji w Polsce. Obawiają się niekontrolowanego rozwoju wydarzeń, co mogłoby doprowadzić do interwencji z zewnątrz i poważnych szkód dla lewicy portugalskiej w aktualnej konfrontacji przedwyborczej. Również odpowiedzialne koła państwowe wyrażają pogląd, iż dalsze zaostrzenie sytuacji w Polsce z ew. interwencją

⁷³ W wyborach parlamentarnych w Portugalii 5 października zwyciężył Sojusz Demokratyczny (Aliança Democrática), w wyborach prezydenckich 7 grudnia – dotychczasowy prezydent António Ramalho Eanes. Tuż przed wyborami w katastrofie lotniczej zginął premier Portugalii, o czym szyfrogramem z 5 grudnia informował ambasador w Lizbonie: „Tragiczna śmierć premiera Sa Carneiro w przeddzień wyborów prezydenckich wywołała psychologiczny szok w społeczeństwie, którego konsekwencje polityczne trudno przewidzieć. Wywrze on niewątpliwie wpływ na wyniki wyborów. Nie ma jeszcze ostatecznej decyzji co do utrzymania niedzielного terminu wyborów. Wiadomo jednak, że pogrzeb premiera odbędzie się dopiero 9 bm. Do tej daty nieżyjący premier będzie wykorzystywany jako argument polityczny na rzecz prawicy. Dzisiaj w stolicy siły prawicowe przygotowują masowy wiec polityczny z wykorzystaniem momentu psychologicznego po śmierci premiera”; AMSZ, ZD 29/82, w. 9, t. 81.

z zewnątrz stanowiłoby praktycznie pogrzebanie szans na sukces spotkania madydryckiego, a tym samym na kontynuację linii odprężenia w Europie.

Generalnie ocenia się, że wydarzenia na Wybrzeżu wykazują tendencję do wzajemnego zaostrzenia stanowisk. Prowadzimy aktywne rozmowy wyjaśniające z przyjaciółmi, działaczami związkowymi i organami prasowymi różnych odcieni. M.in. organ PPK „Avante” dał szeroki blok informacyjny z naszej inspiracji. „Żółtym” związkowi zaw. odesłaliśmy „protest” przeciw represjom w kraju i będziemy na ten temat rozmawiać z Mario Soaresem.

/–/ Szleper

AMSZ, ZD 29/82, w. 9, t. 81

107

*22 sierpnia, szyfrogram konsula generalnego w Chicago
o reakcjach organizacji polonijnych na wydarzenia w Polsce*

T a j n e

Szyfrogram Nr 2143/III
z Chicago, nadany 22.8.80, g. 10.30

Mulicki

Spasowski do wiadomości

1. Ostatnie dni przyniosły polaryzację postaw Polonii w związku z sytuacją w kraju. Różnice pogłębiły się na tle, czy wydarzenia w kraju traktować jako wewnętrzną sprawę, oraz ew. interwencji ZSRR. Stanowisko DS, iż strajki są sprawą wewnętrzną – popiera Mazewski, umiarkowana część kierownictwa KPA i szeroka Polonia. Przejawem jego jest oświadczenie M. z 18 bm. oraz jego list do Cartera z 20 bm. apelujący o program pomocy dla Polski (tekst clari-sem). Stanowisko to podzielają działacze większości organizacji polonijnych, uznają oni konieczność rozdzielenia postulatów ekonomicznych od politycznych. Według naszych rozmówców (bliskich KPA) rozbieżności odzwierciedlają różnice między Muskiem a Brzezińskim.

Od 20 bm. coraz bardziej aktywizują się elementy skrajne (SPK, Pomost). Wyrazem tego rezolucja Wydziału Stanowego KPA adresowana do Cartera, krytykująca DS, domagająca się zdecydowanego stanowiska (USA „jedyną

gwarancją zabezpieczającą przed interwencją ZSRR”) i solidaryzująca się z politycznymi postulatami strajkujących. 23 bm. Wydział Stanowy organizuje solidarnościową akcję, która ma mieć „bojowy” przebieg.

Mazewski udaje się 25 bm. do DS dla uzgodnienia stanowisk (mają jechać z nim m.in. Zielińska – Zw. Polek i Drobot – Zj. Polskie Rz.-Kat.).

2. Od 20 bm. sytuacja w kraju jest przedmiotem powszechnego zainteresowania. Wiele miejsca poświęcają środki masowego przekazu. Istotny wpływ na to miała rezolucja AFL-CIO dot. sytuacji w Polsce, bojkot ogłoszony przez ZZ Dokerów (wg danych z 20 bm. nie zostanie nim objęty przebywający tu „Zawiercie”) oraz wystąpienie Andersona i burmistrza dot. rozważenia „pomocy dla narodu polskiego”. Otrzymujemy telefony, w tym odnośnie bezpieczeństwa podróży do Polski⁷⁴.

/-/ Biały

AMSZ, ZD 29/82, w. 5, t. 37

⁷⁴ Szyfrogramem z 3 września konsul generalny w Chicago uzupełniał: „1. Sytuacja w kraju nadal w centrum uwagi szerokiej Polonii, która solidaryzuje się ze strajkującymi i ich postulatami ekonomicznymi, a szczególnie politycznymi, popiera postulaty pomocy ekonomicznej, krytykuje bojkot polskich towarów. Wyraża obawy przed interwencją radziecką». Kler polonijny b. wstrzemięźliwy – wyraża nadzieję na normalizację sytuacji, nie angażuje się w poparcie dla akcji liderów polonijnych. 2. Stanowisko Mazewskiego i części kierownictwa KPA – umiarkowanie antykrajowe: podkreślanie potrzeby «moralnego» poparcia strajkujących, ale zarazem uznawanie «realnej sytuacji» i w związku z tym nieatakowanie podstaw ustrojowych, aby ustrzec kraj od interwencji radzieckiej. [...] 6. Szeroka Polonia przyjmuje porozumienia z ulgą. Elementy reakcyjne traktują je jako «zwycięstwo narodu nad ustrojem», zmianę jakościową ustroju (pluralizm). Mówią o potrzebie dalszej «walki» i wspierania dysydentów”; AMSZ, ZD 29/82, w. 5, t. 37.

108

*22 sierpnia, szyfrogram ambasady w Canberze
o incydencie dotyczącym konsulatu generalnego w Sydney
i reakcjach władz australijskich na sytuację w Polsce*

T a j n e
Specjalnego znaczenia

Szyfrogram Nr 2071/III
z Canberry, nadany 22.8.80, g. 11.50

Fijałkowski

1. Dziś w nocy na parkanie KG w Sydney wymalowano farbą napisy (litery ponadpółmetrowej wysokości):

- „Gierek równa się Stalin”,
- „Wolna Polska”,
- „Polska jednoczy się” oraz znak Polski walczącej (kotwica) i swastykę.

O 7-mej rano przybyła telewizja (kanał 9 komercyjny) filmując. Usiłovali przeprowadzić wywiad z Nowakiem. Napisy zostały zamalowane przez KG. Polecilem Nowakowi zwrócić się do władz o dyskretną ochronę.

2. Rząd Australii zajął oficjalne stanowisko. Solidaryzuje się z „ekonomicznymi i politycznymi trudnościami robotników polskich”. Peacock*: „Jest obowiązkiem wszystkich państw pozwolić Polsce rozwiązać jej problemy własnymi siłami, krajowi, którego stabilizacja i dobrobyt mają decydujące znaczenie dla pokoju i bezpieczeństwa w Europie”⁷⁵.

/-/ Kapuściński

AMSZ, ZD 29/82, w. 4, t. 33

^x „minister SZ”

⁷⁵ Ambasada w Canberze informowała szyfrogramem z 19 sierpnia: „Od 16 bm. w mediach coraz więcej o Polsce i częściej na czołówkach. Dwukrotnie reportaże telewizyjne: manifestacja w Warszawie, zaopatrzenie, sklepy, zieleniaki i dziś przemówienie Gierka. W nim wyakcentowano: 1. Wrzenie jest wykorzystywane przez anarchistyczne, antysocjalistyczne elementy zagrażające bezpieczeństwu państwa. 2. Władze nie pójdą na ustępstwa polityczne. W radio kablówce korespondencje z Warszawy. Ogólny trend – porównywanie do 1970 i 1976, akcentowanie dużego zdyscyplinowania strajkujących oraz ich żądań politycznych”; AMSZ, ZD 29/82, w. 4, t. 33.

109

*22 sierpnia, szyfrogram ambasadora w Kolonii
w sprawie ewentualnego przyjazdu pisarza Güntera Grassa
do Gdańska*

T a j n e
Pilne

Szyfrogram Nr 2128/III
z Kolonii, nadany 22.8.80, g. 16.00

Mulicki – Mąkosa

Zgłosił się dzisiaj po wizę Gunter Grass. Chce jechać w poniedziałek do Gdańska jako „pisarz i osoba polityczna”.

Proszę o odwrotną pilną decyzję⁷⁶.

/–/ Chyliński

AMSZ, ZD 29/82, w. 8, t. 70

110

*22 sierpnia, szyfrogram ambasadora w Londynie
o przyznaniu kredytu Bankowi Handlowemu*

T a j n e
do rąk własnych

Szyfrogram Nr 2176/III
z Londynu, nadany 22.8.80, g. 17.00

Czyrek

Uczestnicząc w uroczystościach podpisania 325 mln kredytu dla Banku Handlowego przeprowadziłem rozmowy z czołowymi bankierami.

⁷⁶ W odpowiedzi szyfrogramem z 23 sierpnia wicedyrektor Mąkosa polecał: „Wizy nie wydajcie. Na zapytania reagujcie, że brak decyzji z Warszawy i że załatwianie wizy trwa 2 tyg.”, a dyrektor Staniszewski przekazywał szyfrogramem z 27 sierpnia: „Odpowiedzcie, że w obecnym okresie nie jesteśmy w stanie zapewnić odpowiednich rozmówców, na których zasługuje tej rangi literat i polityk. Prosimy o przestrzeganie instrukcji”; AMSZ, ZD 29/82, w. 8, t. 71.

Szczególnie Amerykanie informowali, że udzielenie pożyczki jest wyrazem zaufania do dalszego rozwoju Polski oraz obecnego kierunku społeczno-gospodarczego w kraju.

Wszyscy podkreślali, że zaufanie do nas zostanie utrzymane w przyszłości, jeśli konsekwentnie realizować będziemy koncepcje przedstawione przez Babiucha w ostatnim przemówieniu.

/-/ Bisztyga

AMSZ, ZD 29/82, w. 10, t. 84

111

*22 sierpnia, szyfrogram ambasady w Oslo
w sprawie manifestacji przed gmachem placówki*

T a j n e

Szyfrogram Nr 2134/III
z Oslo, nadany 22.8.80, g. 17.40

Pichla

Wasz 7449⁷⁷.

1. Jutro mają być przed ambasadą dwie oddzielne demonstracje:
– młodzież socjalistyczna SV oraz maoiści. Każda do 10 osób.
2. Dziś anonimowy rozmówca używając wulgarnych słów groził „wysadzeniem ambasady, jeśli zginie choć jeden robotnik w Polsce”. Mówił płynnie po polsku. Podjęliśmy odpowiednie kroki⁷⁸.

/-/ Spyła

AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 113

⁷⁷ Dok. nr 104.

⁷⁸ Ambasada uzupełniała szyfrogramem z 23 sierpnia: „W demonstracji maoistów i młodzieży lewicy socjalistycznej uczestniczyło łącznie 30 osób. Hasła popierały strajkujących w Polsce: jedno – «Sowieci ręce precz od Polski». Obydwoma grupami, które połączyły się, dyrygował W. Gauza. Zainteresowanie nielicznych przechodniów znikome”; AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 113.

112

*22 sierpnia, szyfrogram ambasadora w Ottawie
o kanadyjskich reakcjach na wydarzenia w Polsce*

T a j n e

Szyfrogram Nr 2173/III
z Ottawy, nadany 22.8.80, g. 19.40

Staniszewski – Szewczyk

1. W okresie od 18–22 bm. wszystkie kanadyjskie środki przekazu zamieszczały nadal obszerne informacje, a niektóre własne komentarze na temat aktualnych wydarzeń w Polsce.

Globe and Mail z 22 podkreśla, że Polska rozpoczęła kampanię przeciwko strajkom. Dominują relacje przekazywane za Reuterem, AP, NYT, AFP, BBC. Główne dzienniki kanadyjskie (m.in. Globe and Mail, Le Devoir) zamieściły komentarze redakcyjne, które przypominając wydarzenia 1970 r. oraz trudności gospodarcze wynikające z niedostatków naszego gospodarowania oraz zadłużenia Polski, oceniają, iż obecne wydarzenia są sprawą Polski i rozwiązanie problemów leżących u ich podstaw powinno być dokonane przez samych Polaków. Zwraca się uwagę, że do tego sprowadza się też stanowisko ZSRR i USA.

W komentarzach cytowane są fragmenty przemówienia Towarzysza Gierka.

Relacje telewizyjne i radiowe przekazywane *‘są’* głównie za BBC i agencjami zachodnimi.

Coraz częściej w ciągu ostatnich 2 dni (po odizolowaniu Kuronia i KOR-u) powołują się na polskie środki przekazu.

Dość nieprzyjazny komentarz wygłosił dotychczas jedynie redaktor komercyjnej stacji telewizyjnej CTV. Reagujemy zdecydowanie wobec tej stacji.

2. Organ KP Kanady wyraził zainteresowanie otrzymaniem informacji na temat sytuacji w Polsce – przekazaliśmy tłumaczenie wyjątków przemówień Tow. Gierka i Tow. Babiucha otrzymanych w serwisie PAP.

3. Koła rządowe nie wypowiadają się dotąd publicznie na temat sytuacji w Polsce. Rozmówcy z MSZ zapytują przy okazji spotkań spokojnie o bieg wydarzeń i podłoże, wyrażają zaniepokojenie długotrwałością strajków na Wybrzeżu, spekulują nt. perspektyw rozwiązania trudności. Odnotowują polityczne i koncyliacyjne podejście naszych władz do zaistniałych problemów. Wyrażają

nadzieję, że uporamy się z zaistniałymi trudnościami. Mają informacje z Warszawy, że działania polskich władz uspokajają napięcie⁷⁹.

/–/ Pawlak

AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 116

113

22 sierpnia, szyfrogram ambasadora w Kolonii o rozmowie w Urzędzie Kanclerskim

T a j n e
Do rąk własnych
Natychmiast

Szyfrogram Nr 2140/III
z Kolonii, nadany 22.8.80, g. 21.00

Wojtaszek

Ze względu na nieobecność Huonkera przekazałem szefowi Urzędu Kanclerskiego Schuelerowi dla Kanclerza informacje i oceny zgodnie z Waszą 7446⁸⁰.

W odpowiedzi S. stwierdził, że Kanclerz niezmiennie liczy na spotkanie z Tow. Gierkiem w tym roku. Po wyborach będzie można podjąć ustalenie terminu wizyty. Nadal również przewiduje omówienie ważnych problemów międzynarodowych i bilateralnych. Podkreślał zrozumienie Schmidta dla naszej trudnej sytuacji ekonomicznej, spowodowanej głównie czynnikami zewnętrznymi, oraz niezmiennie poparcie Kanclerza i rządu dla sprawy kredytów.

⁷⁹ Szyfrogramem z 28 sierpnia ambasador w Ottawie donosił: „27.8.br. w godzinach 12–20 zorganizowano pod konsulem w Toronto demonstrację pod auspicjami «polskiej społeczności» w Toronto. Uczestniczyło w sumie około 200 osób. Jednocześnie 70–100. Hasła głównie – antyradzieckie, część nawiązywała do wydarzeń w Polsce, dwa wzywały do bojkotu żywności z Polski. Demonstracja stosunkowo spokojna, bez udziału znanych działaczy emigracyjnych. O godzinie 20 przed ratuszem w Toronto odbył się wiec, który zgromadził kilkaset osób z różnych grup etnicznych. W obu przypadkach organizatorzy spodziewali się udziału większej ilości osób. Władze zapewniły bezpieczeństwo i konsulat funkcjonował normalnie. Do demonstracji przed konsulem w Montrealu nie doszło”; AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 116.

⁸⁰ Dok. nr 102.

Stwierdził przy tym, że analogiczne trudności uwidocznią się w innych krajach w 1981 roku. Odnosnie sytuacji w Polsce S. oświadczył, że rząd i Kanclerz osobiście powitaliby z pełnym zadowoleniem rozwiązanie polityczne. Rząd RFN nie uczyni nic, co mogłoby wywołać inne rozwiązanie, tj. „użycie siły wewnętrznej lub zewnętrznej”. S. wyraził zadowolenie, że pewne postulaty robotników mają być zrealizowane, przy czym dodał, że: „nie możemy ukrywać, że niektóre grupy społeczeństwa RFN opowiadające się za rozwojem stosunków z Polską z sympatią odnoszą się do pewnych postulatów strajkujących, dotyczy to np. Związków Zawodowych”.

W odniesieniu do mojej krytyki opozycji i Straussa S. stwierdził, że stanowisko CDU/CSU nie jest sprawą rządu, ale sądzi, że chyba zbyt ostro oceniamy Straussa, który nie dąży do potęgowania niepokoju i tworzenia atmosfery interwencji z zewnątrz.

S. nawiązał następnie do informacji o odwołaniu wizyty Schmidta w NRD tłumacząc tę decyzję zgodnie z oficjalnym oświadczeniem Boellinga w tej sprawie oraz dodając, że podstawą do tej decyzji była odmowa NRD zrealizowania uzgodnionego wcześniej pełnego programu wizyty (wyjazd Schmidta do Gustrow i Rostocku). Rezygnacja z tych punktów programu stworzyłaby dla Schmidta duże trudności wewnątrzpolityczne. Jak stwierdził S., Schmidt w rozmowie telefonicznej z Honeckerem uzyskał zrozumienie dla podanych przyczyn odwołania wizyty. Ma ona być zrealizowana w „bardziej dogodnym terminie i okolicznościach”.

Na zakończenie S. ponownie podkreślił, że „rządowi bardzo zależy na tym, by sytuacja w Polsce została rozwiązana bez użycia siły wewnętrznej lub zewnętrznej, przy czym świadomy jest tego, że są to dwie zupełnie różne kategorie. Takie rozwiązanie pomogłoby rządowi RFN w zachowaniu dotychczasowej linii stosunków i wynikających z niej konsekwencji. Jest to sprawa o centralnym znaczeniu. Nikt w obozie rządowym nie zamierza dążyć do zmiany układu sił w powojennej Europie”. Do mojej krytyki środków masowego przekazu RFN nie ustosunkował się⁸¹.

/–/ Chyliński

AMSZ, ZD 29/82, w. 8, t. 70

⁸¹ Radca ambasady w Kolonii Mirosław Wojtkowski informował szyfrogramem z 24 sierpnia: „W zastępstwie ambasadora odbyłem 24 bm. rozmowę z wiceprzewodniczącym SPD – Wischnewskim [...]. I. W. stwierdził, że zaniepokojeni są wydarzeniami w Polsce, które stwarzają dla nich problemy w partii i kampanii wyborczej. [...] W. podkreślał, że rząd i SPD strategicznie i taktycznie zainteresowani są w rozwiązaniu istniejących napięć wyłącznie środkami politycznymi, bez użycia siły. Nie zamierzają czynić niczego, «co dolewałoby oliwy do ognia». Z dużym respektem odnoszą się do dotychczasowego postępowania kierownictwa partii

114

*22 sierpnia, szyfrogram ambasadora w Waszyngtonie
o wypowiedziach doradcy do spraw bezpieczeństwa narodowego USA
w sprawie sytuacji w Polsce*

T a j n e
Do rąk własnych
Natychmiast

Szyfrogram Nr 2165/III
z Waszyngtonu, nadany 22.8.80, 23.50

Wojtaszek

Dziś w Białym Domu Brzeziński na spotkaniu z małą grupą dziennikarzy w odpowiedzi na pytanie stwierdził, że Polska ze względu na swe geopolityczne położenie musi pozostać w obozie ZSRR i że w tej sprawie USA nie mają złudzeń.

Amerykanie uważają jednak, że Polacy powinni utrzymać trend demokratycznych zmian w swoim kraju. USA są zainteresowane, aby spokój w Polsce został przywrócony jak najszybciej i aby nie składano zbyt dużych obietnic politycznych (informacja od korespondenta Trybuny Ludu, który był na tym spotkaniu).

/-/ Spasowski

AMSZ, ZD 29/82, w. 18, t. 155

i rządu oraz do umożliwienia szerszej informacji o wydarzeniach. Linie polityczną kierownictwa partii i rządu uważają za odpowiadającą interesom ogólnoeuropejskim i narodowym – nie widzą dla niej alternatywy. Przekonanie to wynoszą z prowadzonego dialogu politycznego, który oceniają pozytywnie i który chcieliby kontynuować w przyszłości. Rząd RFN i SPD zarówno we własnych działaniach, jak i w oddziaływaniu na swoich partnerów zachodnich zmierzał będzie do utrzymania dotychczasowej linii spokojnego, wyważonego i odpowiedzialnego reagowania”; AMSZ, ZD 29/82, w. 8, t. 70.

115

23 sierpnia, szyfrogram szefa Zespołu ds. Stałych Kontaktów Roboczych ze Stolicą Apostolską o liście Jana Pawła II do prymasa Polski

T a j n e

Specjalnego znaczenia

Natychmiast

Szyfrogram Nr 2161/III
z Rzymu, nadany 23.8.80, g. 10.40

Czyrek

List papieża do Wyszyńskiego⁸², podobnie jak modlitwa w czasie nabożeństwa dla polskich pielgrzymów, w której papież modlił się m.in. za władze polskie, „aby zapewniły krajowi pokój i pomyślność”, nie jest tutaj uważana za zajęcie przez papieża publicznego stanowiska wobec wydarzeń w Polsce. Nadal wielu ma papieżowi za złe, iż nie wypowiedział się dotąd bardziej konkretnie⁸³. Pozostawiając na uboczu aspekt interpretacji, trzeba stwierdzić, że to, co zostało już wypowiedziane w formie modlitwy, dostatecznie wskazuje, w jakim kierunku mogą pójść ewentualne dalsze wystąpienia papieża:

a) będą one zapewne uwarunkowane nadal przeświadczeniem papieża o tym, iż każde jego słowo może być szybko wykorzystane dla różnych celów, stąd daleko posunięta ostrożność,

⁸² Mowa o liście Jana Pawła II do prymasa Stefana Wyszyńskiego z 20 sierpnia (odczytanym następnie w poszczególnych diecezjach), w którym papież przekazywał: „Piśzę tych kilka słów, aby zapewnić Waszą Eminencję, że w ciągu ostatnich trudnych dni jestem szczególnie blisko: modlitwą i sercem uczestniczę w tych doświadczeniach, przez jakie przechodzi – raz jeszcze – moja Ojczyzna i moi Rodacy. Wiadomości na te tematy nie schodzą z pierwszych stron prasy i z programów telewizji i radia. Modlę się, aby Episkopat Polski ze swym Prymasem na czele, zapatrzony w Tę, która dana jest ku obronie naszego Narodu, mógł również i tym razem dopomóc temu Narodowi w ciężkim zmaganiu się o chleb powszedni, o sprawiedliwość społeczną i zabezpieczenie jego nienaruszalnego prawa do własnego życia i rozwoju”; P. Raina, *Kardynał Wyszyński i Solidarność*, Wydawnictwo von Borowiecky, Warszawa 2005, s. 33–34. Zob. też dok. nr 93.

⁸³ Szyfrogramem z 28 sierpnia szef Zespołu ds. Stałych Kontaktów Roboczych ze Stolicą Apostolską uzupełniał: „Tutejsze środki przekazu nie ustają w informowaniu, jakoby list papieża do Wyszyńskiego (czytany zresztą we wszystkich kościołach w Polsce) miał zostać ocenzurowany, w rezultacie czego «Tygodnik Powszechny» zrezygnował z publikacji. Nie wiem, w jakim stopniu jest to prawdziwe. W każdym razie temat tak podany przynosi nam spore szkody”; AMSZ, ZD 29/82, w. 16, t. 135.

b) będą one solidaryzowały się z poczynaniami Wyszyńskiego i z Episkopatem polskim w taki sposób, aby działania kościoła w Polsce i papieża „były nadawane na jednej fali”.

W dalszym ciągu oczekuje się, że papież nie będzie mógł na tym poprzestać (o potrzebie „lepszego trafienia w sedno momentu” mówił w rozmowie ze mną Casaroli⁸⁴). W oczekiwaniu na ten moment warto odnotować, iż w zasadzie wszystkie komentarze i oceny środków przekazu, a także rozmówców są zgodne w tym, że papież zachowuje w tej trudnej dla niego chwili spokój i rozwagę, co – niezależnie od różnorodnych interpretacji jego wystąpień – jest dla Polski korzystne i sprzyjające wysiłkom wyjścia z kryzysu.

/-/ Szablewski

AMSZ, ZD 29/82, w. 16, t. 135

116

*23 sierpnia, szyfrogram ambasadora w Londynie
o rozmowie z ministrem spraw zagranicznych Wielkiej Brytanii*

T a j n e
Do rąk własnych

Szyfrogram Nr 2210/III
z Londynu, nadany 23.8, g. 12.00

Czyrek

Po przylocie z Finlandii wyraził życzenie spotkania się ze mną Carrington i Bullard. Podkreślając, że jest to nieoficjalna rozmowa, prosił o ocenę zjawisk

⁸⁴ Radca Szablewski informował szyfrogramem z 26 sierpnia: „Po raz trzeci spotkałem się dziś z Casaroli. [...] Oto wypowiedzi C.: 1) Dziś rano rozmawiał dłużej z papieżem o wydarzeniach w Polsce. Papież uznaje za stosowne nie angażować się bezpośrednio w sprawy polskie, natomiast jest dzisiaj bardziej zdecydowany «inspirować episkopat polski w kierunku sprzyjania możliwie szybkiemu wyjściu z impasu». Rola kościoła w Polsce jest pozytywna, zwłaszcza dzięki zaangażowaniu Wyszyńskiego. [...] 3) Casaroli interesował się działalnością dysydentów, «którzy w obecnej chwili mogą okazać się bardzo niebezpieczni». Ma zapewnienia, że kościół w Polsce jest świadom niebezpieczeństw, jakie z tej strony grożą, i że nie pozwoli się uwikłać w cokolwiek, co groziłoby dodatkowymi napięciami”; AMSZ, ZD 29/82, w. 16, t. 135.

w Polsce. Motywował to odczuwaną przez Brytyjczyków nerwowością sojuszników zachodnich, a także Thatcher, która przebywając na wczasach domaga się bieżących informacji o rozwoju sytuacji w naszym kraju. Zreferowałem w oparciu o Waszą 7414⁸⁵ oraz przemówienie Gierka. M.in. krytycznie oceniłem rolę niektórych brytyjskich środków masowego przekazu, które wyolbrzymiają siłę dysydentów, awanturników, traktując ich jako partnera politycznego. Informując, że niektóre osoby z nielegalnych organizacji zostały zatrzymane, podkreśliłem, że antysocjalistyczne elementy demobilizujące sytuację w Polsce będą musiały być izolowane, także w interesie Europy. Szczególnie ostro oceniłem działania niektórych środków dywersyjnych, a także BBC w wykorzystaniu sytuacji w Polsce dla działania antyradzieckiego. Rozmówcy przedstawili następujące poglądy:

– Oświadczenie C. w Szwecji o sytuacji w Polsce odzwierciedla intencje polityków brytyjskich⁸⁶. Oświadczenie amerykańskie broniące dysydentów oceniają krytycznie. Powiedzieli im to i sądzą, że ewentualne następne oświadczenie Cartera będzie bardziej ostrożne. Nie mogą oficjalnie powiedzieć, że dobrze robimy aresztując dysydentów, ale prywatnie oceniają, że dla stabilizacji sytuacji w kraju musimy izolować siły destabilizacyjne. Starać się będą wpływać w tym kierunku na umysły brytyjskich polityków.

– Rozumieją nasze zaniepokojenie działaniem niektórych środków masowego przekazu, w tym BBC na zagranicę. Mieli już protest radziecki w sprawie wykorzystania sytuacji w Polsce dla podburzania ich społeczeństwa. Wzięli to poważnie pod uwagę, mimo że nie mogą pochwalać zagłuszania, które wprowadzono od kilku dni w ZSRR.

Władze brytyjskie są zainteresowane stabilizacją sytuacji w Polsce w oparciu o usprawnienia gospodarcze i społeczne. Referat Gierka zapowiadający ewolucyjne zmiany systemu zarządzania, umacniania demokracji uważają za ważny proces, który poprawi obecny stan społeczny i gospodarczy. Zdają sobie sprawę, że destabilizacja Polski oznacza pogorszenie obecnej dobrej sytuacji

⁸⁵ Dok. nr 90.

⁸⁶ Szyfrogramem z 22 sierpnia ambasador w Londynie donosił: „1. Rząd brytyjski, chociaż zaniepokojony rozwojem sytuacji w Polsce, zachowuje powściągliwość. Dotychczas jedynie Carrington stwierdził w radio (w czasie pobytu w Szwecji), że sytuacja w Polsce jest sprawą wewnętrzną kraju i że rząd brytyjski nie uważa za celowe zabieranie głosu i zajmowanie jakiegokolwiek stanowiska. Uważa, że również inne rządy podobnie oceniają sytuację. W rozmowach z nami (przedstawiciele FCO, dyrektor Instytutu Studiów Strategicznych, czołowi komentatorzy «Financial Times» i «Economist»), podkreśla się, że destabilizacja sytuacji w Polsce nie leży w interesie zachodu, i wyraża nadzieję, że Polacy sami potrafią znaleźć wyjście z sytuacji, bez interwencji z zewnątrz”; AMSZ, ZD 29/82, w. 10, t. 84. Wizyta ministra Carringtona w Szwecji odbyła się 18–20 sierpnia.

europiejskiej. Zapewniano, że rząd brytyjski nie będzie popierał żadnego działania, które szkodzić będzie Polsce w sferze gospodarczej i politycznej.

/-/ Bisztyga

AMSZ, ZD 29/82, w. 10, t. 84

117

23 sierpnia, szyfrogram ambasadora w Addis Abebie o etiopskich reakcjach na wydarzenia w Polsce

Tajne

Szyfrogram Nr 2239/III
z A. Abeby, nadany 23.8.80, 12.00

Wojtaszek

Wasz 7414⁸⁷.

1. Sytuacja strajkowa w Polsce wywołała dyskusje i szerokie zainteresowanie wśród młodych i entuzjastycznie nastawionych do socjalizmu etiopskich władz wojskowych, głównie z punktu widzenia ideologicznego. Pojęcie strajku jako ostatecznej broni i metody dochodzenia praw i postulatów robotniczych było związane tutaj doktrynersko wyłącznie z ustrojem kapitalistycznym.

Tak szeroki ruch strajkowy po 35 latach budownictwa socjalizmu w Polsce ze zrozumiałych względów wywarł tutaj duży szok – „poruszył mózgi” – do głębokich ideologicznych refleksji. Tym bardziej że sytuacja ekonomiczna i nastroje świata pracy są tutaj podobnie trudne i skomplikowane. Z wielką więc uwagą obserwuje się rozwój wydarzeń wokół sytuacji strajkowej w Polsce. Główne zainteresowanie – czy nasze władze użyją siły przeciwko strajkującym robotnikom.

2. Z niepokojem, a jednocześnie z niedowierzaniem przyjęto wśród etiopskich władz wojskowych informacje zwłaszcza tych ośrodków propagandy, które akcentowały, że strajkujący robotnicy w Polsce są inspirowani przez siły antysocjalistyczne, które się „włączyły do akcji strajkowych”. W rewolucyjnej specyfice etiopskiej w sposób wyjątkowo radykalny, bo przez rozstrzelanie, rozprawiano się z elementami wrogimi i trudno im pojąć, że u nas po 35 latach mogą jeszcze istnieć i działać siły antysocjalistyczne. Akcenty

⁸⁷ Dok. nr 90.

o „antysocjalistycznych siłach” interpretowało się raczej jako polityczne uzasadnienie dla możliwości ewentualnego zastosowania w Polsce siły lub interwencji zewnętrznej dla stłumienia akcji strajkowych.

3. U wielu rozmówców na wysokim szczeblu wyczuwało się największy niepokój na tle tej kwestii. Możliwość interwencji zewnętrznej – jak tu jeden z dyr. tut. MSZ powiedział – byłaby unicestwieniem osobowości Polski i po-grzebałaby dotychczasowe sukcesy PRL, zwłaszcza na arenie międzynarodowej. Polska nie mogłaby wypełnić swojej misji dziejowej jako żywy inspirator idei pokoju, współlistnienia i międzynarodowej współpracy.

W rozmowach z członkami najwyższych władz odczuwa się głęboką troskę i zakłopotanie z powodu wydarzeń w Polsce. Rozwijala się tutaj zawsze wokół nas atmosfera jako przykładu i wzorca do naśladowania oraz czerpania przez nich z naszych doświadczeń i rozwiązań. Rozmiary strajków i wydarzeń w Polsce oraz konsekwencje polityczno-ekonomiczne, jakie musimy ponieść, sprawiły im zawód.

/–/ Grela

AMSZ, ZD 29/82, w. 1, t. 1

118

*23 sierpnia, szyfrogram ambasady w Rzymie
do sekretarza KC do spraw międzynarodowych
o wypowiedziach sekretarza KC Włoskiej Partii Komunistycznej*

T a j n e
Specjalnego znaczenia
Natychmiast

Szyfrogram Nr 2168/III
z Rzymu, nadany 23.8, g. 12.40

W a s z c z u k
Wasz 7442⁸⁸.

1) Informacje o sytuacji przedstawiłem Sekretarzowi KC WłPK Gerardo Birardi, podkreślając mobilizację partii, wysiłki w kierunku rozwiązania

⁸⁸ Dok. nr 97.

problemów i stabilizacji sytuacji. Uwypukliłem apel naszej partii o solidarność ze strony WIPK i zaznaczyłem, że jesteśmy zadowoleni z pracy korespondenta „Unity”.

Birardi mocno zaakcentował w odpowiedzi zrozumienie kierownictwa WIPK dla trudnej sytuacji w Polsce i dla wysiłków partii i rządu. Zaniepokojone rozwojem wypadków w Polsce w kontekście złożonej sytuacji międzynarodowej oraz z uwagi na wewnętrzne sprawy włoskie kierownictwo WIPK zdecydowało nie publikować oficjalnego oświadczenia lub komunikatu. Natomiast linię partii odzwierciedlają wypowiedzi jej czołowych eksponentów: Pajetty, Napolitano i Reichlina. Kierunek argumentacji w tych wypowiedziach pokazuje kryzys Polski jako odbicie kryzysu międzynarodowego krajów rozwiniętych i sprzeczności, które pojawiły się w Polsce na skutek przyspieszonego rozwoju gospodarczego, za którym nie nadążały odpowiednie reformy społeczne i w dziedzinie planowania i zarządzania. Demokratyzacja, większy współudział w zarządzaniu robotniczych organów wybieralnych, decentralizacja, które są podnoszone w artykułach Reichlina, nie należy traktować jako ingerencji lub rady dla towarzyszy polskich, ale jako zasady ogólne, które WIPK pragnie realizować również we Włoszech.

2) Odgłosy w łonie WIPK (dyskusje, listy) nie wykazują rozbieżności z linią kierownictwa. Dominuje zaniepokojenie możliwością reperkusji kryzysu polskiego na arenie międzynarodowej.

3) W ocenie WIPK stanowisko innych włoskich partii demokratycznych jest umiarkowane, wyważone i mało polemiczne. Partia spodziewała się większej kampanii przeciwko WIPK ze strony prawicy chadecji. Na uwagę zasługuje poważna wypowiedź sekretarza republikanów Spadolinię oraz osłabienie tonu solidarności ze strajkującymi ze strony socjalistów, zapewne pod wpływem stanowiska Schmidta.

4) Birardi silnie podkreślał uspokajającą i rozładowującą rolę, jaką może odegrać wizyta w Polsce delegacji federacji CGIL-CISL-UIL. Twierdził, że kierownictwo WIPK przywiązuje duże znaczenie do tej wizyty, która mogłaby nastąpić w „momencie mniej delikatnym, może za tydzień, a jej program i kontakty można by uzgodnić”.

Odmowa wiz dla delegacji może wywołać ostrą i nieprzychylną kampanię propagandową⁸⁹.

/-/ Rozalicz

AMSZ, ZD 29/82, w. 16, t. 135

⁸⁹ Wizytę w Polsce złożyła jedynie delegacja związków zawodowych (bez delegacji politycznej); zob. dok. nr 129 i 194.

119

*23 sierpnia, szyfrogram ambasady w Sztokholmie
do zastępcy kierownika WZ KC PZPR
o opiniach polityków szwedzkich w sprawie sytuacji w Polsce*

T a j n e
Natychmiast

Szyfrogram Nr 2185/III
z Sztokholmu, nadany 23.8.80, g. 13.00

Ostrowski K.

Z rozmów W. Kasztelana:

1. Z członkami BP KC APK T. Tellem i A. Soderquistem (przewodniczący R. Hagel przebywa na czele delegacji APK w Wietnamie):

– Kierownictwo APK w pełni rozumie skomplikowaną sytuację społeczno-gospodarczą Polski wywołaną tak skutkami kryzysu światowego, jak i czynnikami subiektywnymi. Z dużym uznaniem odniosło się kierownictwo partii do głęboko analitycznego i samokrytycznego wystąpienia I Sekretarza KC,

– nie wdając się w oceny kierownictwo APK uważa za jedynie słuszne odzielenie ekonomicznych postulatów od politycznych żądań. Polityczne żądania o antysocjalistycznym charakterze zgłaszane przez wrogie siły polityczne godzą w podstawowe zasady ustroju socjalistycznego państwa,

– solidaryzując się z podejmowanymi przez PZPR działaniami mającymi na celu obronę socjalistycznego państwa, kierownictwo w pełni popiera podejmowane działania polityczno-organizacyjne. Ze swej strony składa deklarację prowadzenia akcji solidarnościowej, m.in. na łamach organu partyjnego N.F., udostępniając jednocześnie miejsce na łamach gazety dla publikacji naszych ocen i stanowisk.

2. Z członkiem BP, sekretarzem KC d/s zagranicznych VPK B. Hammarrem. Przewodniczący partii L. Werner w ostatniej chwili odwołał swój udział w rozmowie. Przyczyną była chęć uniknięcia konieczności ustosunkowania się do swego telewizyjnego wystąpienia (21 bm.), gdzie m.in. stwierdził: „...żądania formułowane przez strajkujących robotników są zbieżne z postulatami, które sami wysuwamy w Szwecji... robotnicy polscy formułują żądania, które powinny być stawiane niezależnie od tego, czy się żyje w kapitalizmie, czy socjalizmie...”. B.H. próbując łagodzić niektóre ich sformułowania apelował o zrozumienie trudnej sytuacji VPK w układzie politycznym Szwecji. Powtórzył główne myśli przyjętego na posiedzeniu KC (22 bm.) oświadczenia, iż:

– strajki w Polsce mają swoje przyczyny tak polityczne, jak i ekonomiczne,

– dla VPK jest oczywistym bić się o prawo do strajków i prawo pracujących do organizowania niezależnych Zw. Zawodowych również w socjalistycznym społeczeństwie. Silne demokratyczne Zw. Zaw. muszą odgrywać centralną rolę w budownictwie socjalistycznego społeczeństwa,

– VPK wierzy w postanowienie PZPR o nieużywaniu siły wobec strajkujących. Negocjacje ze strajkującymi winny być doprowadzone do końca przyczyniając się do rozwoju demokracji i socjalizmu.

Odpowiadając przed kamerami TV L. Werner stwierdził: „...aresztowanie członków KOR jest interwencją... działania takie szkodzą zasadom demokracji socjalistycznej...”.

Hammar stwierdził stanowczo, iż nie wysyłali dotąd do Polski żadnych swoich dziennikarzy.

3. Z członkiem Komitetu Wykonawczego, sekretarzem generalnym SAP Sten Andersson i zastępcą sekretarza d/s zagranicznych Gunnarem Stenarvem:

– wydarzenia w Polsce są sprawą wewnętrzną Polski i Polaków, winny być samodzielnie przez nas rozwiązane,

– władza powinna przyjąć i rozpatrzyć wszystkie zgłaszane wnioski. Żądania zgłaszane przez strajkujących stanowią integralną część praw ludzkich,

– sytuacja kryzysowa w Polsce pozostaje nie bez wpływu na sytuację międzynarodową. Należy podejmować wszelkie możliwe działania dla utrzymania dialogu Wschód–Zachód na co najmniej niezmiennym poziomie, zgodni jesteśmy z SPD (21 bm. powrócił G.S. z rozmów z SPD), iż warunkiem rozwiązania spraw w Polsce jest spokój i rozważa. Apelujemy o niestosowanie siły wobec strajkujących.

– Wierzimy, że supermocarstwa nie będą podejmowały interwencyjnych kroków. Działania takie stanowiłyby poważne zagrożenie dla pokoju na świecie.

– Kierownictwo SAP przyjęło (22 bm.) oświadczenie, w którym stwierdza się m.in., iż poparcie społeczeństwa okazywane strajkującym świadczy o potrzebie przeprowadzenia głębokich zmian w kierunku demokratyzacji socjalizmu.

Na marginesie:

Gunnar Nilsson, członek Komitetu Wykonawczego SAP, przewodniczący Szwedzkiej Federacji Związkowej – LO (robotnicy), stwierdził w komentarzu do oświadczenia Skandynawskiej Rady Zw. Zawodowych (NFS), iż „...NFS nie będzie zajmowała się politycznymi żądaniami...”.

Omówienie ew. stanowiska rządu i parlamentu oraz partii politycznych i organizacji społeczno-zawodowych prześlemy w późniejszym terminie.

/-/ Cekiera

120

*24 sierpnia, okólnik ministra spraw zagranicznych:
instrukcja do rozmów w sprawie IV plenum KC PZPR*

Warszawa, dn. 24 sierpnia 1980 r.

T a j n e
NATYCHMIASTSZYFROGRAM Nr 7492^cSzefowie wszystkich placówek

W nawiązaniu do Naszej 7414^{c90} oraz materiałów dzisiejszego plenum KC PZPR poinformujcie gospodarzy (w tym również bratnie i zaprzyjaźnione partie w KK) o podjętych przez KC decyzjach i zmianach. Informując należy akcentować, że Kierownictwo Partii i Komitet Centralny dokonując oceny sytuacji nakreślił kierunki dalszych działań. Zostały one przedstawione w przesłanym Wam clarisem wystąpieniu I Sekretarza KC E. Gierka⁹¹.

Decyzje plenum są przejawem konsekwentnej dążności Kierownictwa do politycznego rozwiązania problemów. W rozmowach zaznaczajcie, że nowe władze kontynuować będą dotychczasową politykę zagraniczną⁹², służącą sprawie międzynarodowego odprężenia, współpracy i pokoju (w rozmowach w KS zaakcentujcie także wierność sojuszom).

Podkreślcie, że przywiązuje ono i przywiązywać będzie wielkie znaczenie sprawie dalszego rozwoju stosunków bilateralnych⁹³.

⁹⁰ Dok. nr 90.

⁹¹ W obszernym przemówieniu Gierek wskazywał na trudną sytuację gospodarczą oraz zapowiadał zmiany w sposobie funkcjonowania PZPR, zapewniając: „Dokonujemy zasadniczego zwrotu w polityce partii i państwa, dostosowujemy ją do realiów dnia dzisiejszego. [...] Partia nasza chce uczciwie skorygować swoją politykę, licząc się z krytyką i postulatami załóg robotniczych i całego społeczeństwa”; „Nowe Drogi”, nr 9, wrzesień 1980.

⁹² 24 sierpnia doszło m.in. do zmiany na stanowisku ministra spraw zagranicznych – Emila Wojtaszka zastąpił Józef Czyrek, a premierem został Józef Pińkowski (formalnie od 5 września).

⁹³ Dodatkowo w nawiązaniu do przesłanej instrukcji wiceminister Kułaga przekazywał ambasadorowi w New Delhi szyfrogramem z 24 sierpnia: „Postarajcie się dotrzeć do Indiry. Powołajcie się na tradycyjnie b. bliskie więzi łączące nasze kraje oraz osobiste, wynikające z kontaktów między nią a Towarzystwem Gierkiem. Przedstawiając sytuację w myśl ogólnych wytycznych podkreślcie szczególnie nasze zdecydowanie politycznego rozwiązywania nawarstwionych problemów wewnętrznych oraz

W rozmowach z bratnimi partiami akcentujcie, że KC zarówno podejmując te decyzje, jak i informując o nich bratnie partie czyni to w ramach łączących nas internacjonalistycznych więzi. Liczymy na zrozumienie towarzyszy i poparcie z ich strony.

Do Waszej wiadomości:

Zmiany w podziale pracy Sekretariatu KC:

tow. Kania – sprawy organizacyjne oraz dotychczasowe,

tow. Olszowski – sprawy ekonomiczne,

tow. Waszczuk – sprawy propagandy i informacji,

tow. Wojtaszek – sprawy międzynarodowe.

Informujcie o odgłosach i reakcjach⁹⁴.

^fCzyrek^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 111

nastawienie na dalszy intensywny rozwój wszechstronnej współpracy z Indiami”; AMSZ, ZD 29/82, w. 12, t. 104.

⁹⁴ Tego samego dnia wiceminister spraw zagranicznych Marian Dmochowski zawiadomił okólnikiem nr 7494 skierowanym do placówek w europejskich krajach socjalistycznych: „1. Bezpośrednio po zakończeniu obrad czwartego plenum KC Partii towarzysze: Waszczuk, Wojtaszek i Czyrek poinformowali ambasadorów bratnich krajów o merytorycznej treści obrad plenum, dalszych kierunkach działania pod kątem normalizacji sytuacji w kraju, a także zmianach kadrowych w składzie Biura Politycznego, Sekretariatu KC oraz Rady Ministrów. Ambasadorom zasygnalizowano także możliwość zwrócenia się w najbliższych dniach do bratnich krajów o pomoc w postaci dostaw niezbędnych dla utrzymania ciągłości produkcji niektórych surowców i materiałów oraz towarów dla zabezpieczenia bezpośrednich potrzeb ludności. [...] 3. Informujcie o odgłosach i ważniejszych reakcjach dotyczących decyzji plenum i sytuacji w kraju”; AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 111.

121

*25 sierpnia, okólnik wiceministra Dobrosielskiego
o przygotowaniach do spotkania KBWE w Madrycie*

Warszawa, dn. 25.08.1980 r.

T a j n e

SZYFROGRAM Nr 7523^c

SZEFOWIE PLACÓWEK:

Waszyngton, Ottawa, Lizbona, Madryt, Paryż, Londyn, Bruksela, Haga, Kopenhaga, Oslo, Sztokholm, Helsinki, Kolonia, Berno, Wiedeń, Rzym, Belgrad, Ateny, Ankara, Moskwa, Praga, Berlin, Budapeszt, Bukareszt, Sofia, Nikozja, Nowy Jork, Genewa

Na Spotkaniu przygotowawczym w Madrycie (początek 9.9) delegacja nasza będzie dążyć do takich rozwiązań, aby Spotkanie właściwe:

- dawało możliwość konkretnych uzgodnień umacniających i rozwijających proces KBWE, w tym zwłaszcza zwołania KOMiR;

- przebiegało w konstruktywnej, a nie konfrontacyjnej atmosferze, z zachowaniem dotychczasowych demokratycznych reguł proceduralnych;

- zapewniło kontynuację procesu KBWE;

- zachowało należytą równowagę między przeglądem realizacji AK KBWE a negocjacjami nt. środków poprawy sytuacji i umocnienia odprężenia.

Kontynuować będziemy linię dotychczasowej naszej polityki i aktywności w procesie KBWE.

Delegacji (3 osoby) przewodniczyć będzie Nowak, wicedyrektor DSiP⁹⁵.

^fDobrosielski^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 111

⁹⁵ Okólnikiem z 22 września wicedyrektor DSiP Włodzimierz Konarski informował: „Na Spotkaniu przygotowawczym w Madrycie zarysowały się różnice co do modelu Spotkania właściwego. Zachód domaga się przyjęcia modelu z Belgradu («żółta książka») z nieznacznymi zmianami. Wg Zachodu gwarantuje on, że żaden temat merytoryczny nie zostanie pominięty. Chodzi tu o umożliwienie szczegółowej dyskusji nad sprawą Afganistanu i prawami człowieka, a także zachowanie swobody powrotu do tych tematów przez cały czas trwania Spotkania. ZSRR gotów jest przyjąć model belgradzki tylko jako jedną z podstaw dla prac Madrytu i domaga

122

*25 sierpnia, notatka ambasady w Bernie
o rozmowach w MSZ Szwajcarii w sprawach polonijnych*

Berno, dnia 25.08.1980 r.

NOTATKA

W dniu 22.08.1980 r. o godz. 11.00 zostaliśmy przyjęci na naszą prośbę przez Wicedyrektora Wydz. I H. Renk celem wyjaśnienia Stwierdzenia Weitnauera w rozmowie z Tow. Ambasadorem J. Tejchmą, że „wszystkie sprawy związane z polonią szwajcarską należy załatwiać przez Federalny Dep. Spraw Zagranicznych”.

Rozmowę przeprowadzono na polecenie Tow. Ambasadora w oparciu o wytyczne Dyrektora Departamentu IV MSZ.

W rozmowie uczestniczyli:

- Stefan Styczyński – radca Ambasady
- Antoni Dobrowolski – I Sekretarz (Kier. Wydz. Konsularnego)

Ze strony szwajcarskiej:

- Hansjorg Renk – Wicedyrektor Wydz. I w Dep. Spraw Zagr.
- Hans-Peter Erismann – urzędnik Departamentu odpowiedzialny za sprawy polskie.

We wstępie Tow. Radca Styczyński nawiązał do rozmowy Sekretarza Stanu Weitnauera z Ambasadorem Tow. J. Tejchmą informując, że celem naszej wizyty jest chęć wyjaśnienia charakteru zainteresowań Ambasady polonią szwajcarską. Chcemy przez to uniknąć w przyszłości nieporozumień i zadrażnień w stosunkach szwajcarsko-polskich na tym tle. Renk powitał z zadowoleniem nasze dążenia do uzgodnienia stanowisk zwracając uwagę, że rozmowa ta z jego strony toczy się w cieniu ostatnich zdarzeń (tj. wydaleń) i że „sprawy obywateli

się uwzględnienia «pozytywnych i negatywnych doświadczeń» procesu KBWE. Chodzi tu zwłaszcza o wyraźne oddzielenie fazy dyskusji nad realizacją AK od fazy negocjacji nad nowymi propozycjami, co umożliwiłoby ograniczenie dyskusji nad sprawą Afganistanu i problemami wewnętrznymi. Radzieccy pragną również, aby o następnym spotkaniu typu madryckiego zadecydowało dopiero Spotkanie zasadnicze, w zależności od jego przebiegu i wyników. [...] Nasza delegacja podkreśla, że podstawą prac winny być wszystkie dokumenty KBWE, w tym AK, procedura z Helsinek i «żółta książka». ^bNie mamy na razie sygnałów, aby ktoś chciał podnieść polskie sprawy wewnętrzne^b; AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 111.

szwajcarskich niezależnie od ich narodowości należą do kompetencji władz szwajcarskich i od zasady tej nie zrobią odstępstwa w stosunkach z Polską^d.

Nie wdając się w polemikę przedstawiliśmy nasze stanowisko w sprawach polonijnych stwierdzając:

– W Szwajcarii mieszka kilka tysięcy Polaków, którzy napłynęli głównie w okresie wojny i w latach powojennych aż do chwili obecnej włącznie. Proces ten trwa nadal poprzez zawieranie małżeństw.

– Ludzie ci utrzymują liczne kontakty z rodzinami i znajomymi w Polsce. Są oni istotnym faktorem w wymianie osobowej pomiędzy Polską i Szwajcarią.

– Nasze zainteresowanie tymi ludźmi określiliśmy jako pomost w rozwoju stosunków szwajcarsko-polskich, głównie w zakresie kulturalnym, a w pojedynczych przypadkach we współpracy gospodarczej i wymianie handlowej.

– Stoimy na stanowisku poszanowania szwajcarskich przepisów prawnych przez Ambasadę, jak też przez obywateli szwajcarskich i polskich, z którymi się stykamy. Nic w naszej działalności nie narusza zwyczajów i zasad prawa międzynarodowego. Ścisłe przestrzegamy zasad konwencji dyplomatycznej i konwencji consularnej. Uważamy, że nasza działalność na tym odcinku sprzyja wzajemnemu zrozumieniu i współpracy wzbogacając kulturowo i ekonomicznie stosunki między Polską a Szwajcarią.

– W Polsce istnieje organizacja społeczna „Polonia” zajmująca się współpracą między Polską a organizacjami polonijnymi. Ma ona kontakty w całym świecie, a szczególnie liczne w USA, Francji, RFN, Wielkiej Brytanii. Wszystkie wymienione państwa uznają tę działalność jako pożyteczną dla stosunków dwustronnych. W porównaniu z tymi krajami kontakty „polonijne” w Szwajcarii stanowią tylko mały margines. Ambasada udziela pomocy organizacji „Polonia”, jak też zainteresowanym organizacjom i pojedynczym osobom w Szwajcarii w nawiązaniu, pielęgnowaniu i rozwoju kontaktów wzajemnych, przy poszanowaniu w/w zasad.

Renk po wysłuchaniu powyższego stwierdził, że z punktu widzenia politycznego tak rozumiane zainteresowania polonią nie budzą zastrzeżeń strony szwajcarskiej. Chciałby jednak zasięgnąć opinii prawników *„dla”* wyjaśnienia ram prawnych i dać wówczas odpowiedź ostateczną.

^dStwierdził, że Szwajcaria nie życzy sobie kontaktów Ambasady z Polakami, którzy uzyskali azyl polityczny w Szwajcarii^d. *co to dokładnie znaczy, o jaki okres chodzi, czy o Polaków z obywatelstwem szwajcar, czy bez etc.*^b

Do wyjaśnienia pozostają również pewne aspekty opieki prawnej nad osobami o podwójnym obywatelstwie, którzy po ^huzupełnieniu ^cuzyskaniu obywatelstwa szwajcarskiego są traktowani w świetle ich prawa wyłącznie jako szwajcarzy.

W sprawach tych zajęliśmy następujące stanowisko:

– W Polsce nie ma osób prześladowanych politycznie. Niezrozumiałe jest więc dla nas udzielanie Polakom azylu politycznego przez Szwajcarię. Ludzie proszący o azyl kierują się względami ekonomicznymi. Żadna z tych osób nie jest pozbawiona obywatelstwa polskiego, stąd też w szczególnych przypadkach mamy nie tylko prawo, ale i obowiązek opieki prawnej w stosunku do tych ludzi. Są przypadki, że ludzie ci z własnej inicjatywy po pewnym okresie czasu nawiązują kontakty z Ambasadą, prosząc o pomoc i poradę prawną.

Władze Szwajcarskie udzielając azylu wydają zainteresowanym odpowiednie dokumenty własne. Ich paszporty polskie są nieprawnie zatrzymywane przez policję. Paszporty są własnością państwa polskiego. Stąd też Szwajcaria udzielając azylu zatrzymuje własność państwa polskiego. Prosimy o przyjęcie zasady zwrotu paszportów Ambasadzie.

Renk stwierdził, że da nam odpowiedź w tej sprawie po zasięgnięciu opinii prawnej. Wydaje mu się jednak, że będą pewne trudności w spełnieniu tego żądania.

– W sprawie podwójnego obywatelstwa stwierdziliśmy, że obywatele polscy, którzy nabyli inne obywatelstwo bez zgody władz polskich na zmianę obywatelstwa polskiego, są przez prawo polskie traktowani wyłącznie jako obywatele polscy.

– Poruszyliśmy także sprawę realizacji roszczeń alimentacyjnych na terenie Szwajcarii zasądzonych na rzecz osób zamieszkałych w Polsce.

Renk stwierdził, że roszczenia takie Szwajcaria realizuje i nie widzi przeszkód w ich realizacji na rzecz obywateli polskich. Dla dokładniejszego omówienia sprawy skierował nas do biura międzynarodowej pomocy prawnej podległego Federalnemu Departamentowi Sprawiedliwości i Policji.

Na zakończenie rozmowy wypłynęła sprawa emigracji polskiej osiadłej w Szwajcarii z okresu wojny, która z przyczyn ustrojowo-politycznych jest wrogo ustosunkowana do PRL. Ludzie ci posiadają z reguły obywatelstwo Szwajcarii.

^eRenk stwierdził, że jeśli mamy jakieś sprawy w odniesieniu do tej grupy, to możemy je regulować tylko i wyłącznie przez władze szwajcarskie. W Szwajcarii istnieje wolność przekonań i żadne państwo na własną rękę nie może ingerować w odniesieniu do obywateli Szwajcarii, nawet jeżeli te przekonania mu nie odpowiadają^e. ^b*a AK KBWE i paktów praw człowieka? Szwajcarii nie dotyczą?*^b

Odpowiedzieliśmy, że grupa ta z punktu widzenia celów, jakie stawiamy sobie w pracy polonijnej, nas nie interesuje. Jeżeli działalność tej grupy będzie uderzała w interesy rozwoju dobrych stosunków polsko-szwajcarskich,

skorzystamy z propozycji Renka interwencji w *‘Fed. Dep. Spraw Zagr.’* Na tym rozmowę zakończono.

†Antoni Dobrowolski†

AMSZ, Dep. IV 43/84, w. 8

123

*26 sierpnia, szyfrogram ambasadora w Waszyngtonie
w sprawie amerykańskich kredytów na zakup artykułów rolnych*

Tajne
Pilne
do rąk własnych

Szyfrogram Nr 2300/III
z Waszyngtonu, nadany 26.8.80, g. 8.00

Czyrek

Złożyłem dziś wizytę sekretarzowi rolnictwa Berglandowi. Wręczyłem mu oficjalnie na piśmie nasz wniosek o przyznanie 670 mln dolarów na zakup artykułów rolnych w kredytach CCC. Nawiązałem do majowej sesji Komisji Mieszanej⁹⁶. Bergland wiedział, z czym przychodzę. Przyjął mnie w towarzystwie swoich najbliższych współpracowników od tych spraw.

Z rozmowy wynikało, że:

1. Administracja ma pozytywne podejście do naszego wniosku, zrozumienie potrzeb. Bergland zapewniał, że będą starali się pomóc.

2. Stany Zjednoczone mają duże zapasy zbożowe. (Ubiegły rok był rekordowy, w obecnym roku na wielkich obszarach była susza). Problemem dla Administracji są sprawy finansowe. Dobrze więc się stało, że Administracja otrzymuje od nas informacje i że z początkiem września przyjedzie do Waszyngtonu min. Krzak, który wyjaśni te sprawy.

3. Bergland potwierdził nasze wcześniejsze rozeznanie, że Administracja rozważać będzie w drugiej połowie września sprawę podziału puli kredytów CCC i że decyzje zostaną podjęte na początku października.

⁹⁶ Obrady IX sesji polsko-amerykańskiej komisji ds. handlu odbyły się 26–28 maja; zob. PDD 1980 styczeń–czerwiec, dok. nr 73.

4. Bergland zajmował zyczliwy stosunek do naszych potrzeb. Rozmowa pozytywna.

/-/ Spasowski

AMSZ, ZD 29/82, w. 18, t. 155

124

*26 sierpnia, szyfrogram ambasadora w Bukareszcie
o rumuńskich opiniach na temat sytuacji w Polsce*

Tajne

^bNatychmiast^h ^cpilne^c

Szyfrogram Nr 2268/III
z Bukaresztu, nadany 26.8, 10.45

Czyrek

Z rozmowy z członkiem KC RPK.

Kierownictwo rumuńskie bardzo uważnie śledzi wydarzenia w Polsce. Po IV Plenum – na posiedzeniu tutejszego kierownictwa wyrażono przekonanie, że Polacy i partia polska sama rozwiąże problem w duchu socjalizmu. Podkreślono fakt, że rozmowy w Polsce odbywają się w spokoju, na terenie fabryk, a nie na ulicy.

Przeprowadzone zmiany świadczą o sile partii. Jakiegokolwiek mieszanie się z zewnątrz byłoby tragedią dla Polski i socjalizmu. W każdym kraju występują jakieś trudności i sprzeczności specyficzne. Teoria o bezkonfliktowym rozwoju socjalizmu nie była dialektyczna. Dla kierownictwa rumuńskiego wydaje się co trzy godziny specjalny biuletyn o sytuacji w Polsce.

N. Ceausescu miał zalecić osobiste i natychmiastowe informowanie go o wszelkich przejawach niezadowolenia wśród załóg, zwłaszcza związanych z zaopatrzeniem. Zakazał pozbawiania robotników premii w przypadkach niewykonania planu z powodów od załóg niezależnych.

Wiceminister rolnictwa Ceausescu, brat prezydenta, przyjął naszego radcę handlowego. Nawiązał do polecenia prezydenta dotyczącego terminowego realizowania dostaw do Polski. M.in. wyrażono zgodę na przejściowe kredytowanie faktur na transport warzyw i owoców do Polski mimo braku z naszej strony 200 tysięcy dolarów na zapłacenie za tę usługę. Również pozytywnie

do naszych wniosków ustosunkowali się wiceministrowie handlu zagranicznego Bezan i Stojan.

/-/ Kusiak

AMSZ, ZD 29/82, w. 4, t. 31 (druk: *Przed i po 13 grudnia, dok. nr 7*)

125

*26 sierpnia, szyfrogram ambasadora w Pradze
o czeskosłowackich reakcjach na wydarzenia w Polsce*

Tajne

Szyfrogram Nr 2274/III
z Pragi, nadany 26.8, g. 12.30

Napieraj

Z rozmowy z towarzyszami w Wydziale Zagranicznym KC KPCz.

1) Posiadają obszerną informację o sytuacji w Polsce. Zaniepokojeni są przedłużającym się kryzysem. Zapytują, czego dotyczą żądania strajkujących. Zastanawiają się nad motywami zmian organizacyjnych w kierownictwie. Aktyw partyjno-państwowy jest na bieżąco informowany o polskich sprawach.

Uważa się, że trudności w Polsce narastały od dawna, nie doceniano niebezpieczeństwa antysocjalistycznych elementów. Rozmówcy wyrażają opinię że Polska winna sama znaleźć wyjście z trudności, rozumieją potrzebę pomocy gospodarczej w miarę ich możliwości. Reagujemy zgodnie z otrzymanymi poleceniami.

2) Z pewnych źródeł wiadomo nam, że przedstawiciele zachodnich placówek oraz przebywający tu różni przedstawiciele Zachodu prowadzą aktywną penetrację odnośnie ewentualnej interwencji w Polsce.

/-/ Mitręga

AMSZ, ZD 29/82, w. 16, t. 130

126

*26 sierpnia, szyfrogram ambasady w Moskwie
o informacjach radzieckich mediów na temat sytuacji w Polsce*

T a j n e
Specjalnego znaczenia

Szyfrogram Nr 2292/III
z Moskwy, nadany 26.8, g. 13.30

Staniszewski

Relacje o IV Plenum KC w radzieckich środkach masowego przekazu:

Radio i TV

24 bm, niedziela. Pierwsza informacja radiowa o godz. 22.00 w programie „Majak” o plenum, głównych tezach w wystąpieniu Gierka i zmianach kadrowych. Powtórka o godz. 24.00. W pierwszym programie TV w audycji „Siewodnia w mire” o godz. 23.00 treść jak wyżej.

25 bm, poniedziałek. O godz. 18.45 w pierwszym programie TV w audycji „Siewodnia w mire” jako pierwszą nadano informację o plenum z omówieniem głównych tez wystąpienia Gierka, między innymi o dokonanych zmianach kadrowych, informacji o zmianach z nazwiskami nie podano. Informację zakończyła relacja o antypolskich głosach sił rewizjonistycznych w RFN. O godz. 21.00 w głównym dzienniku TV „Wremia” w części zagranicznej podano krótkie rozszerzenie przemówienia Gierka bez informacji o zmianach kadrowych i komentarza. Na planszy pokazano zdjęcie Gierka, o godz. 22.40 w programie „Siewodnia w mire” powtórzono informację z dziennika „Wremia”.

P r a s a

25 bm, poniedziałek. „Prawda” – informacja o plenum, zmianach w składzie BP i na stanowisku premiera. „Izwestia” informuje o plenum i zmianach w składzie BP, o posiedzeniu RP, zmianie premiera i wicepremierów, i nowym ministrze spraw zagranicznych. Za TASS podano omówienie wystąpienia Gierka w TV na Plenum.

„Wieczerniaja Moskwa” – podała, iż polskie gazety informują o odbytym plenum, na którym wystąpił Gierek, i podjętych postanowieniach organizacyjnych bez podania zmian kadrowych. Informację zmieszczono w środku przeglądu zagranicznej prasy.

26 bm, wtorek. „Prawda”, „Krasnaja Zwiezda”, „Soc. industija”, „Moskowskaja Prawda”, „Trud”; „Leninskoje Znamia”, „Wieczerniaja Moskwa” podały za TASS omówienie wystąpienia Gierka w TV na Plenum.

„Sielskaja Żizn”, „Sowietskaja Rossija” podały ponadto informacje o Plenum i zmianach w składzie BP. Z aktualnych dzienników dotychczas nie ukazały się informacje o plenum w „Komsomolskaja Prawda”, „Sowietskaja Kultura” i „Uczytielskaja gazeta”⁹⁷.

/–/ Szyszko

AMSZ, ZD 29/82, w. 11, t. 97

127

*27 sierpnia, szyfrogram ambasadora w Atenach
o greckich reakcjach na wydarzenia w Polsce*

T a j n e
Natychmiast
Do rąk własnych

Szyfrogram Nr 2387/III
z Aten, nadany 27.8, g. 16.00

Czyrek

Rozmowa w MSZ (Mazarakis). Poinformowałem o sytuacji i zmianach w kierownictwie. Zwróciłem uwagę na błędne i nieprzyjemne komentarze, które ukazały się w niektórych dziennikach – w tym zbliżonych do rządu. Mazarakis oświadczył, że rozwój sytuacji w Polsce śledzony jest przez rząd z najwyższą uwagą. Doceniają wysiłki kierownictwa państwa w celu rozwiązania kryzysu bez użycia siły. Zarówno ze względów ogólnopolitycznych, jak i na sympatię wobec Polski życzą nam szybkiej i pełnej normalizacji. Na prasę mają wpływ więcej niż ograniczony. Większy na radio i telewizję. Premier Rallis wydał polecenie,

⁹⁷ Ambasador w Moskwie uzupełniał szyfrogramem z 28 sierpnia: „Wczoraj, 27 wieczorem, dzienniki radiowe i TV podały za TASS, powołując się na PAP, informację «o wydarzeniach w Polsce». Dziś, 28 bm., opublikowały ją wszystkie centralne dzienniki poza «Soc. Industria» i «Uczytielskaja Gazeta». Informacja ukazała się również w «Komsomolskiej Prawdzie», w której uprzednio nie zamieszczono informacji o IV Plenum. Treści informacji nie publikujemy, ponieważ otrzymujemy ją wcześniej z TASS. Dzisiaj dzwonił przedstawiciel «France-Presse», aby uzyskać potwierdzenie informacji jugosłowiańskiej «Polityki», która według F.P. podała wiadomość o zwiększonej pomocy gospodarczej ZSRR dla Polski ponad plan 1980 r.”; AMSZ, ZD 29/82, w. 11, t. 97.

aby członkowie rządu nie występowali z żadnymi komentarzami. Zalecenie trzymania się ściśle przekazu informacyjnego przekazano wydawcom dzienników, do radia i TV. W przypadku radia i telewizji zalecenie jest wykonywane, z dziennikami jest trudniej. Mazarakis zapewnił, że rząd grecki nie uczyni nic, co mogłoby być poczytane za chęć utrudniania kierownictwu polskiemu rozwiązywania problemów wewnętrznych. Prosząc o dyskrecję M. poinformował, że były podjęte sondáže „ze strony niektórych państw NATO” co do celowości spotkania poświęconego omówieniu stanowiska NATO w przypadku pogłębienia się kryzysu wewnętrznego w Polsce i ewentualności wkroczenia wojsk UW.

Referował w wąskim gronie Stefanopoulos (minister przy premierze odpowiedzialny m.in. za wywiad). Karamanlis, Rallis i Mitsotakis zgodnie podjęli decyzję negatywną i przekazali taką odpowiedź dodając, że gdyby spotkanie doszło do skutku, to Grecja nie weźmie udziału.

/-/ Lewandowski

AMSZ, ZD 29/82, w. 1, t. 7

128

27 sierpnia, szyfrogram ambasady w Sofii o reakcjach bułgarskich mediów na wydarzenia w Polsce

T a j n e

Szyfrogram Nr 2393/III
z Sofii, nadany 27.08.80, g. 16.05

Napieraj

Dzisiaj, 27.08.80, nie ukazały się żadne oficjalne informacje o naszych wydarzeniach – jedyna lakoniczna wzmianka o zmianie przewodniczącego CRZZ⁹⁸ została zamieszczona przez branżowy „Trud” na pierwszej stronie, a przez „Robotniczeskoje Dielo” w kronice na ostatniej⁹⁹.

⁹⁸ Mowa o odwołaniu Jana Szydłaka z funkcji przewodniczącego Centralnej Rady Związków Zawodowych.

⁹⁹ Szyfrogramem z 26 sierpnia ambasada donosiła: „Zgodnie z Waszym 7492 [dok. nr 120] poinformowaliśmy gospodarzy – Golemanow, Wydział Zagraniczny KC – o sytuacji, decyzjach i zmianach po czwartym plenum, z akcentem na wierność sojuszom, niezmiennność polityki zagranicznej, intensyfikację stosunków dwustronnych. Informacja zostanie przekazana tutejszemu kierownictwu. Gospodarze

Fakt transmitowania kazania Wyszyńskiego¹⁰⁰ – zaskoczył. Odczytują jako kolejne ustępstwo. W korpusie KS i MSZ pytają, jakim to kosztem. Zachodzi np. attaché wojskowy USA do naszego, deklaruje sympatię i solidarność, podkreślając formułę niewtrącania się.

Nie zagłuszane tu liczne programy rozgłośni zachodnich w bułgarskim i rosyjskim na bieżąco szczegółowo i obszernie informują o wydarzeniach. Rozmowy z miejscowymi potwierdzają fakt masowego słuchania. Oficjalnej kontrargumentacji nie ma (przekazywana tylko oficjalnymi kanałami do aktywu). Nie do końca przebrzmiały tu nastroje po ostatnich wysokich podwyżkach cen i stąd słyszy się też opinie, że polscy robotnicy postawili się, czego tutejsi nie potrafili, ale w konsekwencji pośrednio przyczyni się to do uczulenia władz na sytuację także bułgarskich robotników.

Konkretnych rezultatów starań BRH o zwiększenie importu rynkowego na razie nie ma. Sygnalizujemy zainteresowanie pełnym katalogiem postulatów gdańskiego konfliktu międzyzakładowego¹⁰¹.

/-/ Syczewski

AMSZ, ZD 29/82, w. 17, t. 137

zapewniają o ich niezachwianej wierze w to, że rozwiążemy problemy środkami politycznymi. Wystąpienie Tow. Gierka na plenum, rozesłane 25 bm. aktywowi w pełnym brzmieniu, oceniają jako mądre i pryncypialne. Mówią o zrozumieniu i życzliwości oraz pewności, że nasza partia przezwycięży trudności. [...] Zainteresowanie tutejszego społeczeństwa wydarzeniami w Polsce narasta. W rozmowach przeważa zaskoczenie i pytania, jak mogło do tego dojść. Z rozmów w korpusie wynika, że są dobrze zorientowani, choć zachowują takt – także w korpusie KS. M. Iwanow – pierwszy zastępca ministra SZ – wracając 21 bm. z Berlina, powtarzał trwożne i niepotwierdzone oceny towarzyszy z NRD o nieuchronnym włączeniu się studentów, strajku Warszawy planowanym na 22 bm., strajku powszechnym zamierzonym na poniedziałek 25 bm. Wysiłki naszego aparatu BRH zmierzające do intensyfikacji importu z LRB artykułów rynkowych są przez gospodarzy przyjmowane życzliwie i ze zrozumieniem”; AMSZ, ZD 29/82, w. 17, t. 137.

¹⁰⁰ Chodzi o kazanie wygłoszone 26 sierpnia na Jasnej Górze, retransmitowane przez państwowe media w niepełnej (ocenzurowanej) wersji.

¹⁰¹ Ambasada w Sofii relacjonowała szyfrogramem z 1 września: „Prasa bułgarska publikuje dalsze, jednolite dla wszystkich gazet, radia i TV, materiały korespondenta BTA Ilijewa o naszej sytuacji. [...] Pomijają tu całkowitym milczeniem nowe momenty polityczne zawarte w porozumieniach i nie dają w prasie żadnych własnych ocen. Na rosnące zainteresowanie w społeczeństwie i w partii przygotowano schemat odpowiedzi lektorów, że przyczyną wydarzeń są słabości pracy ideologicznej PZPR, co stwierdzono już w ocenach ósmego zjazdu, błędy w polityce gospodarczej, a podłożem społecznym jest prywatna własność w rolnictwie i rosnące znaczenie kościoła. [...] W korpusie zachodnim i Jugosławii gratulują porozumień, natomiast w KS zorientowani, ale z nieukrywaną rezerwą”; AMSZ, ZD 29/82, w. 17, t. 137.

129

*27 sierpnia, szyfrogram ambasadora w Rzymie
w sprawie ograniczenia przyjazdów włoskich delegacji do Polski*

Tajne
PILNE

Szyfrogram Nr 2391/III
z Rzymu, nadany 27.08.80, g. 16.30

Bożym

Wasz 7575¹⁰².

Ambasada jest pod ogromnym naciskiem różnych kół politycznych w sprawie wyjazdu do Polski licznych parlamentarzystów, działaczy politycznych, delegacji związków zawodowych autonomicznych i dziennikarzy. We własnym zakresie nie dopuszczamy do realizacji tych wyjazdów, które wg naszej oceny przyniosłyby tylko szkody. Udało nam się dotychczas uniknąć negatywnych odgłosów w publikatorach nt. tych odmów. Dlatego uważamy, że zorganizowany przyjazd z Włoch jedynie delegacji Zjednoczonej Federacji ZZ, z ludźmi do nas wyraźnie przychylnie nastawionymi, jest najlepszym rozwiązaniem w obecnej sytuacji, gdyż powoduje korzystny dla nas klimat w tut. środowiskach demokratycznych i publikatorach.

Gospodarze wizyty mają możliwość poprzez odpowiedni przebieg wyciągnąć maksymalne dla nas korzyści w aspekcie uznania dla działań obecnego kierownictwa¹⁰³.

/–/ Trepczyński

AMSZ, ZD 29/82, w. 16, t. 135

¹⁰² Szyfrogramem nr 7575 z 27 sierpnia wicedyrektor Bożym informował ambasadora w Rzymie: „Ze względu na zmiany we władzach CRZZ delegacja związkowa może obecnie przyjechać tylko na szczeblu technicznym do rozmów w W-wie w sprawach uzgodnienia dalszych planów. CRZZ zawiadomił centralę włoską – ale bez skutku. Współdziałajcie w niedopuszczeniu do przyjazdu jutro delegacji politycznej”; AMSZ, ZD 29/82, w. 16, t. 136. Zob. dok. nr 118.

¹⁰³ Wcześniejszym szyfrogramem, z 21 sierpnia, ambasada w Rzymie zawiadamiała: „Obecnie oczekuje na wizę 30 dziennikarzy. [...] Zaznaczamy, że towarzysze z WłPK motywują te wyjazdy potrzebą posiadania informacji o wydarzeniach i argumentacji celem wyważonego informowania opinii publicznej wobec zmasowanego ataku prasy prawicowej, również na WłPK”; AMSZ, ZD 29/82, w. 16, t. 135. Była to odpowiedź na szyfrogram wicedyrektora Bożyma z 19 sierpnia, którym polecał: „Prosimy o konsultowanie z nami każdego przyjazdu dziennikarskiego i niewydawanie

130

*27 sierpnia, szyfrogram ambasadora w Londynie
o stanowisku władz brytyjskich wobec wydarzeń w Polsce*Tajne

Szyfrogram Nr 2423/III
z Londynu, nadany 27.8.80, 17.00

Czyrek

Poprosił mnie Bullard przekazując w imieniu Carringtona (wyjechał do Arabii Saudyjskiej):

1. Thatcher otrzymała list od grupy członków parlamentu z wnioskiem o zwołanie sesji parlamentarnej dla omówienia niebezpieczeństw wynikających z sytuacji w Polsce. Odpowiedziała na list negatywnie, dając zarazem instrukcje członkom swojej partii, aby wstrzymali się od wypowiedzi, które nie sprzyjają stabilizacji w naszym kraju. (Z prasy wiem, że kierownictwo LP zgłosiło wniosek o nadzwyczajną sesję parlamentu dla omówienia kryzysowego stanu bezrobocia w WB).

2. Rząd brytyjski w dalszym ciągu unikać będzie oświadczeń, które osłabiłyby wysiłki kierownictwa politycznego PRL służące normalizacji sytuacji. Nie udzieli żadnych zachęt do działania w Polsce sił destabilizujących, w tym dysydentów.

3. Zapoznali się z wystąpieniem Gierka. Odczytała w nim nakreśloną linię możliwych następstw i kompromisów oraz barierę, której władze polskie nie przekroczą. Rząd brytyjski wykazuje pełne zrozumienie dla tej strategii.

4. Rząd brytyjski zainteresowany jest pilną normalizacją gospodarczą Polski. Podtrzymują dotychczasowe poparcie dla dwustronnej współpracy i rozwoju gospodarczego naszego kraju. Będą inspirować w tym kierunku prasę.

Oczekują, że w niedługim czasie przedstawiona zostanie koncepcja naszej strategii gospodarczej, z uwzględnieniem zaistniałych ostatnio faktów¹⁰⁴.

/-/ Bisztyga

AMSZ, ZD 29/82, w. 10, t. 84

wiz mocą własnej decyzji aż do odwołania. Prosimy również o ścisłe przestrzeganie przekazanej Wam ostatnio instrukcji wizowej. Dotyczy to wszystkich dziennikarzy, niezależnie od charakteru redakcji"; AMSZ, ZD 29/82, w. 16, t. 136.

¹⁰⁴ Ambasador w Londynie uzupełniał następnego dnia: „1. W tutejszych środkach masowego przekazu wyciszono całkowicie sprawę dysydentów. Oceniamy, że oprócz

131

*27 sierpnia, szyfrogram radcy ambasady w Berlinie
o rozmowach w KC Niemieckiej Socjalistycznej Partii Jedności
o sytuacji w Polsce*

T a j n e

Szyfrogram Nr 2390/III
z Berlina, nadany 27.08.80, g. 18.00

Dmochowski

Wasz 7494¹⁰⁵.

Odbyłem rozmowę w KC SED z Winkelmannem.

Sytuacja w Polsce jest obserwowana z najwyższym zainteresowaniem. Dysponują bieżącą informacją. Najbardziej niepokoi ich (stwierdzona we wcześniejszych wystąpieniach i publikacjach) działalność sił antysocjalistycznych. Są skłonni widzieć związki obecnej sytuacji z liberalnym stosunkiem partii do wcześniejszej działalności m.in. KOR.

Interesuje ich stosunek naszej partii do poszczególnych żądań zawartych w 21-punktowym programie. Wyrażają obawy przed przeniesieniem się nastrojów na teren NRD, chociaż jak stwierdzono – SED mocno panuje nad sytuacją. Sytuacja w przedsiębiorstwach i grupach polskich pracujących w NRD nie budzi ich obaw. Z dużą uwagą obserwują stanowisko polskiej hierarchii kościelnej i papieża. Wyrażono pogląd, że wszelkie porozumienia i terminy wynikające z umów między organizacjami, województwami i okręgami oraz miastami winny być realizowane bez zakłóceń. Podkreślono gotowość dostosowywania się do ewentualnych zmian terminów postulowanych przez stronę polską. Zapewniono o gotowości do kontynuowania pomocy poprzez rozładunek w Rostocku i dalszy tranzyt kolejowy dostaw do Polski.

/-/ Karwicki

AMSZ, ZD 29/82, w. 3, t. 17

reakcyjnych i skrajnie prawicowych publikacji prasa, radio i TV w informacjach i komentarzach na temat wydarzeń w Polsce prezentuje obecnie bardziej wyważone i umiarkowane poglądy niż jeszcze kilka dni temu”; AMSZ, ZD 29/82, w. 10, t. 84.

¹⁰⁵ Przyp. 94 do dok. nr 120.

132

*27 sierpnia, okólnik ministra spraw zagranicznych:
instrukcja do rozmów w sprawie sytuacji wewnętrznej PRL*

Warszawa, dn. 27.VIII.80 r.

„NATYCHMIAST”
T a j n e

SZYFROGRAM Nr 7596^c

Szefowie wszystkich placówek

1. Sytuacja w kraju nadal trudna. Strajki na Wybrzeżu „trwają”^c w dotychczasowym zakresie ^hnadal trwają^h. W szeregu innych ośrodkach (zwłaszcza Wrocław) występują również strajki solidarnościowe i z żądaniami płacowymi.

2. Trwają trudne rozmowy w Trójmieście i Szczecinie. Komitety strajkowe nieustępliwie podtrzymują postulat utworzenia i legalizacji tzw. wolnych związków zawodowych.

3. Wczorajsze kazanie kard. Wyszyńskiego (otrzymanie przez PAP) oceniamy jako konstruktywne i rozsądne działanie Kościoła na rzecz stabilizacji sytuacji w kraju.

4. Kierownictwo podejmuje dalsze działania zmierzające do normalizacji sytuacji:

– CRZZ podjęła szereg ważnych decyzji, które wychodzą naprzeciw postulatom robotniczym i przyczynią się do istotnej zmiany roli klasowych związków zawodowych;

– rząd podjął dziś doraźne przedsięwzięcia na rzecz poprawy sytuacji rynkowej (zwłaszcza w artykuły pierwszej potrzeby – mięso, cukier, mąka itd.) oraz poprawy zaopatrzenia przemysłu w surowce i materiały do produkcji;

– pilnie przygotowywane jest posiedzenie Sejmu z exposé premiera¹⁰⁶;

– w istotny sposób zwiększono informację dla społeczeństwa o wydarzeniach.

5. W rozmowach, kontynuując dotychczasowy kierunek instrukcji, podkreślamy:

– nienaruszalną zasadę utrzymania socjalistycznego kierunku naszej Ojczyzny;

¹⁰⁶ Józef Pińkowski wygłosił exposé 5 września.

– ^hdotychczasowy przebieg i zasięg wydarzeń oraz^h podjęte dotąd decyzje i zmiany w kierownictwie potwierdzają, że dokonują się rzeczywiste i trwałe przemiany w ^e*działaniu*^e Partii i aparacie państwowym ^e*z* ⁱ*zmierzają do pokonania obecnego głębokiego kryzysu*^e. ^hTaki kierunek prowadzone już prace i dalsze zamierzenia^h.

– przy wielkiej złożoności obecnej sytuacji Partia jest w stanie siłami wewnętrznymi pokonać trudności i znormalizować sytuację.

6. Nie udzielajcie ^e– *bez wyższej konieczności* –^e wywiadów i wypowiedzi dla prasy i RTV bez konsultacji z Centralą, prowadźcie natomiast rozmowy inspirujące i wyjaśniające.

^fCzyrek^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 111

133

*27 sierpnia, okólnik dyrektora Departamentu Konsularnego
w sprawie ograniczeń przyjazdów zagranicznych do Polski*

Warszawa, dn. 27.VIII.1980 r.

T a j n e
^dNATYCHMIAS^d

SZYFROGRAM Nr ^e7597^e

^e*SZEF PLACÓWKI i PODLEGŁE KONSULATY*^e

Wszystkie placówki i urzędy konsularne

W związku z ogólnie znaną sytuacją w kraju jesteśmy zainteresowani maksymalnym ograniczeniem przyjazdów z zagranicy. Działajcie opóźniając, wstrzymując wydawanie wiz i wydłużając okres oczekiwania. W razie interwencji motywujcie niedogodnościami dla podróżnych oraz zrozumiałym brakiem możliwości zapewnienia pobytu, który by odpowiadał ich oczekiwaniom. Odnosi się to do wszystkich kategorii przyjazdów: indywidualnych i zbiorowych, służbowych i prywatnych oraz polonijnych – za wyjątkiem losowych oraz pilnych handlowych udokumentowanych zaproszeniem. Współdziałajcie

z kooperującymi z Wami biurami podróży. Wszystkie przypadki budzące uzasadnione wątpliwości konsultujcie z Centralą¹⁰⁷.

^fMulicki^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 111

134

*27 sierpnia, szyfrogram ambasadora w Madrycie
o rozmowach z sekretarzem generalnym MSZ Hiszpanii*

Tajne

^hNatychmiast^h ^cPilne^c

Szyfrogram Nr 2399/III
z Madrytu, nadany 27.8, 19.30

Czyrek, Piątkowski W.

1) Informację o IV Plenum przekazałem sekretarzowi stanu Roblesowi Piquerowi. Zapowiedział nawiązanie do niej na Radzie Ministrów. Wyraził sympatię dla Polski i jej władz dając wyraz nadziei na pomyślne i szybkie przezwyciężenie kryzysu. Z uznaniem odniósł się do politycznych metod działania i umiaru, który jest „niezbędny w podejściu wszystkich stron”. W tym kontekście pozytywnie ocenił też rolę kościoła. Programowe i personalne decyzje IV Plenum określił jako przykład „szybkiej, skutecznej i właściwej reakcji na problemy społeczne”. Podkreślał zainteresowanie Hiszpanii „wewnętrzną i zewnętrzną stabilizacją Polski”, mającą znaczenie dla sytuacji europejskiej. Zaznaczył, że przedłużenie się kryzysu wywarłoby negatywny wpływ na spotkanie madryckie, natomiast jego pomyślne rozwiązanie wpłynie dodatnio na jego przebieg. Interesował się szczególnie kierunkiem reform gospodarczych i zmianami dotyczącymi związków zawodowych. W zapowiedziach IV Plenum widzi przesłanki stabilności wewnętrznej opartej na nadaniu instytucjom politycznym, zwłaszcza zw. zawodowym, w pełni reprezentatywnego i autentycznego

¹⁰⁷ Szyfrogramem z 28 sierpnia dyrektor Staniszewski uzupełniał: „Zalecenia wizowe w depeszy Mulickiego Nr 7597 z 27 bm. odnoszą się także do przyjazdów dziennikarskich (w tym także tranzytowych). Prosimy o niewydawanie wiz automatycznie, bez naszego upoważnienia, nawet po upływie dwutygodniowego terminu. W rozmowach z ubiegającymi się o wizy dziennikarzami prosimy nie przekazywać odmów, lecz wydłużać okres oczekiwania”; AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 111.

charakteru. Pozytywnie skomentował rolę Polski w polityce międzynarodowej i zadeklarował gotowość H. do dalszego wszechstronnego rozwoju polsko-hiszpańskich stosunków.

2) Podjął sprawę zbyt długiego, w okresie sytuacji – oczekiwania na wizy przez dziennikarzy, tym bardziej że – jak stwierdził – prasa hiszpańska informuje o sprawach polskich w sposób na ogół obiektywny i wyważony. Wskazałem na niedobre przykłady, na co RP obiecał osobistą interwencję (m.in. wobec TV). Podkreślał szczere pragnienie rządu H., aby osiągnięto w P. rozwiązanie drogą dialogu i umiaru i żeby „prasa nie zaogniała sytuacji” (szczegóły dot. dziennikarzy – oddzielnie)¹⁰⁸.

3) Wg wstępnych informacji – zadowoleni z konsultacji Rupereza w Moskwie i mimo że nie będzie można uniknąć „trudnych problemów”, spotkanie madryckie może mieć przebieg dosyć konstruktywny.

4) RP podziękował za poparcie dla ich kandydatury na światowy kongres turystyczny oraz sondował nasze stanowisko w sprawie przewodnictwa ZO ONZ. Ciągłe brak zgody w grupie, a obaj kandydaci (RFN i H.) mają – wg sondaży innych grup – mniej więcej równe szanse. RP starał się pomniejszyć zaangażowanie rządu RFN sugerując, że jest to głównie sprawa politycznych interesów Genschera, dążącego do wyboru swego partyjnego kolegi¹⁰⁹.

Pytał o nasze ew. stanowisko w przypadku pozostawienia sprawy otwartej przez grupę. Wyjaśniłem zgodnie z wcześniejszą dyspozycją.

/–/ Noworyta

AMSZ, ZD 29/82, w. 10, t. 89

¹⁰⁸ Ambasador w Madrycie dodawał szyfrogramem z 28 sierpnia: „Grono dziennikarzy hiszpańskich zamierza podnieść sprawę przewlekłego udzielania wiz dla dziennikarzy w kontekście madryckiego spotkania KBWE, Hiszpanie uważają, że są dyskryminowani w porównaniu z licznymi w Polsce dziennikarzami z innych krajów zachodnich. Wydaje się celowe wydanie kilku wiz, zwłaszcza że nastawienie prasy hiszpańskiej jest na ogół przychylne”; AMSZ, ZD 29/82, w. 10, t. 89.

¹⁰⁹ Przewodniczącym XXXV sesji ZO ONZ został ostatecznie Rüdiger Freiherr von Wechmar.

135

*28 sierpnia, szyfrogram ambasady w Brukseli
o demonstracji przed konsulem w Antwerpii*

T a j n e

Szyfrogram Nr 2425/III
z Brukseli, nadany 28.8.1980, 09.00

F e k e c z

27 bm. komisarz miejscowej policji kryminalnej powiadomił Bejma o mającej się odbyć demonstracji przed konsulem w Antwerpii 29 bm. zorganizowanej przez elementy lewackie. Przypuszczalnie zjawi się około 500 osób. Chcą złożyć petycję solidaryzującą się ze strajkującymi w Polsce. Zapewnił, że policja nie dopuści do ekscesów przed urzędem. Zawiadamiamy tutejsze MSZ z prośbą o podjęcie odpowiednich kroków zabezpieczających. W sprawie demonstracji i petycji Bejm będzie postępował zgodnie z instrukcją z Centrali¹¹⁰.

/–/ Osmański

AMSZ, ZD 29/82, w. 3, t. 25

¹¹⁰ Szyfrogramem z 1 września ambasada w Brukseli informowała: „29 wieczorem doszło do demonstracji około 100 osób przed konsulem w Antwerpii. Organizator – Partia Pracy Belgii (lewacy). Wznoszone hasła, liczne transparenty i przemówienie utrzymane w tonie solidarności ze strajkującymi, przeciw użyciu siły przez władze PRL i interwencji ZSRR. Żądano rozmowy z konsulem dla wręczenia protestu. Nie usiłowano wtargnąć do urzędu. Organizatorzy podrzucili petycję do skrzynki na listy. Zgodnie z przyrzeczeniem policja zapewniła porządek”; AMSZ, ZD 29/82, w. 3, t. 25.

136

*28 sierpnia, szyfrogram radcy handlowego w Nowym Jorku
do wiceministra handlu zagranicznego i gospodarki morskiej
w sprawie bojkotowania rozładunku polskich towarów
w portach amerykańskich*

T a j n e

NATYCHMIAST ^hale nie w nocy^h

Szyfrogram Nr 2396/III
z Nowego Jorku, nadany 28.08.80, g. 11.00

Długosz

^c1) Dnia 21.08.80 przesłałem pełną informację nt. bojkotu polskich statków¹¹¹.

Na żądanie ambasadora Spasowskiego przesłałem tę informację via Waszyngton z dopiskiem pilne, doręczyć dla ministra Karskiego, Żyłkowskiego i Giedwidzia. Rozumiem, że nie skierowano do Was depeszy^x.

Podaję zasadnicze fragmenty depeszy:

„Dzisiejsza prasa nowojorska i czykagowska donosi o ogłoszonym przez Longshoremen Int. Organization (Związek Zawodowy Dokerów Wschodniego Wybrzeża, Gulfu i Wielkich Jezior) bojkocie ładunków idących do i z Polski – jako akcji solidarności ze strajkującymi portowcami polskimi.

Oprócz komunikatów prasowych w południe ukazał się biuletyn związku portowców w tej sprawie. Gleason, prezydent związku, jest wciąż w Chicago – gdzie odbywa się posiedzenie rady związku. Lokalne organizacje związkowe nie mają żadnych informacji o przebiegu i organizacji bojkotu. Spodziewamy się, że jutro po powrocie Gleasona do NY będzie wiadomo:

1. czy bojkot dotyczy polskich ładunków, czy też ładunków i statków,
2. czy bojkot zaczyna się jutro i jaka będzie jego organizacja, jak długo będzie trwał.

W dniu dzisiejszym dokerzy pracowali na wszystkich statkach polskich w portach USA”. Dalej wymieniłem statki pracujące na wejściu. Niezależnie

¹¹¹ Szyfrogramem z 26 sierpnia skierowanym do konsulatu w Nowym Jorku wiceminister Długosz zapytywał: „Mamy informację, że dokerzy amerykańscy odmawiają rozładunku towarów polskich. Prosimy o odwrotną wiadomość, jak jest faktycznie i czy należy wstrzymać wysyłki, zwłaszcza towarów łatwo psujących się (szynka i konserwy)”; AMSZ, ZD 29/82, w. 12, t. 109.

^x ^bDepeszę Nr 2131/III z powyższą informacją otrzymali m.in. Tow.Tow. Karski i Żyłkowski^b.

od tego drogą telexową podawałem codziennie wszystkie szczegóły o statkach do Wiceministra Żyłkowskiego^{xx}.

2)^c Sytuacja aktualnie wygląda następująco:

– wszystkie statki, które w ubiegłym tygodniu były w portach USA – wyszły w morze po zakończonych załadunkach i wyładunkach. Stało się to możliwe dzięki pracy w nadgodzinach w sobotę i niedzielę. W poniedziałek – wszedł do NY Zubrzycki, który aktualnie wyładowuje mimo nieodwołanego bojkotu. Spodziewam się, że około godziny 13.04 wyjdzie do Baltimore.

W dniu dzisiejszym Gleason wprowadził zapowiadany bojkot w życie, pomimo to w Tampie – Wypiański, w Jacksonville – Uniwersytet Jagielloński nadal są rozładowywane. Sądzę, że jutro bojkot będzie całkowity. GAL wniósł skargę do Court Injunction o uznanie bojkotu za bezprawny.

Obecnie ładowane statki w Europie będą za 10–12 dni w USA – w związku z tym trudno na taki okres przewidzieć dalszy rozwój sytuacji. W aktualnej sytuacji uważam, że należy wysłać towary. Jeśli sytuacja się zmieni, powiadomię natychmiast, a ew. towary łatwo psujące – jeśli zajdzie potrzeba – rozładujemy w Kanadzie. W tej sprawie kontaktowałem się z Szwarzem. Pozdrowienia

Pietraszek

AMSZ, ZD 29/82, w. 12, t. 106

137

*28 sierpnia, szyfrogram ambasadora w Teheranie
o irańskich reakcjach na wydarzenia w Polsce*

T a j n e
P i l n e

Szyfrogram Nr 2486/III
z Teheranu, nadany 28.8.1980, 15.40

C z y r e k

W dalszym ciągu brak oficjalnych reakcji na nasze wydarzenia, choć zainteresowanie wyraźnie wzrasta. W prasie perskojęzycznej coraz więcej alarmujących informacji i komentarzy o „dramatycznej walce uciśnionych robotników”

^{xx} ^bDepesza 2131/III z Waszyngtonu ws. bojkotu polskich statków^b.

i groźbie interwencji z zewnątrz. Komitet koordynacyjny islamskich rad zakładowych wystosował apel solidarnościowy, w którym wyraża poparcie dla „rewolucyjnej walki polskich robotników przeciwko uciskowi, o należne prawa polityczne i zawodowe, o obalenie cenzury i wolne związki zawodowe, walki o suwerenność przeciwko socjalimperializmowi radzieckiemu”, skrót treści – apel ukazał się w prasie perskiej i w anglojęzycznym biuletynie oficjalnej agencji Pars.

Zaczyna powstawać niekorzystna atmosfera, która w tutejszych warunkach może łatwo wywołać manifestację przed naszą ambasadą.

Zamierzamy wyrazić w tut. MSZ zaniepokojenie nieprzyjaznym i prowokacyjnym tonem informacji prasowej, podejmowanym również przez agencję rządową, oraz uczulić na możliwość nieprzyjaznych aktów wobec naszej ambasady w takiej atmosferze¹¹².

Podajemy konieczne środki ostrożności.

/–/ Filipowicz

AMSZ, ZD 29/82, w. 17, t. 140

138

*28 sierpnia, szyfrogram ambasadora w Bukareszcie
w sprawie publikacji dziennika „Scînteia” na temat wydarzeń w Polsce*

T a j n e

Szyfrogram Nr 2453/III
z Bukaresztu, nadany 28.8.80, 16.25

Napieraj

Dzisiejsza „Scinteia” zamieszcza dwa artykuły na tematy polskie. Pierwszy informuje stosunkowo szeroko o plenum CRZZ. Łącznie ze zmianami kadrowymi.

¹¹² W odpowiedzi wicedyrektor Departamentu V Eugeniusz Wiśniewski instruował szyfrogramem z 30 sierpnia: „Proponowany przez Was tryb działania uważamy za słuszny. W rozmowie w MSZ akcentujcie znaną Wam ocenę wydarzeń w Polsce. Podkreślajcie, że wszelkie demonstracyjne wypowiedzi i deklaracje o charakterze «solidarnościowym» odbijają się niekorzystnie na dobrej atmosferze istniejącej w stosunkach między obu naszymi krajami i nie sprzyjają pogłębianiu wzajemnego zrozumienia. Informujcie”; AMSZ, ZD 29/82, w. 17, t. 141.

Drugi artykuł stanowi szczegółową analizę sytuacji w Polsce. W pierwszej części artykuł, powołując się na przemówienie Gierka na czwartym plenum i prasę polską, wskazuje na podstawowe źródła niepokojów społecznych, przestojów w pracy i strajków. Część drugą odczytać można jako wyraźnie adresowaną do społeczeństwa rumuńskiego. Artykuł stwierdza, że sytuacja w Polsce może mieć miejsce w każdym innym kraju. Nie można jej rozwiązywać przerwami w pracy, a jedynie zwiększeniem wydajności. W artykule wyraża się przekonanie, że Polska jest sama w stanie wyjść z trudności, bez żadnej ingerencji z zewnątrz.

Według posiadanych informacji artykuł „Scintei” stanowi odzwierciedlenie stanowiska kierownictwa Rumunii, o czym informowaliśmy w poprzedniej depeszy.

W ambasadach KS artykuł przyjęty został pozytywnie. Podkreśla się, że w artykule krytycznie wyraża się o tendencyjnym informowaniu o sytuacji w Polsce przez środki masowego przekazu Zachodu¹¹³.

/–/ Kusiak

AMSZ, ZD 29/82, w. 4, t. 31

¹¹³ W szyfrogramie z 29 sierpnia ambasador w Bukareszcie uzupełniał: „Wiarygodne źródło potwierdza, że wczorajszy artykuł «Scintei» był napisany według wytycznych N.C. i osobiście przez niego poprawiany. N.C. kładł nacisk na trzy tezy: wyjście z trudności tylko przez pracę; rozwiązania nie może być z dnia na dzień; Polacy muszą sami znaleźć wyjście z sytuacji, bez ingerencji z zewnątrz. N.C. miał się wyrazić «rozumiemy Polaków, bo sami mamy trudności». Artykuł w «Scintei» został jednoznacznie odczytany w korpusie jako z jednej strony w odniesieniu do wewnętrznej sytuacji w Rumunii, a z drugiej jako ostrzeżenie przed ingerencją z zewnątrz. [...] Dzisiejsza «Scinteia» nie przynosi żadnych informacji z Polski. W dostawach towarów do Polski, zwłaszcza owoców, nie ma zakłóceń. Stosunek Rumunów pełen zrozumienia”; AMSZ, ZD 29/82, w. 4, t. 31.

139

*28 sierpnia, szyfrogram ambasadora w Kolonii
o rozmowie z kanclerzem RFN*

T a j n e

Pilne

Do rąk własnych

Szyfrogram Nr 2466/III
z Kolonii, nadany 28.8, 17.40

Czyrek

Przeprowadziłem dziś prawie 2-godzinną rozmowę ze Schmidtem.

Zgodnie z instrukcją przekazałem mu ocenę aktualnej sytuacji w Polsce, ocenę reakcji na tę sytuację oraz nasze postulaty ekonomiczne.

Schmidt jeszcze przed moją wypowiedzią złożył oświadczenie, że on sam i rząd z dużym wewnętrznym zaangażowaniem obserwują wydarzenia w Polsce. Schmidt nie może wprowadzić tak jak Giscard powołać się na wspólnotę losów historycznych, ale – jak podkreślił – chce on zachować w pełni linię polityki wobec Polski, jaką RFN realizuje od lat.

Ponadto Sch. zapewniał ponownie, że rząd RFN nadal nie uczyni nic, co mogłoby stworzyć wrażenie mieszania się w wewnętrzne sprawy.

Schmidt podziękował za pozdrowienia i życzenia i prosił o ich odwzajemnienie. Oświadczył, że jego stosunek do Tow. Gierka nie uległ żadnej zmianie mimo sympatii dla strajkujących. Tow. Gierek może być pewien, że również w przyszłości S. będzie się starał pomóc Polsce, także w zakresie problemów finansowo-kredytowych. Obok tego wyrazem chęci pomocy jest nadal niezmienny stosunek do form współpracy gospodarczej. W nawiązaniu do moich postulatów (szybkie uruchomienie kredytów 0,5 i 1,2 mld DM oraz rozważenie form pomocy kredytowej na spłaty i import w przyszłości) S. zaproponował dokładne omówienie ich z jego doradcą d/s ekonomicznych Schulmannem. Mam się z nim spotkać jutro. Kanclerz stwierdził jednak – przypominając swe zaangażowanie w sprawie kredytów od 1977 r. po dzień dzisiejszy – że w sprawie nowych kredytów musimy przede wszystkim rozmawiać z bankami. Jego możliwości wpływu są tu ograniczone.

S. poinformował, że otrzymał dziś list od Cartera z prośbą o informację o stanowisku Kanclerza wobec wydarzeń w Polsce, w którym Carter sugeruje

także udzielenie przez kraje Zachodu pomocy ekonomicznej Polsce¹¹⁴. W odpowiedzi potwierdzającej dotychczasowe stanowisko będzie chciał także zwrócić uwagę Cartera na konieczność zwiększenia pomocy USA dla Polski, która w porównaniu z RFN jest dotychczas niewielka. Zwrócił przy tym uwagę, że obietnice obecnie dawane przez Cartera mogą być później trudne do zrealizowania ze względu na opory w Kongresie.

Schmidt sugerował natomiast przemyslenie przez nasze kierownictwo przystąpienia do MFW, jeśli nie byłoby zasadniczych przeciwwskazań politycznych dla tego kroku. Rozumie, że tej decyzji nikt nie podejmie obecnie, ale – jego zdaniem z uwagi na fakt, że trudności płatnicze Polski będą występować przez wiele lat – krok ten celowy byłby nawet za 2–3 lata. W przypadku członkostwa w MFW nie widzi większych trudności w udzieleniu Polsce przez tę organizację odpowiednich wysokich kredytów na korzystnych warunkach. Ze względów psychologicznych byłoby również lepiej, gdyby Polska otrzymała pomoc z „anonimowej międzynarodowej organizacji”, a nie z kilku poszczególnych krajów kapitalistycznych, tym bardziej z RFN.

S. wspomniał także, że mimo podtrzymania przez banki gotowości udzielenia kredytu 1,2 mld nie są one wolne od obaw, czy Polska w nowej, gorszej dla siebie sytuacji wywiąże się z zobowiązań płatniczych. W tej sytuacji rozmowa o nowych kredytach będzie trudna.

Kanclerz prosił mnie o wyjaśnienie „dla jego prywatnej wiadomości”, jak oceniamy rolę Wyszyńskiego w obecnej sytuacji i czy kościół w Polsce wiąże z nią jakieś oczekiwania. W odpowiedzi poinformowałem o stanowisku kościoła wychodzącym z polskiej racji stanu.

Schmidt zgadzał się z moją krytyką głosów opozycji oraz spekulacji nt. interwencji radzieckiej w Polsce. Tłumaczył, że muszą reagować na to wskazując na zasadniczą wagę stabilności sytuacji polskiej bez użycia siły dla utrzymania i kontynuowania procesu odprężenia. Ingerencja z zewnątrz oznaczałaby bowiem całkowite zerwanie tego procesu. W tym kontekście pytał mnie, dlaczego postulujemy wyciszenie tych głosów. W odpowiedzi wskazałem na fakt, że ZSRR nie ma żadnych zamiarów i intencji ingerowania w nasze sprawy, ale spekulacje godzą w jego autorytet i poddają w wątpliwość radziecką politykę pokoju i odprężenia. Stąd mogą powstać sugestie, byśmy jak najszybciej, niezależnie od środków, rozwiązali sytuację, a to nie pomogłoby nam w konsekwentnych staraniach o używanie wyłącznie środków politycznych. Kanclerz wykazywał pełne zrozumienie i stwierdził, że ponieważ w najbliższym czasie

¹¹⁴ Mowa o listach, jakie prezydent Carter wystosował 27 sierpnia do kanclerza RFN, premier Wielkiej Brytanii i prezydenta Francji; w sprawie odpowiedzi udzielonej przez Thatcher zob. dok. nr 199.

w toku kampanii wyborczej będzie musiał ustosunkować się do spraw polskich, zamieści w swej wypowiedzi następujące tezy:

- nie wolno mieszać się w wewnętrzne sprawy Polski,
- nadzieja, że rozwiązanie zostanie osiągnięte bez użycia siły,
- ocena, że wolą przywódców Polski jest również doprowadzenie do rozwiązania bez użycia siły,
- oczekiwanie, że strajkujący nie będą chcieli poprzez swoje stanowisko „sprowokować konieczności użycia siły”.

Ponadto S. będzie podkreślał znaczenie przywrócenia spokoju i stabilizacji w Polsce dla pokoju i odprężenia w Europie i na świecie.

/-/ Chyliński

AMSZ, ZD 29/82, w. 8, t. 70

140

*28 sierpnia, szyfrogram wiceministra Kułagi (z Nowego Jorku)
o rozmowie z sekretarzem generalnym ONZ*

T a j n e
Do rąk własnych

Szyfrogram Nr 2476/III
z Nowego Jorku, nadany 28.08.80, g. 20.40

Czyrek

Dłuższa rozmowa z Waldheimem.

Przedstawiliśmy mu sytuację w Polsce, zaznaczając rolę i wysiłki kierownictwa politycznego rozładowania napięć społecznych. Podkreśliliśmy, że są to wyłącznie polskie wewnętrzne sprawy, do których nikt nie powinien się mieszać.

W tym kontekście oceniliśmy jako w najwyższym stopniu niewskazane posunięcia Blancharda wyjazdu swojego czy wysłannika delegacji MOP do Warszawy. Waldheim zgodził się z tym i powiedział, że porozmawia z Blanchardem.

Waldheim wyraził uznanie dla starań władz, dla „powściągliwej i elastycznej polityki”, by uspokoić sytuację drogą negocjacji. Podziela opinię, że wszelkie ingerencje z zewnątrz są niewskazane. Rozumie, iż napięcia mają podłoże

w trudnościach ekonomicznych, o których szczerze mówił mu Tow. Gierek w czasie wizyty w Warszawie¹¹⁵. Wierzy w możliwość rozładowania napięcia.

Prosił o przekazanie pozdrowień i wyrazów szacunku dla Tow. Gierka, dla kierownictwa kraju. Ceni sobie wysoko fakt, że „został włączony do tych osób, które są bezpośrednio informowane” przez Polskę. Pragnie zachować kontakt.

Ponownie wyraził uznanie dla działań Polski w ONZ i na arenie międzynarodowej. Jego zdaniem w ogólnej sytuacji nie nastąpią istotne zmiany przed amerykańskimi wyborami, lecz kontakt radziecko-amerykański zostanie wznowiony. Potwierdził podjęcie misji doprowadzenia do rozmów wietnamsko-tajlandzkich, które powinny się odbyć na początku września br.

/–/ Kułaga, Frelek

AMSZ, ZD 29/82, w. 12, t. 106

141

28 sierpnia, protokół posiedzenia BP KC PZPR w sprawie oświadczenia władz ZSRR na temat sytuacji wewnętrznej PRL

Protokół Nr 27

z posiedzenia Biura Politycznego KC PZPR 28 sierpnia 1980 r.

Obecni ttow: E. Gierek, H. Jabłoński, Z. Grudzień, W. Jaruzelski, S. Kania, A. Karkoszka, S. Kowalczyk, W. Kruczek, S. Olszowski, J. Pińkowski, A. Werblan; z-cy czł. BP ttow: J. Waszczuk, E. Wojtaszek, członek Sekretariatu KC tow. Z. Kurowski

Nieobecni ttow: M. Jagielski, K. Barcikowski, A. Żabiński, Z. Zieliński

Porządek dzienny

Aktualna sytuacja społeczno-polityczna w kraju

Tow. Z. Kurowski

Strajk obejmuje coraz nowe województwa i zakłady. Wzrasta napięcie w Warszawie (WSK, MZK). Aktyw obawia się, że nie da się panować nad

¹¹⁵ Sekretarz generalny ONZ przebywał z wizytą w Polsce 10–13 lipca 1977 r.; zob. PDD 1977, dok. nr 203.

składami komitetów solidarnościowych. Nasila się krytyka Komitetu Centralnego i pytania, jak rozwiążemy sytuację.

Tow. E. Gierek

Ambasador Aristow złożył w imieniu kierownictwa oficjalne oświadczenie wyrażające zaniepokojenie rozwojem sytuacji w Polsce. Uważają, że nasza kontrofensywa jest mało skuteczna, nie widać działania aktywu, ton prasy samooskarżycielski lub obronny. „Na Wybrzeżu zachodnich dziennikarzy, którzy jeszcze podjudzają^a. Dziwią się, że do tej pory nie zamknęliśmy granicy z Zachodem. Zapytał, jakie widzimy rozwiązanie i jakie działania podejmiemy. Powiedział, że dzisiejsza sytuacja w Polsce przypomina rok 1921 w ZSRR – walkę bolszewików z anarchosyndykalistami i stosunek do tej kwestii Lenina. Ton wypowiedzi był dość kategoryczny, brzmiał jak ostrzeżenie, że grozi niebezpieczeństwo.

Odpowiedziałem, jakie działania podejmujemy, i podkreśliłem, że środkami politycznymi działamy coraz skuteczniej, jak też podejmujemy działania polityczne połączone z sankcją administracyjną oraz administracyjno-represyjne. Uważamy, że gdybyśmy wyprowadzili na ulice wojsko, osiągnęlibyśmy niewiele, a krew przelali. Mamy doświadczenie z 1956 r. i innych lat, kiedy wiele z wyprowadzonych na ulice czołgów zostało spalone, że żołnierz w czołgu jest skuteczny, tylko gdy strzela. To są Polacy i dziś nawet nie wiemy, czy żołnierze strzelaliby do robotników. Nastawiamy się na mobilizowanie aktywu, wyjaśnianie, uspokajanie. Fala strajków ma różną siłę w poszczególnych regionach kraju. Podkreśliłem, że osobiście nie widzę obecnie możliwości zastosowania innych środków, niż stosujemy.

Jestem zbulwersowany tonem tego oświadczenia. Informuję Was o tym, abyście wiedzieli, jaka jest ocena towarzyszy radzieckich i nie tylko ich.

Towarzysze S. Kania i S. Olszowski przeprowadzili rozmowy z ttow: Jagielskim i Barcikowskim, proszę o poinformowanie.

Tow. S. Kania

Komitet strajkowy w Gdańsku przypiera naszą komisję do muru w sprawie zasadniczej, czyli związków zawodowych. Należy się liczyć z apelem o solidarność z Gdańskiem wyrażaną również w innych formach niż strajk.

Uważamy, że w tej głównej kwestii należy demonstrować nasze zainteresowanie odnową ruchu związkowego, ale konkretne. Dziś wystąpi w TV Jankowski. Przychodzi czas, aby stanowczo, jednoznacznie, publicznie powiedzieć, gdy rozmowy zostaną przerwane, że nie pójdziemy na tworzenie nowej organizacji. Jeśli dziś zgodzimy się na związki zawodowe, to za miesiąc będziemy musieli

zgodzić się na nową organizację studencką. Przy takim usztywnieniu stanowiska potrzebne są też nowe inicjatywy. Proponuje się wrócić do idei z 1972 r. utworzenia odrębnego związku stoczniovców w ramach dotychczasowej struktury. Od dołu wywołać inicjatywę przekształcania komitetów strajkowych w komisje robotnicze i przeprowadzenia wyborów do rad. Gdyby te inicjatywy się powiodły, zobaczymy, co robić dalej.

Podjęmuje się też działania mające w granicach rozsądku pogorszyć sytuację (np. zaopatrzeniową) strajkujących, jak też podejmuje działania ograniczające.

Tow. S. Olszowski

Nie mam wiele do dodania do tego, co już powiedział tow. Kania. Myślę, że jeśli te inicjatywy, o których wspomniał, nie dadzą rezultatu, trzeba będzie podjąć ostrzejsze działania. Do dnia dzisiejszego w Gdańsku i w Szczecinie rozmowy są utrzymywane, ale jeśli zaostrzymy działania, mogą zostać zerwane. Wtedy powstaje pytanie: czy mamy dość siły do ataku propagandowego (nie o ludzi chodzi). Można też zdecydować się wtedy na opublikowanie oświadczenia. Mamy do czynienia z falą sił antysocjalistycznych i plena KC nic nie rozwiążą. Czasu mało. Trzeba ocenić rezultaty dzisiejszych i jutrzejszych rozmów na Wybrzeżu, jeśli nic nie dadzą, pomyśleć nad zmianą naszych działań. Uważam, że powinniśmy utrzymywać kontakt z sojusznikami (nie tylko I sekretarz), radzić się.

Tow. S. Kania

Czy tow. Olszowski mógłby dziś wystąpić w TV?

Tow. S. Olszowski

Dziś za wcześnie, zaczekajmy do jutra.

Tow. S. Kania

Strajk się rozlewa po kraju. Środki propagandy ciągle tylko o tym informują, bez komentarzy. A potrzebny jest ton ostrzejszy, ostrzegający, że cierpliwość władzy jest na wyczerpaniu.

Tow. H. Jabłoński

Odpowiedź udzielona tow. Aristowowi była prawidłowa. Ale jest prawdą, że nasze działania polityczne rozwijają się bardzo ślamazarnie. To budzi u przyjaciół wątpliwości, zresztą w nas też. Ostatnio są elementy pozytywne – wystąpienia w TV Wojny, Rakowskiego, Jagielskiego – ale to wszystko za mało.

Jagielski mówi tonem pertraktującego i nie możemy mieć o to pretensji, bo taka jest jego rola, ale to, co robią środki masowego przekazu, to wiatr w żagle przeciwnika. Ciągłe podkreślają, jaki to ład, porządek, jaka troska o mienie, ale ani słowa, jakie to niepowetowane straty. A trzeba ich obnażać, nawet zrobić wywiad z tym lajdakiem Wałęsą, który oświadczył, że nawet 5 lat mogą strajkować. Może towarzysze z propagandy obrażą się na mnie, ale ja też jestem na nich obrażony za ten ton niemal gloryfikacji przeciwników. Trzeba uświadamiać społeczeństwu, że przedłużający się strajk będzie powodował trudności w zaopatrzeniu, bo zapasy się kurczą. Trzeba zmienić ton propagandy kajania się na ofensywny. Jestem za wnioskami ttow: Kani i Olszowskiego.

Tow. S. Kania

Ponieważ główny ciężar działań przenosi się na propagandę, proponuję powołać zespół na czele z ttow: Olszowskim, Werblanem i Waszczukiem, który doraźnie, operatywnie będzie kierował propagandą. Ponadto powołać jeszcze dziś zespół kilkunastu ludzi pióra, którzy natychmiast zaczną pisać komentarze, teksty polemiczne. Nie wszystkie zjawiska można uznać za antysocjalistyczne. Każdy dziennik telewizyjny musi być przeglądany. Nie można dopuszczać do takich oświadczeń w TV, jakie miał Rakowski, że „strajki obudziły w nim wielkie nadzieje”.

Z województw sygnalizują, że pogłębiają się braki materiałowo-surowcowe i w bliskim czasie mogą być postoje z tego tylko powodu. Niektórzy proponują rozważyć wprowadzenie wolnych sobót do końca roku. Koncepcja ta nie jest dobra, ale można dać wojewodom upoważnienie, aby tam, gdzie będzie taka konieczność wynikająca z braku zaopatrzenia, godzić się na nią.

Tow. A. Karkoszka

Zgadzam się z wnioskami tow. Kani i Jabłońskiego. Słuszne powołanie zespołu kierującego propagandą, a szczególnie pilnowanie DTV. Jest ogromne zapotrzebowanie na audycje typu „Trybuna Obywatelska”, na wystąpienia członków kierownictwa partii i rządu. Należy zmienić styl komunikatów z posiedzeń prezydium rządu. Szybko publikować i komentować podejmowane decyzje.

W Warszawie organizują wielką akcję na rzecz solidarności z Gdańskiem. Jest obawa o MZK. Robimy duże wysiłki, aby opanować.

Tow. A. Werblan

Zgadzam się z ocenami, propozycjami i odpowiedzią daną Aristowowi.

Oświadczenie jest w zasadzie uzgodnione z ZSL i SD. Proszą, aby się mogli wypowiedzieć co do czasu, w jakim ma być opublikowane. Pracujemy też nad uzyskaniem publicznego oświadczenia ze strony grupy intelektualistów Wydziału I PAN.

Propaganda – trudno, aby była jednolita dla całego kraju. Np. wystąpienie Wojny w kraju na ogół przyjęto dobrze, a w Gdańsku źle, a Rakowskiego odwrotnie. Pajestka uważa, że większy nacisk w propagandzie na Wybrzeżu może pomóc w rozmowach.

(Tow. E. Gierek wychodzi z posiedzenia, aby przyjąć amb. Francji)

Tow. J. Pińkowski

Obecnie realizujemy takie stanowisko – nie zrywać rozmów, negocjować, odpowiedni ton propagandy, aby ich nie drażnić. Ale takie działanie polityczne powinno uwzględniać zarówno rozmowy, jak i ostrą walkę polityczną. Dlatego ton propagandy musi być ostry i silny jak artyleryjski ostrzał.

Potrzebne pozyskanie poparcia nie tylko intelektualistów, ale też kolektywów robotniczych. Nie wszyscy strajkują, a strajki wywierają skutek na wszystkich i na wszystkich sprowadzają groźbę. Trzeba wyjaśnić szeroko, na czym polega istota sporu o związki zawodowe – czego chcą oni, jakie jest nasze stanowisko, na czym ma polegać odnowa ruchu. Ale my tylko o tym mówimy, a nic nie robimy. Jutro powinny być mocne komentarze w RTV, a na sobotę szykować oświadczenie. Powrót do „Trybuny Obywatelskiej” to słuszne. Wolne soboty – z tym ostrożnie, bo będzie powszechny nacisk. W innych KS pracują po 8,5 godz., a soboty są wolne, efektywny czas pracy nie zmniejsza się. Trzeba wszechstronnie przeanalizować ten problem.

Tow. Z. Grudzień

Sytuacja w podstawowym przemyśle jest dobra. Ale z rozmów wynika, że kraj zmierza do tragedii narodowej i może się skończyć, jak mówił Aristow. Może wystąpić z apelem do członków partii pod hasłem: „Komuniści wystąp!” Kooperacja jest coraz gorsza, zapasy na wyczerpaniu. Nie miejmy złudzeń, trzeba być przygotowanym na najgorsze. Dlatego trzeba zwrócić się do partii.

Tow. S. Olszowski

Zgadzam się ze stanowiskiem tow. Pińkowskiego w sprawie wolnych sobót.

Proponuję, aby do zespołu kierującego propagandą dołączyć tow. K. Rokoszewskiego. Nacisk propagandowy zacząć od jutra.

Tow. W. Kruczek

Siły antysocjalistyczne nacierają, rujną gospodarkę, a my robimy niewiele. Wystąpili Wojna, Rakowski, ale to za mało. Ton w propagandzie to tłumaczenie się, jakbyśmy przez te lata nic nie robili, tylko błędy wymyślali.

Tow. Z. Kurowski

Jesteśmy w przededniu strajku generalnego. Jeśli do tego dojdzie, trzeba, aby wyprzedzająco opracować plan działań na taką okoliczność.

Mamy z niektórych KW propozycje, o czym mówić w propagandzie. Po imieniu trzeba pokazywać, obnażać tych, którzy kryją się za plecami robotników, to pozwoli mobilizować partię. Trzeba pokazywać nie tylko niepokój Zachodu tym, co się u nas dzieje, ale i to, że działa dywersyjnie.

Tow. J. Waszczuk

Zgadzam się, że potrzebne jest nasze jasne stanowisko, jasna linia polityczna. Sytuacja jest na tyle poważna, że nakazuje ostrzejszą ofensywę, pokazanie celów walki politycznej, konieczności obrony zdobyczy socjalizmu. To prawda, że propaganda dźwiga główny ciężar tej walki, ale nie można przeceniać roli środków masowego przekazu. Duże znaczenie będzie w tej walce miała działalność ofensywna całej partii, jej aktywu. Uważam, że należy przyjąć taktykę proponowaną przez tow. Kanię. Jeśli kolejne kompromisowe propozycje zostaną odrzucone, powiedzieć o tym publicznie, obnażyć, o co im chodzi, pokazać, że nie postulaty były celem. Nic nie wskazuje na to, że rozmowy dzisiejsze zakończą się pomyślnie.

Tow. W. Jaruzelski

Zgadzam się z wnioskami dotyczącymi propagandy. Główna jednak sprawa to zwrócenie się do partii i to nie z apelem. Trzeba, aby w województwach zbierać aktywność z udziałem członków kierownictwa i uświadamiać, że to walka kto-kogo i co grozi.

Tow. E. Gierek

Sytuacja jest złożona. Uważam, że trzeba wystąpić i otwarcie powiedzieć, kto jest kto. Trzeba porozumieć się z tow. Jagielskim i zapytać, jak przebiegają rozmowy (porozmawia z ttow: Jagielskim i Barcikowskim tow. Kania), i kierować nimi tak, aby winą za zerwanie ich obarczyć w odpowiednim momencie.

Ponadto trzeba:

– zaostriżyć blokadę Wybrzeża i wprowadzić stan zagrożenia w głównych ośrodkach, dziś w nocy przeprowadzić większe aresztowania;

– zastanowić się, czy jutro nie wydać polecenia, aby członkowie partii opuścili zakłady, które strajkują.

W propagandzie mocno podkreślać, że robotnicze postulaty już rozpatrzyliśmy i załatwiliśmy, postulatów ludzi wrogich socjalizmowi rozpatrywać nie będziemy.

Powoli zmieniać ton prasy. Mówić, że są sprawy, które można było zrobić lepiej, mocno bronić zdobyczy socjalizmu. Pojutrze ew. podać, że w niektórych zakładach robotnicy są terroryzowani.

Jeśli rozmowy zostaną zerwane:

– przeprowadzić wojewódzkie narady aktywu i uruchomić wszystkie organizacje masowe, zebrać pracowników KC, powiedzieć, jaka sytuacja, i rozesłać do województw.

Zastanowić się nie tylko nad mobilizacją sił partyjnych pod hasłem „komuniści, wystąp”.

W prasie dużo pisać nie tylko o błędach, ale o wielu sprawach pozytywnych – co uzyskała wieś, rodzina, o ochronie zdrowia, budownictwie mieszkaniowym, pozycji Polski w świecie.

Nie wykluczam też swojego ostatniego, nie ostatniego, a trzeciego, kolejnego przemówienia do wszystkich warstw narodu, nawet z dramatycznym apelem pod hasłem obrony socjalizmu.

Tow. H. Jabłoński

Poza wielką propagandą trzeba też mówić o zwykłych sprawach, że strajki będą pogłębiały braki masła, mleka, chleba.

Wystąpienie tow. S. Olszowskiego w TV dziś lub jutro, w zależności od sytuacji.

Tow. Z. Grudzień

Zwrócić się szczególnie do kobiet.

Tow. E. Gierek – odczytuje i tłumaczy na żywo list od prezydenta Francji¹¹⁶.

B.Ł.¹¹⁷

AAN, KC PZPR, V/159 (*druk: PZPR a Solidarność, dok. nr 20*)

¹¹⁶ Prezydent Francji zachęcał w liście do wprowadzenia wewnętrznych reform i samodzielnego (bez zewnętrznej interwencji) przezwyciężenia kryzysu.

¹¹⁷ Protokoły posiedzeń zamieszczonych w dok. nr 141 i 151 sporządziła Bożena Łopatniuk.

142

*29 sierpnia, szyfrogram ambasady w Pradze
o działaniach władz czeskosłowackich
w sprawie bezpieczeństwa placówki*

T a j n e

Szyfrogram Nr 2488/III
z Pragi, nadany 29.8.1980, 08.00

N a p i e r a j

W dniu 28.8 zadzwonił do ambasady wiceminister spraw wewnętrznych CSR Kowacz oświadczając, że w razie jakiegokolwiek akcji przed ambasadą udzieli natychmiastowej pomocy. Są do tego przygotowani. Od wczoraj wieczór w niedalekiej odległości od ambasady znajduje się radiowóz milicyjny. W Mielniku komenda milicji otrzymała polecenie dyżurów celem ochrony polskich grup.

W Prunerzowie 27.8 miał miejsce incydent, w czasie którego jeden robotnik po spożyciu alkoholu nawoływał do poparcia strajkujących na Wybrzeżu. Decyzją kierownictwa budowy został odesłany do kraju.

/-/ Szewczyk

AMSZ, ZD 29/82, w. 16, t. 130

143

*29 sierpnia, szyfrogram ambasadora w Hadze
o rozmowie z ministrem spraw zagranicznych Holandii*

T a j n e
P i l n e

Szyfrogram Nr 2509/III
z Hagi, nadany 29.8.80, 9.50

C z y r e k

Zgodnie z rozmową z Wami złożyłem wizytę ministrowi SZ Van der Klaauw, przekazałem mu ocenę sytuacji w kraju i założenia polityki rządu, zgodnie z instrukcją.

Van der Klaauw, wyrażając zaniepokojenie rozwojem sytuacji¹¹⁸, z uznaniem wyrażał się o polityce partii i rządu, które rozsądnie dążą do rozwiązania problemów. Podkreślił, że stanowisko rządu holenderskiego zakłada nie mieszanie się w sprawy polskie, nieskładanie żadnych oświadczeń, które mogłyby wpłynąć na zaostrzenie sytuacji. Liczą, że i inne państwa nie będą w żadnej formie mieszać się w te sprawy. Pełni uznania dla naszej polityki zagranicznej liczą na dalszy bliski dialog i na kontynuowanie polityki odprężenia i współpracy dla dobra Europy. Gotowi do dalszego pogłębiania współpracy dwustronnej, w tym i gospodarczej, i rozważają nasze ewentualne postulaty w tej sprawie.

Van der Klaauw prosił o przekazanie Wam serdecznych życzeń w związku z objęciem stanowiska ministra i podziękowań Tow. Wojtaszkowi, z którym współpracę bardzo sobie cenił. Proponuje spotkanie z Wami na sesji ONZ w dniach 22–27 września.

/–/ Bartoszek

AMSZ, ZD 29/82, w. 6, t. 51

144

*29 sierpnia, szyfrogram ambasadora w Brukseli
w sprawie ewentualnego przyjazdu do Polski
sekretarza generalnego Światowej Konfederacji Pracy*

T a j n e
Natychmiast

Szyfrogram Nr 2490/III
z Brukseli, nadany 29.8.80, g. 10.30

Pawlak – Fekecz

Jan Kułakowski, sekretarz generalny Confederation Mondiale du Travail, zwrócił się o wydanie mu wizy „od ręki”. Chce przyjechać do Polski w sobotę 30 bm. 3.9 na Biurze Konfederacji będą omawiać sytuację w Polsce.

¹¹⁸ Szyfrogramem z 4 grudnia ambasador w Hadze informował: „Sytuacja w Polsce jest przedmiotem dużego zaniepokojenia zarówno kół politycznych, jak i części społeczeństwa, w tym Polonii. Olbrzymia kampania propagandowa wokół «groźby interwencji radzieckiej» odwraca uwagę od naszych trudności i problemów wewnętrznych, odsuwa na dalszy plan pojawiające się dość szeroko głosy wskazujące na brak rozsądku i odpowiedzialności wśród niektórych działaczy «Solidarności»”; AMSZ, ZD 29/82, w. 6, t. 51.

Po ostatnim pobycie w Polsce K. w radio obiektywnie komentował sytuację w naszym kraju. Proponuję wydać wizę¹¹⁹.

/–/ Osmański

AMSZ, ZD 29/82, w. 3, t. 25

145

*29 sierpnia, szyfrogram ambasadora w New Delhi
o rozmowach w MSZ Indii w sprawie sytuacji w Polsce*

Tajne

^hNatychmiast ^cPilne^c

Szyfrogram Nr 2489/III
z New Delhi, nadany 29.8.80, g. 11.20

Czyrek

28 bm. przyjął mnie kierownik tut. MSZ – Sathe. Po wysłuchaniu mojej relacji stwierdził:

– Rząd Indii i premier I. Gandhi z uwagą śledzą wydarzenia w zaprzyjaźnionej Polsce.

– Rząd z sympatią popiera wszelkie kroki kierownictwa politycznego PRL przezwyciężenia kryzysu dla dobra kraju w interesie detente i kontynuowania normalnej współpracy międzynarodowej na rzecz umocnienia pokoju i bezpieczeństwa międzynarodowego.

W imieniu rządu Sathe przyjął do wiadomości, że:

– wydarzenia w Polsce mają charakter ściśle wewnętrzny,

¹¹⁹ W odpowiedzi dyrektor Departamentu IV Janusz Fekecz przekazywał szyfrogramem z 29 sierpnia: „Nie zgadzamy się. Przyjmijcie formularze i zwlekajcie”; AMSZ, ZD 29/82, w. 3, t. 26. W rezultacie ambasada w Brukseli informowała szyfrogramem z 16 września: „Kułakowski przyjął odmowę ze zrozumieniem. Dla podtrzymania kontaktu zaprosili red. T. Mazowieckiego – przewodniczącego Komitetu Ekspertów MKS w Gdańsku. Proszą o poparcie w staraniu o paszport”; AMSZ, ZD 29/82, w. 3, t. 25.

– nowa polityka władz polskich zmierza do wdrożenia trwałych i jakościowo nowych zmian w życiu wewnętrznym.

Nawiązując do reperkusji na Zachodzie Sathe podkreślił, że Indie mają własne kłopoty i własne doświadczenia, w jaki sposób obce państwa wykorzystują wydarzenia wewnętrzne dla swoich celów politycznych poprzez rozpętywanie nieokiełznanej kampanii wrogości i nienawiści. Nie wymieniając Pakistanu i Chin, Sathe oświadczył, że Indie nie dopuszczają, by te czy inne problemy wewnętrzne stanowiły pretekst dla ingerencji obcych mocarstw dążących do osłabienia struktury państwa i jego integralności terytorialnej. Sathe wyraził przekonanie, że współpraca między Indiami i Polską będzie nadal rozwijać się we wszystkich dziedzinach na dotychczasowych zasadach przyjaźni i wzajemnego zrozumienia. Ma również nadzieję, że kontakty przywódców obu krajów będą kontynuowane. W imieniu rządu Sathe wyraził przekonanie, że kierownictwu PRL uda się przezwyciężyć obecne trudności, zapewnić spokój oraz stworzyć warunki dalszego rozwoju i wzrostu dobrobytu narodu polskiego.

Sathe z zadowoleniem zareagował na moje podziękowanie za rzeczowe w zasadzie informacje o sytuacji w Polsce w indyjskich środkach przekazu. Zaznaczył, że poza RiTV unikają raczej nacisków na prasę, lecz w tym przypadku – w ich ocenie – informacje na ogół były wyważone. Sathe powiedział, że program Indiry Gandhi obecnie jest bardzo napięty, lecz gotowa jest mnie przyjąć natychmiast, jeśli rząd PRL uzna, że jest to konieczne z uwagi na sytuację.

Na zakończenie Sathe zwrócił uwagę, że w porcie gdańskim znajdują się dwa statki indyjskie. Prosi nasze władze o zapewnienie opieki załogom.

Dla Was: 15 bm. na przyjęciu z okazji dnia niepodległości rozmawiałem z Indirą Gandhi i ogólnie zapoznałem ją z sytuacją w kraju. Sathe zapewnił mnie, że natychmiast przekaże Indirze Gandhi relację z rozmowy ze mną.

/-/ Czapla

AMSZ, ZD 29/82, w. 12, t. 103

146

*29 sierpnia, szyfrogram ambasady w Luandzie
o zainteresowaniu sytuacją wewnętrzną Polski*

T a j n e
P i l n e

Szyfrogram Nr 2528/III
z Luandy, nadany 29.8.80, 12.30

Wojtaszek – Czyrek

28 bm. na wniosek amb. Kuby spotkałem się z ambasadorami KS w Angoli. Obecni również szefowie Kubańskiej Misji Wojskowej, członkowie KC Kuby.

Przedstawiłem, zgodnie z Waszą 7596¹²⁰, aktualny obraz sytuacji w Polsce, prosząc zarazem o aktywną pomoc w dementowaniu tendencyjnych opinii zachodnich.

Amb. radziecki uznał, iż władze PRL słusznie robią, że w warunkach napiętej sytuacji przyjmują ze zrozumieniem socjalne postulaty strajkujących.

29 bm. zaprosił mnie na rozmowę sekretarz KC MPLA d/s zagranicznych – Mbinda.

Po mojej informacji stwierdził:

1. KC MPLA wysoko ocenia rozwagę polskiego kierownictwa w rozwiązywaniu problemów społeczeństwa poprzez dialog i szeroką dyskusję w partii. Tym samym zawiedzeni zostali liczni działacze KK.

2. Kierownictwo LRA z prawdziwym zadowoleniem i z wdzięcznością przyjmuje fakt oficjalnego poinformowania partii i rządu Angoli o przebiegu i złożoności sytuacji w Polsce.

3. Rząd LRA nie informował dotąd społeczeństwa Angoli na podstawie różnych światowych komentarzy, gdyż oczekiwał na informację oficjalną władz polskich. Zaproponował, aby teraz strona polska przekazała tekst informacji do KC z przeznaczeniem dla prasy angolskiej.

Na tle dotychczasowych rozmów z przedstawicielami kierownictwa partii i rządu LRA można skonstatować, że zainteresowanie sytuacją w Polsce jest wyraźne, a troska o pozytywne rozwiązanie, o nieutrącenie niczego z ideologicznych i politycznych podstaw socjalizmu – szczerza¹²¹.

¹²⁰ Dok. nr 132.

¹²¹ Szyfrogramem z 28 sierpnia radca ambasady w Luandzie Janusz Karski informował: „Zostałem dziś przyjęty przez prezydenta Santosa. Prosił o wyjaśnienie aktualnej sytuacji w Polsce, jej podłoża i postulatów strajkujących oraz koncepcji normalizacji.

Kierownictwo LRA stoi w obliczu wyborów do zgromadzenia ludowego (11 listopada) i przed I Kongresem MPLA (10 grudnia). Stąd pewna obawa naszych przyjaciół przed ew. wykorzystaniem elementów „polskiego lata” przez przeciwników socjalistycznej drogi rozwoju LRA, zwłaszcza na kongresie partii.

/–/ Karski

AMSZ, ZD 29/82, w. 10, t. 87

147

*29 sierpnia, szyfrogram ambasadora w Budapeszcie
o węgierskich reakcjach na wydarzenia w Polsce*

Tajne

Specjalnego znaczenia

Szyfrogram Nr 2521/III
z Budapesztu, nadany 29.8, g. 15.15

Czyrek

W aktywie centralnym Zw. WRL szeroko komentowana jest sytuacja w Polsce. Wyraża się duże zaniepokojenie rozwojem sytuacji, a zwłaszcza rozszerzeniem się strajków na różne rejony kraju. W rozmowie z przedstawicielem naszej ambasady odpowiedzialny działacz CRZZ WRL stwierdził między innymi:

[...] Zapytał, co na to 3-milionowa rzesza członków PZPR. [...] Zapytał wprost: czy w aparacie związkowym pozostaną członkowie PZPR?”. W kolejnym szyfrogramie, z 3 września, radca Karski przekazywał: „Zamierzam 5 bm. spotkać się w ambasadzie KS celem przedstawienia ustaleń kończących sytuację w kraju. Proszę o odwrotną decyzję”; AMSZ, ZD 29/82, w. 10, t. 87. Dyrektor Turbański odpowiadał szyfrogramem z 4 września: „Mamy wątpliwości, czy na podstawie ^hposiadanych^h *‘siłą rzeczy skrótowej’* informacji z kraju jesteście w stanie w pełni naświetlić nadal złożoną sytuację, a zwłaszcza treść podpisanych porozumień. Jeśli nie zaangażowaliście się w termin 5 bm., odkładajcie takie spotkanie, koncentrując się na kontaktach indywidualnych. Nie przeprowadzajcie bez instrukcji Centrali oficjalnych rozmów w powołaniu się na polskie kierownictwo i nie wyrażajcie w jego imieniu oceny i stanowiska [w] kraju urzędowania. W prowadzonych rozmowach podkreślajcie nasze pryncypia polityczne: socjalistyczny charakter Polski, utrzymanie przemian w naszych ramach ustrojowych, wierność naszym soюзom, fundamentalne znaczenie przyjaźni i współpracy z ZSRR, ciągłość w realizacji naszej skoordynowanej w ramach UW polityki zagranicznej”; AMSZ, ZD 29/82, w. 10, t. 88.

1) Największą groźbą dla socjalizmu jest wadliwe działanie związków zawodowych.

2) Mamy bogate doświadczenie z roku 1956 oraz doświadczenia z zakresu umacniania ruchu związkowego. Jesteśmy gotowi przekazać je polskim towarzyszom. Mogą one posłużyć Polsce w przezwyciężeniu napiętej sytuacji przez umocnienie ruchu związkowego i stworzenie z tego ruchu współodpowiedzialnego za losy kraju, silnego partnera współdziałającego z partią w rozwiązywaniu wszystkich trudnych problemów¹²².

3) Gotowi jesteśmy do konsultacji na wszystkich szczeblach z ogniwami związkowymi na tematy, które służyłyby umocnieniu polskiego ruchu zawodowego i zyskaniu poparcia dla programu związkowego ze strony ludzi pracy. Chętnie przyjmiemy lub wyślemy delegacje robocze celem przekonsultowania najpilniejszych problemów i dostarczymy wszelkie materiały z naszej działalności.

Uzgodniono w kierownictwie związkowym, że członek BP WSPR, sekretarz generalny Gaspar przeprowadzi rozmowę telefoniczną na te tematy z Jan-kowskim. Szerokie opracowanie o działalności węgierskich z.z. nasza ambasada przesłała do zainteresowanych towarzyszy w kraju w maju 1980 r.

/-/ Pietrzak

AMSZ, ZD 29/82, w. 4, t. 27 (druk: Przed i po 13 grudnia, dok. nr 10)

¹²² W kolejnym szyfrogramie, z 29 sierpnia, ambasador w Budapeszcie informował: „Wczoraj Węgrzy nie wypuścili 7-miu dysydentów chcących wyjechać do Gdańska, zabierając im paszporty. Wśród nich był syn Rajka. Ponieważ był to pierwszy wypadek niewypuszczenia, decyzję podejmowało KC. Węgrzy oceniają, że elementy dysydenckie zaktywizowały się, dlatego też zwracają szczególną uwagę. Gospodarze podają, że zwiększyły się podania o paszport wśród młodzieży z chęcią wyjazdu do Polski. Także przeciwdziałają. Nastroje w społeczeństwie bez zmian. Informacja środków masowego przekazu obiektywna”; AMSZ, ZD 29/82, w. 4, t. 27.

148

*29 sierpnia, szyfrogram ambasadora w Kolonii
o opiniach prezesa rady nadzorczej koncernu Kruppa*

Tajne
Do rąk własnych

Szyfrogram Nr 2553/III
z Kolonii, nadany 29.8.80, g. 15.30

Czyrek

Z rozmowy Kutylły z Beitzem.

1. Sam B., a także wielu jego kolegów z czołówki kół przemysłowych RFN jest bardzo „zatroskanych” rozwojem sytuacji w Polsce. Niezależnie od przyczyn obecnego stanu rzeczy uważają, że żądania strajkujących są pozbawione realizmu zarówno ekonomicznego, jak i politycznego. Istnieją poważne obawy, że ten brak realizmu może doprowadzić do chaosu i zmusić do użycia siły. Powszechna jest też opinia, że radzieccy nie mogą sobie pozwolić na przedłużanie obecnej sytuacji oraz zrealizowanie wszelkich postulatów. Użycie jednak siły – B. zakłada, że byłaby to tylko siła wewnętrzna – zostanie na Zachodzie ocenione jako działanie pod naciskiem radzieckim oraz spowoduje bardzo skomplikowaną sytuację „biernego oporu” w Polsce. Byłoby również ciosem dla polityki odprężenia i współpracy „cofającym Europę do lat pięćdziesiątych”. Zdaniem B. błędem było dopuszczenie do „utworzenia eksplozywnej mieszanki w postaci pozbawionych braku realizmu robotników, dysydentów i kościoła”. B. wyrażał nadzieję, że uda się wytłumaczyć strajkującym niebezpieczeństwo dla całego kraju wynikające z ich żądań.

2. Zdaniem B. istnieje i korzystny klimat, i powszechne przekonanie o konieczności udzielenia pomocy Polsce. Wychodzi on z tezy, że „aby robotnik dobrze pracował, musi mieć co jeść i dlatego w pierwszym rzędzie winna to być pomoc zapewniająca stabilne zaopatrzenie w żywność. Kredyty powinny być ponadto udzielone w jakiejś „międzynarodowej formie”, a nie przez poszczególne kraje oraz na warunkach „zapewniających ich właściwe wykorzystanie”. B. zdaje sobie sprawę, że jest to swego rodzaju – jak stwierdził – „ingerencja w samodzielne decyzje Polski”, ale z jego rozeznania wynika, że jacykolwiek kredytodawcy będą się tego domagać¹²³.

¹²³ Minister finansów Marian Krzak polecał ambasadorowi w Kolonii szyfrogramem z 10 września: „Proszę uprzejmie Towarzysza Ambasadora o przeprowadzenie rozmów (Kancierz, Lambsdorff oraz Friderichs) w sprawie przyspieszenia podpisania umów kredytowych z Bankiem Handlowym. W czasie ostatnich rozmów

B. prosił o przekazanie, że jeśli będziemy sobie tego życzyć, gotów jest do podjęcia możliwych dla niego działań.

/-/ Chyliński

AMSZ, ZD 29/82, w. 8, t. 70

149

*29 sierpnia, szyfrogram ambasadora w Phnom Penh
o reakcji władz Kampuczy na wydarzenia w Polsce*

T a j n e

Do rąk własnych

Szyfrogram Nr 2567/III
z Phnom Penh, nadany 29.08.80, g. 18.00

Czyrek

1. W tut. MSZ odbyła się poufna narada kierownictwa i dyr. departamentów. Prowadzący naradę (prawdopodobnie min. Hun Sen) poinformował zebranych o sytuacji w Polsce, określając jako źródło niepokojów wrogie ośrodki zagraniczne i propagandę radiową tych ośrodków¹²⁴. Dyskretnie wyjaśniamy, kto prowadził naradę.

2. Wiceministrowi SZ Hor Mam Hongowi zabroniono wysłać syna na studia w Polsce pod pretekstem zasady niewysyłania studentów pojedynczo, a tylko w grupach. Zasada taka rzeczywiście istnieje.

/-/ Mikulicz

AMSZ, ZD 29/82, w. 15, t. 128

2/4 września Dresdner Bank proponował termin 26^hsierpnia^h „września^c”, a 5 września poinformował telefonicznie, że przesuwą termin podpisania na 10 października. Proszę więc o podjęcie starań utrzymania terminu 26^hsierpnia^h „września^c”; AMSZ, ZD 29/82, w. 8, t. 71.

¹²⁴ Szyfrogramem z 18 września ambasador w Phnom Penh przekazywał: „18 bm. zostałem poproszony do MSZ (Kong Korm). Rozmówca przedstawił prośbę rządu KRL nasilenia pomocy dla Kampuczy. Obszernie poinformowałem o sytuacji krajowej i otrzymanej szerokiej pomocy kredytowej ze strony ZSRR, NRD i CRS. Wyjaśniłem przyczyny, w tym personalne (zmiany w Komisji Planowania), dla których problem pomocy dla bratnich krajów posiada wiele obiektywnych złożoności. Obiecałem przekazać prośbę rządu KRL naszemu rządowi”; AMSZ, ZD 29/82, w. 15, t. 128.

150

*29 sierpnia, okólnik ministra spraw zagranicznych
w sprawie sytuacji wewnętrznej PRL*

Warszawa, dn. 29.VIII.1980 r.

T a j n e
dNATYCHMIAST^d

SZYFROGRAM Nr 7677^cSzefowie wszystkich placówek

I.^c 1. Sytuacja w kraju niestety nadal nie stabilizuje się. Strajki rozszerzają się przy występowaniu hasła solidarności ze strajkującymi z Wybrzeża.

2. Kierownictwo obraduje codziennie i podejmuje na bieżąco niezbędne decyzje. Będziemy Was o nich informować.

3. Fala strajkowa utrzymuje się w ramach zakładów pracy. Nie ma zakłóceń porządku publicznego.

4. Rozmowy z komitetami strajkowymi trwają. O ich przebiegu i rezultatach poinformował społeczeństwo przez radio i TV tow. Jagielski. Osiągnięto postępy, ale nie wystarczające dla kompromisowego uregulowania kwestii tzw. „wolnych związków zawodowych”.

5. ^hW części episkopatu krytykują stanowisko Wyszyńskiego, ale ^hRada Główna ^c*Episkopatu* podtrzymała ^c*w komunikacie* tezy ^hjego^h kazania ^c*Wyszyńskiego*, dodając potwierdzone przez II Sobór prawo wolnego zrzeszania się, oznaczające faktyczne poparcie dla postulatu wolnych związków zawodowych.

6. Narasta społeczne zniecierpliwienie i zmęczenie przedłużającą się sytuacją kryzysową. Aktywizują się ^c*też* wrogie elementy i tendencje. Pojawiają się ulotki, biuletyny, zarówno w imieniu komitetów strajkowych, jak i niezależne od nich.

7. Odnotowujemy rosnącą presję reakcyjnych ośrodków zagranicznych (^c*szczególnie* związki zawodowe, niektóre ruchy polityczne, ^c*część* prasy itp.).

II. Kierownictwo partii i rządu kontynuuje wysiłki zmierzające do znalezienia rozwiązania politycznego, ale w ramach zasad ustrojowych, jak też jedności ruchu związkowego. Nie możemy akceptować pluralizmu politycznego jako ustrojowej zasady.

Kierownictwo zaleciło:

- przekazywanie rzeczywistych ekonomicznych i społecznych skutków przeciągającego się strajku;
- demaskowanie wrogich nam sił aktywizujących się w związku ze strajkami;
- zwiększenie aktywności i ofensywności organizacji społeczno-politycznych (sojusznicze stronnictwa, związki zawodowe, organizacje kobiece i młodzieżowe).

Rząd podejmuje energiczne działania zmierzające do stabilizacji ^ha nawet pewnej poprawy ^h zaopatrzenia rynku i uregulowania spraw płacowych, przyspieszenia prac nad ustawą o związkach zawodowych ^hrozpatruje się zwołanie sejmu ^h. M.in. rząd zwrócił się do KS o przyspieszenie dostaw umownych oraz dodatkowych.

Proszę ambasadorów w Moskwie, Berlinie, Pradze, Budapeszcie, Sofii, by stosownie do przesłanych Wam instrukcji oddziaływać na przychylne i rychłe rozpatrzenie naszych prośb. Ambasadorzy w KK:

a) powinni dążyć do pogłębiania zrozumienia dla naszych działań zmierzających do politycznego rozwiązania kryzysu w ramach naszych zasad ustrojowych,

b) winni wskazywać na niebezpieczeństwa wypływające z nieodpowiedzialnego odrzucania możliwości odrodzenia ruchu związkowego w oparciu o nową ustawę i wybory na nowych zasadach ^horaz akceptację ^h, ^c*w szczególności* akceptacji przez władze prawa do strajków jako ostatecznego instrumentu akcji rewindykacyjnej klasy robotniczej i „blokowania” sytuacji ^c*przy pomocy* hasła o tzw. wolnych związkach zawodowych,

c) nie wysuwając ^hpropozycji ^h*określonych sugestii* ^cstwarzające sprzyjający klimat dla wyjścia w stosownym czasie naprzeciw naszym potrzebom ekonomicznym, jako że akcja strajkowa i obecna sytuacja przekreśla nasze planowe założenia w zakresie bilansów płatniczych i zaopatrzeniowych,

d) przeciwdziałacie szkodliwym dla Polski działaniom ruchów solidarnościowych, zbędnym przyjazdom itp. Starajcie się rozwiązywać te sprawy na miejscu. Informujemy, że nie będziemy przedłużać wiz większości dziennikarzy, gdyż ich duża ilość i ^hprzesadna ^c*nieprzychylna* ^caktywność coraz bardziej przeszkadza w działaniach na rzecz normalizacji sytuacji. Nie zamierzamy ograniczać wielkich agencji prasowo-telewizyjnych i czołowych pism. ^c*Utrzymujemy też w mocy instrukcję w sprawie ograniczeń i trybu aplikacji wszelkich przyjazdów do Polski* ^c.

^fJ. Czyrek^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 111

151

29 sierpnia, protokół posiedzenia BP KC PZPR w sprawie międzynarodowych aspektów sytuacji wewnętrznej PRL (fragmenty)

Protokół Nr. 28

z posiedzenia Biura Politycznego KC PZPR w dniu 29 sierpnia 1980 r.

Obecni ttow: E. Gierek, H. Jabłoński, W. Jaruzelski, S. Kania, A. Karkoszka, S. Kowalczyk, W. Kruczek, S. Olszowski, J. Pińkowski, A. Werblan; z-cy czł. BP ttow: J. Waszczuk, J. Wojtaszek, członek Sekretariatu tow. Z. Kurowski

Nieobecni ttow: Z. Grudzień, M. Jagielski, K. Barcikowski, A. Żabiński, Z. Zieliński

[...] ¹²⁵

Tow. E. Gierek

Kończmy, towarzysze, bo czas nagli. Zabrałem głos nieprzypadkowo, podając, co się mówi o mnie. Nie uchylam się od odpowiedzialności za stan, jaki jest, ale nie za wszystko ja odpowiadam, jak choćby za stan w partii. Uważam, że musimy przyjąć koncepcję najbardziej racjonalną, opartą na przekonaniu, że lepiej ratować socjalizm przez usuwanie błędów w warunkach spokoju, niż odbudowywać go z popiołów. Jeśli będzie decyzja, że idziemy na walkę, to podporządkuję się, chociaż od początku zdaję sobie sprawę, że każda awantura może nas pogrzebać, doprowadzić do zguby. Nikt chyba nie może mnie posądzić o liberalizm, ale uważam, że trzeba przeprowadzić z sojusznikami rozmowy w sprawie związków zawodowych. Plenum zwołać dziś ¹²⁶ i ja powinienem wystąpić z informacją o aktualnej sytuacji. Jeśli plenum KC uzna, że dla dobra sprawy należy przyjąć żądanie utworzenia nowych związków zawodowych, to trzeba się zgodzić. Jeśli plenum uzna, że trzeba wybrać takiego I sekretarza KC, który będzie bardziej wiarygodny dla dialogu, podjęcia pracy wyjaśniającej w sprawie zw. zaw., to nie należy oponować. Trzeba wyczulić klasę robotniczą na to, że partia zgadza się na samorządne związki zawodowe obok związków klasowych, ale bez wrogów socjalizmu.

Opowiadam się za tym, aby plenum było krótkie. Powiedzieć, co będziemy robili. Ja wystąpiłbym z apelem do partii, do narodu o spokój i pracę. Może będziemy mieli rok spokoju. Ale trzeba ten czas wykorzystać na umacnianie partii. Jeśli tego nie zrobimy, to ruszą na KW, a my będziemy musieli strzelać. Błagam was, jeśli uważacie, że trzeba, to oskarżajcie mnie. Wszystko przyjmę z pokorą, nawet niech mnie sądzą. Godzę się na wszystko, bylebyśmy nie ześlizgnęli się w przepaść. Lepiej zrobić pół kroku w prawo, to sprawa podstawowa.

¹²⁵ Pominięto fragment dotyczący sytuacji wewnętrznej.

¹²⁶ V plenum KC PZPR obradowało 30 sierpnia; zob. dok. nr 156.

Czuję nie od dziś, że nie od Babiucha trzeba było zaczynać. Może gdyby wcześniej był wybrany inny I sekretarz, byłoby lepiej, choć kto wie? Ciągnie się to wszystko za długo. Coraz większe roznamiętnienie.

Jeśli uważacie, że plenum trzeba zwołać, to musimy ustalić, jak ma przebiegać. W wystąpieniu muszą być akcenty samokrytyczne. Uważam, że ja też mam coś na sumieniu. Np. niektórzy towarzysze mówią, że zmiany personalne trzeba było przeprowadzić już w 1976 roku i Jaroszewicza odwołać¹²⁷. Ale zresztą chodzi nie tylko o Jaroszewicza. Życie w samej partii nie było właściwe. Opinie i informacje wyglądowne, wyszlifowane. Unikano spraw ostrych. A z Jaroszewiczem też czekaliśmy za długo. Do woluntaryzmu w inwestycjach przyznać się nie mogę. W pracy partyjnej były braki i w pionie organizacyjnym i propagandy, ale nikogo nie chcę obwiniać i piętnować. Nie wszystko, co robiliśmy, było złe. To też trzeba widzieć.

Tow. S. Olszowski

Zastanówmy się, co robimy, reagujemy jak dzieci. Nie widzę możliwości zwołania plenum dziś. Przedtem trzeba odbyć spotkanie z sojusznikami (utrzymać to w tajemnicy). To musi być bardzo poważna rozmowa. Trzeba też znać wszystkie elementy sytuacji międzynarodowej. A kto chce być tym I sekretarzem? Kto ma nim być? Towarzysze radzieccy myślą o nas z niepokojem.

Uważam, że jest potrzeba, aby tow. Gierek poważnie dziś zwrócił się do sojuszników, przedstawił sytuację, niech oni też się wypowiedzą. Dopiero potem, jeśli trzeba, zwołać plenum. Zastanówmy się.

Tow. A. Werblan

Popieram tow. Olszowskiego. Muszą być w naszym działaniu elementy rozważgi. Do plenum można się przygotowywać, ale jeszcze nie decydować o terminie. Dziś przekazać tow. Jagielskiemu upoważnienie do zbadania możliwości optymalnego kompromisu. Przeciwnicy też się boją i czują, że wszystko wisi na włosku.

Tow. W. Jaruzelski

Podtrzymuję, co już mówiłem: przeprowadzić konsultacje z sojusznikami na najwyższym szczeblu, plenum zebrać jutro po południu, dziś w TV wystąpienie tow. Olszowskiego, upoważnić tow. Jagielskiego do elastycznego działania, plenum z pełną determinacją i wszystkimi konsekwencjami.

Tow. W. Kruczek

Popieram wnioski tow. Jaruzelskiego i konsultacje z sojusznikami.

¹²⁷ Nawiązanie do tzw. wydarzeń czerwcowych, czyli strajków i manifestacji robotniczych wywołanych zapowiedzią podwyżki cen (najgwałtowniejszy przebieg miały protesty w Radomiu, Ursusie i Płocku); zob. PDD 1976, *passim*.

Tow. J. Waszczuk

Konsultacje z sojusznikami są konieczne, bo to [co] dzieje się w Polsce, może mieć reperkusje w całym obozie socjalistycznym.

Tow. S. Kania

Konieczność konsultacji nie ulega wątpliwości.

Co do kompromisu, trzeba nie tylko wiedzieć, jakie mogą być jego granice, ale też jakie będą potem realne możliwości odzyskania sił partii.

Tow. J. Pińkowski

Wszyscy kierujemy się dobrą wolą i racją stanu. Tow. Gierek powinien rozmawiać z sojusznikami. Trzeba też przygotowywać plenum. Trzeba wiedzieć, jakie mogą być granice kompromisu, co on da i co będziemy robić potem. Taka świadomość jest konieczna. Granicę kompromisu trzeba ustalić przy pomocy specjalistów i doprowadzić do przerwania strajku.

Tow. S. Kania

Natychmiast przekazać tow. Jagielskiemu dyspozycję takiego prowadzenia rozmów, aby ich nie zerwano. Wieczorem w TV dać wystąpienie tow. Barcikowskiego.

Tow. E. Gierek

Na konsultacje powinni pojechać ze mną inni. Proponuję ttow: Olszowskiego, Jaruzelskiego i Kanię¹²⁸.

O rozmowie tej nie chce mi się myśleć. Ale wydaje się, że to jedyne słuszne wyjście, bo zakładów nie będziemy zdobywać siłą jak fortecy. Wszystko za długo ciągnęliśmy, licząc na pokojowe rozwiązanie. Równocześnie podjąć przygotowania do plenum.

Tow. Z. Kurowski

Jeśli sytuacja zaostrzy się jeszcze bardziej, może dojść do ekscesów. We Wrocławiu jest bardzo źle. Trzeba wiedzieć, jak postępować w takiej sytuacji. Musi być taki plan działania.

Tow. W. Jaruzelski

Poprosić, aby spotkanie mogło się odbyć w pobliżu granicy, aby zachować je w maksymalnej tajemnicy.

¹²⁸ Do wyjazdu Gierka na konsultacje do ZSRR nie doszło.

Tow. S. Kowalczyk

W tej sprawie nie prowadzić absolutnie żadnych rozmów, ani telefonicznych, ani w ogóle.

Tow. S. Olszowski

Trzeba zaraz poprosić tow. Aristowa i poprosić o podjęcie właściwych kroków¹²⁹.

Tow. A. Werblan

Jest meldunek z Huty Warszawa, że żąda ogłoszenia jej solidarności z Wybrzeżem.

B.Ł.

AAN, KC PZPR, V/159 (*druk: PZPR a Solidarność, dok. nr 21*)

152

*29 sierpnia, pismo dyrektora Departamentu Konsularnego
do konsula generalnego w Mińsku
w sprawie renowacji grobu rodziców Stanisława Moniuszki*

29^c sierpnia 80

Towarzysz Marian DREWNIAK
Konsul Generalny PRL
w Mińsku

Departament Konsularny Ministerstwa Spraw Zagranicznych przesyła w załączeniu¹³⁰ fotografię przedstawiającą aktualny stan grobu rodziców Stanisława Moniuszki na cmentarzu Rossa w Wilnie i prosi uprzejmie o zwrócenie

¹²⁹ W protokole posiedzenia BP z 30 sierpnia zapisano: „Wczoraj tow. Gierek przeprowadził rozmowę z tow. Aristowem w sprawie naszego stanowiska dotyczącego związków zawodowych i uzasadnił konieczność pójścia na kompromis w tej sprawie. Przedstawiliśmy ocenę, że ta nowa struktura nie jest dobra, ale struktura strajkowa jest jeszcze gorsza. Czekamy na odpowiedź towarzyszy radzieckich. Tow. Jagielski również był na tym spotkaniu”; AAN, KC PZPR, V/159.

¹³⁰ Załącznika brak.

się o pomoc do właściwych władz radzieckich celem doprowadzenia tego grobu do należytego stanu.

Sądzimy, że nie powinno być w tej sprawie trudności z uwagi na popularność muzyki Stanisława Moniuszki w Związku Radzieckim¹³¹.

W przypadku wyłonienia się przeszkód o charakterze technicznym, np. brak odpowiedniego wykonawcy, proponujemy rozważenie nawiązania w tej sprawie kontaktu z przedstawicielem Pracowni Konserwacji Zabytków w Tallinie, gdyż Dyrektor Naczelny PKZ dr Tadeusz Polak złożył pisemne zobowiązanie wobec Towarzysza Ministra Janusza Wieczorka, Przewodniczącego Rady Ochrony Pomników Walki i Męczeństwa, stałej pomocy ekip PKZ w pracach upamiętniających i konserwatorskich.

Ewentualne wydatki zrefundujemy.

Ze zrozumiałych względów zależy nam bardzo na szybkim i pozytywnym załatwieniu tej sprawy¹³².

DYREKTOR DEPARTAMENTU KONSULARNEGO
T. Mulicki^f

AMSZ, Dep. I 38/84, w. 2

¹³¹ W odpowiedzi pismem z 26 września konsul Marian Drewniak informował, że „sprawę grobu rodziców St. Moniuszki na cmentarzu Rossa w Wilnie wziął w swe ręce Minister Spraw Zagranicznych LSRR tow. Zienkiewiczus. W rozmowie ze mną w dniu 24 września br. oświadczył, iż grób zostanie natychmiast uporządkowany, a pomnik odświeżony na koszt władz miejskich bez angażowania kogokolwiek z zewnątrz. Przy okazji rozmowy Minister poinformował mnie o zakazie grzebania zmarłych na cmentarzu Rossa, który obowiązuje od kilku lat. Władze zastanawiają się nad sposobami ewentualnego zagospodarowania całego terenu w przyszłości”; AMSZ, Dep. I 38/84, w. 2.

¹³² W sprawie upamiętnienia śladów polskości na Kresach Wschodnich dyrektor Mulicki pisał również (16 sierpnia) do konsula generalnego w Kijowie Władysława Nowaka: „właściwe władze polskie podjęły ostateczną decyzję przeniesienia szczątków Aleksandra Fredry na cmentarz Łyczakowski we Lwowie. Określenie daty ekshumacji, wybranie odpowiedniego miejsca na cmentarzu i przygotowanie właściwego akcentu plastycznego na nowej mogile A. Fredry pozostawiamy władzom radzieckim. Dotyczy to również oprawy samej uroczystości ekshumacji i złożenia szczątków A. Fredry na cmentarzu we Lwowie. Nie przewidujemy udziału w uroczystościach delegacji z Polski. Nie widzimy natomiast przeszkód odnośnie Waszego bezpośredniego uczestnictwa. Prosimy uprzejmie o bieżące informowanie o podejmowanych staraniach u władz radzieckich i postępie prac przygotowawczych związanych z ekshumacją szczątków Aleksandra Fredry”; AMSZ, Dep. I 38/84, w. 2.

153

*29 sierpnia, notatka ambasady w Bukareszcie
w sprawie obrad Międzynarodowego Kongresu Nauk Historycznych*

Bukareszt, dnia 29 sierpnia 1980 r.

NOTATKA

dot. niektórych aspektów XV Międzynarodowego Kongresu
Nauk Historycznych (Bukareszt, 10–17 sierpnia 1980 r.)

1. Sprawy polskie

1) W dniach 10–17 sierpnia br. miały miejsce w Bukareszcie obrady XV Międzynarodowego Kongresu Nauk Historycznych. W Kongresie wzięło udział 2388 historyków reprezentujących 60 państw i Berlin Zachodni.

W Kongresie wzięła również udział delegacja polska, reprezentująca Polską Akademię Nauk, Wyższą Szkołę Nauk Społecznych przy KC PZPR, Wojskowy Instytut Historyczny, środowisko uniwersyteckie (Uniwersytety: Gdański, Jagielloński, Lubelski, Łódzki, Poznański, Toruński, Warszawski i Wrocławski) i Polskie Towarzystwo Historyczne. Polską naukę historyczną reprezentowało 63 uczonych. Przewodniczącym delegacji polskiej był prof. dr Stefan Kieniewicz, wiceprzewodniczącym prof. dr Czesław Madajczyk, dyrektor Instytutu Historii Polskiej Akademii Nauk. Na zakończenie obrad XV Kongresu odbyły się wybory do władz Międzynarodowej Unii Nauk Historycznych. Na przewodniczącego wybrano przedstawiciela Polski, prof. dra Aleksandra Gieysztorę, dotychczasowego wiceprzewodniczącego.

2) Delegacja polska brała udział w pracach i obradach wszystkich sekcji, grup roboczych i kolokwium.

Niezwykle interesujące kolokwium zorganizował Międzynarodowy Komitet II Wojny Światowej. Kolokwium pt. „Propaganda w czasie II Wojny światowej. Metody, przedmiot, wyniki” zgromadziło największą liczbę uczonych. Polska delegacja (dr Stanisława Lewandowska) przedstawiła referat pt. „Propaganda przeciwko narodowemu socjalizmowi w okupowanej Polsce. 1939–1945”. Poziom referatu został wysoko oceniony (wystąpienia dyskutantów).

3) W czasie dyskusji zabrał głos Bernard Sinsheimer, historyk francuski amerykańskiego pochodzenia (urodzony na Bukowinie rumuńskiej), zamieszkały we Francji (921-00 Boulogne, 96 Avenue Victor Hugo), który postawił referentce i delegacji polskiej trzy pytania. Oto one:

– czy w propagandzie antyhitlerowskiej polski ruch oporu pokazywał tragedię Polaków-Zydów i jaki był stosunek ruchu oporu do kwestii żydowskiej. Jakie było stanowisko polskiego ruchu oporu do Powstania w Getcie,

– jakie stanowisko zajął ruch oporu wobec sprawy katyńskiej. Prosił o podanie, kto ponosi odpowiedzialność wobec zbrodni dokonanych na polskich oficerach w Katyniu. Zaznaczył jednocześnie, że do dnia dzisiejszego sprawa katyńska jest przedmiotem kontrowersji wśród historyków II wojny światowej,

– jak Powstanie Warszawskie zostało ukazane w publicystyce i propagandzie ruchu oporu. W tym względzie prosił szczególnie o ocenę „lewicowego ruchu oporu”.

Wystąpienie Sinsheimera wywołało kontrowersję wśród zebranych. Przewodniczący obrad i jednocześnie przewodniczący Międzynarodowego Komitetu II wojny światowej, uczony francuski prof. Henri Michel (b. uczestnik Ruchu Oporu) potraktował pytania formalnie zaznaczając, że wykraczają one poza właściwy przedmiot obrad. Stanowisko to poparło kilku dyskutantów, m.in. historycy z Francji, NRD i Albanii. W rozmowach kularowych sprawa ta była przedmiotem ożywionych kontrowersyjnych dyskusji.

Oceniając wypowiedzi historyków zachodnich w kontekście wystąpienia Sinsheimera należy stwierdzić, że miały one wybitnie charakter antyradziecki.

Zaznaczam dla informacji, że przysłuchiwałem się obradom kolokwium, jak i dyskusjom kularowym.

2. Sprawy rumuńskie

1) Rumuńska delegacja była bardzo liczna. W obradach wszystkich sekcji, grup roboczych i kolokwium uczestniczyło 594 historyków (tj. około 20 proc. całości). Historycy rumuńscy byli najbardziej aktywni. Bez względu na zakres określonego tematu – czy to kwestii starożytnej, czy średniowiecza, czy II wojny światowej, rumuńscy uczeni prezentowali współczesne znane tezy polityki rumuńskiej (niepodległość, suwerenność, wolność małych i średnich państw, negatywna polityka dyktatu wielkich mocarstw kosztem małych i średnich państw). Metoda wystąpień była charakterystyczna: brak dyskusji, odczytywanie z góry przygotowanych tekstów zawierających niezliczone cytaty z dzieł Nicolae Ceausescu.

2) Kolokwium pt. „Propaganda w czasie II wojny światowej. Metody, przedmiot, wyniki” posłużyło uczonym rumuńskim dla zmasowanej propagandy (bez związku z zasadniczym tematem) znanej rumuńskiej tezy „Rumunia – czwarta siła zbrojna koalicji antyhitlerowskiej”. W dyskusji zabrało głos 11 historyków rumuńskich. Podobnie było na kolokwium historyków wojskowych (rozmowa z gen. bryg. R. Dziubanowem, przewodniczącym delegacji polskich historyków wojskowych).

3) Drugą charakterystyczną cechą obrad i wystąpień uczonych rumuńskich było całkowite pominięcie znanych spornych problemów dyskutowanych na łamach jawnych publikacji: Mołdawia i Bessarabia, Dobrudża i Siedmiogród. Na wysunięcie tych problemów, a zatem spór z historykami ZSRR, WRL i Bułgarii, bardzo liczyli i oczekiwali uczeni zachodni. Jeszcze w przeddzień obrad dyplomaci zachodni akredytowani w Bukareszcie spekulowali na te tematy.

4) Rumuńskie środki masowego przekazu wykorzystały obrady XV Kongresu dla propagowania tez rumuńskich zasad polityki zagranicznej, a w szczególności posłania Nicolae Ceausescu do Kongresu (powtórzenie dotychczasowych, znanych tez).

I sekretarz Ambasady
ds. Kultury i Nauki
Jan Słowiński^f

AMSZ, DPWkiN 18/84, w. 10

154

*30 sierpnia, szyfrogram dyrektora Departamentu III
do ambasadora w Ottawie o wizycie w Polsce
wiceprzewodniczącego Międzynarodówki Socjalistycznej*

Warszawa, dn. 30 sierpnia 1980 r.

T a j n e

SZYFROGRAM Nr 7707^c

PAWLAK – OTTAWA

Broadbent był w Krakowie, Nowej Hucie, Oświęcimiu, Zakopanem. Rozmawiał z działaczami terenowymi, a także z członkiem Komitetu Strajkowego w Nowej Hucie. W Warszawie przyjęty przez Wojtaszka, Gucwę, Czyrka, W. Piątkowskiego. Spotkał się z grupą posłów z Sejmowej Komisji Spraw Zagranicznych; podjęty lunchem w Sejmie przez P. Stefańskiego. Był w Żelazowej Woli.

Rozmowy w Sejmie dotyczyły m.in. działalności Sejmu, Komisji Sejmowych, wyborów, roli związków zawodowych, aktualnej sytuacji w kraju. Gucwa poruszył też sprawę zrównoważenia wymiany handlowej.

Na prośbę B. Czyrek przedstawił mu bardzo obszernie naszą politykę odnośnie detente i rozbrojenia oraz problem niemiecki (w tym zjednoczenie).

Cz. podkreślił dobre tradycje w stosunkach dwustronnych (odnotował stagnację stosunków polskich w okresie rządów konserwatystów). Podkreślił konieczność usuwania trudności w stosunkach gospodarczych. Wspomniał o działalności reakcyjnych polityków wśród Polonii, z którymi identyfikowali się przedstawiciele poprzedniego rządu.

Rozmowy przebiegły w przyjaznej atmosferze. B. dziękował za informacje, deklarował zainteresowanie rozwojem stosunków politycznych, podkreślał swe kontakty z Kanadyjczykami polskiego pochodzenia, którzy nie popierają „polityków”.

Prosimy podtrzymywać ten kontakt.

^fSzewczyk^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 117

155

*30 sierpnia, szyfrogram ambasadora w Teheranie
w sprawie sytuacji wewnętrznej i zagrożenia bezpieczeństwa placówki*

T a j n e

Szyfrogram Nr 2596/III
z Teheranu, nadany 30.8.1980, 16.00

Gorzelańczyk

W ostatnich tygodniach w Teheranie pogorszył się stan bezpieczeństwa placówek dyplomatycznych¹³³. Miały miejsce wtargnięcia uzbrojonych grup

¹³³ W szyfrogramie z 11 maja ambasador w Teheranie informował: „Postrzelony został dyplomata kuwejcki, miały miejsca włamania do ambasad i rezydencji (m.in. do czeskiej). Nasila się działalność grup kontrrewolucyjnych i terrorystycznych (podpalania wydawnictw, mordy polityczne, podkładanie bomb w miejscach publicznych itp.)”. Następnie 13 sierpnia przekazywał: „Ponawiam swoją prośbę o niekierowanie do pracy w naszych placówkach w Teheranie – pracowników z dziećmi. Przewidujemy duże trudności. Szkoła radziecka (1–4 klasa) została zamknięta i nie będzie wznowiona. [...] Iranzamin (do którego uczęszczają nasze dzieci) przestał być prywatną szkołą międzynarodową i stopniowo przechodzi również na program irański.

„Mostazafan Foundation” (jedna z islamskich organizacji rewolucyjnych¹³⁴) do rezydencji ambasadorów Kolumbii, Jugosławii, Jemenu Płn. oraz francuskiego press attache. Przeszukano mieszkania, zajęto mienie. Rezydencja jugosłowiańska została zwolniona po licznych interwencjach na najwyższym szczeblu. Bezpośrednie interwencje w biurze prezydenta nie zawsze są skuteczne. Organ prasowy prezydenta „Enghelab Islami” z 27 bm. wprowadzie krytykuje takie praktyki stosowane przez niektóre uzbrojone ośrodki, ale bezsilnie zadaje pytanie „kto będzie następny”.

W związku z powyższymi praktykami i ogólnym zaostrzeniem się sytuacji w Iranie konieczne jest wzmocnienie dotychczasowych środków ochrony placówki. Delegowany pracownik WOP bardzo pomocny, widzimy celowość kontynuowania tej pomocy.

/-/ Filipowicz

AMSZ, ZD 29/82, w. 17, t. 140

156

*31 sierpnia, okólnik ministra spraw zagranicznych
i sekretarza KC do spraw międzynarodowych:
instrukcja w sprawie informowania o decyzjach V plenum KC PZPR*

Warszawa, dn. 31 sierpnia 1980 r.

^dNATYCHMIAST^d
TAJNE

SZYFROGRAM Nr 7715

SZEFOWIE WSZYSTKICH PLACÓWEK DYPLMATYCZNYCH
I KONSULARNYCH

1. Zasadniczym celem V plenum KC było rozpatrzenie niezbędnych kroków prowadzących do zakończenia rozszerzającej się akcji strajkowej, do

[...] W obecnej sytuacji nie widzę celowości korzystania z publicznych szkół islamskich”; AMSZ, ZD 29/82, w. 17, t. 140.

¹³⁴ Mowa o Fundacji Mostazafan (utworzonej w miejsce Fundacji Rodziny Pahlavi), będącej jednym z największych holdingów w Iranie.

politycznego rozwiązania i normalizacji sytuacji w kraju. Plenum po dyskusji przyjęło do zatwierdzającej wiadomości zasadnicze postulaty porozumienia z komitetami strajkowymi Szczecina i Gdańska wynegocjowane przez komisje rządowe pod przewodnictwem wicepremierów Jagielskiego i Barcikowskiego.

Porozumienie w Szczecinie zostało podpisane i m.in. port podejmuje pracę. Rozmowy w Gdańsku jeszcze trwają. W szeregu miejscowościach objętych strajkami solidarnościowymi zakłady przystępują do pracy.

2. Osiągnięte porozumienia stwarzają możliwość tworzenia „niezależnych samorządnych związków zawodowych”, z tym że w Szczecinie uzgodniono, iż zarejestrowanie nowego związku CRZZ ma charakter KONSTYTUTYWNY, a związek taki stać będzie na gruncie zasad konstytucji PRL. Paraflowana formuła w Gdańsku przewiduje m.in. uznanie kierowniczej roli partii w państwie, systemu naszych sojuszy, obowiązek obrony własności społecznej itp.

3. Plenum zaleciło rządowi przyspieszenie prac nad planem rozwiązania palących problemów społeczno-ekonomicznych i przedstawienia odpowiedniego programu na posiedzeniu sejmu w pierwszym tygodniu września.

4. Postanowiono też, że w niedługim czasie odbędzie się VI plenum KC poświęcone pogłębionej ocenie przyczyn i aktualnego stanu sytuacji społeczno-gospodarczej i wyciągnięciu z niej odpowiednich wniosków dla Partii i Kraju¹³⁵.

5. CRZZ opracowało już robocze projekty nowych ustaw o związkach zawodowych i samorządzie robotniczym, które po ocenie odpowiednich instytucji i fachowców mają być przedmiotem szerokiej dyskusji związkowej.

6. Plenum oceniło, że zakończenie strajków stworzy niezbędne warunki nasilenia skutecznej ofensywy ideologicznej i politycznej, w tym przeciwko antysocjalistycznym grupom i tendencjom w kraju oraz próbom nacisku wrogich sił z zewnątrz.

7. W KS i partiach postępowych podkreślajcie, że powyższe decyzje świadczą o utrzymaniu różnych tendencji odnowy ruchu związkowego na platformie uznania naszych zasad i ram ustrojowych, roli państwa i systemu sojuszy. Wokół tych spraw partia nasza toczyć będzie walkę polityczną¹³⁶.

¹³⁵ VI plenum KC PZPR odbyło się 5–6 września.

¹³⁶ W kolejnym okólniku (nr 7743), skierowanym 1 września do ambasadorów w krajach zachodnich, sekretarz KC do spraw międzynarodowych Emil Wojtaszek polecał: „1. Wobec kierownictw bratnich partii akcentujcie nadal mobilizację sił PZPR, zdecydowanie umocnienia kierowniczej roli także w trudnych sytuacjach społecznych, przeciwdziałanie wykorzystywaniu sytuacji przez elementy antysocjalistyczne. ^bPrezentujcie pogląd, iż sprawy struktury związkowej ukształtują się w oparciu o tendencje jednościowe i na jednoznacznie socjalistycznych zasadach^h. Podkreślajcie, iż pogłębione analizy i oceny PZPR podejmie na VI Plenum. W zależności od

8. W kołach rządowych i politycznych na zachodzie akcentujcie konsekwentną wolę naszych władz politycznego rozwiązania istniejących problemów.

/–/ Wojtaszek, ^fCzyrek^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 111

wypowiedzi i tonu prasy partii na waszym terenie sugerujcie unikanie na obecnym etapie szerszych ocen i deklaracji. Nadal istotne odpieranie ataków na PZPR i akcenty solidarności. 2. Zdecydowanie przeciwdziałajcie wszelkim akcentom solidarności reformistycznych związków zawodowych z nowymi strukturami w Polsce. Zapewnijcie współdziałanie w tej sprawie ze strony partii i klasowych związków. 3. W najbliższym okresie niewskazane przyjmowanie w kraju delegacji związkowych. Nie jesteśmy też zainteresowani przyjazdami informacyjnymi ze strony partii. Podtrzymujemy krótkie wizyty studyjne prasy partyjnej. 4. Informujcie pilnie i regularnie o stanowisku partii komunistycznych, socjaldemokracji i ruchu związkowego”; AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 111.

157

*1 września, szyfrogram ambasadora w Waszyngtonie
w sprawie planowanej rezolucji Kongresu Stanów Zjednoczonych
o sytuacji w Polsce*

T a j n e

Szyfrogram Nr 2695/III
z Waszyngtonu, nadany 1.9.80, g. 9.00

Dobrosielski

Z rozmów Pawliszewskiego i Romaniuka w Kongresie.

1. 26.8 kongresman Zabłocki przedłożył w Izbie Reprezentantów projekt rezolucji dotyczącej sytuacji w Polsce¹. W powołaniu się na zasady I, III, VI i inne Aktu Końcowego KBWE oraz na międzynarodowe dokumenty dotyczące praw człowieka Izba Reprezentantów wzywa Kongres, aby:

- zwrócił się do rządu polskiego o pokojowe rozwiązanie problemów postawionych przez robotników,

- poprosił rząd polski o niezwłoczne zwolnienie osób niesłusznie aresztowanych w czasie strajków,

- wezwał wszystkich sygnatariuszy do przestrzegania deklaracji zasad o stosunkach między państwami, a zwłaszcza zasad dotyczących suwerennej równości, nienaruszalności granic i nieinterwencji w sprawy wewnętrzne.

Rezolucja ma być przesłana prezydentowi USA, sekretarzowi stanu i ambasadorowi polskiemu w USA.

Dyrektor Biura w Podkomitecie d/s Europy i Bliskiego Wschodu Komitetu Spraw Zagranicznych Izby Reprezentantów van Dusen powiedział, że projektowi rezolucji nie zostanie nadany bieg proceduralny w najbliższym czasie, jeśli w sytuacji w Polsce nie nastąpi istotne pogorszenie. Projekt został zgłoszony ze względu na naciski przedstawicieli organizacji polonijnych na kongresmanów z okręgów wyborczych posiadających liczne środowiska polonijne.

Wg van Dusena zarówno Zabłocki, przewodniczący Komitetu Spraw Zagranicznych, jak i Hamilton, przewodniczący Podkomitetu d/s Europy i Bliskiego Wschodu, podzielają stanowisko Departamentu Stanu w sprawie

¹ Zob. dok. nr 99. Do uchwalenia projektowanej rezolucji nie doszło, jednak Senat 13 grudnia uchwalił rezolucję dotyczącą groźby interwencji ZSRR w Polsce; zob. dok. nr 494.

sytuacji w Polsce. Nie wyklucza się jednak, że ze względu na naciski Hamilton może być zmuszony podjąć działanie proceduralne. Będzie się jednak starał ograniczyć je tak długo, jak będzie mógł, do odbycia przesłuchów z przedstawicielami Departamentu Stanu na temat polityki USA wobec Polski, stosunków polsko-amerykańskich i sytuacji w Polsce.

2. 26.8 kongresman Fascell, przewodniczący kongresowej Komisji d/s KBWE, w swym wystąpieniu w Izbie Reprezentantów opowiedział się za podjęciem sprawy wydarzeń w Polsce w aspekcie naruszenia przez Polskę zasad AK KBWE². Wymienił nazwiska kilku spośród ostatnio aresztowanych dysydentów i stwierdził, że ich sprawę należy omówić na spotkaniu w Madrycie, jeśli do tego czasu nie zostaną zwolnieni.

Prezentowane przez nas stanowisko w sprawie wydarzeń w Polsce spotyka się ze zrozumieniem i uznaniem rozmówców.

/-/ Spasowski

AMSZ, ZD 29/82, w. 18, t. 155

² Szyfrogramem z 7 sierpnia ambasador w Waszyngtonie informował: „W związku z 5 rocznicą podpisania AK KBWE Komisja d/s KBWE Kongresu USA opublikowała raport pt. «5 lat po Helsinkach». [...] Oceny dotyczące realizacji AK przez Polskę wskazują na względnie liberalną politykę PRL w problematyce praw człowieka, kontaktów międzyludzkich, współpracy gospodarczej, naukowej i kulturalnej. Sporo uwagi poświęcono sprawom dysydentów w Polsce, pisze się o szeregu krokach represyjnych wobec poszczególnych osób i grup, podaje się szereg nazwisk dysydentów i grup. Dość szeroko omówione zostały stosunki państwo–kościół, rola kościoła katolickiego w Polsce oraz wizyta papieża. Oceny w tych sprawach są dość wyważone. Krytycznie oceniono rozwiązywanie przez Polskę spraw łączenia rodzin. Podano cyfry. Równocześnie odnotowano pewną poprawę w załatwianiu tych spraw. Podano też nazwiska kilku dysydentów intelektualistów, którym władze odmówiły zgody na czasowy przyjazd do USA. W sumie raport Komisji, podobnie jak półroczne raporty prezydenta, zawiera wrywkowe fakty i oceny stwarzając nieobiektywny obraz realizacji AK przez Polskę”; AMSZ, ZD 29/82, w. 18, t. 155.

158

*1 września, szyfrogram ambasadora w Kolonii
o rozmowie z ministrem spraw zagranicznych RFN*

T a j n e
Specjalnego znaczenia
P i l n e
Do rąk własnych

Szyfrogram Nr 2638/III
z Kolonii, nadany 1.9, g. 14.40

C z y r e k

Z rozmowy z Genscherem.

Przedstawiłem ocenę aktualnej sytuacji po sobotnim Plenum³ oraz wyraziłem pozytywną ocenę dotychczasowego stanowiska rządu federalnego i partii koalicyjnych polegającego na powściągliwości i niemieszaniu się w wewnętrzne sprawy Polski.

Genscher w odpowiedzi powtórzył znane wcześniejsze stanowisko rządu i oświadczył, że nie ulegnie ono nadal zmianie, przy czym nie należy tego rozumieć jako brak zainteresowania wydarzeniami, lecz jako „wyraz szacunku dla zdolności narodu polskiego i jego kierownictwa do rozwiązywania własnych problemów we własnym zakresie” oraz jako „nadzieję, że porozumienie (ze strajkującymi) otworzyło drogę do dalszego rozwoju Polski”.

G. wyraził zrozumienie dla przesunięcia wizyty I Sekretarza oraz przekonanie, że wizyta ta zostanie wkrótce zrealizowana dla dobra rozwoju stosunków bilateralnych i polityki pokoju.

Nawiązując do rocznicy wybuchu II wojny światowej G. stwierdził, że „wewnętrzny stosunek Niemców do Polaków jest wynikiem gorzkich, zmienionych losów historii, co jednak w społeczeństwie RFN umocniło przekonanie o konieczności szczególnej współpracy z Polską. To przekonanie pozwala pa-trzeć z ufnością w przyszłość”.

Nawiązując do mojej wypowiedzi o konsekwentnym kontynuowaniu przez Polskę polityki rozwoju procesu normalizacji oraz odprężenia, współpracy i rozbrownienia, G. zapewniał, że również RFN będzie rozwijać wszystkie dziedziny stosunków bilateralnych: „dziedzinę polityczną, gospodarczą i jak mam nadzieję, stosunków kulturalnych”.

³ Zob. dok. nr 156.

„Duże oczekiwania” wiąży ze spotkaniem w Madrycie i są „zainteresowani” postęпами w rozbrojeniu.

W odpowiedzi na moją ocenę aktualnej sytuacji gospodarczej Polski Genscher poinformował, że zarówno w czasie rozmów z Muskiem, jak i na spotkaniu ministrów SZ krajów EWG w Nowym Jorku omawiano problem pomocy finansowej dla Polski⁴. Wg. G. zarówno USA, jak i państwa EWG byłyby gotowe rozważyć odpowiednie życzenia Polski. G. stwierdził przy tym, że w opinii ministrów EWG przeważał pogląd, że ewentualna pomoc kredytowa winna być zrealizowana na płaszczyźnie stosunków bilateralnych z poszczególnymi państwami. G. z własnej inicjatywy zaproponował, że w rozmowie, jaką ma dziś przeprowadzić z Friderichsem, chętnie poprze polskie życzenia. Prosiłem o przekazanie, że zależy nam na jak najszybszym podpisaniu porozumienia kredytowego. Przekazałem także G., że chcielibyśmy jak najszybciej sfinalizować porozumienie w sprawie kredytu z gwarancjami oraz uruchomić ustalony kredyt 0,5 mld. na zakupy surowców i półfabrykatów.

W zamian za pozdrowienia od Was Genscher prosił o przekazanie gratulacji⁵ oraz chętnie przyjął propozycję spotkania w N. Jorku. Proponują termin 25.9 po obiedzie⁶.

Wyraziłem zgodę na prośbę G., by AA opublikował komunikat o mojej rozmowie.

Tekst clarisem.

/-/ Chyliński

AMSZ, ZD 29/82, w. 8, t. 70

⁴ Radca handlowy w Nowym Jorku Romuald Pietraszek informował wiceministra Długosza szyfrogramem z 3 września: „W dzisiejszym New York Times, 3.9.80, ukazał się artykuł o tym, że Carter wystąpił poza oficjalnym kanałem dyplomatycznym do Schmidta, Thatcher oraz Giscarda z utrzymywaną dotychczas w tajemnicy inicjatywą udzielenia Polsce na wielką skalę wspólnej pomocy ekonomicznej. Spodziewane są rozmowy Muskie'go w tej sprawie z ministrami SZ krajów zachodniej Europy w czasie generalnej sesji ONZ w bm.”; AMSZ, ZD 29/82, w. 12, t. 106.

⁵ W związku z objęciem stanowiska ministra spraw zagranicznych; zob. przyp. 92 do dok. nr 120.

⁶ Zob. dok. nr 250. W sprawie terminu spotkania szef stałego przedstawicielstwa przy ONZ w Nowym Jorku Ryszard Frelek informował ministra Czyrka szyfrogramem z 5 września: „Niemcy proponują spotkanie Genschera z Tobą 22 rano. Nie przyjęliśmy, gdyż zaczynałbyś w ogóle od niego. Proponuję, by powiedzieć im twardo, iż spotkanie możliwe dopiero od 23, tj. po wizycie u Waldheima. Myślę, że ich nacisk na spotkanie na początku ma motywację polityczną”; AMSZ, ZD 29/82, w. 12, t. 106. W odpowiedzi minister Czyrek 6 września przekazywał: „Podzielać – dziękuję. Genschera przesuwaj, jak możesz. Jest to gangster”; AMSZ, ZD 29/82, w. 12, t. 109.

159

*2 września, szyfrogram ambasady w Moskwie
w sprawie dodatkowych dostaw towarów z ZSRR*

T a j n e
Natychmiast^h doręczyć^h

Szyfrogram Nr 2652/III
z Moskwy, nadany 2.9.80

Czyrek

Zgodnie z zaleceniem z dnia 1.9.80 przeprowadziłem wraz z Górskim rozmowę z Katuszewem na temat przyspieszenia decyzji odnośnie dodatkowych dostaw towarów z ZSRR do Polski zawartych w piśmie premiera z dnia 28 sierpnia br.

Katuszew stwierdził, iż sprawa wpłynęła 29 sierpnia wieczorem – jest obecnie przez kompetentne czynniki badana i w ciągu najbliższych dni zostaną podjęte decyzje w tej sprawie. Toteż do chwili wewnętrznych ustaleń odnośnie możliwości i wysokości dostaw nie może dziś określić daty, kiedy będą mogli przyjąć naszą delegację, chociaż uważa, że nastąpi to szybko.

Prośbę naszą o przyspieszenie decyzji przyjął ze zrozumieniem i obiecał przekazać wyżej. Dostawy umowne według Katuszewa przebiegają bez zakłóceń i są przyspieszane. Zwrócił uwagę, by strona polska odbierała jak największą ilość grudki żelaza dla naszego hutnictwa wykorzystując szeroki tor, bowiem są tu zaległości. Odnieśliśmy wrażenie, że nasze problemy i sytuacja bieżąca w naszym kraju jest mu znana⁷.

/-/ Szyszko

AMSZ, ZD 29/82, w. 11, t. 97

⁷ Kolejnym szyfrogramem, z 4 września, ambasada w Moskwie uzupełniała: „Worow poinformował nieoficjalnie, że Gosplan przekazał do Rady Ministrów swoją opinię odnośnie listu Prezesa Rady Ministrów PRL z dnia 28.08.80 r. Opinia generalnie pozytywna, jednakże ze względu na fakt, że wymienione towary są deficytowe w ZSRR, względnie są przedmiotem zakupów za wolne dewizy (masło, fosforyty, zboże), decyzja, jakie towary zostaną nam dostarczone, będzie podjęta przez najwyższe czynniki (prawdopodobnie w zmniejszonych ilościach). Rozmówca ocenia, że decyzja zostanie podjęta w najbliższym czasie”; AMSZ, ZD 29/82, w. 11, t. 97.

160

*2 września, szyfrogram ambasady w Berlinie
do zastępcy kierownika WZ KC PZPR
o opiniach KC NSPJ na temat sytuacji w Polsce*

T a j n e

Szyfrogram Nr 2691/III
z Berlina, nadany 2.9.80, g. 16.25

Piątkowski L.^h – Napieraj^h

W dniu wczorajszym zostałem przyjęty przez Mahlowa* (Winkelmann na urlopie), któremu przekazałem informacje o rezultatach V plenum KC w oparciu o depesze otrzymane z MSZ⁸. W czasie ponad 2,5 godzinnej rozmowy M. podniósł następujące kwestie:

– Dopuszczenie koncepcji wolnych i niezależnych związków zawodowych narusza zasady ustrojowe. Faktycznie powstaje druga partia, która ma kontrolować działalność PZPR. Wolne związki zawodowe będą penetrowane przez siły antysocjalistyczne i kontrrewolucyjne.

– Za niezrozumiały uznają brak działalności partii przeciwdziałającej antysocjalistycznym tendencjom i grupom.

– Liberalna polityka wobec KOR i grup dysydenckich doprowadziła do upowszechnienia antysocjalistycznych koncepcji stanowiących podstawę obecnych działań kontrrewolucyjnych.

– Interesuje ich ocena postaw członków partii w czasie strajków w strajkujących zakładach.

– Z obserwacji działalności środków masowego przekazu państw imperialistycznych, zwłaszcza RFN, wynika wyraźne dążenie do osłabienia pozycji socjalizmu. Nie jest jasne, jaką rolę w obecnych wydarzeniach w Polsce odgrywają ośrodki zagraniczne.

– W tym kontekście niezrozumiała jest swoboda działania, zwłaszcza na Wybrzeżu, korespondentów zagranicznych (szczególnie RFN), którzy bez trudności dostawali się na tereny zakładów i portów, które także z innych względów winny być chronione przed obcą penetracją.

– Powody obecnej sytuacji nie dają się wyjaśnić wyłącznie przyczynami obiektywnymi, bo różne trudności gospodarcze są wszędzie, ale nie stwarzają zagrożenia ustrojowego.

^x *z-pca kier. wydz. zagranicznego KC SED^c

⁸ Zob. dok. nr 156.

– Nowe metody walki oznaczają, że kontrrewolucja wyciągnęła wnioski z dotychczasowych doświadczeń, ale nie oznacza to, że zrezygnowała ze swoich celów.

Ze swej strony zapewniłem, że w pełni kontrolujemy sytuację w polskich grupach i przedsiębiorstwach pracujących na terenie NRD i aktualnie nie widzimy powodów do niepokojów.

Wnioski: Sytuacja w Polsce nadal jest źródłem poważnego zaniepokojenia towarzyszy NRD-owskich. Obecnie obawy ich budzi przede wszystkim sprawa związków zawodowych i wynikających stąd implikacji społeczno-politycznych i systemowych.

Kierownictwo polityczne NRD nie ma jeszcze zdecydowanego ostatecznie poglądu. Najbardziej interesuje ich aktualny stan partii i zdolność do podjęcia ofensywy politycznej. Obawiają się ewentualnego przeniesienia na swój teren.

/–/ Karwicki

AMSZ, ZD 29/82, w. 3, t. 17 (druk: *Przed i po 13 grudnia, dok. nr 16*)

161

*2 września, szyfrogram ambasadora w Hadze
do sekretarza KC do spraw międzynarodowych
o opiniach KPH na temat wydarzeń w Polsce*

T a j n e

Szyfrogram Nr 2677/III
z Hagi, nadany 2.9, g. 17.30

Wojtaszek

Przebieg wydarzeń w Polsce komuniści holenderscy zamierzają wykorzystać możliwie szeroko w swojej propagandzie przedwyborczej oraz dla uzyskania silniejszej pozycji wewnątrz lewicy holenderskiej. Świadczą o tym m.in. publiczna ocena członków zarządu partii, zgoda na udział członków KPH w akcji zbierania podpisów pod deklaracją solidarności z robotnikami polskimi. Reportaże Roelofsa z Polski wykorzystuje się w akcji reklamowej partyjnego dziennika „De Waarheid” na rzecz uzyskania większej liczby abonentów. Szeroko propaguje się planowane na 8 i 17 bm. w Amsterdamie i Utrechcie organizowane przez partie otwarte zebranie dyskusyjne na tematy polskie z udziałem członków kierownictwa KPH.

Obecnie w partii zarysowują się dwie główne linie propagandy:

– wydarzenia w Polsce są dowodem żywotności socjalizmu, jego zdolności do odnowy i do pogłębiania demokracji,

– KPH niezmiennie stoi po stronie klasy robotniczej na świecie i jest demokratycznym rzecznikiem jej interesów materialnych i duchowych.

Radzieccy, których ocenę w tym zakresie podzielamy, widzą niebezpieczeństwo izolowania i stawiania Polski w propagandzie KPH na wzór innym KS.

W tym kontekście widzimy potrzebę pilnego potwierdzenia przyjazdu odpowiednio przygotowanego dziennikarza z kraju (nasza 182⁹) na spotkanie w Amsterdamie 8 bm.

Jego udział byłby dobrą okazją do przeciwdziałania niekorzystnym tendencjom w KPH.

/–/ Bartoszek

AMSZ, ZD 29/82, w. 6, t. 51

162

*2 września, szyfrogram ambasadora w Londynie
w sprawie odwołania wizyty delegacji Trade Union Congress w PRL*

T a j n e
Pilne

Szyfrogram Nr 2731/III
z Londynu, nadany 2.9.1980, 18.00

F e k e c z

Odwołanie delegacji TUC powoduje komplikacje:

1. Na kongresie TUC wysiłkiem lewicy odrzucone zostały zgłoszone dwie rezolucje popierające wolne związki w Polsce oraz odwołanie wizyty, odparto

⁹ Ambasador w Hadze informował zastępcę kierownika WZ KC PZPR Krzysztofa Ostrowskiego szyfrogramem nr 182 z 29 sierpnia: „Przekazałem kierownikowi Wydziału Zagranicznego KC KPH decyzję w sprawie Roelofsa. KC bardzo prosi o przedłużenie mu pobytu na dłuższy okres. Wysoko oceniają jego pracę i widzą autentyczną potrzebę pozostania. Wobec faktu, że wielu innych, w tym i nieprzyjaźni nam korespondenci pozostają w kraju, odmowa przedstawicielowi KPH będzie tu niezrozumiała”; AMSZ, ZD 29/82, w. 6, t. 51.

ataki prawicy w debacie udzielając poparcia wysiłkom naszego rządu służącemu rozwiązaniu obecnych kłopotów. Zaadaptowano neutralną dla nas rezolucję opracowaną przez życzliwych nam działaczy z poparciem dla utrzymania koncepcji wizyty (rozmowy na temat współpracy handlowej i przemysłowej). Po zakomunikowaniu lewicowym działaczom naszej prośby dot. przełożenia wizyty proszą o wzięcie pod uwagę, że znajdują się w bardzo trudnej sytuacji politycznej. Nie będą mogli hamować związkowców antykomunistycznych przed działaniem, które będzie szkodzić dwustronnym interesom. Spodziewają się też długotrwałych ataków i oskarżeń, że celowo hamowali poparcie dla wolnych związków zawodowych w Polsce¹⁰.

2. Mimo powyższego popieramy słuszność odwołania wizyty. Prosimy jednak o pomoc w obniżeniu wrażliwości podjętej decyzji dla lewicy TUC. W związku z powyższym prosimy o pilne przekazanie do kierownictwa TUC telegramu z prośbą o przełożenie wizyty na termin późniejszy z podkreśleniem zainteresowania dialogiem w przyszłości.

3. Zgodnie z 7743¹¹ będziemy przeciwdziałać dalszym wysiłkom prawicy TUC pracy do wyrażenia poparcia dla nowych struktur związkowych w Polsce. Spodziewamy się jednak pogorszenia warunków dla działań lewicy TUC pomagającej nam¹².

/-/ Bisztyga

AMSZ, ZD 29/82, w. 10, t. 84

¹⁰ Szyfrogramem wysłanym 4 września sekretarz KC PZPR, Emil Wojtaszek instruował ambasadora w Londynie: „Wobec dyskusji i wniosków na kongresie TUC CRZZ wyraziła w uzgodnieniu z nami zgodę na przyjęcie delegacji w przyszłym tygodniu. [...] Równocześnie do czasu otrzymania naszej instrukcji nie wydawajcie wiz motywuując zwłokę względami formalnymi. Zależy nam na uniknięciu antypolskich rezolucji kongresu. [...] O ile sytuacja nie ulegnie poprawie, przewidujemy możliwość wstrzymania przyjazdu decyzją rządu motywowaną trudnościami wewnętrznymi, przy *jednocześnie* konsekwentnym podtrzymaniu zaproszenia przez CRZZ”; AMSZ, ZD 29/82, w. 10, t. 86. Ambasador Bisztyga jeszcze tego samego dnia odpowiadał: „Będziemy postępować zgodnie z Waszą instrukcją. Blokować przyjazdu wizami nie możemy, ponieważ delegacja brytyjska po potwierdzeniu przez CRZZ terminu wzięła wizy 15.8. Proponuję, aby CRZZ, a nie rząd domagała się przełożenia wizyty na późniejszy termin. My będziemy zapewniać poparcie dla takiej decyzji (odłożenia) kierownictwa LP oraz innych polityków”; AMSZ, ZD 29/82, w. 10, t. 84.

¹¹ Przyp. 136 do dok. nr 156.

¹² Ambasador w Londynie przekazywał szyfrogramem z 5 września: „Dla taktycznego wygrania argumentacji o odwołaniu wizyty TUC prosimy o nieujawnianie, że rząd PRL wpływał na stanowisko CRZZ”, a 19 września uzupełniał: „Reperkusje odłożonej wizyty delegacji TUC w Polsce wciąż jeszcze bulwersują brytyjski ruch związkowy. Prawica zarzuca Radzie Generalnej, iż nie udzieliła w porę poparcia strajkującym na Wybrzeżu, przed osiągnięciem porozumienia z władzami”; AMSZ, ZD 29/82, w. 10, t. 84.

163

*2 września, okólnik ministra spraw zagranicznych:
instrukcje do rozmów na temat sytuacji wewnętrznej PRL*

Warszawa, dn. 2 września 1980 r.

^dNATYCHMIAS^d

T a j n e

SZYFROGRAM Nr ^c7778^c

SZEFOWIE PLACÓWEK – do realizacji –

Strefa I bez Hawany, Limy

Strefa II bez Nikozji ^hBelgrad^h

^cStrefa IV – tylko^c Tokio

Wszystkie KS – do wiadomości

1. Po podpisaniu porozumień ze strajkującymi obserwujemy eskalację wrogich nam poczynań, względnie wątpliwej wartości intencji „pochwał” i „oświadczeń”. Niektórzy zachodni politycy, np. Genscher, wykorzystują fakt rutynowej z nimi rozmowy ambasadora PRL¹³ do wydawania komunikatów o uwłaczających nam formułach (podziękowanie rządowi RFN za pełne zrozumienia stanowisko). Szczególnie prowokacyjne są „wyrazy poparcia” dla nowych związków zawodowych oraz tego rodzaju zagrywki jak spotkanie Reagana z rodziną Wałęsy. Wszystko to działa na naszą niekorzyść, a nawet oznacza faktycznie próby mieszania się w nasze wewnętrzne sprawy.

2. Tego rodzaju polityce i akcjom należy zdecydowanie przeciwdziałać ^hi nie angażować się w wątpliwej wartości przedsięwzięcia lub pozornie życzliwe poparcie^h. W szczególności:

a) nie przeprowadzać bez instrukcji Centrali oficjalnych rozmów w powołaniu się na polskie kierownictwo i nie wyrażać w jego imieniu oceny stanowiska kraju urzędowania.

b) nie zezwalać na wykorzystanie faktu rozmów dla uzyskania przez nich korzyści propagandowych.

c) W prowadzonych rozmowach podkreślać nasze pryncypia polityczne: socjalistyczny charakter Polski i utrzymanie przemian w naszych ramach ustrojowych, wierność naszym sojuszom, fundamentalne znaczenie przyjaźni

¹³ Zob. dok. nr 158.

i współpracy z ZSRR, ciągłość w realizacji naszej skoordynowanej w ramach UW polityki zagranicznej,

d) Nie dopuszczać i stanowczo potępiać wszelkie próby wykorzystania naszych wydarzeń i rozwiązań przeciwko bratnim KS i partiom komunistycznym i robotniczym.

e) Przeciwdziałać, a nawet stanowczo potępiać wszelkie przejawy i próby ingerencji w nasze wewnętrzne sprawy, w tym akcję solidarnościowo-pomocową dla nowych związków zawodowych.

f) Nie należy ulegać różnym naciskom i dać się wciągać w wątpliwej wartości wypowiedzi, wywiady, dyskusje telewizyjne itp.

Oczekujemy od Was nadal działań rozważnych, zgodnych z interesami socjalistycznej Ojczyzny¹⁴.

Pozdrowienia

^fCzyrek^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 111

¹⁴ We wcześniejszym okólniku, z 1 września, minister Czyrek przekazywał ambasadom akredytowanym w krajach socjalistycznych: „W dniu dzisiejszym w KC tow. JAGIELSKI ^hw obecności tow. Wojtaszka i mojej^h udzielił ambasadom KS, w tym z kraju Waszego urzędowania, informacji na temat założeń ^hi treści^h podpisanych w Gdańsku i Szczecinie porozumień. Informacja w duchu depesz, jakie otrzymaliście. Podkreślił zwłaszcza wagę politycznego uregulowania problemu w trudnej sytuacji szerokiego zasięgu strajków. Tow. Wojtaszek stwierdził, że zastosowane u nas rozwiązania mogą budzić wątpliwości, a być może kłopoty w bratnich krajach. W związku z tym prosił o przekazanie kierownictwom wyrazów wdzięczności za zrozumienie ^eoraz ^ao okazanie pomocy, o którą się zwróciliśmy”. Okólnikiem z 3 września uzupełniał ponadto: „Informacje z Centrali o sytuacji w kraju udostępniajcie sekretarzom i aktywowi partyjnemu. Wspomagajcie ożywianie pracy ideowo-wychowawczej wśród pracowników i ich rodzin”; AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 111.

164

*2 września, okólnik wiceministra Kulagi:
kwestia wniesienia sprawy Afganistanu
pod obrady XXXV sesji ZO ONZ*

Warszawa, dn. 2 września 1980 r.

T a j n e

SZYFROGRAM Nr 7811^c

SZEFOWIE WSZYSTKICH PLACÓWEK

I. ^hW związku z wniesieniem przez grupę państw III świata do porządku obrad XXXV Sesji ZO ONZ^h Punkt dot. Afganistanu ^hinformujemy, że^h na XXXV Sesji ZO ONZ. Nasze stanowisko ^hw tej sprawie przedstawia się następująco^h:

1. Jesteśmy przeciwni próbom rozpatrywania wewnętrznych spraw ARD na forum organizacji międzynarodowych bez upoważnienia władz tego państwa. Wniosek 32 państw nie uwzględnia stanowiska rządu ARD w sprawie politycznego rozwiązania sytuacji w Azji Płd.-Zachodniej, w tym propozycji z 14 maja br. dot. normalizacji stosunków z Iranem i Pakistanem.

2. Opowiadamy się za pokojowym i sprawiedliwym regulowaniem konfliktów w Azji Płd.Zach. w drodze politycznych negocjacji zainteresowanych stron w celu przywrócenia przyjaznych, dobrosąsiedzkich stosunków między państwami regionu. *Podkreślajcie ten punkt^c.*

3. Polska udziela poparcia walce narodu Afganistanu z zewnętrzną ingerencją imperializmu, hegemonizmu i innych sił reakcyjnych w jego sprawy wewnętrzne, zaprzestanie której jest zasadniczym warunkiem wycofania radzieckiej pomocy wojskowej.

4. Popieramy program polityki zagranicznej ARD opowiadający się za pokojem i niezaangażowaniem oraz rozwojem przyjaźni i współpracy ze wszystkimi państwami świata.

II. Wyłącznie dla Was

Powyższe stanowisko prezentujcie na zapytanie rozmówców lub przy okazji rozmów n/t zbliżającej się sesji ZO ONZ, odpowiednio akcentując w zależności od stanowiska kraju urzędowania w tej sprawie.

Informujemy, że placówki ZSRR otrzymały zróżnicowane instrukcje wg 3 grup krajów (państwa – inicjatorzy rezolucji styczniowej¹⁵, inicjatorzy obecnej rezolucji¹⁶ oraz państwa, które wstrzymały się od głosu, i oddzielnie Indie). Instrukcje zalecają przedstawienie stanowiska radzieckiego, stwierdzającego m.in., że wniosek jest uważany za akt wrogi wobec ZSRR i ARD.

W powyższej tematyce odpowiednio współpracujcie z radzieckimi.

^f*Kulaga*^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 111

165

*2 września, notatka Departamentu II MSW:
relacja agentki kontrwywiadu z wizyty w ambasadzie Albanii*

Warszawa, dnia ^c2.09.1980 r.^c

T a j n e

NOTATKA

Na spotkaniu w dniu 2.09.80 r. tw. „Olimpia” poinformowała, że w dniu 1.IX.br. przebywała w ambasadzie albańskiej w Warszawie. Pod nieobecność charge d'affaires, który przebywa w Tiranie, przeprowadziła rozmowę z II sekretarzem Selin Begolli, pełniącym funkcję szefa placówki. W rozmowie uczestniczył Katrossi z synem i synową z Bytomia, którzy wyjeżdżali prywatnie do rodziny w Albanii.

Sekretarz Begolli aktywnie interesował się sytuacją w kraju i w Bytomiu. Uskarżał się, że centrala żąda od niego bieżących informacji o sytuacji w Polsce, a on sam pozostał w ambasadzie i ma dużo roboty, aby takie informacje zebrać i po opracowaniu przekazać do Tirany. Przeważnie sam czyta prasę i ogląda telewizję i na tej podstawie zapoznaje się z rozwojem sytuacji w naszym kraju, nie

¹⁵ Mowa o rezolucji przyjętej 14 stycznia w czasie VI sesji nadzwyczajnej ZO ONZ poświęconej sprawie Afganistanu; zob. PDD 1980 styczeń–czerwiec, dok. nr 15, 32 i 41.

¹⁶ Rezolucja *The situation in Afghanistan and its implications for international peace and security* została przyjęta 20 listopada podczas obrad XXXV sesji ZO ONZ. Zob. dok. nr 359.

ma czasu na rozmowy ze znajomymi. Wypowiadając się o sytuacji w naszym kraju sekretarz Begolli stwierdził między innymi:

– PZPR od dawna prowadziła praktykę oddalania się od leninowskich zasad budownictwa socjalistycznego¹⁷. Coraz bardziej widoczna była polityka rewizjonizmu, wyrazem czego Polska coraz mocniej wiązała się z państwami zachodnimi. Dlatego też strajki, a szczególnie w Gdańsku i Szczecinie, coraz bardziej przyjmują w postulatach i hasłach charakter zachodni, prowadzą do zmian nie tylko personalnych, ale głównie strukturalnych o charakterze socjaldemokratycznym i w przyszłości będą miały zgubne skutki dla osiągnięć socjalistycznych nie tylko w Polsce.

– Powstanie wolnych związków zawodowych i przyznanie prawa do strajków w Polsce jest nie do pomyślenia w kraju o ustroju socjalistycznym. Gdyby w Polsce był ustrój socjalistyczny i gdyby prowadzono politykę leninowską, to do takiej sytuacji, jak jest dzisiaj, nigdy by nie doszło. Jest to rezultat polityki rewizjonistycznej i następstw powiązań Polski z Zachodem.

– Z wyraźnym niepokojem stwierdził, że do takiej samej sytuacji w przyszłości może dojść w ZSRR i w innych państwach socjalistycznych, które coraz bardziej prowadzą politykę rewizjonistyczną i wiążą się z zachodem.

– Jednoznacznym przykładem, jak daleko partia odeszła od mas, od klasy robotniczej i zbiurokratyzowała cały system rządzenia, jest szukanie pomocy w kościele, ratowania sytuacji przez prymasa Wyszyńskiego i papieża Wojtyłę. Jest to nie do pomyślenia w państwie o ustroju socjalistycznym.

– Ekipa ZSRR doznaje kolejnej porażki swojej polityki. Na rozwój sytuacji w Polsce patrzą oni z obawą i niepokojem. W tym miejscu sekretarz podał przykład ostatnich manewrów wojskowych na Węgrzech i przygotowanie nowych manewrów wojsk radzieckich w NRD, ale nie komentował ich.

– Powiedział również, że sytuacja w Chinach też rozwija się w kierunku niekorzystnym dla socjalizmu. Powiązania Chin z państwami zachodnimi, a szczególnie z USA, powstawanie nowych grup w kierownictwie i walki polityczne między nimi będą miały szkodliwe następstwa dla socjalizmu w tym kraju.

– Nowa sytuacja w Polsce, w Chinach i innych krajach rewizjonistycznych jest rezultatem zdrady idei leninowskich przez partię i przywódców tych państw i zorganizowanej dywersji sił imperializmu, o czym Albania ostrzegła od lat.

¹⁷ Ambasada w Tiranie informowała szyfrogramem z 13 sierpnia: „Telewizja albańska w dniu 12 bm. nadała 8-minutowy komentarz na temat fali strajków w Polsce. [...] Był on wyjątkowo wredny. Podkreślano «dojrzałość polskiej klasy robotniczej, która wystąpiła na drogę prowadzącą do obalenia antynarodowej klikli będącej przy władzy». Według opinii tow. z KS w komentarzu nawiązano (nie bezpośrednio) do zdania z książki Hodży «ze Stalinem», w którym nawołuje radzieckie masy pracujące do obalenia przywódców»; AMSZ, ZD 29/82, w. 17, t. 142.

– Sekretarz Begolli interesował się nastrojami i strajkami w województwie katowickim, ale Katrossi nie udzielił mu informacji na ten temat oświadczając, że w Bytomiu i w hucie, w której pracuje, sytuacja jest normalna.

Po spotkaniu i rozmowach w ambasadzie wszyscy pracownicy zostali zaproszeni przez Albańczyków na obiad do „Szeherezady”.

Z uwagi na brak posterunku MO sekretarz powiedział, że władze w Polsce już ich nie pilnują i mają więcej swobody.

Na zakończenie spotkania „Olimpia” otrzymała zadanie uaktywnienia swych kontaktów towarzyskich z pracownikami ambasady i przygotowania dla mnie nowych informacji z tego zakresu.

Z-CA NACZELNIKA WYDZ. V DEP. II
PŁK – ^fA. Garbaczewski^f

AIPN, 0 1211/106

166

*3 września, szyfrogram ambasady w Nikozji
o reakcjach cypryjskich na wydarzenia w Polsce*

T a j n e

Szyfrogram Nr 2717/III
z Nikozji, nadany 3.9, g. 10.40

Czyrek

Jak już informowaliśmy, władze i ludność w obu częściach Wyspy w związku z wydarzeniami w Polsce zachowują nadal daleko idący takt oraz przekonanie, iż w dialogu rząd–robotnicy znajdują się sposoby rozwiązania problemu.

Ostatnio dzięki otrzymywanym komunikatom PAP mogliśmy na bieżąco informować prasę, radio i TV. Były one często wykorzystywane, zwłaszcza w organie AKEL.

Od wczesnych godzin w niedzielę i poniedziałek wszystkie środki masowego przekazu podały do wiadomości o zawarciu porozumienia i podjęciu pracy przez zakłady Wybrzeża i porty.

Ludność Cypru, władze i CD z ogromną ulgą i zadowoleniem przyjęły wiadomość o zakończeniu konfliktu, podkreślając cierpliwość i rozagę władz

PRL oraz poczucie odpowiedzialności strajkujących. Otrzymaliśmy wiele telefonicznych i bezpośrednich gratulacji z tej okazji.

Podkreśla się przy tym, iż nie doszło do konfrontacji, a bardzo popularnym stało się oświadczenie Tow. Jagielskiego, iż „w tej sprawie nie ma zwycięzców i pokonanych”.

AKEL i PEO solidaryzują się z PZPR i CRZZ¹⁸.

/–/ Stępień

AMSZ, ZD 29/82, w. 11, t. 101

167

*3 września, szyfrogram ambasadora w Paryżu
o opiniach polityków francuskich na temat sytuacji w Polsce*

T a j n e

Szyfrogram Nr 2726/III
z Paryża, nadany 3.9.80

Czyrek

Moja rozmowa z Wahlem, sekretarzem gen. prezydentury:

1) W. podkreślił, że VGE osobiście zadbał o wstrzeźliwość i dyskrecję władz francuskich wobec wydarzeń w Polsce i kierując się zarówno duchem bliskiej przyjaznej współpracy między naszymi krajami, jak i znaczeniem stabilnej Polski dla pokoju w Europie i świecie. VGE nawiązał kontakt z przywódcami głównych krajów zachodnich sugerując zajęcie podobnej postawy. Bardzo wysoko oceniają metodę i wagę osiągniętego rozwiązania konfliktu między władzami i strajkującymi, uważają, że ma ono poważne pozytywne implikacje wewnętrzne i międzynarodowe.

¹⁸ Szyfrogramem z 29 września radca ambasady w Nikozji Władysław Wieczorek uzupełniał: „Kierownictwo AKEL zwróciło się do mnie o udzielenie im informacji na temat sytuacji w PRL. Nie mogłem odmówić nieoficjalnego spotkania i podjęcia dyskusji, ponieważ wiedzą, iż w sierpniu i wrześniu przebywałem w Kraju. [...] Stwierdzam, że po dyskusji odczułem u nich dużą ulgę i zadowolenie ze spotkania. Upřednio dano mi bowiem do zrozumienia, że jak dotąd informacje o sprawach polskich czerpali w niewystarczającym stopniu z wiadomości agencyjnych oraz komentarzy uzyskanych przez ich delegacje ze źródeł partyjnych innych krajów socjalistycznych”; AMSZ, ZD 29/82, w. 11, t. 101.

VGE bez żadnych wahań podtrzymuje przez cały czas swój zamiar odbycia wizyty w Polsce. W. zaproponował ponowne spotkanie za tydzień dla omówienia szczegółów organizacyjnych wizyty.

2) Podobną ocenę porozumień osiągniętych na Wybrzeżu sformułował 1 i 2 bm. F. Poncet (w wypowiedzi dla Antenne-2 oraz na spotkaniu z młodzieżą w Strasburgu). Akcentował element negocjacji, dialogu, narodowego charakteru porozumień, rozumnego zachowania się stron w konflikcie. Za b. ważne uznał powstrzymanie się rządów na Wschodzie i Zachodzie od ewentualnego wywarcia nacisku na rozwój wydarzeń w Polsce. Oceniał rozwiązanie jako w pełni zgodne z interesem Polski i Europy oraz jako przejaw pogłębienia demokracji wewnętrznej.

Francois-Poncet oświadczył również, że Francja zdecydowana jest przyjąć Polskę z dalszą pomocą gospodarczą. Cała tonacja obu wypowiedzi bardzo zycziwa i pozytywna.

/-/ Olechowski

AMSZ, ZD 29/82, w. 14, t. 120

168

*3 września, szyfrogram ambasadora w Londynie
w sprawie przyjazdów dziennikarzy brytyjskich do Polski*

T a j n e

Szyfrogram Nr 2760/III
z Londynu, nadany 3.9.80, g. 11.00

Staniszewski

1. Razem w Londynie aplikuje obecnie o wizy ponad 100 dziennikarzy (vide nasze clarisy wizowe do DPWKN).

Coraz większe zdenerwowanie okazują ci, którzy złożyli wnioski przed 20.8, oraz ci, którzy stale od lat zajmują się problematyką polską. Odwlekamy z dnia na dzień, ale już rozchodzi się pogłoska, że władze próbują nie dopuścić do ich przyjazdu.

2. Dlatego sądzimy, że gdy powstaną ku temu warunki, warto będzie preferować w pierwszej kolejności dziennikarzy znanych, współdziałających z nami, na których względny obiektywizm można liczyć, eliminując kandydatury przypadkowe, ludzi mało odpowiedzialnych, liczących na szybki zarobek za sensacyjne materiały.

3. Na zachodnim rynku prasowym nie brak jest obecnie materiałów z Polski. Prasa angielska wykorzystuje artykuły z gazet amerykańskich, francuskich, RFN, skandynawskich itp. Podobnie jest w dziedzinie aktualnych materiałów telewizyjnych i zdjęć. Zarabiają na tym bardzo dobrze zachodni dziennikarze przebywający w kraju.

4. Mamy wiele zapytań od dziennikarzy i redakcji, czy jest w Warszawie Międzynarodowe Centrum Prasowe obsługujące wydarzenia, prowadzące konferencje prasowe i organizujące wywiady i programy pobytu, przy którym mogliby się akredytować.

5. Dowiadujemy się, że ekipy amerykańskich sieci TV dostają szybko wizy (chyba tranzytowe) w Moskwie lub innych krajach sąsiednich, co budzi dodatkowe pretensje w Londynie, gdzie każemy im czekać¹⁹.

/-/ Bisztyga

AMSZ, ZD 29/82, w. 10, t. 84

169

*3 września, szyfrogram ambasady w Berlinie:
relacja konsula generalnego w Lipsku z przeprowadzonych rozmów*

T a j n e

Szyfrogram Nr 2745/III
z Berlina, nadany 3.9, 13.30

Mulicki

Towarzysz Radłowski podaje:

„Po otrzymaniu exequatur w dniach od 5.8.–2.9.br. złożyłem następujące wizyty:

1) Pierwszym sekretarzom komitetów okręgowych SED i przewodniczącym okręgowych rad narodowych w Lipsku, Dreźnie, Halle, Karl Marx-Stadt,

¹⁹ W odpowiedzi dyrektor Staniszewski szyfrogramem nr 7864 z 5 września informował: „1. Prosimy o podanie 10–15 nazwisk, które Waszym zdaniem zasługują na wizę w pierwszej kolejności. 2. Jak wiecie, nie istnieje centrum prasowe i nie będzie istnieć. 3. Traktujemy wszystkie ekipy radiowo-telewizyjne w zasadzie wg tych samych kryteriów”, po czym uzupełnił szyfrogramem z 15 września: „Zgoda na przyjęcie jednego publicysty «Morning Star» na proponowanych przez Was warunkach. Prosimy o wniosek wizowy i datę przyjazdu. Realizacją pobytu zajmie się Interpress”; AMSZ, ZD 29/82, w. 10, t. 86. Zob. dok. nr 220.

Erfurcie, Suhl i Gerze oraz pierwszym sekretarzom miejskich SED w Lipsku i Dreźnie i nadburmistrzom.

- 2) Konsulom generalnym ZSRR w Lipsku i Karl Marx-Stadt.
- 3) Komendantowi garnizonu wojsk radzieckich w Lipsku.
- 4) W dowództwie zgrupowania wojsk radzieckich w Nohra-Weimar.
- 5) Dyrektorowi departamentu konsularnego w MSZ NRD.

Wszystkie spotkania odbyły się w przyjacielskiej atmosferze. Poza podkreśleniem dobrze rozwijających się stosunków bilateralnych i umocnieniem kra-
jów socjalistycznych wszędzie żywo interesowano się sytuacją w Polsce:

– pytano o środki podejmowane przez partię i rząd dla rozładowania napięcia,

– wyrażano troskę i zaniepokojenie przeciągającymi się strajkami,

– podkreślano międzynarodowe reperkusje wydarzeń,

– wyrażano obawę, czy kierownictwo polityczne PRL nie znajduje się w defensywie, gdyż po wystąpieniu tow. Gierka nie odnotowano ożywienia działalności politycznej z naszej strony (Karl Marx-Stadt),

– wyrażano obawę, czy pod wpływem wydarzeń wewnętrznych w PRL i propagandy zachodniej nie nastąpi u nas wzrost nastrojów antyradzieckich i antyenerdowskich (drugi sekretarz tow. Leis w Suhl),

– wszyscy rozmówcy poza Lipskiem i Halle dawali do zrozumienia, że jest duża dyskusja w miejscowych zakładach pracy,

– rozmówców radzieckich cechowała życzliwość i chęć otrzymania informacji bez komentarzy wydarzeń z ich strony.

W rozmowach opierałem się na wytycznych ambasady i instrukcjach MSZ²⁰.

/–/ Karwicki

AMSZ, ZD 29/82, w. 3, t. 17

²⁰ Kolejnym szyfrogramem z 3 września ambasada w Berlinie przekazywała: „Z rozmowy z szefem Biura Kontaktów Międzynarodowych TV NRD: 1) Propaganda NRD nie ma ostatecznie ustalonej formuły politycznej dot. informowania o aktualnej sytuacji w Polsce. W warstwie informacyjnej bazuje się głównie na publikacjach polskich. W części komentarzowej podstawą są oceny radzieckie. 2) Zaznacza się pewna dwoistość podejścia do metod informowania o naszych problemach. [...] Wydaje się, że w kierownictwie NRD-owskich środków przekazu dominuje pogląd, że NRD nie powinna mieszać się w wewnętrzne sprawy Polski”; *AMSZ, ZD 29/82, w. 3, t. 17*.

170

*3 września, szyfrogram ambasadora w Bukareszcie
o reakcjach sekretarza generalnego KC RPK na wydarzenia w Polsce*

Tajne

Szyfrogram Nr 2744/III
z Bukaresztu, nadany 3.9.80, g. 15.00

Napieraj

Na posiedzeniu kierownictwa N.C. miał ponownie sfinalizować [sformułować?] kilka wniosków wynikających z rumuńskiej oceny sytuacji w Polsce:

- natychmiastowa poprawa zaopatrzenia, m.in. w mięso, nawet z naruszeniem rezerw,

- wstrzymanie podwyżek cen mięsa i serów (nasza 181 z 22.08²¹),

- zwiększenie nakładów na budownictwo mieszkaniowe,

- sekretarze KW zobowiązani zostali do osobistego rozpatrzenia niezależnienia spraw socjalnych i w miarę możliwości pilnego rozwiązania ich w porozumieniu z centralą; konieczność doskonalenia działalności partii, m.in. w dziedzinie ideologiczno-politycznej.

Kierownictwo rozpatrywało ewentualność wydania specjalnego listu do aktywów lub całej partii, z wnioskami na tle sytuacji w Polsce. Na razie odstąpiono od tego.

Wydarzenia w Polsce znalazły swoje odbicie w przedwczorajszym wystąpieniu N.C. wśród górników. Tak odczytali je w tut. korpusie zarówno przedstawiciele KS, jak i KK. W odróżnieniu od poprzednich wystąpień nie było w nim akcentów krytycznych pod adresem klasy robotniczej, przeciwnie, wyrażał się z dużym uznaniem o postawie i wynikach pracy górniczej.

N.C. podkreślił, że budowa społeczeństwa socjalistycznego nie jest wycieczką ani spacerem, a drogą ciężkiej pracy i zjednoczonych wysiłków całego narodu. Nowym akcentem w wystąpieniu N.C. jest sformułowanie, że w miarę osiągnięć budownictwa socjalistycznego w każdym kraju umacnia się siłę krajów socjalistycznych, ich jedność, rośnie prestiż socjalizmu w świecie.

²¹ Ambasador w Bukareszcie informował szyfrogramem nr 182: „Od 22.8.80 Rumuni podwyższyli ceny na niektóre artykuły spożywcze, np.: sery Caszkaval z 26 na 50 lei za kg, sery szwajcarskie z 36 na 50 lei, filety wieprzowe z 51 na 95, szynka gotowana wędzona z 37 na 70, a gatunek wyższy z 48 na 85, karkówka z 45 na 75, kotlet wieprzowy wędzony z 38 na 85 lei za kilogram”; AMSZ, ZD 29/82, w. 4, t. 31.

W rozmowach z korpusem tak KS, jak i KK spotykamy się z dużym uznaniem dla sposobu rozwiązania konfliktu w Polsce (USA, Szwecja, Japonia, ZSRR, Czechosłowacja, Mongolia). Jedynie pierwszy sekretarz ambasady NRD wyraził dzisiaj niepokój o dalszy rozwój sytuacji w Polsce, czym NRD jest szczególnie zainteresowana jako sąsiad.

W nieoficjalnych kontaktach Rumuni wyrażają podziw i uznanie dla polskiej klasy robotniczej z podkreśleniami, że takie wydarzenia są możliwe tylko w Polsce. Nie ukrywają nadziei, że wywrą one wpływ na sytuację w Rumunii, zwłaszcza na proces demokratyzacji stosunków. Znajdzie to z pewnością swoje odbicie w wystąpieniu N.C. na Krajowym Kongresie Rad Narodowych, zwołanym na 10.09.

/–/ Kusiak

AMSZ, ZD 29/82, w. 4, t. 31 (druk: Przed i po 13 grudnia, dok. nr 19)

171

*3 września, szyfrogram ambasadora w Waszyngtonie
o planach amerykańskiej centrali związkowej
dotyczących udzielenia pomocy związkom zawodowym w Polsce*

Tajne

Pilne

Do rąk własnych

Szyfrogram Nr 2769/III
z Waszyngtonu, nadany 3.9.80, g. 20.40

Czyrek

Departament Stanu przekazał mi przed chwilą telefonicznie (Georg Vest z polecenia Christophera) z prośbą o natychmiastowe poinformowanie naszych władz, że w dniu jutrzejszym, 4 bm., centrala amerykańskich ZZ (AFL-CIO) rozpoczyna w skali kraju zbiórkę pieniężną na rzecz polskich ZZ. Taką decyzję podjęło dziś kierownictwo AFL-CIO, o czym Departament Stanu dowiedział się przed chwilą.

Vest prosił o przekazanie stanowiska Departamentu Stanu: stanowisko rządu amerykańskiego pozostaje ściśle takie samo, jakie zajmowali od początku – są to nasze wewnętrzne sprawy, których rozwiązanie należy wyłącznie do

Polaków. Amerykańskie ZZ działają na zasadzie samodzielności i rząd amerykański nie ma na nie żadnego wpływu. Prowadzenie tego rodzaju zbiórki nie jest u nich ograniczone przez żadne ustawy.

Oświadczyłem, że niezależnie od przekazanego mi stanowiska Administracji postępowanie amerykańskich ZZ nie tylko nie ułatwi, a wręcz utrudni nam rozwiązanie naszych wewnętrznych spraw.

Vest zareagował, że postępowanie ich ZZ może być różnie odbierane, ale w USA i w innych krajach Zachodu rządy nie mają wpływu na ZZ.

Uwagi:

- sprawy nasze niestety wchodzą tu w orbitę kampanii wyborczej,
- Administracja, niezależnie od intencji, znajduje się już i znajdować się będzie pod rosnącą presją wymogów kampanii i różnych środowisk,
- związki AFL-CIO są tradycyjną bazą demokratów, Carter zabiega o ich pełne poparcie i nie podejmie kroków sprzecznych z wymogami kampanii wyborczej.

/-/ Spasowski

AMSZ, ZD 29/82, w. 18, t. 155

172

*4 września, szyfrogram ambasady w Berlinie
o przygotowaniach do X zjazdu NSPJ*

T a j n e

Szyfrogram Nr 2794/III
z Berlina, nadany 4.9.80, g. 12.20

Napieraj

Według informacji z KC NSPJ na wszystkich zebraniach związanych z przygotowaniem X Zjazdu²² oraz poświęconych sytuacji międzynarodowej wysuwa się pytania dot. wydarzeń w Polsce i o ich charakter. Najwięcej pytań dotyczy roli partii, jej działania w zakładach, które strajkowały. Inne dotyczą sił

²² X zjazd NSPJ odbył się 11–16 kwietnia 1981 r.

antysocjalistycznych. KC wydał ustną dyrektywę, jak należy tłumaczyć przyczyny i wydarzenia w Polsce, zawierającą następującą treść:

1. Główną przyczynę niezadowolenia szerokich kręgów klasy robotniczej w Polsce należy tłumaczyć trudną, skomplikowaną sytuacją gospodarczą i społeczną. Spowodowana ona została przyczynami zewnętrznymi (wzrost cen surowców oraz recesja na Zachodzie) oraz wewnętrznymi (inwestycje, zadłużenie kraju, mała wydajność pracy, niedostateczny wzrost produkcji rolnej).

2. PZPR próbowała dostosować plan do zmieniającej się sytuacji gospodarczej, o czym świadczy dokonanie na V Plenum KC „manewru”²³.

3. Ostatnio nastąpiło szczególne spiętrzenie trudności, które znalazło swe odbicie w pogorszeniu zaopatrzenia, szczególnie w produkty mięsne i inne artykuły spożywcze. Wybitnie niesprzyjające warunki klimatyczne pogłębiły trudności w rolnictwie i tym samym zaopatrzeniu rynku.

4. Trudno uznać za właściwy sposób równoczesne podnoszenie cen mięsa i innych artykułów oraz wprowadzanie nowych norm pracy.

5. Pomimo iż przyczyny napiętej sytuacji są głównie natury gospodarczej, to do akcji włączyły się siły antysocjalistyczne, wysuwając żądania polityczne, oraz imperialistyczne środki masowego przekazu.

6. NRD łączy z Polską ściśle więzi współpracy w ramach UW, RWPG oraz bilateralne. Rozwój tej współpracy leży w interesie zarówno NRD, PRL, jak i całej wspólnoty socjalistycznej. NRD udzieli Polsce wszelkiej możliwej pomocy. Wzajemne stosunki nie uległy zmianie. Należy występować przeciwko jakimkolwiek wypadom przeciwko Polsce.

Dyrektywa ta jest w zasadzie realizowana. Mamy życzliwą atmosferę przy załatwianiu spraw bieżących. W terenie towarzysze z NSPJ unikają wciągania naszych ludzi do dyskusji lub „pouczania”.

/-/ Karwicki

AMSZ, ZD 29/82, w. 3, t. 17

²³ Mowa o niezrealizowanej koncepcji tzw. manewru gospodarczego, który miał zreformować polską gospodarkę, zgłoszonej przez Gierka w grudniu 1976 r. w czasie V plenum KC PZPR.

173

*4 września, szyfrogram dyrektora Departamentu III
do ambasadora w Waszyngtonie o pożegnalnej rozmowie
ambasadora USA z ministrem spraw zagranicznych*

Warszawa, dn. 4 września 1980 r.

T a j n e

SZYFROGRAM Nr 7825^c

SPASOWSKI – WASZYNGTON

I bm. Czyrek przyjął Schaufele na wizytę pożegnalną. Pozytywnie ocenił rozwój stosunków bilateralnych w okresie pełnienia funkcji przez S.²⁴ Zakończenie strajków nie eliminuje trudnych problemów gospodarczych. Dane o perspektywach gospodarczych przekazane Ambasadzie w sierpniu przez Ministerstwo Finansów wymagają zaktualizowania. Musimy ponownie przeanalizować własne możliwości i podsumować własne środki oraz rozmiary zapotrzebowania od partnerów zagranicznych niezbędne dla poprawienia sytuacji rynkowej i utrzymania ciągłości produkcji. Stabilizacja stosunków wewnętrznych zależeć będzie ^c*m.in.* od postępu w tym zakresie. Doceniamy rozsądne stanowisko władz amerykańskich w okresie strajków. Ma ono istotne znaczenie dla stosunków dwustronnych oraz dla współpracy i pokoju w Europie. ^hWyso-ko^h Cenimy wykazane przez rząd USA ^hzrozumienie^h ^c*stanowisko*, iż polskie problemy wewnętrzne winny być rozwiązywane w istniejących ramach ustrojowych i że polska polityka zagraniczna pozostanie niezmieniona.

S. pozytywnie ocenił rozwój wzajemnych stosunków we wszystkich dziedzinach. Podkreślił ważną rolę kredytów dla handlu artykułami rolnymi, który jest korzystny dla obu stron. Pozytywnie ocenił kontakty kulturalne i naukowe. Powtórzył znane stanowisko Waszyngtonu w sprawie łączenia rodzin i wydania paszportów kilku zaproszonym do USA „naukowcom”.

^f*Szewczyk*^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 19, t. 157

²⁴ William Schaufele pełnił funkcję ambasadora w Warszawie od 30 marca 1978 r. (wręczenie listów uwierzytelniających) do 11 września 1980 r.

174

*5 września, szyfrogram ambasady w Nairobi
w sprawie ewentualnych wyjazdów misyjnych
polskich zakonników do Kenii*

T a j n e

Szyfrogram Nr 2878/III
z Nairobi, nadany 5.9.1980, 11.40

Turbański

Biskup diecezji Nakuru (Kenia) jest zainteresowany sprowadzeniem z Polski misjonarzy, możliwie ze specjalizacją medyczną.

Mamy jego oficjalne pismo do episkopatu polskiego o nawiązanie kontaktów. Jak postąpić? Mamy bardzo pozytywne doświadczenia z pracy naszych misjonarzy – pallotynów w Rwandzie, przemawiające za tym, by taką inicjatywę poprzeć²⁵.

/–/ Dębski

AMSZ, ZD 29/82, w. 11, t. 99

²⁵ W odpowiedzi dyrektor Turbański polecał szyfrogramem z 15 września: „Poinformujcie biskupa, że ze strony polskich władz państwowych przeszkód nie ma. Decyzja należy jednak do czynników kościelnych, do których przekazaliście jego pismo. Pismo prześlijcie do Sekretariatu Episkopatu najbliższą okazją”. W szyfrogramie z 18 września uzupełniał: „Urząd ds. Wyznań prosi o nadesłanie pisma biskupa, które doręczy adresatowi. Doradźcie biskupowi, aby ew. dalszą korespondencję kierował bezpośrednio na adres polskiego Episkopatu”; AMSZ, ZD 29/82, w. 11, t. 100.

175

5 września, szyfrogram wiceministra Kułagi
do ambasadora w Teheranie
w sprawie amerykańskich zakładników przetrzymywanych w Iranie

Warszawa, dn. 5 września 1980 r.

T a j n e
dc *Pilne*^{cd}

SZYFROGRAM Nr °7894^c

Teheran – Filipowicz

W związku z ukształtowaniem się centralnych władz w Iranie podejmowane są inicjatywy zaktywizowania działań w kierunku rozwiązania problemu zakładników. Władze USA zwracają się w tej kwestii do wielu państw, w tym – poprzez ambasadora w Warszawie – do nas²⁶. Stojąc na gruncie naszego, publicznie wyrażonego 7.12.79 r., stanowiska, wychodzimy z założenia, iż uregulowanie problemu zakładników przyczyniłoby się do rozładowania napięcia w regionie oraz polepszenia klimatu w stosunkach międzynarodowych.

Uważamy zatem za celowe poruszenie przez Was tematu w tamt. MSZ. Rozumiemy, że podejmiecie go „przy okazji”, w sposób bardzo wyważony^h w formie sondażu^h. Zaakcentujcie przy tym niezmiennność naszego, znanego władzom irańskim, stanowiska w tej sprawie.

^c*Chodzi nam o możliwość odpowiedniego zdyskontowania wobec Amerykanów faktu Waszej rozmowy.*

²⁶ Szyfrogramem z 26 sierpnia dyrektor Szewczyk informował ambasadora w Waszyngtonie: „Schaufele powołując się na instrukcję i poprzednie demarches ponowił wobec min. Kułagi prośbę o podjęcie sprawy zakładników wobec władz irańskich. [...] Niepodejmowanie sprawy może być przez Teheran zrozumiane jako akceptowanie przez społeczność międzynarodową bezprawnego traktowania dyplomatów. [...] Kułaga przypomniał, iż Polska dała wyraz publicznie swemu stanowisku i nie zmieniła go. Nasze możliwości oddziaływania są niewielkie, ale rozważymy, w jakiej formie ponowne przedstawienie naszego stanowiska mogłoby być celowe”; AMSZ, ZD 29/82, w. 19, t. 157.

*Dla Was: rozważamy podjęcie tematu, oczywiście w niewiążącej formie, przez naszych parlamentarzystów wobec członków irańskiej grupy parlamentarnej na Konferencji Unii w Berlinie*²⁷.

Informujecie^{c28}.

^fKułaga^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 17, t. 141

176

*5 września, notatka informacyjna
z rozmowy wiceministra Dobrosielskiego z ambasadorem RFN*

Warszawa, dnia 5 września 1980 r.

T a j n e

NOTATKA INFORMACYJNA z rozmowy z ambasadorem RFN G. Negwerem z 3.9.1980 r.

Wskazałem na zdecydowanie kierownictwa polskiego kontynuacji dotychczasowej linii naszej polityki zagranicznej, w tym konsekwentnego kroczenia

²⁷ Szyfrogramem z 15 września, przesłanym (za pośrednictwem ambasady) do przebywającego w Berlinie delegata PRL na sesję Unii Międzyparlamentarnej Jaremy Maciszewskiego, wiceminister Kułaga przekazywał: „Ostatnio Amerykanie zaktywizowali działania na rzecz rozwiązania problemu zakładników w Iranie. [...] Zasugerowali, byśmy podjęli problem wobec Irańczyków w formie, jaką uznamy za najbardziej odpowiednią. [...] Chcemy w jakiś sposób zadośćuczynić prośbie władz USA [...]. Sprawa, oczywiście, b. delikatna. Może bowiem wywołać reperkusje negatywne w stosunkach dwustronnych z Iranem. Pamiętając o powyższym, prosimy Was jednak o podjęcie sprawy «przy okazji», wykorzystując do tego celu kontakty z parlamentarzystami irańskimi. Temat stawiamy w formie niewiążącej, luźnej»; AMSZ, ZD 29/82, w. 3, t. 18.

²⁸ Ambasador w Teheranie informował szyfrogramem z 11 września: „Sprawa zakładników nadal bardzo trudna i chyba bez widoków na rychłe rozwiązanie. [...] Sytuacja KS – wyjątkowo złożona i delikatna. Jakiegokolwiek działania z naszej strony musiałyby być uzgodnione i skoordynowane. «Poruszenie» przeze mnie sprawy w MSZ «przy okazji» możliwe, ale nie ręczę za ewentualne następstwa, gdyż w obecnych warunkach (cały MSZ został wymieniony) nie możemy liczyć na właściwe rozumienie naszych intencji”; AMSZ, ZD 29/82, w. 17, t. 140.

drogą normalizacji stosunków z RFN. Dałem wyraz naszej pozytywnej ocenie stanowiska rządu RFN wobec wydarzeń w Polsce, eksponując w szczególności stanowisko kanclerza. Podkreśliłem, iż mimo osiągniętych znanych postępów w rozwiązywaniu naszych problemów istnieje nadal duża potrzeba utrzymania w nie mniejszym stopniu niż dotąd, a może nawet w większym, powściągliwego, rozważnego i odpowiedzialnego stanowiska rządu RFN i całego Zachodu wobec rozwoju sytuacji w Polsce. Podałem krytyce komunikat po rozmowie Chylińskiego z Genscherem. Zmierzał on do propagandowego wykorzystania tej rozmowy. Negwer przyjął te uwagi jako uzasadnione²⁹.

Podałem krytyce stanowisko opozycji chadeckiej wobec wydarzeń w Polsce i uprzedziłem, że będziemy reagować. Stanowisko opozycji godzi nie tylko w interesy Polski i stosunki PRL–RFN, ale zmierza też do wykorzystania tych wydarzeń do dyskredytowania polityki obecnego rządu RFN. Zwróciłem również uwagę na liczne przykłady szkodliwego, nieobiektywnego reagowania środków masowego przekazu RFN.

Negwer przedstawił następujące opinie i oceny:

1. Rząd RFN z zadowoleniem odnotowuje naszą pozytywną ocenę ich reakcji na wydarzenia w Polsce, przekazaną zwłaszcza w rozmowie ambasadora Chylińskiego z kanclerzem. Stwierdził, że ich satysfakcja jest tym większa, iż „z niektórych kierunków otrzymują za to stanowisko cięgi”.

Również w przyszłości będą zachowywać powściągliwość i postępować zgodnie z zasadą nieingerencji w nasze sprawy wewnętrzne.

Obecnie lepiej niż poprzednio rozumieją, iż błędne było roztrząsanie tematu rzekomego niebezpieczeństwa „interwencji z zewnątrz”.

Negwer nie negował mojego krytycznego stanowiska co do szkodliwego relacjonowania wydarzeń w Polsce przez część zachodnioniemieckich środków masowego przekazu. Ubolewał i tłumaczył brakiem wpływu rządu na mass-media. Wskazywał, iż artykuł „Welt am Sonntag” z sierpnia br. postulujący „oddanie RFN polskich ziem północnych i zachodnich pod zastaw” wywołał jego oburzenie. Wie, iż artykuł ten zbulwersował polską opinię publiczną, i zna przykłady reakcji „prostych ludzi na Wybrzeżu”. Raportował do kraju.

Uwagę o naszym zamiarze zareagowania na stanowisko chadecji wobec rozwoju sytuacji w Polsce Negwer przyjął z wyraźnym zadowoleniem. Dostrzegał w tym intencję wsparcia partii koalicji rządzących i wyrażał w tym kontekście podziękowania.

2. Przeprowadzane ostatnio konsultacje między MSZ-ami w sprawach KBWE i rozbrojenia i planowane rozmowy ekspertów w sprawach

²⁹ Zob. dok. nr 158 i 163.

prawno-konsularnych odczytują jako potwierdzenie naszej gotowości utrzymania dotychczasowych form dialogu. Negwer zastrzegając się, iż nie dysponuje odpowiednim upoważnieniem, wskazywał, iż w Bonn dojrzeła świadomość potrzeby dokonania kroku naprzód po wyborach w stosunkach z Polską w niektórych sprawach, na których rozwiązanie oczekujemy od dawna.

Poinformował, iż do 25 bm. banki RFN zamierzają sfinalizować porozumienie i uruchomić uzgodniony kredyt w wysokości 1,2 mld DM.

3. Po przedstawieniu powyższego Negwer przeszedł do tematu „jedności niemieckiej”. Zapowiedział, iż w nadchodzącym okresie rząd RFN zamierza bardziej wyraźnie podnosić ten problem. Nie powinno to jednak – jego zdaniem – wywoływać naszego zaniepokojenia. Stwierdził, iż zapewne odnotowujemy pojawiające się ostatnio w RFN głosy opowiadające się za tym, aby równolegle do postulowanego zjednoczenia wyraźniej niż dotychczas dawać do zrozumienia Polsce, iż RFN zaakceptuje ostatecznie nasze obecne granice. Wg Negwera głosy te potwierdzają krystalizowanie się w RFN tej tendencji. Powiedziałem, że nasze stanowisko w tej sprawie powinno być mu dobrze znane. Pozostaje ono takie jak dotychczas³⁰.

/–/ M. Dobrosielski

AMSZ, Dep. IV 46/84, w. 3 (druk: Polityka wobec Niemiec, dok. nr 191)

³⁰ Szyfrogramem z 5 września wiceminister Dobrosielski relacjonował ambasadorowi w Kolonii i szefowi misji wojskowej w Berlinie Zachodnim przebieg rozmowy. Dodatkowo ambasadorowi w Kolonii polecał: „Analizujcie kierunki działania i zamiary rządu, koalicji i opozycji odnośnie sygnalizowanego postępu w stosunkach z Polską po wyborach. Prosimy o śledzenie nowych akcentów w forsowaniu «jedności niemieckiej»”; AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 111.

177

*5 września, notatka wicedyrektora Departamentu IV
w sprawie wypowiedzi kanclerza Austrii na temat sytuacji w Polsce*

Warszawa, dnia 5 września 1980 r.

Towarzysz Minister J. CZYREK
w g m a c h u

W związku z nowymi wypowiedziami składanymi przez kanclerza Kreisky'ego prosimy Towarzysza Ministra uprzejmie, aby zechciał ponownie poświęcić nieco uwagi sprawie stosunku kanclerza Kreisky'ego do wydarzeń w Polsce.

Odbiega on zdecydowanie in minus od wypowiedzi innych czołowych polityków zachodnich nie licząc Straussa i jest wyrazem demonstrowania przez Kreisky'ego jego doktrynalnego antykomunizmu. Kreisky zajmuje takie stanowisko częściowo jako socjaldemokrata i wiceprzewodniczący Międzynarodówki Socjalistycznej, co jednak nie pomniejsza wymowy oficjalnej tych nieprzychylnych wobec nas wynurzeń składanych przez szefa rządu.

Przedstawiając Towarzyszowi Ministrowi dokumentację dot. poprzednich i ostatnich wypowiedzi Kreisky'ego proponujemy w świetle tych nowych danych powiadomić Tow. Ambasadora Adamkiewicza, „aby nie wyrażał podziękowania^d za stanowisko kanclerza, jeżeli dotychczas tego nie uczynił. Proponując powyższe, kierujemy się jedynie tymi informacjami, jakimi dysponuje nasz Departament. ^b*w ogóle nikomu na Zachodzie nie potrzeba dziękować*^b

Na uwagę zasługuje w kontekście tej sprawy krytyka H. Kohla stanowiska kanclerza Schmidta wobec wydarzeń w Polsce z powołaniem się na przykład przewodniczącego SPÖ Kreisky'ego, „który jasno wyraził swoje poglądy”, jak również odpowiedź Schmidta, który nie uważa za stosowne wypowiadać się publicznie o wydarzeniach w Polsce w tym duchu jak Kreisky, oświadczając: „jeżeli to uczynił kanclerz austriacki, Kreisky, jako neutralny, to jest to jego sprawa. Niemiecki kanclerz tego uczynić nie może”.

Ostatnia wypowiedź Kreisky'ego powątpiewa wzorem Straussa w możliwość realizacji porozumienia między władzami a strajkującymi w Polsce. „Nie ma przykładu – jego zdaniem – ^aw 67-letniej^a historii dyktatury komunistycznej, aby takie porozumienie zostało dotrzymane”.

^fJ. Mąkosza^f

^bNiestety Adamkiewicz już u K. był i nie wynika z depeszy, by odpowiednio reagował. Co zatem proponujecie?^b ^fCzyrek^f

AMSZ, Dep. IV 43/84, w. 5

178

*6 września, okólnik ministra spraw zagranicznych
w sprawie zmiany na stanowisku I sekretarza KC PZPR*

Warszawa, dn. 6 września 1980 r.

T a j n e
dNATYCHMIAST^d

SZYFROGRAM Nr 7877

SZEFOWIE WSZYSTKICH PLACÓWEK

1. 5 bm. odbyło się VI Plenum KC PZPR, które w związku z poważną chorobą tow. Gierka i niemożnością wypełniania przez niego obowiązków I Sekretarza KC w złożonej sytuacji w partii i kraju postanowiło odwołać go z jego funkcji. Na stanowisko I Sekretarza Plenum powołało jednogłośnie członka BP tow. Stanisława Kanię.

Jednocześnie Plenum dokooptowało na członków BP dotychczasowych zastępców Kazimierza Barcikowskiego i Andrzeja Żabińskiego. Na sekretarzy KC wybrano T. Grabskiego – dotychczasowego wicepremiera, Z. Kurowskiego i J. Wojteckiego – dotychczasowego kierownika Wydziału Rolnego KC. Postanowiono kontynuować obrady VI Plenum w terminie późniejszym (koniec bm.)³¹. Poświęcone one będą ocenie przyczyn i stanu obecnej sytuacji oraz kierunkom działań na najbliższą przyszłość. Zapowiedziano rozważenie zwołania IX Zjazdu partii³², którego zadaniem byłoby wypracowanie adekwatnego do obecnych warunków i sytuacji programu partii.

2. Wybrany I Sekretarzem – na jednogłosną propozycję BP – tow. St. Kania jest znanym i doświadczonym działaczem partyjnym. Brał udział w walce z okupantem hitlerowskim w Batalionach Chłopskich. Był działaczem ZWM, ZMP, PPR, pełnił szereg funkcji w terenowym i centralnym aparacie partii. Ostatnio jako członek BP i sekretarz KC stał na czele zespołu KC, który operatywnie kierował akcją, rozmowami i działaniem partii zmierzającymi do rozwiązania kryzysu na drodze politycznej. Wykazał w tym trudnym okresie trafność ocen i decyzji, ogromną rozwagę i poczucie odpowiedzialności oraz zdolności organizacyjne.

3. W krótkim wystąpieniu na Plenum tow. Kania podkreślił m.in. konsekwentnie stabilną politykę zagraniczną Polski i wskazał jej główne kierunki.

³¹ Druga część VI plenum KC PZPR odbyła się 4–6 października; zob. dok. nr 286.

³² IX nadzwyczajny zjazd PZPR został zwołany dopiero 14–20 lipca 1981 r.

4. Na dzisiejszym posiedzeniu Sejmu premier Pińkowski przedstawił program prac rządu. Najistotniejsze treści otrzymacie clarisem. Sejm zatwierdził znane Wam zmiany w rządzie.

5. 6 bm. tow. Waszczuk przekaze informacje o Plenum ambasadorom KS w Warszawie³³. Jeśli chodzi o pozostałe kraje, pozostają w mocy nasze dotychczasowe instrukcje.

^fJ. Czyrek^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 111

179

*6 września, szyfrogram ministra spraw zagranicznych
i sekretarza KC do spraw międzynarodowych do ambasadora w Paryżu
o stanie zdrowia Edwarda Gierka*

Warszawa, dn. ... 19 ... r.

Tajne

^dNATYCHMIAS

^cdo rąk własnych^{cd}

SZYFROGRAM Nr ^c7889^c

Olechowski – Paryż

Wasz ^c578^{c34}.

1) Poinformujcie Prezydenta, że wg orzeczenia konsylium lekarskiego zachodzi konieczność co najmniej 6 tygodniowego leczenia szpitalnego oraz dłuższego okresu rekonwalescencji. Życzenia od Prezydenta przekazemy.

³³ Ambasador w Kabulu donosił szyfrogramem z 9 września: „Ambasador Związku Radzieckiego poinformował mnie, że podczas jego rozmowy telefonicznej z Moskwą przekazano mu ogromne zadowolenie radzieckiego kierownictwa z wyboru tow. S. Kani I Sekretarzem naszej partii”; AMSZ, ZD 29/82, w. 7, t. 61.

³⁴ W szyfrogramie nr 578 z 5 września ambasador w Paryżu zawiadamiał: „Sekretarz gen. Prezydentury J. Wahl przekazał wieczorem 5 bm. ustne posłanie VGE dla E. Gierka, zawierające «życzenia szybkiego powrotu do zdrowia oraz wyrazy szczerej i głębokiej przyjaźni». Przekazując posłanie, W. prosił w imieniu VGE o pilną informację odnośnie stanu zdrowia chorego, w miarę możliwości w ciągu soboty przed południem”; AMSZ, ZD 29/82, w. 14, t. 120.

2) Na wniosek Biura Politycznego Plenum KC uznało w aktualnej sytuacji kraju niezbędne zapewnienie właściwego Kierownictwa Partii. Zwolniło E. Gierka z obowiązków I Sekretarza i jednogłośnie wybrało I Sekretarzem KC Tow. St. Kanię. W swoim wystąpieniu Tow. Kania zapowiedział rozpatrzenie przez przewidywany Zjazd Partii – wybór E. Gierka na honorowego przewodniczącego Partii. Podkreślił też zasady kontynuacji dotychczasowych kierunków podstawy polityki zagranicznej.

3) I Sekretarz KC Tow. Kania w imieniu własnym i najwyższych władz PRL pragnie kontynuować politykę przyjaznych stosunków i szerokiej współpracy z Francją. Cenić sobie będzie kontynuację dialogów i spotkań z Prezydentem Francji. Podtrzymując w całej pełni zaproszenie Prezydenta z wizytą do Polski chciałby, aby wizyta ta odbyła się w najbardziej dla jej rezultatów i wydźwięku sprzyjających okolicznościach. Dlatego też stawia pod rozagę przełożenie wrześniowego jej terminu na najbliższy dogodny dla obu stron – termin³⁵.

W najbliższym czasie wystąpilibyśmy z propozycją konkretnego terminu.

Przekażcie od Tow. Kani i najwyższych władz PRL wyrazy szacunku i pozdrowienia³⁶.

^fCzyrek^f
^fWojtaszek^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 14, t. 122

³⁵ Minister spraw zagranicznych polecał ambasadorowi w Paryżu szyfrogramem z 10 września: „Uzgodnijcie ze stroną francuską następujący projekt komunikatu: «Z inicjatywy I Sekretarza Komitetu Centralnego PZPR, Stanisława Kani, oficjalna wizyta w Polsce Prezydenta Republiki Francuskiej Valéry’ego Giscard d’Estaing, przewidziana na koniec września br., została, w drodze obopólnego uzgodnienia, odłożona. Obie strony, potwierdzając zdecydowaną wolę kontynuowania przyjaznych stosunków polsko-francuskich, zamierzają zrealizować tę wizytę w niezbyt odległym terminie»”; AMSZ, ZD 29/82, w. 14, t. 122.

³⁶ W odpowiedzi ambasador w Paryżu przekazywał 6 września: „Poinformowałem Wahla zgodnie z Waszą 7889. Przekazuje dziś jeszcze VGE. Z uznaniem podkreśla szybkość naszej deklaracji odnośnie ciągłości przyjaznych stosunków i szerokiej współpracy z Francją. Z pełnym zrozumieniem przyjął propozycję przełożenia wizyty VGE”; AMSZ, ZD 29/82, w. 14, t. 120.

180

*7 września, szyfrogram ambasadora w Paryżu
do sekretarza KC do spraw międzynarodowych o rozmowie
z sekretarzem generalnym Francuskiej Partii Komunistycznej*

T a j n e
Natychmiast

Szyfrogram Nr 2930/III
z Paryża, nadany 7.9.80, g. 16.30

Wojtaszek

Z rozmowy z kierownikiem FPK.

1. G. Marchais przekazał mi w sobotę wieczorem ustne posłanie „wyrażające zaniepokojenie chorobą E. Gierka wraz z życzeniami szybkiego powrotu do zdrowia”. Przedstawiciele pionu zagranicznego FPK (Gremetz i współpracownicy) naciskają na bieżące informowanie ich o stanie zdrowia chorego. Przyjęli do wiadomości przyczyny zmiany na stanowisku I Sekretarza, przy czym Gremetz nie ukrywał, „że są zaskoczeni szybkością przeprowadzonej zmiany”.

2. Z inicjatywy Marchais BP FPK zorganizowało dla mnie w ub. piątek uroczyste śniadanie pożegnalne³⁷ z udziałem całego kierownictwa. Sytuację aktualną w Polsce zreferował bezpośrednio przybyły z Warszawy H. Krasucki. Wyrażono jednoznacznie, że zamierzany przez naszą partię proces odnowy w duchu leninowskich zasad będzie miał kapitalne znaczenie dla autentycznego umocnienia socjalizmu zarówno w Polsce, jak i w ruchu międzynarodowym. Główny akcent położył Marchais na konieczność właściwych konkluzji z popełnionych błędów i przyjęcia przez partię faktycznego przewodnictwa w realizacji planowanego programu reform. Stwierdził, że nigdy w historii nasze partie nie były tak bliskie sobie jak obecnie. Są świadomi, że w obecnej sytuacji mogą aktywizować się elementy reakcyjne, ale nie przypisują im większego znaczenia. M. podkreślił, że wydarzenia w Polsce, wynikłe z określonych warunków lokalnych, nie stanowią zagrożenia dla innych KS i nie powinny zbytnio niepokoić ich kierownictw.

³⁷ Tadeusz Olechowski mimo formalnego odwołania 11 września ze stanowiska ambasadora przebywał w Paryżu do początku października (jego rozmowa pożegnalna z prezydentem Francji odbyła się 26 września; zob. dok. nr 256; zob. też dok. nr 275 – sprawozdanie końcowe), po czym 10 listopada został powołany na stanowisko wiceministra spraw zagranicznych. Jego następcą w Paryżu został dotychczasowy wiceminister – Eugeniusz Kułaga (zob. dok. nr 421).

Stanowisko takie zajął również Żiwkow w rozmowie z Marchais przed kilkoma dniami w Sofii, informując o zainicjowanym w Bułgarii od przeszło roku procesie reform.

W oparciu o informację Krasuckiego o rozmowach z Wojtaszkiem wyrażono pełne zaufanie dla kierownictwa PZPR zarówno co do stopniowego rozwiązywania trudności społeczno-gospodarczych, jak i odbudowania pozycji partii w społeczeństwie. Są równocześnie świadomi ogromu zadań. Zgodnie z przyjętą tezą nie zamierzają zbyt eksponować swojego stanowiska odnośnie naszych problemów.

Zarówno Krasucki, jak i Leroy prosili o przekazanie podziękowań kierownictwu za znakomitą organizację ich pobytu w Polsce³⁸.

/-/ Olechowski

AMSZ, ZD 29/82, w. 14, t. 120

181

*[przed 8 września], notatka sekretarza KC
do spraw międzynarodowych o planowanych wizytach
i rozmowach członków kierownictwa PZPR z przedstawicielami
europejskich partii komunistycznych i socjalistycznych*

Pilna Notatka³⁹

Zgodnie z decyzją Sekretariatu KC o potrzebie informacji Kierownictw Bratnich Partii o charakterze wydarzeń w Polsce proponujemy w najbliższy piątek lub sobotę wyjazdy członków kierownictwa do n/w Partii:

Wyjazdy Członków Kierownictwa PZPR do bratnich partii krajów socjalistycznych oraz WPK i KPF

KPZR – Tow. A. WERBLAN⁴⁰

KPCz – ” S. OLSZOWSKI

³⁸ Mowa o wizycie delegacji Francuskiej Partii Komunistycznej, której przewodniczył członek BP FPK i dyrektor generalny „L'Humanité”, przyjęty 6 sierpnia przez Jerzego Łukaszewicza.

³⁹ Notatka została przesłana członkom i zastępcom członków Biura Politycznego oraz sekretarzom i członkom Sekretariatu KC PZPR.

⁴⁰ Zob. dok. nr 217.

NSPJ – " A. ŻABIŃSKI⁴¹
 WSPR – " E. WOJTASZEK
 BPK – " K. BARCIKOWSKI
 RPK – " Z. KUROWSKI⁴²
 ZKJ – " J. WASZCZUK⁴³
 WłPK – " J. WASZCZUK
 KPF – " E. WOJTASZEK⁴⁴

E. Wojtaszek

AAN, KC PZPR, XI/396

182

*8 września, szyfrogram ambasadora w Pradze
 o czechosłowackich reakcjach na wydarzenia w Polsce*

T a j n e

Szyfrogram Nr 2967/III
 z Pragi, nadany 8.9.80, g. 15.20

Napieraj

Z rozmowy Szewczyka z centralnym działaczem politycznym, dobrze zorientowanym w oficjalnym stanowisku, posiadającym dostęp do źródłowych informacji.

1. O wydarzeniach w Polsce aktyw centralny otrzymuje głównie biuletynowe informacje pochodzące ze środków masowego przekazu Zachodu⁴⁵.

⁴¹ Zob. dok. nr 206.

⁴² Zob. dok. nr 205.

⁴³ Zob. dok. nr 225.

⁴⁴ Zob. dok. nr 224.

⁴⁵ Szyfrogramem z 22 sierpnia ambasada w Pradze informowała: „Czynniki oficjalne CSRS, a także korpus KS interesuje się wydarzeniami w kraju. Odpowiadamy w oparciu o Wasze informacje. Sytuacja w polskich środowiskach na budowach eksportowych i w zakładach CSRS charakteryzuje się ożywieniem, lecz nie budzi zastrzeżeń. [...] Z nieoficjalnych rozmów wiadomo nam, że gospodarze dokonują

Raz tylko poinformowani zostali w sprawie spotkania tow. Wojtaszka z ambasadorami KS. W oparciu o te dane otrzymały również informacje komitety wojewódzkie.

2. Spodziewali się zmiany na stanowisku I Sekretarza partii. Oceniają, że jest to rezultatem narastających u nas problemów. Dobrze przyjęli przemówienie tow. Kani⁴⁶. Działalność dotychczasowa nie jest im jednak bliżej znana.

3. Niepokoją ich informacje o utrzymujących się w Polsce strajkach i decyzje o utworzeniu niezależnych związków zawodowych, które mogą przekształcić się w politycznego oponenta PZPR.

4. Sytuacja gospodarcza CSRS nie jest łatwa, dlatego niepopularna może być pomoc gospodarcza, której udziela Polsce. Pragnęliby, byśmy właściwie wykorzystali pomoc w papierze w kategoriach gospodarczych i politycznych, by papier nie dostał się w niewłaściwe ręce.

5. Wydarzenia w Polsce przyczyniły się do ożywienia czechosłowackiej opozycji⁴⁷. Rozmówca zacytował anonim podpisany przez działacza, a skierowany do KC KPCz i do niego. W anonimie mowa jest o drukowanych w państwowych drukarniach ulotkach i rozprowadzanych wśród naukowych pracowników, studentów i w innych środowiskach przez kartystów. Anonim sformułowany jest poważnie i można będzie go sprawdzić.

Rozmówca ocenia, że w CSRS należałoby wyciągnąć również pewne wnioski z polskich wydarzeń.

6. Między innymi wskutek naszych interwencji „Rude Pravo” dn. 5.9.80 zamieściło pozytywną informację o współpracy gospodarczej z Polską. Działalność ta ma być kontynuowana.

/–/ Mitręga

AMSZ, ZD 29/82, w. 16, t. 130

rozeznania w sytuacji i nastrojach zakładów celem eliminowania negatywnych zjawisk, które mogłyby spowodować konflikty”; AMSZ, ZD 29/82, w. 16, t. 130.

⁴⁶ Chodzi o wystąpienie na VI plenum KC PZPR; zob. dok. nr 178 i 179.

⁴⁷ Ambasador w Pradze informował szyfrogramem z 16 października: „Trwa ożywienie wśród dysydentów z kręgu «Karty 77». Wydają oświadczenia, starają się nawiązać kontakty z CS emigracją polityczną, udzielać wywiadów zachodnim korespondentom. Stwierdzają, że słuszność idei z czasów «Praskiej wiosny» znajduje potwierdzenie w wydarzeniach w Polsce, wyrażają zadowolenie z powstania NSZZ, mówią o potrzebie ich zorganizowania w CRS. Władze CS jednych na pewien czas zatrzymują, a innych ostrzegają, m.in. byłego ministra SZ J. Hajka, że poniosą odpowiedzialność”; AMSZ, ZD 29/82, w. 16, t. 130.

183

*8 września, szyfrogram dyrektora Departamentu II
do ambasadora w New Delhi
o rozmowie ministra spraw zagranicznych z ambasadorem Indii*

Warszawa, dn. 8.09.80 r.

T a j n e
dPILNE^d

SZYFROGRAM Nr ^c7933^c

DELHI – CZAPLA

Do Waszej wiadomości.

8 bm. Czyrek przyjął Sivaramakrishnana na jego prośbę w związku z wezwaniem go na konsultacje do Delhi (będzie przyjęty przez Indirę). Wyjedzie w przyszłym tygodniu. Obecnie udaje się na Wybrzeże, formalnie do Konsulatu. Będzie przyjęty przez władze wojewódzkie.

C. dokonał oceny sytuacji wewnętrznej w duchu naszych dotychczasowych informacji na placówki, akcentując szczególnie, że nie doszło w czasie ostatnich wydarzeń do żadnych naruszeń podstaw ustroju ani kwestionowania polityki zagranicznej. Wskazał na straty materialne z powodu strajków oraz gotowość przyjęcia z pomocą ze strony państw sojusznicznych (przede wszystkim ZSRR: pomoc finansowa, ropa itd.) oraz innych zaprzyjaźnionych krajów. ^hPozwoli to gł. na zabezpieczenie rynku wewnętrznego i naszych zobowiązań eksportowych^h. Podkreślił nasze zdecydowanie dalszego rozwoju stosunków z Indiami jako priorytetowym partnerem, o znaczeniu zarówno regionalnym, azjatyckim, jak i globalnym. W/s wizyty premiera jak w naszej 7906.

Poinformował o stanie zdrowia Gierka (opanowany przez lekarzy zawał, potrzeba wielotygodniowej rekonwalescencji) i na tym tle ostatnich zmianach w kierownictwie partii, ^hewentualności^h zwołania ^hw początku 1981 r.^h nadzwyczajnego zjazdu PZPR i ew. powołania G. na honorowego przewodniczącego. Prosił w imieniu Kierownictwa kraju o przekazanie powyższych ocen i informacji Indirze.

Hindus przekazał w imieniu Indiry życzenia zdrowia dla Gierka oraz powrota do zdrowia dla nowego kierownictwa. Wyraził zadowolenie z pełnego utrzymania naszej polityki zagranicznej i uznanie dla roli Polski w Europie i świecie. Zgłosił gotowość dalszego dynamicznego rozwoju stosunków dwustronnych.

Gotowi przyjąć naszego premiera w czasie dla nas dogodnym⁴⁸. Podobnie elastycznie traktują datę spotkania Komisji Mieszanej. Zapytał o wysokość strat w wyniku akcji strajkowych. C. ocenił na ok. 20 mld zł.

Rozmowa b. szczerza i serdeczna. Hindus wyraził wielkie zadowolenie.

^fFijałkowski^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 12, t. 104

184

*8 września, notatka Ministerstwa Handlu Zagranicznego
i Gospodarki Morskiej i Ministerstwa Finansów w sprawie
możliwości uzyskania dodatkowych kredytów finansowych
(z załącznikiem)*

Warszawa, dnia 8.09.1980 r.

NOTATKA

dla Prezesa Rady Ministrów Towarzysza Józefa PIŃKOWSKIEGO⁴⁹

Po dokonaniu analizy wielkości zadłużenia Polski w stosunku do poszczególnych krajów oraz wielkości obrotów z tymi krajami proponuję wystąpienie do rządów następujących krajów o udzielenie Polsce niskooprocentowanych kredytów typu państwowego na niżej wymienione kwoty:

Republika Federalna Niemiec –	4,5 mld dolarów
Francja –	2,5
Stany Zjednoczone –	3,0
Wielka Brytania –	1,5
Austria –	1,5

⁴⁸ Do wizyty premiera PRL (Wojciecha Jaruzelskiego) w Indiach doszło dopiero w 1985 r.

⁴⁹ Minister Karski 8 września przesłał notatkę premierowi Pińkowskiemu. W piśmie przewodnim informował: „Zgodnie z poleceniem Towarzysza Premiera przedstawiam w załączeniu w uzgodnieniu z Ministrem Spraw Zagranicznych i Ministrem Finansów propozycje podjęcia rozmów w sprawie uzyskania kredytów ze strony głównych krajów kapitalistycznych”; AAN, KC PZPR, XIA/1109.

Włochy –	1,5
Szwecja –	0,6
Kanada –	0,3
<hr/>	
15,4 mld dolarów	

Podane wyżej kwoty oscylują w pobliżu wielkości rat kapitałowych i odsetek z tytułu kredytów gwarantowanych przez rządy poszczególnych krajów przypadających do spłaty w okresie do 1983 roku włącznie.

Z uwagi na sytuację w bilansie płatniczym Polski, a w szczególności spiętrzenie spłat kredytów w najbliższych trzech latach, zachodzi konieczność uzyskania kredytów długoterminowych obecnie z możliwością wykorzystania w ciągu najbliższych 3 lat (w zasadzie w trzech równych transzach rocznych). Powinien to być niezwiązany (finansowy) kredyt państwowy, niskooprocentowany, z terminami spłat w okresie 1986–1995.

Ambasadorzy powinni podkreślić, iż tylko takie rozwiązanie zapewni dalszy rozwój wzajemnej współpracy gospodarczej. Przedkładane propozycje nie zmieniają zasadniczego stanowiska Polski odnośnie wywiązywania się przez banki i inne organizacje gospodarcze Polski z przyjętych zobowiązań finansowych.

Ambasadorzy powinni zadeklarować także gotowość rozpatrzenia innych, alternatywnych propozycji o ekwiwalentnych efektach finansowych dla bilansu płatniczego Polski.

Ponadto strona polska powinna potwierdzić zainteresowanie wykorzystywaniem w roku 1981 również kredytów przyznawanych w ramach systemów popierania eksportu istniejących w poszczególnych krajach. (Zapotrzebowanie na te kredyty przedstawia załącznik Nr 1).

W przypadku akceptacji przez Towarzysza Premiera przedstawionych kierunków działania Minister Spraw Zagranicznych w uzgodnieniu z Ministrem Finansów i Ministrem Handlu Zagranicznego i Gospodarki Morskiej opracują szczegółowe instrukcje dla przeprowadzenia rozmów. W instrukcjach tych zostaną uwzględnione specyficzne dla poszczególnych krajów elementy struktury obrotów oraz ukształtowanych i zamierzanych na przyszłość stosunków gospodarczych.

Notatkę opracował:
Zespół ekspertów MHZiGM i Ministerstwa Finansów

Załącznik Nr 1

Źródła sfinansowania (kredyty transakcyjne) importu półproduktów, zbóż i wyrobów przemysłu elektromaszynowego

			w mln zł dew.
Kraj	Półprodukty	Zboża	Ogółem
Kanada	–	400	400
RFN	1.330	130	1.460
Francja	560	400	960
USA	670	600	1.270
Wlk. Brytania	780	190	970
Austria	540	80	620
Włochy	450	–	450
Szwecja	450	–	450
Belgia	370	–	370
Norwegia	50	–	50
Hiszpania	90	–	90
Japonia	340	–	340
Dania	200	–	200
Brazylia	1.530	–	1.530
Wyroby przemysłu elektromaszynowego			4.400
Razem			13.560

Z powyższego zestawienia wynika, że brak jest określenia źródeł finansowego pokrycia importu towarów pozainwestycyjnych na kwotę 1,94 mld zł dew. do łącznej kwoty przewidzianych w projekcie planu kredytów transakcyjnych 15,5 mld zł dew.

AAN, KC PZPR, XIA/1109

185

*9 września, szyfrogram ambasadora w Belgradzie
o publikacjach prasy jugosłowiańskiej na temat sytuacji w Polsce*

T a j n e

Szyfrogram Nr 3066/III
z Belgradu, nadany 9.9.80, g. 10.00

Staniszewski – Napieraj

Nasz 241⁵⁰.

Z rozmowy z wicemin. informacji Czudina 8 bm. u Koreańczyków (podkreślałem wielokrotnie, że mówię prywatnie):

1) Stwierdziłem, że niektóre publikacje jugosłowiańskie są szkodliwe zarówno dla PZPR, jak i dla ZKJ. Korespondencje Bajalskiego w „Polityce” z Moskwy nt. sytuacji w Polsce i oceniane w nich poglądy towarzyszy radzieckich, komentarze Prli nt., jak będzie się teraz rozwijać sytuacja polityczna u nas, co będzie dalej ze Zw. Zaw. itp., nazwałem działaniem, które może poważnie obciążyć nasze wzajemne stosunki. Powiedziałem, że nie mogę się dopatrzeć w bezowocnej próbie wbijania klina pomiędzy nas i naszych sojuszników przez jugosłowiańskich dziennikarzy ani różnicy ich postępowania od polityki KK, ani co chyba ważniejsze, działania w interesie Jugosławii. Stwierdziłem, że w tut. CRZZ w oficjalnej rozmowie członek prezydium nieproszony odcinał się od tych publikacji, bo przynoszą one poważną szkodę polit. jugosł. Zw. Zaw. w ich kontakcie z klasą robotn.

2) Rozmówca, jak zwykle gospodarze, solidaryzował się ze mną przyznając jednocześnie, że z „Polityką” i „Nin” nie mogą sobie w ogóle poradzić.

Zapewnił, że poinformuje min. informacji Bajrę, który będzie uczestniczył wkrótce w posiedzeniu prezydium KC ZKJ poświęconym ocenie prasy.

⁵⁰ Szyfrogramem nr 241 z 8 września ambasador w Belgradzie donosił: „Ton jugosłowiańskich środków masowego przekazu nt. wydarzeń w Polsce i ich refleksu w KS od czasu podpisania porozumienia w Gdańsku uległ znacznej zmianie w kierunku negatywnym. W biuletynie wew. Tanjuga 8 bm. sporo jest przedruków z KK nt. stopnia znajomości Tow. Kani wśród społeczeństwa. Są też dwuznaczności nt. choroby Tow. Gierka. [...] Zwracanie uwagi w rozmowach z przedstawicielami KC ZKJ i MSZ odnosi tylko ten skutek, że się zgadzają z tym, iż w publikacjach są błędy. [...] Proponujemy rozważyć możliwość odbycia rozmowy międzypartyjnej w Belgradzie [...] lub jeśli to niemożliwe, udzielenie mi zezwolenia na oficjalne działanie z upoważnienia Warszawy w tut. KC i w rządzie (MSZ i Min. Informacji). Oddziaływania na redakcje są mało skuteczne, bo korespondencje nadchodzą z Polski i z zagranicy”; AMSZ, ZD 29/82, w. 2, t. 15.

Powiedział, że Ministerstwo Informacji oceniło jako błędne popularyzowanie L. Wałęsy, że redakcja w ogóle nie respektuje wydanego przez nich ^azakazu niekomentowania^a rozwoju sytuacji w Polsce i jej dalszego prognozowania.

3) Podkreślałem, że jako ambasada chcemy wpłynąć w porę na zlikwidowanie niedobrej tendencji w ich środkach masowego przekazu.

/-/ Kinecki

AMSZ, ZD 29/82, w. 2, t. 15

186

*9 września, szyfrogram przewodniczącego
polskiej delegacji przygotowawczej do spotkania KBWE (z Madrytu)
w sprawie ewentualnego udzielenia pomocy Polsce przez EWG*

T a j n e

Natychmiast, ale nie w nocy

Szyfrogram Nr 3024/III
z Madrytu, nadany 9.9.80, 15.00

Wiejacz

Przeprowadził ze mną rozmowę L. Kawan, reprezentant EWG (w delegacji z Luksemburga). Twierdził, że otrzymał prośbę od deputowanych do Parlamentu Europejskiego w związku ze zbliżającą się sesją o sformułowanie stanowiska Komisji EWG w sprawie możliwości pomocy dla Polski. Zamierza odpowiedzieć, że:

- uważa ogłoszenie deklaracji EWG o ew. pomocy dla Polski za niewskazane,
- EWG mogłaby rozważyć możliwość pomocy, gdyby otrzymano „sygnał zainteresowania”, wchodziłyby w grę np. zmiany w ograniczeniach kontyngentowych.

Zapytywał o „osobistą opinię”, czy i jakie widzimy możliwości, aby EWG mogła coś zrobić. Podkreślał, że sprawa b. pilna (dwa dni). Unikałem odpowiedzi poza stwierdzeniem, że zawsze staraliśmy się o usuwanie dyskryminacyjnych praktyk.

Proszę o pilną instrukcję, czy i jak reagować.

/-/ Nowak

AMSZ, ZD 29/82, w. 10, t. 89

187

*9 września, szyfrogram ambasadora w Budapeszcie
o węgierskich reakcjach na wydarzenia w Polsce*

Tajne

Szyfrogram Nr 3014/III
z Budapesztu, nadany 9.9.80, g. 15.30

Czyrek

1. Wśród społeczeństwa węgierskiego ciągle jest duże zainteresowanie rozwojem sytuacji w Polsce. Z inicjatywy Węgrów przy różnych okazjach w rozmowie z Polakami przebywającymi tu stale lub okresowo podejmowany jest ten temat. „Życie Warszawy” z porozumieniami gdańskimi i szczecińskimi w ilości 25 egz. zostało rozchwywane w sklepie OIKP.

W innych stałych punktach sprzedaży tej gazety (dworce, hotele i kioski miejskie) nie dopuszczono do sprzedaży. Do OIKP często zgłaszają się Węgrzy z prośbą o udostępnienie tego numeru gazety. Aktyw został poinformowany o tych porozumieniach poprzez biuletyn MTI. Społeczeństwo zaś powszechnie słucha nie zagłuszanych audycji rozgłośni zachodnich.

2. Najbardziej kontrowersyjną sprawą w porozumieniach, budzącą duże zaniepokojenie centralnego aktywu oraz kierownictwa węgierskiego, jest kwestia powstania nowych związków zawodowych i ich praktycznej działalności. Aktyw obawia się, że przerodzą się one w partię opozycyjną. Podejmowane są też często w rozmowach z naszymi dyplomatami sprawy związane z udostępnieniem środków masowego przekazu dla celów religijnych, działalność cenzury oraz problemy związane z koniecznością uspołdzielczenia rolnictwa dla zabezpieczenia realizacji programu wyżywienia narodu. Stosunek naszej partii do rolnictwa indywidualnego nie jest tu zrozumiały.

3. W związku z sytuacją w Polsce decyzje władz WRL w sprawie podwyżki cen od 1 września br. na niektóre artykuły cukiernicze, kakao i wina zostały wstrzymane. Aktualnie władze analizują wszelkie decyzje społeczno-gospodarcze mając na uwadze wpływ wydarzeń w Polsce na nastroje społeczne WRL, zwłaszcza wśród węgierskiej klasy robotniczej.

4. Węgierskie środki masowego przekazu informują obiektywnie o wydarzeniach w Polsce. Ukazały się informacje o obradach wojewódzkich aktywu

partyjnego, o spotkaniu Kani z aktywem Komitetu Warszawskiego i o spotkaniu z aktywem Gdańska⁵¹.

5. W biuletynie MTI dla aktywu z dnia 9 września br. 3/4 publikowanych materiałów dotyczy Polski (za MTI, PAP, a głównie za agencjami zachodnimi).

Pozytywnie nakreślony jest portret Kani. Szeroko omawiana jest debata w Sejmie⁵², wywiad Rakowskiego dla II programu tv francuskiej, materiał dotyczący kontroli cen oraz informacje o audyencji Wałęsy u Wyszyńskiego⁵³.

/-/ Pietrzak

AMSZ, ZD 29/82, w. 4, t. 27

188

*10 września, szyfrogram ambasadora w Londynie
o możliwości zainspirowania brytyjskich publikacji prasowych
krytycznych wobec opozycji w Polsce*

T a j n e

Szyfrogram Nr 3072/III
z Londynu, nadany 10.9, 11.00

Staniszewski

„New Worker” – organ nowej partii komunistycznej WB poufnie zgłosił gotowość opublikowania ostrego, dyskredytującego KOR i antysocjalistyczną opozycję materiału. Chodzi o fakty, nazwiska, przykłady wrogiej roboty, ew. ujawnienie powiązań, np. finansowych, z Zachodem. Zrobią to bez podawania źródła.

Dotychczas zamieścili już parę własnych artykułów demaskujących zachodnie zabiegi propagandowe w polskich sprawach (znajomy Konopackiego).

⁵¹ I sekretarz KC PZPR spotkał się z egzekutywą Komitetu Warszawskiego oraz z I sekretarzami stołecznych komitetów dzielnicowych i komitetu miejskiego 6 września, wojewódzka narada aktywu partyjnego w Gdańsku (z udziałem Stanisława Kani) odbyła się 8 września.

⁵² Chodzi o posiedzenie Sejmu z 5 września, w czasie którego zatwierdzono zmiany w składzie Rady Ministrów.

⁵³ Mowa o audyencji delegacji stoczniovców z Gdyni i Gdańska u prymasa Wyszyńskiego 7 września.

Jeżeli aprobujecie, prosimy o informację, kiedy taki 4–8 stronicowy materiał możemy otrzymać.

Odczuwamy potrzebę pokazania w WB faktów awanturnictwa KOR w destabilizacji sytuacji w Polsce ze szczególnym uwypukleniem, że nie są to ludzie klasowo związani z robotnikami⁵⁴.

/–/ Bisztyga

AMSZ, ZD 29/82, w. 10, t. 84

189

*10 września, szyfrogram ambasady w Berlinie o opiniach KC NSPJ
na temat wpływu wydarzeń w Polsce na sytuację NRD*

T a j n e

Szyfrogram Nr 3105/III
z Berlina, nadany 10.9⁵⁵, 19.55

Napieraj

Na moją prośbę w dniu wczorajszym odbyłem rozmowę z Mahlowem. Mahlow stwierdził między innymi:

1) Rozwój sytuacji w Polsce obserwowany jest przez kierownictwo polityczne NRD z najwyższą uwagą. Jest to dla NRD sprawa o życiowym znaczeniu („Lebenswichtig”). Nie szukając analogii historycznych związanych z podziałem kraju – NRD pozostaje w nieustannej konfrontacji ideologicznej i politycznej z RFN. Rozmiar i sposób relacjonowania z Polski wskazują, że propaganda RFN adresowana jest głównie na odbiorcę w NRD. Propaganda NRD ma za zadanie wykazywać prawdziwe intencje RFN wobec Polski i państw socjalistycznych.

2) Dla NRD w jej złożonej sytuacji wynikającej z istnienia dwóch państw niemieckich sprawa jedności ideologicznej państw obozu socjalistycznego ma zasadnicze znaczenie.

⁵⁴ Ambasador w Londynie przekazywał także szyfrogramem z 22 września: „Od 4 dni obserwujemy wzrastający krytycyzm sytuacji w Polsce u przedstawicieli KS przebywających w WB. Zaktywizujemy indywidualne rozmowy przeciwdziałając powyższemu”; AMSZ, ZD 29/82, w. 10, t. 84.

⁵⁵ W oryginale błędnie „10.03”.

Reagujemy w naszej propagandzie na konkretne sytuacje i prosimy o zrozumienie dla takiego postępowania. Sytuacja w piątek była inna i inna jest we wtorek. Tym należy tłumaczyć najogólniej sobotni (N.D. 6/7 bm.) komentarz do przedruku z „Żołnierza Wolności”. Komentarz nadał korespondent ADN z Warszawy w oparciu o dostępne mu źródła.

Aktualne stanowisko określił Honecker w depeszy gratulacyjnej do Kani.

Pewna selektywność informacji, opartych przede wszystkim na „Trybunie Ludu”, wynika z naszych wewnętrznych uwarunkowań, konieczności dawania odporu propagandzie RFN. Omawiana już wcześniej rzekoma wypowiedź Tischa do Doedringa (Die Welt z dnia 25.8.80) jest sfingowana.

3) Stosunki z RFN chcemy kształtować na poziomie odpowiadającym dążeniom NRD do odprężenia w Europie. Nie możemy jednak obecnie nie reagować na ataki RFN. Sprawa jest skomplikowana i wymaga od nas liczenia się z realnymi warunkami politycznymi NRD. Współistnienie nie oznacza zaniechania walki ideologicznej – przeciwnie, zakłada zaostrzenie. Nasz front ideologiczny realizuje swoje zadania coraz lepiej, ale nie zawsze udaje mu się uniknąć błędów.

/–/ Karwicki

AMSZ, ZD 29/82, w. 3, t. 17

190

10 września, notatka konsulatu generalnego w Londynie o działaniach środowisk polonijnych

Londyn, dnia 10.09.1980 r.

Poufne

Notatka⁵⁶

Rozwój sytuacji społeczno-politycznej w PRL stał się okazją do zaktywizowania działalności antykrajowych ośrodków emigracji politycznej.

⁵⁶ Dyrektor Mulicki 17 września przesłał notatkę zastępcy kierownika WZ KC PZPR Krzysztofowi Ostrowskiemu.

Centrum polityczne emigracji śledząc rozwój wydarzeń w Polsce gubiło się w swych spekulacjach na temat możliwych ^dnastępstw tych wydarzeń^d, a przede wszystkim było zaskoczone osiągniętym porozumieniem między delegacjami rządowymi a Komitetami Strajkowymi w Gdańsku i w Szczecinie.

Treść tych porozumień interpretowana jest jako wyraz skutecznej ^ddziałalności ugrupowań emigracji politycznej^d, której ^dtezy znalazły istotne odbicie w poszczególnych punktach porozumienia^d.

Szczególnie zauważalne jest ^dlansowanie tezy o konieczności przekształcenia Wolnych Związków Zawodowych w legalną siłę polityczną^d o charakterze opozycyjnym działającą na terenie całego kraju.

Nasilanie się w ostatnich tygodniach działalności wrogich nam ośrodków, wyraża to się przede wszystkim w:

- intensyfikacji kontaktów z osobami przyjeżdżającymi na pobyty czasowe z Polski,

- przeprowadzaniu rozmów z mieszkańcami W. Brytanii przebywającymi czasowo w Polsce w lipcu i sierpniu br.,

- organizowaniu spotkań informujących na temat aktualnej sytuacji politycznej PRL w różnych ośrodkach emigracji politycznej,

- dążeniu do uzyskania priorytetowej pozycji w zakresie informacji brytyjskich środków masowego przekazu w zakresie spraw polskich,

- ponownej intensyfikacji kontaktów z przedstawicielami brytyjskiego świata politycznego,

- przejściu roli informatora o bieżącej sytuacji w Polsce (wywiady radiowo-telewizyjne, prasowe, konferencje prasowe itp.).

Należy podkreślić, że ośrodki te były istotnym źródłem informacji o Polsce.

- próbach włączenia kleru emigracyjnego do ruchu politycznego lansowanego przez wrogą emigrację.

Przewidujemy, że działania wrogiej emigracji politycznej na terenie Wielkiej Brytanii skoncentrują się w najbliższej przyszłości na następujących kierunkach:

- tradycyjnym ^dwrogim i tendencyjnym^d atakowaniu kierownictwa politycznego w Polsce ze szczególnym zwróceniem uwagi na ^dbezwzględna^d walkę z członkami^d PZPR.

- lansowaniu tezy, iż w interesie narodu polskiego leży ^doderwanie się Polski od sojuszu^d z ZSRR, i uznania obecnych zmian w PRL za objaw istniejących rozbieżności pomiędzy tymi krajami.

- sterowaniu w kierunku przejścia przez Kościół roli współpartnera w realizacji politycznych interesów opozycji w Polsce.

– doprowadzeniu do przekonania środowiska polonijnego, a także społeczeństwa w Polsce o słusznej działalności KOR-u, jaką prowadzi w naszym kraju w interesie całego narodu.

Analiza nastrojów i tendencji wśród miejscowej Polonii i emigracji politycznej wskazuje na postępujący wzrost roli i pozycji wrogich nam ugrupowań antykrajowych oraz zachodnich ośrodków dywersji ideologicznej – skierowanej przeciwko PRL oraz sojuszowi z ZSRR. Zauważalny jest również duży wpływ środków masowego przekazu typu RWE, Dziennik Polski, Tydzień Polski, Orzeł Biały itp. Stwarza to nam b. duże trudności w prowadzeniu naszej działalności wśród tut. Polonii.

W związku z tym widzimy konieczność dalszego rozwijania kontaktów osobistych dla prezentowania obiektywnego obrazu sytuacji w Polsce i neutralizowania w ten sposób tendencyjnych relacji i komentarzy o załamaniu się naszej socjalistycznej koncepcji rozwoju kraju.

Opracowali:

R. Mucha

M. Bąk

R. Iwaszkiewicz

AAN, KC PZPR, LXXVI/581

191

*11 września, szyfrogram ambasadora w Belgradzie
o rozmowach z ambasadorami USA i ZSRR w Jugosławii*

T a j n e

Szyfrogram Nr 3198/III
z Belgradu, nadany 11.9.80, g. 9.00

Napieraj

1. Z rozmów w ostatnich dniach z Amerykanami, którzy aktywnie nas kontaktują pod pozorem informowania, np. że Schaufele dymisjonuje na własną prośbę, bo będzie miał lepiej płatne zajęcie w Nowym Jorku, że Schaufele bardzo pozytywnie ocenił przebieg swej rozmowy z Tow. Kanią w styczniu br. (podaję za radcą Scanlanem), o czym Dep. Stanu informował ich placówki w KS, że Carter wobec wydarzeń w Polsce wybiera na ambasadora w Warszawie

kogoś szczególnie dobrego, a odrzucił już kilku kandydatów⁵⁷ itp. – wynika, że są bardzo ciekawi naszych ocen reakcji jugosłowiańskich na wydarzenia w Polsce. Nie są jednak naiwni – jak np. niektórzy z KK – i nie pytają, czy będziemy korzystać z doświadczeń samorządu jugosłowiańskiego, chociaż tut. prasa podchwyciła taki akcent z konferencji prasowej Kisiela⁵⁸.

Ambasador Eagleburger moją uwagę – „szkoda, że ich związkowcy nie posłuchali rady Muskie”⁵⁹ – zreplikował, że choćby bardzo chciał, nie może mi w tym pomóc. Polemizujemy z nimi w duchu instrukcji⁶⁰.

2. Do rozmowy z E. 9 bm. u Bułgarów dołączył amb. Rodionow (bez swego tłumacza, na prośbę obu tłumaczyłem). R. interesował się osobą szefa delegacji USA w Madrycie. I obaj wymienili informacje. E. nie wie, czy ta sama Administracja co obecnie będzie reprezentowana w Madrycie, na końcu objaśniając, iż każdego tygodnia inaczej widzi wynik rywalizacji o prezydenturę. Pewien jest, że Anderson nie wygra, ale najwięcej głosów odbierze Carterowi. R. powiedział: „wybierzcie, kogo chcecie, ale nie róbcie tego tak długo, my w Madrycie na was poczekamy”.

E. pytał o udział Tow. Gromyko. R. odpowiedział rutynowo. E. podkreślał, że na szefów obu delegacji do Madrytu Carter wybrał niedyplomatów, co jeszcze bardziej zarzutowałoby na linię delegacji amerykańskiej w razie zmiany w Białym Domu.

/-/ Kinecki

AMSZ, ZD 29/82, w. 2, t. 15

⁵⁷ Nowym ambasadorem USA został Francis Meehan; zob. dok. nr 334.

⁵⁸ Mowa o konferencji prasowej z 10 września, podczas której wicepremier i przewodniczący Komisji Planowania Henryk Kisiel omówił aktualną sytuację gospodarczą PRL i m.in. zapowiedział zwiększenie samodzielności poszczególnych przedsiębiorstw.

⁵⁹ Chodzi o oświadczenie z 29 sierpnia, w którym sekretarz stanu USA zapewnił, że Stany Zjednoczone powstrzymają się od podejmowania jakichkolwiek działań mogących skomplikować sytuację w Polsce.

⁶⁰ Wcześniejszym szyfrogramem, z 21 kwietnia, ambasador w Belgradzie informował: „20 bm. miałem dłuższą rozmowę na kolacji w rezydencji USA z ambasadorem Eagleburgerem i radcą min. Scanlanem. I. Uważają, że za obecny zły stan stosunków USA z ZSRR główną winę ponosi Ameryka. Polityka Cartera jest powodowana przesadnymi emocjami. Interwencja zbrojna w Iranie miałaby skutki nieobliczalne (najpierw zginęliby zakładnicy), ale telewizja w USA doprowadziła, że oczekuje jej 2/3 Amerykanów. Trudno jest w tych warunkach prowadzić politykę zagraniczną. Administracja C. popełniła wiele błędów, najlepiej było za Kissingera, który umiał rozmawiać z Rosjanami i rozumie ich najlepiej spośród amerykańskich polityków”; AMSZ, ZD 29/82, w. 2, t. 15.

192

*11 września, szyfrogram ambasadora w Ułan Bator
o reakcjach Mongolii na wydarzenia w Polsce*T a j n e

Szyfrogram Nr 3113/III
z Ułan Bator, nadany 11.9.80, g. 9.30

Fijałkowski

1. Sytuacja w Polsce wywołała poruszenie wśród kadry mongolskiej oraz w CD KS, zwłaszcza gdy tutejsze środki masowego przekazu przystąpiły z początkiem września br. do publikowania za agencją TASS doniesień z Polski, z akcentem na działalność sił antysocjalistycznych. Organ KC MPLR „Unen” zamieszcza na swoich łamach artykuły z „Prawdy”, m.in. przedrukował korespondencję z 1 bm. „o knowaniach wrogów Polski socjalistycznej w celach kontrrewolucyjnych”. Część rozmówców (radzieccy, Czesi, NRD) jako na przyczyny kryzysu wskazują m.in. na „niekonsekwencje w procesie rewolucji w Polsce”, tolerowanie obcych sił klasowych, prywatną własność ziemi, kościoł, kontakty z Zachodem itp. Inni, w tym także Mongołowie z wysokich stanowisk, wykazując duże zainteresowanie wydarzeniami w Polsce uważają, że będą one mieć wpływ na zmiany systemowe we wszystkich KS.

2. Stosownie do decyzji KC i rządu MRL, o której informowaliśmy w naszej 116⁶¹, eksporterzy mongolscy przyspieszają dostawy do Polski towarów zakontraktowanych na br. Realizacja dostaw winna się w zasadzie zakończyć do połowy października.

3. W środowisku polskim atmosfera powagi i troski o losy kraju. W Ambasadzie odbywamy regularnie zebrania informacyjno-wyjaśniające. Zebranie takie odbyliśmy także z naszymi geologami w terenie.

/-/ Stawiarski

AMSZ, ZD 29/82, w. 18, t. 150

⁶¹ Szyfrogramem nr 116 z 22 sierpnia ambasador w Ułan Bator przekazywał: „KC MPLR oraz rząd MRL podjęły decyzję przyspieszenia dostaw towarów do Polski, zwłaszcza mięsa, przewidzianych na rok bieżący. Dostawy mięsa mają być uruchomione już na początku września. U podstawy tej decyzji leży zrozumienie obecnej naszej sytuacji i wynikłych trudności oraz woła z manifestowania solidarności z PRL. Podziękowaliśmy”; AMSZ, ZD 29/82, w. 18, t. 150.

193

*11 września, szyfrogram wiceministra Dobrosielskiego
do ambasadora w Bernie
o rozmowie z ambasadorem Szwajcarii*

Warszawa, dn. ... września 1980 r.

T a j n e

SZYFROGRAM Nr 8008^c

Teichma – Berno

10 bm. ^hprzyjąłem ambasadora^h poinformowałem Campiche o ważniejszych problemach rozwoju sytuacji w kraju, podkreślając, iż wystąpienia klasy robotniczej nie były skierowane przeciw socjalizmowi oraz nigdzie nie były kwestionowane założenia naszej polityki zagranicznej, w tym nasze sojusze.

Naświetlając reakcje zagranicy, krytycznie oceniłem ton prasy szwajcarskiej. Wymieniłem szkalowanie Polski przez NZZ.

Zaakcentowałem kontynuację naszej polityki zagranicznej, w tym chęć rozwoju dobrych i wszechstronnych stosunków ze Szwajcarią. Tym bardziej czujemy się dotknięci sygnałem z placówek PRL, że dyplomaci szwajcarscy „odwracają się plecami” do naszych przedstawicieli.

C. nie zaprzeczył, iż placówki szwajcarskie otrzymały tego rodzaju instrukcje. Wiązał je ze sprawą wydalenia Pasche i wyraził opinię, że sprawa winna być zakończona. Zasłaniał się wolnością prasy. Twierdził, że udzielenie na czas wizy Stammowi – redaktorowi NZZ – wpłynęłoby na korzystniejszą tonację NZZ.

^fDobrosielski^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 3, t. 22

194

*11 września, szyfrogram ambasadora w Rzymie
do sekretarza KC do spraw międzynarodowych
o włoskich opiniach w sprawie wydarzeń w PRL*

T a j n e

Szyfrogram Nr 3220/III
z Rzymu, nadany 11.9, 15.30

Wojtaszek

Wasz 7743⁶².

Ogólnie oceniamy reakcję włoskich kół oficjalnych i politycznych jako umiarkowaną i nie nakierowaną na jątrzenie sytuacji. Takie stanowisko również Min. SZ Colombo w Parlamencie w dniu 10 bm. (w wyniku interpelacji poselskich), który stanowczo odrzucił jakąkolwiek ingerencję w wewnętrzne nasze sprawy i podkreślił „poczucie odpowiedzialności i umiarkowania” ze strony władz polskich i robotników⁶³.

Pozytywna rola WIPK, która przeciwstawia się próbom wykorzystania wydarzeń w Polsce dla celów antysocjalistycznych. Ostatnie oceny WIPK bliskie ocenom naszego kierownictwa (Rubbi w Parlamencie). O stanowisku komunistów będzie mógł poinformować również po powrocie Wojna, który miał tu liczne spotkania. Pobyt jego b. korzystny.

Wyjazd do Polski delegacji Federacji Zw. Zaw. okazał się w rezultacie pożyteczny, stanowisko Federacji – poza nieuniknionymi deklaracjami o solidarności z robotnikami – spokojne. Zyskałszy uznanie za wpuszczenie delegacji, zaś federacja jest teraz krytykowana w wielu środowiskach robotniczych, że zamiast mieszać się w sprawy polskie powinna zajmować się robotnikami włoskimi. W Turynie, gdzie jest ostry konflikt z Fiatem, robotnicy zrobili z nazwy Gdańska swoje hasło bojowe. Nie dopuściliśmy do wyjazdu żadnej innej delegacji związków autonomicznych lub parlamentarzystów, bez negatywnych reperkusji w publikatorach.

O stanowisku Watykanu informujemy oddzielnie.

⁶² Przyp. 136 do dok. nr 156.

⁶³ Ambasada w Rzymie donosiła szyfrogramem z 19 sierpnia: „Rząd włoski nie zażył stanowiska w sprawie wydarzeń w Polsce i na razie nie przewiduje się żadnych oficjalnych enuncjacji. Liczne wypowiedzi polityków i parlamentarzystów angażują partie i grupy polityczne, a nie rząd. [...] Są wyczuleni na to, by nie podejmować żadnych kroków, które mogłyby być uznane za mieszanie się w sprawy wewnętrzne”; AMSZ, ZD 29/82, w. 16, t. 135.

Propagandowo krytyki socjalizmu realnego (aktywni w tym też socjaliści), wyskoki radykałów i różnych ugrupowań ekstremistycznych mają znaczenie marginesowe. Na bieżąco przesyłamy clarisami liczne wiadomości w uzupełnieniu do informacji przekazywanych do PAP przez Morawskiego. Sądzymy, że Centrala jest dostatecznie poinformowana o reakcjach z naszego terenu.

/-/ Trepczyński

AMSZ, ZD 29/82, w. 16, t. 135

195

*11 września, szyfrogram wiceministra Dobrosielskiego
do szefa Zespołu ds. Stałych Kontaktów Roboczych ze Stolicą Apostolską
w sprawie obchodów rocznicy zbrodni katyńskiej*

Warszawa, dn. 11 września 1980 r.

T a j n e
Natychmiast!

SZYFROGRAM Nr 8036^c

Szablewski – Rzym

Wg informacji agencyjnych w najbliższą niedzielę w Toronto (Kanada) Rubin ma odsłonić pomnik ku czci ofiar Katynia. Organizatorzy imprezy są znani z postawy antykomunistycznej i antyradzieckiej. Rząd Kanady pod naszym naciskiem zapowiedział tylko obecność urzędnika z ministerstwa kombatanów. Prasa traktuje obecność Rubina jako uczestnictwo oficjalne Watykanu.

Prosimy o pilne skontaktowanie się ^hmożliwie^h z ^hCasarolim^h ^c*Silvestrinim*^c, aby:

1. zapytać, czy obecność Rubina ma charakter oficjalny,
2. wskazać na drażliwość ew. zabrania głosu przez Rubina.

Prosimy o relację z rozmowy⁶⁴.

^f*Dobrosielski*^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 16, t. 136

⁶⁴ Radca Szablewski odpowiadał szyfrogramem z 12 września: „Silvestrini nieobecny. Rubina też nie ma. W tak krótkim czasie trudno to zadanie zrealizować. Jakikolwiek

196

*11 września, notatka wicedyrektora Departamentu II
o rozmowie ministra spraw zagranicznych
z wiceministrem spraw zagranicznych Pakistanu*

Warszawa, dnia 11 września 1980 r.

N o t a t k a

z rozmowy Tow. Ministra J. Cyrka z wiceministrem SZ Pakistanu
p. Riaz Piracha w dniu 11.IX.1980 r.

1. Po wyrażeniu zadowolenia z możliwości rozmowy z członkiem kierownictwa pakistańskiego MSZ Min. Czyrek dokonał ogólnego przeglądu stanu stosunków dwustronnych, podkreślając znaczenie dialogu politycznego i współpracy na arenie międzynarodowej. Minister zwrócił szczególną uwagę na rozwój współpracy gospodarczej, dając jako przykład współpracę w dziedzinie produkcji traktorów.

Następnie Minister dokonał krótkiej oceny sytuacji w Polsce, podkreślając dotychczasowe osiągnięcia socjalno-gospodarcze, a następnie scharakteryzował ostatnie trudności, wskazując na drogi wyjścia z nich.

Mówiąc o sytuacji w Azji Płd.-Zachodniej Minister zwrócił uwagę na rolę Pakistanu w rozwiązaniu istniejących sytuacji konfliktowych na bazie istniejących realiów politycznych.

Minister Czyrek omówił główne założenia polskiej polityki zagranicznej, podkreślając szczególnie dążenie do działania na rzecz pokoju i pokojowego współistnienia.

2. Min. Riaz Piracha stwierdził m.in.:

„Mój krótki pobyt w Warszawie⁶⁵ przekonał mnie, czego Polacy dokonali w ciągu ostatnich 35 lat, i napawa to mnie wielkim optymizmem.

inny kanał nie może być już skuteczny. Sądząc po uprzednim zachowaniu się Rubina przy podobnych imprezach, należy przypuszczać, iż zachowa on niezbędny umiar. Nasze stanowisko Watykan dobrze zna, gdyż swego czasu już interweniowałem”; AMSZ, ZD 29/82, w. 16, t. 135. Pomnik w Kanadzie został odsłonięty w niedzielę 14 września; zob. dok. nr 211 i 255. Data nawiązywała do rocznicy agresji ZSRR na Polskę 17 września 1939 r., uroczystości organizowano z reguły w sobotę lub w niedzielę, aby zwiększyć frekwencję. Zob. też dok. nr 242 o obchodach londyńskich.

⁶⁵ Wiceminister spraw zagranicznych Pakistanu odwiedził Polskę 10–13 września.

Obecna wizyta w Polsce jest rewizytą za pobyt w Pakistanie wiceministra SZ Polski w 1974 r.⁶⁶, musimy dążyć do tego, aby nasze kontakty były częstsze i bardziej regularne niż co 6 lat. Wzajemne kontakty i konsultacje są niezbędne do tego, aby móc zaprezentować i wyjaśnić sobie stanowiska zarówno w sprawach ogólnościowych, jak i bilateralnych”.

Nawiązując do pokojowej polityki PRL, Piracha stwierdził, że „Pakistan przywiązuje wielką wagę do polityki pokoju, dobrosąsiedzkich stosunków i wzajemnego zrozumienia.

Prowadzimy odpowiedzialną politykę i uważamy, że wzajemne stosunki między państwami, w tym między państwami naszego regionu, muszą się opierać na wzajemnym zrozumieniu i poszanowaniu stanowisk oraz na wzajemnych ustępstwach. Tylko takie działanie prowadzi do postępu.

Pakistan i Polska mają wspólne lub podobne stanowisko w wielu problemach światowych, do takich należy np. problem Bliskiego Wschodu, Oceanu Indyjskiego, zachowanie pokoju. Dobrze współpracujemy ze sobą na forum ONZ i innych organizacji międzynarodowych.

Jeśli istnieją różnice w podejściu do różnych problemów, to wynikają one z różnic w klasowej percepcji, a nie znaczy to, że się sobie przeciwstawiamy.

Nasze stosunki dwustronne rozwijają się dobrze, choć struktura naszego handlu nie zawsze była stabilna i nas satysfakcjonująca. Będziemy ją wspólnie ulepszać, będę o tym mówił w Ministerstwie Handlu Zagranicznego. Wykorzystamy również doświadczenia współpracy z innymi KS-ami.

Bilans handlowy jest obecnie korzystny dla Polski, gdyż zakres towarów, które możemy zaoferować do eksportu, jest ograniczony, ale i tak jesteśmy w lepszej sytuacji niż inne KR, gdyż ilość towarów przetworzonych ostatnio u nas wzrasta”.

Przekazanie osobistych gratulacji od Ministra SZ Pakistanu Agha Shahi z okazji powołania Ministra Czyrka na stanowisko Ministra Spraw Zagranicznych.

Sporządził:
^fA. Majkowski^f

AMSZ, Dep. II 28/85, w. 6

⁶⁶ Chodzi o wizytę wiceministra Jana Czapli; zob. PDD 1974, dok. nr 193.

197

*12 września, szyfrogram ambasadora w Londynie
o brytyjskim raporcie dotyczącym sytuacji w Europie Wschodniej*

T a j n e
Kurierem
(Do rąk własnych)

Szyfrogram Nr 3242/III
z Londynu, nadany 12.9.80, g. 9.00

Czyrek

MSZ przedstawiło Premierowi zaakceptowany przez Carringtona raport ekspertów omawiający sytuację w Europie środkowej.

1. Destabilizacja sytuacji w Polsce, obecne i przyszłe trudności gospodarczo-społeczne, wpłyną na układ sił wewnętrznych w UW. NRD uzyska czołową pozycję po Zw. Radzieckim. Pozwoli to przejąć NRD autorytet i mechanizmy dialogu z Zachodem, które dotychczas posiadała Polska.

2. Osłabiona będzie skuteczność Polski w przeciwdziałaniu wzrostowi znaczenia dwóch państw niemieckich, ich wpływania na układ sił w Europie. Zapoczątkowany dialog dwóch przywódców niemieckich może mieć w tych warunkach poważne konsekwencje dla interesu Zachodu. Rekomenduje się, aby W. Brytania we współpracy z sojusznikami poczyniła naciski służące umocnieniu opozycji RFN (przeciw Schmidtowi), ponieważ zagwarantuje ona istnienie stabilizującego procesu „odgraniczania” dwóch państw niemieckich.

3. Ocenia się, że przejmowanie władzy przez chadecję w RFN, republikanów w USA nie wywoła napięcia, ponieważ w przeciwieństwie do socjaldemokracji w/w siły odstąpią od tzw. polityki „praw człowieka” oraz podważania interesu Zw. Radzieckiego wewnątrz UW.

Powyższy raport, po przedyskutowaniu w Gabinecie Premiera, ma stać się m.in. podstawą też do rozmów Carringtona w N.Y. z sojusznikami⁶⁷.

/-/ Bisztyga

AMSZ, ZD 29/82, w. 10, t. 84

⁶⁷ Chodzi o rozmowy w czasie sesji ZO ONZ.

198

*12 września, szyfrogram ambasadora w Hanoi
o reakcjach korpusu dyplomatycznego na wydarzenia w Polsce*

T a j n e
Do rąk własnych

Szyfrogram Nr 3221/III
z Hanoi, nadany 12.9.80, g. 10.00

Czyrek

Wasz 7492⁶⁸.

Bieg wydarzeń w Polsce zaskoczył dyplomatów w Hanoi.

1) Wszystkie placówki w Hanoi żywo interesowały się przebiegiem wydarzeń, głównie sprawami związków zawodowych (amb. ZSRR) i stosunkiem do nich kościoła (amb. CRS, LRB).

2) Większość podkreślała wewnętrzny charakter problemów (amb. NRD, WRL, SRR, ChRL, Birmy) oraz powściągliwość władz i rozważę strajkujących wobec nabrzmiałych problemów (amb. RFN, Francji), jak również umiejętność w rozwiązywaniu spraw bez przelewu krwi (ambasady wszystkich KS, zwłaszcza NRD, oraz krajów Trzeciego Świata). W niektórych ambasadach KS wyrażono początkowo obawę przed niekontrolowanym rozwojem sytuacji i wykorzystaniem jej przez wrogie elementy.

3) Ambasady europejskich KK, Egiptu, Filipin, Tajlandii, Malezji, Indonezji, Iraku, Indii i OWP interesowały się przyczynami wydarzeń, sposobami naświetlania tych spraw w publikatorach innych KS (wskazując na zróżnicowane podejście każdego z nich) oraz sprawami wolności prasy.

Nie obeszło się bez czarnowidztwa i pomówień w związku z absurdalnymi spekulacjami w publikatorach zachodnich na temat możliwości interwencji zbrojnej ZSRR w Polsce.

4) Przedstawiciele większości placówek w Hanoi wyrażali przekonanie, iż Polska posiadając wysoko rozwinięty przemysł, wspaniałą kadrę i duże bogactwa naturalne da sobie radę z trudnościami.

Placówki państw Układu Warszawskiego sygnalizowały o ekonomicznym wsparciu Polski na miarę możliwości ich krajów.

⁶⁸ Dok. nr 120.

5) Wiadomość o wybraniu tow. St. Kani I Sekretarzem KC była życzliwie przyjęta przez ambasadorów wszystkich KS, łączących z jego osobą nadzieję na szybkie i pomyślne rozwiązanie nabrzmiałych problemów⁶⁹.

/-/ Śliwiński

AMSZ, ZD 29/82, w. 7, t. 55

199

*12 września, szyfrogram ambasadora w Londynie
w sprawie odpowiedzi premier Wielkiej Brytanii
na list prezydenta USA dotyczący sytuacji w Polsce*

T a j n e
Kurierem
Do rąk własnych

Szyfrogram Nr 3241/III
z Londynu, nadany 12.9.80, g. 10.30

Czyrek

Po omówieniu z kierownictwem rządu Thatcher wysłała odpowiedź Cartorowi na jego list w sprawie Polski. List zawiera:

⁶⁹ W kolejnym szyfrogramie z 12 września ambasador w Hanoi uzupełniał: „Kierownictwo wietnamskie wykazuje żywe zainteresowanie wydarzeniami w PRL. Od nas otrzymuje na piśmie pełną codzienną informację z serwisu PAP oraz okresowo ustne moje informacje o sytuacji w duchu wystąpień Tow. Kani, Pińkowskiego i innych członków naszego kierownictwa oraz Waszych wytycznych. [...] 1. Oficjalne reakcje kierownictwa sprowadzają się do podkreślania zasady niewtrącania się w wewnętrzne sprawy Polski i potrzeby rozwiązywania spraw własnymi siłami, poparcia dla Polski, dla kierownictwa partii i rządu oraz dla podjętych przez nie decyzji zarówno co do istoty, jak też sposobów rozwiązań. Pozytywnie przyjęto wiadomość o wybraniu I Sekretarzem KC Tow. St. Kani, zwracając uwagę na jego dotychczasową pracę jako sekretarza KC PZPR odpowiedzialnego za sprawy wojska i bezpieczeństwa. W czasie kilku rozmów, które miałem z wiceprzewodniczącym Komisji Planowania WRS Pham Hao i ministrem HZ Le Khac, rozmówcy, dając wyraz zrozumieniu trudności gospodarczych naszego kraju, obiecali przyspieszyć dostawy z WRS do Polski towarów konsumpcyjnych w ramach podpisanych kontraktów na 1980 r. [...] 4. Wydarzenia w Polsce zachęciły do krytyki błędów w zarządzaniu i w polityce kadrowej w WRS, czemu sprzyja trwająca od lutego 1980 r. akcja wydawania legitymacji partyjnych”; AMSZ, ZD 29/82, w. 7, t. 55.

– potwierdzenie stanowiska wyrażonego publicznie przez Carringtona, oceniającego sytuację w Polsce,

– zdecydowany sprzeciw przyłączenia się do zorganizowanej pomocy gospodarczej Zachodu. Stosunki gospodarcze z Polską Brytyjczycy będą rozwijać na dotychczasowych zasadach, tzn. z zachowaniem wzajemnych korzyści gospodarczych, bez mieszania do tego motywów politycznych. Zaznacza, że potencjał gospodarczy Polski oraz zdolności eksportowe nie zostały naruszone przez strajki, tak więc istnieje możliwość ekonomicznej stabilizacji naszego kraju w oparciu o wewnętrzne wysiłki,

– ocenia sytuację polityczną w Polsce jako niebezpieczną dla stabilizacji europejskiej, przy czym jej uregulowanie nie może być dokonane szybko. Przestrzega, aby kraje zachodnie nie czyniły przedsięwzięć lub wykazywały aktywności, która może być wykorzystana przez Zw. Radziecki dla udowodnienia, że wydarzenia w Polsce są inspirowane z zewnątrz. Zgadza się, że kraje zachodnie winny wykorzystać swoje możliwości dla pomocy tym siłom polskim, które zainteresowane są w realizacji postanowień podpisanych w Gdańsku,

– podkreśla, że wydarzenia w Polsce, obok zjawisk społecznych, wprowadziły potencjalne możliwości destabilizacji sytuacji europejskiej, co winno być omówione w czasie pobytu Carringtona w N.Y.

Kopię powyższego dokumentu przekazano Schmidtowi oraz Giscardowi.

W poniedziałek amb. RFN Ruhfus poinformował w prywatnej rozmowie Thatcher, że ostatnie projekty kanclerza dot. zaangażowania Zachodu w aktywną współpracę gospodarczą z Polską miały na celu pomoc Gierkowi. Po jego odejściu Schmidt zachowywał będzie dużą ostrożność. Podobny sygnał otrzymali Brytyjczycy od Francuzów.

/–/ Bisztyga

AMSZ, ZD 29/82, w. 10, t. 84

200

*12 września, okólnik dyrektora Departamentu Konsularnego:
instrukcja w sprawach wizowych*Warszawa, dn. 12.IX.1980 r.⁷⁰*T a j n e*
dNATYCHMIAST^dSZYFROGRAM Nr 8059^cWszystkie placówki i urzędy konsularne

1. Stosujcie w zasadzie normalny tryb wydawania wiz. Dotyczy to w szczególności wyjazdów handlowych i losowych, grupowych i indywidualnych organizowanych przez polskie biura podróży, studentów rozpoczynających naukę oraz uczestników seminariów, kongresów naukowych i imprez organizowanych przez polskie instytucje i potwierdzonych przez Centralę.

2. Inne zgłoszenia załatwajcie pozytywnie ^htylko^h wyłącznie w przypadkach Waszym zdaniem ^crzeczywiście^c uzasadnionych i nie budzących żadnych wątpliwości ^cco do charakteru pobytu^c oraz przy założeniu, że wnioski będą ^costrożnie i^c wnikliwie rozpatrywane dla wyeliminowania przyjazdów niepożądanych w obecnej sytuacji i niezgodnych z aplikacją. Nadal w miarę możliwości działajcie opóźniając. Przypadki szczególne konsultujcie z Centralą.

3. Do wyłącznej decyzji Centrali pozostają aplikacje przedstawicieli i funkcjonariuszy organizacji polityczno-społecznych, w tym związków zawodowych.

4. Prosimy o ścisłe przestrzeganie instrukcji dot. trybu wydawania wiz dziennikarskich. Decyzje podejmuje wyłącznie Centrala.

^fMulicki^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 111

⁷⁰ W oryginale błędnie „12.X”.

201

*12 września, szyfrogram ambasadora w Waszyngtonie o przyznaniu
Polsce amerykańskich kredytów na zakup artykułów żywnościowych*

T a j n e
Natychmiast
Do rąk własnych

Szyfrogram Nr 3228/III
z Waszyngtonu, nadany 12.9.80, g. 17.00

Czyrek

Poprosił mnie dziś w trybie natychmiastowym do Departamentu Stanu Deputy Assistant Secretary Robert Barry i w towarzystwie Schaufele oraz przedstawiciela Departamentu Rolnictwa przekazał, że prezydent Carter podjął decyzję przyznania Polsce całej sumy, o którą prosiliśmy, w wysokości 670 mil. dolarów, na zakup amerykańskich artykułów żywnościowych w gwarancjach kredytowych CCC. Prezydent złoży dziś w tej sprawie oświadczenie o godzinie 16 czasu miejscowego, które zostanie podane w wieczornych dziennikach telewizyjnych. Barry poczynił ponadto z notatek następujące uwagi:

1) Decyzja została podjęta w kontekście dążenia USA do okazania możliwie największej pomocy rządowi i narodowi polskiemu w sytuacji trudnej i w warunkach, gdy osiągnięte jest konstruktywne i pokojowe rozwiązanie powstałych trudności.

2) Doceniają dążenie rządu polskiego do rozwiązywania spraw ludzkich w kwestii podzielonych rodzin. Nawiązując do rozmów przeprowadzonych w Warszawie liczą, że w tych sprawach Sekretarz Muskie otrzyma od ministra Czyrka stanowisko, które oznaczać będzie postęp⁷¹. Zdają sobie sprawę, że sprawy te nigdy nie zostaną rozwiązane do końca. Uważają jednak, że stałe dążenie zmierzające do rozwiązywania tych spraw jest istotne, by w oparciu o obecny klimat w Kongresie i zrozumienie społeczeństwa amerykańskiego ich stosunek do Polski został utrzymany.

3) Jeśli chodzi o długofalowe potrzeby ekonomiczne Polski, uważają, że choć są to sprawy nasze, tu chciałby się podzielić ich zdaniem, że istotna byłaby strukturalna ekonomiczna reforma rolnictwa – w szczególności reforma, która wzmocniłaby wysoko towarowy sektor prywatny. Zwracają w tym kontekście uwagę, że Stany Zjednoczone nie będą zainteresowane, podobnie jak inne

⁷¹ Zob. dok. nr 259.

państwa Zachodu, do kontynuowania wsparcia (support) w wypadku braku tego rodzaju reformy.

4) Barry przypomniał, że Sekretarz Handlu Klutznick w czasie swej majowej wizyty w Warszawie nawiązał do sprawy Międzynarodowego Funduszu Walutowego⁷². Uważają obecnie, że władze polskie winny jeszcze raz rozważyć uwagi Klutznicka – i innych przedstawicieli kół finansowych Zachodu – dotyczące możliwości członkostwa Polski w Funduszu.

Na zakończenie Barry stwierdził, że przekazując mi w trybie natychmiastowym decyzje prezydenta działa w imieniu i z upoważnienia Sekretarza Stanu, a obecny przy rozmowie przedstawiciel rolnictwa w imieniu Sekretarza Berglanda.

Wyraziłem podziękowanie za wyjście naprzeciw naszemu pełnemu zapotrzebowaniu. Prosiłem o przekazanie ode mnie podziękowań Muskiemu i Berglandowi, z którymi rozmawiałem na temat kredytów CCC.

Dałem wyraz zadowolenia, że strona amerykańska wykazała zrozumienie w naszej trudnej sytuacji gospodarczej, do której przyczyniają się również niskie tegoroczne zbiory. Zapewniłem, że całość wypowiedzi Barry przekazuję natychmiast do Warszawy⁷³.

/–/ Spasowski

AMSZ, ZD 29/82, w. 18, t. 155

⁷² Zob. PDD 1980 styczeń–czerwiec, dok. nr 425.

⁷³ Ambasador w Waszyngtonie uzupełniał szyfrogramem z 6 listopada: „W ramach zgłoszonego rozbicia asortymentowego na 670 mln. dol. gwarancji CCC Departament Rolnictwa uruchomił 417 mln. dol. Kwotę przeznaczono na zakup: – pszenicy – 60 mln. dol., – zbóż paszowych – 220 mln. dol., – śrut – 80 mln. dol., – ryżu – 8 mln. dol., np. olejów konsumpcyjnych – 11 mln. dol., – smalcu – 8 mln. dol., – ziarna sojowego – 24 mln. dol., – białka sojowego – 3 mln. dol., – nasion lucerny – 1 mln. dol.”; AMSZ, ZD 29/82, w. 19, t. 156. Zob. też dok. nr 214.

202

*12 września, notatka informacyjna
z rozmowy ministra spraw zagranicznych z ambasadorem ZSRR
w sprawie relacji EWG–RWPG*

Warszawa, dnia 12 września 1980 r.

TAJNE

NOTATKA INFORMACYJNA

11 września br. złożył mi wizytę Ambasador B. Aristow i przekazał informację następującej treści:

Kompetentne organy ZSRR podjęły decyzję o aktywizacji skoordynowanych z innymi państwami-członkami RWPG wystąpień wobec krajów EWG na rzecz zapewnienia dalszego postępu w rozmowach w sprawie zawarcia porozumienia między RWPG i EWG, których obecny stan można scharakteryzować następująco:

1. Pomimo wysiłków podjętych przez RWPG w celu zbliżenia stanowisk stron utrzymują się nadal rozbieżności dotyczące zasadniczych problemów. RWPG i jej kraje członkowskie dążą do zawarcia szerokiego ramowego porozumienia, które zawierałoby postanowienia o stosunkach handlowo-ekonomicznych, w pierwszej kolejności zasadę niedyskryminacji⁴ⁱ bezwzględne stosowanie KNU^d. Duże znaczenie przywiązujemy również do sprawy utworzenia komisji mieszanej, w ramach której kraje członkowskie RWPG mogłyby występować wobec Wspólnego Rynku kolektywnie, w sposób skoordynowany.

2. ^dPrzedstawiciele EWG sprzeciwiają się włączeniu do porozumienia problemów stosunków handlowo-ekonomicznych i nalegają na to, by problemy te były regulowane wyłącznie w drodze porozumień między EWG jako organizacją i poszczególnymi krajami RWPG. W tym celu „dziewiątka” domaga się włączenia do porozumienia specjalnego artykułu, który nie tylko przewidywałby zawarcie takich separatystycznych porozumień, ale i określałby ich treść, będącą w istocie rzeczy nie do przyjęcia przez kraje socjalistyczne^d. Podstawowy argument wysuwany przez EWG sprowadza się do tego, że RWPG nie prowadzi jakoby działalności handlowo-ekonomicznej i nie dysponuje dla tego celu odpowiednimi instrumentami. Świadomie ignoruje się przy tym tę okoliczność, że uczestnikiem porozumienia z naszej strony będzie nie tylko RWPG jako organizacja, lecz również kraje członkowskie RWPG, które dysponują wszystkimi niezbędnymi prerogatywami do rozwiązywania wszelkich tego rodzaju problemów. ^dW rzeczywistości Wspólny Rynek zmierza do rozbicia jedności krajów

wspólnoty socjalistycznej. Tym należy również tłumaczyć negatywne stanowisko „dziewiątki” w sprawie utworzenia komisji mieszanej RWPG–EWG^d.

3. W trakcie rozmów z EWG trwających od końca 1977 r. RWPG niejednokrotnie występowała z konkretnymi propozycjami zmierzającymi do znalezienia możliwych do przyjęcia dla obu stron rozwiązań. W czerwcu 1979 r. RWPG wprowadziła znaczne zmiany do swego pierwotnego projektu w części dotyczącej polityki handlowej. W marcu 1980 r. zgodziła się przyjąć szereg sformułowań w redakcji zaproponowanej przez EWG, w szczególności postanowienie o wzajemnym poszanowaniu praktyki, instytucjonalnych zasad i celów obu stron.

4. Na spotkaniu ekspertów w czerwcu 1980 r. RWPG wyraziła gotowość do tego, aby zgodnie z praktyką stosunków handlowo-ekonomicznych EWG z innymi grupami państw (ASEAN, Pakt Andyjski) porozumienie z RWPG i jej krajami członkowskimi zostało podpisane tylko przez EWG, bez krajów członkowskich EWG. Jednocześnie przedłożono uściślającą redakcję artykułu projektu porozumienia przewidującego możliwość zawarcia porozumień między każdą z organizacji i każdym zainteresowanym krajem członkowskim drugiej organizacji. Te kompromisowe propozycje RWPG dotyczą dwóch podstawowych kwestii, co do których – na równi z problemem polityki handlowej – stanowiska stron były do tej pory szczególnie rozbieżne. ^dPrzedkładając te propozycje, delegacja RWPG wyraźnie obwarowała je zgodą EWG na włączenie do porozumienia zasadniczych postanowień w sprawie niedyskryminacji i stosowania KNU w stosunkach handlowo-ekonomicznych^d.

5. Wstrzymując się od szerszej oceny naszych nowych inicjatyw, eksperci EWG wykazali wyraźne nimi zainteresowanie. Aczkolwiek EWG utrzymuje swoje poprzednie stanowisko co do zasadniczych problemów, starając się podpisać separatystyczne porozumienie handlowe z każdym krajem-członkiem RWPG, to według naszej oceny widać przejawy pewnego wzrostu jej zainteresowania zawarciem porozumienia z RWPG. W końcu lipca br. Komisja Wspólnot Europejskich (CEC), upoważniona przez „dziewiątkę” do prowadzenia rozmów, przedłożyła propozycję kontynuacji prac ekspertów w II połowie października 1980 r.

6. Wyraziliśmy zgodę na odbycie kolejnego spotkania ekspertów, proponując jednak wcześniejszy termin – wrzesień. Ten krok z naszej strony podyktowany był chęcią wykazania gotowości RWPG do kontynuacji dialogu z EWG, jak również tym, aby jeszcze przed rozpoczęciem spotkania madryckiego rozpatrzyć ew. kontrpropozycje EWG i przedsięwziąć odpowiednie kroki. EWG nie uczyniła dotychczas żadnych realnych kroków w kierunku zbliżenia stanowisk. Niektóre zmiany zaproponowane przez EWG do jej pierwotnego projektu i szeroko przez nią reklamowane jako istotne ustępstwa mają w istocie rzeczy drugorzędny charakter i nie dotyczą istoty podstawowych rozbieżności.

7. W tych warunkach wielkie znaczenie dla ułatwienia rozmów i zawarcia porozumienia między RWPG i EWG będą mieć dwustronne kontakty przedstawicieli krajów socjalistycznych w krajach członkowskich EWG w celu wywarcia odpowiedniego wpływu na kształtowanie stanowiska „dziewiątki” na następnych etapach rozmów RWPG–EWG. Celowym jest zwrócenie uwagi czołowych polityków tych krajów na brak konstruktywnego podejścia ze strony Komisji Wspólnot Europejskich, prowadzącej rozmowy, i konieczność przyspieszenia prac nad porozumieniem możliwym do przyjęcia przez obie strony.

W nawiązaniu do powyższej informacji strona radziecka pragnie porozumieć się co do celowości upoważnienia przedstawicieli PRL do podjęcia odpowiednich kroków w państwach EWG koordynując je z ambasadami innych KS. Towarzysze radzieccy proszą o odpowiedź, czy PRL jest gotowa do aktywnego prowadzenia rozmów z tymi państwami-członkami EWG, z którymi posiada ona wystarczająco dobre stosunki i kontakty handlowe, aby wykorzystać je dla efektywnego wpływania na stanowisko „dziewiątki”. ZSRR byłby zainteresowany, aby wspomnianą akcją objęte zostały wszystkie kraje członkowskie EWG. ZSRR rozpoczął już tego rodzaju rozmowy z czołowymi przedstawicielami RFN, Francji i Luksemburga. Nie ogranicza to jednakże możliwości innych KS podjęcia analogicznych kroków wobec wspomnianych państw Wspólnego Rynku.

W odpowiedzi stwierdziłem, że dzielimy zarówno radzieckie oceny stanu rokowań między RWPG i EWG, jak i potrzebę naszych wspólnych i skoordynowanych działań wobec poszczególnych państw Wspólnego Rynku w celu przezwyciężenia powstałego impasu. Podkreśliłem gospodarcze i polityczne znaczenie osiągnięcia porozumienia między oboma ugrupowaniami w Europie.

„Zapowiedziałem wydanie odpowiednich instrukcji naszym ambasadom we wszystkich państwach „dziewiątki”, z tym że szczególnie aktywne kroki podejmiemy w Belgii i Holandii”⁷⁴.

/–/ J. CZYREK

AMSZ, Dep. IV 44/84, w. 6

⁷⁴ Do zawarcia porozumienia między EWG a RWPG doszło dopiero w 1988 r. (podpisanie wspólnej deklaracji w Berlinie). Przekazane przez Aristowa dane posłużyły do sporządzenia notatki informacyjnej (w 24 egzemplarzach), która została 19 września przesłana premierowi Pińkowskiemu, wicepremierowi Mieczysławowi Jagielskiemu oraz części sekretarzy KC PZPR, a także politykom i urzędnikom z MSZ, MHZiGM, MSW i Ministerstwa Finansów. Dokument otrzymał również WZ KC PZPR. W piśmie przewodnim minister Czyrek informował: „W załączeniu przesyłam kolejną wspólnie opracowaną przez MSZ oraz MHZiGM notatkę dot. aktualnego

203

*13 września, szyfrogram dyrektora DPWKiN
do ambasadora w Kolonii
w sprawie wydalenia z Polski korespondenta ZDF*

Warszawa, dn. 13 września 1980 r.

Tajne
dNATYCHMIAS^d

SZYFROGRAM Nr 8077^c

CHYLIŃSKI – KOLONIA

Wasz claris 1071 z 9 bm.

Nadanie przez Ruge wywiadu z Moczulskim jest prowokacją. Podjęta została decyzja o wydaleniu R. Zaproponujecie Böllingowi ^haby ZDF^h *wpłynięcie w ZDF, by*^c z uwagi na dobro stosunków PRL–RFN odwołała go sama w trybie natychmiastowym jako korespondenta w PRL. Gotowi byłibyśmy wówczas nie nadawać sprawie rozgłosu. Jeżeli nie będzie to możliwe, R. zostanie wydany⁷⁵.

stanu rozmów pomiędzy RWPG a EWG w sprawie ustanowienia wzajemnych stosunków. Zawarte w końcowej części notatki wnioski mogą stanowić podstawę stanowiska delegacji polskiej na najbliższe posiedzenie Komitetu Wykonawczego RWPG”. We wspomnianej ostatniej części, zatytułowanej „Ocena i wnioski”, m.in. zapisano: „1. Mimo podjętych przez RWPG wysiłków mających na celu osiągnięcie porozumienia w stanowiskach stron utrzymują się nadal rozbieżności dotyczące zasadniczych problemów. RWPG i kraje członkowskie dążą do zawarcia porozumienia, które określając szerokie ramy współpracy zapewniłoby warunki rozwoju handlu w oparciu o zasadę niedyskryminacji i stosowanie KNU. Z tych względów RWPG przywiązuje również duże znaczenie do sprawy utworzenia komisji mieszanej, w ramach której kraje członkowskie RWPG mogłyby wspólnie występować wobec komisji EWG w zakresie swych interesów gospodarczych. EWG zmierzając do osłabienia jedności krajów wspólnoty socjalistycznej sprzeciwia się włączeniu do porozumienia proponowanych przez RWPG zasad dotyczących współpracy gospodarczej i handlowej”; AMSZ, Dep. IV 44/84, w. 6.

⁷⁵ W kolejnym szyfrogramie, z 14 września, dyrektor Staniszewski polecał ambasadorowi w Kolonii: „Ustaliliśmy, że w wywiadzie dla ZDF, który przeprowadził RUGE z MOCZULSKIM, fragment nawołujący do nieudzielania kredytów Rządowi PRL został nagrany, lecz nie był emitowany w programie. Nie akcentujcie więc tego elementu w rozmowie z BOELLINGIEM”; AMSZ, ZD 29/82, w. 8, t. 71. Z kolei wiceminister Dobrosielski przekazywał ambasadzie w Kolonii w szyfrogramie z 16 września: „Chargé d’Affaires König na osobiste polecenie Genschera przekazał głęboką troskę rządu z powodu zamiaru wydalenia Ruge i przedstawił stanowisko: Odstąpienie od naszej decyzji jest wskazane w imię dobrego przebiegu spotkania

W rozmowie podkreślić, że rozpowszechnienie wypowiedzi Moczulskiego przez ZDF świadczy o szczególnie szkodliwym nadużyciu środków przekazu do ingerencji w wewnętrzne sprawy Polski, wzywania wręcz do waśni i walk wewnętrznych oraz zwalczania ustroju, naruszania naszych sojuszniczych stosunków z ZSRR, a także szkodzi wprost gospodarczym interesom kraju ^hwzywając do nieudzielania kredytów^h, godząc ^hprzez to^{ch} we współpracę PRL z RFN.

R. zadając tendencyjne pytania pozostawił prowokujące wypowiedzi M. bez komentarza i nieodpowiedzialnie poinformował opinię społeczną RFN.

Podajcie odwrotnie termin rozmowy z Böllingiem, gdyż chcemy jednocześnie poinformować Niewera⁷⁶.

^fStaniszewski^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 8, t. 71

min. Czyrka z Genscherem w ONZ, z punktu widzenia stosunków dwustronnych, w tym zwłaszcza gospodarczych, ze względu na przygotowania do Madrytu. [...] Poinformujcie pilnie B. o powyższym i podkreślić, że nie przyjmujemy stanowiska przedstawionego w powołaniu się na Genschera. [...] Biorąc jednak pod uwagę charakter argumentów i prośbę wyrażoną przez B. wobec Chylińskiego, poinformujcie B., iż ponownie rozważymy sprawę i o decyzji zakomunikujemy mu w najbliższym czasie”; AMSZ, ZD 29/82, w. 8, t. 71.

⁷⁶ W odpowiedzi ambasador w Kolonii informował szyfrogramem z 15 września: „Przeprowadziłem rozmowę z Boellingiem [...]. B. zastrzegając się, że nie jest mu znany tekst wywiadu, stwierdził, że: – Respektuje naszą decyzję o wydaleniu Rugego, jednakże uważa, że jest ona zbyt ostrą formą reakcji, w szczególności kiedy nie był przedtem ostrzegany”. Szyfrogramem z 7 listopada uzupełniał: „Z rozmowy z Boellingiem. [...] B. poinformował mnie, że Ruge odbył rozmowę w MSZ, w której od «jednego z urzędników» dowiedział się, że nie zostanie przedłużona jego akredytacja. Jest to zdaniem B. «pozornie bardziej elegancka forma» jego wydalenia. B. ocenił, że echo tego kroku byłoby bardzo negatywne. ZDF z pewnością wydałoby odpowiednie oświadczenie znajdujące szeroki odgłos w środkach przekazu. Znana nam jest «abstynencja» kanclerza i ministra SZ w ustosunkowywaniu się do spraw polskich, Van Well przeprowadził szereg rozmów z czołowymi przedstawicielami publikatorów, które w ich wyniku przyjęły bardziej spokojną linię informacji o Polsce. Ponadto okazało się, że większość winy za nadanie wywiadu z Moczulskim ponosi redakcja ZDF, a nie sam Ruge”; AMSZ, ZD 29/82, w. 8, t. 70.

204

*13 września, okólnik ministra spraw zagranicznych
w sprawie prolongowania terminu spłaty polskiego zadłużenia*

Warszawa, dn. 13 września 1980 r.

T a j n e
dNATYCHMIAST
do rąk własnych^d

SZYFROGRAM Nr 8093^c

SZEFOWIE PLACÓWEK:

PARYŻ	OTTAWA	HAGA
MADRYT	KOPENHAGA	WIEDEŃ
BRUKSELA	^h NORWEGIA ^h	OSLO
TOKIO	BRASILIA	TRIPOLIS

1) Z ponad 20 mld dolarów zadłużenia Polski na Zachodzie około 75% przypada do spłacenia do 1983 roku. Jednocześnie istnieje konieczność zabezpieczenia importowych potrzeb przemysłu i rynku. Normalne zaopatrzenie i praca przemysłu determinuje wykonanie eksportu i sytuację rynkową.

2) W ostatnim czasie w związku z wydarzeniami w Polsce w wielu KK składane były deklaracje wyjścia naprzeciw w naszych sprawach ekonomicznych. Nie reagowaliśmy w każdym poszczególnym przypadku, ponieważ konieczne było wypracowanie skoordynowanego i jednolitego podejścia do tego zagadnienia. Przy rozpatrywaniu problemu braliśmy ^hrównież^h pod uwagę zakres pomocy ze strony bratnich KS.

3) 16 bm po południu odbędzie się pod przewodnictwem Premiera Pińkowskiego narada szefów zainteresowanych resortów z udziałem ambasadorów z wybranych krajów⁷⁷. Celem narady ma być głównie ustalenie wielkości naszych potrzeb gospodarczych w stosunkach z danym krajem, przedyskutowanie najwłaściwszych form ^cich^c prezentowania i realizacji naszych postulatów.

⁷⁷ Na naradę zaproszono ambasadorów w Kolonii, Waszyngtonie, Londynie, Rzymie i Sztokholmie. Minister spraw zagranicznych informował ich okólnikiem z 13 września: „W środę rano przewidujemy naradę roboczą z Wami w MSZ, po czym powinien nastąpić pilny powrót na placówkę”; AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 111.

4) W tym celu należy przygotować *uwzględniając^c* dane o stanie naszego zadłużenia w Waszym kraju z rozbiciem na kredyty państwowe i gwarantowane przez państwo oraz kredyty prywatno-bankowe: ocenę możliwości rozwiązania naszych problemów płatniczo-kredytowych w kraju Waszego urzędowania, *a)* w drodze przełożenia terminów spłat na okres po 1983 r., w przypadku kredytów państwowych lub przez państwo gwarantowanych, *b)* uzyskania nowych kredytów finansowych w wysokości zabezpieczającej możliwość spłaty rat i oprocentowania przypadających na te lata, *c)* zastosowania mieszanego rozwiązania – częściowo przełożenia płatności, częściowo kredyt finansowy, *d)* zapewnienia preferencyjnych kredytów, zwłaszcza na surowce, półprodukty i niektóre towary związane z zaopatrzeniem rynku, np. niektóre gatunki mięsa, tłuszcze, cukier.

Zakładamy, że ocenę w tych sprawach wyrobiliście sobie m.in. analizując i sondując realność składanych dotąd deklaracji pomocowych w Waszym kraju. Oczekujemy od Was również wypowiedzenia się co do sposobów zaprezentowania i możliwych terminów realizacji naszych postulatów (pisemnie, ustnie, przez specjalnych wysłanników, przez ambasadorów, w systemie komisji mieszanych itp.).

5. Powyższe wyłącznie do Waszej wiadomości. Prośba, abyście do czasu podjęcia odpowiednich decyzji – nie podejmowali żadnych *oficjalnych^c* kroków.

Prosimy o Waszą ocenę możliwości i propozycje konkretnych przedsięwzięć depeszą ^hdo 15 bm.^h *tak, by mogła być zaprezentowana na w/w naradzie^c*.

^fCzyrek^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 111

205

*13 września, notatka ambasadora w Bukareszcie
o rozmowie kierownika Wydziału Organizacyjnego KC PZPR
z I sekretarzem KC RPK*

Bukareszt, dnia 13 września 1980 r.

TAJNE

NOTATKA

dot. spotkania tow. Z. Kurowskiego z N. Ceausescu
w dniu 12 września 1980 r.⁷⁸

Tow. Z. Kurowski w 3 godziny po przyjeździe do Rumunii został przyjęty przez N. Ceausescu. Spotkanie trwało 2,5 godziny (18.30–21.00). Obecni byli – członek PKW KC RPK, sekretarz KC Virgil Cazacu oraz ambasador Jerzy Kusiak.

Po informacji tow. Z. Kurowskiego głos zabrał N. Ceausescu.

Stwierdził on, że informacja daje pełniejszy obraz tego, co się działo w Polsce, oraz wskazuje, jak kierownictwo Polski chce rozwiązać problemy. Przyjazd tow. Kurowskiego to wyraz dobrych stosunków istniejących między partiami RPK i PZPR. N. Ceausescu podkreślił, że problemy każdego kraju muszą być rozwiązywane przez kierownictwo tego kraju razem z narodem.

N. Ceausescu sformułował na wstępie pytania:

- 1) Czy wobec ewolucji wypadków istnieje gwarancja stabilizacji?
- 2) Na czym miałyby polegać pomoc krajów socjalistycznych dla Polski?
- 3) Czy nie uważacie, że zrobiono za wiele ustępstw wobec sił antysocjalistycznych. Macie do czynienia z rozszerzaniem i uaktywnianiem się ośrodków wrogich. Czy wystarczy tylko walka polityczna, czy nie należałoby walczyć i innymi środkami – prawnymi, administracyjnymi?
- 4) Czy sytuacja ekonomiczna Polski ma związek z sytuacją w polskim rolnictwie?

Po przedstawieniu pytań i wysłuchaniu odpowiedzi tow. Kurowskiego N. Ceausescu w dłuższym wywodzie przedstawił swoje stanowisko.

⁷⁸ Zob. dok. nr 181.

N. Ceausescu stwierdził, że pragnie otwarcie zaznaczyć, że kierownictwo rumuńskie było zaniepokojone wydarzeniami w Polsce. Niepokojono się, czy nie dojdzie do interwencji zbrojnej z zagranicy, co obecnie spowodowałoby szczególnie trudną sytuację tak w Polsce, jak i na arenie międzynarodowej. Nie chcieli angażować się w oceny, ale wyrażali zaniepokojenie, które istniało w miarę rozwoju wydarzeń w Polsce.

Z rozwoju wydarzeń w Polsce wydaje się, że istnieje centralny ośrodek, który kieruje całymi wydarzeniami. Ten ośrodek miał wyjście na zagranicę. Jest sprawą jasną, że wydarzenia zostały spowodowane przede wszystkim przez subiektywne błędy i niedociągnięcia, ale bez istnienia wrogiego centrum nie mogłyby przybrać takiego charakteru. N. Ceausescu stwierdził, że przed tygodniem rumuńskie kierownictwo proponowało spotkanie przedstawicieli kierownictw naszych partii. Chciano wówczas proponować kierownictwu polskiemu, ażeby działało bardziej stanowczo. Lepiej bowiem, jeżeli środki ostre będą podjęte przez siły wewnętrzne aniżeli z zewnątrz. Z informacji wynika, że nastąpiło pewne uspokojenie, lecz jednocześnie siły wrogie przygotowują się do drugiego etapu. N. Ceausescu podkreślił, że kierownictwo rumuńskie uważa za słuszne uczynienie wszystkiego dla izolacji tych elementów od wpływów na klasę robotniczą. Generalnie biorąc, dotychczasowy sposób rozwiązywania konfliktu przez PZPR jest słuszny; nie dopuszczono do ostrych spięć z klasą robotniczą. Rumuni przedstawiają swoje uwagi jako komuniści, bez mieszania się w wewnętrzne sprawy Polski. Uważają, że równocześnie z nasileniem pracy politycznej wśród klasy robotniczej należałoby zintensyfikować działalność przeciwko wrogim elementom. Czekanie na ich zaktywizowanie się może przynieść nieprzewidziane skutki. Należy działać bardziej stanowczo, wszystkimi środkami, jakimi dysponuje socjalizm. Nie wiemy, czy nie byłoby słuszniej najpierw podjąć takie środki, a później wyjaśnić masom ich niezbędność. Błąd popełniono w Polsce już przed laty, nie doceniając tych sił. Trzeba obecnie działać z całą stanowczością przeciwko tym elementom, które chcą podważyć podstawowe zasady socjalistycznego państwa. Można by powiedzieć, że będzie to oznaczało pogwałcenie pewnych norm demokratycznych. Normy demokratyczne nie mogą być wykorzystywane przeciw demokracji przez wrogów socjalizmu. Uważamy, podkreślił N. Ceausescu, że każda działalność elementów antysocjalistycznych musi być zwalczana tak środkami politycznymi, jak i prawnymi. N. Ceausescu stwierdził: „Dzisiaj na kongresie rad narodowych mówiłem o konieczności podejmowania zdecydowanych środków przeciwko wrogom socjalizmu”.

Drugi problem dotyczy działalności politycznej. Wielu członków PZPR nie zajęło konsekwentnego stanowiska wobec wydarzeń, a nawet działało w komitetach strajkowych. Może powstać wrażenie, stwierdził N. Ceausescu, że brak jest konsekwentnej walki w Partii o zjednoczenie jej wszystkich sił. Według RPK obecnie z całą ostrością musi stanąć problem przejścia całej partii do ofensywy. Z obserwacji RPK wynika, że polskie środki propagandy są w defensywie. Dla izolacji elementów wrogich potrzebna jest aktywna postawa całej partii

i wykorzystanie wszystkich środków oddziaływania. N. Ceausescu zaznaczył, że on osobiście nie rozumie wielu pozycji, które ukazują się w polskiej prasie i telewizji. W aktualnej sytuacji Polski należy oczywiście odwoływać się do uczuć patriotycznych, ale należy również z większą stanowczością podkreślać fakt, że dla Polski nie ma innej drogi jak socjalizm. Obok elementów krytyki akcentować należy w większym stopniu w propagandzie osiągnięcia socjalistycznego budownictwa. Z tego punktu widzenia trzeba przejść od defensywy do natarcia. Może to mieć wpływ na ludzi, którzy chwilowo znaleźli się pod wpływem wrogiej propagandy.

Trzecia sprawa dotyczy wolnych związków zawodowych. Obecnie, przez pewien czas, trudno będzie na pewno zahamować ich działalność. Wydaje się, że nowe związki zawodowe, mimo uznania kierowniczej roli partii, będą chciały przekształcić się w siłę polityczną. N. Ceausescu stwierdził, że wie, iż L. Wałęsa oświadczył, że tak długo, jak on będzie działał, w jego siedzibie będzie wisiał krzyż. Może byłoby dużo lepiej, zaakcentować N. Ceausescu, gdyby nie godzono się na powstanie wolnych związków zawodowych. W ten sposób bowiem zalegalizowano możliwość działalności antysocjalistycznej w różnych formach. W tej sytuacji może byłoby słusznym zastanowienie się, jak przyciągnąć robotników do zarządzania gospodarką poza związkami zawodowymi, ażeby izolować wolne związki zawodowe od klasy robotniczej. Może można by osiągnąć to np. poprzez zwiększenie uprawnień rad robotniczych. W Rumunii istnieje taka struktura – od zakładu pracy (rada ludzi pracy) poprzez centralne zarządy i ministerstwa – do krajowej rady ludzi pracy. Powinno to być inicjatywą partii, a nie kolejnym ustępstwem wobec nalegań. Tzw. wolne związki zawodowe w rzeczywistości nigdy nie będą niezależne. N. Ceausescu jeszcze raz podkreślił konieczność ofensywnej działalności partii, a jednocześnie konieczność izolacji elementów antysocjalistycznych. Niezależnie od tego, co powiedzą o tym na Zachodzie, lepiej, żeby zrobili to sami Polacy, niż ażeby to miała być interwencja z zewnątrz.

Trzeba działać stanowczo. „Nie wiem, podkreślił N. Ceausescu, w jakim stopniu stanowiłaby pomoc dla Polski ewent. wizyta innych partii w Polsce. Nie mam na myśli wizyty KPZR, która mogłaby stworzyć pewne problemy. Ale czy ewent. inne wizyty nie byłyby na miejscu”.

N. Ceausescu stwierdził, że zgadza się z poglądem, że w tej chwili jego spotkanie z I sekretarzem KC PZPR jest niemożliwe.

Rumunia chce rozwijać współpracę z Polską. N. Ceausescu życzył na zakończenie swej wypowiedzi, „ażeby PZPR i Polska w jak najszybszym czasie pokonała trudności, z pomocą innych, ale bez mieszania się innych w sprawy wewnętrzne”.

^fJerzy Kusiak^f

AMSZ, Dep. I 32/83, w. 1 (druk: Przed i po 13 grudnia, dok. nr 29)

206

*13 września, notatka sekretarza KC PZPR z rozmowy
z I sekretarzem KC i z członkiem Biura Politycznego KC NSPJ*

N O T A T K A

z rozmów przeprowadzonych z członkami kierownictwa KC NSPJ
tow. E. Honeckerem i H. Axenem w dniach 12 i 13 września 1980 roku⁷⁹

W dniu 12 września przyjął mnie tow. Hermann Axen, któremu towarzyszyli tow. tow. Bruno Mahlow – z-ca kierownika Wydziału Zagranicznego, von Jürgen Zwoil – kierownik sektora KS w Wydziale Zagranicznym oraz Karlheinz Philipp – inspektor Wydziału Zagranicznego.

Na wstępie tow. Axen wyraził duże zadowolenie w imieniu całego kierownictwa KC, tow. Honeckera oraz swoim własnym z powodu mojego przyjazdu w celu poinformowania o sytuacji w Polsce.

Towarzysze z NRD z uwagą śledzą wydarzenia w naszym kraju, ponieważ wszystko, co dzieje się u nas, ma istotne, wręcz decydujące znaczenie dla nich.

W ciągu rozmowy, trwającej około czterech godzin, poinformowałem tow. Axena i towarzyszy o sytuacji w kraju zgodnie z ustaleniami podjętymi na Biurze Politycznym.

W trakcie dyskusji tow. Axena interesowały w szczególności:

– jaka jest nasza ocena aktualnej sytuacji strajkowej, czy jeszcze trwają i jaki mają zakres oraz dlaczego główne nasilenie strajków miało miejsce na wybrzeżu oraz Śląsku,

– działalność sił antysocjalistycznych w Polsce i nasza ocena, czego należy się spodziewać. Bowiem oni odnoszą tu wrażenie, że zamierzeniem sił antysocjalistycznych jest rozbicie związków zawodowych, a w konsekwencji klasy robotniczej i partii. Uważają, że pod hasłami nowych związków zawodowych siły antysocjalistyczne w Polsce chciałyby utworzyć coś w rodzaju stronnictwa politycznego, a dalej rozbicie społeczeństwa, pozyskanie studentów, inteligencji.

– stanowisko kościoła w Polsce wobec wydarzeń. Oni znają wypowiedzi kardynała Wyszyńskiego w Częstochowie, ale w ostatnim okresie podnoszone są głosy wśród kleru nawołujące do wolności myśli i ideologii. Mówią nie tylko o sprawach kościoła, ale coraz częściej podnoszą problemy społeczne, dążą do podważenia kierowniczej roli partii.

⁷⁹ Zob. dok. nr 181. Notatka została przesłana członkom i zastępcom członków Biura Politycznego oraz sekretarzom i członkom Sekretariatu KC PZPR.

Towarzysz Axen szerzej rozwinął temat naszego zbyt liberalnego stanowiska wobec sił antysocjalistycznych. On rozumie, że mieliśmy określone trudności i kłopoty, ale czy nie zlekceważyliśmy niektórych prawidłowości budownictwa socjalistycznego. Rozumie, że mając doświadczenia 1970 roku nie chcieliśmy doprowadzić do konfrontacji, ale czy nie poszliśmy na zbyt daleko idące ustępstwa. Przy czym dotyczy to nie tylko ostatnich dni. Według jego słów nie doceniliśmy i tolerowaliśmy przeciwnika. Oni tu, w Berlinie, mieli informacje o działalności w Polsce różnych ugrupowań, dokumenty, ich plany i zamierzenia. W stoczni Gdańskiej przecież się zupełnie ujawnili, mieli nieograniczony niczym wstęp na teren objęty strajkiem. Wywieszali portrety Piłsudskiego⁸⁰.

Mamy informację, powiedział tow. Axen, między innymi poprzez środki informacji RFN, że Moczulski, Kuroń i inni to notoryczne elementy antysocjalistyczne, które mają określone cele. Udzielają wywiadów, nie kryją się z tym wcale. Czy nie można było ich wcześniej izolować. Uważa, że drogą politycznego działania można osiągnąć bardzo wiele, ale nie wszystko. Takie grupy winny być całkowicie izolowane.

W dniu 13 września br przyjął mnie Sekretarz Generalny KC NSPJ tow. E. Honecker⁸¹. W dwugodzinnej rozmowie przekazał zadowolenie z mojego przyjazdu. Wyraził uznanie dla stanowiska Biura Politycznego i osobiście tow. Kani za podjęcie decyzji o poinformowaniu bratnich partii o wydarzeniach w Polsce. Zwrócił uwagę, że rozwój wydarzeń w Polsce ma szczególne znaczenie dla NRD. Głównie dlatego, że propaganda RFN jednoznacznie chce wykorzystać to dla przekonania społeczeństwa NRD o słabości i niewydolności państw socjalistycznych.

Towarzysz Honecker wyraził zdziwienie z powodu podziękowań ambasadora PRL pod adresem rządu w Bonn w okresie nasilonej kampanii antysocjalistycznej. Wyglądało to tak, jakby Polska nie orientowała się, gdzie mają prawdziwych przyjaciół.

Towarzysz Honecker dał do zrozumienia, że w pełni zrozumiał nasze stanowisko. Aprobuje podjęte działania i będzie informował o tym całe Biuro Polityczne w najbliższy wtorek. Wyraził zadowolenie, że do kierownictwa KC PZPR weszli ludzie zdecydowani na podjęcie działań dla odbudowy zaufania społeczeństwa do partii i jej niekwestionowanej roli przewodniej. Następnie towarzysz Honecker w dłuższym wystąpieniu przedstawił działania KC NSPJ w zakresie polityki socjalnej w połączeniu ze wzrostem wydajności pracy. Mówił także o podejmowanych działaniach na rzecz zacieśniania więzi ze społeczeństwem poprzez związki zawodowe. Taką rolę np. spełnia coroczne

⁸⁰ W oryginale „Piłsuckiego”.

⁸¹ W dalszej części dokumentu konsekwentnie błędnie „Honeker”.

odnawianie umowy zbiorowej, poprawa systemu płac, a także postawienie na rozwój rolnictwa uspołecznionego i budownictwa mieszkaniowego.

Mówił również o tym, że oni bardziej zdecydowanie rozprawili się z wszelkiego rodzaju grupami antysocjalistycznymi. Nie podnosi tego w tym celu, abyśmy ich naśladowali – mamy znacznie inne warunki – ale musimy również wyciągać z tego wnioski, czy nie postępujemy zbyt liberalnie.

Na zakończenie raz jeszcze wyraził pełne zaufanie do naszego kierownictwa, naszej partii i zapewnił, że zawsze możemy liczyć na ich pełne poparcie. Leży to zresztą w ich żywotnym interesie. Chcą mieć za plecami wypróbowanych przyjaciół. Na zakończenie rozmowy wyraziłem podziękowanie tow. Honeckerowi za znalezienie czasu na rozmowę ze mną, a także za szybką reakcję w zakresie udzielenia pomocy Polsce.

Zapewniłem o naszej zdecydowanej postawie w zakresie przywracania ładu i porządku, o naszej nierozrwalnej przyjaźni z NSPJ i jej kierownictwem.

Towarzysz Honecker zapoznał mnie z tekstem komunikatu (który ma się ukazać) o przebiegu rozmów.

†Andrzej Żabiński†

Warszawa, dnia 13.09.1980 r.

AAN, KC PZPR, XI/396

207

*14 września, szyfrogram ambasady w Limie:
informacja chargé d'affaires ambasady w La Paz
o inicjatywie władz Boliwii w sprawie rozwoju stosunków z Polską*

T a j n e
de *Pilne*^{cd}

Szyfrogram Nr 3273/III
z Limy, nadany 14.9.80, g. 12.00

Szewczyk

Od Trawińskiego:

Z upoważnienia prezydenta i ministra SZ Boliwii zgłosił się doradca rządu, Rolon Anaya, który zadeklarował:

– zamiar zbliżenia z KS, w tym z Polską, poprzez kontakty gospodarcze, proponuje poprzez komisję mieszaną. Fakty te mają być oficjalnie potwierdzone w najbliższym przemówieniu Garcia Meza,

– gotowość rządu do liberalizacji polityki poprzez współudział cywilów w rządzie, wybory municypalne i do zgromadzenia konstytucyjnego.

R.A. wspólnie z przedstawicielem MSZ gotów jest złożyć wizytę w Polsce celem omówienia w/w spraw. Oczekuje roboczych kontaktów jeszcze w bm. Podobno w Moskwie będzie we wrześniu, październiku br.

Oceniam, że misja R.A. ma na celu uznanie przez nas obecnego rządu⁸² oraz że po publicznym potwierdzeniu chęci zbliżenia z KS przez G.M. należy na w/w propozycje zareagować pozytywnie.

W Limie pozostaję do 17 bm. Proszę o instrukcję⁸³.

/–/ Tomaszewski

AMSZ, ZD 29/82, w. 9, t. 79

⁸² Szyfrogramem z 28 lipca ambasador w Buenos Aires zawiadamiał: „Argentyńska junta wojskowa przyjęła z zadowoleniem zamach stanu w Boliwii i wkrótce uzna rząd generała L.G. Meza, jakkolwiek jest świadoma, iż będzie to źle odebrane m.in. w USA, w Europie Zachodniej, w państwach Paktu Andyjskiego i w KS. W CD, w kołach dziennikarskich, w KPA panuje niemal zgodna opinia, że mimo oficjalnego dementi Argentyna udzieliła dyskretnej pomocy boliwijskim zamachowcom (doradcy wojskowi, obietnica pomocy finansowej) [...]. Argentyńscy wojskowi są przekonani, że zamach był posunięciem zapobiegawczym, który oddalił obawy o powstanie w Boliwii nowego «centrum wywrotowego», zagrażającego reżimom wojskowym w Południowym Rogu”; AMSZ, ZD 29/82, w. 4, t. 29.

⁸³ W odpowiedzi wicedyrektor Departamentu III Bernard Bogdański przekazywał szyfrogramem z 16 września: „Nie nastawiamy się na zerwanie stosunków. Świadczy o tym utrzymanie stałego składu naszej placówki w La Paz. Nie możemy jednak uznać Junty. Nie należy odpowiadać na notę lub składać deklaracji. Takie kroki byłyby sprzeczne z zasadami naszej polityki zagranicznej. [...] Charakter przewrotu, postępowanie Junty i dotychczasowe wypowiedzi gen. L. Meza nie wskazują, aby przemiany zmierzały w kierunku postępowym i antyimperialistycznym. [...] Natomiast nasze centrale HZ gotowe są nadal przyjmować na dotychczasowych warunkach handlowców, przemysłowców i przedstawicieli przedsiębiorstw państwowych dla omówienia konkretnych transakcji gospodarczych i handlowych. [...] Utrzymujcie w dalszym ciągu linię wyczekiwania i ściśle kontakty z placówkami KS”; AMSZ, ZD 29/82, w. 9, t. 80.

208

*14 września, szyfrogram ambasadora w Ottawie
w sprawie wysokości polskiego zadłużenia
i możliwości uzyskania kolejnych kredytów w Kanadzie*

T a j n e

Natychmiast

^hw trybie normalnie obowiązującym^h

^cDo rąk własnych^c

Szyfrogram Nr 3316/III
z Ottawy, nadany 14.9.80, g. 22.00

Czyrek

Wasz 8093⁸⁴.

1) Nasze zadłużenie w Kanadzie (według danych posiadanych przez Ambasadę):

a) ^dkredyty państwowe inwestycyjne^d uzyskane za pośrednictwem Export Development Corporation:

– ^d206 mln dolarów kan. na zakup projektów i wyposażenia kombinatu celulozowo-papierniczego w Kwidzynie^d (umowa z 1975 r.).

– ok. 10 mln. dol. kan. (na koniec 1979 r.) na zakup sprzętu inwestycyjnego (umowa EDC z Bankiem Handlowym z 1977 r. na zakup urządzeń inwestycyjnych do wysokości 285 mln. dol. kan.).

– ^d62,6 mln. dol.^d USA udzielonych stoczni Marine Industries Sorel na sprzedaż Polsce 4 drobnicowców ^d(statki dostarczono)^d.

b) kredyty zbożowe udzielane Rolimpexowi przez państwową radę pszeniczną:

– kredyt udzielony w ramach 3-letniej umowy zbożowej na lata ^d1977–79 (zakup 2,4 mln ton)^d.

– kredyt na zakup dodatkowych ^d700 tysięcy^d ton zboża (protokół uzupełniający z listopada 1979 r.).

– kredyt na zakup 3 do 4,5 mln. ton zboża w latach 1980–83 (umowa 3-letnia z 4.10.1979) – w 1980 zakupiliśmy prawie 1,5 mln. ton. Warunki spłaty:

⁸⁴ Dok. nr 204.

wartość każdego ładunku fob płatna będzie w trzech równych ratach po 24, 30 i 36 miesiącach od daty wystawienia każdego konosamentu.

c) kredyty bankowe:

Według posiadanych danych banki kanadyjskie wchodziły w bezpośrednie operacje kredytowe z Bankiem Handlowym w ramach udzielonego w ub. roku kredytu finansowego organizowanego przez banki amerykańskie. Podobnie w roku bieżącym włączone do grupy banków udzielających kredytu Bankowi Handlowemu (w wyniku rozmów prowadzonych podczas pobytu ministra Krzaka). Ponadto banki tejsze biorą udział w operacjach finansowych z Polską prowadzonych przez EDC i wynikających z bieżącej działalności eksportowo-importowej.

2) Możliwości rozwiązania naszych problemów płatniczo-kredytowych w stosunkach z Kanadą:

a) według naszego rozeznania ^d rząd kanadyjski dość chętnie udziela kredytów inwestycyjnych i zbożowych (na okres do 3 lat). Z niechęcią odnosi się natomiast do udzielania jakichkolwiek kredytów finansowych. Traktuje je jak pomoc gospodarczą i odsyła do banków komercyjnych^d.

b) Dlatego – proponuję ^d skoncentrować nasze wysiłki na dążeniu do przełożenia terminów spłat^d. Sprawa będzie trudna i uzależniona od decyzji kierownictwa rządu i premiera ^d Trudeau, ale na tle dobrych stosunków wzajemnych i wyrażanej wobec nas życzliwości można spodziewać się pewnej przychylności^d.

c) Również realistycznie możemy koncentrować się na ^d uzyskaniu preferencyjnych kredytów na zakup surowców mineralnych, tłuszczów, mączki rybnej, ew. ryb. Sprawa wymaga precyzyjnego określenia charakteru i zakresu naszych potrzeb^d.

3) Odnośnie do sposobu zwrócenia się i terminów realizacji naszych postulatów:

a) konieczne wydaje się pilne działanie przede wszystkim ^d wobec ministra Finansów, prezesa EDC i przewodniczącego rady pszenicznej – wystarczy za moim pośrednictwem^d.

b) ministrowi Finansów (życzliwy nam b. minister Spraw Zagranicznych – Maceachen) należałoby ^d ustnie przedstawić całość naszych postulatów – potrzebne Wasze szczegółowe wytyczne^d.

c) Do prezesa ^d EDC prosba o pismo z Banku Handlowego^d albo MHZ, ^d które z ustnym komentarzem miałbym wręczyć. Podobnie (pismo MHZ), jeśli chodzi o przewodniczącego rady pszenicznej^d.

d) Koniecznym byłoby też poinformowanie o podjętych działaniach ^dministra SZ Macguigana^d. Przychylność tut. ^dMSZ jest w tych sprawach konieczna^d.

/–/ Pawlak

AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 116

209

*15 września, szyfrogram ambasadora w Kolonii
w sprawie zachodnioniemieckich reakcji
na wydarzenia w Polsce i Turcji*

T a j n e
P i l n e

Szyfrogram Nr 3298/III
z Kolonii, nadany 15.9.80, g. 10.40

Czyrek

1. Gabinet na ostatnim posiedzeniu omawiał sytuację w Polsce. Referował Genscher. Z rozmów Wojtkowskiego z Hoyukiem (Urząd Kanclerski) i Kwiecińskim (poseł ZSRR) wynika, że G. prezentował następujące podstawowe tezy. Sytuacja w Polsce uległa pewnemu uspokojeniu, ale pozostanie przez dłuższy czas niestabilna i napięta. Należy liczyć się, że po rozpoczęciu roku akademickiego z nowymi postulatami wystąpią środowiska studenckie i intelektualne, co może stać się źródłem niepokojów. Trudności rządu z realizacją zobowiązań ekonomicznych – które w aktualnym stanie gospodarki Polski uważa się za nierealne, powodować będą starcia i napięcia. W tym samym kierunku mogą działać obiektywne lub subiektywne utrudnienia przy tworzeniu nowych związków zawodowych. Nie należy więc wykluczać nawrotu strajków i ponownego zaostrzenia sytuacji. Uznając za prawidłowe dotychczasowe stanowisko rządu, wskazano na konieczność konsekwentnego stosowania taktyki powściągliwych reakcji i podkreślania niemieszania się w wewnętrzne sprawy. Pozwala ono jednocześnie prewencyjnie przeciwdziałać niebezpieczeństwu ingerencji z zewnątrz, która jednak nie jest traktowana jako realna, przynajmniej na obecnym etapie. Przy utrzymaniu decyzji o kredycie 1,2 mld DM i traktowaniu jej jako wyraz pomocy dla Polski w aktualnej sytuacji zalecana jest powściągliwość w rozpatrywaniu ew. dalszych życzeń kredytowych – zwłaszcza bilateralnie – z uwagi na kampanię wyborczą i destabilizację w Polsce.

Według Hoynka rząd RFN zdecydowanie preferuje rozwiązanie multilateralne EWG–Polska (a nie bilateralne) w sprawie ew. pomocy Polsce w zaopatrzeniu w towary rynkowe. Zdaniem Ambasady należy się liczyć z tym, że RFN nie stawiając wprost warunków politycznych przy rozmowach kredytowych – wykorzystując sytuację – zmierzać będzie do uzyskiwania politycznych rozwiązań precedensowych.

Wydarzenia w Polsce i związane z tym odwołanie wizyty w NRD utrudniły rządowi i koalicji kampanię wyborczą. Stworzyły Straussowi i chadecji możliwość ataku na politykę odprężenia, wschodnią i narodową. Atak ten udało się jednak w poważnym stopniu zneutralizować w rezultacie utrzymania jednolitego stanowiska z USA i sojusznikami w sprawach polskich oraz podpisania porozumień w Polsce, co pozwoliło na postawienie tezy, że rozwiązanie konfliktu środkami politycznymi możliwe było m.in. dzięki polityce odprężenia i polityce wschodniej RFN.

Z uwagi na dużą sympatię w społeczeństwie dla strajkujących i ich postulatów uznano, że również dla kampanii wyborczej wskazane byłoby silniejsze zaangażowanie solidarnościowe zw. zaw. RFN. Ambasada stwierdza już zmiany w tym kierunku. Przykładem wystąpienie Vettera w Berlinie Zach. na kongresie zw. zaw. kolejarzy, w którym – w przeciwieństwie do swoich poprzednich wypowiedzi – wyraża pełną solidarność ze strajkującymi, poparcie dla samorządnych zw. zaw. i zapowiada dla nich pomoc. Dotychczasową powściągliwość motywuje dążeniem do uniknięcia „zagrożenia pracodawców w Polsce i ich celów”.

Naszym zdaniem należy zakładać, że wraz z postępem stabilizacji w Polsce nasilać się będą akty solidarnościowe i pomocy ze strony zw. zaw. RFN⁸⁵.

2. Skoordynowana i spokojna reakcja środków masowego przekazu RFN na pucz w Turcji⁸⁶ (powszechne podkreślanie postępowej roli armii w historii Turcji, konieczność zapobieżenia chaosowi i ratowania kraju przed upadkiem

⁸⁵ Szyfrogramem z 4 września ambasador w Kolonii informował: „Środki masowego przekazu od kilku dni prowadzą – jak sygnalizowaliśmy – wzmożone spekulacje nt. «pomocy» Zachodu dla Polski. Moi rozmówcy – jak to również relacjonowałem w depeszach – Schmidt, Genscher, Wischniewski, Steeg – zadawali mi pytania co do naszych ew. życzeń i sugestii w sprawach kredytowych. W odpowiedziach podkreślałem następujące elementy: 1. Rząd prowadzi intensywne prace nad sformulowaniem programu przezwyciężenia trudności zaopatrzeniowych oraz podniesienia efektywności gospodarowania. [...] 3. Zależy nam na zrealizowaniu ze strony RFN wcześniej uzgodnionych kredytów i na ewentualnym przedłużeniu na przyszły rok kredytowej formy zakupów materiałowych. 4. Nie występujemy obecnie z nowymi potrzebami i nie leży w naszym interesie czynienie wokół tych spraw publicznych dyskusji i spekulacji”; AMSZ, ZD 29/82, w. 8, t. 70.

⁸⁶ Mowa o wojskowym zamachu stanu przeprowadzonym 12 września przez generała Kenana Evrena; zob. dok. nr 238.

gospodarczym, wybijanie zapowiedzi szybkiego powrotu do demokracji) pozwala wnioskować, że RFN była uprzedzona o wydarzeniach i poczyniła odpowiednie przygotowania propagandowe.

W pierwszych reakcjach politycy obok oficjalnie wyrażanego ubolewania z powodu wypadków zapowiadają (Schmidt, Matthoefer) kontynuowanie pomocy gospodarczej i wojskowej dla Turcji. W tym zakresie wyraźnie widoczny consensus z opozycją. W wielu komentarzach wskazuje się, że pucz zmierza do zapobiegnięcia postępującej islamizacji Turcji i niebezpieczeństwu przeniesienia niepokojów z Iranu do Turcji.

DKP (Mies, Schroeder) uważają, że pucz w Turcji pozwoli jej na wyciszenie tematu wydarzeń w Polsce w kampanii wyborczej. Organizują wiele manifestacji pod hasłem przywrócenia demokracji w Turcji. Domagają się będą wstrzymania pomocy gospodarczej i wojskowej, przywrócenia ułatwień dla azylantów tureckich, demaskować politykę rządu wobec Turcji.

/–/ Chyliński

AMSZ, ZD 29/82, w. 8, t. 70

210

*15 września, szyfrogram ambasadora w Kopenhadze:
polityka władz duńskich w sprawie kredytów dla Polski*

T a j n e

Natychmiast

do rąk własnych^c

Szyfrogram Nr 3310/III
z Kopenhagi, nadany 15.9.80

Czyrek

Wasz 8093⁸⁷.

^{d1}. Rząd duński nie składał dotychczas deklaracji pomocowych^d. Wynika to z dwóch przyczyn: pierwsze – zadłużenie Danii jest bardzo duże i stale wzrasta, drugie – Polska nie ma w Danii zadłużenia, które wymagałoby prolongaty lub

⁸⁷ Dok. nr 204.

konwersji. Konieczność zmniejszenia bezrobocia powoduje, że możliwości kredytowe wiążą się z zakupami dóbr inwestycyjnych.

2. Rozważane jest udzielenie przez stronę duńską ^dkredytów lub przedpłat na dostawy węgla z Polski po 1983 roku.^d W dniu 23 bm. odbędzie się w Warszawie ^dpierwsze posiedzenie mieszanej grupy roboczej polsko-duńskiej w sprawie węgla. Jest to okazja do postawienia sprawy udzielenia kredytu przez Danię w pierwszej kolejności^d.

3. Dania przyznała Polsce w br. linię kredytową w wysokości ^d500 ml dkr. na zakupy wyrobów gotowych i pewnych półproduktów^d. Linię należy tak wykorzystać, aby maksymalnie spłaty uzyskanych kredytów przypadły po 83 roku.

4. Wymieniona linia kredytowa nie obejmuje zakupów artykułów żywnościowych w Danii. BRH informowało we wrześniu br. o możliwości zakupów w Danii mięsa i przetworów mięsnych i serów. Prowadzenie rozeznania o możliwości kredytów na ten cel uzależniamy od decyzji MHZ.

/-/ Trąmpczyński

AMSZ, ZD 29/82, w. 9, t. 75

211

*15 września, szyfrogram ambasadora w Ottawie
w sprawie uroczystości odsłonięcia pomnika katyńskiego*

Tajne

Szyfrogram Nr 3376/III
z Ottawy, nadany 15.9.80, g. 16.50

Szewczyk

Nasz 244⁸⁸.

Odsłonięcie Pomnika Katyńskiego odbyło się zgodnie z zapowiedzią 14 bm. po uroczystej mszy z udziałem 2 kardynałów i 2 biskupów, która w parku zgromadziła ok. 17 tysięcy uczestników.

⁸⁸ Ambasador w Ottawie donosił szyfrogramem nr 244 z 12 września: „Zgodnie z zapowiedzią – odsłonięcie Pomnika Katyńskiego w Toronto ma się odbyć w niedzielę 14 września br. Imprezie będzie towarzyszyć msza polowa z dala od pomnika, celebrowana przez kardynałów Rubina i Cartera z Toronto, oraz akademii 13 września

W odsłonięciu dokonanym przez Jadwigę Puchalik, wdowę po kapitanie, który zginął w Katyniu, nie wzięli udziału przedstawiciele władz federalnych. Uczestniczyli natomiast, pomimo naszych interwencji, burmistrz Toronto Sewell, minister do spraw konsumentów rządu prowincjonalnego Drea i dwaj członkowie parlamentu reprezentujący dzielnice polonijne – Flis i Robinson. Przed konsulem nie było żadnych wystąpień. Akcenty przemówień organizatorów imprez antyradzieckie i antykomunistyczne, bez antykrajowych.

Przemawiało 10 osób (w tym Flis oraz przedstawiciel Kongresu Polonii Amerykańskiej). Uczestniczyły delegacje z USA oraz reakcyjnych ugrupowań węgierskich i czechosłowackich. Zwracała uwagę dobra organizacja imprez i duże zaangażowanie kościoła katolickiego (m.in. udział kardynałów – Rubina i Cartera). Oddźwięk w środkach masowego przekazu stosunkowo, jak dotąd, niewielki. Widać wpływ rządu federalnego na nieeksponowanie sprawy.

Sprawę udziału członków Parlamentu i władz lokalnych podejmiemy ponownie z MSZ⁸⁹.

/–/ Pawlak

AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 116

br. Organizatorzy spodziewają się kilku tysięcy uczestników. Według zapewnień dyrektora McLaine'a z MSZ w imprezach nie będą uczestniczyć przedstawiciele kanadyjskich władz federalnych. Wobec uzyskanych w ostatniej chwili informacji, iż planuje jednak udział minister Fleming (sprawy wielokulturowości) i przedstawiciel ministra do spraw kombatantów – interweniowaliśmy ponownie w MSZ. McLaine zapewnił, że ani Fleming, ani żaden przedstawiciel ministra do spraw kombatantów nie będą uczestniczyć"; AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 116. We wcześniejszym szyfrogramie, z 30 sierpnia, dyrektor Szewczyk polecał ambasadorowi Pawlakowi „kontynuowanie przeciwdziałań dla zapobieżenia udziałowi czynników oficjalnych"; AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 117. Zob. dok. nr 255.

⁸⁹ Szyfrogramem z 20 września ambasador uzupełniając przekazywał „pełny tekst napisu umieszczonego w językach angielskim i polskim po obu stronach pomnika, na którego niewysokim cokole wykonano napis Katyń: «Dla upamiętnienia 15 tysięcy polskich jeńców wojennych, którzy zniknęli w 1940 roku z obozów w Związku Radzieckim, Kozielsku, Ostaszkowie, Starobielsku, oraz tych 4 tysięcy, którzy zostali później odnalezieni w masowych grobach w Katyniu koło Smoleńska zamordowani przez sowiecką policję państwową». Sugerował ponadto: „Uważamy, że powinniśmy zaprotestować w związku z tym w tut. MSZ, jak również ew. wobec ambasadora Frasera. Można by domagać się usunięcia napisu, który swoją fałszywą treścią szkodzi stosunkom polsko-kanadyjskim. Radzieccy składają ostrą notę protestacyjną. Pracują nad argumentacją"; AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 116.

212

*15 września, szyfrogram ambasadora w Madrycie
w sprawie możliwości uzyskania
pomocy gospodarczej w Hiszpanii*

T a j n e
Natychmiast
do rąk własnych^c

Szyfrogram Nr 3323/III
z Madrytu, nadany 15.9.80, g. 18.30

Czyrek

Wasz 8093⁹⁰.

1) Możliwości ekonomiczne Hiszpanii przyjscia z pomocą gospodarczą Polsce ^dsą raczej skromne^d (z uwagi na ogólną sytuację gospodarczą i zmniejszenie rezerw dewizowych).

2) Na nasze zadłużenie z H. składają się przede wszystkim kredyty państwowe udzielone w ramach kontraktu węglowego z 1975 r. i nowe kredyty uzyskane przy kontrakcie statkowym w 1979 r. (aktualnie kredyty ze źródeł prywatnych wynoszą ok. 10 mln. dol.). Istotne zwiększenie naszych spłat z tytułu kontraktu statkowego (ok. 200 mln dol.) nastąpi począwszy od 1982 r. osiągając wraz z innymi zobowiązaniami ok. 40 mln. dol. rocznie. Dodatkowe spłaty spowoduje ew. wykorzystanie w br. kredytu preferencyjnego ok. 60 mln. dol. na półprodukty hutnicze, chemiczne i tekstylne, zwiększając sumę naszych zobowiązań o ok. 15 mln. dol. począwszy od 1981 r.

3) Najbardziej realne wydaje się uzyskanie ^dkredytu finansowego w ramach nowego kontraktu statkowo-węglowego na zakup 7 statków^d. Na tej płaszczyźnie można by również ^dpodjąć sprawę częściowego przedłużenia płatności wynikających głównie z poprzednich transakcji węglowej i statkowej^d. Dobrym kanałem sprecyzowania naszych potrzeb i ich możliwości mogłoby być spotkanie delegacji w sprawie kontraktu statkowo-węglowego (i sugerowany przyjazd Arenasa w terminie, jaki będzie nam odpowiadał). Trzeba się jednak liczyć z naleganiem strony hiszpańskiej ^dna poprawę dostaw węgla.

4) Można by także ponowić starania o lepsze warunki uzgodnionych kredytów preferencyjnych na półprodukty, a także o udzielenie kredytu na niektóre towary spożywcze, w tym cytrusy (stanowiące poważną pozycję w naszym imporcie z H.), w tych sprawach moglibyśmy złożyć wizytę^d ministrowi Handlu

⁹⁰ Dok. nr 204.

z ew. przedstawieniem również generalnych postulatów dot. kredytów finansowych (zgodnie z pkt. 3)⁹¹.

5) Zgodnie z poleceniem nie podejmujemy oficjalnych kroków w oczekiwaniu na decyzje.

/-/ Noworyta

AMSZ, ZD 29/82, w. 10, t. 89

213

*15 września, szyfrogram stałego przedstawiciela przy ONZ
w Nowym Jorku w sprawie obrad XI sesji specjalnej ZO*

T a j n e

Szyfrogram Nr 3326/III
z N. Jorku, nadany 15.9.80, g. 20.30

Kułaga

1) 11 specjalna sesja ZO zakończyła się bez podjęcia zasadniczych decyzji w dwóch głównych sprawach, dla załatwienia których została zwołana⁹².

Mimo wypracowania dokumentu nt. strategii nie uchwaliła go, a jedynie „przyjęła do wiadomości osiągnięcie consensusu”. W ostatniej fazie sesji KR strategię zaczęły silnie wiązać z osiągnięciem porozumienia w zakresie „globalnych negocjacji”. W tej ostatniej sprawie nie osiągnięto żadnego porozumienia wskutek zablokowania consensusu przez USA, RFN i W. Brytanię.

Zatwierdzenie strategii, jak i „globalne negocjacje” przechodzą na 35 sesję ZO.

2) Istnieje przekonanie, że stanowisko 3 państw zachodnich motywowane głównie sytuacją wewnętrzną (wybory). Pozostaje jednak też ostra kontrowersja

⁹¹ Wiceminister Karaś polecał ambasadzie w Madrycie szyfrogramem z 4 września: „Mamy informację, że na Waszym rynku występują nadwyżki mięsa, zwłaszcza wieprzowego. Ponieważ w IV kwartale będziemy importować mięso, prosimy o zbadanie, czy, ile i na jakich warunkach byliby zainteresowani sprzedażą mięsa do Polski. Nadmieniamy, że w pierwszej kolejności bylibyśmy zainteresowani importem na warunkach kredytowych (mamy takie oferty z innych kierunków) ‘ca 5 tys. ton’; AMSZ, ZD 29/82, w. 10, t. 90.

⁹² XI sesja specjalna ZO ONZ, zwołana w sprawie strukturalnych reform gospodarki światowej i ustanowienia nowego międzynarodowego ładu ekonomicznego, obradowała 26 sierpnia – 15 września.

w zakresie roli agencji wyspecjalizowanych w tych negocjacjach, a także na temat ujęcia w nich spraw energii i problematyki walutowo-finansowej. Oceniamy, że osiągnięcie kompromisu w czasie 35 sesji będzie bardzo trudne.

3) KR oceniły 11 specjalną sesję jako fiasko. Podkreśliły, że brak woli politycznej ze strony 3 państw zablokował osiągnięcie przełomowego punktu na drodze realizacji Nowego Międzynarodowego Ładu Ekonomicznego. Obserwujemy duże rozczarowanie w grupie KR wynikami sesji, co będzie miało wpływ na przebieg 35 sesji ZO.

4) Odium fiaska sesji w żadnym stopniu nie spada na KS, gdyż nasza grupa mocno poparła kompromisową propozycję KR w zakresie „globalnych negocjacji”. W dokumencie nt. strategii nie doszło do uwzględnienia w nim niekorzystnych dla nas sformułowań, zwłaszcza w zakresie transferu środków finansowych do KR (dokument nie zawiera sformułowania „kraje rozwinięte bez względu na system społeczno-ekonomiczny”, co postulował Zachód). W sumie zachowaliśmy dobrą pozycję wyjściową do dalszych dyskusji, które będą jednak wymagały bardziej konkretnego stanowiska w zakresie procedury i zakresu „globalnych negocjacji”.

/-/ Frelek

AMSZ, ZD 29/82, w. 12, t. 107

214

15 września, notatka dyrektora Departamentu III o możliwości uzyskania kredytów w USA

Warszawa, dnia 15 września 1980 r.

TAJNE!

^dDo rąk własnych^d

Notatka wewnętrzna w sprawie perspektyw uzyskania nowych kredytów amerykańskich

1. Prezydent Jimmy Carter ogłosił 12 bm. decyzję udzielenia Polsce gwarancji na kredyty w wysokości ^d670 mln.^d dolarów na zakup artykułów rolnych w roku budżetowym 1980/81⁹³.

⁹³ Zob. dok. nr 201.

Decyzji nadano wysoką oprawę propagandową. Zostało wydane specjalne oświadczenie prezydenckie, pomimo że wysokość gwarancji w rzeczywistości nie odbiega od wielkości kredytów i gwarancji, jakie na zakup artykułów rolnych otrzymywaliśmy w latach ubiegłych (w roku budżetowym 1979/80 realizacja wyniesie blisko 600 milionów).

Przyspieszenie tegorocznej decyzji w tej sprawie (decyzje zazwyczaj zapadają w październiku) i nadanie jej dużego rozgłosu wiąże się niewątpliwie z nasilającą się kampanią wyborczą w Stanach Zjednoczonych. Jest to w szczególności rezultat nacisków Polonii amerykańskiej na Administrację na rzecz udzielenia pomocy narodowi polskiemu. Znalazło to wyraz m.in. podczas spotkania przedstawicieli Polonii amerykańskiej w Departamencie Stanu 25 sierpnia b.r.

^dAdministracja obawiała się, iż beczynność może prowadzić do utraty głosów polonijnych.

2. Perspektywy uzyskania dalszych kredytów finansowych z rynku amerykańskiego są ograniczone^d. Biorąc pod uwagę poprzednie transze takich kredytów uzyskanych w roku bieżącym i poprzednim, widzimy jedynie możliwość uzyskania kredytu ^dz Chase Manhattan Bank (D. Rockefellera) i First National City Bank^d – według naszej oceny – w łącznej wysokości ^dca. 300 mln. dol.^d

3. W rozmowie z Towarzystwem Premierem Ambasador W. Schauffele wskazał, że ^dPolska ma możliwość uzyskania kredytów Export-Import Bank. Bank ten udziela kredytów na zakupy inwestycyjne na rynku amerykańskim na dogodnych warunkach^d.

O ile nam wiadomo, nie wchodzi w grę obecnie większe zakupy inwestycyjne. Istnieje jednak ^dpilne zapotrzebowanie na uzupełnienie wyposażenia zakładów przemysłu rolno-spożywczego^d. Nie znamy wielkości tego zapotrzebowania, ale widzimy możliwości uzyskania niewielkich kredytów Export-Import Bank na ten cel.

4. Powszechnie wiadomo, że przemysł polski ma duże ^dzapotrzebowanie na surowce i półfabrykaty do produkcji^d. Naszym zdaniem istnieją obecnie ^dmożliwości uzyskania dostaw na warunkach kredytowych z rynku amerykańskiego, chociaż odbiega to od praktyki naszych dotychczasowych stosunków handlowych ze Stanami Zjednoczonymi Ameryki^d.

W rozmowie nieoficjalnej Ambasador W. Schauffele potwierdził, iż widzi takie możliwości. Uważał też, iż możliwe byłoby, gdybyśmy byli tym zainteresowani, uzyskanie informacji, ^dw jakich branżach byłoby to realne^d.

5. Uzyskanie pomocy zależeć będzie w znacznym stopniu od ^dszybkości naszego wystąpienia w tej sprawie^d. Wchodzi tu w grę decyzja polityczna. Możliwość uzyskania takiej decyzji teraz wynika z ogólnej atmosfery wokół Polski

i zapewnień składanych przez Administrację wobec Polonii. W miarę upływu czasu te przesłanki tracą znaczenie.

^fZ. Szewczyk^f

AMSZ, Dep. III 50/84, w. 1

215

*15 września, notatka chargé d'affaires ambasady w Jaunde
o możliwości rozwoju stosunków gospodarczych z Gabonem*

NOTATKA

Dotyczy: współpracy i stosunków polsko-gabońskich.

W dniu 15 września br. przeprowadziłem kolejną rozmowę z ambasadorem Gabonu w Yaoundé. Rozmowa odbyła się po powrocie ambasadora z Libreville, gdzie na moją prośbę przeprowadził rozeznanie na temat:

- możliwości zawarcia umowy handlowej polsko-gabońskiej,
- rozwoju współpracy w zakresie eksportu polskich obiektów przemysłowych,
- przyjęcia polskich specjalistów w resortach służby zdrowia i oświaty,
- możliwości zakupu gabońskiej ropy naftowej, rudy manganowej, drzewa,
- uzgodnienia terminu mojego przyjazdu do Libreville dla przeprowadzenia rozmów w zainteresowanych resortach.

Stanowisko Rządu Gabonu w powyższych tematach jest następujące:

Prezydent Gabonu – Omar BONGO jest zwolennikiem prowadzenia polityki otwartych drzwi ze wszystkimi państwami Zachodu i Wschodu. Gabon w sposób samodzielny i niezależny decyduje i określa swoje stosunki i kontakty z zagranicą. Owszem, utrzymuje Gabon uprzywilejowane stosunki z Francją, ale w żadnym przypadku nie można mówić o zależności od Francji w nawiązaniu i rozwoju kontaktów Gabonu z zagranicą, a tym bardziej o dyktacie.

Dowodem niezależnej polityki zagranicznej Gabonu i praktycznej realizacji polityki Prezydenta jest nawiązanie i rozwijanie coraz bardziej dobrych, przyjaznych stosunków polityczno-gospodarczych z takimi państwami jak ZSRR, Jugosławia, Rumunia.

^dRząd Gabonu jest tak samo zainteresowany w umocnieniu stosunków gabońsko-polskich. Od kilku lat istnieje ambasada Gabonu w Warszawie. Strona polska natomiast zwleka z otwarciem własnej placówki dyplomatycznej w Libreville. Strona gabońska traktuje takie postępowanie jako nieposzanowanie zasady wzajemności, którą Prezydent Bongo uznaje za warunek sine qua non. Ambasador poinformował, że O. Bongo podjął w drugiej połowie sierpnia br. decyzję o odwołaniu swego ambasadora z Warszawy. Wszelki rozwój współpracy gospodarczej uzależnia się od otwarcia polskiej ambasady w Libreville⁹⁴. W przypadku zgody strony polskiej rząd Gabonu gotów jest przyjąć w dowolnym terminie polską delegację ministerialną i doprowadzić do szybkiego zawarcia umowy o współpracy gospodarczej, a także konkretnych porozumień gospodarczych^d. Umowa gospodarcza powinna przewidzieć płatności w wolnych dewizach, a nie clearingowe.

Przedstawiając stanowisko strony polskiej stwierdziłem, że PRL, tak jak liczne inne państwa, postępując zgodnie z przyjętą praktyką międzynarodową, stosuje także z konieczności zasadę akredytacji swoich przedstawicieli dyplomatycznych w więcej niż jednym państwie. Otwarcie polskiej ambasady w Libreville mogłoby zostać rozpatrzone po ugruntowaniu się współpracy gospodarczej między zainteresowanymi stronami. Potwierdziłem zainteresowanie PRL w rozszerzaniu i zacieśnianiu kontaktów polityczno-gospodarczych, o czym świadczą wizyta w Gabonie polskiego wiceministra HZiGM⁹⁵, podejmowane przez polskiego Ambasadora w Kinshasie starania o złożenie listów uwierzytelniających, wizyty przedstawicieli polskich organizacji gospodarczych, które proponowały swój udział w rozbudowie portów gabońskich, fakt rozwijania się od kilku lat stosunków handlowych między polskimi chz a prywatnymi firmami gabońskimi.

^eWedług opinii Ambasadora Gabonu w Yaoundé najważniejsze w tej chwili to podjęcie próby zmiany decyzji Prezydenta BONGO o odwołaniu ambasadora z Warszawy⁹⁶. W tym celu należy jak najszybciej przeprowadzić rozmowy z Ministrem Spraw Zagranicznych Gabonu dla ostatecznego wyjaśnienia i określenia stanowiska stron, uzgodnienia dalszego działania, które mogłoby doprowadzić do zbliżenia stanowisk i ustalenia możliwości zacieśnienia stosunków dwustronnych. Z okazji pobytu w Libreville powinno także dojść do spotkania z Ministrem Przemysłu i Handlu, chociaż, według ambasadora, wszystko zależeć będzie od wyników rozmów w ich MSZ^e.

Minister Spraw Zagranicznych Gabonu wybiera się na Sesję Zgromadzenia ONZ na początku października.

⁹⁴ PRL nie utworzyła ambasady w Libreville.

⁹⁵ Chodzi o wizytę wiceministra Edwina Wiśniewskiego 21–23 kwietnia 1978 r.

⁹⁶ Działalność ambasadora Gabonu w Warszawie została zawieszona w 1980 r., kolejnego ambasadora powołano w 1991 r.

W związku z tym istnieje możliwość:

– przeprowadzenia rozmów w Nowym Jorku *ⁱ**zbyt późno, notatkę otrzymano w XI^b*

– przeprowadzenia rozmów w Libreville przez kompetentnego terytorialnie Ambasadora M. DEDO

– przeprowadzenia rozmów w Libreville przeze mnie, co sugerował ambasador Gabonu.

Oczekuję pilnie decyzji i wytycznych.

Yaoundé, 15 września 1980

*ⁱ*Edmund Maciaszek^f

AMSZ, Dep. V 25/85, w. 5

216

*15 września, notatka dyrektora Biura Paszportów MSW
o wymianie osobowej PRL z krajami socjalistycznymi*

Warszawa, dnia 15 września 1980 r.

T A J N E

I N F O R M A C J A

dot. wymiany osobowej PRL z państwami socjalistycznymi
w pierwszej połowie 1980 r.⁹⁷

W ciągu pierwszych sześciu miesięcy 1980 r. w wymianie osobowej PRL z państwami socjalistycznymi uczestniczyło 5.105.279 osób. W stosunku do całości ruchu osobowego z zagranicą stanowi to 88,0 proc.

– do KS wyjechało – 2.644.568 (51,8%) Polaków

– z KS przybyło – 2.460.711 (48,2%) cudzoziemców

⁹⁷ Notatka została przesłana 18 września przez dyrektora Biura Paszportów MSW Wacława Szarszewskiego dyrektorowi Departamentu I MSZ Władysławowi Napierajowi.

W porównaniu do pierwszego półrocza ubiegłego roku wymiana zmniejszyła się o 18 proc., przy czym wyjazdy obywateli polskich zmalały o 23,7 proc., natomiast przyjazdy cudzoziemców z państw socjalistycznych do naszego kraju zmniejszyły się o 11,0 proc.

I. WYJAZDY OBYWATELI PRL DO KRAJÓW SOCJALISTYCZNYCH

W okresie od stycznia do 30 czerwca 1980 r. wyjazdy kształtowały się następująco:

Kraje	I półrocze 1980 r.	I półrocze 1979 r.	% + wzrostu – spadku
Ogółem KS, w tym:	2.644.568	3.463.958	–23,7
NRD	1.717.215	2.430.127	–29,3
CSRS	470.041	516.615	–9,0
ZSRR	209.466	170.532	+22,8
WRL	136.436	212.322	–35,8
BRL	46.084	39.356	+17,1
RUMUNIA	19.055	46.127	–58,7

Utrzymuje się wysoka liczba obywateli polskich odbywających podróże do Związku Radzieckiego. Wyjazdy te powiększyły się o 38.934 osoby, tj. o około 23 proc. Stale też wzrastają wyjazdy do Bułgarii, w omawianym okresie były o ponad 17 proc. większe. Nadal dominują jednak wyjazdy do NRD, CSRS i na Węgry. Są one jednak mniejsze w porównaniu do analogicznego okresu roku ubiegłego. Wpłynęły na to takie czynniki, jak:

- wprowadzenie i zaostrzenie kontroli limitu dewizowego,
- wzrost cen w krajach socjalistycznych (a tym samym wzrostu kosztów utrzymania) przy tych samych możliwościach wymiany dewizowej przez naszych obywateli,
- zubożenie rynku towarowego w tych krajach, jak również preferowanie turystów z krajów kapitalistycznych.

W porównaniu do analogicznego przedziału czasu wyjazdy w 1979 r. są mniejsze o 835.372 osoby, w tym do NRD – o 712.912 osoby, do WRL – o 75.886 osób i do CSRS – o 46.574 osoby.

Podobnie jak w ubiegłym roku odnotowano znaczny spadek (58,7 proc.) wyjazdów do Rumunii, spowodowany brakiem umowy o wymianie turystycznej i wprowadzeniem opłat za paliwo w walucie zachodniej.

Wyjazdy obywateli PRL do krajów socjalistycznych według rodzajów:

Rodzaj wyjazdu	I półrocze 1980 r.	I półrocze 1979 r.	% + wzrostu – spadku
Ogółem KS, w tym:	2.644.568	3.463.958	-23,7
– służbowe	74.896	83.162	-9,9
– prywatne i turyst.	2.564.829	3.376.787	-24,0
– sportowe	4.156	3.283	+26,6
– stałe	687	726	-5,4

Liczba wyjeżdżających w sprawach służbowych zmniejszyła się ogółem o 8.266 osób, w tym do Rumunii wyjechało mniej o 24,5 proc., do NRD mniej o 21,1 proc., na Węgry mniej o 20,5 proc., do Bułgarii mniej o 5,1 proc. Wzrosły natomiast wyjazdy służbowe do ZSRR z 19.908 do 21.054 (+5,8 proc.).

Ponadto odnotowano wzrost tego rodzaju wyjazdów do Albanii, Koreańskiej Republiki Ludowo-Demokratycznej, Mongolii i Wietnamu. Charakterystycznym jest, że wyjazdy służbowe wykazują podobne tendencje spadku (ewent. wzrostu) jak wyjazdy prywatne.

Na pobyt stały wyjechało z Polski do krajów socjalistycznych 687 osób, w tym 412 kobiet i 275 mężczyzn. Największą grupę (571) stanowiły osoby w wieku 18–59 lat, z tego 364 osoby legitymowały się wykształceniem podstawowym-zawodowym, a 46 osób ukończyło studia wyższe, 16 osób należało do PZPR, 3 osoby były członkami ZSL. 179 osób wykonywało zawód robotnika, 79 było technikami, 13 inżynierami, 6 rolnikami. Było też 7 lekarzy i 3 studentów.

II. PRZYJAZDY OBYWATELI KRAJÓW SOCJALISTYCZNYCH DO POLSKI

W pierwszym półroczu 1980 roku w przyjazdach z krajów socjalistycznych w porównaniu do ubiegłego roku udział wzięła następująca liczba cudzoziemców:

Kraje	I półrocze 1980 r.	I półrocze 1979 r.	% + wzrostu – spadku
Ogółem KS, w tym:	2.460.711	2.763.297	-11,0
NRD	1.340.977	1.584.055	-15,4
CSRS	565.121	593.783	-4,8
ZSRR	358.263	320.227	+11,9
WRL	113.089	135.839	-16,8
BRL	24.980	28.873	-13,5
RUMUNIA	10.110	16.655	-39,3

Spadek przyjazdów w liczbach bezwzględnych obejmuje 302.586 osób.

Głównymi powodami zmniejszania się turystyki przyjazdowej są: odwiedzanie naszego kraju przez znaczną liczbę turystów w latach poprzednich, wprowadzenie w ruchu z NRD obowiązku wymiany dewiz na każdy dzień pobytu, zaostrzone kontrole celno-dewizowe oraz wzrost kosztów usług hotelowych i gastronomicznych. Nie bez znaczenia pozostają też wyjątkowo nieprzyjające podróżowaniu warunki atmosferyczne.

Podobnie jak w wyjazdach wzrosły także przyjazdy ze Związku Radzieckiego prawie o 12 proc., tj. o 38.036 osób.

III. ZJAWISKA TOWARZYSZĄCE WYMIANIE TURYSTYCZNEJ PRL Z KRAJAMI SOCJALISTYCZNYMI

Z danych Narodowego Banku Polskiego wynika, że w czasie od stycznia do końca czerwca br. wpływy i wydatki w ruchu osobowym pomiędzy Polską a KDL kształtowały się, jak następuje:

Kraje socjalistyczne	Liczba wyjazdów	Wydatki w złotych dewizow.	Średnio na 1 wyjeżdżając.
Ogółem, w tym:	2.644.568	354.447.000	134,0 zł
NRD	1.717.215	123.945.000	72,2 zł
CSRS	470.041	65.282.000	138,8 zł
ZSRR	209.466	86.649.000	413,7 zł
WRL	136.436	56.418.000	413,5 zł
BRL	46.084	18.456.000	400,4 zł
RUMUNIA	19.055	2.447.000	128,4 zł

Kraje socjalistyczne	Liczba przyjazdów	Wpływy w złotych dewizow.	Średnio na 1 przyjeżdżając.
Ogółem, w tym:	2.460.711	416.604.000	169,3 zł
NRD	1.340.977	104.351.000	77,8 zł
CSRS	565.121	24.754.000	43,8 zł
ZSRR	356.263	254.183.000	713,5 zł
WRL	113.089	26.526.000	234,5 zł
BRL	24.980	3.519.000	140,8 zł
RUMUNIA	10.110	2.475.000	244,8 zł

Po raz pierwszy od kilku lat osiągnięto saldo dodatnie, które zamknęło się kwotą 62.157.000 złotych dewizowych.

Średnia wpływów na jednego przyjeżdżającego turystę z krajów socjalistycznych powiększyła się o 100,3 złotego dew.

Wpływy od każdego turysty z niżej wymienionych krajów były większe o następujące kwoty:

– od turysty z ZSRR o	490,0 zł dew.
– od " z Rumunii o	145,8 zł "
– od " z WRL o	135,1 zł "
– od " z Bułgarii o	42,3 zł "
– od " z NRD o	34,6 zł "

Zmalały zaś wpłaty od statystycznego turysty z Czechosłowacji o 10,1 zł dew., przy czym średnia wydatków na jednego wyjeżdżającego z Polski do CSRS wynosi 138,8 zł dew., natomiast wpływów od turysty czeskiego tylko 43,8 zł.

Wyплаты na jedną osobę wyjeżdżającą z Polski do państw socjalistycznych wzrosły ze 102,8 zł dew. do 134,0 zł dewizowych. W porównaniu do ubiegłego roku wydatki na podróże zagraniczne zmniejszyły się o 1.702.000 zł dewizowych.

Nadal jednak utrzymuje się znaczna różnica między wydatkami a wpływami przy wymianie osobowej z niektórymi państwami socjalistycznymi. Różnica ta na niekorzyść strony polskiej wynosi z Bułgarią 259,6 zł dewizowych, z Węgrami 179 zł dew. przeciętnie na jednego turystę.

Do negatywnych zjawisk towarzyszących wyjazdom turystycznym do krajów socjalistycznych należą:

- wywóz atrakcyjnych wyrobów przemysłowych pochodzących z eksportu wewnętrznego,
- nielegalna wymiana dewiz na „czarnym rynku”,
- powtarzające się w niektórych rejonach kraju częste i nieuzasadnione wyjazdy za granicę w krótkim odstępie czasu, niejednokrotnie w czasie korzystania ze zwolnień lekarskich,
- utrata podczas pobytu za granicą dowodów osobistych zaopatrzonych we wpisy,
- podrabianie dowodów osobistych z wpisami lub samych wpisów,
- zgłaszanie fikcyjnych zagubień dokumentów podróży celem uniknięcia konsekwencji za popełnione wykroczenia,

– przebywanie za granicą poza deklarowany okres i trudnienie się nielegalnym handlem, samowolne zatrudnianie się, szczególnie w strefie granicznej itp.

Celem eliminowania ujemnych zjawisk organa paszportowe prowadzą pracę profilaktyczno-rozpoznawczą i zapobiegawczą, zapoznają obywateli z obowiązującymi przepisami paszportowymi, celnymi, pouczają o potrzebie godnego zachowania się za granicą. Z inicjatywy organów paszportowych w prasie terenowej systematycznie publikowane są informacje o udziale Polski w międzynarodowej wymianie osobowej i towarzyszących jej zjawiskach, co dodatnio wpływa na postępowanie naszych turystów.

Dyrekcje większości zakładów przemysłowych i instytucji właściwie reagują na przekazywane im przez Wydziały Paszportów informacje o niepoprawnym zachowaniu się ich pracowników za granicą. Wyraża się to w: zwracaniu uwagi, stosowaniu kar dyscyplinarnych, potrącaniu niezasadnie pobranego wynagrodzenia.

W kilkunastu przypadkach wnioskowano o całkowite wstrzymanie określonym osobom wyjazdów za granicę na okres 2–5 lat.

Pion paszportów stosuje również środki represyjne wobec osób w poważnym stopniu naruszających ustawę paszportową.

W okresie od stycznia do 30 czerwca 1980 roku na 496.220 udzielonych wpisów w dowodach osobistych wyeliminowano z wymiany osobowej z krajami socjalistycznymi poprzez anulowanie lub odmowę udzielenia wpisu 9.945 osób (2,0%), które swym postępowaniem szkodziły interesom Państwa. Najwięcej decyzji negatywnych podjęły Wydziały Paszportów KWMO w Katowicach – 884, Warszawie – 764, Łodzi – 313, Gdańsku – 307, Opolu – 261 i Krakowie – 243.

Jak wynika z danych Komendy Głównej MO, od połowy 1979 roku znaczyła się wyraźnie tendencja spadku zagrożenia przestępczością dewizowo-przemytniczą ze strony obywateli PRL na terytorium Węgier. Na zmniejszenie się przestępczości miały niewątpliwie wpływ skuteczniejsze działania zapobiegawczo-represyjne organów bezpieczeństwa.

Notujemy również negatywne zjawiska w turystyce przyjazdowej z krajów socjalistycznych. Z zarejestrowanych przez pion paszportów faktów wynika, że najwięcej przestępstw i wykroczeń podczas czasowego pobytu w Polsce popełniają obywatele Jugosławii, NRD, Czesi i Węgrzy, a dotyczą one głównie przepisów celno-dewizowych, meldunkowych oraz wykroczeń w ruchu drogowym. Mają również miejsce naruszenia porządku publicznego. Czynią to głównie turyści młodzi wiekiem pod wpływem spożycia napojów alkoholowych. W dalszym ciągu notuje się odbywanie na terytorium PRL spotkań obywateli krajów socjalistycznych z obywatelami państw kapitalistycznych. Do spotkań dochodzi zazwyczaj pomiędzy turystami z obydwu państw niemieckich.

Np. w miejscowości Dębica w województwie koszalińskim 4 czerwca 1980 r. odbyło się spotkanie grupy obywateli NRD z 20-ma turystami z RFN. Cudzoziemcy ci do końca II wojny światowej zamieszkiwali w Dębicy, tam uczęszczali do szkoły.

W olsztyńskim notuje się coraz częstsze przypadki spędzania wspólnych urlopów przez turystów z NRD i RFN.

Noclegi oraz inne koszty utrzymania obywateli NRD pokrywają ich krewni, najczęściej uczestnicy wycieczek przyjeżdżających do Polski za pośrednictwem biura podróży „Hummel-Reisen”.

Wielu Niemców z NRD i RFN spędza urlopy w ośrodkach zakładowych. Np. od 16 do 30 czerwca 1980 r. w ośrodku wczasowym „Warfany” nad jeziorem Limajno w gminie Dobre Miasto przebywała grupa obywateli NRD i RFN. Zdarzają się także próby ucieczek cudzoziemców z krajów socjalistycznych do państw kapitalistycznych z terytorium PRL (ujawniono 17 takich przypadków). Np. w styczniu 1980 roku wyjechali z Polski na podstawie przerobionych paszportów austriackich dwaj obywatele NRD. Przerzut przygotowali aktywiści sekty religijnej „Hare Krishna” – obywatele austriaccy, którzy udostępnili im w tym celu swoje paszporty. Dla upozorowania zgubienia paszportów obywatele austriaccy zgłosili utratę dokumentów w Ambasadzie Austrii w Warszawie, a następnie w KDMO Warszawa-Śródmieście otrzymując stosowne zaświadczenia, na podstawie których Ambasada wydała im nowe paszporty.

Wśród turystów z krajów socjalistycznych najniższy stopień zdyscyplinowania wykazują obywatele Jugosławii. Uprawiają nielegalny handel walutą, nawiązują kontakty z elementem społecznym, nie dopełniają obowiązków meldunkowych, naruszają przepisy celne. Z poczynionych obserwacji wynika, że obywatele SFRJ usiłują wywozić z Polski przedmioty stanowiące dobra kultury narodowej w 63 proc. nie do Jugosławii, lecz do Austrii bądź RFN. Np. obywatel Jugosławii Laris L[...]⁹⁸ usiłował wywieźć bez odprawy celnej ikony, kawior i inne przedmioty ogólnej wartości 163.000 zł. Inny Jugosłowianin Svetislev A[...] nie zgłosił do odprawy celnej 12.675 koron szwedzkich.

Obywatele Węgierskiej Republiki Ludowej nie zawsze posiadają zabezpieczenie finansowe przy podróżach do Polski, a niektórzy z nich wykorzystują turystykę do uprawiania przemytu.

Od dnia wprowadzenia obowiązku posiadania środków finansowych na pokrycie kosztów pobytu, tj. od 1.03.1979 roku, do 30.06.1980 r. nie zezwolono na wjazd do Polski z powodu braku pieniędzy polskich – 1.958 obywatelom węgierskim.

⁹⁸ Pominięto dane osobowe obywateli Jugosławii.

W okresie I półrocza 1980 r. przeciwko cudzoziemcom z krajów socjalistycznych wszczęto ogółem 1.452 sprawy o przestępstwo celno-dewizowe, w tym w przywozie – 52 sprawy, w wywozie – 1.400 spraw. W porównaniu do roku ubiegłego ilość wszczętych spraw wzrosła o 266, tj. o 22,4 proc.

Według danych Głównego Urzędu Cei udział w przestępstwach celno-dewizowych obywateli poszczególnych państw kształtował się, jak następuje:

I półrocze 1980 r.		I półrocze 1979 r.	
Ilość popełn. przest. przez obywateli:	Wartość	Ilość popełn. przestępstw	Wartość
Jugosławii – 392	10.118.321 zł	531	8.182.224 zł
CSRS – 395	2.658.280 zł	244	1.911.206 zł
NRD – 244	1.869.298 zł	173	1.241.111 zł
WRL – 251	2.206.952 zł	136	1.579.339 zł
ZSRR – 94	1.497.295 zł	41	645.322 zł
LRB – 42	428.962 zł	37	465.390 zł
SRR – 27	264.124 zł	12	143.035 zł

Państwa socjalistyczne wydały ze swojego terytorium 158 obywateli polskich (w I półroczu 1979 r. – 173), z tego 22 osoby podejrzane o usiłowanie nielegalnego przedostania się do krajów kapitalistycznych. Pozostałe osoby wydano za popełnienie przestępstw kryminalnych i dewizowych oraz wykroczeń porządkowych.

Z Polski do państw socjalistycznych wydano 33 cudzoziemców (w ub. roku 53 osoby), w tym 17 osób podejrzanych o usiłowanie nielegalnego przedostania się przez nasze terytorium do krajów kapitalistycznych, a pozostałe za popełnienie przestępstw kryminalnych lub wykroczeń porządkowych.

W celu eliminowania ujemnych zjawisk w międzynarodowej wymianie osobowej w roku bieżącym nastąpiło dalsze pogłębienie współdziałania Biura Paszportów MSW ze wszystkimi służbami i centralnymi instytucjami państwowymi uczestniczącymi w zabezpieczeniu prawidłowego przebiegu wymiany osobowej PRL z zagranicą.

DYREKTOR BIURA PASZPORTÓW MSW

^f*Plk W. Szarszewski^f*

AMSZ, Dep. I 32/83, w. 2

217

*[po 15 września], notatka sekretarza KC PZPR
o rozmowie z sekretarzem generalnym KC
i członkiem Biura Politycznego KPZR*

ŚCIŚLE TAJNE

Notatka o wizycie i rozmowie u Sekretarza Generalnego KC KPZR towarzysza Leonida Breżniewa i Członka Biura Politycznego KC KPZR, Sekretarza KC towarzysza Michaiła Susłowa w dniu 15.09.80 r. w Moskwie. W rozmowie uczestniczyli towarzysze: Rachmanin i Kostikow⁹⁹.

Na wstępie towarzysz Breżniew oświadczył: „Witam Was, towarzyszu Werblan. Cenimy decyzję kierownictwa PZPR o przekazaniu nam informacji o sytuacji w Polsce i co ważniejsze, o krokach, jakie podejmujecie dla jej stabilizacji. Komitet Centralny KPZR bierze sobie bardzo do serca sprawy polskie. Chcemy Wam pomóc. Był tutaj towarzysz Jagielski i mieliśmy pożyteczne rozmowy. Moje spotkanie dziś z Wami podkreśla nasz pozytywny stosunek do nowego kierownictwa Waszej partii”.

Następnie naświetliłem zgodnie z ustaleniami sytuację w Polsce i naszą politykę oraz udzieliłem wyjaśnień na szereg pytań dotyczących przebiegu strajków, spraw związkowych, sytuacji w klasie robotniczej, propozycji w kwestii Zjazdu Partii i tzw. „rotacji” na funkcjach kierowniczych w partii.

Następnie wypowiedział się krótko towarzysz Susłow, podkreślając, iż sytuacja w Polsce pozostaje złożona i niebezpieczna. Stwierdził, że słusznie kierownictwo PZPR na czoło wysuwa sprawę umocnienia partii, komitetów wojewódzkich, komitetów miejskich i gminnych. Doradzał umiar w krytyce i samokrytyce, wyrażał obawę, że w Polsce następuje swego rodzaju przekrytkowanie, co może prowadzić do „demonażu” partii. Przypominał pozytywne wrażenia z VIII Zjazdu. Sądził jednak, że po nim nastąpi aktywne działanie, a tak się nie stało.

Towarzysz L. Breżniew na zakończenie rozmowy powiedział, co następuje: (zapis z notatek) „Proszę przekazać towarzyszowi Kani i Biuru Politycznemu wdzięczność za szczerą informację. Komitet Centralny KPZR z trwogą obserwował, jak z roku na rok pogarsza się sytuacja w Polsce. Nie kryliśmy tego i wielokrotnie przedstawialiśmy nasze obawy towarzyszowi Gierkowi. Jeszcze w sierpniu br. na Krymie uprzedzałem tow. Gierka, że sytuacja brzemienna jest wielkimi kłopotami. Nie kontrolowany rozwój opozycji politycznej, wielkie zadłużenie wobec Zachodu, umocnienie pozycji Kościoła, zaniedbania w pracy ideologicznej i rosnące niezadowolenie klasy robotniczej, wszystko to może

⁹⁹ Zob. dok. nr 181. Notatka została przesłana członkom i zastępcom członków Biura Politycznego oraz sekretarzom i członkom Sekretariatu KC PZPR.

stać się źródłem poważnych konfliktów. Tow. Gierek odpowiedział, że większego niebezpieczeństwa nie widzi.

W szczycie kryzysu skierowałem list do tow. Gierka z prośbą o informację o zamierzeniach kierownictwa PZPR. Odpowiedzi nie otrzymaliśmy. Mówię o tym nie dla historii ani też dla wykazywania naszej dalekowzroczności, lecz po to, aby dać świadectwo troski i niepokoju, jakie przejawialiśmy o sytuację w Polsce, a także poinformować o tym, jak na to reagował tow. Gierek.

Ocena KC PZPR i zamiary w sprawie sposobów wyjścia z sytuacji mniej więcej pokrywają się z naszymi poglądami. Kluczowy problem – przewyższenie zamętu w partii, zmobilizować komunistów do walki o normalizację. Udzielamy pełnego poparcia uchwałom VI Plenum. Cieszy nas jednomyślność wyboru towarzysza St. Kani na funkcję I Sekretarza. Teraz wszyscy powinniście pracować zgodnie i solidarnie (družno) i pomóc mu w jego trudnym zadaniu. Mamy nadzieję, że drugie posiedzenie VI Plenum uzbroi partię w ofensywny program działania. Słuszny jest w zasadzie zamiar zwołania Zjazdu. Naszym zdaniem należy tylko unikać pośpiechu. Rozmawiałem w tej sprawie z towarzyszem Kanią. Nowy Zjazd powinien naprawić niedostatki VIII Zjazdu.

W Polsce istnieje de facto opozycja polityczna. Są u Was głosy, że to nie zaszkodzi socjalizmowi. Taka teza jest szkodliwa i niebezpieczna. Oznacza kapitulancstwo.

Poważne niebezpieczeństwo kryją w sobie tzw. samorządne związki zawodowe. Wygląda na to, że sprawa ta na razie rozwija się u Was żywiołowo. Jest to zupełnie nowe zjawisko. Żaden kraj socjalistyczny nie ma w tym względzie doświadczenia. W latach 20-tych wysuwany u nas był postulat neutralności związków zawodowych. Lenin zdecydowanie występował przeciwko temu. O doświadczeniu leninowskim warto pamiętać przy wypracowywaniu taktyki PZPR w pracy na rzecz przywrócenia jedności klasy robotniczej. Ale najważniejsze to zdecydowane zapobiegnięcie przekształceniu się nowych związków zawodowych w polityczną opozycję. Mówilem towarzyszowi Jagielskiemu, że musicie przecinać więzi, jakie starają się z przywódcami strajków ustanawiać ośrodki ruchu zawodowego na Zachodzie.

Ważne jest umocnienie kontroli nad środkami masowego przekazu. Niepokoii fakt, że część polskiej prasy daje inną niż partia ocenę wydarzeń. Idealizuje strajki. Doświadczenie Czechosłowacji z 1968 r. uczy, ku czemu prowadzi utrata kontroli nad środkami masowego przekazu. Nieuchronnie oznacza to rozkręcanie nastrojów antysocjalistycznych. Tu trzeba szczególnej czujności.

Warto pomyśleć o wzmocnieniu roli marksistowsko-leninowskich nauk społecznych. Wy sami widzicie, że nie wszystko u Was w nauce dobrze. Sporo ludzi przeszło przez staże na Zachodzie, zajmowały się nimi różne specjalne służby, a potem pojawiali [się] jako doradcy komitetów strajkowych. Na Krymie mówiłem tow. Gierkowi o idealizacji okresu burżuazyjnego i zacieraniu klasowego sensu patriotyzmu w historiografii polskiej.

Daleki jestem od wzywania Waszej partii do podejmowania jakiejkolwiek polityki konfliktowej wobec Kościoła. Odwrotnie, właśnie teraz jest potrzebna wyjątkowa giętkość. Ale na długą metę niepokoi fakt umocnienia pozycji Kościoła nie tylko i nie tyle religijnej, ile społecznej.

Są to luźne i ogólne uwagi. Nie oczekujecie zapewne od nas szczegółowej dyskusji nad całością złożonych spraw Polski. Rozwiązywanie tych spraw to suwerenne prawo samej PZPR. Ale jeśli zechcecie się z nami konsultować w jakiejkolwiek kwestii – nawet na najwyższym szczeblu – to zawsze jesteśmy gotowi.

Przekażcie towarzyszowi Kani, że kierownictwo KPZR wysoko ceni jego ofiarne wysiłki. Pozdrowienia dla wszystkich członków Biura Politycznego i Sekretariatu”.

Przed pożegnaniem jeszcze raz krótko wyjaśniłem obecną naszą politykę w kwestii ruchu związkowego, a także sytuację w środkach masowego przekazu i nauce.

Cała rozmowa przebiegała w bardzo bezpośredniej i sympatycznej atmosferze.

Andrzej Werblan

AAN, KC PZPR, XI/396

218

*16 września, szyfrogram ambasady w Londynie
o interwencji Wydziału Zagranicznego KPWB
w sprawie wydalenia członka partii z PRL*

Tajne

Szyfrogram Nr 3345/III
z Londynu, nadany 16.9, g. 12.00

Ostrowski

P.o. kierownika Wydziału Zagranicznego KP WB Ramelson poinformował, że członek ich partii Maksim Ford, ożeniony z Polką Barbarą R[...] ¹⁰⁰, przebywający na urlopie u jej rodziny w Łodzi [...], został zatrzymany przez milicję i otrzymał nakaz opuszczenia Polski w terminie 3-dniowym rzekomo bez dania powodu w/w decyzji.

¹⁰⁰ Pominięto dane osobowe.

F. studiował 7 lat w Łodzi w Szkole Filmowej, kilka lat temu. R. wyraził zaniepokojenie zatrzymaniem F. i prosił oficjalnie o wyjaśnienie sprawy, przedstawiając F. jako „dobrego członka partii”. Prosimy o możliwie pilną informację w w/w sprawie¹⁰¹.

/-/ Konopacki

AMSZ, ZD 29/82, w. 10, t. 84

219

*16 września, szyfrogram ambasadora w Brasili
w sprawie spotkania ministrów spraw zagranicznych Brazylii i PRL*

T a j n e

Szyfrogram Nr 3379/III
z Brasilii, nadany 16.9, g. 16.40

Czyrek

Zakładam, że planowane wcześniej spotkanie z Ministrem SZ Guerreiro (24 bm. w czasie sesji ONZ) nie ulega zmianie.

Proponuję w czasie Waszego spotkania:

¹⁰¹ W odpowiedzi szyfrogramem z 17 września zastępca kierownika WZ KC PZPR Ostrowski przekazywał: „Ford utrzymywał kontakty z elementami opozycyjnymi (KOR). Na zwróconą mu przez władze uwagę odpowiedział, iż kontakty utrzymuje na polecenie partii. W tej sytuacji skrócenie wizy uważamy za słuszne. Reagujcie w zależności od stanowiska KP WB. Jeżeli odetną się od polecenia, proście o reakcję partii wobec F. Jeżeli polecenie potwierdzą, zaprotestujcie wobec takiej formy ingerencji w wewnętrzne sprawy. W każdym razie zwróćcie uwagę, iż KP WB nie zwracała się do PZPR o żadne konsultacje, informacje, i podkreślcie, iż będziemy zdecydowanie przeciwdziałać wszelkim próbom wtrącania się”; AMSZ, ZD 29/82, w. 10, t. 86. Reakcją ambasady był szyfrogram z 19 września, w którym informowano: „1. Po przedstawieniu sprawy Forda Ramelson wyraził zdziwienie, że F. kontaktował się z przedstawicielami KOR, i zdecydowanie zaprzeczył, iż robił to na polecenie czy za wiedzą partii. Przypisywanie KP WB takich działań oznaczałoby próbę jej kompromitacji. Obiecał po powrocie F. przeprowadzić z nim rozmowę i jeśli potwierdzi kontakty z elementami opozycyjnymi w Polsce – stanowczo zwrócić mu uwagi. [...] 2. R. był zażenowany przekazaną mu informacją i zaprzeczył również, że informował o incydencie przedstawicieli niektórych placówek KS, od których mieliśmy potwierdzenie o podejmowanej przez niego akcji. Prosił o nienadawanie sprawie rozgłosu”; AMSZ, ZD 29/82, w. 10, t. 84.

1. Pozytywnie ocenić stan wzajemnych stosunków, zwłaszcza gospodarczych (ostatnio Brazylia udzieliła kredyt w wysokości 410 mln dolarów, w tym 120 milionów dolarów – kredyt finansowy pod dostawy siarki).

2. Ponowić nasze zainteresowanie dla podniesienia poziomu stosunków politycznych i skonkretyzować je poprzez:

– ustalenie wymiany wizyt na szczęblu Min.SZ i zaproszenie G. do Polski. Jest prawdopodobne, że Wasza wizyta mogłaby nastąpić wcześniej¹⁰², zależy to głównie od Waszej decyzji,

– zapowiedzenie, że przekazemy zaproszenie dla prezydenta Figueiredo¹⁰³. Nie wydaje się, aby taką wizytę mógł złożyć wcześniej niż w 1982 r., ale inni już zaprosili (Francja, RFN, Portugalia, ZSRR, Rumunia, Jugosławia).

3. W dotychczasowych rozmowach na temat kontaktów politycznych brak było konkretyzacji, np. większość KS miało tu już swoich wiceministrów SZ, choć poziom naszych stosunków jest znacznie wyższy.

Spotkanie z G. jest dobrą okazją do dokonania postępu w tym zakresie¹⁰⁴.

/-/ Kinast

AMSZ, ZD 29/82, w. 3, t. 23

¹⁰² Minister Czyrek przebywał w Brazylii 30 września – 2 października 1981 r.

¹⁰³ Do wizyty nie doszło.

¹⁰⁴ Dyrektor Szewczyk informował ambasadora w Brasili szyfrogramem z 4 listopada: „W rozmowie z Czyrkiem w NJ Guerreiro pozytywnie ocenił stosunki dwustronne – zwłaszcza gospodarcze. Widzą możliwość dalszego rozwoju m.in. w górnictwie. Odnosnie wizyt na najwyższym szczęblu są b. ostrożni. Nie chcą nikogo wyróżniać. Nie wykluczył jednak takiej możliwości wraz z upływem czasu. «Polska jest zawsze obecna w tym regionie». Wspomniał o Polakach w Paranie. W sprawach międzynarodowych – bliska im teza o zbytnej łatwości użycia siły. Podkreślił impas w dialogu Północ-Południe i brak szans postępu – co będzie miało złe skutki”; AMSZ, ZD 29/82, w. 3, t. 24.

220

*16 września, szyfrogram ambasady w Londynie w sprawie
aplikacji wizowych składanych przez dziennikarzy brytyjskich*

T a j n e

Szyfrogram Nr 3384/III
z Londynu, nadany 16.9.80

Staniszewski

Wasz 7864¹⁰⁵.

Poza dziennikarzami z różnych krajów aplikującymi w Londynie, co do których celowości przyjazdu trudno nam się ustosunkować, widzimy potrzebę rozpatrzenia wiz dla:

1) Hela Pick (nasz cl. 1672/73), „Guardian”. Redakcja wciąż interweniuje. Sądzymy, że będzie pisała lepiej niż współpracownik gazety M. Dobbs. P. jest korespondentem d/s stosunków W-Z i KS i stale zajmuje się problematyką polską, o której musi pisać, czy przyjedzie, czy nie¹⁰⁶.

2) Anthony Robinson (nasz cl. 2030), „Financial Times” – korespondent d/s KS. Ma polecenie przygotowania paru poważnych artykułów analityczno-publicystycznych, co przekracza możliwości Bobińskiego.

3) Ekipa ITN – serwisu informacyjnego sieci telewizji komercyjnych (nasz cl. 1904/05). W ciągłych interwencjach podkreślają, że sieci konkurencyjne BBC miały możliwość wysłania do Polski 3 ekip przy współpracy strony polskiej, podczas gdy ITN żadnej.

¹⁰⁵ Przyp. 19 do dok. nr 168.

¹⁰⁶ Wcześniejszym szyfrogramem, z 30 sierpnia, dyrektor Staniszewski przekazywał decyzję w sprawie Helli Pick: „Nie wyrażamy zgody. Przeszła i obecna postawa Pick nie gwarantuje obiektywnych relacji”; AMSZ, ZD 29/82, w. 10, t. 86. Ambasador Bisztyga ponownie poruszał tę kwestię 9 października: „1. Redakcja Guardiana kolejny raz interweniuje u nas w sprawie wizy dla Pick, która złożyła wniosek 2 miesiące temu. Twierdzą, że złożą zażalenie u Carringtona. [...] 2. Redakcja wyraża zdziwienie, że Dobbs, który nie jest ich pracownikiem, dostaje bez przeszkód wizy w Belgradzie i oferuje regularnie różnym redakcjom, w tym Guardian, świeże materiały z Polski. Zmusza to redakcję do korzystania z jego usług. 3. Dobbs wyjeżdża z Polski 15.10. To, co pisał przez ostatnie kilka tygodni dla G. i Sunday Times, oceniamy negatywnie. Sugerujemy nieułatwianie mu dalszych przyjazdów. 4. Jeżeli zadecydujecie pozytywnie w sprawie wizy dla Pick, ułatwi to nam powstrzymywanie wyjazdów innych dziennikarzy z G., których aplikacje przekazaliśmy w ub. tygodniach”; AMSZ, ZD 29/82, w. 10, t. 84.

4) Pozostali dziennikarze angielscy albo sami zrezygnowali już z wyjazdu, albo nie nalegają. Dale i Usherowi (obaj cl. 1344) nie wydaliśmy wiz. Zorzy przekazemy odmowę 16.9. D. Floyd sam wycofał aplikację¹⁰⁷.

/-/ Konopacki

AMSZ, ZD 29/82, w. 10, t. 84

221

17 września, szyfrogram ambasadora w Teheranie o działaniach podejmowanych w związku z zagrożeniem bezpieczeństwa placówki

Tajne

Specjalnego znaczenia

Szyfrogram Nr 3433/III
z Teheranu, nadany 17.9, 13.00

Gorzelańczyk

Zgodnie z poleceniem zniszczyliśmy prawie wszystkie dokumenty tajne i poufne (w tym konsularne)¹⁰⁸.

Zniszczyliśmy również Pl. Al. z załącznikami. Niektóre posiadane informacje (m.in. raport BRH) przekazemy najbliższym kurierem. Dążymy do

¹⁰⁷ Ostatecznie dyrektor Staniszewski poinformował ambasadora w Londynie szyfrogramem z 9 grudnia: „Wyrażamy zgodę dla Pick jako wynik interwencji Rakowskiego, którego o to wielokrotnie prosiła, i decyzji Klasy”; AMSZ, ZD 29/82, w. 10, t. 86.

¹⁰⁸ Szyfrogramem z 5 września dyrektor Departamentu Łączności Jan Gorzelańczyk polecał: „Złożoność przedstawionej przez Was sytuacji wskazuje na aktualność przekazanych poprzednio zaleceń, a ponadto przyjęcia, że: 1. w urzędzie mogą znajdować się wyłącznie bieżące dokumenty i to w ilościach i miejscu umożliwiającym ich natychmiastowe zniszczenie, 2. po zniszczeniu dokumentów konsularnych uzyskacie prawo wykorzystania korespondencji szyfrowej dla konsultowania spraw zarówno w kwestiach merytorycznych, jak i formalno-prawnych, [...] 4. zniszczenie pozostałych dokumentów szyfrowych przewidzieć w krytycznej chwili, 5. wobec ewentualnego aktu przemocy nie należy stawiać oporu mogącego wywołać zagrożenie życia, ograniczyć się do perswazji i opóźnienia faktu zajęcia urzędu do czasu zniszczenia dokumentów”; AMSZ, ZD 29/82, w. 17, t. 141.

utrzymania tylko takiej ilości dokumentów (głównie szyfrowych), która może być zniszczona w ciągu 10–15 minut.

W związku z powyższym prosba o ograniczenie wysyłki dokumentów szyfrowych do ilości niezbędnych na okres trzech miesięcy.

Prosimy o przysłanie najbliższym kurierem specjalnych środków szybkiego niszczenia wraz z instrukcją oraz bloczka z listami kurierskimi¹⁰⁹.

/–/ Filipowicz

AMSZ, ZD 29/82, w. 17, t. 140

222

18 września, szyfrogram ambasadora w Phenianie o wypowiedziach pracowników północnokoreańskich na temat sytuacji w Polsce

T a j n e

Szyfrogram Nr 3464/III
z Phenianu, nadany 18.9.80, g. 13.20

Fijałkowski

Od ambasadora CRS.

Pracownicy koreańscy zatrudnieni w Ambasadzie CRS otrzymali polecenie sondowania stanowiska nt. aktualnej sytuacji w PRL.

Na pytanie, skąd wiedzą o wydarzeniach w Polsce, skoro prasa KRLD nie informowała, jeden z nich – tłumacz – odpowiedział: „mieliśmy informację wewnątrz-partyjną”, dodając, że „w KRLD takie wydarzenia byłyby niemożliwe, ponieważ nasza partia jest silna i naród ją kocha”.

/–/ Pękala

AMSZ, ZD 29/82, w. 15, t. 126

¹⁰⁹ Wcześniejszym szyfrogramem, z 14 września, ambasador w Teheranie informował: „Z uwagi na konieczność podjęcia dalszych środków ostrożności oraz zalecenia DŁ w tym zakresie zniszczono zbędne do pracy bieżącej dokumenty konsularne [...]. W wypadkach koniecznych będziemy zwracać się do DK z zapytaniem. Prosimy uwzględnić to również przy ewentualnych zaleceniach konsularnych dla placówki”; AMSZ, ZD 29/82, w. 17, t. 140.

223

18 września, szyfrogram dyrektora Departamentu II do ambasadora w Canberze o rozmowie z chargé d'affaires ambasady Australii

Warszawa, dn. 18 IX 1980 r.

T a j n e
dPILNE^d

SZYFROGRAM Nr 8289^c

CANBERRA – FRĄCKIEWICZ

Wasza 123¹¹⁰.

1. 18 bm. odbyłem rozmowę z Bryden na jego prośbę. Nawiązując do wypowiedzi oficjalnych przedstawicieli australijskich, a w szczególności ostatniej Peacocka w Parlamencie, wyraziłem niezadowolenie naszego rządu wskazując, że użyte sformułowania stanowią ingerencję w nasze wewnętrzne sprawy. Podkreśliłem, że dziwi nas ten odosobniony wśród oficjalnych przedstawicieli zaprzyjaźnionych krajów głos, który jak sądzimy, został prawdopodobnie podyktowany wewnętrznymi względami wyborczymi¹¹¹. Ze swojej strony nie zawsze zgadzamy się z szeregiem zjawisk i aspektów wewnętrznej sytuacji Australii, tym niemniej, przestrzegając międzynarodowe zasady i dobrze rozwijające się stosunki, powstrzymujemy się od wyrażania naszej opinii na te tematy. Mamy nadzieję, że w przyszłości podobnie będzie postępowała strona australijska.

B. przyjął do wiadomości powyższe stwierdzenia. Obiecał przekazać je swojemu rządowi. Potwierdził wyborcze cele wypowiedzi P. Po zapoznaniu się z nią był przekonany, że nie będzie dobrze przyjęta przez władze polskie.

Złóżcie wizytę w MSZ, przedstawcie nasze stanowisko ^bw analogii do powyższego^h ^cfw.^c

¹¹⁰ Ambasador w Canberze informował szyfrogramem nr 123 z 16 września: „1. W związku z wypowiedzią Peacocka chcę wyrazić w MSZ ubolewanie z powodu interpretacji wewnętrznych spraw polskich wskazującej na chęć wykorzystania ich w tut. kampanii przedwyborczej. Przekażę dodatkową informację na bazie serwisów PAP i prasy. Prośba o uwagi i reakcję wobec ich chargé w Warszawie. 2. Rząd od początku wygrywał sprawy polskie przeciw opozycji jako «dowód», że socjaliści nie wybawiliby Australii od strajków. Bardzo interesują się naszymi wydarzeniami, bo dramatyczny ich rozwój, zwłaszcza z udziałem z zewnątrz – załatwiłby Fraserowi wybory październikowe”; AMSZ, ZD 29/82, w. 4, t. 33.

¹¹¹ Wybory parlamentarne w Australii odbyły się 18 października.

2. B. poinformował, że nowy ambasador Australii Burgess przybędzie do Warszawy 30.09, oraz pytał o nasze stanowisko w kwestiach Afganistanu i Kampuczy w kontekście sesji ZO ONZ i niedawnej wizyty w Polsce min. SZ Pakistanu¹¹².

Przedstawiłem nasze stanowisko – zgodnie z dotychczasowymi instrukcjami w tych sprawach.

^fFijałkowski^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 4, t. 34

224

*18 września, notatka sekretarza KC PZPR
do spraw międzynarodowych z rozmowy
z sekretarzem generalnym KC Francuskiej Partii Komunistycznej*

^hParyż^h ^cW-wa^c, dnia 18 września 1980 r.

N o t a t k a

z rozmowy z Georges MARCHAIS z udziałem Maxime GREMETZ'a
w dniu 18.IX.1980 r.¹¹³

Przekazałem G. Marchais pozdrowienia od tow. Kani i członków naszego kierownictwa, stwierdzając, że w ramach bliskich stosunków łączących nasze partie uważaliśmy za niezbędne poinformowanie ich o wydarzeniach, które miały miejsce u nas, jak i o wstępnych ocenach i wnioskach z nich wypływających.

Następnie złożyłem towarzyszom francuskim szczegółową informację.

Dziękując za przedstawienie FPK powyższej informacji, Marchais stwierdził, że nie byli zaskoczeni wydarzeniami, jakkolwiek nie sądzili, iż przyjmie to tak szeroki zakres. Powołał się na swoje grudniowe spotkanie z tow. Gierkiem¹¹⁴, w czasie którego rozmówcy polscy mówili otwarcie o odczuwanych trudnościach, zwłaszcza w zakresie zaopatrzenia w produkty mięsne oraz problemów mieszkaniowych. Podkreślając, iż nie chce w żadnym wypadku

¹¹² Mowa o wizycie wiceministra spraw zagranicznych Pakistanu; zob. dok. nr 196.

¹¹³ Zob. dok. nr 181. Notatka została przesłana członkom i zastępcom członków Biura Politycznego oraz sekretarzom i członkom Sekretariatu KC PZPR.

¹¹⁴ Zob. PDD 1979, dok. nr 341.

udzielać nam rad, Marchais wyraził wątpliwość, czy stosowany przez wszystkie KS ogromny wysiłek w zakresie industrializacji nie idzie za daleko i nie odbywa się kosztem stopy życiowej społeczeństwa. Stwierdził dalej, że o ile w latach 50-tych, w okresie powojennej odbudowy, tworzenia struktur socjalizmu w krajach Europy Wschodniej oraz napięć w stosunkach W-Z, wymóg ofiar i poświęceń był łatwiejszy do przyjęcia przez społeczeństwa KS, o tyle sytuacja w roku 1980, w momencie szerokich kontaktów między Wschodem i Zachodem, jest zupełnie inaczej odbierana przez nową generację. Wydarzenia w Polsce, zdaniem Marchais, powinny zmusić do refleksji w tym zakresie kierownictwa wszystkich pozostałych KS.

Szczególnie pozytywnie Marchais ocenił fakt rozwiązania niebezpiecznego etapu drogą kompromisu, nie dopuszczając do konfrontacji o nieobliczalnych skutkach. FPK opowiada się jednoznacznie, że rozwiązanie narosłych problemów musi być przeprowadzone wyłącznie przez PZPR i nasz rząd. Marchais wypowiada generalną tezę, że w budowie socjalizmu mogą niejednokrotnie występować napięcia i kryzysy, a rozwiązania ich muszą być dokonywane wyłącznie w drodze politycznej przez kraje nimi dotknięte.

Zastanawiając się nad optymalnym rozwojem społeczeństw socjalistycznych M. stwierdza, iż może to być zapewnione jedynie przez harmonijny rozwój ekonomiczny, rozwój społeczny i demokracji socjalistycznej.

W kontekście problemów polskich M. wyraża przekonanie, że elementem wymagającym szczególnej analizy jest nasze rolnictwo, daleko odbiegające od poziomu końca XX wieku.

Szereg uwag M. kieruje wobec systemu zarządzania. Stwierdza, iż daleko posunięta centralizacja i formy sterowania dyrektywnego, zrozumiałe w latach 50-tych, stają się na obecnym etapie nie możliwe do klasycznego stosowania. Niezbędnym jest włączenie dzisiaj do zarządzania i odpowiedzialności jak największej ilości ludzi. Nie rozwiąże tego problemu nowa forma organizacyjna związków zawodowych, bo może się to przemienić w ciągłą kontestację. Należy tutaj wypracować również inne formy organizacyjne (samorządowe). Dzisiejsza klasa robotnicza ewoluowała ogromnie w ostatnich 10-leciach w stosunku do swojej poprzedniczki z lat 50-tych. Żądania, które stawia ona wobec państwa i władzy, są zupełnie inne niż poprzednio. Tezę tę M. opiera na przykładzie Francji i prowadzonej wobec rządu walki klasy robotniczej. Stwierdza przy tym, że tym bardziej problem ten musi znaleźć rozwiązanie w KS, gdzie z samych założeń ustrojowych i politycznych wynika szeroki udział obywateli we współdecydowaniu i współodpowiedzialności. Pilnego rozwiązania wymaga w społeczeństwach socjalistycznych kwestia efektywności pracy. Zdaniem Marchais problem wydajności i efektywności na poszczególnych stanowiskach pracy może być zabezpieczony jedynie poprzez powiązanie go z mechanizmem płac oraz systemem bezpośrednich i pośrednich świadczeń socjalnych. Walka

o wypracowanie zysku w przedsiębiorstwie socjalistycznym musi być jasno postawiona przez każdą załogę.

Na zakończenie Marchais wyraził pełne zrozumienie dla podjętej przez kierownictwo Partii i KC PZPR decyzji o zwolnieniu tow. Gierka z funkcji I Sekretarza na skutek jego nagłej choroby. Prosił o przekazanie Tow. Kani i Członkom Kierownictwa najlepszych życzeń sukcesów w usuwaniu trudności. Wyraził gotowość przybycia do Polski w okresie odpowiednim dla Tow. Kani.

Marchais uważa, że sposób wyjścia z trudności i dalsze działania PZPR będą miały duże znaczenie dla międzynarodowego ruchu robotniczego.

E. Wojtaszek

AAN, KC PZPR, XI/396

225

19 września, notatka ambasadora w Belgradzie o rozmowach sekretarza KC PZPR z politykami KC Związku Komunistów Jugosławii (z załącznikiem)

Belgrad, dnia 19 września 1980 r.

KURIEREM – PILNE
T A J N E

Towarzysz Władysław NAPIERAJ
Dyrektor Departamentu I
Ministerstwo Spraw Zagranicznych
W a r s z a w a

Szanowny Towarzyszu Dyrektorze,

Ponieważ należy do moich obowiązków informowanie MSZ, a ponadto nikt nie towarzyszył z Warszawy tow. Waszczukowi i w związku z tym może nie być zapisu, przesyłam przy niniejszym pierwszą nadarzącą się okazją załączoną informację.

Podkreślam, że nie uzgodniłem z tow. Waszczukiem nie tylko jej treści, ale nawet mojej chęci jej sporządzenia dla MSZ. W związku z tym gdybyście mieli zamiar zrobić z tego szerszy użytek, to proszę uprzejmie uzgodnić to przede

wszystkim z tow. Waszczukiem. Co do ewentualnych zmian redakcyjnych – to nie żądam tak jak Jan Szczepański w Sejmie¹¹⁵ – aby było wszystko lub nic, tylko proszę uwzględnić to, że zapisałem rzetelnie, by były ewentualne skróty tekstu, ale nie retusz sformułowań, bo i tow. Waszczuk, i towarzysze jugosłowiańscy to powiedzieli.

Z serdecznym pozdrowieniem

^fWiktor Kinecki^f

Ambasador PRL

[załącznik]

– T a j n e –

NOTATKA Z WIZYTY

Zastępcy Członka Biura Politycznego i Sekretarza KC PZPR
tow. Jerzego Waszczuka w Belgradzie w dniach 14 i 15.IX.1980¹¹⁶

I. Wstęp

W czasie 24 godzinnego pobytu w Belgradzie tow. Waszczuk odbył:

1. spotkanie z przewodniczącym Prezydium KC ZKJ tow. Stevanem Doronjskim (obecni B. Milošević – zastępca sekretarza wykonawczego ZKJ i W. Kinecki) – (prawie 1,5 godziny)

2. spotkanie z przedstawicielami KC ZKJ: tow. A. Grličkovem – czł. Prezydium KC, przewodniczącym Komisji d/s stosunków z ruchem robotniczym, tow. V. Janzićem – sekretarzem wykonawczym KC d/s stosunków międzynarodowych, tow. D. Lazićem – kierownikiem sektora KC d/s KS (obecny W. Kinecki) – (2,5 godziny)

3. spotkanie:

a) na obiedzie (ok. 1,5 godziny) – obecni: A. Grličkov, Hamdija Pozderac – czł. Prezydium KC i przewodniczący Komisji d/s jugosłowiańskiego systemu politycznego, B. Milošević, D. Lazić

b) na kolacji u nas (ok. 2 godziny) – obecni: V. Janzić, B. Milošević, D. Lazić.

Łącznie rozmowy z przedstawicielami KC ZKJ trwały 7,5 godziny.

¹¹⁵ Prawdopodobnie nawiązanie do wypowiedzi Jana Szczepańskiego na posiedzeniu sejmowym 5 września, w której odnosił się do exposé premiera Pińkowskiego, zarzucając mu nadmierne skoncentrowanie się na sprawach gospodarczych i postulując całościowe rozwiązanie problemów wewnętrznych.

¹¹⁶ Zob. dok. nr 181.

4. spotkanie (2,5 godziny) z egzekutywą i kierown. pracownikami placówki – 13 osób.

II. Tow. Grlićkov, a w następnej kolejności tow. Doronjski dziękując za przybycie tow. Waszczuka, podkreślali mocno, że bardzo na taką informację czekali. Wyrażali przy tym najlepsze życzenia, aby PZPR pomyślnie rozwiązała zaistniałą sytuację społeczno-ekonomiczną, i przekazywali najserdeczniejsze pozdrowienie naszemu nowemu kierownictwu z tow. Stanisławem Kanią, a także prosili, podkreślając, że dopiero teraz, bo obecnie nie ma obaw, iż zostanie to źle odczytane w Warszawie – przekazać pozdrowienia i życzenia rychłego powrotu do zdrowia tow. E. Gierkowi.

Z obszernej relacji tow. Waszczuka, której nie sposób tu powtarzać, którą rozmówcy przyjmowali z pełnym zrozumieniem, można było zauważyć, że między innymi podchwytywali następujące stwierdzenia, niejako podpisując się pod słusznością naszej ich oceny:

1. Hasło o nowe związki zawodowe nie zrodziło się wśród klasy robotniczej, ale ona je poparła, a skoro to jest jej żądanie, to partia nie może tego nie uznać. Porozumieliśmy się z robotnikami, a nie z opozycją antysocjalistyczną. – My nie uważamy za celowe rozwiązanie CRZZ. – Strajk jest najkosztowniejszą formą obrony interesów robotniczych.

2. W Partii następują pierwsze pozytywne procesy zespalandia się aktywu i POP, coraz więcej jest zrozumienia, że tylko nasza partia może wyprowadzić kraj z tego kryzysu. – Pracujemy nad programem, który wychodzi z sytuacji, jaka obecnie istnieje, jego założenie rozpatrzy wkrótce VI Plenum KC. Zjazd nadzwyczajny wymaga przygotowania. Odpowiedzialność tow. Gierka za ten kryzys jest duża i zrozumiałe jest, że nie może kierować Partią.

3. Postawa Kościoła była realistyczna i patriotyczna. Wezwanie kardynała Wyszyńskiego do pracy nie odegrało praktycznie większej roli. Przestał on być autorytetem politycznym dla klasy robotniczej.

4. „Mamy w pełni świadomość, że narobiliśmy wszystkim towarzyszom w KS, w tym w Jugosławii, dużo kłopotów. Ponosimy wobec Was dużą odpowiedzialność, bowiem świat socjalistyczny stanowi jeden system, a te zjawiska, które zachodzą u nas, mogą mieć szersze znaczenie. – W polityce zagranicznej nie ma potrzeby zmiany kierunków, ale w najbliższym czasie nie będziemy mogli prowadzić tak aktywnej polityki jak dotychczas”.

III. Tow. Grlićkov stwierdził, że Prezydium KC ZKJ dyskutowało o sytuacji w Polsce w kontekście strategicznych spraw socjalizmu. Prezydium KC ZKJ przyjęło sześć wniosków:

1. Zdarzenia w Polsce są wyłączną sprawą polską i PZPR, a ZKJ i SFRJ musi odgrywać w tej sprawie tylko rolę czynnika konstruktywnego pomagającego PZPR rozwiązać powstałe kryzysy.

2. ZKJ powinien wyrażać solidarność wobec PZPR, dodać otuchy i odwagi nowemu kierownictwu PZPR, aby nadal rozwiązywało samodzielnie sytuację, w której się znalazło, drogą walki politycznej. Takie sytuacje jak w Polsce zdaniem Prezydium KC ZKJ następować będą we wszystkich KS.

3. ZKJ winien niezbędnie aktywizować współpracę z PZPR, dać jakiś akcent w jakimś kształcie solidarności, dać polityczny wkład do działalności PZPR na rzecz stabilizacji sytuacji społecznej w Polsce.

4. Prezydium KC zastanawiało się, czy SFRJ w swej trudnej sytuacji ekonomicznej byłoby w stanie przyjść Polsce z pomocą ekonomiczną dla przezwyciężenia sytuacji gospodarczej, która w Polsce rozwija się teraz żywiołowo. Rządowi jugosłowiańskiemu byłoby trudno coś wydzielić z rynku, z surowców, bo im samym tego brakuje. Nie ma jeszcze wniosków ostatecznych, ale sprawa jest rozpatrywana.

5. Niezależnie od wszystkich zmian, jakie nastąpiły w kierownictwie, szanując to, że stosunki Tito–Gierek stworzyły szeroką płaszczyznę współpracy i porozumienia ZKJ–PZPR, SFRJ i PRL, że tow. Tito już nie ma, a tow. Gierek już nie sprawuje funkcji I Sekretarza, uznać, że to, co oni wniesli, to, co zrobiono wzajemnie, jest constansem i pozostaje nam obowiązek jeszcze bardziej rozwijać istniejące między nami głębokie zaufanie i wzajemne rozumienie; stosunki z Polakami ceni sobie Jugosławia bardzo wysoko.

6. Prezydium KC ZKJ wysoko ocenia dojrzałość kierownictwa polskiego, które po raz pierwszy w krajach socjalistycznych powstały konflikt tak ostry i szeroki nie rozwiązało przy użyciu siły, samo, bez obcej interwencji. Prezydium uważa, że poza obecnymi wielkimi trudnościami towarzyszy polskich winni oni sami i in. towarzysze uznać, że doświadczenie PZPR ma szersze znaczenie, nie tylko dla samej Polski. Prezydium ma świadomość, że nowe związki zawodowe będą niosły w zarodku dla PZPR dużo trudności, że wniosą zagrożenie pluralizacji stosunków politycznych, ale wierzy, że PZPR przeprowadzając niezbędne korekty nie pozwoli naruszyć tego, co Polsce przyniosła rewolucja socjalistyczna.

Prezydium ze zrozumieniem przyjmuje zmiany personalne w polskim kierownictwie, bowiem jest za politycznym rozwiązaniem takich sporów. Każdy ma prawo do błędu, drogi do naprawienia jego skutków muszą być demokratyczne.

IV. Problemy, które interesowały rozmówców.

1. S. Doronjski:

- czy produkcja odzyskuje po strajkach chociaż swą poprzednią dynamikę?
- co będziecie zmieniać w systemie politycznym?
- jakie było w strajkach i jest obecnie zachowanie członków partii?
- czy na nadzwyczajnym zjeździe będziecie zmieniać program, czy linię generalną partii?
- jak się trzymała i zachowuje teraz wieś?

2. A. Grličkov:

- są różnice w porozumieniach z Gdańska i Szczecina, jakie w tym kontekście będą nowe związki zawodowe i czy zrodzenie się ich na fali żądań nie wniesie w zarodku niebezpieczeństwa nowego konfliktu?
- gdzie na mapie politycznej Polski są teraz chłopi?
- czy Zachód będzie popierał dalej dążenia do pluralizacji politycznej w Polsce?
- czy sojusznice KS umożliwią PZPR poszukanie swojej politycznej alternatywy organizacji społeczeństwa?
- czy Kościół tym razem zaniechał, czy tylko odłożył na później walkę polityczną?
- jakie udoskonalenia systemu politycznego są w rozważaniach w obecnej pracy nad programem Partii?

3. H. Pozderac:

- jak w praktyce mają funkcjonować różne związki w przekroju zakładu kraju, określonego terenu itd.
- jaka jest samorządność ustawowa (obecnie) starych związków zawodowych?

Także towarzysze Janzić, Milošević i Lazić w sytuacjach nieformalnych dawali tow. Waszczukowi wiele pytań dot. spraw ogólnych i szczegółowych, w tym personalnych – np. co robi obecnie tow. Babiuch i inni.

Pytali także o ocenę publikacji prasy jugosłowiańskiej (nota bene tow. Grličkov w trakcie rozmów podziękował naszej ambasadzie za pomoc w usunięciu błędów, jakie były w niektórych artykułach, i w efekcie przecięcie mogącej się zrodzić niedobrej tendencji. ZKJ zgodził się z krytyką tych błędów i uznał te publikacje także za szkodliwe dla siebie).

* * *

Oceniam pobyt tow. Waszczuka w Belgradzie jako niezwykle owocny, a samą wizytę na czasie. Otrzymała ona należną jej rangę polityczną i oprawę propagandową, dzięki czemu stała się wydarzeniem interesującym tutejsze koła polityczne.

W pracy codziennej z organami rządu, prasą i in. odczuwamy już jej doniosłość. Najistotniejsze jednak jest to, że KC ZKJ przystąpiło obecnie do dużej ofensywy politycznej w całej jugosłowiańskiej strukturze polityczno-społecznej.

Belgrad, dnia 19.IX.1980 r.

Opr. ^fW. Kinecki^f

AMSZ, Dep. I 52/84, w. 3

226

*20 września, szyfrogram ambasady w Meksyku
w sprawie przyspieszenia przyjazdu nowego ambasadora PRL*

T a j n e

Szyfrogram Nr 3553/III
z Meksyku, nadany 20.9, g. 8.00

Łaszcz – Szewczyk

Wasz 8210¹¹⁷.

Szef PD amb. Parrodi – 19 bm. stwierdził:

1. Ze względu na sytuację w Polsce b. zależy im na jak najszybszym przyjeździe ambasadora Janiurka: „byłoby to korzystne dla interesu Polski w Meksyku”.

¹¹⁷ Szyfrogramem nr 6603 z 21 lipca dyrektor Departamentu Kadr i Szkolenia Leon Tomaszewski informował ambasadę w Meksyku: „Przyjazd tow. JANIURKA przewidujemy w połowie września br.”, a szyfrogramem nr 8210 dyrektor Łaszcz polecał: „Zbadajcie w PD, czy ok. 10.XI byłaby możliwość złożenia Listów przez amb. Janiurka, który przyleciałby 3–4.XI. Madero złożył Listy w 7 dni po przylocie”; AMSZ, ZD 29/82, w. 11, t. 95. Ostatecznie ceremonia złożenia listów uwierzytelniających odbyła się 18 listopada.

2. P. sugeruje, by przy okazji składania listów ambasador J. mógł wręczyć prezydentowi osobiste posłanie Przewodniczącego Rady Państwa PRL. Byłby to gest b. dobrze przyjęty i odwzajemniony. Tekst posłania – nie do publikacji.

3. Terminy:

– P. może zagwarantować złożenie listów już 7.10., jeśli ambasador Janiurek przyleci najpóźniej 4–5.10.,

– termin listopadowy musi uzgodnić z Urzędem Prezydenta po uzyskaniu od nas dokładnej daty przylotu do Meksyku łącznie z numerem rejsu. Wręczenie listów jest prawdopodobne w ciągu 5–10 dni.

4. Sugestię P. dot. posłania Tow. Jabłońskiego do prezydenta JLP¹¹⁸ uważam za b. cenną i godną poparcia. Ostatnio nowy ambasador ZSRR Sergiejew wręczył osobiste posłanie Breżniewa, na które JLP niezwłocznie i b. pozytywnie odpowiedział. Według S. odpowiedź JLP spotkała się w Moskwie z b. wysoką oceną.

/-/ Trzepizur

AMSZ, ZD 29/82, w. 11, t. 94

227

20 września, szyfrogram ministra handlu zagranicznego i gospodarki morskiej (z Wiednia) do premiera o rozmowie z kanclerzem Austrii

T a j n e

Pilne

‘Do rąk własnych’^c

Szyfrogram Nr 3570/III
z Wiednia, nadany 20.9.80, g. 9.20

Pińkowski

Z rozmowy z kanclerzem B. Kreisky’em w dniu 19 bm. – obecny ambasador Adamkiewicz¹¹⁹.

¹¹⁸ José López Portillo.

¹¹⁹ Minister Karski złożył wizytę w Austrii 18–21 września.

Zreferowałem sytuację w naszym kraju – protest klasy robotniczej przeciwko deformacjom i wypaczeniom – rząd idzie na dialog i dotrzymanie zawartych porozumień z klasą robotniczą. Skutki fali strajków – wypadek produkcji przemysłowej ca 2 mld dolarów, ponadto złe rezultaty w rolnictwie, opóźnione inwestycje, nacisk na rynek wewnętrzny – podwyższone dochody ludności przy niepełnej ciągle dotąd wydajności pracy, potrzeba dodatkowego jeszcze w br. importu żywności – spotęgowały trudności płatnicze PRL.

Rząd opracowuje program wyjścia z sytuacji – zwrócono się do krajów socjalistycznych o dodatkowe dostawy żywności i surowców dla przemysłu. Użytkowano częściową pomoc.

Nawiązując do znanych deklaracji o gotowości udzielenia PRL pomocy w rozwiązywaniu problemów gospodarczych rząd polski zwraca się do rządu republiki Austrii z prośbą o udzielenie nisko oprocentowanego kredytu finansowego w wysokości 15 mld szylingów austriackich do wykorzystania w ciągu najbliższych trzech lat 1981–83. Kwota 15 mld odpowiada wielkości spłat rat kapitałowych i odsetek w okresie do 1983 r. (chodzi głównie o kredyty gwarantowane przez Kontrollbank) – uzyskania więc kredytu, który byłby spłacany w okresie 1986–95 i pozwoliłby na rozłożenie ciężaru spłat przypadających na okres 1980–83.

Takie rozwiązanie pozwoliłoby na terminowe spłacenie naszych zobowiązań płatniczych wobec partnerów austriackich, nie wpływałoby hamująco lub ograniczająco na zakres i strukturę wzajemnych obrotów w przyszłości. PRL niezmiennie opowiada się za polityką odprężenia, pokoju i aktywną współpracą z krajami Zachodu – Austria zajmuje szczególną rolę w stosunkach zagranicznych PRL. Kanclerz odniósł się do sprawy życzliwie, ze zrozumieniem – potwierdził swoją uprzednią deklarację i zaangażowanie – ostatnio w Dortmundzie i Londynie¹²⁰. Rozmawiał z H. Schmidtem, M. Thatcher i innymi.

Nawiązując do mojej rozmowy z wicekanclerzem Androschem, który w sposób zasadniczy zakwestionował naszą prośbę – Kreisky oświadczył, że podziela zastrzeżenia Androscha odnośnie wysokości kredytu, że przekracza to możliwości finansowe Austrii.

Niemniej będzie rozmawiał z wicekanclerzem i będą szukali możliwości rozwiązywania problemu.

Jego zdaniem nie musieliby udzielać nowego kredytu finansowego, gdyby na przykład odroczyli terminy spłat przypadające do realizacji w latach 1981–83. W rzeczy samej prowadzi to do tego samego – trzeba by tylko prze negocjować warunki – twierdził K.

¹²⁰ Kanclerz Austrii odwiedził RFN 5–7 maja, spotkanie z premier Wielkiej Brytanii odbyło się 17 września w Londynie.

Interesował się rozwiązaniem francuskim – po udzieleniu mu wyjaśnień powiedział – „rozumiem, boicie się moratorium, będziemy więc szukać stosownego rozwiązania i przyjdzie Wam z pomocą w granicach naszych możliwości”. Nie sprecyzował ich jednak bliżej.

Prosiłem o możliwie pilne przekazanie stanowiska via ambasada, byśmy mogli przygotować delegację do rozmów. Odwzajemniając pozdrowienie prosił o przekazanie Wam najlepszych życzeń i wytrwałości w rozwiązywaniu aktualnych problemów PRL. W dogodnym terminie skorzysta z zaproszenia do złożenia wizyty w naszym kraju.

/–/ Karski

AMSZ, ZD 29/82, w. 19, t. 159

228

*21 września, szyfrogram ambasadora w Kabulu
w sprawie leczenia w Polsce rannych żołnierzy ARD*

T a j n e
P i l n e

Szyfrogram Nr 3589/III
z Kabulu, nadany 21.9.80, g. 11.30

Fijałkowski

Ministerstwo Obrony ARD ponawia usilną prośbę o pilne przyjęcie na uzgodnionych wcześniej warunkach 10 rannych żołnierzy na leczenie i rehabilitację (historie chorób przekazaliśmy).

Argumentują, że nie mogą już pomieścić w szpitalach napływających nowych rannych w rezultacie zintensyfikowania walk z rebeliantami.

Kopię noty przesyłamy okazją.

/–/ Baradziej

AMSZ, ZD 29/82, w. 7, t. 61

229

*21 września, szyfrogram ambasadora w Addis Abebie
o pogłoskach na temat inicjatywy brytyjskiej
w sprawie polskiego zadłużenia*

T a j n e

Szyfrogram Nr 3605/III
z Addis Abeby, nadany 21.9.80, g. 16.00

Czyrek^h – Milewski^h

Z dość wiarygodnych źródeł pochodzi wiadomość, że brytyjskie Foreign Office rozesłało w ostatnich dniach tajną informację do swoich ambasad na temat zagranicznych zadłużeń Polski w poszczególnych krajach zachodnich oraz z instrukcją sugerującą popieranie w tych krajach ew. wniosków Polski o przesuwanie terminów spłat, umorzenia części długów lub przyznania nowych kredytów. Informacja warta sprawdzenia w Londynie¹²¹.

/–/ Grela

AMSZ, ZD 29/82, w. 1, t. 1

¹²¹ Informację ambasady w Addis Abebie wicedyrektor Departamentu IV Stanisław Pichla przesłał szyfrogramem z 23 września do ambasadora w Londynie, prosząc o jej sprawdzenie. W odpowiedzi szyfrogramem z 25 września ambasador Bisztyga przekazywał: „Nieprawda. Podtrzymywana jest instrukcja kier. rządu działania zgodnie z dotychczasowymi zasadami współpracy gospodarczej. Na zapytania banków oraz przemysłu, czy WB winna udzielić pomocy Polsce, FO odpowiada, że czynione są studia dot. stanu gospodarczego i ew. potrzeb PRL. Podkreśla się też, że Polska nie zwróciła się oficjalnie o udzielenie jej pomocy. Podejrzewam, że informacja z Addis Abeby jest inspirowaną prowokacją”; AMSZ, ZD 29/82, w. 10, t. 84.

230

*22 września, okólnik dyrektora Gabinetu Ministra
w sprawie ograniczenia ilości przesyłek pocztowych*

Warszawa, dn. 22^c września 1980 r.

SZYFROGRAM Nr 8290^c

T a j n e

SZEFOWIE PLACÓWEK DYPLMATYCZNYCH I KONSULARNYCH

Departament Łączności notuje stały wzrost ilości przesyłek wysyłanych do kraju przez placówki pocztą kapitańską – rocznie około 1100.

Przesyłki zawierają często listy prywatne i materiały, które mogą być wysłane p. kurierską lub zwyczajną. W celu zmniejszenia wydatków na w/w cel w obecnej sytuacji kraju z polecenia Ministra Czyrka proszę o ograniczenie korzystania z p. kapitańskiej do absolutnie niezbędnych przypadków.

^fKorczewski^f

AMSZ, ZD 29/83, w. 13, t. 111

231

*22 września, szyfrogram ambasadora w Rzymie do wicepremiera
Jagielskiego o możliwości kredytowego zakupu samochodów marki Fiat*

T a j n e

Specjalnego znaczenia
Do rąk własnych

Szyfrogram Nr 3620/III
z Rzymu, nadany 22.9, g. 12.00

J a g i e l s k i

W związku z zaleceniem pilnego uzyskania wpływów dewizowych oraz mając na uwadze kryzysową sytuację we FIAT-e (około 400 tysięcy samochodów

nie sprzedanych oraz groźba znacznej redukcji zatrudnienia) poddają pod rozważenie następującą operację:

zakupić natychmiast u Fiata większą ilość samochodów (głównie Ritmo i inne średniej klasy) i sprzedać je (ewentualnie z przedpłatą) na rynku krajowym za dewizy (ewentualnie, ze względów społecznych, część ceny w złotych).

Poza niewielką zaliczką uzyskać od Fiata ok. dwuletnią karencję na spłatę całego kontraktu. Z uwagi na krytyczną sytuację Fiata sądzimy, że jest to możliwe, jak również uzyskanie odpowiednio niskiej ceny i korzystnych warunków zakupu.

Gdyby były trudności z przeprowadzeniem operacji kredytowej tylko w ramach Fiata, możemy sondować ew. uzyskanie rządowego kredytu gwarantowanego na ten cel (mając m.in. na uwadze deklarowane obecnie różne formy pomocy rządu włoskiego dla Fiata).

Cała operacja, w zależności od ilości sprowadzonych samochodów, może przynieść natychmiastowy wpływ 100 milionów dolarów i więcej, których spłata przypadłaby na 1983 rok, nie licząc czystego zysku sprzedaży.

Mając na uwadze sprzedaż artykułu pochodzenia zagranicznego, sądzimy, że transakcja – odpowiednio wyjaśniona społeczeństwu – nie powinna wywołać krytyki, która dotyczyła sprzedaży produkcji krajowej za dewizy. Również wydaje się, że nasycenie rynku samochodami miałoby efekt dodatni (m.in. likwidacja znanej spekulacji i nadużyć wokół tej sprawy).

Prośba o rozpatrzenie sprawy i ew. zlecenie nam przeprowadzenia sondażu u Fiata.

/–/ Trepczyński

AMSZ, ZD 29/82, w. 16, t. 135

232

*22 września, szyfrogram przewodniczącego polskiej delegacji
przygotowawczej do spotkania KBWE (z Madrytu)
w sprawie współpracy z delegacją radziecką*

T a j n e

Pilne

Do rąk własnych

Szyfrogram Nr 3653/III
z Madrytu, nadany 22.9.80, g. 15.00

Dobrosielski

1. Na prośbę Dubinina przygotowaliśmy w sobotę – jako jedyni z KS – sugestie dot. organizacji spotkania zawierające najistotniejsze sprawy:

- ograniczenie debaty nt. realizacji AK KBWE,
- większy stopień zamknięcia obrad,
- rozdzielenie faz dyskusji, omawiania propozycji i redagowania dokumentu końcowego¹²².

Na spotkaniu z naszą delegacją D. zwrócił się z propozycją, abyśmy wystąpili 22 bm. jako sponsorzy w tej sprawie, uzasadniając sugestię „wysokimi kwalifikacjami i kompetencją delegacji”. Autorstwo projektu oznaczałoby przejęcie całego ciężaru walki o rewizję uzgodnień z Belgradu (rzecznik KS) i mogłoby podważyć wiarygodność naszych rozmów dwustronnych z br.

Ze względu na wagę sprawy i sytuację wewnętrzną wyjaśniliśmy, że nie możemy zgłaszać całościowego projektu dot. najbardziej kontrowersyjnego problemu bez porozumienia się i zgody z Warszawy (na co było już za mało czasu). Zaproponowaliśmy natomiast autorstwo mało kontrowersyjnej propozycji dot. programu prac spotkania. Obiecaliśmy też aktywnie poprzeć projekt organizacji. Stanowisko nasze przyjęto ze zrozumieniem, propozycja zostanie prawdopodobnie powierzona Węgrom lub NRD.

¹²² Szyfrogramem z 10 września przewodniczący polskiej delegacji przygotowawczej do spotkania KBWE (z Madrytu) informował: „Inauguracja spotkania przygotowawczego KBWE w Madrycie nie wniosła istotnych elementów. Z konsultacji KS i rozmów z delegatami państw NATO i NN wynika, że dominuje nastawienie na rzeczowy przebieg obecnych obrad i unikanie konfrontacji. [...] Nie mamy sygnałów, żeby ktoś chciał poruszyć sprawy polskie pośrednio lub bezpośrednio. Kuluarowo działamy, aby ew. wstępne przemówienia nie zawierały kontrowersyjnych politycznych elementów”; AMSZ, ZD 29/82, w. 10, t. 89.

2. Prace przyspieszono ze względu na kuluarowe zarzuty pod adresem ZSRR o nieujawnianie zamiarów i przeciąganie obrad oraz konieczność złożenia nowego dokumentu w poniedziałek. Delegacja radziecka mało aktywna na otwartych zebraniach, działała głównie z pomocą sojuszników.

3. Zdaniem D. jesienią spadnie zainteresowanie Zachodu debatą implementacyjną. Wyraził wobec nas opinię, że kraje NATO przyjadą z propozycjami, które wykorzystując sytuację polską będą wymierzone przeciwko KS¹²³. Stąd zwiększone zainteresowanie Zachodu w przyznaniu większego czasu na rozpatrzenie nowych propozycji. Nie mamy sygnałów, które potwierdzałyby tezę D.

/-/ Nowak

AMSZ, ZD 29/82, w. 10, t. 89

233

*22 września, szyfrogram ambasadora w Budapeszcie
o wpływie wydarzeń w Polsce na decyzje cenowe władz węgierskich*

T a j n e

Szyfrogram Nr 3611/III
z Budapesztu, nadany 22.9.80, g. 16.00

Siennicki – Napieraj

Jak wcześniej informowałem, wydarzenia w Polsce wpłynęły na zwiększenie ostrożności w podwyżkach cen w WRL. Odłożono podwyżkę cen mięsa i przetworów, dziś obniżono cenę kawy średnio o ok. 5 proc. nie podnosząc, jak zamierzano i o czym informowałem, ceny kakao. Odbiciem naszych wydarzeń jest także zwiększenie aktywności zw. zawodowych w dziedzinie kontroli cen i konsultowanie podwyżek.

¹²³ W kolejnym szyfrogramie, z 3 października, przewodniczący Nowak przekazywał: „1. Od Kampelmana. Kuluarowe pogłoski, jakoby sprawy polskie miały być omawiane między delegacjami USA i ZSRR w kontekście merytorycznych problemów spotkania zasadniczego – nie odpowiadają prawdzie. Wspomnieli ogólnie o sytuacji w Polsce. Nie prowadzili i nie będą prowadzić z ZSRR rozmów na ten temat. Ze zrozumieniem odnoszą się do naszego stanowiska, że rozwój sytuacji w Polsce jest naszą sprawą wewnętrzną i nie powinien być przedmiotem pośrednich czy bezpośrednich dyskusji w Madrycie. 2. Na konsultacji KS Dubinin stwierdził, że w czasie ich rozmów Amerykanie wspomnieli o Polsce i dlatego nie wykluczają, że USA mogą w jakiejś formie poruszyć nasze sprawy jesienią”; AMSZ, ZD 29/82, w. 10, t. 89.

Mimo to podkreśla się, że elastyczna polityka cen detalicznych będzie nadal konsekwentnie kontynuowana. Zakłada się wstępnie, że w latach 1981–1985 ceny tylko towarów spożywczych wzrosną o 20 proc., przy czym będzie się podnosiło w różnym czasie ceny różnych grup towarowych (przy odpowiednim ekwiwalencie). Za duże osiągnięcie wprowadzonej 1 stycznia br. reformy cen zaopatrzeniowych (związanie ich z cenami światowymi) uważa się zaszczepienie społeczeństwu nawyku śledzenia cen światowych i odpowiedniego przewidywania przez społeczeństwo zmian cen detalicznych¹²⁴.

/–/ Pietrzak

AMSZ, ZD 29/82, w. 4, t. 27 (druk: *Przed i po 13 grudnia, dok. nr 33*)

234

*22 września, szyfrogram ministra spraw zagranicznych
(z Nowego Jorku) do I sekretarza KC PZPR
o rozmowie z ministrem spraw zagranicznych ZSRR*

T a j n e

Szyfrogram Nr 3625/III
z N. Jorku, nadany 22.9, 17.30

Kania

Dłuższe spotkanie z Gromyką z udziałem Frelka.

¹²⁴ Ambasador w Budapeszcie informował premiera Pińkowskiego w szyfrogramie z 4 września: „W związku z Waszym pismem do Lazara przyjął mnie wicepremier Marjai. Na wstępie wyraził przekonanie, że nasze państwo rozwiąże problemy, na które został wystawiony nasz kraj, i że współpraca i braterstwo będą kontynuowane. [...] Odnosnie Waszego pisma i dodatkowych naszych działań oświadczył, że: 1. wydano polecenie odpowiednim centralom handlu zagranicznego, aby surowce, żywność i artykuły rynkowe dostarczać zgodnie z umowami; 2. MHZ otrzymało polecenie, aby w ramach ich wymiany powiększyło obroty, a część polskich dostaw można przesunąć na początek przyszłego roku. [...] Oświadczył ponadto, że jest im bardzo ciężko, choć z zewnątrz tego nie widać. Prosił, aby dostarczać terminowo węgiel, koks, siarkę i sól. [...] Podejmujemy intensywnie wysiłki w zakresie większej pomocy ze strony WRL. Uważam, że powinien przyjechać członek kierownictwa rządu celem przeprowadzenia bezpośrednich rozmów, co mogłoby dać lepsze rezultaty”; AMSZ, ZD 29/82, w. 4, t. 27.

Przekazałem pozdrowienia i życzenia, przedstawiłem zwięzłe sytuację w Polsce, podkreślając uspokajanie się jej, trudności ekonomiczne, wokół obecnego kierownictwa umocnienie partii i jej kierowniczej roli.

Gromyko wyraził jednoznaczne uznanie dla Was i obecnego kierownictwa za podejmowane działania i ich główne kierunki. Ze zrozumieniem odniósł się do trudności ekonomicznych, wypytywał – bez zgłaszania jakichkolwiek zastrzeżeń – o ostatnie kredyty zachodnie i czy już możemy z nich korzystać. Mocno podkreślił znaczenie problemów polityczno-ideologicznych, wskazując, że sytuacja na tym odcinku była z pewnością jedną z głównych przyczyn kryzysu. Ponownie wyraził uznanie dla obecnego kierownictwa za działania zmierzające do umocnienia partii i jej pozycji jako kluczowej sprawy.

Szeroko przedstawił stanowisko w najważniejszych sprawach sesji, podkreślając wagę inicjatyw rozbrojeniowych, z którymi wystąpi. Zapewniłem o naszym pełnym poparciu. Poleciał swym towarzyszom przekazanie nam jeszcze dziś tekstu swojego jutrzejszego wystąpienia.

Wymieniliśmy krótko opinie o czekających obydwu nas spotkaniach dwustronnych.

Przedyskutowaliśmy sprawę posiedzenia Komitetu Ministrów UW i ewentualność jego rozpoczęcia 20.10.br. Ostateczną datę ustalimy na spotkaniu u niego ministrów KS 26 bm.

Spotkanie bardzo serdeczne, szczere, z silnym podkreśleniem jedności, przyjacielskich stosunków naszych partii i krajów.

/–/ Czyrek

AMSZ, ZD 29/82, w. 12, t. 107

235

*22 września, szyfrogram ministra spraw zagranicznych
(z Nowego Jorku) o przebiegu XXXV sesji ZO ONZ*

T a j n e

Szyfrogram Nr 3626/III
z Nowego Jorku, nadany 22.9.80, g. 19.00

Kułaga

Z debaty generalnej ONZ.

1. Przemówienie Muskiego 22 bm. w znacznej części podyktowane potrzebami kampanii wyborczej. W tonie raczej spokojne, twarde w treści i obciążaniu ZSRR odpowiedzialnością za napięcie (Afganistan, Kampucza), elastyczne w niezamykaniu możliwości dialogu. W dziale o pokojowym rozwiązywaniu sporów Muskie omówił problemy Bl. Wschodu, Płd. Afryki i Iranu. Zaapelował o zwolnienie zakładników i zadeklarował gotowość ustanowienia produktywnych stosunków z Iranem i ZSRR.

W tym miejscu znalazł się passus dotyczący Polski, a stwierdzający, że USA nie będą mieszać się w sprawy Polski i oczekują, że inni również uszanują prawo narodu polskiego do rozwiązywania swoich własnych problemów we właściwy sobie sposób.

Wzmiankę tę oceniamy negatywnie. Nie będziemy reagować, by nie stwarzać wrażenia dyskusowania spraw Polski na forum ONZ¹²⁵. Zwrócę natomiast uwagę w toku rozmowy z Muskie.

¹²⁵ Minister Czyrek donosił z Nowego Jorku szyfrogramem z 1 października: „W przemówieniu w debacie gen. 30.9 Albańczyk poruszył sprawy polskie. Stwierdził, że w wydarzeniach polskich aktywną rolę odegrał Zachód, ale same wydarzenia są «konsekwencją kontrrewolucyjnej linii przyjętej przez 20 zjazd radzieckiej rewizjonistycznej partii, polityki ZSRR utrzymywania sojuszników pod swoją dominacją i typowym wyrazem coraz większego gnienia rewizjonistycznego świata». Temat Polski – poza Muskiem i Wenezuelą – nie był poruszany w debacie generalnej. Oceniamy, że rozwój sytuacji w kraju, nasze przeciwdziałanie, a także wojna iracko-irańska wpłynęły na zaniechanie poruszenia naszych spraw z trybuny ONZ. W rozmowach utrzymuje się nadal zainteresowanie Polską. W przeglądzie prasy radzieckiej w języku angielskim rozsyłanym przez tut. misję ZSRR zamieszczono kolejny artykuł o Polsce, stanowiący przedruk materiału z «Prawdy», pt. «Mieszanie się w wewnętrzne sprawy PRL jest kontynuowane»; AMSZ, ZD 29/82, w. 12, t. 107.

W innych kwestiach (SALT, bronie średniego zasięgu w Europie itp.) Muskie zadeklarował konstruktywne podejście USA, ale uzależnił je od szeregu warunków. Tak np. USA będą za zwołaniem po Madrycie konferencji nt. środków budowy zaufania, jeśli ogólna sytuacja na to pozwoli i jeśli w Madrycie zostanie osiągnięty postęp we wszystkich koszykach, w tym w dziedzinie praw człowieka.

2. Do spraw polskich odniósł się bezpośrednio również minister SZ Wenezueli, który w sposób ogólny wyraził myśl krytyczną o rywalizacji supermocarstw o dominację w ważnych geopolitycznie rejonach świata.

/–/ Czyrek

AMSZ, ZD 29/82, w. 12, t. 107

236

22 września, pilna notatka z rozmowy wiceministra Kulagi z ambasadorem Bangladeszu

Warszawa, dnia 22 września 1980 r.

PILNA NOTATKA

z rozmowy z ambasadorem Bangladeszu M. Kamalem
w dniu 22 września 1980 r.

Spotkanie odbyło się z naszej inicjatywy. Poinformowałem ambasadora K., że w związku z koniecznością koncentracji najwyższych władz PRL na problematyce wewnętrznej Przewodniczący Rady Państwa H. Jabłoński upoważnił mnie do przekazania propozycji o przełożenie planowanej w dniach 23–25 października 1980 r. wizyty prezydenta Bangladeszu Ziaura Rahmana w Polsce na inny, bardziej dogodny termin¹²⁶.

Wyjaśniłem, że w aktualnej sytuacji wewnętrznej przełożyliśmy wszystkie wizyty wysokiego szczebla, które były zaplanowane w Polsce, jak również wyjazdy przedstawicieli najwyższych władz PRL.

¹²⁶ Szyfrogramem z 23 września ambasador w Dhace przekazywał: „Tutejsze oficjalne środki masowego przekazu oraz prasa burżuazyjna i prochińska o wydarzeniach w Polsce rozpowszechniają informacje i komentarze agencji i prasy zachodniej. Całość publikowanych materiałów ma charakter sensacyjny i jest wymierzona przeciwko ZSRR i komunizmowi”; AMSZ, ZD 29/82, w. 5, t. 45.

Prosząc o zrozumienie, podkreśliłem, że nasza prośba o przełożenie wizyty w niczym nie zmienia naszego stosunku do Bangladeszu i dalszego zacieśnienia przyjaznej współpracy.

Liczymy na to, że wizyta prezydenta Z. Rahmana będzie ważnym i korzystnym impulsem we wzajemnych stosunkach.

Zapewniłem, że do sprawy nowego terminu wizyty powrócimy, jeżeli pozwolą na to okoliczności.

Zapowiedziałem, że Przewodniczący R.P. w najbliższym czasie prześle osobisty list do prezydenta Rahmana¹²⁷.

Ambasador Kamal odniósł się ze zrozumieniem do przedstawionej prośby, życząc rychłego rozwiązania problemów wewnętrznych.

Naszą prośbę przekaze niezwłocznie do Dhaki.

E. KUŁAGA

AMSZ, Dep. II 28/85, w. 1

¹²⁷ W liście z 8 października przewodniczący Rady Państwa informował prezydenta Bangladeszu: „W ostatnim okresie kraj nasz stanął w obliczu potrzeby rozwiązania niezwykle pilnych i ważnych problemów natury społeczno-politycznej i gospodarczej. [...] Z tych względów zmuszeni byliśmy dokonać zmian w kalendarzu wizyt międzypaństwowych wysokich szczebli i dlatego też, kierując się pragnieniem nadania wizycie Waszej Ekszelencji w Polsce należnej jej wysokiej rangi i atmosfery społecznego zainteresowania, jak również możliwości osiągnięcia konkretnych uzgodnień w szeregu wzajemnie nas interesujących dziedzinach współpracy, pragnę zaproponować wyznaczenie terminu tej wizyty na czas późniejszy, bardziej jej sprzyjający. Jestem głęboko przekonany, że Wasza Ekszelencja podejdzie ze zrozumieniem do zaistniałej sytuacji oraz że wizyta Pana w Polsce, zrealizowana w innym dogodnym terminie, będzie stanowiła zasadniczy krok naprzód w zacieśnieniu tradycyjnie przyjaznych stosunków, służących dobru obu naszych krajów oraz sprawie pokoju i współpracy na świecie”; *AMSZ, Dep. II 28/85, w. 1*. Do wizyty nie doszło.

237

*22 września, stenogram posiedzenia Rady Ministrów:
wypowiedź ministra handlu zagranicznego i gospodarki morskiej
w sprawie zadłużenia zagranicznego
i realizacji zobowiązań handlowych (fragmenty)*

T a j n e

[...]

Minister Handlu Zagranicznego i Gospodarki Morskiej R. Karski

[...] Jeśli chodzi o kraje socjalistyczne, to plan tego roku zakładał uzyskanie ujemnego salda w wysokości – 3 mld 900 mln. Zadania te w zasadzie są realizowane prawidłowo, według stanu na koniec sierpnia zadłużyliśmy się w krajach socjalistycznych prawie na 2 mld 200. Mamy zadłużenie w Związku Radzieckim 1 mld 400 mln, w NRD – 280, w Bułgarii 517, w Rumunii – 150, właściwie drobne nadwyżki posiadamy tylko w Czechosłowacji i na Węgrzech – 64 mln i 85. W sumie przewidujemy osiągnięcie tego salda, tak jak to zostało założone w planie na rok bieżący, chyba że brak dostaw z naszej strony może spowodować negatywne skutki, jeśli chodzi o nasze zamiary, jeżeli np. nie będziemy dostarczali planowych ilości węgla, siarki i innych produktów.

Jeśli chodzi o rok przyszły, propozycje zawarte w materiale Komisji Planowania zakładają uzyskanie salda w wysokości – 3 mld 600 mln. Jest to możliwe do zrealizowania jedynie pod warunkiem przygotowania politycznego całej sprawy, bowiem główne saldo skoncentruje się na Związku Radzieckim. W Związku Radzieckim powinniśmy uzyskać jakieś saldo ponad 2,2 mld zł dew. Jest to trudna sprawa o tyle, że towarzysze radzieccy, jak byliśmy ostatnio z Towarzyszem Jagielskim, informowali, że będą naciskali na dostawy towarów rynkowych, tekstylia, obuwie i wszystko to, co wiąże się z rynkiem, z uwagi na XXVI Zjazd Partii, który ma się odbyć w miesiącu lutym.

Do niektórych propozycji, które zgłaszane były przez Towarzysza Wicepremiera Kopcia, chciałem powiedzieć, że istnieje możliwość uzyskania importu samochodów osobowych z Czechosłowacji. Będziemy czynili wysiłki, ażeby to zrealizować. Wydaje nam się również możliwe zrealizowanie importu ze Związku Radzieckiego Moskwiczy i Zaporóżców, gdzieś w granicach do 5 tys. szt. Natomiast jeśli chodzi o cukier z Kuby, sprawa jest dość trudna i kłopotliwa z uwagi na sytuację w tym kraju. Poza tym towarzysze kubańscy oczekują dostaw smalcu i blachy białej, którą jesteśmy im winni.

Przechodzę do krajów II obszaru. Plan tegoroczny zakładał uzyskanie dodatniego salda w wysokości 338 mln. W tej chwili realizacja za 8 miesięcy, uwzględniając pozaplanowe obroty, wynosi –1 mld 873, według danych GUS,

a więc nastąpiło bardzo znaczne pogorszenie salda. Wpłynęły na to głównie dostawy pozaplanowe, które to obroty pozaplanowe na przestrzeni 8 miesięcy wynoszą 1 mld 260 mln. Uwzględniając wypowiedź Towarzysza Wicepremiera Kopcia przewidujemy, że saldo będzie, ukształtuje się znacznie gorzej, aniżeli to jest podane w materiale, jeżeli przyjmujemy, że zostanie pogorszony eksport bez węgla o 1,5 mld zł dew., i uwzględnimy dodatkowy import, który został zrealizowany w wysokości 954 mln zł dew. Są te pozycje, które są: to zboża, mięso, tytoń, cytryny i inne produkty. W sumie saldo będzie wynosiło według naszych danych -2 mld 454 mln. Jeżeli na to nałożymy sprawę węgla, która w zależności od tego, ile tego węgla będzie – to to saldo ulegnie jeszcze dalszemu pogorszeniu, gdzieś w granicach, w zależności od ilości węgla, jaką będziemy dysponowali, czy 3 mln, czy 5 mln, zostanie zabrane z eksportu gdzieś w granicach 3 mld. Trzeba przy tej okazji zwrócić uwagę na sprawę węgla. Na podstawie ostatnich rozmów w Austrii sprawa wygląda bardzo poważnie. Jeżelibyśmy musieli z określonych powodów zredukować albo ograniczyć nasze dostawy węgla do Austrii bądź RFN czy Wielkiej Brytanii, może to zarzutować na uzyskanie dalszych kredytów, które z tymi krajami negocjujemy.

Sprawa uzyskania i pokrycia planu importu na rok 1981. Jak wiadomo, proszę towarzyszy, cały eksport, jaki zamierzamy uzyskać, idzie w przyszłym roku na spłatę długów, w 100%. Wobec tego na cały import, który w zależności od tego, na jakim poziomie on zostanie ustalony, 27 czy więcej mld zł dew., jest potrzeba uzyskania kredytów towarowych bądź finansowych. My w resorcie handlu zagranicznego przy współudziale Ministra Finansów i Banku Handlowego widzimy możliwość uzyskania kredytów towarowych preferencyjnych w granicach gdzieś ok. 15 mld, 15,5. Jest to kwestia negocjacji. Pozostałe kredyty finansowe są to kredyty, które możemy zakwalifikować jako kredyty prawie że polityczne pod bilans płatniczy. Jakie są możliwości uzyskania tych kredytów? Jak uczy przykład bieżącego roku, niezbilansowanie planu i niepełne pokrycie tego planu, a tak był zbudowany plan roku 1980, gdzie on do końca nie był zbilansowany kredytowo, prowadzi to do znacznych perturbacji w realizacji tego planu. Tak że wydaje mi się – jest to duże ryzyko, gdybyśmy dzisiaj przyjęli plan nie mając pełnego zabezpieczenia. My w resorcie, jak powiadam, możemy się podjąć, zobowiązać, jeżeli nie zajdą jakieś specjalne trudności ze strony OECD, które tam mamy, zamiary w kierunku rewizji tych kredytów, to uzyskania ok. 15, 15,5 mld, to jest przeszło 5 mld dolarów. Potrzeba jest prawie 9. Więc reszta to jest sprawa kredytów finansowych pod bilans płatniczy, względnie są to kredyty polityczne, jak powiedziałem.

W materiale były tutaj podane kraje, które można by ewentualnie wykorzystać, jak Brazylia, Jugosławia, Argentyna. Uprzejmie informuję, że w Brazylii jesteśmy zadłużeni w tej chwili na 800 mln dolarów i dalsze zadłużanie może odbywać się tylko w granicach, w ramach linii kredytowej, jaką tam mamy. Jugosławia jest krajem wolnodewizowym, zresztą mamy trudności, w tej chwili

jesteśmy winni 55 mln dolarów. Argentyna jest krajem wolnodewizowym, tak że tutaj również nie ma możliwości zakupowania czegokolwiek w clearingu.

Jeśli chodzi o dynamikę, która została założona w eksporcie na rok przyszły, to te cyfry dotyczące eksportu, zarówno w obszarze I, jak i II, są w moim pojęciu możliwe do uzyskania pod warunkiem, że będzie do tego postawiona masa towarowa. Dziękuję.

AAN, URM-KT, 119/18

238

*23 września, szyfrogram ambasady w Ankarze
w sprawie przesłania gratulacji dla nowych władz tureckich*

T a j n e
P i l n e

Szyfrogram Nr 3668/III
z Ankary, nadany 23.9.80, g. 10.40

Bożym – Łaszcz

Zmiana władzy w Turcji stawia sprawę tradycyjnych telegramów (Jabłoński – Evren, Pińkowski – Ulusu, Czyrek – Turkmen).

Z uwagi na ton deklaracji politycznych i pierwsze działania nowej władzy, ocenione pozytywnie, placówki KS występują do swych stolic o wysłanie telegramów.

Z uwagi na pozakonstytucyjną formę dojścia do władzy¹²⁸ rozważa się formę telegramów pomijającą gratulacje, a zawierającą życzenia sukcesów w rozwijaniu tradycyjnych stosunków dwustronnych.

¹²⁸ Szyfrogramem z 12 września ambasada w Ankarze informowała: „W związku z objęciem władzy przez dowództwo armii zastępca sek. gen. d/s politycznych Kamel zaprosił w trzech odrębnych grupach szefów misji dyp. dla informacji. W informacji dla grupy państw UW Kamel [...] akcentował [...]: – rosnącą anarchię i terroryzm, – paraliż władz centralnych, – zagrożenie całości państwa przez elementy skrajne. Jako główne cele wymienił – reformę konstytucji zmierzającą do umocnienia władzy państwowej, – przywrócenie bezpieczeństwa wewnętrznego. Co do polityki zagranicznej podkreślił, że będzie ona niezmienną realizacją tureckiej maksymy o pokoju i bezpieczeństwie. Turcja dochowa wierności zasadom Karty NZ. Będzie ona wierna swym zobowiązaniom wobec NATO jako jego członek. Zachowa wszystkie podpisane

Proszę o pilne dyspozycje co do depesz.

/-/ Biegański

AMSZ, ZD 29/82, w. 1, t. 5

239

*23 września, szyfrogram ambasadora w Bernie
w sprawie zakończenia pełnienia misji w Szwajcarii*

T a j n e
cdo rąk własnych^c

Szyfrogram Nr 3669/III
z Berna, nadany 23.9.80, g. 14.30

Czyrek

Proszę o pilną instrukcję w porozumieniu z Waszczukiem, jak, kiedy i w jakim terminie ostatecznym uruchomić u szwajcarskich władz moje odwołanie. Dotąd nie podejmowałem żadnych kroków.

Ze swej strony proponuję:

a) wstępnie przed wyjazdem na Plenum KC poinformować Protokół, że moje ostatnio kilkakrotne wyjazdy do Warszawy związane są z udziałem w pracach krajowych i prawdopodobnym opuszczeniem placówki,

b) po powrocie z Plenum KC do Berna uruchomię wszystkie skrócone czynności związane z opuszczeniem placówki,

c) następnie przyjazd do Warszawy na dzień posiedzenia Sejmu,

d) po Sejmie znowu powrót do Berna, aby złożyć niezbędne wizyty u władz, wysłać listy do Korpusu Dyplomatycznego i pożegnać się z ambasadorami KS. Wymagać to będzie 4–5 dni.

Tu zapytuję, czy przepisy nie wykluczają formalnego opuszczenia funkcji ambasadora po nominacji krajowej. Taki tryb wydaje się być właściwy i obyczajowo godny także dla mnie osobiście.

zobowiązania traktatowe. Będzie dokładała starań dla rozwijania dobrosąsiedzkiej współpracy ze wszystkimi sąsiadami (skierowane głównie do amb. ZSRR). Na późniejszym [spotkaniu] u radzieckiego akcentował on bardzo staranne przygotowanie akcji wojskowej. Absolutnie bezkrwawy przebieg"; AMSZ, ZD 29/82, w. 1, t. 5.

Ponadto mam prośbę: nasz dom w Warszawie jest w remoncie i nie można w nim zamieszkać do końca października. W związku z tym proszę, aby żona z wnuczkami mogła pozostać w Bernie, w rezydencji, do końca października, na paszporcie jako pobyt prywatny. To są drobne, ale dla nas bardzo kłopotliwe sprawy¹²⁹.

/-/ Tejchma

AMSZ, ZD 29/82, w. 3, t. 21

240

*23 września, szyfrogram wiceministra Dobrosielskiego
do szefa misji wojskowej w Berlinie Zachodnim w sprawie
złożenia protestu dotyczącego organizowania imprez ziomkowskich*

Warszawa, dn. 23 września 1980 r.

T a j n e
dPilny^d

SZYFROGRAM Nr 8363^c

KUFEL – BERLIN-MISJA

Wasz 95¹³⁰.

Wystąpcie o wizytę u zastępcy komendanta brytyjskiego ds. politycznych i złożcie ustny protest, jak poniżej. Pod koniec rozmowy proponujcie

¹²⁹ Wiceminister Kułaga odpowiadał szyfrogramem z 24 września: „1. Zgoda na proponowane kroki. Gdyby czas między Plenum a posiedzeniem Sejmu był b. krótki, ^bzakładalibyśmy wówczas wasz pobyt^b *nie wykluczalibyśmy waszego pozostania na ten okres^c* w kraju. Niezbędne wizyty pożegnalne moglibyście złożyć po Sejmie. 2. Zgoda na pozostawienie rodziny w Szwajcarii do czasu uporządkowania spraw mieszkaniowych”. Z kolei dyrektor Łaszczyński szyfrogramem z 7 października informował ambasadę w Bernie: „Tow. Tejchma przyleci z Warszawy do Zurichu w sobotę 11 bm. celem złożenia wizyt pożegnalnych. Zamówcie wizytę u dyrektora PD na poniedziałek”, zaś szyfrogramem z 9 października przebywający w Warszawie Józef Tejchma polecał personelowi placówki: „1. Zamówcie dla mnie wizytę u szefa protokołu na 13 bm., 2. zorganizujcie spotkanie pożegnalne z ambasadorami KS (z żonami) w ciągu tygodnia ^c(*bufet*)^c, 3. załatwcie sprawę powrotu gosposi (bilet kredytowy)”; AMSZ, ZD 29/82, w. 3, t. 22.

¹³⁰ Szyfrogramem nr 95 szef misji wojskowej w Berlinie Zachodnim informował: „Mając na uwadze antypolskie akcenty w wypowiedziach podczas zjazdu Związku Wypędzonych w BZ, proszę o zgodę na złożenie protestu”; AMSZ, ZD 29/82, w. 3, t. 19.

pozostawienie rozmówcy nieformalnie tłumaczenia odczytanego przez Was tekstu protestu.

„W związku z licznymi imprezami tzw. «Dnia Ojczyzny», jakie ostatnio odbyły się na terytorium Berlina Zachodniego, oraz treścią wystąpień składanych w ich trakcie Misja Wojskowa PRL składa stanowczy protest.

Rząd polski, polska opinia publiczna wyraża swe oburzenie w związku z kontynuowaniem przez organizacje ziomkowskie ich jawnie rewizjonistycznej i odwetowej działalności. Działalność ta, na co wielokrotnie wskazywaliśmy, skierowana jest przeciwko integralności terytorialnej Polski, a tym samym godzi w jeden z fundamentów powojennego ładu pokojowego w Europie i jest sprzeczna z interesami polityki odprężenia, bezpieczeństwa i współpracy w Europie.

Przeprowadzenie powyższych imprez w BZ traktujemy jako nadużywanie terytorium tego miasta dla celów rewizjonistycznych i jako jaskrawe naruszenie zasad zawartych w Porozumieniu Czterostronnym.

Z upoważnienia władz mego kraju występuję do władz brytyjskich i tą drogą do pozostałych mocarstw odpowiedzialnych za BZ o podjęcie niezbędnych kroków uniemożliwiających w przyszłości przeprowadzanie tego rodzaju imprez godzących w interesy Polski i polityki odprężenia”¹³¹.

^fDobrosielski^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 3, t. 20

¹³¹ W odpowiedzi szef misji wojskowej w Berlinie Zachodnim relacjonował: „Wizytę złożyłem zgodnie z zaleceniem. Zostałem przyjęty dnia 1.10.br. przez ministra MacGinnisa. Podczas wizyty był obecny szef protokołu brytyjskiego. Po odczytaniu tekstu MacGinnis ustosunkował się do niego w następujący sposób: ma dużo sympatii dla Polaków i rozumie nasze oburzenie, tym niemniej chciałby zaznaczyć, że w zachodnich sektorach Berlina istnieje prawo wolności słowa i wypowiedzi, a tym samym – jak zapewnia – nie jest to naruszenie zasad zawartych w porozumieniu czterostronnym”; AMSZ, ZD 29/82, w. 3, t. 19.

241

*23 września, szyfrogram ambasadora w Budapeszcie
o akcji skierowanej przeciw polskim pracownikom zatrudnionym na
Węgrzech*

T a j n e

Szyfrogram Nr 3662/III
z Budapesztu, nadany 23.9.80, g. 16.00

Napieraj – Mulicki

W nocy z dnia 17 na 18.9 od godz. 22.10 do godz. 0.20 organa władz węgierskich przeprowadziły dokładną rewizję w pomieszczeniach hotelu robotniczego zamieszkałego przez ok. 90 polskich specjalistów pracujących na budowach w Budapeszcie. Jako powód szczegółowych rewizji (również osobistych) podano poszukiwanie walut wymienialnych oraz zegarków pochodzących z przemytu. Nic nie zakwestionowano.

Z uwagi na wysoce niestosowną formę i czas akcji wysyłam notę do tut. MSZ¹³².

/-/ Pietrzak

AMSZ, ZD 29/82, w. 4, t. 27

¹³² Ambasada w Budapeszcie uzupełniała szyfrogramem z 17 października: „W dniu 16 bm. MSZ WRL wręczyło nam odpowiedź na notę naszą z dnia 23 września br., w której stwierdza, że na wezwanie MSZ WRL właściwe władze węgierskie zbadały sprawę i stwierdziły, iż chodziło o lokalną inicjatywę kilku funkcjonariuszy władz i kontrola przeprowadzona w takiej formie w godzinach nocnych w miejscu zakwaterowania robotników polskich nie miała należytego uzasadnienia. Właściwe władze podjęły konieczne działania dla ustalenia odpowiedzialności i uniknięcia powtórzenia się podobnych przypadków”; AMSZ, ZD 29/82, w. 4, t. 27.

242

*23 września, szyfrogram ambasadora w Londynie
o obchodach rocznicy zbrodni katyńskiej*

T a j n e
Specjalnego znaczenia

Szyfrogram Nr 3697/III
z Londynu, nadany 23.9.80

Mulicki – Pichla

20.9. na cmentarzu Gunnersbury w Londynie odbyła się uroczystość z okazji 40 rocznicy Katynia i 4 rocznicy pomnika katyńskiego, zgodnie z przyjętym przez emigrację polityczną programem obchodów roku katyńskiego w 1980¹³³.

1. Imprezie nadano szczególnie demonstracyjny charakter. Dominowały hasła antyradzieckie i antykomunistyczne. W wygłoszonych przemówieniach (razem 11) akcentowano:

- ofiara Katynia nie może być daremna,
- apelować należy do całego świata,
- kontynuowanie drogi do wolności kraju.

Krótkie relacje o przebiegu nadały wieczorne dzienniki telewizyjne (BBC – ITV).

¹³³ Szyfrogramem z 18 kwietnia konsul w Londynie Witold Rybczyński informował: „1. Na odbywających się obecnie rejonowych konferencjach kół Stowarzyszenia Polskich Kombatantów omawiane są lokalne programy obchodów. Po inauguracyjnych mszach w dniu 27.4.br. planuje się składanie wieńców pod miejscami pamięci polskich żołnierzy, a tam, gdzie ich nie ma (w większości), pod brytyjskimi. Ponadto: a) spotkania w domach kombatanta i klubach parafialnych z prelekcjami, b) listy do prasy lokalnej i staranie się o wywiady w lokalnych radiostacjach i programach telewizyjnych, c) organizowanie wystaw w bibliotekach brytyjskich (ośrodki kultury) i kolportowanie wydawnictw wśród Polonii i Brytyjczyków, d) staranie się o wmurowywanie tablic ku pamięci pomordowanych w różnych miastach [...]. 2. Odbyło się posiedzenie nowo powołanego Studium Spraw Polskich w W. Brytanii i Instytutu Badań Zagadnień Krajowych. Omawiano udział tych organizacji w obchodach roku katyńskiego. Postanowiono: a) dostarczanie do Polski emigracyjnych wydawnictw o Katyniu poprzez osoby wyjeżdżające do Polski, [...] c) udzielenie pomocy latającemu uniwersytetowi poprzez dostarczenie nowych materiałów”; AMSZ, ZD 29/82, w. 10, t. 83.

2. Uczestniczyli:

– w imieniu rządu brytyjskiego minister stanu w min. Hayhoe¹³⁴, członkowie Parlamentu z 3 głównych partii (m.in. konserwatysta Bennett, liberał Johnstone i Labour – Fletcher, lord Oswald),

– władze emigracji politycznej w niepełnym składzie,

– delegacje z innych krajów,

– ponad 40 pocztów sztandarowych.

3. Emigracja ocenia ilość uczestników na kilka tysięcy, w rzeczywistości było około 2 tysięcy. Rozdawano ulotki.

4. Notatka kapitańską.

/–/ Bisztyga

AMSZ, ZD 29/82, w. 10, t. 84

¹³⁴ Szyfrogramem z 12 września ambasador w Londynie uprzedzał: „1. «Daily Telegraph» (11.9) jako jedyna dotychczas gazeta poinformowała, że podczas tegorocznych emigracyjnych uroczystości pod pomnikiem katyńskim w Londynie w dniu 20 bm. rząd brytyjski będzie specjalnie reprezentował min. d/s armii w Min. Obrony, Barney Hayhoe. Obecna także będzie orkiestra «Królewskiego Pułku Irlandzkich Huzarów». Gazeta komentuje, że ten demonstracyjny gest oznaczać ma, iż «rząd (angielski) wierzy, że za zbrodnię katyńską odpowiedzialny jest Zw. Radziecki», i dalej że «rząd okazuje tym gotowość (chęć) do obrażenia Rosjan». 2. Impreza 20.9 ma otwarcie antyradziecki charakter i ma być zgodnie z planem obchodów emigracyjnych «roku katyńskiego» jedną z głośniejszych demonstracji politycznych o międzynarodowym rozgłosie”. Ambasada uzupełniała w szyfrogramie z 17 września: „1. W rozmowie z Fergussonem podniosłem sprawę oficjalnego udziału ministra stanu Heyhoe (oraz orkiestry wojskowej) w emigracyjnej demonstracji pod Pomnikiem Katyńskim 20.9. 2. F. oświadczył: – rząd brytyjski nie zmienił swego stanowiska niewyrażania opinii w sprawie historycznej oceny zbrodni katyńskiej, – udział przedstawiciela rządu ma na celu oddanie hołdu (dowodu pamięci) Polakom, którzy zginęli w II wojnie, – traktują to podobnie jak wówczas, gdy my składamy wieńce np. w Northolt pod Pomnikiem Lotników. 3. Jest to konsekwentne powtórzenie stanowiska władz wyrażonego we wrześniu ubiegłego roku”; AMSZ, ZD 29/82, w. 10, t. 84.

243

*24 września, szyfrogram ambasadora w Bagdadzie
o wybuchu wojny iracko-irańskiej*

Tajne
Natychmiast

Szyfrogram Nr 3689/III
z Bagdadu, nadany 24.9.80, g. 8.30

Turbański – Gorzelańczyk

Reasumuję dzień 23.9.80.

1. W rejonach bliskich pobytowi naszych obywateli naloty były rano i wieczorem w Bagdadzie i Basrze, a także w Kirkuku¹³⁵. W Basrze spowodowały one panikę (część załóg samorządnie uciekała na granicę kuwejcką), a w Bagdadzie znaczne zdenerwowanie.

2. Wobec powyższego:

- a) powołałem zespół kierowniczy d/s bezpieczeństwa,
- b) wprowadziłem dyżury w ambasadzie, BRH, placówkach CHZ i budowach,
- c) konkretyzuje się plan przemieszczenia ludzi,
- d) wydałem szereg zaleceń organizacyjnych dot. zachowania się w tej sytuacji,
- e) BRH wprowadza system łączności z polskimi zgrupowaniami.

3. Mamy sygnalizowane trudności czynione przez czynniki irackie w opuszczaniu pracy i Iraku¹³⁶.

¹³⁵ Wojna iracko-irańska rozpoczęła się 22 września 1980 r. i trwała do 20 sierpnia 1988 r.

¹³⁶ Kolejnym szyfrogramem tego samego dnia ambasador w Bagdadzie informował: „Dzisiaj w południe zostałem poproszony do wicemin. SZ Samaraie. 1) Przekazał prośbę min. przemysłu, aby spowodować pozostanie na posterunku polskich specjalistów obsługujących elektrownię w Basrze-Harta, bowiem strona iracka nie widzi niebezpieczeństwa im zagrażającego. W odpowiedzi przedstawiłem bezpośrednie niebezpieczeństwo grożące ich życiu i żądałem umożliwienia im opuszczenia zakładu możliwie najszybciej. [...] Naszym zdaniem specjaliści ci są w groźnej dla życia sytuacji. (Jest ich 37 osób)”; AMSZ, ZD 29/82, w. 2, t. 9. W odpowiedzi dyrektor Turbański przekazywał szyfrogramem z 24 września: „Uważamy, że ze względów politycznych i dla dobra dalszej współpracy gospodarczej wskazane byłoby wyjście na przeciw prośbie irackiej. Proponujemy tak przedstawić sprawę grupie specjalistów,

Naszym specjalistom w elektrowni Harta polecono pod zagrożeniem obsługiwać tę elektrownię. Znajduje się ona w centrum bombardowań, odejście naszych spowodowałoby unieruchomienie elektrowni.

4. Sprawy bezpieczeństwa naszych ludzi dotychczas nie stawialiśmy władzom irackim. Radcy handlowemu zaleciłem omówienie jej z członkiem kierownictwa Min. Handlu, a nasi szefowie placówek CHZ mają interweniować u swoich irackich partnerów.

Szewczyka skieruję na omówienie tematu w Dep. Konsularnym tut. MSZ¹³⁷.

5. Informacyjnie: ambasada znajduje się w pobliżu rafinerii (z jednej strony) i dużego ośrodka wojskowego (z drugiej). Stąd teatr działań wojennych mieliśmy wczoraj „na dłoni”.

/-/ Żebrowski

AMSZ, ZD 29/82, w. 2, t. 9

bez wywierania jednak jakiegokolwiek nacisku, pozostawiając im decyzję na zasadzie pełnej dobrowolności. O wyniku poinformujcie Irakczyków (także nas) podkreślając, że nie możemy ludzi zmuszać do pozostania w sytuacji zagrażającej ich życiu”; AMSZ, ZD 29/82, w. 2, t. 10.

¹³⁷ W odpowiedzi wiceminister Kulaga informował szyfrogramem z 24 września: „1. Uważamy za bardzo ważne poinformowanie przez Was władz irackich o sytuacji wśród załóg i podejmowanych – w uzgodnieniu z nami – krokach. Celem tego – wciągnięcie strony irackiej do aktywnego działania, koordynowania z nią poczynań dla zapewnienia bezpieczeństwa naszych ludzi i interesów gospodarczych [...]. 2. Starajcie się przede wszystkim o maksymalne kierowanie załóg z rejonu Basry (łącznie z tymi, którzy jeszcze nie przekroczyli granicy do Kuwejtu) na inne, bezpieczniejsze nasze budowy i miejsca [...]. 3. Akceptujemy propozycję ewakuacji matek z dziećmi via Damaszek”; AMSZ, ZD 29/82, w. 2, t. 10.

244

*24 września, szyfrogram konsula generalnego w Chicago
o udziale prezydenta USA w uroczystościach rocznicowych
Związku Narodowego Polskiego*

T a j n e

Szyfrogram Nr 3732/III
z Chicago, nadany 24.9.80, g. 14.40

Dmochowski

Tow. Spasowski – do wiadomości

Nasz 193¹³⁸.

Polonia b. pozytywnie ocenia udział Cartera z uroczystości 100-lecia ZNP (20 bm. w Chicago). Jego wystąpienie (główne elementy clarisem, pełny tekst kurierem) przyjęto entuzjastycznie. Działacze polonijni stwierdzają, że Polonia i Polska może być dumna z nadania sprawom polskim i polonijnym tak wysokiej rangi. Zwraca się uwagę na podkreślenie przez Cartera dobrych stosunków USA z Polską i woli ich dalszego rozwijania. Dość powszechnie akceptuje się obronę umiarkowanego stanowiska Administracji wobec wydarzeń w Polsce. Ostrzeżenie przed interwencją radziecką ocenia się jako wylbrzymione przez prasę.

¹³⁸ Szyfrogramem nr 193 z 20 września konsul generalny w Chicago przekazywał: „W otwarciu wystawy nie wzięli udziału Carter (miał przybyć do Chicago 20 bm. wieczorem) i ojciec Wałęsy (rzekomo z powodu choroby – odczytanie jego telegramu skwitowano milczeniem). [...] O udziale Cartera w uroczystościach 100-lecia ZNP poinformujemy po rozmowach z działaczami polonijnymi”; AMSZ, ZD 29/82, w. 5, t. 37. Była to odpowiedź na szyfrogram z 19 września, w którym wiceminister Dmochowski zawiadamiał: „Mamy informację, że prez. Carter będzie uczestniczyć w otwarciu wystawy. Weźcie osobiście udział w otwarciu imprezy. Nie angażujcie się w jej polityczne aspekty. Unikajcie jakichkolwiek kontaktów ze środkami masowego przekazu. Informujcie natychmiast o przebiegu otwarcia wystawy oraz pobycie C. w Chicago”; AMSZ, ZD 29/82, w. 5, t. 38. Wcześniejszym szyfrogramem, z 18 września, konsul Biały donosił: „1) Na otwarcie Polish American Exhibition w Chicago 20 bm. zaproszony został ojciec Wałęsy. [...] Zaproszenie Wałęsy najprawdopodobniej inicjował Puciński i osoby z «Pomostu». Mam również zaproszenie – w poprzednich latach w otwarciu uczestniczyliśmy. [...] Poinformowaliśmy, że w razie obecności W. «trudno nam będzie brać udział w otwarciu». [...] 2) Mamy niesprawdzone informacje, że na wystawie (raczej nie na otwarciu) pojawi się Carter, który będzie w Chicago na uroczystościach 100-lecia ZNP”; AMSZ, ZD 29/82, w. 5, t. 37.

Przyjazd C. był formalnie wizytą prezydencką, w rzeczywistości imprezą przedwyborczą¹³⁹. Wysokiej ocenie spotkania towarzyszy przekonanie, że nie uczestniczyłby w obchodach, gdyby nie wybory i kampania propagandowa środków przekazu wokół sytuacji w Polsce.

Przemówienie Mazewskiego – zgodne z antykrajową linią KPA (wydarzenia w Polsce jako etap do „odzyskania pełnej niepodległości”, apel o pomoc materialną dla opozycji). Nieformalnie Mazewski zadeklarował poparcie Polonii dla C. w wyborach.

Uważa się, że impreza przyniosła rozszerzenie poparcia dla C., umocnienie pozycji M. (mówiono o jego szansach na nominację do Sądu Najwyższego), podniesienie prestiżu Polonii.

Z naszej strony oceniamy udział C. jako imprezę typowo przedwyborczą i mającą w istocie charakter etniczny, jak analogiczne spotkania np. z Włochami. Poza jednorazowym zainteresowaniem amerykańskich środków przekazu uczestnictwo C. w obchodach ZNP nie wywołało głębszego oddźwięku.

/–/ Biały

AMSZ, ZD 29/82, w. 5, t. 37

¹³⁹ Szyfrogramem z tego samego dnia konsul Biały dodatkowo informował o spotkaniu przedstawicieli środowisk polonijnych z kandydatem Partii Republikańskiej w wyborach prezydenckich: „Spotkanie Reagana z 20 republikańskimi działaczami Polonii 8 bm. w Chicago nie wzbudziło większego zainteresowania Polonii. Podkreśla się, że inicjatywa wyszła od jego doradców wyborczych, głównie w związku z rozmiarami kampanii propagandowej dot. sytuacji w Polsce, także w celu wyprzedzenia Cartera w dotarciu do Polonii. R. rozczarował zebranych nie odpowiadając na postulaty Mazewskiego zwiększenia reprezentacji Polonii w Administracji Federalnej, stanowej i sądownictwie”; AMSZ, ZD 29/82, w. 5, t. 37.

245

*24 września, szyfrogram ministra spraw zagranicznych
(z Nowego Jorku) do I sekretarza KC PZPR
o spotkaniu z sekretarzem generalnym ONZ*

T a j n e

Specjalnego znaczenia

Szyfrogram Nr 3727/III
z Nowego Jorku, nadany 24.9.1980 r., g. 15.00

Kania

Spotkanie z Waldheimem z udziałem Frelka.

Przedstawiłem zwięźle sytuację w Polsce, podkreślając stopniową stabilizację, wolę kierownictwa, niezmiennosc zasad naszej polityki zagranicznej i kontynuację jej aktywności.

Waldheim wyraził uznanie dla obecnego kierownictwa za rozładowanie napięcia drogą porozumień i przyjęty kierunek działań. Podkreślił znaczenie pomyślnych rozwiązań i stabilizacji w Polsce dla sytuacji w Europie i polityki odprężenia. Prosił o przekazanie Wam osobiście i kierownictwu najlepszych życzeń.

Bardzo mocno wyraził uznanie również dla całokształtu działalności Polski w ONZ i w ogóle na arenie międzynarodowej. Podkreślił szczególnie wysoce pozytywną rolę, sprawne funkcjonowanie jednostek wojska polskiego w Doraźnych Siłach ONZ. Prosił o przekazanie podziękowania za to.

W toku rozmowy podniosłem sprawę wyraźnego niedoreprezentowania Polski w Sekretariacie i agencjach ONZ, postulowaliśmy rychłą poprawę tej sytuacji. Waldheim uznał ten postulat, ma wydać odpowiednie polecenia swemu Departamentowi Kadr. Ze swej strony, usprawiedliwiając się naciskiem organizacji pracowników, prosił ponownie o rozważenie możliwości zastosowania przez tow. Jabłońskiego prawa łaski wobec Wesołowskiej¹⁴⁰.

Cała rozmowa utrzymana w tonie dużego uznania i sympatii dla Polski. Nie dopytywał o przyczyny zmian w kierownictwie, uznając je za zrozumiałe.

¹⁴⁰ Zob. dok. nr 259 i 400. Mowa o Alicji Wesołowskiej, zatrudnionej w ONZ (UNDP), aresztowanej 10 sierpnia 1979 r. w Warszawie w czasie podróży służbowej do Mongolii (zob. PDD 1979, dok. nr 345) i 7 marca 1980 r. skazanej za szpiegostwo na siedem lat pozbawienia wolności. Protesty w tej sprawie składały zarówno władze amerykańskie, jak i przedstawiciele ONZ; zob. PDD 1980 styczeń–czerwiec, dok. nr 234, 307 i 395.

Na zakończenie jeszcze raz przekazywał pozdrowienia dla Was i obecnego kierownictwa.

/-/ Czyrek

AMSZ, ZD 29/82, w. 12, t. 107

246

*24 września, szyfrogram dyrektora DPWKiN
do ambasady w Londynie w sprawie działalności korespondentki
„The Daily Telegraph”*

Warszawa, dn. 24.9.1980 r.

T a j n e

SZYFROGRAM Nr 8410^c

Konopacki – Londyn

Wasz 315 p. 3¹⁴¹.

Zwróćcie uwagę „DT”, że działalność H. Łuczywo ma charakter nielegalny i że dalsze uznawanie jej za korespondentkę ^hmoże^h musi spotkać się z negatywną reakcją na przyjazdy wysłanników tej redakcji do Polski. Nie będziemy tolerować szkodliwych korespondencji H.Ł.

^fStaniszewski^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 10, t. 86

¹⁴¹ W szyfrogramie nr 315 z 18 września ambasada w Londynie informowała: „Do 15.9 nadal «DT» zamieszczał korespondencje z Polski ob. polskiej Heleny Łuczywo, prezentując ją jako «własną korespondentkę», żonę represjonowanego dysydenta. Nie ma ona akredytacji. Artykuły jej wyrządzają szkodę”; AMSZ, ZD 29/82, w. 10, t. 84.

247

*24 września, okólnik wiceministra Dmochowskiego
w sprawie aktywności medialnej polskich stypendystów*

Warszawa, dn. 24 września 1980 r.

Tajne

SZYFROGRAM Nr 8524^c

Szefowie placówek: Moskwa, Berlin, Praga, Budapeszt, Belgrad, Sofia, Bukareszt

W związku z rozpoczęciem roku akademickiego należy oczekiwać, że polscy studenci i doktoranci będą zapraszani przez różne środowiska do publicznego komentowania zjawisk i procesów zachodzących w Polsce.

Wobec powyższego proszę szefów placówek dyplomatycznych i konsularnych o zapewnienie szerokiego dopływu informacji do środowiska polskich stypendystów, zwłaszcza poprzez organizowanie w porozumieniu z Komitetami Zakładowymi PZPR i instancjami SZSP spotkań informacyjno-szkoleniowych z udziałem doświadczonych pracowników placówek.

Należy także zintensyfikować kontakty z przedstawicielami władz uczelni, w których studiuje polscy studenci i doktoranci.

^f*Dmochowski*^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 111

248

*[po 24 września], niepodpisana notatka
z rozmowy ministrów spraw zagranicznych Polski i Szwecji*

Zapis z rozmowy Min. J. Czyrka z Min. O. Ullstenem
w Nowym Jorku, dnia 24 września 1980 r.

W odpowiedzi na stwierdzenia Min. J. Czyrka, iż czas zakończyć okres impasu w stosunkach polsko-szwedzkich, minister sz Szwecji zgodził się, że wzajemne problemy, jakie narosły w tych stosunkach, należą do przeszłości.

Ceni sobie okazję rozmowy w Nowym Jorku, uważa, iż należy się spotykać, aby na tej płaszczyźnie rozwiązywać wszystkie problemy bilateralne i dokonywać wymiany poglądów na tematy międzynarodowe. Dziękował za przekazane mu przez Min. Czyrka zaproszenie do złożenia wizyty w Polsce w 1981 r. Jest w takiej wizycie zainteresowany; muszą znaleźć dla niej odpowiedni termin¹⁴². Potraktują sprawę priorytetowo.

W odniesieniu do wydarzeń w Polsce stoją na stanowisku, że rozwiązanie naszych problemów jest sprawą wyłącznie polską. I choć ideologicznie i politycznie różnimy się, uważają jednak, że nasze państwa same muszą rozwiązywać swoje problemy. Przypomnieć o tym trzeba – ich zdaniem – zwłaszcza w obecnym momencie.

W sprawie KOMIR istnieją dwie koncepcje, należy szukać płaszczyzny porozumienia i styku w kontekście zwłaszcza CBM. Rzeczywiste rozbrownienie, obniżenie poziomu sił zbrojnych można omawiać w dalszej kolejności. Rozważali więc przeprowadzenie konferencji w dwóch etapach: na pierwszym – środki budowy zaufania, na drugim – redukcje arsenałów wojskowych.

Chcą, aby Konferencja w Madrycie wypracowała dokładny mandat i jednocześnie podjęła decyzję w sprawie 1-go etapu (tzn. CBM) w odniesieniu do spraw merytorycznych i zasięgu terytorialnego. Potrzebne jest w tych sprawach osiągnięcie zgody z Francją.

Sprawa Konferencji w Madrycie budzi ich niepokój. Tym bardziej, jeśli konferencja nie przyniesie konkretnych rezultatów wzmacniających filozofię Helsinek. Nawiązując do pogłosek, iż kraje UW nie wyślą swoich ministrów do Madrytu, Ullsten podkreślał, że – ich zdaniem – szczybel Konferencji będzie miarą tego, co zamierzamy i co wreszcie osiągniemy.

AMSZ, Dep. IV 43/84, w. 9

¹⁴² Wizyta odbyła się 15–16 czerwca 1981 r.

249

*25 września, szyfrogram wiceministra Kułagi
do ministra spraw zagranicznych (do Nowego Jorku):
informacja w sprawie aktualnej sytuacji wewnętrznej PRL*

Warszawa, dn. 25 września 1980 r.

T a j n e

^dNATYCHMIAST do rąk własnych^d

SZYFROGRAM Nr 8425^c

NOWY JORK – CZYREK

1. Fala strajków b. opadła. Strajki tylko w drugorzędnych małych zakładach na tle socjalno-płacowym.

2. Nowe ZZ zaczynają się włączać pozytywnie do dyscyplinowania produkcji i porządkowania spraw socjalnych.

3. B. duża aktywność sił antysocjalistycznych. ^bBardzo ważne, iż^b Załogi zakładów, choć w niedostatecznym jeszcze stopniu, dają odpór tym działaniom. Nowe ZZ odcinają się od tych sił. Ocenia się to jako najbardziej optymistyczny element składowy obecnej sytuacji.

4. Postawa kościoła korzystna. Widzimy możliwości dalszej współpracy.

5. Największa presja na rozliczenia personalne, w dwóch płaszczyznach:

a) skorumpowanych ludzi, ^cszczególnie^c na eksponowanych stanowiskach. Sprawa ^hnie jest politycznie trudna^h ^cłatwiejsza^c. Prokuratury i sądy podjęły działania ^hktóre jednak będą ostrożne^h.

b) ludzi zdemoralizowanych ideowo. Kierownictwo Partii przygotowuje na drugą część VI Plenum (które powinno się odbyć na początku przyszłego tygodnia) jasne stanowisko w tej sprawie.

6. Czołowy problem to sprawa nowych ZZ i to nie w płaszczyźnie prawno-proceduralnej (co jest prostsze). Trudność w tym, że nasz system nie znał pluralizmu związkowego. Nowe ZZ mogą być sojusznikiem władzy socjalistycznej nie tylko w krytyce (co uważamy za potrzebne), ale także w działaniach w interesie Polski socjalistycznej.

7. Niepokoi nas wyolbrzymianie w zachodnich środkach masowego przekazu sprawy zaost్రzania kursu przeciwko siłom antysocjalistycznym. Oczywiście nie pozwolimy na atakowanie podstawowych zasad socjalistycznego ustroju. Wywiady takie jak Moczulskiego i Kuronia oceniamy jako prowokację

wewnętrzna¹⁴³. Obliczone są na skłonienie nas na działanie na oślep, a jednocześnie na oczernianie ^hobrazu^h Polski za granicą.

8. Partia – Tow. Kania osobiście – ^hdziałają na wyciszenie akcji antysocjalistycznych^h *działa przeciwko siłom antysocjalistycznym*^c, natomiast nie za wyciszaniem zdrowego nurtu w Partii i Państwie.

Powyższe w oparciu o informacje Klasy jako pomoc w ew. rozmowach, w tym z dziennikarzami¹⁴⁴.

Serdeczne pozdrowienia od niego i od nas.

^fKulaga^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 12, t. 109

¹⁴³ Chodzi o rozmowy z Jackiem Kuroniem *Die Führung hat total versagt* z 4 sierpnia („Der Spiegel” 32/1980) i Leszkiem Moczulskim *Die Sowjets sollen abziehen* z 15 września („Der Spiegel” 38/1980). Ponadto Moczulski udzielił wywiadu stacji ZDF, zob. dok. nr 203.

¹⁴⁴ W kolejnym szyfrogramie, z 27 września, do ministra Czyrka („do rąk własnych”) wiceminister Kulaga przekazywał: „W uzupełnieniu poprzedniej Klasy przekazuje: 1. Strajki w kraju uległy wyciszeniu jako rezultat m.in.: – dialogu między kierownikami zakładów pracy i władz lokalnych a nowymi ZZ, – procesów odradzania się dotychczasowych ZZ, – gospodarskiego spojrzenia na sprawy ze strony samych robotników oraz autorytetu kadry inżyniersko-technicznej. We wszystkich tych ogniwach są obecni i działają członkowie partii. 2. Niestety ani produkcja, ani wydajność pracy nie są dotąd na poziomie potrzeb. Nadal istnieje zbyt wiele rozgorączkowania i dyskusji odbywających się kosztem pracy. W niektórych dziedzinach potencjał wykorzystany jest tylko w 80%, co wynika z kłopotów organizacyjnych i rozluźnionej dyscypliny. Także porozumienia społeczne między ZZ a władzami nie są w pełni realizowane. Ta ostatnia sprawa musi się jeszcze «dotrzeć». 3. Obecnie główny konflikt – na tle dostępu nowych ZZ do środków masowego przekazu. Ich żądania są tu b. wygórowane (m.in. własne radio, gazeta i dostęp do TV). Będzie to b. trudny problem, bo są to sprawy polityczne i strukturalne o znaczeniu obozowym”; AMSZ, ZD 29/82, w. 12, t. 109.

250

*25 września, szyfrogram ministra spraw zagranicznych
(z Nowego Jorku) do premiera o rozmowach
z ministrami spraw zagranicznych krajów zachodnich*

T a j n e

Szyfrogram Nr 3791/III
z Nowego Jorku, nadany 25.9.80, g. 14.00

Pińkowski

W rozmowach dwustronnych z zachodnimi stwierdzam duże zainteresowanie sprawami polskimi na tle wydarzeń¹⁴⁵. Główne opinie, wyrażone zwłaszcza przez Anglika (Carrington), Belga (Nothomb) i Szweda (Ullsten)¹⁴⁶ oraz Genschera (RFN):

1. Z wielką uwagą obserwowali przebieg wydarzeń i przyjęte rozwiązania. Stali na stanowisku niemieszania się w nasze wewnętrzne sprawy. Interesuje ich, jak będzie przebiegać dalszy proces normalizacji, a zwłaszcza rola nowych ZZ w naszym systemie.

Z rozmów przyjaciół mamy sygnały potwierdzające, iż we wszystkich ich kontaktach z zachodnimi temat Polski jest poruszany.

2. Zapowiedź, iż zwrócimy się o wyjście nam naprzeciw w terminach lub trybie spłat zadłużeń, przyjmowana dobrze, ze zrozumieniem. Carrington w imieniu rządu stwierdził, iż nasze postulaty będą „przychylnie zbadane”. Taką samą deklarację złożył Genscher. Nothomb zapytywał, czy robimy działanie w ramach wielostronnych (EWG), czy też działanie dwustronne. Wypowiedziałem się jednoznacznie za formułą dwustronną.

Widoczna jest wola polityczna rządów wyjścia naprzeciw naszym dezyderatom. Wypowiadałem się za pilną ich konkretyzacją w odniesieniu do poszczególnych państw i podjęciem rozmów.

¹⁴⁵ Szyfrogramem z 26 czerwca przebywający w Warszawie Frelek polecał stałemu przedstawicielstwu przy ONZ w Nowym Jorku: „Wytypujcie najlepszy termin z czasu pobytu Ministra, 23–30.9, i przekażcie jego zaproszenie na lunch dla przewodniczących delegacji ZSRR, NRD, Czechosłowacji, Jugosławii, Kuby, USA, Francji, RFN, W. Brytanii, Włoch, Indii, Nigerii, Meksyku, Brazylii, Japonii oraz Waldheima, przewodniczącego Zgromadzenia, i przedstawiciela Watykanu Cheli. Jeśli nie ma kolizji, najlepszy byłby 25.9 (dzień przemówienia). Niech Krystosik poinformuje przedstawicieli tych krajów, kogo Minister zaprasza na lunch. To ważne. Przypilnujcie razem sprawy ustalenia spotkań Ministra”; AMSZ, ZD 29/82, w. 12, t. 109.

¹⁴⁶ Zob. dok. nr 248, 282 i 285.

3. Rozmówcy wyrażają zadowolenie z naszej woli utrzymania aktywności Polski w polityce zagranicznej, widząc w tym pozytywny czynnik kształtowania sytuacji międzynarodowej.

/-/ Czyrek

AMSZ, ZD 29/82, w. 12, t. 107

251

*25 września, szyfrogram ambasadora w Londynie
o reakcjach środowisk polonijnych na wydarzenia w Polsce*

T a j n e

Szyfrogram Nr 3819/III
z Londynu, nadany 25.9.80, g. 16.00

Mulicki^h–Pichla^h

W kierowniczych ugrupowaniach emigracji politycznej trwają intensywne dyskusje co do dalszej taktyki koordynowania i programowania inicjatyw w kierunku utrzymania i rozwijania antypartyjnych trendów w społeczeństwie polskim.

Ocenia się, że w ramach obecnego etapu warunkiem pełnego urzeczywistnienia ustępstw rządu w sprawach politycznych jest udział całego społeczeństwa w walce o pluralizm w życiu politycznym.

W organizowanych dla Polonii spotkaniach podkreśla się szczególnie zasługi KOR, którego działalność doprowadziła do ujawnienia błędów i zaniedbań rządu w zarządzaniu gospodarką oraz pogłębiającego się braku zaufania społeczeństwa do władz. Wobec ugrupowań opozycyjnych eksponowane są następujące tezy:

- konsekwentne rozwijanie strategii ewolucyjnych zmian w Polsce i stymulowanie dążeń narodu polskiego do wolności i demokracji,
- kwestionowanie zasadności powiązań sojuszniczych z ZSRR,
- przekształcenie „wolnych związków zawodowych” w samodzielną siłę polityczną,
- wypieranie przez kościół wpływów partii w klasie robotniczej,
- domaganie się niezależnych instytucji spółdzielczych, wydawniczych i samodzielnych zrzeszeń o celach kulturalnych oraz swobodnego dostępu do TV i radia,

– włączenie do procesu demokratyzacji młodzieży, zwłaszcza akademickiej.

Z naszego rozeznania wynika, że w krajach zachodnich organizowana jest pomoc finansowa na kontynuowanie działalności ugrupowań opozycyjnych w Polsce. W Londynie część zebranych środków jest zatrzymywana na potrzeby tzw. „rządu emigracyjnego”.

/–/ Bisztyga

AMSZ, ZD 29/82, w. 10, t. 84

252

25 września, szyfrogram wiceministra Kułagi do ambasadora w Phnom Penh w sprawie odroczenia wizyty przewodniczącego KC Zjednoczonego Frontu Ocalenia Narodowego Kampuczy w Polsce

Warszawa, dn. 25 września 1980 r.

T a j n e

SZYFROGRAM Nr 68451^c

PHNOM PENH – MIKULICZ

Wasz 160¹⁴⁷.

1) Prosimy nie przejawiać inicjatywy w sprawie zaproszenia H.S. do Polski¹⁴⁸.

¹⁴⁷ Ambasador w Phnom Penh przekazywał szyfrogramem nr 160 z 15 września: „Nieoficjalnie dowiadujemy się, że ustalone zostały terminy wizyty państwowej Heng Samrina w Czechosłowacji, Bułgarii i na Węgrzech. [...] W ten sposób zostaliśmy wyłączeni z planu podróży, który od niedawna jeszcze nas obejmował. Rozumiemy, że w obecnej sytuacji jest to nam na rękę i że w żadnym razie nie należy działać w kierunku objęcia nas tą wizytą. Tym niemniej zważywszy, że będziemy jedynym europejskim KS, w którym gospodarze nie byli z wizytą państwową, należałoby mieć jakąś luźną koncepcję dotyczącą terminu. Proponuję wstępnie wiosnę 1981”; AMSZ, ZD 29/82, w. 15, t. 128.

¹⁴⁸ We wcześniejszym szyfrogramie, z 28 marca, dyrektor Fijałkowski informował ambasadora w Phnom Penh: „Jeśli zwrócić się do nas Węgrzy lub Bułgarzy, zamierzamy odpowiedzieć, że z uwagi na zajęcia naszego kierownictwa w czerwcu wygodniejszy byłby koniec roku lub przesunięcie wizyty na r. 1981. Do Waszej wiadomości:

2) Gdyby strona kambudżańska z własnej inicjatywy wystąpiła z propozycją rozszerzenia planowanej wizyty w KS Europy również na Polskę, prosimy zaproponować oddzielny przyjazd HS do Polski w innym terminie do uzgodnienia. Wyjaśnijcie, że obecnie polskie kierownictwo koncentruje swoją uwagę na sprawach wewnętrznych, na konieczności rozwiązania pilnych problemów gospodarczych, na przygotowaniach do zjazdu PZPR itd.¹⁴⁹

^fKulaga^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 15, t. 129

253

*25 września, szyfrogram dyrektora Departamentu V
do ambasady w Damaszku
w sprawie ewakuacji obywateli polskich z Iraku do Syrii*

Warszawa, dn. 25 września 1980 r.

T a j n e
^dPILNY^d

SZYFROGRAM Nr c8452^c

DAMASZEK – ŻEBROWSKI

W przypadku narastania niebezpieczeństwa rozważamy ewentualność ewakuacji przez terytorium Syrii obywateli polskich, zwłaszcza kobiet i dzieci, z trenu Iraku.

Prosimy o dokonanie rozeznania i pilną informację:

nie jesteśmy zainteresowani w przyspieszaniu sprawy”; AMSZ, ZD 29/82, w. 15, t. 129.

¹⁴⁹ Szyfrogramem z 27 października ambasador w Phnom Penh powiadamiał: „Czesi ostatecznie wyrazili zgodę na przyjęcie delegacji Heng Samrina. Oznacza to niestety, że jesteśmy jedynym krajem KS, przed którym stoi konieczność przyjęcia delegacji KRL. Piszemy «niestety», bo oznaczać to będzie wzrost kosztów (przeloty, które byłyby dzielone, gdyby w grę wchodziło kilka państw). Wiemy, że w sprawie nie jesteśmy zainteresowani, ale stanie ona wywołana przez KRL w roku przyszłym. Stąd nasza sugestia luźnego «przymierzenia» się w terminarzu”; AMSZ, ZD 29/82, w. 15, t. 128.

- czy granica lądowa Syrii z Irakiem jest otwarta¹⁵⁰,
- jakie są możliwości skierowania pociągów drogowych, w tym TIR'ów, do i z Iraku syryjskimi drogami lądowymi. Bądźcie przygotowani do czasowego rozlokowania grup do momentu odbioru ich samolotami¹⁵¹.

^fTurbański^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 5, t. 42

254

25 września, pismo wiceministra Kulagi do zastępcy przewodniczącego Komisji Planowania w sprawie opracowania szkoleniowego filmu dokumentalnego na potrzeby władz etiopskich

Warszawa, dnia 25 września 1980 r.

Towarzysz Janusz HRYNKIEWICZ
Zastępca Przewodniczącego
Komisji Planowania
przy Radzie Ministrów
w miejscu

Wiosną br. etiopskie Ministerstwo Informacji zwróciło się do nas o pomoc w wywołaniu dokumentalnych taśm filmowych. Realizacji tej prośby, popartej

¹⁵⁰ Ambasada w Damaszku odpowiadała szyfrogramem z 27 września: „Granica syryjsko-iracka otwarta. Odbywa się bez przeszkód ruch osobowy (dla nie Syryjczyków) oraz TIR-ów. Kursują autobusy”; AMSZ, ZD 29/82, w. 5, t. 41.

¹⁵¹ Szyfrogramem z 27 września chargé d'affaires ambasady w Damaszku Janusz Żebrowski informował: „Przewidujemy czasowe rozlokowanie części ewakuowanych w pomieszczeniach placówek i mieszkaniach. Jednorazowo do stu osób. Rozumiemy, że zajdzie konieczność umieszczenia ludzi również w hotelach. Wciągamy do akcji cały kolektyw placówek i specjalistów”. Uzupełniał szyfrogramem z 6 października: „1. Do 6 bm. ewakuowaliśmy przez Syrię 680 osób. Władze syryjskie zastosowały bardzo uproszczoną procedurę wizowo-celną”; AMSZ, ZD 29/82, w. 5, t. 41. Dyrektor Turbański szyfrogramem z 13 października podsumowywał: „1. Zgodnie z założeniem zakończyliśmy ewakuację ‘czarterami’ części naszych załóg w Iraku przez Damaszek. Nie planujemy ich wznowienia, jeśli nie będzie dalszego bezpośredniego zagrożenia regionów, w których znajdują się nasi obywatele. 2. Do wykorzystania dla powrotów w przypadku uzasadnionych konieczności pozostają samoloty rejsowe z Damaszku. Decyduje «sztab» w Bagdadzie. Lot będzie podstawiał większe samoloty na wniosek swojej placówki w D. pod warunkiem odpowiedniego wyprzedzenia. [...] Do Waszej wiadomości: Mam sygnaly, że władze syryjskie przy ostatnich grupach czyniły różne przeszkody w przejściu granicy”; AMSZ, ZD 29/82, w. 5, t. 42.

przez Wydział Zagraniczny KC PZPR i MSZ, podjęła się Wytwórnia Filmowa „Czołówka”.

W trakcie realizacji okazało się, że część taśmy filmowej jest starszej technologii, której nie jesteśmy w stanie wywołać. W tej sytuacji Wytwórnia „Czołówka” zwróciła się do specjalistycznego laboratorium w ZSRR, gdzie wykonanie tej części usługi ma kosztować 750 rubli.

Ponieważ Wytwórnia „Czołówka” nie dysponuje odpowiednią rezerwą środków dewizowych, uprzejmie proszę Towarzysza Ministra o spowodowanie przydziału powyższej kwoty z puli pomocowej przyznanej dla Etiopii na 1980 rok – na pokrycie tej należności.

Powyższa sprawa posiada dla Etiopczyków dużą wagę, o czym świadczą ich częste monity, a dla nas nabiera charakteru prestiżowego. Pragnęlibyśmy jak najszybciej ją sfinalizować¹⁵².

^fE. Kułaga^f

^{bi}...ⁱ poinformował mnie, że przyznano zarówno fundusz złotowy, jak i w rublach dla Czołówki. Ten ostatni zgodnie z decyzją Hrynkiewicza z września. 22 X 80^b g...^g

AMSZ, Dep. V 25/85, w. 5

¹⁵² Pismem z 12 lutego 1982 r. dyrektor Turbański zwracał się do dyrektora Gorzelańczyka z prośbą o „wyrażenie zgody na przesłanie najbliższą pocztą kurierską do Addis Abeby załączonego filmu etiopskiego opracowanego przez Wytwórnę Filmową «Czołówka». Film zrealizowany został w ramach rządowej pomocy Polski dla Etiopii (prace trwały 2 lata ze względu na skomplikowany technicznie proces obróbki filmu). Strona etiopska zabiega o jak najszybsze przekazanie im gotowego filmu”; AMSZ, Dep. V 25/85, w. 5.

255

*26 września, szyfrogram ambasadora w Ottawie
o proteście ZSRR w sprawie odsłonięcia
pomnika katyńskiego w Kanadzie*

T a j n e

Szyfrogram Nr 3870/III
z Ottawy, nadany 26.9.80, g. 11.40

Dobrosielski

Wasz 8397¹⁵³.

Wyjątki z noty radzieckiej, wysłanej do tut. MSZ 22 bm., zawierającej argumentację w sprawie pomnika katyńskiego:

„Ambasada otrzymała polecenie złożyć zdecydowany protest w związku z tym, że na pomniku odsłoniętym 14 września br. na obszarze zarządzanym przez municypalną radę Toronto nieodpowiedzialne elementy umieściły oszczerczy napis obrażający godność Związku Radzieckiego i narodu radzieckiego, wprowadzający w błąd kanadyjską opinię publiczną. Strona radziecka nie może rozpatrywać wzniesienia takiego „pomnika” (memoriału) na terytorium Kanady inaczej jak ohydłą antyradziecką prowokację, mającą na celu retrospektywne usprawiedliwienie próby goebbelsowskiej propagandy zdjęcia z Niemiec hitlerowskich odpowiedzialności za masowe mordy na czasowo okupowanych ziemiach radzieckich w czasie II wojny światowej. Wzniesienie pomnika z takim napisem w Kanadzie stanowi sromotną obrazę pamięci pomordowanych rękami faszyzmu także dlatego, że вина hitlerowców w eksterminacji tysięcy polskich wojskowych została niepodważalnie udowodniona przez autorytatywną komisję międzynarodową.

Ambasada zwraca uwagę ministerstwa, że władze Toronto nie tylko zgodziły się na zbudowanie tego pomnika na terenie miasta, ale wzięły udział w antyradzieckim szabasiе zorganizowanym przy jego odsłonięciu. Jest oczywiste, że to niesławne przedsięwzięcie było zaplanowane i zrealizowane przez tych,

¹⁵³ Szyfrogramem nr 8397 z 23 września wiceminister Dobrosielski polecał ambasadorowi w Ottawie: „Podkreśłajcie we wszystkich rozmowach nt. budowy pomnika katyńskiego, że od początku interweniowaliśmy wobec władz kanadyjskich wskazując na szkodliwy, zimnowojenny charakter tej imprezy. Będziemy podejmować temat w rozmowach roboczych z Fraserem. Poinformujcie o argumentach noty radzieckiej”; AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 117. Zob. dok. nr 211.

którzy starają się podważyć podstawy dobrosąsiedzkich stosunków pomiędzy narodami Związku Radzieckiego i Kanady.

Ambasada oczekuje, że strona kanadyjska podejmie niezwłoczne środki w celu usunięcia z pomnika tego ohydneho napisu i że zostanie ona w swoim czasie poinformowana o rezultatach niniejszej noty”.

/–/ Pawlak

AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 116

256

*26 września, szyfrogram ambasadora w Paryżu
o rozmowie pożegnalnej z prezydentem Francji*

T a j n e
Pilne

Szyfrogram Nr 3845/III
z Paryża, nadany 26.9.80, g. 13.10

Wojtaszek – Czyrek

Wizyta pożegnalna u prezydenta VGE 26 bm.

1. Stwierdził, że z ogromną życzliwością i zatroskaniem obserwowali wydarzenia w Polsce. Z dużym naciskiem podkreśla, że nie chodzi tu o rutynalną ciekawość, ale głęboką i szczerą sympatię ze strony zarówno rządu, jak i narodu francuskiego. Przypomniął, że właśnie w dniu dzisiejszym miał przebywać w Polsce i żałuje, że do tego nie doszło, chociaż rozumie przyczyny.

Podkreślił rolę, jaką przypisuje do stosunków z Polską w polityce międzynarodowej.

2. Nie ukrywa troski odnośnie zakresu problemów stojących przed naszym kierownictwem. Rząd francuski jest gotów udzielić nam pomocy. Wie o prowadzonych rozmowach ekspertów. Przedstawiłem nasze postulaty w zakresie półproduktów i surowców oraz wydłużenia mechanizmu Krzak–Haberer na lata do 1985. Obiecał rozpatrzyć z maksymalną życzliwością. Widzi celowość przyjazdu Tow. Jagielskiego (ewentualnie w końcu października)¹⁵⁴.

¹⁵⁴ Wicepremier Jagielski przebywał w Paryżu 21 listopada w związku z okresowym spotkaniem współprzewodniczących polsko-francuskiej komisji rządowej ds. współpracy gospodarczej. Spotkał się także z prezydentem Francji; zob. dok. 423.

W formie rady – VGE stwierdził, że niezależnie od pomocy uzyskanej od naszych partnerów rzeczywiste rozwiązanie problemów ekonomicznych kraju może nastąpić jedynie poprzez przeprowadzenie skutecznych i nowoczesnych reform.

Na podstawie swoich rozmów z Kadarem cytował pozytywne reformy węgierskie jako skuteczne ekonomicznie i pozbawione politycznej spektakularności.

Zastrzegł się, że w pełni rozumie różnice między rangą problemów Polski i Węgier.

3. Podkreślając nieodzowność reform wewnętrznych, VGE silnie akcentował zrozumienie dla nienaruszalności struktur socjalistycznych Polski i jej politycznych sojuszy.

W pełni rozumieją kierunki naszej polityki zagranicznej, prowadzonej w oparciu o interesy całej wspólnoty socjalistycznej i w uzgodnieniu z ZSRR.

4. Prosił o przekazanie szczerych życzeń i słów sympatii Tow. Kani i całemu naszemu Kierownictwu.

/–/ Olechowski

AMSZ, ZD 29/82, w. 14, t. 120

257

*26 września, szyfrogram ambasadora w Hawanie
o przeprowadzonych rozmowach politycznych
i możliwości dostaw cukru do Polski*

T a j n e

Szyfrogram Nr 3903/III
z Hawany, nadany 26.9.80, g. 14.00

Dobrosielski

Po powrocie na Kubę odbyłem szereg rozmów informując o sytuacji w Polsce (kierownictwo Wydziału Zagranicznego KPK z Montane, członek BP Carlos Rafael Rodriguez, wicepremier Diocles Torralba, w MSZ Malmierca, Anillo, Sidroc oraz ambasadorowie KS).

U wszystkich rozmówców – którzy nie ukrywali troski w związku z ostatnimi wydarzeniami i ich reperkusjami w świecie – spotkałem się z pełnym zrozumieniem naszych poczynąń i z nadzieją, że nadal będziemy w pełni panowali nad dalszym niełatwym wyjściem z dotychczasowych trudności i przywróceniem pełnego spokoju w kraju oraz lepszej organizacji i wydajności pracy.

W rozmowie z C.R. Rodriguez i Dioclesem przedstawiłem również naszą trudną sytuację w cukrze. Obaj obiecali zbadać możliwości ich pomocy.

Oceniam, że możemy liczyć na pełną realizację zobowiązań kontraktowych (20 tys. ton zaległych i 60 tys. ton w roku przyszłym). Optymalnie może uda się uzyskać łącznie 100 tys. ton. Tłumaczą, że obecne zbiory nie będą większe niż w roku ubiegłym (ponad 1 mln ton mniej niż tradycyjnie)¹⁵⁵.

/–/ Majchrzak

AMSZ, ZD 29/82, w. 6, t. 53

¹⁵⁵ Szyfrogramem z 30 września ambasador w Hawanie przekazywał do MHZiGM: „Z rozmowy z Carlos R. Rodriguez. 1) Biorąc pod uwagę nasze trudności z cukrem kierownictwo zdecydowało (kosztem dostaw dla KK) przyspieszyć zaległą z br. dostawę (19,5 tys. ton) cukru. [...] 2) Carlos prosił jednocześnie o przyspieszenie dostaw zakontraktowanych naszych artykułów dla Kuby (na 32 mln. rubli z br. na dzień dzisiejszy według ich obliczeń wykonaliśmy tylko 9 mln.). Niezależnie prosił o pomoc w dostarczeniu (via ZSRR) naszej siarki, gdyż mają już stan krytyczny w produkcji niklu”. Ambasada w Hawanie uzupełniała w kolejnym szyfrogramie, z 25 listopada: „Dotychczas brak decyzji wysokiego szczebla o ilości cukru przeznaczonego na wymianę wg Waszej propozycji. Nieoficjalnie nie wyklucza się możliwości ew. podwojenia planowanej na 1981 rok ilości. Szczegółne zainteresowanie samochodami 126p i 125p oraz rowerami. Proszą o rozważenie możliwości dostaw również pralek zwykłych oraz o polecenie przesłania nam najbliższą okazją katalogów i prospektów oferowanego asortymentu z pominięciem młynków do kawy i papierosów”; AMSZ, ZD 29/82, w. 6, t. 53.

258

*26 września, szyfrogram wicedyrektora Departamentu IV
do ambasadora w Kolonii:
ocena wizyty przedstawicieli
Konferencji Episkopatu RFN w Polsce*

Warszawa, dn. 26^c września 1980 r.

T a j n e

SZYFROGRAM Nr 8469^c

CHYLIŃSKI – KOLONIA

Wasz 439¹⁵⁶.

Urząd ds. Wyznań ocenia postawę episkopatu polskiego jako b. pozytywną. Dążył on do tego, aby wizycie Hoeffnera i delegacji nie nadawać rozgłosu i aby jej przebieg nie mógł być zdyskontowany przez CDU/CSU w kampanii wyborczej. Wszystkie żądania ws. opieki duszpasterskiej dla „Niemców w Polsce” zostały odrzucone. Nie odpowiadają prawdzie insynuacje w prasie RFN, jakoby episkopat polski nie nalegał na uznanie ostatecznego charakteru naszych granic. Można sądzić, iż zgodzono się, aby o dyskusji na ten temat nie informować opinii publicznej. O przebiegu rozmów ws. młodzieży poinformujemy Was oddzielnie.

^fMąkosa^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 8, t. 71

¹⁵⁶ Ambasador w Kolonii zapytywał szyfrogramem nr 439 z 22 września: „Prosimy o informacje o wynikach wizyty delegacji Episkopatu RFN w Polsce. Jak informowaliśmy clarisem, miejscowe ośrodki sugerują, jakoby nasz kler dokonał ustępstw w sprawie opieki duszpasterskiej dla «Niemców w Polsce», wymiany młodzieżowej oraz nie forsował sprawy zmiany stanowiska Episkopatu RFN w problemie granic”; AMSZ, ZD 29/82, w. 8, t. 70. Wizyta delegacji, w skład której wchodził m.in. kardynałowie Joseph Höffner i Joseph Ratzinger, odbyła się 11–15 września.

259

*26 września, notatka ambasadora w Waszyngtonie
z rozmowy ministra spraw zagranicznych z sekretarzem stanu USA*

Waszyngton, dnia 26 września 1980 r.

^hPOUFNE^h

Z A P I S

z rozmowy Ministra J. Czyrka z Sekretarzem Stanu E. Muskie
– odbytej w dniu 25 września 1980 r. w Nowym Jorku
w siedzibie delegacji amerykańskiej przy ONZ

Sekretarz Muskie powitał ministra Czyrka wyrażając zadowolenie z powodu spotkania i stwierdzając, że całe Stany Zjednoczone śledzą z sympatią i zainteresowaniem sprawę polskie i życzą, by nasze wewnętrzne problemy znalazły odpowiednie i spokojne rozwiązanie. Stany Zjednoczone uważają, że są to sprawy, które winny być uregulowane przez samych Polaków. Zainteresowanie Polską jest w USA bardzo duże.

Minister Czyrek stwierdza, że wysoko cenimy życzliwość Stanów Zjednoczonych wobec Polski. Ze swej strony kierujemy się poczuciem odpowiedzialności zarówno przed własnym społeczeństwem, jak przed społecznością międzynarodową.

Z polecenia nowego Kierownictwa pragnie przekazać pozdrowienia Sekretarzowi Stanu i życzyć pomyślności. Prosi Sekretarza Stanu, by przekazał nasze najlepsze życzenia prezydentowi Carterowi i by wyraził podziękowanie za życzenia, które prezydent skierował do Pierwszego Sekretarza S. Kani¹⁵⁷. Szczerze pragniemy, by prezydent odniósł zwycięstwo w wyborach.

Stosunki PRL–USA mają dla nas – i nie tylko dla nas – duże znaczenie, zarówno w aspekcie dwustronnym, jak międzynarodowym. Nowe Kierownictwo PRL zdecydowane jest kontynuować ze Stanami Zjednoczonymi te rozwinięte i przyjazne stosunki.

Polska przeszła w ostatnich tygodniach fazę dramatycznych wydarzeń. Ten etap mamy za sobą. Wydarzenia te przebiegały w poczuciu odpowiedzialności zarówno od strony władz, jak od strony robotników i w ogóle całego społeczeństwa oraz od strony kościoła. Znamienna w tym względzie była postawa Kardynała Wyszyńskiego. Ten stosunek powagi i odpowiedzialności spowodował,

¹⁵⁷ W oryginale błędnie „J. Kani”.

że ku zdumieniu obserwatorów nie zbита została ani jedna szyba, że obeszło się bez zająć i awantur, że zademonstrowana została wielka dojrzałość. Wykazało to, jak wielki kapitał polityczny tkwi w narodzie polskim.

Obecnie Kierownictwo zdecydowane jest działać dalej konsekwentnie po tej samej linii. Utrzymane zostaną zobowiązania dane robotnikom. Honorowane będą obietnice dane niezależnym ZZ, łącznie z ich prawem do strajku. Wynika to z oceny, że przecież lepiej jest dla dobra państwa i narodu dyskutować i rozważać, niż doprowadzać do napięć. Znajdujemy się więc obecnie na drodze wprowadzania demokratycznych zmian i intensywnego dialogu ze społeczeństwem.

Oznacza to równocześnie, że w interesie państwa nie możemy zgodzić się ze skrzydłami ekstremistycznymi – zarówno w sensie nadmiernych żądań reform, jak w sensie domagania się zatrzymania procesu liberalizacji stosunków. Tego rodzaju zapędy będziemy musieli eliminować. Dotyczy to np. tego, co głosi Leszek Moczulski.

Główne jednak problemy stoją przed nami w płaszczyźnie socjalno-ekonomicznej. Musimy zatrzymać spadek stopy życiowej. Dalszy spadek stopy życiowej oznaczałby postawienie pod znakiem zapytania dalszego rozwoju i musiałby spowodować niewywiązanie się z przyrzeczeń danych robotnikom.

Zwróciliśmy się do KS o udzielenie nam doraźnej pomocy. Taką pomoc otrzymujemy. Równocześnie dokonujemy przegrupowań w naszej ekonomice. Redukujemy zdecydowanie inwestycje, zmieniamy – jest to oczywiście proces – strukturę naszej produkcji. Zwiększamy nakłady na rolnictwo.

Jednak te wszystkie działania – już podjęte, inicjowane obecnie lub planowane – wymagają czasu. Na rezultaty trzeba poczekać. A tymczasem ciąży na nas konieczność spłacania długów zagranicznych. W latach 81–83 przypada spłata 3/4 zadłużenia, co wynosi ponad 14 mld dolarów. Gdybyśmy spłacali tak wielkie sumy naszym eksportem, nie pozostałoby nam nic na import surowców rolniczych i przemysłowych oraz części zamiennych. Zamierzamy więc zwrócić się do naszych partnerów o wyjście nam naprzeciw – w formie rozłożenia płatności na okres po 83 roku, kiedy winno być lżej. Drogą prowadzącą do tego samego celu byłyby nowe kredyty na pokrywanie zobowiązań wynikających ze starych. Mogłyby być także formy mieszane – częściowo przesuwanie płatności, częściowo zaciąganie nowych kredytów.

Stanowczo jednak nie chcemy moratorium. Dążeniem naszym jest stwarzanie możliwości ulżenia obsłudze kredytów w formie dwustronnych rozmów z poszczególnymi państwami na temat kredytów państwowych i państwowych gwarancji kredytowych. W tym sensie Stany Zjednoczone są jednym z naszych największych partnerów. Sprawy te przedstawi Administracji w sposób bardziej

konkretny Ambasador R. Spasowski. Zależy nam, by był przyjęty życzliwie i ze zrozumieniem.

Drugim ważnym dla nas tematem są polskie kontyngenty połowowe na wodach amerykańskich. Zależy nam na zwiększeniu tych kontyngentów, byśmy mogli wykorzystać w pełni potencjał naszej floty rybackiej, oraz na przedłużeniu tych kontyngentów odpowiednio w czasie.

Minister Czyrek wyraził następnie podziękowanie za umożliwienie Polsce lokowania dalszych zakupów artykułów rolnych w USA poprzez przyznanie przez rząd amerykański na rok gospodarczy 80–81 gwarancji kredytowych CCC na sumę 670 mil. dol. Wysoko cenimy zrozumienie naszych potrzeb przez Administrację, zwłaszcza że w roku bieżącym rolnictwo nasze poniosło straty. Są one dotkliwie, zwłaszcza w zbiorze ziemniaków. Wyrażamy więc nasze podziękowanie.

Generalnie biorąc stosunki dwustronne oceniamy jako bardzo dobre. Niektóre tylko sprawy nie układają się ku zadowoleniu obu stron lub nie są do końca rozwiązane. Taką sprawą jest kwestia łączenia rodzin. Chcąc wyjść naprzeciw stanowisku amerykańskiemu rozpatrzyliśmy ponownie te sprawy. Ambasada USA otrzymała nową listę spraw załatwionych, która obejmuje 245 rodzin i odnosi się do 650 osób, które mogą wyjechać do USA. Stwierdzamy, że sprawy dot. łączenia rodzin chcemy regulować. Lista, którą przekazaliśmy, oznacza pierwszy krok w tym kierunku¹⁵⁸.

W naszej polityce zagranicznej zamierzamy być aktywni – nie mniej niż dotychczas. Uważamy, że tego wymaga od nas interes narodu polskiego oraz sytuacja w Europie i na świecie.

Sekretarz Muskie – dziękuje za dokonaną prezentację i za jasne przedstawienie naszych ocen i zamierzeń. Prezentacja ta nie zaskoczyła go. Prasa amerykańska na bieżąco informuje o sprawach polskich, a on śledzi prasę codziennie z uwagą.

Gdy był w Warszawie w maju 79 roku¹⁵⁹, ówczesny Pierwszy Sekretarz, E. Gierek, dał mu wykład na temat sytuacji gospodarczej Polski. Porównuje teraz to, co słyszał wtenczas, z tym, co pisze się obecnie.

Decyzja Administracji w sprawie 670 mil. dol. gwarancji kredytowych dla Polski oznacza największy kredyt, jakiego udzielili jednorazowo jakimkolwiek

¹⁵⁸ Szyfrogramem z 25 września dyrektor Mulicki przekazywał ambasadorowi w Waszyngtonie: „24 bm wręczyliśmy konsulowi USA wykaz osób, którym udzielono zgodę na wyjazd do USA: 198 rodzin, łącznie 548 osób, z ogólnej zgłoszonej przez nich listy 836 rodzin obejmujących 2277 osób. Poinformowaliśmy o dodatkowej zgodzie dla 44 rodzin (109 osób) poza listą. *Łącznie 242 rodziny, 657 osób*“. Pozostałe – w trakcie rozpatrywania”; AMSZ, ZD 29/82, w. 19, t. 157.

¹⁵⁹ Zob. PDD 1979, dok. nr 114.

państwu. Dalsze kredyty na taką skalę wymagałyby aprobaty Kongresu, który jest – zwłaszcza w obecnej sytuacji – powściągliwy.

Polska cieszy się jednak w Stanach Zjednoczonych wielkim zainteresowaniem i dużą sympatią. Sądzi, że Administracja będzie w stanie wykorzystać ten kapitał sympatii, by zrobić coś, co byłoby pomocne dla Polski. Jednak czas obecnie temu nie sprzyja: przerwa w Kongresie od października, okres wyborów, problemy ekonomiczne.

W zakresie łączenia rodzin dziękuje za załatwienie 245 spraw. Przypomina jednak sobie, że w czasie spotkania z byłym Pierwszym Sekretarzem w maju 79 r. mówiono o liczbie 2000 osób.

Uwaga: w tym momencie obecny przy rozmowie Undersecretary D. Newsum przypomina, że będąc w Warszawie mówił o liście zawierającej 1800 osób.

Sekretarz Muskie stwierdza następnie, że jest jedna sprawa, która powoduje tarcia – jest to sprawa pani Wesołowskiej. Prosi o rozważenie. Uważa, że byłoby dobrze, gdyby mogła być załatwiona. Do sprawy tej przywiązuje wagę.

Na zakończenie Sekretarz Muskie pyta, czy Polska ma stanowisko odnośnie Międzynarodowego Funduszu Monetarnego. Chcieliby wiedzieć, jak przedstawia się nasz pogląd na możliwość przystąpienia, gdyż temat jest istotny, zwłaszcza ze względów finansowych.

Minister Czyrek ustosunkowując się najpierw do sprawy Międzynarodowego Funduszu Monetarnego stwierdza, że tematem interesujemy się od dawna. Widzimy korzyści w przystąpieniu. Zwracał nam uwagę kanclerz Schmidt, twierdząc, że przecież dla Polski wygodniejszy byłby kredyt wielostronny niż kredyt niemiecki. Temat ten mamy więc w polu widzenia. Widzimy aspekty pozytywne. Temat łączy się również ze stosunkami W–Z, a więc jest przedmiotem sojuszniczych konsultacji. Wiemy, że Węgrzy są również zainteresowani w MFM.

Sprawa p. Wesołowskiej – sprawa ta znajduje się aktualnie w Radzie Państwa. Do Przewodniczącego Rady Państwa zwrócił się w tej sprawie Kurt Waldheim, Sekretarz Generalny ONZ. Opiniujemy pozytywnie ułaskawienie. Jednak są trudności – przecież Wesołowska jest obywatelką polską. Musi być to uwzględnione. Sprawa jest na dobrej drodze. Będziemy informować o stanie sprawy poprzez ich ambasadora.

Sekretarz Muskie chciałby nawiązać do sprawy powstawania w Polsce wolnych ZZ. Nie rozumie, na czym polegają problemy rejestracji tych ZZ w sądach, o co tu chodzi¹⁶⁰.

¹⁶⁰ Mowa o sporze dotyczącym rejestracji NSZZ „Solidarność” na podstawie wniosku złożonego 24 września w Sądzie Wojewódzkim w Warszawie. Władze PRL usiłowały zmodyfikować statut m.in. poprzez dodanie klauzuli o kierowniczej roli partii

Minister Czyrek wyjaśnia, że powstawanie tych ZZ winno dokonywać się w pewnych określonych ramach. Sprawa jest rozważana od strony prawnej i konstytucyjnej. Powołano komisję, która wraz z zainteresowanymi, jak np. p. Wałęsa, opracowuje projekt ustawy państwowej. Chodzi o to, by ustawa ta odpowiadała uzgodnieniom oraz uprawnieniom robotników – łącznie ze strajkami. Jesteśmy zdecydowani doprowadzić sprawę do końca. Musimy jednak wspólnie ustalić „reguły gry”. Dotyczy to zarówno uprawnień, jak ponoszenia odpowiedzialności. Wypracowany w ten sposób projekt ustawy zostanie poddany szerokiej dyskusji w klasie robotniczej. Następnie przedłożony będzie Sejmowi do rozpatrzenia i zatwierdzenia. Winien to być consensus w trójkącie: państwo–ZZ–robotnicy.

Sekretarz Muskie zauważa, że sprawa była postawiona w sądzie i nie wie, o co to chodzi.

Minister Czyrek wyjaśnia, że chodzi w tym wypadku o zarejestrowanie nowych związków, gdyż Rada Państwa upoważniła sąd w Warszawie do rejestracji nowych ZZ. Tak zarejestrowano nowy ZZ z Wybrzeża pod nazwą „Solidarność”. Był również wniosek nowego ZZ ze Śląska, który sąd oddalił w celu uzupełnienia danych (charakter tego ZZ, uprawnienia). Jednak po uchwaleniu ustawy tego rodzaju tymczasowa procedura zostanie zniesiona i uproszczona.

Sekretarz Muskie dziękuje za wyjaśnienie.

Minister Czyrek dziękuje za umożliwienie odbycia rozmów i przekazuje zaproszenie do złożenia wizyty w Warszawie w uzgodnionym terminie.

Sekretarz Muskie stwierdza ogólnie, że z zadowoleniem patrzy na taką możliwość.

Uwagi: – spotkanie trwało godzinę.

– Ministrowi Czyrkowi towarzyszył Amb. R. Spasowski oraz V-Dyr. Sokalski.

– Sekretarzowi Muskie towarzyszyli – Undersecretary David Newsom i tłumacz. W połowie rozmowy dołączyli: Amb. Ridgway i Assistant Secretary Georg Vest.

Spisał R. Spasowski

AMSZ, Dep. III 48/84, w. 2

komunistycznej. Ostatecznie NSZZ zostały zarejestrowane na podstawie decyzji Sądu Najwyższego z 10 listopada, który uchylił poprawki wprowadzone przez sąd wojewódzki; zob. dok. nr 382.

260

*27 września, szyfrogram ambasadora w Bagdadzie
w sprawie zagrożenia bezpieczeństwa obywateli polskich w Iraku*

Tajne
Natychmiast

Szyfrogram Nr 3873/III
z Bagdadu, nadany 27.9, g. 11.30

Turbański

1. Dzisiaj odbyłem merytoryczne spotkanie z kadrą ambasady, BRH i kierownikami ekspozytur głównych CHZ.

Wnioski:

- a) poza Basrą mamy ca 5 tys. naszych ludzi na ponad 70 budowach¹⁶¹,
- b) ze znaczną częścią budów nie ma operatywnej łączności (ca 40 procent),
- c) należy się liczyć, że będą narastały żądania szybkiego wysłania do kraju,
- d) poza Basrą głównymi rejonami zagrożenia jest Północ, Nasyryja i okolice Bagdadu,

e) załogi przemieszczane z terenów bezpośredniego zagrożenia ujemnie oddziałują na załogi miejsca nowego pobytu (np. znaczna część ewakuowanych z Kirkuku do Abu Ghreb w ogóle nie chce zamieszkać na Campie – przebywa w samochodach – głosi, że prasowa informacja o bezpieczeństwie organizowanym przez ambasadę jest kłamstwem, bo w Kirkuku nie było schronów, byli zdani tylko na siebie, a więc należy wymuszać ewakuację. Dziś rano były trudności z wyjściem do pracy załogi Abu Ghreb – wybrano do mnie delegację z zadaniem ustalenia pilnego terminu ewakuacji.

Delegacji przyrzekłem, że w ciągu dwóch tygodni będą ewakuowani. Zgodnie z żądaniem tych załóg spotkania się z amb. lub jego przedstawicielami wydelegowałem tam Mędlewskiego i Danka.

¹⁶¹ Szyfrogramem z 7 października ambasador w Bagdadzie uzupełniał: „Według informacji uzyskanych od amb. KS poszczególni wysłali do kraju oraz mają w Iraku następującą ilość swoich obywateli: 1. ZSRR wysłali 4500, pozostało ^h50000^h 5000^h; 2. CRS – wysłali 300, pozostało 1000, 3. NRD – wysłali 600, pozostało 350, 4. Bułgaria – wysłali 100, pozostało 1300, 5. Węgry – wysłali 5000, pozostało 400, 6. Kuba – wysłali 20, pozostało 2000. Wśród wysłanych są matki z dziećmi. Starają się nie wysyłać specjalistów i z produkcji, ale narastają żądania wyjazdu”; AMSZ, ZD 29/82, w. 2, t. 9.

Informacje warszawskiego radia o witaniu na lotnisku w Warszawie załóg przybyłych z Kuwejtu nagrano na taśmę i przedstawia się to jako argument do żądań pilnej ewakuacji.

f) dyr. CH w W-wie należy wydać polecenie, aby zobowiązali placówki CHZ do precyzyjnego wykonywania poleceń tut. „sztabu bezpieczeństwa”. Dyspozycja Elektrimu o przygotowaniu się tut. placówki do ewakuacji nie pomaga.

2. a) Proszę o pilne przystąpienie do przygotowań ewakuacji przez Damaszek. Sam fakt ustalenia terminów być może będzie elementem uspokajającym.

b) Plan ewakuacyjny mamy w zasadzie gotowy, ale musimy być przygotowani, że jeżeli walki zbrojne, bombardowania będą trwać, to wzrastać będzie zaniepokojenie i elementy anarchii,

c) Byłoby dobrze mieć możliwość operatywnego odesłania ludzi szczególnie „nerwowych”, aby oczyszczać atmosferę.

d) Proszę zatem o informację i dyspozycję – kiedy i w jakim rozmiarze możemy wysyłać ludzi do Damaszku (odległość od Bagdadu ponad 800 – pustynia).

e) Matek z dziećmi będzie ponad 100 – kończymy wykaz. Polecilem zbadać, czy wszystkie będą chciały się ewakuować – część żąda pilnego wyjazdu, ale wraz z mężem. Tę sprawę winniśmy pilnie sfinalizować.

Dziś Prot. MSZ poinformował nas, że matki z dziećmi cudzoziemców mogą przekraczać granice bez wizy wyjazdowej.

3. Sugeruję, aby MHZiGM zażądało od szefa BRH oceny postaw ludzi, może pomóc.

/-/ Żebrowski

AMSZ, ZD 29/82, w. 2, t. 9

261

*29 września, szyfrogram dyrektora Departamentu V
do ambasady w Damaszku w sprawie wykorzystania
Polskiego Kontyngentu Wojskowego w Syrii*

Warszawa, dn. 29 września 1980 r.

T a j n e

^dNatychmiast^d

SZYFROGRAM Nr 8534^c

Damaszek – Żebrowski

Wasza 150 pkt 2¹⁶².

Sprawa wykorzystania naszej jednostki z Golan delikatna. Nie wolno nam jej uruchamiać bez zgody ONZ, a przynajmniej Dowódcy UNDOF.

Na razie nie widzimy takiej możliwości – bez naszego polecenia nie podejmujcie tematu.

^fTurbański^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 5, t. 42

¹⁶² W szyfrogramie nr 150 z 28 września ambasada w Damaszku informowała: „1. Syryjczycy (MSZ) zapewnili nas, że udzielą ułatwień wizowych. Odpowiednie instrukcje przekazali na posterunki, w tym Abul Shammat (70 km. od Damaszku na drodze z Bagdadu) 2. Ewentualny transport z tego punktu w razie potrzeby chcemy załatwić we współdziałaniu z budową w Tartus i jednostką na Golanie”; AMSZ, ZD 29/82, w. 5, t. 41.

262

*30 września, szyfrogram wiceministra handlu zagranicznego
i gospodarki morskiej do radcy handlowego w Nikozji:
zarzuty w sprawie przemytu broni i alkoholu*

Warszawa, dn. 30.9.1980 r.

T a j n e

SZYFROGRAM Nr 8575^c

Radca Handlowy
Ob. STĘPIEN
BRH – Cypr 8NIKOZJA^c

^hPrzekazujemy^h ^cPosiadamy^c informację¹⁶³, że:

1) Przewoziliście nielegalnie broń z zajętej przez Turków części wyspy do Republiki

2) Bez załatwienia formalności celnych wykorzystujecie samochód ze znakami CD do dostarczania do samolotu bez odprawy celnej dużych ilości alkoholi.

Proszę o odwrotne złożenie szczegółowych wyjaśnień¹⁶⁴.

PODSEKRETARZ STANU
^fA. Karas^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 11, t. 102

¹⁶³ Informację tę przekazał chargé d'affaires ambasady w Nikozji Władysław Wieczorek, który w szyfrogramie z 25 września skierowanym do ministra Karskiego wnioskował o „odwołanie do kraju radcy handlowego Wacława Stępnia”, powołując się na poufną uwagę ministra spraw wewnętrznych Cypru Christodoulosa Veniamina; AMSZ, ZD 29/82, w. 11, t. 101.

¹⁶⁴ Radca Stępień odpowiadał szyfrogramem z 2 października: „Ad. 1. Żadnej broni, ani krótkiej, ani długiej, nigdy i w żadnym kierunku nie przemycałem. Ad. 2. W czasie 3-letniego pobytu samolotami czarterowymi wysyłałem cypryjskie wina trzykrotnie: a) na zlecenie ambasady w listopadzie 79 r. – 6 paczek (alkohole i inne pamiątki) dla Janiurka jako upominek od dyrektora tutejszego PIO, po jego pobycie w Polsce, b) w październiku 79 r. – 3 kartony (a 12 butelek), jakie otrzymała w upominku delegacja KC z Kurowskim od KC AKEL, c) w lipcu br. – 3 kartony dla tow. jak powyżej, zakupione za ich pieniądze. Wyjaśniam, że o żadnym przemyśle

263

*30 września, szyfrogram ambasady w Pekinie
o chińskich rekacjach medialnych na wydarzenia w Polsce*

Tajne

Szyfrogram Nr 4004/III
z Pekinu, nadany 30.9.80, g. 14.30

Fijałkowski

1. Wśród CD opinie, iż wydarzenia w Polsce obserwowane były w Chinach z dużą uwagą, czego wyrazem publikacje we wszystkich środkach przekazu, i że zainteresowanie to wynikało nie tyle z przesłanek propagandowych (kilkakrotne ataki antyradzieckie), ale z faktu, że zbiegły się one z kierunkami aktualnej dyskusji i poszukiwań nowych rozwiązań politycznych i społeczno-gospodarczych w Chinach. Oceniamy, że informacje o Polsce były wykorzystywane przede wszystkim dla przebudowania założeń nowej polityki ekonomicznej, a zwłaszcza uzasadnienia potrzeby reformy ekonomicznej, zmian kadrowych przedstawionych na III sesji OZPL. Pojawiły się nie nazywane imiennie tendencje poszukiwania analogii pomiędzy konkretnymi zjawiskami w Polsce i Chinach, przy czym ich źródeł doszukiwano się w błędach i odchodzeniu od generalnie słusznych założeń programowych, cytowano wypowiedzi naszych przywódców o socjalistyczny charakter dokonujących się zmian¹⁶⁵.

i nadużywaniu immunitetu nie może być mowy, ponieważ: a) na Cyprze nie ma żadnych ograniczeń co do wywozu alkoholi miejscowej produkcji. Na sali tranzytowej lotniska po odprawie celnej każdy podróżny za miejscową walutę może kupić dowolną ilość miejscowych wyrobów winiarskich na stoisku poza duty free i zabrać ze sobą, na ile tylko linie lotnicze się zgodzą, b) przy rozładunku samolotu, aż do chwili startu, obecny jest zawsze celnik. Absurdalność przekazanych mi informacji jest tak znaczna, iż muszę je uznać za prowokację. Spróbuję sprawę zbadać, a zwłaszcza jej źródło, i przesłać informację najbliższemu kurierem"; AMSZ, ZD 29/82, w. 11, t. 101.

¹⁶⁵ Wcześniejszym szyfrogramem, z 21 sierpnia, ambasada w Pekinie informowała: „1. Od połowy sierpnia br. ilość materiałów o Polsce w chińskich środkach masowego przekazu jest wydatnie zwiększona. Relacje filmowe zachodnich TV są nadawane niemal w każdym dzienniku TV, w prasie codziennej informacje o Polsce są zamieszczane na czołowych miejscach. Są to korespondencje Sinhua z Warszawy i informacje agencji z Pekinu, publikowane w obcojęzycznych biuletynach agencji i przedrukowywane przez prasę chińską oraz wykorzystywane w radio i TV, informacje i komentarze gazety «ŻŻ», przedruki korespondencji agencji światowych w wewnętrznym biuletynie Sinhua. [...] Dotychczasowe relacje, zachowujące pozory obiektywizmu, są dostrajone do ogólnego tonu informacji przekazywanych przez

2. Przy obecnym spadku zainteresowania wydarzeniami bieżącymi pojawiają się wypowiedzi refleksyjne mogące być pokłosiem wniosków z wydarzeń w Polsce, np. w artykule redakcyjnym „Kong Żen Żipao” wyakcentowano potrzebę respektowania niezależności i praw chińskich związków zawodowych. Potwierdzając „kierowniczą rolę partii” stwierdza się równocześnie, że „związki zawodowe nie są komórką wykonawczą partii i tym bardziej nie są wykonawczym organem administracji przedsiębiorstwa”.

3. Oprócz kilkakrotnych wypadów antyradzieckich referowano także wypowiedzi naszego kierownictwa o znaczeniu sojuszu polsko-radzieckiego, konieczności umacniania współpracy w ramach wspólnoty socjalistycznej, a także informacje o pomocy udzielonej przez KS dla przełamania kryzysu. (Aczkolwiek o pomocy Zachodu poświecono więcej miejsca).

4. Spośród nielicznych rozmów z Chińczykami nt. wydarzeń w Polsce na odnotowanie zasługuje wypowiedź pracownika MSZ, który przyrównywał działalność Wałęsy do wydarzeń w Chinach w okresie rewolucji kulturalnej (chaos i podważenia istniejących struktur władzy politycznej), a także zapytywał, czy jest prawdą, iż kapitalistyczne ZZ udzielają pomocy finansowej dla ośrodka w Gdańsku.

/-/ Cielecki

AMSZ, ZD 29/82, w. 15, t. 124

agencje zachodnie. Unikają one jednak takich tematów jak implikacje międzynarodowe, rola dysydentów i kościoła, traktując wydarzenia w Polsce jako konsekwencje błędów w zarządzaniu gospodarką, nadmiernych kredytów lub ich niewłaściwego wykorzystania, rozpiętości płac, nieprawidłowości w funkcjonowaniu związków zawodowych, nadmiernej centralizacji decyzji itp. Relacje zawierają także fragmenty oficjalnych wypowiedzi przeciwstawiających się podważaniu zasad ustrojowych. [...] Publikacje «ŻŻ» łączą ponadto obecne wydarzenia z 1970 i 1976 r. Pojawiają się także odcienie antyradzieckie (np. «ŻŻ» z 21.bm.)”; AMSZ, ZD 29/82, w. 15, t. 124.

264

*30 września, szyfrogram ambasadora w Madrycie
do zastępcy kierownika WZ KC PZPR o relacjach
z Komunistyczną Partią Hiszpanii*

Tajne

Pilne

Szyfrogram nr 4001/III
z Madrytu, nadany 30.9, 15.00

Ostrowski K.

1) Święto „Mundo Obrero” połączone z obchodami 60-lecia KPH cechowały masowy udział i dobra organizacja. Obecne delegacje wszystkich KS (z wyjątkiem Czechosłowacji i Albanii) oraz Francja, Włochy, Portugalia, Grecja i Nikaragua. Po raz pierwszy udział Chin (wg Carrillo „nie wymierzony przeciwko współpracy z żadną inną partią, lecz odzwierciedlający dążenia KPH do jedności ruchu robotniczego”). Na czele radzieckiej delegacji I zastępca Wyd. Propagandy KC Smirnow. W przemówieniu Carrillo potępienie wyścigu zbrojeń oraz sprzeciw w sprawie przystąpienia H. do NATO. Krytyka polityki gospodarczej rządu i apel o jedność działania z socjalistami.

2) Ograniczony udział Polski¹⁶⁶, zwłaszcza brak pawilonu, szeroko komentowany w aktywie KPH i wśród delegacji zagranicznych. Jedna z dyskusji organizowanych w ramach święta dotyczyła polskich wydarzeń. Na uwagę zasługuje polemika z sali z niektórymi poglądami prezydium. Ponadto krótkie nawiązanie do wydarzeń polskich w przemówieniu C. na wiecu („Śledziliśmy z uwagą życząc, aby postulaty robotnicze zostały uwzględnione”).

3) Z rozmowy z sekretarzem KC Sandoalem: W Komitecie Wykonawczym zarysowały się dwie tendencje w podejściu do wydarzeń w Polsce. Jedna akcentowała solidarność z PZPR i uznanie dla metod rozwiązywania kryzysu, druga natomiast kładła nacisk na krytykę błędów „jednopartyjnego systemu”.

¹⁶⁶ Wicedyrektor DPWKiN Włodzimierz Gierłowski zawiadamiał ambasadora w Madrycie szyfrogramem z 28 marca: „Otrzymacie z «Trybuny Ludu» dla «Mundo Obrero» na jej święto: wyroby cepeliowskie, płyty, biżuterię, książki o ogólnej wartości 100 tys. zł., 2 kartony wódki (48 butelek 1/2 l.). O dacie wysyłki zawiadomimy”. W szyfrogramie z 25 września zastępca kierownika WZ KC PZPR Krzysztof Ostrowski przekazywał: „1. Zgoda na udział Dziedzica jako przedstawiciela TL w święcie MO. W ew. rozmowach, dyskusjach prosba o: odcinanie się od wykorzystywania naszych problemów do weryfikacji tez eurokomunistycznych, akcentowanie uniwersalnych prawidłowości^h i specyfik^h oraz więzów Polski ze wspólnotą socjalistyczną. 2. Zgoda na wasz udział we wszystkich imprezach wraz z innymi ambasadorami KS”; AMSZ, ZD 29/82, w. 10, t. 90.

Zgadzano się z oceną głównego nurtu wydarzeń jako protestu robotniczego i koniecznością przeciwdziałania elementom antysocjalistycznym, chociaż różniono się w ocenie ich wpływów. Rezolucja KW ma być wyrazem kompromisu tych różnych tendencji. Sam rozmówca (znany Wam z pobytu w Polsce) wyrażał uznanie dla PZPR. Nie ukrywał jednak niepokoju co do dalszego rozwoju sytuacji.

4) Z rozmowy z Camacho:

Nawiązując do ataków prawicy na komisje robotnicze i niego osobiście stwierdził, że nie powoduje to ich odejścia od klasowej oceny wydarzeń w Polsce. Popierają odnowę ruchu związkowego w Polsce, ale nie próby przeciwstawiania go socjalizmowi. Nie odczuwają sympatii dla Wałęsy i nie reagują na otrzymane propozycje nawiązania bliższej współpracy. Przeciwni są także organizowaniu wątpliwych akcji solidarnościowych. Różnią się tym od socjalistycznej UGT i „niezależnej” USO, które chciały m.in. wysłać delegację do Polski.

Wg Aliagi (sekretarz KR) UGT i USO zaprosiły też W. do Hiszpanii pragnąc wykorzystać jego obecność w kampanii wyborczej, jego ew. przyjazd byłby politycznie niekorzystny dla Komisji, ale musieliby go przyjąć dla osłabienia prób propagandowego wygrania tej wizyty przez UGT: USO przeciwko KR.

/–/ Noworyta

AMSZ, ZD 29/82, w. 10, t. 89

265

*30 września, szyfrogram ambasadora w Pradze
o czechosłowackich opiniach na temat
działania polskich środków masowego przekazu*

T a j n e
Specjalnego znaczenia

Szyfrogram Nr 4010/III
z Pragi, nadany 30.9.80, g. 16.45

Napieraj

Towarzysze czechosłowaccy podkreślają, że w obecnej sytuacji w Polsce niezwykle ważną rzeczą jest to, iż środki masowego przekazu pozostają pod kontrolą partii. Przypominają swoje doświadczenia z kryzysu politycznego

z lat 1968/1969¹⁶⁷, gdy czechosłowackie środki przekazu opanowane zostały przez siły antysocjalistyczne, które wykorzystały prasę, radio i telewizję do wywierania nacisku na kierownictwo partyjne i państwowe, i wymuszanie coraz to większych ustępstw do prowadzenia totalnej propagandy antykomunistycznej, rozbicia partii i pozyskania niemal całego społeczeństwa dla działań wymierzonych przeciwko ustrojowi socjalistycznemu w CSRS i jej sojuszom międzynarodowym.

Tut. kierownictwo i aktywna wiedza o działaniu polskich środków masowego przekazu na rzecz normalizacji i demaskowania ludzi wrogich socjalizmowi. CSTV i prasa zrelacjonowały szczegółowo ukazane i odpowiednio skomentowane przez TVP jako antysocjalistyczne i antypolskie wywiady udzielone przez Moczulskiego i Kuronia dla zachodnich ośrodków. Znane są tutaj również publikowane w naszej prasie artykuły dotyczące działalności sił antysocjalistycznych. Aktywny przyjmuje bardzo dobrze informacje o wystąpieniach polskich środków przekazu przeciwko ludziom wrogim ideowo i politycznie. Szeroko i z zadowoleniem komentowano fakt aresztowania Moczulskiego¹⁶⁸.

W przemówieniu J. Lenarta z 27.9 zwraca uwagę, że obok zwykłych tutaj sformułowań o działalności sił antysocjalistycznych w Polsce, które należy ujawniać i zdecydowanie zwalczać, zawarte jest również stwierdzenie, iż PZPR

¹⁶⁷ Szyfrogramem z 27 sierpnia ambasador w Pradze informował: „1. Z okazji XII rocznicy wkroczenia wojsk UW do CSRS w zakładach produkcyjnych wprowadzono dyżury aktywu, które utrzymywane są nadal. 2. Rozmówcy CSRS coraz częściej zapytują o charakter żądań strajkujących i sposób rozwiązania konfliktu. Oczekują komentarzy i prasowych informacji w naszej prasie”. Ambasada w Pradze donosiła 28 sierpnia: „Kompetentni towarzysze potwierdzają, że środki masowego przekazu CSRS mają polecenie, aby informować o sytuacji w Polsce na podstawie publikowanych u nas materiałów. Uważa się, że gorliwość w publikowaniu informacji o wydarzeniach w Polsce byłaby szkodliwa dla Czechosłowacji”; AMSZ, ZD 29/82, w. 16, t. 130.

¹⁶⁸ Opozycjonista Leszek Moczulski został ponownie aresztowany 23 września (wcześniej aresztowano go 20 sierpnia i zwolniono 1 września, po podpisaniu porozumień sierpniowych). Okólnikiem z 26 września dyrektor Staniszewski informował: „W dniu 23.IX.br. na polecenie prokuratora wojewódzkiego w Warszawie został aresztowany Robert Leszek Moczulski – członek «Konfederacji Polski Niepodległej». M. zarzuca się m.in., że udzielając wywiadu dla ^bzachodnioniemieckiego pisma^h «Der Spiegel», który ukazał się w Nr 38 z dnia 15.IX.1980 r., kwestionował słuszność sojuszu polsko-radzieckiego oraz używał obelżywych określeń pod adresem kierownictwa partyjno-rządowego PRL. W stosunku do M. został zastosowany artykuł 270 § 1 («kto publicznie łży, wyszydza lub poniża Naród Polski, Polską Rzeczypospolitą Ludową, jej ustrój lub naczelne organy, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8») i artykuł 273 § 11 KK («Kto dopuszcza się czynu określonego w art. 270–272 używając druku lub innego środka masowej informacji, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10»); AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 111. Zob. przyp. 143 do dok. nr 249; zob. też dok. nr 203 i 520.

i rząd dokładają wszelkich starań, aby doprowadzić do rozwiązania istniejących problemów i zapewnienia stabilizacji społecznej i gospodarczej.

/-/ Mitręga

AMSZ, ZD 29/82, w. 16, t. 130

266

*30 września, szyfrogram wiceministra Kułagi
do ministra spraw zagranicznych (do Nowego Jorku):
informacja kierownika Wydziału Prasy, Radia i Telewizji KC PZPR
w sprawie działalności NSZZ „Solidarność”*

Warszawa, dn. 30 września 1980 r.

T a j n e

^dDo rąk własnych^d

^cNATYCHMIAST^c

SZYFROGRAM Nr 68591^c

Nowy Jork – Czyrek

^hInformacja^h Od J. Klasy:

1. Sytuacja na linii współpracy z nowymi ZZ zaostrzyła się. 29 bm. NSZZ „Solidarność” pod przewodnictwem Wałęsy zwołał krajową konferencję MKZ-tów, na której w sposób tendencyjny zarzucono władzy, że:

a) nie respektuje porozumień społecznych podpisanych z komitetami strajkowymi w aspekcie socjalnym (m.in. podwyżki płac). Należy wyjaśnić, że w tym aspekcie rząd zrobił bardzo dużo, lecz przywódcy nowych ZZ nie chcą tego uznać. Zarzucają oni władzy, że podwyżki nie były z nimi konsultowane. Konsultowanie było trudne, bo nowych ZZ jest b. dużo (wg naszej orientacji ponad 100);

b) są szykanowane komitety nowych ZZ przez władze terenowe;

c) nie udostępnia się im środków masowego przekazu. Rzeczywiście zrobiliśmy w tym względzie tylko b. mało wyjątków, gdyż sprawa jest b. niebezpieczna. Przedstawiciele nowych ZZ atakują bowiem w wypowiedziach frontalnie nasze władze.

2) Najbardziej niebezpiecznym zjawiskiem jest opanowywanie NSZZ „Solidarność” przez KOR. Niektóre Komitety nowych ZZ (Huta Lenina, Huta Katowice, kopalnie) próbują odcinać się od KOR’u, lecz są terroryzowane przez Wybrzeże. Próbowano nawet narzucić czołowego działacza KOR’u Borusewicza do Ogólnopolskiej Komisji Koordynacyjnej. Na skutek protestu Wałęsa wprowadził go tylko do Prezydium gdańskiego MKZ.

3. Wyraźnie obserwuje się pchanie do konfrontacji przez przywódców MKZ-tów. Wyrazem tego jest zapowiedź na 3.X.br. 1-godzinnego ogólnopolskiego strajku ostrzegawczego.

4. Kontynuacja VI Plenum KC PZPR: sobota–niedziela.

Pozdrowienia.

^fKulaga^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 12, t. 109

267

*30 września, szyfrogram dyrektora Departamentu V
do ambasadora w Bagdadzie
w sprawie koordynacji akcji ewakuacyjnej*

Warszawa, dn. 30 września 1980 r.

T a j n e
^dNATYCHMIAST^d

SZYFROGRAM Nr ‘8593^c

BAGDAD – ŻEBROWSKI

1. Mamy duży nacisk przedsięwzięcia na całkowitą ewakuację ludzi z Iraku. Na dzisiejszym posiedzeniu sztabu ustaliliśmy jednak, że do sprawy dalszej ewakuacji podchodzić należy z bardzo dużą rozważą. Przyjmując, że ewakuowane winny być przede wszystkim osoby (w pierwszej kolejności z rejonów uznanych przez Was za szczególnie zagrożone), które będą się tego domagały, nie może być mowy o nakłanianiu ludzi do ewakuacji tam, gdzie nie wymaga tego sytuacja.

Podjmując decyzje o ewakuacji kierować się należy w pierwszym rzędzie bezpieczeństwem ludzi, ale także konsekwencjami finansowymi i handlowymi,

jakie mogą wynikać z ewakuacji nieuzasadnionej, zwłaszcza w przypadkach niezgodzonych i nieakceptowanych przez władze i kontrahentów irackich.

Z informacji uzyskanych dziś od Central wynika, że na wielu budowach (np. Diwaniyah, Ramadi, Nai, Kerbala) kontynuowana jest normalna praca, a załogi wykazują dyscyplinę i zrównoważenie.

W świetle powyższego realizujcie plan ewakuacji podany w Waszych 162, pkt A 1 do 3 oraz 164¹⁶⁹. Kierując się bieżącym rozpoznaniem i oceną sytuacji, której powinniście dokonywać codziennie.

2. Informujcie w miarę możliwości o składzie grup (ilość osób i z jakich budów) udających się do Syrii. Ułatwi to nam informację dla Damaszk i dla rodzin ewakuowanych. Ponadto podajcie klarisem planowane terminy ich przybycia do Damaszk, bez czego nie możemy planować *‘kolejnych’* charterów (chodzi m.in. o uzyskanie potrzebnych zgód na przelot i lądowanie).

3. Informujcie, jakie ostatecznie proponujecie rozwiązanie transportu kolejnych grup do Damaszk, własnymi środkami transportu czy też odbieranie ich przez Damaszk na granicy?

4. Zakończyliśmy ewakuację z Kuwejtu. Dotychczas wywieziono 1637 osób. Pozostałe 18 wraca do kraju najbliższym samolotem rejsowym¹⁷⁰.

^fTurbański^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 2, t. 10

¹⁶⁹ Szyfrogramem nr 162 z 28 września ambasador w Bagdadzie przekazywał: „Podstawowe założenia ewakuacji do kraju. A. Etapy: 1-szy Basra, najbardziej zagrożony, 2-gi matki z dziećmi, część innych kobiet, osoby psychicznie załamane, delegaci, osoby, które ukończyły zadania itp., 3-ci osoby z terenów najbardziej zagrożonych, których nie można umieścić na miejscach zastępczych. Pkt. 1, 2, 3 razem około 1000 osób”. Następnego dnia w szyfrogramie nr 164 uzupełniał: „1. a) Proponujemy terminy odlotów z Damaszk 1.10. osób 170. 2.10. osób 170. 4.10. osób 340. 8.10. osób 170. 9.10. osób 170. (Realizacja zależna od uzyskania wiz.). b) Pierwszym samolotem lecą matki z dziećmi, kobiety i różni delegaci. [...] d) Przypominam, że stosujemy następujące zasady wysyłki: kobiety z dziećmi, delegaci, nieodporni psychicznie, rozrabiacze i osoby ich popierające. Dlatego poza transportem z matkami i dziećmi nie należy dopuszczać do przybywających prasy, wywiadów itp.”; AMSZ, ZD 29/82, w. 2, t. 9.

¹⁷⁰ We wcześniejszym szyfrogramie, z 26 września, dyrektor Turbański informował ambasadora w Bagdadzie: „2. Plan ewakuacji matek z dziećmi generalnie akceptujemy. Dla zorganizowania ich odbioru z Syrii niezbędne jednak: liczba i daty. [...] 4. Wobec zgłaszanych do swoich Central w Warszawie propozycji niektórych delegatur i przedsiębiorstw organizowania ewakuacji na własną rękę ustalono, że jedynym ciałem kompetentnym w tej sprawie jest «sztab» w MSZ, w skład którego wchodzi przedstawiciele wszystkich zainteresowanych instytucji, a na miejscu wyłącznie ambasador, do którego należy podejmowanie wszystkich operatywnych decyzji.

268

30 września, notatka Departamentu III i Zespołu Pełnomocnika Rządu ds. Uchodźców Chilijskich o sprawach finansowych

Warszawa, dnia 30 września 1980 r.

POUFNE!PILNA NOTATKA

dotycząca działalności Pełnomocnika Rządu d/s Uchodźców chilijskich

I. W wyniku faszystowskiego zamachu stanu w Chile¹⁷¹ Polska przyjęła w dniu 11 stycznia 1974 roku pierwszą grupę uchodźców chilijskich. Obecnie w Polsce przebywa 70 uchodźców, w tym 48 osób dorosłych i 22 dzieci. Za wyjątkiem 8 studentów wszyscy pozostali uchodźcy posiadają ważne paszporty chilijskie, które wyrobili sobie w Konsulacie Chile w Berlinie Zachodnim w ciężar funduszy Pełnomocnika Rządu. Wśród uchodźców znajduje się 8 członków KP Chile, 11 PS Chile, 2 MAPU i 17 członków młodzieży Komunistycznej Chile.

Wielu uchodźców zdobyło w Polsce kwalifikacje zawodowe (ślusarz, drukarz, fotograf, mechanik samochodowy i inne), jak również ukończyło studia magisterskie i doktoranckie. 17 młodych Chilijczyków studiuje na wyższych uczelniach, na wydziałach ekonomii, socjologii, pedagogiki, nauk społeczno-politycznych, grafiki. Młodzieży zapewniono naukę w szkołach podstawowych i liceach, dzieciom miejsca w żłobkach i przedszkolach.

II. Wszystkim rodzinom chilijskim przydzielono w pełni wyposażone mieszkania, zapewniono pracę, zorganizowano kursy języka polskiego, zakupiono odzież, obuwie itp., umożliwiono korzystanie z różnego rodzaju imprez kulturalno-oświatowych, bibliotek itp. W porównaniu z innymi krajami Polska zapewniła uchodźcom chilijskim dobre warunki socjalno-bytowe. Wg ustaleń Sekretarza Generalnego Polskiego Komitetu Solidarności z Narodami

[...] 6. Różne. a) do chwili obecnej z Kuwejt do Warszawy przetransportowaliśmy 626 osób. Na lotnisku w Kuwejcie odczekuje około 800 dalszych; b) czy macie kontakt i jaka jest sytuacja załóg polskich na statkach irackich. Wg naszej informacji około 15 osób na tankowcu w porcie Basra; c) czy macie informacje o kierowcach PKS-TIR. Czy w aktualnych warunkach prowadzi się załadunek i rozładunek"; AMSZ, ZD 29/82, w. 2, t. 10.

¹⁷¹ Mowa o wojskowym zamachu stanu gen. Augusta Pinocheta z września 1973 r., skierowanym przeciwko popieranemu przez lewicę prezydentowi Salvadore Allende (zginął, broniąc się w pałacu prezydenckim). Zob. PDD 1973, *passim*.

Azji i Afryki, tow. J. Markiewicza, uchodźcy chilijscy żyjący w NRD, WRL i Czechosłowacji utrzymują się wyłącznie z dochodów uzyskiwanych z pracy zarobkowej, bez udzielania im ze strony tych państw jakichkolwiek zasiłków na wyżywienie.

Na wydatki związane z transportem z Chile i utrzymaniem uchodźców podczas ich pobytu za granicą, wyposażeniem mieszkań i przystosowaniem ich do życia w Polsce decyzją Prezydium Rządu PRL przyznano dotację w wysokości 15.380 tys. złotych, z czego dotychczas wydano na:

– wynagrodzenia (nauczycieli, tłumaczy itp.)	zł. 956.458,–
– nagrody i inne wynagrodzenia	zł. 350.505,–
– koszty podróży	zł. 2.693.287,06
– stypendia, zakup odzieży, dodatki na wyżywienie	zł. 7.114.332,30
– koszty zasiedlenia, zakup mieszkań oraz ich wyposażenie	zł. 2.330.114,40
– wydatki administracyjne	zł. 305.872,04
– kolonie, zjazdy, imprezy choinkowe, czynsze, opłata hoteli	zł. 890.182,80
– kaucje i wkłady mieszkaniowe	zł. 55.800,–
Ogółem	zł. 14.696.551,60

Saldo na dzień 31.08.1980 r. zł. 683,448,40

Uwzględniając wydatki do końca b.r. (koszty podróży, comiesięczną pomoc do końca b.r., stypendia, wynagrodzenia, wydatki administracyjne itp.) saldo na dzień 31 grudnia 1980 r. wyniesie około 100 tys. złotych.

WNIOSKI

W związku z wyczerpującym się funduszem na opiekę nad uchodźcami chilijskimi należałoby rozważyć i podjąć decyzje w sprawie:

1. Zawieszenia pomocy uchodźcom chilijskim w dotychczasowej formie, wychodząc z założenia, iż 7-letni okres pobytu w Polsce, w czasie którego otoczono uchodźców wszechstronną opieką i pomocą finansowo-materialną, stworzył warunki do ich stabilizacji bytowej i usamodzielnienia się. Nie ulega wątpliwości, że wstrzymanie im pomocy w dotychczasowej formie może wywołać z ich strony niezadowolenie, niemniej jednak decyzję taką w pewnym okresie czasu trzeba będzie podjąć. Rozpatrywać ją należy w kontekście ewentualnych reperkusji politycznych.

W przypadku takiej decyzji wnioskujemy:

a) dalszą opiekę nad uchodźcami chilijskimi przekazać Polskiemu Komitetowi Solidarności z Narodami Azji i Afryki na zasadach przyjętych w odniesieniu do innych emigrantów politycznych,

b) poprzeć sprawę zwiększenia temu Komitetowi dotacji na dalszą opiekę finansowo-materiałną (np. wydarzenia losowe, zjazdy itp.) nad uchodźcami chilijskimi w roku 1981, jak również w zakresie wydatków dewizowych przeznaczonych na akcję przedłużenia ważności paszportów chilijskich przez uchodźców w Konsulacie Chile w Berlinie Zachodnim,

c) wystąpić do Ministra Finansów z wnioskiem o przejęcie pozostałego na koniec b.r. salda przez Polski Komitet Solidarności z Narodami Azji i Afryki oraz przedstawić wykorzystanie funduszu w roku 1980,

d) przygotować dla Prezesa Rady Ministrów końcowe sprawozdanie Pełnomocnika Rządu d/s Uchodźców Chilijskich w PRL z działalności wynikającej z Zarządzenia Premiera Nr 5 Pfn. z dnia 11 stycznia 1974 roku.

2. W przypadku kontynuacji opieki w dotychczasowej formie należałoby wystąpić z należycie uzasadnionym wnioskiem do Prezesa Rady Ministrów o przyznanie dalszej dotacji, która szacunkowo wynosi rocznie około 1.500.000 zł.

Bez względu na podjętą decyzję zarezerwować należy w budżecie państwa kwotę około 4.500.000 zł., w tym około 70.000 dol. am. na pokrycie kosztów związanych z wyjazdem uchodźców do Chile.

^fM. Włodarek^f

^fJ. Sadowski^f

AAN, KC PZPR, LXXVI/707

269

1 października, szyfrogram ambasadora w Teheranie o wpływie działań wojennych na kształt polsko-irańskiej wymiany handlowej

Tajne

Szyfrogram Nr 14/IV
z Teheranu, nadany 1.10.80, g. 10.00

Kułaga – Karaś

Wojna iracko-irańska już ma daleko idące implikacje dla możliwości eksportowych (ropa) i płatniczych Iranu¹. Już można przewidywać dłuższą przerwę w eksporcie ropy, spadek zasobów finansowych Iranu oraz zmianę priorytetów importowych po zakończeniu działań wojennych. Można oczekiwać, że pierwszeństwo w alokacji środków na import uzyskają cele odbudowy instalacji naftowych, a nie jak dotychczas artykuły konsumpcyjne.

W tej sytuacji konieczne jest przeanalizowanie w kraju aktualnego stanu naszej wymiany handlowej i bilans na rachunku clearingowym. Rozważając realizację dalszych dostaw musimy mieć na uwadze rosnące tu trudności płatnicze. Nie powinniśmy dopuścić do zgromadzenia naszych nadwyżek na rachunku clearingowym, ponieważ w obecnej sytuacji nie będzie można ich wykorzystać na zakup ropy, a realna jest również możliwość zablokowania przez Iran transferu wolnodewizowego (zagwarantowanego umową płatniczą) nadwyżki powyżej 3 mln dolarów kredytu technicznego.

Sprawy naszego handlu oraz przedsięwzięć inwestycyjnych na tut. rynku muszą być na bieżąco analizowane z większą niż dotychczas poprawką na „bezpieczeństwo ekonomiczne” w celu uniknięcia niepotrzebnych strat.

/-/ Filipowicz – Żuk

AMSZ, ZD 29/82, w. 17, t. 140

¹ Szyfrogramem z 24 września ambasador w Teheranie relacjonował: „1. Sytuacja wojskowa na granicy wskazuje, że inicjatywa znajduje się w rękach irackich. [...] 2. Atakami lotniczymi Irakczycy uszkodzili szereg lotnisk [...] oraz stacje radarowe [...]. 4. Irak atakuje dotychczas cele wojskowe i gospodarcze. Lotnictwo irańskie również miasta. Może to doprowadzić do lotów odwetowych na skupiska miejskie. Naloty irańskie na Bagdad (oficjalnie na instalacje wojskowe) wykorzystywane są tu propagandowo dla podniesienia morale. [...] 7. Z naszej strony na największe niebezpieczeństwo narażona jest 8-osobowa załoga zakładu włókienniczego (Westco) położonego o 6 km od Kermanshahu, który jest bombardowany kilka razy dziennie”; AMSZ, ZD 29/82, w. 17, t. 140.

270

*1 października, szyfrogram dyrektora DSiP (z Nowego Jorku)
w sprawie publikacji prasowych dotyczących polskiego stanowiska
na rozmowy przygotowawcze do spotkania KBWE w Madrycie*

T a j n e
Specjalnego znaczenia

Szyfrogram Nr 58/IV
z N. Jork, nadany 1.10.80, g. 11.30

Konarski

Dzisiejszy „New York Times” w korespondencji z Madrytu podaje, że jako-
by stanowisko ZSRR w kwestiach proceduralnych miało poparcie NRD, Buł-
garii, CRS i Węgier, podczas gdy Polska zajmuje bierną postawę, a Rumunia
otwarcie nie zgadza się ze stanowiskiem delegacji radzieckiej.

Przekażcie Nowakowi, żeby był wyczulony na próby różnicowania i prze-
ciwstawiania nas innym KS.

/-/ Wiejacz

AMSZ, ZD 29/82, w. 12, t. 107

271

*1 października, szyfrogram ambasadora w Hanoi
w sprawie działalności placówki*

T a j n e

Szyfrogram Nr 27/IV
z Hanoi, nadany 1.10.80, 14.30

Kułaga

Wasz 8513².

Ze względu na nikłość otrzymywanej informacji (odległość, nieregularne
i często spóźnione do 2–3 miesięcy dostawy prasy krajowej i zagranicznej)

² Wiceminister Kułaga informował okólnikiem nr 8513 z 27 września: „1. Po opad-
nięciu fali strajków kraj stoi w obliczu trudnych zadań przywrócenia stabilizacji

odczuwamy brak dogłębnej znajomości tego, co się dzieje w kraju. Podobnie jest u Mikulicza i Czurleja. W związku z tym proszę o wyczerpującą Waszą ocenę problemów poruszonych przez Was w punktach od 1–5.

Na placówce w Hanoi atmosfera pracy należyta. Każdego Polaka, w tym specjalistów, w WRS nurtują kwestie: jakie są rzeczywiste przyczyny kryzysu społecznego i gospodarczego w Polsce, kto jest winien odstępstw od norm moralnych, lekceważenia ekonomicznych praw socjalizmu, leninowskich norm życia wewnątrzpartyjnego, wypaczeń i błędów, nie tylko na szczeblu centralnym, ale również w układach terenowych i branżowych. Jakie podejmuje się kroki, by partia i organizmy gospodarcze oraz administracyjne raz na zawsze uwolniły się od elementu nieudolnego, bezideowego i niekiedy przestępczego. Jak zamierza się wyprowadzić kraj z kryzysu (chodzi o kompleksową, a nie cząstkową koncepcję, kierunki działania i realizację najważniejszych spraw), jakie podejmuje się kroki zapobiegające pogrążeniu się kraju w chaosie i wykorzystaniu jego przez siły wrogie.

W rozmowie z cudzoziemcami, zwłaszcza z KS, którzy wykazują dobrą znajomość spraw polskich, pracownicy placówki stoją wobec konieczności udzielania odpowiedzi na podobne pytania. Wyjaśnienia udzielane są w oparciu o wystąpienia tow.tow. Kani, Jabłońskiego, Pińkowskiego, Olszowskiego oraz inne dostępne nam informacje z serwisów prasowych PAP.

/–/ Śliwiński

AMSZ, ZD 29/82, w. 7, t. 55

i przejścia do działań przeciw siłom antysocjalistycznym. [...] 2. Podstawową kwestią polityczną jest obecnie zachowanie ruchu związkowego na pozycjach socjalistycznych i włączenie wszystkich struktur związkowych w działania na rzecz dyscypliny produkcji i porządkowania spraw socjalnych. [...] 3. Trudna sytuacja wytwarza się w środowiskach intelektualnych i młodzieży studenckiej. Na fali dyskusji i koncepcji tworzenia nowych struktur organizacyjnych próbują aktywizować się siły antysocjalistyczne i rewizjonistyczne. 4. Wzrasta nacisk na oceny i rozliczenia personalne. Nie będzie pobłażania dla przejawów demoralizacji i korupcji, ale potrzebna jest też obrona kadr uczciwie pracujących. 5. Podjęta w środkach masowego przekazu krytyczna ocena ludzi wrogich ideowo i politycznie (Moczulski, Kuroń) jest dobrze przyjmowana w społeczeństwie, natomiast ostro atakowana przez opozycję, rozdmuchiwana przez zachodnich dziennikarzy”; AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 111.

272

*1 października, okólnik wiceministra Kułagi
w sprawie działalności związków zawodowych w PRL*

Warszawa, dn. 1 października 1980 r.

T a j n e

SZYFROGRAM Nr 8625^c

SZEFOWIE PLACÓWEK

Sytuacja w związkach zawodowych (wg tajnej informacji Wydziału Socjalno-Zawodowego KC PZPR), wyłącznie do Waszej wiadomości:

1. Ruch nowych ZZ obejmuje 21 województw, gdzie działają międzyzakładowe, a w 17 innych – zakładowe komitety założycielskie. Ogółem w kraju działa ok. 1000 takich komitetów.

2. W związku z tym zaleca się:

– tworzenie płaszczyzn porozumienia i współpracy kierownictw administracyjnych, urzędów wojewódzkich, organizacji młodzieżowych i in. z MKS i MKR celem normalizacji życia w zakładach,

– ścisłe współdziałanie dotychczasowych struktur związkowych z nowymi ogniwami we wspólnym interesie i rozwiązywaniu nabrzmiałych problemów załóg,

– zdecydowaną odnowę dotychczasowych struktur ZZ, wybory nowych rad zakładowych tam, gdzie to wskazane. Występowanie związków branżowych z CRZZ (dotąd 21) podyktowane [jest] naciskami oddolnymi, a jednocześnie potrzebą utrzymania jedności branżowej bez zmiany oblicza politycznego.

Cel strategiczny – odbudowa jedności ruchu zawodowego, cel bieżący – dobre przygotowanie zjazdów branżowych ZZ. Ich zadaniem – jednoznaczne określenie podstaw ideowych i ustrojowych, uznanie kierowniczej roli PZPR, stwierdzenie potrzeby jedności i partnerskiej współpracy z innymi ZZ w celu przyszłej jedności organizacyjnej ruchu, właściwy dobór kandydatów do władz wg nowych, demokratycznych zasad.

3. W tym tygodniu Rada Państwa zatwierdziła do powszechnej dyskusji założenia projektu Ustawy o ZZ. W dyskusji sprawa uprawnień nie powinna dominować nad sprawą obowiązków pracowników. Prawo do strajku jako

ostateczny instrument rozwiązywania sporów ekonomicznych³. Dyskusja winna tworzyć przesłanki organizacyjnego zjednoczenia w perspektywie ruchu ZZ.

4. Trudności w rejestracji nowych ZZ powstają m.in. na tle:

- nieokreślenia podstaw i granic politycznego działania,
- wykluczenia członkostwa we władzach NSZZ osób pełniących funkcje kierownicze i partyjne,
- niedostatecznego uwzględnienia sprawy sumiennego wykonywania obowiązków pracowniczych,
- nieściśłego określania podmiotowego i terytorialnego zakresu działalności,
- określania obowiązków kierownictwa zakładów i organów administracji państwowej,
- uwzględniania w statutach problematyki strajku, co jest materią ustawową (do unormowania w ustawie o ZZ), a nie statutową.

^f*Kulaga*^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 111

³ Okólnikiem z 10 września skierowanym do ambasadorów w Lizbonie i Londynie dyrektor Fekecz polecał: „CRZZ przygotowuje regulamin strajkowy. Potrzebuje obowiązujące w tym względzie przepisy państwowe lub związkowe kraju Waszego urzędowania. Prosimy o ich uzyskanie i pilne przekazanie ^hdo nas^h”. Także 10 września kierownik WZ KC PZPR Wacław Piątkowski instruował ambasadorów w Waszyngtonie, Londynie, Kolonii i Paryżu: „Przekażcie pilnie wyciągi obowiązującego ustawodawstwa w sprawach organizacji związków zawodowych i strajków oraz typowe statuty związków”; AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 111.

273

*1 października, szyfrogram dyrektora Departamentu Konsularnego
do ambasadora w Kopenhadze i ambasady w Oslo
w sprawie ograniczeń wizowych*

Warszawa, dn. 1.X.1980 r.

T a j n e
dNATYCHMIAST^d

SZYFROGRAM Nr 8626^c

KOPENHAGA – TRAMPCZYŃSKI

OSLO – SPYŁA

^cN. Jork – Min. Czynrek – do wiadomości^{c4}

Min. Dmochowski przyjął dziś ambasadora Norwegii i charge d'affaires Danii i poinformował ich, że z dniem 2 października zawieszamy stosowaną jednostronnie od stycznia 1967 roku praktykę wydawania wiz obywatelom Norwegii i Danii na punktach granicznych PRL. Wizy będą wydawane jedynie przez placówki PRL.

Uzasadnił, że przez 13 lat nie doczekaliśmy się wzajemności, a notujemy wiele przypadków nadużywania tych ułatwień. Możemy ^hznovu^h rozpatrzyć wprowadzenie ułatwień w przyszłości, ale tylko na zasadzie wzajemności. Decyzja ma charakter techniczny, a nie polityczny. „Przez kilka dni” będziemy odnosili się tolerancyjnie do osób, które mogły nie znać nowego trybu wydawania wiz.

Norweg przyjął spokojnie. Podniósł jedynie problem osób często podróżujących (np. inspektorzy statków budowanych dla Norwegii) oraz rodzin norweskich przebywających na wybrzeżu. Wyjaśniliśmy, że może to być przedmiotem odrębnych dwustronnych porozumień.

⁴ Wcześniej w szyfrogramie z 27 września przesłanym do przebywającego w Nowym Jorku ministra Czynka wiceminister Kułaga informował: „Otrzymaliśmy dyrektywę zaprzestania wydawania wiz na polskich punktach granicznych dla obywateli tych państw, w stosunku do których stosujemy bez wzajemności tę praktykę od r. 1967 (dot. Francji, Belgii, Holandii, Norwegii, Danii, Islandii i Luksemburga). Zaprzestanie dotychczasowej praktyki wizowej w odniesieniu do obywateli w/w państw oznaczałoby stosowanie w stosunku do nich powszechnie przyjętej zasady wydawania wiz wyłącznie przez polskie placówki konsularne. Po wszechstronnym rozważeniu sprawy zamierzamy w najbliższych dniach zawiesić dotychczasową praktykę wizową wobec Norwegii i Danii z równoczesnym poinformowaniem ambasadorów tych państw o możliwości przywrócenia dotychczasowego trybu wydawania wiz dla obywateli tych państw na zasadzie wzajemności. Proszę o Wasze stanowisko”; AMSZ, ZD 29/82, w. 12, t. 109.

Duńczyk natomiast podniósł kontekst Madrytu (regres – mimo że praktyka miała charakter jednostronny) i sugerował jedynie „ukrócenie nadużyć”. Przyznał jednak, że podobnie władze duńskie odnoszą się do problemu i propozycje tut. ambasady duńskiej wprowadzenia wzajemności *‘odrzucały’*, motywując brakiem możliwości skutecznego wyłapywania nadużyć.

O powyższej decyzji prosimy poinformować instytucje zajmujące się organizacją i transportem ruchu osobowego do Polski. Szerszym poinformowaniem publiczności kraju urzędowania winny się zająć władze miejscowe⁵.

Informujcie o ew. reperkusjach⁶.

^fMulicki^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 111

274

*1 października, szyfrogram ambasadora w Bagdadzie
w sprawie sprzedaży sprzętu wojskowego do Iraku*

T a j n e
Natychmiast

Szyfrogram Nr 68/IV
z Bagdadu, nadany 1.10.1980, 20.30

Czyrek

1. a) Dziś zostałem wezwany do NK Baas. Rozmowę ze mną odbył Tarek Aziz. Przekazał prośbę pilnego dostarczenia Irakowi określonych ilości sprzętu

⁵ Z kolei okólnikiem skierowanym 2 października do placówek dyplomatycznych i konsularnych w krajach europejskich dyrektor Mulicki zawiadamiał: „Z dniem 2 bm zawieszona została stosowana przez nas od wielu lat jednostronna praktyka wydawania obywatelom Norwegii i Danii wiz na punktach granicznych PRL. Poinformowane zostały o tym, oprócz zainteresowanych, przedstawicielstwa ZSRR, CSRS i NRD. ^bTym niemniej^b Prosimy ^bpo Waszej linii^b o poinformowanie Waszych odpowiedników ^btych krajów^b *‘w krajach Waszego urzędowania’*, aby nie wydawali wizy tranzytowej, jeśli petent nie ma *‘wizy’* docelowej do Polski. O powyższej decyzji prosimy również poinformować placówki Bułgarii, Rumunii i Węgier”; AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 111.

⁶ Zob. dok. nr 298.

wojennego wg przekazanej mi listy w opracowaniu (przekażemy w następnej kolejności)⁷.

b) Zaakcentował, że rozmowę odbywa z polecenia prezydenta S. Husej-na, iracką prośbę przedstawił w kontekście wysokiego uznania strony irackiej dla przyjaznych stosunków iracko-polskich i ich poziomu. Wyraził ubolewanie z powodu śmierci naszych 3 obywateli⁸. Przekazał pozdrowienia dla polskiego kierownictwa.

2. Przy okazji zapytałem o perspektywy sytuacji. Jego odpowiedź: położenie Iraku wyśmienite pod względem wojskowym, politycznym i gospodarczym. Zadano Iranowi ciężkie straty. Połowa irańskiego lotnictwa zniszczona, duże straty irańskie w broni pancernej.

– Irak gotów do podjęcia negocjacji nt. zawarcia godnego i sprawiedliwego pokoju. Pozytywnie ustosunkował się do inicjatyw międzynarodowych w tej mierze. Ale proces jest dwustronny. Nikła jest nadzieja, że reżim irański („dziwaczny, nienaturalny, bez precedensu w historii”) posłucha rozsądku i podejmie inicjatywy pokojowe. Wygląda na to, że zdecydowany jest kontynuować wojnę.

– Wojska irackie osiągnęły w Iranie postawione przed nimi cele. Nie mają zamiaru kontynuować rozszerzania nabytków terytorialnych. W wypadku trwania wojny będą prowadziły działania obronne na zajętych rubieżach do czasu, aż w Teheranie dojdzie do głosu rozsądek.

⁷ Wcześniejszym szyfrogramem, z 30 września, ambasada w Bagdadzie informowała: „Prosimy o pilne potwierdzenie możliwości dostaw z podaniem terminów dostaw, ceny i ilości [...], port w Jordanii lub do portu w A. Saudyjskiej, dla odbiorcy irackiego następującego sprzętu i materiałów. 1. Czołgi T-55 nowych z produkcji lub nowych ze składu, z amunicją. 2. 25 tys. amunicji podkalibrowej do 100 mm armaty czołgowej. 3. 45 tys. amunicji 14,5 mm z pociskami smugowymi i ppanc. smugowymi do 14,5 mm plot. karabinu maszynowego. [...] 6. Rakiet Stręła: SM 31 m – 3,000 sztuk, SM 32 m – 3,000 sztuk. 7. Rakiet BM 21 – 50,000 sztuk. [...] 17. 122 mm rakiet HE do wyrzutni BM – 21 Grad 20 tys. sztuk. 18. 7,62 mm AKMS z amunicją. 19. Wszelkiego rodzaju innego uzbrojenia i materiałów wybuchowych (granaty, miny, ciągniki ATS – 59G, czołgi mostowe). 20. Bardzo ważnym jest dla klienta szybka dostawa po otwarciu akredytywy. Prosimy o podanie warunków kontraktu i dostawy oraz upoważnienia attaché Cz. Kuczyńskiego do podpisywania kontraktów na sprzęt oferowany”; AMSZ, ZD 29/82, w. 2, t. 9.

⁸ W odręcznym (niepodpisanym) meldunku wywiadu z 29 września zapisano: „Z ostatnio uzyskanych informacji wynika, że w czasie nalotu bombowego w rejon Mosulu zginęło 3 polskich obywateli – pracowników budowy «Cementowni Mosul» realizowanej w ramach kontraktu PHZ Polimex-Cekop. Zginęli: SEROWSKI Bogusław, JÓZWIAK Mieczysław i MAJCHRZAK Mirosław. Ranni zostali DOMAŃSKI Andrzej i WIŚNIARZ Jan, którzy przebywają w miejscowym szpitalu”; AIPN, 1616/296. Zob. dok. nr 287.

– Ze zdobytej i całkowicie nieuszkodzonej broni planują zorganizować wkrótce wystawę, która będzie ewenementem na skalę światową.

(P.S. Rozmowa w bunkrze pod gmachem)⁹.

/-/ Żebrowski

AMSZ, ZD 29/82, w. 2, t. 9

275

1 października, sprawozdanie końcowe ambasadora w Paryżu z działalności w latach 1976–1980 (fragmenty)

Paryż, 1 października 1980 r.

Poufne

Sprawozdanie Ambasadora PRL we Francji Tadeusza OLECHOWSKIEGO (28 kwietnia 1976 – 3 października 1980)

[...] ¹⁰

Stosunki dwustronne polsko-francuskie w l. 1975–1980

A. Polityczne

a) Rządowe

Ostatnie 4 lata są okresem niezwykle dynamicznego rozwoju stosunków politycznych i podniesienia ich do obiektywnie najwyższego poziomu w okresie

⁹ Kolejnym szyfrogramem, z 9 października, ambasada w Bagdadzie donosiła: „Gen. Ussama prosi o maksymalne przyspieszenie ofert i organizacji dostaw z jego wszystkich zapotrzebowań z priorytetem: – zwiększonej ilości do 300 sztuk czołgów T-55, – rakiet «Strela» 9M 21M – 5000 sztuk, – rakiet «Strela» 9M 32M – 5000 sztuk, – 12,7 MM DSZK na podstawie p. lot 1000 sztuk z amunicją, 2 miliony normalnej, 2 miliony smugowej, – ciągników WZT – 2 z kontraktu 41006 w wersji aktualnie produkowanej w ilości posiadanej gotowej produkcji. Dostawa sprzętu ciężkiego do portu Akaba w Jordanii drogą morską, natomiast sprzęt lekki i rakiety mogłyby być dostarczone samolotami do uzgodnionego portu”; AMSZ, ZD 29/82, w. 2, t. 9.

¹⁰ Pominięto stronę tytułową, spis treści oraz fragmenty niedotyczące bezpośrednio relacji polsko-francuskich lub zawierające bardzo szczegółowe informacje na temat omawianych zagadnień.

powojennym. Dla Polski Francja jest głównym partnerem politycznym na Zachodzie. Dla Francji Polska jest uprzywilejowanym partnerem wśród KS, drugim głównym po ZSRR.

Cechą charakterystyczną stosunków jest kontynuowanie dialogu politycznego na różnych szczeblach, regularność spotkań na najwyższym szczeblu od 1975 r. (raz do roku), zinstytucjonalizowana w komunikacie z 1979, włączenie do dyskusji szerokiego kręgu zagadnień dwustronnych i międzynarodowych, zgodny pogląd obu stron, że przyjazne stosunki polsko-francuskie są modelowe dla stosunków W-Z i że stanowią istotny element układu sił w Europie.

Poczynając od oficjalnej wizyty prezydenta w Polsce w 1975, VGE i Gierek spotykali się regularnie raz do roku: w 1976 VGE złożył prywatną wizytę w Polsce, w 1977 Gierek był z oficjalną wizytą we Francji¹¹, w 1978 VGE udał się do Polski z roboczą wizytą, w 1979 Gierek odbył wizytę roboczą we Francji¹² i w maju 1980 VGE był w Polsce na nieoficjalnym spotkaniu trójstronnym z Breżniewem i Gierkiem. Do przygotowania wszystkich spotkań Ambasada wniosła istotny wkład. W niektórych uczestniczył Ambasador. Między spotkaniami prezydent i I Sekretarz wymieniali posłania.

Przygotowana na wrzesień 1980 robocza wizyta VGE w Polsce została przełożona z powodu wydarzeń wewnętrznych w naszym kraju. Należy dodać, że pod względem częstotliwości spotkań VGE na szczycie przed Polską plasują się tylko RFN i W. Brytania.

Częste spotkania na szczycie spowodowały, że znacznie rzadsze były wizyty premierów. W 1976 wizytę we Francji złożył Jaroszewicz¹³.

Regularnie 2 razy w roku spotykali się ministrowie spraw zagranicznych (dwustronnie i na sesjach ONZ), dodatkowo wiceministrowie, specjaliści wysłannicy oraz dyrektorzy niektórych departamentów MSZ (terytorialnych, DSiP, DPWKN). Uprzywilejowanym tematem rozmów była problematyka stosunków W-Z, odprężenia, bezpieczeństwa europejskiego i KBWE, problem niemiecki i stosunki z RFN, a od 1978, tj. od włączenia się Francji do niektórych rokowań rozbrojeniowych, także ta ostatnia problematyka.

Jest charakterystyczne, że pogorszenie atmosfery międzynarodowej w l. 1979–1980 nie tylko nie wpłynęło na osłabienie tempa kontaktów polsko-francuskich, ale przeciwnie, spowodowało ich intensyfikację. Jest to dowodem, że osiągnęły one poziom, który immunizuje je w dużym stopniu na wahania stosunków W-Z i pozwala obu państwom wpływać wspólnie na poprawę klimatu międzynarodowego.

¹¹ Zob. PDD 1975, dok. nr 167, 172 i 184; PDD 1976, dok. nr 344 oraz PDD 1977, dok. nr 242.

¹² Zob. PDD 1979, dok. nr 236 i 247.

¹³ Zob. PDD 1976, dok. nr 177.

Regularnie co roku odbywały się posiedzenia Komisji Mieszanej ds Współpracy Gospodarczej, na której czele stoją wicepremier Jagielski i min. handlu zagr. Deniau (poprzednio min. gospodarki Monory). Ostatnia, VII, sesja odbyła się w Warszawie w maju 1980.

[...]

b) Partyjne

Lata 1976–1978 były okresem względnej oziębłości między PZPR i FPK, wywołanej odmiennymi ocenami procesów zachodzących w świecie, a zwłaszcza w KS, oraz realizacją przez FPK „eurokomunistycznej” linii swego 22 zjazdu (1976). W tych latach kontakty były rzadkie i odbywały się w zasadzie tylko na szczeblach roboczych. Ambasada ze swej strony, mimo napotykaných trudności, nieustannie pracowała nad tym, by ten stan uległ pozytywnej ewolucji. Miało to swój przejaw w utrzymywaniu systematycznych kontaktów Ambasadora i innych pracowników Ambasady z niektórymi członkami BP i KC FPK oraz na szczeblu aparatu wykonawczego.

R. 1979 przyniósł zasadniczą zmianę. Ożywiły się wzajemne kontakty, rozmowy przeniosły się na szczebel wielu członków BP i zakończyły się grudniową wizytą Marchais w Polsce, w czasie której dokonano analizy dotychczasowego stanu współpracy i wytyczono kierunki współdziałania na lata najbliższe. Owocem tej wizyty była także wspólna inicjatywa spotkania przedstawicieli europejskich partii komunistycznych i robotniczych w sprawie pokoju i rozbrojenia, które odbyło się w Paryżu w kwietniu 1980¹⁴.

Przygotowanie spotkania, w czym aktywnie uczestniczyła Ambasada, sam jego przebieg i okres późniejszy przyniosły pogłębienie platformy współpracy PZPR–FPK. Dzisiaj obie partie łączy jedność ideowa i zbliżone oceny sytuacji międzynarodowej i in. problemów. Charakterystyczne dla stanu stosunków jest zrealizowanie z nadwyżką całego programu współpracy na 1980 już w I półroczu.

Stosunki PZPR z Partią Socjalistyczną, mimo kilku gestów z jej strony, są praktycznie niewielkie z powodu stanowiska zajmowanego przez tę partię wobec wydarzeń międzynarodowych, a także z powodu pogarszających się stosunków FPK–PS. Wyjątkowo niekorzystne deklaracje działaczy PS nt. wydarzeń w Polsce latem 1980 nie rokurują na razie nadziei na ożywienie współpracy z PZPR.

Stosunki z RPR, UDF i innymi partiami ograniczone są do kontaktów Ambasady.

¹⁴ Zob. PDD 1979, dok. nr 341 i PDD 1980 styczeń–czerwiec, dok. nr 364.

c) Inne

Istotną funkcję w stosunkach polsko-francuskich odgrywają kontakty parlamentarne. W l. 1976–1979 były one żywe i realizowane na szczeblu grup przyjaźni. W tym czasie delegacje polskie dwukrotnie wizytowały Francję, a deputowani i senatorowie 4 razy odwiedzali Polskę, w tym 3 razy oficjalnie.

R. 1980, m.in. wskutek wyborów do Sejmu i nieukonstytuowania się do dzisiaj grupy przyjaźni, upływie bez kontaktów między najwyższymi organami przedstawicielskimi obu krajów. Jest to pewien minus, zwłaszcza że kontakty międzyrządowe i międzypartyjne uległy dalszemu pogłębieniu i rozszerzeniu.

W roku przyszył lukę tę należałoby wypełnić przez potwierdzenie wizyty sejmowej we Francji, przewidzianej na styczeń, i wizyty senackiej w Polsce, proponowanej na czerwiec. Należy również dążyć do spotkania na szczeblach przewodniczących parlamentu (marszałek Sejmu był we Francji w 1974).

[...]

W okresie 1976–1980 dużo miejsca i czasu poświęciliśmy Towarzystwu „France–Pologne”. Przy naszej wydatnej pomocy¹⁵ Towarzystwo to rozrosło się liczebnie i terytorialnie, okrzepło organizacyjnie i finansowo, znacznie rozszerzyło swój przekrój socjalny, nabrało prestiżu w oczach społeczności francuskiej. Dzisiaj w skład 125 komitetów lokalnych, departamentalnych i regionalnych, obejmujących ok. 10.000 członków i pokrywających prawie cały obszar Francji, wchodzi setki działaczy – prawdziwych przyjaciół Polski. Organizują oni co miesiąc dziesiątki różnorodnych imprez, upowszechniają dorobek Polski, wytworzą dobry klimat wokół spraw naszego kraju. W czerwcu 1980 odbył się 19 Zjazd Towarzystwa.

Dzisiaj Towarzystwo już nie jest ograniczone do komunistycznego pochodzenia, np. w skład jego Prezydium z zadowoleniem weszli: Faure, Schumann, Soisson, La Combe, Peridier, przemysłowiec Bernard de Plas i in. osobistości spoza lewicy. Podobne tendencje występują także na szczeblach niższych. Jednak najgorliwsi działacze Towarzystwa są nadal Francuzi polskiego pochodzenia o poglądach lewicowych i na nich opiera się głównie jego żywotność i siła działania.

¹⁵ Szyfrogramem z 7 października wicedyrektor Bożym zawiadamiał ambasadę w Paryżu: „Z uwagi na trudną sytuację finansową zachodzi konieczność radykalnego zmniejszenia dotacji dla Towarzystwa F.-P. Prosimy o Waszą opinię, jaka „minimalna” suma byłaby niezbędna dla utrzymania racjonalnego funkcjonowania Towarzystwa”; AMSZ, ZD 29/82, w. 14, t. 122. Ambasada odpowiadała szyfrogramem z 15 października: „Po dokładnym rozważeniu i przedyskutowaniu z sekretarzem generalnym France–Pologne widzimy możliwość istotnego zmniejszenia rocznej dotacji z 200 do 80 tysięcy franków pod warunkiem zachowania dotychczasowych innych form pośredniej pomocy, jak prowizja Banku PKO od sprzedawanych bonów obowiązkowej wymiany, opłaty ze strony spółek mieszanych za ich reklamę w wydawnictwach F.-P, nieodpłatny pobyt działaczy F.-P na wakacjach w Mielcu (wplaty uczestników po odliczeniu kosztów transportu zostają w kasie F.-P), dostawa wyrobów ludowych do stoiska F.-P na święcie «L’Humanite» itp.”; AMSZ, ZD 29/82, w. 14, t. 120.

B. Handlowe i gospodarcze

Na l. 1976–1980 przypada z jednej strony osłabienie koniunktury gospodarczej we Francji wywołane t.zw. I i II kryzysem energetycznym¹⁶, a z drugiej strony manewr gospodarczy w polskiej polityce inwestycyjnej i importowej. Nie był to więc okres sprzyjający rozwojowi stosunków gospodarczych i wymiany handlowej obu państw.

Francja jest aktualnie 4-tym partnerem handlowym Polski w obszarze KKR pod względem wielkości globalnych obrotów (po RFN, W. Brytanii i USA) i zajmuje 3-cie miejsce w eksporcie (po RFN i W. Brytanii). Nie przysłania to jednak faktu, że do 1980 nie został odbudowany rekordowy poziom obrotów z 1976 (spowodowany jednak głównie naszymi zakupami).

Obroty polsko-francuskie w l. 1976–1980 (w mln zł dew.)

	1976	1977	1978	1979	I półrocze 1980
Obroty ogółem	3.984	3.283	3.154	3.587	2.236
Eksport	1.223	1.339	1.469	1.514	880
Import	2.761	1.944	1.685	2.073	1.356
Saldo obrotów	–1.538	–605	–216	–559	–476

Z tych i in. liczb wynika, że w naszych obrotach z Francją wystąpiły bądź utrwaliły się w analizowanym okresie takie główne tendencje:

– stały systematyczny wzrost eksportu, który wyniósł ogółem w l. 1975–1979 40,3%; wzrost ten, zwłaszcza od 1978, osiągany był przede wszystkim przez podwyżki cenowe (węgiel, siarka, konie rzeźne i mięso końskie i in.);

– poważne obniżenie deficytu wymiany (o ponad 2/3 w 1979 w stosunku do rekordowego deficytu z 1976); z tym że w br. pojawiła się znów tendencja do jego wzrostu w wyniku b. poważnego zwiększenia zakupów zbóż;

– wyraźnie zaznaczający się od 1979 kierunek równoważenia naszej wymiany z Francją nie tylko przez obniżanie importu z uwagi na ogólny stan bilansu płatniczego Polski, ale przede wszystkim przez powiększenie eksportu; świadczy o tym fakt, że przy podobnym poziomie importu w 1975 i 1978 jego pokrycie eksportem wynosiło w 1975 tylko 53%, a w 1979 podniosło się do 75% (w I półroczu 1980 wynosi 65%);

¹⁶ Do pierwszego kryzysu naftowego doszło w końcu 1973 r., kiedy w reakcji na wojnę Jom Kippur państwa OPEC zadecydowały o ograniczeniu wydobycia i wstrzymaniu eksportu do niektórych krajów zachodnich. W efekcie średnia cena ropy naftowej wzrosła wówczas o ok. 400%. Z kolei w 1979 r. w związku z rewolucją w Iranie rozpoczął się tzw. drugi kryzys energetyczny, trwający do 1982 r.

– polepszenie struktury eksportu na korzyść wyrobów przemysłu elektromaszynowego, których udział wzrósł z 13% w 1975 do 18% w 1979, mimo iż w ub.r. wystąpiły duże trudności po stronie krajowej, które nie pozwoliły na pełne zrealizowanie zawartych w tym zakresie kontraktów; jednocześnie spadł udział węgla z 48% w 1975 do 35% w 1979;

– struktura importu uległa również poważnej modyfikacji zgodnie z kierunkami zmian w ogólnej polskiej polityce gospodarczej, a zwłaszcza inwestycyjnej i importowej; stosownie do tego nastąpiło silne zmniejszenie udziału importu elektromaszynowego, z 58% w 1975 do 39% w 1979, a powiększenie importu surowców i półfabrykatów, szczególnie zboża.

Reasumując można stwierdzić, że mimo niezbyt sprzyjających warunków w ostatnich latach, udało się w wymianie z Francją zrealizować podstawowe wytyczne naszej polityki handlowej wobec KKR: wzrósł eksport przy zróżnicowaniu jego asortymentu towarowego, nastąpiła lepsza równowaga obrotów oraz w zasadzie zapewniono import najniezbędniejszych towarów z rynku francuskiego na pokrycie zaopatrzenia gospodarki polskiej.

To ostatnie stało się możliwe dzięki zabezpieczeniu kredytów na sfinansowanie tego importu. Francja, prowadząca elastyczną politykę kredytową nakierowaną na promocję jej eksportu, była dla Polski od dawna głównym partnerem zachodnim na odcinku stosunków kredytowych, o czym świadczy posiadanie stale od 1972 dogodnych międzyrządowych linii kredytowych. W analizowanym okresie nastąpiło po raz pierwszy, poczynawszy od 1975, rozciągnięcie linii kredytowych poza obiekty inwestycyjne i zboże i przeznaczenie ich również na finansowanie zakupów półproduktów (chemicznych, włókienniczych oraz hutniczych), części zamiennych oraz drobnego sprzętu inwestycyjnego.

[...]

Na tle tego pozytywnego obrazu należy wskazać i na słabość, jaka istnieje w polsko-francuskich stosunkach gospodarczych, a mianowicie względnie niski stopień trwałych powiązań kooperacyjnych z przemysłem francuskim. Sytuacja ostatnich lat (spadek importu inwestycyjnego i mała elastyczność produkcyjna naszego przemysłu) nie sprzyjała nawiązaniu porozumień kooperacyjnych. Wystąpiły nawet ogromne trudności z realizacją porozumień zawartych wcześniej (np. z firmą Berliet) na skutek nagminnych opóźnień w uruchamianiu produkcji w nowych obiektach. Sprawa powiązań kooperacyjnych i zwiększenia tą drogą naszego eksportu jest jednym z kluczowych problemów do rozwiązania w stosunkach gospodarczych z Francją w nadchodzących latach.

C. Naukowe i techniczne

Polsko-francuską współpracę naukowo-techniczną w l. 1976–1980 podzielić można na dwie fazy:

– okres 1976–1977, kiedy to dzięki naszym dużym zakupom inwestycyjnym i licencyjnym istniało zainteresowanie strony francuskiej rozwojem współpracy n-t jako czynnika dynamizującego obroty;

– okres 1978–1980, w którym przy spadku wymiany handlowej i zakupów inwestycyjnych nastąpiło pewne osłabienie zainteresowania strony francuskiej współpracą n-t wraz z tendencją do ograniczania przeznaczonych na nią środków.

Zneutralizowanie przejawów tych negatywnych tendencji strony francuskiej nastąpiło przez właściwe przygotowanie podpisanego w 1978 3-letniego Programu Wymiany i Współpracy Kulturalnej, Naukowej i Technicznej. W Programie zostały zabezpieczone nasze podstawowe interesy.

W realizacji Programu wykorzystywany był dialog polityczny, kontakty przedstawicieli administracji naukowej i gospodarczej oraz rozbudowywane kontakty z ośrodkami naukowo-badawczymi i przemysłem francuskim. Ważnym ogniwem w powyższych działaniach była także Komisja Mieszana ds Współpracy Gospodarczej oraz jej sektorowe grupy robocze.

Udało się również doprowadzić w szeregu przypadków do bezpośredniej i systematycznej współpracy nawet poza Programem, często na bazie umów lub specjalnych programów polskich instytucji lub jednostek badawczych z ich francuskimi odpowiednikami w tak ważnych dla nas tematach, jak gospodarka materiałowa i energetyczna, zagospodarowanie Wisły, spółdzielczość budowlana i in.

W okresie sprawozdawczym w ramach międzyrządowej wymiany przebywało we Francji ok. 1.400 stypendystów polskich na praktykach trwających od miesiąca do roku. W ramach misji krótkoterminowych przebywało we Francji ok. 400 osób. W l. 1976–1980 odbyły się w Polsce lub we Francji 32 różnego rodzaju polsko-francuskie sympozja i kolokwia. Niektóre z nich, jak np. coroczne sympozja spółdzielczości budowlanej Polski i Francji z udziałem kierownictwa obu organizacji czy sympozja elektrotechniczne, mają charakter stały i odbywają się poza 3-letnim Programem, na bazie wymiany bezdewizowej.

W l. 1976–1980 podpisano 11 porozumień o współpracy n-t.

D. Kulturalne i oświatowe

Ostatnie 4 lata charakteryzowały się znacznym ożywieniem współpracy w dziedzinie kultury. Głównymi wyznacznikami tego okresu w sferze organizacyjnej było podpisanie w 1978 i realizacja 3-letniego Programu Wymiany i Współpracy Kulturalnej, Naukowej i Technicznej na 1978–1980, otwarcie w 1979 Instytutu Polskiego w Paryżu i Instytutów Francuskich w Warszawie i Krakowie¹⁷, oficjalne wizyty Ministra Kultury i Sztuki PRL we Francji w 1979 i Ministra Kultury i Komunikacji Francji w Polsce w 1980.

¹⁷ Zob. PDD 1979, dok. nr 95, 199 i 242; zob. też PDD 1980 styczeń–czerwiec, dok. nr 371.

Na zdynamizowanie wymiany kulturalnej złożyły się także następujące elementy: imprezy kompleksowe (dni kultury, dni polskie, dni filmu itp.), wymiana impresaryjna, bezpośrednia współpraca między instytucjami artystycznymi i sferami kulturalnymi umożliwiająca współpracę środowisk twórczych i udział w międzynarodowych festiwalach, konkursach i wystawach.

Realizacja Programu 3-letniego przebiegała w zasadzie bez większych zakłóceń, jakkolwiek nie uniknięto przesunięcia terminów niektórych przedsięwzięć, zwłaszcza dużych wystaw artystycznych. Do poczynañ największej rangi należy zaliczyć Dni Polskie we Francji z okazji 35-rocznicy PRL. Rozłożone w czasie i o szerokim zasięgu terytorialnym, stanowiły niewątpliwie bogatą prezentację dorobku różnych dziedzin polskiej kultury. Reprezentatywna wystawa współczesnej rzeźby polskiej, dni polskiego filmu, występy zespołu „Mazowsze” stanowiły główne akcenty tej imprezy.

Odnotować należy pewną poprawę w dziedzinie przekładów literackich. Jakkolwiek nadal istnieje jeszcze znaczna dysproporcja w tym zakresie na niekorzyść literatury polskiej, trudna zresztą do całkowitego zniwelowania, to podkreślić trzeba istotny postęp wyrażający się w tłumaczeniach nowych pozycji bądź wznowieniach („Kochanowie z Marony” Iwaszkiewicza, „Powrót z gwiazd” Lema, „Podróże” Potockiego, obszerny przewodnik turystyczny po Polsce, „Ferdynand Wspaniały” Kerna, „Hue, Léocadie” Kulmowej, „Les conquérants du gâteau aux noix” Wojciechowskiego, „La gloire” Korczaka, „L'arbre à voile” Chotomskiej, „Les jours de ma jeunesse” Rubinsteina). Wznowiono starania na rzecz wydania Antologii Literatury Polskiej.

Omawiany okres charakteryzuje się dobrą passą polskiego filmu. Twórczość czołowych realizatorów – Wajdy, Kawalerowicza, Zanussiego (nagroda za reżyserię na Festiwalu w Cannes 1980) – jest znana dobrze francuskiemu widzowi i cieszy się pełnym uznaniem, a takie pozycje jak „Panny z Wilka”, „Brzezina” czy „Barwy ochronne” znajdowały się w czołówce ocen tut. krytyków. Podejmuje się pierwsze udane próby koprodukcji filmowej z realną perspektywą na jej rozszerzenie w najbliższych latach. Polscy aktorzy występują w filmach realizowanych przez francuskich reżyserów.

Obecność polskiego teatru i dramaturgii staje się coraz bardziej ożywiona. Oprócz częstych występów naszych zespołów teatralnych we Francji (Studio Szajny, Cricot-2 Kantora, Teatru STU, Pantomima Wrocławska, liczne teatry studenckie) sięgnięto po nowe formy współpracy: wspólna realizacja spektaklu „Oni” Witkacego w reżyserii Wajdy z udziałem aktorów polskich i francuskich w Centre Dramatique de Nanterre. W dziedzinie teatru warto także odnotować przegląd 10 najwybitniejszych sztuk telewizyjnych polskich reżyserów.

Ustaloną renomę posiada muzyka polska, nie tylko Chopina, Szymanowskiego czy Wieniawskiego, lecz także kompozytorów współczesnych, jak np. Lutosławskiego, Pendereckiego, Bairda czy Góreckiego. Podkreślić przy tym

należy dbałość o wysoki poziom i rangę artystyczną prezentowanych we Francji zespołów muzycznych (Filharmonia Narodowa, Polska Orkiestra Kameralna Maksymiuka, Wielka Orkiestra Symfoniczna PRiTV), dyrygentów, kompozytorów i solistów (Penderecki, Zimerman, Ochman). Sporo uwagi poświęcono polskiej muzyce zwłaszcza w programach radiowych, znacznie mniej w telewizji.

Ambicją strony polskiej przy prezentacji plastyki jest eksponowanie najwybitniejszych osiągnięć sztuki dawnej i współczesnej, co znalazło wyraz w takich wystawach, jak np. „Duch romantyzmu w sztuce polskiej XIX i XX wieku” w Paryżu, „Portrety Witkiewicza” w Paryżu, wystawa malarstwa, rzeźby i tkaniny w Lyonie, wystawa tkaniny poznańskiej w Lille, Le Havre, Rennes, Aix, Les Bains, Grasse, wystawa polskiej rzeźby współczesnej w Paryżu.

Otwarcie Instytutu Polskiego w Paryżu ma istotne znaczenie dla systematycznej prezentacji dokonań polskiej kultury i prowadzenia szerokiej działalności kulturalno-informacyjnej. Instytut realizuje swe zadania we współpracy z Konsulatami Generalnymi, Stacją PAN i Ośrodkiem Studiów Polskich na Sorbonie, z wieloma instytucjami francuskimi, w tym także ze Stowarzyszeniem France-Pologne.

W okresie rocznej działalności ok. 20 tys. osób uczestniczyło w imprezach kulturalnych organizowanych przez Instytut, który prowadzi swą działalność programową w następujących dziedzinach: wystawiennictwo (przeciętnie 1 wystawa miesięcznie), upowszechnianie polskiej sztuki filmowej, wypożyczanie filmów, muzyka (twórczość polskich kompozytorów i prezentacja wykonawców), literatura (odczyty, spotkania, popularyzacja przekładów), przekazywanie materiałów informacyjnych o Polsce instytucjom i osobom prywatnym, współpraca z miejscowymi środowiskami twórczymi, współpraca z domami kultury i merostwami regionu paryskiego.

W omawianym okresie czyniono stałe wysiłki o zabezpieczenie sprawnego funkcjonowania lektoratów jęz. polskiego na tut. wyższych uczelniach. Istnieje 12 lektoratów w nast. ośrodkach: Aix, Marsylia, Caen, Clermont-Ferrand, Dijon, Grenoble, Lille, Lyon, Nancy, Paryż, Strasburg, Tuluza, w których pracuje 16 wykładowców przybyłych z kraju. Istotną rolę w nauczaniu jęz. polskiego odgrywa Ośrodek Studiów Polskich na Sorbonie IV, w którym pobiera naukę ok. 200 studentów. W sumie na wyższych uczelniach uczęszcza na lektoraty blisko 600 osób. Nauka jęz. polskiego prowadzona jest także w 12 szkołach II-go stopnia (collèges et lycées), podczas gdy w r. 1977 w ośmiu. Ogółem na tym szczeblu ok. 250 osób uczy się jęz. polskiego.

E. Propagandowe i informacyjne

Analiza obrazu Polski we francuskich środkach masowego przekazu w l. 1976–1980 pozwala stwierdzić, że przez cały ten okres Polska była

przedmiotem ich żywego zainteresowania. Ten stan rzeczy związany jest w pewnej mierze z tradycyjną sympatią i uwagą, z jaką społeczeństwo francuskie obserwuje polską rzeczywistość i rozwój naszego kraju, ale sprawą decydującą był niewątpliwie zasadniczy wzrost międzynarodowej pozycji Polski.

Na intensywność poruszania spraw polskich przez tut. mass-media wpływały zasadniczo dwa czynniki: konkretne przejawy bliskich stosunków polsko-francuskich oraz znacznej wagi wydarzenia wewnętrzne w Polsce. Prawdopodobność tę łatwo zaobserwować w poszczególnych latach. I tak, wyraźne szczyty informacyjne notujemy w związku ze spotkaniami dwustronnymi na najwyższym szczeblu, a także w kontekście spotkania wilanowskiego w maju 1980. Podobnie wyraźne zageszczenie informacji o Polsce obserwujemy w 1976 w związku z wydarzeniami w Ursusie i Radomiu, w 1978 i w 1979 wokół wyboru Polaka na papieża i w związku z jego wizytą w Polsce, w 1980 najpierw wokół VIII Zjazdu PZPR, a latem wokół wydarzeń w Polsce.

Wizerunek naszego kraju ukazywany przez francuskie publikatory nie jest jednoznaczny. O ile jeszcze w latach 1970–1975 głosy prasy francuskiej były zdecydowanie pozytywne dla naszego kraju i dla działań władz polskich, o tyle po nieudanej operacji cenowej z 1976 rzeczywistość polska stała się obiektem krytycznych ocen i informacji. Zaczęto wskazywać na cały szereg nowych elementów: pogarszającą się sytuację ekonomiczną kraju, powstanie i działanie grup dysydenckich i opozycyjnych, poważne niedomogi w funkcjonowaniu demokracji socjalistycznej, rozdzwienki w łonie kierownictwa partii itp.

Warto jednak wskazać, że poza prasą reprezentującą ultralewicę i skrajną prawicę udało nam się zapobiec świadomej niezyczliwości czy skrajnej tendencyjności. W podstawowych środkach wyrazu dziennikarskiego osiągnęliśmy to, że sprawy polskie poruszane są z pewną fachowością i odpowiedzialnością.

Sądzymy, że należy to w dużym stopniu zawdzięczać wytrwałej i systematycznej pracy inspiratorskiej i organizacyjnej rozwijanej zarówno bezpośrednio z dziennikarzami, jak i z ośrodkami dyspozycyjnymi i kierowniczymi. Stan osiągnięty w tym zakresie jest cennym dorobkiem Ambasady w ostatnich latach.

[...]

Ze stałej wymiany doświadczeń z pozostałymi działającymi w Paryżu placówkami KS wynika, że żadna z nich nie osiągnęła tak daleko posuniętej współpracy z Francją na omawianym odcinku. Szereg placówek wykazuje zainteresowanie naszymi metodami i stara się je we własnym zakresie realizować.

Ważnym osiągnięciem naszej pracy prasowo-informacyjnej jest sprawną obsługą rozwiniętego ruchu dziennikarskiego. Co roku udaje się do Polski ok. 200 dziennikarzy francuskich, przy czym zdecydowana większość z nich trafia na przygotowany, m.in. dzięki wysiłkom Ambasady, grunt w kraju w postaci zorganizowanego programu.

F. Konsularne i polonijne

Stosunki w tym zakresie opierały się na konwencji konsularnej z 1976. Jej postanowienia były w zasadzie przez stronę francuską przestrzegane. Drobne uchylenia z zakresu przekazywania informacji spadkowych i terminowego zawiadamiania o aresztowaniach obywateli polskich były przedmiotem kilku skutecznych interwencji Ambasady i KG w Paryżu na szczęblu Dyrekcji Konsularnej tut. MSZ.

Pozostają jednak do uregulowania ciągnące się od lat nast. problemy: zbyt łatwe przyznawanie przez odpowiednie organa francuskie statusu uchodźców politycznych Polakom, którzy pozostają we Francji z powodów zarobkowych (ok. 300 przypadków rocznie, razem od zakończenia wojny ok. 12.000), nabieranie przez francuskie wizy turystyczne ważności dopiero 6 dni od wystawienia, co jest niezgodne z zasadą wzajemności, oraz wyznaczanie przejść granicznych w wizach powrotnych wydawanych przez prefektury Polakom przebywającym we Francji na paszportach konsularnych.

Po zwolnieniu z Polski Głównzewskiego nie ma w stosunkach polsko-francuskich żadnego nabrzmiałego problemu humanitarnego¹⁸.

Duży nacisk w pracy Ambasady i Konsulatów położony był na zagadnienie więzi z Polonią. Zmierzałyśmy ku temu, by tut. społeczność polonijna, licząca ok. 800 tys. – 1 mln osób, w swojej masie nam przychylna i życzliwa, wносиła coraz większy i wymierny wkład w kształtowanie i pogłębianie korzystnych dla kraju kontaktów i współpracy z Francją, by propagowała w społeczeństwie francuskim historyczny i współczesny dorobek Polski. Dbaliśmy o regularne docieranie do wszystkich środowisk polonijnych, z wyjątkiem zdecydowanie wrogich. Szukaliśmy zwłaszcza dotarcia do polonijnej młodzieży oraz Francuzów polskiego pochodzenia zajmujących liczące się stanowiska w administracji, przemyśle, handlu i kulturze. Z zadowoleniem śledziliśmy przeobrażenia we francuskiej Polonii – jej stopniowy awans zarobkowy i społeczny.

Rozwijaliśmy i pogłębialiśmy kontakty i współpracę z przyjaznymi nam organizacjami polonijnymi, udzielaliśmy im pomocy w prowadzeniu działalności na rzecz zbliżenia francusko-polskiego. Podjęliśmy udane próby nawiązania kontaktów z polskim klerem katolickim we Francji, a zwłaszcza z księżmi parafialnymi.

¹⁸ Mowa o przedsiębiorcy Andrzeju Głównzewskim (pracowniku firmy francuskiej), skazanym 25 marca 1980 r. przez sąd w Warszawie pod sfigowanym zarzutem szpiegostwa i przekupstwa polskich urzędników na pięć lat więzienia i karę grzywny. Władze polskie pod presją francuską (i po opłaceniu depozytu) 3 kwietnia 1980 r. uwolniły Głównzewskiego i umożliwiły mu wyjazd do Francji; zob. PDD 1980 styczeń–czerwiec, dok. nr 230.

Staraliśmy się przeciwdziałać i neutralizować działalność wymierzoną przeciwko Polsce prowadzoną we Francji przez wrogie organizacje polonijne, trwałe od czasów zimnej wojny i nadal utrzymywane przy życiu „przez” koła antykomunistyczne.

Niezwykle istotnym sukcesem działalności na odcinku polonijnym było odsłonięcie w 1979 wzniesionego w ciągu zaledwie roku Pomnika Emigranta Polskiego w Lille. Jest to jedyny tego typu pomnik polski na świecie.

W l. 1976–1980 oprócz 2 pomników (wyż. wym. w Lille i Pomnika Komбатanta Polskiego w Paryżu, także w 1979) odsłonięto na terenie Francji kilkanaście tablic pamiątkowych związanych z Polską i Polakami.

W dziedzinie czynności typu konsularnego Ambasada wystawia każdego roku kilkaset wiz dyplomatycznych i służbowych oraz wysyła do tut. MSZ kilkaset not, w większości w sprawach ruchu osobowego.

G. Zaangażowanie Ambasady w sprawy wielostronne

Dwa wiodące tematy aktualnego dialogu politycznego polsko-francuskiego dotyczą spraw wielostronnych: bezpieczeństwo i współpraca w Europie, a szczególnie przygotowania do spotkań KBWE oraz zahamowanie wyścigu zbrojeń i rozbrojenie w Europie, a szczególnie poszukiwanie możliwości zbliżenia polskiej propozycji KOMIR i francuskiej propozycji EKR. W tym dialogu Ambasada brała cały czas bezpośredni udział. Podobnie było w ub. latach. Np. przed spotkaniem w Madrycie w 1977 Polska i Francja dokonały wspólnie bilansu realizacji AK KBWE w stosunkach dwustronnych, do czego Ambasada przygotowała materiały. Przed spotkaniem w Madrycie w 1980 oba państwa postanowiły przedstawić na nim wspólną inicjatywę. Kontynuowane są rozmowy, m.in. przez Ambasadę, w celu jej wypracowania. Wobec trudności w zbliżeniu propozycji EKR i KOMIR poszukiwanie wspólnej inicjatywy koncentruje się obecnie na dziedzinie współpracy (III lub II koszyk KBWE).

Przed każdą ważniejszą konferencją międzynarodową, a zwłaszcza sesją ZO ONZ, Ambasada przekazuje do tut. MSZ informacje o stanowisku polskim, zjednuje przychyłność lub poparcie Francji dla naszych propozycji i uzyskuje informacje o stanowisku francuskim.

Częścią Ambasady jest Stałe Przedstawicielstwo PRL przy UNESCO. Z tego tytułu liczni przedstawiciele polskiego świata nauki, politycy i działacze społeczni uczestniczący w różnych formach pracy UNESCO byli przyjmowani w Ambasadzie. W trakcie tych spotkań formułowane były pod adresem odpowiednich organizacji i instytucji krajowych konkretne propozycje dot. rozszerzenia zakresu naszej współpracy z UNESCO i z Francją w UNESCO.

Raz w roku organizowano spotkania robocze Ambasadora z grupą obywateli polskich zatrudnionych w Sekretariacie UNESCO i w innych organizacjach

międzynarodowych mających siedzibę w Paryżu. W toku dyskusji oceniano działalność obywateli polskich na rzecz ich macierzystych instytucji i władz krajowych oraz określano dalsze w tej dziedzinie zadania.

W okresie sprawozdawczym na terenie UNESCO, przy aktywnym współdziałaniu Ambasady, zorganizowane były nast. imprezy: „Dni Polskie” w UNESCO (1977), seminarium, wystawa i film w związku z setną rocznicą urodzin Korczaka, koncert z okazji otwarcia Instytutu Polskiego w Paryżu i in.

4. Stosunki traktatowe

Podstawowe akty prawnomiędzynarodowe były podpisane w l. 1972–1975. Natomiast w l. 1976–1980 zawarto następujące porozumienia (państwowe, rządowe, resortowe):

a) w dziedzinie pozagospodarczej

- 1) Konwencja konsularna z 20.02.1976
- 2) Deklaracja polsko-francuska z 14.09.1977
- 3) Program wymiany i współpracy kulturalnej, naukowej i technicznej na l. 1978–1980 z 13.02.1978
- 4) Porozumienie o współpracy między resortami zdrowia z 16.10.1978
- 5) Porozumienie w sprawie instytutów polskich we Francji i instytutów francuskich w Polsce z 19.07.1979
- 6) Umowa o współpracy w dziedzinie turystyki z 26.10.1979
- 7) Porozumienie w sprawie współpracy w dziedzinie kultury fizycznej i sportu z 26.10.1979.

[...]

Wnioski

1. Nie ulega wątpliwości, że w przyszłości Francja powinna pozostać dla Polski tym, czym jest obecnie, tzn. naszym pierwszym partnerem politycznym na Zachodzie. Wskazuje na to zbliżone podejście obu państw, mimo przynależności do odmiennych systemów społeczno-ekonomicznych, do zagadnień odprężenia i pokoju w Europie, a także wspólnota interesów narodowych odnośnie utrzymania tzw. problemu niemieckiego w jego obecnym kształcie terytorialno-politycznym.

2. Polityka polska na odcinku stosunków z Francją spotyka się z dosyć podobnym podejściem polityki francuskiej. Ze względu na tradycje historyczne, ale również z uwagi na powojenne losy Polski jesteśmy państwem socjalistycznym, z którym Francja stosunkowo najłatwiej znajduje wspólny język. Partnerstwo francusko-polskie (oczywiście z uwzględnieniem roli Francji jako wielkiego mocarstwa, a Polski jako państwa o ambicjach głównie europejskich)

spotyka się z dobrym odbiorem w prawie całym społeczeństwie francuskim, niezależnie od jego głębokich podziałów społeczno-politycznych.

3. Najbliższe lata powinny być okresem rozwijania stosunków polsko-francuskich bardziej «horyzontalnie», przez obejmowanie nimi coraz to nowych dziedzin, poszukiwanie «białych plam» i ich wypełnianie praktyczną treścią. Mniej potrzebne są natomiast obecnie pociągnięcia typu spektakularnego. Do sprawy ew. zawarcia układu polsko-francuskiego o przyjaźni i współpracy będzie można wrócić w dalszej perspektywie czasowej¹⁹.

4. Priorytetowym zadaniem na najbliższy okres jest doprowadzenie do odbycia wizyty VGE w Polsce, która była planowana na wrzesień b.r. i została odłożona na naszą prośbę z obietnicą szybkiego podania nowego terminu. Wyznacznikami nowego terminu powinno być: z jednej strony ustabilizowanie sytuacji wewnętrznej w Polsce, z drugiej strony wzięcie pod uwagę, że wizyta powinna się odbyć raczej przed terminem wyborów prezydenckich we Francji (kwiecień 1981). Podtrzymanie osiągniętej w ostatnich latach i korzystnej dla prestiżu Polski na arenie międzynarodowej, dla dwustronnych stosunków polsko-francuskich i dla naszych interesów ekonomicznych praktyki corocznych spotkań na szczycie byłoby ze wszech miar pożądane. Istotne jest tu również założenie, że VGE zostanie prezydentem przez następne 7 lat²⁰, a także uwzględnienie spodziewanej aktywizacji polityki RFN wobec Polski po wyborach kanclerskich.

5. Ważnym zadaniem jest podciągnięcie stosunków handlowych i ekonomicznych z Francją do poziomu stosunków politycznych, kulturalnych i in. W ostatnich latach Francja zaktywizowała się na odcinku pomocy kredytowej dla Polski mimo wewnętrznych trudności gospodarczych i napiętego bilansu płatniczego. Uzgodnienia francusko-polskie w tej dziedzinie są korzystniejsze od uzgodnień z innymi państwami zachodnimi, toteż powinny być traktowane jako modelowe.

6. Wnioski szczegółowe zostały wpisane w poszczególne rozdziały sprawozdania.

^fTadeusz Olechowski^f

AMSZ, Dep. IV 43/84, w. 2

¹⁹ Traktat zawarto w 1991 r.

²⁰ W wyborach prezydenckich w 1981 r. Valéry Giscard d'Estaing został pokonany przez François Mitterranda.

276

*2 października, szyfrogram wiceministra Dobrosielskiego
do ambasadora w Waszyngtonie
w sprawie uzyskania dalszych kredytów finansowych w USA*

Warszawa, dn. 2 października 1980 r.

T a j n e

^dPILNE^d

^dDo rąk własnych^d.

SZYFROGRAM Nr 8649^c

SPASOWSKI – WASZYNGTON

CZYREK – NOWY JORK – do wiadomości

^hPoproście^h ^cPopros^c o pilną rozmowę z Muskie'm (w razie jego nieobecności z Christopherem – ale nie niżej) i powołując się na polecenie premiera oraz nawiązując do rozmowy Czyrka w Nowym Jorku:

1. ^hPoinformujcie^h ^cPoinformuj^c, że dla zabezpieczenia niezbędnego importu Polsce potrzebne są ^cod USA^c kredyty finansowe rządu 3 miliardów dolarów, niskooprocentowane, do spłaty po roku 1985 (istnieje duże spiętrzenie spłat wobec USA w latach 1981–84). Chcielibyśmy wiedzieć, jakie są możliwości amerykańskie w zakresie kredytów finansowych, i prosimy o informację.

Jesteśmy zainteresowani także w uzyskaniu możliwości kredytowania importu z USA przez rozszerzenie puli CCC (zwiększenie kwoty kredytów 3-letnich, względnie wejście do puli kredytów 10-letnich) lub Eximbanku czy też w jakiegokolwiek innej formie²¹.

²¹ Szyfrogramem z 17 października wiceminister Dobrosielski dodatkowo informował ambasadora w Waszyngtonie: „Kwota 3 mld jest podana dla określenia rządu naszego zapotrzebowania. Uruchomienie kredytu nie musi być jednorazowe – może to być kredyt do wykorzystania w trzech transzach rocznych. Chcemy jednak mieć skonkretyzowaną reakcję Administracji. Dotychczas deklarowane publicznie intencje dezawuowali w rozmowach prywatnych mówiąc, że Administracja nie widzi możliwości wyjścia poza CCC. Taka postawa nie jest korzystna dla nas. Oczywiście prezentacja zapotrzebowania tego rządu jest celowa tylko na najwyższym szczeblu politycznym. Mamy świadomość, że nie załatwi się jej na szczeblu urzędniczym. Nie jest naszą rzeczą wskazywać Amerykanom, z jakiego paragrafu mają brać pieniądze dla realizacji deklaracji prezydenta, sekretarza stanu itd. o chęci wyjścia nam naprzeciw. W żadnym razie nie należy przyjmować interpretacji, że nasze wystąpienie

2. ^hSondujcie^h ^cWysonduj^c, czy byłyby możliwości poprawienia sposobu spłaty kredytów CCC (po trzech latach względnie w dwu ratach rocznych po upływie drugiego i trzeciego roku), a także ^hrozważcie^h czy nie byłoby szansy odłożenia spłat PL-480 (formalnie tego nie ^hstawiajcie^h ^cstawiaj^c z uwagi na poprzednie uzgodnienia ustne, iż nie będziemy więcej występować o prolongowanie tych spłat, które zresztą są stosunkowo niewielkie).

3. ^hPodkreślcie^h ^cPodkreśl^c, że zależy nam na zachowaniu poufnego charakteru naszego wystąpienia.

(Podobne rozmowy przeprowadzą nasi ambasadorowie w Paryżu, Bonn, Londynie, Rzymie, Brukseli, Sztokholmie i Oslo. Na niektóre z tych rozmów będą wydelegowani z kraju eksperci finansowi. Do Waszyngtonu nikt nie przyjedzie, sugerujemy ew. wykorzystanie Zawadzkiego).

4. ^hPoproście^h ^cPopros^c również o zwiększenie przyznanych na 1980 rok kwot połowowych mintaja na morzu Beringa o 15 tys. ton i na Aleutach o 2 tys. ton, a także wysokości przyłówów, szczególnie rockfish.

Na rok 1981 będziemy występować o zwiększenie kwot połowowych do około 300 tys. ton. Mogłoby to być omówione szczegółowo w rozmowach rozpoczynających się 13 października w Warszawie. W ramach kwoty 300 tys. ton na rok 1981 będziemy występować o 90–100 tysięcy ton morskiczki w rejonie WOC, mintaja – 50 tys. ton w rejonie Alaski i 15 tys. ton na Aleutach, 10 tys. ton makreli na Atlantyku oraz większego niż w 1980 roku przyłowu we wszystkich rejonach połowów.

5. ^hWasze^h ^cTwoje^c wystąpienie o rozmowę zasygnalizujemy Barry'emu, który będzie u nas ^hw sobotę^h ^c4 bm.^{c22}.

^fDobrosielski^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 111

oznacza, iż zwracamy się o kredyty przyznane na «pomoc dla zagranicy»»; AMSZ, ZD 29/82, w. 19, t. 157.

²² Podobne polecenia otrzymali także ambasadorowie w Kolonii i Rzymie (zob. dok. nr 277 i 278) oraz szefowie placówek w Sztokholmie, Londynie, Paryżu, Wiedniu i Oslo.

277

*2 października, szyfrogram wiceministra Dobrosielskiego
do ambasadora w Kolonii
w sprawie możliwości uzyskania kredytów w RFN*

Warszawa, dn. 2 października 1980 r.

^dNATYCHMIAST^d

T a j n e

^d(do rąk własnych)^d

SZYFROGRAM Nr 8652^c

CHYLIŃSKI – KOLONIA

Poproś o spotkanie z Kanclerzem w trybie pilnym. Koniecznie jeszcze przed 5 bm., zaznaczając, że chodzi o nasze problemy gospodarcze.

Powołaj się na polecenie polskiego kierownictwa i w oparciu o naradę u Premiera przekaz:

Kierownictwo polskie z wielką uwagą odnotowuje deklaracje kanclerza, Genschera i innych członków rządu oraz czołowych przedstawicieli gospodarki o gotowości wyjścia nam naprzeciw w przewyżnianiu zaistniałych i pogłębiających się trudności gospodarczych. Szybkie skonkretyzowanie i materializowanie tych deklaracji oraz uwzględnienie naszych postulatów byłoby b. pożyteczne dla przyszłości stosunków PRL–RFN.

Doceniając gotowość rządu i kół gospodarczych RFN wyjścia nam naprzeciw chcemy skonkretyzować nasze potrzeby. Dążymy do uzyskania takich świadczeń ze strony rządu RFN, które pozwoliłyby nam m.in., tak jak dotychczas, na pełne i terminowe wywiązywanie się w zakresie zobowiązań finansowych wobec banków i firm prywatnych.

Wysuwamy pod rozwagę i do decyzji kanclerza następujące propozycje:

– odroczenie na 5 lat spłat kredytu w wysokości 1 mld DM przyznanego w porozumieniu z października 1975 r. Spłata tego kredytu ma być zapoczątkowana w dniu 15 listopada 1980 r. i ma następować w 20 ratach a 50 mln DM;

– przyznanie na 1981 rok kredytów gwarantowanych przez Hermesa w wysokości 500 mln DM na import do Polski produktów chemicznych, tekstylnych i hutniczych.

– przyznanie na 1981 r. kredytów gwarantowanych przez Hermesa w wysokości 200 mln DM na import do Polski mięsa i ew. innych produktów rolnych

– oczekujemy na przychyłność i poparcie rządu RFN dla uzyskania od banków RFN w dalszym terminie kredytów finansowych w powiązaniu z negocjowanymi kontraktami na wieloletnie dostawy srebra i siarki.

Niezależnie od Twoich rozmów kontynuowane będą działania na szczeblu roboczym w odniesieniu do:

– zliberalizowania dalszych pozycji kontyngentowych objętych obecnie ograniczeniami,

– znacznego zwiększenia kontyngentów na szereg nowych towarów,

– generalnej poprawy warunków dla kredytów gwarantowanych przez Hermesa na finansowanie dostaw towarów pozainwestycyjnych drogą:

a) zwiększenia ich kwoty

b) rozszerzenia towarowego zakresu finansowania w ramach tych ułatwień

c) wprowadzenia 2-letniej karencji spłat.

Podkreśl wobec kanclerza, że akceptacja naszych dezyderatów finansowych pozwoliłaby stronie polskiej sprostać wszystkim zobowiązaniom płatniczym wobec RFN kumulującym się w ciągu najbliższych dwóch lat. Chcemy w ten sposób uniknąć grożących ujemnych skutków dla wielkości polskiego importu z RFN i utrzymać obecny poziom wymiany.

Jeśli kanclerz nawiązałby do sprawy naszego ewentualnego przystąpienia do MFW, prosimy stwierdzić, że sprawa nie jest dla nas nowa, proces jej rozważania trwa, a tymczasem chodzi o wyjście nam naprzeciw w sposób konkretny i szybki (podobnie odpowiedzieliśmy Amerykanom).

Poproś kanclerza o zachowanie po stronie RFN pełnej poufności.

Dla Twojej wiadomości i ew. wykorzystania:

Zapoznaj kanclerza ze strukturą naszych zobowiązań finansowych wobec RFN, na które składają się:

– kredyty bankowe i dostawców bez gwarancji państwowych,

– kredyty bankowe i dostawców objęte gwarancjami państwowymi Hermesa,

– kredyt finansowy udzielony na podstawie umowy z dnia 9 października 1975 r. w wysokości 1 miliarda marek,

– szereg kredytów finansowych powiązanych z przedsięwzięciami inwestycyjnymi, w tym kredyt „miedziowy” z 1976 r. w wysokości 300 mln marek, kredyt z 1977 r. udzielony na zgazowanie węgla w wysokości 500 mln marek,

kredyt „miedziowy” z 1979 r. w wysokości 400 mln marek, jak również kredyt z 1979 r. na eksploatację rud polimetalicznych.

Łączna kwota zobowiązań wobec RFN średnio- i długoterminowych wynosiła wg stanu na koniec sierpnia 4.290,8 mln dolarów. Z sumy tej przypadało na kredyty towarowe wykorzystane na zakup konkretnych towarów objęte Heremesem, udzielone przez banki 150,7 mln dolarów, a udzielone przez dostawców 695 mln dolarów²³.

Pozdrowienia i powodzenia

^fDobrosielski^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 8, t. 71 (druk: *Polityka wobec Niemiec, dok. nr 192*)

278

2 października, szyfrogram wiceministra Dobrosielskiego
do ambasadora w Rzymie
w sprawie uzyskania pomocy kredytowej we Włoszech

Warszawa, dn. 2 października 1980 r.

^dPILNE^d

T a j n e

^d(do rąk własnych)^d

SZYFROGRAM Nr 8653^c

TREPCZYŃSKI – RZYM

Zgodnie z dyspozycją Premiera i w porozumieniu z ministrami Finansów i HZiGM ^hprzekazuję polecenie^h *proszę o^c przeprowadzenie – w trybie pilnym – rozmowy z Colombo w sprawie ^hpomocy^h *ich gotowości wyjścia nam naprzeciw^c w rozwiązywaniu naszych trudności gospodarczych w oparciu o następujące wytyczne.**

I. ^hPrzekażcie^h *Przekaż^c prośbę o przyznanie niskooprocentowanego kredytu gwarantowanego przez państwo przeznaczonego na refinansowanie przypadających w najbliższych trzech latach (1981–1983) spłat z tytułu uprzednio*

²³ Na dokumencie widnieją liczne odręczne poprawki (autorstwa wiceministra Dobrosielskiego), które uwzględniono bez oznaczania przypisami literowymi.

zaciągniętych we Włoszech kredytów wraz z odsetkami. (Łączny stan zadłużenia wobec Włoch na koniec lipca wynosił 983,3 mln dolarów). Zainteresowani jesteśmy kwotą kredytu w wysokości 1,2 mld dolarów, którego spłata nastąpiłaby w latach 1986–90. Byłoby to rozwiązanie analogiczne do tego, które wynegocjowaliśmy z Francją.

^hPodkreślcie^h *Podkreśl^c*, że Polska będzie spłacała swe zobowiązania, które kumulują się w najbliższych dwóch latach, ale dla zmniejszenia trudności przejściowych występujemy z prośbą o udzielenie nowego kredytu licząc na zrozumienie sytuacji przez partnera i jego interes handlowy. Tylko takie rozwiązanie zapewnić może dalszy rozwój wzajemnej współpracy gospodarczej.

Zależy nam na zapewnieniu poufnego charakteru rozmów.

II. ^hPodkreślcie^h *Podkreśl^c*, iż rozmowę ^hpodejmujecie^h *podejmujesz^c* na polecenie Premiera w nawiązaniu do wcześniejszych rozmów dwustronnych, w tym Czyrka z Colombo w Nowym Jorku²⁴. W rozmowie w charakterze eksperta ^hbędzie^h *może^c* uczestniczyć dyr. Andrzej Wójcik z MHZiGM, który przywiezie szczegółowe materiały dot. struktury zadłużenia i terminów spłat. Jego przyjazd uzależniony od ^hWaszej^h *Twojej^c* informacji o wyznaczonym terminie spotkania. O zamiarze ^hWaszego^h *Twojego^c* wystąpienia poinformujemy Favale. (Podobne działania podejmujemy wobec Francji, USA, RFN, Wielkiej Brytanii, Belgii, Austrii, Szwecji i Norwegii).

III. Niezależnie od pkt. I kontynuowane będą dotychczasowe działania w odniesieniu do:

1. przyspieszenia uruchomienia przyznanych kredytów na finansowanie importu półproduktów,

2. rozszerzenia zakresu rzeczowego ułatwień kredytowych na finansowanie importu półproduktów na inne towary zaopatrzenia przemysłowego, takie jak: metale kolorowe i ich półprodukty, wyroby ogniotrwałe i inne,

3. wprowadzenia dwuletniej karencji spłat,

4. podwyższenia udzielonego kredytu na finansowanie importu półproduktów chemicznych i tekstylnych z 60 mln US \$ do 100 mln US \$.

5. sfinalizowania porozumienia w sprawie warunków finansowania importu towarów inwestycyjnych,

6. dokonania z dniem 1 stycznia 1981 roku konwersji istniejących jeszcze kontyngentów wartościowych na ilościowe,

7. pilnego uwzględnienia wniosków dotyczących kontyngentów dodatkowych na import z Polski, w szczególności dotyczących: ogumienia dla

²⁴ Zob. dok. nr 283.

Fiata 126p, bydła opasowego, polietylenu, kauczuku syntetycznego, łączników żeliwnych,

8. poparcia naszego wniosku o zawieszeniu zobowiązania importowego Polski w GATT do 1982 roku.

^hW Waszych działaniach koncentrujcie^h *„Koncentruj”*^c się na zasadniczych sprawach przedstawionych w punkcie I. Chcemy zapobiec ewentualnym tendencjom do traktowania pakietu spraw przedstawionych w punkcie III jako alternatywnej formy pomocy²⁵.

„Pozdrowienia”^c

„Dobrosielski”^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 16, t. 136

279

*3 października, szyfrogram ambasadora w Budapeszcie:
opinie władz węgierskich w sprawie wydarzeń w Polsce*

T a j n e

Szyfrogram Nr 169/IV
z Budapesztu, nadany 3.10, 16.00

Napieraj

W centralnym aktywie sytuacja w Polsce jest w dalszym ciągu przedmiotem powszechnego zainteresowania i dyskusji. Środki masowego przekazu powściągliwie, ale obiektywnie informują o wydarzeniach w Polsce. W rozmowach bezpośrednich z Węgry uwidacznia się zaniepokojenie powolnością

²⁵ W odpowiedzi ambasador w Rzymie przekazywał szyfrogramem z 21 października: „1. Poprosił mnie min. Colombo i w nawiązaniu do poprzednich rozmów oświadczył, że są w trakcie konkretyzowania propozycji udzielenia nam pomocy zgodnie z naszymi postulatami. Istnieje jednak rozbieżność pomiędzy danymi liczbowymi podanymi przez naszą stronę a informacjami, które otrzymał C. od kompetentnych czynników włoskich. Wg ich obliczeń nasze spłaty z tytułu kredytów rządowych i dostawcy wynoszą (w mln lirów): – w 1981 r. – 135.541 – w 1982 r. – 124.442 – w 1983 r. – 105.900 Razem: 365.883, tj. ok. 420 mln dolarów. Na szczeblu roboczym rozpatrują obecnie różne formy refinansowania tej sumy lub odroczenie spłat poszczególnych rat do roku 1984. Gotowi są rozpatrzyć jednakże warianty spłat w całości lub częściowo, począwszy od 1986 r., zgodnie z naszą propozycją”; AMSZ, ZD 29/82, w. 16, t. 135.

procesu stabilizacji w kraju, co – zdaniem Węgrów – wynika ze wzrostu wpływów sił antysocjalistycznych, hamujących proces stabilizacji. Z aprobatą i zadowoleniem przyjęto wiadomość o aresztowaniu Moczulskiego.

Sytuacja w Polsce jest głównym tematem rozmów na spotkaniach dyplomatycznych. Dyplomaci KS wyrażają obawy, że sytuacja w Polsce może wpływać na ujawnienie się niezadowolenia społecznego w ich krajach. Szczególnie dotyczy to NRD, CRS i Rumunii. Stąd podejmowane są profilaktyczne przedsięwzięcia w dziedzinie socjalno-bytowej. W zakresie dalszego rozwoju demokratyzacji akcentuje się rozszerzanie uprawnień ZZ oraz współpracy z nimi organów państwowych na wszystkich szczeblach.

Aktyw węgierski w rozmowach z dyplomatami innych KS wyraża obawy co do wzrostu wpływów sił kontrrewolucyjnych w Polsce. Są jednak i tacy, którzy wyrażają opinie, iż utrzymanie się nowych związków w ramach porozumień mogłoby stanowić pozytywny wkład w modyfikację i dalszą demokratyzację modelu socjalizmu w KS.

/–/ Pietrzak

AMSZ, ZD 29/82, w. 4, t. 27 (druk: Przed i po 13 grudnia, dok. nr 38)

280

*3 października, szyfrogram kierownika punktu operacyjnego
wywiadu w Belgradzie w sprawie stanowiska premier Wielkiej Brytanii
wobec wydarzeń w Polsce i bieżącej sytuacji międzynarodowej*

TAJNE
SPEC. ZNACZENIA

Szyfrogram Nr 5714
z Belgradu, nadany za nr 332 dnia 03.10.80, godz. 18.00

J A R - E - H²⁶

Dot. CZ. Nap. of. „Kostrzewa”²⁷ od „Sawy”²⁸ (od wiceministra FO Alexandra).

²⁶ Skrót JAR-E-H oznacza adresatów szyfrogramu, czyli poszczególne wydziały Departamentu I MSW, odpowiednio: XI (przeciwdziałania dywersji ideologicznej i politycznej) i XVII (analityczno-informacyjny).

²⁷ Płk Henryk Bosak (formalnie radca ambasady w Belgradzie).

²⁸ Bałkańska korespondentka „The Times” Dessa Trevisan.

Przyjął „Kostrzewa” 30.9.80.

^c1) Premier Thatcher jest bardzo uczuciowo zaangażowana w wydarzenia polskie. Widzi w nich początek przeobrażeń systemowych państw socjalistycznych, odrzucanie przez życie koncepcji totalitarnych i monopartyjnych. Jest to proces potwierdzający jej osobistą filozofię^e. Z powyższych przyczyn Thatcher od połowy sierpnia rozpoczyna codziennie pracę od serwisu informacyjnego o Polsce. Tak było i podczas pobytu w Belgradzie²⁹.

^d2) Thatcher niejednokrotnie proponowała bardziej wyraźne poparcie sił opozycyjnych w Polsce i tylko stanowczość aparatu Foreign Office w sprawie kierowania się „amerykańską linią” wobec Polski „uchroniła” Wielką Brytanię od kłopotów dyplomatycznych^d. ^aThatcher jednak jest za „wyraźnym powiązaniem pomocy ekonomicznej Zachodu od ustępstw rządu wobec opozycji, a co najmniej przestrzeganie przez niego istoty porozumień gdańskich^a. Thatcher także była zainteresowana wizytą Carringtona w Polsce, licząc, że stanowiłaby ona formę poparcia dla sił opozycyjnych. Carrington miał[by] spotkać się w trakcie wizyty w sposób „nieplanowy” z przywódcami MKS i KOR, czemu prasa zachodnia dałaby wielką oprawę prasową^e. Thatcher argumentowała wobec FO, że spotkanie przedstawicieli opozycji należy do praktyki dyplomatycznej stosowanej także przez rządy KS.

^e3) Thatcher jest obecnie najbardziej z szefów państw Zachodu zaangażowana w organizację „polityki prewencyjnej”. Jej celem jest stworzenie powszechnej, międzynarodowej presji na ZSRR uniemożliwiającej mu dokonanie interwencji w Polsce^e. W jej ramach proponuje:

a) uzależnienie dialogu rozbrojeniowego USA–ZSRR od neutralności radzieckiej wobec wydarzeń w Polsce. Ostrzeżenie, że w przeciwnym przypadku USA i NATO przyjmą wyzwanie przez wyścig zbrojeń.

b) Ostrzeżenie ZSRR przez Zachód, że następstwem interwencji będzie zerwanie z nim stosunków politycznych, gospodarczych i wypowiedzenie AK KBWE oraz zawarcie wojskowego układu o wzajemnej pomocy z Chinami.

c) Upředzenie ZSRR, że NATO w ramach retorsji na interwencję podejmie podobne działania wobec Kuby, Etiopii, Angoli, Iranu i innych – co może spowodować świat na skraj katastrofy jądrowej.

d) Mobilizację państw neutralnych (w tym szczególnie Jugosławii, Indii, Algierii i innych – prozachodnich) celem pozyskania ich współpracy w rozwijaniu polityki ostrzeżeń wobec ZSRR.

4) a) Thatcher w czasie rozmów z przywódcami Jugosławii 24–26.9.80 zapoznała ich ze swymi obawami co do groźby interwencji ZSRR w Polsce.

²⁹ Mowa o podróży premier Wielkiej Brytanii do Francji, Grecji i Jugosławii 18–25 września.

Wskazała także, że miałyby ona katastrofalne następstwa dla stosunków W-Z i całego świata. Namawiała ich na zaangażowanie prestiżu Jugosławii w organizację przez kraje neutralne poparcia dla wewnętrznego charakteru zmian w Polsce.

^eb) Mijatović, Džuranović podzielali obawy o możliwości interwencji ZSRR. Podkreślali jednak, że kierownictwo i PZPR ma jeszcze dość siły, aby kontrolować proces przemian. Poinformowali, że delikatnie i nieoficjalnie ostrzegą ZSRR i inne KS przed „awanturą polską”. Zarazem jednak Zachód musi nie stwarzać pretekstów, iż uczestniczy w rozwijaniu działań sił opozycyjnych. Jeśliby jednak ZSRR interweniował, to cała Jugosławia go potępi i wyciągnie dalsze wnioski dla zabezpieczenia swej niepodległości^e.

c) Thatcher była generalnie zadowolona ze stanowiska SFRJ. Stąd dała zgodę na dynamizację współpracy wojskowej i pomoc w modernizacji armii jugosłowiańskiej.

/-/ K O S T R Z E W A

AIPN, 0 449/52/24

281

*4 października, szyfrogram ambasadora w Bagdadzie
w sprawie wojny iracko-irańskiej
i zagrożenia bezpieczeństwa obywateli polskich w Iraku*

T a j n e
Specjalnego znaczenia
^dNatychmiast^d
^cpilna^c

Szyfrogram Nr 228/IV
z Bagdadu, nadany 4.10.80, g. 18.00

Turbański

I. Działania zbrojne, bezpieczeństwo Polonii

1. Konflikt iracko-irański trwa już 12 dni, a głównym teatrem operacji wojennych pozostaje niezmiennie rejon graniczny na odcinku od m. Khanakin do ujścia Szatt Al-Arab. Wg irackich komunikatów wojennych wojska irackie wkroczyły w niektórych punktach (Ahwaz) na ok. 80 km w głąb terytorium

irańskiego zdobywszy miasta: Kasr Sziriu, Mehran, Khorramszahr. Obecnie Irak nastawia się na ugruntowanie swych pozycji w osiągniętych przez jego wojsko punktach i rezygnuje z dalszych działań ofensywnych, ponieważ wg oficjalnych oświadczeń wojska irackie urzeczywistniły postawione przed nimi zadania.

2. Z punktu widzenia bezpieczeństwa naszych ludzi największe zagrożenie stanowi działalność irańskiego lotnictwa, które przez cały okres było aktywne³⁰. Dokonało ono w opisywanym okresie nalotów: 11 – na Bagdad, 14 – Kirkuk, 8 – Basra, 6 – rejon Basry, 7 – Mosul, 5 – Kut, 4 – Umm Kasr, 4 – Sulejmanija, 3 – Erbil, 2 – Mishraq, 2 – Altuh Kopri.

Ponadto pojedyncze naloty dotknęły: Zakho, Tikrit, Dibs, Amara, Dakan, Fao, Nasiriya, Wasit, Kurnah, Habbani. Dodatkowym niebezpieczeństwem dla ludności w miastach irackich nad Szatt Al-Arab, m.in. Basry, jest ostrzał artyleryjski.

3. Według irackich komunikatów wojskowych lotnictwo irańskie atakowało głównie cele militarne i gospodarcze, a także cywilne. Trudno na ich podstawie określić faktyczny stan zniszczeń i strat w ludności cywilnej. Prawdą jest jednak, że po pierwszych 2-ch dniach strona iracka przestała podawać konkretne dane na ten temat. Nie ulega jednak wątpliwości, że straty są odczuwalne.

4. W rejonie irackiego Kurdystanu odnotowuje się rosnącą aktywność rebeliantów kurdyjskich, którzy atakują oddziały irackie i cele gospodarcze. Z powodu ich działalności Bułgarzy przenieśli do Bagdadu kilkadziesiąt robotników z okolic Derbendikhan.

II. Wybuch konfliktu zbrojnego zastał nas w czasie odbywania zebrań POP i załóg nt. kraju i stosunków iracko-irańskich.

1. Wówczas głównymi tematami podejmowanymi przez załogi było żądanie: podwyżek płac, rozłukowego, diet, 8-godzinnego dnia pracy, płacy dewizami za godziny nadliczbowe, częstszych urlopów do rodzin, zniesienia mozaiki płac oraz szereg innych dotyczących budów, jak: zapewnienia frontu robót, zmniejszenia administracji, mieszkania kierownictw wraz z załogami na campach itp. Nastroje rozpalone z dużą dozą arogancji (trzeba nam o tym pamiętać).

2. Wybuch zbrojnego konfliktu zmienił centrum zainteresowań. Na fali pewnego podekscytowania stanęły nowe problemy: bezpieczeństwa pobytu, dostosowania się do warunków wojennych, stabilności pracy, poprawnych postaw.

a) Generalnie załogi zachowały się poprawnie. Ich większość nie ulegała panice. Nie można zbyt dziwić się szybkiej ewakuacji z Basry, Kirkuku, Nasyrii. (Chociaż sądzę, że zakłady w Basrze zbyt wcześnie wykorzystały swoje

³⁰ Szyfrogramem z 2 października ambasador w Bagdadzie informował: „1) Dzisiaj znaleźliśmy ślad (średnica 10, głębokość 4 cm) uderzenia pocisku w ścianę amb. Pocisk zachowaliśmy. 2) Zdecydowałem kopać alarmowy rów – schron w ogrodzie. 3) Może specjaliści wojskowi poradzą nam coś jeszcze”; AMSZ, ZD 29/82, w. 2, t. 9.

przygotowanie ewakuacyjne). Prawie we wszystkich zakładach ewakuowanych pozostały grupy zabezpieczające majątek (ale nie wszędzie).

b) Nastroje pogarszał głównie wzrost nalotów, ale także wyjazdy zachodnich przedstawicielstw (zwłaszcza współwykonawców), panika mniej odpornych, rozrabiackie inicjatywy samorządnych komitetów itp., w których główną rolę odgrywają młodzi ludzie, ale nie tylko, i oczywiście tragiczna śmierć trzech. Trzeba przyznać, że z wyjątkiem zakładu w Diwanii (gdzie nie widać wojny) stan nastrojów pogarszał się (wiece, wybieranie przedstawicieli). W zakładach, które są świadkami działań i nie mają się gdzie skryć (Basra, rejon północny, Nasyrija, Amara, Kut, Bagdad i okolice), ostatnio – zwłaszcza po informacji PR z 29.9 – załogi zrozumiały, że jest pełna ewakuacja, a od Ambasady zależy termin dla danej załogi. (Rozładowujemy).

c) Wiele kierownictw przestało panować nad załogami. Znaczna z nich część, sędzę, świadomie – uważając, że „w warunkach wojennych nie musimy realizować zobowiązań”. Było sporo przypadków złego przykładu. (Np. T[...] ³¹ – szef Elektrimu rzekomo z zalecenia swoich władz jako jeden z pierwszych wyrabiał dokumenty przekroczenia granicy z Syrią, S[...] – WBK pierwszy zgłosił się na listę do ewakuacji).

d) Oceniamy, że sytuacja jest trochę opanowana, ale daleka od dobrej. Mniej jest nerwowości, elementy przystosowania, dobra postawa sporej części załóg. Pomogła ewakuacja częściowa, ale część ludzi dorabiając teorię bezpieczeństwa pragnie skorzystać z okazji, by „wskoczyć do domu”. Nastroje są zmienne – zależą głównie od działań wojennych. Wiele zależy od odpowiedzialnej, aktywnej postawy kierownictw, a ich od wyraźnych dyspozycji krajowych zwierzchników. Spadła wydajność pracy.

III. Wnioski:

1. Nie ma mowy o pełnym bezpieczeństwie załóg, ale obecnie nie ma niebezpieczeństwa bezpośredniego.

2. Należy się liczyć z koniecznością dalszej ewakuacji z powodów następujących:

a) żądań załóg – zwłaszcza po nalotach,

b) braku frontu robót (pogłębia się brak zaopatrzenia w cement i inne materiały),

c) wzrostu trudności żywnościowych (zaopatrzenie pogarsza się).

3. Służba handlowa – CHZ muszą zapewnić takie wstrzymanie realizacji kontraktu, aby wszelkie konsekwencje poniosła strona iracka – także koszty ewakuacji (tu polecenia ogólne wydałem).

³¹ Pominęto dane osobowe.

4. Z kraju należałoby wydać decyzje, co konkretnie robić z kontraktami, których przedstawiciele ewakuowali się.

5. Należy przeanalizować, co jest dla nas korzystniejsze: czy pozostawić załogi – przy oczywiście znacznie obniżonej wydajności pracy, czy wyegzekwować wysłanie na koszt partnera danej załogi do kraju.

6. a) służba handlu i CHZ w kraju winny już obecnie pracować nad zadaniami ew. zakończenia działań zbrojnych w Iraku. (Tu poleciłem). Jedną z ważnych spraw będzie dobór ludzi, w tym kadry kierowniczej, ale główną – zabezpieczenie frontu robót.

b) Kierownictwa wykonawców i CHZ winny już zacząć rozliczać swoją „iracką” kadrę z wykonania zadań w czasie po 22.9.

7. Z powyższego wynikają zadania dla nas, zwłaszcza dla BRH.

8. Nasze propozycje dotyczące kolejnych – po 10.10. – grup ewakuacyjnych przekażę po 6 bm.

/-/ Żebrowski

AMSZ, ZD 29/82, w. 2, t. 9

282

*5 października, szyfrogram dyrektora Gabinetu Ministra
do ambasadora w Londynie o rozmowie
ministrów spraw zagranicznych Polski i Wielkiej Brytanii*

Warszawa, dn. 5 października 1980 r.

T a j n e
NATYCHMIAST
^d(ale nie w nocy)^d

SZYFROGRAM Nr 8716

LONDYN – BISZTYGA

Główne elementy rozmowy min. Czyrka z Carringtonem w ONZ (24.09).

1. Tow. Czyrek poinformował o problemach krajowych. Carrington, wyrażając uznanie dla politycznych rozwiązań, interesował się pracami nad ustawą o związkach zawodowych – i generalnie nad ich przyszłą działalnością w naszym

systemie prawnym i praktyce politycznej. Zastanawiał się nad możliwością pełnego zrealizowania zobowiązań zawartych w porozumieniach z Gdańska, Szczecina i Śląska w naszej sytuacji gospodarczej.

2. Tow. Czyrek stwierdził, że w trudnej sytuacji gospodarczej wielkim obciążeniem są dla nas spłaty zadłużeń zagranicznych. Dlatego będziemy występować wobec naszych partnerów, od których otrzymaliśmy kredyty państwowe lub przez państwo gwarantowane, o wyjście naprzeciw naszym postulatom. Podkreślił, iż chcemy w pełni wywiązać się z zobowiązań, a nasze postulaty idą zwłaszcza w kierunku takich rozwiązań, które pozwolą pokonać skupienie spłat w latach 1981–83.

Carrington w odpowiedzi stwierdził, że Polska spotka się z „dużym stopniem zrozumienia” w Wielkiej Brytanii, tak jak i w innych krajach EWG. Rząd zbada nasze konkretne postulaty z sympatią i „zrobi, co będzie możliwe”.

3. C. z zainteresowaniem oczekuje pogłębionych rozmów w czasie swej wizyty w Warszawie.

^fKorczewski^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 10, t. 86

283

*5 października, szyfrogram dyrektora Gabinetu Ministra
do ambasadora w Rzymie o rozmowie
ministrów spraw zagranicznych Polski i Włoch*

Warszawa, dn. 5 października 1980 r.

T a j n e
NATYCHMIAST
^d(ale nie w nocy)^d

SZYFROGRAM Nr 8717

RZYM – TREPCZYŃSKI

Główne elementy rozmowy Min. Czyrka z Colombo w ONZ (25.09)³².

³² Szyfrogramem z 25 września, przesłanym premierowi z Nowego Jorku, minister spraw zagranicznych informował: „Z rozmowy z ministrem SZ Włoch Colombo.

1. Tow. Czyrek poinformował o problemach krajowych. Colombo stwierdził, iż obserwowali wydarzenia z wielką uwagą i troską. Traktowali je i traktują jako sprawę wewnętrzną. Wysoko ocenili polityczne metody rozwiązań. Z dużym zainteresowaniem będą obserwować dalszy rozwój sytuacji, w tym zwłaszcza krystalizowanie się niezależnych związków zawodowych w naszym systemie prawnym i praktyce politycznej.

2. Tow. Czyrek stwierdził, iż w trudnej sytuacji gospodarczej wielkim obciążeniem są dla nas spłaty zadłużeń zagranicznych. Dlatego będziemy występować wobec tych naszych partnerów, którzy udzielili nam kredytów państwowych lub przez państwo gwarantowanych, o wyjście naprzeciw naszym potrzebom. Chodzi zwłaszcza o rozłożenie na dalsze lata kwot, jakie przypadają do spłaty na lata 81–83, przy czym formuły mogą być różne.

C. w odpowiedzi stwierdził, że Włochy, w miarę swych, jak podkreślał, ograniczonych możliwości, gotowe są nam pomóc. Inicjatywa co do zakresu i formuł musi należeć do strony polskiej, oczekują więc konkretnych propozycji. Colombo dodał, że ministrowie SZ EWG omawiali problematykę polską w N. Jorku i uzgodnili wyjście naprzeciw naszym postulatom gospodarczym „w formie dwustronnej lub wielostronnej”. W związku z tym min. Czyrek, wyrażając wdzięczność za przychylne stanowisko, podkreślił, iż chcielibyśmy załatwiać te sprawy bilateralnie.

^fKorczewski^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 16, t. 136

W odpowiedzi na naświetlenie mu naszej problematyki Colombo poinformował, że 9-ka na posiedzeniu w Nowym Jorku podjęła decyzję o wyjściu naprzeciw naszym potrzebom ekonomicznym. Skwitowałem to stwierdzeniem, że cenimy sobie wielostronną życzliwość, ale sprawy chcielibyśmy załatwiać bilateralnie. Odpowiedział, że rozumie nasze racje, ale musieli w EWG dokonać swego rodzaju podziału wkładu poszczególnych państw. Podkreślił, iż czekają na naszą inicjatywę i wystąpienie z konkretnymi wnioskami. Rząd włoski rozpatrzy je przychylnie, bo sam jest co do tego przekonany, i będzie realizował uzgodnienia w ramach EWG”; AMSZ, ZD 29/82, w. 12, t. 107. Zob. dok. nr 278.

284

*5 października, szyfrogram dyrektora Gabinetu Ministra
do ambasadora w Paryżu
o rozmowie ministrów spraw zagranicznych Polski i Francji*

Warszawa, dn. 5 października 1980 r.

T a j n e
NATYCHMIAST
d(ale nie w nocy)^d

SZYFROGRAM Nr 8718

PARYŻ – OLECHOWSKI

Główne elementy rozmowy min. Czyrka z Poncet w N. Jorku.

1. P. podkreślił szczególne zainteresowanie VGE wydarzeniami w Polsce i stwierdził, iż treść rozmowy przekaze prezydentowi. Dodał, iż VGE jest zainteresowany rozwojem stosunków dwustronnych i realizacją jego wizyty.

Min. Czyrek obszernie wyjaśnił genezę i istotę naszych wydarzeń i kierunki działań. P. zapytywał, jak przewidujemy wprowadzenie do praktyki politycznej i do systemu prawnego niezależnych związków zawodowych, interesował się też reperkusjami w KS wydarzeń. Z zadowoleniem przyjął oświadczenie Cz. o wadze, jaką do stosunków z Francją przywiązuje kierownictwo i osobiście tow. Kania.

2. Tow. Czyrek wyraził zadowolenie z osiągniętych już porozumień w sprawie rozłożenia w czasie spłat kredytów. Stwierdził, iż w naszej trudnej sytuacji pomoc bliskich partnerów jest wysoce pożądana, zwłaszcza z uwagi na skupienie spłat w latach 1981–83. Poncet odpowiedział, iż odnotowuje, że Polska byłaby zainteresowana w dalszym działaniu w duchu dotychczasowych porozumień, możliwie na bardziej dogodniejszych warunkach (np. rozłożenie spłat na dłuższy okres). Będzie to popierał u VGE i wobec rządu.

Cz. zapowiedział przyjazd do Paryża tow. Jagielskiego.

^fKorczewski^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 14, t. 122

285

*5 października, szyfrogram dyrektora Gabinetu Ministra
do ambasadora w Brukseli
o rozmowie ministrów spraw zagranicznych Polski i Belgii*

Warszawa, dn. 5 października 1980 r.

T a j n e
NATYCHMIAST
d(ale nie w nocy)^d

SZYFROGRAM Nr 8719

BRUKSELA – FEKECZ

1. Spotkanie min. Czyrka z Nothombem w ONZ – w dobrej atmosferze. Potwierdził w imieniu rządu wolę utrzymania dialogu politycznego. W przyszłym roku planuje zrealizowanie wizyty w Polsce³³. Z uwagą wysłuchał informacji o sprawach krajowych. Belgia liczy na aktywną nadal politykę zagraniczną Polski.

2. Min. Czyrek stwierdził, że w trudnej sytuacji gospodarczej kraju wielkim obciążeniem są dla nas spłaty zadłużeń zagranicznych. Zapowiedział, iż wystąpimy wobec naszych partnerów, którzy udzielili nam kredytów państwowych lub przez państwo gwarantowanych, o wyjście naprzeciw naszym potrzebom. Chodzi zwłaszcza o taką pomoc, która pozwoli rozłożyć w czasie wysokie spłaty przypadające na lata 1981–83, przy czym formuły konkretnych rozwiązań mogłyby być różnorodne.

N. odpowiedział, że Belgia rozpatrzy nasze postulaty z sympatią, gdyż jest to zgodne z jej wolą i z uzgodnieniem w ramach EWG. Pytał, czy preferujemy formułę dwustronną, czy pomocy wielostronnej – ze strony EWG. Min. Czyrek jednoznacznie wypowiedział się za porozumieniem dwustronnym i zapowiedział szybką konkretyzację naszych zapotrzebowań.

^fKorczewski^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 3, t. 25

³³ Wizyta odbyła się 4–5 grudnia; zob. dok. nr 507.

286

*6 października, okólnik ministra spraw zagranicznych
o obradach VI plenum KC PZPR*

Warszawa, dn. 6.X.1980 r.

T a j n e

SZYFROGRAM Nr 8721^c

SZEFOWIE WSZYSTKICH PLACÓWEK

1. W dniach 4–6 bm. odbyło się VI Plenum KC, poświęcone sytuacji politycznej w kraju i *aktualnym*^c zadaniom partii.

Podstawą dyskusji, w której wzięło udział 85 mówców, był referat Biura Politycznego wygłoszony przez I Sekretarza tow. Stanisława Kanię. Główne tezy – wysyłamy clarisem.

Referat i dyskusja dokonały dogłębnej oceny przyczyn zaistniałego kryzysu oraz zarysowały aktualne zadania partii na obecnym etapie. Główne z nich zostały ujęte w Uchwale (tekst clarisem).

Komisja Wnioskowa pod przewodnictwem tow. Olszowskiego została upoważniona, by opracować liczne wnioski zgłoszone w dyskusji i przedstawić je na najbliższym posiedzeniu KC.

W dniu dzisiejszym odbędą się posiedzenia KW, na których zostaną przeniesione i uterenowione oceny i zadania.

2. Po tzw. strajku ostrzegawczym fala strajkowa opadła. Następuje natomiast pogorszenie nastrojów w społeczeństwie ze względu na pogłębiające się braki artykułów pierwszej potrzeby, w tym w szczególności żywnościowych. Łagodzenie i opanowanie tych trudności jest obecnie podstawowym zadaniem ekonomicznym i politycznym.

Aktualne zadania gospodarcze przedstawił na Plenum tow. Pińkowski, zostaną one rozwinięte na zwołanym 8 bm. posiedzeniu Sejmu.

3. W rozmowach w KS i z partiami komunistycznymi akcentujcie:

a) rolę Plenum w politycznym i ideologicznym umacnianiu Partii, jej mobilizacji i zwiększenia ofensywności;

b) mobilizację Partii do walki o polityczną i ideologiczną treść Związków Zawodowych i merytoryczną jedność ruchu związkowego na bazie akceptacji podstaw ustrojowych, kierowniczej roli Partii, podstawowego znaczenia obrony interesów ludzi pracy;

- c) zdecydowaną walkę przeciwko elementom antysocjalistycznym;
- d) podjęcie koniecznych kroków w kierunku zahamowania dalszego pogarszania się sytuacji rynkowej.

4. Z kołami politycznymi i dziennikarskimi KK³⁴ akcentujcie:

- a) potwierdzenie i umocnienie linii na polityczne rozwiązanie problemów;
- b) nakreślenie głównych kierunków działań społecznych i ekonomicznych;
- c) wyciągnięcie konsekwencji wobec nosicieli szkodliwych kierunków i metod działalności partyjnej i państwowej;
- d) wysuwanie się na pierwszy plan – obok problematyki politycznej – zagadnień ekonomicznych, w szczególności zaopatrzenia rynku w artykuły żywnościowe.

^fCzyrek^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 111

³⁴ Tego samego dnia sekretarz KC PZPR do spraw międzynarodowych Emil Wojtaszek okólnikiem skierowanym do placówek w krajach kapitalistycznych instruował: „W relacji o VI Plenum dla kierownictwa partii komunistycznych akcentujcie następujące elementy: [...] – Dyskusja na plenum [...] miała szczerzy, demokratyczny i pryncypialny charakter, doprowadziła do konsolidacji KC wokół najważniejszych zadań politycznych i gospodarczych, co wyraziło się w jednomyślnym przyjęciu uchwały. [...] – Zgodnie z powszechnie wyrażanymi postulatami plenum przeprowadziło ocenę odpowiedzialności za błędy w kierowaniu partią. Ze względu na chorobę E. Gierka nie podejmowano oceny jego działalności. [...] W niezbędnym zakresie, uwzględniając obciążenie sprawami wewnątrzpartyjnymi, gotowi jesteśmy do konsultacji i dalszych informacji dla bratnich partii”; AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 111.

287

6 października, szyfrogram dyrektora Departamentu Konsularnego
do ambasadora w Bagdadzie
w sprawie polskich ofiar wojny iracko-irańskiej

Warszawa, dn. 6.X.1980 r.

T a j n e
dNATYCHMIAST^d

SZYFROGRAM Nr 8737^c

BAGDAD – ŻEBROWSKI

Wasza 173³⁵.

Prosimy o informacje, kiedy zwłoki poległych w czasie bombardowania Polaków zostaną zwrócone przez wojsko i przetransportowane do kraju. Poinformujcie także, z jakiego kraju sąsiedniego przewidujecie transport zwłok.

Rodziny zabitych domagają się categorycznie informacji na ten temat.

^fMulicki^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 2, t. 10

³⁵ Ambasador w Bagdadzie informował szyfrogramem nr 173 z 2 października: „W pełni podzielamy Wasze zdanie, że zwłoki trzeba posłać do kraju. Takie polecenie dałem 28.9 szefowi placówki Pol-Cekop, odrzucając jego propozycję pochowania tutaj”; AMSZ, ZD 29/82, w. 2, t. 9. We wcześniejszym szyfrogramie, z 30 września, dyrektor Mulicki polecał ambasadorowi Żebrowskiemu: „Prosimy o niedopuszczenie do pochowania zabitych Polaków z ^hMosulu^h *‘Dohuk’* przez wojsko. Pożądany transport zwłok do Kuwejt lub Syrii, skąd może odebrać je Bongo. *Takie widzicie możliwości*”. ^hBongo nie chce wykonać usług w Iraku z obawy przed działaniami wojennymi^h. Ponadto prosimy o zaopiekowanie się rannymi, poinformowanie o ich stanie zdrowia oraz rozpatrzenie możliwości transportu do kraju”; AMSZ, ZD 29/82, w. 2, t. 10. Zob. dok. nr 274.

288

*6 października, szyfrogram konsula generalnego w Nowym Jorku
w sprawie przebiegu parady Pułaskiego*T a j n e

Szyfrogram Nr 278/IV
z Nowego Jorku, nadany 6.10.80, g. 18.30

Mulicki

W niedzielę 5.10 odbyła się w Nowym Jorku 44 doroczna parada Pułaskiego, przegląd sił i autorytetu Polonii w USA. W paradzie uczestniczyło około 100 tysięcy uczestników.

Na trybunie honorowej obecni byli m.in. Z. Brzeziński oraz syn wiceprezydenta W. Mondale. Burmistrz Nowego Jorku Ed Koch maszerował razem z przedstawicielami Pułaski Police Association.

Atmosfera wypowiedzi (w tym Brzezińskiego i Kocha) oraz hasła nawiązywały do ostatnich wydarzeń i ocen obecnej sytuacji w Polsce.

Dzięki naszym staraniom (m.in. uprzednim spotkaniom w konsulacie z głównym marszałkiem parady Bekarciakiem oraz przywódcami Pułaski Association – Pierzgałskim i Bartoszkim) w paradzie nie odczytaliśmy antypolskich i antysocjalistycznych haseł.

Przygotowywana manifestacja pod konsulatem nie odbyła się. Nowy Dziennik w swoim niedzielnym wydaniu opublikował 11 haseł, dotyczących m.in. solidarności z nowymi ZZ, dumy z papieża oraz domagających się „wolnej Polski”, „wolnych wyborów” i „praw obywatelskich”. Grupa Pomostu³⁶ rozdawała ulotki i organizowała zbiórkę finansową.

3 bm. w konsulacie generalnym odbyło się doroczne spotkanie Polonii z okazji parady Pułaskiego, na którym przemawiali Ciaś, wiceburmistrz Rickman oraz prezes Pułaski Association Bartoszek. Odczytano depezę okolicznościową od gubernatora Nowego Jorku – Carey’a. W spotkaniu wzięło udział około 400 osób.

Szczegóły w notatce kurierem.

/–/ Ciaś

AMSZ, ZD 29/82, w. 12, t. 107

³⁶ Chodzi o organizację utworzoną w 1979 r. przez młode pokolenie polskiej emigracji w USA (od 1981 r. jako Ruch Społeczno-Polityczny „Pomost”), której celem była współpraca z opozycją w PRL.

289

*6 października [?], projekt instrukcji Departamentu IV
dla ambasadora w Hadze w związku z planowanym
złożeniem listów uwierzytelniających w Dublinie*

«6.10.80»

Projekt

Instrukcja dla Ambasadora PRL w Republice Irlandii

Towarzysza A. Bartosza³⁷

W Waszej działalności na terenie Irlandii (którą winniście wizytować minimum 2 razy do roku) zależy nam na zrealizowaniu następujących celów:

1. Doprowadzenie do wizyty ministra SZ Irlandii na zaproszenie Ministra E. Wojtaszka. Zaproszenie to było kilkakrotnie ponawiane z naszej strony bez precyzowania terminu ze strony Irlandczyków³⁸.

Niezależnie od tej wizyty zależy nam na utrzymaniu tradycyjnych corocznych spotkań obu ministrów SZ w ONZ.

2. Doprowadzenie do konsultacji w Warszawie podsekretarza w irlandzkim MSZ z wiceministrem J. Czyrkiem, który przebywał w Irlandii w 1979 r.

3. Czuwanie nad dalszym rozwojem stosunków gospodarczych w świetle umowy gospodarczej i kolejnych ustaleń Komisji Mieszanej.

4. Uzyskanie zgody władz irlandzkich na otwarcie działu wizowego w naszej Misji w Dublinie. Sprawa ta była podnoszona przez Wiceministra J. Czyrkę w Irlandii. Dotąd oczekujemy na stanowisko Irlandczyków.

5. Wzbogacenie w oparciu o Instytut Kultury Polskiej w Londynie i wydział prasowy Ambasady w Londynie wymiany kulturalnej i polepszenie informacji o Polsce w irlandzkich środkach masowego przekazu.

Podjąć starania o zawarcie w przyszłości umowy kulturalnej i naukowo-technicznej.

6. Wysondowanie możliwości wymiany delegacji parlamentarnych. Z taką inicjatywą wystąpił senator Markey, który w roku 1979 przebywał „prywatnie” w Polsce i odbył spotkanie w Departamencie IV MSZ.

³⁷ Ambasador w Holandii Alojzy Bartoszek został 11 września akredytowany również w Irlandii (ze stałą siedzibą w Hadze). Publikowaną wersję dokumentu sporządzono prawdopodobnie 6 października, w związku z planowanym złożeniem listów uwierzytelniających.

³⁸ Do wizyty ministra spraw zagranicznych Irlandii w PRL nie doszło.

7. Przed złożeniem listów uwierzytelniających w Dublinie uważamy za konieczne odbycie rozmów z Ambasadorem PRL w W. Brytanii, z radcą politycznym, prasowym oraz dyrektorem IKP w Londynie. Utrzymywanie kontaktów z Ambasadą w Londynie, a przede wszystkim z wydziałem prasowym i IKP należy traktować w aktualnej Waszej sytuacji jako stałą praktykę.

8. W Dublinie, po złożeniu listów, do najważniejszych rozmówców winni należeć: minister gospodarki, handlu i energetyki, importerzy naszego węgla oraz inni przedstawiciele sfer gospodarczych – w uzgodnieniu z Radcą Handlowym w Dublinie. Troskliwej opieki i pomocy wymaga Irlandzko-Polski Instytut Kulturalny.

AMSZ, Dep. IV 43/84, w. 8

290

*7 października, notatka Departamentu I MSW:
opinie dyplomatów chińskich na temat sytuacji w Polsce*

Warszawa, dnia 7° października 80

T a j n e

NOTATKA

Dotyczy: opinii dyplomatów chińskich na temat sytuacji w Polsce.

W dniu 7 bm. K.O. ps. „Ralfa” przekazał mi ustnie poniższe informacje uzyskane od wysokich dyplomatów Ambasady chińskiej w Warszawie dot. ich opinii na temat aktualnej sytuacji w PRL.

1. Wydarzenia w PRL są sprawą wewnętrzną Polski, nikogo to nie dotyczy i Polacy są sami w stanie je rozwiązać.

2. Propaganda chińska nadal nie komentuje oficjalnie wydarzeń w Polsce (nie ma także żadnego oficjalnego oświadczenia rządu lub Komunistycznej Partii Chin). Prasa chińska relacjonuje wydarzenia prawie codziennie, głównie opierając się na prasie polskiej lub polskich rzecznikach prasowych i rządowych, czasami dokonuje przedruków z prasy zachodniej. Było kilka ataków na agencję TASS. (Poprzez wypaczenie zdaniem chińskim charakteru tych wydarzeń i zbytne eksponowanie sprawy tzw. elementów reakcyjnych i antysocjalistycznych).

3. Jeden z dyplomatów chińskich (radca polityczny LU CING – aktualnie charge d'affaires) oświadczył w rozmowie z „Ralfą”, że władze chińskie już od roku nie utrzymują kontaktów z K. Mijalem, a utrzymywały z nim poprzednio kontakt z uwagi „na niepełne zrozumienie sytuacji w PRL”. Nie mówił o miejscu pobytu K. Mijala³⁹.

Starszy Inspektor Wydz. XI Dep. I MSW
Ppłk ^fW. Borowik

AIPN, 0 449/34, t. 10

291

*8 października, szyfrogram ambasady w Berlinie o wypowiedziach
przedstawicieli władz NRD na temat sytuacji w Polsce*

T a j n e
Specjalnego znaczenia
P i l n e

Szyfrogram Nr 384/IV
z Berlina, nadany 8.10.80, g. 16.50

Dmochowski

Wydarzenia w Polsce gospodarze oceniają przez pryzmat sytuacji wewnętrznej oraz polityki zagranicznej. Zarówno kierownictwo polityczne, jak i społeczeństwo obawiają się, że dalszy rozwój sytuacji w Polsce może prowadzić do zahamowania procesu odprężenia w Europie, a co za tym idzie – do utraty przez NRD „szczególnej” pozycji w stosunkach z RFN.

W ocenie dominuje teza o antysocjalistycznych elementach zakłócających dialog partii z klasą robotniczą. Podkreśla się powiązania wewnętrznych wrogów socjalizmu z antykomunistycznymi kołami Zachodu.

Ingerencja zachodnich ośrodków, zwłaszcza RFN, w wewnętrzne sprawy Polski stwarza zagrożenie dla Polski i całej wspólnoty socjalistycznej.

W wewnętrznej informacji wskazywano na słabość PZPR, błędy w planowaniu i zarządzaniu. W wewnętrznych dyskusjach odżywa pejoratywne określenie „polska gospodarka”.

³⁹ Zob. dok. nr 292.

W ocenie gospodarzy w Polsce uczyniono szereg koncesji osłabiających ustrój socjalistyczny. Podpisanie porozumień, a zwłaszcza zgoda na tworzenie niezależnych związków zawodowych, nie mieści się w pojęciach tutejszego aktywu. Wrogie siły chcą osłabić klasę robotniczą, zniszczyć jej jedność i rozbić jej organizację.

Sytuacja w Polsce stwarza poczucie zaniepokojenia, niepewności i zagrożenia. Nieodosobnione są oceny, iż aktywność Zachodu, zwłaszcza RFN, wobec Polski nakierowana jest w istocie na NRD⁴⁰.

Podkreśla się, że NRD jest żywotnie zainteresowana w ustabilizowaniu się sytuacji w Polsce. Kierownictwo NRD cechuje duża ostrożność i wstrzeźliwość w ocenie sytuacji w Polsce, wyrażająca się unikaniem oficjalnego zajmowania stanowiska. Po VI Plenum KC PZPR mocniej akcentuje się wysiłki PZPR mające na celu umocnienie szeregów partyjnych, odbudowę zaufania klasy robotniczej i mas pracujących do partii oraz obronę socjalizmu i interesów narodowych.

Wyraża to pośrednio poparcie dla tow. Kani.

W dniu 6 bm. podczas wręczania odznaczeń z okazji rocznicy NRD Hoenecker po raz pierwszy wystąpił publicznie przeciwko mieszaniu się RFN, a zwłaszcza jej środków masowego przekazu, „w wewnętrzne sprawy NRD, Polski i innych państw socjalistycznych”.

Podkreślił, że los Polski nie może być dla NRD obojętny. NRD stoi zawsze u boku narodu polskiego. „Dlatego też będziemy zdecydowanie występować przeciwko wykorzystywaniu trudnej sytuacji Polski Ludowej dla swoich ciemnych celów^h *wszelkim próbom mieszania się reakcji zagranicznej, usiłującej wykorzystać obecną ciężką sytuację w Polsce Ludowej*”. Siły kontrrewolucji muszą wiedzieć, że granica zasięgu terytorialnego jej władzy ustanowiona jest na zachód od Łaby i Werry”.

W NRD wzmożono wysiłki mające na celu poprawę zaopatrzenia ludności. Więcej uwagi poświęca się roli i działalności zw. zaw. W partii wzmożono pracę ideowo-wychowawczą i polityczną. Podkreśla się siłę, zwartość szeregów i autorytet NSPJ, państwa oraz poparcie społeczeństwa dla polityki partii.

⁴⁰ Szyfrogramem z 7 października szef misji wojskowej w Berlinie Zachodnim przekazywał: „Z rozmów w tutejszym środowisku politycznym i opiniotwórczym można wyciągnąć wniosek, iż dominuje zainteresowanie w takim rozwiązaniu «problemów polskich», które nie miałyby wpływu na zaostrzenie sytuacji w Europie, a więc nie zagrażałoby realizacji zachodnioniemieckiej i zachodniobерлінskiej koncepcji realizacji «niemieckiej polityki narodowej». Wyraża się to w bardzo ostrożnym formułowaniu pytań i dość jednoznacznym dawaniu do zrozumienia, iż rozwiązanie «sprawy polskiej» nie powinno doprowadzić do zaostrzenia sytuacji w Europie, to znaczy powinno nastąpić własnymi siłami Polski”; AMSZ, ZD 29/82, w. 3, t. 19.

Prezentuje się siłę militarną NRD: szczególną oprawę propagandową dano ćwiczeniom UW, grup bojowych klasy robotniczej oraz organizując w Berlinie z okazji rocznicy NRD paradę wojskową, capstrzyk i uroczystą zmianę warty.

Pomimo wewnętrznego niepokoju wśród aktywu panuje przekonanie, iż w NRD nie mogą mieć miejsca wydarzenia podobne do polskich, gdyż władza jest silna.

/–/ Karwicki

AMSZ, ZD 29/82, w. 3, t. 17 (druk: *Przed i po 13 grudnia, dok. nr 40*)

292

*8 października, notatka informacyjna
na temat stosunku władz chińskich do działalności Kazimierza Mijala*

Warszawa, 8.X.1980 r.

POUFNE

NOTATKA INFORMACYJNA

Z rozmowy radcy ministra w Dep. II tow. Z. Góralczyka
z Chargé d’Affaires a.i. Ambasady ChRL w Warszawie,
radcą Lu Cingiem, na cocktailu w ZG TPPCh w dniu 6 bm.⁴¹

1. W czasie zainicjowanej przez niego rozmowy na temat wydarzeń w Polsce stwierdził, że strona chińska „nie zawsze właściwie rozumiała nasze wydarzenia”, podając jako przykład sprawę ich stosunku do Kazimierza Mijala. Dodał, że „już od roku KPCh nie utrzymuje stosunków z K. Mijalem”, czego przejawem jest brak zamieszczania depesz i listów gratulacyjnych od K. Mijala na łamach „Ženmin Žypao”. (Uwaga: rzeczywiście jak dotychczas „ŽŽ” nie zamieściła nawet wzmianki o gratulacjach od K. Mijala – określanego dawniej jako „sekretarz generalny Komunistycznej Partii Polski” – z okazji 31 rocznicy proklamowania ChRL).

⁴¹ Zob. dok. nr 290.

2. Prosił o podanie daty i miejsca wyjazdu tow. Ambasadora Wojtasika⁴², gdyż „zgodnie ze zwyczajami protokółarnymi chciałby go odprowadzić i pożegnać osobiście”.

^fR. Fijałkowski^f

AMSZ, Dep. II 28/85, w. 2

293

8 października, notatka informacyjna z wizyty wiceministra Dobrosielskiego na Węgrzech

Warszawa, dnia 8.10.1980 r.

POUFNE

NOTATKA INFORMACYJNA

z rozmów z kierownictwem Ministerstwa Spraw Zagranicznych WRL
w dniach 29–30 września 1980 r.

1. W trakcie przeszło 2,5 godzinnej rozmowy z ministrem F. Pują dokonał on przeglądu aktualnej sytuacji społeczno-politycznej WRL wybijając następujące elementy: produkcja przemysłowa w br. wzrosła zaledwie o 2%, nastąpiła stagnacja w realnych dochodach ludności miejskiej, wzrasta zadłużenie Węgier wobec państw zachodnich.

Spółdzielcze rolnictwo podwoiło swą produkcję w porównaniu z 1948 r. kiedy w tym sektorze pracowało 60% ogółu zatrudnionych, a obecnie tylko 13%. Produkcja rolna jest jednak droga – szczególnie roślinna. W eksporcie węgierskim dominują produkty rolne (ponad 30%), gdyż przemysł nie jest w stanie dostarczyć większej ilości nowoczesnych wyrobów.

Sytuację w kraju oceniał jako uporządkowaną, chociaż istnieją napięcia, które starają się na bieżąco rozwiązywać. W przemyśle dążą do zmian w profilu produkcji w niektórych zakładach, likwidują nierentowną i nienowoczesną produkcję.

⁴² Dyrektor Departamentu Konsularnego Władysław Wojtasik został 10 lipca mianowany przez Radę Państwa ambasadorem w Pekinie.

W aktualnej sytuacji najbardziej podatne na ewentualne strajki są duże zakłady przemysłowe Budapesztu, w których robotnicy nie mają możliwości korzystania z dodatkowych dochodów pochodzących z działki lub hodowli, jak to ma miejsce w terenie. Odnotowują sporadyczne krótkie przerwy w pracy wynikające przede wszystkim z zaniedbań administracji gospodarczej wobec załogi zakładów. Negatywnie odnoszą się do tej formy protestu klasy robotniczej. Uważają bowiem, że jest on zawsze szkodliwy politycznie i gospodarczo. Powołał się przy tym na Kadara, który miał stwierdzić, że jeżeli są to w dodatku strajki „z wszelkimi wygodami”, tj. przy jednoczesnym otrzymywaniu wynagrodzenia, łatwo jest strajkować na koszt państwa.

Nawiązując do aktualnej sytuacji w Polsce stwierdził, że bacznie obserwują wszystkie jej elementy, gdyż wydarzenia nasze z 1956 r. były „lontem zapalnym” dla tragicznych skutków na Węgrzech. Również i obecnie sytuacja w Polsce oddziałuje na opinię publiczną w ich kraju. Straty materialne poniesione w wyniku kontrrewolucji w ich kraju ocenili na 20 miliardów forintów. Wydarzenia węgierskie poczyniły ogromne spustoszenie w partii i narodzie, ale w efekcie udało się wyeliminować rewizjonistów. Sporadycznie odnotowują jeszcze dążenia niektórych środowisk inteligencji do głoszenia tez niezgodnych z linią partii. Ma to swój wyraz w wydawnictwach czy też prasie. Nie ma wprawdzie Urzędu Kontroli Prasy, ale szefowie wydawnictw i gazet odpowiedzialni są przed partią za bieżącą ich treść. Niedawno wydawnictwo partyjne wydało książkę o Kun Beli, którą zdecydowano natychmiast wycofać.

W opinii międzynarodowej zdaniem Puji kształtuje się celowo zniekształcony obraz Węgier wewnętrznie liberalnych, o rzekomej ortodoksyjnej polityce zagranicznej. Pochwały nt. węgierskich swobód wewnętrznych są ściśle wymierzone do określonych środowisk, jest w nich również dążenie do różnicowania krajów socjalistycznych, co ostatnio cechuje telewizję austriacką odbieralną w jednej trzeciej obszaru WRL. Kraje zachodnie nie mogą liczyć, że w polityce zagranicznej dokonają jakiegokolwiek ewolucji. Poncet i Genscher w ostatnich rozmowach z Pują⁴³ głównie zmierzali do zorientowania się, czy w stanowisku WRL nie ma akcentów, które świadczyłyby o pewnych zmianach w kwestii Afganistanu. Mimo że WRL nie jest zwolennikiem publikowania oświadczeń rządowych, do sprawy Afganistanu Rada Ministrów ustosunkuje się na jednym z najbliższych posiedzeń.

W związku z wyrażonym przez niego zainteresowaniem obszernie naświetliłem tło, genezę i istotę naszych wydarzeń. Słuchał z b. dużym zainteresowaniem.

⁴³ Węgierski minister spraw zagranicznych odwiedził RFN 10–12 września; w sprawie rozmów z ministrem spraw zagranicznych Francji zob. przyp. 55 do dok. nr 15.

Powiedział, iż zna szczegółową relację z rozmowy Kadar–Wojtaszek⁴⁴. Moją informację traktuje jako uzupełnienie o nowe elementy aktualnej sytuacji PRL.

Są przekonani, że tylko komuniści polscy są w stanie sami rozwiązać wszystkie kwestie wynikające z sytuacji w Polsce. Stanowisko węgierskie wobec wydarzeń w Polsce nie uległo zmianie i zostało potwierdzone przez premiera Lazara i w wystąpieniu tow. Kadara na sesji parlamentu węgierskiego. Do oświadczenia Kadara i on, i inni rozmówcy nawiązywali wielokrotnie.

Zdają sobie sprawę z roli, jaką odgrywa kościół katolicki w PRL, który był zawsze patriotyczny w odróżnieniu od feudalnego i reakcyjnego kościoła węgierskiego (sprawa Mindszento⁴⁵). Puja uczestniczył w wizycie Kadara u poprzedniego Papieża⁴⁶. Węgrzy opublikowali pełny tekst wystąpienia papieża, gdyż uważali, że był on korzystny z punktu widzenia kontynuacji polityki węgierskiej wobec kościoła katolickiego. Casaroli, który przebywa z ponowną wizytą na Węgrzech, systematycznie przedstawia w sposób podchwytliwy nowe żądania, które nie mogą być spełnione. Odmienność sytuacji węgierskiej polega również na tym, że istnieją u nich prężne kościoły protestanckie.

Węgrzy z dużą uwagą odnotowują wszelkie publikacje nt. Polski ukazujące się w zachodnich środkach przekazu i dzielą zdanie, że „Spiegel” w wywiadzie z Kuroniem celowo wyolbrzymił rolę KOR-u w przygotowaniach strajku w Gdańsku i perfidnie wykorzystał Moczulskiego.

Reakcje rządów zachodnich na wydarzenia u nas określają jako umiarkowane, a niektórych państw – bardzo realistyczne. Schmidt w czasie wizyty Puji w RFN pytał o ocenę wydarzeń w Polsce. Podkreślał, że Gierek był dobrym partnerem do rozmów. Puja odpowiedział Schmidtowi, że może nawiązać dialog z tow. Kanią, polityki nie można bowiem personifikować, prowadzona jest ona w imieniu narodu. Wg Puji zimnowojenne tendencje opadają, sprawa Afganistanu nie jest już w centrum uwagi. Schmidt i Giscard wymusili na USA decyzje w sprawie rozpoczęcia rokowań nt. broni eurostrategicznych średniego zasięgu. Dominującym jednak w dalszym ciągu będzie stan stosunków ZSRR–USA.

Puja podkreślił, że Polska nic nie straciła ze swego autorytetu międzynarodowego, gdyż wszystkie sprawy rozwiązuje środkami politycznymi.

⁴⁴ Wizyta Wojtaszka odbyła się 12 września; na temat decyzji o jej zorganizowaniu zob. dok. nr 181.

⁴⁵ Kardynał i prymas Węgier József Mindszenty został w 1949 r. skazany w sfigowanym procesie na dożywocie. Zwolniony w 1956 r., po interwencji radzieckiej na Węgrzech ukrył się w ambasadzie USA (Węgry opuścił dopiero w 1971 r.).

⁴⁶ Mowa o audiencji u papieża Pawła VI w czerwcu 1977 r. (poprzednim papieżem był Jan Paweł I).

2. Sekretarz Stanu Nagy Janos – podkreślił, że reakcje ważniejszych krajów zachodnioeuropejskich na nasze wydarzenia są ostrożne. Istnieje tam trzeźwa ocena dorobku i spoistości władzy ludowej, mimo istniejących problemów. Ponadto kraje te wyciągnęły wnioski z lat 1956 i 1968. Państwa zachodnie w zasadzie na razie nie szukają korzyści z wewnętrznych wydarzeń w Polsce. Można się spodziewać, że kiedy PRL wejdzie w okres konsolidacji, reakcje mogą być negatywne.

Carter woli przyjmować ojca Wałęsę i dobrze mówić o strajkujących w Polsce niż np. wyrażać solidarność ze strajkującymi robotnikami angielskimi. Francja strajki rybaków likwiduje przy użyciu floty wojennej, a w Afryce realizuje politykę najbardziej rozwiniętego neokolonializmu. Warto o tym pamiętać w debacie madryckiej.

Madryt nie może mieć charakteru „rozliczeniowego”. Postawa delegacji węgierskiej będzie godna i ofensywna, gdyż naród węgierski ma jedno życzenie, aby na świecie był pokój. Trudno określić, czy w wyniku Madrytu uda się zwołać KOMiR. USA nie są obecnie zainteresowane odbyciem konferencji, a ewentualną decyzję w tej sprawie pragnęliby osiągnąć w wyniku przetargów wyłącznie z ZSRR. Kraje neutralne i mniejsze państwa NATO, np. Norwegia, są zainteresowane zmniejszeniem konfrontacji militarnej, pozostałe w całej rozciągłości popierają francuską propozycję konferencji, obejmującą obszar od Atlantyku po Ural.

N. był zdania, że nie należy jeszcze w sposób obligatoryjny ustalać czasu i miejsca kolejnego spotkania KBWE. Sprawa ta winna być ważnym elementem przetargu. Istotniejsze są obecnie zasadnicze treści spotkania Madryt-80, a z innymi decyzjami na razie należy się wstrzymać. Różne propozycje, o których w gronie KS dyskutowano wcześniej, należy odłożyć i skupić się na tych tematach, które mogą mieć szansę realizacji. Państwa neutralne, zaniepokojone ewentualnym załamaniem się procesu odprężenia, w wielu istotnych kwestiach mogą być sojusznikami KS.

Wiceminister I. Roska – potwierdził zgodę Węgrów na odbycie Komitetu Ministrów Spraw Zagranicznych w Warszawie w dniach 20–21 października br.⁴⁷ Inny termin byłby niewłaściwy, gdyż winniśmy wpływać na przygotowania do Madrytu-80. Węgrzy opowiadają się za krótkim dokumentem z narady, koncentrującym się na zasadniczych kwestiach związanych z treścią autentycznego nurtu KBWE.

Roska poinformował, że Węgrzy organizują konferencję agencji prasowych połączoną z obchodami 100-lecia istnienia Węgierskiej Agencji Telegraficznej, na które zaprosili niektóre agencje z KK i wszystkich KS. Rumuni wstępnie

⁴⁷ Chodzi o posiedzenie Komitetu Ministrów Spraw Zagranicznych Układu Warszawskiego; zob. dok. nr 323.

zapowiedzieli, iż nie wezmą udziału z powodu udziału delegacji Kampuczy. Odnotowują, że w stanowisku Rumunii w wielu węzłowych kwestiach międzynarodowych nie ma istotnych zmian. Oceniają politykę rumuńską surowiej niż inne KS, lecz są za szukaniem wspólnych płaszczyzn współpracy.

Węgrzy przygotowali film związany z obchodami Układu Warszawskiego. Proszą, aby w czasie obrad Komitetu Ministrów istniała możliwość jego prezentacji. Czas trwania seansu 27 minut. Proszą również o odpowiedź w sprawie szaty graficznej okładki zbioru dokumentów UW. Roska proponował również odbycie konsultacji z Min. Dmochowskim w końcu br. lub w pierwszym kwartale 1981 r.

Rozmowa z wiceministrem Szarką nt. ważniejszych państw zachodnich ograniczyła się do omówienia tylko niektórych węzłowych kwestii i postanowiono ją kontynuować w przyszłym roku.

Szarka stosunki WRL z państwami Zachodu określił jako uporządkowane. Cechuje je żywy dialog polityczny i gospodarczy na różnych szczeblach. Węgrzy przywiązują dużą wagę do polityki wizowej. Z szeregiem państw mają ruch bezwizowy. Stosunki z USA są znormalizowane. Zwrócono insygnia koronacyjne⁴⁸. W zasadzie wszystkie sprawy, które ciążyły na stosunkach WRL–USA po 1956 r., zostały załatwione. Węgrzy odłożoną wizytę przewodniczącego parlamentu Apro Antala do USA zamierzają zrealizować w najbliższym czasie. W stosunkach gospodarczych z USA istnieje poprawa, obroty w 1979 r. wyniosły 270 mln \$, w tym eksport 111 mln \$. W ich dalszym rozwoju przeszkodą jest coroczne odnawianie KNU oraz zła struktura obrotów pomimo zawarcia 65 umów kooperacyjnych. Szarka twierdził, że embargo USA stosowane wobec ZSRR jest wyraźnie odczuwalne w warunkach węgierskich. Ma to swój wyraz w zakupach technologii. W 1981 r. przewidziana jest konsultacja Szarki w USA.

/–/ M. Dobrosielski

AMSZ, Dep. I 33/83, w. 3 (druk: Przed i po 13 grudnia, dok. nr 41, fragmenty)

⁴⁸ Mowa o zwrocie w 1978 r. korony św. Stefana, wywiezionej z Węgier pod koniec II wojny światowej (w obawie przed Armią Czerwoną) i zdeponowanej w Fort Knox.

294

*8 października, notatka Departamentu III
w sprawie podniesienia rangi przedstawicielstw dyplomatycznych
Polski i Haiti do szczebla ambasad*

Warszawa, dnia 8 października 1980 r.

N o t a t k a

w sprawie podniesienia rangi przedstawicielstw dyplomatycznych PRL i Haiti

Stosunki dyplomatyczne na szczeblu poselstw między rządami Polski i Haiti zostały ustanowione w 1933 r. Po II wojnie światowej stosunki dyplomatyczne na szczeblu poselstw zostały wznowione w dniu 3 lipca 1946 r.

Obecnie ambasador PRL w Wenezueli akredytowany jest jako poseł w Port au Prince. W powojennej historii stosunków dyplomatycznych rząd Haiti nie akredytował swojego przedstawiciela w Polsce.

^dW 1979 r. MSZ Haiti wystąpiło z sugestią podniesienia rangi przedstawicielstw dyplomatycznych PRL i Haiti. Mimo tego, iż forma poselstwa jest już anachronizmem, sugestii tej nie podjęliśmy, oceniając, iż rząd Haiti nie odciął się jeszcze od pozostałości rządów Duvalier'a – ojca⁴⁹.

W czerwcu b.r. rząd Haiti wystąpił o akredytację w Polsce swojego ambasadora w Paryżu, ponawiając w ten sposób propozycję podniesienia rangi przedstawicielstw dyplomatycznych do szczebla ambasad^d.

Po śmierci dyktatora Francois Duvalier i objęciu władzy przez jego syna Jean Claude Duvalier reżim zapoczątkował ^dpowolny proces odchodzenia od metod krwawej dyktatury policyjnej.

Nasze stosunki gospodarcze z Haiti rozwijają się pomyślnie. Na podkreślenie zasługuje sprzedaż w 1979 r. 340 samochodów Fiat 125 P oraz kontraktacja dalszych 600 samochodów z dostawą w 1980 r. PHZ Cekop zrealizował dostawę kompletnej linii produkcyjnej dla fabryki cukierków. Istnieją realne szanse dalszego zwiększenia naszego eksportu^d.

Nie bez znaczenia jest też tradycyjna sympatia do Polski istniejąca w Haiti w wyniku włączenia się legionów polskich do walk o wyzwolenie spod okupacji francuskiej. (W okresie zimnej wojny Haiti zerwała stosunki z KS z wyjątkiem Polski).

⁴⁹ Chodzi o dyktatorskie rządy prezydenta François Duvaliera, sprawowane w latach 1957–1971.

Biorąc powyższe pod uwagę trudno byłoby odmówić akredytacji ambasadora Haiti w Polsce. Departament III sugeruje załatwienie sprawy poprzez udzielenie agrement dla przedstawiciela Haiti z siedzibą w Paryżu w randze ambasadora – bez publikowania specjalnego komunikatu o wzajemnym podniesieniu rangi przedstawicielstw.

Akredytacja przedstawiciela PRL w Haiti w randze ambasadora mogłaby nastąpić w niedalekiej przyszłości, po rotacji dotychczasowego ambasadora w Wenezueli.

Departament III prosi o akceptację⁵⁰.

^fZ. Szewczyk^f

^bCzy Haiti nadal posiada stosunki dypl. tylko z Polską jako jedynym KS? Jeżeli nie – to z kim i na jakim szczeblu? Co na to powiedziałyby postępowe kraje AŁ, w szczególności Kuba? Czy możliwe załatwienie sprawy bez specjalnego komunikatu o podniesieniu?^b ^fCzyrek^f

AMSZ, Dep. III 47/84, w. 4

295

*9 października, okólnik wiceministra Dobrosielskiego:
instrukcja w sprawie rezolucji Parlamentu Europejskiego*

Warszawa, dn. 9 października 1980 r.

T a j n e

Szyfrogram Nr 8848^c

BISZTYGA – LONDYN

BARTOSZEK – HAGA

CHYLIŃSKI – KOLONIA

FEKECZ – BRUKSELA

TRĄMPCZYŃSKI – KOPENHAGA

TREPCZYŃSKI – RZYM

DĄBROWA – PARYŻ

^cSZEF PLACÓWKI^c

⁵⁰ Ostatecznie ranga przedstawicielstw dyplomatycznych została podniesiona do szczebla ambasad jeszcze w 1980 r. Ambasador Haiti w PRL (ze stałą siedzibą w Paryżu) złożył listy uwierzytelniające w marcu 1981 r., polskim przedstawicielem dyplomatycznym w Haiti w randze ambasadora został we wrześniu 1982 r. Mieczysław Włodarek (ze stałą siedzibą w Caracas).

Parlament Europejski postanowił przekazać ambasadorom PRL w krajach EWG tekst rezolucji w sprawach polskich, przyjętej na sesji planarnej we wrześniu br.⁵¹

Uważamy podnoszenie spraw polskich na tym forum za ingerencję w nasze sprawy wewnętrzne. Motywując tymi względami rezolucję odesłajcie, a gdyby chciano wręczyć osobiście – nie przyjmujcie. W rozmowach przy tej okazji i generalnie eksponujcie poza aspektami ingerencji, że parlament nie jest instytucją upoważnioną do zajmowania się naszymi i innych państw spoza EWG sprawami.

^fDobrosielski^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 111

296

9 października, notatka informacyjna w sprawie wypowiedzi podsekretarza stanu USA na temat konsekwencji ewentualnej interwencji ZSRR w Polsce

Warszawa, dnia 9 października 1980 r.

POUFNE

NOTATKA INFORMACYJNA

Podsekretarz Stanu USA Warren Christopher udzielił wywiadu TV sieci CBS w dniu 28.09.br. Fragment tej audycji dot. problematyki polskiej zamieścił Biuletyn Specjalny PAP z 29.9.80 r., str. D. Odpowiedź udzielona na ostatnie pytanie w wersji zamieszczonej przez PAP brzmi: „Miałoby to wręcz tragiczny wpływ na całą sytuację międzynarodową, na stosunki USA–ZSRR i stosunki Wschód–Zachód. Mam nadzieję, że ZSRR będzie nadal wykazywać

⁵¹ Mowa o rezolucji potępiającej łamanie praw człowieka w Polsce; zob. PDD 1980 styczeń–czerwiec, dok. nr 363 i 471. Szyfrogramem z 22 września ambasada w Brukseli informowała: „Przyjęcie przez Parlament Zachodnioeuropejski rezolucji w sprawie Polski (przekazał PAP) w nowym brzmieniu, odbiegającym zasadniczo od projektu Pendersa, [...] świadczy o woli 9 traktowania problemu w sposób niekontrowersyjny. Wezwanie do polepszenia współpracy gospodarczej i finansowej z Polską ma charakter deklaracyjny. Prowokacyjny projekt rezolucji Pannelli i Macciochi został odrzucony ogromną większością głosów”; AMSZ, ZD 29/82, w. 3, t. 25.

dotychczasową powściągliwość. Jednak w razie interwencji nasze możliwości reakcji byłyby oczywiście ograniczone”.

W otrzymanym przez nas angielskim tekście z Ambasady PRL w Waszyngtonie powyższy fragment wypowiedzi brzmi w tłumaczeniu następująco:

„Sądzę, że ZSRR rozumie, że jeżeli podejmie akcję tego typu, miałyby to niezmiernie głęboki wpływ na całokształt stosunków w Europie, i sądzę, że to by oznaczało koniec tego, co Europejczycy nazywają odprężeniem. Sądzę, że mając świadomość tego ZSRR zrozumie w swoim własnym interesie, że nie powinien próbować dokonać inwazji na kraj mający takie poczucie niezależności jak Polska. Nie chcę spekulować na temat ewentualności takiego ich kroku, lecz wyrażam mocną nadzieję, a nawet być może zdecydowane przekonanie, że okażą oni powściągliwość w stosunku do Polski i że nadal będą ją okazywać”.

/–/ Szewczyk

AMSZ, Dep. III 47/84, w. 6

297

10 października, szyfrogram ambasady w Kolonii w sprawie dewastacji pomnika upamiętniającego polskie ofiary II wojny światowej

T a j n e
P i l n e

Szyfrogram Nr 485/IV
z Kolonii, nadany 10.10.80, g. 10.40

Mulicki – Mąkosa

9 bm. policja powiadomiła nas o zbezczeszczeniu pomnika na cmentarzu miejskim Westfriedhof w Kolonii, upamiętniającego 32 Polaków – (jeńców wojennych i robotników przymusowych) poległych i pomordowanych w latach 1939–1945. Pomnik wzniesiono w 1947 r. ze składek Polonii. W 1976 r. dokonano renowacji. Pomnik znajduje się pod stałą opieką Gromady Związku Polaków „Zgoda” w RFN. Systematycznie z okazji 9.5 i 1.9 składane są wieńce z udziałem Polonii i Ambasady.

Stwierdziliśmy, że na całej płycie pomnika namalowano czerwonym lakierem sierp i młot oraz litery przypominające Z i G. Znajdujące się obok groby

obywateli radzieckich nie zostały naruszone. Policja wszczęła śledztwo w celu ustalenia sprawców.

Poinformowaliśmy naszych korespondentów zalecając przekazanie materiałów do swoich redakcji. Uważamy, że zbeczeszczenie pomnika należy wykonać propagandowo. Sugerować będziemy odpowiednie działanie „Zgody”. Złożymy démarche w MSZ.

/–/ Wojtkowski

AMSZ, ZD 29/82, w. 8, t. 70

298

*10 października, szyfrogram ambasadora w Kopenhadze
o konsekwencjach wprowadzenia ograniczeń wizowych
dla obywateli duńskich podróżujących do Polski*

T a j n e

Szyfrogram Nr 544/IV
z Kopenhagi, nadany 10.10.80, g. 14.30

^bFekecz –^b Staniszewski

1. Odstąpienie od praktyki wydawania wiz dla Duńczyków na polskiej granicy przyjęto w środkach masowego przekazu spokojnie. Natomiast współpracujący z nami i życzliwi dla Polski dziennikarze (Poulsen z TV, Pedersen z radia) odczytali zmianę w sposobie wydawania wiz jako wymierzoną głównie w duńskich dziennikarzy. Podkreślają oni sprawność pracy placówki w wydawaniu wiz, a zarazem jednoczesny wzrost trudności w wyjazdach dziennikarskich do Polski. Szereg dziennikarzy z duńskiego radia i telewizji oraz prasy wykazuje zainteresowanie w wyjeździe do Polski. Rozmowy z nimi, aby odraczali wyjazdy na później, są trudne. Do całokształtu ich działalności informacyjno-publicystycznej na temat wydarzeń w Polsce i zachodzących zmian w kraju nie mamy uwag. Trudności wynikające z aktualnej sytuacji wewnętrznej kraju zwiększają ich zainteresowanie wyjazdem do Polski, a nie odwrotnie. Nie notujemy aktualnie niechętnego stosunku dziennikarzy do Polski i ambasady. Oczekujemy odpowiedzi na clarisy 553 i 581.

2. Z naszych obserwacji wynika, że stopniowo zaczyna maleć ruch turystyczny Duńczyków do Polski. Zmniejsza się również tranzyt kołowy (głównie TIR). Straty finansowe ewidentne. Liczna grupa Amerykanów nie mogła

ostatnio udać się do Polski z powodu braku wiz tranzytowych. W rozmowach z nami Duńczycy wyrażają zrozumienie, jeśli nowa praktyka podyktowana została aktualnie trudną sytuacją wewnętrzną. Wyraża się przy tym nadzieję, że wrócimy do wydawania wiz na granicy po normalizacji⁵².

/–/ Trąmpczyński

AMSZ, ZD 29/82, w. 9, t. 75

299

*10 października, szyfrogram przewodniczącego
polskiej delegacji przygotowawczej do spotkania KBWE (z Madrytu):
relacja z przebiegu obrad*

T a j n e
Pilne

Szyfrogram Nr 541/IV
z Madrytu, nadany 10.10, g. 15.00

Wiejacz

Wasza 8764⁵³.

1. Państwa NATO i większość neutralów zajmuje dotychczas nieustępliwe stanowisko, którego formalnym wyrazem jest projekt hiszpański („kopia żółtej książki”⁵⁴). Domagają się uznania, że istotą spotkania jest ocena realizacji Aktu Końcowego, której poświęcić należy praktycznie cały okres od 11 listopada do

⁵² W odpowiedzi dyrektor Staniszewski przekazywał szyfrogramem z 13 października: „Czasowo musimy odłożyć wydawanie wiz. W późniejszym terminie rozważymy najpilniejsze sprawy^h i najbardziej uzasadnione aplikacje wizowe z Waszego terenu. Rozumiemy Wasze trudności, ale ze względu na sytuację nie widzimy innych możliwości”; AMSZ, ZD 29/82, w. 9, t. 76. Zob. też dok. nr 273.

⁵³ Szyfrogramem nr 8764 z 7 października dyrektor Departamentu Studiów i Programowania Józef Wiejacz polecał: „Prosimy o pilne depeszowe przekazanie Waszych ocen dot. stanowiska Zachodu w sprawie Spotkania Madryckiego i KOMiR^c na podstawie dotychczasowego przebiegu Spotkania przygotowawczego i rozmów nieformalnych, dla wykorzystania w przemówieniu na Komitecie Ministrów UW (20–21 bm.)”; AMSZ, ZD 29/82, w. 10, t. 90.

⁵⁴ W wyniku rozmów przygotowawczych do spotkania KBWE w Belgradzie (zob. przyp. 91 do dok. nr 33) osiągnięto porozumienie dotyczące zasad i tematyki obrad. Ustalenia zostały zawarte w dokumencie zatytułowanym „Decyzje w sprawie

19 grudnia br., z możliwością powrotu do debaty implementacyjnej („w sytuacjach wyjątkowych”) również po przerwie w 1981 r. Wzorem ma być przebieg spotkania belgradzkiego, które w opinii USA i sojuszników traktowane jest jako wiążący precedens, a próby wprowadzenia istotniejszych poprawek określone są jako „łamanie reguł gry przyjętych w procesie KBWE”.

2. ZSRR domaga się ograniczenia całej debaty (nad realizacją AK i nowymi propozycjami) do końca 1980 r. i przyjęcie postanowienia, że po przerwie sprowadzać się będzie wyłącznie do redagowania Dokumentu Końcowego bez możliwości powrotu („wyjątków”) nie tylko do debaty implementacyjnej, ale również dyskusji nad propozycjami. Te elementy swego stanowiska delegacja ZSRR określa jako pryncypialne i nie do negocjacji.

3. W zasadniczych sprawach nie ma żadnego zbliżenia poglądów. Obie strony oskarżają się o chęć przeciągnięcia spotkania przygotowawczego do 10 listopada i wymuszenia ustępstw w ostatniej chwili. ZSRR zdecydowany nie ulegać temu naciskowi, ponieważ ustępstwo oznaczałoby zgodę na „nadanie spotkaniu typu belgradzkiego i madryckiego charakteru trybunału sądzącego KS”.

Manifestowany brak woli ze strony państw NATO (choć ich stanowiska nie są całkiem jednolite) do poszukiwania kompromisowych formuł ogranicza możliwość działania delegacji NN. Być może ew. kryzys i jego przezwyciężenie pozwoli wybrnąć z impasu. Do tego potrzebne byłyby decyzje polityczne poza Madrytem. Ew. fiasko spotkania przygotowawczego może postawić pod znakiem zapytania nie tylko powodzenie Madrytu, ale i kontynuację procesu KBWE.

4. Sytuacja na spotkaniu nie sprzyja głębszym rozmowom na tematy merytoryczne. Z naszych kontaktów wynika m.in., że:

- kraje NN i mniejsze państwa NATO są zainteresowane konkretnym postępem na spotkaniu zasadniczym i dlatego przykładają wagę do zapewnienia czasu na omawianie propozycji i negocjowanie dokumentu końcowego,

- nie można wykluczyć konfrontacyjnego przebiegu spotkania. Amerykanie zapewniają nas wprawdzie, że zamierzają unikać konfrontacji (i doświadczeń z Belgradu), ale poruszają Afganistan i koncentrować się będą na prawach człowieka.

Dodają, że zależy im bardziej na jedności NATO niż na krytyce KS,

- mało prawdopodobne, aby w Madrycie uzgodniono decyzje w sprawie KOMiR⁵⁵. Na dzień dzisiejszy optymalną byłaby decyzja o zwołaniu narady ekspertów w celu wypracowania koncepcji w tej sprawie po Madrycie,

Spotkania Przygotowawczego w celu organizacji Spotkania Belgradzkiego”, zwanym powszechnie żółtą księgą.

⁵⁵ Szyfrogramem z 16 października przewodniczący delegacji Jerzy Nowak uzupełniał: „1) Sprawa KOMiR po raz pierwszy pojawiła się na posiedzeniach 15 bm. (podniósł

– najlepszą taktyką Polski i innych KS na spotkaniu zasadniczym byłoby wystąpienie z konkretnymi propozycjami we wszystkich „koszykach” i dążenie do skoncentrowania uwagi i prac nad nimi.

/–/ Nowak

AMSZ, ZD 29/82, w. 10, t. 89

300

*10 października, szyfrogram ambasady w Kolonii
w sprawie planowanego przyjazdu przewodniczącego CDA do Polski*

Tajne
Pilne

Szyfrogram Nr 510/IV
z Kolonii, nadany 10.10, g. 19.10

Mąkosa

Wasz 8813⁵⁶.

Przybyszewski przeprowadził 9 bm. rozmowę z Cleverem, do której przyłączył się Bluem, tuż po jej rozpoczęciu. Z rozmowy wynika, że spotkanie z Wałęsą zainicjował B. Termin zaproponował Wałęsa. B. zamierza być w Polsce 1–2 dni i odbyć rozmowy z Wałęsą „jako działacz związkowy z działaczem

ZSRR i w rozmowach kularowych USA–ZSRR [...]). Na posiedzeniu 16 bm. RFN i Francja stwierdziły m.in.: – jeśli zamierza się wysunąć tak ważne propozycje jak KOMiR, to nie można zamykać debaty nad propozycjami 19 grudnia i obradować pod presją czasu; – jak by się nie określało wagi idei KOMiR, to nie może być ona traktowana jako propozycja nadrzędna w stosunku do innych (wg Francuza – będą także ważne propozycje w III koszyku). 2) Z naszych rozmów wynika, że niechęć delegatów zachodnich do rozmów nt. KOMiR wynika z planowanych na początku przyszłego tygodnia konsultacji w ramach NATO i «dziewiątki» oraz oczekiwań na komunikat KMSZ UW”; AMSZ, ZD 29/82, w. 10, t. 89.

⁵⁶ Wicedyrektor Mąkosa przekazywał w szyfrogramie nr 8813 z 8 października: „W nawiązaniu do rozmów w Warszawie potwierdzamy celowość dalszego zwlekania z decyzją wizową dla Bluema i uzyskania możliwie pełnych informacji o zamiarach B.”; AMSZ, ZD 29/82, w. 8, t. 71.

związkowym”⁵⁷. Rozważa możliwość przedłużenia pobytu dla odbycia rozmów z „innymi działaczami Niezależnych Związków Zawodowych”, jeśli zaproponuje to Wałęsa.

Jako cel rozmów B. określił zademonstrowanie poparcia związkowców RFN dla Wałęsy oraz omówienie formy i zakresu pomocy materialnej dla NZZ, którą uważa za konieczną i celową.

Szczegółów w tej sprawie nie omawiali z Wałęsą, gdyż uznali, że nie jest to temat na telefon. Stąd konieczność szybkiego wyjazdu do Polski.

Brak decyzji wizowej w czasie wyborów rozumiał, gdyż można było przypuszczać, że rozmowę z Wałęsą zechce wykorzystać w kampanii wyborczej.

Obecnie nie widzi powodów dla dalszego odwlekania. Uniemożliwienie mu spotkania z Wałęsą będzie traktował jako naruszenie AK KBWE.

Odpis dalekopisu do Was z ultimatum otrzymaliśmy przed rozmową.

Nadal zwlekamy z decyzją wizową⁵⁸.

/–/ Wojtkowski

AMSZ, ZD 29/82, w. 8, t. 70

⁵⁷ Wcześniejszym szyfrogramem, z 22 września, wicedyrektor Mąkosa polecał ambasadorowi w Kolonii: „Zwlekajcie z odpowiedzią Bluemowi do wyborów w RFN. Jeżeli po tym terminie nadal będzie nalegał – odmówimy”; AMSZ, ZD 29/82, w. 8, t. 71.

⁵⁸ Minister spraw zagranicznych donosił ambasadorowi w Kolonii szyfrogramem z 10 października: „1. Koenig przekazał mi prośbę ^hGenschera^h ^cAA.^c w sprawie Bluema. Odrzuciłem ją jako mieszanie się w nasze sprawy wewnętrzne. Rozmowę potraktowałem jako niebyłą. *‘Stwierdziłem, że Genscher zgodzi się z moim stanowiskiem’*”; AMSZ, ZD 29/82, w. 8, t. 71. Ambasador w Kolonii informował 13 października: „Bluem przekazał środkami masowego przekazu, że odmowa wizy uniemożliwiła mu realizację zaproszenia Wałęsy”. Następnie w szyfrogramie z 11 listopada relacjonował: „Odsyłając paszport Bluemowi stwierdziliśmy, że w związku z jego informacją dla prasy o rzekomej odmowie wizy do Polski Wydział Konsularny nie widzi celowości dalszego rozpatrywania jego wniosku”; AMSZ, ZD 29/82, w. 8, t. 70.

301

*10 października, szyfrogram dyrektora Departamentu II
do ambasadora w Vientiane
w sprawie planów utworzenia ambasady Laosu w Warszawie*

Warszawa, dn. 10.X.1980 r.

T a j n e

SZYFROGRAM Nr '8904^c

VIENTIANE – CZURLEJ

Wasz 118⁵⁹.

Ze względu na ograniczony zakres stosunków dwustronnych ustanowienie placówki laotańskiej w Warszawie uważamy za niecelowe, tym bardziej że przypuszczalnie musielibyśmy ją finansować.

^fFijałkowski^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 18, t. 153

⁵⁹ Szyfrogramem nr 118 z 3 października ambasador w Vientiane zawiadamiał: „Władze Laosu rozpatrują projekt ustanowienia swoich placówek w Szwecji, Berlinie, Sofii lub Pradze. Nie brano pod uwagę Warszawy. Czy nie uważacie za wskazane, abyśmy wystąpili do tut. MSZ z oficjalną notą otwarcia placówki w Warszawie. Pozwoliłoby to zrekompensować koszty utrzymania naszej placówki w Vientiane”; AMSZ, ZD 29/82, w. 18, t. 152.

302

*11 października, szyfrogram dyrektora Departamentu Konsularnego
do ambasadora w Londynie w sprawie ewentualnego występu
Daniela Olbrychskiego w Polskim Ośrodku Społeczno-Kulturalnym*

Warszawa, dn. 11.X.1980 r.

T a j n e

SZYFROGRAM Nr '8903^c

LONDYN – BISZTYGA

Olbrychski zwrócił się o zgodę na wystąpienie w POSK'u w czasie pobytu w Londynie. Czy widzicie przeciwwskazania w związku z obecną sytuacją. Czy istnieje możliwość uniknięcia niepożądanych ubocznych inicjatyw antykrajowych.

Prosimy o Wasze stanowisko⁶⁰.

^fMulicki^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 10, t. 86

⁶⁰ W odpowiedzi ambasador w Londynie przekazywał szyfrogramem z 16 października: „1. Jeśli Olbrychski ponowi swoją propozycję wystąpienia w POSK, prosimy o poinformowanie go, że ponieważ Instytut rozważa spotkania z nim również w innych środowiskach polonijnych, sugerujemy skontaktowanie się w sprawie POSK z Instytutem. Rozważamy w tej sytuacji przedłużenie pobytu O. 2. W przypadku zaakceptowania przez POSK naszej formuły proponowalibyśmy wyrażenie zgody z naszej strony na wystąpienie O. z wyraźnym zastrzeżeniem, że organizatorzy nie zdyskontują imprezy politycznie przeciwko nam”; AMSZ, ZD 29/82, w. 10, t. 84. Reakcją centrali był szyfrogram wicedyrektora Gierłowskiego z 21 października: „Gdyby POSK zwrócił się bezpośrednio do Olbrychskiego, proponujemy potraktować sprawę elastycznie, nie upierając się przy formule uzgodnień via Instytut, doprowadzając np. do zaproszenia Gabor na imprezę. Z O. omówiliśmy, będzie uzgadniał wszystko z Wami”; AMSZ, ZD 29/82, w. 10, t. 86.

303

*11 października, szyfrogram ambasadora w Moskwie
do premiera o rozmowie z przewodniczącym
Państwowego Komitetu Planowania Rady Ministrów ZSRR*

T a j n e

^hDoręczyć NATYCHMIAST^h

Szyfrogram Nr 553/IV
z Moskwy, nadany 11.10.80, g. 22.15

PIŃKOWSKI

Bajbakow poinformował o rozmowach. Mimo wielkich trudności zapatrują się optymistycznie na naszą przyszłość. Zadowolony, że nowe kierownictwo szczerze chce powiązać naszą gospodarkę z gospodarką ZSRR. W związku z tym będą ponownie przepracowywać plan współpracy z nami na najbliższą pięciolatkę. Będzie wnioskował kierownictwu, aby w sposób maksymalny uwzględnić nasze prośby i potrzeby teraz i na 1981 rok, nawet kosztem innych krajów. Uważa, że najpilniejszą sprawą jest udzielenie nam pomocy w przyspieszeniu rozwoju naszego rolnictwa.

/-/ Olszewski

AMSZ, ZD 29/82, w. 11, t. 97

304

*12 października, szyfrogram ambasadora w Teheranie
o ewakuacji obywateli polskich z Iranu*

Tajne
NATYCHMIAST

Szyfrogram Nr 556/IV
z Teheranu, nadany 12.10.80, g. 16.15

Kułaga – Karaś

Grupa z Kermanshahu, znajdująca się w strefie bezpośredniego zagrożenia (nasilone ataki lotnictwa i artylerii), zażądała natychmiastowej ewakuacji do kraju. Wydaliśmy polecenie wyjazdu do Teheranu⁶¹.

Stronę irańską powiadomimy, że nie możemy ich zmusić do dalszego pozostawiania w Kermanshahu (są na indywidualnych kontraktach).

Będziemy się starali przekonać Irańczyków, że przerwanie pracy następuje nie z naszej winy, lecz w wyniku działań wojennych, choć wiemy, że gospodarze, traktując sprawę prestiżowo-politycznie, będą się starali obciążyć nas odpowiedzialnością za skutki finansowe zawieszenia produkcji.

Do Waszej wiadomości:

Radzieccy i Czesi już wycofali swoich z Kermanshahu⁶².

/–/ Filipowicz

AMSZ, ZD 29/82, w. 17, t. 140

⁶¹ We wcześniejszym szyfrogramie, z 8 października, wiceminister Kułaga polecał ambasadorowi w Teheranie: „1) Przeprowadźcie rozmowy z członkami ekipy, podkreślając konsekwencje wyjazdu dla funkcjonowania zakładu, na czym ogromnie zależy stronie irańskiej. Zbadajcie, czy ekipa lub jej część byłaby gotowa na zasadzie dobrowoli kontynuować pracę”; AMSZ, ZD 29/82, w. 17, t. 141.

⁶² Wiceminister Karaś przekazywał szyfrogramem z 26 października: „Upoważniamy Was do podejmowania decyzji odnośnie ewakuacji ludzi do kraju w przypadku zagrożenia ich życia lub braku możliwości realizacji prac, do których zostali oddelegowani. Należy dążyć do uzgadniania wycofywania ludzi z partnerami irańskimi za pośrednictwem PHZ oraz ewentualnie BRH w celu uniknięcia obciążenia przez stronę irańską konsekwencjami finansowymi. [...] 3. Przy decyzjach dotyczących pozostawiania pracowników w Iranie – nawet na ich wniosek – wszelkie ryzyka z tym związane muszą obciążać pracodawców”; AMSZ, ZD 29/82, w. 17, t. 141.

305

*13 października, notatka informacyjna
z rozmów konsultacyjnych dyrektora Departamentu I w Rumunii*

Warszawa, dnia 13.10.1980 r.

Poufne

NOTATKA INFORMACYJNA
z konsultacji z Dep. I MSZ SRR (6–9.10.1980)

W dniach 6–9 października br. przeprowadziłem konsultacje z Departamentem I (kraje socjalistyczne) rumuńskiego MSZ. Ze strony partnera udział wzięli: Ambasador V. Sandru, Dyrektor Dep. I, R. Neagu, Dyrektor Dep. Stosunków z Europą Zachodnią oraz eksperci.

W czasie pobytu zostałem przyjęty przez Ministra SZ S. Andrei'a oraz wiceministra SZ Oancea. Podczas konsultacji przedstawiłem aktualną sytuację w kraju oraz działania podejmowane w związku z tym przez partię. Szczególny nacisk położyłem na nasze trudności gospodarcze, dziękując m.in. za stanowisko zajęte przez SRR w aspekcie zwiększenia ich dostaw towarowych oraz reakcji w rumuńskich środkach masowego przekazu.

Informacja wzbudziła bardzo żywe zainteresowanie. Tow. Sandru akcentował, że obecna sytuacja w Polsce winna być rozwiązana wyłącznie siłami wewnętrznymi i że PZPR stanowi taką siłę. Podkreślił, iż Rumunia w maksymalnym dla siebie stopniu wyszła naprzeciw naszym postulatom ekonomicznym.

Omawiając szczegółowo aktualne problemy społeczno-gospodarcze i polityczne SRR tow. Sandru między innymi kilkakrotnie nawiązywał do stałego rozwijania różnorodnych form demokracji socjalistycznej. Wskazał zarazem na konieczność skrócenia frontu inwestycyjnego, maksymalnego ograniczenia kredytów zagranicznych, zmniejszenia aparatu administracji i przekwalifikowania części urzędników do pracy w produkcji. Akcentował niedorozwój przemysłu drobnego, dążenie do energetycznej samodzielności Rumunii do 1990 roku oraz kroki służące zwiększeniu zużycia materiałów wtórnych. Mocno podkreślił gotowość SRR dalszego rozwijania współpracy i kooperacji z KS, w tym wymianę licencji między nimi celem uniezależnienia się od KK.

Rozwinął temat zmniejszania się rumuńskich wydatków od 3 lat na obronę (2 mld lei w br., tj. o 16%) oraz ogólnospołecznego charakteru systemu samoobrony.

Stosunki dwustronne

a) Prezentując naszą ocenę stosunków polsko-rumuńskich podkreśliłem m.in.:

- niezmiennosc polskiej polityki zagranicznej;
- gotowość do kontaktów na wszystkich szczeblach;
- trudności w ustalaniu terminów wizyt ze wzgl. na aktualną sytuację w Polsce (spotkanie I sekretarzy, ministrów SZ, wizyta rumuńskich parlamentarzystów);
- ciężką sytuację gospodarczą w kraju, szczególnie w dziedzinie surowców;
- znaczenie wizyty premiera Verdetę, przewidzianej na połowę listopada⁶³;
- pozytywny rozwój współpracy kulturalnej i w srodkach masowego przekazu;
- nasze zainteresowanie wznowieniem masowej turystyki do Rumunii.

b) Tow. Sandru poruszył szerzej następujące sprawy:

Współpraca polityczna – gotowość Rumunii do dalszego wszechstronnego rozwijania stosunków z Polską jako część ich strategicznego orientowania się na KS. Przywiązuje dużą wagę do wizyty Verdetę, prosząc o zasugerowanie przez nas ostatecznego terminu. Uznają, iż w obecnej sytuacji celowym jest przesunięcie terminu przyjazdu do Polski delegacji Wlk. Zgromadzenia Narodowego. Przyjmując generalnie nasz plan konsultacji MSZ-ów na 1981 rok sugerują większe wykorzystanie w celach informacyjnych kanału MSZ–Ambasady. Pozytywnie oceniając współpracę międzywojewódzką (szczególnie Jassy–Lublin), Sandru wskazał na ograniczające ich możliwości finansowe.

Rumunia orientuje się na wyraźne odnotowywanie rocznie aktualnie obowiązujących Układów przyjaźni z KS (dot. też układu PRL–SRR z 12 XI.1970 r.).

Współpraca gospodarcza – rosnące jej znaczenie w stosunkach polsko-rumuńskich. Rozumiejąc przedstawione im aktualne trudności Polski, zwłaszcza w zakresie dostaw surowców i towarów, proszą o ich zrealizowanie w miarę możliwości. W dziedzinie kooperacji nie odstępują od dotychczasowych ustaleń. Są zainteresowani współpracą kooperacyjną w zakresie węgla koksującego w latach 1986–1990. Odrzucają naszą sugestie montażu wyłącznie w Polsce 16-tonowego dźwigu typu „Hydrom”, powstającego w kooperacji.

Współpraca kulturalna – oceniając, że Polska jest jednym z ich najpoważniejszych partnerów w tej dziedzinie, opowiadają się za niezmienniem

⁶³ Do wizyty nie doszło.

aktualnej międzyrządowej umowy kulturalnej z 1964 r. Opracowują kontrprojekt planu współpracy kulturalnej na nadchodzącą 5-latkę.

Obecnie w tej dziedzinie wysuwa się na czoło aspekt komercyjny i finansowy – konieczność rezygnacji z wyjazdów dużych zespołów, drogich wystaw itp. Zainteresowani są zwiększaniem liczby tłumaczeń, żywą wymianą prasy specjalistycznej, filmów, materiałów archiwalnych. Akceptują dobrą współpracę środowisk historyków.

Nadal w zawieszeniu pozostaje sprawa otwarcia Ośrodków Kultury. Strona rumuńska podtrzymała dotychczasowe stanowisko; brak zgody na swobodę działania ośrodka i prowadzenie działalności komercyjnej. Argumentują, że musieliby dać podobne uprawnienia analogicznym instytucjom KK (USA, Francja, Włochy, RFN).

Środki masowego przekazu – strona rumuńska mocno podkreśliła swoją praktykę nieprowadzenia polemik prasowych z innymi KS. Nie zamierza ją reaktywować sieci korespondentów za granicą, wysyłając ich okazjonalnie, w miarę potrzeb.

Współpraca konsularna – Rumuni opowiadają się za podpisaniem nowej umowy o obrocie prawnym. Porozumienie o podwójnym obywatelstwie można by podpisać – po negocjacjach w Bukareszcie – na szczęble, który nam odpowiada.

Współpraca turystyczna: zapewniają, że sprawa ma dla nich czysto finansowy charakter – przez co zdziwieni są „emocjonalną” reakcją KS na ich zeszłoroczne znane decyzje dot. zakupu benzyny. Zainteresowani znalezieniem rozwiązania, akcentując, że problem nie stanowi ważnej pozycji w całości obrotów między naszymi krajami⁶⁴.

WNIOSKI:

1) Władze SRR stoją na stanowisku dalszego wszechstronnego rozwijania stosunków polsko-rumuńskich. Kierując się niezmiennie zasadami swej polityki zagranicznej podkreślają wewnętrzny charakter procesów zachodzących w Polsce oraz przekonanie, że PZPR jest w stanie wyprowadzić z powrotem kraj na drogę stabilności polityczno-społecznej. Równocześnie odnosi się wrażenie zaniepokojenia towarzyszy rumuńskich ewentualnymi reperkusjami w innych KS w/w wydarzeń polskich (w-min. OANCEA: „Wierzę w jak najszybszą ofensywę partii. Takie trudności były i mogą w przyszłości wystąpić u innych”).

2) Strona rumuńska podchodzi ze zrozumieniem do naszych obecnych kłopotów gospodarczych i z wyjątkiem siarki oraz w mniejszym stopniu

⁶⁴ Zob. dok. nr 308.

– węgla nie stawia ultimatywnie terminowego wywiązania się przez nas z dostaw towarowo-surowcowych.

3) Rumuni w swych stosunkach z zagranicą kierują się w coraz większym stopniu zasadą racjonalności i oszczędności przy projektowaniu wizyt, wymian itp. Poza oczywistym aspektem finansowym chodzi niewątpliwie im o prawne ograniczenie kontaktów, głównie środowisk naukowych, kulturalnych oraz dziennikarzy. Powyższe potwierdza ich stanowisko w sprawie czasowego „zawieszenia” rozmów dot. ośrodków kultury i informacji obu krajów.

/–/ W. Napieraj

AMSZ, Dep. I 33/83, w. 2

306

*14 października, szyfrogram dyrektora Departamentu V
do ambasadora w Bagdadzie
w sprawie rozmów z wysłannikiem prezydenta Iraku*

Warszawa, dn. 14 października 1980 r.

T a j n e
“Natychniast”

SZYFROGRAM Nr ‘8954^c

BAGDAD – ŻEBROWSKI

^c*Teheran – Filipowicz – do wiadomości*

Wizyta N. Haddada

1. Wysłannik Prezydenta Iraku (przebywał u nas 13 bm.) został przyjęty przez Tow. H. Jabłońskiego, któremu przekazał posłanie, oraz Tow. S. Olszowskiego.

2. W rozmowach naświetlił stanowisko irackie w kwestii konfliktu z Iranem oraz sytuację w rejonie Zatoki. Zwrócił się o dodatkowe dostawy sprzętu wojskowego. Dawał do zrozumienia, że Polska powinna przyłączyć swój głos do tych, którzy opowiadają się za negocjacyjnym rozwiązaniem konfliktu. (Rozumiało się, że wstrzymanie ognia i rozmowy ^hmogą mieć miejsce tylko^h na warunkach irackich).

3. Przedstawiliśmy nasze stanowisko. Opowiedzieliśmy się zdecydowanie za pokojowym, politycznym rozstrzygnięciem sporu iracko-irańskiego. Stwierdziliśmy, że popieramy wszelkie wysiłki idące w ^etym^e kierunku ⁱ^e uwzględniające interesy narodów Iraku i Iranu, i służące umacnianiu bezpieczeństwa regionu ^{oraz}^e sił antyimperialistycznych i antykolonialnych.

4. W kwestii dostaw sprzętu wojskowego przekazaliśmy H., że wykonamy zobowiązania wynikające z zawartych kontraktów. Nie będziemy natomiast w stanie aktualnie podjąć się dodatkowych dostaw z uwagi na trudności w naszym przemyśle i zakłócenia w produkcji. ^hRozpatrzmy w roku 1981^h. ^eMożliwości oferowania na rok 1981 utrzymujemy^e.

^fTurbański^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 111

307

14 października, okólnik dyrektora DSiP w sprawie przebiegu rozmów przygotowawczych do spotkania KBWE w Madrycie

Warszawa, dn. 14.X.1980 r.

T a j n e

SZYFROGRAM Nr ^e8978^e

SZEFOWIE PRZEDSTAWICIELSTW PRL:

Waszyngton	Ottawa	Nowy Jork	Londyn
Paryż	Bruksela	Haga	Kopenhaga
Oslo	Sztokholm	Helsinki	Genewa
Kolonia	Berno	Lizbona	Wiedeń
Berlin/Misja	Ateny	Ankara	Nikozja
Rzym	Moskwa	Berlin	Praga
Budapeszt	Bukareszt	Sofia	Belgrad

Miesiąc prac Spotkania przygotowawczego w Madrycie nadal nie doprowadził do niezbędnych uzgodnień. Państwa NATO i większość neutralów zajmują dotychczas twarde stanowisko, którego wyrazem jest projekt hiszpański, przewidujący pełne oparcie się w Madrycie na „żółtej księdze” z Belgradu.

Domagają się uznania, że istotą Spotkania jest ocena realizacji AK, której należy poświęcić prawie cały okres od 11.11 do 19.12.br. z zachowaniem możliwości powrotu do debaty na temat implementacji AK w sytuacjach „wyjątkowych” również po przerwie w 1981 r.

ZSRR i KS domagają się ograniczenia debaty nad realizacją AK i nowymi propozycjami do końca 1980 r. i przyjęcia postanowienia, że po przerwie prace Spotkania polegać będą wyłącznie na redagowaniu dokumentu końcowego, bez możliwości powrotu do debaty implementacyjnej i dyskusji nad propozycjami.

W związku z brakiem skłonności do uelastycznienia stanowisk ograniczone są możliwości państw NN do działań nad poszukiwaniem rozwiązań kompromisowych.

Delegacja polska aktywnie działa na rzecz wypracowania porozumienia, ocenia jednak, że jest to niemożliwe bez odpowiednich decyzji politycznych wielkich mocarstw.

^fWiejacz^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 111

308

*14 października, szyfrogram ambasadora w Sofii
o działalności rumuńskich władz celnych
na przejściach granicznych z Bułgarią*

T a j n e

Specjalnego znaczenia

Szyfrogram Nr 642/IV
z Sofii, nadany 14.10.80, g. 20.45

Mulicki

Od kilku dni władze rumuńskie masowo zawracają z granicy (głównie z przejścia w Russe) z powrotem do Bułgarii naszych obywateli wracających z Turcji i przewożących zakupione tam towary, a odmawiających uiszczenia wysokich kaucji za przewóz tych towarów przez Rumunię.

Większość z nich nie posiadając żadnej waluty zgłasza się do tut. ambasady i biura LOT-u z prośbą o bilety kredytowe lotnicze. Obowiązujące przepisy

LOT-u zezwalają na wystawianie takich biletów tylko w wypadkach losowych, do których nie można zaliczyć ww przypadków. Sprawa wymaga szybkiego rozwiązania, gdyż ludzie ci nielegalnie (przez handel) zdobywają pieniądze na zakup biletów⁶⁵.

/–/ Motyka

AMSZ, ZD 29/82, w. 17, t. 137

309

*15 października, szyfrogram ambasady w Oslo
do zastępcy kierownika WZ KC PZPR:
wyjaśnienia w sprawie norwesko-polskiej współpracy związkowej*

Tajne

Szyfrogram Nr 729/IV
z Oslo, nadany 15.10.80, g. 15.20

Ostrowski

Miałem długą rozmowę z Kaare Sandegrenem, sekretarzem d/s zagranicznych norweskiej centrali związkowej LO.

1. Informował, że LO nie miała nic wspólnego z pobytem norweskich i duńskich związków na Wybrzeżu, że byli to przedstawiciele związków branżowych,

⁶⁵ Kolejnym szyfrogramem, z 11 listopada, ambasador w Sofii informował: „Ludzie z całych wagonów są wysadzani z pociągu, popychani, źle traktowani. Niektórzy przekupują celników resztkami walut. Innych pozbawia się możliwości dalszego podróżowania. Przyjeżdżają masowo do Sofii, koczują na dworcu”, a następnie ambasada uzupełniała 26 listopada: „Nadal zgłaszają się masowo obywatele polscy bez środków dewizowych na opłacenie podróży powrotnej samolotem do kraju. Wielu z nich kieruje do Sofii Wydział Konsularny ambasady w Bukareszcie”; AMSZ, ZD 29/82, w. 17, t. 137. W odpowiedzi dyrektor Mulicki instruiował 13 grudnia: „Jak Wam wiadomo, sytuacja finansowa kraju jest bardzo trudna i nie mamy możliwości udzielania masowo pożyczek. Ponadto nie możemy zaakceptować procedury dofinansowania przez państwo działalności handlowej «turystów». W tej sytuacji rodziny turystów winny wpłacać na konto MSZ odpowiednią ilość lewa lub waluty wymienialnej, po czym Departament przekaze Wam zlecenie do wypłacenia równowartości. W trudnych, indywidualnych przypadkach możecie udzielać pożyczki”; AMSZ, ZD 29/82, w. 17, t. 137A.

będących pod wpływami norweskiej SV i duńskiej SF⁶⁶. Stwierdził, że LO nie miała także nic wspólnego z zaproszeniem Wałęsy do Norwegii. Była to wyłącznie inicjatywa AUF, młodzieżowej organizacji Norweskiej Partii Pracy.

2. W wyniku dyskusji zapewnił, że:

– odpowiedź LO na list Wałęsy będzie miała charakter grzecznościowy, bez obietnic i umawiania się,

– LO nie będzie szukała oficjalnych kontaktów z nowymi związkami zawodowymi i z ich ew. nową centralą do czasu, gdy takie kontakty nie będą miały charakteru mieszania się w nasze sprawy,

– LO nie projektuje na razie pomocy materialnej dla tych związków i krytycznie ocenia posunięcie związków USA w tym kontekście.

/-/ Bereza

AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 113

310

16 października, szyfrogram ambasadora w Budapeszcie w sprawie ograniczeń dotyczących polskich występów teatralnych na Węgrzech

T a j n e

Szyfrogram Nr 772/IV
z Budapesztu, nadany 16.10.80, g. 16.10

Staniszewski^h – Napieraj^h

W związku z występami na Węgrzech w dniach 20–24.10.br. Teatru Starego z Krakowa gospodarze przekazali nam w dniu dzisiejszym następujące informacje:

Występy będą się odbywały w okresie rocznicy kontrrewolucji z roku 1956 (23 października), w związku z czym, w celu uniknięcia jakichkolwiek nieprzewidzianych ekscesów, wzmocnią cywilną obstawą milicyjną miejsca,

⁶⁶ Szyfrogramem z 19 września wicedyrektor Pichla zwracał się do ambasady w Oslo: „Z prasy duńskiej dowiadujemy się, że w Polsce przebywała duńsko-norweska delegacja stoczniovców, która spotkała się m.in. z Kuroniem. Prosimy o informacje, ^h kto wydał im wizy^h „czy wydawaliście wizy”; AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 114.

w których nasz teatr będzie występował. Mają sygnały, że pewne koła studenckie noszą się z zamiarem zorganizowania demonstracji solidarnościowej celem zmanifestowania poparcia dla przemian zachodzących obecnie w Polsce. Robią wszystko, aby do tego nie doszło.

W związku z powyższym należy liczyć się z pewnymi ograniczeniami, na które zespół będzie narażony. Proszę o zrozumienie i uprzedzenie naszego zespołu, licząc na pełne zrozumienie powagi sytuacji i współpracę w tym zakresie.

Rozmówca nasz oświadczył, że do zakomunikowania nam powyższego został upoważniony przez kierownictwo tut. Ministerstwa Kultury.

/–/ Pietrzak

AMSZ, ZD 29/82, w. 4, t. 27

311

*17 października, szyfrogram ambasady w Bukareszcie
do kierownika WZ KC PZPR o wypowiedziach
sekretarza generalnego KC RPK na temat sytuacji w Polsce*

T a j n e
Natychmiast

Szyfrogram Nr 800/IV
z Bukaresztu, nadany 17.10.80, g. 9.30

Piątkowski^b – KC PZPR – Napieraj^h

W ogłoszonym w dzisiejszej „Scintei” referacie N. Ceausescu na Plenum⁶⁷ – obszerny akapit poświęcony Polsce. Według naszych informacji akapit rozszerzony w ostatniej chwili z osobistej inicjatywy N.C.⁶⁸

⁶⁷ Plenum KC RPK zostało zwołane na 14–15 października, bezpośrednio przed obradami Wielkiego Zgromadzenia Narodowego (16–17 października).

⁶⁸ Kolejnym szyfrogramem, z 17 października, ambasada w Bukareszcie informowała: „Z rozmowy z wiceministrem Oancea: 1. Akapit referatu na Plenum KC RPK dotyczący Polski poprawił i redagował osobiście N.C. Główny sens tego akapitu to pomoc dla kierownictwa PZPR. 2. W ocenie N.C. – najważniejsze elementy: jedna z przyczyn głównych – istnienie dwóch sektorów w gospodarce Polski (socjalistyczny i prywatny, rodzący kapitalizm), strajki nie rozwiązują problemu, tylko praca.

Główne tezy:

– Znane wydarzenia i strajki przyniosły wielkie straty gospodarce i rozwojowi Polski.

– Polska osiągnęła ważne wyniki w rozwoju. Pojawienie się trudności w pewnym momencie nie usprawiedliwia wydarzeń.

– Istnienie w Polsce dwóch sektorów: socjalistycznego i prywatnego rolnictwa, rodzącego właściwie niektóre formy kapitalizmu.

– Powołanie się na ocenę VI Plenum dot. pogwałcenia etyki socjalistycznej.

– W takich okolicznościach rozwijały się sprzeczności (istniejące w socjalizmie) – przejawy walki klasowej i zaktywizowały elementy i siły antysocjalistyczne.

– „Nie chcemy mieszać się w wewnętrzne sprawy Polski, ale gdyby problemy rozwoju kraju były rozwiązywane razem z klasą robotniczą, z narodem, z masami, gdyby wobec tego stanu rzeczy reagowano w odpowiednim czasie i w odpowiedni sposób, jeżeli zajęto by zdecydowaną postawę wobec elementów i sił antysocjalistycznych, nie mogłoby dojść do znanych wydarzeń”, a według VI Plenum KC PZPR partia wyizolowała się od mas.

– Każde pogwałcenie norm i zasad socjalizmu, niezrozumienie sprzeczności i nierozwiązywanie ich w odpowiednim czasie może doprowadzić do bardzo poważnych skutków.

– „Tak długo, jak istnieją klasy i działają sektory o różnych bazach, przejawy walki klasowej będą utrzymywały się i wybuchały stale w takiej lub innej formie”.

– Hasło tzw. niezależnych związków zawodowych nie jest nowe – walczyliśmy z nim jeszcze za burżuazji, służyło zawsze rozbiciu jedności klasy robotniczej.

– „Konieczne jest danie stanowczej riposty wszelkiego rodzaju działaniom antysocjalistycznym, niezależnie od formy ich przejawiania się”.

– Konieczne jest rozszerzenie demokracji socjalistycznej.

– „Jesteśmy przekonani, że partia, że polska klasa robotnicza będzie działała zdecydowanie przeciwko różnym przejawom i tendencjom antysocjalistycznym” i podjęte zostaną wszelkie kroki dla przezwyciężenia trudności i dobra socjalizmu.

Powyższe nie odbiega od formułowanych dotychczas ocen wobec aktywu. Niektóre aspekty (walka klasowa, elementy antysocjalistyczne) uległy zaostrzeniu. Pierwsze oceny od uczestników Plenum (jeszcze przed opublikowaniem

Najważniejsze obecnie: bardziej zdecydowana, stanowcza i twarda postawa wobec sił antysocjalistycznych”; AMSZ, ZD 29/82, w. 4, t. 31.

tekstu) – ocena zbyt jednostronna, za duży nacisk na siły antysocjalistyczne, zbyt krytyczna wobec Polski.

/–/ Henschke

AMSZ, ZD 29/82, w. 4, t. 31 (druk: Przed i po 13 grudnia, dok. nr 45)

312

*17 października, szyfrogram ambasadora w Pradze
o reakcjach prasy czechosłowackiej na przyznanie
Czesławowi Miłoszowi Nagrody Nobla w dziedzinie literatury*

T a j n e

Szyfrogram Nr 842/IV
z Pragi, nadany 17.10.80, g. 12.00

Staniszewski

W związku z przyznaniem Czesławowi Miłoszowi nagrody Nobla w dziedzinie literatury Organ KC KPCz „Rude Pravo” w felietonie na kolumnie kulturalnej poddaje w wątpliwość trafność decyzji i umniejsza faktyczną wartość poezji poety. Autor felietonu pisze, że Miłosz pozostając świadomie na emigracji sam się odizolował od polskich mas pracujących i ich kultury. Podkreśla dalej, że M. łączy z Polską jedynie język. Jako poeta był w ogóle dla świata nieznany, podobnie w polskiej literaturze, ażeby jego wiersze mogły być wydane w j. angielskim czy francuskim, autor musiał sam je przekładać, co również nie przyczyniło się do zwiększenia zainteresowania jego poezją. Z tego wynika, pisze „Rude Pravo”, że praktyka przyznawania nagród Nobla ludziom, którzy wyrzekli się swojego narodu, swojej kultury, jest kontynuowana. Wczoraj był Sołżenicyn, dziś – Miłosz. Wniosek końcowy autora felietonu... „niczym nie wzbogacił swojego narodu, a tym bardziej światowego dorobku, natomiast zapisał się jako konsekwentny i duchowy emigrant socjalizmu”⁶⁹.

/–/ Mitręga

AMSZ, ZD 29/82, w. 16, t. 130

⁶⁹ Decyzja o przyznaniu Czesławowi Miłoszowi Nagrody Nobla w dziedzinie literatury została ogłoszona 9 października. Następnego dnia ambasador w Madrycie relacjonował: „Pierwsze reakcje prasowe na nagrodę dla Miłosza na ogół wyważone.

313

*17 października, okólnik ministra spraw zagranicznych:
instrukcja w sprawie współpracy z ZSRR
w zakresie przeciwdziałania polityce ChRL*

Warszawa, dn. 17.X.1980 r.

T a j n e

SZYFROGRAM Nr '9100^c

SZEFOWIE WSZYSTKICH PLACÓWEK

1. Ambasadorzy ZSRR otrzymali instrukcję dalszego demaskowania niebezpiecznego charakteru zbliżenia agresywnych sił Zachodu, zwłaszcza USA, z kierownictwem chińskim. Instrukcja podkreśla w szczególności następujące elementy:

– współdziałanie amerykańsko-chińskie coraz aktywniej rozszerza się na dziedzinę militarną powodując nasilanie się destruktywnych elementów w stosunkach międzynarodowych, tym bardziej że Pekin kontynuuje, mimo pewnych zmian taktycznych, swą antypokojową politykę zagraniczną. Nadal unika *też*^c przyjmowania prawno-międzynarodowych zobowiązań w dziedzinie rozbioru.

– program modernizacji Chin w istocie ma na celu przekształcenie tego kraju w supermocarstwo militarne. Wspomaganie chińskiego programu modernizacji, zakładającego rozbudowę potencjału rakietowo-jądrowego, stwarza w perspektywie zagrożenie nie tylko dla ZSRR i KS, lecz również dla Zachodu, w tym USA.

– dążenie Pekinu do zmiany globalnego układu sił może naruszyć istniejącą obecnie zasadę jednakowego bezpieczeństwa, stanowiącą podstawę do rozmów w sprawie ograniczenia zbrojeń strategicznych.

– przymykanie oczu na niebezpieczeństwa płynące z działań chińskich może doprowadzić do groźnych następstw dla pokoju światowego. Obecnie Chiny dążą do ustanowienia kontroli nad Azją Płd-Wschodnią i wyjścia do cieśnin Malakka i Singapurskiej. W dalszej perspektywie, w miarę umacniania swego

Odnotowuje się jednak polityczne motywacje wyróżnienia (przy stwierdzeniu, «że nie przyznaje się innych nagród Nobla»). Ocena polskich reakcji jako «zróżnicowane». Brak akcentów antypolskich i ponowny wzrost zainteresowania naszą tematyką, w tym kulturalną»; AMSZ, ZD 29/82, w. 10, t. 89. Zob. dok. nr 333, 426 i 499.

potencjału militarno-przemysłowego, Chiny mogą wejść na drogę realizacji swych ekspansjonistycznych ambicji w jeszcze większym zakresie, zwłaszcza w Azji Południowej i Zachodniej. Dlatego szczególnie ważnym jest, aby kraje Azji podjęły zbiorowe wysiłki mogące stać się hamulcem dla ekspansjonizmu Chin.

2. Poinformujcie radzieckich, że otrzymaliście zadanie współdziałania z nimi w tym temacie. ^hPodkreślajcie jednocześnie^h W rozmowach w CD i z gospodarzami ^c*wskazujcie na*^c szkodliwy charakter polityki Pekinu w odniesieniu do Europy i niebezpieczeństwo przekształcenia się niektórych krajów zachodnioeuropejskich w dostawców uzbrojenia dla Chin. Akcentujcie próby siania przez Chiny nieufności i pogłębiania podziału między Wschodem i Zachodem. Szczególnie negatywnie oceniamy poparcie, jakiego Chiny udzielają siłom rewizjonistycznym dążącym do zmiany polityczno-terytorialnego status quo w Europie, stanowiącego podstawę pokojowego ładu na naszym kontynencie. Zdecydowanie odcinajcie się od chińskich prób wbijania klina między ZSRR a inne KS, w tym Polskę, podejmowanych m.in. na tle wydarzeń zachodzących w naszym kraju.

^cJ. Czyrek^c

AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 111

314

17 października, sprawozdanie pracownika Departamentu II z podróży kurierskiej do krajów azjatyckich

Warszawa, ^c17^c października 1980 r.

Sprawozdanie

z podróży kurierskiej na trasie Bangkok, Vientiane, Hanoi, Tokio, Pekin, Phenian, (Panmundżom), Ułan Bator w dniach 3–27.IX.1980 r.

Tajlandia

– Atmosfera na placówce dobra. Pewne napiętności budziły sprawy dwóch niewykorzystanych ryczałtów dla prac. krajowych. Amb. Majewski załatwił tę sprawę w czasie mojego pobytu w Bangkoku, co zdecydowanie polepszyło wewnętrzny klimat placówki.

– Gospodarczo – uzyskamy w br. 20% wzrost eksportu. Zagrożony jest jednak plan eksportu na rok 1981, nie udało się doprowadzić do zawarcia większych kontraktów m.in. na podstawce elektryczne i generatory. Amb. Majewski koncentruje się obecnie na tych sprawach.

– Różne. Prasa polska dla Phnom Penh dociera do Bangkoku, skąd – wg ustaleń sprzed roku – powinna być odbierana przez tow. tow. z ambasady PRL w Phnom Penh w czasie ich pobytu w Bangkoku. System ten nie działa, prasa odbierana jest sporadycznie, przyjeżdżający do Phnom Penh mają zazwyczaj do zabrania wiele innego bagażu. Wniosek: należy rozważyć możliwość innej drogi wysyłania prasy dla Phnom Penh.

Vientiane

Trwa zastój gospodarczy i ucieczki do Tajlandii (w czasie mojego pobytu w Vientiane uciekł kierowca Ambasady – szósty z kolei). Wymiana pieniędzy i rekwizycje towarów, których pochodzenia kupcy nie mogli udokumentować, spowodowały ogołocenie rynku oraz gwałtowny wzrost cen.

– Sytuacja ta stwarza Ambasadzie trudności w zaopatrywaniu się w podstawowe artykuły żywnościowe, części zamienne do samochodów itp. W związku z tym amb. Czurlej proponuje, by zmniejszyć częstotliwość przyjazdu kurierów do Laosu do jednego na trzy miesiące czy też do tych przypadków, gdy podróż kurierską łączy się z wizytą inspekcyjną, natomiast w pozostałych przypadkach odbierać pocztę z Bangkoku, przy czym można by dokonać zakupów żywności i artykułów technicznych. Takie rozwiązanie dałoby również efekty oszczędnościowe w dietach i kosztach biletów (notatkę amb. Czurleja przekazano do Dep. Łączności).

– Amb. Czurlej przykładą dużą wagę do możliwości eksploatacji przez Polskę bogatych zasobów drewna na południu Laosu. Mimo zainteresowania szeregu innych krajów Laotańczycy przydzielili nam ten rejon z uwagi na wkład Polski w sprawy indochińskie (udział w komisjach⁷⁰). W sprawie eksploatacji drewna przebywa obecnie w Laosie grupa polskich ekspertów.

– Placówka działa obecnie w składzie ambasador + szyfrant. Współzycie bardzo dobre.

– Omawiałem również sprawę ew. zniesienia wiz z Laosem. Wg informacji Amb. Czurleja Laos pragnie te sprawy generalnie rozważyć w 1981 r.

⁷⁰ Od 1954 r. (podpisanie układów genewskich) Polska wchodziła w skład międzynarodowych komisji nadzoru i kontroli w Laosie, Kambodży i Wietnamie. W 1973 r. (po podpisaniu porozumień paryskich) została członkiem nowo utworzonej Międzynarodowej Komisji Kontroli i Nadzoru w Wietnamie.

Hanoi

– Zajęcia Ambasadora pozwoliły mu na wygospodarowanie zaledwie 15 min. na rozmowę ze mną.

Zgodnie z ustaleniami w Dep. II przedstawiłem nast. sprawy: 1) przyspieszenie decyzji władz wietnamskich w/s wzajemnej kompensacji czynszów, 2) sprawę wykorzystania budynków konsulatu w mieście Ho Szi Minh również dla przedstawiciela PLO oraz jako bazy noclegowo-hotelowej, 3) celowości zainstalowania w konsulacie handlowca, który obsługiwałby również Phnom Penh; 4) koncepcję 1-osobowej obsady konsulatu, 5) sprawę wizyty V-min. Co Thacha w Polsce, 6) usiłowalem również nawiązać dyskusję n/t merytoryczny – różnicy w ocenach MSZ i Ambasady odnośnie charakteru, motywów i perspektyw polityki Wietnamu, 7) zgodnie z prośbą tow. Czurleja przedstawiłem Amb. Śliwińskiemu koncepcję zmian w sprawach kurierskich.

Ambasador ustosunkował się do poszczególnych spraw w sposób następujący:

ad 1) w sprawie czynszów nalegają na Wietnamczyków, oczekują rychłego załatwienia sprawy, sugerował ew. podpisanie porozumienia w trakcie wizyty Co Thacha⁷¹,

ad 2 i 3) stwierdził, że występował z podobnymi inicjatywami,

ad 4) uznał, że w obecnym stanie stosunków z Kampuczą wystarczy obsługa Phnom Penh przez BRH z Hanoi,

ad 6) stwierdził, że politykę Wietnamu przedstawia zgodnie ze swoimi ocenami i że konfrontację różnych poglądów na ten temat uważa za korzystną,

ad 7) poparł koncepcję odbierania poczty kurierskiej w Bangkoku, gdyż problemy zaopatrzeniowe istnieją również w Hanoi.

– Atmosfera na placówce jest bardzo niedobra. Wg. opinii kilku towarzyszy, z którymi rozmawiałem, istnieje podział na wojskowych (Ambasador, Attache wojskowy, intendent), którzy stanowią uprzywilejowaną grupę, i nie-wojskowych. Ambasador rządzi w sposób autokratyczny, wydaje polecenia niezgodne z przepisami i zdrowym rozsądkiem. Sklepik Ambasady podporządkowany jest potrzebom magazynu reprezentacyjnego, żona intendenta prowadząca ten sklepik otrzymuje za to wynagrodzenie ryczałtowe, niewspółmierne do wkładu pracy. Zebrania partyjne nie odbywają się. Rozmówcy moi podali mi ponadto drastyczny przykład podejścia Ambasadora do polskich turystów. W czerwcu br. 3-osobowa grupa turystów (pracownicy naukowí Politechniki Łódzkiej) zgłosiła się w nocy do Ambasady z prośbą o radę w/s hotelu, którego nie mogą znaleźć. Ambasador wydał decyzję ulokowania ich w Ambasadzie; na drugi dzień jednak powziął podejrzenia, iż mogą to być szpiedzy. Zarządził

⁷¹ Wizyta ministra spraw zagranicznych Wietnamu w Polsce odbyła się 2–5 listopada; zob. dok. nr 356.

więc rewizję osobistą, zatrzymanie ich paszportów i wysłanie depeszy do kraju z zapytaniem, co to za ludzie. Do czasu otrzymania odpowiedzi nie pozwolił załatwiać spraw związanych z przedłużeniem wizy wietnamskiej ani też rezerwacji biletów na trasę powrotną do kraju. Odpowiedź z kraju (podpisana przez v-dyr. J. Chmiela) przyszła w ostatniej chwili, załatwienie wizy i rezerwacji wymagało uruchomienia nadzwyczajnych środków, kosztowało wiele nerwów zarówno pracowników Ambasady, jak i turystów. Ci ostatni oświadczyli, że już nigdy będąc za granicą nie zjawią się w polskiej Ambasadzie^e.

Tokio

Z rozmowy z tow. Szymczykiewiczem:

a) Sprawę umowy lotniczej drążą. Proszą również o naciskanie Ambasady Japonii w Warszawie.

b) Atmosfera na placówce na ogół jest dobra (zgadza się to z moim odczuciem – LP); zaskoczenie w kolektywie wywołał przyjazd na I Sekretarza Ambasady młodego człowieka (28 lat), tow. Nierubca. Czy to nie za szybki awans, tym bardziej że w/w nie przykłada się do pracy (opinia ta potwierdziła się w mojej rozmowie z innymi pracownikami Ambasady – P).

c) Oszczędności na placówce można uzyskać tylko poprzez zrezygnowanie z jednego etatu; połączenie w jednym etacie zadań kulturalnych i naukowo technicznych. Placówka postulowała takie rozwiązanie, nie otrzymała jednak z MSZ odpowiedzi.

d) Wygospodarowany etat należałoby wykorzystać dla Filipin, gdzie absolutnie niezbędne jest ustanowienie naszego chargé d'affaires⁷². Kraj jest ważny

⁷² Pismem z 15 grudnia dyrektor Fijałkowski informował dyrektora Tomaszewskiego: „1. W związku z pomyślnym rozwojem oraz perspektywami dalszego rozszerzenia stosunków polsko-filipińskich narasta pilna potrzeba ustanowienia Ambasady PRL w Manili. W związku z tym Departament II postuluje ustanowienie jednoosobowej Ambasady PRL w Republice Filipin, z ambasadorem na czele. [...] 3. Otwarcie placówki w Manili będzie miało korzystny wpływ na dalszą aktywizację stosunków bilateralnych, głównie w dziedzinie współpracy gospodarczej, żeglugowej i w rybołówstwie, oraz powinno ułatwić sfinalizowanie kilku porozumień obustronnych, m.in. umowy lotniczej, zawarciem której jesteśmy zainteresowani. [...] W czasie pożegnalnej wizyty u Ministra J. Czyrka, na początku bm., Ambasador Filipin Cruz wystąpił ponownie z inicjatywą otwarcia ambasad Polski w Manili i Filipin w Warszawie. Minister Czyrek pozytywnie zareagował na tę sugestię. Otwarcie Ambasady Filipin w Warszawie byłoby dla nas korzystne finansowo. 5. Jednocześnie Departament II wnioskuje o rozważenie osoby tow. Zbigniewa Byszewskiego jako kandydata na ambasadora na Filipinach”; AMSZ, Dep. II 29/85, w. 2. Ostatecznie na stanowisko chargé d'affaires w Manili mianowany został 19 lutego 1981 r. Tadeusz Grzybowski (po przekształceniu BRH w ambasadę, którą zlikwidowano już 30 czerwca 1982 r.).

politycznie i gospodarczo. Filipińczycy chcą utworzyć swoją Ambasadę w Warszawie, która by obejmowała również pozostałe kraje Wschodniej Europy. Czekają z tym na nasz krok; w braku takiego utworzą Ambasadę w Berlinie, gdyż NRD już od kilku lat ma Ambasadę w Manili i usilnie zabiega o wzajemność. Zaprzepaszczenie naszej szansy na wiele lat stworzy dla nas gorsze warunki dla rozwoju stosunków z Filipinami.

Nakłaniałem tow. Szymczykiewicza do ponownej rozmowy z Ambasadorem Filipin, do przedstawienia mu, że aktualne problemy gospodarcze Polski utrudniają inicjatywę MSZ ustanowienia w Manili chargé d'affaires, ale utworzenie Ambasady Filipin w Warszawie mogłoby wzmocnić starania MSZ w tej sprawie.

W kwestii akredytowania Ambasadora PRL w Manili tow. Szymczykiewicz przedstawił dwa punkty widzenia: 1) Merytorycznie byłoby lepiej z któregoś kraju ASEAN-u, 2) prestiżowo – Filipińczycy woleliby mieć Ambasadora PRL w Manili; dopóki to nie będzie możliwe, Ambasador z Tokio jest „ambasadorem z wielkiego świata”.

– Różne. Przy okazji wycieczki do Yokohamy przeprowadziłem rozmowę z pracownikami PUMY, którzy dokonują remontu Ambasady. Będąc pod wrażeniem przemian w Polsce wypowiadali się oni na temat pracy PUMY, widząc w niej wiele możliwości usprawnień i pomnożenie korzyści dla kraju.

Pekin

– Dominującym tematem była sesja Parlamentu (3–10.X.), stanowiąca dalszy ważny krok w przemianach wewnętrznych w Chinach (rozdzielenie władzy państwowej od partyjnej, częściowe odmłodzenie najwyższych władz, próby wyjścia z głębokiego kryzysu gospodarczego, wskazanie winnych i pozyskanie społeczeństwa dla przemian). Demaoizacja wewnętrzna nie wpływa jednak na politykę zagraniczną. Zdaniem tow.tow. z placówki jeszcze przez kilka najbliższych lat antysowietyzm – uwiarygodniony konkretnymi naciskami na Wietnam i Afganistan – będzie stanowić instrument przyciągania poparcia Zachodu dla modernizacji gospodarki chińskiej. Dopiero po głębszym zaangażowaniu się Zachodu można liczyć na zwrot w kierunku pewnego zrównoważenia stosunków z ZSRR i rozgrywania obu partnerów.

– Na tle sesji Parlamentu niektórzy towarzysze wskazywali, że nie na czacie wypadła turystyczna podróż do Chin posła Tarnawy (z SD), na którą nie uzyskał zgody władz Sejmu. Wskazywano również na niewłaściwość domagania się różnych form pomocy od Ambasady dla posła, który podróżował z 5-osobową rodziną. (Podobne uwagi powtórzyły się później w czasie mojego pobytu w Mongolii i przejazdu przez Moskwę).

Uwaga: Dep. II poinformował o powyższym dyrektora sejmowego Biura d/s Kontaktów Międzynarodowych tow. R. Poleszczuka i uzyskał zapewnienie,

że kierownictwo Sejmu przeprowadzi z posłem Tarnawą rozmowę, w której zwróci mu uwagę na niewłaściwość jego postępowania.

– Atmosfera na placówce na ogół dobra, zakłócona jednak konfliktem pomiędzy tow. Cieleckim i tow. Matuszynem. Nie udało mi się wytworzyć poglądu na sprawę tego konfliktu ani też wpływać na złagodzenie, gdyż dowiedziałem się o nim pod koniec pobytu.

– Różne

a) Wskazywano, że zakup w kraju, za złotówki, biletów kolejowych dla kurierów na trasę Pekin – Ułan Bator byłby finansowo znacznie korzystniejszy niż ich zakup za juany w Pekinie.

b) Wskazywano, że nieuzasadnione z punktu widzenia gospodarności jest wypłacanie w juanach diet kurierom oraz części pensji pracownikom Ambasady i Komisji w Korei. Juany, a raczej certyfikaty juanowe, uzyskuje Ambasada za dolary, płacąc bankowi za wymianę pewien procent. Niewykorzystane certyfikaty można wpłacić na konto „S” w Ambasadzie, po niekorzystnym kursie, w związku z czym wpłat takich jest mało, a wymienić certyfikaty na dolary można tylko w przypadku udowodnienia wymiany dolarów w banku chińskim, czego w/w nie są w stanie uczynić. Również kurierzy podróżujący na trasie Pekin – Ułan Bator, którzy pewną ilość certyfikatów muszą mieć ze sobą na wyżywienie w pociągu – nie mogą w banku na stacji granicznej wymienić tych certyfikatów na dolary, gdyż nie posiadają zaświadczenia o wymianie.

Wniosek (wysuwany również w czasie mojego pobytu w Phenianie): byłoby rozsądniej, by diety i juanową część pensji wypłacać w dolarach.

– Do planu na rok 1981 placówka planuje wstawienie m.in. punktu dot. zawarcia umowy żeglugowej z Chinami.

– Placówka widzi możliwość uzyskania zakładanych oszczędności jedynie w rezygnacji z jednego etatu.

Phenian

– Atmosfera polityczna w kraju znajduje się pod znakiem przygotowań do Zjazdu Partii, przypadającego w 35-rocznicę utworzenia Partii. Zjazd będzie wielkim wydarzeniem, zaprasza się maksymalną ilość delegacji zagranicznych⁷³.

– Towarzysze z Ambasady (Pękala, Gliński, Nowicki) sygnalizowali, że władze koreańskie izolują Ambasadę od społeczeństwa. Informacja o Polsce w środkach masowego przekazu jest fragmentaryczna, nic nie mówiąca (np. „w Łodzi przekazano do użytku 20 nowych bloków mieszkalnych”). Wystawy polskie organizuje się w miejscach, w których niewiele osób je zobaczy. Wiece z okazji 22 lipca organizuje się z udziałem 25–35 osób aktywu. Tow. Nowicki

⁷³ VI zjazd PPK obradował 10–14 października.

wyjaśnił mi niezrozumiały dla mnie brak informacji o ostatnich wydarzeniach w Polsce. Po ukazaniu się w lipcu w biuletynie wewnętrznym dla kadry partyjnej informacji o strajkach w Lublinie ambasada interweniowała w KC, sądząc, że strajki mają charakter incydentalny, a informacja o nich na tle braku innych wiadomości o Polsce – jest nieuzasadniona. Po tej interwencji Koreańczycy zaprzestali zamieszczania jakichkolwiek informacji.

– Ogólnie atmosfera na placówce dobra.

Panmundżom

– Koreańczycy (w ramach ogólnej kampanii oszczędnościowej) dokonują również drobnych, ale irytujących oszczędności w wydatkach na Komisję. Wyżywienie jest obfite, ale monotonne, co drugi dzień kurczak na obiad, stale sałatka z rzepy. Brak mleka, nie ma kawy. Przysługujące 4 butelki koreańskiej wódki miesięcznie zamieniono na gorszy gatunek. Pracownicy Komisji wyjeżdżający do Phenianu otrzymują gorsze pomieszczenia hotelowe niż poprzednio i gorsze wyżywienie w hotelu.

– Oszczędności takie są tym bardziej irytujące, że w r. 1953 Polska przyjęła na siebie, w ramach pomocy dla KRLD, część wydatków na Komisję i ponosi je po dzień dzisiejszy.

W rozmowach z tow.tow. Pękałą, Glińskim, Łańcuckim i Korczyńskim padały propozycje, by rozważyć możliwość odstąpienia przez nas od finansowania tej części wydatków, którą powinni ponosić Koreańczycy. Skłania ku temu inna sytuacja polityczna i gospodarcza w KRLD niż w r. 1953 oraz trudności gospodarcze w Polsce.

Jako inny wariant rozważano zmniejszenie liczebności Komisji, która aktualnie ma bardzo ograniczone pole działania. (Czesi mają w Komisji 5 osób – u nas 8. Ze strony czeskiej merytorycznie ustawienie Komisji jest inne; niezależnie od zadań mandatowych, które realizują w takim samym zakresie jak polska grupa, nastawiają się głównie na śledzenie spraw Korei Południowej dla potrzeb MSZ).

– W czasie pobytu w Panmundżonie miało miejsce włamanie do mieszkania tow. Korczyńskiego. O fakcie tym dopiero na drugi dzień poinformowano tow.tow. koreańskich, co uważam za błąd.

Ułan Bator

– Raczej powszechne u nas przekonanie, że jest to placówka leżąca na uboczu – nie potwierdza się. Ułan Bator stało się placówką tranzytową dla Polaków jadących do Pekinu i Korei oraz celem licznych wyjazdów turystycznych. Docierają też zorganizowane wycieczki „Orbisu”. Ożywiona jest wymiana osobowa – geologowie, pracownicy WSNS na seminaria itp. Rośnie liczba przyjeżdżających – często niepotrzebnie – delegatów handlowych.

– Atmosfera na placówce b. dobra, szczególnie w porównaniu z ekscesami poprzedniego ambasadora⁷⁴. Codziennie o 9-tej odbywa się krótka narada kolektywu, połączona z wymianą informacji. W czasie ostatnich wydarzeń w Polsce odbyły się 4 spotkania całego zespołu Polaków przebywających w Ułan Bator.

– Zaopatrzenie placówki b. złe. Na rynku brak podstawowych art. żywnościowych, mięsa, jarzyn, owoców, mleka. Tow. Stawiarski uzyskuje pewną dozażną pomoc z ambasady radzieckiej – moim zdaniem jednak należy rozważyć możliwości bardziej zorganizowanego zaopatrzenia, np. w oparciu o doświadczenia towarzyszy z NRD.

Wniosek ten jest szerszy – w rejonie Azji obejmuje zwłaszcza takie placówki jak Hanoi, Vientiane, Phnom Penh, Ułan Bator, Phenian i dotyczy usprawnienia pracy Baltony i Diplomexu.

– Placówka zaprowadziła ostry reżim oszczędnościowy, ale wygospodarowanie 15% oszczędności jest problematyczne, tym bardziej że budynek ambasady wymaga remontu.

Tow. Stawiarski pragnie przyjechać do kraju w grudniu, by omówić sprawy kadrowe, oszczędnościowe i remontu. Prosił, by do czasu jego przyjazdu nie podejmować decyzji w sprawach kadrowych.

Uwagi ogólne

– W Vientiane, Panmundżonie i Ułan Bator udzielałem informacji nt. wydarzeń w kraju dla całych kolektywów placówek.

W dyskusjach wyrażano obawę co do perspektyw dalszego rozwoju sytuacji w kraju oraz deklarowano chęć pomocy krajowi.

– Na wszystkich placówkach – zgodnie z poleceniem Dep. II – przeprowadziłem rozmowy nt. takiej konstrukcji planu pracy na rok 1981, który by uwzględniał w maksymalnym stopniu konkretne korzyści dla kraju.

– We wszystkich odwiedzanych KS uderza tendencja do zmaksymalizowania korzyści z obcokrajowców – zarówno z placówek, jak i z indywidualnych turystów.

– W sposób nieprzyjemny odczułem reakcję tow. Piotrowskiego, który był pracownikiem Departamentu II, na moje dwukrotne próby odbycia z nim krótkiej rozmowy. Rozmowy takiej unikał. Ponieważ tow. Szymczykiewicz stworzył klimat do szczerej rozmowy, zapytałem go, co o tym sądzi, czy nie jest to obawa przed szefem placówki, by go nie posądził o ew. nielojalność. Tow. Szymczykiewicz uznał, że jest to raczej niechęć do wydatkowania 100 yenów

⁷⁴ Mowa o Romanie Gajzlerze, ambasadorze w Ułan Bator w latach 1974–1979; zob. PDD 1980 styczeń–czerwiec, dok. nr 358.

na kawę; dodał, że podobnie zachował się tow. Piotrowski w czasie tygodniowego pobytu w Tokio V-dyr. A. Majkowskiego.

^fL. Porębski^f

AMSZ, Dep. II 38/86, w. 1

315

*[po 17 października], sprawozdanie przedstawiciela
Międzynarodowego Stowarzyszenia im. Janusza Korczaka
z wizyty w Izraelu*

TAJNE!

Notatka służbowa

W związku z odwołaniem posiedzenia Prezydium Międzynarodowego Stowarzyszenia im. Janusza Korczaka mój wcześniejszy wyjazd do Izraela został wykorzystany dla przedstawienia rzeczywistych powodów, dla których termin powinien zostać przełożony.

W notatce przedstawiam szczegółowo i jednocześnie określám stosunek kół korczakowskich do propozycji zmienionego terminu.

Chciałbym podkreślić, że zarówno środowiska korczakowskie, jak i czyniki oficjalne w pełni zdają sobie sprawę z subtelności politycznej zarówno naszych stosunków z Izraelem, jak i z państwami arabskimi.

Stąd organizatorzy obrad Międzynarodowego Stowarzyszenia im. J. Korczaka w Izraelu ze zrozumieniem i troską odnoszą się do takiego zorganizowania posiedzenia, aby ono w niczym nie komplikowało naszych stosunków z innymi krajami. Pewnym dowodem tego była relacja prasy izraelskiej i innej z moich oświadczeń w sprawie powodów przesunięcia terminu odbycia kolejnego Prezydium Międzynarodowego Stowarzyszenia im. Janusza Korczaka w Izraelu.

^dW wypadku gdyby termin styczniowy nie został dotrzymany, oznaczałoby to w praktyce zaniechanie działalności Międzynarodowego Stowarzyszenia im. Janusza Korczaka^d.

* * *

W dniach od 12 września do 17 października br. przebywałem w Izraelu. Przekazałem tamtejszemu Komitetowi im. Dr Janusza Korczaka pismo od

Przewodniczącego Międzynarodowego Stowarzyszenia im. Janusza Korczaka Ministra Jerzego Kuberskiego i starałem się po pierwsze: przekonać tamtejszy Komitet o wiarygodności naszych najlepszych intencji w sprawie odbycia posiedzenia Prezydium Międzynarodowego Stowarzyszenia w Izraelu w styczniu 1981 r.⁷⁵

Wydaje mi się, że takie przekonanie w kołach korczakowskich Izraela zaplanowało. Ukazała się informacja prasowa o piśmie Ministra Jerzego Kuberskiego i chęci z naszej strony wysłania delegacji na posiedzenie styczniowe do Izraela, podano nst. tę informację w RTV, powtarzając ją nst. przy okazji powrotu z Polski p. Stefana Grajka⁷⁶, odbyłem spotkania – dwukrotnie – z wąskim, a nst. szerokim kierownictwem Komitetu Izraelskiego, nst. z „polskojęzycznymi” członkami Związku Pisarzy Izraela, z różnymi grupami zainteresowania w kibucach, szczególnie w Lochamei Haghetat, będącym ośrodkiem działań korczakowskich w tamtym kraju. Dalej – spotkałem się ponownie z kierownictwem Izraelskiego Komitetu Korczakowskiego, tym razem przy udziale również zagranicznych członków Prezydium Międzynarodowego Stowarzyszenia im. Janusza Korczaka, Heleny Lecalot – gen. sekr. oraz Raphaela Scharfa z Wielkiej Brytanii. Sądzę, iż dzięki uprzednim rozmowom z kolegami izraelskimi udało nam się nie dopuścić do poważnego storpedowania międzynarodowej akcji korczakowskiej. Mianowicie p. Scharf, żywiący wątpliwości co do szans Polski na prowadzenie dalszych kontaktów międzynarodowych, szczególnie zaś na wysłanie delegacji w styczniu 1981 r. do Izraela, zaproponował „zawieszenie sprawy na okres nieograniczony”. Formalnie dotyczyło to sprawy posiedzenia w Izraelu, praktycznie miało wymowę bardziej ogólną.

W połączeniu z wyrażoną przez niego i p. Lecalot krytyką opieszałości pracy biura w Warszawie, trudnościami w uzyskiwaniu wiz do PRL przez niektórych działaczy międzynarodowego ruchu korczakowskiego (chodziło o p. Wróblewskiego ze Szwecji), a także obrazą pani Rosensaft z USA z racji faktu otrzymania przez nią pisma towarzyszącego apelowi o udział w pracach korczakowskich, pisma nie „zindywidualizowanego”, lecz jednobrzmiącego z podobnymi, wysłanymi do innych poważnych instytucji, osób i działaczy, wreszcie z jej „obrazą”, iż zaproszenie jej do współpracy z Komisją Zagraniczną Stowarzyszenia podpisał przewodniczący Komisji, a nie Minister (Minister podpisał pismo towarzyszące apelowi ogólnemu, ale na to p. Rosensaft już nie chciała zwrócić uwagi) – propozycje p. Scharfa miały wymowę daleko wychodzącą poza

⁷⁵ W posiedzeniu prezydium Międzynarodowego Stowarzyszenia im. Janusza Korczaka wziął udział kierownik Urzędu ds. Wyznań Jerzy Kuberski, przebywający z wizytą w Izraelu 13–19 stycznia 1981 r.

⁷⁶ Wiceprzewodniczący Światowej Federacji Żydów Polskich Stefan Grajek w czasie pobytu w Polsce przeprowadził 21 kwietnia rozmowy z ministrem Jerzym Kuberskim; zob. PDD 1980 styczeń–czerwiec, dok. nr 332.

sprawy jednego posiedzenia Prezydium. Natychmiastowa reakcja przedstawiciela Polski, z miejsca wsparta b. ostrą interwencją kolegów z Izraela, wyrażających pełne zaufanie wobec polskich propozycji i polskiej dobrej woli, a także oburzających się na postawę pani Rosensaft (wyrażono opinię, że jeśli pani Rosensaft „wrzuca takie pisma, wg. jej wyrażenia, do kosza”, to wrzuca do kosza samego Korczaka, kierując się małymi względami ambicyjek) – doprowadziły do wycofania się kolegów z Anglii i Francji z ich wątpliwości.

Porozumiałem się ze Stefanem Grajkiem przed i po jego podróży do PRL i przekazałem mu listę fundacji, do których Międzynarodowe Stowarzyszenie zwracało się o pomoc, a także listę dotychczas otrzymanych odpowiedzi. P. Grajek obiecał uczynić wszystko na terenie rozmaitych fundacji, by dopomóc naszej akcji.

Dla dalszego pogłębienia pozytywnego stosunku do nas odbyłem na zaproszenie tamtejszego MSZ kurtuazyjną rozmowę z p. Govrinem, dyrektorem departamentu Europy Wschodniej, któremu wyjaśniłem ponownie powody odroczenia zebrania w Izraelu i obiektywne tego przyczyny. Jednocześnie wysłuchałem deklaracji o pełnej gotowości tamt. MSZ dalszej pomocy dla spraw korczakowskich w Izraelu i poza nim, a także o chęci zbliżenia do PRL i in. krajów naszego obozu, być może na drodze, jak to określiłem po kissingerowsku, „małych kroczków” w dziedzinach kultury i nauki czy gospodarki.

W takiej „optyce” widziana jest w tamt. MSZ także sprawa ruchu korczakowskiego. P. Govrin wyraził przy okazji żal, iż pertraktacje polsko-izraelskie w sprawie dostaw węgla do nowej elektrowni w pobliżu Hajfy spaliły na panewce z racji żądania strony polskiej dopłaty do zaproponowanej wysokiej ceny za węgiel polski określonej sumy dolarów od tony „za straty moralne”. Strona izraelska miała stwierdzić, że w takiej sytuacji zakupi węgiel za cenę bez doliczania strat moralnych, które wg. oświadczenia polskiej delegacji polegały na „stratach moralnych wobec Arabów”. Tę wersję usłyszałem także od p. Modrakowskiego, dyrektora naszego banku PKO w Tel-Awivie. Obecnie Izrael za wysoką cenę sprowadza węgiel m.in. z Australii. A gotów jest część spłat za nasz węgiel ewt. dokonywać w postaci ropy naftowej (egipskiej).

P. Govrin zwrócił także uwagę na fakt stale rosnących obrotów towarowych i ruchu turystycznego między Izraelem a Rumunią, Węgrami, CSRS, NRD i Bułgarią, a także Jugosławią. W świetle tych faktów – powiedział – postępowanie PRL może być w opinii społeczeństwa izraelskiego oceniane jako wyraz tendencji antysemickich, co szkodzi imieniu Polski i tradycyjnym więzom kulturowo-obyczajowym Polaków i Żydów, pomaga zaś skrytej propagandzie neonazistowskiej, usiłującej także na terenie Izraela winę za zbrodnie hitlerowskie zrzuć na Polaków, co w kołach mało uświadomionych i w kołach młodzieży, niechętniej wobec nauki historii, znajduje oddźwięk.

P. Govrin, wysoki urzędnik MSZ, reprezentuje oczywiście koła obecnego gabinetu, acz nie ukrywał swoich wobec polityki Beginia wątpliwości. Stwierdził jednak, że zarówno obecne władze Izraela, jak tym bardziej przyszłe, najprawdopodobniej socjal-demokratyczne, są gotowe do zbliżenia z PRL i in. krajami socjalistycznymi, uważając, że lepiej rolę, jaką obecnie pełni Rumunia, odgrywałaby Polska, kraj o wiele większym ciężarze gatunkowym i bliższy Izraelczykom pod każdym względem.

P. Govrin mówił też o gotowości swoistego „odwrócenia sojuszków”, co w kontekście rozbicia świata arabskiego, wojny iracko-irańskiej miało swoją wymowę. Chodziło nie tyle o „odwrócenie sojuszków”, ale o pełniejszą współpracę z PRL i in. krajami naszego bloku, o udostępnienie nam pewnych korzyści (ewt. także ze strony egipskiej), których zakres i sens byłby do wypertraktowania, przy zachowaniu dobrych stosunków izraelsko-amerykańskich i poprawnych, jak to określił mój rozmówca, z EWG. Bardzo podobne opinie wyrażali inni działacze izraelscy, zarówno z kół opozycji socjal-demokratycznej, lewicy socjalistycznej, a wreszcie, ku mojemu zdziwieniu, zdeklarowani prawicowcy, w każdym razie prawicowcy do niedawna, a także wojskowi.

Z p. Govrinem spotkałem się raz jeszcze, już u niego w domu, w obecności b. ambasadora Izraela w ZSRR, p. Katza, oraz pracowników „wydziału sowietologicznego” Uniwersytetu w Jerozolimie.

Z uwagi na skład, nieukrywany zresztą, obecnych ograniczałem się do rozmów na tematy obojętne, słuchając jedynie tego, co druga strona powie. Ambasador Katz powtórzył w zasadzie opinie p. Govrina, a „sowietolodzy”, specjalizujący się raczej w sprawach polskich, określali się jako antybeginowcy i zwolennicy zbliżenia z PRL. Wydawało mi się, że jedyną reakcją z mojej strony mógł być jedynie miły uśmiech. Natomiast szczere rozmowy, idące dalej w zapewnieniach o chęci poprawy stosunków z PRL i o zamiarach dogadania się w sprawie palestyńskiej (co nie wydaje mi się możliwe w historycznie przewidywalnym terminie), odbyłem z przedstawicielami Partii Pracy – Aharonem Yadinem, b. sekretarzem Partii i posłem do knesetu, Abrahamem Gewelberem, członkiem kierownictwa tej Partii i V-przewodniczącym przez długi czas knesetu, Stefanem Grajkim, dyrektorem związkowej Kasy Chorych, red. Felicją Mańską z lewicowej partii socjalistycznej, Edwinem Markuze, jednym z dyrektorów Instytutu kartografii – politycznie bliższym prawicy, a także, z okazji spotkania towarzyskiego, z gen. Dajanem, b. ostro obecnie zwalczającym Beginia, płk. rez. Beniaminem Kaganem, ob. reprezentantem firm zagranicznych na Izrael, swego czasu jednym z organizatorów akcji „Eichmann”, Nachumem Niewiazskim, wieloletnim przewodniczącym Związku prywatnych właścicieli nieruchomości w Izraelu. Wszyscy oni, także ci ostatni, których trudno posądzać o prolewicowe sympatie, deklarowali się jako zwolennicy „zmiany kursu” wobec PRL i in. krajów naszego obozu oraz bardziej elastycznej

polityki wobec świata arabskiego, Egiptu przede wszystkim, ale także umiarkowanych kół palestyńskich. Wobec nawrotu części arafatowców do metod terroru (zamordowanie 6 uczniów w Hebronie – n.b. w wieku dziecięcym) – zdaje się to b. utrudniać szanse na taką elastyczność wobec całego ruchu PLO.

Natomiast warto zauważyć, że duża część społeczności arabskiej w Izraelu, korzystająca z dobrej dla niej koniunktury gospodarczej, bogaci się w stopniu widowym nawet dla przybysza z zewnątrz (nowe domy, osiedla, ogromny udział w handlu, transporcie, a także niektórych służbach publicznych, m.in. w policji), wprawdzie nie kocha Izraela, ale ma jego obywatelstwo, wykazuje niechęć do skrajnych rozwiązań, odczuwa swoistą wyższość nad „Braćmi” bądź to z nadto fanatycznie religijnych krajów arabskich, bądź tych biednych, w których poziom życia jest wielokrotnie niższy od tego, jaki osiągnęli Arabowie w Izraelu. Oczywiście, jak powiadali niektórzy moi rozmówcy izraelscy, gorzko być okupantem i trudno spodziewać się sympatii arabskiej, jednak chyba większość zamieszkałych w Izraelu Arabów, a miałem i z nimi kontakty, nie pragnie gwałtownych zmian, boi się nadmiernego radykalizmu, a także nadmiernego fanatyzmu religijnego, obawia się o swój dość już wysoki status majątkowy, lęka się tego, co nazywają „komunizmem Arafata”. Ludzie ci zdają sobie sprawę z tego, że w żadnym z krajów arabskich nie byłaby możliwa taka np. akcja jak spotkanie posłów komunistycznych do knesetu (w tym arabskich) z Arafatem w Sofii⁷⁷. Tzn. nikt by nie puścił bez surowej kary spotkania z przeciwnikiem... Te swobody Arabowie sobie cenią i nie chcą ich stracić, dążą do ich rozszerzenia. Należy także zauważyć, że w przeciwieństwie do Żydów, żywo reagujących na sprawy polskie, Arabowie, z małymi wyjątkami, zupełnie się nami nie interesują, a zagadnięci wprost – odpowiadają bez żenady, że spory w komunistycznym świecie ich nie obchodzą i raczej niech się „komuniści jak najszybciej sami wykończą”.

Uwaga: w dziennikach: Nowiny-Kurier, Maariv i Davar ukazały się rozmowy ze mną, głównie dot. spraw korczakowskich.

^fKazimierz Dębnicki^f

AMSZ, Dep. V 26/85, w. 1

⁷⁷ Do spotkania doszło 25 września, przy okazji organizowanego w Sofii posiedzenia Światowego Parlamentu Narodów w Obronie Pokoju (23–27 września).

316

*18 października, szyfrogram ambasadora w Kolonii
o rozmowie z sekretarzem stanu w MSZ RFN*

T a j n e
Pilna

Szyfrogram Nr 866/IV
z Kolonii, nadany 18.10, g. 11.20

Czyrek

16 bm. Van Well poprosił mnie na rozmowę i przekazał stanowisko rządu RFN wobec podwyższenia przez NRD kwot wymiany obowiązkowej oraz treści ostatnich przemówień Honeckera⁷⁸. Powoływał się przy tym na polecenie Schmidta i Genschera.

Treść jego wypowiedzi:

– rząd RFN prowadzi swą politykę zagraniczną na bazie zawartych układów i porozumień bilateralnych i wielostronnych oraz konsekwentnie służy celom określonym w tych układach. RFN utrzymuje przy tym kontakty z ZSRR, Polską i innymi KS, służące polityce odprężenia, współpracy i rozwoju stosunków bilateralnych, ze strony ZSRR słyszy się stwierdzenia, że jego polityka nie ulega żadnym zmianom,

– niepokój rządu budzą ostatnie dwa przemówienia Honeckera, niewytłumaczalny jest ich twardy i antagonistyczny ton,

– rząd RFN mimo powrotu NRD do polityki „odgraniczania się” będzie nadal kontynuował swą konstruktywną linię i starania, by „nasi partnerzy powrócili do przyjętych zasad”, nie jest w jego intencji zwiększanie napięcia w Europie. Wypowiedzi Honeckera zmuszają jednak do zastanowienia, czy oznaczają one zmianę kursu na konfrontację,

– podwyższenie wymiany obowiązkowej godzi w „zasadniczą dziedzinę poprawy sytuacji w Europie”, Kanclerz jest bardzo rozgoryczony, gdyż krok ten podjęto bez jakichkolwiek konsultacji z RFN mimo doświadczeń i praktyki z 1974 r.,

⁷⁸ Ministerstwo Finansów NRD wydało 9 października zarządzenie w sprawie podwyżki kwoty obowiązkowej wymiany walut dla osób przybywających do NRD z krajów niesocjalistycznych i z Berlina Zachodniego. Do sprawy odniósł się Erich Honecker w przemówieniu wygłoszonym w Gerze 13 października (podczas inauguracji nowego roku szkolenia partyjnego); zob. dok. nr 339 i 376.

– wypowiedzi Honeckera można ocenić także jako mieszanie się w sprawy stosunków RFN–Polska; Honecker zarzucał rządowi RFN mieszanie się w wewnętrzne sprawy Polski. Rząd federalny stoi niezmiennie na stanowisku, że każdy kraj winien sam rozwiązywać swoje problemy wewnętrzne, rząd RFN pragnie kontynuować współpracę z rządem polskim, Polska jest i pozostaje bardzo ważnym partnerem RFN, rząd nie może natomiast ponosić odpowiedzialności za prasę lub niektóre grupy wypowiadające się na tematy polskie,

– troskę rządu budzi sytuacja w Madrycie i w Wiedniu, gdzie rozmowy nie przebiegają w konstruktywnym duchu. RFN nie dąży do odbycia w Madrycie „rozprawy sądowej”, lecz do konstruktywnych wyników. W Wiedniu Wschód zapowiadał nowe propozycje, jednak do chwili obecnej nie zgłosił ich.

W odpowiedzi wskazałem na następujące elementy:

– Polska zdecydowanie opowiada się za kontynuowaniem polityki odprężenia i współpracy zarówno wielostronnej, jak i bilateralnej dając tego praktyczne dowody,

– do dziedziny naszych stosunków bilateralnych z RFN nie należy ocena stosunków NRD–RFN. Nie znam dokładnie treści przemówienia Honeckera, ale nie wierzę, że o mieszanie się w sprawy polskie oskarżał on rząd RFN. Muszę też stwierdzić, że rozwiązanie takich kwestii jak problem obywatelstwa w stosunkach PRL–RFN stanowi jeden z celów procesów normalizacji. Służyłoby to dalszej poprawie zarówno stosunków dwustronnych, jak i postępom w polityce odprężenia w Europie,

– stwierdzamy, że niektórzy politycy opozycyjni i część środków masowego przekazu RFN mieszają się w wewnętrzne sprawy Polski, co zagraża procesowi odprężenia,

– RFN jest dla Polski ważnym partnerem. Nasze stosunki osiągnęły już wysoki poziom, który chcemy nadal rozwijać we wszystkich dziedzinach.

Ponowiłem Wasze zaproszenie dla Genschera do złożenia wizyty w Polsce w dogodnym uzgodnionym terminie.

Polska podejmuje duże wysiłki, by zapewnić konstruktywny przebieg rozmów w Madrycie i Wiedniu i uzyskać konkretne rezultaty. W Wiedniu KS przedstawiły konstruktywne propozycje, które nie spotkały się z takim samym podejściem Zachodu. Stwierdzamy nawet usztywnienie stanowiska krajów zachodnich. Jesteśmy za kontynuowaniem wysiłków, także w drodze dalszych bilateralnych konsultacji z RFN.

Moją wypowiedź Van Well przyjął bez komentarza.

Na zakończenie V. W. podniósł jeszcze dwie sprawy:

– znaczny spadek ilości przesiedleń we wrześniu br. (750 wyjazdów i 550 wniosków o wizy w ambasadzie RFN) – rząd RFN jest zaniepokojony tym „radykałnym” spadkiem i oczekuje, że będziemy realizować wyjazdy zgodnie z wymianą listów Olszowski–Genscher z 1975 r.,

– przekazał informację, że Koenig wyraził wobec Was poparcie rządu federalnego dla wyjazdu Bluema do Polski⁷⁹.

W odpowiedzi stwierdziłem, że spadek ilości wyjazdów jest zjawiskiem naturalnym po zrealizowaniu ustalonych 120–125 tys. przesiedleń. Problemy humanitarne załatwiamy nadal i będziemy załatwiać w przyszłości, jednak grupa osób odpowiadających kryteriom „informacji” praktycznie wyczerpała się. Do spraw wyjazdów musimy podchodzić z ogromną rozważą, by nie dopuścić do tworzenia nowych „przypadków humanitarnych”.

W sprawie Bluema konieczne było wyjaśnienie celów i okoliczności jego podróży, co spowodowało opóźnienie w podjęciu decyzji. Bluem nie otrzymał odmowy wydania wizy. Jego wypowiedzi na konferencji prasowej potwierdziły natomiast, że ze swą podróżą wiązał cele mieszania się w wewnętrzne sprawy Polski oraz ruchu związkowego w naszym kraju.

V. Well przyjął te stwierdzenia ze zrozumieniem.

/–/ Chyliński

AMSZ, ZD 29/82, w. 8, t. 70

317

*18 października, szyfrogram ambasady w Budapeszcie
o węgierskich reakcjach na wydarzenia w Polsce*

Tajne
NATYCHMIAT

Szyfrogram Nr 874/IV
z Budapesztu, nadany 18.10.80, 13.15

Piątkowski L. – Napieraj

Centralny aktyw obawia się wpływu wydarzeń w Polsce na sytuację wewnętrzną w WRL. Ludzie pracy na Węgrzech z dużym zainteresowaniem

⁷⁹ Zob. dok. nr 300.

i sympatią mówią o odnowie życia w Polsce po VI Plenum KC. Dlatego też na ostatnim Plenum KC WSPR wiele miejsca poświęcono Polsce.

W 20 stronicowym referacie Gyenes'a o sytuacji międzynarodowej pięć stron było na nasz temat. Dyskusja na Plenum, łącznie z wystąpieniem Kadara, naszym zdaniem świadczy o tym, że Węgrzy są bardzo zaniepokojeni rozwojem wydarzeń w Polsce i również pod wpływem poglądów, wystąpień i materiałów publikowanych w KS modyfikują swoje oceny⁸⁰. Porównują wyraźnie wydarzenia w Polsce do swojego okresu kontrrewolucji w 1956 roku.

Jest nam wiadomo, że w swojej informacji o wydarzeniach w Polsce na Plenum KC Węgrzy wykorzystali też materiały z pięciogodzinnej konferencji KC w dniu 10 bm., na której głównym referentem był ambasador Garamvolgyi.

Wyczuwało się, że Berecz omawiając przebieg Plenum KC ambasadorom KS chciał wyraźnie zbliżyć się w ocenach sytuacji w Polsce do ocen, które prezentują inne KS i tę ocenę, naszym zdaniem, będą prezentować szeroko w działalności wewnątrzpartyjnej, o czym przekonaliśmy się z wielu rozmów z aktywem. Ponieważ sympatia narodu węgierskiego jest po stronie Polski, komunikat z Plenum dotyczący naszego kraju został dostosowany do tych nastrojów.

Wyciągając wnioski z wydarzeń w Polsce, Węgrzy umacniają autorytet związków zawodowych i przyspieszają załatwienie z ich inicjatywy narosłych trudnych problemów socjalno-bytowych (podwyżki najniższych płac, rent i emerytur, zwiększenie materialnej pomocy studentom i młodym małżeństwom).

Gaspar zapowiedział na Plenum KC nowy etap w rozwoju działalności węgierskich związków zawodowych i rozwój nowych form działania w światowej federacji ZZ po konferencji w Moskwie.

Swoją wymowę ma również fakt, że najbliższe Plenum KC poświęcone będzie omówieniu stylu i trybu pracy KC i instancji partyjnych.

⁸⁰ Ambasador w Budapeszcie informował szyfrogramem z 16 października: „Wywiadowi M. Rakowskiego udzielonemu dziś węgierskiej TV przysłuchiwał się wiceprzewodniczący Megyeri oraz dyrektor Erdos. Są bardzo zadowoleni z wywiadu, który będzie im pomocny w wyjaśnieniu wielu problemów interesujących społeczeństwo węgierskie. Szczególnie odpowiada im odpowiedź w sprawie stanowiska kościoła, sytuacji gospodarczej itp. Doszukali się zbieżności stanowiska Rakowskiego z niektórymi ostatnimi wypowiedziami Kadara, zwłaszcza w Parlamencie. Chcą emitować całość, ale ostateczna decyzja będzie zależała od kierownictwa. Termin wyznaczą po uzyskaniu tekstu tłumaczenia. Obraz kolorowy i dźwięk dobry. Gdybyśmy chcieli emitować, to proszą o nienadawanie przed węgierską TV”; AMSZ, ZD 29/82, w. 4, t. 27.

W obawie przed ujemnym wpływem wydarzeń w Polsce na sytuację wewnętrzną Węgry bacznie śledzą zachowanie się 4,5 tysiąca pracowników polskich, starając się do minimum ograniczyć ich kontakty z Węgrami.

Wprowadzono zarządzenia Ministra Oświaty o konieczności uzyskania zgody władz administracyjnych na jakiegokolwiek zebrania organizowane przez studentów zagranicznych (zgłoszenie 2 tygodnie wcześniej). Jak nam wiadomo, zgodę na zezwolenie każdorazowo wydają władze bezpieczeństwa⁸¹.

/-/ Chruszczewski

AMSZ, ZD 29/82, w. 4, t. 27 (druk: Przed i po 13 grudnia, dok. nr 46)

318

*18 października, okólnik dyrektora Departamentu I:
instrukcja w sprawie przekazywania ocen sytuacji w Polsce
formułowanych w kraju urzędowania*

Warszawa, dn. 18.10.1980 r.

Tajne

SZYFROGRAM Nr 9099^c

SOFIA – MOTYKA

BUDAPESZT – CHRUSZCZEWSKI

BUKARESZT – HENSCHKE

BELGRAD – KINECKI

TIRANA – HANKIEWICZ

Rozwój wydarzeń w Polsce wywołuje niejednolite reakcje różnych kół europejskich KS.

⁸¹ Szyfrogramem z 31 października ambasada w Budapeszcie uzupełniała: „Na narađach kierownictw węgierskich biur podróży podejmowana była sprawa ewentualnego ograniczenia ruchu turystycznego z Węgier do Polski i odwrotnie. Dyskusje miały charakter sondażowy. Nie podjęto żadnych decyzji o ograniczeniu ruchu turystycznego między naszymi krajami. Wielu dyskutantów powołując się na wielowiekową tradycję przyjaźni węgiersko-polskiej zdecydowanie wypowiedziało się przeciwko wszelkim ograniczeniom. Władze węgierskie nie podjęły dotychczas z nami żadnej dyskusji na ten temat”; AMSZ, ZD 29/82, w. 4, t. 27.

Wynika stąd konieczność bardziej niż dotychczas wnikliwego, opartego na wszechstronnym rozeznaniu analizowania sytuacji i tych reakcji.

Prosimy o nadsyłanie syntetycznych informacji dot. oficjalnych i nieoficjalnych ocen i opinii o sytuacji w Polsce; ich implikacji w poszczególnych środowiskach kraju urzędowania i podejmowanych w związku z tym działaniach kierownictwa partii i rządu.

Uwzględniajcie jednocześnie wpływ naszej sytuacji na rozwój stosunków dwustronnych.

Prosimy o weryfikację ocen w miarę pojawiania się nowych elementów.

^hDotychczasowe, w przeważającej mierze fragmentaryczne oceny są niewystarczające^h.

^fNapieraj^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 111

319

*18 października, notatka informacyjna
z rozmowy wiceministra Dobrosielskiego
z chargé d'affaires ambasady USA*

Warszawa, dnia 18 października 1980 r.

POUFNE!

NOTATKA INFORMACYJNA

1. 17 bm. wezwałem amerykańskiego charge d'affaires a.i. N. Andrews'a i w nawiązaniu do prowadzonych wielokrotnie w ostatnim czasie rozmów wskazałem ponownie na niedopuszczalną działalność amerykańskich środków przekazu, a głównie tzw. Radia Wolna Europa.

Andrews powiedział, iż po naszych interwencjach wobec Ambasadora Stanów Zjednoczonych w Warszawie i Departamentu Stanu w Waszyngtonie, D.S. zwrócił uwagę RWE, co przyczyniło się do pewnej zmiany tonu.

Stwierdziłem, iż faktycznie odnotowaliśmy pewne wyciszenie antypolskiej propagandy RWE w okresie największego nasilenia akcji strajkowej.

Ostatnio jednak jesteśmy świadkami wzmożenia działalności RWE, która zmierza w kierunku:

- podburzania robotników i podrywania zaufania dla działań partii i rządu w zakresie realizacji porozumień strajkowych,
- stwarzania atmosfery podejrzliwości co do planów radzieckich wobec Polski i wypaczania treści stosunków polsko-radzieckich,
- przyjmowania przez RWE roli obrońcy i doradcy robotników polskich.

Wszystko to zmierza faktycznie do destabilizacji sytuacji w Polsce.

Podałem przykłady kilku takich audycji (patrz załącznik⁸²).

Wskazałem, że stabilizacja w naszym kraju leży nie tylko w interesie narodu polskiego, ale i całej Europy i właściwego rozwoju stosunków międzynarodowych, a RWE działa nie tylko sprzecznie z normami prawa międzynarodowego i Aktu Końcowego KBWE, lecz również z deklarowaną wobec nas polityką rządu USA.

Andrews zapewnił, iż przekaże nasze stanowisko swoim władzom, a także Zarządowi Audycji Międzynarodowych, który sprawuje nadzór nad działalnością RWE, z zaleceniem dokonania przeglądu treści nadawanych audycji, tak aby była ona zgodna z zasadami polityki zagranicznej Stanów Zjednoczonych Ameryki.

Podkreślił, że rząd Stanów Zjednoczonych zdaje sobie sprawę z delikatności sytuacji, i ponowił zapewnienie, że władze amerykańskie nie są zainteresowane destabilizacją sytuacji w Polsce.

2. 18 bm. odbyłem podobne rozmowy z ambasadorem R.F.N. Negwerem oraz charge Ambasady brytyjskiej Joy'em⁸³.

/–/ M. Dobrosielski

AMSZ, Dep. III 47/84, w. 7

⁸² Załącznika nie publikuje się.

⁸³ Zob. dok. nr 332.

320

*20 października, pilna notatka
w sprawie rozwoju stosunków PRL–Libia*

Warszawa, 20 października 1980 r.

POUFNE

PILNA NOTATKA

dot. propozycji działań zmierzających do dalszego rozwoju
i zacieśnienia polsko-libijskich stosunków współpracy

1. Głównym przedsięwzięciem, które miało nadać nowe, konieczne impulsy dla zdynamizowania współpracy polsko-libijskiej, była ustalona na początek października br. wizyta I Sekretarza KC PZPR w Libii, na zaproszenie płk M. Kadafiego.

Zasadniczym celem tej wizyty miało być sfinalizowanie rozmów rozpoczętych w czasie III sesji Polsko-Libijskiej Komisji Mieszanej d/s Współpracy Gospodarczej i Naukowo-Technicznej, odbytej w Warszawie w czerwcu br. Chodziło tutaj w szczególności o otrzymanie od Libii nowych kredytów (finansowych i na zakup ropy naftowej) w wysokości ok. 500 mln dol., zamówień na dostawy sprzętu inwestycyjnego oraz nowych, korzystnych zleceń w zakresie budownictwa przemysłowego, ogólnego, mieszkaniowego, drogowego i wojskowego.

2. Kierownictwo libijskie wielokrotnie, także w ostatnich tygodniach, wyrażało gotowość przyjscia Polsce z pomocą poprzez rozwój współpracy gospodarczej i finansowej w zamian za uzgodniony zakres współpracy w budownictwie oraz w przemyśle cywilnym i wojskowym, dając jednocześnie do zrozumienia, że sfinalizowanie tych spraw wymaga spotkania na najwyższym szczeblu. W tym kontekście podtrzymano zaproszenie do złożenia wizyty w Libii przez I Sekretarza KC PZPR w dogodnym dla nas terminie.

Uwzględniając fakt, że zrealizowanie wizyty przez tow. St. Kanię w planowanym poprzednio terminie, tj. na początku października br., nie było możliwe, a wizyta ta jest niezbędna – należy przewidzieć ją w programie I Sekretarza KC PZPR na możliwie najbliższy okres, np. początek 1981 r.⁸⁴

⁸⁴ Do wizyty nie doszło, 4 lutego 1981 r. wicepremier Jagielski przekazał w Trypolisie władzom libijskim pismo Stanisława Kani do płk. Muammara Kaddafiego.

3. W tej sytuacji MSZ w porozumieniu z MHZiGM proponują:

- wyjazd tow. Wicepremiera M. Jagielskiego do Libii z posłaniem tow. St. Kani do płk M. Kadafigo, zawierającym krótką ocenę sytuacji w Polsce, potwierdzenie naszej gotowości dalszego rozszerzania współpracy z Libią, w płaszczyznach zwłaszcza ekonomicznej, finansowej i wojskowej;

- przeprowadzenie przez tow. M. Jagielskiego rozmów na najwyższym szczeblu w Libii, w tym zwłaszcza z płk M. Kadamim, celem których byłoby:

- poinformowanie strony libijskiej o aktualnej sytuacji gospodarczej i politycznej PRL, o co strona libijska prosiła;

- zbadanie możliwości uzyskania doraźnej pomocy od Libii;

- sprecyzowanie zakresu, w jakim Polska może uczestniczyć w realizacji libijskiego planu 5-letniego 1981–1985, co jesteśmy zobowiązani obecnie uczynić. Wstępne rozeznanie w tej sprawie zostało już dokonane przez grupę naszych ekspertów. Projekty, które strona libijska zaproponowała nam do realizacji, przedstawiają wartość ca 11,5 mld zł dewizowych;

- podjęcie starań o przyspieszenie decyzji władz libijskich w sprawie udzielenia nam kredytów, o których była mowa na wstępie;

- uzgodnienie nowego terminu wizyty I Sekretarza KC PZPR w Libii.

^fJ. Czyrek

AMSZ, Dep. V 25/85, w. 3

321

*20 października, szyfrogram ambasadora w Londynie
o reakcjach środowisk polonijnych na wydarzenia w Polsce*

T a j n e

Szyfrogram Nr 955/IV
z Londynu, nadany 20.10.80, g. 16.00

Mulicki

W stanowisku Polonii brytyjskiej wobec wydarzeń w Polsce obserwujemy krystalizowanie się dwóch tendencji:

1) W szerokich kręgach Polonii dominuje przekonanie, iż dokonująca się odnowa w kraju nie powinna naruszać istniejącej struktury społeczno-politycznej.

Żądania emigracji politycznej idące w kierunku modyfikowania założeń ustrojowych w Polsce oceniane są jako nieracjonalne i nie odpowiadające odczuciom narodu. Istniejąca różnica zdań w ocenie tej programowej tezy emigracji politycznej odczytywana jest jako widoczny wyraz jej słabnącej roli wśród Polonii. Oceniamy, iż istotną rolę w kształtowaniu spokojnego i rozważnego podejścia większości Polonii wobec wydarzeń w Polsce odgrywa postępową część tut. kleru.

2) Ugrupowania emigracji politycznej uporczywie podtrzymują tezę o postępującym procesie załamania się politycznego modelu budownictwa socjalistycznego w Polsce i kierowniczej roli partii. Zwraca jednakże uwagę fakt, iż poza fragmentarycznymi reakcjami na wydarzenia w Polsce (rezolucje i oświadczenia dla prasy) angielskie ośrodki emigracji politycznej, mimo usilnych zabiegów, nie zdołały wywołać zbiorowego protestu Polonii wobec władz w Polsce.

Obserwujemy, iż do agresywnego i antykrajowego kierunku działania emigracji politycznej Polonia jako całość zachowuje nadal widoczny dystans⁸⁵.

/–/ Bisztyga

AMSZ, ZD 29/82, w. 10, t. 84

⁸⁵ Szyfrogramem z 29 października konsul generalny w Londynie Stanisław Kopa przekazywał: „W Dzienniku Polskim zamieszczony został 28.10 artykuł prezesa Anglo-Polish Conservative Society Z. Racieskiego nt. naszych zasad wydawania paszportów konsularnych. Artykuł, który utrzymany jest w bardzo agresywnym tonie: – Przestrzega posiadaczy obywatelstwa brytyjskiego przed przyjmowaniem paszportów konsularnych oraz utrzymywaniem kontaktów z Konsulatem (osobami takimi zainteresuje się administracja brytyjska), – sugeruje, że wobec posiadaczy paszportów konsularnych władze polskie mogą wysuwać różne żądania i że osoby te narażone są na szantaż ze strony służb specjalnych. [...] Oceniamy, iż zamieszczenie atakującego naszą działalność artykułu nie jest przypadkowe. Jest on swego rodzaju reakcją na zaprogramowane nasze działania w związku z wydarzeniami w Polsce. Jest to również próba przeciwdziałania opinii większości Polonii, niepodzielającej stanowiska ośrodków emigracyjnych zainteresowanych w eskalowaniu przez koła dysydenckie w Polsce żądań politycznych”; AMSZ, ZD 29/82, w. 10, t. 84.

322

*21 października, szyfrogram ambasadora w Rabacie
do zastępcy kierownika WZ KC PZPR
w sprawie postulatów polskich specjalistów zatrudnionych w Maroku*

T a j n e

Szyfrogram Nr 999/IV
z Rabatu, nadany 21.10, 18.00

Piątkowski L.

Od Umiejewskiego.

18 bm. mieliśmy zebranie POP nt. VI Plenum. W wyniku zakulisowego działania egzekutywy OOP specjalistów, w tym zwłaszcza jej I sekretarza – Frydeckiego, i postawienia nas przez nią przed faktami dokonanymi wzięli w nim udział również bezpartyjni, w tym byli specjaliści Polservice. Jeden z nich, Oplustil, zaatakował bezpodstawnie tutejszego przedstawiciela Polservice, Rybaka, domagając się jego odwołania. Posądził go m.in. o denuncjowanie obywateli polskich przed władzami marokańskimi, podając, że informację tę uzyskał w marokańskim MSW. Zapowiedział w imieniu bliżej niesprecyzowanej grupy (chodzi głównie o byłych specjalistów Polservice, jest ich tu w tej chwili około 40, w tym 6 członków PZPR) utworzenie związków zawodowych polskich specjalistów w Maroku dla obrony ich interesów wobec Polservice i pracodawcy marokańskiego. Poinformował, że emisariusz grupy (chodzi o byłego attache ekonomicznego w tutejszym BRH – Lutoborskiego) jest już w kraju i działa w jej imieniu.

Zebrani potępiли atak O. na Rybaka, nie odcięli się jednak od idei utworzenia organizacji związku zawodowego. Nie uczynił tego również Frydecki, podtrzymując różne pretensje specjalistów do Polservice i zapowiadając wysłanie do Warszawy delegata celem interwencji u ministra HZiGM.

Wg naszego rozeznania wystąpienie O. było przygotowane za wiedzą Frydeckiego. Od połowy września Frydecki nie ma również uregulowanego stosunku z Polservice (sprawa w toku wyjaśniania).

/-/ Ciapa

AMSZ, ZD 29/82, w. 16, t. 132

323

*21 października, okólnik ministra spraw zagranicznych:
instrukcja w sprawie posiedzenia
Komitetu Ministrów Spraw Zagranicznych Układu Warszawskiego*

Warszawa, dn. 21.X.1980 r.

T a j n e
dPILNE^d

SZYFROGRAM Nr '9168^c

SZEFOWIE PLACÓWEK PRL:

Waszyngton	Ottawa	Londyn	Paryż
Bruksela	Haga	Kopenhaga	Oslo
Sztokholm	Helsinki	Kolonia	Berno
Madryt	Lizbona	Wiedeń	Ateny
Ankara	Nikozja	Rzym	Belgrad

Do wiadomości:

Nowy Jork	Genewa	Wiedeń – Strulak	
Madryt – Nowak	Berlin/Misja	Moskwa	Berlin
Praga	Budapeszt	Bukareszt	Sofia

W związku z zakończeniem posiedzenia Komitetu Ministrów SZ UW proszę o oficjalne przekazanie na możliwie wysokim szczeblu komunikatu. Prześliśmy go wkrótce w tłumaczeniu.

1. Prezentując komunikat i przedstawiając zwięźle jego główne treści zwracacie szczególną uwagę na:

- konstruktywny charakter stanowiska zawartego w komunikacie
- ^hspokojny^h ^crzeczowy^c, koncyliacyjny ton dokumentu
- konsekwentną gotowość państw UW osiągnięcia porozumień w Madrycie i kontynuacji procesu KBWE.

2. Odnosnie Spotkania w Madrycie wskazujecie na:

- gotowość aktywnego i konstruktywnego uczestnictwa państw UW, ale równocześnie na konieczność dobrej woli ze strony innych państw i przeciwstawienia się tendencjom do konfrontacji i faktycznej zmiany treści procesu KBWE,

– zainteresowanie państw UW nie tylko w potwierdzeniu ważności zasad AK, ale w uzyskaniu postępu we wszystkich koszykach i odbyciu kolejnego spotkania państw KBWE, czego świadectwem jest wysunięcie Bukaresztu jako miejsca przyszłego spotkania⁸⁶.

3. W sprawie KOMiR podkreślacie, że przywiązujemy wielką wagę do tego, aby w Madrycie zapadła decyzja o jej zwołaniu. Opowiadamy się za uzgodnieniem mandatu dla I fazy KOMiR, która skoncentrowałaby się na środkach budowy zaufania, a także daty i miejsca konferencji. Podtrzymujemy Warszawę jako miejsce. Uważamy, że mandat powinien być ogólny, umożliwiający rozpatrzenie na KOMiR wszystkich propozycji (np. strefy do Uralu), nie przesądzający wyników konferencji.

4. Szczebel Madrytu – obowiązuje formuła Deklaracji DKP z maja br.⁸⁷ Nie wyklucza ona udziału ministrów SZ UW na różnych etapach spotkania, jeśli będzie na nim sprzyjająca atmosfera polityczna i widoki osiągnięcia pozytywnych rezultatów.

5. Wskażcie dodatkowo na poparcie państw UW dla rozmów ZSRR–USA w sprawie broni jądrowej w Europie oraz zainteresowanie zawarciem porozumienia o redukcji w rokowaniach wiedeńskich.

Do Waszej wiadomości:

Konfrontacyjne stanowisko USA, Anglii i kilku innych państw zachodnich budzi wątpliwości szeregu państw zachodnich, zwłaszcza neutralnych. Zależy nam na umocnieniu realistycznego nurtu w ich podejściu do Madrytu. Z tego względu rozmowę należy przeprowadzić w sposób zniuansowany w zależności od aktualnego stanowiska kraju urzędowania.

Przestrzegajcie przed próbami mieszania się w wewnętrzne sprawy innych państw, w tym Polski. Dementujcie pogłoski, jakoby posiedzenie zajmowało się naszymi wydarzeniami.

Dokonujcie wymiany ocen odgłosów z ambasadorami innych państw UW i informujcie o zajętych stanowiskach przez przedstawicieli kraju urzędowania.

^fCzyrek^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 111

⁸⁶ Kolejne posiedzenie Komitetu Ministrów Spraw Zagranicznych UW odbyło się w Bukareszcie 1–2 grudnia 1981 r.

⁸⁷ Zob. PDD 1980 styczeń–czerwiec, dok. nr 404.

324

*21 października, protokół posiedzenia POP PZPR
przy ambasadzie w Paryżu*

PROTOKÓŁ

z otwartego zebrania POP PZPR przy Ambasadzie PRL w Paryżu
odbytego dnia 21.10.1980 r.

Zebraniu przewodniczył I Sekretarz POP PZPR przy Ambasadzie – Tow. M. Fronczek.

Porządek dzienny:

1) Zagajenie – Tow. M. Fronczek, I Sekretarz POP PZPR

2) Referat – Prof. L. Kasprzyka – Kierownika Stacji PAN w Paryżu nt. „Aktualna sytuacja polityczno-ekonomiczna po VI Plenum KC PZPR”

3) Dyskusja i wolne wnioski

Ad 2 Referent Prof. L. Kasprzyk w oparciu o materiały i własne spostrzeżenia przedstawił w głównych zarysach sytuację polityczno-ekonomiczną w kraju. Analizując tło i przyczyny konfliktów w kraju podkreślił, że były to konflikty typu ekonomicznego, wynikłe z negatywnych zmian w naszej gospodarce w ostatniej 5-latce.

Referując przebieg dyskusji na VI Plenum podkreślił, że dyskusja dowiodła szczerości dawno niewidzianego bezkompromisowego podejścia, i omówił problem:

1) związków zawodowych,

2) stylu pracy i konieczności zmiany dotychczasowego stylu pracy przez kierownictwo i instancje partyjne,

3) wiarygodności oświadczeń i deklaracji,

4) osobistej odpowiedzialności działaczy partyjnych i państwowych.

Referent podzielił się też swoimi refleksjami odnośnie ostatniego posiedzenia Sejmu, podkreślając *‘inną’* atmosferę, w której się ono odbywało.

Zadając sobie pytanie, jak patrzeć na przyszłość, oświadczył, że:

1) konieczna jest reforma systemu ekonomicznego. Kierunki reformy to większa decentralizacja, uwzględnienie mechanizmów rynkowych i udoskonalenie planowania,

2) musi dojść do stabilizacji pracy i wyjścia z *‘obawy’* strajków i w tym celu konieczny jest dialog i kompromisy,

3) należy szybko doprowadzić do nadzwyczajnego Zjazdu Partii.

Ad 3 W dyskusji wielu towarzyszy wypowiadało się, że odczuwa się niedosyt rzeczowego argumentu odnośnie przyczyn konfliktów. Zastanawiano się (Tow. Kohorewicz), jak mogło dojść do dramatu, który nie został jeszcze oddalony, skoro Partia jako kierownicza siła nie wyprzedzała wydarzeń i nie dorównywała kroku, a nawet obecnie nie jest jeszcze na czele. Wydaje się, że szeregowy członek Partii ma prawo zarzucić, że za to, co się stało, winna jest Partia. Konieczna jest odnowa Partii, od której wszystkie zmiany muszą promieniować na społeczeństwo, i zdaje się, że innej drogi nie ma. Mówiło się o problemie jedności ruchu związkowego, ale ten problem dziś już jest nieaktualny. Decyzje odnośnie zmian, przywrócenia roboczego charakteru prac organów KC – Sejmu – Rządu muszą być podjęte szybko.

Nie można czekać z reformami i przewlekać legalizacji związków zawodowych (Tow. L. Kwiatek – stażysta UW). Nie możemy czekać na wytyczne i dyrektywy (Tow. Porejko). Musimy wyciągać wnioski dla własnej pracy i na swoim odcinku już teraz zmieniać swój stosunek do pracy (Tow. Janas). Nie możemy się zasłaniać tym, że nas uczono tylko wykonywać polecenia (T. Izdebski – bezpartyjny).

Mówiąc o trudnościach szybkiego rozwiązania problemów krajowych (Tow. Tow. Porejko, Klimkiewicz, Janas, Ostrowski) wskazywano, że brak rejestracji związku zawodowego „Solidarność” jest ogniskiem niepokojów. Winne nastąpić bardzo szybko rozwiązania polityczne, które winne służyć rozwiązaniom gospodarczym. Należałoby oczyścić szeregi partyjne z ludzi, którzy nie zdali egzaminu i odeszli od zasad leninowskich.

Towarzysze mówili, czy nie powinniśmy tutaj, u nas, zastanowić się (Tow. Kwiatkowski), jaki był i jest nasz styl pracy. Czy nie należałoby przeanalizować, jak wykonywaliśmy swoje obowiązki w różnych działach, co należałoby zrobić u nas i zmienić?

Wysunięto wniosek (Tow. Dąbrowa), aby biorąc pod uwagę, że my tutaj, we Francji, mamy pilnować spraw polskich, egzekutywy oddziałowe przeprowadziły narady partyjno-zawodowe i skoncentrowały się na konkretnych sprawach funkcjonowania ich działów. Narady te mogłyby się odbyć z udziałem nowego Ambasadora, co pozwoliłoby mu zapoznać się szczegółowo z problematyką pracy. Tow. Dąbrowa, Chargé d’Affaires – przedstawił dość szczegółowo rozwój i układ stosunków polsko-francuskich w ostatnim okresie. Podkreślił, że stosunki te układają się dobrze i można powiedzieć, że rok 1980 był rokiem rekordowego rozwoju tych stosunków. Było 7 spotkań na szczeblu członków rządu, w dziedzinie gospodarczej jesteśmy na 4-tym miejscu, rozwinęły się stosunki kulturalne i mieliśmy niezłą prasę. Francja jest jednym z głównych partnerów politycznych Polski.

Referent Prof. Kasprzyk zabierając ponownie głos podkreślił, że pozytywnym zjawiskiem w Polsce jest szczerza dyskusja i swobodne wypowiedzi.

Odpowiadając na refleksje podkreślił, że trudno jest oddzielić od siebie problemy polityczne i gospodarcze. Aby wyjść z impasu, trzeba działać na każdej płaszczyźnie i trzeba to zrobić dorywczo, podejmować doraźne kroki w dziedzinach, które nie wymagają dłuższych rozwiązań i dyskusji.

Tow. Fronczek dając ocenę zebrania oświadczył, że zebranie było celowe. Egzekutywa zastanawiała się, czy zebranie takie zrobić, i doszła do wniosku, że wydarzenia krajowe nie mogą nie być tematem zebrania i dyskusji. Trzeba było dać możliwość wypowiedzenia się i dyskusja potwierdziła celowość takiego zebrania. Dobrze, że wymieniliśmy poglądy, gdyż dla nas sytuacja w kraju nie jest obojętna. Nie można dobrze pracować nie dyskutując na temat sytuacji w kraju. Zgodnie z wnioskiem przedłużeniem zebrania winny być dyskusje na zebraniach OOP. Dyskusje te winne być konkretne i dotyczyć sumiennego wykonywania naszych obowiązków codziennie.

Na tym zebranie zakończono.

Protokołował: ^fM. Ogonowski^f

AAN, KC PZPR, LXXVI/161

325

22 października, notatka wicedyrektora Urzędu do Spraw Wyznań z rozmowy kierownika urzędu z członkiem Izby Reprezentantów USA

N o t a t k a

dotycząca spotkania Kierownika Urzędu do Spraw Wyznań
ministra Jerzego Kuberskiego z Kongresmenem Stefanem Solarzem

Dnia 21 października 1980 r. Kongresmen Stefan Solarz złożył wizytę Kierownikowi Urzędu do Spraw Wyznań, ministrowi Jerzemu Kuberskiemu. Kongresmenowi towarzyszyli dwaj pracownicy Ambasady USA w Polsce. W spotkaniu wziął udział wicedyrektor Urzędu do Spraw Wyznań Tadeusz Dusik.

Pan Solarz poinformował min. J. Kuberskiego, że środowiska, które on reprezentuje, wykazują szczególne zainteresowanie sprawą cmentarzy żydowskich w Polsce. W związku z tym p. Solarz zwrócił się z prośbą o przekazanie informacji na temat stanu cmentarzy w Polsce. Związała informację w tej sprawie złożył dyr. T. Dusik. Na bazie tej informacji wywiązała się wymiana zdań, w toku której ustalono:

– Urząd do Spraw Wyznań może przekazać konkretne informacje o wszystkich cmentarzach żydowskich w Polsce.

– Mogą być omawiane propozycje porządkowania każdego cmentarza żydowskiego w Polsce.

– Powinna być powołana Komisja Polsko-Żydowska do spraw cmentarzy żydowskich. Przedstawiciele żydowskich wyłoni Światowy Kongres Żydów i Światowe Organizacje Rabinackie. Skład Komisji Wspólnej powinien być nie-liczny, a tym samym operatywny.

– Komisja przeprowadzać będzie wizje lokalne i propozycje porządkowania cmentarzy uzgadniane będą z władzami lokalnymi, w tym urbanistyczno-architektonicznymi.

– Komisja powinna rozpocząć prace od wiosny 1981 r.

P. Solarz poinformował, że organizacje żydowskie zapewnią środki finansowe na porządkowanie cmentarzy żydowskich w Polsce. Natomiast Żydzi oczekują, że Państwo Polskie przejmie na siebie bieżącą konserwację uporządkowanych cmentarzy. Minister Jerzy Kuberski wyraził zgodę na negocjowanie takiej formuły załatwiania spraw cmentarzy żydowskich.

Kongresmen St. Solarz wykazywał wielkie zadowolenie z przebiegu konferencji.

Opr. TD

dn. 22.X.1980 r.

AMSZ, DPWkiN 18/84, w. 18

326

22 października, notatka informacyjna z rozmowy wiceministra Kułagi z ambasadorem Nigerii

Warszawa, dnia 22.X.1980 r.

POUFNE

NOTATKA INFORMACYJNA

W dniu 10 bm. złożył wizytę tow. Min. E. Kuładze Ambasador Nigerii w Warszawie L.A. Fabunmi na jego prośbę.

Amb. Fabunmi nawiązał do podpisanej w roku 1978 umowy między PHZ Polservice i Ministerstwem Edukacji Nigerii w sprawie odpłatnego kształcenia w Polsce nigeryjskich studentów oraz uczniów w pomaturalnych szkołach technicznych. Dla uściślenia sprawy informują, że w styczniu 1980 r. nowa nigeryjska administracja podjęła decyzję o wycofaniu się z w/w umowy. Decyzja ta nie dotyczyła studentów i uczniów, którzy rozpoczęli już naukę w Polsce. Jest ich aktualnie ponad 300 osób rozmieszczonych w kilku szkołach na terenie kraju. Odpłatność wynosi 4 tys. \$ rocznie od ucznia.

Ministerstwo Oświaty i Wychowania niejednokrotnie sygnalizowało problemy związane z kształceniem w/w Nigeryjczyków:

Przejawiło się to m.in. w lekceważącym stosunku do nauki, arogancji wobec wychowawców, w prowokowaniu incydentów wymagających niejednokrotnie interwencji MO, w agresywnej postawie wobec MO, stosowaniu różnego rodzaju szantażu (np. okupacja gabinetu dyrektora szkoły) czy nawet, jak to miało ostatnio miejsce w Żyrardowie, braniu zakładnika dla wymuszenia swoich żądań, a także łamaniu przepisów dyscyplinarnych, w tym „goszczeniu” w swych pokojach w godzinach nocnych osób płci żeńskiej, co wpływa demoralizująco na naszą młodzież.

Inną serię problemów stanowią ich żądania bytowe dot. m.in. lepszego wyżywienia (np. codziennie mięsnych dań), lepszych warunków mieszkaniowych w internatach, w tym zapewnienia im 2-osobowych pokoi (dotąd w zależności od lokalnych warunków mieszkali oni podobnie jak uczniowie polscy w pokojach 3–4 osobowych).

Za jaskrawe naruszanie polskich norm prawnych (m.in. za czynne znieważenie przedstawicieli porządku publicznego) 3 nigeryjskich uczniów zostało już wydalonych z Polski.

Zasadniczym powodem obecnej wizyty Amb. Fabunmi była interwencja w związku z pismem PHZ Polservice skierowanym do Ambasady Nigerii w Warszawie (na wniosek Ministerstwa Oświaty i Wychowania), żądającym odwołania z Polski dalszych 14 uczniów nigeryjskich.

W rozmowie Amb. Fabunmi podkreślał, że generalnie proces szkolenia zawodowego Nigeryjczyków przebiega prawidłowo. Ambasada jest żywotnie zainteresowana w jego pomyślnym zakończeniu. Stwierdził on, że studenci na całym świecie stwarzają problemy i w świetle tego argumentował, że wydalenie grupy 14 Nigeryjczyków może niekorzystnie wpłynąć na dalszy tok szkolenia.

Amb. Fabunmi wspominał o incydentach, których ofiarami byli uczniowie nigeryjscy:

– w Żyrardowie wypchnięta została z pędzącego pociągu nigeryjska uczennica, w wyniku czego straciła ona rękę⁸⁸,

– nigeryjscy uczniowie byli niejednokrotnie atakowani i bici przez polskie „gangi”,

– gwałtowne incydenty w Opolu były efektem wcześniejszych zaczepek ze strony polskich obywateli,

– przejawy dyskryminacji rasowej w stosunku do uczniów nigeryjskich (nazywanie ich na ulicy Kunta-Kinte⁸⁹ lub wydzielanie im oddzielnych ubikacji w internatach).

Generalnie zaś uczniowie nigeryjscy skarżą się na słabe wyżywienie, zbyt-
nie zagęszczenie w internatach oraz ograniczanie w odwiedzinach osób spoza internatu.

W odpowiedzi stwierdziłem, że w naszym przekonaniu realizacja powyższego programu nauczania winna przyczynić się do rozwoju współpracy obu naszych krajów, a nie odwrotnie, dlatego też obie strony powinny wykazać maksimum zrozumienia i dobrej woli dla polubownego załatwienia powstałych konfliktów. W tym celu zaproponowałem, by zainteresowane instytucje polskie na wspólnym zebraniu z udziałem ambasadora Fabunmi (i ew. przedstawiciela uczniów nigeryjskich) zaprezentowały swoje uwagi oraz pretensje i postarały się je w sposób pozytywny rozwiązać. Wskazałem również na konieczność wypracowania postulatów celem rozwiązania obecnie występujących palących problemów oraz wniosków perspektywicznych, które zapobiegałyby powstawaniu nieporozumień w przyszłości.

Ambasador Fabunmi poparł inicjatywę i wyraził chęć uczestniczenia w takim spotkaniu. Na tym rozmowę zakończono.

Zdaniem MSZ wiele problemów wynika z faktu, że nasze szkoły pomaturalne nie są w pełni przygotowane ani pod względem bazy akomodacyjnej, ani

⁸⁸ Szyfrogramem z 29 listopada 1979 r. ambasador w Lagos przekazywał: „27 bm. zostałem poproszony do dyrektora Departamentu Konsularnego, który wręczył mi aide-mémoire w sprawie wypadku studentki nigeryjskiej R.N. Akobundu 24.11.1979 r. W dokumencie stwierdza się m.in.: – wypadek nastąpił na skutek wypchnięcia poszkodowanej z jadącego pociągu przez niezidentyfikowanych obywateli polskich, – MSZ Nigerii protestuje przeciwko brutalnemu i niesprowokowanemu atakowi, – rząd Nigerii zażąda kompensaty oraz zwrotu kosztów leczenia od rządu PRL. Podtekst rozmowy wskazuje na podejrzenie, iż incydent miał podłoże rasistowskie. [...] Proponuję wezwanie Fabunmiego i wręczenie odpowiedniego dokumentu (proszę o kopię) zawierającego nasze stanowisko w celu uniknięcia żądań finansowych”; AMSZ, ZD 29/82, w. 9, t. 77.

⁸⁹ Nawiązanie do jednego z bohaterów amerykańskiego miniseriału telewizyjnego „Korzenie” (ang. „Roots”) z 1977 r., emitowanego także przez TVP. Serial, będący ekranizacją powieści Alexa Haleya z 1976 r., ukazywał losy afrykańskich niewolników w USA.

doświadczenia pedagogicznego do przyjęcia tak dużej ilości obcokrajowców. Ponadto znajdują się one z reguły w małych ośrodkach miejskich nie przygotowanych psychicznie do wchłonięcia tak dużej grupy uczniów nigeryjskich z ich odmienną kulturą i zwyczajami.

W tej sytuacji obok konieczności przestrzegania i egzekwowania polskiego ustawodawstwa oraz przepisów porządkowych i uczniowskich istotną rolę odegrać może właściwy, nacechowany przyjaźnią i wyrozumiałością wobec ich kultury i zwyczajów stosunek ich polskich wychowawców, kolegów i polskiego środowiska pozaszkolnego.

Ze względu na zakres współpracy i dobrze rozwijające się stosunki, zwłaszcza gospodarcze, między Polską i Nigerią należy dołożyć starań, by problemy związane z pobytem i nauką grupy nigeryjskich uczniów nie wpływały ujemnie na rozwój tych stosunków.

Celowym też wydaje się podjęcie przez nasze środki masowego przekazu w szerszym niż dotąd zakresie problematyki współpracy z krajami Afryki i korzyści płynących z niej dla Polski oraz zbliżenia i lepszego poznania narodów tego kontynentu przez nasze społeczeństwo.

/–/ E. Wiśniewski

AMSZ, Dep. V 25/85, w. 7

327

*23 października, szyfrogram ambasadora w Londynie
w sprawie ewentualnej rozmowy ministra spraw zagranicznych
Wielkiej Brytanii z I sekretarzem KC PZPR*

T a j n e

P i l n e

Do rąk własnych

Szyfrogram Nr 1097/IV
z Londynu, nadany 23.10.1980, 17.00

Czyrek

Bullard w imieniu Carringtona (umówione mam spotkanie z C. jutro dla przekazania komunikatu UW) prosił o przekazanie Wam osobiście:

Otrzymali od Pridhama definitywną odmowę przyjęcia C. przez Kanię⁹⁰. C. prosi Was o zrozumienie intencji odbycia powyższego spotkania jako normalnego w stosunkach polsko-brytyjskich (Callaghan spotkał Gierka⁹¹). Chciałby też poprzez to spotkanie osiągnąć wysoki autorytet swojej wizyty w Polsce jako ten polityk, który chce się zaangażować po wyborach w USA w aktywizację dialogu Wschód–Zachód. C. mimo braku poparcia niektórych polityków brytyjskich uważa, że dalej nie można kontynuować takiego trendu w polityce światowej, który może doprowadzić do wojny. C. uważa, że trzeba na nowo ocenić wiele problemów światowych (muszą to pilnie zrobić supermocarstwa). W tym procesie chciałby odegrać istotną rolę wliczając do niego także dialog z Polską.

W czasie spotkania z kierownictwem politycznym PRL chciałby także usłyszeć nasze opinie o procesie stabilizacji w Polsce ze szczególnym uwzględnieniem spraw gospodarczych. W czasie spotkań i kontaktów z przywódcami Zachodu C. zauważył dużo zamieszania w ocenach perspektyw rozwojowych Polski.

Prosi Was, aby biorąc powyższe pod uwagę, ponownie rozpatrzyć prośbę spotkania z Kanią.

/–/ Bisztyga

AMSZ, ZD 29/82, w. 10, t. 84

⁹⁰ Wcześniejszym szyfrogramem, z 22 października, wicedyrektor Pichla informował ambasadora w Londynie: „22 Czyrek przyjął Pridhama. 1. Wg P. Carrington liczy na przedyskutowanie problematyki W–Z, rozbrojenia, Madrytu, ale także interesują go nasze spr. wewn. [...] 2. P. nalega na przyjęcie C. przez t. Kanię. Otrzymał obietnicę. [...] Prośba o sugestie z Waszej strony do rozmowy t. Kani z C. [...] 3. T. Czyrek zwrócił uwagę na oprawę dziennikarską wizyty. Wizy otrzymują wszyscy. Rozumiem, że dziennikarze przyjeżdżają tylko dla obsługi „wizyty”; AMSZ, ZD 29/82, w. 10, t. 86. Ostatecznie Carrington w czasie swego pobytu w Polsce został przyjęty przez I sekretarza KC PZPR; zob. dok. nr 393.

⁹¹ Mowa o wycie z lipca 1975 r.; zob. PDD 1975, dok. nr 201.

328

*23 października, okólnik dyrektora Departamentu Konsularnego
w sprawie obchodów 100. rocznicy
urodzin generała Władysława Sikorskiego*

Warszawa, dn. 23.X.1980 r.

T a j n e

SZYFROGRAM Nr '9302^c

OTTAWA – PAWLAK – i dla podległych Konsulatów

^hKOLONIA – CHYLIŃSKI dla Turskiego^h

WASZYNGTON – SPASOWSKI dla Ojrzyńskiego

NOWY JORK – CIAŚ

CHICAGO – BIAŁY

PARYŻ – DĄBROWA DLA Konsulatów Generalnych

^hSZTOKHOLM – CIEŚLAR dla Pawelca-Kwiatkowskiego^h

CANBERRA – FRĄCKIEWICZ dla Nowaka

W związku z przypadającą w maju ^h1980^h ^c1981^c r. 100 rocznicą urodzin gen. W. Sikorskiego podjęto decyzję o nadaniu jej przez nas uroczystego charakteru tak w kraju, jak i w niektórych ośrodkach za granicą (zwłaszcza Londyn, Paryż)⁹². O programie uroczystości w kraju i za granicą oraz przygotowywanych materiałach dla placówek – poinformujemy kurierem. Prosimy o poczynienie rozeznania co do zakresu obchodów tej rocznicy przez ośrodki emigracyjne na Waszym terenie, a także nadesłanie sugestii zmierzających do politycznego zdyskontowania rocznicy w pracy z Polonią.

^fMulicki^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 111

⁹² Zob. dok. nr 3.

329

*23 października, notatka dyrektora Departamentu Konsularnego
w sprawie propagandowego wykorzystania materiałów
Polskiej Kroniki Filmowej*

Warszawa, dnia 23^c października 1980

N O T A T K A
dla Tow. Ministra M. DMOCHOWSKIEGO

^cDepartament Konsularny prosi o akceptację propozycji zakupu i wysyłki do urzędów konsularnych 20 kopii Polskiej Kroniki Filmowej wyświetlanej obecnie na naszych ekranach, prezentującej przebieg strajków na wybrzeżu w 1970 i 1980 r.^c

W naszej opinii istnieje potrzeba poszerzenia przez urzędy konsularne akcji informacyjnej o wydarzeniach i aktualnej sytuacji politycznej i gospodarczej w kraju. Wartościowym materiałem pomocnym w rozpoczęciu tego typu działań mogłaby być właśnie wyżej wymieniona kronika. Tym bardziej iż dokonana wstępnie analiza nadesłanych przez urzędy konsularne materiałów wskazuje, iż stosunek większości Polonii do wydarzeń w kraju cechował racjonalizm i głęboka troska o przemysłane i rozważne rozwiązanie zaistniałego kryzysu.

Jednocześnie, jak wiemy, środki masowego przekazu krajów zamieszkania Polonii, a także środowiska emigracyjne informowały o sytuacji w Polsce w sposób tendencyjny.

W tym aspekcie celowość podjęcia z naszej strony działań o charakterze ofensywnym jest ze wszech miar uzasadniona.

Mając na uwadze powyższe proszę tow. Ministra o decyzję w przedmiotowej sprawie⁹³.

^bP.S. Proponuję dokonanie przeglądu. Proszę o ewent. sugestie odnośnie daty^b.

⁹³ Pismem z 23 lutego 1981 r. Departament Konsularny zwracał się do zastępcy sekretarza generalnego Towarzystwa Łączności z Polonią Zagraniczną „Polonia” „z uprzejmą prośbą o przekazanie 24 kopii Polskiej Kroniki Filmowej obrazującej przebieg wydarzeń sierpniowych w Gdańsku do placówek konsularnych w. załączonego rozdzielnika. Film ten zostanie wykorzystany do pracy propagandowej z organizacjami polonijnymi”. W rozdzielniku wymieniono placówki w Buenos Aires, Sydney, Wiedniu, Brukseli, Berlinie, Kurytybie, Sao Paulo, Kopenhadze, Lille, Lyonie, Paryżu, Strasburgu, Hadze, Montrealu, Toronto, Wellingtonie, Kolonii, Waszyngtonie, Chicago, Nowym Jorku, Londynie i Glasgow; AMSZ, DK 25/84, w. 28.

^bTow. Min. Dmochowski

Prośba Dep. Kons. jest słuszna i dlatego ją popieram^b. g...g

^fT. Mulicki^f

AMSZ, DK 25/84, w. 28

330

*[po 23 października], notatka pracownika WZ KC PZPR
w sprawie nastrojów panujących wśród załóg
polskich inwestycji realizowanych na Węgrzech*

^cTow. J. WESOŁY^c

NOTATKA

z pobytu na budowach eksportowych w Węgierskiej Republice Ludowej

W dniach 19–23 października 1980 r. przebywałem na Węgrzech wspólnie z tow. Henrykiem Świątnickim z Wydziału Nauki, Oświaty KC PZPR. W tym czasie wziąłem udział w posiedzeniu Egzekutywy KZ przy Ambasadzie PRL w Budapeszcie, w zebraniu POP w Berement, gdzie POLIMEX-CEKOP realizuje budowę wapiennika, oraz w zebraniu POP w „Budostalu” w Budapeszcie, przedsiębiorstwie świadczącym usługi budowlano-montażowe na zlecenie „BUDIMEX”, a także w zebraniu POP przy Ambasadzie. Na Węgrzech aktualnie przebywa ok. 4.500 robotników polskich na 24 placach budów, gdzie działają 24 organizacje partyjne skupiające 650 członków PZPR.

W trakcie spotkań i rozmów poświęconych upowszechnieniu treści VI Plenum KC PZPR zadawano wiele pytań, zgłoszono szereg wniosków i wątpliwości.

Wśród nich można wyróżnić kilka większych grup tematycznych:

- 1) jak mogło dojść do kryzysu w 1980 r., kto i w jakim stopniu ponosi za to winę
- 2) jakie instytucjonalne gwarancje proponuje się wprowadzić, aby kryzys już nigdy się nie powtórzył
- 3) jaki jest program wyjścia z kryzysu i dalszego ekonomicznego rozwoju kraju
- 4) jaka jest sytuacja w związkach zawodowych.

Do ciekawszych pytań można zaliczyć:

- dlaczego wybrano wariant ekonomicznego rozwoju, który nie miał nic wspólnego z prawami ekonomicznymi

- czy i w jakim stopniu E. Gierek i P. Jaroszewicz będą odpowiadać za doprowadzenie kraju do bankructwa, a partię do utraty społecznego zaufania

- czy była jednomyślność wśród członków kierownictwa w sprawie nieużywania siły przeciwko strajkującym

- czy będą sformułowane na nowo zasady polityki rolnej w Polsce

- czy w ramach samooczyszczenia się partii z elementów nieuczciwych i skorumpowanych przewiduje się prowadzenie akcji weryfikacyjnej

- czy przyjęta od powstania PRL koncepcja uczynienia Polski krajem przemysłowo-rolniczym nie okazała się chybioną (zbyt rozbudowane inwestycje, zaniedbania rolnictwa, szkody w areale ziem uprawnych zajętych przez przemysł, zanieczyszczenie środowiska itp.)

- w jaki sposób partia zamierza odbudować zaufanie swoich członków i społeczeństwa

- czy statut partii, ordynacja wyborcza do Sejmu i rad narodowych będą nowelizowane

- czy dyskusja społeczna nie trwa już za długo, czy nie najwyższy już czas zabrać się do normalnej pracy

- jaka jest sytuacja wśród młodzieży akademickiej, związki a młodzież

- czy doczeka się rozstrzygnięcia problem „urodzonych w niedzielę”

- dlaczego zdecydowano się na umożliwienie działalności niezależnych samorządnych związków zawodowych i jaka jest realna siła „Solidarności”, pozycja Wałęsy, sprawa rejestracji związków, współdziałanie partii ze związkami

- czy istnieje już program przerzucenia ludzi i sprzętu z zatrzymanych inwestycji przemysłowych do budownictwa mieszkaniowego, szkół, żłobków i przedszkoli

- dlaczego nie poinformowano powszechnie i przekonywująco, że porozumienia podpisane w Szczecinie, Gdańsku i Jastrzębiu są wiążące dla reszty kraju; mogłoby to zneutralizować drugą i trzecią falę strajków, organizowanych zgodnie z tezą: jak nie zastrajkujesz – nie otrzymasz

- jaka jest ocena nowego podziału administracyjnego Polski

- czy niepełna wydajność pracy wynika obecnie w większym stopniu z jej gorszej jakości, czy też z braków surowcowo-materiałowych

- czy jest przewidywany dalszy rozwój usług budowlanych w eksporcie

– gwarancje uczynienia demokratyzmu wewnątrzpartyjnego procesem nieodwracalnym

– jakie jest stanowisko ZSRR, krajów socjalistycznych wobec wydarzeń w Polsce (w świetle wypowiedzi Honeckera, Husaka)

– jakie jest zadłużenie Polski w krajach socjalistycznych

– dlaczego kontakt Wydziału Zagranicznego z budowlami eksportowymi ogranicza się wyłącznie do sytuacji wyjątkowych (sformułowano prośbę o instytucjonalizację tych kontaktów, np. raz na kwartał)

– na jakie cele wydatkowane są dewizowe składki partyjne

– jak reagujemy na różne próby mieszania się w wewnętrzne sprawy Polski.

To tylko niektóre przykłady pytań formułowanych w czasie spotkań z organizacjami partyjnymi.

Ogólnie oceniając można stwierdzić, że członkowie partii zatrudnieni na budowach eksportowych na Węgrzech są głęboko z troskami sytuacją w kraju i zgodni w ocenie, że jedynie normalna, rzetelna praca na każdym stanowisku i od zaraz może efektywnie pomóc w przezwyciężeniu kryzysu.

Towarzysze węgierscy bardzo pilnie obserwując rozwój wydarzeń w Polsce wprowadzają już nawet pewne korekty do swego programu działania, np. w sferze związkowej, aby uniknąć naszych trudności.

Trzeba podkreślić także duży wkład, jaki personel Ambasady z ttow. M. Chruszczewskim, E. Dębickim, K. Derbinem wniósł w powodzenie naszej misji na Węgrzech.

^fMarek Kajdy^f

AAN, KC PZPR, LXXVI/587

331

*24 października, szyfrogram ambasady w Tokio
w sprawie planowanego przyjazdu
delegacji japońskich związków zawodowych do Polski*

T a j n e

Szyfrogram Nr 1091/IV
z Tokio, nadany 24.10.80, g. 8.50

Fijałkowski

Wydział Zagraniczny Sohyo poinformował placówkę o zamiarze wysłania do Polski 4–5 osobowej grupy studyjnej w terminie około 13–16 listopada celem zapoznania się z sytuacją w Polsce. Wobec naszych argumentów, że obecny okres nie sprzyja prowadzeniu podobnych badań, zwłaszcza z uwagi na reorganizację ruchu związkowego, zaproponowali, aby ich 3–4-dniowa wizyta miała charakter nieoficjalny. Będą aplikować o wizy turystyczne.

W powyższej sytuacji uważamy, że korzystniejsze byłoby z punktu widzenia naszych interesów zorganizowanie dla tej grupy, mającej dotychczas przyjazne stosunki z CRZZ, szeregu spotkań, gdyż w przeciwnym razie mogą działać na własną rękę i za pośrednictwem pracowników japońskich firm docierać do przypadkowych osób i środowisk⁹⁴.

/–/ Szymczykiewicz

AMSZ, ZD 29/82, w. 17, t. 144

⁹⁴ Kierownik WZ KC PZPR Waław Piątkowski odpowiadał szyfrogramem z 28 października: „Trwająca jeszcze reorganizacja ruchu związkowego nie pozwala kierownictwu Związków na przyjmowanie jeszcze obecnie delegacji zagranicznych. Przepróście Sohyo”. Z kolei szyfrogramem z 19 listopada wicedyrektor Majkowski przekazywał ambasadzie w Tokio: „Mimo złożonych Wam zapewnień o chęci zatrzymania się w Polsce wyłącznie w celach turystyczno-prywatnych delegacja SOHYO spotkała się z kierownictwem «Solidarności», co stwarza niekorzystny precedens do domagania się podobnych spotkań przez inne centrale związkowe KK. «Stanowczo» zwracamy «Wam» uwagę, że nie wykonaliście instrukcji wizowej w tym zakresie. Mogliście «przecież» poinformować przedstawicieli SOHYO, że ew. wizy dostaną w Europie, jeśli będzie na nie zgoda. «Na przyszłość przestrzegajcie ściśle dyrektyw Centrali». Informacyjnie podajemy, że delegacja próbowała również nawiązać kontakt z CRZZ (nie było jednak w tym momencie odpowiednich rozmówców)”; AMSZ, ZD 29/82, w. 17, t. 145. Zob. dok. nr 408.

332

*24 października, szyfrogram ambasadora w Londynie
w sprawie reakcji medialnych na wydarzenia w Polsce*

T a j n e
kurierem

Szyfrogram Nr 1214/IV
z Londynu, nadany 24.10, 10.00

Staniszewski, Pichla

1) Ambasada Brytyjska poinformowała tut. MSZ o Waszej interwencji i krytycznej ocenie zachodnich (w tym angielskich) środków masowego przekazu w spr. mieszania się w wewnętrzne sprawy polskie.

MSZ polecił zbadać te zarzuty. Sprawa wzbudziła szczególne zainteresowanie, gdyż ma miejsce na kilka dni przed wizytą Carringtona⁹⁵. Podjęcie jej przez Was zmusza tut. MSZ do podjęcia kroków łagodzących irytację.

2) Z rozmowy z N. Fenn – dyrektorem departamentu prasy MSZ wynika, że główna ich uwaga skupiła się na analizie treści nadawanych w ostatnich tygodniach przez sekcję polską BBC.

Redakcja programów dla Europy północno-wschodniej Radia BBC na zagranicę, której podlega sekcja polska, broni się przed zarzutami, że:

– nie nadawali własnych ocen i komentarzy dot. spraw wewnętrznych Polski,

– chodzi prawdopodobnie o omawianie odgłosów prasowych (przeglądów angielskiej prasy codziennej) nadawanych w ramach wszystkich dzienników Radia BBC na zagranicę (w językach obcych i „World Service”),

⁹⁵ Ambasada w Londynie uzupełniała 28 października: „Ostatnie instruktaże MSZ dla wybranych dziennikarzy angielskich w związku z wizytą Carringtona na Węgrzech i w Polsce zawierały następujące tezy: 1. Wizyta w Polsce jest kontynuacją tradycyjnych dobrych stosunków. Ma na celu dalszy rozwój kontaktów we wszystkich dziedzinach. 2. Polska jest zainteresowana głównie w rozwoju stosunków gospodarczych. C. będzie chciał rozeznaczyć, jaki wpływ na stosunki Polski z Zachodem wywierać będzie obecna sytuacja w kraju. 3. Wizyta C. nie jest wymierzona przeciwko stosunkom polsko-radzieckim, ale jednocześnie jest wyrazem dążenia WB do prowadzenia odmiennej polityki wobec ZSRR i poszczególnych KS oraz stanowić ma zachętę dla Polski do kontynuowania procesu odnowy i liberalizacji”; AMSZ, ZD 29/82, w. 10, t. 84.

– radiowe przeglądy BBC stanowią tradycyjną formę omawiania opinii wyrażanych w prasie, których w ramach przedstawiania brytyjskiej sceny politycznej pomijać nie można.

3) Spodziewamy się, że BBC i MSZ wysuwać będą w ew. dalszej polemice klasyczny argument, że skutecznie kwestionować można jedynie sprawę prawdziwości faktów, a wyrażanie własnych opinii jest niezbywalnym prawem każdej gazety angielskiej, na co władze oficjalnie nie mają wpływu.

4) Widzimy możliwość wywierania dalszego nacisku mającego na celu ograniczenie negatywnych w skutkach komentarzy Radia BBC na zagranicę, w tym programów po polsku.

W tym celu prosimy o:

– podanie nam merytorycznych treści Waszej argumentacji przedstawionej ambasadzie angielskiej,

– pilne przesłanie możliwie szerokiej gamy fragmentów audycji w języku polskim, które podważają wykrętne próby uchylania się BBC na zagranicę od odpowiedzialności za nie pod pretekstem, że tylko cytowali gazety. Chodzi w szczególności o ich własne komentarze dot. Polski.

5) Oceniamy, że sprawa tendencyjności, sensacyjnego i selektywnego (w negatywnym znaczeniu) informowania o sprawach krajowych przez angielskie środki masowego przekazu, prowadząca do wypaczenia rzeczywistego obrazu sytuacji i do dezinformacji angielskiej opinii publicznej, a także niedopuszczalnych praktyk przyjeżdżania dziennikarzy (np. ekipa ITN) udających turystów, mogłaby być podjęta w rozmowach z Carringtonem i bardziej szczegółowo zaprezentowana przez tow. Staniszewskiego towarzyszącym mu dwóm dyrektorom departamentów MSZ (N. Fenn i B. Fall).

/–/ Bisztyga

AMSZ, ZD 29/82, w. 10, t. 84

333

*24 października, szyfrogram ambasadora w Sztokholmie
o uroczystościach uhonorowania Czesława Miłosza
Nagrodą Nobla w dziedzinie literatury*

T a j n e

Szyfrogram Nr 1165/IV
z Sztokholmu, nadany 24.10, g. 12.30

Dobrosielski

Komitet Nagród Nobla Szwedzkiej Akademii poinformował mnie oficjalnie o zaproszeniu do udziału we wszystkich uroczystościach związanych z wręczeniem nagrody Miłoszowi. Jak zaznaczono, jest to odstępstwo od zasady, iż na uroczystości tej poza ceremonią wręczenia nagród zaprasza się jedynie ambasadorów krajów, których obywatelami są laureaci. Kierowano się tym, iż M. jest polskim poetą i otrzymuje nagrodę za wkład do polskiej i światowej literatury. Zgodnie z zastosowaną w Sztokholmie praktyką powinienem w tej sytuacji wydać przyjęcie w ambasadzie na cześć laureata. Zamierzamy zorganizować również spotkanie w Instytucie Polskim (wieczór autorski) z udziałem kierownictwa Akademii Literatury, środowisk opiniotwórczych i prasy. Mamy już liczne zapytania z ww środowisk, czy spotkania takie są przewidziane.

Zważywszy szczególne okoliczności tej sprawy proszę o instrukcję nt. pożądanego charakteru i zakresu naszych ew. inicjatyw oraz trybu przekazania zaproszenia Miłoszowi (poprzez ambasadę w Waszyngtonie względnie Komitet Nagród Nobla)⁹⁶.

/-/ Cieślak

AMSZ, ZD 29/82, w. 17, t. 138

⁹⁶ W odpowiedzi dyrektor Staniszewski instruował: „1. Zgoda na Wasz udział w uroczystościach. 2. M. wg informacji Ambasady w Waszyngtonie z uwagi na chorobę żony nie jest pewny swego przyjazdu do Sztokholmu. Jeśli przyjedzie, *‘spróbujcie’* zorganizować z udziałem wybitnych przedstawicieli świata kultury i Komitetu Nobla obiad w Ambasadzie. Porozumcie się w tej sprawie z Komitetem Nobla. 3. Nie organizujcie z tej okazji imprez w IP. ^hDo Waszej wiadomości: badamy możliwość zaproszenia M. do Polski z okazji ew. wizyty w Sztokholmie. Będziemy Was informować o naszych ustaleniach^h”; AMSZ, ZD 29/82, w. 17, t. 139.

334

*24 października, szyfrogram dyrektora Departamentu III
do ambasadora w Waszyngtonie o rozmowie
ministra spraw zagranicznych z nowo mianowanym ambasadorem USA*

Warszawa, dn. 24 października 1980 r.

T a j n e

SZYFROGRAM Nr '9305^c

SPASOWSKI – WASZYNGTON

Meehan złożył wizytę wstępną Czyrkowi 24 bm. Przewodniczący RP przyjmie go 27 bm.

1. Czyrek przedstawił naszą ocenę stanowiska USA wobec wypadków w Polsce, wskazując na wyważone stanowisko rządu i oceniając krytycznie te głosy (Kongres, Zw. Zaw., prasa, RWE), które ingerują w sprawy wewnętrzne Polski. Przedstawił ogólnie nasze zainteresowanie gospodarcze wobec USA, zapowiadając Wasze wystąpienie.

Udzielił informacji o sesji MSZ UW, wskazał na rzeczowy i koncyliacyjny komunikat oraz na nasze zainteresowanie w osiągnięciu w Madrycie postępu na rzecz odprężenia.

2. M. w obszernym wywodzie zapewniał, że w Waszyngtonie jest pełne zrozumienie złożoności sytuacji polskiej. Powoływał się na swoją bezskuteczną rozmowę z Kirklandem jako przykład niemożności spowodowania, by wszyscy w USA „mówili jednym głosem”. Dawał do zrozumienia, iż rząd boleje, że nie ma dostępnych funduszy na wyjście naprzeciw naszym zapotrzebowaniom. Mówił, iż środowiska bankowe USA chciałyby więcej wiedzieć o zamierzonych reformach gospodarczych w Polsce.

Oświadczył, iż USA chciałyby, aby Madryt osiągnął pozytywne wyniki, ale akcentował ich zainteresowanie dokonaniem przeglądu dotychczasowych osiągnięć.

^fSzewczyk^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 19, t. 157

335

*24 października, okólnik sekretarza KC
do spraw międzynarodowych na temat przekazania ambasadorom
krajów socjalistycznych informacji o sytuacji wewnętrznej PRL*

Warszawa, dn. 24 października 1980 r.

T a j n e

SZYFROGRAM Nr '9306^c

^cBERLIN – KARWICKI^c

Praga – Mitręga

Budapeszt – Pietrzak

Sofia – Motyka

24 bm. poinformowałem ambasadorów KS (oddzielnie, aby umożliwić swobodę zadawania pytań) o aktualnej sytuacji w kraju i działalności partii.

Główne problemy:

– Sytuacja w kraju w dalszym ciągu b. trudna. Główna uwaga skierowana na mobilizację partii. Odbywa się kolejna faza zebrań POP w zakładach z udziałem członków kierownictwa i aktywu. W niektórych występują symptomy stopniowej aktywizacji organizacji partyjnych. Dyskusje b. ożywione. Ich obecna treść – mniej goryczy i rozważań, jak doszło do wydarzeń, a skupienie uwagi na tym, co należy uczynić aktualnie i w przyszłości. Proces ten będziemy umacniać.

W rezultacie aktywizacji org. part. i KZ – pierwsze skuteczne próby zapobiegania nieuzasadnionym strajkom. Narasta przekonanie – mniej dyskusji, więcej pracy.

– Sytuacja rynkowa wręcz katastrofalna. Braki nie tylko mięsa, masła, lecz również cukru, kaszy, mąki. Kłopoty z zaopatrzeniem w ziemniaki. Ich zbiory o ponad 20 mln ton mniejsze od przewidywanych. Zaopatrzenie miast b. złe. BP postawiło przed rządem zadanie walki o zaopatrzenie rynku jako sprawę priorytetową. Duże kłopoty w zaopatrzeniu zakładów w surowce i materiały.

– Następuje nasilenie działalności propagandowej partii. W środkach przekazu wskazuje się na działalność elementów antysocjalistycznych. U części dziennikarzy zamieszanie ideologiczne. BP powołało zespół z Werblanem, Waszczukiem, Grabskim do koordynacji działalności frontu propagandowego.

– NSZZ. U podstaw stanowiska teza VI Plenum – uznajemy i współpracujemy na gruncie socjalizmu. Na tle rejestracji „Solidarności” dochodzi do pierwszej otwartej konfrontacji politycznej. Toczy się walka o właściwe oblicze

nowych związków, ich stopniowe izolowanie od KOR-u oraz o taką ich rolę, by nie tylko wysuwały postulaty płacowe, lecz także dzieliły odpowiedzialność za produkcję. Będzie to proces długi i niełatwy.

– Na wyższych uczelniach w rezultacie dobrego przygotowania aktywu studenckiego ożywione dyskusje toczą się na zebraniach wewnętrznych. Generalnie ocenia się, że postawa studentów jest lepsza niż kadry naukowej.

– Kościół. Wyszyński zdecydowany kontynuować dotychczasowy kurs (nawoływanie do pracy, rozważ). Opowiada się za niezależnymi związkami zawodowymi, lecz odcina się od KOR-u. Krytykowany przez ośrodki zagraniczne (m.in. paryską „Kulturę”) oraz prawicę kościelną w kraju. Zapewnia, że nie zmieni stanowiska⁹⁷.

– Sytuacja w wojsku, bezpieczeństwie – b. dobra. Przeciwnicy wszczynają kampanię przeciwko całej kadrze partyjnej. Będziemy zdecydowanie bronić uczciwej i zaangażowanej kadry.

– W opinii kierownictwa IX Zjazd winien być dobrze przygotowany i odbyć się w warunkach stabilizacji. Musi sformułować konkretny program działania. W II połowie listopada odbędzie się VII Plenum KC poświęcone sytuacji w kraju i problematyce organizacyjnej (powołanie Komisji Zjazdowej oraz problemowych)⁹⁸.

Powyższe tezy wykorzystujcie w rozmowach z gospodarzami. Poinformujcie organizację partyjną placówki.

/–/ Wojtaszek

AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 111

⁹⁷ Zob. dok. nr 357.

⁹⁸ VII plenum KC PZPR obradowało 1–2 grudnia; zob. dok. nr 449. W sprawie IX zjazdu zob. przyp. 32 do dok. nr 178.

336

*25 października, szyfrogram ambasadora w Managui
o utracie płynności finansowej przez placówkę*

T a j n e

Pilne

Do rąk własnych

Szyfrogram Nr 1171/IV
z Managui, nadany 25.10.80, g. 10.00

Dembowski

Placówka jest bez pieniędzy, o czym informowałem dwa miesiące temu. Prosiłem o częściowe zabezpieczenie bezpośrednio w dolarach. Bank nie chce wypłacać dewiz, a odwrotnego transferu nie ma. Kurier nic mi nie przywiózł, na co liczyłem.

Proponuję:

1) natychmiastową wpłatę na nasze konto dolarowe. Nie mamy pieniędzy na utrzymanie Ambasady (claris z 20.9),

2) na czynsze, pobory instalacyjne zabezpieczyć tylko w dolarach.

Zmuszony jestem pożyczyć w jednej z placówek KS. Nikt tu za wiele gotówki nie ma. Pożyczkę muszę w krótkim czasie oddać⁹⁹.

Poinformujcie o decyzjach.

/-/ Ciuruś

AMSZ, ZD 29/82, w. 11, t. 91

⁹⁹ O podobnym problemie informował szyfrogramem z 6 października ambasador w Limie: „Konto dolarowe ambasady wykazuje saldo ujemne. Zmuszeni byliśmy pożyczyć 7 tysięcy dolarów od Polcargo. Prosimy o pilne przekazanie reszty dotacji (23.143.47)”; AMSZ, ZD 29/82, w. 9, t. 79. Wicedyrektor Departamentu Administracji, Finansów i Inwestycji Zbigniew Wroniak odpowiadał szyfrogramem z 9 października: „Reszta dotacji na br. w drodze. Nie rozumiemy, dlaczego zmuszeni byliście zaciągnąć pożyczkę, skoro tyt. rezerwy budżetowej Placówka dysponuje stałą zaliczką \$ USA 21.500”; AMSZ, ZD 29/82, w. 9, t. 80. Ambasador Wiśniewski uzupełniał 18 listopada: „Dotychczas nie wpłynęła dotacja. Jesteśmy w sytuacji krytycznej. Na koncie mamy 59 dolarów. W tym miesiącu musimy zwrócić Polcargo pożyczkę 7 tysięcy dolarów. Nie możemy realizować bieżących płatności. Nie będziemy w stanie dokonać wypłat wynagrodzeń. Prosimy o ponowną interwencję. O ile nie otrzymamy w tym miesiącu dotacji, zmuszeni będziemy prosić bank o kredyt”; AMSZ, ZD 29/82, w. 9, t. 79.

337

*25 października, szyfrogram ambasadora w Ottawie
w sprawie protestu złożonego przez kanadyjską organizację żydowską*

T a j n e
Do rąk własnych

Szyfrogram Nr 1212/IV
z Ottawy, nadany 25.10.80, 12.20

Dobrosielski

24 bm. doręczono do Ambasady list kanadyjskiej organizacji żydowskiej B'nai B'rith, która w imieniu Żydów kanadyjskich zwraca się o „przekazanie rządowi polskiemu formalnego protestu” w związku z ponownym powierzeniem towarzyszowi Moczarowi funkcji prezesa NIK¹⁰⁰. List podpisali prezes Greenfield i wiceprezes Dimant.

List zamierzamy odesłać nadawcom jako stanowiący wyraz mieszania się w nasze sprawy wewnętrzne.

Prosimy pilnie o ew. dodatkowe dyspozycje¹⁰¹.

/-/ Pawlak

AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 116

¹⁰⁰ Mowa o ustawie z 8 października, która zmieniała funkcjonowanie NIK (m.in. podporządkowała ją Sejmowi zamiast premierowi), i wyborze Mieczysława Moczara na stanowisko prezesa zreformowanej instytucji (pełnił tę funkcję w latach 1971–1983).

¹⁰¹ W odpowiedzi dyrektor Szewczyk polecał szyfrogramem z 31 października: „List odesłajcie”; AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 117.

338

*27 października, szyfrogram wiceministra handlu zagranicznego
i gospodarki morskiej do ambasadora w Bagdadzie
o trudnościach we współpracy gospodarczej*

Warszawa, dn. 27^c.10.1980 r.

Tajne

SZYFROGRAM Nr 9318^c

ŻEBROWSKI/MĘDLEWSKI – BAGDAD

W trakcie narady 23/10 br. z udziałem MBiPMB, MSZ, phz i generalnych wykonawców ustalono:

1. Każdy polski pracownik w Iraku ma prawo wrócić do kraju na własne żądanie i nie należy im stawiać przeszkód. Należy przeprowadzić całkowitą ewakuację tych budów, na których występuje wyraźne zagrożenie dla życia ludzi. Pozostać mogą jedynie ochotnicze obsady dla ochrony majątku lub jeśli to niemożliwe, uzgodnić zabezpieczenie majątku przez stronę iracką.

Wszędzie tam, gdzie koszty prowadzenia budowy przewyższają, z braku materiałów i dostaw, wartość przerobu, należy ludzi odesłać do kraju pozostawiając jedynie załogi szkieletowe dla opieki nad sprzętem i prowadzenia tych prac, które są możliwe do realizacji. W każdym przypadku należy dążyć do uzgodnienia działania z partnerami irackimi w celu uniknięcia przerzucenia na nas strat, jakie wynikną, a zrekomensowania nam dodatkowo ponoszonych kosztów¹⁰².

2. Generalni dostawcy, wykonawcy opracują w porozumieniu z phz szczegółowe propozycje co do decyzji w odniesieniu do każdej budowy i kontraktu.

¹⁰² Szyfrogramem z 30 września wiceminister Karaś informował ambasadę w Bagdadzie: „1) Poleciliśmy wszystkim phz podjęcie ustaleń z klientami irackimi, że w istniejącej sytuacji zawieszają się realizację kontraktów. Jeżeli nie będzie to możliwe, zaleciliśmy powołanie się na działanie siły wyższej. 2) Przyjęliśmy generalnie, że sytuacja w Iraku stanowi okoliczność siły wyższej zwalniającą od odpowiedzialności, zwłaszcza za nieterminowe wykonanie zawartych kontraktów. Starajcie się w toku kontaktów ze stroną iracką uzyskać potwierdzenie powyższego w miarę możliwości na piśmie, niezależnie od kroków przedsiębiorstw podejmowanych w tym zakresie. 3) Prosimy o włączenie się BRH do wysiłku przedstawicielstw przedsiębiorstw – do zabezpieczenia placów budów i pozostałego tam mienia, w tym również dokumentacji technicznej i finansowej oraz środków finansowych. Byłoby w tej sprawie celowe wciągnięcie do realizacji tego celu partnerów irackich oraz wykorzystanie doświadczeń innych dostawców zagranicznych”; AMSZ, ZD 29/82, w. 2, t. 10.

Będą one przedłożone do decyzji MHZiGM Dep. OT-I. Następnie phz dokonają bezpośrednio lub poprzez ich ludzi w Iraku uzgodnień z partnerami.

W rezultacie uzgodnień kontynuowane będą wybrane budowy, natomiast zbędny personel polski phz wycofają do kraju normalnymi lotami rejsowymi.

3. Niezależnie od tego Wasz sztab winien opracować i niezwłocznie przesłać nam plan ewakuacji całkowitej w przypadku takiej konieczności, włączając placówki. Należy przewidzieć kolejność, trasy, zabezpieczenie transportu itp. Przemysł nalega na posiadanie przez nich takiego planu, co ma uspokoić również rodziny w kraju.

4. Wysyłki ludzi z kraju realizowane będą tylko na te budowy, gdzie jest zagwarantowany przerób oraz nie występuje bezpośrednie zagrożenie. Część personelu może być przelokowana w ramach potrzebnych specjalności. Cały nowy zaciąg ma być ochotniczy i nie uwzględni ludzi, którzy nie zdali egzaminu w Iraku.

5. Uruchamia się wysyłki towarów mających pokrycie w akredytywach. Import kompletny jest uruchamiany tylko w przypadkach płatności przez partnera irackiego. Sprzęt do zabudowania wysyłany być może na ryzyko phz w zasadzie tylko na budowy, które będą kontynuowane. W odniesieniu do tych ostatnich klient winien także ponosić ryzyka i za jego zgodą formalnie udokumentowaną należy te dostawy realizować.

6. Braki w zaopatrzeniu z rynku lokalnego należy silnie eksponować wobec klientów i mieć ich gwarancje na zabezpieczenie dostaw materiałów, energii, paliw etc. Należy dołożyć maksimum starań, aby na ewakuowanych budowach, tam, gdzie to możliwe, zachowane były przynajmniej pozory działalności, aby odeprzeć ew. zarzuty klientów w przyszłości, iż budowy porzucono lub zaniechano realizacji prac.

7. Phz dostały zadanie stworzenia wszystkich możliwych zabezpieczeń prawnych oraz podkladek, które w przyszłości będą konieczne dla ochrony naszych interesów. Zadaniem jest niedopuszczenie do strat naszej strony, a przynajmniej ich minimalizacja. Prosimy Was o stosowanie działania wobec kompetentnych miejscowych władz w porozumieniu z phz i także stworzenie sytuacji prawnej oraz faktologicznej popartej w stopniu maksymalnym dokumentami, które stworzą nam możliwie najlepszą sytuację do rozmów po ustaniu konfliktu.

8. Dokonana ma być ocena całej kadry przez phz i wykonawców. Prosimy o Wasze oceny w tej mierze, zwłaszcza całego kierownictwa.

9. Dodatku wojennego nie będziemy wypłacać, natomiast phz wprowadzą dodatki żywnościowe, tak aby koszt posiłków nie uległ zmianie dla załóg¹⁰³.

¹⁰³ W szyfrogramie z 10 października wiceminister Karaś przekazywał ambasadorowi w Bagdadzie: „Na spotkaniu w MHZiGM przedstawiciele poszczególnych phz

10. Spodziewamy się, że po ustaniu konfliktu mogą zmienić się priorytety gospodarcze Iraku. Jak tylko możliwe, sondujcie na bieżąco partnerów w tych sprawach. Niepokoi nas zwłaszcza kontrakt Dromexu, gdzie musimy się już angażować w poważny import sprzętu. Zawiesiliśmy decyzję do 15.XI. Prosimy Was o opinie w tej sprawie przed tym terminem.

11. Abu Ghraib, Wasza 221 z 20/X¹⁰⁴. Załatwajcie na w/w zasadach.

12. W sprawie Czerskiego interweniuje u tow. Barszcza.

PODSEKRETARZ STANU

inż. ^fR. Strzelecki^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 2, t. 10

339

*27 października, szyfrogram ambasady w Berlinie
o reakcjach NRD na wydarzenia w Polsce*

T a j n e

Szyfrogram Nr 1224/IV
z Berlina, nadany 27.10.80, g. 14.00

Napieraj

Zaniepokojenie sytuacją w naszym kraju, rozmiarami kryzysu i możliwymi jego implikacjami utrzymuje się w NRD. Środki masowego przekazu podają

powołując się na sugestie kierowników budów wnioskowali przyznanie pracownikom kontynuującym pracę na budowach w Iraku dodatku wojennego do wynagrodzeń. Argumentowali, że zahamuje to nieuzasadnioną ewakuację oraz poprawi dyscyplinę pracy. W przypadku gdyby to nie było możliwe, proponowali, aby zwiększone na skutek sytuacji wojennej koszty wyżywienia przyjąć w ciężar kosztów kontraktów i nie obciążać nimi pracowników budów"; AMSZ, ZD 29/82, w. 2, t. 10.

¹⁰⁴ W szyfrogramie nr 221 z 20 października ambasador w Bagdadzie donosił: „Dzisiaj otrzymałem informację, że na budowie Abu Ghraib odbyto poszerzone (o kadre nadzoru technicznego) posiedzenie prezydium rady związkowej, gdzie w imieniu całej załogi przyjęto uchwałę – żądanie ewakuacji całej załogi do kraju, bez wymogu pisemnych indywidualnych zgłoszeń. [...] Wiele wskazuje na to, że za tą działalnością kryje się tamtejsza inteligencja techniczna, która chce pojechać do kraju, ale nie ponosić tego materialnych konsekwencji"; AMSZ, ZD 29/82, w. 2, t. 9.

oceny oparte na ostatnich wystąpieniach Honeckera¹⁰⁵. Dominuje teza o antysocjalistycznych, kontrrewolucyjnych elementach oraz ich związkach z zagranicznymi ośrodkami antykomunistycznymi jako sile sprawczej kryzysu. Ilość informacji i komentarzy prasowych o sprawach polskich jest nadal niewielka i nie daje obrazu wydarzeń. Znacznie więcej dowiaduje się społeczeństwo z telewizji i radia RFN, które obejmują swym zasięgiem prawie całe terytorium NRD.

Na zebraniach partyjnych, związkowych i młodzieżowych akcentuje się antysocjalistyczny charakter wydarzeń w Polsce. Coraz częściej wyraża się obawy, że władze polskie idą na zbyt duże ustępstwa, że partia nie będzie w stanie opłacać sytuacji. Jako przykład słabości władzy podaje się podróże Wałęsy i jego wystąpienia, w których trudno dopatrywać się poszanowania ustroju.

SED przywiązuje dużą wagę do utrzymania spokoju w środowiskach twórczych i akademickich. Według posiadanej informacji dyskusje przebiegają spokojnie. Nie było tam napastliwej krytyki, można nawet mówić o pewnym zrozumieniu naszej sytuacji, a nawet sympatii.

Na stosunek społeczeństwa NRD do wydarzeń w Polsce negatywnie rzutuje powszechne przekonanie o ich wpływie na aktualne pogorszenie się stosunków między dwoma państwami niemieckimi. Ożywia to niechęci i stereotypy dotyczące polskiej gospodarki.

Po zebraniach w NSPJ, na których informowano o sytuacji w Polsce, odbyły się także zebrania w organizacji młodzieżowej FDJ. Prezentowana wykładnia jest identyczna z tezami przemówienia Honeckera w Gerze. W tym samym duchu było także utrzymane wystąpienie członka Biura Politycznego i Pierwszego Sekretarza NSPJ w Berlinie Neumanna na spotkaniu z aktywnym FDJ z okazji otwarcia targów młodych mistrzów jutra.

Ze strony FDJ unikano dotychczas podejmowania z nami dyskusji na tematy polskie, chociaż ostatnio notujemy zmianę na tym odcinku.

Władze NRD są zainteresowane ograniczeniem kontaktów osobowych z Polską. Zalecono odwołanie wyjazdów szeregu grup wycieczkowych przygotowywanych przez biura podróży. Kanałom partyjnym zalecono, aby członkowie NSPJ rezygnowali z wyjazdów indywidualnych do Polski. Wstrzymano wszystkie publikacje, także wcześniej przygotowane, na tematy walorów turystycznych Polski.

Poważne zaniepokojenie budzi sprawa dostaw polskiego węgla. Powszechnie sądzi się, że ograniczenie dostaw jest wynikiem strajków i spadku wydajności.

¹⁰⁵ Zob. dok. nr 316.

W CD KS prezentuje swe stanowisko powściągliwie, zgodnie ze stanowiskiem swych rządów. Wyraźnie jednak zwiększa się zainteresowanie dyskusją na temat sytuacji w Polsce.

Ze strony CD KK (USA, RFN) kierowane są zapytania dotyczące rozmów o pomocy ze strony NRD i innych KS. Wyrażają jednocześnie uznanie dla pomocy radzieckiej dla Polski. Przedstawiciele RFN podkreślają zainteresowanie rządu RFN stabilizacją w Polsce, tak w płaszczyźnie politycznej, jak i gospodarczej, widząc w niej czynnik stabilizacji politycznej w Europie Środkowej. Nie ukrywają przekonania, że destabilizacja w Polsce negatywnie wpływa na ich stosunki z NRD.

/–/ Karwicki

AMSZ, ZD 29/82, w. 3, t. 17 (druk: Przed i po 13 grudnia, dok. nr 52)

340

27 października, notatka DPWKiN o ewentualnych zmianach w prowadzeniu działalności propagandowej

Warszawa, dnia 27^c października 1980 r.

„O nowe ukierunkowanie działalności informacyjno-propagandowej MSZ
i placówek zagranicznych PRL w aktualnej sytuacji”

I.

Ministerstwo Spraw Zagranicznych stanęło przed szczególnie trudnym zadaniem wytyczenia kierunków działalności informacyjno-propagandowej w warunkach obecnej sytuacji, zwłaszcza po VI Plenum KC PZPR.

Musimy podjąć się tej próby, gdyż wymaga tego zarówno potrzeba naszego, mimo wszelkich trudności, świadomego wpływania na tok kształtowania się obecnie tworzonego obrazu Polski w świecie, oczekują tego od nas placówki zagraniczne.

Nikt do tej pory nie podjął jeszcze w szerszej skali tego zadania, zaś rozwój sytuacji wewnętrznej w kraju i reakcje zagranicy nie pozwalają na stratę czasu i dywagacje w oczekiwaniu na spokojniejsze chwile.

Problematyka naszego kraju znajduje się wciąż na czołówkach zagranicznych środków masowego przekazu. Do światowej opinii społecznej – tak w KS, jak i w KK – docierają bardzo intensywnie różne, często kontrowersyjne

informacje. Różne są motywy i przyczyny, które determinują to zainteresowanie Polską.

Jednocześnie niekorzystna i złożona sytuacja wewnętrzna, nasze problemy gospodarcze i trudności polskiego eksportu oraz bilansu płatniczego stały się dość powszechnie znane i zostały obnażone w jaskrawym krytycznym świetle.

II.

Trudno obecnie dokładnie zbadać i wymierzyć, w jakim stopniu uprawiana od kilku lat na użytek wewnątrz krajowy uproszczona „propaganda sukcesu” przeszczepiła się na nasze środki i metody oddziaływania informacyjnego na zagranicę.

Stosunkowo najwięcej uproszczeń, a w ślad za tym i najwięcej bolesnych konfrontacji nastąpiło ^dna polu propagandy gospodarczej^d. Powodowani słusznym podstawowym celem tworzenia dla kraju optymalnych warunków zewnętrznych dla rozwoju kraju i nawiązywania korzystnych stosunków, przeakcentowywano często naszą dynamikę rozwoju i miejsce zajmowane w gospodarce światowej. Tu informacje propagandowe często nie znajdowały pokrycia w odpowiedniej wydolności naszego eksportu; zaczęliśmy uprawiać coś w rodzaju reklamy bez pokrycia. Słuszne eksponowanie potencjału gospodarczego, technicznego i naukowego Polski, co miało się przyczynić do budowania prestiżu dla naszego kraju jako wartościowego i atrakcyjnego partnera – stosunkowo szybko i niekorzystnie było konfrontowane z ogólną niemożnością podejmowania szans eksportowych oraz mozolną i mało efektywną kooperacją przemysłową. Dobrze znane zagranicznym kontrahentom wewnętrzne trudności rynkowe i zaopatrzeniowe pogłębiały tu brak zaufania – statystyczne porównania i przykłady nowych inwestycji nie mogły przysłonić elementarnych niedomagań naszej gospodarki.

Wprawdzie w latach ubiegłych nie byliśmy w stanie nadać innej formuły treściowej dla tego, co akcentowano jako „sukces dekady lat siedemdziesiątych” – to jednak w szeregu materiałach, na których powstanie mieliśmy bezpośredni wpływ, hasło to nie przybrało wyolbrzymionych, apologetycznych rozmiarów – było ono w miarę urealnione i dostosowywane do innych kryteriów i skali porównań zagranicznych odbiorców; wpływała na to rosnąca świadomość narastających wewnętrznych trudności kraju, jak i uzmysłowienie sobie siły autopsji kilku milionów cudzoziemców i dużo ponad tysiąca dziennikarzy zagranicznych rokrocznie przybywających do Polski i wynoszących z niej własne obserwacje.

^eByliśmy w dość trudnej sytuacji, gdy w rozmowach i ustaleniach z bratnimi KS stawaliśmy wobec eskalacji różnych, coraz większych i bardziej imponujących, obchodów „dekad”, „Tygodni”, rocznic i jubileuszy. Wylamanie się z szeregu tych pompacyjnych przedsięwzięć oraz określonej tradycji i praktyki

przyjętej wśród KS było rzeczą bardzo trudną – staraliśmy się jednak koncentrować nasze wysiłki nad właściwym zestawieniem programu⁶, nad poziomem artystycznym solistów i zespołów. Czasem ów model częstych obchodów rocznicowych próbowano przenosić do krajów kapitalistycznych, co nie wszędzie spotykało się ze zrozumieniem i właściwym przyjęciem.

Szczególnie trudna i bolesna jest konfrontacja dokonywana się wokół niegdyś głoszonych ogólnikowych tez o istnieniu w Polsce systemu demokracji socjalistycznej, o jakoby nieomylnym sprawowaniu politycznego kierownictwa życiem kraju. Rozwój wydarzeń i fala krytyki społecznej w Polsce, a szczególnie niedomagania i wypaczenia, jakie wystąpiły w działalności organów przedstawicielskich, w wewnętrznym życiu PZPR, w związkach zawodowych i organizacjach społecznych – szczególnie zainteresowały zagranicę, a zwłaszcza te kręgi, które skłonne są tę krytykę utożsamiać z całkowitą negacją ustroju socjalistycznego.

Rozwój wydarzeń w kraju, relacjonowany przez prasę zagraniczną ze skutkiem natychmiastowym, a niejednokrotnie zabarwiony posmakami sensacji, obnażył niedomagania, błędy i słabości w życiu wewnętrznym Polski, krytycznie sumując nie tylko ostatnie lata, ale i poddając w wątpliwość szereg działań z całego okresu istnienia Polski Ludowej. Relacje o spontanicznych odruchach i żywiołowych reakcjach społecznych, o atmosferze głębokiego niezadowolenia społecznego i subiektywnie zawinionych deformacjach – przysłoniły siłą rzeczy sprawy bardziej zasadnicze i głębsze procesy, nie sprzyjały pełnej i prawidłowej ocenie przez zagranicę naszego realnego dorobku i formujących się szans na przezwycięzenie kryzysu.

⁶Z drugiej zaś strony naszą służbę zagraniczną, podobnie jak i inne ogniwa aparatu państwowego, obciążał ogólny brak obiektywnych i rzetelnych informacji o stanie kraju, a zwłaszcza jego gospodarki, dysponowaliśmy tymi samymi tendencyjnie dostosowywanymi danymi statystycznymi, opieraliśmy o podawane oficjalnie uogólnienia i oceny. Tak potrzebna wobec zagranicznych partnerów jednolitość działania, dyscyplina i potrzeba strzeżenia dobrego imienia Polski tłumiły częstokroć ostrość krytycznych reakcji⁶, utrudniały dopuszczenie takich informacji i ocen, które stawiałyby w wątpliwość prawidłowość przemian w kraju czy styl pracy rządzących w nim socjalistycznych sił i instytucji. Obraz i tendencje rozwoju Polski były przekazywane zagranicy w znacznej mierze jednostronnie, w paśmie sukcesów było b. mało miejsca na ujawnienie rzeczywistych niedomagań i ich przyczyn – co najwyżej ogólnie wspomniano o trudnościach rozwoju i wzrostu.

III.

Dziś, w okresie od lipcowych i sierpniowych wydarzeń, od postanowień V i VI-go Plenum KC PZPR – gdy nadal burzliwie toczy się proces przemian w Polsce, gdy nie rozładowano jeszcze w pełni napięć społecznych i nie

usunięto jeszcze poważnych trudności gospodarczych – szczególnie trudne jest opracowanie wyczerpującego modelu działań propagandowych na zagranicę. Pilne i nieodzowne jest jednak ustalenie głównych elementów treściowych i wyznaczenie zasadniczych środków naszego oddziaływania na zagranicę.

Mimo spiętrzających się trudności musimy prezentować naszą koncepcję skomentowania i w miarę wiarygodnego wyjaśnienia charakteru wydarzeń i przemian w Polsce oraz eksponowania tych dróg wyjścia z kryzysowej sytuacji, które proponuje kierownictwo partii i państwa. Najistotniejszymi w treści naszej argumentacji powinny być opierające się o materiały VI-go Plenum KC PZPR następujące elementy:

1. Żywiotowo wyrażony i narosły protest klasy robotniczej i ludzi pracy nie był i nie jest skierowany w podstawy ustroju socjalistycznego – jego ostrze uderza w wypaczenie, deformacje i nadużycia, które wkradły się z subiektywnych przyczyn w wyniku nieomogów funkcjonowania demokracji socjalistycznej i błędów w gospodarowaniu. Jest to potężny, a zarazem patriotyczny ruch społeczny w imię naprawy wspólnie wypracowanego społecznego dobra i jego lepszego, bardziej sprawiedliwego wykorzystania.

2. Powstałe znaczne napięcia społeczne i sytuacje konfliktowe rozwiązywane są jedynie środkami politycznymi, w drodze cierpliwego i dogłębnego dyskusowania postulatów i realnych możliwości sprostania im.

Kierownictwo polityczne kraju przez cały czas zdecydowanie odrzuca jakiegokolwiek formy stosowania administracyjnej przemocy i nacisku.

„Partia utrzymała swoją pozycję jako kierownicza siła społeczna, opowiedziała się jednoznacznie za koniecznością rozwiązania kryzysu wspólnie z klasą robotniczą i nie uchyliła się od ciężającej na niej odpowiedzialności”.

3. Proces krytyki społecznej zaczyna przechodzić stopniowo od spontanicznych wzburzeń, protestów i strajków do ogólnonarodowej integracji sił dla poprawy ciężkiej sytuacji wewnętrznej Polski, dla nadrobienia zawinionych i niezawinionych strat gospodarczych.

„Stopniowo dojrzewa przekonanie powagi sytuacji, z której wyjście może być dokonane jedynie zbiorowym i dobrze zorganizowanym wysiłkiem wszystkich Polaków.

4. Polityka zagraniczna Polski kieruje się nadal tymi samymi zasadami, sojusze PRL pozostają nienaruszone i nieuszczerplone są jej powiązania z państwami socjalistycznej wspólnoty. W niczym nie osłabło, a wręcz przeciwnie – wzrasta żywotne zainteresowanie Polski umocnieniem pokoju, prowadzeniem polityki rozbrojenia i odprężenia oraz rozwijaniem pokojowej współpracy”. Nie do pogodzenia z interesem Polski są wszelkie próby ingerowania z zewnątrz w tok wydarzeń w Polsce, powodowanie zwaśnienia i wzrostu napięcia oraz inne

usiłowania zmierzające do aktywizacji sił antysocjalistycznych i podrywania międzynarodowego zaufania do naszego kraju.

Dla realizacji programu wyjścia kraju z obecnych trudności potrzebna jest atmosfera odpowiedzialności, rozwagi i spokoju tak wewnątrz kraju, jak i spokoju z zewnątrz. Należy zdecydowanie przeciwdziałać próbom godzącym w nasze ogólne dobro, usiłowaniom niektórych ośrodków, by w sprzeczności z zasadami ustalonymi w Akcie Końcowym KBWE siać nieufność i utrzymywać atmosferę konfliktów.

5. Oceniono wnikliwie aktualny stan gospodarki narodowej, ujawniając podstawowe przyczyny poważnych błędów w polityce gospodarczej ostatnich lat. Dokonano niezbędnych przegrupowań gospodarczych i w polityce inwestycyjnej.

Polska podjęła w latach 1970-tych duży wysiłek inwestycyjny i modernizacyjny, a przemysł polski należy do bardziej nowoczesnych. Wysiłek ten nie przyniósł jednak oczekiwanych efektów z uwagi na słabość dotychczasowego, tradycyjnego mechanizmu sterowania ekonomicznego, subiektywne błędy, niedostatecznie kompleksowy charakter inwestowania oraz zaburzenia w gospodarce światowej. Rozpoczęto przygotowania do szeroko zakrojonej i od podstaw pomyślanej reformy gospodarczej. Do jej opracowania wciągnięto nie tylko ogniwa administracji państwowej, ale szerokie i kompetentne siły społeczne – ekonomistów, naukowców, inżynierów.

Trwa odnowa ruchu związkowego, która w efekcie przynieść powinna nie tylko ochronę interesów klasy robotniczej, ale i znaczny wzrost jej roli jako współgospodarza socjalistycznych środków produkcji.

6. Polska dysponuje wysoko rozwiniętym potencjałem wytwórczym – ma nowoczesne zakłady produkcyjne i kwalifikowane kadry, rozbudowuje zaplecze przetwórcze dla rodzimych surowców, posiada własną flotę i porty. Powiązania handlowe i gospodarcze, kooperacyjne i naukowo-techniczne łączą Polskę ku obopólnemu pożytkowi z prawie wszystkimi krajami świata, z przyjętych na siebie zobowiązań kraj nasz zawsze się sumiennie wywiązywał.

7. Podjęty został realnie – przy szczególnie trudnych uwarunkowaniach – szeroki program doinwestowania i intensyfikacji produkcji rolnej.

Sprawy rolnictwa i wyżywienia ludności otrzymały rangę ogólnospołeczną. Wzrosła znacznie rola ZSL w programowaniu i realizacji polityki rolnej.

8. Rozpoczęto szeroki proces przywracania zasad demokracji socjalistycznej, dąży się do odbudowy roli samorządności społecznej, wzrostu znaczenia i poprawy działania Sejmu i Rad Narodowych, rozwoju samorządu robotniczego, wiejskiego, spółdzielczego oraz samodzielności działania organizacji młodzieżowych. Na demokratycznych zasadach i na podstawie patriotycznej

współodpowiedzialności kształtowane są wzajemne stosunki między państwem a kościołem w Polsce.

9. Na rzecz odnowy życia społecznego w kraju deklarują się środowiska polskich twórców, kultury i sztuki, uczonych intelektualistów i dziennikarzy.

Środowiska twórcze – mimo wielu krytycznych uwag i postulatów pod adresem dotychczasowej polityki kulturalnej i naukowej – nie uchylają się od współodpowiedzialności za socjalistyczną przyszłość kraju, za wychowanie i kształcenie jego społeczeństwa. Polska kultura i nauka stanowi poważną pozycję w dorobku całego kraju.

10. Najważniejszą gwarancją dalszego socjalistycznego rozwoju Polski jest rozpoczęte dokonywanie głębokich zmian i przewartościowań w działaniu PZPR, w metodach jej politycznego przewodnictwa. Partia pragnie kierować się leninowskimi zasadami funkcjonowania i konsekwentnie przestrzegać zasad demokracji wewnątrzpartyjnej, strzec zwartości i czystości jej szeregów. Praktycznym wyrazem dążenia do rychłego wprowadzenia wielu zmian w życie partii – jako kierowniczej siły klasy robotniczej i całego narodu – jest decyzja o zwołaniu w najbliższym czasie Nadzwyczajnego IX Zjazdu PZPR.

„Powyższe główne akcenty powinny przewijać się w treści naszej argumentacji wobec zagranicznych partnerów – być umiejętnie dostosowywane zarówno do specyfiki krajów socjalistycznych, jak i kapitalistycznych czy rozwijających się. Od naszych placówek zagranicznych oczekujemy inwencji i impulsów w twórczym rozbudowywaniu naszego aktywnego dialogu z zagranicą, a zwłaszcza ze środowiskami opiniotwórczymi – świadomi faktu, iż bardzo poważnie zmieniło się ostatnio spojrzenie na Polskę, zmieniają się metody oceny i rachuby oraz wzrasta ilość różnych fałszywych przyjaciół i osób żądnych sensacji za wszelką cenę.

Musimy przeto rozważnie i cierpliwie, ale także i szybko działać oraz przeciwdziałać, intensywniej pracować nad odpowiednim przegrupowaniem naszych sił i środków, nad dostosowaniem metod do wymogów sytuacji”.

IV.

Od lipca br. odnotowujemy stały napływ dziennikarzy zagranicznych do Polski oraz wzrost zainteresowania sprawami polskimi ze strony prasy światowej i środowisk opiniotwórczych na Zachodzie. W publikacjach i komentarzach prasowych spotykamy się z dwiema zasadniczymi tendencjami: „część prasy zachodniej^d utrzymuje swoje publikacje w tonie umiarkowanym i w miarę rzeczowym, zbliżonym do oficjalnych wypowiedzi czynników rządowych, stojących na stanowisku nieingerencji i ostrożnego, wyważonego interpretowania wydarzeń polskich. „Reszta^d natomiast wypacza ich sens, występując niejednokrotnie z pozycji wrogiej, próbującej się zamęt nie tylko w stosunkach wewnętrznych, ale także w skali naszej wspólnoty socjalistycznej. Prasa krajów

socjalistycznych nadal odnosi się z dużą rezerwą do oceny wydarzeń i sytuacji w Polsce.

Postawiło to nas wobec konieczności szybkiego reagowania na występujące w prasie zachodniej szkodliwe publikacje o Polsce i prowadzenia selektywnej polityki w stosunku do przyjazdów dziennikarskich do Polski. Wydaliśmy niezbędne w tej sytuacji instrukcje dla placówek i urzędów konsularnych, zaostrzyliśmy w uzgodnieniu z KC PZPR i BP-MSW rygory wizowe oraz wprowadziliśmy ściślejszy system kontroli pobytów dziennikarskich. Dzięki tym posunięciom udało nam się w wielu wypadkach uniknąć zdecydowanie złych publikacji o Polsce, a także – w wyniku elastycznej działalności – incydentów, które mogłyby mieć negatywny wydźwięk międzynarodowy, w szczególności w kontekście madryckiej konferencji KBWE.

Powinniśmy rozszerzyć zakres bieżących informacji z życia kraju dla placówek, dbając o to, by jednocześnie budowały naszą argumentację i sugerowały kierunki naszego przeciwdziałania.

Przekazywane via PAP i nasz Departament serwisy prasowe nie wyczerpują sprawy. Placówki nie mają nadal regularnego, bardziej wyczerpującego instruktażu i komentarza na temat sytuacji krajowej.

Zachodzi potrzeba systematycznych spotkań z PAP, PA „Interpress”, RSW „Prasa”, SDP i PRiTV – w celu bieżącej weryfikacji aktualnego stanu kontaktów z zagranicznymi środkami masowej informacji oraz kontroli i oceny pobytów dziennikarskich.

V.

Trudno obecnie jednoznacznie ocenić wpływ sytuacji w kraju na stan stosunków dwustronnych z KS w zakresie kompetencji Departamentu.

Nie odnotowaliśmy do tej pory poważniejszych zahamowań w realizacji dotychczasowych ustaleń. Liczyć się jednakże trzeba z możliwością występowania w niektórych KS pewnych obaw odnośnie implikacji dla stosunków dwustronnych sytuacji w polskich środowiskach twórczych. Jest rzeczą szczególnie ważną, aby II rundę rozmów w/s nowych 5-o letnich planów umiejętnie wykorzystać dla podkreślenia socjalistycznego nurtu odnowy jako decydującego w toczących się procesach ogólnonarodowej i partyjnej debaty.

Na podstawie dotychczas przeprowadzonych rozmów z partnerami z KK (np. z W. Brytanią, Francją, Holandią) stwierdzić można, że w negocjacjach nie napotykamy na istotniejsze trudności w formułowaniu programów współpracy na kolejne 2–3 lata. Po części przychylne podejście partnerów do naszych postulatów w zakresie limitów wymiany i poprawy warunków finansowych związane jest z ich dążeniem do rozwoju kontaktów i umacniania swej obecności w Polsce. Winniśmy dążyć do pełnego wykorzystania ich „otwartości”

dla naszych celów, zwłaszcza dotyczących rozwoju współpracy w szczególnie interesujących nas dziedzinach, jak np. nauki ścisłe i techniczne.

Zaczęliśmy intensywniej podejmować wysiłki na rzecz szerszego zaangażowania sił i środków naszych zagranicznych partnerów oraz egzekwowania ich zobowiązań wobec nas z tytułu wzajemności wzgl. zaistniałej asymetrii w wymianie kulturalnej – dotyczy to zwłaszcza wydawania pozycji literatury polskiej, nauczania języka polskiego i szerszej promocji naszej twórczości filmowej, a także weryfikacji wiadomości o Polsce zawartych w podręcznikach i programach szkolnych oraz w innych masowych źródłach informacji.

„Szczególna rola przypada współpracy kulturalnej z zagranicą jako ważnemu instrumentowi polityki zagranicznej PRL. Dysponujemy tu poważnym dorobkiem szeroko rozumianej kultury narodowej oraz prowadzimy politykę szerokich kontaktów naszego społeczeństwa ze światem”.

Tu zwłaszcza dwie sprawy zasługują na uwagę:

- ^d– komercyjne upowszechnianie naszej kultury i sztuki za granicą;
- zwiększanie naszej obecności kulturalno-artystycznej w zagranicznych środkach przekazu, zwłaszcza telewizji^d.

Utrzymane powinny być działania dla podnoszenia poziomu działalności OIKP i Instytutów Polskich. Należy równocześnie zdecydowanie zrezygnować z kosztownych, wielkich, spektakularnych imprez, które jak wskazują doświadczenia, dawały zbyt małe efekty w porównaniu z nakładami.

Konsekwencji wymaga realizacja priorytetów w naszej działalności, zarówno geopolitycznych, jak i merytorycznych. Należy bliżej zastanowić się i programowo ustalić, z którymi krajami stać nas na rozwijanie współpracy w pełnym wachlarzu form, a z którymi ograniczymy się do wybranych tylko dziedzin lub metod, poczynając od kwestii umów i programów kulturalno-naukowych, które niekiedy zawierane były bez uwzględniania realnych możliwości realizacyjnych.

Do nowych elementów we współpracy kulturalnej z zagranicą, które będziemy musieli odpowiednio uwzględnić, należy m.in.:

- rozszerzenie uprawnień i samodzielności władz wojewódzkich, co będzie miało wpływ na koordynowanie współpracy;
- zmieniająca się sytuacja w stowarzyszeniach twórczych, posiadających szerokie uprawnienia w zakresie bezpośredniej współpracy z zagranicznymi partnerami;
- aktywizacja środowisk naukowych i uczelnianych, a zwłaszcza zdobywanie przez nie większej samodzielności organizacyjnej.

„Jednym z ważniejszych problemów będzie wielkość środków i nakładów, trzeba się liczyć z ich ograniczeniem^e. Dalsze zmniejszanie środków na działalność i wymianę kulturalno-naukową i informacyjną z zagranicą może przynieść trudne do powetowania szkody. Program oszczędności powinien więc zakładać nie ograniczanie nakładów, lecz racjonalizację i celowość ich wykorzystania.

VI.

W kontekście racjonalizacji wydatków istnieje potrzeba nowego, całościowego spojrzenia na sprawę wydatków na działalność informacyjno-propagandową.

Rozproszenie środków na liczne resorty i instytucje nie sprzyja ich racjonalnemu i oszczędnemu wykorzystaniu. Dotyczy to np. zbyt wielkiej ilości tytułów periodycznych wydawnictw dla zagranicy.

Przerzucanie wydatków na inne instytucje odciąża nasz budżet, ale jest oszczędnością pozorną, bo wydatek i tak jest dokonany, tyle że z innej kieszeni. Skoncentrowanie się na wybranych, wspólnych inicjatywach pozwoliłoby na rozszerzenie zasięgu ich oddziaływania i dałoby faktyczne oszczędności wynikające ze zrezygnowania z drobnych i mało skutecznych działań.

Nasz Departament będąc w kontakcie z KC oprócz spraw ustalonych przez zespół d/s propagandy prowadził również własnymi siłami różnorodne działania koordynacyjne i inspiracyjne w zakresie propagandy na zagranicę oraz starał się na miarę istniejących możliwości o zaopatrzenie placówek w podstawowe materiały informacyjne.

Od pewnego okresu czasu zagadnienie skuteczności naszego oddziaływania propagandowego poważnie absorbowало uwagę Departamentu – zapoczątkowano wprowadzenie zmian w zamawianiu i wysyłaniu środków informacyjno-propagandowych dla placówek: w centrum uwagi postawiono film informacyjny o Polsce – ukazujący określone etapy względnie fragmenty naszego rozwoju; zrezygnowano z szeregu okazjonalnych lub ściśle rocznicowych pozycji o przemijającej szybko możliwości zastosowania; ograniczono ilość – często dość powierchownych – wystaw informacyjnych; znane trudności zaopatrzeniowe i techniczne opóźniały lub czasem nawet wręcz niweczyły nasze dobre zamiary.

„W działaniach na rzecz budowania prawidłowej wiedzy o Polsce za granicą powinniśmy aktywniej i z większą konsekwencją podejść do sprawy trwałych elementów naszej obecności informacyjnej, jak podręczniki szkolne, encyklopedie, roczniki statystyczne, atlasy i informatory – w zakresie treści odnoszącej się do naszego kraju^e. Dotychczasowe działania w tej dziedzinie, mimo stałego utrzymywania tych problemów w kręgu zainteresowań priorytetowych, nie przyniosły jeszcze większych efektów. Warto przy tym pamiętać, co jest dzisiaj szczególnie ważne, że realizacja tych zadań nie pociąga za sobą z reguły jakichś znaczniejszych kosztów.

Zrozumiałe, iż z uwagi na sytuację gospodarczą państwa i bieżące potrzeby rozwoju, a także z uwagi na zabezpieczenie naszych przyszłych interesów,

widzianych nawet w perspektywie lat 1980-tych, zwiększać się będzie znaczenie ^dwspółpracy naukowej i naukowo-technicznej z zagranicą^d.

Ta dziedzina współpracy niesie w sobie również szereg trwałych i korzystnych dla nas elementów o charakterze propagandowo-informacyjnym, zaś współpraca w dziedzinie nauk społecznych aktywnie podejmować musi zadanie krzewienia za granicą wiedzy o Polsce, jej kulturze i rozwoju oraz włączać się winna w nurt ideologicznych polemik z naszymi przeciwnikami.

VII.

Niezbędne też będzie zapewnienie właściwej kontroli realizacji przyjmowanych założeń i programów działania, a zwłaszcza odnośnie umów i programów kulturalno-naukowych, których realizacja w obecnej sytuacji w odniesieniu do większości krajów będzie podstawową formą dwustronnej współpracy.

Konieczne jest dalsze zwiększanie merytorycznego udziału poszczególnych wydziałów Departamentu w formułowaniu planów i programów. Powinny one ściśle i roboczo współdziałać ze współpracującymi resortami i instytucjami już na etapie formułowania propozycji oraz z Wydziałem Programowania na etapie przygotowywania tekstów. Celowy jest także bezpośredni udział przedstawicieli Wydziałów w samych negocjacjach.

Jeśli chodzi o czuwanie nad realizacją tych programów, większa niż dotychczas odpowiedzialność powinna spoczywać na placówkach. Konsekwentnie należy egzekwować realizację wytycznych dotyczących planowania i sprawozdawczości placówek, zgodnie z którymi materiały te winny zawierać ocenę realizacji porozumień dwustronnych. Aktywniejsza powinna być jednocześnie rola poszczególnych wydziałów Departamentu, które winny w zakresie swych kompetencji prowadzić bieżącą i okresową kontrolę realizacji programów. Należałoby przyjąć zasadę, że w oparciu o własne rozeznanie oraz oceny placówek wydziały dokonywałyby pogłębionej analizy i oceny stopnia realizacji programów, co następnie winno być omówione z partnerem przez Ambasadę PRL. Winno to następować periodycznie – optymalnie w okresach rocznych, przy zobowiązaniu placówek do dokładniejszego bieżącego śledzenia realizacji programów i sygnalizowania ewentualnych trudności i zahamowań.

Jest oczywiste, iż szczególnie wiele zależy od osobistej zaangażowanej postawy pracowników Departamentu i placówek – od ich inicjatywy, twórczego podejścia, obowiązkowości i staranności w samodzielnej realizacji zadań.

VIII.

By właściwie rozwiązać stojące obecnie przed nami nowe zadania w działalności propagandowo-informacyjnej MSZ, musimy skoncentrować nasz wysiłek na następujących głównych problemach:

1. Doprowadzić we współdziałaniu z innymi Departamentami do polepszenia bieżącej informacji dla placówek o rozwoju sytuacji w kraju i podejmowanych decyzjach społeczno-politycznych.

2. Rozszerzyć nasze działanie dla wyjaśniania zachodzących w kraju przemian. Problem ten wymaga szczególnie wnikliwej i odpowiedzialnej realizacji w naszych stosunkach z bratnimi krajami socjalistycznymi.

3. Wykorzystywać na naszą rzecz te tendencje w polityce państw zachodnich, które z umiarem i obiektywnie starają się oceniać rozwój sytuacji w Polsce; jednocześnie tam, gdzie będzie to niezbędne, przeciwstawiać się wszelkim próbom ingerowania obcych ośrodków w tok wydarzeń w kraju.

4. Zwiększyć nasze starania o takie zawieranie planów realizacji umów kulturalnych i naukowo-technicznych, by służyły one jeszcze lepiej naszemu krajowi w obecnej trudnej sytuacji.

Zadania te wymagają pełnego zespolenia sił, inicjatywy i zaangażowania tak w naszym Departamencie, jak i na placówkach, by widoczny stał się nasz wkład w dzieło zachodzących w Polsce przemian służących umocnieniu ustroju socjalistycznego.

Warszawa, w październiku 1980

W.G.¹⁰⁶

AMSZ, DPWKiN 18/84, w. 17

341

*27 października, pilna notatka
w sprawie rozpoczęcia spotkania KBWE w Madrycie*

Warszawa, dnia 27 października 1980 r.

POUFNE

PILNA NOTATKA

nt. Spotkania państw-sygnatariuszy KBWE w Madrycie¹⁰⁷

Spotkanie rozpocznie się 11 listopada br. i będzie mieć za zadanie – wg Aktu Końcowego – dokonanie pogłębionej wymiany poglądów nt. wprowadzenia

¹⁰⁶ Prawdopodobnie Włodzimierz Gierłowski, wicedyrektor DPWKiN.

¹⁰⁷ Notatka została przesłana członkom i zastępcom członków Biura Politycznego oraz sekretarzom i członkom Sekretariatu KC PZPR i w czasie posiedzenia 28 października przyjęta przez BP „do zatwierdzającej wiadomości”; AAN, KC PZPR, V/160.

w życie postanowień Aktu Końcowego KBWE oraz rozważenie środków w sprawie polepszenia wzajemnych stosunków, umocnienia bezpieczeństwa, rozwijania współpracy i procesu odprężenia.

1. Przebieg i wyniki Spotkania zależne będą od stanu sytuacji międzynarodowej, a szczególnie rozwoju stosunków Wschód–Zachód. Ważnym zwłaszcza czynnikiem będzie wynik wyborów w USA, gdzie zwycięstwo Reagana stwarzałyby dodatkowe poważne zagrożenia dla Spotkania.

Złożona i napięta sytuacja międzynarodowa stawia przed Madrytem jeszcze trudniejsze zadania niż przed Spotkaniem w Belgradzie i podnosi jego znaczenie polityczne jako pierwszego wielostronnego spotkania Wschodu i Zachodu od czasu znacznego pogorszenia się sytuacji międzynarodowej.

2. Stanowisko Zachodu wobec Spotkania jest poważnie zróżnicowane. Stany Zjednoczone, W. Brytania i kilka innych państw pragną nadać mu model konfrontacyjny przekształcając je w instrument nacisku i ingerencji wobec państw socjalistycznych. Do tego celu planują wykorzystać swoiście interpretowane prawa człowieka, wybrane problemy kontaktów międzyludzkich i informacji (tzw. III Koszyk) i wydarzenia w Afganistanie. Działania w tym kierunku stanowią próbę odejścia od ducha porozumień helsińskich i nadania procesowi KBWE treści jednostronnie korzystnych dla Zachodu. Intencje takie potwierdza dotychczasowy przebieg Spotkania przygotowawczego, które rozpoczęło się 9.IX i nadal znajduje się w impasie. Większość zachodnio-europejskich państw NATO jednakże, nie rezygnując z prób narzucenia państwom socjalistycznym własnej koncepcji odprężenia, jest świadoma zagrożeń, jakie stwarza polityka amerykańska. Państwa te bardziej niż USA zaangażowane są w politykę odprężenia, wyniosły z niej większe korzyści i obawiają się je teraz utracić.

Najbardziej przeciwne konfrontacji są państwa neutralne i niezaangażowane (NN). Są one żywotnie zainteresowane, aby Spotkanie przyniosło konkretne pozytywne wyniki.

3. Państwa członkowskie UW, zgodnie z wspólnie przyjętymi dokumentami politycznymi – Deklaracją Doradczego Komitetu Politycznego z 15 maja br. i Komunikatem Komitetu Ministrów SZ UW z 20 października br. (^hPatrz^h Notatka Informacyjna Nr 0-517/D.ZSRR/80 z dnia 24.10.80), stoją na stanowisku, że Spotkanie Madryckie winno potwierdzić kontynuację polityki odprężenia jako głównego kierunku kształtowania sytuacji w Europie, przyczynić się do zahamowania wzrostu napięć, stopniowej odbudowy zaufania i utrwalenia dotychczasowego dorobku odprężenia.

Państwa członkowskie UW jako cel stawiają sobie osiągnięcie na Spotkaniu zrównoważonego postępu we wszystkich działach postanowień Aktu Końcowego. Szczególną uwagę zamierzają skoncentrować na:

w dziedzinie bezpieczeństwa

- doprowadzeniu do istotnego postępu w zakresie odprężenia militarnego, w tym do decyzji w sprawie zwołania KOMiR,

w dziedzinie gospodarki, nauki i techniki oraz ochrony środowiska

- rozwoju współpracy energetycznej, w tym zwołaniu ogólnoeuropejskiego kongresu w tej sprawie,

- rozwoju szerokiej, pozbawionej sztucznych przeszkód wymiany handlowej, kooperacji przemysłowej, współpracy w dziedzinie rolnictwa, transportu i badań naukowych,

w dziedzinie humanitarnej

- rozwoju współpracy kulturalnej i oświatowej, a także w sferze informacji i kontaktów, przy przestrzeganiu zasad AK uniemożliwiających wykorzystanie tego rodzaju współpracy do ingerencji w sprawy wewnętrzne i oddziaływania na ewolucję sytuacji wewnętrznej w krajach socjalistycznych.

Państwa członkowskie UW wypowiadają się za kontynuacją procesu KBWE, z tym jednak, że decyzja w sprawie następnego spotkania po Madrycie będzie podjęta w zależności od prac i wyników Madrytu. Ostrożność ta wynika z faktu, że zachodni partnerzy starają się nadać tym spotkaniom inną treść, wychodzącą poza ramy uzgodnione w Helsinkach. Ma ona spełnić także funkcję taktyczną. Przy założeniu pozytywnych wyników Madrytu państwa członkowskie UW poprą kandydaturę Bukaresztu jako miejsca przyszłego spotkania państw KBWE.

4. Dla państw UW jednym z głównych aktów Spotkania w Madrycie i kryteriów jego powodzenia jest decyzja w sprawie KOMiR. Konferencja ta staje się niezbędna wobec nasilającego się wyścigu zbrojeń i konieczności rozszerzenia odprężenia na sferę militarną. Idea konferencji nie jest kwestionowana i rozwija się wokół niej intensywny dialog. Występują jednak różnice merytoryczne między koncepcją proponowaną przez państwa UW a koncepcją Francji, częściowo popartą przez NATO. Uzgodnienie stanowisk w Madrycie nie będzie łatwe, ale istnieją realne szanse na uzgodnienie zwołania i mandatu dot. I etapu konferencji, poświęconego środkom budowania zaufania.

Kandydatura Warszawy jako miejsca konferencji zyskała ponownie poparcie państw UW, ale konkurować będą z nią inne miasta, jak np. Sztokholm. Charakter etapowy konferencji pozwala na uzgodnienie rozwiązań kompromisowych.

5. Stanowisko Polski na Spotkanie w Madrycie określają Uchwała i Rezolucja „O zachowanie pokoju, o przerwanie wyścigu zbrojeń i kontynuację procesu odprężenia” – VIII Zjazdu Partii, potwierdzone przez VI Plenum KC PZPR,

a także uzgodniona wspólna linia państw UW, wyrażona we wspomnianych już dokumentach politycznych.

W związku z powyższym nasza delegacja w Madrycie będzie dążyć do:

- wypracowania konkretnych decyzji dot. realizacji idei KOMiR, a przynajmniej do uzgodnienia mandatu I etapu konferencji, terminu i miejsca jej zwołania,

- uzyskania takich wyników Spotkania w innych dziedzinach Aktu Końcowego, które umacniałyby międzynarodową pozycję Polski oraz które byłyby korzystne dla jej szeroko pojętych interesów, zwłaszcza w zakresie współpracy gospodarczej i naukowo-technicznej,

- odpowiedniego zaprezentowania naszego dorobku w realizacji AK, przy zdecydowanym przeciwdziałaniu próbom mieszania się w wewnętrzne sprawy Polski lub wykorzystywania wydarzeń w naszym kraju dla dyferencjacji państw socjalistycznych,

- zapewnienia kontynuacji procesu KBWE, zgodnego z duchem i literą Aktu Końcowego.

Traktując sprawę KOMiR jako priorytetową nasza delegacja wystąpi z dopracowanym i uzgodnionym w ramach UW projektem decyzji w tej sprawie i mandatu I etapu konferencji. W zależności od możliwości delegacja dążyć będzie również do uzgodnienia współautorstwa tego projektu z państwem zachodnim, najlepiej członkiem NATO. Kontynuowane ^hteż^h będą ^czatem^c rozmowy z Francją w przewidywaniu, że w Madrycie może wystąpić możliwość zbliżenia ^hobu^h stanowisk.

Delegacja polska będzie utrzymywać wysoką aktywność także w sprawach będących tradycyjnie kierunkiem zainteresowania Polski, a mianowicie: umocnienia rangi i znaczenia zasad stosunków między państwami (w tym nienaruszalność granic, rozwój handlu i współpracy gospodarczej, współpracy w ochronie środowiska, a zwłaszcza w zakresie ochrony i wykorzystania zasobów wodnych), zapewnienia opieki nad obywatelami polskimi przebywającymi za granicą, rozwoju współpracy kulturalnej, zainicjowania międzynarodowej kampanii na temat wzajemnych związków człowieka i środowiska z dziedzictwem kulturalnym (obiektami i zespołami zabytkowymi ^h– z możliwością współpracy z Francją^h), rozwoju współpracy w oświacie, w tym działania na rzecz rozpowszechnienia weryfikacji podręczników szkolnych i idei wychowania społeczeństw w duchu pokoju.

Delegacja działać będzie w ścisłej współpracy z delegacjami innych państw UW. Mając na uwadze rolę Polski w procesie KBWE delegacja wykaże w Madrycie odpowiednią aktywność, potwierdzając niezmiennie zaangażowanie

Polski w proces odprężenia. Delegacja skoncentruje się na działaniach rzeczowych i konstruktywnych, akcentując te elementy, które mogą łączyć państwa KBWE.

6. Zgodnie z ustaleniami Komitetu Ministrów SZ UW udział Ministrów SZ w końcowej fazie Spotkania zależeć będzie od jego przebiegu i wyników. Nie wyklucza się też możliwości udziału ministrów i w innych etapach Spotkania, w zależności od warunków i potrzeb politycznych.

W zasadzie delegacjami państw UW kierować będą wiceministrowie SZ.

W związku z powyższym proponuje się następujący skład delegacji polskiej: przewodniczący – Podsekretarz Stanu w MSZ tow. M. Dobrosielski
wiceprzewodniczący – dyrektor Departamentu Studiów i Programowania MSZ tow. J. Więjacz (wyjazd i zastępstwo przewodniczącego w razie konieczności)

[wiceprzewodniczący] wicedyrektor DSiP MSZ tow. J.M. Nowak

[wiceprzewodniczący] wicedyrektor DSiP MSZ tow. W. Konarski (oba w/w będą przebywać w Madrycie wymiennie)

– 4 ekspertów, w tym 2 pracowników Ambasady PRL w Madrycie,

– ponadto, o ile rozmowy dot. KOMiR weszłyby w stadium omawiania wojskowych problemów technicznych, dodatkowo do Madrytu udałby się 1 ekspert z MON.

Do składu delegacji zostanie również włączony na specjalnych zasadach Ambasador PRL w Madrycie tow. E. Noworyta.

Powyższy skład delegacji jest maksymalnie ograniczony ze względów oszczędnościowych i tylko ze względu na kwalifikacje będzie mógł zabezpieczyć właściwy udział w Spotkaniu.

Proszę o zatwierdzenie przedstawionych wytycznych merytorycznych jako instrukcji dla delegacji i zatwierdzenie jej składu.

^fJ. Czyrek^f

AAN, KC PZPR, V/160

342

*27 października, pilna notatka o konsultacjach PRL–NRD
w sprawie wprowadzenia ograniczeń w ruchu osobowym*

Warszawa, dn. 27.10.1980 r.

TAJNE

PILNA NOTATKA

W dniach 22–23 października br. odbyły się w Warszawie między delegacjami NRD i PRL rozmowy w sprawie ruchu osobowego między obu krajami. W skład delegacji wchodził przedstawiciel MSZ, MSW i Min. Finansów.

Rozmowy odbyły się z inicjatywy NRD, zgłoszonej w nagłym trybie.

Delegacja NRD wystąpiła z propozycją wprowadzenia zasadniczych zmian do obecnie obowiązujących zasad regulujących masowy ruch turystyczny pomiędzy Polską a NRD.

Powołując się na decyzję Biura Politycznego KC NSPJ, delegacja NRD zaproponowała wprowadzenie z dniem 1.XI.1980 r. obowiązku posiadania potwierdzonego przez kompetentne organa zaproszenia jako podstawy wyjazdów obywateli Polski i NRD do drugiego kraju.

Obowiązek posiadania zaproszenia nie dotyczyłby – w myśl propozycji NRD – osób podróżujących służbowo oraz będących w tranzycie, a także uczestników turystyki zorganizowanej. Zatrudnieni w NRD polscy pracownicy oraz członkowie ich rodzin będą mogli przekraczać granicę po przedłożeniu zaświadczeń o zatrudnieniu wystawianych przez właściwy zakład pracy.

Uzasadniając potrzebę wprowadzenia wyżej wspomnianych zmian, delegacja NRD przedstawiła następującą argumentację:

Kierownictwo NRD ocenia, że istniejąca aktualnie w obu krajach sytuacja wymaga czasowego ograniczenia ruchu osobowego między Polską a NRD.

Uważa ona, że masowy ruch turystyczny niesie za sobą polityczne oddziaływanie obywateli polskich na środowiska NRD. Uczestnicy tego ruchu rzekomo lansują tezy o „poprawianiu socjalizmu, wykorzystywaniu Polski i NRD przez ZSRR, niezależnym polskim socjaliźmie itp.”.

Równocześnie w ostatnich dniach nasiliły się zjawiska spekulacji i wykupywania towarów. Ma to destabilizujący wpływ na sytuację wewnętrzną NRD.

W środowiskach NRD panuje w związku z tym zaniepokojenie dalszym rozwojem tej sytuacji. Dlatego też im szybciej wprowadzi się skuteczną kontrolę

masowego ruchu turystycznego pomiędzy obu krajami, tym skuteczniejsze będzie zabezpieczenie obu krajów przed negatywnymi skutkami, jakie niosą ze sobą niepożądane zjawiska tego ruchu w obecnym jego wymiarze.

NRD nie może ryzykować wewnętrznej stabilności swego kraju w sytuacji, w jakiej się znajduje.

Władze NRD zdają sobie w pełni sprawę ze znaczenia i dotychczasowego dorobku osiągniętego we wzajemnych stosunkach, w tym także w zakresie ruchu osobowego. Nie mogą jednak przymykać oczu na nasilające się negatywne w tym ruchu zjawiska.

Kierownictwo NRD wszechstronnie rozważyło problem dochodząc do wniosku, iż nie ma innej możliwości jak dokonanie proponowanych zmian. Proponuje swoje dot. nowych uregulowań w zakresie ruchu turystycznego traktując jako jedyną drogę rozwiązania problemu.

NRD bierze pod uwagę reperkusje, jakie zmiany te wywołają. Uważa jednak, że korzyści, jakie zmiany te wniosą, przeważają nad ujemnymi skutkami zamierzanego przedsięwzięcia.

Z naszej strony przedstawiliśmy następujące stanowisko:

- decyzja o bezwizowym i bezpaszportowym ruchu osobowym między Polską a NRD podjęta w 1971 roku z inicjatywy NRD przyjęta została przez społeczeństwa obu krajów jako decyzja polityczna o wymiarze historycznym.

Zasady i tryb bezpaszportowego i bezwizowego ruchu turystycznego między Polską a NRD określa Umowa międzyrządowa z 25.XI.1971 r.

Na mocy tej Umowy obywatele Polski i NRD mogą swobodnie przekraczać granicę między obu państwami. W czerwcu br. przyjęto ustalenia zobowiązujące podróżnych do posiadania środków płatniczych w wysokości 25 marek bądź 200 zł dziennie na osobę.

W okresie od 1.I.1972 r. do chwili obecnej granicę w obie strony przekroczyło około 100 mln obywateli obu krajów. W pierwszych latach po zawarciu Umowy miała miejsce przewaga wyjazdów obywateli PRL do NRD. W bieżącym roku notuje się przewagę przyjazdów obywateli NRD do Polski nad wyjazdami obywateli polskich do tego kraju,

- propozycja NRD zakłada wprowadzenie nowego trybu wyłącznie w stosunku do obywateli polskich, co posiadać będzie określoną wymowę,

- nie możemy przyjąć argumentacji, że istniejący ruch osobowy zagraża socjalizmowi i stabilności w obu naszych krajach,

– ograniczenie ruchu osobowego spotka się z niezrozumieniem ze strony naszego społeczeństwa. Wywoła jednocześnie szerokie i nieprzychylnie komentarze na Zachodzie¹⁰⁸,

– nie uchylamy się od dyskusji na temat eliminacji występujących w tym ruchu ubocznych negatywnych zjawisk. Gotowi jesteśmy rozważyć podjęcie działań zmierzających do ich eliminacji. Mogłoby się to wyrażać w ograniczeniu częstotliwości wyjazdów do jednego razu w roku, co osiągnąć można drogą stemplowania książeczek walutowych obywateli polskich. Moglibyśmy także ograniczyć ilość środków płatniczych udostępnianych drogą wymiany obywatelom Polski przy wyjazdach do NRD. Służby celne mogłyby zaostrzyć rygory kontroli celnej przy przekroczeniu granicy. Służby MSW mogłyby podjąć ściślejsze współdziałanie ze swymi partnerami w NRD dla przeciwdziałania negatywnym zjawiskom.

Obie delegacje stwierdziły, iż wyniki rozmów przedstawiają najwyższemu kierownictwu w swych krajach i kanałem dyplomatycznym poinformują się nawzajem o podjętych decyzjach.

Wnioski:

1. Mimo jednoznacznej wymowy przedstawionych przez NRD propozycji delegacja NRD wielokrotnie podkreślała, iż nie zmierzają one w kierunku naruszenia obecnych struktur naszych stosunków i nie mają na celu zamknięcia ruchu osobowego między obu naszymi krajami, a tylko jego ograniczenie.

2. Prezentując swoje propozycje delegacja NRD wielokrotnie stwierdzała, że nie widzi żadnych innych rozwiązań w zakresie omawianego problemu. Do dyskusowania jakichkolwiek innych propozycji nie była uprawniona. Wobec czego dyskusja nad propozycjami polskimi, mieszczącymi się w ramach obowiązującej Umowy międzyrządowej z 25 listopada 1971 r., nie była możliwa.

3. Jednostronne wprowadzenie przez NRD w życie nowej procedury byłoby o tyle dla nas dogodniejsze, że zwolniłoby nas w oczach opinii publicznej

¹⁰⁸ Szyfrogramem z 31 października ambasador w Kolonii informował: „Decyzja w sprawie zmiany zasad ruchu osobowego między NRD i Polską wywołała falę komentarzy w środkach masowego przekazu w RFN. Rząd federalny odmówił oficjalnego jej komentowania. Rzecznik Gruenewald stwierdził, że rząd posiada stanowisko w tej sprawie, ale zachowuje je dla siebie. Wskazał przy tym na dotychczasową praktykę rządu «bardzo ostrożnego» publicznego omawiania kwestii dot. Polski. Jednakże radca przedstawicielstwa NRD został wezwany do Urzędu Kanclerskiego, gdzie poproszono go o wyjaśnienia odnośnie decyzji NRD i wyrażono z tego powodu niezadowolenie”; AMSZ, ZD 29/82, w. 8, t. 70. W odpowiedzi wicedyrektor Mąkosa instruiował szyfrogramem z 4 listopada: „W związku z decyzjami w sprawie ruchu osobowego Polska–NRD wystąpił o rozmowę Negwer. Daliśmy do zrozumienia, iż nie widzimy zasadności rozmowy z nim na ten temat. N. odstąpił od zamiaru odbycia oficjalnej rozmowy, stwierdził, iż rozumie nasze stanowisko. Uchylajcie się od podejmowania w tej sprawie inicjatyw oficjalnych. Odsyłajcie do komunikatu”; AMSZ, ZD 29/82, w. 8, t. 71.

ze współodpowiedzialności za nową sytuację. Z różnych względów należałoby jednak dążyć do osiągnięcia w tej sprawie porozumienia, którego koncepcję zawiera projekt komunikatu (załącznik nr 4 lub 5¹⁰⁹).

/-/ M. Dmochowski

AAN, KC PZPR, V/160 (*druk: Polityka wobec Niemiec, dok. nr 35*)

343

27 października, sprawozdanie pracownika Departamentu Konsularnego z rozmów prowadzonych w czasie podróży kurierskiej do ZSRR

Warszawa, dn. 27^c października 80 r.

Sprawozdanie

z wyjazdu kurierskiego do Moskwy w okresie od 20 do 23 października
1980 r.¹¹⁰

I

W dniach 21 i 22 bm. odbyły się spotkania u kierownika Wydziału Konsularnego Ambasady PRL w Moskwie z udziałem konsulów z Konsulatów Generalnych w Kijowie, Mińsku i Leningradzie oraz niżej podpisanego.

Na spotkaniach tych omówiono następujące sprawy:

1) sprawowania opieki konsularnej nad obywatelami polskimi przebywającymi w ZSRR. Konsul z Kijowa zrelacjonował, że w jego okręgu konsularnym

¹⁰⁹ Załączników nie publikuje się. Notatka była omawiana 28 października na posiedzeniu Biura Politycznego KC PZPR, które „na prośbę kierownictwa NRD wyraziło zgodę na wprowadzenie od 30.X.1980 r. na okres przejściowy ograniczeń w osobowym ruchu granicznym między oboma krajami”; AAN, KC PZPR, V/160.

¹¹⁰ Notatka została 28 października przesłana wiceministrowi Dmochowskiemu przez wicedyrektora Departamentu Konsularnego Józefa Chmiela, który w piśmie przewodnim informował: „Przesyłam w załączeniu sprawozdanie Tow. Edwarda WASZCZUKA, doradcy ministra, ze spotkania konsulów reprezentujących urzędy konsularne w ZSRR, które odbyło się w okresie od 21 do 22 października br. z okazji wyjazdu Tow. Waszczuka w charakterze osoby towarzyszącej kurierowi”; AMSZ, DK 10/86, w. 2.

miały miejsce aresztowania obywateli polskich (G[...] ¹¹¹ Waldemar-Marian, P[...] Janusz, B[...] Krzysztof i Marian C[...]), o których nie poinformowano urzędu konsularnego, co jest sprzeczne z art. 36 ustęp 2 Konwencji konsularnej zawartej między PRL a ZSRR.

Podobne przypadki miały miejsce w okręgu konsularnym należącym do Wydziału Konsularnego Ambasady PRL, gdzie aresztowano Edwarda J[...] i Alka M[...], z którymi dotychczas nie udzielono przedstawicielowi Wydziału Konsularnego widzenia się (ww. zostali aresztowani 18.IX.80 r., a widzenie się powinno być umożliwione w ciągu 4 dni od momentu aresztowania w myśl art. 36 ust. 3 ww. konwencji konsularnej. Problem ten ma być przedmiotem konsultacji między Departamentami Konsularnymi MSZ PRL i ZSRR;

2) Wydział Konsularny Ambasady poinformował, że MSZ ZSRR podał następujące dane dotyczące konfiskat samochodów osobowych obywatelom polskim na terytorium ZSRR: w pierwszym półroczu 1979 r. skonfiskowano 36 samochodów oraz towary wartości 76.000 rubli przemycane w tych samochodach, a w okresie od maja do końca września 1980 r. skonfiskowano 24 samochody oraz towary na sumę 69.000 rubli.

Wydział Konsularny „ma” zbadać dodatkowo tę sprawę pod kątem współmierności „wartości” towarów przemycanych w stosunku do orzekanych kar o konfiskacie samochodów.

Problem ten ma być omawiany z władzami celnymi ZSRR.

Wszystkie urzędy konsularne zwracały uwagę na surowe kontrole celne przeprowadzane u obywateli polskich oraz częste uciążliwe rewizje osobiste, szczególnie u kobiet;

3) stwierdzono, że „Intourist” zmienia często programy wycieczek polskich lub skraca ich pobyt, co powoduje zadrażnienia z pilotami Orbisu i innych biur podróży polskich, a także z uczestnikami tych wycieczek. Jak poinformował KG w Kijowie, zawarta umowa z ZSRR przewiduje wzrost turystyki o 25% w 1981 r., co spowoduje dalsze zwiększenie pracy urzędów konsularnych w zakresie opieki konsularnej nad obywatelami polskimi;

4) zwrócono uwagę na nieprawidłowości w tzw. „tranzyście lwowskim”, gdzie obywatele polscy dokonują na dużą skalę przemytu różnych artykułów. Dotychczas w wyniku porachunków osobistych zostało zabitych trzech obywateli polskich oraz kilkudziesięciu innych było pobitych. Sytuację tę ułatwia brak kontroli ilości przyjazdów do ZSRR, gdyż obywatele polscy niejednokrotnie „gubią” karty przekroczenia granicy i domagają się wydania im przez konsulaty duplikatów tych kart, na których nie ma poprzednich stempli kontroli granicznej, co nie pozwala stwierdzić ilości przekroczeń granicy w danym roku;

¹¹¹ Pominięto dane osobowe.

5) podkreślano, że wydobywanie dokumentów stanu cywilnego z ZSRR trwa zbyt długo (ok. 3 miesiące), co powoduje niezadowolenie ze strony obywateli polskich domagających się tych dokumentów. Przyczyna tego leży w tym, że dokumenty te są przysyłane za pośrednictwem centralnych organów ZSRR, a nie bezpośrednio przez urzędy stanu cywilnego;

6) obligacji zakupionych na terytorium ZSRR przez obywateli polskich, którzy domagają się ich realizacji od urzędów konsularnych. Realizacja tych obligacji przebiega normalnie, jednakże aktualnie przedstawiają one niezbyt dużą wartość z uwagi na kilkakrotne zmiany kursów rubla;

7) odszkodowań z tytułu wypadków samochodowych zaistniałych na terytorium ZSRR. Uzyskanie takiego odszkodowania dla obywateli polskich jest utrudnione, gdyż w ZSRR nie ma przymusu ubezpieczenia pojazdów mechanicznych dla obywateli ZSRR. Roszczenie odszkodowawcze w stosunku do obywateli ZSRR musi być dochodzone na drodze sądowej, co powoduje jego przewlekłość, a niekiedy w ogóle nieściągalność roszczenia z uwagi na niewypłacalność osoby zobowiązanej do płacenia tego odszkodowania. Sprawy te winny być realizowane za pośrednictwem bezpłatnych adwokatów lub Iniurkollegium;

8) opłat konsularnych pobieranych przez poszczególne konsulaty od obywateli radzieckich i obywateli państw zachodnich. Okazało się m.in., że za poświadczenia dokumentów na wyjazd na pobyt stały do PRL Konsulat Generalny w Mińsku pobiera 11 rubli, natomiast Wydział Konsularny Ambasady w Moskwie 42 ruble, a Konsulat Generalny w Leningradzie tylko 10 rubli. Zachodzi więc potrzeba ujednolicenia pobieranych opłat konsularnych przez urzędy konsularne w oparciu o Taryfę Opłat Konsularnych;

9) jednolitych trafaretów, którymi posługują się nasze urzędy konsularne w ZSRR, co powinno ułatwić im pracę i przyczynić się do zwiększenia ich efektywności.

II

Ponadto na spotkaniu tym omówiłem następujące zagadnienia:

a) nowe uregulowania zawarte w Protokole do Umowy między PRL a ZSRR o pomocy prawnej i stosunkach prawnych w sprawach cywilnych, rodzinnych i karnych podpisanej w Warszawie dnia 28 grudnia 1957 r., sporządzonym w Moskwie dnia 23.I.1980 r., który wejdzie w życie w listopadzie br.;

b) wydobywanie zaświadczeń o przebiegu zatrudnienia i służby wojskowej na terytorium ZSRR. Są to sprawy ważne, gdyż dotyczą uzyskiwania uprawnień rentowo-emerytalnych dla obywateli polskich. Strona radziecka stoi na stanowisku, że zaświadczenia takie może wydawać tylko dla tych osób, których akta zachowały się w archiwach, natomiast w przypadku zniszczenia archiwów

władze radzieckie nie chcą uznawać dokumentów sporządzonych na podstawie zeznań świadków na okoliczność zatrudnienia lub odbywania służby wojskowej. Problem ten ma być omawiany podczas konsultacji Departamentów Konsularnych MSZ PRL i ZSRR. Nasze Ministerstwo Pracy, Płac i Spraw Socjalnych popiera inicjatywę podjęcia rozmów na ten temat i nadesłało opracowany przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych projekt oświadczenia świadka;

c) Departament Konsularny popiera propozycję Konsulatu Generalnego PRL w Kijowie dotyczącą wydobywania akt o przebiegu służby wojskowej i pobytu w szpitalach wojskowych w ZSRR wyłącznie przez Wydział Konsularny Ambasady PRL w Moskwie, gdyż akta te są przechowywane w archiwach republikańskich maksymalnie do 5 lat, a następnie są przekazywane do Głównego Archiwum Ministerstwa Obrony ZSRR.

Prowadzenie tych spraw wyłącznie przez Wydział Konsularny Ambasady przyczyni się, zdaniem Departamentu Konsularnego, do skrócenia czasu załatwiania tego rodzaju spraw;

d) Departament Konsularny nie może przyjąć sugestii przedstawionej w notatce Konsulatu Generalnego PRL w Kijowie, wynikłej z rozmowy odbytej z Iniurkollegium w Kijowie – dot. powierzania przez obywateli polskich opracowania wniosków roszczeniowych wyspecjalizowanym zespołom adwokackim w Polsce. Nasze Ministerstwo Sprawiedliwości zajęło stanowisko, że pozwy obywateli polskich zamierzających dochodzić swych roszczeń na terytorium ZSRR nie muszą być sporządzane przez zespoły adwokackie w Polsce, gdyż przepisy prawa polskiego nie przewidują przymusu adwokackiego w tych sprawach i wobec tego osoby zainteresowane mogą same sporządzać pozwy, nie korzystając z usług adwokatów;

e) opłaty za wizy pobierane przez Wydział Konsularny Ambasady w Moskwie od obywateli RFN są niższe od opłat wizowych obowiązujących w RFN. Departament Konsularny aktualnie przygotowuje nowe przepisy dot. Taryfy Opłat Konsularnych, które te różnice usuną;

f) Departament Konsularny zamierza wydać w 1981 r. jednolity Zbiór Przepisów Konsularnych, co znakomicie ułatwi posługiwanie się obowiązującymi przepisami. W chwili obecnej poza istniejącym Zbiorem Przepisów Konsularnych obowiązuje ponad 220 pism okólnych dot. problematyki konsularnej. W wyniku weryfikacji przepisów konsularnych powstanie jednolity tom Zbioru Przepisów Konsularnych, który będzie zawierał całość problematyki konsularnej. W 1980 r. zostały opracowane instrukcje: o obywatelstwie polskim, czynnościach morskich konsula, a w końcowej fazie przygotowań znajdują się instrukcje o opiece konsularnej i w sprawach prawnych. Zbędne zarządzenia i okólniki będą uchylone;

g) konsultacje między Departamentami Konsularnymi MSZ PRL i ZSRR, które odbędą się w Moskwie w dniach 27–29.X.1980 r.

III

Wnioski zgłoszone na spotkaniu:

1. Wydział Konsularny Ambasady PRL sugeruje rozszerzanie paszportów służbowych MSZ na wszystkie kraje Europy, wydawanych dla pracowników RWPG w Moskwie. Dotychczas wydawane są paszporty służbowe z ważnością na ZSRR i następnie każdorazowo rozszerzane na wiele innych krajów europejskich, gdyż pracownicy RWPG biorą udział w różnych wycieczkach lub wyjeżdżają indywidualnie do krajów europejskich, co zmusza Wydział Konsularny do dokonywania kilku tysięcy zbędnych czynności paszportowych w około tysiącu paszportów służbowych;

2. Konsulat Generalny PRL w Kijowie proponuje likwidację kart przekroczenia granicy i zastąpienie ich stemplem w dowodzie osobistym o przekroczeniu granicy. Chodzi o wyeliminowanie możliwości pozornych utrat lub zagubień kart przekroczenia granicy przez osoby, które kilkakrotnie lub kilkanaście razy przekraczają granicę w ciągu jednego roku;

3. przyznanie po jednym ryczałcie dla KG w Mińsku i w Leningradzie, które mają aktualnie po 1 zaledwie pracownika, zajmującym się całokształtem problematyki konsularnej w tych urzędach (Tow. Stachowicz w Mińsku i Tow. Zagólski w Leningradzie). Oba te urzędy mają rocznie po ponad cztery tysiące czynności konsularnych rejestrowanych.

Pracownicy ci wykonują cały szereg czynności nierejestrowanych związanych z wyjazdami służbowymi (odwiedzanie aresztowanych, chorych, wypadki drogowe itp.) i wówczas nie ma w konsulatach tych żadnego pracownika przygotowanego do zastąpienia ich w pracy konsularnej. Są oni b. obciążeni pracą wyłącznie konsularną. Ponadto przewiduje się dalszy wzrost czynności konsularnych w tych urzędach w związku z zamierzonym wzrostem turystyki z Polski do ZSRR;

4. ustanowienie przedstawicielstwa polskich biur podróży w Kijowie celem polepszenia współpracy turystycznej z Intouristem i roztoczenia opieki nad licznie przyjeżdżającymi zorganizowanymi grupami turystów z Polski

5. organizowanie koordynacyjnych spotkań przedstawicieli wszystkich urzędów konsularnych w Wydziale Konsularnym Ambasady PRL w Moskwie, dwa razy w roku, przy okazji przywożenia poczty kurierskiej, celem usprawnienia pracy urzędów konsularnych na terytorium ZSRR.

Edward Waszczuk^f
Doradca Ministra

344

*28 października, notatka oficera rezydentury wywiadu w Rzymie
na temat pontyfikatu papieża Jana Pawła II*Warszawa, dnia 28° października 1980 r.TAJNENOTATKA INFORMACYJNA

sporządzona przez oficera rezydentury w Rzymie ps. „ATAR”
na podstawie rozmów przykryciowych i przeczytanej literatury
dot. oceny niektórych aspektów pontyfikatu Jana Pawła II

W ocenach ekspertów watykańskich dotyczących 2-óch lat pontyfikatu papieża J.P.II podkreśla się następujące elementy:

1. J.P.II jest papieżem bardzo różnym od swych poprzedników włoskich. Pod względem intelektualnym oraz przygotowania praktycznego do piastowania najwyższego urzędu w Kościele katolickim wykracza daleko poza poziom Pawła VI i Jana XXIII. Styl pracy, który narzucił on Kurii i całemu Kościołowi, odpowiada najnowocześniejszym wymogom współczesnym oddziaływania na masę. Dzięki temu Kościół zaczyna odzyskiwać obraz instytucji żywej i dynamicznej, stojącej na wysokości udzielenia jego zwolennikom odpowiedzi na zasadnicze pytanie, które stawia współczesna epoka.

2. Formacja intelektualna J.P.II, oraz jego poglądy i metody działania, stawia go poza „tradycyjną optyką typu prawica – lewica, postępowy – konserwatywny, integralista – otwarty na problemy życia świeckiego”. Również dotychczasowy schemat klasyfikacji myśli politycznej i społecznej jest w przypadku J.P.II „za wąski i niewystarczający”.

3. Humanizm J.P.II jest głęboko chrześcijański, w którym zawierają się ściśle związki religii i kultury, narodu i rodziny, jednostki i instytucji, które mają wyrażać i urzeczywistniać jej prawa i wolności. W największej syntezie koncepcję antropologiczną J.P.II można wyrazić stwierdzeniem „jednostka ludzka musi się w pełni realizować, a jest to możliwe tylko w Chrystusie”. Jednocześnie humanizm personalistyczny J.P.II jest obcy indywidualizmowi burżuazyjnemu, dlatego m.in. jest on skierowany przeciwko kapitalistycznemu konsumizmowi. Koncepcja pełnej realizacji jednostki jest również w naturalny sposób szkicowana przeciwko wszelkim dążeniom totalitarnym i technicystycznym w skali państwa. Państwo nie może ograniczać rozwoju jednostki, jakiegokolwiek by ono nie było.

4. Kościół uniwersalny nie może identyfikować się z żadnym systemem społeczno-politycznym. Jednakże nie może on być obojętny wobec wszelkich form społecznego ucisku i wyzysku ekonomicznego. W tym sensie w Kościele J.P.II zarysowuje się „zbieżność interesów między Wschodem Europy a Trzecim Światem”. Zarówno w jednym, jak i drugim przypadku Kościół katolicki ma do spełnienia misję dziejową – przewodzenia w walce o sprawiedliwość. Nie może to być jednak walka polityczna sensu stricto.

5. „Integralizm” Wojtyły jest w rzeczywistości „integralizmem ludowym”, który dąży do zbudowania społeczeństwa nowoczesnego, jednakże w duchu poszanowania starych zasad moralnych oraz wzorców osobowych i kulturowych. Dla sytuacji społecznej współczesnego Kościoła jest to droga realistyczna, ponieważ zmierza do naturalnego rozszerzenia jego bazy i wzmocnienia jego struktur wewnętrznych.

6. W świecie współczesnym, w którym nastąpił kryzys ideologii, w tym także socjalistycznej, a także systemów wartości opartych na filozofii laickiej Kościoła J.P.II stanowi ze swymi poszukiwaniami w dziedzinie „nowego humanizmu” atrakcyjny punkt odniesienia dla szerokich mas społecznych, zwłaszcza tych upośledzonych, na Wschodzie, Zachodzie i w Trzecim Świecie.

7. Dwa lata pontyfikatu J.P.II zarysowały wyraźnie jego koncepcje doktrynalne i społeczne, bogate w nowe wątki intelektualne, które zrodziły się na gruncie polskiej rzeczywistości. Pierwiastek polski jest kluczem do zrozumienia wizji świata u J.P.II. Wraz z pontyfikatem J.P.II Kościół polski stał się nieodwracalnie – w świadomości całego katolicyzmu – filarem papieżstwa i przez wiele pokoleń będzie pełnił decydującą rolę w określaniu strategicznych kierunków jego działalności.

8. Pontyfikat J.P.II stanowi początek odnowy w europejskiej myśli politycznej, która w perspektywie doprowadzi do przełamania całego dotychczasowego porządku jałtańsko-poczdamskiego i samookreślenia się Europy w stosunku do innych regionów, które będą nabierały znaczenia. W koncepcji J.P.II samookreślenie się Europy jest zasadniczym warunkiem odzyskania przez nią przywództwa w Trzecim Świecie, gdzie ideologie, zarówno wschodnia, jak i zachodnia, zostały głęboko skompromitowane (ZSRR i USA).

9. Dla Polski pontyfikat J.P.II stanowi gwarancję, przede wszystkim polityczną, ale także kulturową, że jej narodowe interesy nie mogą być ignorowane przez Wschód ani Zachód. Europocentryzm i polonocentryzm stanowią zasadnicze i niezienne elementy, które będą charakteryzowały i wypełniały cały pontyfikat J.P.II.

Uwagi: Jest charakterystyczne, że w ocenach i opiniach z okazji 2-giej rocznicy pontyfikatu rzadko pojawiały się elementy dotyczące watykańskiej

polityki wschodniej i polityki SA generalnie. Dominowała natomiast próba określenia sylwetki samego J.P. i strategii jego pontyfikatu.

Wyżej wymienione tezy, zebrane dość luźno, mogą – m.zd. – być materiałem uzupełniającym do ew. opracowań problemowo-analitycznych o J.P.II.

„Opr. „ATAR”^{c112}

AIPN, 02011/347, t. 2

345

*29 października, szyfrogram ambasadora w Waszyngtonie
o rozmowie z sekretarzem stanu USA*

T a j n e
NATYCHMIAST,
ale nie w nocy
Do rąk własnych

Szyfrogram Nr 1346/IV
z Waszyngtonu, nadany 29.10.80, g. 17.00

Czyrek

W dniu dzisiejszym (29 bm.) przyjęty zostałem przez sekretarza stanu Edmunda Muskie, któremu przedstawiłem oficjalnie nasze zapotrzebowanie kredytowe, zgodnie z wytycznymi w Waszych 8649 oraz 9066¹¹³.

Moja prezentacja obejmowała następujące tematy kredytowe i gospodarcze:

- a) kredyt finansowy w wysokości 3 mld dolarów,
- b) ułatwienia w płatnościach z tytułu zaciągniętych już kredytów CCC, Eximbanku i PL 480,
- c) kredyt uzupełniający CCC w wymiarze 150–200 mln dolarów,
- d) podniesienie kwoty połowowej do 300 tys. ton.

Każdy z powyższych tematów został przeze mnie omówiony i uściślony. Przedstawiłem też trudności wynikające ze spiętrzenia spłat w najbliższych

¹¹² Por. Adam Szymczyk (formalnie III sekretarz ambasady w Rzymie).

¹¹³ Dok. nr 276 wraz z przyp. nr 21.

latach. Nawiązałem również do otrzymanych od Administracji gwarancji kredytowych CCC w wysokości 670 mil. dolarów i wyraziłem podziękowanie za zrozumienie naszych potrzeb przedstawionych im w maju br.

Wypowiedź Muskie:

1. Polska zajmuje ważne miejsce w stosunkach USA z zagranicą. Wiedzą, że mamy ciężką sytuację i że zmusza to nas do zwracania się o kredyty. Mają nadzieję, że będziemy w stanie uporać się z trudnościami. Równocześnie zastanawia ich jednak i napawa pewnym niepokojem (frustration) zakres naszych potrzeb.

2. Moja prezentacja obejmuje bardzo duży program. Wymaga to starannego i wszechstronnego przestudiowania. Wymaga to też czasu, co jest w pewnym stopniu ułatwione, ponieważ od paru tygodni zajmują się tą tematyką w wyniku roboczych rozmów, które prowadzimy z nimi w Waszyngtonie odnośnie CCC, Eximbanku, PL 480 i kwot rybackich.

3. Charakter tradycyjnych stosunków, jakie mają z Polską, oraz waga tematu powodują, że będzie on w trybie pilnym przedłożony prezydentowi Carterowi. Odbędą się również rządowe konsultacje oraz rozmowy z przedstawicielami Kongresu i z kołami bankowymi.

4. Ma nadzieję, że wobec części naszego zapotrzebowania będą mogli wypowiedzieć się wcześniej (nie precyzował). Obecny przy rozmowie prof. Cooper (podsekretarz do spraw ekonomicznych) pytał, czy mamy i ew. kiedy będziemy mieli całościowy program wychodzenia z trudności. Zaznaczył, że dający kredyt zawsze o taki program pytają i że brak programu musi odbijać się negatywnie. Odpowiedziałem, że wypracowanie programu uważamy za priorytetowe, ale jak sami wiedzą, jest to sprawa złożona, kompleksowa i wymagająca czasu.

Moje uwagi:

- Muskie był przyjazny i przygotowany do rozmowy. Stworzył dobry klimat dla prezentacji i wymiany zdań,
- wystąpienie przedstawione zostanie pilnie Carterowi,
- czynnikiem utrudniającym jest oczywiście sytuacja wyborcza, ale Muskie tego nie podnosił. Zapewniano mnie po rozmowie z Muskie'm, że Dep. Stanu nada szybko bieg naszym postulatom,
- obecni Cooper oraz Barry. Rozmowa prawie godzinna.

/-/ Spasowski

346

*29 października, szyfrogram ambasadora w Paryżu
o rozmowie z ambasadorem ZSRR*

T a j n e
Do rąk własnych

Szyfrogram Nr 1335/IV
z Paryża, nadany 29.10, g. 19.20

Czyrek

1. Ambasador ZSRR Czerwonienko b. interesował się sytuacją w Polsce. Na tle mojej informacji postawił szereg pytań dot. funkcjonowania nowych związków zawodowych, w szczególności czy ich działacze rzeczywiście są zdecydowani działać w ramach ustroju socjalistycznego, czy też jest to tylko przejściowa taktyka, oraz czy działalność sił antysocjalistycznych ma charakter spontaniczny, czy zorganizowany, a także jakie są stosunki między nowymi związkami zawodowymi a siłami antysocjalistycznymi. Na zakończenie dwukrotnie i w rozwiniętej formie wyraził przekonanie i zaufanie, że komuniści polscy sami rozwiążą przejściowe trudności, w jakich znalazł się nasz kraj (rozmowa bezpośrednio po jego powrocie z plenum KC KPZR i spotkaniu z Gromyko¹¹⁴).

2. Pozytywnie ocenia telewizyjną wypowiedź Francois-Poncet z 27 bm. („nie mieszajmy się do spraw polskich”) jako zaadresowaną nie tylko do KS, ale również na Zachód i do francuskich sił politycznych.

/-/ Kułaga

AMSZ, ZD 29/82, w. 14, t. 120

¹¹⁴ Plenarne posiedzenie KC KPZR odbyło się 21 października.

347

29 października, protokół posiedzenia Biura Politycznego w sprawie przygotowań do wizyty I sekretarza KC PZPR i premiera w ZSRR

Protokół Nr. 41

z posiedzenia Biura Politycznego KC PZPR 29.X.1980 r.

Obecni ttow: Stanisław Kania, Kazimierz Barcikowski, Henryk Jabłoński, Mieczysław Jagielski, Wojciech Jaruzelski, Alojzy Karkoszka, Stanisław Kowalczyk, Władysław Kruczek, Stefan Olszowski, Józef Pińkowski, Andrzej Werblan, Andrzej Żabiński; sekretarz KC tow. Zdzisław Kurowski; członek Sekretariatu KC tow. Stanisław Gabrielski.

Nieobecni ttow: Władysław Kruk, Roman Ney, Jerzy Waszczuk, Emil Wojtaszek, Tadeusz Grabski, Jerzy Wojtecki, Zbigniew Zieliński.

Porządek dzienny:

1. Założenia wizyty I Sekretarza KC i prezesa Rady Ministrów w Moskwie¹¹⁵

2. Sprawy różne

Do pkt. 1 porz. dz.

Tow. Stanisław Kania

Przedstawimy aktualną ocenę sytuacji, zmiany, jakie nastąpiły po VI Plenum KC. Wysoko cenimy zrozumienie naszych trudności, zaufanie do Biura Politycznego i naszych działań. Mamy świadomość odpowiedzialności wobec naszej partii, narodu i całej socjalistycznej wspólnoty i sami musimy wyprowadzić kraj z kryzysowej sytuacji. To nasz obowiązek i uważamy, że jest to możliwe. Uważamy, że ocena charakteru kryzysu, przyczyn, które go wywołały, jest słuszna. Kryzys zrodziło niezadowolenie klasy robotniczej, a wykorzystał je wróg.

Uważamy, że środki polityczne są jedynie słuszne. Inne mogłyby wywołać nieobliczalne skutki. Kompromis ma charakter strukturalny, jest konieczny. Linia VI Plenum KC nie miała innej alternatywy. Żadna z partii nie przeżyła tylu i takich kryzysów jak nasza.

Po VI Plenum – zmiany kadrowe, zwrot powolny od rozliczania przeszłości w kierunku zadań. Związki branżowe – przyhamowuje się proces ich dekompozycji, odbywają się zjazdy, widać gotowość do obrony. Nowe samorządne związki zawodowe – ich rozwój, penetracja do ruchu przeciwników, którzy nim manipulują, dążą do zaostrenia. Sytuacja w środowiskach inteligencji i młodzieżowym.

¹¹⁵ I sekretarz KC PZPR przeprowadził rozmowy w Moskwie 30 października; zob. dok. nr 354, 355 i 362.

Istota sytuacji po VI Plenum – sprawy główne to w partii przywracanie zasad centralizmu demokratycznego, zdyscyplinowanie polityczne i ideologiczne, przegląd szeregów, wpływ na organizacje masowe. Przygotowania do VII Plenum KC. Stosunek do zjazdu i spraw modelowych. Na zjazd potrzebny dojrzały program i zwartość samej partii. Praca nad gwarancjami, które są potrzebne samej partii. Sprawa rotacji – problem budzi szerokie zainteresowanie u nas i za granicą. Uważamy, że formalnie nie należy proklamować rotacji, bo oznaczałoby to wielką wymianę kadry, ze szkodą dla partii, natomiast podnosić pułap niezbędnej większości, który daje mandat na kolejną kadencję. To też jest element gwarancji.

NSZZ – liczymy na polaryzację postaw i poglądów. Członkowie partii powinni być w szeregach nszz, aby na nie konstruktywnie oddziaływać.

Przeciwnicy – siły antysocjalistyczne będą utrzymywały stałe napięcia, punkty zapalne, aby paraliżować działania władzy. Trzeba się liczyć, że będą naciskali na wybory do Sejmu i zmianę ordynacji wyborczej. Uważamy, że nie ma podstaw do wyborów do Sejmu. Musimy obnażać intencje przeciwników, ich rzeczywiste cele.

Kościół – obserwujemy przyrost rozważy na gruncie realizmu, a równocześnie wzrost pozycji Kościoła jako liczącej się siły troszczącej się o interesy robotnicze. Cenimy ten przyrost rozważy i obaw o konsekwencje rozwoju sytuacji.

Uważamy, że należy utrzymać linię politycznej walki z przeciwnikami, ale bierzemy pod uwagę również inne warianty, jak np. represje, ale musimy mieć na uwadze wszystkie wynikające z tego konsekwencje. Proklamowaliśmy kurs na budowę szerokiego frontu rozsądku, realizmu, przyciągania bezpartyjnych i członków sojusznicych stronnictw.

Sprawy gospodarcze – [sytuacja] jest bardzo napięta, może rodzić wstrząsy. Sprawy najważniejsze to: rynek, rolnictwo oraz zaopatrzenie materiałowo-surowcowe dla przemysłu i sprawy płatności.

Stan zadłużenia krępuje ruchy, bo to stan ekonomicznej zależności i nie tylko. Szukamy rozwiązania. Chcemy zwrócić się o pomoc w zaopatrzeniu rynku w towary o podstawowym znaczeniu dla ludności (nie samochody). Chodzi zarówno o pomoc doraźną, jak i strategiczną. Musimy zrobić wszystko, aby zwiększyć potencjał płatniczy i ograniczać import z zachodu.

Tow. Wojciech Jaruzelski

Proponuję przedstawić w rozmowach tezę, że mamy trudności z wykorzystaniem potencjału produkcyjnego i ograniczenia zadłużenia widzimy m.in. przez organiczną integrację naszego nowoczesnego potencjału z potencjałem radzieckim (kooperacja, specjalizacja, wspólny eksport). Pomoc w zakupach surowcowych i materiałowych, ich przetworzenie na potrzeby obu państw bądź na eksport. Mamy wiele inwestycji, w których zakończeniu i uruchomieniu mogą być zainteresowane bratnie kraje.

Tow. Henryk Jabłoński

Oceniamy „Solidarność” jako ruch syndykalistyczny i anarchosyndykalistyczny. Zrodził się ponad klasą robotniczą, która go zaakceptowała. Wyjaśnić sprawę statutu, o co nam chodzi.

Tow. Stefan Olszowski

Powiedzieć, że pracujemy nad usprawnianiem gospodarki na gruncie zasady centralnego planu. Chcemy korzystać z doświadczeń bratnich krajów.

Biuro Polityczne zaakceptowało przedstawione przez I sekretarza KC propozycje dotyczące wizyty w Moskwie.

Do pkt. 2 porz. dz.

Biuro Polityczne przyjęło, że treścią VII Plenum KC będą problemy partii oraz sprawy gospodarcze, i zaleciło przedstawić propozycje składów komisji, przygotować koncepcję referatu.

Biuro Polityczne zaakceptowało propozycję zespołu d/s Ideologicznych KC w sprawie lokalizacji „Panoramy Racławickiej” we Wrocławiu.

Protokolowali: Z. Regucki B. Łopatniuk

AAN, KC PZPR, V/160 (*druk: PZPR a Solidarność, dok. nr 36*)

348

30 października, szyfrogram wicedyrektora Departamentu III i wicedyrektora Gabinetu Ministra do ambasadora w Caracas w sprawie przekazania korespondencji dla NSZZ „Solidarność”

Warszawa, dn. 30.X.1980 r.

T a j n e

^dPILNE

do rąk własnych^d

SZYFROGRAM Nr 9410^c

CARACAS – SOBIESKI

1. Odsyłamy Wam pocztą lotniczą całość korespondencji dot. Kongresu „CODESA”¹¹⁶. Zwróćcie im ją wyjaśniając, że nie mieliście okazji przekazać jej do Polski.

¹¹⁶ Mowa o udziale delegacji NSZZ „Solidarność” w zjeździe Confederación de Sindicatos Autónomos de Venezuela (CODESA); zob. dok. nr 442.

2. Wytlumaczcie, że „Solidarność” jest niezależnym związkiem zawodowym i powinni z nią korespondować bezpośrednio.

3. Przyjęcie przez Was zaproszenia i podjęcie się roli pośrednika było błędem o poważnych implikacjach dla placówki i centrali. Prosimy o uniknięcie w przyszłości wszelkiego zaangażowania się w podobne sprawy¹¹⁷.

Pozdrowienia

^fBogdański^f ^fJarząbek^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 5, t. 36

349

*[po 30 października], notatka Departamentu I [?]
o ograniczeniach w ruchu osobowym PRL–NRD*

NOTATKA

dot. aktualnej sytuacji w ruchu osobowym Polska–NRD

Zgodnie z komunikatem¹¹⁸ o wprowadzonych z dniem 30.10.1980 r. z inicjatywy NRD ograniczeniach w ruchu osobowym Polska–NRD, „opracowanym

¹¹⁷ Szyfrogramem z 19 listopada ambasador w Caracas informował: „Dzisiaj o godzinie piątej rano w drodze z Madrytu na kongres do Limy zatrzymała się na lotnisku w Caracas dwuosobowa delegacja NSZZ «Solidarność»: Józef Przybylski i Zygmunt Zawalski. Na lotnisku (w tranzycie), ku zaskoczeniu gości, powitało ich liczne grono przedstawicieli kilku wenezuelskich central związkowych [...]. W czasie 45 minutowego spotkania związkowców polskich zasypało ich dużą ilością pytań, na które odpowiadali w sposób wyważony i spokojny. W sposób stanowczy odcinali się oni od sugestyjnych pytań, stwierdzając, że działalność NSZZ «Solidarność» nie jest wymierzona przeciwko socjalizmowi, partii i rządowi, lecz odwrotnie, są oni za jednością Polaków. [...] Przedstawiciele wenezuelscy, którzy w znakomitej większości nie znają i nie rozumieją polskich problemów, lecz traktują je rażąco powierzchownie, doszukując się sensacji lub materiału do własnych wewnętrznych rozgrywek, byli zaskoczeni rzeczowością i spokojem polskich związków”; AMSZ, ZD 29/82, w. 5, t. 35. Szyfrogramem z 1 grudnia dyrektor Szewczyk polecał ambasadorowi w Caracas: „Delegacja Solidarności będzie Was zapewne prosić (tak jak to miało miejsce w Limie) o przekazanie komunikatów dla swojej organizacji, PAP itp. Poza ewentualnym ^hprzekazaniem^h ^csformulowaniem^c krótkiego komunikatu o pobycie prosimy o niepodjęmowanie się pośrednictwa. W szczególności nie przyjmujcie do przekazania żadnej korespondencji wewnętrznej do centrali związku i jej agent”; AMSZ, ZD 29/82, w. 5, t. 36.

¹¹⁸ Okólnikiem z 29 października skierowanym do ambasad w europejskich krajach socjalistycznych dyrektor Napieraj przekazywał: „Na wniosek władz NRD,

na podstawie rozmów z I zastępcą Ministra Spraw Zagranicznych NRD tow. Krolikowskim w czasie jego pobytu w Polsce w dniach 22–23.10.1980 r.¹¹⁹, ustalono następujące zasady podróży obywateli obu państw^d:

1. Obywatele PRL mogą wyjeżdżać do NRD prywatnie wyłącznie na podstawie jednorazowych zaproszeń osteplowanych przez policję ludową NRD.

2. Obywatele PRL zatrudnieni na budowach eksportowych mogą gościć członków swych rodzin po przesłaniu im odpowiednich zaświadczeń inwestora NRD lub zakładu pracy, w którym są zatrudnieni¹²⁰.

3. Turystyka zorganizowana przez biura podróży, wymiana wczasów, podróże zorganizowane przez instytucje socjalne jak i podróże sportowców oraz wymiana osobowa między zakładami pracy może odbywać się na podstawie zawartych porozumień z odpowiednimi instytucjami NRD, przy czym samo przekroczenie granicy przez biorące w tym udział osoby jest możliwe po przedłożeniu voucherów (opłacenie usług i rezerwacji miejsca w hotelu) lub list zbiorowych poświadczonych przez odpowiednie instytucje.

4. Wyjazdy służbowe na podstawie paszportów dyplomatycznych, służbowych, książeczek żeglarskich, licencji lotniczych będą odbywać się bez zmian.

5. Zasady podróżowania na paszportach konsularnych pozostają bez zmian.

6. Przejazdy tranzytowe przez terytorium NRD mogą odbywać się wyłącznie na podstawie paszportów.

7. Pilne wyjazdy losowe do NRD (choroba, śmierć, pogrzeb) mogą odbywać się na podstawie telegramu poświadczonego przez odpowiednie władze NRD.

Po wprowadzeniu przez stronę wyżej wspomnianych zasad władze NRD bez uprzedniego uzgodnienia bądź poinformowania rozszerzyły te wymogi, a mianowicie:

motywowany względami ekonomicznymi i częściowo politycznymi, zgodziliśmy się na wprowadzenie z dniem 30.X.br. czasowego ograniczenia indywidualnego ruchu turystycznego między Polską a NRD. Szczegóły sprawy podaje komunikat prasowy z 29.X.br. Czasowe ograniczenie indywidualnego ruchu turystycznego nie ^bzmienia^h „*narusza podstaw*” dotychczasowych porozumień i nie oznacza zamknięcia granicy między NRD a PRL”; AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 111.

¹¹⁹ Zob. dok. nr 342; zob. też dok. nr 350.

¹²⁰ Szyfrogramem z 30 października ambasada w Berlinie donosiła: „Według informacji nieoficjalnych ze źródeł rządowych strona NRD ma rzekomo rozważać wydatne ograniczenie zatrudnienia pracowników z Polski w imporcie budowlanym i nawet zrezygnować z zatrudnienia Polaków w przemyśle. Jako przyczyny podano obok względów natury politycznej nowe wysokie żądania odpłatności i świadczeń ze strony polskiej. Komisja Planowania sporządziła projekt planu 1981–1985 bez uwzględnienia zatrudnienia pracowników polskich w przedsiębiorstwach NRD”; AMSZ, ZD 29/82, w. 3, t. 17.

1. Od osób udających się do NRD służbowo na podstawie paszportów służbowych wymaga się przedstawienia zaproszeń instytucji NRD.

2. Od zatrudnionych na budowach eksportowych legitymujących się paszportami służbowymi wymaga się przedstawiania zaświadczeń stwierdzających zatrudnienie na terenie NRD, a w przypadku kontraktów krótkoterminowych, do jednego roku, „wizę” pobytową NRD.

3. Tranzyt ograniczono do 24 godzin.

4. Od osób zamieszkałych w pasie granicznym zatrudnionych na terenie NRD wymaga się zaświadczeń kompetentnych władz NRD.

5. Zbiorowe wycieczki „Orbis” muszą być, niezależnie od spełnienia ustalonych wymogów, zgłaszane do właściwego biura podróży NRD na dwa tygodnie przed wyjazdem do NRD.

6. Odwiedzających członków rodzin zatrudnionych na terenie NRD zawężono do współmałżonków i dzieci do lat 18.

7. Nie zezwala się dzieciom w wieku powyżej 18 lat na odwiedzinach swoich rodzin zatrudnionych na budowach eksportowych lub w grupach przemysłowych. Rodzinę, która może odwiedzić swoich bliskich, zawężono do współmałżonka i dzieci do lat 18, a w przypadku osoby samotnej zatrudnionej na terenie NRD do rodziców i dzieci do lat 18.

8. Wprowadzono wymóg przedstawiania zaproszeń poświadczonych przez Departament Konsularny MSZ NRD dla osób zapraszanych przez pracowników polskich placówek na terenie NRD. Możliwość wystawiania zaproszeń ograniczono do najbliższej rodziny pracownika placówki¹²¹.

9. Wprowadzono wymóg posiadania zaproszeń w przypadku odwiedzin polskich marynarzy zatrudnionych na polskich i obcych statkach zawijających do portów NRD. Krąg osób, które mogą odwiedzać marynarzy, ograniczono do współmałżonka i dzieci.

^eTe jednostronne, narzucone przez stronę NRD dodatkowe utrudnienia powodują niezadowolenie ze strony obywateli polskich, narażają ich na różnego

¹²¹ Szyfrogramem z 8 grudnia dyrektor Mulicki przekazywał ambasadzie w Berlinie: „Min. Dmochowski w rozmowie z Ullmannem ^hpoprosił^h ^epostulował^e, aby strona NRD: 1) zrezygnowała z wymogu stemplowania przez Dep. Konsularny zaproszeń wysyłanych przez pracowników polskich placówek w NRD (na zasadzie wzajemnego zaufania do tej kategorii osób), 2) odstąpiła od zawężania kręgu krewnych, których mogą zapraszać robotnicy polscy zatrudnieni na budowach w NRD [...]. Min. Dmochowski przedstawił następnie kilka drastycznych przykładów niewłaściwego traktowania obywateli polskich przez służby porządkowe NRD. Krytycznie ustosunkował się również do decyzji władz NRD o zdjęciu plansz i plakatów reklamujących wyjazdy do Polski (zwłaszcza LOT-u)”; AMSZ, ZD 29/82, w. 3, t. 18.

rodzaju przykrości, gdyż często o nowych zasadach dowiadują się dopiero na granicy NRD^e.

W związku z powyższym w czasie rozmów ze stroną NRD należałoby:

1. Zwrócić uwagę na występujące różnice w stosunku do zasad ustalonych w październiku 1980 r. a jednostronnie dodatkowo wprowadzonymi zasadami zaostrzającymi podróżę obywateli PRL do NRD.

^e2. Dążyć do uzyskania od strony NRD aktualnie obowiązujących i stosowanych wymogów przy podróżach do NRD, które należałoby podać do publicznej wiadomości^e.

ⁱ3. Dążyć do uzyskania od strony NRD przewidywanego terminu normalizacji ruchu osobowego w/g umowy z dnia 25 listopada 1971 r.ⁱ

ⁱ4. Wyrazić dezaprobatę [wobec] stosowanych ograniczeń w wyjazdach na podstawie paszportów służbowych oraz dążyć do zniesienia tych ograniczeńⁱ.

Ponadto należałoby podnieść wobec strony NRD problemy związane z traktowaniem obywateli polskich przez władze graniczne NRD, a mianowicie:

^e1. stosowanie drastycznych metod kontroli celnej, do rewizji osobistych włącznie;

2. przedłużanie bez istotnej potrzeby odpraw paszportowo-celnych;

3. nieuzasadnione przetrzymywanie na granicy RFN–NRD samochodów wiozących artykuły żywnościowe do Polski^e;

4. niewłaściwe zachowanie się urzędników granicznych NRD w stosunku do obywateli polskich (wrogie odnoszenie się w połączeniu z używaniem słów godzących w godność osobistą obywateli polskich);

5. zabieranie towarów przewożonych przez terytorium NRD mimo ich zgłoszenia władzom celnym NRD. Ma to głównie miejsce na granicy RFN–NRD.

6. nasilające się ostatnio szczegółowe kontrole korespondentów polskich akredytowanych w NRD, legitymujących się paszportami służbowymi;

7. zmiana stosunku władz NRD do obywateli polskich posiadaczy paszportów konsularnych zamieszkałych na terenie NRD i wytwarzanie atmosfery nieufności i podejrzliwości oraz utrudnianie kontaktów między małżeństwami mieszanymi.

8. przetrzymywanie, często do 6 godzin, autokarów z wycieczkami organizowanymi przez „Orbis”.

Należałoby poinformować stronę NRD, że masowość skarg obywateli polskich na powstałą niepokojącą sytuację w ruchu osobowym Polska–NRD spowodowała, iż problematyką tą żywo zainteresowany jest Sejm PRL.

^bBędziemy zmuszeni również [wprowadzić] ograniczenia.

Obywatele NRD przyjeżdżający do Polski będą również, na zasadzie wzajemności, musieli być poddani surowym kontrolom i ograniczeniom^b.

AMSZ, Dep. I 32/83, w. 1

350

*31 października, szyfrogram ambasady w Berlinie
o wschodnioniemieckich reakcjach
na ograniczenia w ruchu osobowym PRL–NRD*

T a j n e

Specjalnego znaczenia

Szyfrogram Nr 1490/IV
z Berlina, nadany 31.10.80, g. 16.00

Napieraj

Decyzja o ograniczeniu ruchu osobowego PRL–NRD nie była dla społeczeństwa NRD całkowitym zaskoczeniem. Jak informowałem, przygotowania do ewentualnego ograniczenia bądź zamknięcia ruchu podjęto już wcześniej. Z wstępnego rozeznania wynika, że decyzje przyjęte zostały w zróżnicowany sposób. Część społeczeństwa niechętna polskim turystom i skłonna do obciążania ich winą za narastające trudności rynkowe NRD oczekiwała takich decyzji. Nastroje takie umacniane były informacjami o udzieleniu Polsce pomocy gospodarczej. Pewną rolę w kształtowaniu nastrojów [odegrało] przekonanie o odpowiedzialności Polaków za pogorszenie stos. między RFN i NRD.

Racje polityczne ograniczenia ruchu osobowego z Polską podnoszone są przede wszystkim przez środowiska aktywu polityczno-społecznego i funkcjonariuszy. Wyrażane są równocześnie pewne obawy, czy decyzje zostaną właściwie zrozumiane przez całe społeczeństwo NRD. Część społeczeństwa NRD (zwłaszcza na prowincji, gdzie nie docierała wielka fala turystów z Polski) odebrała wprowadzone zmiany przede wszystkim jako zmniejszenie własnych, ograniczonych i tak, możliwości podróżowania.

Skutki ograniczenia możliwości wyjazdów do Polski dla obywateli NRD ujawniają się pełniej raczej dopiero w przyszłorocznym sezonie turystycznym, chociaż już teraz wyrażane są nadzieje na rozszerzenie wyjazdów do pozostałych KS.

W CD (Zachód) wiąże się ograniczenia ruchu turystycznego z Polską z wcześniejszym zarządzeniem w sprawie podniesienia wymiany obowiązkowej przy przyjazdach z RFN i BZ – co przynajmniej zredukowało faktycznie przyjazdy o połowę. Dostrzega się w tych posunięciach odgraniczenie się od RFN i izolowanie własnego społeczeństwa od wydarzeń w Polsce¹²².

Motywacja ekonomiczna ma drugorzędne znaczenie. Ocenia się, iż NRD czeka w Madrycie trudne zadanie obrony zgodności tych posunięć z AK KBWE.

/–/ Karwicki

AMSZ, ZD 29/82, w. 3, t. 17

351

31 października, szyfrogram ambasady w Bukareszcie o ograniczeniu kontaktów z polską placówką przez przedstawicieli NRD i CSRS

Tajne

Szyfrogram Nr 1487/IV
z Bukaresztu, nadany 31.10.80, g. 20.30

Napieraj

W ostatnich dniach odczuwamy wyraźną rezerwę w kontaktach z nami ze strony pracowników ambasad NRD i CRS (wszystkie pionys z wyjątkiem wojskowych) – ochłodzenie, unikanie¹²³.

/–/ Henschke

AMSZ, ZD 29/82, w. 4, t. 31

¹²² Szef misji wojskowej w Berlinie Zachodnim informował szyfrogramem z 1 listopada: „Decyzja w sprawie ograniczenia ruchu turystycznego pomiędzy PRL a NRD również w BZ oceniana jest jako krok polityczny, ściśle związany z sytuacją w Polsce i dążeniem NRD do «odgrodzenia się» od możliwości wpływania tej sytuacji na wewnątrzpolityczną atmosferę w NRD. [...] Z rozmów w różnych środowiskach zachodnich wynika obawa, iż w Polsce może dojść do takiej konfrontacji wewnętrzno-politycznej, iż skłoni to ZSRR do interwencji”; AMSZ, ZD 29/82, w. 3, t. 19. Zob. dok. nr 316; zob. też dok. nr 342 i 349.

¹²³ Szyfrogramem z 29 listopada ambasada w Bukareszcie donosiła: „Obserwujemy nowe elementy w postawie niektórych placówek KS. Pracownicy ambasady Czechosłowacji i w mniejszym stopniu ambasady NRD w swych kontaktach z ambasadami

352

31 października, szyfrogram ambasady w Bukareszcie o ograniczeniu przez władze rumuńskie kontaktów naukowych i kulturalnych z PRL

T a j n e

Szyfrogram Nr 1488/IV
z Bukaresztu, nadany 31.10.80, g. 20.30

Napieraj

Z wiarygodnych źródeł.

1. Od początku października zablokowano dostarczanie polskiej prasy dla rumuńskich abonentów, zarówno prywatnych, jak i służbowych (np. uniwersytety). Polscy specjaliści na terenie SRR mają też trudności z otrzymywaniem zaprenumerowanych gazet z Polski¹²⁴.

2. Pracownicy naukowcy uniwersytetów (m.in. Bukareszt, Jassy) otrzymali kanałami partyjnymi wytyczne dot. zmiany wykładów o Polsce tak, aby uniknąć pytań i dyskusji ze strony studentów. Wszelkie wątpliwości w sprawie wydarzeń w Polsce zalecono komentować ściśle w duchu referatu N.C. na Plenum KC RPK¹²⁵.

/-/ Henschke

AMSZ, ZD 29/82, w. 4, t. 31

KK oraz gospodarzami nie ukrywają swego zdecydowanie krytycznego stosunku do aktualnej sytuacji w Polsce. Akcentują w dyskusji z gospodarzami wpływy sił antysocjalistycznych, zagrożenie ze strony Polski dla jedności wspólnoty KS, nie unikają sformułowań «kontrrewolucja» i potrzeba «konkretnej bratniej pomocy». Określenia «kontrrewolucja» używają też Bułgarzy w rozmowach z gospodarzami. [...] Nasiliły się pytania dotyczące sytuacji w Polsce ze strony KK. Niektóre w tonie alarmistycznym. W ogóle nie podejmują tematyki polskiej Chińczycy i Albańczycy»; AMSZ, ZD 29/82, w. 4, t. 31.

¹²⁴ Kierownik punktu operacyjnego wywiadu w Bukareszcie płk Henryk Sawarzyński („Marcjan”) informował szyfrogramem z 30 października: „Z moich rozmów w terenie z polskimi specjalistami oraz «Wilosa» z rumuńskimi profesorami polonistyki wynika, że od października nikt z nich nie otrzymuje zaabonowanej polskiej prasy. O czasowe wstrzymanie doręczania prasy podejrzewa się władze rumuńskie, które w ten sposób ograniczają dopływ wiadomości z Polski”; AIPN, O 449/34, t. 10.

¹²⁵ Wcześniejszym szyfrogramem, z 1 kwietnia, ambasador Kusiak zawiadamiał: „Według poufnej informacji ambasada rumuńska w Warszawie przekazała do Bukaresztu notatkę o wycofaniu «Historii narodu rumuńskiego» Jaworowskiego ze sprzedaży”.

353

*31 października, pilna notatka
na temat wpływu sytuacji wewnętrznej na politykę zagraniczną PRL*

Warszawa, 31 października 1980 r.

TAJNE

PILNA NOTATKA

Konsekwencje wydarzeń w Polsce dla roli naszego kraju w polityce europejskiej w opinii kół rządowych i politycznych Europy Zachodniej

Wydarzenia ostatnich kilku miesięcy w Polsce nadal skupiają na sobie uwagę rządów i kół politycznych Europy Zachodniej. Oceny tego, co się stało w naszym kraju, przeplatane są z rozważaniami na temat konsekwencji tych wydarzeń dla roli Polski w polityce europejskiej.

1. W stanowisku kół rządowych, wynikającym m.in. z uzgodnień w ramach NATO i EWG, odczuwa się wyraźnie zaniepokojenie tym, iż proces odnowy może wymknąć się spod kontroli i przy znanych uwarunkowaniach wewnętrznych i zewnętrznych doprowadzić do destabilizacji kraju. Te obawy leżą u podstaw ostrożności w składaniu deklaracji i formułowaniu ocen.

Na użytek publiczny podkreśla się, że są to wewnętrzne sprawy Polski i Polaków, które mogą i powinny być rozwiązane przez partię i społeczeństwo. W niektórych partiach opozycyjnych odnotowuje się wykorzystywanie sytuacji w Polsce dla celów wewnętrznych oraz w aspekcie ideologicznym – dla dyskredytacji socjalizmu i jego negacji jako systemu służącego narodowi. Działalność taką prowadziła i prowadzi przede wszystkim CDU/CSU i szereg partii socjalistycznych i socjaldemokratycznych. Podobne jest nastawienie również konserwatywnego rządu W. Brytanii.

2. Unikając deklaracji i posunięć, które mogłyby być interpretowane jako ingerencja w wewnętrzne sprawy naszego kraju, podnosi się często sprawę potencjalnych implikacji kryzysu w Polsce dla odprężenia i współpracy europejskiej.

Z kolei szyfrogramem z 3 października ambasada w Bukareszcie donosiła: „Mamy sygnały (głównie ze środowisk twórczych i naukowych) o sugestiach ze strony odpowiednich władz dotyczących unikania częstych kontaktów z naszą placówką. Niektórym grupom, które ze względów zawodowych muszą utrzymywać częste kontakty robocze z placówką, zalecono niepodejmowanie rozmów na tematy ostatnich wydarzeń w Polsce”; AMSZ, ZD 29/82, w. 4, t. 31.

Generalnie prezentowana jest teza, że dalsze pogłębianie się trudności w Polsce może wyłączyć nasz kraj jako aktywny czynnik polityki europejskiej i w dłuższej perspektywie czasowej pozbawić Polskę możliwości odgrywania tradycyjnej roli inicjatora i współorganizatora pokojowego współżycia na naszym kontynencie. Ponadto podkreśla się, że brak aktywności i obecności politycznej Polski stanowiłby naruszenie równowagi sił w Europie. Szczególnie dobitnie wyraził to Valéry Giscard d'Estaing mówiąc, że „istnienie i rola Polski ma podstawowe znaczenie dla równowagi i pokoju w Europie”.

Podnosi się przy tym fakt, że osłabienie aktywności polskiej polityki zagranicznej pozbawi Francję uprzywilejowanego partnera do promowania pewnych koncepcji współpracy w sferze bilateralnej mającej wymiar ogólnoeuropejski. Zastój we współpracy z Polską obiektywnie osłabiłby określone tendencje w Europie Zachodniej do nadania Europie pewnych akcentów samodzielności w układzie między dwoma wielkimi mocarstwami oraz podważyłby wiarygodność polityki przewycięzania podziałów na kontynencie europejskim.

W stanowisku rządu RFN uwidaczniają się z jednej strony:

- kalkulacje, iż rozwój wydarzeń w Polsce, a zwłaszcza proces demokratyzacji, nie pozostanie bez wpływu na KS, w tym przede wszystkim na NRD. Ocenia się, iż mogłoby to urealnić politykę zjednoczeniową w myśl koncepcji „zmiana przez zbliżenie”;

z drugiej zaś:

- obawy, że wydarzenia te, prowadzące do destabilizacji, stanowią potencjalne zagrożenie dla kontynuacji polityki odprężenia, a w konsekwencji negatywnie mogą wpływać na stan i perspektywy stosunków RFN–NRD i generalnie Wschód–Zachód.

Zmieniona sytuacja w zakresie polityki wschodniej – a w konsekwencji i odprężenia – Francji i RFN oraz możliwość załamania się ich dotychczasowych koncepcji stosunków z Europą Wschodnią stwarzają dogodną okazję dla opozycji w tych krajach do generalnego ataku na rządy i wykazywania nierealności ich dotychczasowej polityki.

Wymogami natury wewnętrznej oraz długofalowymi interesami narodowymi, których realizacja możliwa jest tylko w warunkach kontynuacji procesu odprężenia, mogą być uzasadniane deklaracje większości państw Europy Zachodniej o chęci wyjścia naprzeciw naszym potrzebom gospodarczym.

Intencje rządu RFN w tym względzie oddaje w pełni wypowiedź Schmidta, że pomoc taka będzie możliwa „tylko pod warunkiem kontynuacji polityki odprężenia w imię długofalowych interesów RFN”.

Wraz z ofertami pomocy pojawiają się stwierdzenia ostrzegające przed „ingerencją w wewnętrzne sprawy Polski ze strony jej sąsiadów”. Sugeruje się, że

byłby to zabójczy krok dla odprężenia, a jednocześnie podkreśla się, iż procesy zachodzące w Polsce są możliwe tylko dzięki polityce odprężenia i pogłębienia procesu KBWE. Odzwierciedlającej stanowisko większości rządów zachodnich tezie SPD o tym, że odprężenie sprzyja powstawaniu sytuacji, w której zawartość obozu socjalistycznego jest znacznie mniejsza niż w okresie zimnej wojny, towarzyszy przekonanie opozycji chadeckiej w RFN i konserwatystów brytyjskich, iż istnieje możliwość erozji systemu socjalistycznego poprzez jego wewnętrzną ewolucję, czego przykładem może być Polska. Stąd wynikają zabiegi różnych ugrupowań politycznych o nawiązanie kontaktów z nowymi związkami zawodowymi w Polsce.

3. Eksponując uznanie dla Polski jako ważnego ogniwa systemu bezpieczeństwa i współpracy w Europie, państwa zachodnioeuropejskie demonstrują szerokie zainteresowanie bieżącą współpracą z Polską. Poza ofertami pomocy odnotowujemy deklaracje wyrażające wolę podjęcia konsultacji, realizacji zaległych wizyt i rozszerzenia dotychczasowej współpracy na nowe dziedziny. Akcentowane jest przy tym mocno zrozumienie naszych powiązań sojusznicznych, w ramach których Polska powinna odgrywać większą rolę w realizacji polityki odprężenia, konsolidowania systemu KBWE i dyskusjach rozbrojeniowych.

Podtrzymanie lub ew. rozbudowa struktur stosunków bilateralnych zabezpieczałyby, w opinii większości rządów zachodnioeuropejskich, kontynuację procesu budowy infrastruktury ogólnoeuropejskiej współpracy.

Wnioski:

1. Uchwały VI Plenum, potwierdzające konsekwentną realizację procesów odnowy oraz kontynuację dotychczasowej polityki zagranicznej, stanowią podstawę dla intensyfikacji aktywności naszej zarówno w sferze gospodarczej, jak i politycznej oraz konsekwentnego wygrywania dla zabezpieczania naszych interesów ekonomicznych w krajach Europy Zachodniej.

2. W ramach intensyfikowania wysiłków na rzecz zdecydowanego prezentowania niezmienności i trwałości zaangażowania Polski w procesy odprężenia i współpracy ogólnoeuropejskiej szczególnie ważną rolę miałyby uzgodniona robocza wizyta Giscard d'Estaing w Polsce.

3. W stosunkach z pozostałymi państwami Europy Zachodniej będziemy wykorzystywać istniejące mechanizmy konsultacji politycznych MSZ, spotkania ministrów Spraw Zagranicznych, grup parlamentarnych itp. bez angażowania kierownictwa partyjnego i państwowego wizytami wyższego szczebla.

/—/ M. DOBROSIELSKI

354

*31 października, protokół posiedzenia Biura Politycznego
w sprawie wizyty I sekretarza KC PZPR i premiera w ZSRR (fragment)*

Protokół Nr. 42

z posiedzenia Biura Politycznego KC PZPR 31.X.1980 r.

Obecni ttow: Stanisław Kania, Kazimierz Barcikowski, Henryk Jabłoński, Mieczysław Jagielski, Wojciech Jaruzelski, Alojzy Karkoszka, Stanisław Kowalczyk, Władysław Kruczek, Stefan Olszowski, Józef Pińkowski, Andrzej Werblan, Andrzej Żabiński; z-cy czł. BP ttow: Władysław Kruk, Roman Ney, Jerzy Waszczuk, Emil Wojtaszek; sekretarze KC ttow: Tadeusz Grabski, Zdzisław Kurowski, Jerzy Woźtecki; członkowie Sekretariatu KC ttow: Stanisław Gabrielski, Zbigniew Zieliński.

Porządek dzienny:

1. Informacja o wizycie w Moskwie¹²⁶

2. Stanowisko w rozmowach tow. Józefa Pińkowskiego z przedstawicielami Krajowej Komisji Porozumiewawczej NSZZ „Solidarność”¹²⁷

Do pkt. 1 porz. dz.

Tow. Stanisław Kania – Są powody do pozytywnej oceny rezultatów wizyty w Moskwie. Odczuwaliśmy troskę, gotowość wsparcia dla linii VI Plenum KC, wiare, że sami uporamy się z sytuacją. Równocześnie niepokój o kierunek rozwoju sytuacji w związku z działaniem sił antysocjalistycznych, kontrewolucyjnych. Podkreślono, że możemy liczyć na wszechstronne poparcie. Mają dobre informacje o sytuacji w Polsce, omawiano ją na posiedzeniu BP. Uważają, że wróg rozwija u nas aktywną działalność, że nie zatrzyma się w dążności do paraliżowania władzy. Czas gra na ich korzyść. Dlatego konieczna jest ofensywa całej partii. Podzielają naszą ocenę, że nie jest to konflikt partii z klasą robotniczą. Robotnicy wystąpili przeciw błędnej polityce poprzedniego kierownictwa, a nie przeciw partii. Konieczne jest umacnianie partii. Dlatego szeroka kampania oczyszczania nie jest słuszna. Elementy zdemoralizowane trzeba usuwać, ale w 3 milionowej partii to są jednostki. Krytykę kierować na nepmanów¹²⁸, których niemało. Potrzebne śmielsze natarcie na przeciwników. Ich działania mają charakter kontrewolucyjny. Chcą opanować masy, wpływać na nie.

¹²⁶ Zob. dok. nr 347, 355 i 362.

¹²⁷ Do spotkania premiera z delegacją KKP NSZZ „Solidarność” z Lechem Wałęsą na czele doszło 31 października.

¹²⁸ Nawiązanie do określenia oznaczającego w języku rosyjskim przedsiębiorcę okresu NEP – synonim wroga klasowego, spekulanta.

Ważnym narzędziem walki są środki masowego przekazu, ranga ich w obronie socjalistycznych pozycji jest duża. Mają informacje o wiecach organizowanych przez „S” na południu Polski. To niepokoi, to antysocjalistyczna „wyskoczka”. Trzeba obnażać intencje opozycji, która walczy o wpływ na masy.

Związki zawodowe są terenem penetracji przeciwników. Zachód wiąże z nimi duże nadzieje, będzie wspierał.

Odnoszą wrażenie, że opozycja chce stworzyć jeszcze jeden front próbując doprowadzić do demontażu socjalistycznego sektora na wsi.

Władza musi być stanowcza. Żądanie, aby premier przyjechał na rozmowy do Gdańska, to ultimatum, zajęliście słuszne stanowisko odrzucając je.

Zdajemy sobie sprawę z trudności gospodarczych Polski. Biuro Polityczne KC KPZR rozpatrzy zakres i formę pomocy, podejmie decyzję. Należy przygotować realistyczny plan na 1981 rok i wyjść z nim do społeczeństwa. Planowanie poprzedniego kierownictwa polegało na nieplanowaniu.

Przeprowadzimy rozmowy z innymi bratnimi krajami w sprawie udzielenia Polsce pomocy (poza Rumunami). Nie mogą dać zboża tyle, ile potrzebujemy, ale dadzą dewizy uzyskane za sprzedaż ropy.

Informacje tow. S. Kani – podkreśliłem, że wysoko cenimy zrozumienie charakteru naszych trudności, sposobów rozwiązania sytuacji oraz okazane zaufanie. Jesteśmy świadomi odpowiedzialności przed partią, narodem, całą wspólnotą socjalistyczną i tego, że sami musimy wyprowadzić kraj z ciężkiej sytuacji.

Sytuację oceniamy jako poważną. To najgłębszy z kryzysów, jakiego nie było w innych krajach. Kryzys trwa. Jego skutki odczuwamy codziennie. Kryzys zrodził stan swoistej demoralizacji społecznej, wyrażającej się w żądaniu, aby więcej podzielić, niż się wytworzy. Nowe związki zawodowe są terenem aktywności przeciwników socjalizmu. Uważamy, że ocena charakteru kryzysu jest słuszna, jak również metody wychodzenia z sytuacji. Główną przyczyną kryzysu było uzasadnione niezadowolenie klasy robotniczej, ale istniało też wiele innych przyczyn. Partia ideologicznie była słaba, zamazywano klasowy charakter społeczeństwa. Przeciwnik umiejętnie wykorzystał te zjawiska.

Po 1976 r. nastąpiło duże natężenie zorganizowanej działalności opozycyjnej. Nawet stosunkowo nieliczni bardzo się liczą, gdy mają wpływ na masy.

Uznaliśmy, że polityczne środki rozwiązania kryzysu były jedyne do przyjęcia. Inne byłyby brzemiennie w nieobliczalne skutki dla Polski i dla całej socjalistycznej wspólnoty. Nie było innego wyjścia niż kompromis z nowymi strukturami. Linia VI Plenum KC nie ma rozsądnej alternatywy.

Sytuacja jest trudna, złożona, ale inna. Do V Plenum KC lawinowo pogarszająca się, grożąca wybuchem. Między V a VI Plenum pełzająca,

a po VI Plenum powoli polepsza się. Zaczęła się walka, kontradziałanie partii, przywracanie rytmu pracy w produkcji.

Jak sytuacja będzie się rozwijać, trudno przewidzieć, bo determinują ją złe nastroje społeczne, organizowanie się nszz z jednej strony oraz wciąż mała prężność partii, dominowanie w niej nastrojów rozliczeniowych. Sytuację komplikuje dodatkowo brak dostatecznego zaopatrzenia surowcowo-materiałowego, trudności rynkowe oraz stan zadłużenia taki, że stwarza możliwość politycznych nacisków.

Zwracamy się o pomoc doraźną materialną i intelektualną. Pracujemy nad reformą. Możliwość poprawy sytuacji gospodarczej widzimy również w integracji naszej gospodarki z gospodarką radziecką i innych krajów socjalistycznych.

Mamy świadomość, że przeciwnicy dążą do zdobycia władzy, stąd organizowanie napięć, nękanie władzy, penetracja do ruchu młodzieżowego i związkowego. Posługują się nośnymi hasłami. Liczymy się z naciskiem na wybory do Sejmu.

Nasza linia jest taka – izolować politycznie przeciwników, nacierać na nich w środkach masowego przekazu, nie ustępować.

Podział w ruchu zawodowym jest faktem na długie lata, ale w perspektywie trzeba widzieć jego zjednoczenie. Ważna jest walka o ideowe oblicze ruchu.

Partia – będzie w tych zmaganiach czynnikiem decydującym. Trzeba walczyć o jej marksistowsko-leninowskie oblicze, o centralizm demokratyczny, o dyscyplinę. Będziemy oczyszczać szeregi, ale nie robić czystki. Przygotowujemy plenum w sprawach partii. Co do zjazdu, uważamy, że jego termin określimy, gdy partia będzie w odpowiedniej kondycji, gdy będzie przygotowany program. Staramy się budować sojusz wszystkich sił na gruncie realizmu. Stoimy na gruncie walki środkami politycznymi, ale musimy liczyć się i z innymi jej wariantami. Rewolucja musi umieć się bronić. Najważniejsze to dostrzegać wszystkie zjawiska, które składają się na naszą sytuację. Np. sytuację ekonomiczną określa między innymi upokarzająca głęboka zależność Polski od Zachodu. Nie musi protestować, starczy ruch finansowy. Ale starczy nam pryncypialności i odwagi w podejściu do tej sprawy.

Tow. Józef Pińkowski

Poinformował o przebiegu rozmowy z tow. Archipowem i ustaleniach dotyczących pomocy gospodarczej dla Polski. Wyraził stanowisko, że w ciągu 3 lat polska będzie się starała dokonać reorientacji gospodarki na integrację i kooperację z gospodarką radziecką i innych bratnich krajów, co zostało bardzo dobrze przyjęte.

Tow. Stanisław Kania

Na zakończenie rozmów Tow. L.I. Breżniew stwierdził, że potwierdziły one pryncypialne podejście do podstawowych spraw, że jest przekonany, iż nasza

partia potrafi zbudować skuteczne zapory przeciwko wrogom socjalizmu. Powiedział, że kryzys w Polsce ma charakter złożony, że przyjdzie czas na jego głęboką analizę i wyprowadzenie z niej wszystkich wniosków.

W trakcie rozmów przyszła wiadomość o wybuchu, jaki miał miejsce w przedstawicielstwie „Aeroflot”¹²⁹.

[...] ¹³⁰

Protokółowali:
Zbigniew Regucki
Bożena Łopatniuk

AAN, KC PZPR, V/160 (*druk: PZPR a Solidarność, dok. nr 37*)

355

*31 października, okólnik sekretarza KC do spraw międzynarodowych
o wizycie I sekretarza KC PZPR i premiera w ZSRR*

Warszawa, dn. 31 października¹³¹ 1980 r.

^dNatychmiast, nie w nocy^d
^hTajne specjalnego znaczenia^h
^cTAJNE^c

SZYFROGRAM Nr 9457^c

Szefowie placówek w: ZSRR, NRD, Czechosłowacji, Węgrzech, Bułgarii, Rumunii, Kubie, Wietnamie, Korei, Laosie, Kambodży, Jugosławii

W związku z odbytą w dniu wczorajszym wizytą I Sekretarza KC PZPR towarzysza Stanisława Kani oraz Prezesa Rady Ministrów towarzysza Józefa Pińkowskiego w ZSRR przekazujemy towarzyszom informację o jej przebiegu i rezultatach:

¹²⁹ Mowa o pożarze, który wybuchł 30 października w godzinach porannych na zapleczu pomieszczeń biurowych przedstawicielstwa Aeroflot w Alejach Jerozolimskich w Warszawie.

¹³⁰ Pominięto opis punktu 2 porządku posiedzenia.

¹³¹ W oryginale błędnie „31 listopada”.

Wizyta miała charakter roboczy. W jej toku obydwie strony poinformowały się wzajemnie o sytuacji w swoich krajach, a także wymieniły poglądy na temat aktualnej sytuacji międzynarodowej. Obydwie strony cechowała zgodność poglądów i ocen.

Wymieniono także poglądy na temat aktualnej sytuacji w Polsce. Strona radziecka wyraziła niepokój o rozwój sytuacji w naszym kraju, przedłużający się w związku z działaniem sił antysocjalistycznych podsycanych przez zagraniczne ośrodki imperialistyczne. Tow. Leonid Breżniew w imieniu Biura Politycznego KC wyraził poparcie dla linii i decyzji VI Plenum, a także dla obecnego kierownictwa Komitetu Centralnego PZPR. Sekretarz Generalny KC KPZR wyraził wiarę w naszą partię i jej kierownictwo oraz przekonanie, że PZPR potrafi skutecznie rozwiązać trudne problemy rozwoju kraju.

W toku prowadzonych rozmów towarzysze radzieccy deklarując poparcie dla dotychczasowych pociągnięć kierownictwa naszej partii zapewnili jednocześnie, że Polska może liczyć na konkretne wsparcie ze strony ZSRR w pokonywaniu trudności gospodarczych zarówno doraźnie, jak i w perspektywie.

Korzystne dla Polski ustalenia w tej sprawie są obecnie w trakcie szczegółowych uzgodnień. W najbliższych dniach podjęte zostaną w tych sprawach konkretne decyzje.

Informacja towarzysza Stanisława Kani o rozwoju sytuacji w Polsce i działaniach partii spotkała się z dużym zainteresowaniem towarzyszy radzieckich.

I Sekretarz KC PZPR przedstawił towarzyszom radzieckim splot uwarunkowań, które rzutują na sytuację w Polsce, dał pełną ich ocenę i omówił działania partii podejmowane dla wyprowadzenia kraju z trudności gospodarczych i kryzysu politycznego. Możliwości nasze tkwią w sile partii, zdolnościach rozwijania przez nią twórczych działań, budowie konstruktywnego programu, działaniach na rzecz przywrócenia normalnego rytmu pracy i zdolnościach natarcia na siły antysocjalistyczne, których cele są kontrrewolucyjne.

Strona radziecka wyraziła uznanie i pełne zrozumienie dla przedsięwzięć i zamierzeń w tej dziedzinie podejmowanych przez kierownictwo naszej partii.

Należy podkreślić doniosły charakter tej wizyty, jej konstruktywny przebieg i wzajemną serdeczność, i pełen zrozumienia i poparcia stosunek radzieckich towarzyszy dla naszej sytuacji.

^fWojtaszek^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 111

356

*31 października, notatka Departamentu II:
tezy do rozmów I sekretarza KC PZPR
z ministrem spraw zagranicznych Wietnamu*

Warszawa, dnia 31 października 1980 r.

TEZY

do rozmowy I Sekretarza KC PZPR Towarzysza Stanisława Kani
z ministrem SZ Wietnamu Nguyen Co Thachem

1) Podziękowanie za pozdrowienia i życzenia od Sekretarza Generalnego KC Komunistycznej Partii Wietnamu Le Duana.

2) Wyrażenie zadowolenia z dobrze rozwijających się stosunków we wszystkich dziedzinach między PRL a WRS, ze szczególnym uwypukleniem współpracy międzypartyjnej, w tym m.in.:

- wzajemny udział delegacji partyjnych w Zjazdach,
- spotkania sekretarzy KC przy okazji międzynarodowych konferencji partyjnych,
- robocza współpraca i wymiana osobowa między wydziałami Komitetów Centralnych obu Partii.

3) Ew. podzielenie się osobistymi refleksjami z pobytu w Wietnamie (przewodnictwo delegacji PZPR na IV Zjeździe Komunistycznej Partii Wietnamu 14–20 grudnia 1976 r.).

4) Wskazanie na zaostrzanie się sytuacji międzynarodowej związane z dążeniem państw imperialistycznych, a zwłaszcza USA, do uzyskania przewagi militarnej nad krajami socjalistycznymi oraz z prowadzeniem przez Chiny hegemonistycznej i antyodprężeniowej polityki w Azji Płd.-Wschodniej i na świecie.

5) Podkreślenie zdecydowania Polski działania wraz z innymi krajami socjalistycznymi na rzecz kontynuacji procesu odprężenia, rozbrojenia i rozwoju współpracy międzynarodowej.

6) Wyrażenie poparcia dla walki Wietnamu przeciwko ekspansjonizmowi chińskiemu oraz inicjatyw WRS zmierzających do pokojowego uregulowania problemów w Azji Płd.-Wschodniej.

7) Zaprezentowanie głównych przyczyn kryzysu społeczno-ekonomicznego w Polsce ze szczególnym uwzględnieniem elementów dotyczących błędów w sprawowaniu kierowniczej roli Partii w państwie.

8) Określenie najważniejszych zadań Partii w procesie odnowy życia społeczno-politycznego (wcielanie w życie uchwał VI Plenum KC PZPR, przygotowania do IX Zjazdu).

9) Wskazanie na zrozumienie naszej sytuacji i braterską pomoc ze strony naszych sojuszników – państw wspólnoty socjalistycznej.

Ew. poinformowanie o wynikach ostatniej przyjacielskiej roboczej wizyty na najwyższym szczeblu w ZSRR.

10) Podkreślenie niezmienności założeń naszej polityki zagranicznej.

11) Wyrażenie przekonania o dalszym rozwoju wszechstronnych stosunków między PZPR i KPW oraz PRL i WRS.

12) Przekazanie pozdrowień i życzeń dla Sekretarza Generalnego KC KPW Le Duana, dla BP i KC KPW, dla wszystkich komunistów wietnamskich i bratniego narodu wietnamskiego.

Uwaga: Nie wykluczamy, Minister Nguyen Co Thach może podnieść sprawę rewizyty I Sekretarza KC PZPR w Wietnamie (delegacja partyjno-rządowa WRS pod przewodnictwem Sekretarza Generalnego KC KPW złożyła wizytę w Polsce w 1975 r.)¹³².

AMSZ, Dep. II 29/85, w. 3

¹³² Szyfrogramem z 10 listopada dyrektor Fijałkowski informował ambasadora w Hanoi: „1. Po zakończeniu wizyty oficjalnej (2–5.XI.) i pobycie wypoczynkowym w Warszawie Nguyen Co Thach udał się 9 bm. do Moskwy. N.C.T. został przyjęty przez Kanię, Jabłońskiego i Pińkowskiego. Odebyły się rozmowy w MSZ i spotkanie w PISM. Atmosfera rozmów b. dobra. Opublikowano uzgodniony komunikat prasowy o wizycie. 2. Zasadnicze rezultaty: – Obie strony wysoko oceniły stan stosunków polsko-wietnamskich i wyraziły wolę dalszego ich rozwijania na zasadzie partnerstwa i wzajemnych korzyści. Postanowiono zacieśnić współdziałanie na arenie międzynarodowej”; AMSZ, ZD 29/82, w. 7, t. 56.

357

*3 listopada, szyfrogram szefa Zespołu ds. Stałych Kontaktów Roboczych
ze Stolicą Apostolską
o rozmowie z osobistym sekretarzem papieża*

T a j n e
Natychmiast

Szyfrogram Nr 1504/IV
z Rzymu, nadany 3.11.80, g. 8.00

Czyrek

Z rozmowy z osobistym sekretarzem papieża ks. Dziwiszem.

Moment spotkania z Dziwiszem bardzo istotny, gdyż zbiega się z pobytem kardynała Wyszyńskiego i bp. Dąbrowskiego w Rzymie¹. Są oni już po kilku spotkaniach z papieżem, a zatem wypowiedzi Dziwisza obejmują opinie i oceny wielostronne w ujęciu syntetycznym. Dziwisz bardzo otwarty i chętny do rozmów, i jak się wyraził, „również do współdziałania”. Oto, czym się ze mną podzielił:

1) Papież z prawdziwym zadowoleniem przyjął informację Wyszyńskiego o przebiegu spotkania ze St. Kanią². Istnieje pełna zgodność poglądów co do tego, iż treść tych rozmów stanowi konstruktywną podstawę do

¹ Szyfrogramem z 4 listopada radca Szablewski uzupełniał: „Z rozmowy z bp Dąbrowskim: 1. Papież w pełni podzielił linię postępowania kardynała Wyszyńskiego w odniesieniu do sytuacji w Polsce stwierdzając m.in., iż jego wystąpienie w Częstochowie «było na miarę męża stanu przemawiającego do narodu – sam bym tak wystąpił» – dodał papież. Pewne poruszenie wywołała tutaj krytyka Wyszyńskiego (oraz Dąbrowskiego i Orszulika) na łamach paryskiej «Kultury». Papież dodaje prymasowi otuchy, uznając tę krytykę za nieodpowiedzialną. «Gejsztor» [Giedroycia] – autora krytyki określił Dąbrowski jako «zatwardziałego, prawosławnego Ukraińca». Cała ta kampania nie wpłynie w najmniejszym stopniu na dalsze postępowanie Wyszyńskiego. [...] 3. W czasie spotkania W. z papieżem Jan Paweł II wyraził życzenie podniesienia kontaktów polsko-watykańskich na wyższy poziom (ambasador-nuncjusz lub pronuncjusz). Wyszyński podzielił opinię papieża o celowości takiego kroku. Należy się liczyć z tym, iż przy najbliższej okazji przedstawiciele episkopatu podniosą ten problem wobec władz. 4. Dąbrowski przedstawił papieżowi, a następnie kurii rezultaty rozmów w kraju w sprawie Osservatore Romano»; AMSZ, ZD 29/82, w. 16, t. 135. W szyfrogramie mowa o uwagach Jerzego Giedroycia pt. „Observatorium”, sygnowanych jako „Redakcja”, zamieszczonych w „Kulturze” 1980, nr 10, s. 4–7.

² Do spotkania doszło 21 października, o opiniach prymasa poinformowano placówki wzmianką w okólniku z 24 października; zob. dok. nr 335.

przewycięzenia kryzysu w Polsce, w uspokojeniu nastrojów i utrwaleniu tych nieodwracalnych wartości, które stanowią podstawę oczekiwanej odnowy. Papież uczyni wszystko dla wspierania tej linii. Dziwisz wyinterpretował to jako jednoznaczne poparcie dla linii nowego kierownictwa, głośno zastanawiając się, „co papież mógłby uczynić, aby dać temu konkretny wyraz”.

W szeregu sformułowań Dziwisza odnajdujemy wyraźnie wpływ stylu Wyszyńskiego (np. iż należy sprzyjać umacnianiu partii, bo jest to w naszej, polskiej, rzeczywistości jedyna droga umocnienia państwa).

Sądzić należy, że tym razem wpływ Wyszyńskiego na stan ducha papieża był istotny i z naszego punktu widzenia – pozytywny.

2) Na najwyższe uznanie zasługuje sposób, w jaki rozwiązuje się w Polsce powstałe trudności i społeczne napięcia. Papież otrzymuje tego codzienne dowody. Można być dumnym z tego, iż w tak trudnych chwilach władze i społeczeństwo wykazują tak wysoki stopień dojrzałości i odpowiedzialności. Aspekt ten podkreślany jest przez wszystkich rozmówców papieża. Dostrzegają go biskupi z najdalszych zakątków świata. W tym kontekście Dziwisz ponownie potwierdził utrzymywanie przez Brzezińskiego stałych kontaktów z papieżem. „W odróżnieniu od Muskie Brzeziński prowadzi prawdziwie pro-polską politykę. Carter ma dużą słabość do papieża. Są to korzystne dla Polski elementy” – stwierdził Dziwisz.

Zapytałem rozmówcę, jak wyglądają obecnie kontakty radziecko-watykańskie.

Odpowiedź: „Kontakty nie zostały przerwane, co więcej – są poprawne i odnosimy wrażenie, że radzieckim zależy na dobrym klimacie i na dobrym wobec nich usposobieniu papieża. Trzeba to pielęgnować”.

3) Wszystkie dochodzące do papieża głosy z Polski są zgodne co do jednego – Polacy nie chcą zmiany ustroju, chcą natomiast głębokich przemian i generalnej odnowy w ramach istniejącego systemu. Dlatego kościół nie popiera KOR i odcina się od innych niebezpiecznych tendencji. Pogląd o trwałości ustroju socjalistycznego w Polsce i nierealności przemian z pozycji antysystemowych wyrażony był wcześniej przez kardynała Casarolego, m.in. jeszcze w czasie rozmów ze St. Kanią. Można więc powiedzieć, że na szczycie Stolicy Apostolskiej nie ma w tym względzie żadnych wątpliwości.

4) Niedawno papież otrzymał zapewnienie od niektórych doradców Wałęsy (jeden z gdańskich prawników został przyjęty przez papieża prywatnie), że ich rola sprowadza się wyłącznie do technicznego doradztwa i że wszelkie merytoryczne idee co do treści nowego związku pochodzą od samych robotników.

Papież jest pełen optymizmu, iż przełamanie impasu w sprawie „Solidarności” otworzy przed Polską perspektywę bardzo twórczego rozwoju, korzystnego również dla innych krajów socjalistycznych.

5) W związku z przedłużeniem mojej misji w Rzymie (decyzję przyjęto z zadowoleniem) zmienia się charakter planowanej audiencji u papieża – już nie pożegnanie, lecz przedstawienie informacji.

Ustaleniem daty zajmie się Dziwisz.

/-/ Szablewski

AMSZ, ZD 29/82, w. 16, t. 135

358

*3 listopada, szyfrogram ambasadora w Managui
w sprawie wyposażenia pracowników placówki w broń palną*

T a j n e

Specjalnego znaczenia

Szyfrogram Nr 1545/IV
z Managui, nadany 3.11.80, g. 9.00

Gorzelańczyk

Proszę o nadesłanie najbliższą okazją (ok. 18 bm. przyjedzie pracownik DAFiI) broni krótkiej do ochrony placówki z amunicją i kaburą przystosowaną do noszenia pod marynarką³.

/-/ Ciuruś

AMSZ, ZD 29/82, w. 11, t. 91

³ Dyrektor Gorzelańczyk odpowiadał szyfrogramem z 5 listopada: „Departament Łączności nie dysponuje bronią palną i nie zaopatruje w nią pracowników placówek. Zgodnie z instrukcją nr 1 Dyr. Dep. Łączności z dn. 10.03.1972 r. rozdz. X – pracownikom placówek nie wolno nabywać broni palnej za granicą”; AMSZ, ZD 29/82, w. 11, t. 92.

359

*3 listopada, notatka informacyjna
z rozmowy ministra spraw zagranicznych z ambasadorem ZSRR
na temat projektu rezolucji ZO ONZ w sprawie Afganistanu*

Warszawa, dnia 3.XI.1980 r.

P o u f n e

NOTATKA INFORMACYJNA

30 października br. Ambasador ZSRR – B. Aristow przekazał mi treść instrukcji, jaką otrzymali ambasadorowie ZSRR w sprawie stanowiska radzieckiego wobec ^dtw. „problemu afgańskiego”^d, z prośbą o poparcie:

„Na 35 sesji Zgromadzenia Ogólnego ONZ w Nowym Jorku delegacja Pakistanu i szeregu innych muzułmańskich państw przygotowała projekt rezolucji na temat tw. „Problemu afgańskiego” do rozpatrzenia na sesji. ^dChociaż projekt zawiera łagodniejsze sformułowania^d aniżeli rezolucja przyjęta w tej sprawie przez Zgromadzenie Ogólne ONZ w styczniu br., antyradziecki i anty-afgański kierunek tego projektu pozostał niezmienny. W projekcie tym stawia się żądanie ^dnatychmiastowego wycofania „obcych wojsk” z Afganistanu^{d4}.

Apel o szybkie osiągnięcie uregulowania przesunięty został na drugi plan i zaadresowany jest do wszystkich zainteresowanych stron (a nie państw), co faktycznie ^dwłącza kontrrewolucyjne organizacje^d. Przewidując możliwość wyznaczenia przez Gen. Sekretarza ONZ swojego ^d„specjalnego przedstawiciela” do tej sprawy i włączenie jej do porządku obrad 36 sesji ZO ONZ^d, autorzy projektu zakładają możliwość dalszej ingerencji ONZ w wewnętrzne sprawy Afganistanu, co stanowi naruszenie Karty Narodów Zjednoczonych⁵.

Projekt rezolucji przygotowany w ONZ przez delegację Pakistanu ignoruje realia sytuacji politycznej powstałej wokół Afganistanu w rezultacie przedsięwziętej z terytorium sąsiednich państw, przede wszystkim Pakistanu, zewnętrznej agresji przeciw ARD i ingerencji imperialistycznej w jej wewnętrzne sprawy. Projekt ten ma faktycznie na celu zachęcenie do mieszania się w wewnętrzne sprawy Afganistanu, do wciągania ONZ do tego rodzaju mieszania się wbrew zdecydowanym sprzeciwom rządu Afganistanu i postanowieniom Karty ONZ.

⁴ Zob. dok. nr 164.

⁵ Zasadnicza część XXXVI sesji ZO ONZ odbyła się 15 września – 18 grudnia 1981 r. (obrazy wznawiano jeszcze trzykrotnie w 1982 r.).

Przyjęcie proponowanego projektu rezolucji skomplikowałoby jedynie osiągnięcie politycznego uregulowania sytuacji wokół Afganistanu. Wszyscy, którzy rzeczywiście zainteresowani są w uregulowaniu sytuacji wokół Afganistanu, „nie powinni podejmować ani w ONZ, ani poza nim jakichkolwiek kroków, które mogłyby utrudnić osiągnięcie takiego uregulowania^d. Droga do tego celu prowadzi poprzez efektywne zaprzestanie interwencji z zewnątrz i osiągnięcie odpowiednich porozumień między rządami Afganistanu i jego sąsiadów, przede wszystkim Pakistanu, na bazie znanych propozycji rządu ARD z 14 maja 1980 r. Jest to konkretny i realistyczny program. Zadne [Wszystkie?] plany, w tym również wysuwane w ONZ, naruszające suwerenność narodu ARD lub ignorujące jego legalny rząd skazane są na niepowodzenie. Odnosi się to w pełni również do pakistańskiego projektu rezolucji.

Co się tyczy ograniczonego radzieckiego kontyngentu wojskowego, znajdującego się na terytorium ARD na prośbę rządu afgańskiego, zgodnie z radziecko-afgańskim układem z 1978 r. i Kartą NZ, to problem jego wycofania może być rozpatrzony w kontekście politycznego uregulowania, to znaczy dopiero po pełnym przerwaniu agresji przeciwko ARD i udzieleniu gwarancji niewznowienia wywrotowych działań z zagranicy przeciwko narodowi ARD i jego rządowi.

Strona radziecka będzie w zdecydowany sposób występować przeciwko przyjęciu na sesji pakistańskiego projektu rezolucji i traktować poparcie dla tego projektu jako nieprzyjazny krok w stosunku do ZSRR i ARD. Zwraca się do rządów wielu państw, aby ze zrozumieniem odniosły się do przedstawionej argumentacji i wydały instrukcje niepopierania pakistańskiego lub podobnego do niego projektu rezolucji”.

Zapewniłem Ambasadora, że PRL w pełni podziela stanowisko i ocenę ZSRR w sprawie akcji podejmowanej przez Pakistan w ONZ i że prześlemy instrukcje naszemu Stałemu Przedstawicielowi w ONZ, aby głosował przeciwko rezolucji i współdziałał w tej sprawie z delegacją radziecką.

/-/ J. Czyrek

AMSZ, Dep. II 29/85, w. 1

360

*3 listopada, pilna notatka o polsko-czechosłowackich konsultacjach
w sprawie wprowadzenia ograniczeń w ruchu osobowym*

Warszawa, dn. 3 listopada 1980 r.

TAJNE

PILNA NOTATKA

W dniu 30 października br. w Warszawie odbyły się pomiędzy delegacjami MSZ PRL i CSRS rozmowy w sprawie ruchu osobowego między obydwoma krajami. W skład delegacji polskiej wchodził przedstawiciel MSZ, Biura Paszportów MSW i Ministerstwa Finansów. Z delegacją CSRS dłuższą rozmowę odbył Minister J. Czyrek.

Rozmowy odbyły się z inicjatywy MSZ CSRS.

Delegacja czechosłowacka, z upoważnienia swego najwyższego kierownictwa, przedłożyła – z myślą wspólnego naradzenia się ze stroną polską – propozycje ograniczenia ruchu osobowego, głównie indywidualnego ruchu turystycznego, pomiędzy CSRS a PRL. Problem ten delegacja czechosłowacka naświetliła w kontekście politycznym i ekonomicznym.

Zdaniem delegacji CSRS masowe przyjazdy Polaków do Czechosłowacji, zwłaszcza do rejonów przygranicznych, powodują negatywne zjawiska. Z Polski przyjeżdża w charakterze turystów wielu prowokatorów. Przyjeżdżają wrogie elementy, które nawiązują kontakty z miejscowymi dysydentami. W Północnych Czechach przebywali emisariusze „Solidarności”, nawołujący do organizowania w CSRS NSZZ oraz popierania nowo powstającego ruchu zawodowego. W okręgu ostrawskim doszło do strajku murarzy pieców hutniczych.

Z Polski napływa także literatura religijna. Nasiliły się kontakty pomiędzy „działaczami religijnymi” wszystkich szczebli.

Tow. czechosłowaccy podkreślali, że udający się tranzytem do Austrii Polacy nawiązują kontakty z czechosłowacką reakcyjną emigracją polityczną, a w drodze powrotnej przekazują informacje dla tzw. kartystów⁶ z zamiarem organizowania w CSRS NSZZ.

Delegacja czechosłowacka, nie czyniąc analogii pomiędzy wydarzeniami w CSRS z r. 1968 a tegorocznymi wydarzeniami w Polsce, uważa jednak, że

⁶ Nawiązanie do Karty 77 – opozycyjnego ugrupowania na rzecz obrony praw obywatelskich założonego w 1977 r. w Czechosłowacji; zob. PDD 1977, dok. nr 23 i 50.

pewne sprawy są dla obu tych wydarzeń wspólne. Zaakcentowała też, że Polska w 1968 r. w obawie przed negatywnymi skutkami ówczesnych wydarzeń w CSRS zamknęła swą południową granicę.

W płaszczyźnie ekonomicznej delegacja czechosłowacka stwierdziła, że przebywający w CSRS obywatele polscy wykupują artykuły spożywcze, zwłaszcza w niektórych regionach granicznych. Niejednokrotnie dysponują oni poważną sumą koron. W wielu przypadkach kontrola celna konfiskuje te artykuły, ale szereg z nich (mięso) marnuje się, bowiem nie mogą one być kierowane z powrotem do sieci handlowej.

Należy sądzić, że po ostatnich decyzjach dot. regulacji ruchu osobowego pomiędzy Polską a NRD liczba przyjazdów do CSRS będzie narastać.

Delegacja czechosłowacka podkreślała, że pragnie wspólnie z nami znaleźć rozwiązanie powstałego problemu. Nie chcą sytuacji dramatyzować, ale uważają, że należy podjąć kroki dla eliminowania negatywnych zjawisk. Rozwiązanie przyjęte ostatnio w relacji PRL–NRD traktują jako wariant skrajny, którego woleliby uniknąć.

W poszukiwaniu innych rozwiązań delegacja czechosłowacka przedłożyła propozycje zmierzające w kierunku:

- a) ograniczenia (obustronnie) wyjazdów turystycznych poprzez zmniejszenie globalnej puli przeznaczonych na ten cel środków płatniczych;
- b) przywrócenia obowiązku wypełniania przez podróżnych (w tym także w tranzycie) deklaracji celno-dewizowych;
- c) nasilenia informacji dot. konieczności przestrzegania przez podróżnych przyjętych zasad ruchu turystycznego.

Z naszej strony przedstawiliśmy następujące stanowisko:

Przytoczonych przez delegację CSRS faktów, nie znając bliżej sprawy, nie możemy potwierdzić, ale też ich nie odrzucamy. Cenimy sobie to, że CSRS pragnie w drodze przyjacielskich rozmów przedyskutować sprawy, które je niepokoją.

Poinformowaliśmy, że podjęte z inicjatywy NRD ustalenia dot. ruchu turystycznego z naszym zachodnim sąsiadem zostały przez społeczeństwo polskie przyjęte z niezadowolaniem. Zamknięcie granicy pomiędzy Polską a Czechosłowacją miałoby jednoznacznie negatywną wymowę polityczną. Byłoby to posunięcie w odczuciu społecznym całkowicie niezrozumiałe.

Podkreśliliśmy gotowość rozważenia pewnego ograniczenia indywidualnego ruchu turystycznego do CSRS. Stwierdziliśmy, że jest naszą wspólną sprawą, aby rozwiązanie problemu nie naruszyło szerokiej infrastruktury polsko-czechosłowackich stosunków społecznych i gospodarczych.

Obie strony powinny zadbać o to, aby przyjęte rozwiązanie nie wywołało szkodliwych reperkusji w obu naszych krajach oraz w opinii światowej.

Strona polska jest zdania, że najlepszą w powstałej sytuacji, właściwą metodą ograniczenia masowego ruchu osobowego pomiędzy PRL a CSRS będzie ograniczenie wymiany dewiz dla turystów indywidualnych, przy zachowaniu obowiązującej aktualnie stawki dziennej (80 kcs oraz 180 zł).

Jesteśmy także zgodni co do zastosowania środków proponowanych przez delegację CSRS w pkt. b) i c).

Generalnie – stoimy na stanowisku, że należy działać rozważnie, nie uciekając się do ekstremalnych rozwiązań.

W n i o s k i :

1. Rozmowy przebiegały w rzeczowej, spokojnej atmosferze. Delegacja CSRS zastrzegła się, że przedłożone nam propozycje mają wstępny charakter i wymagają decyzji jej najwyższego kierownictwa. Sprawa miała być przedmiotem obrad Prezydium KC KPCz w dniu 31.X. br.

2. Proponowane ograniczenie indywidualnego ruchu turystycznego w relacji PRL–CSRS poprzez zmniejszenie wymiany dewiz jest rozwiązaniem zdecydowanie właściwszym od rozwiązania przyjętego w relacji PRL–NRD. Przyjęcie takiego rozwiązania spowoduje niewątpliwie komplikacje w systemie udostępniania osobom wyjeżdżającym indywidualnie środków płatniczych, jednakże w odbiorze społecznym mieć będzie spokojniejszy wydźwięk.

3. Trudno obecnie przewidzieć, jakie będzie ostatecznie stanowisko władz CSRS w kwestii rozwiązania przedstawionego problemu. Nie można wykluczyć, że CSRS uzna proponowane w pkt. 2 rozwiązanie za niewystarczające. W tym przypadku należy się liczyć z koniecznością rozpatrzenia wariantu przyjętego z inicjatywy NRD.

/–/ M. Dmochowski

AMSZ, Dep. I 32/83, w. I

361

*3 listopada, notatka ambasady w Paryżu
w sprawie ograniczenia przyjazdów dziennikarzy francuskich do Polski*

Paryż, 3 listopada 1980

Poufne

Informacja o wyjazdach dziennikarskich w okresie wydarzeń w Polsce

Od 12 sierpnia 1980 r. Wydział Prasowy Ambasady w Paryżu zarejestrował i przekazał do kraju ponad 90 wniosków wizowych zgłoszonych przez poszczególne redakcje i obejmujących łącznie ok. 150 osób (dziennikarzy, fotoreporterów, członków ekip technicznych – radiowych i telewizyjnych). Liczby te nie obejmują dziennikarzy, którzy przebywali już raz w Polsce i złożyli ponowny wniosek o wyjazd.

Z powyższego ponad 60 wniosków pochodziło od redakcji francuskich, natomiast pozostałe od akredytowanych w Paryżu przedstawicielstw zagranicznych agencji, stacji radiowo-telewizyjnych i pism, głównie północno-amerykańskich i japońskich.

Spśród wniosków francuskich mniej więcej 1/3 nie zostało dotąd pozytywnie załatwionych. Dotyczy to:

– 4-ch przypadków odmownych bądź pozostających w zawieszeniu zgodnie z wnioskiem Ambasady: Le Canard Enchaîné, Le Quotidien de Paris, Paris-Match i Radio France Internationale.

– w kilku przypadkach redakcje nie ponaglają w sprawie przyznania wiz, prawdopodobnie z powodu zmiany planów redakcyjnych wskutek zbyt długiego oczekiwania na naszą decyzję: Le Républicain Lorrain, Informations Catholiques Internationales, France-Soir, Agencja Fotograficzna Gamma.

– niektórzy wnioskodawcy regularnie ^ddopominają się o zgodę na wyjazd: Libération, Figaro-Magazine, Paris-Normandie i Var-Matin-République^d.

– kilka wniosków zostało złożonych stosunkowo niedawno i nie zostało jeszcze rozpatrzonych: Sipa Press, Atelier Press Illustration, Tél-7 Jours, Témoignage Chrétien.

– odrębną grupę stanowią wreszcie wnioski tych redakcji, które miały już swoich wysłanników w Polsce, a teraz proszą ponownie o wizę lub też taką wizę uzyskały na konkretne nazwisko i nie mogąc jej wykorzystać zwróciły się

do Ambasady z nową kandydaturą: tygodnik VSD, Le Point, Radio-France, Antenne-2, AFP.

– ^dszereg redakcji, zwłaszcza w początkowej fazie wydarzeń, skierowało do Polski swych wysłanników z wizą turystyczną^d, czemu bardzo trudno zapobiec w chwili, gdy aplikujący przedstawia paszport nie wymieniający zawodu dziennikarskiego. Dotyczyło to następujących redakcji: ^dParis-Match, Libération, Le Matin, Le Quotidien de Paris, Le Nouvel Observateur^d. Przyczyny takiego postępowania są znane, wymaga ono jednak od nas ostrej i zdecydowanej reakcji. Ze strony Ambasady wpisaliśmy konkretne osoby na specjalną listę w konsulacie odmawiając im wiz na przyszłość z powodu świadomego wprowadzenia w błąd konsulatu. Nowe aplikacje wizowe z w/w redakcji są bądź załatwiane odmownie, bądź też – w razie właściwego zachowania się redakcji – przyznawane z dużym opóźnieniem w porównaniu z normalnymi przypadkami. Uważamy jednak, że władze krajowe powinny ^dostrzej reagować na wjazd do Polski dziennikarzy z wizami turystycznymi^d, posuwając się nawet do demonstracyjnego wydalenia konkretnej osoby w formie ostrzeżenia dla innych. Spodziewamy się bowiem, że nadal – i to nie tylko z naszego terenu – podejmowane będą próby wjazdu dziennikarzy do Polski z wizą turystyczną, gdyż większość redakcji wie dobrze, że termin oczekiwania na wizę może wynieść nawet i 8–10 tygodni.

Spośród ok. 30 wniosków pochodzących od redakcji niefrancuskich pozytywnie zostało załatwionych jedynie 9, w tym 7 USA, 1 izraelski i 1 latynoamerykański. Nie załatwiono natomiast ^dżadnej aplikacji pochodzącej od dziennikarzy japońskich i kanadyjskich^d.

opr. T. Kohorewicz

AMSZ, DPWkiN 18/84, w. 5

362

*3 listopada, protokół posiedzenia Rady Ministrów:
pomoc gospodarcza ZSRR i krajów socjalistycznych dla PRL
(fragmenty)*

3 listopada 1980 r.^c

TAJNE

Prezes Rady Ministrów J. Pińkowski

Ponadto tow. Breżniew stwierdził⁷, że on osobiście zwróci [się] z listem do I Sekretarza Komitetów Centralnych Partii pozostałych krajów socjalistycznych z wyjątkiem Rumunii i zwróci się do nich z konkretnymi postulatami zwiększenia pomocy dla Polski, jeśli idzie o sprawy towarowe i kredytowe. Te problemy też były omawiane w czasie wizyty. Wizyta była bardzo krótka, ale bardzo rzeczowa, przyjacielska, serdeczna, z dużym zrozumieniem naszych spraw, dużą wiarą [w] nasze siły, możliwości działania. Referując chciałem prosić towarzyszy, aby mieli to na uwadze w swoich kontaktach z partnerami w Związku Radzieckim, żeby do tego nawiązywać, a z drugiej strony żeby to, co od nas zależy, tam, gdzie mamy możliwości, żebyśmy starali się bezwzględnie i [w] maksymalnym stopniu z tego wszystkiego, prawda, co było objęte porozumieniami, wywiązać się. A więc jest prośba, żebyście skontrolowali, jak tutaj się to przedstawia, jeśli idzie o poszczególne resorty, z naszej strony, i podjęli działania, żeby tam, gdzie jest to możliwe, żeby w pełni wywiązać [się] z przyjętych zobowiązań.

Rząd Radziecki zwrócił się do nas, jeśli idzie o rok przyszły, o dwie sprawy. Mianowicie o kwas siarkowy, żeby nie zmniejszać kwasu siarkowego i żeby widząc, że będziemy mieli trudności z węglem, że może wszystkiego nie będziemy mogli w stanie dać, żeby jednak to, co będzie maksymalnie możliwe, żeby zapewnić. Ja powiedziałem tak, jeśli idzie o kwas siarkowy, jeśli nie będziemy mieli możliwości kwasu siarkowego, to równowartość kwasu siarkowego zrealizujemy zwiększonymi dostawami siarki, tak żeby towarzysze radzieccy mogli sobie sami wtedy wyprodukować ten kwas siarkowy, co warunkuje produkcję nawozów fosforowych w Związku Radzieckim. Tak że my dostaniemy mocznik, dostaniemy amoniak, dostaniemy zwiększone ilości apatytu, a trzeba będzie dać więcej kwasu siarkowego, a jeśli będą tutaj trudności, to zrekomensować to siarką i odpowiednio, prawda, to przeanalizować. Jeśli idzie

⁷ W czasie moskiewskiej wizyty I sekretarza KC PZPR i premiera; zob. dok. nr 347, 354 i 355.

o węgiel, no to oczekujemy od Ministra Górnictwa tego bilansu na rok przyszły i tam trzeba będzie w odpowiedni sposób też potrzeby radzieckie uwzględnić. Więc to wszystko, co chciałem na ten temat powiedzieć, aby towarzysze byli zorientowani, cośmy tam robili, o czym rozmawiali.

[...] ⁸

AAN, URM-KT, 119/22

363

*4 listopada, szyfrogram ambasadora w Kopenhadze
o wywiadzie udzielonym prasie duńskiej przez Jacka Kuronia*

Tajne
Pilne

Szyfrogram Nr 1583/IV
z Kopenhagi, nadany 4.11.80, g. 8.30

Ostrowski – Pichla

Organ prasowy SPL „Socialistik Dagblad” zamieścił obszerny wywiad Kuronia, udzielony Keldorffowi, członkowi Komisji Zagranicznej KC tej partii. Wywody Kuronia dotyczą roli opozycji w Polsce przed strajkami i obecnie. Kuroń twierdzi, że KOR nie uczestniczył w przygotowaniach i przebiegu strajków w Polsce. Demokratyczny ruch w Polsce – wymierzony w system totalitarny – może być wsparty ze strony partii politycznych i związków zawodowych na Zachodzie poprzez podanie do publicznej wiadomości wydarzeń mających miejsce w naszym kraju, wysyłanie możliwie dużej ilości delegacji oraz oświadczenia solidarnościowe – co w sumie stanowiłoby pewnego rodzaju osłonę przed gwałtowną reakcją ze strony władz. W wyniku wydarzeń aktualna rola KOR maleje. Idee, które on reprezentował i głosił, nabrały charakteru masowego.

/-/ Trąmpczyński

AMSZ, ZD 29/82, w. 9, t. 75

⁸ Pominięto fragmenty niezwiązane z polityką zagraniczną.

364

*4 listopada, szyfrogram ambasadora w Brukseli
o reakcjach NATO na wydarzenia w Polsce*

T a j n e

Szyfrogram Nr 1605/IV
z Brukseli, nadany 4.11.80, g. 10.00

Dobrosielski

Od ambasadora Luksemburga Wurtha, który jest również stałym przedstawicielem przy NATO:

W ramach spotkań natowskich w ostatnim okresie dyskutuje się dużo o Polsce. Wyrażane tam były m.in. następujące opinie:

1) Względy stabilizacji i bezpieczeństwa w Europie wymagają, aby Polacy sami wyprowadzili kraj z kryzysu. Ze strony NATO unikać trzeba wszystkiego, co mogłoby być przyczyną lub pretekstem interwencji z zewnątrz.

2) Wydarzenia w Polsce traktowane są jako porażka ideologii, ale szersze podkreślenie tego czy też wyrażanie radości byłoby niecelowe, bo mogłoby powodować umacnianie w Polsce tendencji twardych i dogmatycznych. O sprawach ew. pomocy gospodarczej mówiono życzliwie, ale ogólnikowo, bo to nie należy do kompetencji NATO.

/-/ Fekecz

AMSZ, ZD 29/82, w. 3, t. 25

365

*4 listopada, szyfrogram ambasadora w Helsinkach
o fińskich reakcjach na wydarzenia w Polsce*

T a j n e

Szyfrogram Nr 1592/IV
z Helsinek, nadany 4.11.80, 11.00

Czyrek

Wizyta w Moskwie oraz rejestracja Solidarności spowodowały ożywienie dyskusji wokół naszych spraw. Notujemy pozytywne głosy rozmówców przedstawicieli dużych partii politycznych i członków parlamentu odnośnie wyników spotkania w Moskwie.

Większość wypowiedzi ocenia rozmowy jako wyraz zaufania i aprobaty ZSRR dla naszej linii.

Uważa się także, że jest to mandat na załatwienie naszych spraw we własnym zakresie. Szczególnie podkreśla się związaną z tym gwarancję stabilizacji i bezpieczeństwa w tym rejonie.

Element stabilizacji jako wynik spotkania w Moskwie jest też wysuwany jako najważniejszy w komentarzach korpusu.

Na tym tle negatywnie komentuje się ostatnie zarządzenia NRD. Rozmówcy z SDPF i partii Centrum określili stanowisko NRD jako ingerencję w nasze sprawy.

Ambasadorowie RFN i Belgii uważają, że decyzje NRD powinny być omówione w Madrycie także w kontekście nowych przepisów w ruchu granicznym z RFN.

Coraz więcej rozmówców, z włączeniem partii prawicowych, negatywnie komentuje żądania Solidarności jako nie liczące się z realiami powstałej sytuacji. Dominuje opinia konieczności jak najszybszego unormowania sytuacji.

/–/ Wiśniewski

AMSZ, ZD 29/82, w. 7, t. 57

366

*4 listopada, szyfrogram ministra spraw zagranicznych
do ambasadora w Paryżu:
instrukcja do rozmowy z ministrem spraw zagranicznych Francji*

Warszawa, dn. 4.XI.1980 r.

T a j n e
dNATYCHMIAST^d

SZYFROGRAM Nr '9500^c

PARYŻ – KUŁAGA

Wasza 671⁹.

1. Władza koncentruje się na utrzymywaniu sytuacji zaopatrzeniowej ludności choćby na poziomie niezbędnego minimum. Mobilizuje się partię i aparat administracyjny do wpływania na podniesienie produkcji, wydajności i dyscypliny pracy, co jest także warunkiem realności realizacji postulatów płacowych.

2. Rząd wykazuje dużą cierpliwość i wolę zakończenia sporu o rejestrację NSZZ „Solidarność” zgodnie z naszym porządkiem prawnym i zasadami ustrojowymi. Dużą trudność stanowi wzrost wpływów w „Solidarności” elementów ^cawanturniczych i ^cantysocjalistycznych, np. KOR’owskich.

3. Robocza wizyta tow. Kani i Pińkowskiego w Moskwie będzie miała ważny wpływ na uzyskanie pomocy gospodarczej z ZSRR oraz pogłębienie zrozumienia – ze strony wszystkich KS – naszej skomplikowanej sytuacji i stosowanych przez nas metod jej rozwiązywania.

4. Przyjazny stosunek do nas ze strony państw zachodnich oceniać będziemy poprzez kryterium współpracy gospodarczej, konkretnej pomocy oraz niemieszania się w nasze sprawy wewnętrzne, a zwłaszcza niepodsyłanie działalności elementów skrajnych utrudniających proces stabilizacji.

Pozdrowienia dla F.P.¹⁰ oraz dla Ciebie
^fCzyrek^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 14, t. 122

⁹ Szyfrogramem nr 671 z 31 października ambasador w Paryżu przekazywał: „Spotkanie z Francois-Poncet odbędzie w najbliższych dniach. Proszę o ew. nowe elementy do informacji o sytuacji krajowej”; AMSZ, ZD 29/82, w. 14, t. 120.

¹⁰ Minister spraw zagranicznych Francji Jean François-Poncet.

367

*4 listopada, szyfrogram ambasadora w Waszyngtonie
o zwycięstwie Ronalda Reagana w wyborach prezydenckich w USA*

T a j n e

Specjalnego znaczenia

Szyfrogram Nr 1612/IV
z Waszyngtonu, nadany 4.11.80, g. 23.50

Czyrek

Sukces Reagana nie jest zaskoczeniem.

1. W miarę zbliżania się dnia wyborów szanse jego wykazywały tendencję rosnącą, co pozostaje w zgodności z konserwatywnymi nastrojami w USA.

Na pozycji prezydenta zaciążyła: krytyczna ocena rezultatów jego polityki gospodarczej oraz emocjonalna i nie rozwiązana sprawa zakładników.

Anderson zabrał mu więcej głosów niż Reaganowi. Wybór Reagana zapowiada powstanie nowej i wg mnie niekorzystnej sytuacji.

2. Przewiduję, że:

a) nastąpi zwłoka w rozpatrywaniu naszych postulatów gospodarczych. Ponadto uważam, że Administrację Reagana będzie w tych sprawach cechowała większa wstrzeźliwość,

b) w sferze polityki zagranicznej nastąpi ogólne usztywnienie. Będzie ono wypadkową generalnej tendencji nowej Administracji oraz indywidualnych poglądów poszczególnych członków ekipy. Poglądy te mogą być zdecydowanie zachowawcze. Ekipa kierować się będzie przede wszystkim interesem biznesu amerykańskiego, szczególnie zaś wielkich koncernów i korporacji. Obniżona zostanie ranga „praw człowieka”,

c) w stosunkach ze Związkiem Radzieckim polityka Reagana będzie mocarstwowa i usztywniona w pierwszym okresie, zarówno dwustronnie, jak międzynarodowo. Reagan nie będzie unikał konfrontacji lub próby sił. Zapowiedział odejście od SALT i może realizować wyścig zbrojeń¹¹.

¹¹ Ambasador w Brukseli informował szyfrogramem z 6 listopada: „Pierwsze reakcje na wybór Reagana zebrane w MSZ i CD. Oczekuje się, że nowa Administracja będzie prowadzić konsekwentną i twardą, ale jednocześnie bardziej wyrównaną^h i konsekwentną^h politykę. [...]. W Madrycie Amerykanie będą prezentować usztywnione stanowisko zwłaszcza w sprawie Afganistanu. Kręgi EWG wyrażają obawy przed ew. wzrostem protekcjonizmu i izolacjonizmu USA oraz próbami zbyt radykalnego narzucania amerykańskiego przywództwa Europie”; AMSZ, ZD 29/82, w. 3, t. 25.

3. Przewiduję też następujące tendencje:

- a) ogólne zaostrzenie polityki finansowej wobec zagranicy,
- b) zawężenie możliwości gospodarczych KS, z wyjątkiem Chin,
- c) zwiększenie kontroli przepływu technologii,
- d) skłonność do wykorzystywania żywności jako instrumentu politycznego.

4. Powstaje oczywiście wiele znaków zapytania. Praktyka polityczna Reagana może okazać się bardziej umiarkowana, niż na to wskazywałyby wcześniejsze wystąpienia i retoryka wyborcza. Należy się jednak liczyć z usztywnieniem.

Przygotowujemy szerszą ocenę¹².

/-/ Spasowski

AMSZ, ZD 29/82, w. 19, t. 156

368

*5 listopada, szyfrogram wicedyrektora Departamentu IV
do szefa misji wojskowej w Berlinie Zachodnim
w sprawie radzieckiego stanowiska dotyczącego udziału
w sympozjum w związku z 10. rocznicą układów normalizacyjnych*

Warszawa, dn. 5 listopada 1980 r.

T a j n e
P i l n y

SZYFROGRAM Nr 9556^c

KUFEL – BERLIN MISJA

Wasz 121¹³.

1. Przekonsultujcie w Ambasadzie Radzieckiej, czy wobec udziału Bahra w imprezie Akademii na terenie BZ podtrzymują zamiar uczestniczenia ich profesora Kremera.

¹² Kolejnym szyfrogramem, z 4 listopada, ambasador w Waszyngtonie sugerował: „Proponuję wysłanie do Reagana jako do prezydenta elekta depeszy gratulacyjnej. Ze względu na nasze interesy chodziłoby o wysłanie takich gratulacji bez większej zwłoki”; AMSZ, ZD 29/82, w. 19, t. 156.

¹³ W szyfrogramie nr 121 z 3 listopada szef misji wojskowej w Berlinie Zachodnim zawiadamiał: „Dr Hammerstein z Ewangelische Akademie informuje, że w dyskusji

Jeżeli radzieccy wycofają Kremera i zajmą krytyczne stanowisko co do spotkania z Bahrem, poinformujcie Hammersteina, iż przyjmując propozycję Akademii liczyliśmy na dyskusję z przedstawicielami BZ. Zmiana charakteru spotkania przez Akademię uniemożliwia niestety nasz udział.

2. Informowaliśmy Was ponadto, że Wojna nie może wziąć udziału ze względu na inne zobowiązania. Ranga imprezy w BZ nie uzasadnia również jego obecności.

Zaproszenie do udziału otrzymał Męclewski, którego przyjazd, tak jak Tomali, uzależniamy od wyjaśnienia z radzieckimi.

Informujcie¹⁴.

^fMąkosa^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 3, t. 20

369

*5 listopada, okólnik wiceministra handlu zagranicznego
i gospodarki morskiej w sprawie ograniczenia eksportu polskiego węgla*

Warszawa, dn. 5.XI.1980 r.

T a j n e

SZYFROGRAM Nr 9611^c

Ambasadorzy PRL w:

Hadze, Wiedniu, Kolonii, Paryżu, Kopenhadze, Helsinkach, Rzymie, Atenach,
Waszyngtonie, Brukseli, Madrycie, Londynie, Brasilii, Tokio, Buenos Aires

w dniach 28–30 bm. nt. «10 lat układów z Moskwą i Warszawą, problemy odprężenia» udział wezmą: Egon Bahr, prof. I. Kremer z Akademii Nauk ZSRR, prof. dr Harald Geiss – historyk i inni. Z naszej strony mają być: prof. M. Tomala i red. J. Dubiel. Misja proponuje dołączyć red. R. Wojnę, który był tu wcześniej przewidywany i wyraził zgodę»; AMSZ, ZD 29/82, w. 3, t. 19.

¹⁴ Szef misji wojskowej w Berlinie Zachodnim odpowiadał szyfrogramem z 13 listopada: „Dziś rano prof. Kremer – przebywający na 3-miesięcznym stypendialnym pobycie na «Freie Universitaet» w BZ – poinformował Akademię Ewangelicką, że nie weźmie udziału w seminarium, i uzasadnił to próbą wykorzystania imprezy dla dokumentowania przynależności BZ do RFN. Poinformowaliśmy tow. radzieckich, że w tej sytuacji my też nie weźmiemy udziału. Proponujemy, by odmowy udziału w seminarium udzieliły osoby zaproszone z Polski»; AMSZ, ZD 29/82, w. 3, t. 19. Zob. dok. nr 418 i 424; zob. też dok. nr 480.

1. Pragnę powiadomić Tow. Ambasadora, że w rezultacie zmiany systemu pracy w górnictwie i skrócenia czasu pracy w kopalniach nastąpił znaczny spadek wydobycia i podaży eksportowej węgla kamien. W efekcie spowoduje to niewykonanie zadań eksportowych w br. na wszystkich kierunkach, bez możliwości realizacji powstałych w ten sposób poślizgów w przyszłym roku.

2. Podaż węgla, a zatem i zadania eksportowe na 1981 r. nie zostały jeszcze ustalone. Z wstępnych szacunków Komisji Planowania przy RM wynika, że nastąpi znaczne zmniejszenie eksportu zarówno węgla koksującego, jak i energetycznego, co zmusi resort hzigm oraz CHZ „Węglkokoks” do dalszej redukcji dostaw wszystkim odbiorcom, poniżej poziomu realizacji w 1980 r.

3. Proszę – w miarę potrzeby – zapewniać partnerów, że czynimy wysiłki zmierzające do maksymalnego zabezpieczenia ich potrzeb, jednakże pewne zmniejszenia w stosunku do zobowiązań będą nieuniknione.

4. Zależy nam na maksymalnym umiejętnym stonowaniu ich niezadowolenia z tego powodu i stępienia ostrza ich interwencji lub całkowitym ich wyeliminowaniu.

5. Liczymy również na zrozumienie zaistniałej sytuacji ze strony szefów naszych placówek dyplomatycznych i handlowych i ograniczenie do rzeczywiście niezbędnych wystąpień interwencyjnych adresowanych do nas w tej sprawie.

PODSEKRETARZ STANU

^fA. Karas^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 111

370

*6 listopada, szyfrogram kierownika punktu operacyjnego wywiadu
w Hawanie o wypowiedziach ambasadora NRD
na temat ograniczenia ruchu osobowego z PRL*

TAJNE
SPEC. ZNACZENIA

Szyfrogram Nr 6392
z Hawany, nadany 6.11.80, g. 15.00

JAR-B-H¹⁵

Do mojej 201 – z ustaleń „Jarski”¹⁶.

27 października na przyjęciu ambasador NRD Harry Spindler poinformował „Jarskiego”, że władze NRD postanowiły ograniczyć ruch, gdyż w Berlinie pojawiły się grupy Polaków z hasłami „tworzenia wolnych związków zawodowych, wyzwolenia spod eksploatacji radzieckiej oraz zjednoczenia”. 28 października przyszedł do „Jarskiego” radca Klaus Hartmann i potwierdził to samo utrzymując, że decyzja jest okresowa i uzgodniona z władzami polskimi. Zaznaczył, że poinformowali o tym inne ambasady KS i Kubańczyków. Tego dnia wieczorem na przyjęciu wojskowych grup kartografów ambasador NRD potwierdził powyższe zaznaczając, że „NRD jest w takiej sytuacji, iż nie może pozwolić sobie, aby nieodpowiedzialne grupy Polaków eksportowały kontrrewolucję”. Dodał, że to, co dzieje się w Polsce, jest sprawą Polaków, ale źle jest, gdy przenoszą oni swoje sprawy do innych państw. Poinformował, iż spośród polskich „demonstrantów” zatrzymano około 200 osób, które następnie przekazano polskim władzom.

Uwaga – obserwujemy, że aktualnie towarzysze niemieccy nie podejmują tematu i unikają rozmów¹⁷. Sprawa ucichła, chociaż z przykrością należy za-

¹⁵ Skrót JAR-B-H oznacza adresatów szyfrogramu, czyli poszczególne wydziały Departamentu I MSW, odpowiednio: II (amerykański) i XVII (analityczno-informacyjny).

¹⁶ Jan Janiszewski (formalnie radca ambasady w Hawanie).

¹⁷ Szyfrogramem z 29 października rezydentura wywiadu w Genewie przekazywała: „Z rozmowy 29 bm. z I sekretarzem Misji NRD Oskar Hugler. ^dZaniepokojenie w NRD wydarzeniami w Polsce silnie wzrasta przemieniając się często w antypolskie nastroje^d związane z faktami wykupywania towarów przez Polaków, którzy gotowi są za markę dawać po kilkadziesiąt złotych. Wśród funkcjonariuszy państwowych NRD zaczyna dominować przekonanie, że władze polskie nie poradzą sobie z rozwojem sytuacji”; AIPN, O 449/34, t. 10.

znaczyć, że Czechosłowacy „usztyniali” się wobec nas i „po cichu” popierają decyzję władz NRD. Jedynie Węgrzy i Jugosłowianie nie zgadzają się z wym. posunięciem. Inne z KS zajmują stanowisko neutralne, z tym że wyczuwalna jest chęć PR do zbliżenia się do nas i ściślejszej współpracy.

/–/ Retman¹⁸

AIPN, 0 449/34, t. 10

371

*6 listopada, szyfrogram ambasadora w Sofii
do sekretarza KC do spraw międzynarodowych
o opiniach polityków bułgarskich na temat sytuacji w Polsce*

T a j n e
Specjalnego znaczenia

Szyfrogram Nr 1725/IV
z Sofii, nadany 6.11.80, g. 20.20

Wojtaszek

W związku z kończeniem mojej misji¹⁹ odbywam szereg rozmów z przedstawicielami naczelnych władz bułgarskich. M.in. złożyłem wizytę Tow. Żiwkowowi, Liłowowi, Staniszewowi, wszystkim wicepremierom (u premiera będę dzisiaj) i wiceprzewodniczącym Rady Państwa. Rozmowy głównie dotyczą sytuacji w Polsce i współpracy polsko-bułgarskiej. Widać, że główne oceny wydarzeń w Polsce są jednolite, centralnie omawiane, oparte na szczegółowym czytaniu wszystkich oficjalnych wystąpień, analizowaniu zmian kadrowych i studiowaniu naszej prasy. Szczegółowo informowana jest tylko kadra kierownicza – szeroka opinia informowana jest głównie w oparciu o PAP, z pewnym pomijaniem niewygodnych dla ich sytuacji problemów.

Generalna dyrektywa: unikać krytycznych sformułowań, nie ingerować w nasze sprawy publicznie.

Żiwkow w rozmowie – podkreślając, że mówi tylko w swoim imieniu – wyraził zaniepokojenie frontalnym atakiem na całą partię za nadużycia jednostek.

¹⁸ Ppłk Jan Rodak (formalnie I sekretarz ambasady w Hawanie).

¹⁹ Ambasador Lucjan Motyka został odwołany 9 grudnia.

Uważa, że należy wyciągać wnioski w stosunku do winnych, a nie pozwolić na podważanie autorytetu partii mającej tak bohaterskie i ogromne zasługi. Wyrażał zaniepokojenie umacnianiem wpływu sił antysocjalistycznych w związkach zawodowych. Wyraził przekonanie, że Tow. Kania i KC wyprowadzą kraj z trudności, że partia sama winna dokonać niezbędnej mobilizacji. Deklarował poparcie naszych wysiłków.

Przekazał za moim pośrednictwem pozdrowienia dla Tow. Kani i członków BP. W podobnym duchu wypowiadali się członkowie Biura Politycznego.

Ambasador radziecki serdeczny, utrzymuje dobre osobiste kontakty, ale unika wszelkich komentarzy na polskie tematy. Podobnie ambasadorzy innych KS – tylko Rumun interesował się szczegółowo przebiegiem wydarzeń w Polsce²⁰.

/-/ Motyka

AMSZ, ZD 29/82, w. 17, t. 137

372

*6 listopada, notatka ambasady w Rzymie o stanowisku
Włoskiej Partii Komunistycznej w sprawie sytuacji wewnętrznej PRL*

Rzym, 6.11.1980 r.

NOTATKA

dotyczy: stanowiska Włoskiej Partii Komunistycznej
wobec wydarzeń w Polsce

(z rozmowy z R. Mechini i M. Ingenito w wydz. zagr. WPK)

²⁰ Szyfrogramem z 10 listopada ambasador w Sofii uzupełniał: „1. W ostatnich dniach obserwujemy wśród czynników oficjalnych eskalację zaniepokojenia co do sytuacji politycznej w Polsce. Gospodarzy niepokoi zwłaszcza: – aktywność sił antysocjalistycznych, – umacnianie się i działalność NSZZ, – zniesławianie PZPR. [...] 2. Czynniki oficjalne w rozmowach z nami zwracają uwagę na umacnianie się sił antysocjalistycznych w Polsce («macie mądrych przeciwników, którzy prowadzą dobrze przemyślaną perspektywicznie robotę»). [...] 4. Natomiast w oficjalnych rozmowach z nami (ambasadorem i pracownikami placówki) podkreśla się przekonanie, że PZPR ma dość sił, aby trudne problemy rozwiązać we własnym zakresie”; AMSZ, ZD 29/82, w. 17, t. 137.

1. WłPK z wielkim zainteresowaniem i jednocześnie zaniepokojeniem śledzi rozwój sytuacji w Polsce. Kierownictwo partii ocenia generalnie, że wybuch kryzysu sierpniowego w Polsce jest zewnętrznym przejawem głębokiego kryzysu ekonomicznego, który przeżywa obecnie świat zarówno kapitalistyczny, jak i socjalistyczny. Podłoże narastających trudności w krajach Wspólnoty Socjalistycznej jest także natury społecznej i politycznej. Wiąże się to z niedostosowaniem struktur instytucjonalnych, a przede wszystkim ich małą elastycznością w stosunku do poziomu rozwoju sił wytwórczych i świadomości społecznej osiągniętej w tych krajach. WłPK ocenia, że w Polsce doszło do szczególnie wyraźnego zachwiania równowagi w tej dziedzinie, a do tego dołączyły się rażące błędy w polityce gospodarczej i społecznej kierownictwa politycznego kraju, co spowodowało wybuch niezadowolenia klasy robotniczej na nieoczekiwaną skalę. WłPK jest zdania, że zjawiska kryzysowe istnieją także w innych krajach socjalistycznych i w samym ZSRR, co wcześniej czy później grozi wybuchem konfliktów społecznych, których skala może być tylko nieco mniejsza niż w Polsce.

Kierownictwo WłPK jest zgodne w ocenie, że konstruktywne rozwiązanie kryzysu w Polsce może mieć pozytywne znaczenie dla sprawy socjalizmu nie tylko w PRL, ale także w innych krajach „realnego socjalizmu”. Przekonanie to wynika z faktu, że głównym nośnikiem odnowy jest klasa robotnicza, która zażądała od swej partii zmiany metod kierowania i rządzenia w nowoczesnym państwie socjalistycznym oraz generalnego uzdrowienia „schorzeń i wynaturzeń ustrojowych”. Poza tym odpowiedzialne podjęcie wielkiego dzieła odnowy oraz dyspozycyjność do dialogu, jaką zademonstrowało nowe kierownictwo PZPR, stwarza przesłanki na pomyślne rozwiązanie problemów. Problemy te były dostrzegane w ostatnich latach także przez komunistów włoskich. WłPK niejedenkrotnie w sposób partyjny wysuwała swe krytyczne uwagi w kontaktach z działaczami PZPR przy różnych okazjach. Towarzysze polscy nie zawsze jednak byli skłonni podejmować konstruktywną dyskusję na ten temat.

Obecnie WłPK jest gotowa w ramach swych możliwości pomóc PZPR, zwłaszcza że – jak oceniają towarzysze włoscy – istnieje niebezpieczeństwo jej izolacji i niezrozumienia w międzynarodowym ruchu komunistycznym i robotniczym, w tym także wśród partii u władzy w KS-ach.

Komuniści włoscy odnoszą się z pełnym zrozumieniem do uchwał VI plenum i wysiłków, które PZPR podejmuje na rzecz normalizacji sytuacji w kraju. Sądzą oni, że normalizacja ta następowałaby szybciej, gdyby partia określiła jasno swą koncepcję stosunków z nowymi związkami zawodowymi, które – zdaniem WłPK – nie są skierowane przeciwko partii, a przeciw metodom sprawowania władzy przez dotychczasowe jej kierownictwo. Dialog ze ZZ i współpraca z nimi mogą w przyszłości ukształtować oryginalny model socjalistycznej demokracji, w którym nie będzie dochodziło do wynaturzeń władzy.

Komuniści włoscy pragną poprzez własne związki zawodowe kontynuować tradycyjne więzi z nowymi związkami zawodowymi w Polsce, traktując je jako „poważnego interlokutora”.

W tym kontekście „niezrozumiałym aktem” dla WIPK jest konflikt między ZZ „Solidarność” a rządem PRL na tle rejestracji statutu.

2. Kierownictwo WIPK odnosi się krytycznie do stanowiska niektórych partii rządzących w KS-ach wobec przemian w Polsce. Ocenia, że kampania propagandowa prowadzona w sposób całkowicie ignorujący rzeczywistość, zwłaszcza w Czechosłowacji i NRD, może być odczytywana przez polskie społeczeństwo jako obraźliwa. Nie służy to umacnianiu w przyszłości więzi między KS-ami.

Decyzja NRD w sprawie „zamknięcia” granicy oceniana jest przez WIPK jako „akt o znaczeniu politycznym”, mimo iż władze NRD temu zaprzeczają. Dużym również zaskoczeniem dla WIPK było oświadczenie Ceausescu na temat Polski²¹, które zostało ocenione jako nieprzyjazne wobec Polaków. Podkreśla się przy tym, że podważyło ono w pewnym stopniu wiarygodność polityki obecnego kierownictwa rumuńskiego wśród lewicy na Zachodzie i będzie miało wpływ na przeformułowanie ocen dotyczących Rumunii wśród tych sił, które w ostatnich latach próbowały zacieśnić kontakty z RPK (przykład: prawica socjaldemokratyczna we Włoszech).

3. WIPK nie ogłosiła żadnych publicznych deklaracji na temat wydarzeń w Polsce. Również w stosunkowo rzadkich wystąpieniach publicznych czołowych działaczy partii zachowany jest umiar i ostrożność. Towarzysze podkreślają ten fakt w rozmowie, zaznaczając, iż dzieje się to na skutek głębokiego zrozumienia sytuacji w Polsce. Dlatego również WIPK nie idzie na szerokie organizowanie zebrań na tematy polskie mimo tysięcy listów, które napływają do organizacji partyjnych z takimi żądaniami.

Opracował
fAdam Szymczyk^f
III Sekretarz Ambasady

AMSZ, Dep. IV 43/84, w. 4

²¹ Zob. dok. nr 311 i 373.

373

*7 listopada, szyfrogram ambasady w Bukareszcie
w sprawie rumuńskich ocen polskiej sytuacji wewnętrznej*

T a j n e

Szyfrogram Nr 1791/IV
z Bukaresztu, nadany 7.11, 17.30

Napieraj

Z rozmowy z członkiem kierownictwa tutejszej Centralnej Rady Związków Zawodowych. Rozmówca stwierdził:

1) Wiemy, że w Polsce przemówienie N.C. jest różnie komentowane²². Sformułowania o przechodzeniu gospodarki drobnotowarowej w kapitalizm – to przecież myśl Lenina. Główna sprawa w wystąpieniu N.C. – to życzliwy i serdeczny stosunek do Polski. Taki stosunek ma cały nasz aktyw.

2) Naród polski i partia sama rozwiąże swe problemy. Najważniejszą sprawą – uniknąć interwencji zarówno ze strony Związku Radzieckiego, jak i krajów imperialistycznych.

3) Pod wpływem wydarzeń w Polsce i w Rumunii pojawiają się pewne poglądy dotyczące zmian w pracy związków zawodowych. Występują krytyczne nastroje w środowiskach naukowych, twórczych i wśród części studentów. Istniejące i w SRR siły antysocjalistyczne też chciałyby niezależnych związków zawodowych. Próbują wykorzystywać nasze błędy w gospodarce i w administracji.

4) Oceniamy teraz jako błąd forsowanie eksportu żywności na Zachód. M.in. na tym tle pojawiają się w SRR trudności w zaopatrzeniu w owoce, na biał. Kierownictwo podejmuje energiczne kroki – udało się poprawić zaopatrzenie w większych miastach, ale w terenie są nadal braki.

Ocena: poglądy rozmówcy są dość charakterystyczne dla części kierownictwa. Rozmówca ma sympatię do Polski. Mimo tego – jest zwolennikiem „twardych” rozwiązań sytuacji.

/–/ Henschke

AMSZ, ZD 29/82, w. 4, t. 31 (druk: Przed i po 13 grudnia, dok. nr 59)

²² Zob. dok. nr 311.

374

*8 listopada, szyfrogram ambasadora w Sztokholmie:
opinie korpusu dyplomatycznego na temat sytuacji w Polsce*

Tajne

Szyfrogram Nr 1813/IV
z Sztokholmu, nadany 8.11, g. 8.30

Dobrosielski

W wypowiedziach przedstawicieli CD KS nt. sytuacji w Polsce występuje zniuanowanie ocen po wizycie tow. tow. Kani i Pińkowskiego w Moskwie. W październiku dominowały krytyczne oceny sytuacji i zaniepokojenie rozwojem wydarzeń (wskazywano m.in. na wzrost siły nurtu antysocjalistycznego na bazie NSZZ i osłabienia kierowniczej roli partii, ugodowość wobec elementów opozycyjnych²³, przesadne dramatyzowanie ocen na łamach prasy, którego rezultatem może być tylko podsycanie nastrojów niezadowolenia itp.). Wypowiedzi te były charakterystyczne zwłaszcza dla dyplomatów ZSRR i NRD. Przedstawiciele CRS wskazywali na analogię z wydarzeniami w 1968 r. (Brak wyraźnych haseł antysocjalistycznych na pierwszym etapie przy skoncentrowaniu ataków na partii i działaczach kierowniczego szczebla, demagogiczne szermowanie hasłami demokratyzacji, krytyka dla krytyki i poklasku w środkach masowego przekazu itp.). Po wizycie w Moskwie nastąpiło pewne wyciszenie krytycznych akcentów. Krytycznie ocenia się nadal intencje, wypowiedzi i działalność ZZ „Solidarność”. Tow. węgierscy ograniczają się do zainteresowania rozwojem sytuacji, ale jej nie komentują.

Przedstawiciele NRD, którzy z własnej inicjatywy uzasadniali w rozmowach słuszność tez przemówienia Honeckera w Gera i decyzji w sprawie ograniczeń ruchu turystycznego, obecnie raczej unikają podjęcia tematu. Powściągliwe

²³ Ambasador w Sztokholmie informował szyfrogramem z 28 października: „Przed budynkiem KG w Malmö 25 bm. demonstrowało ok. 10 osób. [...] Demonstracja nie wzbudziła większego zainteresowania z wyjątkiem sąsiadów Konsulatu, którzy protestowali przeciwko zakłócaniu spokoju”. Szyfrogramem z 10 listopada uzupełniał: „Jak przewidywaliśmy, głównym akcentem demonstracji z 8 bm. był protest przeciwko «pogwałceniu praw człowieka w ZSRR i innych KS». [...] Mimo szeroko zakrojonej agitacji uczestniczyło zaledwie ok. 200 osób, głównie emigrantów estońskich i czechosłowackich. Nieliczna grupa polska (ok. 20 osób) domagała się uwolnienia Moczulskiego, poparcia dla «wolnych związków zawodowych» w Polsce i powstrzymania «planowanej inwazji ZSRR na Polskę». Demonstranci udali się pod ambasadę ZSRR, gdzie wygłoszono główne przemówienie. Przed naszą ambasadą nie było żadnej demonstracji”; AMSZ, ZD 29/82, w. 17, t. 138.

i ostrożne stanowisko zajmują dyplomaci bułgarscy i rumuńscy. Jugosłowianie natomiast podkreślają przy każdej okazji zasadę nieingerencji w wewnętrzne sprawy Polski, oparcia się na własnych siłach itp.

Krytycznie ocenia sytuację nadal większość dyplomatów radzieckich. Traktują oni obecny stan jako eksplozywny i niebezpieczny, a wysiłki negocjacyjne rządu jako zbyt ugodowe i umożliwiające manewrowanie oraz szerzenie demagogii przeciwnikom socjalizmu. Sugerują podjęcie pilnej politycznej i ideologicznej ofensywy. Podkreślając pozytywne wyniki rozmów w Moskwie, zrozumienie i gotowość przyjscia z pomocą wyrażają obawy, czy działaczom NSZZ rzeczywiście zależy na stabilizacji i szerzeniu szacunku dla pracy. Zdecydowanie krytycznie oceniają kontakty zagraniczne NSZZ, nacisk na dostęp do środków masowego przekazu, korzystanie z pomocy finansowej zagranicznej.

Ogólnie w korpusie KS wizytę ocenia się raczej pod kątem jej znaczenia międzynarodowego, mniej zaś w zakresie stabilizacji sytuacji wewnętrznej w Polsce.

W CD KK (Austria, Kanada, Francja, USA) dominuje zainteresowanie dalszym rozwojem NSZZ i miejscem w modelu politycznym Polski. Duże wrażenie wywarła spokojna i wyważona ocena Carringtona. Sceptycznie komentuje się „ambicjonalny upór i brak poczucia realizmu” u działaczy NSZZ „Solidarność”.

/–/ Cieślár

AMSZ, ZD 29/82, w. 17, t. 138

375

*8 listopada, szyfrogram konsula generalnego w Nowym Jorku
o publikacjach warszawskiego korespondenta „The New York Times”*

T a j n e

Szyfrogram Nr 1819/IV
z N. Jorku, nadany 8.11, g. 11.30

Mulicki – Staniszewski

Opublikowane w dniach 6 i 7 bm. w NYT korespondencje Darntona odbiegają od jego dotychczasowej linii, charakteryzującej się spokojem

i obiektywizmem²⁴. W naszej ocenie wywołane zostały one zapotrzebowaniem redakcji NYT, która w imieniu pewnych grup chce głównie zaszerwować problem Polski Reaganowi i jego Administracji. Obserwujemy odchodzenie od ich dotychczasowej linii zrozumienia, życzliwości do niezadowolenia, zniecierpliwienia rozwojem sytuacji, głównie z powodu braku wyników rozmów i programu działania. Przy nowym rozkładaniu akcentów podkreśla się niemoc władzy w Polsce, falę antyradzieckości, postępujący chaos gospodarczy. Coraz częściej spekuluje się na temat interwencji radzieckiej, przyzwyczajając tutejszą opinię publiczną do takiej możliwości. W interesie Reagana, grup finansowo-gospodarczych za nim stojących leży szybkie zakończenie kryzysu w Polsce. Należy się spodziewać, że Administracja Reagana będzie bardziej pragmatyczna, ostrożna, z większym wyliczeniem własnych korzyści będzie gotowa do wyrażania poparcia dla Polski.

Oceniamy, że opublikowanie w/w korespondencji w tym momencie stanowi m.in. formę nacisku na nasze kierownictwo, aby szybciej przystąpiło do rozwiązywania kryzysu, nie dopuściło do zbliżającej się konfrontacji, oraz pod adresem Reagana wskazanie pilnej potrzeby określenia stanowiska nowej Administracji wobec kryzysu w Polsce (w tym w kontekście przyszłych stosunków amerykańsko-radzieckich)²⁵.

/-/ Ciaś

AMSZ, ZD 29/82, w. 12, t. 107

²⁴ Mowa o artykułach: „After Heady Days of Strike, Poland Turns Gloomy” („The New York Times” z 6 listopada) i „Polish Union Chiefs Warn Again of Strikes” („The New York Times” z 7 listopada).

²⁵ Z kolei ambasador w Waszyngtonie donosił szyfrogramem z 6 listopada: „Clarisem 779 przekazujemy obszerny fragment artykułu Darntona, opublikowanego w dzisiejszym New York Times, na temat nastrojów w Polsce i zaniepokojenia groźbą interwencji. Na poparcie wywodów i tezy o interwencji autor przytacza opinie anonimowych rozmówców (kierowca ciężarówki, gospodyni, historyk i inni). Na szkodliwość tezy i niewłaściwość tego rodzaju warsztatu dziennikarskiego zwracaliśmy wielokrotnie uwagę redakcjom, w tym również New York Timesa. Sprawa interwencji, choć przewija się nadal w korespondencjach z Polski, uległa ostatnio, po wizycie Kani w Moskwie, pewnemu odsunięciu”; AMSZ, ZD 29/82, w. 19, t. 156.

376

*8 listopada, okólnik kierownika WZ KC PZPR:
instrukcja w sprawie komentowania wypowiedzi
przywódców państw socjalistycznych na temat sytuacji w Polsce*

Warszawa, dn. ... 19 ... r.

Tajne
d P I L N E d

SZYFROGRAM Nr '9645^c

HELSINKI – Wiśniewski

OSLO – Roszak

KOLONIA – Chyliński

ATENY – Lewandowski

MADRYT – Noworyta

PARYŻ – Olechowski

HAGA – Bartoszek

WIEDEN' – Adamkiewicz

TOKIO – Szymczykiwicz

OTTAWA – Pawlak

MISJA WOJSKOWA BERLIN ZACH. – Kufel

SZTOKHOLM – Cieślár

KOPENHAGA – Trąmpczyński

RZYM – Trepczyński

BELGRAD – KINECKI

LIZBONA – Szleper

BRUKSELA – Fekecz

LONDYN – Bisztyga

N. DELHI – Czapla

WASZYNGTON – Spasowski

Zachodnie ośrodki przekazu zniekształcając treść wystąpienia członków kierownictw KS na tematy polskie zmierzają do naruszenia łączących nas z tymi krajami więzów. Cytując wyrwane z kontekstu zdania nadają im szkodliwą dla Polski i wspólnoty interpretację. W wygłoszonym przemówieniu w Gerze na inauguracji roku szkolenia partyjnego – tow. Honecker dokonał szerokiej analizy sytuacji międzynarodowej ze szczególnymi uwzględnieniami celów, form i metod działania ośrodków dywersyjnych w RFN. Uwypuklił on szczególnie perfidne metody prób generalnego dyskredytowania socjalizmu w oparciu o wydarzenia w Polsce oraz obnażył zamiary spożytkowania tych wydarzeń przez RFN dla podważenia stabilizacji w NRD celem realizacji odwetowych planów zmiany terytorialnego status quo. W tym kontekście należy naświetlać zdanie wypowiedziane na temat ochrony socjalizmu w Polsce. Zachód usiłuje także wykorzystywać wystąpienia przywódców czechosłowackich dla dokonywania analogii między obecną sytuacją w Polsce a wydarzeniami w CSRS

w 1968 r. Zdecydowanie przeciwstawiając się tego typu próbom podkreślać zrozumienie przez kierownictwo KPCz odmiennego charakteru kryzysu w Polsce, poparcie udzielane PZPR w wysiłkach na rzecz politycznego uregulowania narosłych w kraju problemów. KPCz w pełni podziela ocenę naszej partii co do niebezpieczeństw związanych z działalnością sił antysocjalistycznych, które nie wahałyby się przed doprowadzeniem w kraju do sytuacji kontrrewolucyjnej. Kraje nasze i ich komunistyczne partie kierują się zdecydowaną wspólną wolą dalszego umacniania wspólnoty socjalistycznej i kontynuowania procesu odprężenia w Europie.

^fW. Piątkowski^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 111

377

*8 listopada, okólnik sekretarza KC do spraw międzynarodowych:
instrukcja w sprawie sytuacji wewnętrznej PRL*

Warszawa, dn. 8.XI.1980 r.

Tajne specjalnego znaczenia

^dNatychniaś^d (nie w nocy)

SZYFROGRAM Nr '9649^c

Szefowie wszystkich placówek

1. Sytuacja w kraju nadal skomplikowana, nie można jeszcze określić, jak ukształtuje się w początku tygodnia. Argumentacja i działania placówki muszą być więc elastycznie dostosowywane do różnych możliwych wariantów.

2. Trudnym negocjacom placowym w branżach towarzyszą nękające sporadyczne akcje strajkowe (np. łączność, komunikacja, służba zdrowia), wykazujące znaczny brak dyscypliny społecznej. Nie czekając na orzeczenie Sądu Najwyższego „Solidarność” podjęła szeroko zakrojone przygotowania do strajków okupacyjnych 12 listopada, przede wszystkim w stolicy i Gdańsku. W wypowiedziach czołowych działaczy utrzymują się groźby wobec władz i nieodpowiedzialne oceny, także w płaszczyźnie międzynarodowej. Propaganda antykomunistyczna, a szczególnie z USA i RFN, podsycza nastroje. Aktualna

faza kryzysu ma więc charakter wyraźnie polityczny, przy czym trudna sytuacja rynkowa niekorzystnie rzutuje na atmosferę.

3. Kierownictwo partii zdecydowanie dąży do stabilizacji sytuacji, podtrzymując gotowość negocjacji, przy nieustępliwości i pryncypialności w podstawowych kwestiach roli partii, zasad systemu socjalistycznego i znaczenia sojuszy. Trwa mobilizacja sił partii, w dalszym ciągu odbywają się zebrania POP, członkowie kierownictwa uczestniczą w regionalnych spotkaniach aktywu. Podstawowym celem jest określenie najważniejszych zadań ogniw PZPR w ofensywnym i skutecznym przezwyciężeniu trudności występujących w życiu kraju. Rada Państwa przyjęła uchwałę wzywającą do spokoju i zachowania porządku, podjęte są kroki przygotowawcze na różne warianty rozwoju sytuacji.

4. Nie wykluczamy możliwości osiągnięcia porozumienia w toku poniedziałkowej rozprawy w Sądzie Najwyższym, co wpłynęłoby na stabilizację sytuacji. Gdyby jednak następowała eskalacja trudności, akcentujecie w rozmowach zdecydowanie władz kontynuowania linii VI Plenum. Przeciwdziałajcie pochopnym ocenom i komentarzom²⁶.

^fWojtaszek^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 111

²⁶ Okólnikiem z 31 listopada sekretarz KC PZPR do spraw międzynarodowych uzupełniał: „1. Sytuacja w kraju nadal złożona. Na trudną sytuację gospodarczą i społeczną nakładają się działania sił antysocjalistycznych zmierzających do destabilizacji nastrojów i rozszerzenia wpływów w strukturze związkowej Solidarności i innych środowiskach. [...] 2. W toku rozmów z przywódcami KPZR linia VI Plenum, aktualna ocena sytuacji i działania kierownictwa PZPR spotkały się ze zrozumieniem i poparciem. Wyrażono zaufanie dla nowego kierownictwa PZPR i wiarę, że polscy komuniści rozwiążą stojące przed nimi problemy. Rozmowy przebiegły w serdecznej atmosferze. Towarzysze radzieccy deklarując poparcie dla dotychczasowych pociągnięć kierownictwa naszej partii zapewnili jednocześnie, że Polska może liczyć na konkretne wsparcie ze strony ZSRR w pokonywaniu trudności gospodarczych zarówno doraźnie, jak i w perspektywie. Wykorzystujecie komunikat z rozmów jako przejaw jednności ocen i podkreślenie znaczenia ścisłego współdziałania. Wskazując na szeroki zakres tematyki rozmów przeciwstawiajcie się próbom sprowadzenia wizyty do bieżących i pilnych konsultacji. Wizyta miała wszechstronny charakter i była uprzednio dobrze przygotowana politycznie i gospodarczo”; AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 111.

378

*9 listopada, szyfrogram ambasadora w Teheranie
w sprawie wizytacji terenów objętych działaniami wojennymi*

T a j n e
Natychmiast

Szyfrogram Nr 1821/IV
z Teheranu, nadany 9.11.1980, 10.10

Turbański

Tutejsze MSZ rozesłało okólne zaproszenie dla szefów placówek do odwiedzenia rejonów objętych działaniami wojennymi. Data – wtorek 11 bm. Rejony: Kermanshah i Dezful. Cel wizyty: zapoznanie się ze skutkami agresji irackiej, a zwłaszcza ze zbrodniami przeciwko ludności cywilnej. Podróż samolotem wojskowym. (W wyjątkowych okolicznościach zamiast ambasadorów mogą uczestniczyć ich przedstawiciele).

Ambasadorowie KS nie mają jeszcze stanowiska w tej sprawie²⁷. Oceniamy, że jest to próba wywarcia nacisków na nasze kraje w celu uzyskania potępienia agresji irackiej. Wyraźne intencje propagandowe – na użytek wewnętrzny i międzynarodowy. Staramy się zorientować, co o tym myślą inne placówki, zwłaszcza krajów islamskich, KA i III świata. Dziekan (amb. Polacek) przeprowadzi dziś sondaż w tej sprawie.

Sugerowałem ew. zwleknięcie pod pretekstem, że szefowie placówek nie są przygotowani na taki krótki termin, że mają wątpliwości co do warunków bezpieczeństwa, że muszą skontaktować się ze swoimi władzami²⁸.

²⁷ Kolejnym szyfrogramem z 9 listopada ambasador w Teheranie przekazywał: „Z nady ambasadorów KS. W związku z tym, że większość szefów placówek KK i KR wyraziła gotowość wyjazdu na front – uznaliśmy, że nieobecność KS w tej sytuacji mogłaby wyglądać na demonstrację. Uzgodniliśmy, że niekoniecznie wszyscy musimy być obecni. Winogradow zamierza wysłać swojego attache wojskowego. Węgier, NRD-owiec, Rumun, Bułgar i Kubańczyk wyrażają gotowość wyjazdu. Czech (podobnie jak ja) czeka na instrukcję”; AMSZ, ZD 29/82, w. 17, t. 140. Wicedyrektor Departamentu V Stanisław Matosek następnego dnia odpowiadał: „1. Działajcie wg uzgodnień w grupie KS-ów. 2. Może wyjechać Wasz zastępca przy odpowiednim wytłumaczeniu Waszej nieobecności, jeśli zachodziłaby taka potrzeba”; AMSZ, ZD 29/82, w. 17, t. 141.

²⁸ Ambasador w Teheranie relacjonował szyfrogramem z 14 listopada: „W obu miastach zniszczenia stosunkowo niewielkie. [...] Wyjaśniono nam, że niska liczba ofiar (130 osób) wynika stąd, że tylko część uczniów znajdowała się w szkole. [...]”

Proszę o pilne instrukcje.

/-/ Filipowicz

AMSZ, ZD 29/82, w. 17, t. 140

379

*10 listopada, okólnik wicedyrektora DPWKiN
o ograniczeniu przyjazdów dziennikarzy
z krajów kapitalistycznych do PRL*

Warszawa, dn. 10 listopada 1980 r.

Tajne

^dNatychmiast!^d

SZYFROGRAM Nr '9651^c

Szefowie placówek:

PARYŻ, LONDYN, BRUKSELA, HAGA, MADRYT, ATENY, RZYM, OSŁO,
KOPENHAGA, BERNO, KOLONIA, WASZYNGTON, NOWY JORK,
OTTAWA, TOKIO, 'BELGRAD^c

Z uwagi na sytuację w kraju przejściowo wstrzymano dalsze przyjazdy
wszelkich dziennikarzy z KK.

Wstrzymajcie wydawanie wiz, na które wcześniej wyrażono zgodę, podając
nam, komu zatrzymaliście²⁹.

W systemie przyjmowania zgłoszeń wizowych od dziennikarzy i w Wa-
szych rozmowach z nimi nie należy stwarzać im nadziei na możliwości wyjazdu
do Polski w obecnym okresie.

Uczestniczyli prawie wszyscy szefowie placówek z KS, z wyjątkiem radzieckiego
i Węgry, którzy wysłali swoich zastępców"; AMSZ, ZD 29/82, w. 17, t. 140.

²⁹ Kolejnym okólnikiem z 10 listopada (do placówek w Wiedniu, Sztokholmie i Hel-
sinkach) wicedyrektor Gierłowski instruował: „Dla uniknięcia nieporozumień i od-
syłania dziennikarzy z granicy państwa (co miało już miejsce) należy pilnie uprzedzić
o tym komórki prasowe MSZ, aby poinformowały redakcje zainteresowane ewen-
tualnymi wyjazdami do Polski. [...] Komentujcie, że powyższe uregulowanie ma
charakter przejściowy i nie prowadzi do jednostronnego ograniczenia bezwizowego
ruchu turystycznego"; AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 111.

O odwołaniu tej decyzji poinformujemy³⁰.

Staniszewski
wz^c fW. Gierłowski^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 111

380

*10 listopada, szyfrogram ambasadora w Kolonii
o uroczystości rocznicowej Związku Polaków „Zgoda”*

T a j n e

Szyfrogram Nr 1906/IV
z Kolonii, nadany 10.11.80, g. 17.10

Mulicki

Wczoraj odbyła się w Ruhrlandhalle w Bochum uroczystość XXX-lecia „Zgody”. Wzięło w niej udział około 2 tys. osób – działaczy i zaproszonych gości. Ze strony niemieckiej uczestniczył K. Liedtke – wiceprzewodniczący frakcji parlamentarnej SPD, odpowiedzialny w kierownictwie frakcji za problematykę resortu spraw wewnętrznych, oraz nadburmistrzowie miast Bochum, Herne i Gelsenkirchen. Ze strony placówki – ja, Turski i Pieniak.

Wasza sugestia, abym nie uczestniczył, była nie do zrealizowania z powodu późnego przekazania. Wycofanie się w ostatniej chwili byłoby nietaktowne w stosunku do organizatorów jak i gości niemieckich, którym potwierdzono moją obecność³¹.

³⁰ Okólnikiem wysłanym także 10 listopada (wieczorem) minister spraw zagranicznych polecał: „Po decyzji Sądu Najwyższego o rejestracji NSZZ «Solidarność» i odwołaniu zapowiedzianego strajku generalnego powstała sytuacja umożliwiająca uelastycznienie naszej polityki wizowej wobec dziennikarzy zagranicznych. 1. Części dziennikarzy, którzy przebywają już w Polsce, a którym cofnięto zgodę na pobyt, zezwolimy na kontynuowanie ich pracy w granicach czasowych określonych zezwoleniem na pobyt. 2. Dziennikarzom, którzy otrzymali wize ostatnio, a ich nie wykorzystali lub zostali zawróceni z granicy PRL – będziemy umożliwiać przyjazdy do Polski po uprzednim uzgodnieniu ich programu pobytu. [...] 4. Dziennikarzy, którzy aplikują, starajcie się wnikliwie selekcjonować wg. ich rangi i nastawienia do nas, rozkładając ich przyjazdy w czasie. [...] 5. Upředzajcie redakcje, że w przypadku nielegalnego wysyłania dziennikarzy narażają ich na wydalenie i nieudzielenie im wiz w przyszłości”; AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 111.

³¹ Dyrektor Mulicki przekazywał szyfrogramem z 7 listopada: „uważamy, że na uroczystościach placówka powinna być reprezentowana na szczęblu Turskiego”; AMSZ, ZD 29/82, w. 8, t. 71.

Referat Łukaszcyka bardzo wyważony i politycznie dobry. Zawierał m.in. stwierdzenie, że historia potwierdziła w pełni rację obranego 30 lat temu kierunku współpracy z socjalistyczną Polską.

Liedtke – stwierdził, że przemawia w imieniu kierownictwa swojej partii oraz frakcji parlamentarnej, i przekazał osobiste pozdrowienia od Wehnera. Obecne stosunki z Polską określał jako dobre. Normalizacja tych stosunków i zbliżenie z narodem polskim są w ostatnim dziesięcioleciu częścią składową doktryny politycznej SPD. Opowiedział się za nienaruszalnością granicy na O–N. Podkreślił wielką rolę w tym procesie wymiany osobowej i kulturalnej, w tym rolę organizacji polonijnej. Nawiązując do aktualnej sytuacji w Polsce stwierdził, że jego partia wyraża nadzieję, że społeczeństwo i władze polskie rozwiążą w duchu porozumienia wszystkie złożone problemy, i stoi zdecydowanie na stanowisku niemieszania się z zewnątrz w sprawy Polski. Dodał, że adresuje to do niektórych sił politycznych w RFN.

Zarówno oficjalna część programu, jak i artystyczna na wysokim poziomie.

Notatki szczegółowe i teksty przemówień prześlemy najbliższym kurierem.

/–/ Chyliński

AMSZ, ZD 29/82, w. 8, t. 70

381

*10 listopada, szyfrogram ambasadora w Wiedniu
o rozmowie z ministrem spraw zagranicznych Austrii*

T a j n e

Natychmiast
(ale nie w nocy)

Szyfrogram Nr 1871/IV
z Wiednia, nadany 10.11, g. 19.40

Czyrek

1. 30 bm. zostałem poproszony na rozmowę do Pahra. Rozmówca przekazał niezadowolenie w związku z cofnięciem 9 bm. z lotniska w Warszawie 4 dziennikarzy austriackich oraz opóźnieniem w tym samym dniu odlotu z Warszawy

samolotu AUA, co – jak określił – spowodowało komplikacje i [zakłóciło] funkcjonowanie lotniska w Wiedniu i uniemożliwiło pasażerom osiągnięcie dalszych połączeń. Zaznaczył, że cofnięcie dziennikarzy wywołało drastyczną reakcję tutejszych środków informacji i uczucie protestu wśród dziennikarzy. Dotychczasowa współpraca z Polską jest dobra i nie chcielibyśmy tego rodzaju zjawisk dramatyzować. Jednak z uwagi na to, że Austria nie posiada aktualnie w Polsce żadnego wysłannika prasy oraz że w ich odczuciu istnieje potrzeba złagodzenia całego wrażenia spowodowanego cofnięciem dziennikarzy z lotniska – prosi o możliwie niezwłoczną zgodę na przyjęcie w Polsce następujących dziennikarzy pracujących wyłącznie dla publikatorów austriackich:

– B. Coudenhove-Kalergi (ORF), W. Broer (Kurier), K. Seinitz (N. Kronenzeitung).

W ustosunkowaniu do wypowiedzi Pahra podkreśliłem, że w rozwiązywaniu trudnych problemów nie pomagają żadne sensacji działania zagranicznych dziennikarzy. Zwróciłem uwagę, że z 4 cofniętych dziennikarzy tylko jeden pracuje dla prasy austriackiej, pozostali dla innych zagranicznych publikatorów. Przypomniałem, że ambasada prosiła prasowe władze austriackie oraz tutejsze MSZ o niekierowanie do Polski dziennikarzy bez uprzedniego uzgodnienia z ambasadą.

Powyższe wpłynęło na złagodzenie stanowiska Pahra. Uzasadniając dobrem stosunków wzajemnych ponowił prośbę o przyjęcie w/w dziennikarzy austriackich.

Proponowani przez Pahra dziennikarze należą do dobrze zorientowanych w problematyce polskiej, dotychczas występowali przeważnie z pozycji umiarkowanych.

2. Zapytany na okoliczność cofnięcia dziennikarzy z lotniska w Warszawie Kanclerz Kreisky w wypowiedzi telefonicznej dla TV oświadczył, że „postępowanie władz polskich nie służy dobru stosunków wzajemnych”.

/-/ Adamkiewicz

AMSZ, ZD 29/82, w. 19, t. 159

382

*10 listopada, okólnik ministra spraw zagranicznych o decyzji
Sądu Najwyższego w sprawie rejestracji statutu NSZZ „Solidarność”*

Warszawa, dn. 10 listopada 1980 r.

T a j n e

SZYFROGRAM Nr ^c9692

^dNatychmiast

Szefowie wszystkich placówek.

W nawiązaniu do naszej 9690³²:

1) Decyzja Sądu Najwyższego z 10 bm. stała się podstawą porozumienia między władzą a NSZZ „Solidarność” w kwestii rejestracji. Elementy:

- a) uchylenie zaskarżonych postanowień Sądu Wojewódzkiego z 24.X,
- b) dokonanie rejestracji „Solidarności” w brzmieniu uwzględniającym poprawki wniesione przez wnioskodawcę,
- c) na wniosek „Solidarności”, zgłoszony na rozprawie SN, uzupełnienie statutu załącznikiem będącym jego integralną częścią, w którym zawarty jest ^c*m.in.* pełny tekst punktu 2 porozumienia z Gdańska o ideowym obliczu „Solidarności” (ustrój, kierownicza rola Partii, sojusze),
- d) przywrócenie w statucie postanowień dotyczących prawa do strajku z modyfikacją ich treści oraz ograniczeniem ważności do czasu wydania ustawy o związkach zawodowych.

2) W rozmowach – w zależności od potrzeb na miejscu – należy podkreślać:

³² Okólnikiem z 10 listopada minister spraw zagranicznych i sekretarz KC do spraw międzynarodowych informowali: „Decyzja Sądu Najwyższego rejestrująca statut Solidarności bez poprawek Sądu Wojewódzkiego, ale z uwzględnieniem poprawek wnioskodawców (w tym aneksu z tekstem punktów porozumienia gdańskiego określających zasady działania związków) jest w ocenie kierownictwa partii ^hwystarczającym i stanowczym ^h*niezbędnym* ^cokreśleniem podstaw ideowo-politycznych Solidarności. [...] Zakończenie sporu o rejestrację powinno przyczynić się do stabilizacji nastrojów, choć nie można wykluczyć ^hsporadycznych ^h*nowych* ^cnapięć. [...] Podkreśłajcie w rozmowach, iż kraj nasz czeka okres złożonych ^hnegocjacji ⁱh działań ^hnadał ^hwymagających konsekwencji. Nie będziemy tolerować prób ingerencji w wewnętrzne sprawy zachodnich ośrodków wojny ideologicznej ani też aktywizacji rodzimych sił opozycyjnych”; AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 111.

– decyzja SN kończy spór o rejestrację „Solidarności”, pozwoliła ona zlikwidować groźbę niezwykle poważnej konfrontacji społecznej,

– osiągnięty został cel, który przyświecał naszym działaniom od początku, a mianowicie wyrażne samookreślenie „Solidarności” wobec ustroju socjalistycznego i roli Partii,

– przyjęte uzgodnienie jest wynikiem naszej zdecydowanej woli rozwiązywania problemów środkami politycznymi, drogą porozumienia; zwyciężyły rozsądek, odpowiedzialność polityczna stron,

– fakt rejestracji nie zdejmuje *‘wszystkich’* napięć, jakie mają miejsce w życiu społecznym.

3) Do szczególnego wykorzystania w rozmowach z KS i przyjaciółmi:

a) o *‘rejestracji’* *‘rozwiązaniu problemu’* zadecydowała postawa Partii, a zwłaszcza pryncypialne stanowisko wyrażone w wystąpieniu tow. Kani w Nowej Hucie oraz *‘przyrost’* *‘wzrost’* realizmu wśród znacznej części społeczeństwa, w tym także działaczy „Solidarności”: *‘jednym z decydujących elementów porozumienia był’* *‘zasadnicze znaczenie miał’* wysoki stopień mobilizacji szeregów partyjnych dla przeciwstawienia się tendencjom do awanturnictwa *‘mogącego doprowadzić do poważnej konfrontacji społecznej’*; Partia zdołała przejść do zdecydowanej i wielopłaszczyznowej akcji (obok przemówienia tow. Kani konferencje regionalne aktywu, specjalne zebrania POP, zintegrowana kampania w środkach masowego przekazu); ta mobilizacja Partii, połączona z odczuwalnym wzrostem poczucia realizmu w społeczeństwie, stworzyły podstawę osiągnięcia tak koniecznego *‘porozumienia’* *‘rozwiązania’*; *‘osiągnięcie uregulowania’* *‘uregulowanie’* jest więc zwycięstwem rozsądku narzuconego przez Partię.

b) Określona została ideowa platforma funkcjonowania „Solidarności” na bazie uznania ustroju socjalistycznego, kierowniczej roli Partii i naszych sojuszy; stwarza to szansę, że „Solidarność” może i powinna działać na tej właśnie platformie.

c) Nie usuwa to oczywiście ostrego problemu dalszej walki o kształt i polityczne oblicze nowych związków zawodowych.

^fCzyrek^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 111

383

*10 listopada, szyfrogram ministra handlu zagranicznego
i gospodarki morskiej do ambasadora w Canberze
o rozmowie z nowo mianowanym ambasadorem Australii*

Warszawa, dn. 10^c listopada 1980 r.

T a j n e

SZYFROGRAM Nr 9700^c

Frąckiewicz – Nitecki
Canberra

W dniu 7 bm. złożył mi wizytę kurtuazyjną Ambasador Australii w Warszawie – John R. Burgess³³.

W czasie rozmowy omówiono aktualną problematykę polsko-australijskich stosunków gospodarczych, przy czym podkreślono dysproporcję we wzajemnej wymianie handlowej.

Na tym tle poruszyłem sprawę możliwości uzyskania korzystnych ułatwień kredytowych na import wełny i skór, a także na ewentualny zakup w przyszłym roku mięsa.

Ambasador potwierdził raz jeszcze, że system promocyjny kredytów eksportowych nie umożliwia udzielenia dłuższych kredytów na te towary niż 180 dni, oraz wskazał, że jako kierunek finansowania zakupów w kredycie stanowi stosowana od dawna metoda organizowania kredytów po koszcie rynkowym przez banki australijskie w Londynie.

³³ Dyrektor Fijałkowski zawiadamiał ambasadora w Canberze szyfrogramem z 17 października: „Burgess złożył listy uwierzytelniające 15 bm. W godzinnej rozmowie z tow. Jabłońskim głównie omawiano stan stosunków bilateralnych. B. przedstawił m.in. trudności we współpracy w rybołówstwie, motywując mniejszymi zasobami rybnymi. Podkreślał wkład Polaków w rozwój Australii”. Z kolei szyfrogramem z 22 października wicedyrektor Majkowski przekazywał: „22 bm. Burgess był przyjęty przez Min. Czyrka. C. [...] podkreślił zainteresowanie Polski dalszym rozwojem stosunków dwustronnych z Australią, głównie gospodarczych, m.in. dla zrównoważenia niekorzystnego bilansu handlowego. Wyraził przekonanie, że współpraca gospodarcza przyczyni się również do poprawy aktualnej sytuacji gospodarczej w Polsce. B. podkreślił zainteresowanie rządu australijskiego współpracą z Polską. [...] Podkreślił dalsze możliwości rozwoju współpracy kulturalnej i znaczny wzrost zainteresowania sprawami polskimi w Australii”; AMSZ, ZD 29/82, w. 4, t. 34.

W sprawie mięsa wyraził wątpliwość, czy dostawcy australijscy byliby w stanie zaoferować mięso po cenach konkurencyjnych, zwłaszcza że nie przewiduje się poważniejszych nadwyżek, a wielkości kierowane na eksport zbywane są na tradycyjnych rynkach zbytu.

Potwierdziliśmy także zainteresowanie zawarciem z Australią Umowy o współpracy w rybołówstwie pod warunkiem, że w jej ramach udostępnione by nam zostały możliwości połowu w rejonach zasobnych w ryby (rejon – 77A)³⁴.

MINISTER
Handlu Zagranicznego i Gospodarki Morskiej
Dr ^fR. Karski^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 4, t. 34

384

*10 listopada, pismo dyrektora muzeum oświęcimskiego
do Ministerstwa Kultury i Sztuki
w sprawie organizacji holenderskiej wystawy*

Oświęcim-Brzezinka, 10 listopada 1980

Ministerstwo Kultury i Sztuki
Zarząd Muzeów i Ochrony Zabytków
ul. Krakowskie Przedmieście 15/17
00-071 W a r s z a w a

W odpowiedzi na pismo z dnia 3.X.1980 r. (Nr MOZ-85-4a/11/80) dotyczące zmian w wystawie holenderskiej – Państwowe Muzeum w Oświęcimiu proponuje następujące rozwiązania:

1. Na zewnątrz bloku umieścić napis „Holandia”, zgodny z oznaczeniem wszystkich wystaw narodowych w Państwowym Muzeum w Oświęcimiu. W dolnej części klatki schodowej prowadzącej do wystawy holenderskiej umieścić tablicę z napisem „Holandia – Martyrologia i Walka w latach 1940–1945” oraz zamieścić objaśnienie, kto jest autorem i wykonawcą wystawy.

³⁴ Do zawarcia umowy w 1980 r. nie doszło.

Muzeum proponuje, aby zrezygnować z umieszczenia w tym miejscu tytułów poszczególnych części wystawy, a umieścić je (w brzmieniu proponowanym przez stronę holenderską) tylko jako tytuły podrzędne na wystawie.

Na pierwszej planszy umieścić tytuł zgodny z propozycją strony holenderskiej „Wstęp: Trzy wieki Żydów w Holandii w latach 1600–1939”.

2. Muzeum uważa za słuszną zmianę obecnego zdania „w przeciągu XVII wieku dołączyli do Żydów portugalskich ich liczni współwyznawcy z Polski i z Niemiec szukający w całej Europie miejsca, gdzie mogliby spokojnie żyć” na nowe, w brzmieniu: „Do nich dołączyli ich liczni współwyznawcy z Europy Centralnej, szukający bezpiecznego miejsca, gdzie mogliby spokojnie żyć”.

3. Proponowaną przez stronę holenderską wersję zdania: „Rzecz zrozumiała, że krwawe pogromy, które miały miejsce w r. 1919 gdzieś w Europie, szczególnie w Amsterdamie doprowadziły do potężnych demonstracji protestacyjnych...” zmienić na: „Rzecz zrozumiała, że krwawe pogromy, które miały miejsce w 1919 r. w Europie, doprowadziły do potężnych demonstracji protestacyjnych w Amsterdamie” lub „Na krwawe pogromy, które miały miejsce w 1919 r. w Europie, odpowiadano w Amsterdamie potężnymi demonstracjami protestacyjnymi”.

4. W związku z życzeniem strony holenderskiej Muzeum proponuje, aby pozostawić tablicę dotyczącą okresu wojny i okupacji w Indonezji. Muzeum jednak stanowczo protestuje przeciw stwierdzeniu, jakoby dyrektor domagał się umieszczenia tego problemu na wystawie holenderskiej.

Ze względu na fakt, że w czasie przygotowania wystawy strona holenderska nie przedłożyła polskiego tłumaczenia tekstu wystawy, Muzeum nie miało możliwości usunięcia błędów gramatycznych, stylistycznych oraz ortograficznych istniejących w tekście prezentowanej wystawy. W związku z tym Muzeum uważa za konieczne dokonanie poprawy przynajmniej najważniejszych błędów literowych i ortograficznych, których wykaz przesyła w załączeniu.

Ponadto Muzeum uprzejmie prosi o nawiązanie kontaktu oraz spowodowanie przyjazdu z Holandii osób kompetentnych (ze strony holenderskiej) w celu realizacji proponowanych zmian³⁵.

Łączę wyrazy poważania
D y r e k t o r
/-/ podpis
mgr Kazimierz Smoleń

AMSZ, DPWkiN 18/84, w. 6

³⁵ Zob. PDD 1980 styczeń–czerwiec, dok. nr 315 i 484.

385

*11 listopada, szyfrogram ambasadora w Brukseli
w sprawie propagandowego wykorzystania filmu „Robotnicy '80”*

Tajne
Specjalnego znaczenia

Szyfrogram Nr 1930/IV
z Brukseli, nadany 11.11, g. 9.30

Staniszewski

Jesteśmy zainteresowani w uzyskaniu filmu „Robotnicy – 80”³⁶ (w wersji francuskiej lub oryginalnej z listą dialogową) albo innego współczesnego reportażu o klasie robotniczej w celu zorganizowania pokazu dla dziennikarzy. Proszę o informacje, czy i jakie są szanse³⁷.

/–/ Fekecz

AMSZ, ZD 29/82, w. 3, t. 25

386

*11 listopada, szyfrogram dyrektora DPWKiN (z Moskwy)
o polsko-radzieckich konsultacjach w sprawach propagandowych*

Tajne
Do rąk własnych

Szyfrogram Nr 1903/IV
z Moskwy, nadany 11.11.1980, 13.00

Czyrek

1. W trakcie rozmów z dyrektorem Departamentu Informacji MID Maksudowem omówiłem aktualną sytuację w Polsce, w tym decyzję Sądu

³⁶ Mowa o czarno-białym filmie dokumentalnym relacjonującym przebieg strajku i negocjacji MKS z władzami; zob. dok. nr 464.

³⁷ Szyfrogramem z 21 listopada wicedyrektor DPWKiN Stanisław Gugąla informował: „Na razie nie przewidujemy pokazów filmu za granicą”; AMSZ, ZD 29/82, w. 3, t. 26.

Najwyższego. Rozmówca wykazał dużą znajomość naszych spraw. Miał poważne wątpliwości co do „Solidarności” – wyjaśniłem. Osiągnięcie porozumienia w sprawie statutu „Solidarności” przyjęli z ulgą i widocznym zadowoleniem. Istnienie Solidarności uznają za fakt dokonany³⁸.

2. Uważają za najważniejsze, że „Solidarność” zaakceptowała socjalizm w Polsce – zdają sobie sprawę, że jest to nasz sukces, którego umocnienie wymaga jeszcze dalszej walki. Konstatują, że od dłuższego czasu socjalizm stał się ustrojem powszechnie uznanym w społeczeństwie polskim – realność istnienia socjalizmu jest według towarzyszy uznawana również przez opozycję i kościół, stanowiąc podstawowy element podejmowanych przez niego działań. Stwierdzają, że sukcesem jest niedopuszczenie do konfliktu na płaszczyźnie partia–społeczeństwo.

3. Towarzysze akcentują różnice między wydarzeniami w 1968 roku w CRS a obecnymi w Polsce. Stwierdzają, że nasza partia kieruje od początku procesem przemian, nie rozpadła się i nie doszło do konfliktu w łonie partii. Podkreślają, że kontroluje ona środki przekazu.

4. Widzą pozytywną rolę kościoła stwierdzając, że wykazuje on zrozumienie interesu socjalistycznego.

/–/ Staniszewski

AMSZ, ZD 29/82, w. 11, t. 97 (*druk: Przed i po 13 grudnia, dok. nr 63*)

³⁸ Ambasador w Moskwie przekazywał szyfrogramem z 13 listopada: „Na zakończonej w Moskwie naradzie ambasadorów KK stwierdzono, iż pomimo wiadomej decyzji Sądu Najwyższego «wydarzenia w Polsce ciągle wykraczają poza ramy percepcji kierownictwa radzieckiego»”; AMSZ, ZD 29/82, w. 11, t. 97.

387

*11 listopada, szyfrogram szefa Zespołu
ds. Stałych Kontaktów Roboczych ze Stolicą Apostolską
w sprawie uzgodnień dotyczących
polskiej edycji „L'Osservatore Romano”*

T a j n e
Natychmiast

Szyfrogram Nr 1955/IV
z Rzymu, nadany 12.11.80, g. 8.00

Czyrek

Wasz 9678³⁹.

1. Teksty pism są w zasadzie gotowe⁴⁰. Gdy jednak otrzymałem przygotowane przez Poggiego załączniki, zauważyłem ze zdziwieniem, iż z „pro memoria” episkopatu dla Sekretariatu Stanu Stolicy Apostolskiej zniknęły nagle, bez jakiegokolwiek uprzedzenia, punkty 3 i 4. Zwłaszcza usunięcie punktu 3 daje dużo do myślenia. Zaprotestowałem zdecydowanie i uznałem to za naruszenie uzgodnień. Postawiłem sprawę jednoznacznie: albo integralny tekst, albo rozmowy od początku. Reakcja Poggiego była natychmiastowa – wycofał sfałszowany dokument i przekazał oryginalny.

W odpowiedzi na mój protest Poggi tłumaczył się, iż punkty 3 i 4 są „zbyt daleko idącymi pouczeniami dla Stolicy Apostolskiej ze strony polskiego episkopatu”. Zwrócono uwagę na ten aspekt Dąbrowskiemu, który rzekomo miał się zgodzić na usunięcie tych punktów. Stwierdziłem wobec Poggiego, iż nie nasza w tym wina, iż mamy obecnie do czynienia z trzema dokumentami i że między SA i episkopatem powstają niejasności co do ich treści. Od początku nalegaliśmy na bilateralne rozmowy i porozumienie. Niedopuszczalne jest jednak na tym etapie samowolne zmienianie oficjalnych tekstów, uznanych przez zainteresowane strony „jako osiągnięcie porozumienia”.

Zaambarasowanie Poggiego – trudne do opisanía.

³⁹ Szyfrogramem nr 9678 z 10 listopada minister spraw zagranicznych informował: „Po uzgodnieniu na Waszym szczeblu konieczne jest potwierdzenie centrali. Trzeba sobie to jednoznacznie zastrzec”; AMSZ, ZD 29/82, w. 16, t. 136.

⁴⁰ Chodzi o ustalenia dotyczące dystrybuowania na terenie PRL polskiej edycji „L'Osservatore Romano”; zob. PDD 1980 styczeń–czerwiec, dok. nr 108, 356, 370 i 464. Ostatecznie 27 listopada zawarto (w formie wymiany listów) porozumienie, w którym władze PRL wyraziły zgodę na rozpowszechnianie pisma.

2. 13 bm. przesyłam pocztą kapitańską projekty pism wraz z załącznikami z prośbą o akceptację. Mimo incydentu sprawa dojrzała do załatwienia. Powiedziano już papieżowi, iż finalizujemy. Dziwisz stale o to pyta. Incydent z Poggi zachowałem na razie dla siebie.

/-/ Szablewski

^b*Uwaga: dot. porozumienia w sprawie Osservatore Romano*^b^f*Czyrek*^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 16, t. 135

388

*12 listopada, szyfrogram ambasadora w Kolonii
o zachodnioniemieckich reakcjach
na rejestrację statutu NSZZ „Solidarność”*

Tajne

Specjalnego znaczenia

Szyfrogram Nr 1964/IV
z Kolonii, nadany 12.11.80, g. 9.50

Staniszewski ^hMąkosa^h

Posiedzenie Sądu Najwyższego w sprawie „Solidarności” oczekiwane było w RFN z dużym napięciem. Jego wynik znalazł szerokie echo w prasie, radio i TV w dniu 11.11.80. Komentatorzy różnie oceniali znaczenie orzeczenia SN: od „zwycięstwa Wałęsy” i „przegranej Kani” do „znalezienia rozsądnego kompromisu”. Większość oceniła to jednak jako „zwycięstwo rozsądku”.

„Die Welt” komentowała z pozycji jadowicie antykomunistycznych (np. obietnice komunistyczne nie mają żadnej wartości).

Niektórzy podkreślali kluczową pozycję Polski w polityce międzynarodowej. Gdyby w kraju doszło do konfrontacji, to mogła ona wyłać się niebezpiecznie poza granice PRL. Stąd „uczucie ulgi” zarówno w Polsce, jak i poza jej granicami.

Inni ocenili, że orzeczenie sądu było przynajmniej uzgodnione z KC i Rządem.

Oceniając, że osiągnięty kompromis wyprowadził obie strony ze ślepego zaułka, nie wykluczają komentarze dalszej „próby sił” w przyszłości,

np. w sprawach prawa strajkowego. Ważne znaczenie będzie miał fakt, czy Wałęsie uda się utrzymać w korbach radykałów.

Zgodnie na ogół komentowano, że strajk generalny sprowadziłby Polskę na skraj katastrofy.

Utworzenie NSZZ oraz istnienie silnego kościoła w ustroju socjalistycznym niektórzy komentatorzy określają mianem „polskiego eksperymentu”.

Po fali wczorajszych komentarzy nastąpił ich spadek w dniu dzisiejszym. Rozwój wydarzeń w kraju nadal budzi jednak zainteresowanie. Przeważa ocena postępującego odprężenia sytuacji.

Komentarzy rządowych ani partii politycznych nie było.

/-/ Chyliński

AMSZ, ZD 29/82, w. 8, t. 70

389

*12 listopada, szyfrogram ambasadora w Sztokholmie
w sprawie przyjazdów dziennikarzy szwedzkich do Polski*

T a j n e

^hNatychmiast^h

^cPilne^c

Szyfrogram Nr 1959/IV
z Sztokholmu, nadany 12.11.80, g. 10.00

Staniszewski

Oceniamy, że obecnie nacisk redakcji⁴¹ na wysłanie dużej liczby dziennikarzy do Polski będzie mniejszy. Poinformowaliśmy MSZ i wszystkich zainteresowanych o zasadzie uprzedniego zgłaszania i uzgadniania programu. Redakcje argumentują, że w świetle wypowiedzi rzecznika naszego MSZ z 10 bm. o uchyleniu ograniczeń po decyzji SN oczekują umożliwienia wjazdu przynajmniej tym dziennikarzom, którzy nie byli uprzedzeni i nie zostali wpuszczeni w dniach 9–10 bm.

⁴¹ Informacje o naciskach w sprawie dziennikarzy przekazywała także ambasada w Oslo szyfrogramem z 3 listopada, informując: „Już 9 dziennikarzy norweskich czeka na wizy, których – zgodnie z poleceniem nie wydajemy. Niektórzy czekają około miesiąca. Można się spodziewać, że lada chwila sprawa wywoła negatywne komentarze, co będzie szkodliwe dla całości stosunków z Norwegią”; AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 113.

Chodzi o S. Fredrikssona, T. Rosandera i J. Nyberga z TV oraz J. Behre z G-P i Martenssona z Svenska D. W/w powołują się na to, że ich przyjazd i program pobytu były uzgodnione z RTV względnie PAI⁴².

Dla rozładowania obecnej atmosfery sugerujemy umożliwienie przyjazdu (ew. krótkotrwałego) w/w. Wobec nowych zgłoszeń stosować będziemy tryb zgodnie z Waszą 9687⁴³.

/-/ Cieślak

AMSZ, ZD 29/82, w, 17, t. 138

390

*12 listopada, szyfrogram szefa misji wojskowej w Berlinie Zachodnim
o publikacjach prasowych dotyczących sytuacji w Polsce*

T a j n e

^hNatychmiast^h

^cpilne^c

Szyfrogram Nr 1981/IV
z Berlin-Misja, nadany 12.11.80, 10.30

Staniszewski

Wasz 9564⁴⁴.

1. Codziennie redakcja gazety „Der Abend” zamieszcza artykuły z Polski od swego korespondenta A. Josta.

⁴² Szyfrogramem z 18 grudnia dyrektor Staniszewski zawiadamiał ambasadora w Sztokholmie: „Ilość przyjazdów dziennikarzy szwedzkich wzrasta. W grudniu przebywa około 50 osób, wielu z nich pracowało na rzecz środków masowego przekazu USA i Europy Zach. W relacjach swych Szwedzi należą do najbardziej tendencyjnych. Ten stan może doprowadzić do przykrych reperkusji (wydalenia)”; AMSZ, ZD 29/82, w, 17, t. 139.

⁴³ Okólnikiem nr 9687, skierowanym do placówek w Wiedniu, Sztokholmie i Helsinkach, minister spraw zagranicznych 10 listopada polecał: „W krajach o ruchu bezwizowym z PRL należy starać się o utrzymanie praktyki wcześniejszego awizowania nam przyjazdów i uprzednie uzgadnianie programów pobytu dziennikarzy z ich partnerami w Polsce względnie z PA «Interpress»”; AMSZ, ZD 29/82, w, 13, t. 111.

⁴⁴ Dyrektor Staniszewski przekazywał szyfrogramem nr 9564 z 6 listopada: „Wpuściliśmy JOSTA z Der Abend na 7 dni, wyjątkowo ^hi eksperymentalnie^h. Informujcie bieżąco o jego korespondencjach”; AMSZ, ZD 29/82, w, 3, t. 20.

Podaję najistotniejsze zagadnienia:

a) dnia 8 bm. wywiad z Wałęsą, stwierdza on m.in.: „Solidarność” liczy 10 mln. członków. Otrzymuje pomoc pieniężną z RFN, strajk zakładów komunikacyjnych był konieczny itd.

W tym samym dniu springerowski „Bild” zamieścił artykuł „Polska – strajk ostrzegawczy, nowe niepokoje. Wałęsa: jesteśmy przygotowani na Rosjan”.

W zakończeniu artykułu nie podając źródła stwierdza się: „jeśli sąd w poniedziałek nie wykreśli wpisanego zdania o kierowniczej roli komunistycznej partii – w środę strajkujemy. Rozpoczynamy w Warszawie i Gdańsku, nie damy się zastraszyć. Jesteśmy przygotowani na wejście Rosjan”. W zasadzie jest to zdanie z ostatniego wywiadu Wałęsy (nasz 124⁴⁵).

b) dnia 10 bm. w artykule „Zatrzymanie ruchu pociągów między PRL a NRD” podaje m.in., że około godziny 4 rano wyrzucono z Polski dziennikarzy ARD i ZDF, częściowo przeprowadzono rewizje w pokojach hotelowych, anulowano wizy. W kraju miały chodzić pogłoski, że na wyrzucenie dziennikarzy miał wpływ ZSRR, gdyż w tym dniu ma być podjęta decyzja sądu, przy ogłaszaniu której rząd nie chciałby mieć zachodnich obserwatorów.

Na drugiej stronie, tegoż autora, znalazł się artykuł „Studenci strajkują”. Zapowiada się w nim strajk na wyższych uczelniach w Gdańsku i Szczecinie.

Na stronie 17 J. opisuje życie rodzinne Wałęsy stwierdzając, że żyje on ze zbiórek. Jest bardzo wierzącym, ma 6 dzieci. Na chrzcinach, gdzie miał być J. z tłumaczką, wznoszono toasty „niech żyje Związek Radziecki, ale na własny rachunek”.

c) Dnia 11 bm. w artykule „Oddech – przerwa, zwycięstwo Solidarności” J. przedstawia stanowisko Wałęsy. W tym dniu „Der Abend” zamieścił:

- artykuł – komentarz znanego wroga socjalizmu Wolfganga Leonharda pt. „Związki zawodowe na właściwej drodze”,
- wywiad z J. Pelikanem pt. „Kompromis jest możliwy”,

⁴⁵ Szyfrogramem nr 124 z 7 listopada szef misji wojskowej w Berlinie Zachodnim relacjonował: „23-letni dziennikarz A. Jost z redakcji Der Abend przeprowadził wywiad w Gdańsku z L. Wałęsą, który ukazał się na pierwszej stronie gazety Der Abend dnia 7 bm. Podaję treść wywiadu w wolnym tłumaczeniu: Tytuł wywiadu: «Apel z Polski do przyjaciół z Bundesrepublik – Wałęsa prosi, teraz musicie nam pomóc». Pyt.: jak ocenia Pan obecną sytuację w Polsce. Odp.: między dobrze a średnio. My jeszcze jesteśmy optymiści, aczkolwiek oczekujemy w dalszym ciągu konfrontacji między związkami zawodowymi a rządem. [...] Pyt.: czy spodziewa się Pan nacisku ze strony Związku Radzieckiego. Odp.: nie damy się zastraszyć przez nikogo. Nie boimy się. Jeśli wejdą Rosjanie, jesteśmy na to przygotowani. Ale do tego nie ma powodu, przecież nie chcemy zrywać sojuszu ani osłabiać socjalizmu”; AMSZ, ZD 29/82, w. 3, t. 19.

– artykuł DPA „Wkroczenie wojsk Układu Warszawskiego nieprawdopodobne”,

– DPA – „Wolno strajkować”.

2. Na terenie BZ informacje J. stały się rewelacją, a sposób ich przedstawienia znacznie przewyższył niektóre „rewolwerówki” springerowskie. Nadmienia się, że przed 2 miesiącami gazetę wykupił Sabet – obywatel Iranu. Prawie całkowitej zmianie uległa obsada dziennikarska.

Zaprzysiężnieni, a nawet często krytyczni dziennikarze stawiają nam pytania, np.: czy właściwym jest dawanie takich możliwości 23-letniemu „dziennikarzowi” bez elementarnego przygotowania (J. nie ma wyższego wykształcenia). Oceniają oni, że jego reportaże są niepoważne i nieobiektywne. Przynoszą dla środowiska dziennikarskiego tylko szkody. Nie ma to nic wspólnego z reprezentowanymi poglądami politycznymi ani krytycznym przedstawianiem sytuacji.

3. Mając na uwadze całość, tj. treść artykułów oraz szkody, jakie J. wyrządził swoimi niesumiennymi i złośliwymi informacjami, Misja sugeruje natychmiastowe wydalenie go z kraju.

/–/ Kufel

AMSZ, ZD 29/82, w. 3, t. 19

391

*12 listopada, szyfrogram ambasadora w Phnom Penh
w sprawie udziału polskich lekarzy w akcji pomocowej
Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża*

T a j n e

Szyfrogram Nr 1997/IV
z Phnom Penh, nadany 12.11.80, g. 11.00

Wyzner

Na tle pobytu w ramach CICR już czwartej grupy lekarskiej z Polski możemy mówić o zauważonych na miejscu, jak i zrelacjonowanych przez naszych lekarzy po odprawach w Genewie w siedzibie CICR przykładach wyczuwalnego niedoceniań, a nawet lekceważenia naszych ekip przez Szwajcarów. Prawie wszystkie ekipy muszą wysłuchiwać obraźliwych stwierdzeń w rodzaju: „45 franków dziennie to dla was duża suma”.

Na miejscu – Dufour, przedstawiciel CICR w Phnom Penh, łaskawie stwierdza, że „Polacy są najlepszą grupą wśród ekip Europy Wschodniej”. Jest to istotnie prawda, tak jak jest prawdą, że są lepsi również od jedynej ekipy z KK – Szwedów, zarówno pod względem czysto medycznym, doświadczenia w pracy w tropiku i znajomości języka francuskiego⁴⁶. Jest oczywistym, że świadome kolportowanie takich cenzurek wynika z politycznej niechęci i uprzedzeń. Sądzymy, że warto, aby nasz PCK zebrał szczegółowe informacje od powracających grup. Nasz pogląd na sprawę należałoby w stosownym momencie przedłożyć CICR w Genewie. Rozważcie możliwość wzmianki w prasie w ramach wywiadów z powracającymi.

/–/ Mikulicz

AMSZ, ZD 29/82, w. 15, t. 128

392

*13 listopada, szyfrogram szefa Zespołu ds. Stałych Kontaktów
Roboczych ze Stolicą Apostolską o rozmowie z Janem Pawłem II*

Tajne
Natychmiast
Do rąk własnych

Szyfrogram Nr 2037/IV
z Rzymu, nadany 13.11.80, g. 17.10

Czyrek

Nasz 416⁴⁷.

1) Nawiązując do swego wczorajszego wystąpienia Jan Paweł II (poinformowany już wczoraj przez Dziwisza) wyraził radość z przekazania przez Polskie

⁴⁶ Szyfrogramem z 27 września (przeznaczonym dla ministra zdrowia) ambasador w Phnom Penh informował: „1. Miejscowe kierownictwo CICR żali się na niezwykle słaby poziom znajomości języka francuskiego przez większość polskiej ekipy lekarskiej za wyjątkiem dr Szczygła i jednej pielęgniarki. Zapowiadają ew. zrezygnowanie z dalszych polskich ekip, jeśli sytuacja miałaby się powtarzać przy następnych rotacjach. [...] 2. Sugerujemy na przyszłość większe włączenie kierownika grupy w dobór kandydatów”; AMSZ, ZD 29/82, w. 15, t. 128.

⁴⁷ Radca Szablewski przekazywał szyfrogramem nr 416 z 13 listopada: „Zgodnie z zapowiedzią dzisiaj, 13 bm., przyjęty zostałem przez Jana Pawła II. W oparciu o instrukcje

Radio integralnego tekstu jego wystąpienia⁴⁸. Ten wstęp posłużył papieżowi do stwierdzenia, iż chciał w ten sposób dać wyraz uznania dla polskiego kierownictwa, które w tak trudnej i złożonej sytuacji podjęło się roli wyprowadzenia kraju z kryzysu i dokonania wszechstronnej odnowy. To samo znaczenie przypisuje papież dzisiejszemu spotkaniu ze mną.

„Wiem – stwierdził papież – że istotną w tym dziele rolę odgrywa I Sekretarz”. Rozwojowi Polski i wysiłkom wszystkich, „którzy dążą do odnowy – towarzyszą moje najlepsze życzenia”.

2) Mówiąc o charakterze przemian w Polsce papież określił je jako „twórczą korektę socjalizmu”. Stwierdził w tym kontekście, iż ta korekta może przynieść Polsce bardzo duże korzyści. Również dla socjalizmu w ogóle polskie doświadczenia mogą okazać się zbawienne. Aby jednak odnowa w kraju przybrała realne kształty, jest konieczne, aby – jak się wyraził papież, „stworzyć człowiekowi i społeczeństwu dobre samopoczucie”. Jest to możliwe w każdym ustroju. Chodzi po prostu o to, aby człowiek – „jak uczył święty Tomasz” – miał „uczucie własności”. Papież sprecyzował, że zupełnie nie chodzi o środki produkcji, lecz o taką własność, która służy jednostce i rodzinie. To dobre

otrzymane z kraju oraz uzupełniające elementy zawarte w Waszej 9727 przedstawiłem papieżowi aktualny obraz sytuacji w Polsce, zwracając uwagę szczególną na te problemy i sprawy, których pomyślne rozwiązywanie jest decydujące dla pokonania skutków kryzysu i zapewnienia warunków wszechstronnej odnowy PRL. [...] Wypowiedzi papieża pozbawione były tej aluzyjności i dwuznaczności, która często charakteryzuje jego wystąpienia w sprawach o charakterze politycznym. W czasie rozmowy papież wypowiadał się konkretnie, szczerze i otwarcie, podkreślając nieustannie swoje głębokie przywiązanie do Polski i do wszystkiego, czym nasz kraj obecnie żyje”; AMSZ, ZD 29/82, w. 16, t. 135. We wspomnianym szyfrogramie nr 9727 z 11 listopada minister spraw zagranicznych polecał: „W rozmowie oprzyjcie się na otrzymanych z kraju instrukcjach, włącznie z materiałem w sprawie stosunków polsko-niemieckich. Uwzględnijcie również następujące elementy: 1. Podkreślcie zasadnicze znaczenie konsekwentnego stosowania przez Partię i Rząd rozwiązań politycznych, mimo świadomości, że niektóre koła i jednostki mające wpływ na kierownictwo «Solidarności» dążyły do konfrontacji z władzą, wysuwając narastające żądania. Ceniśmy moderujący wpływ hierarchii kościelnej na działaczy «Solidarności». [...] 5. Mamy pełne zrozumienie i poparcie naszych sojuszników dla podjętych przez nas działań. Potwierdziły to zwłaszcza bardzo pozytywne rozmowy towarzyszy Kani i Pińkowskiego z kierownictwem radzieckim. [...] 6. Z najwyższym uznaniem oceniamy postawę Kościoła Katolickiego na czele z kard. Wyszyńskim w tych ciężkich dla Polski chwilach. [...] 7. Z wysokim uznaniem Kierownictwo odnosi się do osoby papieża za jego stanowisko wobec żywotnych spraw narodu polskiego. Liczy ono na dalsze zaangażowanie papieża w sprawach służących dobru naszej Ojczyzny”; AMSZ, ZD 29/82, w. 16, t. 136.

⁴⁸ Mowa o wypowiedzi z 12 listopada w czasie audyencji generalnej, podczas której papież, zwracając się do pielgrzymów z Polski, wyraził radość z zawarcia rozumnego i dojrzałego porozumienia pomiędzy władzami a powstającymi związkami zawodowymi.

samopoczucie społeczeństwa polskiego jest najlepszym bodźcem dla podniesienia wydajności pracy i szybkiego, zdrowego rozwoju. W procesie odnowy na ten aspekt dobrego samopoczucia społeczeństwa władze powinny zwrócić szczególną uwagę. Z całego wywodu na temat charakteru przemian papież wyciągnął wniosek, iż „twórcza korekta socjalizmu” jest w pełni możliwa i realna, jeśli będzie się ona odbywała bez naruszenia systemu.

3) Wydarzenia w Polsce i zachodzące przemiany są w świecie socjalistycznym bezprecedensowe. „Rozumiem to”, stwierdził papież, i dlatego z wielkim zainteresowaniem śledzimy wszelkie reakcje w innych krajach socjalistycznych. Papież powiedział, iż słyszał, że spotkanie St. Kani i J. Pińkowskiego w Moskwie było dla kraju korzystne. Potwierdziłem i zgodnie z instrukcją temat poszerzyłem. Przy tej okazji papież wracając do „twórczej korekty” wyraził przekonanie, iż taka korekta w innych krajach „wyszlaby socjalizmowi tylko na zdrowie”.

4) Wielkim i bezcennym dorobkiem wszystkich Polaków jest odpowiedzialność, dojrzałość i rozumność w rozwiązywaniu powstałych napięć – stwierdził papież. Te cechy pozwoliły rozwiązywać problemy na drodze cierpliwego dialogu.

Wola władz i społeczeństwa konsekwentnego trzymania się tych zasad są gwarancją stopniowego postępu. Można być dzisiaj dumnym wobec każdego ze sposobu, w jaki Polska stara się rozwiązywać swoje sprawy. Na każdym kroku jako papież „doznaję tego uczucia”. Łatwiej w takiej sytuacji pozyskiwać sympatię i zrozumienie dla ojczyzny – stwierdził papież.

5) Papież wyraził zadowolenie z naszego stosunku do działań kościoła w Polsce i „z miłych słów” skierowanych pod jego adresem. W odpowiedzi może powiedzieć, że nie będzie szczędzić sił dla dobra Polski, zwłaszcza teraz, gdy przeżywa tak trudne chwile.

Papież wyraził zadowolenie, iż w tym momencie informujemy go o sytuacji w Polsce. „Jest to ważne, że właśnie w tym momencie, jest to ważne, aby o tym wiedzano” – dodał papież. „Dzisiaj jest prawdziwie polska audyencja – przed chwilą przyjąłem p. Ozdowskiego – członka Rady Państwa, teraz p. ministra, a następnie bp. Dąbrowskiego. Jutro prasa będzie mogła pospekulować. A jak jeszcze to połączą z moją podróżą do RFN”⁴⁹.

Tymi słowy chciał papież jeszcze raz powiedzieć, że sprawy polskie są mu niezmiennie bliskie i jak trzeba – będzie o nich publicznie mówił, nie zważając na prasowe implikacje.

6) Nawiązując do podróży papieża do RFN. Wręczyłem mu pro memoria dotyczące aktualnego stanu stosunków polsko-niemieckich⁵⁰. Dziękując za

⁴⁹ Pielgrzymka papieża do RFN odbyła się 15–19 listopada; zob. dok. nr 407.

⁵⁰ Szyfrogramem z 20 listopada radca Szablewski informował: „W czasie powitania Jana Pawła II na rzymskim lotnisku papież powiedział mi, iż przestudiował dokładnie

dokument, papież powiedział, iż wizyta będzie bardzo ciężka i że głównym jej celem będzie „działanie pastoralne”. Wyjątek stanowią aspekty polskie, stąd dobrze się składa, iż pomyśleliśmy o pro memoria⁵¹.

7) Rozmowa trwała 25 minut i gdyby nie kolejka biskupów, może by się i przedłużyła. Rozmowa w cztery oczy.

/–/ Szablewski

AMSZ, ZD 29/82, w. 16, t. 135

393

*13 listopada, pilna notatka
z wizyty ministra spraw zagranicznych Wielkiej Brytanii w PRL*

Warszawa, dnia 13 listopada 1980 r.

POUFNE

NOTATKA INFORMACYJNA

dot. oficjalnej wizyty brytyjskiego ministra spraw zagranicznych
Lorda Carringtona w Polsce (29–31 października 1980 r.)

Lord Carrington został przyjęty przez I Sekretarza KC PZPR Tow. St. Ka-
nię, Przewodniczącego Rady Państwa Tow. H. Jabłońskiego oraz Prezesa Rady
Ministrów Tow. J. Pińkowskiego.

nasze pro memoria w sprawie stosunków polsko-niemieckich i że materiał ten wykorzystaliśmy z pożytkiem dla Polski w rozmowach z przywódcami RFN. W czasie uroczystości powitalnej podszedł do mnie Dziwisz, przekazując podobną informację”; AMSZ, ZD 29/82, w. 16, t. 135.

⁵¹ W pilnej notatce z 9 grudnia dotyczącej pielgrzymki papieża do RFN zapisano: „W oparciu o rozeznanie celów i intencji kół politycznych i kościelnych RFN związanych z wizytą Jana Pawła II MSZ po uzyskaniu aprobaty przygotował dokument «Pro Memoria», który przed wizytą w RFN przekazany został papieżowi osobiście. W dokumencie tym wyłożone zostały polskie racje w sprawach niemieckich, nasz stosunek do istnienia dwóch państw niemieckich, niebezpieczeństw wynikających z roszczeń zjednoczeniowych, a także opinie o polityce RFN wobec Polski i stosunkach PRL–RFN”; AMSZ, Dep. IV 44/84, w. 6.

I. Założenia i cele wizyty

Wizyta Carringtona, chociaż zaplanowana wcześniej, w obliczu wydarzeń w Polsce nabrała dla obu stron szczególnej wagi.

Dla Polski była to okazja do rozmów z przedstawicielem kraju, w którym posiadamy poważne interesy finansowo-gospodarcze.

„Dla W. Brytanii była to możliwość, jako pierwszego kraju zachodniego, do spotkań z nowym kierownictwem partyjno-państwowym i uzyskania z pierwszej ręki informacji o sytuacji i zmianach zachodzących w Polsce.

Wizyta miała również istotne znaczenie z punktu widzenia sytuacji międzynarodowej. Odbędzie się ona wkrótce po posiedzeniu Komitetu Ministrów SZ Układu Warszawskiego oraz przed spotkaniem w Madrycie. Dała też okazję do potwierdzenia kontynuacji naszej polityki zagranicznej.

Dobrze się złożyło, że był to partner reprezentujący twardą linię polityki NATO. Należy założyć, iż każda teza zaprezentowana Carringtonowi została skrupulatnie przekazana kierownictwu tego ugrupowania.

Ważne miejsce w rozmowach znalazły wydarzenia w Polsce. Carrington otrzymał od kolejnych rozmówców wyczerpujące informacje i oceny tych wydarzeń^c.

II. Przebieg rozmów

1. Wydarzenia w Polsce

Carrington nawiązując do wydarzeń w Polsce zapewnił, że stanowisko rządu brytyjskiego nie uległo zmianie; uważa on te wydarzenia za sprawę wewnętrzną Polaków i jego zdaniem tylko sami Polacy mogą znaleźć właściwe wyjście z sytuacji. Rząd brytyjski – oświadczył Carrington – nie uczyni niczego, co by zaszkodziło Polakom i władzom PRL. Przeciwnie, jest zainteresowany tym, aby kraj nasz pozbył się szybko obecnych kłopotów. Interesował się szansami realizacji porozumień zawartych między MKS-ami a Komisjami Rządowymi oraz perspektywą czasową normalizacji gospodarki polskiej. Carrington podkreślił zainteresowanie silną i stabilną gospodarczo pozycją Polski na świecie. Oceniał, że trudności gospodarcze Polski są zjawiskiem niekorzystnym z punktu widzenia interesów Europy.

Poinformowano Carringtona, że zamierzamy koncentrować się w najbliższych trzech latach na uruchamianiu potencjału przemysłowego oraz zaktywizowaniu eksportu. Podkreślono potrzebę uwzględnienia we współpracy dwustronnej ułatwień kredytowych oraz obniżania barier dla dostępu naszych towarów na rynek brytyjski.

Carrington powtórzył wcześniej sygnalizowane stanowisko rządu brytyjskiego, iż będą z sympatią rozpatrywać każdą naszą propozycję w sprawach ew. pomocy kredytowej, aby pomóc w rozwiązaniu naszych obecnych trudności.

2. Zagadnienia międzynarodowe

a) Problematyka odprężenia

Carrington prezentując swój pogląd na sprawy międzynarodowe stwierdził, że zahamowanie odprężenia wynika przede wszystkim ze złych stosunków amerykańsko-radzieckich. Ten stan z kolei jego zdaniem jest konsekwencją wydarzeń w Afganistanie. Przyznając, że oba supermocarstwa mają prawo troszczyć się o swoje interesy, podkreślił konieczność wznowienia dialogu między nimi w celu rozwiania podejrzliwości po obu stronach.

Podkreślając prymat stosunków amerykańsko-radzieckich, zdaniem strony brytyjskiej, nie można izolować Europy od wydarzeń w innych częściach świata, jakkolwiek można dyskutować na temat stopnia implikacji poszczególnych wydarzeń dla naszego kontynentu. Carrington powtórzył tezę o niepodzielności procesu odprężenia. Zastrzegając się, że nie sugerują wykorzystywania napięć do hamowania odprężenia, Carrington uzależnił istnienie odprężenia od zaufania między uczestnikami tego procesu.

Polemizowaliśmy z tezą o niepodzielności odprężenia, opowiadając się za uniwersalnym charakterem tego procesu, przeciwko przenoszeniu napięć i konfliktów z innych rejonów świata na Europę, przeciwko wykorzystywaniu ich do hamowania odprężenia, jak również za poczynieniem na początek nawet skromnych kroków w sferze odprężenia militarnego.

W kwestii budowy zaufania strona brytyjska położyła akcent na dwa elementy: oczekują mianowicie ograniczenia zbrojeń, a przynajmniej niepogarszania sytuacji w równowadze sił, oraz w pełni sprawdzalnej redukcji zbrojeń. Carrington potwierdził poparcie dla francuskiej koncepcji budowy zaufania w dziedzinie militarnej. Od powodzenia proponowanej przez Francję konferencji Brytyjczycy uzależniają dalsze kroki w sprawie ograniczenia zbrojeń i rozbrojenia. Powołując się na swoje rozmowy w Budapeszcie, Carrington podniósł problem rozbieżności stanowisk, która z pewnością zarysuje się w kwestii zakresu terytorialnego ew. konferencji rozbrojeniowej w Europie. Zdaniem Carringtona przerzucenie 85 tys. żołnierzy radzieckich do Afganistanu wykazało, że granica 250 km, wyznaczona przez zalecenia helsińskie, okazała się niewystarczająca. Z naciskiem obstawał przy obligatoryjności ew. ustaleń konferencji rozbrojeniowej w aspekcie terytorialnym. Opowiedział się też za podejściem „krok po kroku” w tych kwestiach, powołując się na przykłady

negocjacji SALT I i II oraz niedawno rozpoczęte rokowania radziecko-amerykańskie w Genewie⁵².

Poruszając decyzje NATO z grudnia ub.r. Carrington wyszedł od kwestii podstawowego znaczenia równowagi militarnej w Europie. W jego ocenie takiej równowagi nie ma i stąd konieczne były decyzje o rozmieszczeniu broni eurostrategicznych w Europie Zachodniej, która musiała najpierw dozbroić się, by móc prowadzić rokowania rozbrojeniowe.

b) Spotkanie w Madrycie

Rolę spotkania madryckiego Carrington określał jako forum, na którym powinny zostać podjęte decyzje korzystne zarówno dla Wschodu, jak i dla Zachodu, a zmierzające przede wszystkim do usunięcia uczucia strachu po obu stronach. Opowiedział się za koniecznością utrzymania równowagi sił, tak aby żadna ze stron nie osiągnęła przewagi militarnej.

Brytyjczycy wyrażali rozczarowanie przebiegiem spotkania przygotowawczego oraz podkreślili konieczność dokonania dogłębnego przeglądu wykonania Aktu Końcowego z Helsinek. Zgodzili się z naszymi ocenami co do znaczenia tego spotkania dla dodania impulsów odprężeniu we wszystkich dziedzinach.

Carrington podkreślał, że brak postępu w rozmowach nt. Afganistanu będzie istotnie negatywnie rzutował na przebieg spotkania w Madrycie.

Ze swej strony podkreśliliśmy konieczność przyjęcia na tym spotkaniu bez warunków wstępnych decyzji o zwołaniu KOMIR, akcentując naszą gotowość rozpatrzenia propozycji zgłoszonych przez inne państwa w tej sprawie, jak też naszą otwartość na dyskusję nad wszystkimi kwestiami, które zostaną poruszone. Podkreśliliśmy, że powinny one mieć na względzie przede wszystkim ekspozowanie kwestii łączących państwa KBWE, a nie dzielących ich różnic.

c) Konflikt Iran–Irak

Carrington podkreślił, że konflikt ten obok konfliktu arabsko-izraelskiego jest najniebezpieczniejszym punktem zapalnym.

W. Brytania nie opowiada się po żadnej z walczących stron. Koniecznym jest jak najszybsze powstrzymanie prowadzonej wojny, gdyż zagraża ona nie tylko egzystencji obu walczących krajów, ale również niesie ze sobą groźbę rozszerzenia konfliktu, co w konsekwencji może doprowadzić do włączenia się wielkich mocarstw – z fatalnymi następstwami dla stosunków W–Z – oraz do zamknięcia żywotnej dla Europy Zachodniej Cieśniny Ormuz. W tym ostatnim przypadku Europa Zachodnia musiałaby podjąć próby odblokowania drogi, przez którą przechodzi 1/3 importowanej przez nią ropy naftowej.

⁵² Chodzi o rokowania USA–ZSRR w sprawie ograniczenia broni eurostrategicznych, toczące się w Genewie od 16 października do 17 listopada. Decyzję o ich rozpoczęciu uzgodniono 25 września w Nowym Jorku w czasie rozmowy Gromyko–Muskie (przy okazji XXXV sesji ZO ONZ).

Zakończenie tego konfliktu nie jest łatwe. Wg Carringtona należy zachęcać państwa muzułmańskie do pośredniczenia w pokojowym rozwiązaniu konfliktu i w tym kierunku idą działania krajów Zachodniej Europy.

d) Konflikt izraelsko-arabski

Carrington stwierdził, że nie ma wątpliwości, iż proces zapoczątkowany w Camp David osiągnął kres swoich możliwości. Pozytywnym wynikiem było podpisanie traktatu pokojowego między Egiptem a Izraelem, co odsunęło niebezpieczeństwo wojny między tymi państwami.

Carrington uznał, że zasady z deklaracji EWG z Wenecji stanowią podstawę jedynej możliwości drogi wyjścia z konfliktu. Nie oczekują rychłego rozwiązania konfliktu. Uważają, że katastrofą byłoby, gdyby doszło do napięcia w tym rejonie między supermocarstwami.

III. Sprawy bilateralne

1. Premier J. Pińkowski potwierdził wobec Carringtona zaproszenie dla premiera brytyjskiego do złożenia oficjalnej wizyty w Polsce w terminie sprzyjającym dobrym rezultatom takiej wizyty⁵³.

2. W związku z przypadającą w maju 1981 roku 100-ną rocznicą urodzin gen. Wł. Sikorskiego zaproponowaliśmy Carringtonowi włączenie się władz brytyjskich do uroczystości, jakie z tej okazji będą organizowane na terenie W. Brytanii. Carrington ustosunkował się pozytywnie do tej propozycji.

IV. Ocena wizyty i wnioski

1. Przebieg rozmów oraz poczynione w nich obserwacje stanowiska brytyjskiego pozwalają stwierdzić, że Carrington zrozumiał najistotniejsze elementy wydarzeń w Polsce i odniósł się przychylnie do zaprezentowanych mu ocen i podejmowanych kierunków działań dla przezwyciężenia kryzysu. Znalazło to potwierdzenie w publicznych deklaracjach Carringtona po powrocie do Londynu oraz w treści raportu przedłożonego przez niego rządowi brytyjskiemu. Carrington zadeklarował gotowość rządu przyjsia Polsce z pomocą w rozwiązywaniu obecnych problemów finansowo-gospodarczych.

2. Przekazywane przez Carringtona uzyskane w Polsce oceny dot. zachodzących u nas zmian mogą mieć wpływ na kształtowanie opinii rządów krajów zachodnich.

Rozmowy odbywały się w okresie trudnej i skomplikowanej sytuacji międzynarodowej. Były rzeczowe i pożyteczne. Mimo iż w szeregu zagadnieniach ujawniły się elementy konfrontacji w polityce NATO i Układu Warszawskiego, Carrington okazał się politykiem elastycznym, co nie oznacza, że podzielał we wszystkich sprawach nasze stanowisko.

⁵³ Do wizyty Margaret Thatcher w PRL doszło dopiero w 1988 r.

3. Wizyta potwierdziła potrzebę kontynuacji dialogu polsko-brytyjskiego w oparciu o Deklarację o rozwoju przyjaznych stosunków z 1975 r.

/-/ J. CZYREK

AMSZ, Dep. IV 43/84, w. 10

394

13 listopada, pilna notatka z wizyty ministra spraw zagranicznych Włoch w PRL

Warszawa, dn. 13.11.1980 r.

Poufne

PILNA NOTATKA

z rozmowy z ministrem SZ Włoch, E. Colombo, w dniu 9 listopada 1980 r.
(na lotnisku)⁵⁴

Colombo stwierdził, że Włochy i Wspólnota Zachodnio-Europejska z dużym niepokojem śledzą rozwój sytuacji w Polsce. Są przekonani, że kierunek rozwiązania kryzysu mieć będzie poważny wpływ na sytuację europejską. Istnieje świadomość w EWG, że wybór przez władze polskie drogi prowadzącej do konfrontacji i użycia siły stworzyłby realną groźbę zewnętrznej ingerencji i w rezultacie przekreśliłby proces odprężenia i dialogu w Europie.

Włochy, podobnie jak i Wspólnota, z całą mocą opowiadają się za zasadą niemieszania się w sprawy wewnętrzne Polski i deklarują pozytywne wyjście naprzeciw naszym postulatom gospodarczym. Zasada ta była jednomyślnie

⁵⁴ Szyfrogramem z 9 listopada ambasador w Rzymie przekazywał: „Z tut. radia i prasy dowiadujemy się o wizycie Colombo w Warszawie, w drodze do Moskwy. Jak to się stało, że nasza ambasada została nie tylko pominięta przy ustalaniu tego pobytu, ale nawet nie została o tym poinformowana. Co to ma znaczyć”; AMSZ, ZD 29/82, w. 16, t. 135. Dyrektor Departamentu IV Ryszard Korczewski odpowiadał szyfrogramem z 11 listopada: „Z inicjatywą spotkania strona włoska wystąpiła stosunkowo późno – sugerując 12 bm., tj. w drodze powrotnej Colombo z Moskwy. Korekty w planie podróży dokonano w sobotę po południu – co umożliwiło spotkanie ministrów w niedzielę 9 bm. Zamierzaliśmy Was poinformować po dokonaniu ostatecznych ustaleń – wyszło inaczej, za co przepraszamy”; AMSZ, ZD 29/82, w. 16, t. 136.

potwierdzona na ostatnim posiedzeniu EWG. W celu uniknięcia fałszywych interpretacji zrezygnowano z publikowania komunikatu.

W dziedzinie ekonomicznej państwa EWG wyrażają obecnie gotowość wyjścia naprzeciw naszym postulatom, które zgodnie z naszym życzeniem powinny być konkretyzowane i realizowane w ramach bilateralnych. Nie wyklucza to przeprowadzenia wspólnych, w ramach EWG, konsultacji technicznych.

Na moje konkretne pytania udzielił dodatkowych wyjaśnień w problematyce odprężenia, ingerencji niektórych zachodnich kół politycznych w nasze sprawy wewnętrzne i zakresu współpracy i pomocy gospodarczej ze strony naszych partnerów zachodnich.

– Odprężenie polityczne. Rząd włoski i jego europejscy sojusznicy wypowiadają się za utrzymaniem procesu odprężenia. Uważa, że również amerykańska polityka w ramach NATO idzie po tej linii. Wszyscy jednak rozumieją odprężenie globalnie. Stanowisko wobec Polski, tak w kwestii nieingerencji, jak i ew. pomocy gospodarczej, plasują w kontekście polityki odprężenia.

– Rząd włoski i jego sojusznicy, w tym i USA, zasadę nieingerencji w sprawy wewnętrzne Polski rozumieją jako nieangażowanie się po żadnej ze stron. Dlatego byłaby widziana źle taka stabilizacja, która oznaczałaby „urwanie głowy nowemu ruchowi”. Wierzą, że nasza partia i rząd znajdzie wyważone i rozumne rozwiązanie przy pomocy własnych sił.

– Współpraca ekonomiczna. Rząd włoski uczyni wszystko, co w jego mocy, dla uwzględnienia naszych postulatów. Podejmie także wysiłki, aby inne państwa zachodnie również wyszły naprzeciw naszym postulatom. Gotowość przyjęcia Polsce z pomocą musiałaby jednak, zdaniem Colombo, zostać ponownie rozpatrzona, gdyby szukano rozwiązania kryzysu przy użyciu siły. Colombo podkreślał, że stanowisko Włoch w sprawach pomocy podyktowane jest pragnieniem zmanifestowania solidarności z rządem polskim, który poszukuje rozwiązań politycznych, bez użycia siły. Colombo poinformował, że rząd włoski zakończył w zasadzie analizę naszych potrzeb i własnych możliwości i gotów jest podjąć rozmowy dla skonkretyzowania przedstawionych mu postulatów. Nie widzi specjalnych trudności w sprawie przeniesienia na dalsze lata spłat przypadających na lata 1981–1982 kredytów. Rozważa też pozytywnie, choć widzą jeszcze pewne trudności, nasze dezyderaty w sprawie nowych kredytów.

Na prośbę rozmówcy przedstawiłem wyniki rozmów I sekretarza KC Tow. St. Kani i premiera Pińkowskiego w Moskwie. C. okazywał wyraźne zadowolenie z ich pozytywnego wyniku.

/–/ J. CZYREK

395

*14 listopada, szyfrogram ambasadora w Waszyngtonie
w sprawie akredytacji stałego korespondenta
„The Washington Post” w Warszawie*

T a j n e

Szyfrogram Nr 2102/IV
z Waszyngtonu, nadany 14.11.80, g. 8.30

Staniszewski

1) Złożył mi wizytę F. Foisie, asystent naczelnego redaktora Washington Post. Przedłożył oficjalne pismo redakcji z prośbą o wyrażenie zgody na otwarcie biura stałego korespondenta W.P. w Warszawie.

Chcieliby akredytować Michael Dobbs, dotychczasowego korespondenta w Belgradzie (vide nasza 526⁵⁵), który był w Polsce wielokrotnie i jest doświadczonym, odpowiedzialnym i zdolnym dziennikarzem.

Dobbs jest obecnie w Londynie i przyjedzie do Polski zaraz po uzyskaniu zgody na akredytację. Będzie w kontakcie z naszą Ambasadą.

Foisie dodał, że – jak wiemy – sprawę ustanowienia stałego korespondenta w Warszawie rozważali już od dawna. Podjęcie decyzji ułatwiły wydarzenia, które W.P. prezentuje – jego zdaniem – obszernie i w sposób obiektywny.

2) Stwierdziłem, iż oczekujemy od Washington Post odpowiedzialnego i spokojnego prezentowania naszych spraw. Nie leży w naszym interesie komentowanie naszych spraw opierane często na spekulacjach bądź tendencyjnie dobranych źródłach. Utrudnia to wysiłki władz i całego społeczeństwa zmierzające do rozwiązania złożonych problemów wewnętrznych. Niepotrzebny jest nam rozgłos. W tym kontekście trudno mi powiedzieć, jak ustosunkują się władze krajowe do prośby W.P. Podjęcie decyzji może nastąpić po dłuższym niż zazwyczaj czasie.

3) Sugeruję zgodę. W.P. nie wymaga rekomendacji. Jest to najpoważniejsza gazeta stolicy i jedna z trzech amerykańskich najbardziej wpływowych gazet.

⁵⁵ W szyfrogramie nr 526 z 18 października ambasador w Waszyngtonie informował: „Zgłosił się do ambasady Michael Dobbs. [...] Powołując się na rozmowę z Wami nawiązał do sprawy uzyskania akredytacji w Warszawie, a następnie przeniesienia – wzorem New York Timesa – Biura Washington Post z Belgradu do Warszawy. Wprawdzie redakcja nie podjęła jeszcze ostatecznej decyzji w sprawie przeniesienia biura, ale – jego zdaniem – decyzja taka wkrótce zapadnie”; AMSZ, ZD 29/82, w. 18, t. 155.

Nie możemy sobie jej zrażać. Dobbs robi dobre wrażenie. Treść jego korespondencji raczej nie wzbudzała zastrzeżeń.

/-/ Spasowski

AMSZ, ZD 29/82, w. 19, t. 156

396

*14 listopada, szyfrogram ambasadora w Moskwie:
informacje dyrektora DPWKiN
o rozmowie z wiceministrem spraw zagranicznych ZSRR*

T a j n e
Specjalnego znaczenia
Pilne

Szyfrogram Nr 2061/IV
z Moskwy, nadany 14.11, g. 11.30

Czyrek

Od Staniszewskiego.

Z rozmowy z I wiceministrem Malcewem.

Malcew stwierdził, że bardzo uważnie śledzą sytuację w Polsce. Szczególne znaczenie miała wizyta Kani i Pińkowskiego, która wskazała kierunki działania dla obu stron. Ich realizacja wymaga niezbędnej mobilizacji i jedności wszystkich zdrowych sił w Polsce.

Rozmówca podkreślił potrzebę stabilizacji, przywrócenia porządku i zwiększenia wydajności produkcji.

Wierzę, że partia i rząd są w stanie zwalczyć nieprawidłowości. Będzie to zadanie trudne, wymagające głębokich przemyśleń, precyzyjnych i bezbłędnych decyzji ze strony kierownictwa kraju. Ewentualne błędy mogą zdyskredytować jego linię polityczną. M. akcentował przy tym, że władze nasze działają jednoznacznie w interesie państwa i społeczeństwa. Uważa za istotne wysiłki na rzecz dezintegracji opozycji i konieczności izolacji elementów wrogich od „Solidarności”.

Mówiąc o pracy propagandowej M. podkreślił konieczność wyraźnego określenia interesów poszczególnych antysocjalistycznych sił starających się wykorzystać „Solidarność” dla swoich celów. Wskazał jednocześnie, że należałoby rzetelnie informować o trudnościach, jakie nas czekają.

Malcew oraz inni rozmówcy z MID stale nawiązywali do komunikatu z wizyty Tow. Kani i Tow. Pińkowskiego wskazując na potrzebę wszechstronnego rozwoju polsko-radzieckiej współpracy.

/-/ Olszewski

AMSZ, ZD 29/82, w. 11, t. 97 (druk: *Przed i po 13 grudnia, dok. nr 69*)

397

*14 listopada, szyfrogram dyrektora DSiP
do wiceministra Dobrosielskiego (do Madrytu) o deklaracji ROPCiO
przesłanej sygnatariuszom Aktu końcowego KBWE*

Warszawa, dn. 14 listopada 1980 r.

T a j n e

SZYFROGRAM Nr 9825^c

DOBROSIELSKI – MADRYT

Organizacja ROPCiO ^hprzekazała^h ^cprzesłała^c Ministrowi SZ kopię deklaracji przesłanej do rządów wszystkich państw KBWE z okazji rozpoczęcia Spotkania Madryckiego. Tekst deklaracji był również kolportowany w kraju podczas manifestacji, jakie miały miejsce w Warszawie i innych miastach z okazji 11 listopada.

Deklaracja podkreśla m.in., że:

- ostatnie przemiany w Polsce są realizacją zasady VII stosunków między państwami z AK,
- każda ingerencja w wewnętrzne sprawy polskie byłaby naruszeniem AK i może prowadzić do „zimnej wojny”, a nawet konfliktu światowego,
- należy umożliwić obywatelom poszczególnych państw kontrolę realizacji przez ich rządy postanowień AK.

List ROPCiO pozostawiamy bez odpowiedzi.

^fWiejacz^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 10, t. 90

398

*15 listopada, szyfrogram ambasadora w Islamabadzie
o polsko-pakistańskiej współpracy kulturalnej
i reakcjach pakistańskich mediów na wydarzenia w Polsce*

T a j n e

Szyfrogram Nr 2106/IV
z Islamabadu, nadany 15.11, 9.00

Fijałkowski, Staniszewski

W związku z podpisaniem dokumentu wykonawczego do umowy kulturalnej wizytowałem ministra informacji, odpowiedzialnego m.in. za radio, prasę i telewizję.

Podniosłem jednostronne, za źródłami zachodnimi, przedstawianie sytuacji w Polsce oraz trudności z zamieszczaniem w prasie pakistańskiej naszych materiałów. Przypomniałem umowę PAP–APP z 78 roku oraz zbieżne stanowisko naszych delegacji w UNESCO w sprawie nowego ładu informacyjnego, nie znajdujące w praktyce odbicia w pakistańskich środkach masowego przekazu⁵⁶.

Przedstawiłem, że od 5 tygodni czekamy na zwolnienie przez cenzurę filmów dokumentalnych zgłoszonych do pokazania w telewizji pakistańskiej. W oparciu o dokument wykonawczy sugerowałem ożywienie współpracy między PAP i APP i wymianę informacji i materiałów PRiTV z odpowiednikami pakistańskimi.

W odpowiedzi minister obiecał bardziej wyważony sposób informowania o Polsce. Wyraził zainteresowanie zakupem po „przystępnych cenach” filmów i seriali, zwłaszcza dla dzieci, gdyż ten rodzaj nie kłóci się na ogół z kategoriami moralności islamskiej. Obiecał pokazać coś z zaproponowanych przez nas filmów dokumentalnych, wejrzeć w umowę współpracy PAP–APP.

Proszę o:

- 1) ożywienie z naszej strony umowy PAP–APP,
- 2) przedstawienie oferty sprzedaży filmowych seriali dla pakistańskiej telewizji,

⁵⁶ Wcześniejszym szyfrogramem, z 25 sierpnia, ambasador w Islamabadzie donosił: „Czynnikowi oficjalni P. zachowują wstrzemięźliwość i wstrzymują się od komentarzy dot. sytuacji w Polsce. [...] Pewne zaniepokojenie wyrażają współpracujące z nami koła handlowe, zwłaszcza jeśli chodzi o terminy dostaw zamówionych towarów”; AMSZ, ZD 29/82, w. 7, t. 59.

3) uwagi do powyższych sugestii oraz propozycji, jakie przedstawiliśmy po rozmowie z ministrem kultury – nasza 99.

/–/ Neneman

AMSZ, ZD 29/82, w. 7, t. 59

399

*15 listopada, szyfrogram wiceministra Dobrosielskiego (z Madrytu)
o rozpoczęciu spotkania KBWE*

T a j n e
P i l n a

Szyfrogram Nr 2144/IV
z Madrytu, nadany 15.11.80, g. 23.00

Czyrek

1) 15 bm. zakończono składanie oświadczeń wstępnych z udziałem 20 ministrów SZ – z KS jedynie Andrei. Prawie wszystkie wystąpienia zachodnie i państw NN zawierały b. lub mniej ostre sformułowania dot. Afganistanu i naruszania praw człowieka przez ZSRR i niektóre inne KS (wyjątek Grecja i Finlandia) oraz tezę o niepodzielności odprężenia. Najostrzejsze wystąpienie brytyjskie. Amerykańskie b. wyważone niż w Belgradzie – krótko wspomniany Afganistan, lecz b. długie wyliczanie z konkretnymi nazwiskami (Sacharow, Szarański, Orłow itp.) „naruszeń” praw człowieka przez ZSRR. W stosunku do innych KS mieszanka krytyki z wskazywaniem na pewien postęp, m.in. w łączeniu rodzin i zapewnieniu swobód religijnych (w tym i w Polsce). Belgia zaproponowała Brukselę na następne spotkanie typu Madrytu. Zachód powszechnie popierał francuską koncepcję konferencji rozbrojeniowej. U neutralów, szczególnie u Szwedów, b. wyważone i kompromisowe stanowisko. Najłagodniejsze wystąpienie zachodnie ze strony Norwegii. Nikt nie podnosił „sprawy polskiej”. Spokojne i pozytywne w sumie wystąpienie Watykanu.

2) Wystąpienie radzieckie zdecydowanie odrzucające w krótkim passusie zarzuty USA jako mieszanie się w wewnętrzne sprawy i próbę przekształcenia spotkania w forum demagogicznej propagandy i konfrontacji, rzeczowe i konstruktywne w tonie i treści. Zostało dobrze przyjęte. W podobnym duchu inne wystąpienia KS. Andrei przedłożył znane stanowisko rumuńskie, nie wzbudziło ono dużego zainteresowania. Nasze wystąpienie dobrze przyjęte zarówno przez sojuszników, jak i innych uczestników spotkania.

3) Na konsultacji KS Iliczow ocenił pierwszy tydzień jako dla nas korzystny. Wynikało to z postawy KS na spotkaniu przygotowawczym, naszych wystąpień (ocenił je jako nawzajem uzupełniające się), a w szczególności z wpływu komunikatu Komitetu Min. SZ z Warszawy⁵⁷. Ustalono spokojną taktykę na debatę generalną. (Pozytywna prezentacja naszego stanowiska). Krolikowski sugerował zajęcie bardziej polemicznego stanowiska, wypowiedzieliśmy się za koncepcją Iliczowa.

Atmosfera na spotkaniu do osiągnięcia porozumienia dot. organizacji b. nerwowa, napięta. Pracowaliśmy w grupach roboczych i w nocy. Przełamanie impasu zdecydowanie poprawiło atmosferę.

/-/ Dobrosielski

AMSZ, ZD 29/82, w. 10, t. 89

400

*15 listopada, pilna notatka
z rozmowy wiceministra spraw zagranicznych z ambasadorem USA*

Warszawa, dn. 15.11.1980 r.

TAJNE

Do rąk własnych

PILNA NOTATKA

z rozmowy z amb. USA Meehanem w dniu 6.XI.1980 r.

1. Nawiązując do podniesionej przez M. w rozmowie z dnia 29.X.1980 r. sprawy Wesołowskiej przedstawiłem nasze stanowisko zgodnie z ustaleniami

⁵⁷ Przewodniczący polskiej delegacji przygotowawczej do spotkania KBWE informował (z Madrytu) szyfrogramem z 23 października: „1. Komunikat KMSZ UW jest pozytywnie komentowany w kulisach i publicznie (delegat USA). Podkreśla się odprężeniowy ton i wolę kontynuacji dialogu. [...] Zapytują, czy fragment ten należy rozumieć jako uwarunkowanie, czy jako zachętę do konstruktywnego przebiegu i pozytywnego zakończenia spotkania w Madrycie”; AMSZ, ZD 29/82, w. 10, t. 89. Dyrektor Wiejacz odpowiadał szyfrogramem z 28 października: „Formułę dot. kontynuacji procesu KBWE należy interpretować pozytywnie jako wyraz konstruktywnej woli politycznej państw UW. Elementy ograniczające w formule wyjaśnianie jako zachętę do konstruktywnego przebiegu i wyników, które uzasadnią następne spotkanie, a nie jako uwarunkowanie”; AMSZ, ZD 29/82, w. 10, t. 90.

wypracowanymi z gen. Słowikowskim. Powiedziałem, że publiczne naciski ze strony Waldheima, Morse'a i innych utrudniają załatwienie sprawy. W wypadku zaprzestania publicznego podnoszenia sprawy W. nie wykluczamy możliwości jej wydania. Nie mogę powiedzieć, kiedy to może nastąpić. Może to trwać tygodnie lub miesiące⁵⁸. Byłby to rzecz jasna b. poważny gest dobrej woli z naszej strony wobec władz USA.

M. powiedział, iż rozumie, że nie chcemy obecnie uczynić gestu wobec administracji Cartera. Rozumie też nasze zastrzeżenia wobec publicznych nacisków i odpowiednio poinformuje o tym władze USA.

2. Stwierdziłem, iż informując się w sprawie W. otrzymałem od naszych władz bezpieczeństwa materiały b. poważnie obarczające szereg byłych i obecnych pracowników ambasady USA w Warszawie działalnością godzącą w interesy naszego państwa. Działalność ta nasiliła się w ostatnim okresie i jest w jaskrawej sprzeczności z oficjalnym stanowiskiem rządu USA, którego najwyżsi przedstawiciele wielokrotnie stwierdzali, iż rząd USA nie ingeruje i nie zamierza ingerować w nasze sprawy wewnętrzne, że jest zainteresowany stabilizacją sytuacji w Polsce i nie czyni niczego, co by tej stabilizacji przeszkadzało. Miałem okazję wykazać już, iż w zupełnie przeciwnym kierunku działało i działa tzw. Radio Wolna Europa i inne środki masowego przekazu w USA i szereg różnych organizacji amerykańskich, a dochodzi do tego jawnie agenturalna działalność pracowników ambasady amerykańskiej, zmierzająca do tworzenia napięć i konfliktów społecznych. Jest to nie tylko jawna i niebezpieczna ingerencja w nasze sprawy wewnętrzne, sprzeczna z oficjalnym stanowiskiem rządu USA, z wszelkimi normami pracy dyplomatycznej, lecz w obecnej sytuacji w naszym kraju szczególnie szkodliwa, godząca w nasze dobre stosunki i mogąca mieć b. poważne i niebezpieczne skutki dla stosunków Wschód-Zachód w ogóle. Z całą powagą nasze władze państwowe i partyjne przyjęły oświadczenie ambasadora M., iż zamierza przyczyniać się do poprawy naszych wzajemnych stosunków, zwracamy się więc, by spowodował zaprzestanie tego typu działalności przez pracowników ambasady.

M. stwierdził, iż jest nowym człowiekiem w Warszawie, nie orientuje się w szczegółach działalności wszystkich swych współpracowników, lecz może zapewnić, że dbać będzie o to, by działalność ambasady nie szkodziła naszym wzajemnym stosunkom.

3. Przedstawiłem konkretnie i dość szczegółowo nast. sprawy:

a) M. Anderson, II sekretarz ambasady. Wskazałem na jego kontakty z KOR, w szczególności z Romaszewskimi, na próby przekazania mu dokumentu

⁵⁸ Wesołowska została zwolniona w lutym 1984 r.

„Komisja Helsińska w Polsce”. Pokazałem podpis Andersona stwierdzający, iż z własnej woli pozostał w mieszkaniu R. podczas przeszukiwania.

Stwierdziłem, że o ile delegaci USA w Madrycie lub oficjalne instytucje czy przedstawiciele USA czynić będą użytek z materiałów zawartych w tym dokumencie, zmuszeni będziemy do ujawnienia okoliczności z tym związanych. Wobec działalności Andersona, sprzecznej z statusem dyplomaty, sądzimy, że ambasador M. sam wyciągnie odpowiednie wnioski.

b) Otrzymałem informację, iż A. Skop, II sekretarz amb., ma 6 bm. o godz. 13.00 spotkać się z aktywistką KOR H. Łuczywo w celach nie mających nic wspólnego z wykonywaniem obowiązków dyplomatycznych. W interesie ambasady i naszych stosunków jak najbardziej byłoby wskazane, by do tego spotkania nie doszło. Uniknięto by w ten sposób możliwych komplikacji.

M. powiedział, że o ile uda mu się tylko osiągnąć wcześniej Skopa, nie dopuści do tego spotkania.

c) Szczegółowo i konkretnie przedstawiłem sprawę Zbigniewa Wołyńskiego, obywatela USA od 1974 r. przebywającego w Polsce. Przy współpracy b. pracowników ambasady USA Baldygi, Bradshawa, Blacka i aktualnego pracownika J. Kordka Wołyński organizował spotkania w/wym. m.in. z Moczulskim, utrzymywał i utrzymuje kontakty z aktywistami KPN, ROPCIO, KOR przekazując im instrukcje od w/wym. pracowników i tymże pracownikom informacje od tych aktywistów. Te i inne fakty obciążające b. poważnie pracowników ambasady USA wynikają m.in. ze śledztwa prowadzonego przeciw Moczulskiemu i z jego zeznań. J. Kordek, podobnie jak jego w/wym. poprzednicy, prowadzi działalność niezgodną z jego oficjalnym statusem. Inspiruje on znanych ze swej antypaństwowej działalności ludzi typu Moczulskiego i innych do wzmagania tej działalności i wykorzystuje w tym celu m.in. obywatela amerykańskiego, któremu władze polskie wyraziły zgodę na pobyt stały w Polsce.

Wołyński przekazywał tym „aktywistom” nie tylko instrukcje, ale i pieniądze (jednorazowe kwoty przekazywane Moczulskiemu wynosiły 700 do 1.000 dol. USA).

d) Obszernie i konkretnie przedstawiłem też sprawę Mariusza Dastycha, zwerbowanego w 1973 r. w Sajgonie przez agentów CIA Kostica i Hoopes do współpracy z tą agencją. Podałem liczne przykłady kontaktów Dastycha z agentami CIA w różnym czasie i w różnych miejscach z podaniem adresu jego kontaktu w USA. W Warszawie utrzymywał kontakty z b. attache prasowym R. Virdenem, a obecnie z jego następcą S. Dubrowem. Ustalono dokładnie, jakich instrukcji udzielał Dubrow Dastychowi w celu zdobycia materiałów szpiegowskich.

Dla umożliwienia spotkania Dastycha z przedstawicielami CIA w USA Dubrow zaproponował mu 3-tygodniowe stypendium pod pretekstem obserwowania wyborów prezydenckich.

Fakty te wskazują na prowadzenie przez S. Dubrowa działalności niezgodnej z jego statusem dyplomatycznym. Podkreślam, iż kontakty Dubrowa z Dastychem zostały szczególnie zintensyfikowane w ostatnim okresie. Wynika z tego też jednoznacznie, iż CIA wykorzystuje wymianę stypendialną dla celów wywiadowczych.

4. Prezentuję te sprawy w trosce o w sumie dobrze rozwijające się stosunki polsko-amerykańskie. Taka działalność pracowników ambasady USA nie tylko godzi w te stosunki i jest sprzeczna z oficjalnym stanowiskiem rządu USA, lecz w szczególnej sytuacji, w jakiej znajduje się nasz kraj, może mieć b. poważne i b. szkodliwe implikacje, z których ambasador zapewne zdaje sobie sprawę.

Kierując się tymi motywami konkretnie i szczegółowo przedstawiłem fakty pozostawiając wyciągnięcie właściwych wniosków, jeśli idzie o wymienionych pracowników i całą działalność ambasady, ambasadorowi.

Meehan powiedział, że w pełni rozumie nasze intencje, które podziela. Ceni sobie, iż w tak otwarty sposób stawiamy sprawy. Przyjmuje wszystko, co powiedziałem, do wiadomości i przekaze to skrupulatnie swym władzom.

Rzecz jasna, iż musi zarezerwować sobie prawo powrócenia do faktów przedstawionych w tej rozmowie⁵⁹. Nie może ich przyjąć tak, jak zostały przedstawione, musi bowiem wysłuchać i strony drugiej. Jest wdzięczny, że nie domagamy się natychmiastowego opuszczenia Polski przez wymienionych pracowników, bo zdzięsiłoby mu to ambasadę. Chce podkreślić, iż zadaniem ambasady jest m.in. zorientowanie się w sytuacji w kraju i w związku z tym jego pracownicy muszą spotykać się i przeprowadzać rozmowy z przedstawicielami różnych środowisk i różnych poglądów.

⁵⁹ W pilnej notatce z 18 listopada zapisano: „Ambasador [Meehan] złożył wizytę w Ministerstwie Spraw Zagranicznych 14 bm. celem przekazania odpowiedzi na przedstawione poprzednio przez tow. min. Dobrosielskiego informacje o działaniu w sposób niezgodny z normami dyplomatycznymi przez niektórych pracowników Ambasady USA [...]. Ambasador oświadczył, iż sprawa została starannie zbadana. Strona amerykańska odrzuca zarzut, iż wymienione kontakty były sprzeczne z normami postępowania dyplomatycznego, ocenia wskazane fakty odmiennie, jest gotowa do szczegółowej dyskusji. Kontakty miały na celu legalne zbieranie informacji – w żadnym wypadku nie próbowano wpłynąć na kierunek rozwoju sytuacji wewnętrznej w Polsce. Ambasada nie przewiduje wycofania kogokolwiek z wymienionych pracowników, uważając, że utrzymywanie kontaktów z ludźmi o różnych poglądach jest jednym z podstawowych zadań placówki”; AMSZ, Dep. III 48/84, w. 2.

Przerwałem mu wskazując, że nie ma u nas żadnych utrudnień do prowadzenia rozmów dla pracowników ambasady i nie o dyskusje czy wyrażanie opinii chodzi, lecz o konkretną dywersyjną, antypaństwową, sprzeczną ze statusem dyplomatycznym działalność.

Meehan podkreślając, iż trudno jest tu czasami określić granice, przyznał, że nasze władze mają prawo określać to, co uważają za działalność antypaństwową, i że jest on zdecydowanym przeciwnikiem tego, by pracownicy jego ambasady taką działalność prowadzili.

Rozmowa, która trwała przeszło 1,5 godziny, prowadzona była z obu stron w b. spokojnym, rzeczowym tonie. Meehan w trakcie dyskusji nie polemizował, nie zachowywał się arogancko czy agresywnie.

/–/ M. Dobrosielski

AMSZ, Dep. III 48/84, w. 2

401

*15 listopada, okólnik dyrektora DSiP
w sprawie XXXII rundy wiedeńskich rokowań rozbrojeniowych*

Warszawa, dn. 15 listopada 1980 r.

T a j n e

SZYFROGRAM Nr 9883^c

SZEFOWIE PRZEDSTAWICIELSTW PRL:

Waszyngton	Ottawa	Nowy Jork	Londyn
Paryż	Bruksela	Haga	Kopenhaga
Oslo	Sztokholm	Helsinki	Genewa
Kolonia	Berno	Madryt	Lizbona
Wiedeń	Berlin/Misja	Ateny	Ankara
Nikozja	Rzym	Moskwa	Berlin
Praga	Budapeszt	Bukareszt	Sofia
Belgrad			

Nowa propozycja KS na rokowaniach wiedeńskich, zgłoszona 13 bm.:

1. KS wyrażają zgodę na kolektywne, nie indywidualne, „zamrożenie” liczebności wojsk państw bezpośrednich uczestników nie biorących udziału w redukcjach I etapu (to jest wszystkich poza ZSRR i USA), w okresie między dwoma etapami redukcji, pod warunkiem konstruktywnego stosunku Zachodu do propozycji KS z 10 lipca br.

2. KS wyrażają zgodę na 3-letni okres ważności porozumienia I etapu (KS proponowały dotychczas okres 1 roku, a Zachód okres 3–4 lat).

3. Propozycja uwzględnia w bardzo dużym stopniu stanowisko Zachodu. KS postanowiły ją wysunąć kierując się zamiarem wyprowadzenia rokowań z obecnego stanu głębokiej stagnacji.

4. Zachód nie udzielił pełniejszej merytorycznej odpowiedzi na tę propozycję. Podtrzymał jednak nadal m.in. konieczność rozwiązania problemu danych liczbowych jako warunek postępu w rokowaniach.

Informujcie o reakcjach.

^fWiejacz^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 111

402

*16 listopada, szyfrogram ambasady w Damaszku
do wiceministra handlu zagranicznego
i gospodarki morskiej o radzieckich próbach przejęcia
kontraktu realizowanego przez polską firmę*

T a j n e
Natychmiast

Szyfrogram Nr 2156/IV
z Damaszku, nadany 16.11.80, 22.30

Karaś – Szymański

1. W rezultacie wygrania przetargu z udziałem m.in. firm USA, Kanady, ZSRR i Japonii w dniu 19 września br. Kolmex podpisał kontrakt na dostawę 40 sztuk lokomotyw spalinowych o wartości 33,6 mln dolarów USA. Kontrakt wchodzi w życie po ratyfikacji przez rząd.

2. W październiku br., tj. w trakcie procesu ratyfikacyjnego, Energo-maszeksport Moskwa wystąpił po przegraniu przetargu z propozycją

dostawy do Syrii 40–80 szt. lokomotyw deklarując gotowość zawarcia kontraktu po cenach niższych i na warunkach płatności dogodniejszych, aniżeli Kolmex uzyskał w kontrakcie.

3. Podjęto z udziałem charge d'affaires Żebrowskiego oraz Kolmexu działanie m.in. na szczeblu Ministra Transportu Tayara. Przeprowadziłem również rozmowę z Torgpredem – Wasiliewem.

4. Całość wraz z istotnymi elementami dla sprawy oraz wnioskami zreferuje osobiście Kociszewski.

5. Proszę o rozważenie możliwości podjęcia działania na odpowiednich szczeblach. Dodaję, że gdyby nie działania Energomaszeksportu mielibyśmy poważne szanse przejścia kontraktu General Electric USA i doprowadzenia kontraktacji do 80 mln. dol. USA⁶⁰.

/–/ Dyś

AMSZ, ZD 29/82, w. 5, t. 41

403

*17 listopada, szyfrogram ambasady w Konakry
o zamachu stanu w Gwinei Bissau*

T a j n e

Szyfrogram Nr 2219/IV
z Conakry, nadany 17.11.80, g. 3.00

Turbański

W nocy z piątku na sobotę w Bissau nastąpił przewrót wojskowy, aresztowano Luiz Cabrala. Dokonano także aresztowań wśród członków rządu.

⁶⁰ Szyfrogramem z 17 grudnia wiceminister Karaś informował ambasadę w Damaszku: „Dla utrzymania kontraktu Kolmex'u na 40 lokomotyw konieczne Wasze działanie w kierunku nakłonienia radzieckich do ograniczenia ich oferty tylko do 40 szt. Uwzględniając oferowane przez Energomaszeksport warunki płatności oraz parametry techniczne ich lokomotyw, nie zachodziła potrzeba tak znacznej obniżki ceny”; AMSZ, ZD 29/82, w. 5, t. 42. Ostatecznie szyfrogramem z 28 grudnia ambasada w Damaszku przekazywała: „1. 19 grudnia Energomaszeksport podpisał kontrakt na 80 lokomotyw TE-114-S, cena fob 334 tys. funtów angielskich. [...] 2. Moje stałe kontakty z Wasiliewem i prośby o podział 80 sztuk między Kolmexem a Energomaszeksportem nie przyniosły efektów. [...] Potwierdziłem nasze zainteresowanie w utrzymaniu kontraktu Kolmexu na 40 sztuk i elastyczne podejście do ceny w porównaniu z radziecką”; AMSZ, ZD 29/82, w. 5, t. 41.

Władze przejęła rewolucyjna rada militarna. Główną rolę w przewrocie odegrał Joao Bernardo Veira (NINO), były minister obrony i od 1979 r. premier, który też natychmiast kazał uwolnić Rajada Barbozę, aresztowanego dwa lata temu działacza opozycyjnego. Przejęcie władzy nie napotkało oporu. Dwa elementy sprzyjały wydarzeniom: narastające trudności gospodarcze – w ostatnim czasie zabrakło chleba, a stolica była od miesięcy pozbawiona prądu – oraz pogłębiająca się na tym tle zadawniona niechęć do elity władzy, która w swej masie składała się z metysów pochodzących z WZP⁶¹.

Z nowych władz wyeliminowano ich. Naderwało to więzy z WZP i oddało perspektywę połączenia obu republik. Nie ma jasności co do politycznego podłoża przewrotu i zamierzeń jego inspiratorów. Uderza wszakże stanowisko Gwinei. Zaledwie w parę godzin po przewrocie zebrało się w Conakry Biuro Polityczne PDG, które pospiesznie ogłosiło komunikat o uznaniu nowych władz GB. Ta szybkość reakcji spowodowała, iż wśród niektórych dyplomatów zachodnich krąży pogłoska o bezpośrednim udziale Conakry w przewrocie.

Wydają się to potwierdzać słowa wypowiedziane w sierpniu br. przez SRT⁶² na tle zatargu o eksploatację szelfu. Zaznaczył on, że „władze gwinejskie są w posiadaniu dowodów świadczących, iż niektórzy przywódcy GB sprzeniewierzają się ideom Amilcara i prowadzą rozmyślną politykę wrogości do Gwinei”. Przywódcy conakryjscy nie kryją zadowolenia z przewrotu. W komunikacie okolicznościowym BP ogłosiło swoją dyspozycyjność i gotowość do wszechstronnej współpracy z nowymi władzami bratniej GB⁶³.

/–/ Francik

AMSZ, ZD 29/82, w. 8, t. 73

⁶¹ Ambasada w Konakry uzupełniała szyfrogramem z 24 listopada: „W G.B. uformowano nowy rząd, w skład którego weszło 6 osób z poprzedniej ekipy. Nie ma w niej wyspiarzy. Pogłoski o aresztowaniach wśród członków rządu okazały się przesadzone. Aresztowano tylko tych, którzy zajęli jawnie wrogie stanowisko wobec przewrotu bądź usiłowali przedostać się za granicę. [...] Trudno coś jeszcze powiedzieć o orientacji nowej ekipy”; *AMSZ, ZD 29/82, w. 8, t. 73*.

⁶² Prawdopodobnie mowa o prezydencie Gwinei Ahmedzie Sekou Touré, określanym często w szyfrogramach z Konakry jako „AST”.

⁶³ Z kolei szyfrogramem z 21 listopada ambasador w Moskwie przekazywał: „Z rozmowy Paciorekowskiego ze Spirinem – radcą w II Departamencie Afrykańskim MID. [...] Przewrót nie powinien wpłynąć na zmianę polityki zagranicznej Gwinei Bissau w odniesieniu do ZSRR i innych KS. Ambasada radziecka w Madina do Boe informuje, że większość członków nowej Rady Rewolucyjnej jest zwolennikami zacieśniania i rozwoju stosunków z ZSRR i KS. Nowe kierownictwo zadeklarowało ambasadzie ZSRR swoją wolę dalszego rozwijania współpracy”; *AMSZ, ZD 29/82, w. 11, t. 97*.

404

*17 listopada, szyfrogram ambasady w Berlinie
do zastępcy kierownika WZ KC PZPR o opiniach KC NSPJ
na temat wydarzeń w Polsce*

T a j n e

Szyfrogram Nr 2167/IV
z Berlina, nadany 17.11.80, g. 9.30

Piątkowski L. – Napieraj

Z własnej inicjatywy odbyłem rozmowę z zastępcą kierownika Wydziału Zagranicznego KC SED Mahlowem. Między innymi według jego opinii:

1. Decyzja Sądu Najwyższego w sprawie rejestracji jest praktycznie dal-
szym cofnięciem się. Jest to granica możliwych do przyjęcia ustępstw.

2. Manifestacje w Warszawie i Gdańsku z okazji rocznicy 11 listopada mia-
ły jednoznaczne ostrze antyradzieckie, antysocjalistyczne i nacjonalistyczne, co
musi budzić zaniepokojenie również co do wyników wychowania internacjo-
nalistycznego. Podważa to twierdzenia o wzroście realizmu w społeczeństwie
i umacnianiu dążeń do stabilizacji.

3. Stwierdził, że według posiadanych przez KC SED informacji w Polsce
nie w pełni funkcjonuje przekaz poglądów kierownictwa na teren poszczegól-
nych województw.

Dyskusja w PZPR nie daje jasnego obrazu poglądów i ocen, jakie obecnie
dominują.

4. Dla każdej partii komunistycznej największym niebezpieczeństwem
w okresach konfrontacji były wewnętrzne rozliczenia, które dostarczyły argu-
mentów wrogim siłom.

5. W świetle komentarza „Trybuny Robotniczej”, komentującej w związku
z wizytą Tow. Kani w Moskwie również przemówienie Honeckera w Gerze
i ograniczenia w ruchu granicznym z NRD – niejasny jest dla M. sposób kiero-
wania pracą partyjną. Należy sądzić, że opinie wyrażone przez Mahlowa stano-
wią wykładnię poglądów kierownictwa w poszczególnych kwestiach.

/–/ Karwicki

AMSZ, ZD 29/82, w. 3, t. 17

405

*17 listopada, szyfrogram ambasadora w Paryżu:
informacje konsula generalnego o przyjęciu należności związanych
z transferem Andrzeja Szarmacha do klubu piłkarskiego AJ Auxerre*

T a j n e

Szyfrogram Nr 2181/IV
z Paryża, nadany 17.11, g. 12.10

Mulicki dla Renke

Od Topy.

Przyjeliśmy w depozyt od Association de la Jeunesse Auxerroise (AJA), Section de Football, dwieście dwadzieścia tysięcy franków. Według działaczy AJA jest to uzgodniona z Wami suma związana z transferem A. Szarmacha.

Prosimy o dyspozycje odnośnie formy przekazania Wam tej kwoty – za pośrednictwem Banku PKO czy kurierem⁶⁴.

/–/ Kułaga

AMSZ, ZD 29/82, w. 14, t. 120

⁶⁴ W odpowiedzi dyrektor Dembowski polecał szyfrogramem z 19 listopada: „Przyjmijcie depozyt do Kasy placówki, zaksięgujcie na konto nr 6, rozliczymy przy przekazie dotacji”; AMSZ, ZD 29/82, w. 14, t. 122.

406

*17 listopada, szyfrogram ministra spraw zagranicznych
do ambasadora w Dakarze
o polsko-senegalskiej współpracy w dziedzinie rybołówstwa*

Warszawa, dn. 17 listopada 1980 r.

T a j n e
dNATYCHMIAST^d

SZYFROGRAM Nr '9884^c

DAKAR – LECH

1. Złóżcie (Wy lub Iwanków – jeżeli dotąd nie złożyliście listów) w trybie pilnym wizytę ministrowi spraw zagranicznych w celu wręczenia mu depeszy od ministra Czyrka (pkt. 2), której treść przedstawicie w nocie dyplomatycznej.

W rozmowie rozszerzcie w możliwie przekonujący sposób argumentację zawartą w depeszy w celu spowodowania wstrzymania decyzji senegalskiej o zawieszeniu z dniem 20 bm. licencji połowowych dla naszych statków łowiących u wybrzeży Senegalu⁶⁵. Podkreście, że w celu usunięcia wynikłych rozbieżności co do warunków realizacji uzgodnień o współpracy w rybołówstwie rząd polski przyspiesza na 25 bm. wysłanie delegacji z I z-cą ministra HZiGM T. Żyłkowskim w celu odbycia posiedzenia komisji mieszanej w tej sprawie oraz usilnie prosi, by do tego czasu nasze statki mogły kontynuować połowy.

2. Treść depeszy:

„Jego Ekscelencja Pan Minister Niasse,

Wysoko ceniąc doskonałe, przyjacielskie stosunki istniejące między naszymi krajami i osiągnięty poziom współpracy, zwłaszcza w dziedzinie rybołówstwa, oraz pragnąc podtrzymać atmosferę sprzyjającą ich dalszemu rozwojowi zwracam się do Waszej Ekscelencji ^hz prośbą^h o spowodowanie przychylnego stanowiska kompetentnych władz Pańskiego kraju w następującej sprawie.

⁶⁵ Szyfrogramem z 7 listopada ambasador w Dakarze informował: „7 bm. podsekretarz stanu R. Sagna skierował na ręce ambasadora list, w którym informuje, że z dniem 20 listopada 1980 r. o godzinie 0.00 nasza cała flota rybacka (13 statków) winna przerwać połowy na wodach senegalskich aż do czasu, gdy strona polska nie zacznie w pełni wywiązywać się ze swoich zobowiązań wynikających z konwencji 1976 r. i protokołu z 1978 r. Podkreśla w nim, że liczne zobowiązania nie zostały przez nas dotąd zrealizowane (cytując dane). Kopię listu przekazał do wiadomości premierowi i ministrowi Spraw Zagranicznych Senegalu”; AMSZ, ZD 29/82, w. 5, t. 39.

Na podstawie protokołu z polsko-senegalskich rozmów gospodarczych w Warszawie w dniach 6–11 sierpnia 1978 r. i wcześniej zawartej polsko-senegalskiej konwencji rybołówczej (17.III.76) odpowiednie firmy naszego kraju realizowały niektóre inwestycje morskie w St. Louis, a kutry polskie uzyskały licencje na połowy ryb u wybrzeży Senegalu. Do niedawna współpraca ta rozwijała się z obopólnym zadowoleniem i korzyściami.

Ostatnio wystąpiły znaczne rozbieżności między stronami co do interpretacji i realizacji niektórych postanowień wspomnianych porozumień. Strony starały się rozwiązać wynikłe problemy przygotowując się do spotkania komisji mieszanej, którego termin jest aktualnie uzgadniany.

Przed kilku dniami otrzymaliśmy za pośrednictwem naszej ambasady w Dakarze zapowiedź strony senegalskiej wycofania licencji połowowych dla naszych statków z dniem 20 listopada br., bez oczekiwania na wyniki posiedzenia komisji mieszanej.

Dążąc do uniknięcia tak radykalnego przerwania obustronnie korzystnej współpracy, strona polska proponuje wysłanie delegacji z I z-cą ministra handlu zagranicznego i gospodarki morskiej T. Żyłkowskim na czele w celu przeprowadzenia rozmów w ramach komisji mieszanej w dniu 25 listopada br. w Dakarze. Jestem przekonany, że rozmowy te, przeprowadzone w tradycyjnym duchu przyjaźni i współpracy, doprowadzą do znalezienia obopólnie zadawalających rozwiązań. Proszę więc Pana uprzejmie, Panie Ministrze, o spowodowanie zgody władz Pańskiego kraju, by do czasu odbycia bliskiego posiedzenia komisji mieszanej współpraca nasza i prowadzenie połowów mogły być kontynuowane.

W przekonaniu o Pańskiej życzliwości dla dalszego pomyślnego rozwoju naszej wszechstronnej współpracy proszę przyjąć, Panie Ministrze, wyrazy mego wysokiego szacunku”.

†Józef Czyrek^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 5, t. 40

407

*17 listopada, szyfrogram ambasadora w Kolonii
o pielgrzymce Jana Pawła II do RFN*

Tajne
Pilne

Szyfrogram Nr 2184/IV
z Kolonii, nadany 17.11.80, g. 19.40

Korczewski

Dotychczasowy przebieg wizyty papieskiej w RFN przyniósł dwa istotne elementy w sprawie podziału i zjednoczenia Niemiec⁶⁶ oraz akcenty polskie podczas oficjalnego przyjęcia w Brühl 15 bm. i na spotkaniu z Polonią w Moguncji 16 bm.

Carstens w Brühl ponownie przypomniał [specyfikę] odbywania wizyty w Niemczech, podzielonym kraju, podkreślił „cierpienia Niemców z powodu podziału kraju i przerwania więzi rodzinnych i przyjacielskich między obu częściami Niemiec oraz silne dążenie do przywrócenia jedności narodu”.

Carstens przypomniał także „wstrząsające ostrzeżenia Oświęcimia i niewypowiedziane cierpienia milionów ludzi, a szczególnie Żydów i Polaków, podczas II wojny światowej, rozpetanej przez ówczesnych władców Niemiec”, podkreślił gotowość obu narodów do pojednania i znaczny wkład kościołów obu narodów w tej dziedzinie.

W odpowiedzi papież zaakcentował ponownie fakt odbycia „wizyty w RFN” i jej budzący wysokie uznanie rozwój społeczno-gospodarczy w jej obecnych granicach, przypomniał tragiczny okres upadku, załamania i poniżenia w okresie II wojny, ^hotwarcie poparł tezę ^hogólnie ustosunkował się do tezy^c o zjednoczeniu Niemiec (dla Waszego narodu pozostaje wciąż jeszcze bolesny podział, który – jak mam nadzieję – w końcu oby znalazł pokojowe rozwiązanie w zjednoczonej Europie).

⁶⁶ Ambasador w Kolonii relacjonował szyfrogramem z 15 listopada: „Powitanie papieża w Kolonii odbyło się w atmosferze umiarkowanego entuzjazmu i [przy] dużo mniejszej liczbie witających, niż oczekiwano. Carstens przypomniał, że wizyta odbywa się w kraju dwuwyznaniowym i bezpartonowo podkreślił fakt jej odbycia «w podzielonym kraju, którego naród opowiada się zdecydowanie za zjednoczeniem». W odpowiedzi papież podkreślił pastoralno-religijny charakter «wizyty w RFN» (użył tego sformułowania 4-krotnie w krótkim powitaniu), powtarzając zarazem swe sformułowanie z 10 sierpnia br. o «chęci uczczenia całego wielkiego narodu niemieckiego»”; AMSZ, ZD 29/82, w. 8, t. 70.

Papież potwierdził także istnienie gotowości społeczeństwa RFN do pojednania z narodem polskim i niemały wkład biskupów obu krajów w tej sprawie.

Papież nie nawiązywał do aktualnych wydarzeń w Polsce, sprawa ta była jednak m.in. przedmiotem półtoragodzinnej rozmowy w cztery osoby między nim a Kanclerzem w Brühl. Do akcentów ogólnoniemieckich należały też „szczególne pozdrowienia papieskie dla biskupa z Berlina” wyrażone w Osnabrück wobec biskupa Meisnera. Kościelni organizatorzy w tym mieście akcentowali także obecność i przyjęcie komunii z rąk papieża przez 20 Niemców ze Związku Radzieckiego, którzy niedawno przybyli do RFN w ramach łączenia rodzin.

Na spotkaniu polonijnym z papieżem obecnych około 10 tys. osób. Przemówienie papieża było neutralne, wzywające do zachowania tożsamości narodowej (tekst wg zapisu magnetofonowego prześlemy). Podczas spotkania wywieszono transparent: „Solidarność z naszym ojcem, Klub Polski Düsseldorf”. Obecny był Macharski⁶⁷.

Wg telewizji uczestniczyła w spotkaniu także grupa katolickich doradców „Solidarności”.

/-/ Chyliński

AMSZ, ZD 29/82, w. 8, t. 70

⁶⁷ Szyfrogramem z 11 listopada ambasador w Kolonii informował: „Organizatorzy spotkania papieża z Polakami w Moguncji w dniu 16 bm. poza kartami wstępu na plac nie przewidują formalnych zaproszeń. Konsultowaliśmy z nuncjaturą. Delikatnie sugerowali niepodejmowanie sprawy. W tej sytuacji nie wezmę udziału, natomiast deleguję 2 pracowników. Nie przewiduje się także udziału korpusu na przyjęciu u Carstensa”; AMSZ, ZD 29/82, w. 8, t. 70.

408

*17 listopada, okólnik kierownika WZ KC PZPR
w sprawie ograniczenia przyjazdów delegacji związkowych do Polski*

Warszawa, dn. ... 19 ... r.

Tajne

SZYFROGRAM Nr '9886^c

WASZYNGTON – SPASOWSKI	MEKSYK – JANIUREK
DELHI – ^h CZAPLA ^h ^c Kuśnierz ^c	TOKYO – SKOWRON
CANBERRA – FRĄCKIEWICZ	MADRYT – NOWORYTA
LIZBONA – SZLEPER	LONDYN – BISZTYGA
PARYŻ – KUŁAGA	HAGA – BARTOSZEK
BRUKSELA – FEKECZ	^c Ottawa – Pawlak ^c
KOLONIA – CHYLIŃSKI	BERNO – STYCZYŃSKI
GENEWA – SUJKA	KOPENHAGA – TRĄMPCZYŃSKI
OSŁO – NOWAKOWSKI	SZTOKHOLM – CIEŚLAR
HELSINKI – WIŚNIEWSKI	WIEDEŃ – ADAMKIEWICZ
RZYM – TREPCZYŃSKI	ATENY – LEWANDOWSKI
ANKARA – SIDOR	

W związku z trwającymi zmianami w ruchu związkowym i nieokreśleniem jeszcze formuły kontaktów międzynarodowych należy nadal przeciwdziałać próbom przyjazdów do Polski delegacji związkowych i starannie analizować wnioski wizowe, także turystyczne i tranzytowe. Ostatnio wydanie wiz turystycznych delegacji centrali japońskiej SOHYO umożliwiło przeprowadzenie rozmów z „Solidarnością” i opublikowanie komunikatu, co stworzyło wrażenie uznania przez władze PRL bezpośrednich kontaktów „Solidarność” z reformistycznymi związkami⁶⁸. W rozmowach podkreślajcie, iż ruch związkowy podejmuje kontakty po ukształtowaniu struktury.

^fW. Piątkowski^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 111

⁶⁸ Zob. dok. nr 331.

409

*17 listopada, notatka Departamentu I MSW:
informacje oficera wywiadu na temat czechosłowackich koncepcji
dotyczących ewentualnej interwencji wojsk UW w PRL*

Warszawa, dnia 17 listopada 1980

Tajne

N o t a t k a

Dnia 15 bm. of. „Arys”⁶⁹ z P.O. w Pradze przekazał mi następujące informacje, które uzyskał ze źródeł powiązanych z pracownikami KC KPCz.

– w związku z kryzysową sytuacją polityczno-gospodarczą w PRL i oddziaływaniem tej sytuacji na pozostałe KS-y, a szczególnie na kraje graniczące z Polską, najbliższe otoczenie tow. Husaka (członkowie Prezydium KC KPCz tow. tow. Bilak i K. Hoffmann oraz niektórzy kierownicy Wydziałów KC) zaproponowało Gen. Sekr. KC KPCz plan rozwiązania tej sytuacji w następujący sposób:

a) zablokowanie południowej granicy Polski wojskami CSRS i Środkowej Grupy Wojsk Radzieckich, zachodniej granicy wojskami NRD i radzieckimi, północnej granicy marynarką wojenną NRD i ZSRR,

b) zorganizowanie i wprowadzenie do Polski wojskowych grup likwidacyjnych składających się z żołnierzy armii UW (w miarę znających język polski) w celu jednoczesnego zatrzymania przywódców i większości członków elementów antysocjalistycznych i wywiezienia ich do obozów odosobnienia na teren trzeciego państwa posiadającego dogodne ku temu warunki,

c) w porozumieniu z naszymi władzami zorganizowanie polskiej Milicji Robotniczej, która chroniłaby wspólnie z organami Bezpieczeństwa i MO zachowania socjalizmu w Polsce⁷⁰.

St. Inspektor Wydz. XI. Dep. I
Ppłk *W. Borowik*^f

AIPN, 0 449/53/9

⁶⁹ Płk Sergiusz Gromotowicz (formalnie I sekretarz ambasady w Pradze).

⁷⁰ We wcześniejszej notatce, z 20 sierpnia, płk Sergiusz Gromotowicz („Arys”) informował: „Na podstawie rozmów z wieloma pracownikami naszych przedstawicielstw w CSRS, własnych obserwacji, ogólnych spostrzeżeń z masowych środków przekazu,

410

*17 listopada, notatka radcy stałego przedstawicielstwa przy ONZ
w Nowym Jorku w sprawie ucieczki attaché przedstawicielstwa*

Nowy Jork, 17 listopada 1980 r.

T A J N E

– do rąk własnych –

N o t a t k a

14 listopada br. Ambasador H. Carl McCall, Zastępca Stałego Przedstawiciela Stanów Zjednoczonych w ONZ do Specjalnych Spraw Politycznych, przekazał mi telefonicznie odpowiedź na demarche⁷¹ dokonane wobec Zastępcy Stałego Przedstawiciela Stanów Zjednoczonych w ONZ Amb. Williama J. van den Heuvel'a w sprawie W. Mazurkiewicza w dniu 13 listopada br.

kontaktów z pracownikami służb specjalnych gospodarzy można stwierdzić, że ostatnie wydarzenia w kraju są obserwowane z dużą uwagą i niepokojem. Jednak wydarzeniom tym nie nadaje się rozgłosu. – Służby specjalne zaprzyjaźnionego kraju nie zaleciły stanu podwyższonej gotowości operacyjnej. Nie stwierdzają, na razie, faktów wyższej aktywności ze strony placówek zachodnich. Przedstawiciele tej służby są niezmiernie zaniepokojeni naszymi wypadkami oraz usilnie proszą o podanie przyczyn ich powstania i stanu aktualnego ich rozwoju. – Biuro Polityczne CsPK zaleciło środkom masowego przekazu zachowanie wstrzemięźliwości i wyjątkową selektywność w przekazywaniu informacji o rozwoju sytuacji w Polsce. Dlatego też środki te ograniczają się do podawania raczej informacji ogólnych dot. złożoności naszej sytuacji ekonomiczno-gospodarczej”; AIPN, 0 449/6/2.

⁷¹ Notatką z 13 listopada radca Krystosik przekazywał: „13 listopada br., stosownie do otrzymanych instrukcji i ustaleń, złożyłem w trybie pilnym wizytę Zastępcy Stałego Przedstawicielstwa Stanów Zjednoczonych w ONZ William J. van den Heuvel'owi i dokonałem ostrego demarche w sprawie W. Mazurkiewicza. [...] Wskazałem, iż władze te [Stanów Zjednoczonych] powinny umożliwić M. i jego rodzinie powrót do Kraju”. Z kolei we wcześniejszej notatce, z 10 listopada, Krystosik zapisał: „10 listopada br. o godz. 10.45 stosownie do ustaleń złożyłem w trybie pilnym wizytę Zastępcy Stałego Przedstawiciela Stanów Zjednoczonych przy ONZ, amb. William J. van den Heuvel. [...] W dniu wczorajszym, w późnych godzinach popołudniowych, Attache Stałego Przedstawicielstwa PRL przy ONZ w Nowym Jorku Waldemar Mazurkiewicz opuścił swe mieszkanie, które znajduje się w budynku Przedstawicielstwa, i dotychczas nie powrócił. Członkowie jego rodziny – żona i syn, którzy w różnym czasie tego dnia również opuścili mieszkanie, podobnie jak on nie powrócili dotychczas. [...] Następnie stwierdziłem, iż żądamy jak najpilniejszego ustalenia i poinformowania nas o miejscu przebywania i sytuacji Mazurkiewicza i jego rodziny oraz umożliwienia przeprowadzenia z nim rozmowy”; AMSZ, DMO 10/85, w. 1.

1. Amb. McCall oświadczył, iż Departament Stanu pragnie, aby kontakt w sprawie „pracownika, który odszedł ze Stałego Przedstawicielstwa”, utrzymywany był między Ambasadą PRL w Waszyngtonie i Departamentem Stanu. Taka jest ich ustalona praktyka dla wszystkich spraw tego rodzaju.

Następnie zaznaczył, iż we wszystkich tego rodzaju przypadkach Departament Stanu zachęca i nakłania „osoby włączone” do odbycia kontaktu z przedstawicielami ich krajów. Tak jest również i w przypadku, który nas dotyczy.

Oczekują, iż właściwą odpowiedź przekażą Ambasadzie PRL w Waszyngtonie w poniedziałek, 17 listopada br.

2. Oświadczyłem McCall'owi, iż jego odpowiedź przekażę do Ministerstwa Spraw Zagranicznych.

^fRyszard Krystosik^f
Radca

AMSZ, DMO 10/85, w. 1

411

*18 listopada, szyfrogram ambasadora w Kolonii
o rozmowie z dyrektorem departamentu w Urzędzie Kanclerskim*

T a j n e

Szyfrogram Nr 2240/IV
z Kolonii, nadany 18.11.80, g. 11.30

Dobrosielski

Z rozmowy z von Stadenem^x.

Prosiłem o informację o stanowisku rządu RFN odnośnie przedstawionych wcześniej spraw współpracy gospodarczej i finansowej. Poruszyłem także temat spotkania Kisiel–Lambsdorff i przyjęcia Kisiela przez Schmidta⁷². Zapytałem o rozmowy Schmidta z Giscardem i Thatcher nt. polskie⁷³. Podniosłem

^x ^bdoradca Kanclerza ds. międzynarodowych^b

⁷² Wicepremier i przewodniczący Komisji Planowania Henryk Kisiel złożył wizytę w RFN 24 lutego 1981 r. (do spotkania z kanclerzem nie doszło).

⁷³ Spotkanie kanclerza RFN z prezydentem Francji odbyło się 10 listopada w Paryżu, rozmowy z premier Wielkiej Brytanii zostały przeprowadzone 16–17 listopada w Bonn.

sprawę działalności RWE i innych rozgłośni dywersyjnych oraz mieszania się części środków masowego przekazu w nasze wewnętrzne sprawy.

Poinformowałem S. o orzeczeniu SN i stabilizowaniu się sytuacji w kraju.

S. oświadczył, że rząd RFN przyjął z zadowoleniem rozstrzygnięcie problemu rejestracji „Solidarności”, chociaż nie wyrażał tego publicznie. Nadal kieruje się nakazem powściągliwości w wyrażaniu swych ocen w sprawach polskich⁷⁴.

S. ocenił, że na ogół duch informacji środków masowego przekazu RFN jest pozytywny. W sprawie RWE były prowadzone przez MSZ RFN rozmowy ze stroną amerykańską. Prosił o przekazanie mu konkretnych faktów nadawania treści dywersyjnych i napastliwych.

W sprawach gospodarczo-finansowych S. ograniczył się do stwierdzenia, że rząd RFN ma nadal dobrą wolę. Wszystkie te sprawy oraz kwestię spotkania Kisiel-Lambsdorff omówi pani Steeg w Warszawie. Nie nawiązując bezpośrednio do informacji „Die Welt” o wypowiedzi Zamiatina, S. wypowiedział „na marginesie” uwagę, że sąsiedzi Polski „zarzucają nam jako państwu” mieszanie się w wewnętrzne sprawy polskie poprzez współpracę gospodarczą. „Byłoby dobrze, gdyby Polska wyjaśniła swym sąsiadom, że tak nie jest”.

Na pytanie o rozmowy Schmidt-Giscard S. odpowiedział ogólnikowo, że współpraca gospodarcza z Polską zawsze dotychczas odbywała się w trybie bilateralnym. Poszczególne kraje Zachodu informują się o tym, co zamierzają robić, ale powstaje pytanie, czy Polska jest zainteresowana taką koordynacją.

Mimo dłuższej dyskusji nie powiedział nic konkretnego.

Na zakończenie poruszyłem sprawę wprowadzenia ograniczeń w zatrudnianiu naszych robotników budowlano-montażowych. S. obiecał zbadać tę sprawę i w miarę możliwości pomóc.

/-/ Chyliński

AMSZ, ZD 29/82, w. 8, t. 70 (druk: Polityka wobec Niemiec, dok. nr 193)

⁷⁴ Szyfrogramem z 18 listopada ambasador w Kolonii informował o rozmowie z przewodniczącym DKP: „Ze spotkania z Miesem. [...] W toku rozmowy M. podkreślił, że zachodnioeuropejskie partie komunistyczne mają internacjonalistyczny obowiązek solidarności, zrozumienia i zaufania wobec PZPR. W ocenie DKP nasza partia zdołała opanować sytuację polityczną. [...] Zarząd DKP rozważa, w jaki sposób komuniści w Europie Zachodniej mogliby dać praktyczny wyraz swej solidarności ze stanowiskiem PZPR. [...] Akcja taka mogłaby przybrać formę np. listów solidarnościowych kierowanych przez organizacje terenowe i zakładowe DKP do odpowiednich organizacji partyjnych PZPR”; AMSZ, ZD 29/82, w. 8, t. 70.

412

*18 listopada, szyfrogram ambasadora w Budapeszcie
o węgierskich ocenach sytuacji wewnętrznej PRL*

T a j n e

Szyfrogram Nr 2229/IV
z Budapesztu, nadany 18.11, 16.30

Barcikowski, Czyrek

W rozmowach z centralnym aktywem WSPR coraz więcej jest krytycznych wypowiedzi na temat sytuacji w naszej partii i braku postępu w stabilizacji. Coraz częściej stawiane jest pytanie, jaka jest sytuacja w wojsku, milicji i służbie bezpieczeństwa i czy można liczyć na te siły.

Wyraża się opinie, że użycie siły w Polsce będzie nieuniknione, a w związku z niedostatecznym zrozumieniem sytuacji w naszym kraju, np. decyzja o powołaniu w Polsce „Solidarności” i ciągle wysuwanie nowych żądań – w aktywie węgierskim jest wiele niejasności i obaw.

Naszym zdaniem jest potrzeba wysłania przedstawiciela KC celem poinformowania gospodarzy o sytuacji w naszym kraju⁷⁵.

/–/ Pietrzak

AMSZ, ZD 29/82, w. 4, t. 27 (druk: Przed i po 13 grudnia, dok. nr 72)

⁷⁵ Węgry odwiedził 27 listopada sekretarz KC PZPR Tadeusz Grabski.

413

*18 listopada, szyfrogram dyrektora Departamentu II
do ambasadora w Bangkoku
o wizycie wiceministra spraw zagranicznych Tajlandii w PRL*

Warszawa, dn. 18.XI.1980 r.

T a j n e
dPILNYd

SZYFROGRAM Nr '9916^c

MAJEWSKI – BANGKOK

Arun przyjęty przez Czyrka i Karasia oraz odbył rozmowę z Olechowskim. Podpisano umowę handlową⁷⁶.

1. W sprawach bilateralnych wykazał zainteresowanie dalszym rozwojem współpracy w dziedzinie energetyki, gospodarki morskiej, powiązania naszego eksportu inwestycyjnego z importem artykułów żywnościowych. Zbadają te możliwości po powrocie.

– Umowę naukowo-techniczną gotowi podpisać po ostatecznym wynegocjowaniu.

– Umowy konsularnej jak dotąd nie podpisali z żadnym krajem. Idei nie odrzucają, ale muszą ją gruntownie przeanalizować.

– Trzecie lądowanie. Przeciwwskazań politycznych nie ma. Linie lotnicze powinny przystąpić do rozmów.

– W sprawie umowy kulturalnej stanowisko negatywne.

– Wymiana stypendialna. Mają kłopoty z kandydatami z powodu bariery językowej i obaw o pracę po powrocie.

– Wizy. Postarają się przyspieszyć procedurę wydawania.

⁷⁶ Wizyta odbyła się 14–17 listopada. W przygotowanej w związku z nią notatce z 15 listopada dyrektor Fijałkowski informował: „W propozycjach tajskich przewidziane jest także powołanie międzynarodowej Komisji Kontrolnej, w której widzieliby ew. nasz udział. [...] Wg informacji z naszej ambasady w Moskwie i tut. ZSRR towarzysze radzieccy (w tym Min. Gromyko, który przyjął Min. Aruna poza programem) zajęli negatywne stanowisko wobec swego udziału w konferencji, chociaż wcześniej dochodziły nas informacje, że ew. zamierzają w tej sprawie być bardziej elastyczni [...]. 2. Proponujemy podtrzymać nasze negatywne stanowisko wobec konferencji w czasie rozmów plenarnych”; AMSZ, Dep. II 29/85, w. 3.

2. W sprawach międzynarodowych A. skupił się wyłącznie na problematyce regionu. Z wypowiedzi wynikało, że głównym celem wizyty było przekonanie nas o dobrej woli Tajlandii osiągnięcia politycznych rozwiązań w regionie, zapewniając bezpieczeństwo T. oraz pokój i stabilizację w Indochinach.

– A. wielokrotnie podkreślał chęć Tajlandii na prowadzenie dialogu, jak również możliwość stworzenia dobrosąsiedzkich stosunków z trzema krajami indochińskimi.

– Stwierdził, że T. i inne kraje ASEAN nie wysuwają żadnych żądań terytorialnych i nie interweniują w wewnętrzne sprawy innych krajów.

– Podkreślił, że obawiają się Wietnamczyków i nie mają do nich zaufania. Są przeciwni akceptacji faktów politycznych narzuconych siłą.

Wprowadzenie wojsk wietnamskich do Kampuczy nie było podyktowane względami bezpieczeństwa Wietnamu.

– Odrzucają deklarację z Vientiane, rozmowy dwustronne z Heng Samriem nic nie dadzą, gdyż decydemtem jest Wietnam. W Kampuczy narasta opór przeciwko okupacji wietnamskiej.

– Są przeciwni strefie zdemilitaryzowanej, gdyż naruszyłoby to suwerenność ich terytorium, ponadto *‘bezprzedmiotowe’*, bo Bangkok znajduje się tylko o 200 km od granicy, co przy nowoczesnej technice wojennej pozwala na atak w krótkim czasie.

– Zdają sobie sprawę z destabilizacyjnej roli Chin w regionie, rozmawiają z nimi, aby wpływać na ich stanowisko, w tym na zmianę stosunku do Pol Pota. Na ewentualnym konflikcie ASEAN–Wietnam wygrałyby tylko Chiny.

– Problem uchodźców jest niezwykle trudną sprawą dla T. w kilku aspektach: politycznym, gospodarczym i humanitarnym. Powoduje napięcie i prowokacje na granicy.

– Obecność wielkiej liczby wojsk wietnamskich w Kampuczy stanowi realne niebezpieczeństwo dla pokoju w regionie, gdyż aktywizuje ruch oporu i może spowodować wmieszanie się innego kraju. To stanowi też ^hniebezpieczeństwo^h *‘zagrożenie’* dla Tajlandii.

3. Olechowski przedstawił naszą ocenę stosunków dwustronnych, podkreślając wagę dialogu politycznego i rozwoju stosunków gospodarczych.

W sprawach międzynarodowych omówił główne kierunki polskiej polityki zagranicznej.

W sprawach Indochin podkreślił potrzebę uwzględniania istniejących realiów politycznych oraz konieczność rozwiązań w drodze bezpośrednich rozmów na bazie deklaracji wientiańskiej. Jesteśmy przeciwko konferencji. Szerzej omówił destrukcyjną rolę Chin na sytuację w regionie.

4. Oceniamy, że głównym celem wizyty A. było przekonanie nas o dobrej woli T. prowadzenia dialogu z WRS i jej rzekomo „równego” dystansu do wszystkich wielkich mocarstw. T. nastawia się obecnie na dialog, ale z założeniem eliminacji H. Samrina i przekształcenia Kampuczy w państwo buforowe. Po incydencie z czerwca br. zdradzają dużą obawę o swoje bezpieczeństwo narodowe⁷⁷.

Szczegóły rozmów notatką.

5. Arun i delegacja odwiedzili ponadto stadninę koni w Walewicach i Żelazową Wolę. Wyjechali bardzo zadowoleni z pobytu.

^fFijałkowski^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 2, t. 12

414

*18 listopada, okólnik ministra spraw zagranicznych
w sprawie zakończenia negocjacji przygotowawczych
do spotkania KBWE w Madrycie*

Warszawa, dn. 18 listopada 1980 r.

T a j n e

SZYFROGRAM Nr 9960^c

SZEFOWIE PRZEDSTAWICIELSTW PRL:

Waszyngton	Ottawa	^h Nowy Jork ^h	Londyn
Paryż	Bruksela	Haga	Kopenhaga
Oslo	Sztokholm	Helsinki	Genewa
Kolonia	Berno	Madryt	Lizbona
Wiedeń	Berlin/Misja	Ateny	Ankara
Nikozja	Rzym	Moskwa	Berlin
Praga	Budapeszt	Bukareszt	Sofia
Belgrad			

⁷⁷ Mowa o zamachach bombowych przeprowadzonych przez muzułmańskich separatystów (m.in. 30 czerwca w Bangkoku), w których zginęło lub odniosło rany kilkadziesiąt osób.

1. Madryckie Spotkanie przygotowawcze zdołało zakończyć swoje prace dopiero 3 dni po otwarciu Spotkania zasadniczego. Poważną rolę w wyjściu z impasu odegrali ministrowie SZ krajów neutralnych, którzy zgłosili kompromisową propozycję przyjętą przez wszystkich uczestników.

Skoordynowane działanie KS umożliwiło ograniczenie ew. konfrontacji w czasie (choć nie merytorycznie), tzn. do 12 grudnia br. Nie uwzględniono amerykańskiego postulatu o prawie do powrotu do debaty implementacyjnej w każdym czasie. Przyznano więcej niż w Belgradzie czasu na omawianie propozycji i redagowanie postanowień. Zdecydowano, że Spotkanie zasadnicze ustali datę i miejsce następnego spotkania typu madryckiego, zapewniając tym samym wielostronną kontynuację KBWE.

W rozmowach:

- podkreślacie zadowolenie ze znalezienia rozwiązania uwzględniającego interesy wszystkich państw. Pozytywnie też oceniamy możliwość kompromisowych rozwiązań w warunkach napięć w sytuacji międzynarodowej;

- wskazujecie, że przyznanie dłuższego czasu na negocjacje powinno przyczynić się do bardziej rzeczowych rozmów;

- wyrażacie zadowolenie z decyzji o kontynuacji spotkań KBWE dodając, że nakłada to na wszystkich obowiązek niekonfrontacyjnego działania w Madrycie;

- nie zależy nam na podkreślaniu, że kompromis jest sukcesem KS (choć tak jest w rzeczywistości);

- przypominajcie, że już w czasie Spotkania przygotowawczego wskazywaliśmy na priorytetowe znaczenie KOMiR; będziemy to kontynuować dążąc do uzgodnienia zwołania tej konferencji i przeprowadzenia jej w Warszawie przynajmniej na jednym z jej etapów.

^fCzyrek^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 111

415

*19 listopada, szyfrogram ambasadora w Kolonii
o zachodnioniemieckich reakcjach na aresztowanie obywatela RFN
przez władze PRL*

T a j n e
Natychmiast

Szyfrogram Nr 2270/IV
z Kolonii, nadany 19.11.1980, 13.10

Korczewski

Rozwija się akcja protestacyjna przeciwko aresztowaniu w Szczecinie fotoreportera Hansa-Petera Heinrichsa⁷⁸. W listach i telegramach stwierdza się, że H. wyjechał do Polski celem nawiązania kontaktów z „Solidarnością” i przekazania listów z wyrazami poparcia różnych zw. zawodowych oraz darowizny pieniężnej. W jednym przypadku wspomina się, że H. miał przekazać list z żądaniem prawa powrotu do Polski i ponownego zatrudnienia w Stoczni Warszawskiej Edmunda Bałuki. Zapowiedziano złożenie ustnej petycji przez „Komitet na rzecz praw niezależnych związków zawodowych, niezależnych od państwa i rządu w Niemczech Wschodnich, na rzecz obrony niezależnych związków zawodowych w Niemczech Zach.”^a z Duesseldorfu 21 bm. W ambasadzie nie przyjmujemy. Protesty nadsyłają różne organizacje, w tym także SPD. Chcemy przeprowadzić rozmowę w zarządzie lub frakcji. Liczymy się z nasileniem akcji i ewentualnością demonstracji przed ambasadą⁷⁹.

⁷⁸ Szyfrogramem z 19 listopada dyrektor Korczewski zawiadamiał ambasadora w Kolonii: „12 bm. w Szczecinie zatrzymany został ob. RFN Hans Peter Heinrichs, zam. w Dortmund. H. podjął kontakty z przedstawicielami grup antysocjalistycznych i omawiał utworzenie «polskiej socjalistycznej partii pracy». Rozdzielał w kraju pieniądze. Z dokumentów wynika, że jest powiązany z ośrodkami antypolskimi za granicą. 13 bm. przedstawiono H. zarzut wspomagania działania na szkodę interesów politycznych PRL. DPA podaje, że związkowcy, socjaldemokraci i intelektualności RFN organizują akcję za uwolnieniem H. i mają zamiar przekazać Ambasadzie w piątek protest. [...] Protestu nie przyjmujcie”; AMSZ, ZD 29/82, w. 8, t. 71.

⁷⁹ W kolejnym szyfrogramie, z 20 listopada, ambasador w Kolonii uzupełniał: „Wojtkowski przeprowadził rozmowę z wicedyrektorem dep. politycznego AA – Braeutigamem [...]. B. stwierdził, że do samej sprawy H. nie może się ustosunkować, bo jej dostatecznie nie znał, powtórzył stałą formułę o braku kompetencji i możliwości prawnych rządu do zakazu demonstracji. [...] Wojtkowski przedstawił sprawę także Selbmannowi. S. dobrze znał sprawę. Charakteryzował H. jako lewicowego «młodego socjalistę» zbliżonego do trockistów, z którymi SPD ma wiele kłopotów. [...] W. z obu rozmów wyniósł wrażenie, że sprawa dla nich jest niewygodna i są nią

^bUwaga: instrukcję w tej sprawie wysłałem tow. Chylińskiemu przed nadejściem depeszy^b. ^fKorczewski^f

/–/ Chyliński

AMSZ, ZD 29/82, w. 8, t. 70

416

19 listopada, szyfrogram ambasadora w Moskwie do wicepremiera Jagielskiego o konsekwencjach braku porozumienia celnego PRL–ZSRR

Tajne

Szyfrogram Nr 2275/IV
z Moskwy, nadany 19.11.80, g. 15.30

Jagielski

Rezygnacja Polski z zawarcia z ZSRR porozumienia celnego dotyczącego osobowego ruchu granicznego⁸⁰ (powiadomiliśmy stronę radziecką w lipcu br.) „powoduje stosowanie nietypowych czynności” przez organy celne w stosunku do podróżnych przekraczających granicę radziecką i polską. WzmóŜona kontrola podróżnych raŜąco odbiega od praktyk stosowanych do obywateli innych KS, z którymi zawarto odpowiednie porozumienia celne.

Mając na uwadze, Ŝe rocznie dotyczy to kilkuset tysięcy obywateli polskich i radzieckich, praktyka obecna pozostawia ślady kompleksów w psychice

zaniepokojeni”; AMSZ, ZD 29/82, w. 8, t. 70. Ostatecznie szyfrogramem z 26 listopada dyrektor Korczewski przekazywał ambasadorowi w Kolonii: „26 bm. o godz. 12.00 wydalony został z Polski via Szwecja Heinrichs. [...] Decyzja jest wyrazem dobrej woli i przejawem wyjścia naprzeciw prośbie władz RFN. [...]. Kierujemy się dobrem stosunków PRL–RFN i chcemy uniknąć ujemnych reperkusji przed rocznicą Układu. Wyraziliśmy postulat, aby również po stronie RFN zabezpieczono analogiczne postępowanie”; AMSZ, ZD 29/82, w. 8, t. 71.

⁸⁰ Szyfrogramem z 13 lutego ambasada w Moskwie informowała: „W ubiegłym roku MID ZSRR w trybie oficjalnym poprzez polską ambasadę w Moskwie wystąpił z prośbą o otwarcie dodatkowego kołowego przejścia granicznego w rejonie miejscowości Kozłowicze. Wobec braku reakcji strony polskiej MID powtórnie zwraca się z prośbą o spowodowanie rozpatrzenia tego wniosku [...]. Proszę o interwencję”; AMSZ, ZD 29/82, w. 11, t. 96.

ludzkiej, a w konsekwencji odbija się na klimacie społecznych stosunków pomiędzy naszymi krajami.

Wysiłki partii i władz skierowane na umacnianie więzów przyjaźni stają się mało efektywne, a ochrona naszych materialnych interesów nie rekompensuje strat politycznych i społecznych. Obecny stan jest między innymi powodem, że ponad 50 procent spraw karnych w Związku Radzieckim z tytułu przekroczeń przepisów celnych dotyczy obywateli polskich.

Proszę o spowodowanie wznowienia rozmów (które trwały około 3 lat) i osiągnięcie porozumienia wzorem innych KS w sprawach celnych w ruchu osobowym pomiędzy Polską i ZSRR.

/–/ Olszewski

AMSZ, ZD 29/82, w. 11, t. 97

417

*19 listopada, szyfrogram ambasadora w Kolonii
o rozmowie z sekretarzem stanu w MSZ RFN*

T a j n e
cPilne^c

Szyfrogram Nr 2279/IV
z Kolonii, nadany 19.11, g. 16.00

Czyrek

Z rozmowy z Van Wellem 17 bm. Tematem aktualne problemy Madrytu oraz stosunków PRL–RFN.

Przekazałem także ocenę sytuacji w kraju (Wasz 9692⁸¹).

Stanowisko V.W.

1. Wobec przeciągającej się dyskusji w Komitecie Przygotowawczym kraje zachodnie zdecydowane już były na przełożenie Madrytu. W wyniku jednak zachęty ze strony polskiej nie podjęto tego kroku i dzięki temu doszło do rozpoczęcia konferencji. Już w Belgradzie RFN była zdania, że termin Madrytu nie jest szczęśliwy, gdyż zbiega się z wyborami w USA, ale sami Amerykanie

⁸¹ Dok. nr 382.

uważali, że nie ma to znaczenia. Ocenia, że Madryt może dać konstruktywne wyniki. Na decyzje jest jeszcze czas do początku lutego. Trzeba go wykorzystać na wyjaśnienie z nową administracją wszelkich spraw, linii politycznej zarówno odnośnie procesu KBWE, jak i całego kompleksu problematyki rozbrojeniowej, w tym zbrojeń strategicznych, nuklearnych, rakiet średniego zasięgu, MBFR, środków budowy zaufania i KOMiR, a także przeciwdziałania dla przenoszenia konfliktów z III świata do Europy. Służyć ma temu także obecna wizyta Schmidta w USA⁸².

Stosunek RFN do KOMiR jest nadal pozytywny. Dzięki aktywności Polski i Francji uzyskano daleko idącą jasność w tej sprawie na Wschodzie i Zachodzie. Potrzebne jest obecnie określenie stanowiska amerykańskiego. Szczególnie ważne jest też określenie mandatu tej konferencji. Musi ona odnosić się do całej Europy, nie można dopuścić do powstania stref „różnego bezpieczeństwa”.

Ze względu na różne propozycje miejsca odbycia KOMiR oraz następnego spotkania KBWE⁸³ obawiają się powstania sporów na ten temat. RFN zastanawiała się, czy nie zwołać KOMiR do Wiednia ze względu na istniejący tam „potencjał ekspertów”. Liczą się z tym, że będzie to bardzo długa konferencja i nie można wykluczyć jakiejś jej „zinstytucjonalizowanej” formy. W rozmowach z Francuzami rozważano poufnie odbycie następnego spotkania KBWE w Warszawie.

2. W rozmowach Schmidt–Giscard panowała jednomysłność, że jeśli miałyby miejsce interwencja innego kraju w sprawy polskie, to pociągnęłaby ona za sobą daleko idące konsekwencje dla całej Europy. Obserwuje się pewną „nervowość” NRD wobec wydarzeń w Polsce. Tym ważniejszy jest spokój i dystans ze strony RFN. W Paryżu obydwaj rozmówcy wyrażali troskę, czy Polska potrafi przezwyciężyć swoje trudności gospodarcze i jak może zrealizować swe zobowiązania płacowe oraz problem zaopatrzenia rynku. Zastanawiano się, w jaki sposób można pomóc gospodarczo Polsce, jednakże obaj rozmówcy byli zgodni, że Polska musi sama zadbać o to, by pomoc taka nie była zrozumiana jako próba ingerencji w wewnętrzne sprawy. O takim niebezpieczeństwie świadczy – wg Van Wella – ostatnia wypowiedź Zamiatina nt. kredytów zachodnich dla Polski⁸⁴. Z „poufnych rozmów z przedstawicielami radzieckimi” RFN

⁸² Mowa o wizycie kanclerza w USA 19–21 listopada.

⁸³ Kolejne spotkanie przeglądowe KBWE odbyło się w Wiedniu w latach 1986–1989.

⁸⁴ Chodzi o telewizyjny wywiad Leonida Zamiatina z 17 listopada (szeroko relacjonowany przez światowe media), w którym oskarżył on Zachód o prowadzenie kampanii propagandowej przeciwko Polsce i wspieranie polskiej opozycji. Stwierdził także, że zadłużenie Polski na Zachodzie przyczyniło się do jej kryzysu gospodarczego, i podkreślił, że ZSRR nie zaaprobuje dalszych polskich pożyczek w krajach zachodnich.

dotychczas odnosiła wrażenie, że ZSRR pozytywnie ocenia wysiłki Zachodu, by pomóc Polsce. Powstaje więc pytanie, czy ta linia uległa zmianie.

Zdecydowanie odrzuciłem taką sugestię i taką interpretację wypowiedzi Zamiatina.

3. Polskie życzenia finansowe rozpatrywane są w RFN przy zachowaniu całkowitej poufności. Ubolewa się, że inaczej jest w USA, gdzie sprawa ta dostała się do prasy.

Steeg przyjedzie z wypracowanymi propozycjami. Ponadto przewiduje się odbycie spotkania Kiesel–Lambsdorff 18 grudnia br.

Ponieważ Min. Gospodarki powiedziało mi, że dopiero Steeg przedstawi propozycje terminu, a v. Staden w ogóle się nie ustosunkował, nie podejmowałem z V.W. dyskusji na temat terminu. Wymienił go on tak, jak gdyby już był ustalony.

V.W. stwierdził, że budzi obawy na Zachodzie problem wysokości polskich spłat w przyszłym roku (6 mld dol.). Trzeba go bardzo dyskretnie wyjaśnić, by nie powstały obawy o różne traktowanie przez Polskę jej poszczególnych wierzycieli. RFN oczekuje w sprawie wyjścia z trudności gospodarczych i płatniczych polskich propozycji i przemyśleń.

4. Zainteresowani są kontynuowaniem kontaktów bilateralnych na wszystkich szczeblach. Chcieliby uzgodnić termin wizyty Genschera w I połowie 81 r., zrealizować spotkanie Kania–Schmidt w 81 r., wizytę Bafii na początku przyszłego roku oraz II sesję komisji kulturalnej⁸⁵.

Rząd RFN zainteresowany jest „przeciwdziałaniem powstawaniu trudności w publicystyce”.

Poinformował też o rozmowie z Wami Negwera i uzgodnieniu spokojnej „rotacji” Rugego⁸⁶. Poruszył ponownie spadek liczby wyjazdów i wzrost liczby nielegalników, podkreślając, że nie są zainteresowani tym ostatnim zjawiskiem, a chcieliby, by legalne wyjazdy były kontynuowane w większej ilości. Argumentował, że byłoby niedobrze, gdyby prasa podchwyciła ten temat. Polemizowałem, wskazując, że wywiązujemy się w pełni z naszych zobowiązań.

5. Podjął temat dostaw art. żywnościowych do Polski z nadwyżek EWG. Istnieje problem ich finansowania. Wie, że my jesteśmy za bilateralnymi rozwiązaniami. Twierdził, że rozwiązanie z EWG byłoby łatwiejsze, dodał, że z wypowiedzi radzieckich w Brukseli wynika, że nie byłiby przeciwni takiemu rozwiązaniu. Rząd RFN jeszcze nie zajmował się tą sprawą, gdyż obawia się,

⁸⁵ Genschner złożył wizytę w Polsce 19–20 marca 1981 r.; do rozmowy Kania–Schmidt i wizyty ministra Jerzego Bafii nie doszło.

⁸⁶ Zob. dok. nr 203.

że mogłaby ona przedostać się do prasy. Również Min. Finansów zgłosił swe zastrzeżenia co do strony finansowej takich transakcji. Sprawa będzie nadal rozważana i konsultowana także wśród członków EWG.

Uważam, że poruszone przez V.W. sprawy gospodarczo-kredytowe powinny być przez nas naświetlone w rozmowach ze Steeg, która będzie posiadała duże kompetencje.

/-/ Chyliński

AMSZ, ZD 29/82, w. 8, t. 70

418

19 listopada, szyfrogram ambasadora w Kolonii w sprawie udziału przedstawiciela organizacji ziomkowskiej w symposium poświęconym 10. rocznicy podpisania układu normalizacyjnego

T a j n e
Natychmiast, ale nie w nocy

Szyfrogram Nr 2300/IV
z Kolonii, nadany 19.11.80, g. 17.00

Korczewski

Nasz 520⁸⁷.

May podkreślał, że ich intencją jest konstruktywna dyskusja na seminarium, co gwarantuje przygotowany program i skład większości uczestników. Jednakże Bradatscha nie może wyprosić. Jego zdaniem przyniosłoby to więcej szkody politycznej niż jego udział. Bradatsch jest osobą niewiele znaczącą (referent kulturalny w Krajowej Organizacji Związku Wypędzonych w Dolnej Saksonii) i zostanie zneutralizowany przez uczestników.

⁸⁷ W szyfrogramie nr 520 z 18 listopada ambasador w Kolonii donosił: „Na liście uczestników seminarium w Loccum znajduje się przedstawiciel tzw. «związku wypędzonych», organizacji krajowej Dolnej Saksonii – Bradatsch. Zakwestionowaliśmy wobec May’a jego udział i domagaliśmy się wycofania, zgodnie z zasadą, że gotowi jesteśmy do dyskusji ze wszystkimi siłami i organizacjami stojącymi na gruncie układu (platforma forum). [...] May polemizował, nie wykazywał większej gotowości do pójścia na koncesję, argumentował, że B. zostanie zneutralizowany przez innych uczestników i nie jest antypolski”; AMSZ, ZD 29/82, w. 8, t. 70.

May zapowiedział, że:

1) Prezydium seminarium wyraźnie podkreśli, że dyskusja toczy się na bazie układu z 7.12.1970 r.⁸⁸, i uczynione to zostanie również wobec B.

2) B. na liście uczestników figurował będzie tylko pod swoim nazwiskiem, bez podania instytucji.

Uważamy, że pod tymi warunkami możemy przyjąć udział w imprezie.

Prosimy o pilne stanowisko⁸⁹.

/-/ Chyliński

AMSZ, ZD 29/82, w. 8, t. 70

⁸⁸ W pilnej notatce z 15 listopada zapisano: „Przypadająca w roku bieżącym 10 rocznica podpisania Układu między PRL a RFN o podstawach normalizacji i stosunków wzajemnych z 7 grudnia 1970 r. jako rocznica «okrągła» winna zostać przez nas odpowiednio odnotowana. Zakres i treść programu rocznicowego powinny uwzględniać zarówno aktualną sytuację w kraju, jak i realia procesu normalizacji naszych stosunków z RFN. Program uroczystości obejmowałby: – zorganizowanie przez PISM ogólnopolskiej sesji naukowej z udziałem ministra Spraw Zagranicznych [...]; – wymianę rocznicowych depesz na szczeblu szefów rządów i ministrów spraw zagranicznych. Należałoby przy tym dążyć do uprzedniego uzgodnienia, iż teksty depesz zostaną na zasadzie wzajemności opublikowane w obu krajach. Jest to konieczne tym bardziej, że z okazji 5-tej rocznicy podpisania Układu strona RFN uchyliła się od opublikowania treści naszych depesz z uwagi na zawarte w nich sformułowanie o nieodwracalnym i ostatecznym charakterze naszych granic; – celowym będzie zabezpieczenie odpowiedniego rezonansu propagandowego seminarium poświęconego 10-tej rocznicy Układu organizowanego 21–23 bm. w RFN z udziałem m.in. W. Brandta i W.L. Kiepa, w którym z naszej strony biorą udział tow.tow. Rakowski, R. Wojna i inni”; AMSZ, Dep. IV 43/84, w. 11.

⁸⁹ W odpowiedzi dyrektor Korczewski instruował szyfrogramem z 20 listopada: „Coraz częstsze włączanie do naszego dialogu z RFN przedstawicieli organizacji odwetowych staje się regułą polityczną i jest kolejnym przejawem odwartościowywania układu. Ma to na celu wymuszanie tolerowania przez nas «legalności» ruchu rewizjonistycznego. Proponujemy wyczerpać w pełni środki nacisku [...]. Jeśli mimo tego May nie wycofa B., uzgodnijcie na miejscu z Rakowskim i Wojną złożenie na forum seminarium oficjalnego oświadczenia, z włączeniem go do dokumentów spotkania, iż strona polska nie przyjmuje do wiadomości obecności i udziału B., gdyż służy to celom podanym wyżej i może prowadzić do zakłóceń w dialogu PRL–RFN”; AMSZ, ZD 29/82, w. 8, t. 71.

419

*20 listopada, szyfrogram dyrektora Departamentu Kadr i Szkolenia
do ambasady w Bernie
w sprawie ograniczenia zakupów wyrobów alkoholowych*

Warszawa, dn. 20 listopada 1980 r.

T a j n e

SZYFROGRAM Nr ^c10015^c

BERNO – STYCZYŃSKI

Wasze 0-6-3-80.

Prosimy o przeprowadzenie z udziałem I Sekretarza POP i Przewodniczącego Rady Zakładowej rozmów z pracownikami Ambasady i BRH dokonywującymi nadmiernych zakupów alkoholi i papierosów ([...] ⁹⁰ i ew. inni) oraz o wyjaśnienie przyczyn tych zakupów i przedstawienie wniosków. Prosimy o ewentualne ustalenie rozsądnych limitów zakupów tych artykułów i podjęcie kroków dla zapobieżenia możliwości ich odsprzedaży przez naszych pracowników obywatelom szwajcarskim.

^fTomaszewski^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 3, t. 22

420

*20 listopada, notatka Departamentu Konsularnego
w sprawie zasad współpracy z Polonią*

Warszawa, dnia ^c20^c listopada 1980

Wydział d/s Polonii Departamentu Konsularnego w nawiązaniu do pisma okólnego nr Dep.Kons.IV.268-Og-1-78 z dnia 25.01.1978 r. w sprawie zasad rekrutacji osób polskiego pochodzenia na różne formy kształcenia w Polsce oraz dotychczasowych doświadczeń z przebiegu kolejnych akcji rekrutacyjnych

⁹⁰ Pominięto dane osobowe trzech pracowników.

uważa, że ta istotna forma współpracy z Polonią i wynikające z niej zadania były realizowane prawidłowo.

W dążeniu jednak do stałego usprawniania procesu rekrutacji należy wyeliminować występujące jeszcze niekiedy nieprawidłowości, do których zaliczamy:

- małą aktywność niektórych placówek w popularyzacji różnych form kształcenia w Polsce,

- niepełne lub błędne informowanie kandydatów o warunkach studiów w Polsce,

- późne zgłaszanie wniosków kandydatów oraz istotne braki w ich dokumentacji,

- przysyłanie wniosków bezpośrednio do wyższych uczelni lub Ministerstwa Zdrowia i Opieki Społecznej, Ministerstwa Kultury i Sztuki itp.,

- kierowanie na studia osób nie mających odpowiedniego przygotowania, szczególnie na studia medyczne i kierunki artystyczne,

- rezygnacje z przyjazdu do Kraju po otrzymaniu decyzji o przyjęciu na studia,

- zmniejszanie się ilości osób na 3-tygodniowej sesji orientacyjnej w Krakowie organizowanej przez IBP UJ.

W związku z tym dla prawidłowego zabezpieczenia naszej działalności w tym zakresie w 1981 roku należy:

- zaktywizować działania zmierzające do zwiększenia naboru młodzieży polonijnej na wszelkie formy kształcenia w Kraju, w tym szczególnie na staże podyplomowe,

- dążyć do przyjmowania na studia młodzieży polonijnej ze środowisk robotniczych,

- rekrutację prowadzić wśród młodzieży polonijnej drugiego i dalszych pokoleń. Podania o przyjęcie na studia przedstawicieli najnowszej emigracji mogą być rozpatrywane w drodze wyjątku dopiero po upływie 5 lat pobytu za granicą, pod warunkiem przesłania wyraźnego i umotywowanego stanowiska placówki w tej sprawie.

- preferować rekrutację na różne formy kształcenia w kierunkach humanistycznych,

- zwracać większą uwagę na ogólny poziom przygotowania kandydatów na studia, w tym szczególnie na studia medyczne i kierunki artystyczne. Przyjęcia

na te kierunki uzależnione są od spełnienia wymogów określonych w naszej instrukcji z 1978 roku. (Zał. 1⁹¹).

- w większym stopniu udzielać pomocy zainteresowanym w wyborze kierunków studiów, co powinno przyczynić się do ograniczenia znacznego zjawiska
- zmiany kierunku studiów po przyjeździe do Kraju,

- starannie przygotowywać dokumentację kandydatów (kwestionariusz osobowy, kopia świadectwa lub dyplomu, świadectwo lekarskie i inne wymagane dokumenty w zależności od formy i kierunku nauki) z wyraźnie określonym stanowiskiem placówki dotyczącym warunków, na jakich ma studiować kandydat,

- przysyłać wnioski osób polskiego pochodzenia do Wydziału d/s Polonii Departamentu Konsularnego niezwłocznie po rozpatrzeniu kandydatury, z tym że nie później niż do 15 kwietnia każdego roku. Umożliwi to wcześniejsze rozpatrzenie spraw i przekazanie decyzji. Wnioski osób niepolskiego pochodzenia należy przekazywać zgodnie z ustalonym trybem,

- kierować przyjętych kandydatów na 3-tygodniową sesję orientacyjną do Instytutu Badań Polonijnych UJ, która rozpoczyna się w pierwszy poniedziałek września każdego roku i jest integralną częścią programu kształcenia.

Dotychczasowe doświadczenia z przebiegu kształcenia młodzieży polonijnej w kraju wskazują na istotne znaczenie właściwego rekrutowania i tworzenia korzystnych warunków dla tego typu studiów wśród instytucji kooperujących, a zwłaszcza w środowiskach naukowych poszczególnych uczelni.

Aktualnie studiuje w Polsce ponad 700 osób polskiego pochodzenia. W związku z tym niezwykle ważnym zagadnieniem jest prowadzenie pracy wychowawczej wśród studentów polonijnych, jak również stworzenie dla nich odpowiednich warunków adaptacyjnych. Systematyczne starania o właściwą atmosferę i zrozumienie dla potrzeb związanych z programem kształcenia młodzieży polonijnej w Polsce wymagają prowadzenia szerokiej akcji informacyjnej wśród kadry wychowawczej w naszych uczelniach, a także współdziałania w wypracowywaniu odpowiednich form pracy ze studentami przez władze uczelni i organizacje studenckie.

W tym kontekście dążymy do zainteresowania młodzieży polonijnej studenckim ruchem naukowym, kulturalnym oraz sportowo-turystycznym, włączając ją w pełni w nurt życia uczelni.

Zagadnienia te są przedmiotem prac Międzyresortowej Komisji d/s Studentów Polonijnych, zainteresowanych resortów, instytucji i organizacji.

⁹¹ Załącznika nie publikuje się.

Pomocne w tym względzie są również istniejące w Warszawie i Krakowie Kluby Studentów Polonijnych „Polonus”.

W ostatnim okresie odnotowaliśmy w tej dziedzinie pewien postęp. W dalszym ciągu jednak najważniejszą sprawą jest dążenie do pełnej realizacji przyjętych programów dotyczących działalności wychowawczej ze studentami polonijnymi.

Jednocześnie pragniemy poinformować, że Wydział d/s Polonii podejmuje również starania w celu poprawy zaopatrzenia placówek w informatory o studiach w Polsce, a także usprawnienia zwrotu opłaty za studia w przypadku rezygnacji.

KIEROWNIK WYDZIAŁU
Zygmunt KACPURA
Radca Ministra

AMSZ, DK 25/84, w. 27

421

*21 listopada, szyfrogram ambasadora w Paryżu
o złożeniu listów uwierzytelniających prezydentowi Francji*

T a j n e

Szyfrogram Nr 2380/IV
z Paryża, nadany 21.11, 7.30

Czyrek

Złożenie listów u VGE. Przy rozmowie obecny Francois-Poncet.

1) VGE rozpoczął od konstatacji, że śledzą sprawy polskie z niezmiennym zainteresowaniem, sympatią i chęcią wyjścia nam naprzeciw. Podkreślił znaczenie stosunków z nami, historycznych i współcześnie, oraz wagę Polski w Europie i w świecie. Francja unika jednocześnie zbędnych oświadczeń, zakładając, że leży to w naszym interesie.

2) Przedstawiłem w całości „ustne posłanie” zgodnie z wytycznymi I Sekretarza.

3) Przyjął z dużą uwagą, okazując pełne zrozumienie i poparcie dla linii na polityczne rozwiązanie problemów, demokratyzmu. Podkreślił jako

fundamentalne dla Polski i Europy strategiczne znaczenie sojuszu PRL z KS. Dodał, że uznanie realiów i implikacji położenia geopolitycznego Polski ma zasadnicze znaczenie, które osobiście podkreśla przy każdej sposobności, również wobec przyjaciół zachodnich.

4) ^hPodjął jednak dyskusję z tezą, iż rozwiązanie problemów może nastąpić jedynie w ramach struktur socjalistycznych, twierdząc, iż widzi w tym „sprzeczność” z zasadą demokratyzmu^h. W odpowiedzi wskazałem m.in., że porozumienia sierpniowe określają jednoznacznie wspólny mianownik partii, rządu i klasy robotniczej, w tym Solidarności, polegający na uznaniu rzeczywistości socjalistycznej Polski przez cały naród. Działamy więc w ramach powszechnie przyjętych zasad rozwoju socjalizmu w Polsce.

5) Na pytanie o kierunki zmian gospodarczych stwierdziłem, że wypracujemy b. pilnie program dot. zarówno kierunków rozwoju ekonomicznego, jak i metod zarządzania. Podkreśliłem znaczenie rolnictwa, czego przejawem obecna debata sejmowa. Dążymy do zapewnienia efektywności i rentowności całej gospodarki, w tym rolnictwa. VGE ocenił pozytywnie nasze dążenia zaznaczając, iż już w poprzednich kontaktach sugerował rozważenie przez Polskę koniecznych zmian, w tym również „zmniejszenia zbytniej aktywności planistycznej”.

6) VGE nawiązał do spotkania z wicepremierem Jagielskim. Poruszy prawdopodobnie sprawę zmian w gospodarce i zarządzaniu.

Nie podejmował konkretnych problemów finansowych, choć odnotował tezy, które przedstawiłem zgodnie z instrukcjami I Sekretarza.

Ważne wydaje się jednak wskazane na wstępie pragnienie wyjścia naprzeciw naszym postulatom, co znalazło również wyraz w przesłanym Wam wcześniej fragmencie odpowiedzi na moje przemówienie.

7) Ustosunkowując się do oświadczenia, że zakładamy, iż jego wizyta będzie pierwszą wśród zachodnich mężów stanu, VGE wskazał, że przyjmuje to oświadczenie z dużą przyjemnością. Wizyta mogłaby nastąpić najpóźniej do końca lutego. Po tym terminie byłaby niemożliwa ze względu na kampanię wyborczą. Zrozumiałem to jako podtrzymanie zainteresowania podróżą do Polski przed tym terminem.

8) VGE ponowił pozdrowienia i życzenia dla Tow. Kani i kierownictwa, wyrażone już w przemówieniu. Podkreślając wagę osobistych spotkań na najwyższym i wysokim szczeblu VGE zaznaczył, kierując to również do Francois-Poncet, że powinniśmy maksymalnie wykorzystać kanał Ambasady dla prowadzenia regularnego, szczerego, tam gdzie uzasadnione, także „dyskretnego” dialogu.

Oczywiście podjąłem jako kontynuację dotychczasowej praktyki.

9) W sumie b. merytoryczna, znacznie przekraczająca zwyczajowe normy czasowe – rozmowa. Zwracam także uwagę na pozytywną dla nas wymowę przemówienia VGE.

/–/ Kułaga

AMSZ, ZD 29/82, w. 14, t. 120

422

*21 listopada, okólnik ministra spraw zagranicznych:
instrukcja w sprawie sytuacji wewnętrznej
i pomocy udzielanej Polsce przez ZSRR i kraje socjalistyczne*

Warszawa, dn. 21 listopada 1980 r.

T a j n e

SZYFROGRAM Nr °10042°

KIEROWNICY WSZYSTKICH PLACÓWEK DYPLMATYCZNYCH

Podajemy obecnie rozmowy na szczeblu rządowym z wybranymi krajami kapitalistycznymi dla złagodzenia trudności w naszym bilansie handlowo-płatniczym oraz zabezpieczenia środków dla pokrycia niezbędnego importu. Ponieważ wywołują one określone spekulacje – prosimy Was o ofensywne prezentowanie następującego stanowiska tak wobec władz kraju urzędowania, jak i w CD:

– oparciem dla gospodarki polskiej jest przyjaźń, współpraca i wzajemna pomoc krajów wspólnoty socjalistycznej. Szczególne znaczenie ma rozwój współdziałania w ramach RWPG oraz współpracy dwustronnej, przede wszystkim z ZSRR.

Sięgamy także i będziemy sięgać po możliwości związane z innymi kierunkami handlu zagranicznego i współpracy gospodarczej.

– ^hŚwiadomi jesteśmy tego, że^h Wśród państw zachodnich ^histnieje element niejasności^h °wysuwa się wątpliwości° co do stanowiska Związku Radzieckiego odnośnie naszych rozmów z KK i generalnie gotowości zachodu wyjścia nam naprzeciw w rozwiązywaniu naszych trudności gospodarczych. ^hPotwierdzacie^h °W związku z tym wskazujecie°, że rozmowy tow.tow. Kani i Pińkowskiego w Moskwie ^hwykazały^h °potwierdziły°, iż kierownictwo radzieckie ^hprzede

wszystkim^h *jest w całej pełni*^c zainteresowane w doprowadzeniu do ^hmożliwie^h szybkiej stabilizacji w Polsce. Stabilizację tę warunkuje poprawa sytuacji gospodarczej – przede wszystkim zaopatrzenie rynku i zabezpieczenie przemysłu w niezbędne surowce i materiały. ^hW tym kontekście wyjście nam naprzeciw ze strony państw zachodnich w złagodzeniu trudności w naszym bilansie handlowo-płatniczym również w stosunkach z krajami zachodnimi nie jest przez naszych sojuszników traktowane jako ingerencja w nasze sprawy wewnętrzne^h.

Oczywiście wszelkie dotacje dla ugrupowań opozycyjnych w Polsce lub zmierzających do nadania tym ugrupowaniom sprzecznego z naszym ustrojem i sojuszami charakteru stanowią ingerencję w nasze sprawy wewnętrzne.

Wszystkie opinie kół rządzących i liczących się sił politycznych w powyższych sprawach przekazujcie pilnie do Centrali.

^b*Generalnie stanowisko ZSRR w tej kwestii wyraża komunikat Kania-Breżniew, mówiący, iż Związek Radziecki przekonany jest, że Komuniści i ludzie pracy bratniej Polski potrafią rozwiązać ostre problemy rozwoju polit. i gospodarczego*^b.

^fCzyrek^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 111

423

*24 listopada, szyfrogram ambasadora w Paryżu
o rozmowach wicepremiera Jagielskiego we Francji*

T a j n e
Specjalnego znaczenia
Do rąk własnych
Natychmiast

Szyfrogram Nr 2478/IV
z Paryża, nadany 24.11.80, g. 7.30

Czyrek

Sprawozdanie z wizyty przygotowuje Tow. Jagielski w oparciu m.in. o notatki z poszczególnych rozmów. Tylko dla Ciebie, jako element do Twojej oceny, następujące uwagi:

1. Rzeczywiście duże zainteresowanie wizytą, bardzo szeroko manifestowane w płaszczyźnie politycznej z jednoczesną dyskrecją co do zawartości ekonomicznej.

2. Wola pomocy bezsporna. Mniej lub bardziej ostrożnie co do treści, lecz we wszystkich rozmowach podkreślana (najmocniej chyba u François-Poncet, który mówił o niej jako „przyznanej”, po francusku „acquise”). Warunkowana wszędzie naszą zgodą na rozmowy multilateralne, z gotowością Francuzów przejęcia formalnej inicjatywy wobec Zachodu i kierowania ich przebiegiem. Podzielam opinię, że jest to warunek niezbędny.

3. Duże elementy politycznego „rozeznania”. Było to celem François-Poncet.

Szło w kierunku:

a) wyjaśnienia rzeczywistego stanowiska ZSRR i „sprzeczności” – wg JFP – między polityczną postawą kierownictwa radzieckiego a wypowiedziami publicznymi niektórych rzeczników i poważnych środków przekazu;

b) oceny implikacji stanowiska innych sąsiadujących z nami KS,

c) zbadania prawdopodobieństwa i potencjału przenoszenia się doświadczeń polskich na inne KS.

Oddzielnym elementem sondażu było postawienie przez JFP sprawy ew. dostaw artykułów żywnościowych przez EWG. Uważam, że wymaga to solidnego rozważenia z punktu widzenia politycznego.

4. Bardzo ciekawa rozmowa z Poniatowskim.

5. Wizyta VGE: wrażenie z rozmowy mojej przy wręczaniu listów, że VGE nadal widzi taką wizytę, potwierdziło się. Oceniam, że Francuzi wierzą w nasze zdecydowanie zrealizowania „odnowy” – są w tym zainteresowani, chcą pomóc ekonomicznie i politycznie w kontekście własnych celów.

Niewątpliwe jest zainteresowanie VGE obecnością w Polsce jako pierwszym z Zachodu (trafna była ta Twoja teza), w tak w jego ocenie istotnym dla Polski, wspólnoty i stosunków W-Z okresie. Czynnikiem jest perspektywa dostatecznej stabilizacji u nas i pewności utrwalenia odnowy, aby wizytę móc wygrać w stosunkach polsko-francuskich, europejskich i szerzej, a także wewnętrzno-francuskich, m.in. w kontekście wyborów.

6. Powyższe uwagi nie konsultowane z braku czasu z Tow. Jagielskim.

/-/ Kułaga

424

*24 listopada, szyfrogram ambasadora w Kolonii
o rozmowach w czasie sympozjum poświęconego
10. rocznicy podpisania układu normalizacyjnego*

T a j n e
Do rąk własnych
PILNE

Szyfrogram Nr 2507/IV
z Kolonii, nadany 24.11.80, g. 15.30

Czyrek

1. Brandt w Loccum w rozmowie w węższym gronie (Lohse, Ph. Bismarck, Geartner, May) analizując sytuację gospodarczą i zaopatrzeniową w Polsce oceniał, że jej poprawa nie może nastąpić w oparciu o współpracę z ZSRR i KS, ponieważ nie dysponują one (złe urodzaje) odpowiednimi możliwościami. Deklarował gotowość pomocy Zachodu dla poprawy zaopatrzenia w art. żywnościowe w drodze uruchomienia nadwyżek znajdujących się w dyspozycji Komisji EWG. Ze względu na sytuację budżetową RFN i innych państw EWG rozwiązanie bilateralne zarówno w skali, jak i warunków kredytowania nie byłoby możliwe. Sugerował rozważenie przez nas podjęcia rozmów z Komisją EWG. Uważał, że jedynie tą drogą istnieje możliwość uzyskania korzystnych warunków kredytowych (długoterminowość, karencja, niskie oprocentowanie). Rozwiązanie takie byłoby poparte przez kraje EWG, jeśli z inicjatywą w tej sprawie wystąpiłaby Polska.

W odpowiedzi przedstawiliśmy nasze znane stanowisko zakładające rozwiązania bilateralne, ew. w oparciu o decyzję Komisji EWG upoważniającą kraje członkowskie do ich realizacji z ich własnej inicjatywy. Brandt, wspierany przez Bismarcka, pozostawał przy przedstawionej koncepcji. Wskazywał, że ZSRR – wprowadzając nie na specjalnych warunkach kredytowych – kilkakrotnie korzystał z zakupu nadwyżek art. żywnościowych bezpośrednio od Komisji EWG. Poinformował, że bliżej zorientowani w trybie załatwiania są Dohnanyi i Haferkamp. Ponieważ mam się spotkać z Dohnanyim, spróbuję wysondować sprawę i po rozmowie przedstawię informację.

Bismarck próbował sugerować, że sprawą mógłby zająć się Parlament Europejski i zalecić Komisji EWG udzielenie pomocy w art. żywnościowych Polsce na specjalnie dogodnych warunkach.

Przeciwstawiliśmy się takim poglądom ze względu na ich polityczną szkodliwość. Uważamy, że inicjatywy w tym kierunku mogą być podejmowane niezależnie od naszego stanowiska i należy im zapobiegać.

2. Brandt nie kwestionował naszych ocen o podsycaniu destabilizacji przez zachodnie środki masowego przekazu, a zwłaszcza rozgłośnie radiową (Deutsche Welle, Wolna Europa itp.). Stwierdził, że wobec Wolnej Europy niewiele mogą zrobić, ale nie wykluczał wpłynięcia na Deutsche Welle, o ile dostaną przekonujące przykłady.

Proszę o nadesłanie w celu podjęcia rozmów z SPD w oparciu o nie.

3. Brandt wskazywał również, że działa uspokajająco na związki zawodowe RFN. Jednakże po zalegalizowaniu „Solidarności” sytuacja stała się trudniejsza. Uważa, że musimy wypracować koncepcję kontaktów ze związkami zawodowymi (także dotychczasowymi) dla ich właściwego ukierunkowania.

Podkreślaliśmy konieczność powstrzymania się od działań ze względu na brak ukonstytuowania się nowych struktur oraz przygotowania organizacyjnego do podjęcia współpracy z zagranicą.

/-/ Chyliński

AMSZ, ZD 29/82, w. 8, t. 70

425

*24 listopada, okólnik dyrektora Departamentu Konsularnego
w sprawie zwiększenia wpływów z realizowanych spraw spadkowych*

Warszawa, dn. 24.XI.1980 r.

T a j n e

SZYFROGRAM Nr °10118°

Waszyngton – Spasowski dla Wydziału Konsularnego

Chicago – Biały

Nowy Jork – Ciaś

Ottawa – Pawlak dla KG w Montrealu i Toronto

Canberra – Frąckiewicz dla Nowaka

Paryż – Kułaga dla Konsulatów Gen.

Berlin Misja – Kufel dla Wydz. Kons.
 Wiedeń – Adamkiewicz dla Tomkowskiego
 Londyn – Bisztyga dla Kopy i Kowalskiego
 Buenos Aires – Limont
 Berno – Styczyński
 Bruksela – Fekecz dla Kons. Gen.
 Madryt – Noworyta
 Kopenhaga – Trąmpczyński
 Haga – Bartoszek

^hSytuacja dewizowa w kraju wymaga zwiększenia^h *Prosimy o zwiększenie*^c Waszej aktywności w realizacji spadków.

^hProsimy o pilne rozpatrzenie^h *Rozpatrzenie pilnie następujące*^c możliwości:

a) ^hwyjazdów pracowników konsulatów dla przeprowadzenia^h *zакtywizowanie*^c rozmów z właściwymi urzędami i adwokatami mającymi wpływ na przyspieszenie zakończenia spraw spadkowych

b) zwiększenie aktywności ^hw pracy^h pracowników działów spadków w akwizycji naszych spraw i ^hoperatywnego zakończenia^h *zakończeniu*^c spraw będących w toku załatwienia

c) uzyskanie częściowych wypłat na rzecz spadkobierców polskich.

W przypadkach konieczności udzielenia pomocy urzędowi konsularnemu w sprawach spadkowych istnieje możliwość delegowania pracownika Wydziału Spadków ^hna czas określony lub udzielania Wam innej niezbędnej pomocy^h *w celu finalizowania podjętych spraw*^c.

^hProsimy o informowanie^h *Informujcie*^c o podjętych krokach oraz Waszych sugestiach i postulatach w zakresie niezbędnych środków potrzebnych do realizacji tych zadań⁹².

^fMulicki^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 111

⁹² Okólnikiem z 24 października dyrektor Mulicki polecał: „Prosimy o pilne sugestie w sprawie podniesienia opłat konsularnych, generalnie i w poszczególnych pozycjach. [...] Do przyjęcia wydaje nam się ogólna podwyżka 20%. [...] Nowe opłaty chcemy wprowadzić z dniem 1 stycznia. Odpowiedzi ^hprosimy nadsyłać^h *nadsyłacie*^c depeszami. [...] Rozważamy ewentualność wprowadzenia obowiązkowej wymiany dewizowej dla posiadaczy paszportów konsularnych w wysokości 7 dolarów dziennie – również z dniem 1 stycznia. Wniosek taki zgłosiła większość urzędów. Prosimy pilnie o Waszą opinię w tej sprawie”; AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 111.

426

*25 listopada, szyfrogram dyrektora DPWKiN
do ambasadora w Waszyngtonie w sprawie
ewentualnego przyjazdu Czesława Miłosza do Polski*

Warszawa, dn. 25 XI 1980 r.

Tajne

„Do rąk własnych”

SZYFROGRAM Nr *10114*^c

SPASOWSKI – WASZYNGTON

Wasza 532⁹³.

Fundacja Nobla zaprosiła na uroczystości Ambasadora PRL (akcentując odstępstwo od protokołu dot. tylko ambasadorów krajów, których obywatelami są laureaci). Omówiono też spotkanie w Ambasadzie PRL (obiad). Kilka dni temu Prezes Fundacji odwołał spotkanie w Ambasadzie, zapewniając, że przyczyną są względy nie polityczne, lecz protokół, którego przedtem nie wzięto dostatecznie pod uwagę. Dali przy tym do zrozumienia, że na przestrzeganiu „zasad i zwyczajów” zależy nie tyle Fundacji i laureatowi, co amerykańskiej Ambasadzie w Sztokholmie, która wydaje przyjęcie. Fundacja poinformowała też, że Barańczak⁹⁴, Bartoszewski, Chojecki, Woźniakowski i Kisielewski zostali zaproszeni na uroczystości zgodnie z życzeniem Miłosza. ^hPodając pow. do Waszej wiadomości informujemy, że^h Amb. Ciešlar ma skorzystać z rozmowy

⁹³ Ambasador w Waszyngtonie informował szyfrogramem nr 532 z 27 października: „1) W rozmowie telefonicznej red. Łoziński zapytał laureata nagrody Nobla, Cz. Miłosza, czy będąc w Sztokholmie w grudniu nie zamierza odwiedzić również Polski. M. odpowiedział, że jego wyjazd nie jest jeszcze pewny z uwagi na chorobę żony. Gdyby jednak mógł pojechać do Sztokholmu, to uzależnia ew. wizytę w Polsce od rodzaju zaproszenia. Powiedział dosłownie: «Nie wiem, kto by mnie zaprosił. Na pewno nie chciałbym skorzystać z zaproszenia Putramenta». 2) Z tej wypowiedzi, jak i z innych, pośrednich informacji wynika, że Miłosz raczej chętnie przyjechałby do Polski. Sprawa wymaga gruntownego rozpatrzenia. Korzyści wizyty byłyby dla nas niewątpliwie zarówno na płaszczyźnie ogólnoamerykańskiej, jak i polonijnej”; AMSZ, ZD 29/82, w. 19, t. 156.

⁹⁴ Szyfrogramem z 25 listopada dyrektor Szewczyk przekazywał ambasadorowi w Waszyngtonie: „Jak nas informuje Biuro Paszportów, Barańczak otrzymał paszport w ubiegłym tygodniu”; AMSZ, ZD 29/82, w. 19, t. 157. O przyznaniu paszportu zawiadomiono także szyfrogramem wiceministra Dobrosielskiego, przebywającego w Madrycie.

z M., aby dać mu do zrozumienia, że oczekujemy jego przyjazdu do kraju. Wiadomo nam, że KUL zaprosił M. z okazji przyznania tytułu doktora h.c., określając termin na przyszły rok (po zakończeniu roku akad. w USA).

^fStaniszewski^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 19, t. 157

427

*26 listopada, szyfrogram ambasadora w Brasili
w sprawie udostępnienia stronie brazylijskiej
części zbiorów dawnej Pruskiej Biblioteki Państwowej*

T a j n e

Szyfrogram Nr 2570/IV
z Brasilii, nadany 26.11.80, g. 8.00

Staniszewski

Nasz claris nr 505.

1. W związku z odkryciem w Bibliotece Jagiellońskiej zbiorów dotyczących historii naturalnej Brazylii z XVII wieku przewodniczący brazylijskiej fundacji pamięci narodowej, Aloisio Magalhaes, zwrócił się oficjalnie z prośbą o umożliwienie wykonania odpowiedniej dokumentacji fotograficznej tych zbiorów (na koszt Brazylii). Stanowią one cenne źródło historyczne dla Brazylii.

Sprawę tę przedstawi Wam wkrótce ambasador Brazylii w Warszawie, który złożył mi tu niedawno wizytę. Popiera ją także tutejsze MSZ.

2. Zdaniem ambasady warto tę prośbę załatwić pozytywnie. Należy podkreślić, iż strona brazylijska nawiązuje w swej prośbie do polsko-brazylijskiej umowy kulturalnej z 1961 r., co jest dla nas korzystne.

3. Jeśli to możliwe, można by również rozważyć przekazanie Brazylii tych zbiorów (mają one podobno wrócić do NRD). Ew. przekazanie mogłoby być poprzedzone wystawą w Rio de Janeiro i wykonaniem dokumentacji fotograficznej dla nas, jeśli zbiory są dla nas interesujące.

Proszę o Wasze stanowisko⁹⁵.

/-/ Kinast

AMSZ, ZD 29/82, w. 3, t. 23

428

*26 listopada, okólnik ministra spraw zagranicznych:
instrukcja w sprawie CRZZ i NSZZ „Solidarność”*

Warszawa, dn. 26 listopada 1980 r.

T a j n e
dPILNE^d

SZYFROGRAM Nr ^c10131^c

Szefowie wszystkich placówek (w KS do wiadomości)

Trwające przemiany w ruchu związkowym i przewidywane rozwiązanie CRZZ⁹⁶ powodują konieczność zmian w systemie międzynarodowych kontaktów związkowych. Podstawowym założeniem tych zmian musi być opracowanie w kraju formuły współdziałania i reprezentacji różnych struktur związkowych. Pracom tym nie sprzyja rosnący nacisk z krajów kapitalistycznych na wymianę wizyt i delegacji oraz pomoc materialną i finansową. Szczególnie negatywnie oceniać trzeba próby wciągania NSZZ „Solidarność” w kontakty z reformistycznymi, tzw. „żółtymi” związkami i ich centralami międzynarodowymi.

W tej sytuacji zobowiązuję wszystkich szefów placówek do ścisłego współdziałania w realizacji podjętej w kraju linii postępowania:

⁹⁵ Dyrektor Staniszewski odpowiadał szyfrogramem z 6 grudnia: „Tut. Ambasada Brazylii wystąpiła o sfotografowanie «Libri Picturati». 29 października przekazaliśmy zgodę. [...] Do Waszej wiadomości: «Libri Picturati» wchodzi w skład odnalezionej w Polsce części zbiorów b. Pruskiej Biblioteki Państwowej w Berlinie. Zbiory te, posiadające ^hniezwykle^h wielką wartość, są obecnie opracowywane. [...]. Zgodnie z odpowiednimi decyzjami mocarstw sojusznicznych związanymi z rezultatami II wojny światowej oraz dekretem z 1946 r. o majątkach opuszczonych i niemieckich przeszły one na własność Państwa Polskiego. ^hZ uwagi na skomplikowany charakter sprawy (m.in. roszczenia NRD) stanowisko powyższe nie zostało jeszcze formalnie zaprezentowane^h”; AMSZ, ZD 29/82, w. 3, t. 24.

⁹⁶ CRZZ zakończyła działalność 31 grudnia.

1. Ze względu na zachodzące zmiany organizacyjne w dalszym ciągu celowe jest unikanie kontaktów międzynarodowych. Wyjątek stanowić mogą dotychczasowe kontakty związków branżowych po uzgodnieniu z krajem szczegółów programu. Wszystkim partnerom CRZZ i związków branżowych trzeba tłumaczyć wstrzymanie kontaktów jako czasowe i informować bieżąco o rozwoju sytuacji w ruchu związkowym.

2. Placówki w krajach kapitalistycznych powinny nasilić rozpoznanie działalności reformistycznych związków i ich central, przeciwdziałać nawiązywaniu kontaktów z NSZZ „Solidarność” i informować centralę o wszystkich przewidywanych zaproszeniach i inicjatywach. Zalecenie to dotyczy też central jednościowych łączących także związki komunistyczne. Ew. inicjatywy kontaktów, rozpoznane w kraju i uznane za celowe, sygnalizowane będą placówkom przez Centralę. Utrzymuję zalecenie starannej analizy wniosków wizowych wszystkich typów.

3. Ponieważ NSZZ „Solidarność” jest legalnie działającą organizacją społeczną, nie przewiduje się w aktualnej sytuacji ograniczeń administracyjnych w wyjazdach jej przedstawicieli w wypadkach uzgodnionych z władzami lub też w okolicznościach, gdy próby rezygnacji z wyjazdów nie odniosą skutku. W związku z tym w wypadku przybycia do kraju Waszego urzędowania przedstawicieli NSZZ „Solidarność” należy:

- powiadomić Centralę;
- udzielać niezbędnej pomocy, w tym również – w zależności od konkretnej sytuacji – w zakresie merytorycznej realizacji programu wizyty;
- informować o sytuacji kraju urzędowania i naszych stosunkach z nim – bez wchodzenia w sprawy o charakterze poufnym;
- wpływać na postawę i zachowanie przedstawicieli „Solidarności”, tak aby w kontaktach zagranicznych reprezentowali platformę przyjętą w porozumieniach z rządem (najszerszy wspólny mianownik jednoczący wszystkie patriotyczne siły stojące na gruncie socjalizmu);
- uczestniczyć – jeśli okoliczności na to pozwalają i w miarę możliwości po konsultacji z Centralą – przy składaniu wizyt o charakterze państwowym;
- w krajach kapitalistycznych uprzedzać o możliwych prowokacjach lub ewentualnych próbach wykorzystywania „Solidarności” w akcjach godzących w interesy naszego kraju.

4. Placówki PRL stojąc na gruncie niezależności ruchu związkowego nie powinny w żadnym wypadku pośredniczyć w przekazywaniu funduszy

pieniężnych czy innych darowizn⁹⁷. Ofiarodawców należy informować, iż zgodnie z zarządzeniami przekazywanie darów odbywać się może za wiedzą i zgodą Głównego Urzędu Cei, a środków finansowych – Ministerstwa Finansów. Należy odmawiać przyjmowania korespondencji i materiałów adresowanych do związków zawodowych, a pochodzących od osób czy organizacji ustosunkowanych do nas wrogo.

5. We wszystkich kontaktach, rozmowach, wystąpieniach należy akcentować równorzędne, jednakowe traktowanie wszystkich struktur związkowych. Równocześnie należy w oparciu o stanowisko partii i rządu krytycznie ustosunkowywać się do przejawów nadużywania uprawnień, szczególnie prawa do strajku, i prowadzenia działalności niezgodnej ze statutem.

6. Clarisem przesyłam aktualny wykaz związków zawodowych wraz z adresami.

CZYREK

AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 111

429

*26 listopada, szyfrogram ambasadora w Paryżu
do kierownika WZ KC PZPR
o rozmowach z politykami Francuskiej Partii Komunistycznej*

Tajne
Pilne

Szyfrogram Nr 2571/IV
z Paryża, nadany 26.11, g. 13.00

W. Piątkowski

Ze spotkania z M. Gremetzem i członkami kierownictwa Wydz. Zagr. FPK.

1. Obszernie poinformowałem o sytuacji w kraju kierownictwo FPK:

⁹⁷ Szyfrogramem z 28 listopada ambasada w Berlinie informowała: „Zgłosiło się do nas troje młodych obywateli NRD, mieszkańców Goerlitz, z prośbą o przyjęcie i przekazanie do Polski na konto «Solidarności» zebranych przez nich dobrowolnych datków w markach NRD. Przeprowadziliśmy z nimi rozmowę, wyjaśniając obowiązujące zasady”; AMSZ, ZD 29/82, w. 3, t. 17.

a) Podziela ocenę naszych wydarzeń przeprowadzoną na VI plenum, w pełni solidaryzuje się z przyjętą drogą politycznego rozwiązywania problemów.

Z dużą uwagą śledzi nasze wysiłki, w tym przywiązuje do ich sukcesu zasadnicze znaczenie.

b) Negatywnie odnosi się do reakcji czechosłowackich i NRD-owskich, a wypowiedź Ceausescu sprzed paru tygodni uważa za ingerencję w nasze sprawy wewnętrzne.

c) Pozytywnie ocenili polityczną postawę Związku Radzieckiego, a także udzielaną nam pomoc ekonomiczną.

d) Jest zdania, że każda partia, w tym także nie sprawująca władzy, winna z procesów zachodzących w Polsce wyciągnąć właściwe dla siebie wnioski.

e) Stanowisko kierownictwa FPK ma masowe poparcie w dołach partyjnych.

2. Zdecydowanie negatywnie odniósł się do niedawnego oświadczenia papieża w RFN w sprawie zjednoczenia Niemiec stwierdzając, że papież – Polak nawet w imię umacniania kościoła w RFN nie powinien takiego oczekiwania wypowiedzieć, bowiem jest ono nie do pogodzenia z trwałością status quo w Europie i godzi w żywotne interesy Francji, Polski, NRD i innych państw.

Jednocześnie pozytywna ocena stanowiska papieża w innych podstawowych problemach politycznych (rozbrownienie, pokój, współpraca) i wysokie uznanie dla jego umiejętności.

3. Przyjął zaproszenie tow. Wojtaszka do złożenia wizyty w Polsce w pierwszych dniach grudnia.

4. Wysoko ocenił pracę korespondentów „L’Humanite” w Polsce i informacje przez nich przekazywane.

5. Spotkanie miało ciepły, szczery i otwarty charakter. Wyniosłem z niego przekonanie, że FPK nadal autentycznie życzliwie odnosi się do naszych spraw.

Prosiłem o spotkanie z G. Marchais.

/-/ Kułaga

AMSZ, ZD 29/82, w. 14, t. 120

430

*26 listopada, szyfrogram dyrektora Biura Wojskowego
do ambasadora w Trypolisie
w sprawie aktualizacji planów ewakuacyjnych*

Warszawa, dn. 26 listopada 1980 r.

T a j n e

SZYFROGRAM Nr ^c10137^c

Towarzysz Olesik – Trypolis

Rozwój wydarzeń na Bliskim Wschodzie wymaga zwrócenia większej uwagi na dopracowanie planów obronnych placówek PRL za granicą. Przebieg akcji ewakuacyjnej z Iraku, jak również kontrole wykazują poważne niedopracowania w tym względzie.

W związku z powyższym proszę o możliwie pilne zaktualizowanie i uzupełnienie posiadanego planu obronnego Ambasady i jego elementów składowych odnoszących się do podległych placówek oraz wszystkich polskich jednostek i skupisk wykonujących zadania na terenie kraju urzędowania.

W szczególności zwrócić uwagę na:

- zapoznanie kierowników placówek (budów) z ich zadaniami obronnymi,
- opracowanie niezbędnej dokumentacji i wyznaczenie osób odpowiedzialnych za ich wykonanie,
- przygotowanie planu ewakuacji (przemieszczenia) opartego na szczegółowej znajomości rozmieszczenia stanu osobowego oraz środków transportu będących w dyspozycji, a także przewidywanych tras, etapów ewakuacji oraz właściwego doboru grup ewakuacyjnych,
- zabezpieczenie posiadanego majątku i interesów kontraktowych PRL

Przebieg ewakuacji z Iraku potwierdza raz jeszcze negatywne oddziaływanie na jej realizację osób ulegających psychozie paniki, której ulega wielu naszych specjalistów za granicą. Dlatego też sprawą zasadniczej wagi jest uwzględnienie w planach ewakuacji – zadań związanych z przeciwdziałaniem objawom panikarskim.

Do takich przedsięwzięć należałoby zaliczyć:

- możliwie częsty i bezpośredni kontakt pracowników dyplomatycznych, konsularnych i handlowych PRL z pracownikami jednostek budowlanych i skupisk w okresie narastania i w czasie samego kryzysu,

- nieangażowanie do Sztabu przy Ambasadzie kierowników jednostek (campów i skupisk), lecz ich przedstawicieli,

- już w okresie zagrożenia neutralizować osoby o słabej kondycji psychicznej i skłonne do ulegania panice.

Proszę informować o stanie realizacji zaleconych przygotowań obronnych.

^fK. Michalski^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 18, t. 147

431

*26 listopada, okólnik wiceministra Olechowskiego
w sprawie protestów ChRL dotyczących relacji PRL z Tajwanem*

Warszawa, dn. 26 listopada 1980 r.

T a j n e

SZYFROGRAM Nr °10150°

Szefowie wszystkich placówek (z łącznością szyfrową)

Ambasada ChRL w Warszawie zwróciła się do Departamentu II z prośbą o wyjaśnienie, czy odpowiada prawdzie informacja podana przez prasę tajwańską o zawinięciu polskiego statku do portu tajwańskiego i czy oznacza to zmianę polityki PRL wobec Tajwanu oraz nawiązanie współpracy handlowej i żeglugowej.

Potwierdzając powyższy fakt, w odpowiedzi podkreśliliśmy:

- PRL konsekwentnie uznaje jedno państwo chińskie – ChRL i traktuje Tajwan jako integralną część Chin. Nie zmienia tego podjęcie ograniczonych i wyłącznie pozarządowych kontaktów z Tajwanem;

- podjęcie takich kontaktów podyktowane zostało wyłącznie względami gospodarczymi. Wzięliśmy przy tym pod uwagę fakt, że większość państw posiadających pełne stosunki dyplomatyczne z ChRL utrzymuje nadal

wszechstronne stosunki z Tajwanem i nie budzi to sprzeciwu ChRL; prowadząc wymianę z różnymi prowincjami Chin objęliśmy nią również Tajwan;

– obserwujemy również rozszerzanie się kontaktów, w tym gospodarczych, samej ChRL z Tajwanem.

Wyjaśniliśmy, że nie podpisano żadnych umów, w tym żeglugowych, między Polską a władzami tajwańskimi.

Na ew. pytania dot. naszych kontaktów z Tajwanem odpowiadajcie w oparciu o naszą 2543⁹⁸, używając dodatkowo powyższych argumentów. W sprawach szczegółowych odsyłajcie do Centrali.

^fOlechowski^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 111

432

*26 listopada, pismo ambasadora w Pradze
w sprawie działań SZSP w Czechosłowacji*

Praga, dnia 26 listopada 1980 r.

KURIEREM
POUFNE

Towarzysz Władysław NAPIERAJ
Dyrektor Departamentu I
Ministerstwo Spraw Zagranicznych
W A R S Z A W A

W dniach 15–16 listopada 1980 r. w Pradze odbyła się IV konferencja sprawozdawczo-wyborcza Zarządu Krajowego SZSP. W konferencji uczestniczyli delegaci wybrani przez konferencje sprawozdawczo-wyborcze ośrodków SZSP.

⁹⁸ PDD 1980 styczeń–czerwiec, dok. nr 231. Szyfrogramem z 4 października dyrektor Fijałkowski przekazywał ambasadzie w Pekinie: „1. Ambasada ChRL w Warszawie rozpoczęła wobec nas sondaż w sprawie pozarządowych stosunków gospodarczych Polski z Tajwanem. Z uwagi na złożoność problemu w przypadku zapytań ze strony chińskiej wobec Was, BRH i innych naszych placówek w ChRL nie podejmujcie dyskusji, stwierdzajcie, że sprawa nie jest Wam znana, i kierujcie ich do nas”; AMSZ, ZD 29/82, w. 15, t. 125.

Na konferencji delegaci otrzymali kilka dokumentów, m.in. „problemy do dyskusji o SZSP” wraz z załączonym referatem na XVI Plenum ZG SZSP w Uniiowie oraz pismo studentów polskich w CSRS w formie biuletynu, w którym pisze się m.in., aby SZSP „był organizacją samorządną i niezależną od partii i ugrupowań politycznych”, i dalej: „domagamy się zaprzestania ingerencji władz Ambasady do programu ogólnoczechosłowackich akcji studenckich i narzucania im pseudoideowego charakteru”. „Postulujemy wspomaganie budżetu ZK SZSP w CSRS przez polskie przedsiębiorstwa pracujące w Czechosłowacji z uwagi na znikome dotacje z ZG”. W dalszej części biuletynu wychwala się strajki na Wybrzeżu i we Wrocławiu, gloryfikuje się przywódcę „Solidarności” Wałęsę itd. Biuletyn ten przesyłamy w załączeniu⁹⁹.

Jak nam wiadomo, dokumenty te znajdują się w posiadaniu władz bezpieczeństwa CSRS. Szereg razy informowaliśmy Was już o zdecydowanie negatywnym stosunku tutejszych władz do nowych związków zawodowych, organizowania w Polsce strajków i innych akcji, ocenianych tutaj jako antysocjalistyczne i kontrrewolucyjne. Materiały kolportowane na konferencji SZSP oraz przyjęta przez konferencję uchwała wyrażają tendencję do organizowania w Czechosłowacji samorządnej studenckiej organizacji. Należy podkreślić, że gospodarze z dużą uwagą odnoszą się do polskich środowisk, dyskusji i wydarzeń w Polsce. Mimo naszych wyjaśnień i ostrzeżeń niektórzy studenci przy różnych okazjach między sobą i ze swymi czechosłowackimi kolegami prowadzili dyskusje, które tutaj uznano za chęć organizowania w CSRS sprzecznych z prawem działań. Niedawno dowiedzieliśmy się, że w związku z powyższym niektórzy polscy studenci przesłuchiwani byli przez policję. W miesiącu października policja zawiadomiła nas o decyzji wydalenia z CSRS polskiej studentki Jaworskiej, która utrzymywała polityczne kontakty z tutejszymi dysydentami (informowaliśmy o tym). W dniu 19 listopada br. odbyliśmy spotkanie z aktywem studentów ostrzegając m.in. przed nierozważnymi wystąpieniami, informując jednocześnie, że władze CSRS przeciwne są organizowaniu niezależnej studenckiej organizacji i propagowaniu polskich wydarzeń. Rozmowy ze studentami były trudne, widać było wyraźną działalność prowodyrów. Mimo dużych trudności spowodowaliśmy zmianę przyjętej na IV konferencji sprawozdawczo-wyborczej uchwały (oba dokumenty przesyłamy w załączeniu). Jak przewidywaliśmy, władze CSRS zareagowały na postawę studentów. W dniu 22.XI.1980 r., w sobotę, zgłosiła się do Ambasady grupa studentów z zażaleniem, że 6 z nich władze wydalają z Czechosłowacji, a dalszych 5 ma być wydalonych do końca dnia 24.XI.80 r. W dniu 24.XI.80 r. odbyłem w tej sprawie rozmowę z kierownikami wydziałów szkolnictwa wyższego i administracyjnego KC KPCz, w wyniku czego złożył mi wizytę zastępca dyrektora zarządu Federalnego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych CSRS. W rozmowie

⁹⁹ Załącznika brak.

poinformował o trudnościach, które mają z naszymi studentami. W wyniku mojej interwencji powiedział, iż wycofają decyzję o wydaleniu, prosząc, byśmy wpłynęli na postawę naszych studentów. W tym samym dniu odbyłem spotkanie z grupą polskich studentów, którzy mieli być wydalenii, oraz z innymi zwracając stanowczo uwagę, że władze CSRS nie będą tolerowały propagowania spraw sprzecznych z tutejszymi zasadami. Dalsze działania polityczne i organizacyjne podejmujemy wśród studentów w najbliższych dniach. W dniu 25 listopada br. na spotkaniu z kierowniczym aktywnym Ambasady omówiono i ustalono kierunki działania wśród studentów w CSRS.

Ambasador PRL

^fJan Mitrega^f

^b*Dobrze, żeby Ambasada przesłała kierunki działania^b.*

AMSZ, Dep. I 33/83, w. 1 (druk: Przed i po 13 grudnia, dok. nr 77)

433

26 listopada, notatka Departamentu III o kubańskich reakcjach na wydarzenia w Polsce

Warszawa, dnia 26 listopada 1980 r.

POUFNE!

Kubańska ocena wydarzeń w Polsce i reakcje środków masowego przekazu¹⁰⁰

1. Równoległe do rozwoju wydarzeń w naszym kraju kubańskie oceny sytuacji ulegały transformacji, przy czym ich główną cechą na każdym etapie rozwoju wydarzeń w Polsce była troska o zachowanie socjalistycznej drogi rozwoju oraz o autorytet Partii w społeczeństwie. Ostatnia ocena kubańska, z którą mieliśmy się okazję zapoznać (ma charakter wyłącznie wewnątrzpartyjny), zawiera następujące podstawowe tezy.

– W polskim systemie społeczno-gospodarczym narastały od dłuższego czasu poważne trudności powodowane głównie wysokim zadłużeniem

¹⁰⁰ Dokument jest jednym z załączników do wielostronicowego materiału „Notatka informacyjna o Kubie i stosunkach polsko-kubańskich”, przygotowanego w końcu listopada przez Departament III.

zewnątrznym, niską wydajnością pracy oraz wadami organizacyjnymi, którym kierownictwo polityczne kraju nie potrafiło w porę zapobiec. Wpłynęło to na systematyczny wzrost napięć społecznych.

– System gospodarki rolnej, w którym dominuje własność prywatna, a jednocześnie niska produktywność, miał istotny wpływ na rozwój ostatnich wypadków. System prywatnej własności rolnej ułatwia bowiem aktywną działalność polityczną i ideologiczną kościoła katolickiego wśród rolników, spośród których rekrutują się z kolei robotnicy przemysłowi (chłopi migrujący do miast, a także chłopo-robotnicy). Kościół w ten sposób jest czynnikiem determinującym nastroje społeczne i polityczne szerokich warstw narodu.

– Propaganda była „piętą Achillesa” naszego systemu, za dużo mówiła o sukcesach, a nie pokazywała prawdziwych przyczyn narastania codziennych trudności. Zbyt małą uwagę również przywiązywała do szerzenia marksistowsko-leninowskich norm stosunków społecznych.

– Kierownictwo partyjne zbyt wiele obiecywało sobie po kontaktach z Zachodem, nie uwzględniając we właściwych proporcjach stopnia szczerości intencji krajów zachodnich. Złudzenia co do tych intencji zwiększały się równoległe do zwiększenia zapotrzebowania na zachodnie kredyty i pożyczki.

– Dwie poważne siły polityczne – Kościół i opozycja polityczna, której w porę nie potrafiono zneutralizować przy zastosowaniu środków administracyjnych, działały aktywnie na rzecz wzrostu nastrojów antysocjalistycznych.

– Przyjmując obiektywny fakt, że większość uczestników strajków lipcowo-sierpniowych nie występowała przeciwko podstawom socjalizmu i innym racjom stanu socjalistycznego państwa, to jednak uznać należy, że do kierownictw strajków dostały się elementy antysocjalistyczne, które w efektywny sposób potrafiły przechwycić protest robotników i zdyskontować go dla własnych celów w postaci postulatów niezgodnych z zasadami systemu socjalistycznego.

– PZPR od dłuższego już czasu znalazła się w defensywie wobec elementów antysocjalistycznych, czego przyczyną były m.in. również różnice w poglądach w łonie jej kierownictwa oraz personalne spory. Różnice zdań odnosiły się także do koncepcji kierowania życiem politycznym i gospodarczym kraju. Brak jedności w kierownictwie partyjnym dezorientował kadrę partyjną średniego szczebla. Zjawiska te stały się przyczyną osłabienia jedności ideologicznej Partii, co w konsekwencji osłabiło jej oddziaływanie na resztę społeczeństwa.

– Mimo ustania problemów strajkowych sytuację polityczną i gospodarczą w Polsce oceniać nadal należy jako poważną. Trudne będzie szybkie przywrócenie autorytetu i wpływu Partii w społeczeństwie.

– Nadal jeszcze inicjatywę posiadają siły antysocjalistyczne, które będą starały się intensyfikować i poszerzać swoje żądania. Dotychczas nie wystąpiły z pełnym programem żądań wyłącznie ze względów taktycznych, będą je zwiększać w miarę postępowania procesu instytucjonalizacji niezależnych

związków zawodowych, dodatkowo wyposażonych w niebezpieczną broń w postaci prawa do strajków.

– Dla rozwiązania sytuacji w Polsce niekorzystne jest krytyczne rozpatrywanie błędów przeszłości. Partia powinna skonsolidować się wewnętrznie, opracować jednolity program działania na przyszłość zmierzający przede wszystkim do osiągnięcia większej efektywności produkcji i odzyskać zaufanie społeczeństwa, aby móc mobilizować masy pracujące do większego wysiłku na rzecz rozwoju gospodarczego.

– W tym trudnym okresie bratnie KS winny udzielić Polsce jak najdalej idącej internacjonalistycznej pomocy gospodarczej.

2. Odniesienie do wydarzeń w Polsce znalazło się również w przemówieniu F. Castro podczas manifestacji z okazji 20-lecia CDR, chociaż przywódca kubański nie zrobił tego w sposób bezpośredni. Czyniąc oczywistą aluzję do wydarzeń polskich F. Castro stwierdził: „Partia marksistowsko-leninowska nie może nigdy zapomnieć o ścisłej więzi z masami. W naszym kraju istnieje najbardziej pełny mechanizm powiązania Partii z masami. W tym powiązaniu CDR stanowią jeden z podstawowych elementów. CDR łącznie z pełnymi chwałą naszymi związkami zawodowymi oraz innymi organizacjami stanowią potężny mechanizm i najbardziej sprawne narzędzie więzi naszej Partii z masami. Nie oznacza to, że wiele innych rewolucji i wiele innych Partii nie ma więzi z masami, dlatego że wszystkie partie prawdziwie rewolucyjne charakteryzowały się zawsze posiadaniem tej więzi. Fakty i doświadczenia udowadniają, że partia marksistowsko-leninowska nie może nigdy zaniedbać więzi z masami... Realizując słuszną i uczciwą politykę w stosunku do mas, rewolucja jest niezniszczalna”.

Kubańskie środki masowego przekazu informują na bieżąco o sytuacji w Polsce. Początkowo wykorzystując w tym celu korespondencje PAP, a następnie opierając się wyłącznie na przekazach agencji TASS i bardzo rzadko na Prensa Latina. Tematyka tych informacji w zasadzie sprowadza się do następujących zagadnień:

- zmiany personalne we władzach partyjnych,
- szkody ekonomiczne ponoszone przez Polskę w wyniku fali strajków,
- akcje Zachodu na rzecz podsycania działalności antysocjalistycznej w Polsce za pośrednictwem takich instytucji, jak RWE, organizacje rewizjonistyczne w RFN, prawicowe organizacje związkowe,
- działalność władz partyjnych i rządowych na rzecz osłabienia sił antysocjalistycznych,
- reformy płacowe w Polsce.

Jedynie tygodnik „Bohemia” zamieścił dwa materiały mające charakter komentarzy, przekazując omówienie sytuacji polskiej w duchu zgodnym

z informacjami PAP. Należy podkreślić, iż informacje PAP są dostępne na Ku-bie bardzo wąskiemu gronu działaczy oraz kierownictwu politycznemu i administracyjnemu kraju.

AMSZ, Dep. III 47/84, w. 2

434

*27 listopada, okólnik ministra spraw zagranicznych
o działaniach ChRL dotyczących sytuacji w Polsce*

Warszawa, dn. 27.XI.1980 r.

Tajne
PILNE^c

SZYFROGRAM Nr ^c10232^c

Szefowie wszystkich placówek ^hz łącznością cyfrową^h

^cbez Managuy, P. Penh, Bejrutu – w uzgodnieniu z dyr. Jarząbkciem^c

W ostatnim okresie zauważalne jest zwiększone zainteresowanie sprawami polskimi również ze strony dyplomatów chińskich, którzy inicjują rozmowy na ten temat z naszymi przedstawicielami. Rozmowy te starają się oni wykorzystać do podejmowania prób dyferencjowania krajów wspólnoty, wskazując na rzekome kroki innych KS mające na celu ingerencję w wewnętrzne sprawy PRL¹⁰¹.

¹⁰¹ Szyfrogramem z 28 listopada ambasador w Pekinie informował: „Z wizyty wstępnej u dyrektora Departamentu Prasy i Informacji w MSZ Cien Ci-szena – ważniejsze elementy wypowiedzi: 1) Chińska szeroka opinia interesuje się Polską i rozwojem wydarzeń. W prezentowaniu spraw polskich chińska prasa «zachowuje powagę i ostrożność». Kieruje się bowiem dyrektywą, że «nie należy czynić niczego, co mogłoby utrudnić rozwiązywanie obecnych problemów». [...] 2) W odpowiedzi zaprezentowałem w syntezie wykładnię naszej polityki zagranicznej. [...] Przy tej okazji zwróciłem uwagę na relację SINHUA-ŻŻ (17.11.br.) z konferencji prasowej Zamiatina, w której tematykę polską dwuznacznie wpleciono w sprawy chińsko-radzieckie i radziecko-amerykańskie. [...] 3) Powtórzył, że redakcja «Żenmin Żypao» pragnie skierować do Warszawy swego korespondenta”; AMSZ, ZD 29/82, w. 15, t. 124. Dyrektor Fijałkowski odpowiadał szyfrogramem z 1 grudnia: „Nie widzimy aktualnie możliwości akredytacji korespondenta «ŻŻ»”; AMSZ, ZD 29/82, w. 15, t. 125.

W podobnym kierunku działa propaganda chińska. Informując o wydarzeniach w Polsce stara się ona zachować pozory obiektywizmu i powstrzymuje się od ataków przeciwko kierownictwu PRL i PZPR. Jednocześnie Pekin przypisuje ZSRR wręcz stwarzanie zagrożenia dla Polski.

W związku z powyższym należy ^hw miarę możliwości unikać^h zdecydowanie ^hprzeciwstawiać się^h „*przeciwdziałać*” próbom dyferencjowania i podważania jedności KS wspólnoty¹⁰². Rozmów z Chińczykami na temat spraw polskich „*nie należy inicjować*”. Jeżeli do rozmów takich dojdzie, prezentujcie nasze pryncypialne stanowisko, podkreślając niezmiennność polskiej polityki zagranicznej.

^fCzyrek^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 112

435

*27 listopada, szyfrogram wiceministra Dobrosielskiego (z Madrytu)
o aktywności informacyjnej polskich środowisk emigracyjnych
i opozycyjnych w czasie spotkania KBWE*

T a j n e

Szyfrogram Nr 2691/IV
z Madrytu, nadany 27.11.80, g. 21.00

Wiejacz – Mulicki

1. Rozesłany został delegacjom „dokument nr 1” „helsińskiego komitetu w Polsce” datowany: Warszawa, październik 1980. Wydawcą jest „Studium spraw polskich” w Londynie. Wstęp L. Kołakowskiego stwierdza, iż został on przygotowany na spotkanie w Madrycie oraz dla przedstawienia „międzynarodowemu audytorium naszej sprawy, czego oficjalna delegacja na pewno nie

¹⁰² Szyfrogramem z 28 listopada wiceminister Władysław Gwiazda zawiadamiał ambasadę w Pekinie: „W dniach 27–28.X.br. odbyła się w Sofii na szczeblu Wiceministrów HZ narada w sprawie koordynacji polityki handlowo-ekonomicznej wobec Chin z udziałem Bułgarii, Mongolii, Kuby (Radca Handlowy), Czechosłowacji, NRD (Dyr Dep.), Polski (Dyr. Dep.), Węgier i Związku Radzieckiego. [...] Uznano za konieczne, uwzględniając aktualną sytuację i wrogą politykę ChRL, szczególnie wobec Związku Radzieckiego, pogłębić i nadać większe znaczenie koordynacji polityki handlowo-ekonomicznej wobec Chin, a szczególnie w odniesieniu do propozycji strony chińskiej dotyczących nowych form współpracy”; AMSZ, ZD 29/82, w. 15, t. 125.

zrobi”. Wspomina o tym, iż kopia dokumentu skonfiskowana została podczas przeszukania mieszkania Romaszewskiego oraz że istnieją wskazówki, iż władze będą próbowały wzmożyć naciski na KOR i inne antytotalitarne ugrupowania.

„Dokument”, wydany dość starannie w języku angielskim, jest skrótem oryginalnego dokumentu. Zapowiedziane jest opublikowanie całości.

2. Rozprowadzone też zostało oświadczenie KOR’u z 15 listopada dot. aresztowania W. Ziemińskiego i Z. Gałęckiego.

3. Materiałów dot. naruszania praw człowieka w różnych krajach i z różnych źródeł rozsyłanych jest mnóstwo. Nie znajdują one dotychczas żadnego odbicia w obradach spotkania¹⁰³.

/-/ Dobrosielski

AMSZ, ZD 29/82, w. 10, t. 89

436

27 listopada, notatka informacyjna rezydentury wywiadu w Berlinie w sprawie sytuacji obywateli polskich w NRD i Berlinie Zachodnim

^dBerlin^d, dn. 27.11.1980

T a j n e

Notatka informacyjna
dot. sytuacji na linii PRL–NRD

^dW ostatnim okresie czasu zdecydowanemu pogorszeniu uległa sytuacja obywateli PRL przybywających lub przebywających w Berlinie Zachodnim,

¹⁰³ Szyfrogramem z 5 listopada wiceminister Dobrosielski instruował ambasadora w Madrycie: „^hProsimy Was^h Proszę o odbycie rozmowy w MSZ na możliwie wysokim szczeblu i wyrażenie naszego zaniepokojenia doniesieniami o ^horganizowanych^h ^czamiarach organizowania^c w Hiszpanii w okresie trwania Spotkania KBWE imprez międzynarodowych, które mogą zaszkodzić atmosferze obrad. [...] Liczymy na konstruktywne stanowisko Hiszpanów w powyższej sprawie, aby tak jak w Belgradzie nie dopuścić do zewnętrznych prób zakłócenia obrad (może wspomnieć również, że stanowisko delegacji hiszpańskiej wydaje się mniej sprzyjać wypracowaniu koniecznych porozumień). Po rozmowie w MSZ przekażcie powyższe socjalistom i komunistom”; AMSZ, ZD 29/82, w. 10, t. 90. Zob. też dok. nr 397.

a także w NRD^d. Jest to proces stały, trwający praktycznie od momentu otwarcia granicy między Polską a NRD. Jeśli dodamy do tego ostatnie decyzje władz NRD o podwyższeniu wymiany obowiązkowej w stosunku do obywateli krajów kapitalistycznych, to obraz jeszcze nie będzie pełny. Należy uwzględnić jeszcze sytuację gospodarczą NRD, problemy wynikające z sąsiedztwa z RFN i Berlinem Zachodnim oraz aktualną sytuację wewnętrzną w Polsce.

– ^dpraktycznie od 1975 roku obserwujemy ograniczanie swobodnej wymiany osobowej między NRD a Polską^d. Po wprowadzeniu określonych limitów Marek NRD, jakie obywatel naszego kraju może jednorazowo wwieźć do tego kraju, poprzez wprowadzenie coraz większych ograniczeń celnych, do ostatniego porozumienia regulującego zasady wyjazdów turystycznych między naszymi krajami. ^dStosunek władz granicznych NRD w stosunku do naszych obywateli ulegał stałej, ciągłej zmianie na gorszy, osiągając obecnie punkt kulminacyjny^d. Obywatele nasi poddawani są przez władze graniczne NRD wymyślnym „torturom” celnym, połączonym często z przesłuchaniami na temat celu przyjazdu do NRD lub Berlina Zachodniego, pytaniami na temat znajomych, ich pracy itd.

– bezpośrednie sąsiedztwo z RFN i Berlinem Zachodnim niesie z sobą szereg problemów, którym NRD poświęca wiele uwagi. Jeśli uzmysłowimy sobie, że na większości terytorium NRD można odbierać zachodnioniemieckie programy telewizyjne oraz radiowe, to jest to dla NRD wystarczający powód prowadzenia szerokiej kampanii ideologicznej, nie przebiegającej w środkach. Wprowadzono szereg przepisów, których celem jest ograniczenie do maksimum możliwości pracy w tym kraju korespondentów prasy, radia i telewizji z krajów kapitalistycznych, zwłaszcza z RFN i Berlina Zachodniego. ^eJednocześnie w celu uniknięcia podobnych kroków ze strony RFN odnośnie własnych dziennikarzy i ekip telewizyjnych w RFN duża ilość programów i reportaży z tego kraju jest realizowana przez tajemnicze firmy z Anglii i Szwecji, które później (na ogół po nadaniu programu w telewizji NRD) zostają rozszyfrowane jako spółki i firmy należące do NRD^e.

– również sytuacja gospodarcza NRD nie jest najlepsza. Mimo wykonania planu gospodarczego w bieżącym roku przewiduje się, że w roku przyszłym kraj ten borykać się będzie z dużymi trudnościami. Na ostatnim posiedzeniu „Forschungsstelle für gesamtdeutsche wirtschaftliche und soziale Fragen” ^dpodano do wiadomości, że aktualne zadłużenie NRD wynosi około 20 mld DM^d. Ocenia się, że zwłaszcza kłopoty surowcowe znacznie przyczynią się już w roku przyszłym do znacznego jego wzrostu.

– sytuacja wewnętrzna w Polsce bardzo niepokoi władze NRD. Kierownictwo partii i rządu zdają sobie sprawę, że pewne problemy, z jakimi boryka się obecnie Polska, mogą wystąpić w najbliższej przyszłości również w NRD. Charakterystyczne w tym względzie są wypowiedzi dużej części społeczeństwa

NRD, różniące się zdecydowanie od poglądów partii i rządu, na temat sytuacji w Polsce, sytuacji gospodarczej w NRD.

Aby zapobiec, a przynajmniej zdecydowanie ograniczyć możliwość kontaktów bezpośrednich między obywatelami naszych krajów, wprowadzone zostały od 30.10.br. nowe zasady ruchu osobowego między Polską a NRD. Dotknęło to także obywateli polskich przebywających w Berlinie Zachodnim lub mieszkających w tym mieście.

Oto przykłady postępowania władz NRD wobec naszych obywateli przebywających w Berlinie Zachodnim, w zależności od rodzaju posiadanego przez nich paszportu:

– właściciele paszportów konsularnych

Ta grupa osób została dotychczas w najmniejszym stopniu dotknięta nowymi zasadami postępowania władz NRD. Osoby te mogą nadal udawać się do Berlina – NRD bez obowiązku dokonywania wymiany obowiązkowej. Częściej poddawane są jednak kontroli osobistej.

– właściciele paszportów służbowych

Są to osoby przebywające na ogół w Berlinie Zachodnim przez dłuższy okres czasu, stażyści, stypendyści, zatrudnieni na miejscowych uczelniach i w instytutach naukowych oraz osoby zatrudnione w oficjalnych placówkach PRL. Na ogół wszyscy z nich posiadają przepustki wydane przez MSZ NRD uprawniające do przechodzenia do Berlina-NRD określonymi przejściami granicznymi. W tej grupie osób stwierdziliśmy 1 wypadek niewyrażenia zgody na przejście do NRD, bez podania przyczyn, mimo posiadania w/w przepustki. Odprawa celna jest przeprowadzana w sposób o wiele bardziej dokładny w stosunku do wszystkich osób tej grupy.

Odnotować należy również fakt przetrzymania pracownika Misji Handlowej, na paszporcie służbowym, na punkcie granicznym w Kołbaskowie. Został on poddany dokładnej kontroli przez władze celne NRD, połączonej z dokładnymi oględzinami samochodu, trwającej w sumie ok. 1,5 godziny. Na pytanie, co jest powodem rewizji, usłyszał, że poszukiwane są u niego Marki NRD, których oczywiście nie posiadał.

– właściciele paszportów turystycznych

Dotychczas zaobserwowane przypadki wskazują na to, że w stosunku do tej grupy osób władze NRD próbują w pełni rozciągnąć ostatnie porozumienie z NRD odnośnie nowych zasad ruchu osobowego między naszymi krajami.

Osoby te nie są wpuszczane do Berlina-NRD, a jeśli już, to nie zezwala się im na powrót do Berlina Zachodniego. Władze graniczne informują, że można jedynie korzystać z komunikacji bezpośredniej między Berlinem Zachodnim

a Polską (praktycznie w rachubę wchodzi tylko połączenia kolejowe z Berlinem Zachodnim).

– posiadacze „Fremdenpass”, byli obywatele polscy

W stosunku do tej grupy osób dotychczas nie stwierdziliśmy zmian w postępowaniu władz NRD. Osoby te mogą przechodzić do Berlina-NRD, podobnie jak poprzednio poddawane są drobiazgowej kontroli.

Przedstawiona powyżej sytuacja odbija się w sposób zdecydowany na sytuację wywiadowczą w tym terenie. Należy w praktyce założyć, że większość spotkań z kontaktami informacyjnymi odbywać się będzie na terenie Berlina Zachodniego.

^fHag^{f104}

^bVide także notatki Rezydentury na ten temat, zbieżne z linią notatki Haga^b. ^fMild^{f105}

AIPN, 0 449/6/3

437

*28 listopada, szyfrogram ambasadora w Kopenhadze
o duńskich reakcjach na wydarzenia w Polsce*

T a j n e

Szyfrogram Nr 2721/IV
z Kopenhagi, nadany 28.11.80, g. 12.30

Korczewski

1. Dyskusja nad sprawami polskimi w Danii niezwykle się ożywiła. Poza ŚMP Polska stała się przedmiotem żywych polemik wśród polityków, młodzieży i studentów. Dzisiejszy „Politiken” zamieścił aż 4 obszernie artykuły o Polsce. Elementem powtarzającym się jest obawa przed interwencją radziecką.

Na zakończonej wczoraj sesji Folketingu rząd w swoim exposé nie wyszedł poza ramy formuły, iż z uwagą śledzą za rozwojem sytuacji w Polsce i że my sami powinniśmy rozwiązać nasze problemy. Natomiast w wystąpieniach

¹⁰⁴ Por. Tadeusz Kozieł (formalnie III sekretarz misji wojskowej w Berlinie Zachodnim).

¹⁰⁵ Płk Tadeusz Wójcik.

poszczególnych partii politycznych o Polsce dominowała obawa przed interwencją ze strony ZSRR. Jedynie przedstawiciel partii lewicowych socjalistów ostrzegał również przed próbami mieszania się w sprawy wewnętrzne Polski ze strony sił NATO.

Na spotkaniu premierów skandynawskich w ramach Rady Nordyckiej w Kopenhadze poruszono również aktualną sytuację w naszym kraju jako jeden z istniejących elementów sytuacji międzynarodowej. Premierzy stwierdzili, że zainteresowane siły w Polsce winny wykazać rozwagę i cierpliwość, aby można było własnymi siłami pokonać nabrzmiałe trudności.

2. Dyskusja na Wydziale Sławistyki Uniwersytetu Kopenhaskiego (27 bm.) zgromadziła około 100 osób. Przeważała Polonia z 68 r. Niektórzy spośród zabierających głos przedstawiali się jako byli KPP-owcy i PZPR-owcy. Świdorski przedstawił się jako delegat KOR. Przebieg spokojny – prosolidarnościowy. Na zakończenie odbyła się zbiórka pieniężna na „Solidarność”.

/–/ Trąpczyński

AMSZ, ZD 29/82, w. 9, t. 75

438

*28 listopada, szyfrogram ambasady w Bukareszcie
w sprawie przystępowania polskich pracowników
zatrudnionych w Rumunii do NSZZ „Solidarność”*

T a j n e

Szyfrogram Nr 2705/IV
z Bukaresztu, nadany 28.11, g. 16.00

Napieraj

Wśród załogi kombinatu rzeszowskiego (aktualnie 200 osób), budującego szpital w Bukareszcie, jeden z pracowników administracyjnych po powrocie z Rzeszowa rozprowadza deklaracje wstąpienia do „Solidarności”, która w kraju w tym przedsiębiorstwie istnieje. Dotychczas nie zorganizowano grupy związkowej. Kierownictwo zaproponowało robotnikom ewentualne załatwienie formalności przystąpienia podczas pobytu w Rzeszowie na tzw. rozłące – po 20.12.80.

Wszyscy pracują normalnie. Nie było żadnych zebrań ani przerw w pracy. Nie obserwujemy również zbytniego rozdyktowania¹⁰⁶.

/–/ Henschke

AMSZ, ZD 29/82, w. 4, t. 31

439

*28 listopada, okólnik ministra spraw zagranicznych:
instrukcja w sprawie sytuacji wewnętrznej
i stosunku państw zachodnich do NSZZ „Solidarność”*

Warszawa, dn. 28 listopada 1980 r.

T a j n e
„Pilne”

SZYFROGRAM Nr ^c10234^c

Szefowie nast. placówek: Bruksela – Londyn – Paryż – Rzym – Kolonia – Waszyngton – ^cNowy Jork Misja^c – Ottawa – Kopenhaga – Lizbona – Madryt – Oslo – Sztokholm – Wiedeń – Haga – do realizacji

^cSzablewski Rzym – Madryt Dobrosielski bez Managuy, P. Penh i Bejrutu^c.

Szefowie pozostałych placówek – wyłącznie tylko do wiadomości¹⁰⁷.

I. W stanowisku Zachodu wobec wydarzeń w Polsce obserwujemy trzy główne tendencje:

1. wstrzeмиęźliwość (nawet przy sympatii dla „Solidarności”) podyktowana obawą destabilizacji sytuacji w Polsce i negatywnym jej wpływem na proces odprężenia; stąd pewna gotowość wpływania na ośrodki, które wspomagają siły ekstremistyczne w Polsce, przy jednoczesnej gotowości wychodzenia nam naprzeciw w sprawach gospodarczych, „aby sytuacja nie wymknęła się nam spod kontroli”;

¹⁰⁶ Szyfrogramem wysłanym następnego dnia ambasada w Bukareszcie uzupełniała: „Deklaracje są w posiadaniu ludzi. Żadnych kroków w kierunku organizowania czegokolwiek nie podjęto. Pracownik, który deklaracje przywiózł, znajduje się obecnie w Polsce (pogrzeb matki). Nie ma nastrojów nerwowości czy wymuszania postulatów. Trwa normalna praca na budowie. Organizacja partyjna i kierownictwo budowy prowadzi prace wyjaśniające”; AMSZ, ZD 29/82, w. 4, t. 31.

¹⁰⁷ Na dokumencie widnieją liczne poprawki redakcyjne, które zostały uwzględnione bez zaznaczania przypisami literowymi.

2. propagandowe wykorzystywanie wydarzeń w Polsce dla antykomunistycznej kampanii polityczno-ideologicznej przy jednoczesnym mniej lub bardziej skrytym popieraniu – w tym materialnym – sił antysocjalistycznych;

3. stanowisko sił postępowych, a także niektórych odłamów socjaldemokracji, które zainteresowane są pomyślnym przebiegiem procesu odnowy.

Oceniamy, że tendencją przeważającą staje się pierwsza.

Ogólnie biorąc stają zatem przed nami podstawowe zadania:

- umacnianie tendencji ad 1);
- przeciwdziałanie, neutralizowanie tendencji drugiej. Jest to stałe zadanie, wymagające aktywnego i konsekwentnego działania;
- wspomaganie tendencji ad 3).

II. W ocenie rozwoju sytuacji w Polsce wychodzimy z następujących założeń:

1. wygasają w zasadzie masowe ruchy o charakterze rewindykacyjnym (sprawy socjalno-płacowe);

2. działalność sił antysocjalistycznych i anarchizujących w łonie „Solidarności” przemieszcza się coraz bardziej na płaszczyznę żądań i działań o charakterze politycznym.

Możliwości rozładowywania tego typu napięć konfrontacyjnych środkami politycznymi są z natury rzeczy ograniczone (zasady ustrojowe, pryncypia polityki zagranicznej). Eskalacja działalności sił antysocjalistycznych może zatem prowadzić do konfrontacji nie tylko o politycznym charakterze. Chcemy tego uniknąć, nie tylko w naszym własnym interesie, lecz również z myślą o odprężeniu i stabilizacji w Europie.

III. Zależy nam, aby właściwą ocenę sytuacji i wynikających z niej ew. konsekwencji znali i dobrze rozumieli nasi partnerzy – tym bardziej, iż z terenu ich krajów podejmowane są nadal znane Wam różne próby i kroki obliczone na podtrzymywanie u nas podniecenia i demonstrowanie poparcia dla sił ekstremistycznych.

IV. Proszę, abyście na możliwie wysokim i odpowiedzialnym szczeblu rządowym i politycznym (partie) przedstawiali powyższe jako Waszą ocenę i uczulali rozmówców. Nie należy starać się o specjalną w tym celu rozmowę, lecz wykorzystać najbliższą okazję. Nie należy też dramatyzować ani stwarzać wrażenia, że konflikt jest nieunikniony. Należy natomiast stawiać problem w taki sposób, aby skłoniło to partnerów do maksymalnego hamowania prób mieszania się w nasze sprawy wewnętrzne podejmowanych w kraju Waszego urzędowania. Obejmuje to przede wszystkim poparcie i pomoc dla sił antysocjalistycznych.

^fCzyrek^f

440

*28 listopada, szyfrogram ambasadora w Lizbonie
o działaniach władz portugalskich
w sprawie ewentualnej interwencji radzieckiej w PRL*

Tajne
Specjalnego znaczenia
Natychmiast
(ale nie w nocy)

Szyfrogram Nr 2727/IV
z Lizbony, nadany 28.11.80, g. 23.50

Korczewski
Od Kalinina.

Wezwał go dzisiaj p.o. sekretarz generalny MSZ – Vaz Pereira i w imieniu rządu portugalskiego przekazał zaniepokojenie oraz przestrożę przed możliwością interwencji radzieckiej w Polsce.

Miał przy tym zaznaczyć, że „Portugalii odpowiada obecny ustrój Polski i że ma ona zaufanie do rządu i ludzi pracy w Polsce, którzy są zdolni sami rozwiązać swoje sprawy wewnętrzne, bez ingerencji radzieckiej”.

Kalinin zaprotestował, nie przyjął oświadczenia do wiadomości i zapowiedział, że niezwłocznie poinformuje mnie o portugalskiej ingerencji w sprawy wewnętrzne jednego z państw UW.

/–/ Szleper

^bUwaga: MSZ przesyła instrukcję amb. Szleperowi, by dokonał odpowiedniego demarche wobec Vaz Pereiry^b. ^fCzyrek^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 9, t. 81

441

*29 listopada, szyfrogram ambasadora w Rzymie
o rezolucji WłPK w sprawie groźby radzieckiej interwencji w Polsce*

T a j n e
d P i l n e d

Szyfrogram Nr 2768/IV
z Rzymu, nadany 29.11.80, g. 09.30

Wojtaszek – Czyrek

Nasz 425¹⁰⁸.

W dniu wczorajszym wieczorem Rubbi wręczył mi oficjalnie tekst rezolucji kierownictwa WłPK nt. Polski. W tym samym czasie inni członkowie kierownictwa wręczyli ten tekst ambasadorom innych KS. Wybrali tę drogę, gdyż ustalenie wyjazdów do KS zaczęło napotykać na trudności. Tym niemniej w dalszym ciągu podtrzymują gotowość wyjazdów do KS w celu przedyskutowania spraw będących treścią rezolucji. Rubbi ponawia gotowość przyjazdu do Polski w dniach 4–5 grudnia.

Jako pierwszy otrzymał rezolucję Czerniajew, z którym spotkali się wczoraj rano w Rzymie G.C. Pajetta i Rubbi. Przeprowadzoną przy tej okazji rozmowę R. ocenia pozytywnie.

P. wyjaśnił motywy, którymi kierowała się WłPK przy przyjęciu tej rezolucji. Podkreślił, że partia nie chce już wracać do sprawy Czechosłowacji 1968 i negatywnych następstw dla ruchu komunistycznego. Również Afganistan przyniósł duże szkody Zw. Radzieckiemu, spowodował jego izolację wśród krajów niezaangażowanych, muzułmańskich, zakłócił odprężenie, Madryt

¹⁰⁸ Szyfrogramem nr 425 z 25 listopada ambasador w Rzymie przekazywał: „1. Rezolucja kierownictwa WłPK nt. Polski uchwalona. Widziałem ostateczny tekst, przed poprawkami redakcyjnymi. Utrzymana w tonie pozytywnym i umiarkowanym. Potwierdza słuszność ocen WłPK co do konieczności przeobrażeń w KS. Analiza wydarzeń w Polsce pokrywająca się z oceną naszego kierownictwa. Poparcie i zrozumienie dla naszej linii odnowy i współdziałania szerokich sił społecznych. Akcent na umiarkowanie i rozsądek w rozwiązywaniu problemów wewnętrznych. Znaczenie wydarzeń polskich w ogólnym kontekście walki o odprężenie. Nawiązanie do internacjonalistycznych więzi łączących WłPK z PZPR. Mocne ostrzeżenie przed jakąkolwiek ingerencją z zewnątrz w wewnętrzne sprawy Polski. 2. Rezolucja ma charakter wewnętrzny, nie będzie publikowana, przeznaczona dla użytku wewnątrzpartyjnego oraz wyłącznie do wiadomości PZPR i innych partii krajów Układu Warszawskiego”; AMSZ, ZD 29/82, w. 16, t. 135. Zob. dok. nr 458.

itd. Interwencja w Polsce miałaby daleko większe, nieobliczalne szkodliwe konsekwencje.

Cz. odpowiedział, że Związek Radziecki z dużą troską śledzi wydarzenia w Polsce. Obawiają się głównie, aby nie nastąpił niekontrolowany bieg wydarzeń w Polsce, aby Polska nie stała się jabłkiem niezgody pomiędzy dwoma wielkimi mocarstwami.

Zdają sobie sprawę, że masowy protest robotników spowodowały nie elementy antysocjalistyczne, ale był to wynik utraty zaufania klasy robotniczej do partii w wyniku popełnionych przez nią błędów. W rezultacie robotnicy obdarzyli zaufaniem nowe organizacje masowe, które sami stworzyli. PZPR dobrze zrobiła, że uznała te organizacje i traktuje je jako ważnych interlokutorów. Związek Radziecki jest zainteresowany w doprowadzeniu sytuacji do normalizacji i ma zaufanie do PZPR, że pokona ona trudności, uważa za słuszne oczyszczenie partii ze szkodliwych elementów, przeprowadzenie w kraju odpowiednich reform i odnowy, doprowadzenie do efektywnego kierownictwa.

Główne zaniepokojenie wywołuje dramatyczna sytuacja ekonomiczna. Zw. Radziecki udziela wszelkiej pomocy w ramach posiadanych możliwości.

Nowy ruch związkowy wystartował ze złych założeń, gdyż jedynie wysuwa żądania, powoduje ich eskalację, stawia ultimatum, co może doprowadzić do anarchii i niekontrolowanych następstw. Z tego zdaje sobie sprawę nawet Wałęsa. Również elementy konserwatywne w PZPR, które przeciwstawiają się przemianom, utrudniają sytuację.

Cz. wyraził się pozytywnie o postawie kościoła katolickiego i kardynała Wyszyńskiego, którzy odgrywają rolę stabilizującą. Kościół zdaje sobie sprawę z niebezpieczeństwa i nie chce doprowadzić do załamania państwa.

Na pytanie P. jak tłumaczyć niektóre ostre reakcje w NRD i CRS, Cz. odpowiedział, że Zw. Radziecki nie nastawia się na interwencję i nie zamierza ingerować w wewnętrzne sprawy Polski. „Nie myśmy – powiedział – wybierali przywódców PZPR i nie od nas zależy skład kierownictwa Polski”.

Z niepokojem śledzą wzrastające próby ingerencji, przede wszystkim ze strony USA, RFN i niektórych kół polskiej emigracji. Bardzo negatywnie ocenił KOR, a szczególnie Kuronia.

Cz. podziękował towarzyszom włoskim za szczery i otwarty sposób potraktowania całej sprawy¹⁰⁹.

/–/ Trepczyński

AMSZ, ZD 29/82, w. 16, t. 135

¹⁰⁹ Szyfrogramem z 10 grudnia sekretarz KC PZPR do spraw międzynarodowych informował ambasadora w Rzymie: „Radio Wolna Europa rozpowszechnia następujący tekst: «W Rzymie rzecznik Włoskiej Partii Komunistycznej oświadczył, że

442

*29 listopada, pilna notatka w sprawie kontaktów ambasadora w Limie
z delegacją NSZZ „Solidarność”*

Warszawa, dn. 29.11.1980 r.

T A J N E
PILNE
Do rąk własnych

PILNA NOTATKA

1. Poniżej teksty dwóch clarisów od ambasadora Wiśniewskiego z Limy, otrzymane w dniu 29 bm.

„Lima – dalekopis nr 420 [z] 28.11.1980

MSZ Jarząbek

Delegacja „Solidarności” zwróciła się o przekazanie clarisu następującej treści – Społeczny Komitet Budowy Pomnika – Stocznia Gdańska – Lenarcia „CLAT” przekazał na pomnik 2.500 dol., wysłać zaproszenie na odsłonięcie pomnika dla delegacji na adres telegraficzny Mundolabor Bruxelles (Mundolabor Bruxelles).

Delegacja pokrywa wszystkie koszty podróży i pobytu w Polsce – Zawalski.

/–/ Wiśniewski”

„Lima – dalekopis nr. 419 z 28.11.1980 r.

MSZ – Tow. Jarząbek, Tow. Staniszewski
dla PAP od delegacji NSZZ „Solidarność”

partia ta wysłała list do przywódców państw wschodnioeuropejskich wyrażający zaniepokojenie sytuacją w Polsce. W liście tym komuniści włoscy oświadczają, że sytuacja w Polsce osiągnęła, jak to ujęli, punkt krytyczny. Kierownictwo partii włoskiej wydało ponadto oświadczenie, w którym zaznacza, że list odzwierciedla jego obawy w sprawie Polski. Jednocześnie komuniści włoscy podkreślili poważne konsekwencje, jakie wywołałaby radziecka interwencja w Polsce. W komentarzu organu Włoskiej Partii Komunistycznej UNITA zawarte jest stwierdzenie, że interwencja wojskowa w Polsce byłaby całkowicie nie do przyjęcia. Komuniści włoscy potępiłi w swoim czasie radzieckie inwazje na Czechosłowację i na Afganistan». «Rubbi oświadczył *‘nam’*, iż tak treść rezolucji, jak i forma przekazania nie będą ujawnione. Proście go pilnie o wyjaśnienie podkreślając nieodpowiedzialność działań i wypowiedzi wpływających destabilizująco na złożoną sytuację w kraju»; AMSZ, ZD 29/82, w. 16, t. 136.

Na zaproszenie centrali związkowej Ameryki Łacińskiej (CLAT) dwuosobowa delegacja NSZZ „Solidarność” w składzie: Józef Przybylski i Zygmunt Zawalski przebywała w Limie, „uczestnicząc jako goście honorowi”^d na XVIII sesji Rady tej organizacji. Udział delegacji NSZZ „Solidarność” podkreślił wspólne dążenia obu organizacji do rozwijania akcji związkowej w myśl zasad samorządności, niezależności i demokracji. W czasie pobytu w Limie przedstawiciele CNT wraz z delegacją NSZZ „Solidarność” byli przyjęci przez Prezydenta Republiki Peru F. Belaunde Terry oraz ministra pracy. Delegacja odbyła szereg spotkań z organizacjami związkowymi Peru i innych krajów Ameryki Łacińskiej, spotykając się wszędzie z uznaniem, poparciem i wyrazami solidarności.

Delegacja odbyła także spotkania z przedstawicielami prasy, radia i TV przedstawiając ogólną sytuację związkową w kraju. W dniu 28.11 delegacja opuściła Limę udając się do Caracas na zaproszenie organizacji związkowych Wenezueli, następnie do Madrytu.

/–/ Wiśniewski”

2. Ambasador Wiśniewski działał wbrew otrzymanej instrukcji. Zwróciliśmy mu na to kategorię uwagę depeszą¹¹⁰. Ministerstwo Spraw Zagranicznych proponuje nie przekazywać tekstów obu clarisów do adresatów (Społeczny Komitet Budowy Pomnika w Gdańsku, Polska Agencja Prasowa).

J. Czyrek

AMSZ, Dep. III 48/84, w. 1

¹¹⁰ Szyfrogramem z 29 listopada dyrektor Gabinetu Ministra Stanisław Jarząbek zwracał uwagę ambasadorowi w Limie: „Wasze clarisy 419 i 420. W obu przypadkach przekroczyliście w sposób drastyczny instrukcję Ministra. W naszej 10131 wyraźne było polecenie niepośredniczenia w wymianie korespondencji, a w szczególności dot. darowizn. Nierozumiałe Wasze bezkrytyczne zaangażowanie w przekazywaniu do PAP komunikatu prasowego. Prosimy o bezwzględne stosowanie przekazanej Wam instrukcji”; AMSZ, ZD 29/82, w. 9, t. 80. Szyfrogramem z 30 listopada ambasador w Limie wyjaśniał: „1) Nie pośredniczyliśmy w żadnych negocjacjach i przekazywaniu darowizny (2.500 dolarów), która wg posiadanej informacji będzie przesłana z Brukseli. 2) Jedynym adresatem clarisów była Centrala z zamierzeniem ew. wykorzystania zawartych w nich informacji delegatów «Solidarności» wg Waszego uznania. 3) Przyjmując te informacje do przekazania mieliśmy na uwadze, że delegacja «Solidarności» mogła załatwić sprawę bezpośrednio z krajem, z pominięciem placówki i centrali, za pośrednictwem: – polskich statków przebywających w portach peruwiańskich (większość członkowie «Solidarności»), przedstawiciele «Solidarności» wizytowali te statki, – polskich delegatów przebywających aktualnie w Peru, członków «Solidarności», – korespondentów prasy zagranicznej i miejscowych redakcji. Odmowa przyjęcia tych informacji przez placówkę traktowana by była przez delegatów jako brak opieki i w efekcie wiadomości trafiłyby do kraju z pominięciem centrali za pośrednictwem w/w kanałów. 4) Prosimy o wzięcie pod uwagę powyższych elementów przy ocenie realizacji instrukcji Ministerstwa przez placówkę”; AMSZ, ZD 29/82, w. 9, t. 79. Zob. dok. nr 348.

443

*1 grudnia, szyfrogram ambasadora w Bejrucie
o rozmowie z przewodniczącym Komitetu Wykonawczego OWP*

Tajne

Szyfrogram Nr 2862/IV
z Bejrutu, nadany 1.12, g. 11.30

Matosek

Z rozmowy z Yasser Arafatem:

1. Uważa, że szanse doprowadzenia do zaprzestania walk iracko-irańskich są jak dotąd minimalne. Wojna może trwać jeszcze trzy miesiące. Irakowi trudno jest się wycofać, a w Iranie podejmowanie wszelkich decyzji politycznych staje się praktycznie niemożliwe wobec braku jednolitego ośrodka władzy i rywalizacji między frakcjami Bani Sadra i Radżaji, nad którymi Chomeini nie panuje. Arafat będzie jednak wraz z Kubańczykami nadal kontynuował próby mediacji. W rozmowach z Saddam Huseinem i Chomeinim podkreślał on, że jest przeciw tej wojnie i że korzyści z niej odnoszą tylko siły imperializmu.

2. Sytuację na granicy syryjsko-jordańskiej po koncentracji wojsk syryjskich ocenił jako poważną i ubolewał nad dalszym pogłębieniem rozbicia w świecie arabskim po szczycie w Ammanie¹. Napięcie w regionie spotęgowane jest koncentracją oddziałów izraelskich na granicy z Libanem.

3. Ocenia, że pozycja Begin uległa osłabieniu wobec trudności ekonomicznych i rosnącej inflacji w Izraelu. Begin dotknęła także porażka Cartera, na którego głosowała większość wyborców pochodzenia żydowskiego. Spodziewa się, że Begin przegra wybory w 1981 na rzecz Partii Pracy.

4. Arafat przekazał podziękowania dla naszego kierownictwa za okazywaną pomoc dla sprawy palestyńskiej i za życzenia tow. Jabłońskiego².

/-/ Zabłocki

AMSZ, ZD 29/82, w. 2, t. 13

¹ IX konferencja szefów państw i rządów Ligi Arabskiej odbyła się 25–27 listopada w Ammanie.

² Szyfrogramem z 18 marca dyrektor Turbański informował ambasadora w Bejrucie: „Podczas pobytu delegacji OWP wynegocjowano i paraflowano nowe porozumienie o działalności i statusie prawnym stałego przedstawiciela w Warszawie, porozumienie o współpracy między OK FJN a OWP oraz załącznik do ww. porozumienia określający nasze świadczenia pomocowe na 1980 r.”; AMSZ, ZD 29/82, w. 2, t. 14. Zob. też PDD 1980 styczeń–czerwiec, dok. nr 102, 129 i 227.

444

1 grudnia, szyfrogram szefa Zespołu ds. Stałych Kontaktów Roboczych ze Stolicą Apostolską o rozmowie z watykańskim sekretarzem stanu

T a j n e
Natychmiast

Szyfrogram Nr 2825/IV
z Rzymu, nadany 1.12, g. 16.10

Czyrek

Spotkanie z Casaroli.

Poinformowałem watykańskiego sekretarza stanu o sytuacji w Polsce w oparciu o instrukcje z kraju oraz nowe aktualne elementy. Oto jego oceny i opinie:

1. Nawiązując do stwierdzenia papieża (w rozmowie ze mną) o „twórczej korekcie socjalizmu” w Polsce Casaroli podkreślił, iż wydarzenia w Polsce nie są skierowane przeciwko socjalizmowi, chociaż nie neguje faktu istnienia sił, które chciałyby działać z pozycji antysystemowych. Z wydarzeń polskich można wyciągnąć bardzo istotny wniosek: realny socjalizm zawiera w sobie znaczne siły i możliwości gruntownej odnowy, m.in. w kierunku większej demokratyzacji. Polska jest na najlepszej drodze, aby to udowodnić.

2. Na obecnym etapie jest wszakże konieczne szybkie ustabilizowanie sytuacji w Polsce. Dalsza destabilizacja jest groźna i dla Polski, i dla sytuacji międzynarodowej. O ile wcześniej były na Zachodzie siły, które podchodziły do wydarzeń w Polsce jako do funkcji osłabienia systemu socjalistycznego, to obecnie górę wziął rozsądek i bardziej realistyczna ocena zarówno samej sytuacji w Polsce, jak też implikacji międzynarodowych. Dążeniem wszystkich liczących się sił jest spokój i stabilizacja. C. stwierdził w tym kontekście – na podstawie ocen nuncjatur i swoich własnych kontaktów – że wśród przywódców na Zachodzie opowiadających się za szybką stabilizacją sytuacji w Polsce znajduje się również Reagan, który może odegrać w tym względzie bardzo pozytywną rolę. Takie zapewnienie otrzymał C. niedawno od amerykańskiego przedstawiciela przy Watykanie – Wagnera.

3. Papież skrzętnie śledzi wszelkie międzynarodowe reperkusje wydarzeń w Polsce³. Casaroli uważa, że dotychczasowa linia postępowania papieża jest

³ Szyfrogramem z 26 listopada radca Szablewski przekazywał: „Od Dziwisza. Papież jest coraz bardziej zaniepokojony rozwojem sytuacji w Polsce. Uważa on, że «Solidarność» już nazbyt «przesadza w swoim postępowaniu», potęgując napięcia

optymalnie korzystna dla kraju. Ma on pełne zaufanie do Wyszyńskiego i „karcitych, którzy wynajdują różnice między prymasem i papieżem”.

4. Nawiązując do wizyty papieża w RFN C. podkreślił niezwykle patriotyczne angażowanie się papieża w czasie rozmów politycznych, w których wątek polski był ważny. Zwłaszcza w rozmowie ze Schmidtem wystąpiła pełna zgodność poglądów w sprawie pilnej konieczności uspokojenia i ustabilizowania sytuacji w Polsce „dla dobra Polski i w interesie odprężenia”.

Mimo prowokowania papieża do zajęcia proopozycyjnego stanowiska w sprawach ogólnoniemieckich, zwłaszcza w kwestii zjednoczenia, papież trzymał się wiernie dotychczasowej linii Watykanu. Tutejszy ambasador NRD dał Casaroli wyraźnie do zrozumienia, iż władze NRD – początkowo pełne niepokoju – z ulgą i zadowoleniem skwitowały linię papieża w sprawach politycznych.

5. Nawiązując do swoich spotkań ze St. Kanią, Casaroli prosi o przekazanie najlepszych życzeń i zapewnień, iż razem z papieżem będą nadal sprzyjać Polsce i jej sprawom.

/-/ Szablewski

AMSZ, ZD 29/82, w. 16, t. 135

445

*1 grudnia, szyfrogram ambasadora w Paryżu
o rozmowie z sekretarzem generalnym Urzędu Prezydenta Francji*

T a j n e

Szyfrogram Nr 2857/IV
z Paryża, nadany 1.12.80, 16.40

Korczewski

Z rozmowy z Wahlem, sekretarzem generalnym Prezydentury.

1. VGE nadal przywiązuje bardzo dużą wagę do spraw Polski. W. powrócił do poruszanych w czasie wizyty wicepremiera Jagielskiego spraw dot. „interwencji” sąsiednich KS i obaw o przeniesienie się wydarzeń polskich na ich

i utrudniając proces odnowy. W ramach swoich możliwości będzie wpływał na uspokojenie nastrojów. «Oby tylko sytuacja nie wymknęła się spod kontroli»»; AMSZ, ZD 29/82, w. 16, t. 135.

społeczeństwa. Za czynnik pozytywny rozwoju sytuacji w Polsce uważa wzrost umiarkowania i zrozumienia imperatywów sytuacji przez większość kierownictwa Solidarności. Potwierdziłem, iż takie zjawisko istnieje, choć towarzyszą mu przejawy ekstremizmu zbliżającego nas do granic, których nie można przekroczyć. Szkodzi realizacji naszej strategicznej linii i stabilizacji w ramach demokracji socjalistycznej.

Omawiając temat współpracy finansowej PRL–Francja, wspomniałem o warunkach przyznanych ostatnio kredytów jako poniżej naszych oczekiwań.

2. Sprawy polskie będą omawiane na Radzie Europejskiej w Luksemburgu⁴. W jednej wersji – bez rozwiniętego wyrazu w komunikacie, drugiej – nawiązanie w samym komunikacie. Według W. druga wersja mniej prawdopodobna, choćby z uwagi na trudności znalezienia sformułowań odpowiadających całej 9-ce. W. zapewniał, że VGE, przygotowany do dyskusji, chce jej nadać charakter konstruktywny w duchu stosunków polsko-francuskich i będzie przeciwny niekorzystnym dla nas enuncjacjom politycznym. Podkreśliłem ponownie nasze stanowisko dot. szkodliwości spektakularnych wypowiedzi w tych sprawach.

3. Paryż nadal nie w pełni zorientowany w prawdopodobnym układzie władzy w USA po 28.1.81 roku⁵. Z ludzi znanych VGE Schultz i Simon odmówili udziału. Haig po poważnej operacji, Bush może podzielić los poprzednich wiceprezydentów, Kissinger na wyrażnie bocznej linii.

W. nie wyklucza struktury, w której Meese jako koordynator Białego Domu miałby pieczę nad całością briefingów dla Reagana.

Dał do zrozumienia, że byłoby to bardzo niefortunne.

Wstrzeżliwą oceną Percy'ego W. pomniejsza znaczenie jego rozmów w Moskwie⁶ poza stwierdzeniem, iż SALT II w obecnej formie jest martwym dokumentem.

Percy, według W., nie jest człowiekiem z bliższego Reaganowi kręgu.

Przy okazji W. stwierdził, że w osobie Brzezińskiego Polska traci człowieka o bardzo określonych poglądach ideologicznych, ale niewątpliwie uczulonego

⁴ Luksemburskie posiedzenie Rady Europejskiej miało miejsce 1–2 grudnia; zob. dok. nr 450 i 453.

⁵ Mowa prawdopodobnie o zaprzysiężeniu prezydenta Reagana 20 stycznia 1981 r.

⁶ Szyfrogramem z 28 listopada ambasador w Moskwie zawiadamiał o wizycie Charlesa Percy'ego w ZSRR: „1. Senator Percy w rozmowie z Breżniewem zapowiedział w imieniu Reagana chęć poprawy stosunków z ZSRR i powrót do stanu «z roku 1976». [...] 2. Percy kategorycznie wypowiedział się na temat Polski. Powtórzenie się tam scenariusza z Pragi 1968 spowodowałoby stosunki USA–ZSRR do poziomu «katastrofy». Radziecy w odpowiedzi wyrazili swoje znane stanowisko”; AMSZ, ZD 29/82, w. 11, t. 97.

na potrzeby Polski i pozytywnie na nie reagującego. Podobnie w jakiejś mierze – Muskie.

4. Szereg uwag na temat wewnętrznej organizacji prezydentury, w tym mechanizmu uruchomienia „force de frappe”. Poza prezydentem w pełni wtajemniczony jedynie W. W temacie współpracy z rządem podkreślenie osobowości Barre'a, uczulenie VGE, by nie zamieniać prezydentury w konkurencyjny rząd przy pełnej jednak dyspozycji nad polityką zagraniczną Elysee i jego przedłużenia w osobie Francois-Poncet.

/–/ Kułaga

AMSZ, ZD 29/82, w. 14, t. 120

446

1 grudnia, pilna notatka z rozmowy ministra spraw zagranicznych z ambasadorem USA

Warszawa, dnia 1 grudnia 1980 r.

TAJNE
do rąk własnych

PILNA NOTATKA

z rozmowy z Francis J. Meehan'em,
Ambasadorem Stanów Zjednoczonych Ameryki

Ambasadora F. Meehan'a przyjąłem na jego prośbę 29 listopada. Oświadczył, iż otrzymał instrukcje z Departamentu Stanu, aby przedstawić zaniepokojenie Waszyngtonu wydarzeniami, jakie miały miejsce w Polsce w związku z aresztowaniem Narożniaka i Sapęły i związaną z tym groźbą strajku⁷. Wprawdzie napięta atmosfera już ustąpiła, ale – zdaniem Ambasadora – Waszyngton byłby wdzięczny za przedstawienie naszej oceny sytuacji. Ambasador podkreślił,

⁷ Jan Narożniak i Piotr Sapęła zostali 21 listopada aresztowani pod zarzutem ujawnienia tajemnicy państwowej (tajnej instrukcji prokuratora generalnego Lucjana Czubńskiego dotyczącej metod nękania i represjonowania działaczy opozycji). Władze zdecydowały o zwolnieniu obydwu zatrzymanych w wyniku licznych protestów i groźby strajku generalnego oraz po złożeniu poręczenia przez prezesa SDP Stefana Bratkowskiego.

iz ma świadomość, że jego pytanie dotyczy sytuacji wewnętrznej Polski. Jest to sytuacja złożona, wymagająca od rządu umiarkowania i zręczności. Jednak dla dobra stosunków dwustronnych jest rzeczą ważną, by Waszyngton zdawał sobie sprawę z perspektyw rozwoju sytuacji. Podejmując decyzję o przyznaniu kredytów CCC w końcu lata administracja opierała się na zapewnieniach strony polskiej, iż dla rozwiązania powstałych problemów nie zamierza używać siły. Trudno byłoby mówić o ułatwieniach gospodarczych, gdyby użycie siły stało się immanentne. Reasumując Ambasador prosił o wskazanie tych elementów oceny sytuacji, na które trzeba zwrócić uwagę Waszyngtonowi.

Odpowiedziałem, iż doceniamy zainteresowanie Waszyngtonu. Informujemy naszych partnerów o naszych sprawach wychodząc z założenia, iż we współczesnym współzależnym świecie wzajemne zrozumienie ułatwia rozwijanie stosunków dwustronnych i wychodzenie sobie naprzeciw.

Na obecnym etapie największe znaczenie ma fakt, iż nastąpiła legalizacja nowych związków. Nastąpił niełatwy okres ustawiania się nowej struktury w życiu kraju i we współodpowiedzialności za jego rozwój. Nie jest to rzecz łatwa dla ruchu, który wyszedł z akcji protestów kierowanej przez wielu ludzi młodych, nie posiadających doświadczenia. W ugrupowaniu „Solidarność” znalazły się siły o tendencjach anarchistycznych, które dążą do utrzymania permanentnego napięcia, do destabilizacji. Wobec braku ustalonych instancji i utrwalonych form demokratycznego podejmowania decyzji ta krzykliwa grupa próbuje narzucać swoją wolę większości. Biorąc pod uwagę, iż problematyka płacowo-rewindykacyjna została w większości uzgodniona i poza marginesowymi sprawami co do form realizacji nie stanowi już problemu negocjacyjnego, grupy ekstremistyczne starają się narzucić naszym związkom wejście w konflikt w sferze nie należącej do Zw. Zawodowych, to jest w sferze żądań politycznych. Tu oczywiście margines manewru jest znacznie mniejszy niż w sferze ekonomicznej. Prezentowanie postulatów natury pozazwiązkowej przedstawia Związek na płaszczyznę partii politycznej i sprowadza niebezpieczeństwo poważnych konfliktów. Chcemy odnowy, ale w ramach ustroju. Jeśli siły ekstremistyczne będą wychodzić poza te ramy, sytuacja stanie się poważna. Wszystkie rozsądne siły w kraju, Kierownictwo Partii, Kościół są przeciwne konfrontacji, ale wszczynanie akcji politycznych przez ekstremistów, ludzi młodych, których prasa światowa w jednym dniu „pasowała” na bohaterów, przyczynia się do uaktywnienia nacisków ze strony tych, którzy uważają, że rząd nie może być pobłażliwy wobec awanturnictwa politycznego.

Jest faktem, iż setki tysięcy dolarów płynie z zagranicy (Zw. Zaw. USA, RFN, Międzynarodówka Socjalistyczna) wspierając zachęty słowne dla opozycji. RWE stara się przekonać, że dobrzy są tylko ci, którzy znaleźli się w opozycji. Finansowanie i umacnianie opozycji przez ośrodki zagraniczne stwarza zawsze sytuację delikatną i godną krytyki. Nasi sąsiedzi tak tę sytuację widzą.

Odnotowujemy tendencje do nadużywania strajku, który jest akcją uzasadnioną tylko w razie, gdy wszystkie inne środki zawodzą. Zmierzamy do szybkiego uregulowania prawnego problematyki z tym związanej, w tym wynagrodzenia w okresie strajku. Rozszerzamy formułę rządu przez włączenie do współodpowiedzialności katolików. Sądzymy, że wszystkie te środki zapobiegą próbom stwarzania anarchii.

°/-/ J. Czyrek^c

AMSZ, Dep. III 48/84, w. 2

447

*2 grudnia, szyfrogram ambasadora w Brasili
o zainteresowaniu brazylijskich mediów sytuacją w Polsce*

T a j n e
PILNE

Szyfrogram Nr 2903/IV
z Brasilii, nadany 2.12.80, g. 18.30

Staniszewski

Wasz 10195⁸.

1. Począwszy od strajków lipcowych problematyka polska nie schodzi z łam prasy brazylijskiej, omawiana jest bez mała codziennie, szczegółowo. Głównym źródłem informacji są agencje amerykańskie i francuskie oraz korespondencje „NYT”, „Los Angeles Times”, „Le Monde”, „Paris Match”. „Jornal do Brasil” wykorzystuje korespondencje własne W. Waacka (wyważone, obiektywne). Materiały korespondentów własnych publikowały również i tygodniki „Istoe”, „Veka”, „Visao” (krytyczne). Telewizja zamieszcza informacje o sprawach najważniejszych (niekiedy robionych przez własną ekipę).

Wykorzystywane są również wywiady – z Mazowieckim i Rakowskim dla „Jornal do Brasil”, z Wałęsą dla TV Globo i „Veja” oraz przedruki wywiadu Wałęsy dla „Sterna”.

⁸ Okólnikiem nr 10195 z 27 listopada dyrektor Staniszewski polecał: „Prosimy o przygotowanie w trybie pilnym depeşą *krótkiej* oceny odgłosów wydarzeń w Polsce w środkach masowego przekazu kraju Waszego urzędowania”; AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 111.

2. Charakter prasy brazylijskiej (brak prasy postępowej) determinuje dobór informacji. Generalną tendencją jest przedstawianie kryzysu socjalizmu, chaosu społecznego i gospodarczego, kryzysu w partii. Przedmiotem komentarza i informacji są:

– wszystkie kolejne wydarzenia związane ze strajkami. Szczególnie obszernie relacjonowano konflikt wokół rejestracji „Solidarności” i aresztowania Narożniaka,

– zmiany kadrowe w centrali i województwach,

– krytyczna sytuacja gospodarcza kraju,

– zadłużenie zagraniczne Polski;

– ^b*reakcja KS-ów* – zwłaszcza ZSRR, NRD i CRS (teza o „polskim bakcylu”),

– reakcje państw zachodnich, zwłaszcza USA, a także NATO.

I niewiele jest informacji o konkretnej realizacji przez rząd zawartych porozumień.

Powstanie niezależnych związków i prawo do strajku oceniane są jako „historyczne”. Podkreśla się „nowy model socjalizmu” w Polsce i jego implikacje wśród KS. Ostatnio uwypukla się również zdecydowanie kierownictwa na rzecz kontynuowania odnowy, jak również nasilenie krytyki sił antysocjalistycznych.

3. Generalną osią komentarzy i artykułów redakcyjnych jest temat oczekiwanej interwencji. Zakłada się, że w wyniku nieustającego napięcia i eskalacji żądań (także politycznych) jest ona tylko kwestią czasu, choć wskazuje się na różne uwarunkowania (postawa Zachodu, Afganistan, Madryt, spodziewany opór itd.). Powstała na tym tle psychozę podnieca głównie prasa wielkoburżuazyjna („Estado de Sao Paulo”, „O Globo”).

4. Na tle tej oceny pozytywnie należy odnotować brak jakiegokolwiek reakcji i wypowiedzi publicznych ze strony oficjalnych kół politycznych i rządowych, co jest wyrazem konsekwentnego przestrzegania zasady niemieszania się do spraw wewnętrznych innych państw.

W rozmowach nieoficjalnych wyrażany jest co prawda niepokój, ale jednocześnie duża życzliwość, uznanie dla spokojnego rozwiązywania problemów i nadzieja na przezwyciężenie trudności w kraju, który jest ważnym partnerem gospodarczym Brazylii⁹.

/–/ Kinast

AMSZ, ZD 29/82, w. 3, t. 23

⁹ Ambasador w Brasílii uzupełniał szyfrogramem z 23 grudnia: „1. Ilość informacji o Polsce w prasie brazylijskiej w ostatnim okresie zdecydowanie zmalała. Zmienił się ton, ucichła prowokacyjna kampania wokół oczekiwanej inwazji. W zmianie tonu istotną rolę odegrało oświadczenie episkopatu oraz spokojny przebieg uroczystości w Gdańsku i innych miastach”; AMSZ, ZD 29/82, w. 3, t. 23.

448

*3 grudnia, szyfrogram ambasadora w Hanoi
w sprawie ewentualnej rezygnacji z utworzenia
konsulatu generalnego w Ho Chi Minh*

T a j n e

Specjalnego znaczenia
(do rąk własnych)

Szyfrogram Nr 2920/IV
z Hanoi, nadany 3.12.80, g. 12.00

Czyrek

W związku ze szczególnie ciężką sytuacją gospodarczą w kraju proponuję ewentualne rozważenie możliwości zawieszenia do 1982 r. sprawy otwarcia Konsulatu Generalnego PRL w m. Ho Chi Minh, mimo daleko zaawansowanych do tego przygotowań¹⁰.

Uzasadnienie:

1. Wysokie koszty osobowe funkcjonowania KG (uposażenie konsula i 3 pracowników wietnamskich), transportu samochodowego w mieście i lotniczego między m. Ho Chi Minh a Hanoi, usługi telefoniczne i inne – około 100 tys. dongów rocznie.

2. Faktyczne ograniczenia dla KG:

- działa tylko na terenie miasta Ho Chi Minh,
- posiada bardzo ograniczone możliwości prowadzenia aktywnej działalności kulturalnej, propagandowej, politycznej oraz innej,
- ze względu na mały ruch osobowy Polaków okazywanie opieki konsularnej może ograniczać się do przypadków sporadycznych,

¹⁰ Szyfrogramem z 16 grudnia dyrektor Tomaszewski zawiadamiał: „W nawiązaniu do wcześniejszych Waszych propozycji otwarcia KG w HO-CHI-MINH informujemy, że uruchomiliśmy sprawę obsadzenia placówki i nie jesteśmy w stanie wstrzymać wyjazdu zakwalifikowanego kandydata”; AMSZ, ZD 29/82, w. 7, t. 56. W odpowiedzi ambasador w Hanoi wyjaśniał szyfrogramem z 22 grudnia: „W poruszonej sprawie zwróciłem się [...] do Min. Czyrka przed otrzymaniem Waszej depechy. [...] Oczywiście wysuwając propozycję, realizuję wszystkie decyzje kierownictwa MSZ. Uruchomienie KG wiąże się też z dostarczeniem z kraju umeblowania i wyposażenia oraz z dokonaniem przez DAFI odpowiednich naliczeń finansowych i innych. Sprzeciwiam się jedynie ewentualnemu kosztownemu zakupowi mebli w Singapurze lub w innych KK oraz podróżom KG poza kraj urzędowania”; AMSZ, ZD 29/82, w. 7, t. 55.

– opiekę nad załogami polskich statków sprawuje urzędujący tam przedstawiciel PLO,

– pobyt delegacji gospodarczych i handlowych w m. Ho Chi Minh organizuje i zabezpiecza wyłącznie strona wietnamska.

Budynek przeznaczony dla KG częściowo wykorzystany na biuro i mieszkanie przedstawicieli PLO, co zostało wstępnie uzgodnione między naszymi resortami SZ oraz HZiGM. On też może sprawować nadzór nad pozostałą częścią obu przylegających do siebie budynków. Fakt przesunięcia otwarcia KG spotka się z pełnym zrozumieniem towarzyszy wietnamskich.

/-/ Śliwiński

AMSZ, ZD 29/82, w. 7, t. 55

449

*3 grudnia, okólnik ministra spraw zagranicznych
i sekretarza KC do spraw międzynarodowych:
instrukcja dotycząca obrad VII plenum KC PZPR*

Warszawa, dn. ... 19 ... r.

^dNATYCHMIAST, ALE NIE W NOCY^d

Tajne

SZYFROGRAM Nr ^c10376^c

Szefowie wszystkich placówek z wyjątkiem Moskwy, Berlina, Pragi, Budapesztu, Sofii, Bukaresztu, Hawany, ^hHagi^h ^cHanoi^c, Phenianu, Ułan Bator ^c(pominąć Managua, Phnom Penh, Maputo, Bejrut)^c

W oparciu o otrzymane informacje PAP podkreśljacie w rozmowach: Obrady VII Plenum stworzyły platformę wszechstronnego omówienia aktualnych problemów pracy partii na tle sytuacji w kraju, w oparciu o referat BP wygłoszony przez S. Kanię i informację rządu przedstawioną przez J. Pińkowskiego. W konstruktywnej i krytycznej dyskusji uczestniczyło 48 mówców, w tym 14 robotników. Zasadnicze kierunki dyskusji obejmowały: a) diagnozę stanu partii ze szczerym omówieniem rysujących się słabości i perspektyw ich przełamania, b) ocenę działań rządu, władz terytorialnych i gospodarczych z podkreśleniem potrzeby szybszych i bardziej konkretnych decyzji, c) analizę sytuacji w ruchu związkowym z wyrażeniem gotowości współdziałania ze wszystkimi

w warunkach przestrzegania zasad i zobowiązań związków, d) stanowcze potępienie działań wrogich socjalizmowi, elementów anarchii i demagogii. Potwierdzono linię wypracowaną na V i VI Plenum wskazując na potrzeby jej konsekwentnej realizacji. Akcentowano znaczenie pryncypialnej zasady politycznych rozwiązań konfliktów i napięć oraz rozwinięcia walki politycznej w imię socjalistycznych ideałów i leninowskich zasad partii. Wiele miejsca zajęły problemy rozwoju socjalistycznej demokracji, wysokich wymogów wobec członków partii na wszystkich szczeblach, umacniania współdziałania partii ze wszystkimi siłami rozsądku i rozważi. Plenum ostro wypowiedziało się przeciwko próbom dalszej eskalacji żądań, próbom zakłócenia rytmu gospodarki i rozbijaniu jedności partii. Plenum przyjęło wezwanie skierowane do członków PZPR i społeczeństwa, uchwałę o zwołaniu zjazdu oraz uchwałę w sprawach personalnych. Podsumowania obrad dokonał S. Kania. Decyzje Plenum: 1. rozpoczynają cykl przygotowań IX Zjazdu przez powołanie Komisji Zjazdowej, określenie przybliżonego terminu, 2. formułują linie dyskusji o problemach partii i jej perspektywicznego programu, 3. odpowiadają w płaszczyźnie personalnej wysuwany w partii ocenom i postulatom. Obradami i decyzjami Plenum uczyniony został kolejny krok w kierunku stabilizacji sytuacji i podjęcia prac nad opanowaniem kryzysu i sformułowaniem programu działania.

^fWojtaszekⁱ Czyrek

AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 112

450

*3 grudnia, szyfrogram ambasadora w Londynie
o działaniach brytyjskich wobec groźby interwencji ZSRR w Polsce*

T a j n e
Natychmiast
Do rąk własnych

Szyfrogram Nr 2964/IV
z Londynu, nadany 3.12.80, g. 18.00

Czyrek

Z upoważnienia Carringtona Bullard prosił o pilne przekazanie Wam:

1. W dniu dzisiejszym C. osobiście wręczy radzieckiemu chargé d'affaires rezolucję Rady Europejskiej zawierającą m.in. stwierdzenia dot. Polski. Złoży

też oświadczenie rządu brytyjskiego dot. rezultatów obrad w Luxemburgu. Oświadczenie to nie będzie wykraczać poza sformułowania w/w dokumencie, niemniej podkreśli, że państwa „9” zaniepokojone są możliwością interwencji w wewnętrzne sprawy Polski. Wyliczy też konsekwencje takiego posunięcia¹¹.

2. W tym samym czasie Thatcher w Parlamencie złoży krótkie oświadczenie precyzując stanowisko rządu brytyjskiego w sprawie rozwoju kryzysu w Polsce. Stwierdził, że będzie to oświadczenie „nijakie”, niemniej nie wyklucza, że może odbyć się agresywna dyskusja wywołana przez opozycję.

B. podkreślił, że tylko oświadczenie C. w Izbie Lordów jest podstawą dla interpretacji stanowiska rządu brytyjskiego w sprawach Polski.

W nawiązaniu do powyższego: zapytałem, co jest przyczyną tak szerokiej historii politycznej wokół kryzysu w Polsce obecnie. Czy mają konkretne informacje, że ktokolwiek będzie interweniował w Polsce.

B. odpowiedział: są w pełni przekonani, że ZSRR nie ma intencji wkroczenia do Polski. Wiedzą jednak o tym, że rozwój kryzysu w Polsce może doprowadzić do zaostrenia sytuacji i narastania nacisków na ZSRR, aby zmienił poglądy w tej sprawie.

Przywódcy „9” postanowili, aby uprzedzić wydarzenia i jasno przedstawić konsekwencje, tak dla Polski, jak i innych państw europejskich, dalszego zaostrenia sytuacji. W związku z powyższym poprosiłem go o przekazanie C. ocen według Waszej 10234¹².

Podkreśliłem, że do wewnętrznych czynników podnoszących temperaturę wewnątrz naszego kraju dochodzą obecnie posunięcia „9”, które wprowadzają niepotrzebną nikomu histerię międzynarodową. Nie ułatwi to siłom stabilizacyjnym w Polsce działania. Nie można tego nazwać pomocą dla i tak trudnej sytuacji Polski, tym bardziej że stanowisko ZSRR charakteryzujące się zrozumieniem dla skomplikowanych problemów Polski jest podstawowym czynnikiem gwarancji wyjścia z kryzysu.

¹¹ Wcześniejszym szyfrogramem, z 28 listopada, ambasador w Londynie przekazywał: „Amb. Jugosławii po prywatnej rozmowie z Carringtonem poinformował mnie: 1. Argumentacja tow. Kani w rozmowie z C. w Warszawie stała się podstawą oceny sytuacji w Polsce, jaką złożył on w rządzie brytyjskim i rozmowach z sojusznikami. Informacje tow. K. wpływają uspokajająco na oceny państw zachodnich dot. ekipy polskiej i jej taktyki: politycznego rozwiązania konfliktu. 2. Papież w rozmowie z Thatcher ocenił rozwój sytuacji w Polsce jako poważny i grożący konfliktem wewnętrznym. Stwierdził m.in., że kierownictwo kościoła w Polsce także robi błędy nie doceniając międzynarodowych konsekwencji kryzysowych zjawisk w kraju”; AMSZ, ZD 29/82, w. 10, t. 84.

¹² Dok. nr 439.

B. przyrzekł przekazać powyższe C. przed rozmową z chargé d'affaires ZSRR.

/-/ Bisztyga

AMSZ, ZD 29/82, w. 10, t. 84

451

3 grudnia, notatka informacyjna z wizyty ministra spraw zagranicznych Czechosłowacji w PRL (fragmenty)

Warszawa, dn. 3 grudnia 1980 r.

TAJNE

NOTATKA INFORMACYJNA

z oficjalnej przyjacielskiej wizyty ministra Spraw Zagranicznych CSRS
Bohuslava Chnioupeka w Polsce w dniach 27–28 listopada 1980 r.

W czasie dwudniowej wizyty w Polsce tow. Chnioupek został przyjęty przez I Sekretarza KC PZPR tow. Stanisława Kanię, Przewodniczącego Rady Państwa tow. Henryka Jabłońskiego i Prezesa Rady Ministrów PRL tow. Józefa Pińkowskiego.

Wielokrotnie odkładana przez stronę czechosłowacką wizyta nabrała szczególnego znaczenia, gdyż była pierwszą oficjalną wizytą ministra SZ kraju socjalistycznego od wydarzeń tegorocznego lata w Polsce. Tow. Chnioupek nie podejmował szerzej spraw dot. wewnętrznej sytuacji w naszym kraju. W rozmowach podkreślał, że kierownictwo CSRS szczerze życzy kierownictwu PRL przezwyciężenia obecnych trudności. Informacje dot. sytuacji w Polsce odbierał z głębokim zainteresowaniem i wnikliwą uwagą.

Stosunki bilateralne

W rozmowach prowadzonych w MSZ wiele miejsca poświęcono ocenie stosunków dwustronnych PRL–CSRS. Minister Chnioupek podkreślił, że rozwijają się one pomyślnie we wszystkich dziedzinach. Stwierdził, że przed wyjazdem do Polski otrzymał wytyczne swego kierownictwa, aby rozmowy prowadzić w duchu tradycyjnej przyjaźni, zgodnie z podpisaną w 1977 roku deklaracją „O dalszy rozwój i pogłębienie współpracy między PZPR i KPCz,

między CSRS i PRL, o umocnienie przyjaźni między narodami Czechosłowacji i Polski”.

Nadmienił, że jego obecna wizyta w Polsce winna dać impuls do dalszego pogłębienia wzajemnych stosunków w interesie obu krajów i ich narodów oraz wytyczyć główne zadania współpracy w dziedzinie polityki zagranicznej.

Nawiązując do aktualnej sytuacji w Polsce tow. Chnioupek powołał się na wystąpienie Sekretarza Generalnego KC KPCz G. Husaka na październikowym Plenum KC, wyrażające poparcie dla polskich komunistów.

Podkreślił wysoką ocenę współpracy Komitetów Centralnych PZPR i KPCz, parlamentów i rządów obu krajów. Przytoczył wyrazy uznania dla współpracy ministerstw, w tym obu resortów spraw zagranicznych. Zwrócił uwagę na poważne osiągnięcia we współpracy młodzieżowej oraz szeroko rozwijanej współpracy organizacji masowych. Strona czechosłowacka przywiązuje duże znaczenie do współpracy miast i województw.

Czechosłowacja wysoko ocenia rozwój współpracy gospodarczej z Polską. Jest żywotnie zainteresowana stałym pogłębianiem tej współpracy. Możliwości takie – zdaniem CSRS – istnieją m.in. w dziedzinie przemysłu maszynowego, przemysłu rolno-spożywczego, maszyn budowlanych, drogowych, górniczych oraz techniki hutniczej.

Założenia wieloletniej Umowy handlowej na lata 1976–1980 zostaną wykonane. Obroty handlowe osiągną wielkość ponad 7 mld rubli.

Tow. Chnioupek wyraził zaniepokojenie zmniejszeniem dostaw z Polski, zwłaszcza surowców (węgiel i siarka), a także części zamiennych. Obniżenie tych dostaw wywołuje trudności w gospodarce czechosłowackiej.

Mówiąc o wprowadzeniu ograniczeń w ruchu turystycznym między CSRS a PRL tow. Chnioupek wyraził zadowolenie z faktu, że strona polska ze zrozumieniem podeszła do propozycji CSRS czasowego ograniczenia tego ruchu.

W tym kontekście Min. Chnioupek nawiązał do otwartej nadal kwestii udostępnienia Drogi Przyjaźni w Karkonoszach dla obywateli innych KS. Stwierdził, iż w niedawnych jego rozmowach z Min. Spraw Zagranicznych O. Fischerem NRD prezentowała stanowisko o udostępnieniu tej drogi jej obywatelom. CSRS uważa natomiast, że udostępnienie tego szlaku obywatelom NRD winno nastąpić po przywróceniu poprzednich zasad w ruchu turystycznym między PRL a NRD.

Min. Chnioupek nawiązał również do nieuregulowanych spraw w pasie granicznym (chodzi o nową delimitację granicy na niektórych jej odcinkach oraz uregulowanie tytułów własności nieruchomości położonych w pasie granicznym) oraz braku porozumienia w sprawie parcel pod budowę Ambasad w obu stolicach.

W ocenie strony czechosłowackiej dobrze rozwija się także współpraca kulturalna i naukowa. W realizacji tej współpracy uczestniczy każdego roku ponad 10 tys. osób. W wymianie kulturalnej osiągnięto wysoki stan ilościowy. Warto obecnie zwrócić większą uwagę na jej poziom.

Z pozytywną oceną spotkała się również wymiana w dziedzinie oświaty, szkolnictwa wyższego i współpracy wyższych uczelni. Aktualnie 28 czechosłowackich szkół wyższych współpracuje z 33 wyższymi uczelniami w Polsce. 300 studentów z PRL kształci się w CSRS, a przeszło 100 studentów czechosłowackich w Polsce.

Dla prezentacji dorobku obu krajów ważną rolę odgrywa praca ośrodków informacji i kultury w CSRS i PRL. W niedługim czasie rozpocznie działalność nowy Ośrodek Informacji i Kultury CSRS w Szczecinie. Obie strony podejmą starania w kwestii podpisania nowej umowy o działalności tych Ośrodków.

Celowym jest również zawarcie nowej umowy kulturalnej i naukowej, która odpowiadałaby aktualnemu rozwojowi współpracy w tych dziedzinach.

[...] ¹³

Ze swej strony stwierdziłem m.in., że Polska przywiązuje podstawowe znaczenie do rozwoju stosunków przyjaźni i współpracy z CSRS we wszystkich dziedzinach. Wysoko oceniamy ich stan, szeroki zakres, efektywność. Widzimy w nich jeszcze wiele rezerw, których uruchomienie sprzyjać będzie rozwojowi obu krajów.

W tym kontekście nawiązałem do znaczenia rozmów pomiędzy Komisjami Planowania obu państw w sprawach dot. dalszego rozwoju współpracy gospodarczej. Aktualnie dokonujemy rzetelnej oceny stanu naszej gospodarki i jej możliwości (m.in. w dziedzinie produkcji i eksportu węgla, siarki i miedzi). Jesteśmy w trakcie przygotowania planu na 1981 r. oraz założeń planu na lata 1981–1985, który będzie przedmiotem obrad IX Zjazdu naszej partii.

Strona polska jest także zainteresowana podniesieniem poziomu kooperacji i specjalizacji w dziedzinie maszyn rolniczych, drogowych i budowlanych, maszyn górniczych i produkcji urządzeń hutniczych. Zainteresowani jesteśmy również rozwojem współpracy w przetwórstwie produktów rolnych, w dziedzinie elektroniki, wydobycia węgla brunatnego, gazyfikacji węgla i innych.

Wspomniałem o możliwości udziału CSRS w rozpoczętych u nas niektórych inwestycjach, dla których zakupiliśmy już częściowo maszyny i urządzenia. Wskazałem również na pewne zaległości w dostawach niektórych towarów z CSRS do Polski.

¹³ Pominięto opis sytuacji wewnętrznej i polityki zagranicznej CSRS.

Wiele potencjalnych możliwości pogłębienia współpracy tkwi w pogłębieniu kontaktów sąsiadujących ze sobą województw, a zwłaszcza Katowic z Ostrawą, regionu o dużym potencjale przemysłowym i ludzkim.

W dziedzinie współpracy kulturalnej i naukowej zwracałem uwagę na potrzebę poprawy jej jakości w latach 1981–1985. Podniosłem sprawę zbyt długo ciągnących się prac nad słownikiem polsko-czesko-słowackim i zastoju w pracach komisji mieszanej d/s weryfikacji podręczników historii i geografii.

Zapewniłem o naszym zdecydowaniu nadania należytej oprawy Zjazdom partyjnym i innym ważnym wydarzeniom. Zaproponowałem, aby na tym odcinku ściślej współdziałały odpowiednie Departamenty MSZ.

W sprawach dot. terenów przygranicznych oraz parceli pod budowę Ambasady zaproponowałem podjęcie prac ekspertów. Propozycję tę Min. Chnioupek przyjął.

W problematyce międzynarodowej rozmowy wykazały zgodność poglądów we wszystkich podnoszonych sprawach. Decydujące znaczenie ma jedność KS i siła ich oddziaływania na arenie międzynarodowej.

Podkreśliłem, że w naszych stosunkach z KK nadal prowadzimy aktywną politykę zmierzającą do realizacji dotychczasowej linii, dającej gwarancję umacniania socjalistycznej Polski. Równocześnie zwalczamy wszelkie próby ingerencji Zachodu w nasze sprawy.

W n i o s k i

1. Wizyta Min. Chnioupka spełniła założone cele. Jego rozmowy z przedstawicielami naszego najwyższego kierownictwa partyjnego i państwowego pozwolą kierownictwu CSRS na lepsze zrozumienie zachodzących w naszym kraju procesów i ich ocenę.

2. Wizyta dała możliwość dokonania szerokiego przeglądu stosunków PRL–CSRS oraz podkreśliła zainteresowanie obu stron dalszym rozwojem polsko-czechosłowackiej współpracy we wszystkich dziedzinach. Realizacja tego zadania dotyczy wszystkich zainteresowanych resortów. Temu celowi winna również sprzyjać praktyka corocznych spotkań ministrów spraw zagranicznych obu państw.

3. Rozmowy wskazały na celowość dalszego pogłębiania współpracy obu resortów spraw zagranicznych, zwłaszcza na tle skomplikowanej sytuacji międzynarodowej oraz związanej z tym potrzeby koordynacji polityki zagranicznej państw wspólnoty KS.

/–/ J. CZYREK

452

*4 grudnia, szyfrogram konsula generalnego w Nowym Jorku
o reakcjach środowisk polonijnych na wydarzenia w Polsce*

Szyfrogram Nr 3046/IV
z N. Jorku, nadany 4.12.80, g. 11.30

Mulicki

1. Sytuacja polityczna w Polsce zajmuje poczesne miejsce w dyskusjach tutejszych środowisk polonijnych w kontekście stanowiska zajmowanego w tej sprawie przez Administrację USA. Kierownictwa organizacji polonijnych podnoszą sprawy:

– Zbyt miękkiego i ostrożnego ich zdaniem stanowiska Administracji federalnej wobec wydarzeń w Polsce. Krytykuje się wypowiedzi Muskiego nawołujące do umiaru i spokoju w rozwiązaniu trudnych spraw w Polsce. Wypowiedzi te są odbierane przez kierownictwa org. polonijnych jako wyraz kapitulacji wobec ZSRR. W tym kontekście koła te wyrażają zadowolenie z odejścia Muskiego w styczniu. Generalnie ocenia się, że sposób przedstawiania przez tut. mass media inspirowane przez Biały Dom i DS sytuacji w Polsce zawiera niedwuznaczną przestrożę dla robotników, aby nie przeciągali struny, bo cierpliwość ZSRR ma swoje granice.

– Udzielenia pomocy finansowej dla Polski. Wymienione są warunki, jakie rząd PRL musi spełnić, aby otrzymać pożyczkę:

a) USA muszą być przekonane, że finanse przeznaczone zostaną na zasadniczą poprawę gospodarki, czego żądają robotnicy polscy,

b) gwarancje dla USA, że pożyczki nie będą miały na celu wzmocnienia partii i ekipy rządzącej, lecz poprawę ekonomii kraju,

c) tzw. „straszak” interwencji radzieckiej nie powinien być elementem przetargowym w przyznaniu przez USA pożyczki dla PRL.

Tutejsze środowiska polonijne postulują powołanie do życia specjalnego komitetu złożonego z przedstawicieli org. polonijnych dla „prawidłowego” przedstawienia sytuacji w PRL przez amerykańskie mass media (ostra krytyka artykułu D. Passenta w N.Y.T. z 30.11¹⁴) oraz występowania w roli rzeczoznawców w TV w sprawach oceny sytuacji w Polsce. Jednym z elementów mających jakoby poprawić sytuację na tym odcinku ma być uroczystość wręczenia

¹⁴ Mowa o artykule zatytułowanym „On Poland's 'Solidarity'”, „The New York Times” z 29 listopada.

Nagrody Praw Człowieka 1980 przez International League of Human Rights w N.Y. dla „Solidarności”.

2. Amerykańskie ZZ wspólnie z org. polonijnymi i Administracją stanową organizują imprezy w celu poparcia i pomocy finansowej dla „Solidarności”. W drugiej połowie listopada KPA w stanie Massachusetts wraz z oddziałem AFL-CIO zorganizował spotkanie z ojcem L. Wałęsy – Stanisławem w Bostonie. W spotkaniu uczestniczyli – gubernator Edward King, kardynał Medeiros oraz dyr. AFL-CIO z Waszyngtonu Alan Kistler. King zabrał głos na temat ZZ w Polsce i przedstawił aktualną sytuację w PRL, a także złożył dotację na pomoc polskim strajkującym związkowcom. Przedstawiciele AFL-CIO wręczyli St. Wałęsie czeki przeznaczone dla NSZZ „Solidarność”. Także nowojorska grupa Pomost zadeklarowała na konferencji partii socjaldemokratycznej USA pomoc w gromadzeniu wspólnie z AFL-CIO funduszy dla „Solidarności”. Na tej konferencji podjęto rezolucję zaktywizowania wpływu tut. ZZ na politykę Białego Domu oraz poparto kwestię pomocy finansowej dla PRL na tzw. rozsądnych warunkach. Podkreślono zwycięstwo „Solidarności” jako ruchu, który będzie się rozszerzał, inspirował i promieniował na pozostałe KS.

3. W ostatnich dniach obserwujemy przesadne informacje amerykańskich i polonijnych środków przekazu o mającej wkrótce nastąpić interwencji ZSRR. Informacje te podawane są na pierwszych stronach gazet i jako pierwsze wiadomości dzienników radiowych i TV, mimo iż Pentagon faktów tych nie potwierdza.

/–/ Ciaś

AMSZ, ZD 29/82, w. 12, t. 107

453

*4 grudnia, szyfrogram ambasady w Brukseli
w sprawie decyzji EWG o przyznaniu Polsce pomocy żywnościowej*

Tajne
Natychmiast

Szyfrogram Nr 2995/IV
z Brukseli, nadany 4.12.80, g. 12.00

Korczewski

Od Jaroszyńskiego.

Wasz 10343¹⁵.

2 grudnia szefowie rządów krajów EWG podjęli decyzję o przyznaniu Polsce odpłatnej pomocy żywnościowej – 40 tys. ton mięsa wołowego i 20 tys. ton masła. Szczegóły zostaną przedstawione w przyszłym tygodniu na forum Rady i przed końcem grudnia na forum Komisji. Warunki płatności (kredyt) – brak dotąd jakichkolwiek danych.

Indykacje cenowe: przy wołowinie o ok. 1520 DM/t taniej od warunków, na jakich w br. importował Animex, cena – 5500 DM/t. Przy masle wstępne ustępstwo cenowe jest rzędu 1651 DM/t, cena ok. 3690 DM/t.

Decyzja ma charakter wyraźnie polityczny: premierzy byli zgodni co do meritum, dyskutowano natomiast „groźbę” ew. reeksportu, przypuszczalnie dlatego nie otrzymaliśmy ulg w zbożach.

Sprawa ma charakter precedensowy, tego rodzaju warunki specjalne nie były dotąd przyznawane żadnym krajom trzecim.

Masło – chodzi głównie o towar niemiecki, składowany maksimum – 6 miesięcy, w blokach po 25 kg.

Mięso – wołowina mrożona, z młodych sztuk, składowana we Francji, RFN, Irlandii, Holandii.

Akcja sprzedaży rozpoczęłaby się od 1 stycznia 81, podzielona na odpowiednie transze. Nasze CHZ zwróć się do dostawców.

¹⁵ Okólnikiem nr 10343 z 2 grudnia dyrektor Korczewski informował: „W dniu 2 bm. Rada Europejska podjęła w Luksemburgu decyzję o sprzedaży Polsce na korzystnych warunkach masła i mięsa z nadwyżek EWG. Zbierzcie i nadeślijcie pilnie dokładne informacje w tej sprawie (wielkości, warunki kredytowe i cenowe, aspekty polityczne, mechanizm operacji, opinie itp.)”; AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 112.

Tryb i sposób załatwiania przez EWG tej sprawy wskazuje na zamiary nadania jej odpowiedniego rozgłosu, ponieważ:

- aspekt ekonomiczny sprawy nie potrzebowałby forum premierów, wystarczyłaby Rada czy nawet Komisja,
- można by osiągnąć ten sam efekt np. poprzez podwyższenie dopłat (restytucji z wydzieleniem dla Polski osobnej grupy, co się praktykuje).

Techniczne warunki podajemy osobno Martowskiemu oraz zainteresowanym CHZ i będziemy bieżąco informować.

/-/ Pałasz

AMSZ, ZD 29/82, w. 3, t. 25

454

*4 grudnia, szyfrogram ambasady w New Delhi
o indyjskich reakcjach na wydarzenia w Polsce*

T a j n e

Szyfrogram Nr 2967/IV
z Delhi, nadany 4.12, g. 13.00

Fijałkowski – Staniszewski

1. Informacje o wydarzeniach w Polsce ukazują się w tut. prasie niemal codziennie, nadal głównie w oparciu o doniesienia agencji zachodnich. Do niedawna przeważały wiadomości o strajkach, ostatnio spekulacje o groźbie interwencji radzieckiej. Wiele dzienników zamieściło informacje o uchwałach organizacji partyjnych w zakładach w Łodzi, przedstawiając je jako votum nieufności wobec kierownictwa partii. Wyniki VII plenum prezentuje prasa przede wszystkim w kontekście decyzji personalnych. Główne dzienniki zamieszczają ostatnio również komentarze własne, w których podkreślają:

- osłabioną w wyniku kryzysu pozycję PZPR i nasilające się naciski oddolne na przyspieszenie zwołania zjazdu,
- ciężką sytuację ekonomiczną i trudności w zaopatrzeniu ludności,
- wpływ naszych wydarzeń na inne KS i ich zróżnicowane reakcje, ze szczególnym podkreśleniem stanowiska KPCz i SED,

– możliwość ew. interwencji radzieckiej. Ten temat przewija się stale we wszystkich publikacjach.

2. Rządowe środki przekazu w komentarzach ograniczają się do materiałów agencyjnych, w tym PAP.

3. Koła polityczne i rządowe zaniepokojone reperkusjami międzynarodowymi i osłabieniem detente, zagrożeniem status quo w Europie, ogólnym obostrzeniem klimatu politycznego. Uważnie obserwują stanowisko USA i europejskich państw NATO oraz nasilenie przez nie propagandy antykomunistycznej, dążenie do dyferencjacji KS, eksponowanie teorii konwergencji w odniesieniu do Polski.

Premier Indira i Min. SZ wprost pytali szefów delegacji z KS (czeską i węgierską) o ich ocenę sytuacji w Polsce i jej wpływ na kraje Wspólnoty.

4. Wydarzenia w Polsce komentowane są również w kontekście bliskiej wizyty Breżniewa. Radzieccy stwierdzają nasilenie artykułów antykomunistycznych¹⁶.

/–/ Kuśnierz

AMSZ, ZD 29/82, w. 12, t. 103

¹⁶ Wcześniejszym szyfrogramem, z 11 września, ambasador w New Delhi przekazywał: „Na kolejnym spotkaniu z ambasadorami KS 10 bm. zapoznałem ich z decyzjami VI Plenum KC w świetle aktualnej sytuacji w kraju. [...] Ważniejsze wypowiedzi: – ambasador NRD – kierownictwo SED w pełni solidaryzuje się z decyzjami PZPR. Uzgodniono dodatkowe dostawy towarów. [...] – ambasador Węgier – strajki w Polsce indyjskie koła prawicowe wykorzystują do tworzenia nieprzychylniej atmosfery dla KS. [...] – chargé d'affaires ZSRR – próby różnicowania KS na tle wydarzeń w Polsce należy odpiierać wysiłkiem każdego kraju wspólnoty. Zwrócił uwagę na oficjalne postawy rządów krajów zachodnich nieingerencji w sprawy polskie. Oceniał to jako zrozumienie nieodwracalności przemian ustrojowych w KS oraz konieczność utrzymania status quo w Europie”; AMSZ, ZD 29/82, w. 12, t. 103.

455

*4 grudnia, szyfrogram wiceministra Dobrosielskiego (z Madrytu)
o rozmowach w MSZ Hiszpanii*

T a j n e
Pilna

Szyfrogram Nr 3009/IV
z Madrytu, nadany 4.12.80, g. 13.00

Czyrek

Z rozmów w hiszpańskim MSZ z ministrem Llorką i Roblesem Piquerem z udziałem Noworyty.

1) Wobec ich dużego zainteresowania przedstawiłem naszą ocenę sytuacji w Polsce (zgodnie z wynikami Plenum i Waszą 10234¹⁷). Okazywali duże zrozumienie wyrażając uznanie dla politycznych metod rozwiązywania kryzysu i wysiłków władz na rzecz stabilizacji wewnętrznej. Nawiązywali do reakcji sąsiadów dzieląc pogląd o braku intencji Zw. Radzieckiego do ingerowania w Polskę, wskazując jednak na obawy wynikające z publicznych wypowiedzi i posunięć granicznych ze strony NRD i Czechosłowacji. Proces zmian w Polsce traktują jako sprawę wewnętrzną, której rozwiązanie jednak będzie miało istotne znaczenie dla sytuacji w Europie i przyszłości polityki odprężenia. Doceniają znaczenie sojuszniczych powiązań Polski dla stabilizacji kontynentu. Liczą na pomyślne rozwiązanie kryzysu. Ich stanowisko nacechowane będzie nadal sympatią dla procesu odnowy i umiarem, bez propagandowych gestów.

2) Wykorzystałem rozmowy do szerokiej prezentacji naszego stanowiska w sprawach spotkania madryckiego i KOMiR. Interesowali się możliwością osiągnięcia porozumienia z Francją i wypowiadali się za uzgodnieniem w Madrycie odpowiedniego mandatu. Wyrażali gotowość dalszych kontaktów w tej sprawie. Zainteresowani są pozytywnymi rezultatami spotkania madryckiego i zdają sobie sprawę, że ma to również dla nas istotne znaczenie.

3) Reakcje na wybór Reagana niejednolite. Nasileniu się pronatowskiego zaangażowania towarzyszy troska o przyszłość specjalnych stosunków Hiszpanii z AŁ i krajami arabskimi. Zbliżająca się wizyta Suareza w Kolumbii i jego udział w konferencji Paktu Andyjskiego ma podkreślić preferencyjne podejście do tej grupy państw. Widoczne też zaniepokojenie eskalacją konfliktów na BW i zaostreniem amerykańskiego stanowiska przeciwko OWP, z którą H. utrzymuje kontakty. Istnieje obawa o zredukowanie pola manewru Europy Zachodniej, w tym H., w poszukiwaniu pokojowych rozwiązań na BW.

¹⁷ Dok. nr 439.

4) Oceniono pozytywnie rozwój stosunków bilateralnych i wypowiedziano się za dalszymi kontaktami rządowym. Llorca podziękował za Twoje zaproszenie i poparcie H. do RB. Wyraził zrozumienie dla naszej sytuacji gospodarczej, jednak bez wysuwania ofert pomocowych. Inni uczestnicy rozmów sondowali perspektywy naszego eksportu węgla w kontekście zmniejszenia dostaw m.in. do Hiszpanii.

Podnieśliśmy sprawę polepszenia warunków kredytowych na półprodukty oraz rozważenia różnych propozycji kooperacji przemysłowej i współpracy na rynkach trzecich, zwłaszcza w AŁ, przedstawianych kanałami handlowymi. Wskazaliśmy na utrzymujące się utrudnienia dla polskiego eksportu elektromaszynowego i zwróciliśmy się o poparcie starań LOT-u o otwarcie połączenia do Barcelony. Ponowiliśmy także nasze zainteresowanie podpisaniem umów konsularnej i turystycznej.

/-/ Dobrosielski

AMSZ, ZD 29/82, w. 10, t. 89

456

*4 grudnia, szyfrogram ambasadora w Paryżu
o rozmowie z ministrem spraw zagranicznych Francji*

T a j n e
Specjalnego znaczenia
Natychmiast
(ale nie w nocy)

Szyfrogram Nr 3012/IV
z Paryża, nadany 4.12.80, g. 19.40

Czyrek

Wasz 10384¹⁸.

Z rozmów z F.-Poncet i Bernard-Reymond (sekretarz stanu w MSZ).

1. J.F.-P. przyjął z zainteresowaniem przekazane dane. Stwierdził, że w Luksemburgu podjęto kierunkową decyzję polityczną. Nie wchodziło w szczególności co do wielkości i warunków pomocy.

¹⁸ Okólnikiem nr 10384, skierowanym do ambasadorów w Paryżu i Kolonii, wice-minister Olechowski polecał, aby przekazali odpowiednio François-Poncetowi oraz

F.P. dał do zrozumienia, że uwzględniono nasze stanowisko i potrzebę decyzji, która nie byłaby niewygodna dla nas politycznie, a wychodziła naprzeciw naszym oczekiwaniom. Implikował dużą rolę Francji w tym zakresie.

Decyzje Luksemburga będzie się realizować w ramach EWG z uwzględnieniem jej mechanizmów, ale przez poszczególne kraje, wymienił Francję, RFN i W. Brytanię.

Oświadczył, iż wg jego rozeznania Gundelach zainicjował już spotkanie z Fekeczem w Brukseli. J.F.-P. uważa, że jest to właściwy kanał. Po omówieniu tematu z komisją poszczególne państwa przystąpią do realizacji – na miarę swych możliwości – w ramach bilateralnych.

Nie omawiano konkretnych warunków. Przyjęto jednak, co podkreślał, zasadę warunków korzystnych. Rozpatrywano także formę pomocy bezzwrotnej, ale nie przyjęto z uwagi na stanowisko wyrażone przez tow. Jagielskiego, jak i trudności zakwalifikowania Polski do państw mogących korzystać z takiej pomocy.

2. Powyższe potwierdził Bernard-Reymond. Dał on do zrozumienia, że w Luksemburgu mówiono tylko o niektórych towarach z naszej listy, np. masło i mięso. B.-R. nie wypowiadał się również nt. warunków i terminów wskazując jednak, że procedura EWG może implikować dyskusje na szczęblu ekspertów i ambasadatorów, a następnie komisji.

Stwierdził, że rozumie, iż jest to dla nas sprawa pilna. Potwierdziłem.

3. Według uzyskanych przez Junga w środowiskach kupieckich niepotwierdzonych informacji w Luksemburgu postanowiono zwolnić dla Polski z rezerw EWG:

40 tys. ton mięsa wołowego młodego

20 tys. ton masła.

W przyszłym tygodniu komisja EWG ma ustalić warunki sprzedaży i reparytycji na kraje eksporterów. Mówi się o zachowaniu aktualnej stawki restytucji, ale o cenie preferencyjnej. Różnicę pomiędzy ceną preferencyjną a rynkową miałyby dopłacić kraje-eksporterzy ze swoich budżetów.

Dohnaniemu, że „nasze potrzeby w ramach deklarowanych przez nich gotowości dostaw w kredycie wieloletnim z zapasów nadwyżkowych krajów EWG dotyczą: 1) 25–30 tys. ton masła w I i II kwartale 81; 2) ^b50 tys. ^c100 tys. ton mięsa mrożonego w połowie w okresie luty–maj, reszta – lipiec–październik; 3) 3 tys. ton mleka pełnego w proszku; 4) 15 tys. ton smalcu, I kwartał 1981; 5) 10–15 tys. ton oleju jadalnego; 6) 50 tys. ton cukru; 7) 1,5 mln ton zboża lub pasz treściwych, z możliwością dostaw drogą lądową”; AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 112.

Na eksporterów masła mają być wyznaczone RFN i W. Brytania, a mięsa – głównie Francja. Cena wołowiny miałaby wynieść dla Polski około 1000 dolarów USA za tonę ex stock wobec aktualnej ok. 1600 dol/tona.

/–/ Kułaga

AMSZ, ZD 29/82, w. 14, t. 120

457

4 grudnia, szyfrogram szefa misji wojskowej w Berlinie Zachodnim o uprowadzeniu samolotu PLL LOT

T a j n e
Pilne

Szyfrogram Nr 3011/IV
z Berlina z Misji, nadany 4.12.80, g. 18.50

Korczewski

Dziś o godzinie 08.31 wylądował na wojskowym lotnisku amerykańskim Tempelhof rejsowy samolot PLL LOT z Zielonej Góry do Warszawy, z 21 pasażerami i 4 członkami załogi. Samolot został uprowadzony przez Andrzeja Perkę, który sterroryzował załogę przy pomocy granatu¹⁹.

Amerykanie przekazali dochodzenie w tej sprawie zachodniobерlińskim organom ścigania. Przesłuchana została załoga i wszyscy pasażerowie. Wszystkim pasażerom zadawano pytanie, czy chcą pozostać w Berlinie Zach. Pytania tego nie zadawano jedynie załodze. Załoga i wszyscy pasażerowie, za wyjątkiem porywacza, o godzinie 16.06 wylecieli do Warszawy.

¹⁹ Wcześniejszym szyfrogramem tego samego dnia radca ambasady w Berlinie relacjonował: „Dzisiaj o godzinie 8.00 otrzymaliśmy w WOP Okęcie informację o uprowadzeniu samolotu LOT relacji krajowej Zielona Góra – Warszawa i zamierzonym lądowaniu w Berlinie. Nawiązałem kontakty z Misją i delegaturą LOT. 8.30 otrzymałem z Warszawy informację o zamierzonym lądowaniu na lotnisku Tempelhof. Informację przekazałem Misji. [...] 8.39 samolot wylądował na Tempelhof. Na pokładzie znajdowało się 21 pasażerów. [...] O godz. 12.10 otrzymałem informację z ambasady ZSRR: 1. Po wylądowaniu porywacz został wyprowadzony z samolotu przez żołnierzy USA i policję zachodniobерlińską i przewieziony na przesłuchanie. [...] 3. Bomba okazała się atrapą”; AMSZ, ZD 29/82, w. 3, t. 17.

Mimo naszych ostrych sprzeciwów w początkowej fazie przesłuchiwania nie zostali dopuszczeni do załogi i pasażerów przedstawiciele Misji i PLL LOT.

Z uwagi na nieobecność dziś w BZ komendanta amerykańskiego wyraziliśmy protest wobec jego zastępcy D. Andersona. Nie uznaliśmy właściwości zachodniobерlińskich organów ścigania (według oświadczenia Andersona decyzję o przekazaniu dochodzenia Niemcom otrzymał telefonicznie z Waszyngtonu). Jako prowokacyjne oceniliśmy zadawanie pytań w sprawie ewentualnego pozostania w BZ. Zapowiedzieliśmy żądanie ekstradycji porywacza.

Jutro złożę wizytę komendantowi USA celem złożenia protestu i żądania ekstradycji.

/-/ Kufel

AMSZ, ZD 29/82, w. 3, t. 19

458

*4 grudnia, notatka WZ KC PZPR
w sprawie reakcji WłPK na wydarzenia w Polsce*

NOTATKA

o rezolucji Dyrekcji Włoskiej Partii Komunistycznej w sprawach polskich²⁰

W nawiązaniu do depeesz Ambasadora PRL w Rzymie rozesłanych Członkom BP i Sekretariatu KC w dniach 26 i 30 listopada br. Wydział Zagraniczny KC PZPR przedstawia tłumaczenie rezolucji kierownictwa Włoskiej Partii Komunistycznej w sprawach polskich.

W oparciu o depezę z 26 listopada Ambasadorowi przekazano instrukcję wyrażenia zaniepokojenia, iż bez konsultacji z PZPR kierownictwo WłPK wypowiada się o wewnętrznych sprawach polskich i naszej partii, a także sformułowania protestu wobec planów przekazywania rezolucji partiom państw-członków Układu Warszawskiego. Wydział Zagraniczny potwierdził gotowość przyjęcia w Polsce na wniosek KC WłPK w dniu 4 grudnia Kierownika Wydziału Zagranicznego KC WłPK Antonio Rubbi zapowiadając ustosunkowanie się w rozmowach do rezolucji. Równocześnie Wydział Zagraniczny KC PZPR przekazał informację do Wydziału Międzynarodowego KC KPZR otrzymując

²⁰ Notatkę przesłano członkom i zastępcom członków Biura Politycznego oraz sekretarzom i członkom sekretariatu KC PZPR. Zob. dok. nr 372 i 441.

poparcie dla zajętego stanowiska. Przekazano także informację dla Wydziałów Zagranicznych KC NSPJ, KPCz, WSPR i BPK.

Otrzymał 3 grudnia tekst rezolucji zawiera:

– formułę kierującą rezolucję do partii państw-członków Układu Warszawskiego;

– jednostronne oceny sytuacji w Polsce, w istocie bagatelizujące złożoność sytuacji wewnętrznej i działanie sił antysocjalistycznych;

– ostrzeżenie wobec krajów socjalistycznych (w odwołaniu do artykułów prasowych „krajów sąsiednich”) przed interwencją nawiązującą niedwuznacznie do wydarzeń w Czechosłowacji.

Wobec takiego wydźwięku tekstu rezolucji Wydział Zagraniczny KC PZPR proponuje wyrażenie wobec A. Rubbi oficjalnego protestu Kierownictwa PZPR i poinformowanie o tym proteście Komitetów Centralnych KPZR, NSPJ, KPCz, WSPR, BPK i RPK.

Wydział Zagraniczny

Warszawa, 4 grudnia 1980 r.

AAN, KC PZPR, XI/423

459

*4 grudnia, notatka informacyjna:
aspekty prawne opieki konsularnej nad obywatelami PRL*

Warszawa, dnia ^{c4c} 4 grudnia 1980 r.

NOTATKA INFORMACYJNA o stanie konwencji konsularnych zawartych między PRL a innymi państwami oraz o zamierzeniach Departamentu Konsularnego w przedmiocie zawierania nowych konwencji²¹

Rada Państwa na posiedzeniu w dniu 9 października br. w wyniku rozpatrzenia informacji MSZ i Min. Sprawiedliwości o funkcjonowaniu konwencji

²¹ Notatka została przesłana 4 grudnia przez dyrektora Mulickiego do Gabinetu Ministra „z prośbą o przedłożenie na posiedzenie Kolegium w celu jej zatwierdzenia”; AMSZ, GM 5/86, w. 1.

konsularnych oraz umów o obrocie prawnym wskazała, iż wobec stałego wzrostu ruchu osobowego i wymiany gospodarczej z innymi państwami niezbędne jest dalsze traktatowe zabezpieczenie interesów obywateli polskich i osób prawnych za granicą poprzez intensyfikację prac w zakresie zawierania nowych konwencji konsularnych.

I

Dwustronne konwencje konsularne ułatwiają w sposób skuteczny ochronę prawną obywateli polskich zamieszkałych stale lub przebywających czasowo za granicą.

Dotychczas Polska zawarła konwencje konsularne z następującymi państwami:

a) z 10-ma państwami socjalistycznymi (Czechosłowacją, Bułgarią, Kubą, Mongolią, NRD, Rumunią, Węgrami, Jugosławią, Wietnamem, ZSRR);

b) z 10-ma państwami o odmiennych ustrojach politycznych (Austrią, Belgią, Cyprzem, Finlandią, Francją, Grecją, Wielką Brytanią i Płn. Irlandią, Włochami i USA). Ponadto dnia 16.11.1978 r. podpisano w Tokio układ między PRL a Japonią o handlu i żegludze zawierający niektóre klauzule konsularne (opieka konsularna).

Zawarte konwencje konsularne stanowią praktyczną realizację zasad Aktu Końcowego KBWE, odpowiadają aktualnym potrzebom obrotu konsularnego między PRL a innymi państwami, stwarzają ramy dla korzystnej działalności urzędów konsularnych, regulują tryb i formę ustanawiania tych urzędów oraz mianowanie urzędników konsularnych, określają zakres przysługujących im ułatwień, przywilejów i immunitetów oraz precyzują funkcje konsularne.

Większość postanowień dwustronnych konwencji konsularnych wykracza poza zakres nieratyfikowanej dotychczas przez Polskę Konwencji Wiedeńskiej o stosunkach konsularnych z 1963 roku.

W szczególności odnosi się to do:

a) immunitetów konsularnych

Konwencja Wiedeńska dopuszcza możliwość zatrzymania lub tymczasowego aresztowania urzędnika konsularnego w przypadku popełnienia zbrodni i na podstawie decyzji właściwej władzy sądowej (art. 41) oraz wprowadza immunitet jurysdykcyjny w odniesieniu do czynności dokonanych w wykonaniu funkcji konsularnych (art. 43).

Konwencje zawarte z państwami socjalistycznymi przyznają wszystkim urzędnikom konsularnym pełny immunitet nietykalności osobistej oraz pełny immunitet jurysdykcyjny, a w konwencjach z ZSRR, NRD i Mongolią tymi immunitetami objęto również pracowników konsularnych.

Konwencje sporządzone z państwami o odmiennych ustrojach politycznych ograniczają zasadę nietykalności osobistej urzędników konsularnych do działalności urzędowej, jednak w konwencjach z Austrią, Francją i Grecją pełnym immunitetem objęto kierowników urzędów konsularnych, a w konwencjach z W. Brytanią i Płn. Irlandią oraz Cyprzem immunitet ten rozszerzono również na urzędników konsularnych.

Należy dodać, że w konwencjach z Francją i Austrią figurują klauzule największego uprzywilejowania, które uprawniają członków urzędu konsularnego do korzystania, pod warunkiem wzajemności, ze wszystkich przywilejów i immunitetów, jakie są lub będą przyznane członkom urzędu konsularnego tego samego stopnia państwa najbardziej uprzywilejowanego.

b) liczebność personelu konsularnego

W żadnej konwencji konsularnej, której stroną jest Polska, nie figurują postanowienia, które przyznawałyby, tak jak przewiduje to Konwencja Wiedeńska, państwu przyjmującemu prawo żądania ograniczenia liczebności personelu konsularnego państwa wysyłającego w państwie przyjmującym.

c) funkcje konsularne

Podczas gdy Konwencja Wiedeńska określa zakres funkcji konsularnych w sposób ogólny (art. 5 lit. a–m), konwencje dwustronne formułują te funkcje szczegółowo, dostosowując je w pełni do aktualnych potrzeb obrotu konsularnego, a ponadto wprowadzają zasadę obligatoryjnego obowiązku informowania przez władze państwa przyjmującego urzędnika konsularnego państwa wysyłającego o każdym przypadku zatrzymania, aresztowania lub pozbawienia wolności osobistej w innej formie obywatela państwa wysyłającego oraz udzielenia temu urzędnikowi prawa widzenia z takim obywatelem, jak również przewidują określone terminy, w jakich czynności te mają być podjęte (z reguły 3 lub 4 dni). Konwencja Wiedeńska natomiast uzależnia zawiadamianie urzędu konsularnego o aresztowaniu od zgody aresztowanego.

Określenie w konwencjach dwustronnych w sposób szczegółowy zakresu funkcji konsularnych wynika z potrzeby ustanowienia norm, które stworzyłyby gwarancje sprawowania pełnej opieki konsularnej nad obywatelami polskimi przebywającymi za granicą. Należy dodać, że art. 89 Konstytucji PRL stanowi: „obywatele polscy za granicą korzystają z opieki Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej”.

II

Polska od wielu lat prowadzi rokowania w sprawie zawarcia konwencji konsularnych z Algierią, Jugosławią, Kanadą i Turcją.

W czasie dotychczasowych negocjacji uzgodniono szereg postanowień odnoszących się do definicji, trybu i formy nawiązywania stosunków

konsularnych, funkcji konsularnych oraz niektóre przepisy dot. ułatwień, przywilejów i immunitetów.

Klauzule, w stosunku do których nie nastąpiło zbliżenie stanowisk, zostały odłożone do dalszych rozmów.

Podczas gdy w trakcie rokowań prowadzonych na przełomie lat sześćdziesiątych i siedemdziesiątych państwa wykazywały wolę poszukiwania możliwych do przyjęcia przez obie strony kompromisowych rozwiązań, to w ciągu ostatnich 5–6 lat zauważa się usztywnienie stanowisk i konsekwentne przestrzeganie przez partnerów zasad Konwencji Wiedeńskiej.

Wydaje się, że ta tendencja będzie nadal się utrzymywać, tym bardziej że dotychczas 96 państw ratyfikowało Konwencję Wiedeńską o stosunkach konsularnych z 1963 r., w tym pięć państw socjalistycznych: Czechosłowacja, Jugosławia, Kuba, Rumunia i ChRL.

W związku z tym w celu zintensyfikowania prac w zakresie zawierania nowych konwencji należałoby w okresie poprzedzającym rokowania zrewidować i zmodyfikować stanowisko Polski w zakresie najbardziej kontrowersyjnych, następujących problemów:

1) zakres immunitetów konsularnych

Państwa – partnerzy rokowań z Polską sprzeciwiają się zagwarantowaniu w konwencji wszystkim urzędnikom konsularnym pełnego immunitetu od jurysdykcji karnej, cywilnej i administracyjnej i kierując się zasadami Konwencji Wiedeńskiej proponują przyznać tym osobom immunitet jedynie w odniesieniu do wykonywanych funkcji konsularnych, a ponadto zmierzają do ograniczenia immunitetu nietykalności osobistej poprzez uwzględnienie w konwencji przepisu, który dopuszczałby możliwość zatrzymania lub aresztowania urzędnika konsularnego w przypadku popełnienia przestępstwa – poza działalnością urzędową.

Strona polska, kierując się zasadami ustalonymi w porozumieniu z zainteresowanymi resortami, nie może zaakceptować proponowanych przez partnerów formuł.

Algieria, Jugosławia, Kanada i Turcja nie wyrażają nawet zgody na przyznanie pełnego immunitetu tylko kierownikowi urzędu konsularnego i członkom jego rodziny; jest to proponowana przez Polskę wersja kompromisowa w odniesieniu do immunitetu.

W/g stanu na dzień dzisiejszy państwa – aktualni partnerzy rokowań z Polską – nie rezygnują z uprzednio zajmowanego stanowiska w przedmiocie immunitetu, a przeprowadzone za pośrednictwem polskich placówek dyplomatycznych sondaże nie potwierdzają, iż może nastąpić ewolucja poglądów w tym zakresie.

W tej sytuacji stanowisko Polski w przedmiocie uregulowania zakresu immunitetów powinno być poddane rewizji i potraktowane w sposób elastyczny i selektywny; wymaga to zmiany instrukcji negocjacyjnych, gdyż jest to warunkiem intensyfikacji zawierania dwustronnych konwencji konsularnych.

Departament wypowiada się za uwzględnieniem w przyszłych konwencjach konsularnych immunitetu funkcyjnego w/g zasad Konwencji Wiedeńskiej, o ile partnerzy uzależnią będą od tego zawarcie konwencji.

Rozwiązanie takie należy określać w instrukcjach negocjacyjnych.

W istocie jest to problem teoretyczny, ponieważ w licznych państwach, zwłaszcza „trzeciego świata”, funkcje konsularne wykonywane są przez członków przedstawicielstwa dyplomatycznego, którzy w przypadkach zawarcia konwencji o ograniczonych immunitetach nadal korzystać będą z pełnych immunitetów przysługujących im na podstawie Konwencji Wiedeńskiej o stosunkach dyplomatycznych z 1961 r.

2) liczebność personelu konsularnego

Podczas dotychczasowych rokowań Algieria i Kanada opierając się na postanowieniu art. 20 Konwencji Wiedeńskiej o stosunkach konsularnych z 1963 r. podtrzymują tezę włączenia do konwencji dwustronnej z Polską przepisu przyznającego państwu przyjmującemu prawo żądania ustalenia liczebności personelu konsularnego w drodze wzajemnego porozumienia i nie akceptują proponowanej przez Polskę, zgodnie z instrukcją negocjacyjną, formuły kompromisowej, tj. uregulowania tego problemu nie w tekście konwencji, lecz w drodze wymiany listów między ministrami spraw zagranicznych. Listy nie podlegałyby publikacji.

Włączenie do konwencji konsularnych proponowanego przez partnerów przepisu wymagałoby zmiany instrukcji negocjacyjnych.

Departament wypowiada się za uwzględnieniem w przyszłych konwencjach postanowienia art. 20 Konwencji Wiedeńskiej, zgodnie z życzeniami partnerów. W rzeczywistości w państwach, z którymi Polska prowadzi rokowania lub zamierza przystąpić do negocjacji, nie występują tendencje zwiększenia stanu ilościowego personelu konsularnego.

3) zawiadamianie o aresztowaniach oraz udzielanie prawa widzenia

Dotychczas Kanada i Turcja pragną uzależnić zawiadamianie o aresztowaniach oraz udzielanie prawa widzenia od uprzedniej zgody osoby aresztowanej lub odbywającej karę pozbawienia wolności.

Departament prezentuje pogląd rozwiązania problemu informowania o aresztowanych w/g zasad Konwencji Wiedeńskiej, o ile od tego partner uzależni zawarcie konwencji.

Konwencja Wiedeńska zobowiązuje władze państwa przyjmującego do niezwłocznego zawiadomienia urzędu konsularnego państwa wysyłającego o aresztowaniu obywatela tego państwa, jeżeli osoba ta poprosi o takie zawiadomienie.

III

Ponadto w związku z zaleceniem Rady Państwa PRL zaktywizowania programu negocjacji w sprawie zawierania konwencji konsularnych Departament Konsularny zamierza w 1981 roku:

a) ponowić za pośrednictwem polskich przedstawicielstw dyplomatycznych inicjatywę w sprawie uzyskania wyraźnego stanowiska Ekwadoru, Hiszpanii, Indii, Libii, Maroko, Meksyku, Senegalu, Syrii i Tunezji do przedłożonych w 1980 roku oraz w latach ubiegłych projektów konwencji konsularnych i propozycji przystąpienia do negocjacji.

Dotychczas w/w państwa, aczkolwiek wstępnie zaakceptowały propozycję Polski zawarcia konwencji konsularnych, to jednak mimo systematycznie ponawianych propozycji nie ustosunkowały się [do] polskiego projektu (z wyj. Syrii) ani nie wypowiedziały się co do terminu wszczęcia negocjacji,

b) przekazać w IV kw. br. lub w I kw. 1981 r. projekty konwencji konsularnych KRL-D i Angoli po uprzednim uzgodnieniu tekstów z zainteresowanymi resortami. Prace w toku. W/w państwa wyraziły ostatnio zgodę na podjęcie rokowań z Polską,

c) kontynuować za pośrednictwem polskich przedstawicielstw dyplomatycznych sondaż w sprawie zawarcia konwencji konsularnych z Etiopią, Kolumbią i Portugalią. Dotychczas nie otrzymaliśmy odpowiedzi na przedłożone w II i III kw. br. propozycje przystąpienia do rokowań,

d) zawrzeć ze Szwecją porozumienie, w formie wymiany not, na temat niektórych problemów konsularnych (opieka nad obywatelami, zawiadamianie o aresztowaniach, udzielanie prawa widzenia z obywatelem aresztowanym). Projekt porozumienia został Szwecji przekazany dnia 25 września br. Szwecja nie wyraziła zgody na zawarcie konwencji konsularnej z Polską,

e) zawrzeć z Jugosławią protokół zmieniający konwencję konsularną sporządzoną w 1963 r. Sprawa ta została uzgodniona w czasie konsultacji konsularnych polsko-jugosłowiańskich w październiku 1979 r. Projekty protokołu wymieniono w drodze dyplomatycznej. Termin rokowań w toku uzgadniania.

IV

Przeprowadzone w 1980 r. sondaż wykazały, że następujące państwa nie są zainteresowane zawarciem konwencji konsularnych z Polską: Argentyna, Australia, Brazylia (projekt przekazaliśmy w 1976 r.), Dania, Holandia, Nigeria, Norwegia, Peru, Szwecja, Wenezuela i Tajlandia.

Departament zamierza wznowić sondaże w 1981 roku.

V

Prace nad rozważeniem celowości ratyfikacji przez Polskę Konwencji Wiedeńskiej o stosunkach konsularnych z 1963 r. są w toku. Przedłożenie przez Ministra Spraw Zagranicznych Radzie Państwa PRL wniosku o ratyfikację tej Konwencji uzależnione jest od stanowiska 10-ciu zainteresowanych resortów, w tym MON, MSW, Min. Sprawiedliwości, MHZiGM oraz Prokuratury Generalnej PRL.

Prace będą kontynuowane w IV kw. br. oraz w 1981 r. wspólnie z DPT.

VI

Proszę o akceptację zamierzeń zawartych w częściach II, III, IV i V niniejszej notatki.

AMSZ, GM 5/86, w. 1

460

*4 grudnia, notatka Departamentu II o realizacji planów
dotyczących stosunków polsko-afgańskich w 1980 r.*

4.12.1980^c

Realizacja planu pracy za 1980 rok^c

Afganistan

Oceny i prognozy na 1980 r. dot. rozwoju sytuacji wewnętrznej i położenia międzynarodowego ARD okazały się generalnie słusznie. Afganistańska Republika Demokratyczna była w 1980 r. obiektem nasilonych ataków wrogich sił wewnętrznych i zewnętrznych zmierzających do obalenia władzy ludowej. Zainicjowany w grudniu 1979 r. przez grupę działaczy LDPA na czele z Babrakiem Karmalem proces powrotu do ideałów rewolucji kwietniowej i konsolidacji społeczeństwa wokół programu przemian społeczno-gospodarczych i politycznych nie doprowadził do pełnej stabilizacji pozycji władzy ludowej i normalizacji sytuacji wewnętrznej w ARD ze względu na utrzymujące się zawężenie bazy społecznej rewolucji i podziały frakcyjne w LDPA, aktywne działania wspomaganych z zewnątrz sił kontrrewolucyjnych oraz niekorzystną sytuację gospodarczą kraju. Zasadnicze znaczenie dla rozwoju sytuacji wewnętrznej i stabilizacji władzy LDPA posiadała pomoc ze strony ZSRR.

Zgodnie z przewidywaniami Departamentu wydarzenia w Afganistanie zostały wykorzystane do zaostrzenia sytuacji w regionie Azji Płd.-Zachodniej i wzmacniania obecności wojskowej USA w rejonie Zatoki Perskiej i na Oceanie Indyjskim. W skali globalnej temat afganistański służył USA i ich sojusznikom do propagandowo-ideologicznego przykrycia antyodprężeniowej ewolucji polityki Zachodu i oddziaływania na kraje III Świata celem doprowadzenia do skłócenia ich z państwami socjalistycznymi, rozbicia ruchu niezaangażowanych i osłabienia jego postępowego skrzydła. Z inspiracji i pod presją Zachodu ARD znalazła się w międzynarodowej izolacji, szczególnie wśród państw III Świata i krajów muzułmańskich. Pomoc i współpraca ze strony KS miała decydujące znaczenie dla obrony interesów ARD na arenie międzynarodowej.

Cele i kierunki działania

Uznając, że konsolidacja władzy ludowej i normalizacja sytuacji w Afganistanie leży w interesie wszystkich krajów wspólnoty socjalistycznej jako utrwalenie rozszerzenia pozycji socjalizmu w świecie, Polska zadeklarowała gotowość wszechstronnego rozwoju stosunków z ARD (m.in. w czasie wizyty min. SZ ARD M. Dosta w Warszawie na początku br.²² i wizyty delegacji partyjno-rządowej PRL w Kabulu w kwietniu br.).

Na praktyczną realizację w 1980 r. szeregu inicjatyw współpracy politycznej i gospodarczej poważnie wpłynęły brak stabilizacji wewnętrznej w ARD i aktualna sytuacja społeczno-gospodarcza Polski.

Realizacja zadań szczegółowych:

1. Zrealizowane zgodnie z planem:

– W dziedzinie stosunków bilateralnych i dialogu politycznego zrealizowano wizytę min. SZ ARD Shah Mohammada Dosta w Warszawie oraz wizytę delegacji partyjno-rządowej PRL na czele z członkiem Sekretariatu KC PZPR tow. Z. Kurowskim w czasie obchodów II rocznicy Rewolucji Kwietniowej w Kabulu.

– We współdziałaniu z Komisją Planowania i innymi zainteresowanymi resortami sprecyzowano kierunki zainteresowań Polski we współpracy gospodarczej z ARD i możliwości udzielenia pomocy finansowej i materialnej Afganistanowi (pomoc bezzwrotna na lata 1980–82: 5,9 mln zł. oraz kredyt inwestycyjny w wys. 10 mln rubli).

– W ramach przygotowania wizyty min. Hryniewiczza w Kabulu zrealizowano wizytę w Polsce dyrektora departamentu spraw międzynarodowych Ministerstwa Planowania ARD Kazima w czerwcu br., który przeprowadził rozmowy w Komisji Planowania, CZSP, Spółdzielczości Inwalidów i innych

²² Zob. PDD 1980 styczeń–czerwiec, dok. nr 57.

resortach nt. współpracy w dziedzinie spółdzielczości pracy (szkolenie kadr, pomoc ekspertów, dostarczenie wyposażenia) oraz budowy małych zakładów przemysłowych w ARD w ramach realizacji polskiego kredytu inwestycyjnego.

– W ramach realizacji decyzji Rządu PRL ze stycznia br. o wykonaniu przez PRL Atlasu Afganistanu doprowadzono do opracowania i parafowania projektu porozumienia i makiety Atlasu wraz z odpowiednimi dokumentami przez GUGiK PRL i Instytut Geodezji i Kartografii ARD. We współpracy z DPT i DMO^c zainicjowano i przygotowano wystąpienie strony afganistańskiej do UNDP o refundację kosztów dewizowych Atlasu. Podpisanie porozumienia i wizyta min. Przewoźnika w Kabulu zostały przełożone do czasu uzgodnienia przez GUGiK w/w dokumentów z zainteresowanymi resortami krajowymi.

– Działano na rzecz rozwoju współpracy między organizacjami społecznymi i zrealizowano:

a) rewizytę delegacji RG FSZMP w Kabulu w kwietniu br. oraz podpisanie porozumienia o współpracy organizacji młodzieżowych PRL i ARD,

b) rewizytę delegacji Krajowej Rady Kobiet Polskich w ramach udziału w Ogólnoafganistańskiej Konferencji Kobiet i Konferencji Solidarności Kobiet.

– Działano na rzecz rozwoju współpracy i pomocy naukowo-technicznej w dziedzinach istotnych z punktu widzenia potrzeb ARD:

a) w zakresie oświaty: przyjęto grupę specjalistów afganistańskich w zakresie organizacji oświaty, która ustaliła z Min. Oświaty PRL program naszej pomocy organizacyjnej i materialnej w tej dziedzinie; w Kabulu przebywał wiceminister Oświaty PRL B. Dylak, który wziął udział w Kongresie Pedagogów ARD,

b) działano na rzecz utrzymania (16 stypendiów MNSzWiT) i rozszerzenia puli stypendialnej (m.in. zwiększono do 100 osobomiesięcy pulę Ministerstwa Pracy, Płac i Spraw Socjalnych w przeznaczeniu na kursy dokształcania zawodowego organizowane na prośbę władz ARD: finanse, budownictwo mieszkaniowe itd.),

c) polski projekt Umowy o współpracy między Polskim Komitetem Radia i TV a RiTV ARD przekazano stronie afganistańskiej.

– W ramach realizacji postulatów strony afganistańskiej sfinalizowano sprawę leczenia w PRL grupy 10 rannych oficerów: przyjazd nastąpi po przygotowaniu do końca br. odpowiednich miejsc klinicznych przez Min. Zdrowia i Opieki Społecznej.

– W dziedzinie międzynarodowej współdziałano z delegacjami i placówkami ARD w państwach trzecich i na forum organizacji międzynarodowych w dążeniu do przełamania izolacji Afganistanu. Działano w ramach kontaktów

bilateralnych i wielostronnych oraz na forum organizacji międzynarodowych, zwłaszcza ONZ, na rzecz obrony pozycji i interesów ARD.

2. Niezrealizowane pozycje planu:

– Wizyta min. Hrynkiewicza w Kabulu, ze względu na nieustabilizowaną sytuację wewnętrzną ARD i znaną sytuację społeczno-gospodarczą w Polsce w II półroczu br.

– *“Konsultacje na szczeblu MSZ”* Ze względu na obecną sytuację w kraju oraz przeprowadzenie dialogu politycznego na tematy międzynarodowe i bilateralne w czasie wizyty delegacji partyjno-rządowej PRL z udziałem Dyr. Departamentu II MSZ tow. R. Fijałkowskiego w Kabulu w ramach obchodów II rocznicy Rewolucji Kwiecniowej.

– Ze względu na sytuację wewnętrzną i międzynarodową ARD nie zrealizowano tematów współpracy między akademiami nauk PRL i ARD oraz współpracy na linii Warszawa–Kabul, zrezygnowano z powoływania w aktualnej sytuacji Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Afganistańskiej.

– Od 22 października br. wstrzymana została przez Min. Pracy, Płac i Spr. Socjalnych realizacja praktyk i kursów zawodowych w Polsce.

3. Zrealizowane poza planem:

– W czasie pobytu delegacji partyjno-rządowej PRL w ARD przeprowadzono rozmowy nt. współpracy międzypartyjnej na linii PZPR–LDPA i parafowano projekt porozumienia.

– Wizyty i rozmowy na tematy współpracy bilateralnej u Przewodniczącego Rady Państwa PRL tow. H. Jabłońskiego oraz członka BP i Sekretarza KC PZPR tow. A. Werblana tow. Anahity Ratebzad, członka BP KC LDPA i Rady Rewolucyjnej oraz ministra oświaty ARD, przebywającej w maju br. w Warszawie w ramach konsultacji komitetów krajowych KS d/s UNESCO.

– Nawiązano współpracę i pomoc PAP-u dla agencji informacyjnej ARD – BAKHTAR.

AMSZ, Dep. II 28/85, w. 1

461

*5 grudnia, szyfrogram ambasadora w Hanoi
o wypowiedziach ambasadora RFN na temat sytuacji w Polsce*

Tajne

Szyfrogram Nr 3093/IV
z Hanoi, nadany 5.12, g. 16.00

Czyrek

Dziś złożył mi wizytę pożegnalną ambasador RFN Holubek. Na szczególną uwagę zasługują zaprezentowane przez niego założenia polityki rządu RFN w związku z ostatnimi wydarzeniami w Polsce. H. oświadczył, że w czasie uroczystości związanych z pogrzebem Tito w Belgradzie podczas spotkania Schmidt–Honecker obaj mężowie stanu przyrzekli, że żaden żołnierz niemiecki, czy to z NRD, czy RFN, nie przekroczy pod żadnym pretekstem granic sąsiednich państw. Obiecali uczynić wszystko, by z ziemi niemieckiej obu państw nigdy nie wyszła, tym bardziej z inicjatywy i z udziałem Niemców, interwencja, agresja, czasowa akcja zbrojna czy też okupacja terytorium sąsiadów. Podkreślono też, że Niemcy bez względu na przynależność państwową nigdy nie będą źródłem nowej wojny z kimkolwiek.

W trudnej sytuacji, w jakiej znalazła się Polska, zarówno RFN, jak EWG czynią wszystko, co możliwe, by pomóc środkami ekonomicznymi i innymi w ustabilizowaniu gospodarki polskiej. Mają na uwadze, że stabilna PRL, z racji położenia geostrategicznego i potencjału, jest państwem o kluczowym znaczeniu dla Europy w pokojowej współpracy i w zapobieganiu wszelkiego rodzaju konfliktom i wojnie. H. podkreślił, że RFN jest przeciwna jakimkolwiek wtrącaniu się w wewnętrzne sprawy Polski. Polska może i powinna sama rozwiązywać swoje własne wewnętrzne problemy. Rząd RFN postanowił twardo przestrzegać tej zasady. Temu mają sprzyjać podejmowane przez niego działania polityczne i dyplomatyczne. Na zwróconą mu uwagę, że z obszaru RFN płynie często nieżyczliwa i wręcz wroga propaganda, a nawet zdarzają się przypadki poczynań niezgodnych z tym, o czym mnie poinformował – H. oświadczył, że jeśli takie przypadki mają miejsce, nie są one dziełem rządu i administracji, która im przeciwdziała, lecz pojedynczych osób, niczego nie rozumiejących i nadużywających wolności słowa i prasy. H. nawiązał też do ostatniej wizyty papieża-Polaka w RFN. Ocenia, że jej istota tkwi nie tylko w kwestiach wiary, lecz że wytycza ona w dalszej perspektywie szerokie rubieże pokojowego współżycia narodów całej Europy.

/–/ Śliwiński

AMSZ, ZD 29/82, w. 7, t. 55

462

*5 grudnia, szyfrogram ambasadora w Waszyngtonie
o wypowiedziach polityków amerykańskich na temat sytuacji PRL*

T a j n e
Pilne

Szyfrogram Nr 3078/IV
z Waszyngtonu, nadany 5.12.80, g. 16.30

Szewczyk

Wczorajsze (4 bm.) wypowiedzi Muskiego, Brzezińskiego i Zabłockiego na temat sytuacji Polski i wokół Polski wyraźnie różniły się od wypowiedzi oficjalnych z poprzednich 2 dni²³ i zmierzały do wykazania, że Stany Zjednoczone nie są zainteresowane w dalszej eskalacji swych reakcji wokół wydarzeń w Polsce. W wypowiedziach tych wskazuje się, że nie ma dowodów na to, iż ZSRR podjął decyzję o ew. działaniach militarnych wobec Polski. Wskazuje się też, że USA uznają realia polityczne i geograficzne powstałe w Europie po II wojnie światowej.

Na briefing 3 bm. dla dziennikarzy, przed opublikowaniem oświadczenia prezydenta Cartera na temat sytuacji w Polsce, Brzeziński stwierdził m.in., że wydanie oświadczenia miało dwa główne cele: pierwszy to wykazanie, że USA nie mają interesu ani intencji wykorzystania wydarzeń w Polsce, traktując je jako

²³ Ambasador w Waszyngtonie informował szyfrogramem z 4 grudnia: „W ostatnich dwóch dniach oficjalne reakcje amerykańskie na wydarzenia w Polsce były szczególnie nasilone ze strony obecnej Administracji i przedstawicieli Reagana. Podaje się, że prezydent Carter sprawę sytuacji w Polsce konsultował z prezydentem Francji i kanclerzem RFN. Ambasador Dobrynin był 1 bm. w Departamencie Stanu u podsekretarza Stanu Davida Newsoma z inicjatywy strony amerykańskiej. Sekretarz Stanu Muskie i rzecznik prasowy prezydenta Cartera Joddy Powell 2 bm. wypowiadali się na temat ruchów wojsk radzieckich i mówili o implikacjach, jakie ew. działania wojskowe ZSRR wobec Polski miałyby dla stosunków Waszyngton–Moskwa i stosunków Wschód–Zachód. Doradca Reagana d/s polityki zagranicznej Richard Allen 2 bm. dwukrotnie w wywiadach telewizyjnych mówił o sytuacji wokół Polski i o implikacjach działań ZSRR wobec Polski na stosunki USA–ZSRR i na odprężenie. Stwierdził, że reakcja USA byłaby zdecydowana niezależnie od faktu, że obecnie jest to okres przejściowy dla Administracji. Eksponowane jest oświadczenie szefów państw i rządów uczestników sesji EWG. Wg informacji z zachodnich źródeł dziennikarskich CIA opracować miała ostatnio raport o sytuacji dot. Polski. Wyrażono w nim jakoby pogląd, że w razie konieczności ZSRR nie będzie bezpośrednio sam angażować się, lecz wykorzysta armie sojusznice dla udzielenia poparcia armii polskiej dla opanowania sytuacji w Polsce”; AMSZ, ZD 29/82, w. 19, t. 156.

sprawę wewnętrzną Polski oraz są świadomi interesów bezpieczeństwa ZSRR w regionie. Drugi to wskazanie, że zastosowanie siły w rozwiązywaniu sytuacji w Polsce miałoby zły wpływ na ogólny stan stosunków Wschód–Zachód i na stosunki USA–ZSRR.

Wydanie oświadczenia przez Cartera 3 bm. było – naszym zdaniem – skoordynowane z zachodnimi sojusznikami w związku ze stanowiskiem w sprawie Polski wyrażonym przez szefów państw i rządów EWG w komunikacie z dnia 2 bm.

/–/ Spasowski

AMSZ, ZD 29/82, w. 19, t. 156

463

*5 grudnia, pilna notatka o proteście ambasady radzieckiej
w związku z informacjami polskich mediów
dotyczącymi zagrożenia interwencji ZSRR*

Warszawa, dn. 5 grudnia 1980 r.

Tajne

PILNA NOTATKA

W trakcie wizyty kurtuazyjnej Radca-minister Ambasady ZSRR tow. W. Swirin wyraził zdziwienie, że w dzienniku porannym Polskiego Radia nadano obszerną informację o przestrobach Zachodu przed grożącą Polsce interwencją radziecką.

O ile w przeglądzie prasy, pół godziny później, podano za „Życiem Warszawy”, że chodzi o rzekome zagrożenie (speaker stwierdził, że słowo to w gazecie ujęte jest w cudzysłów), to w dzienniku przekazano informację bez jakiegokolwiek komentarza, co u słuchaczy może wywoływać wrażenie, że nasze środki masowego przekazu, powołując się wprawdzie na źródła zachodnie, ale informują społeczeństwo polskie o rzeczywistym niebezpieczeństwie ze strony państw socjalistycznych.

Tow. Swirin podkreślił, że tego rodzaju informacje muszą wywoływać zbędny niepokój w społeczeństwie polskim i nie służą rozwojowi wzajemnego zaufania i przyjaźni między naszymi krajami.

/–/ T. Olechowski

AMSZ, Dep. I 39/84, w. 1

464

6 grudnia, protokół posiedzenia BP KC PZPR w sprawie wpływu wydarzeń wewnętrznych na relacje z ZSRR i krajami socjalistycznymi oraz w sprawie rocznicy wydarzeń grudniowych (fragment)

P r o t o k ó ł Nr. 53

z posiedzenia Biura Politycznego KC PZPR 6.XII.1980 r.

Obecni ttow: S. Kania, K. Barcikowski, T. Grabski, H. Jabłoński, M. Jagielski, W. Jaruzelski, M. Moczar, S. Olszowski, J. Pińkowski; z-cy czł. BP ttow: T. Fiszbach, W. Kruk, R. Ney, J. Waszczuk, E. Wojtaszek; sekretarze KC tow: Z. Kurowski, członkowie Sekretariatu KC ttow: S. Gabrielski, Z. Zieliński.
Nieobecni ttow: A. Żabiński, J. Wojtecki.

Zaproszeni:Do pkt. 1

tow. M. Milewski, minister Spraw Wewnętrznych

tow. J. Czyrek, minister Spraw Zagranicznych

Do pkt. 2

tow. W. Namiotkiewicz, kierownik Wydziału Pracy Ideowo-Wychowawczej
KC

tow. J. Klasa, kierownik Wydziału Prasy, Radia i TV KC

tow. J. Tejchma, minister Kultury i Sztuki

tow. S. Ciosek, minister w URM

Porządek dzienny:

1. Informacja o rozmowach w Moskwie

2. Notatka dotycząca uroczystości w 10 rocznicę wydarzeń grudniowych

3. Sprawy różne

Tow. Stanisław Kania

Stanowisko zajęte przez bratnie partie na spotkaniu w Moskwie²⁴ wzmacnia nas i tworzy nowy element naszej sytuacji. Nie ze wszystkimi ocenami przyjaciół możemy się zgodzić, ale musimy je brać pod uwagę jako realność²⁵.

²⁴ Chodzi o spotkanie przywódców państw członkowskich Układu Warszawskiego, które odbyło się 5 grudnia.

²⁵ Radca ambasady w Bukareszcie Kornel Henschke donosił szyfrogramem z 10 grudnia: „1) Sandru w rozmowie ze mną podkreślił, że wystąpienie N. Ceausescu na

Nasza sytuacja rzutuje na sytuację w bratnich krajach, dlatego mają one prawo do ostrzejszego spojrzenia na sytuację w Polsce. Wielkim naszym atutem jest zaufanie bratnich partii do naszego kierownictwa, połączone z wiarą, że sytuację opanujemy własnymi siłami.

W wyniku dyskusji nad 1-szym punktem porządku dziennego Biuro Polityczne przyjęło następujące wnioski:

1. Pilnie przemyśleć, opracować i podjąć przedsięwzięcia, które zahamują procesy rozkładowe. Ostatnie przykłady takich procesów to m.in. zebranie założycielskie ZMW, próby zakładania struktur związkowych na wsi (odp. tow. K. Barcikowski).

2. Na podstawie materiałów VI i VII Plenum KC opracować zwięzły dokument-deklarację dotyczący zadań POP i instancji partyjnych oraz rzeczowy zestaw przedsięwzięć nośnych społecznie (górne granice płac, budownictwo mieszkaniowe, oszczędności administracyjne itp.) (odp. ttow: T. Grabski, M. Jagielski, J. Waszczuk, przy udziale pracowników IPPML i WSNS).

3. Opracować konkretny, imienny, z terminami plan działań po VII Plenum KC. M.in. przewidzieć zorganizowanie w Warszawie w końcu grudnia spotkania aktywu partyjnego z całego kraju. W najbliższym tygodniu wnikliwie zająć się problemem struktur poziomych w partii (odp. ttow: K. Barcikowski, Z. Kurowski).

4. W pracy partyjnej szeroko uwzględniać bezpośrednie kontakty z POP (szczegółowe przekazywanie informacji i zadań nie zawsze jest właściwe i skuteczne). Delegować na dłuższe okresy pełnomocników KC do organizacji partyjnych dużych zakładów i przedsiębiorstw (odp. ttow: K. Barcikowski, Z. Kurowski).

5. Przeprowadzić rozmowy z organizacjami społecznymi, uświadomić im etap, na jakim się znajdujemy, i zagrożenia, spowodować większą rozprawę w działaniu. Szeroko podjąć rozmowy z tymi, którzy mają wpływ i zrozumienie dla konieczności budowania szerokiego frontu sił rozsądku i odpowiedzialności. W krótkim czasie odbyć posiedzenie Komisji Współdziałania Partii i Stronnictw Politycznych oraz OK FJN. W krótkim czasie rozpatrzyć sytuację w ruchu młodzieżowym, szczególnie w środowisku młodzieży szkół średnich i wiejskiej (odp. ttow: K. Barcikowski, Z. Kurowski, S. Gabrielski).

spotkaniu w Moskwie to jeszcze jeden dowód solidarności Rumunii z Polską oraz wiary RPK w zdolność rozwiązania sytuacji w Polsce przez PZPR. 2) Dzisiejsza «Scinteia» w artykule redakcyjnym na temat spotkania moskiewskiego akcentuje wkład SRR w walkę o pokój oraz jedność krajów socjalistycznych. Obszernie omawia stosunek do Polski. Akcenty: [...] – głębokie przekonanie, że problemy Polski mogą i powinny być rozwiązane przez samych Polaków – bez szkody dla stosunków międzynarodowych, odprężenia, niepodległości i pokoju”; AMSZ, ZD 29/82, w. 4, t. 31.

6. Pilnie dokonać oceny sytuacji w środkach masowego przekazu, wzmóc nad nimi kontrolę. Nie dopuszczać do publikowania i emitowania antysocjalistycznych poglądów. Przyhamować nieco tempo prac nad ustawami o cenzurze i związkach zawodowych. W prasie centralnej i terenowej zamieścić cykl artykułów naświetlających niektóre aspekty sytuacji, szczególnie po naradzie w Moskwie (odp. tow. S. Olszowski).

7. Pod nośnym społecznie hasłem podjąć działania na rzecz dyscypliny, ładu i porządku. Dokonać przeglądu, kontroli i zabezpieczenia jednostek dysponujących bronią. Tworzyć grupy ludzi godnych zaufania i przewidzieć możliwość uzbrojenia ich, gdyby zaistniała taka potrzeba. MSW i Prokuratura powinny w krótkim czasie przedstawić koncepcję reagowania na elementy najbardziej aroganckie i rozwydrzone. Muszą to być działania skuteczne i bezpieczne (odp. ttow: K. Barcikowski, W. Jaruzelski).

8. Opracować szybko koncepcję pracy rad narodowych w nowej sytuacji po oddzieleniu funkcji I sekretarza od funkcji przewodniczących rad narodowych (odp. tow. K. Barcikowski).

9. W krótkim czasie podjąć decyzje personalne wobec tych I sekretarzy KW, którzy nie są zdolni do pracy w nowych warunkach (odp. tow. K. Barcikowski).

10. Podjąć środki porządkujące stosunki z „Solidarnością” (zdecydowanie wymagać działania zgodnego ze statutem, podjąć środki przeciwdziałające strajkom, nie godzić się na rokowania upokarzające władze) (odp. tow. T. Grabski).

11. Opracować konkretny, sugestywny program stabilizacji gospodarczej na 2–3 lata. Dokonać przeglądu administracji pod kątem możliwości jej ograniczenia (odp. tow. M. Jagielski).

12. W krótkim czasie przedstawić ocenę i wnioski z pracy sztabu działającego cego pod kierownictwem premiera (odp. tow. J. Pińkowski).

13. Podjąć nadzwyczajne środki dla zabezpieczenia poprawy zaopatrzenia rynku w grudniu (odp. tow. T. Grabski).

14. Ambasadorów bratnich krajów w Warszawie informować nie tylko o zjawiskach negatywnych, ale również o działaniach konstruktywnych, jakie podejmujemy dla opanowania sytuacji (tow. E. Wojtaszek).

Do pkt. 2 porz. dz.

Biuro Polityczne rozpatrzyło notatkę w sprawie uroczystości dziesiątej rocznicy wydarzeń grudniowych w 1970 r. (zał. nr. 1²⁶).

Tow. S. Olszowski:

Proponuje, aby na uroczystościach w Gdańsku 16.XII. władze reprezentowali ttow: H. Jabłoński, T. Fiszbach, J. Tejchma, J. Ozdowski i J. Kołodziejski.

²⁶ Załącznika nie publikuje się.

Nie wyrażać zgody na pokaz filmu „Robotnicy 80”, wyjaśnić na łamach prasy tę decyzję. Film nie oddaje istoty konfliktu, jest tendencyjny. Ustalić, że przebieg uroczystości będzie transmitowany w pełni w lokalnych środkach masowego przekazu, a w programie ogólnopolskim tylko fragmenty.

Tow. J. Tejchma

Film „Robotnicy 80” obejrzało już ok. 50 tys. osób. Premiera była publicznie zapowiedziana. Rozsprzedano już ok. 400 tys. biletów, dlatego decyzja o odwołaniu premiery wywoła protesty.

Tow. Jerzy Waszczuk

Film ma aspekty negatywne (triumpf Wałęsy) i pozytywne (godne zachowanie się przedstawicieli władz). Proponowano autorom usunięcie niektórych sekwencji, nie zgodzili się. Proponuje premierę filmu odłożyć.

Tow. Mieczysław Jagielski

Filmu nie widziałem, chociaż jestem w nim pokazywany. Może powinienem przeprowadzić rozmowy z realizatorami (z Wajdą²⁷).

Tow. Władysław Kruk

Film został publicznie zapowiedziany, rozreklamowany. Odłożenie premiery wywoła duże napięcia. Zastanowić się, co jest gorszym złem – wyświetlenie czy wstrzymanie pokazu?

Tow. Mirosław Milewski

Organizatorzy przewidują udział w uroczystościach ok. miliona osób, to poważne niebezpieczeństwo.

Tow. S. Olszowski

Sprawa filmu to dla nas test. Nie powinniśmy ustąpić, jeśli chcemy zaprowadzić jakąś dyscyplinę w środkach masowego przekazu, to nie możemy się cofać.

Tow. Tadeusz Fiszbach

Ze względu na uroczystości 16 i 17 grudnia premiery w Gdańsku nie odwoływać, bo decyzja taka może wywołać trudne do przewidzenia reakcje.

Tow. Mieczysław Moczar

Błędem było dopuszczenie do tego, aby Biuro Polityczne podejmowało decyzje, czy film wyświetlać, czy nie. Spróbować jeszcze porozmawiać z Wajdą w sprawie usunięcia szczególnie rażących sekwencji.

²⁷ Zob. dok. nr 385. Reżyserami (realizatorami) filmu byli Andrzej Żajczkowski, Andrzej Chodakowski i Katarzyna Maciejko-Kowalczyk.

Tow. Stanisław Kania

Proponuje wyrazić zgodę na premierowe pokazy w Gdańsku i w Warszawie i na tym je zakończyć. Filmu nie reklamować, nie pisać o nim recenzji. Film jeszcze dziś powinien obejrzeć tow. Jagielski. To nie jest film o porozumieniu, a o sukcesie KOR.

Od uroczystości w Gdańsku nie można się dystansować. Proponuje ustalić, że udział wezmą ttow: H. Jabłoński, T. Fiszbach, J. Tejchma, J. Ozdowski, ew. rozszerzenie udziału władz rozpatrzyć dodatkowo.

Ustalić pełną prezentację uroczystości w środkach masowego przekazu o zasięgu lokalnym, w programie ogólnopolskim tylko fragmenty.

Ograniczyć do minimum wyjazdy do Gdańska²⁸.

[...] ²⁹

Protokółowali:
Zbigniew Regucki
Bożena Łopatniuk

AAN, KC PZPR, V/161 (*druk: PZPR a Solidarność, dok. nr 48*)

²⁸ Szyfrogramem z 19 grudnia ambasador w Londynie informował: „«Solidarność» z «LOT-u» przysłała materiały (plakaty) o pomnikach na Wybrzeżu z prośbą o przeprowadzenie ich przez przedstawicielstwo «LOT-u» w Londynie wśród organizacji polonijnych. W materiałach tych eksponuje się m.in. konto dewizowe dla zbierania funduszy. Aby przeciwdziałać nie zorganizowanej działalności za granicą, wydajemy własne materiały dot. uroczystości na Wybrzeżu, które roześlemy do organizacji polonijnych”; AMSZ, ZD 29/82, w. 10, t. 84. Zob. też dok. nr 480.

²⁹ Pominięto informację o zatwierdzeniu wniosków personalnych.

465

*6 grudnia, szyfrogram wiceministra Dobrosielskiego (z Madrytu)
o polsko-radzieckich ustaleniach dotyczących planów
zwołania w Warszawie konferencji odprężenia militarnego i rozbrojenia*

T a j n e
Natychmiast
Do rąk własnych

Szyfrogram Nr 3088/IV
z Madrytu, nadany 6.12.1980, 09.30

C z y r e k

1. Doprowadziliśmy do pełnego uzgodnienia z tow. radzieckimi tekstu propozycji KOMiR³⁰. Autorem propozycji jest Polska. Wprowadzamy 8 bm. rano na plenarnym posiedzeniu. Oryginalnymi językami propozycji angielski i rosyjski. Poinformowaliśmy dziś sojuszników, włącznie z Rumunami. Po złożeniu propozycji organizujemy krótką konferencję prasową. Tekst polski przekażemy clarisem.

Francuzi wniosą swój tekst najprawdopodobniej 10 lub 12 bm. Jesteśmy z nimi w kontakcie. Neutralowie zamierzają wnieść swój projekt po przestudiowaniu naszego i francuskiego. Współpraca z radzieckimi b. dobra i rzeczowa.

2. 4 bm. zorganizowaliśmy w naszej ambasadzie spotkanie kilkunastu szefów delegacji, m.in. ZSRR, Bułgarii, USA, Francji, RFN, Szwecji, Norwegii, Hiszpanii, Watykanu, które przebiegło w b. dobrej atmosferze.

/–/ Dobrosielski

AMSZ, ZD 29/82, w. 10, t. 89

³⁰ Wiceminister Dobrosielski przekazywał szyfrogramem wysłanym 20 listopada z Madrytu: „Wspólnie z radzieckimi opracowaliśmy propozycje dot. KOMiR (2,5 strony). Preambuła oparta na AK KBWE potwierdza wolę poprawy wzajemnych stosunków [...]. Część operatywna [...] przewiduje: zwołanie KOMiR na szczęblu politycznym z udziałem wszystkich państw KBWE. Określa przedmiot KOMiR: środki budowy zaufania, kroki polityczno-prawne zmniejszające stopień militarnej konfrontacji i możliwości wybuchu wojny w Europie, włącznie z ograniczeniem aktywności militarnej oraz redukcją wojsk i zbrojeń. KOMiR odbywać się będzie etapami”; AMSZ, ZD 29/82, w. 10, t. 89.

466

6 grudnia, szyfrogram ambasadora w Ottawie o działaniach władz kanadyjskich w sprawie groźby interwencji ZSRR w Polsce

T a j n e

Pilne

Do rąk własnych

Szyfrogram Nr 3139/IV
z Ottawy, nadany 6.12³¹, g. 13.00

C z y r e k

Od ambasadora Jakowlewa.

1. Dzisiaj, 6 bm., zaproszono J. do MSZ i wiceminister Touchette na polecenie premiera przekazał mu kopię listu Trudeau do Breżniewa, który ambasador Kanady Pearson wręczył w Moskwie wiceministrowi Ziemskowowi. Touchette przedstawił następujący komentarz:

– kopię listu przekazują Jakowlewowi, aby był poinformowany o biegu wypadków i treści stanowiska kanadyjskiego,

– list osobiście podyktował Trudeau i skierował go do Breżniewa „w uznaniu dla jego zainteresowania i wkładu w umocnienie procesu odprężenia w świecie” oraz w trosce o pokój i odprężenie...,

– z uznaniem i zadowoleniem odnotowali treść komunikatu ze spotkania w Moskwie przywódców państw UW.

2. Jakowlew zareagował szerszą radziecką oceną sytuacji wokół Polski. Podkreślił, że sprawy wewnętrzne PRL należą do wyłącznych suwerennych spraw naszego kraju. Skrytykował psychozę propagandową Zachodu wokół rzekomej radzieckiej interwencji zbrojnej w Polsce oraz wypowiedzi Brzezińskiego wobec polskich politologów jako wyraz mieszania się USA w nasze sprawy („Prawda” z 3 bm.). Zapytał, czy osobny list wystosowali także do Amerykanów (nie otrzymał odpowiedzi).

3. Istotne tezy listu Trudeau do Breżniewa (Jakowlew zakłada, że uzgodnione ze Schmidtem i Giscardem):

– uznanie powagi sytuacji wewnętrznej w Polsce, która zaczęła się od trudności ekonomicznych, a przerodziła się w formę kryzysu politycznego,

– zapewnienie Breżniewa, że Kanada nie składała i nie będzie składać jakichkolwiek oświadczeń, które mogłyby świadczyć o mieszanii się w polskie sprawy wewnętrzne,

³¹ W oryginale błędnie „8.12”.

– zapewnienie, że zarówno Kanada, jak i inne państwa zachodnie nie udzielają i nie udzielą jakiegokolwiek poparcia i pomocy jakimkolwiek antyrządowym siłom w Polsce,

– ocena, że wydarzenia w Polsce i siły tam zaangażowane mają czysto polski charakter,

– przekonanie, że wszystkie państwa powstrzymają się od wszelkiej ingerencji w sprawy polskie,

– uznanie, że sytuacja w Polsce ma istotne znaczenie dla losów odprężenia, pokoju i bezpieczeństwa w Europie, w czym zainteresowana jest zarówno Kanada, jak i ZSRR oraz inne państwa europejskie,

– zrozumienie i uznanie dla radzieckich interesów bezpieczeństwa w Europie Środkowej,

– przekonanie, że pomimo tych interesów Związek Radziecki powstrzyma się od użycia sił zbrojnych, w przeciwnym bowiem razie „niewiele pozostałoby z odprężenia”.

List utrzymany jest w poważnym, przyjacielskim tonie.

/–/ Pawlak

AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 116

467

7 grudnia, okólnik ministra spraw zagranicznych: instrukcja w sprawie doniesień o groźbie interwencji ZSRR w Polsce i o sytuacji wewnętrznej

Warszawa, dn. 7 grudnia 1980 r.

T a j n e
“PILNE”

SZYFROGRAM Nr ^c10510^c

Szefowie wszystkich placówek

1. W ostatnim okresie ^hnasilającą się ^cdominującą^c tendencją w sprawach polskich była kampania wokół rzekomej ^cgroźby^c „radzieckiej interwencji w Polsce”. Następowало jednocześnie ^cpewne^c wyciszenie informacji, które wskazywały na dalszą destabilizację sytuacji wewnętrznej kraju. Teżę o tzw.

interwencji radzieckiej koła polityczne i środki masowego przekazu na Zachodzie wykorzystywały przeciwko ZSRR i naszym sojuszom w celach antysocjalistycznych w ogóle, a w szczególności dla podsycania nastrojów tymczasowości i antyradzieckich w Polsce. ^hW tej sytuacji temat „pomocy ekonomicznej” dla Polski schodził siłą rzeczy na plan dalszy^h.

2. Sytuacja w kraju jest nadal trudna i złożona, ale przy jednoczesnym narastaniu elementów pozytywnych w partii, nastrojach społecznych, a nawet w pewnym stopniu również w „Solidarności”.

VII Plenum ocenione zostało zarówno w partii, jak i w społeczeństwie jako istotny krok naprzód w porównaniu z VI Plenum. Poglębiona została ocena źródeł i przyczyn kryzysu, nastąpiło szersze rozliczenie z przeszłości, szerzej rozwinięto elementy programowe w działalności wewnątrzpartyjnej, ideologicznej, politycznej i społeczno-gospodarczej – we wszystkich najistotniejszych problemach stojących przed naszą partią i krajem.

Wyraźnie określona została linia kontynuowania procesu odnowy, ale pod kierownictwem partii, na socjalistycznych zasadach i instrumentami socjalistycznej demokracji. Wydana została zdecydowana walka wszystkim, co temu procesowi przeszkadza (siły antysocjalistyczne i kontrrewolucyjne, anarchia, a także konserwatywne opory czy niezrozumienie przez część aktywu). Podjęto Uchwałę o zwołaniu IX Nadzwyczajnego Zjazdu Partii. *Postawiono twarde tezę, że dwuwładza nie może mieć miejsca*^c.

Apel KC pogłębił w społeczeństwie zrozumienie powagi sytuacji. Jednocześnie elementy antysocjalistyczne i awanturnicze rozumiały, iż eskalacja pozastatutowych, a więc politycznych akcji różnych grup „Solidarności” spotka się ze zdecydowanym przeciwdziałaniem partii i państwa oraz iż nie może już liczyć na automatyczne poparcie klasy robotniczej i społeczeństwa.

Nadal korzystną rolę w umacnianiu takiej tendencji odgrywa większość episkopatu z Wyszyńskim.

Ludzie zmęczeni są napięciami i trudnymi warunkami codziennego życia. Chcą odzyskać poczucie ogólnego i socjalnego bezpieczeństwa.

Pogłębia się proces dyferencjacji w „Solidarności”. W wyborach do władz tej organizacji dość powszechnie eliminowane są – przez człon robotniczy – elementy skrajne i awanturnicze. Wybierani są na ogół ludzie reprezentujący rozsądek i dobrą wolę. Kierownictwo „Solidarności” demonstrowa na zewnątrz kurs na umiarkowanie i jak gdyby czasowe przynajmniej wyciszenie akcji rewindykacyjnej i walki politycznej (żądania o charakterze politycznym, ulotki itp.).

Widząc i podkreślając te pozytywne symptomy należy zdawać sobie sprawę, że sytuacja w partii i państwie daleka jest jeszcze od pełnej i trwałej

normalizacji. Partia i rząd będą zdecydowanie działać na rzecz umocnienia tych pozytywnych tendencji.

3. W okresie eskalacji politycznych działań „Solidarności” i elementów antysocjalistycznych (okupowanie budynków instytucji publicznych, ataki na służbę bezpieczeństwa i wymiaru sprawiedliwości na tle sprawy Narożniaka) ^hpogłębiało się ^h*narastało*^c zaniepokojenie u naszych socjalistycznych przyjaciół i sojuszników co do kierowniczej roli partii, sprawności działania władzy, skuteczności obrony socjalizmu. Zaniepokojenie to pogłębione zostało różnymi nieodpowiedzialnymi wyskokami w środkach masowego przekazu.

W tej sytuacji szczególnie duże znaczenie ma odbyte w Moskwie spotkanie przywódców państw członkowskich UW i jego rezultaty. W nawiązaniu do komunikatu ze spotkania moskiewskiego oraz treści komunikatu z posiedzenia BP KC PZPR z dnia 6 bm. (Teksty obu dokumentów przekazał PAP) podkreśljacie:

a) konstruktywne stanowisko bratnich partii i państw UW w kontynuowaniu polityki odprężenia, dialogu i współpracy;

b) wyrażone przez wszystkich uczestników spotkania przekonanie, że komuniści, klasa robotnicza i ludzie pracy Polski potrafią pokonać powstałe w Polsce trudności oraz zapewnią dalszy rozwój kraju na drodze socjalistycznej;

c) gotowość braterskiej solidarności i poparcia dla nas ze strony państw UW;

d) że Polska była, jest i będzie państwem socjalistycznym, trwałym ogniwem ^hsocjalizmu^h ^c*socjalistycznej wspólnoty*^c.

Niezmiernie ważne znaczenie ma zaufanie przywódców bratnich partii i państw do Kierownictwa PZPR i jej I Sekretarza.

Komunikaty o moskiewskim spotkaniu oraz z posiedzenia BP PZPR powinny stanowić skuteczne przeciwdziałanie spekulacjom co do ^hew.^h ^c*tzew.*^c interwencji radzieckiej w Polsce oraz osłabić destabilizacyjny nacisk na opinię publiczną. W tym też kierunku zdecydowanie ^hdziałamy^h ^c*działajcie*^c.

^c*Czyrek*^c

AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 112

468

*8 grudnia, szyfrogram ambasadora w Waszyngtonie
o działaniach władz USA wobec groźby radzieckiej interwencji w Polsce*

T a j n e
Natychmiast
(ale nie w nocy)

Szyfrogram Nr 3157/IV
z Waszyngtonu, nadany 8.12, g. 19.20

Szewczyk

Prezydent odbył wczoraj (niedziela) w sprawach dot. Polski spotkania z „komitetem do ocen kryzysowych” i z Narodową Radą Bezpieczeństwa oraz rozmawiał z przywódcami obu Izb Kongresu. Biały Dom wydał również wczoraj oświadczenie w sprawach polskich.

Aktywność Administracji tłumaczona jest tu oceną opartą na otrzymanym rozeznaniu, że Związek Radziecki zakończył całość przygotowań do interwencji militarnej i że interwencja ta może nastąpić – zdaniem Administracji – w każdej chwili, gdy tylko zapadnie decyzja uruchomienia działań.

Komentuje się, że celem oświadczenia Białego Domu i spotkania jest przede wszystkim:

- ponowne zwrócenie uwagi ZSRR na konsekwencje,
- zwrócenie uwagi światowej opinii publicznej.

/–/ Spasowski

AMSZ, ZD 29/82, w. 19, t. 156

469

*8 grudnia, szyfrogram stałego przedstawiciela przy ONZ
w Nowym Jorku o rozmowie z sekretarzem generalnym ONZ*

Tajne

Szyfrogram Nr 3189/IV
z Nowego Jorku, nadany 8.12.80, g. 21.10

Czyrek

Zgodnie z ustaleniami z Tobą odbyłem rozmowę z Waldheimem.

Poinformowałem o kierunku działań przyjętych na VII Plenum, woli przezwyciężenia trudności. Mocno podkreśliłem pozytywne treści narady moskiewskiej, zwłaszcza kontynuację odprężenia, gotowości dialogu z nową administracją amerykańską. Podkreśliłem pełne poparcie i pomoc ZSRR, państw UW dla obecnego kierownictwa Polski.

Zwróciłem uwagę na próby wywołania napięcia wokół wewnętrznych spraw Polski przez przeciwników odprężenia. Stwierdziłem jednocześnie, że nie są potrzebne i wskazane żadne oświadczenia na temat Polski.

Waldheim usprawiedliwiał piątkowe oświadczenie jego rzecznika, iż miał na myśli wyłącznie przezwycięzenie napięć w PRL. Oświadczył, iż rozumie, że nie należy „dolewać oliwy do ognia”, że „budowanie napięcia” w sprawach Polski jest szkodliwe. Zapewnił, że nie będzie składał żadnych nowych oświadczeń. Równocześnie stwierdził, że zapewne rozumiemy, iż sytuacja w Polsce ma wielkie znaczenie dla pokoju w Europie. Podkreślił ważki wkład w działanie ONZ, znaczenie naszej roli. Prosił o przekazanie Tow. Kani, naszemu Kierownictwu, Tobie, że „pozostaje przyjacielem Polski” i życzy naszemu Kierownictwu pomyślnego przezwyciężenia kryzysu.

Rozmawiałem również z amb. ZSRR, Trojanowskim. Stwierdził, że na Waldheima wywierano nacisk, by złożył jakieś oświadczenie. Zgodził się z moją argumentacją. Będzie także rozmawiać z Waldheimem.

Towarzysze z NRD proponowali wspólne kontrooświadczenie. Nie jest potrzebne.

Porozmawiam jeszcze z Amerykanami w ONZ, zwracając uwagę na szkodliwość oświadczeń i akcji, jakie rozpętano w ostatnim okresie.

Dziś w Specjalnym Komitecie Politycznym potępiłszy krótko historyczną kampanię propagandową wokół spraw Polski w środkach przekazu na Zachodzie.

/-/ Frelek

AMSZ, ZD 29/82, w. 12, t. 107

470

*8 grudnia, notatka Wydziału Zagranicznego KC
w sprawie planowanych działań propagandowych
związanych z VII plenum KC PZPR*

^btow. K. Grela^b

PLAN
przedsięwzięć polityczno-organizacyjnych
Wydziału Zagranicznego po VII Plenum KC PZPR

Głównym kierunkiem działań Wydziału Zagranicznego KC PZPR po VII Plenum będzie zapoznanie z jego materiałami bratnich partii komunistycznych, partii komunistycznych i robotniczych krajów kapitalistycznych, ruchów narodowo-wyzwoleńczych krajów rozwijających się. Ważnym zadaniem jest upowszechnienie treści Plenum w środowisku członków naszej partii i bezpartyjnych pracujących za granicą. Podejmowane działania polityczno-organizacyjne będą podporządkowane przygotowaniom IX Nadzwyczajnego Zjazdu PZPR.

I. Wydział Zagraniczny podejmie następujące przedsięwzięcia służące upowszechnieniu i realizacji postanowień VII Plenum KC PZPR:

1. Odbycie zebrania POP w celu zapoznania z przebiegiem obrad VII Plenum i wytyczenia zadań Wydziału Zagranicznego KC.

2. Opracowanie planu kontaktów pracowniczych politycznych Wydziału z POP działającymi za granicą, uwzględniając środowiska załóg robotniczych, specjalistów i studentów.

3. Zapoznanie z treściami VII Plenum KC PZPR Ambasadorów bratnich krajów socjalistycznych (na spotkaniu w KC z udziałem członków Kierownictwa Partii).

4. Poinformowanie Komitetów Centralnych bratnich partii w krajach socjalistycznych, partii komunistycznych i robotniczych w krajach kapitalistycznych, ruchów narodowo-wyzwoleńczych o wynikach VII Plenum, o rozwoju sytuacji w kraju i działaniach podejmowanych przez kierownictwo partii w celu przezwyciężenia trudności występujących na drodze budownictwa socjalistycznego.

5. Opracowywanie stałych informacji dla kierownictwa partii o reakcjach bratnich partii oraz partii komunistycznych i robotniczych, innych sił politycznych w krajach zachodnich wobec sytuacji w Polsce.

6. Poszerzenie informacji dla aktywu partyjnego wszystkich szczebli o międzynarodowych aspektach i reperkusjach sytuacji w Polsce. W tym celu rozwinięta zostanie współpraca z Wydziałem Pracy Ideowo-Wychowawczej, redakcjami organów partyjnych, a także cykl wydawniczy biuletynu informacyjnego Wydziału Zagranicznego KC.

7. Zapewnienie organizacjom partyjnym działającym za granicą niezbędnych materiałów służących pogłębieniu wiedzy marksistowsko-leninowskiej oraz informacji o działalności PZPR – w ramach pracy polityczno-szkoleniowej.

8. Ścisłe współdziałanie z Wydziałem Prasy, Radia i Telewizji w zakresie informacji o sytuacji w kraju dla dziennikarzy przebywających w Polsce oraz przygotowania dziennikarzy polskich udających się za granicę.

9. W porozumieniu z Wydziałami Kadr oraz Handlu i Finansów, z udziałem MSZ i MHZiGM – opracować założenia polityczno-organizacyjne przeglądu kadr w Centralach i we wszystkich polskich placówkach za granicą oraz zapewnić jego efektywne przeprowadzenie.

10. Wzmocnienie działań koordynacyjnych – w zakresie problematyki międzynarodowej – w stosunku do innych Wydziałów KC (komisje problemowe, grupy robocze, komisja ideologiczna) i organizacji społecznych w zakresie realizacji ich kontaktów międzynarodowych zgodnie ze skoordynowanymi planami współpracy na rok 1981.

11. Współuczestniczyć w wypracowaniu koncepcji funkcjonowania organizacji związkowych wśród Polaków zatrudnionych za granicą, a także koncepcji koordynacji międzynarodowych kontaktów związkowych.

12. Udział w przygotowaniu delegacji KC PZPR do zjazdów bratnich partii (KP Kuby, KPZR, KPCz, NSPJ, BPK), partii komunistycznych i robotniczych krajów zachodnich oraz konferencji międzynarodowych.

13. Opracowanie polityczno-organizacyjnych założeń udziału delegacji zagranicznych w obradach IX Nadzwyczajnego Zjazdu PZPR.

14. Zwrócenie szczególnej uwagi na motywacje ideologiczne, na postawy etyczno-moralne i dyscyplinę pracy w Wydziale Zagranicznym KC. Problematyka ta będzie szerzej uwzględniona w prowadzonych indywidualnych rozmowach partyjnych i w polityce kadrowej. W pracy partyjnej i zawodowej oraz stosunkach międzyludzkich zwróci się uwagę na przestrzeganie leninowskich norm działania i postępowania.

II. Organizacje partyjne za granicą podejmą następujące działania po VII Plenum KC PZPR:

1. Odbędą otwarte zebrania partyjne poświęcone rocznicy Kongresu Zjednoczeniowego partii akcentując mobilność i jedność działania.

2. W oparciu o postanowienia VII Plenum KC odbędą zebrania dotyczące treści Plenum oraz określą na tej podstawie zadania i kierunki działań partyjnych.

3. Przeprowadzą rozmowy indywidualne z członkami i kandydatami PZPR, którzy uchylają się od realizacji obowiązków statutowych, ze szczególnym uwzględnieniem aktywności w życiu POP i opłacania składek partyjnych.

4. Zwrócą szczególną uwagę na realizację wniosków i postulatów, jakie w ostatnim czasie zgłoszono w określonych środowiskach, a szczególnie załóg robotniczych i specjalistów.

5. Komitety Zakładowe (ZSRR, NRD, CSRS, Libia, Irak) oraz POP przy Ambasadzie PRL w Budapeszcie zgłoszą ewentualne postulaty do Komisji Zjazdowej w terminie do 15 stycznia 1981 roku.

Realizacja powyższych przedsięwzięć winna uaktywnić i skonsolidować szeregi członków i kandydatów partii przebywających za granicą w walce o socjalistyczny charakter odnowy życia społecznego, o pełną realizację Uchwał VII Plenum KC PZPR.

WYDZIAŁ ZAGRANICZNY
KC PZPR

Warszawa, dnia 8.XII.1980 r.

AAN, KC PZPR, LXXVI/442

471

*9 grudnia, szyfrogram dyrektora Departamentu IV
i zastępcy kierownika Wydziału Zagranicznego KC PZPR
do ambasadora w Paryżu w sprawie kontaktów
z francuskimi związkami zawodowymi*

Warszawa, dn. 19 ... r.

Tajne
dPILNE^d

SZYFROGRAM Nr ^c10551^c

PARYŻ – KUŁAGA

Wasz 736³².

1. Proszę nie wstrzymywać kontaktów branżowych ZZ z CGT. W żadnym wypadku nie posługujcie się pomocą ^cFPK^c bez uzgodnienia z KC PZPR.

2. Przekażcie do FPK sugestię KC PZPR wystąpienia przez CGT równoległe z inicjatywą kontaktów do Komisji Koordynacyjnej Związków Branżowych (do A. Szyszki, ZZ Łączności) i „Solidarności” (zaproszenie, gotowość przyjazdu). Poinformujcie, iż podobnie wywoływać będziemy inicjatywy włoskiej federacji. Zależy nam, aby w inicjatywach zagranicznych wywołać akcenty jednościowe.

3. Przekażcie podobną sugestię CFDT bez odwoływania się do działań wobec Włochów. Podkreście, iż w ostatnich 3 miesiącach nie przebywała w Polsce oficjalna delegacja związkowa, która by wobec władz sprecyzowała cel i charakter pobytu, stąd z punktu widzenia władz dotychczasowe wizyty mają charakter nielegalny. Na warunkach proponowanych przez CFDT delegacja nie otrzyma wiz ze względu na destabilizujący i jednostronny charakter inicjatywy w aktualnie trwającym procesie konsolidacji ruchu związkowego. Władze nie

³² Ambasador w Paryżu relacjonował szyfrogramem nr 736 z 8 grudnia: „Dąbrowa przeprowadził 4 bm. dłuższą rozmowę z sekr. gen. CFDT Maire i zastępcą d/s międzynarodowych Chereque. Ich argumenty na rzecz skorzystania z zaproszenia «Solidarności»: a) W Polsce już byli i rozmawiali z «S» związkowcy szwedzcy, japońscy i włoscy, a z Francji CGT. [...] c) Chcą spotkać się nie tylko z «S», ale i z przedstawicielami rządu. Nie zamierzają spotykać się z tzw. dysydentami ani zawozić «S» sprzęt drukarskiego, którego wysłanie drogą legalną już załatwili. d) Swój wyjazd traktują jako czynnik przyczyniający się do stabilizacji w Polsce (zdecydowanie polemizowaliśmy)”; AMSZ, ZD 29/82, w. 14, t. 120.

ugną się przed kampanią prasową, natomiast kampania taka może być wykorzystana jako argument nacisków i ingerencji.

4. Jeżeli CFDT przyjmie warunek inicjatywy wobec Komisji Związków Branżowych, a CGT propozycję dwustronnych kontaktów, uzgodnimy odpowiedni terminarz. Rozważcie, czy istnieje jakakolwiek szansa współdziałania czy kontaktów CGT–CFDT–FO w sprawach polskich. Pomogłoby to konsolidacji wewnętrznej.

5. Przekażcie pilnie listę działaczy CFDT, z których może rekrutować się delegacja, celem zabezpieczenia punktów granicznych.

^fKorczewski^f ^fOstrowski^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 14, t. 122

472

*9 grudnia, notatka informacyjna MSW w sprawie
planowanego przyjazdu grupy rabinów amerykańskich do Polski*

Warszawa, dnia ^c9^c grudnia 1980 r.

Tajne

NOTATKA INFORMACYJNA

dot. zamiarów grupy rabinów w kwestii rozmów z urzędem d/s wyznań
w zagadnieniach rewindykacyjnych

1. Rabini chcą możliwie szybko rozmów z min. Kuberskim. Z uwagi na sytuację w PRL i własne zajęcia chcą do W-wy przyjechać w styczniu 1981 r.

^ePropozycje te ich przedstawiciel Perry William potwierdził na piśmie (kopie z 20.11.br. w załączeniu³³)^e. ^b*gdzie jest list?*^b

Nie przewidują dużej delegacji – najwyżej 2–3 osoby + Perry. Sprawozdanie (pozytywne) rabinów Harctaka oraz Levina z pobytu w Warszawie, o prowadzonych pracach na Gęsiej i przy Synagodze, przyjęto z zastrzeżeniami. Oceniono, że PRL zrobiła mało w sprawach cmentarzy i zabytków żydowskich.

2. Chcą jechać z następującym nastawieniem i programem:

³³ Załącznika brak.

– omawiać nie tylko sprawę cmentarzy i zabytków. Chcą tematykę rozszerzyć na sprawy judaików – organizacji muzeów oraz zagadnienia organizacji właściwego życia religijnego ich grupy religijnej w PRL (koszerne stolki [stółki?] i restauracje, problemy rytualne, obsługa religijna synagog),

– w sprawach tych pragną przeprowadzić konkretne uzgodnienia z min. Kuberskim, aby sprawy te wyłączyć z rozmów z inną delegacją (Federacja Żydów z Polski),

– nie mogą formalnie odejść od postulatu odbudowy wszystkich miejsc pamiątkowych, ale gotowi opracować w Warszawie (wspólnie) listę priorytetów. Wg oceny „Ry”³⁴ jest to fikcja stworzona przez rabinów, aby być w porządku z zasadami religijnymi, iż „nie dbają” o wszystkie miejsca. Innymi słowy chcą być praktyczni.

3. Rabini chcieliby stworzyć w PRL warunki do odbudowania (w możliwych rozmiarach) życia religijnego Żydów, które byłoby dla nich bazą do wizyt w Polsce zarówno dla celów religijnych, jak i turystycznych.

4. Priorytety w sprawie odbudowy głównych cmentarzy i synagog pozostają bez zmian. Rozpoczęcie przy nich prac z daniem „Ry” stworzyłoby bardzo pozytywną atmosferę wobec naszych władz.

AIPN, 0 449/30/9

473

*10 grudnia, szyfrogram ambasadora w Madrycie
o spotkaniu z delegacją NSZZ „Solidarność”*

T a j n e
Pilne

Szyfrogram Nr 3272/IV
z Madrytu, nadany 10.12.80, g. 15.20

Korczewski

1. Przedstawiciele „Solidarności” odwiedzili Ambasadę i poinformowali mnie o swych rozmowach z Centralą Związkową USO stwierdzając, że ich pobyt w Hiszpanii związany jest z tranzytem z AŁ i nie ma charakteru

³⁴ William Perry.

oficjalnej wizyty³⁵. Sprawy formalnych powiązań międzynarodowych nie są jeszcze rozstrzygnięte i obecne kontakty mają charakter sondażowy. Ze swej strony poinformowaliśmy o wpływach i kierunkach działania głównych Central Związkowych w Hiszpanii. W wypowiedziach dla prasy i radia, i TV odrzucali tezę zachodniej propagandy o rzekomym radzieckim zagrożeniu, akcentowali potrzebę porozumienia i umiaru wskazując na 21 punktów jako ramy ich działania. Rzeczowość i wyważony ton deklaracji ostudził zamiary niektórych tutejszych ośrodków uczynienia ze sprawy propagandowej sensacji.

2. USO zapowiedziało podarowanie „Solidarności” ofsetowej maszyny drukarskiej licząc w tej sprawie na nasze ułatwienia. Prosimy o dyspozycje.

/–/ Noworyta

AMSZ, ZD 29/82, w. 10, t. 89

474

10 grudnia, szyfrogram ambasadora w Canberze o publikacjach mediów australijskich w sprawie sytuacji w Polsce i możliwości interwencji ZSRR

T a j n e

Szyfrogram Nr 3212/IV
z Canberry, nadany 10.12.80, g. 18.20

Staniszewski

1. Sygnalizuję, że niektóre publikatory eksploatują w prowokacyjnych celach stwierdzenia naszej prasy o rzekomym stanie anarchii, bezpośrednim zagrożeniu obronności itp. (vide nasze clarisy 174, 176). Dzisiejszy „Australian” przy pomocy „Żołnierza Wolności” i wypowiedzi Wałęsy faktycznie uzasadniał tezy TASS.

³⁵ Szyfrogramem z 8 grudnia dyrektor Wiejacz przekazywał wiceministrowi Dobrosielskiemu (do Madrytu): „Delegacja «Solidarności» (Przybylski i Zawalski) po pobycie w Wenezueli ma przybyć do Madrytu. W Wenezueli, mimo prób wykorzystania pobytu delegacji przeciwko nam, postawa była właściwa. Podkreślali, że są związkowcami i stoją na gruncie socjalizmu i przestrzegania prawa PRL. Złożyli wizytę Ambasadorowi PRL. Gdyby zwrócili się do Was lub do amb. Noworyty – postępujcie zgodnie z instrukcją o kontaktach ze związkowcami”; AMSZ, ZD 29/82, w. 10, t. 90.

2. Dramatyczne zapowiedzi inwazji przez „Australian” z podkreśleniem, że Polacy razem z generałami będą walczyć, przy jednoczesnym podsuwaniu uzasadnień inwazji – wskazuje na chęć zaognienia sytuacji. Podobnie podczas wizyty papieża „Australian” nastawiał się na rozlew krwi w Polsce. Kontrastuje to z b. wyważoną jak dotychczas linią „Sydney Morning Herald” i „AGE”.

3. Zwróć na to uwagę MSZ i omówię z redakcją „Australian”³⁶.

/–/ Frąckiewicz

AMSZ, ZD 29/82, w. 4, t. 33

475

*10 grudnia, szyfrogram ambasadora w Pekinie
o rozmowie z byłym ambasadorem ChRL w Warszawie*

Tajne
dPilne^d

Szyfrogram Nr 3267/IV
z Pekinu, nadany 10.12.80, g. 21.00

Fijałkowski

Z rozmowy z przewodniczącym Towarzystwa Przyjaźni z Zagranicą, Wang Ping-nanem:

1. Nawiązał obszernie do 1956 r. (był wówczas ambasadorem w Polsce) w kontekście przylotu Chruszczowa do Warszawy oraz stanowiska chińskiego, które „zapobiegło interwencji ZSRR”. Nawiązanie to było bezspornie zaplanowane, by wejść w ten sposób w „aktualny temat” sytuacji w Polsce. Odwoływał się do swojej niedawnej podróży po Europie, gdzie „wszędzie go pytano nt możliwości interwencji ZSRR”. Szczególnie rozwodził się wokół rozmowy z Carringtonem, któremu jakoby powiedział: „Polska to nie Czechosłowacja, papież też jest ważnym czynnikiem. Manewry wojskowe ZSRR na granicy z Polską to tylko demonstracja siły. ZSRR nie zdecyduje się na akcję, gdyż jest

³⁶ Wcześniejszym szyfrogramem, z 25 sierpnia, radca ambasady w Canberze Wacław Kapuściński informował: „Przyjął mnie Evans ^bDyrektor Departamentu^b. Odniośł się ze zrozumieniem, akcentując, że stabilizacja w naszym kraju ma decydujące znaczenie dla pokoju i bezpieczeństwa w Europie, a rozwiązywanie obecnych trudności jest wyłącznie naszą wewnętrzną sprawą. Okazał wyraz sympatii wobec trudności ekonomicznych. Powiedział wprost, że «nikt na świecie nie życzy sobie interwencji radzieckiej w Polsce». Dlatego bacznie obserwują reakcję radzieckich i pozostają w ścisłej łączności ze swoimi sojusznikami”; AMSZ, ZD 29/82, w. 4, t. 33.

zaangażowany w Afganistanie i kwestie Madrytu”. Powtórzył przy tym znane z innych rozmów tezy: „chińskie społeczeństwo z uwagą śledzi rozwój sytuacji w Polsce. Wyrażamy naszą sympatię. Wierzymy, że wasza partia, jak dawniej, pokona trudności. Jesteśmy przeciwni jakiegokolwiek obcej ingerencji”³⁷.

Przerwałem i zareplikowałem stanowczo w duchu VII Plenum, spotkania w Moskwie i ostatniej instrukcji Ministra Czyrka. Relacjonuję szczegółowiej, gdyż sądzę, że Wang występował z inspiracji chińskiego MSZ. Świadczy o tym m.in. fakt, że w rozmowie uczestniczyła najlepsza tłumaczka MSZ, wykorzystywana wyłącznie do „ważnych rozmów”.

2. Dużo mówił o sprawach wewnętrznych Chin – znane z innych rozmów z wyjątkiem:

– rozumieli, że nadmierna koncentracja władzy w jednym ręku prowadzi do wypaczeń. Dlatego „poprosiliśmy Hua Kuo-fenga, by zrezygnował z funkcji premiera”,

– istnieje opór przeciwko nowej linii KPCh, przybiera formy nielegalne³⁸. „Ludzie ci piastowali w rewolucji kulturalnej odpowiedzialne funkcje i dziś stawiają opór, ale nie mogą skutecznie tworzyć napięć. Nie jest to wielka siła”.

3. Wspomniał o dyskutowanej swego czasu sprawie jego wyjazdu do Warszawy. Jednakże, jak stwierdził, rozumie doskonale, że aktualnie taki wyjazd nie może być zrealizowany, gdyż „jesteście zajęci swoimi problemami”.

/–/ Wojtasik

^b*Uwaga: proponuję zareagowanie oficjalnym komunikatem PAP, że chińskie oświadczenie w sprawach polskich oznacza próbę wbijania klina między Polskę a Związek Radziecki i mieszanie się w nasze wewnętrzne sprawy. Dokonałiśmy już demarche wobec ambasadora ChRL w Warszawie^b.*

AMSZ, ZD 29/82, w. 15, t. 124

³⁷ Ambasador w Pekinie zawiadamiał szyfrogramem z 9 grudnia: „Próba syntetycznego zarysowania dotychczasowego stanowiska chińskiego w środkach przekazu wobec sytuacji w Polsce: 1) Uwagi wstępne. Temat polski bezspornie od lipca do dziś eksploatowany i eksponowany, z odpowiednią eskalacją i rozkładaniem akcentów”; AMSZ, ZD 29/82, w. 15, t. 124. Zob. dok. nr 485.

³⁸ Szyfrogramem z 10 grudnia ambasador w Pekinie przekazywał: „1. 10 bm. około godziny 13 czasu miejscowego na ulicy przy gablocie propagandowej naszej Ambasady [...] mężczyzna chiński w wieku około lat 30 próbował dokonać aktu samospalenia [...]. Został odratowany przez wartowników chińskich, zabrany do budki strażników parkowych, następnie zabrany prawdopodobnie do szpitala z uwagi na poparzenia. 2. Powyższej informacji udzielił jeden z wartowników chińskich tłumaczowi chińskiemu korespondenta PAP Mysaka dodając, iż desperat pochodził spoza Pekinu. [...] 3. Nikt z personelu polskiego nie widział samego incydentu, Mysaka naprowadził na ślad tej sprawy korespondent TASS”; AMSZ, ZD 29/82, w. 15, t. 124.

476

*10 grudnia, notatka informacyjna
w sprawie kontaktów handlowych PRL
z krajami Azji, Afryki i Ameryki Łacińskiej*

Warszawa, dn. 10.12.1980 r.

POUFNE

NOTATKA INFORMACYJNA

nt. wymiany handlowej Polski z krajami rozwijającymi się w 1980 r.
(w oparciu o dane uzyskane z MHZiGM)

W okresie 9 m-cy bież. roku obroty handlowe Polski z krajami rozwijającymi się zamknęły się kwotą 8 mld zł dew., przy czym 82,6% tej sumy przypadło na grupę 10 państw o priorytetowym dla naszego handlu zagranicznego znaczeniu – Brazylię, Irak, Libię, Iran, Turcję, Nigerię, Indie, Argentynę, Maroko i Kolumbię, zaś 17,4% na pozostałe 98 krajów. W omawianym okresie Polska prowadziła wymianę handlową ze 108 krajami rozwijającymi się, w tym z 55 miała zawarte umowy handlowe, a w 42 posiada placówki handlowe różnego szczebla.

Głównym kierunkiem naszego eksportu była Afryka, na którą przypadło 38% ogółu wywozu, oraz Bliski i Środkowy wschód – 32%, a następnie Ameryka Łacińska – 17,8% oraz Daleki Wschód – 12,8%. W imporcie natomiast dominowała Ameryka Łacińska – 37,4%, przy czym 75% całości przywozu z tego kontynentu przypadało na Brazylię, następnie Bliski Wschód – 36% (90% całości importu stanowiła ropa naftowa z Iraku i Iranu), Afryka – 17% oraz Daleki Wschód – 8%.

Wartość obrotów polskiego handlu zagranicznego z omawianą grupą krajów wzrosła w ciągu 9 m-cy bieżącego roku w stosunku do analogicznego okresu ubiegłego o 38%, a ich udział w całości obrotów naszego handlu zagranicznego wzrósł z 8,3 do 9,9% (10% w imporcie i 7,6% w eksporcie).

Dominującą pozycję w imporcie Polski z krajów rozwijających się zajmuje w roku bieżącym ropa naftowa, stanowiąca 44,5% całości wartości przywozu, oraz pasze i artykuły żywnościowe – 31%. W wyniku gwałtownego wzrostu cen ropy naftowej eksportowanej przez kraje OPEC (ponad 100% podwyżki w 1979 roku) wydatki na import ropy naftowej w roku bież. były w okresie 9 miesięcy o 109% wyższe niż w roku ubiegłym, przy praktycznie nie zwiększonej ilości tego surowca sprowadzonego do Polski. W wyniku wzrostu cen ropy naftowej byliśmy w roku bieżącym świadkami wzrostu naszych obrotów

z krajami rozwijającymi się oraz wzrostu udziału tej grupy krajów w całości obrotów polskiego handlu zagranicznego.

Jeśli chodzi o strukturę towarową eksportu, to w omawianym okresie zdecydowanie dominowały wyroby przemysłu maszynowego, stanowiąc 45% całości wywozu, oraz usługi budowlane 11%; znacznemu ograniczeniu uległ natomiast eksport wyrobów przemysłu lekkiego oraz materiałów budowlanych, głównie cementu, z uwagi na brak masy towarowej. Taka struktura wymiany towarowej z krajami rozwijającymi się sprawia, iż w roku bieżącym, podobnie jak w latach poprzednich, spotykaliśmy się z zarzutami ze strony naszych kontrahentów, iż wymiana ta ma jednostronny (neokolonialny) charakter, utrwalający surowcowy profil ich gospodarek. Trudno będzie jednak, jak się wydaje, zmienić ten stan rzeczy w najbliższych latach, jako że resorty gospodarcze nastawione są zdecydowanie na import z krajów rozwijających się głównie surowców preferując import dóbr przemysłowych z wysoko rozwiniętych krajów kapitalistycznych.

Na sumę 8 mld zł dew. obrotów handlowych z krajami rozwijającymi się w okresie 9 miesięcy br. złożyło się 3,5 mld zł dew. eksportu i 4,5 mld zł dew. importu. Jak więc widać, utrzymuje się powstałe po raz pierwszy w 1979 roku ujemne saldo w naszych obrotach z tą grupą krajów, sięgające 1 mld zł dew. wobec 838,8 mld zł dew. za cały rok 1979.

Do końca bież. roku planuje się uzyskanie wpływów z eksportu do krajów rozwijających się w łącznej wysokości 4,7 mld zł dew. Jest to co prawda o 16% więcej niż w roku ubiegłym, ale równocześnie mniej o prawie 1 mld zł dew., niż początkowo planowano. Przekroczony zostanie natomiast o ponad 200 mln zł dew. plan importu, który zamknie się w br. kwotą 5,9 mld zł dew. W efekcie więc w roku bieżącym ujemne saldo naszych obrotów z omawianą grupą krajów wyniesie 1,2 mld zł dew. i będzie o prawie 50% wyższe niż w roku ubiegłym.

Według danych MHZiGM szczególnie negatywny wpływ na saldo naszych obrotów z KR ma konflikt zbrojny iracko-irański. W jego wyniku niemożliwy stał się odbiór znacznych ilości zakontraktowanej wcześniej ropy w cenie 30–32 dol. za baryłkę ze względu na zniszczenie instalacji portowych w obu walczących krajach i zmuszeni byliśmy do dokonania zakupów awaryjnych na wolnym rynku w cenie ok. 40 dol. za baryłkę. Największe jednak straty dla naszej gospodarki powstały w wyniku przerwania realizacji przez polskie przedsiębiorstwa wielu kontraktów eksportowych na terenie Iraku i Iranu oraz w wyniku odsunięcia w nieokreśloną przyszłość terminu rozpoczęcia realizacji kontraktów będących przed wybuchem konfliktu w fazie końcowych negocjacji. M.in. w Iraku PHZ „Dromex” zawarło kontrakt na budowę autostrady o wartości 300 mln \$, a na etapie finalizowania było szereg kontraktów o wartości ponad 700 mln \$. Podkreślić należy, iż zarówno w Iraku, jak i w Iranie istniała w ostatnich miesiącach bardzo sprzyjająca atmosfera dla działalności

promocyjnej naszego handlu zagranicznego, szczególnie w zakresie usług budowlanych. Planowane na rok bieżący wpływy z rynku irackiego z tytułu realizowanych tam ponad 50 różnego rodzaju obiektów miały wynieść ok. 900 mln zł dew. W obecnej sytuacji nie uda się uzyskać nawet połowy tej sumy. Ocenia się, że gdyby nie doszło do konfliktu iracko-irańskiego, nasze wpływy z eksportu do KR wyniosłyby w roku bieżącym nie 4,7, lecz co najmniej 5,3–5,4 mld zł dew., a więc ujemne saldo obrotów byłoby znacznie niższe niż w roku ub. (na poziomie ok. 500 mln zł dew.). Na wynik naszego eksportu do krajów rozwijających się w IV kwartale br. negatywny wpływ wywiera także sytuacja, jaka powstała w kraju w lipcu i sierpniu, oraz utrzymujący się nadal kryzys społeczno-gospodarczy. Fale strajków objęły swym zasięgiem załogi wielu naszych budow eksportowych oraz statków rybackich działających w ramach spółek z zagranicznymi partnerami. W efekcie nastąpiło znaczne osłabienie tempa pracy mimo zaspokojenia wielu postulatów zgłaszanych przez załogi, m.in. w kwestii bezpłatnego wyżywienia na budowach eksportowych³⁹. Od września obserwujemy również gwałtowne pogorszenie rytmiki i jakości dostaw eksportowych, drastycznie obniżyła się podaż masy towarowej, szczególnie w zakresie wyrobów przemysłu lekkiego, elektromaszynowego, materiałów budowlanych oraz węgla. W takiej sytuacji nie można wykluczyć, iż ujemne saldo obrotów Polski z krajami rozwijającymi się ulegnie do końca br. dalszemu pogłębieniu.

Wnioski:

1. Niepokojącym zjawiskiem w obrotach handlowych Polski z krajami rozwijającymi się jest fakt utrzymywania się przez drugi rok z rzędu ujemnego salda w wyniku niewykonania planu eksportu i przekroczenia zakładanych wielkości importu. Istnieje pilna konieczność zmiany tego stanu rzeczy tym bardziej, iż ujemne saldo wykazuje silną tendencję do pogłębiania się.

2. Celem zmniejszenia ujemnego salda w obrotach Polski z krajami rozwijającymi się zakłada się w roku przyszłym wzrost wartości eksportu do tej grupy krajów o 15–16%, przy równoczesnym utrzymaniu importu na poziomie roku 1980. Warto podkreślić, iż czynnikiem ograniczającym nasze możliwości

³⁹ Szyfrogramem z 3 września ambasador w Trypolisie informował wiceministra Karasia i zastępcę kierownika WZ KC PZPR o nastrojach pracowników zatrudnionych w Libii: „Odbyło się burzliwe wielogodzinne spotkanie z załogą Dromex-Janzur. [...]. Do najważniejszych postulatów, których pozytywnego załatwienia domagali się, należą: 1. Zapłata w dewizach, a nie w złotych za pracę w święta i w nadgodzinach; 2. Wolne soboty identycznie jak w kraju; 3. Coroczny urlop płatny w dewizach; 4. Znaczne skrócenie załatwiania transferu dewiz (aktualnie około sześć miesięcy); 5. Mniejszy wymiar pracy i pełne BHP w kamieniołomach i w warunkach szczególnie trudnych (porównywali do karty górniczej); 6. Wzrost płacy w ślad za indeksem inflacji; 7. Trzynastą pensję. Załatwienie przynajmniej części tych postulatów pozwoliłoby rozładować atmosferę. Proszę o decyzję lub zapowiedź przysłania kompetentnej delegacji”; AMSZ, ZD 29/82, w. 18, t. 146.

importowe w nadchodzących latach będzie fakt wyczerpania przez Polskę większości źródeł kredytów w krajach rozwijających się.

3. W obecnej sytuacji gospodarczej kraju, której odbiciem jest drastyczne obniżenie ilości masy towarowej przeznaczonej na eksport w roku 1981 w stosunku do wielkości planowanych jeszcze na początku bież. roku, konieczne jest położenie nacisku na eksport do krajów rozwijających się wszelkiego rodzaju usług, zwłaszcza usług budowlanych, oraz na eksport polskiej myśli naukowo-technicznej. Sprzyjać temu powinno istnienie wolnych mocy przedsiębiorstw budownictwa przemysłowego w związku z obniżeniem stopy inwestycji w naszym kraju. Głównym terenem ekspansji w tym zakresie będą kraje naftowe, zwłaszcza Libia i Nigeria, które w roku 1981 będą naszymi głównymi dostawcami ropy naftowej wśród krajów OPEC wobec wstrzymania importu tego surowca z Iraku i Iranu. Według ocen MHZiGM w samej tylko Libii mamy potencjalne możliwości uzyskania w najbliższym czasie kontraktów na różnorodne usługi budowlane o wartości łącznie ok. 3 mld dol.

W ramach realizacji programu promocji eksportu polskiej myśli naukowo-technicznej do krajów rozwijających się przewiduje się zwiększenie w roku przyszłym liczby specjalistów zatrudnionych w tych krajach za pośrednictwem PHZ „PolSERVICE” z 5 tys. w roku bież. do 10 tys.

4. Ze względu na dotychczasowe silne powiązania polskiego handlu zagranicznego z rynkiem irackim i irańskim oraz ze względu na istniejące w tym zakresie perspektywy, szczególnie w zakresie eksportu usług, w naszym interesie leży jak najszybsze zakończenie konfliktu zbrojnego między obu krajami.

Opr. J. Jirowec

/–/ J. Wiejacz

AMSZ, Dep. II 28/85, w. 1

477

*11 grudnia, szyfrogram ambasadora w Kolonii
o rozmowie z wiceprzewodniczącym SPD*

T a j n e
Do rąk własnych

Szyfrogram Nr 3325/IV
z Kolonii, nadany 11.12.80, g. 8.30

Czyrek

Z rozmowy z Wischnewskim (wiceprzewodniczącym SPD) (w cztery
oczy) w dniu 10 bm.

1. Poinformowałem o wynikach Plenum oraz o stabilizowaniu się sytuacji w kraju. Ocenilem spotkanie w Moskwie jako upowszechnienie oceny panowania partii nad sytuacją określoną w spotkaniu Kania–Breżniew. Podkreśliłem szkodliwość reakcji Zachodu, w szczególności USA, oraz historycznych komentarzy prasy nt. groźby interwencji zbrojnej w Polsce. Potwierdziłem wolę kontynuowania przyjętego kursu przy jednoczesnym daniu jednoznacznego oporu elementom dążącym do destabilizacji i chaosu, w tym w szczególności przeciwnikom socjalizmu i sojusznicznym zobowiązań Polski.

W. w pełni zgadzał się z ocenami. Stwierdził, że dążenie do zmiany ustroju w Polsce oraz próby zakłócenia stosunku Polski do Układu Warszawskiego byłyby „politycznym samobójstwem”. Kampanię nt. „groźby interwencji” uważa za szkodliwą, gdyż może ona wzniecać nastroje antyradzieckie w Polsce. Otwarcie przyznał, że ustabilizowanie sytuacji wewnętrznej w PRL wiąże się bezpośrednio z narodowymi interesami RFN, gdyż tak długo, jak w Polsce trwać będą niepokoje, nie można liczyć na kontynuowanie dialogu między RFN a NRD. Na tle reakcji NRD na wydarzenia w Polsce uważa, że może dojść do bardzo szkodliwego efektu w polskim społeczeństwie lepszego traktowania Niemców z RFN niż Niemców z NRD. Jest zdania, że akcje propagandowe wewnątrz NRD w związku z zaistniałą sytuacją w Polsce nie toczą się wyłącznie wewnątrz SED, a szeroko wykraczają poza nią i w społeczeństwie NRD, nie wyzwolonym w pełni od „pruskiej mentalności”, wywołują negatywny obraz i stosunek do Polski.

2) Ze swoich rozmów w ubiegłym tygodniu w Belgradzie przekazał, że kierownictwo partyjne i państwowe Jugosławii pozytywnie oceniło komunikat ze spotkania w Moskwie. Jugosłowianie wyrażali przy tym opinię, że największym orędownikiem „twardej linii wobec Polski” na tym spotkaniu był Ceausescu, a nie NRD czy Czechosłowacja.

3) W. stwierdził, że w ocenach RFN nie przewiduje się interwencji radzieckiej w Polsce, jeśli obecne stabilizowanie się sytuacji będzie nadal utrzymane i partia udowodni, że jest „panem sytuacji”, oraz jeśli nie dojdzie do ewentualnych wystąpień i nastrojów antyradzieckich. W przypadku jednak nowych niepokojów należy liczyć się z manewrami UW na terytorium Polski za zgodą kierownictwa polskiego i z udziałem polskich jednostek. Przy tej opinii W. powołał się na „własne poufne źródła”. O podjęciu decyzji co do manewrów zadecyduje, jego zdaniem, rozwój wypadków w najbliższych dniach. Krok taki służyłby niewątpliwie podkreśleniu posiadanej siły i możliwości jej użycia ze strony UW. Politycznie byłaby to jednak „trucizna dla spraw polskich” i szkodliwe uderzenie w dążenie do odprężenia. W. podkreślał ogromne znaczenie sytuacji w Polsce dla rozwoju sytuacji w całej Europie oraz jej wpływów na nastroje w pozostałych KS. Argumentował, że przy zachowaniu zasad ustrojowych i zwartości obronnej UW musi utwierdzić się w KS przekonanie, że każdy z krajów ma własne historyczne uwarunkowania, z którymi nie można się nie liczyć. (Rozumiem, że chodzi tu o stosunki niemiecko-niemieckie).

W. zapowiedział, że stanowisko RFN nadal będzie cechować powściągliwość i nieudzielanie „dobrych rad” żadnej ze stron oraz powstrzymanie się od wszelkich kontaktów, które mogłyby być szkodliwe.

W tym kontekście poruszyłem krótko sprawę Bluema⁴⁰ oraz serii dot. Polski w czasopiśmie „Spiegel”⁴¹.

W. zgadzał się z moją opinią i zapowiedział podjęcie odpowiednich kroków na miarę swoich możliwości. Zwróciłem uwagę, że takie ograniczenie działań, powszechnie stosowane w rozmowach, prowadzi do aktywizacji sił opozycyjnych i bezproduktywności działań SPD.

/–/ Chyliński

AMSZ, ZD 29/82, w. 8, t. 70

⁴⁰ Zob. dok. nr 300.

⁴¹ W drugiej połowie 1980 r. „Der Spiegel” wielokrotnie opisywał sytuację w Polsce, jak również zamieszczał wywiady z przedstawicielami opozycji (zob. przyp. 143 do dok. nr 249). Głównym tematem (okładkowym) wydania z 8 grudnia była kwestia ewentualnej radzieckiej interwencji w Polsce, opisana w artykule „Moskaus Aufmarsch gegen Polen”.

478

11 grudnia, szyfrogram ambasadora w Belgradzie o opiniach przedstawicieli krajów socjalistycznych na temat wydarzeń w Polsce

T a j n e

Pilne

do rąk własnych^c

Szyfrogram Nr 3366/IV
z Belgradu, nadany 11.12.80, g. 10.00

Napieraj

Ze spotkania ambasadorów KS.

I. Czechosłowak poinformował m.in.:

1. Liubicić powiedział Dżurowi, że Jugosłowianie obserwują już ok. 5–6 lat, jak siły prawicowe działają nad rozłożeniem pozycji Polski od wewnątrz. Oceniają, że działania te nasiliły się szczególnie potem, jak kardynał Wojtyła został wybrany papieżem. „USA i NATO udało się stworzyć w Polsce na bazie religijności bazę społeczną, z której pod szyldem religijności działają skutecznie. Jugosłowiańskie organy pozyskały odpowiednie informacje z NATO i po głębokiej analizie tych dokumentów pełną informację przekazali polskiemu kierownictwu. Celem imperializmu amerykańskiego, który jest wspólnym wrogiem KS i Jugosławii, jest rozłożenie Polski jako kraju socjalistycznego. Próby takiego rozłożenia są także podejmowane przeciw innym KS, także Jugosławii (Džilas). SFRJ śledzi uważnie te poczynania i nie pozwala rozwijać planów amerykańskiej działalności. Swoją uwagę wojskową Jugosławia koncentruje głównie na pld. flankę NATO”.

2. On uważa – amb. CRS – że przekazanie przez SFRJ polskiemu kierownictwu informacji pozyskanych przez jej organa w NATO byłoby pierwszym przykładem, że pomagałyby one w ten sposób jednemu z KS (żaden z zebranych nie oponował).

Oceniał wyniki spotkania Dżur–Liubicić jako bardzo pozytywne, sugerując nam, że L. zaprezentował się jako działacz bardzo sprzyjający wspólnocie socjalistycznej.

Natomiast wynik wizyty min. spraw wewnętrznych Obziny, chociaż również pozytywny, „ze względu na osobowość Herljevića, któremu brak szerszej koncepcji politycznej, nie sprzyjał takiemu zbliżeniu osobistemu obu ministrów jak w przypadku ministra obrony”.

3. Wizyta Kempnego, b. zaawansowana (miała odbyć się po naradzie w Moskwie), została przełożona na drugą połowę stycznia.

II. Węgier referując wizytę Puji nie wniósł nowych momentów w stosunku do informacji uzyskanych przez delegację sejmową. Nie mówił, czy Puja z Vrhovcem rozmawiali o Polsce.

III. Poinformowałem o sytuacji w kraju po VII Plenum, zreferowałem to, co znane mi z kulis przygotowania oświadczenia SFRJ nt. sytuacji w Polsce. Nie analizowałem tekstu (ponieważ placówka nie zna stanowiska Centrali w tej sprawie, podobnie jak nie wiemy o treści rozmowy z Begićcem).

/–/ Kinecki

AMSZ, ZD 29/82, w. 2, t. 15

479

*11 grudnia, szyfrogram stałego przedstawiciela przy ONZ
w Nowym Jorku o możliwości omawiania sytuacji w Polsce
przez Radę Bezpieczeństwa*

Tajne

Szyfrogram Nr 3336/IV
z Nowego Jorku, nadany 11.12.80, g. 15.10

Czyrek

Z rozmów z niektórymi ambasadorami wynika, że USA nadal prowadzą jakieś zakulisowe zabiegi o postawienie sprawy polskiej w Radzie Bezpieczeństwa⁴². Podobno posługują się tekstem wcześniejszego przemówienia Honeckera. Wczoraj rzecznik prasowy DS w Waszyngtonie potwierdził możliwość takiego posunięcia. Rozmawiałem o tym z Trojanowskim. Uważa, że Zachód nie może tego uczynić wobec braku podstaw.

Proszę o instrukcję co do możliwego przeciwdziałania. Mogę odbyć rozmowę uprzedzającą z amb. USA, który jest teraz przewodniczącym Rady. Treść

⁴² Minister spraw zagranicznych odpowiadał szyfrogramem z 13 grudnia: „Pogłoski o bliskim postawieniu sprawy polskiej na Radzie Bezpieczeństwa wydają się nam wątpliwe. Zdecydowanie przeciwdziałaj jednak takiej możliwości – zgoda na rozmowę z ambasadorem USA o treści podobnej jak z Waldheimem”; AMSZ, ZD 29/82, w. 12, t. 109.

rozmowy byłaby podobna jak z Waldheimem. Proszę też o instrukcję na wypadek stawiania sprawy w RB.

Sygnalizuję ponownie, że w różnych rozmowach potwierdza się opinia, iż prawica na Zachodzie chciałaby interwencji, by wykorzystać ją jako powód do zaostrzenia kursu na wszystkich odcinkach⁴³.

/–/ Frelek

^b*Uwaga: odpowiednie instrukcje dot. przeciwdziałania wysyłamy dla amb. Frelka i Spasowskiego^b.*

AMSZ, ZD 29/82, w. 12, t. 107

480

*11 grudnia, okólnik ministra spraw zagranicznych
o uroczystości obchodów 10. rocznicy wydarzeń grudniowych*

Warszawa, dn. 11 grudnia 1980 r.

T a j n e
P I L N E

SZYFROGRAM Nr ^c10621^c

Szefowie placówek – KS i ^bKK europejskie^b zg. z załącznikiem^c

1. Mamy sygnały, że na odsłonięcie pomnika ofiar grudnia 1970 roku (16 bm.) zamierzają przybyć do Gdańska osoby z zagranicy, w tym delegacje związkowe. Niektóre z nich posiadają nawet zaproszenia wystosowane przez Wałęsę i innych przywódców „Solidarności”.

2. Zakładamy, iż będą także próby przybycia na tę uroczystość pod pretekstem tranzytu lub turystyki.

⁴³ Wcześniejszym szyfrogramem z tego samego dnia Ryszard Frelek relacjonował swoją rozmowę z Olofem Palmem (mediatorem ONZ ds. wojny iracko-irańskiej): „Rozmowy z Palme, który wrócił z BW: 1. Prosił o informacje o sytuacji w Polsce. Powiedziałem krótko o VII Plenum, dążenie do stabilizacji. Oświadczył, że rozumie, iż osiągnięty został w rozwoju wewnętrznym «nowy limit», którego nie można przekroczyć. Najważniejsza obecnie stabilizacja. Osobiście nie podziela opinii zachodnich o niebezpieczeństwie «inwazji»”; AMSZ, ZD 29/82, w. 12, t. 107.

3. Ponieważ uroczystość w Gdańsku dla uczczenia tragicznego momentu naszej współczesnej historii powinna mieć charakter czysto wewnętrzny, nie udzielajcie wiz żadnym delegacjom na odsłonięcie pomnika, a także osobom, w stosunku do których zachodzi podejrzenie, iż chcieliby przybyć na uroczystość gdańską podając inny cel podróży do Polski.

4. Argumentacja odmowy wydania wizy w stosunku do delegacji – jak w pkt 3. W innych przypadkach wyjaśnijcie koniecznością otrzymania zgody z Centrali⁴⁴.

^fCzyrek^f ^fOlechowski^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 112

481

*11 grudnia, okólnik wiceministra handlu zagranicznego
i gospodarki morskiej w sprawie tzw. prowizji specjalnych*

Warszawa, dn. 11.12.1980 r.

T a j n e

SZYFROGRAM Nr 10630^c

SARTOWSKI – LAGOS

PIETRZAK – MEKSYK

SIERA – KAIR

KRZYWIŃSKI – NEW DELHI

LISEK – BEJRUT

ŻUK – TEHERAN

MĘDLEWSKI – BAGDAD

W związku ze wzrostem propozycji placówek w sprawie eksportu kompletnych obiektów przemysłowych za wysokie prowizje pozaagencyjne przypomina

⁴⁴ Okólnikiem z 17 grudnia minister spraw zagranicznych uzupełniał: „Uroczystości związane z 10 rocznicą wydarzeń z grudnia 1970 r. odbyły się w Gdańsku, Gdyni i Szczecinie w atmosferze powagi, spokoju i dyscypliny. Pierwotnie ekstremistyczna część «Solidarności» zamierzała przekształcić je w antyrządową masową demonstrację, głównie na Wybrzeżu, ale także w skali całego kraju. W wyniku działań i rozmów władzy oraz hierarchii kościelnej osiągnięto ograniczenie udziału w uroczystościach do rozsądnej liczby osób (ok. 80 tys. w Gdańsku) oraz nadanie ich przebiegowi umiaru i rozsądku politycznego”; AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 112.

się o konieczności zachowania w tym temacie ostrożności i ścisłej koordynacji działania.

Nie powinno mieć miejsca prowadzenie przez placówki szczegółowych rozmów handlowych i podejmowanie jakichkolwiek zobowiązań omawianego typu bez instrukcji bądź zgody właściwego phz.

Sprawy prowizji specjalnych wymagają zatwierdzenia w ustalonym trybie i wykraczają często poza gestię phz.

Wszelka korespondencja w sprawach tego typu winna być kwalifikowana jako tajna.

W celu szybkiego przekazywania informacji należy korzystać z depesz szyfrowych i w miarę potrzeby potwierdzać pismami tajnymi⁴⁵.

PODSEKRETARZ STANU
inż. ^fR. Strzelecki^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 112

482

12 grudnia, szyfrogram ambasadora w Buenos Aires o publikacjach prasy argentyńskiej w sprawie groźby interwencji ZSRR w Polsce

Tajne
Specjalnego znaczenia
^cpilne^c

Szyfrogram Nr 3391/IV
z Buenos Aires, nadany 12.12.80, g. 16.30

Staniszewski – Szewczyk

Tygodnik „La Semana” opublikuje w przyszłym tygodniu za „Newsweek” b. tendencyjny artykuł mówiący o przygotowaniach radzieckich do interwencji

⁴⁵ Wcześniejszym okólnikiem, z 20 października, wiceminister Karaś polecał: „Resort został zobowiązany do poczynienia znacznych oszczędności dewizowych, m.in. na utrzymanie delegatur phz i przedstawicielstw pgm za granicą. Jednocześnie musi nastąpić polepszenie efektywności pracy. W związku z powyższym proszę Obywatela Radcę o przedstawienie wniosków odnośnie: – likwidacji jednostek, – zmniejszenia zatrudnienia w poszczególnych jednostkach, – uzyskania oszczędności w wydatkach rzeczowych”; AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 111.

zbrojnej w Polsce. Artykuł ilustrują trzy mapy obrazujące rozlokowanie wojsk ZSRR i Polski, ew. miejsce przekroczenia naszych granic itp.⁴⁶

Zaprzyjaźnieni z nami dziennikarze będą dążyć do maksymalnego zneutralizowania treści. Nie mogą oni jednak wyeliminować tego materiału z druku, ponieważ coś o Polsce musi być w numerze. W związku z tym proponowałem udzielenie wywiadu zamiast publikowania przedruku. Konsultuję z kierownictwem. Zrodziła się też myśl, by redakcja wysłała dziennikarzy do Polski.

Poparłem myśl i zapowiedziałem wystąpienie do kraju o pokrycie kosztów pobytu i pomoc w organizacji programu. Nasz informator ma znaczny wpływ na wytypowanie kandydata. W każdym wypadku zawczasu będziemy znać poglądy człowieka. Redakcji będzie zależeć na szerokim dostępie do rozmówców w Polsce.

Proszę o pilną akceptację.

/-/ Limont

AMSZ, ZD 29/82, w. 4, t. 29

⁴⁶ Ambasador w Buenos Aires wcześniejszym szyfrogramem, z 1 grudnia, zawiadamiał: „Wydarzenia w Polsce są obszernie, w zasadzie w serwisie codziennym relacjonowane przez tut. środki przekazu. Generalnie, zgodnie z miejscową praktyką, kierunki polityczne informacji były zbliżone z głównymi trendami burżuazyjnych środków przekazu Zachodu [...]. Miejscowa propaganda [...] zmierza do wywołania wrażenia, iż Polska staje się niepewnym partnerem wspólnoty socjalistycznej”. Następnie donosił szyfrogramem z 12 grudnia: „Dyrektor (Amerykanin) agencji prasowej AP oświadczył swojemu zastępcy Argentyńczykowi, że cała akcja prasowa stwarzająca wrażenie nieuchronności interwencji ZSRR w Polsce jest ściśle koordynowana. Powiedział on, że Brzezińskiemu chodzi rzeczywiście o zmuszenie ZSRR do interwencji, co byłoby b. korzystne nie tylko dla USA, ale dla całego Zachodu”; AMSZ, ZD 29/82, w. 4, t. 29.

483

*12 grudnia, szyfrogram ambasadora w Hadze
o holenderskich opiniach w sprawie groźby interwencji ZSRR w Polsce*

Tajne

Pilne

Do rąk własnych

Szyfrogram Nr 3388/IV
z Hagi, nadany 12.12.80, g. 17.40

Czyrek

Obok silnej kampanii antyradzieckiej w związku z tzw. groźbą inwazji pojawiają się w Holandii opinie o potrzebie realizmu w reakcji Zachodu na wypadek wkroczenia wojsk radzieckich do Polski⁴⁷. Tak np. na zebraniu „prawa człowieka a AK KBWE” (uczestniczyli m.in. Max Van der Stoep, dyrektor Holenderskiego Towarzystwa Spraw Międzynarodowych, J. Heldring, chadecki członek parlamentu europejskiego, J. Penders, który był autorem pierwszego oświadczenia Rady Europy w/s Polski). Stawiano tezę o konieczności utrzymania zobowiązań umownych wobec ZSRR i innych KS (np. umów kulturalnych), ponieważ Zachód powinien być niezmiennie związany postanowieniami AK. Zwracano także uwagę (Penders) na więzy ekonomiczne ze Wschodem (głównie surowce: gaz, ropa, mangan, wanad) i negatywne reperkusje dla gospodarki Zachodu po ich ew. zerwaniu. Jest to wyraz tradycyjnego pilnowania własnych interesów, niezbyt odległy od sformułowania Lunsy, że NATO nie będzie bronić Polski przed jej przyjaciółmi⁴⁸.

/-/ Bartoszek

AMSZ, ZD 29/82, w. 6, t. 51

⁴⁷ Ambasador w Hadze relacjonował szyfrogramem z 9 grudnia: „Z rozmowy z ministrem SZ Van Der Klaauwem. 1. Poinformowałem krótko o wynikach spotkania w Moskwie. K. wyraził zadowolenie z treści komunikatu, stwierdził jednak, że dalej istnieją pewne obawy na Zachodzie. Dlatego też będą te sprawy omawiać na spotkaniu ministrów SZ NATO w Brukseli”. Następnie informował szyfrogramem z 16 grudnia: „W rozmowie z Premierem Van Agtem przekazałem ocenę sytuacji w kraju i nasze uwagi do oferty EWG [...]. Premier wyraził nadzieję na stabilizację i poprawę sytuacji w Polsce oraz zapewnił, że z całą życzliwością będą rozpatrywać nasze prośby. Gotów jest ponownie spotkać się ze mną celem bardziej szczegółowego omówienia wszystkich spraw”; AMSZ, ZD 29/82, w. 6, t. 51.

⁴⁸ Szyfrogramem z 18 grudnia ambasador w Hadze przekazywał: „Wydarzenia w Polsce spotykają się często ze zrozumieniem i sympatią w społeczeństwie holenderskim, ale również z niepokojem i niechęcią. Łączy się to przede wszystkim z obawami

484

12 grudnia, notatka informacyjna o spotkaniu polskich i wschodnioniemieckich historyków w Instytucie Zachodnim w Poznaniu

Warszawa, dn. 12 grudnia 1980 r.

Poufne

NOTATKA INFORMACYJNA

W dniach od 26 do 27 listopada br. odbyło się w Instytucie Zachodnim w Poznaniu posiedzenie Komisji Historyków PRL i NRD. Tematyka obrad dotyczyła zagadnień związanych z aktywizacją badań oraz działań propagandowych nad problematyką pruską w NRD. Delegacji polskiej przewodniczył prof. dr Biskup z Uniwersytetu im. M. Kopernika w Toruniu, a delegacji NRD prof. dr H. Scheel, wiceprezydent Akademii Nauk NRD⁴⁹.

Ponadto w skład delegacji wchodził: dr Ingrid Mittenzwei z Instytutu Historii Akademii Nauk NRD, autorka znanej biografii o Fryderyku II wydanej w bieżącym roku w Berlinie, jak również innych prac o charakterze publicystycznym, oraz prof. Bartel z Akademii Nauk NRD, prof. Schmidt z Instytutu Nauk Społecznych przy KC SPJN i dr Jeske – Sekretarz Komisji i pracownik naukowy Instytutu Nauk Społecznych przy KC SPJN.

Tematyka obrad Komisji była wynikiem zaniepokojenia związanego z wzrastającym zainteresowaniem zarówno nauki, jak i środków masowego przekazu NRD szeroko rozumianą „problematyką pruską”. „Szczegółowe informacje^d w tej sprawie były między innymi „przygotowane przez Ambasadę PRL w NRD^d.

przed zaostreniem się sytuacji w Europie, nawet groźbą konfrontacji, której przyczyną byłaby Polska. W związku z niewywiązywaniem się przez nas z szeregu kontraktów handlowych zwiększa się ostrożność w kontaktach gospodarczych z Polską, rozszerza się opinia niesolidnego partnera i powstają wątpliwości, czy jesteśmy w stanie rozwiązać nasze problemy gospodarcze”; AMSZ, ZD 29/82, w. 6, t. 51.

⁴⁹ Ambasada w Berlinie informowała szyfrogramem wysłanym 26 września: „– Zdaniem prof. Scheela celem spotkania winno być wyjaśnienie różnic w poglądach, oczyszczenie atmosfery oraz uspokojenie polskiej opinii, a zwłaszcza historyków zajmujących się tym okresem historii w dziejach Europy. [...] – Spotkanie, zdaniem rozmówcy, winno mieć charakter nieoficjalny, bez materiałów pisanych, i koncentrować się wokół tematu «Prusy w świetle obecnych dociekań historycznych prowadzonych w NRD». – Ewolucję i aktualne stanowisko historyków NRD w sprawach Prus ilustruje m.in. wydana książka Mittenzwei, zaś stanowisko władz NRD – decyzja w sprawie ponownego ustawienia pomnika Fryderyka II przed Uniwersytetem Humboldta na starym miejscu, jeszcze w tym roku”; AMSZ, ZD 29/82, w. 3, t. 17. Zob. PDD 1980 styczeń–czerwiec, dok. nr 470.

Dlatego właśnie należy z przykrością stwierdzić, iż tak ważna politycznie dla nas problematyka nie została – ^dmimo wcześniejszych próśb i zaleceń MSZ^d – właściwie potraktowana, jeśli chodzi o przygotowanie spotkania ze strony środowiska historyków polskich. Oprócz prof. dr Biskupa w obradach wzięli udział – dyr. Instytutu Zachodniego prof. dr A. Czubiński, doc. dr Kosim z Instytutu Historii PAN, prof. dr Pajewski z Uniwersytetu Poznańskiego, doc. Janicki i dr Walczak z Instytutu Zachodniego w Poznaniu.

Spotkanie posiadało raczej jednostronny charakter. W zasadzie stroną aktywną tak w naukowym, jak i propagandowo-informacyjnym znaczeniu była delegacja NRD. Zarówno w referacie przedstawionym przez prof. Bartela, jak i następnie w dyskusji prezentowane było stanowisko NRD. Upraszczając z konieczności ich argumentację należy zwrócić uwagę na następujące jej aspekty:

– Nie jest uzasadnione przypuszczenie, iż mamy do czynienia ze specjalnym wzrostem zainteresowania problematyką pruską w NRD⁵⁰. Działalność propagandowa i naukowo-badawcza w NRD musi bowiem uwzględniać stale wzrastające zainteresowanie problematyką przeszłości historycznej wśród społeczeństwa NRD. Jest to w znacznym stopniu uwarunkowane „wrzawą”, jak to określono, wokół problematyki pruskiej, z jaką mamy do czynienia w RFN oraz w Berlinie Zachodnim. W tej sytuacji NRD była niejako zmuszona do podjęcia tematyki w celu choćby uniknięcia jednostronnego kształtowania obrazu Prus.

– Zagadnienia te nie są jednak, jak podkreślali przedstawiciele NRD, specjalnie eksponowane w porównaniu np. z historią niemieckiego ruchu robotniczego.

– Istotnym elementem tzw. „problematyki pruskiej” jest również konieczność kształtowania poczucia tradycji i historii społeczeństwa NRD. Po prostu kształtujący się naród NRD musi mieć swoją historię. Nie można natomiast opracowywać tej historii bez zajęcia stanowiska w kwestii „pruskiej”. Jest to bowiem istotną częścią historii narodu niemieckiego. Staramy się tylko – mówili naukowcy z NRD – ukształtować jak najbardziej obiektywny obraz historii Prus^e. Nie zapominamy o wojnach i militarystyce pruskiej, ale nie możemy również nie wspomnieć o cechach, które dzisiaj musimy ocenić jako pozytywne. Chodzi głównie o rozwój przemysłu stymulującego rozwój klasy robotniczej, dyscyplinę, świadczenia i opiekę społeczną ze strony państwa, działalność

⁵⁰ W pilnej notatce z 21 grudnia zapisano: „Od pewnego czasu obserwujemy podejmowanie przez NRD szeregu przedsięwzięć zmierzających do rozszerzania jej rodowodu historycznego poprzez nawiązywanie do tradycji państwa pruskiego. Na podstawie naszego rozeznania zakładamy, że proces ten będzie postępował nadal wywołując polityczne implikacje z powodu ocen dot. roli i miejsca Prus w naszej historii i – szerzej – w historii Europy. Biorąc pod uwagę powyższe, zachodzi pilna potrzeba działań zmierzających w kierunku wykazania faktycznej roli Prus w historii Niemiec do 1945 roku, a w szczególności znaczenia i wrogości stanowiska zajmowanego przez Prusy względem Polski i narodu polskiego”; AMSZ, Dep. I 33/83, w. 2.

związków zawodowych i innych form organizowania się klasy robotniczej. Są to też elementy obrazu Prus.

Z naszej strony ograniczono się do wysłuchania wypowiedzi, zadawania pytań wyjaśniających podstawowe tezy argumentacji NRD. Właściwie tylko prof. dr Czubiński i prof. Biskup zwracali uwagę, iż jest to mimo wszystko stosunkowo jednostronny obraz Prus. Podkreślono przy tym, iż można by przytoczyć szereg faktów dotyczących stosunku do państwa polskiego, które zmieniłyby taki właśnie obraz państwa pruskiego. Głównie jeśli chodzi o aneksje ziem polskich, germanizacyjną politykę wobec ludności polskiej, czy też szereg innych działań (jak np. fałszowanie pieniędzy polskich), które miały na celu osłabienie i następnie likwidację państwa polskiego. Między innymi prof. Biskup zwrócił uwagę na niedopuszczalność umieszczenia na mapie stanowiącej fragment książki I. Mittenzwei określenia „Erwerbungen” (nabycie, tj. zwrotu sugerującego legalność zmian terytorialnych, jakie miały miejsce w tym okresie) w stosunku do terytoriów zagrabionych przez Prusy w okresie lat 1640–1786, głównie zresztą ziem polskich, tj. Pomorza Zachodniego i Wschodniego, Kujaw, Warmii i Śląska. Wskazał przy tym na konieczność użycia w tym przypadku określenia aneksja.

Były to jednak uwagi niejako na marginesie dyskusji pośrednio akceptującej lub przynajmniej sugerującej zrozumienie dla stanowiska NRD.

Podobnie dyskusja wokół książki Ingrid Mittenzwei wskazywała na stosunkowo obiektywny charakter pracy. Uwagi dotyczyły spraw zupełnie marginalnych, jak np. niedostatecznego uwzględnienia wpływu na Fryderyka II jego siostry lub fatalnej znajomości języka niemieckiego przez Fryderyka II.

Były również głosy, iż „problematyka pruska” musi wywoływać w Polsce zaniepokojenie, gdyż takie nazwiska jak Scharnhorst, vom Stein, von Gneisenau, von Clausewitz i inni wywołują wśród naszego społeczeństwa określone skojarzenia. Podkreślono także, iż podobne komentarze wywołał fakt powrotu pomnika Fryderyka II na reprezentacyjną ulicę Berlina Unter den Linden, na tzw. Lindenforum.

Niestety, jak już podkreślono, były to wypowiedzi niejako uzupełniające zasadniczy ton referatu i wystąpień naukowców z NRD. Z naszej strony nie został przygotowany żaden referat, który przedstawiłby stanowisko nauki polskiej co do tzw. „problematyki pruskiej”. Jest to fakt szczególnie niepokojący, problemy dotyczą bowiem podstawowych zagadnień polskiej racji stanu, historii państwa polskiego, koncepcji jego granic itp.

Zagadnienia te posiadają tym większe znaczenie, iż właśnie w zakresie „problematyki pruskiej” następuje godna zastanowienia zgodność poglądów historyków z NRD i RFN. Niekiedy nawet pozytywne oceny Państwa Pruskiego, jakie prawie wyłącznie powstają w NRD, budzą zdziwienie i zażenowanie wśród naukowców z RFN. Tym bardziej takie właśnie potraktowanie tej problematyki przez Komisję Historyków PRL i NRD jest niezrozumiałe.

Podczas obrad przyjęto także wstępne ustalenia, iż zarówno referat prof. Bartel'a, jak i wystąpienia pozostałych naukowców z NRD zostaną opublikowane w „Przeglądzie Zachodnim” (pismo naukowe Instytutu Zachodniego).

Wydaje się celowym, aby publikacja taka oparta była o zasadę wzajemności. Chodzi o to, aby równolegle zostały opublikowane w NRD materiały naukowców polskich prezentujące nasze stanowisko w tym zakresie.

opr. H. Stępień

/-/ S. Staniszewski

AMSZ, DPWkiN 18/84, w. 18

485

*13 grudnia, szyfrogram dyrektora Departamentu II
do ambasadora w Pekinie o rozmowie z ambasadorem ChRL*

Warszawa, dn. 13 grudnia 1980 r.

T a j n e
°PILNY°

SZYFROGRAM Nr °10676°

Pekin – Wojtasik

1. W związku z komentarzem Sinhua z 6.12.bm. odbyłem na przyjęciu w Ambasadzie na polecenie kierownictwa MSZ rozmowę interwencyjną z Li Tse-wangiem. Podkreśliłem, że rząd PRL odrzuca ataki Chin na naszych sojuszników i próby wbijania klina między PRL–ZSRR. Li stwierdził m.in., że Chiny dysponują niezależnymi danymi nt. „nadzwyczajnych przygotowań wojsk radzieckich u granic Polski”, podkreślając, że podobne obawy co do zamiarów ZSRR żywi wiele państw, w tym SFRJ. Zapewnił o „intencjach rządu ChRL udzielenia Polsce pomocy”, czego przejawem jest osobista decyzja Cza Cy-janga ponadkontyngentowej sprzedaży ryżu i mięsa dla PRL z własnych rezerw państwowych⁵¹. Podkreślił, że przekaze nasze stanowisko swojemu rządowi.

⁵¹ Ambasada w Pekinie informowała szyfrogramem z 13 grudnia: „Dotyczy barteru polskie wyroby hutnicze za chińską żywność: 1. Dzisiaj podpisaliśmy ostatni w ramach tego barteru kontrakt na 1 tysięcy ton mięsa bez kości. Cena 4200 sfr/t., niższa o 55 sfr za tonę od ceny, którą w październiku zapłacili Czeši. Łącznie za 20 tysięcy

Stwierdziłem, że życzymy sobie, aby kraje i rządy interesujące się wydarzeniami w Polsce zostawiły nas w spokoju i powstrzymały się od zaost్రzania klimatu wokół spraw polskich.

2. W najbliższym czasie PAP opublikuje komunikat krytykujący stanowisko Chin⁵².

^fFijałkowski^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 15, t. 125

486

*13 grudnia, szyfrogram ambasadora w Bangkoku
o rozmowie z ambasadorem USA (fragment)*

T a j n e

Szyfrogram Nr 3419/IV
z Bangkoku, nadany 13.12, g. 13.20

Fijałkowski

Z rozmowy z amb. Abramowiczem.

1. B. zainteresowany rozwojem sytuacji w Polsce, a zwłaszcza możliwością interwencji radzieckiej⁵³:

ton wyrobów hutniczych o wartości 10,5 milionów sfr (dostawa I kwartał 81 r.) zakupiliśmy 7 tysięcy ton ryżu, 1 tysiąc ton mięsa bez kości i 50 ton chmielu. Chińczycy zgodzili się na dostawę natychmiastową”; AMSZ, ZD 29/82, w. 15, t. 124.

⁵² Szyfrogramem wysłanym 22 grudnia dyrektor Fijałkowski zawiadamiał ambasadora w Pekinie: „1. W swoim przemówieniu na posiedzeniu Komisji Zjazdowej 20 bm.^c tow. Kania skrytykował stanowisko Pekinu wobec wydarzeń w Polsce. Tekst clari-sem. 2. W związku z tym zrezygnowaliśmy z publikowania komunikatu PAP [...], rozważamy natomiast zamieszczenie w «Życiu Warszawy» artykułu krytykującego politykę zagraniczną ChRL, w tym też stosunek do naszych wydarzeń”; AMSZ, ZD 29/82, w. 15, t. 125.

⁵³ Ambasador w Bangkoku donosił szyfrogramem z 7 października: „Ambasada ZSRR rozesłała placówkom biuletyny pt. – «Kontynuowana jest ingerencja w sprawy polskie» z 29 września, – «Zachód realizuje w praktyce politykę ingerencji» z 2 bm. W obu materiałach akcentuje się, że kampania na Zachodzie ma na celu podważenie pozycji socjalizmu, skłócenie ludzi pracy w naszym kraju oraz zaszkodzenie jego stosunkom ze wspólnotą socjalistyczną”; AMSZ, ZD 29/82, w. 2, t. 11.

– oświadczył, że codziennie otrzymuje wywiadowcze raporty wojskowe, które „nadal nie brzmią optymistycznie”,

– kilkakrotnie podkreślał, że USA nie są zainteresowane pogłębianiem destabilizacji w Polsce, a tym bardziej popieraniem jakichkolwiek tendencji, które zmierzałyby do zmiany ustroju – rozumieją i akceptują realia,

– stwierdził, że dla Zachodu, mimo trudności płatniczych naszego kraju, jest bardziej opłacalne udzielenie kredytów i znacznej pomocy ekonomicznej aniżeli ponoszenie konsekwencji wynikających z ew. interwencji⁵⁴.

Argumentowałem – Wasza 10510⁵⁵.

[...] ⁵⁶

/–/ Majewski

AMSZ, ZD 29/82, w. 2, t. 11

487

*13 grudnia, szyfrogram ambasadora w Brukseli
o pobycie przedstawicieli NSZZ „Solidarność” w Belgii*

Tajne

Szyfrogram Nr 3513/IV
z Brukseli, nadany 13.12.80, g. 16.00

Korczewski

Przejazdem z Caracas⁵⁷ przebywali 4^e dni w Brukseli przedstawiciele „Solidarności” Przybylski i Zawalski, jako goście Światowej Konfederacji Pracy i Chrześcijańskich Związków Zawodowych. Program przewidywał liczne

⁵⁴ Szyfrogramem z 11 grudnia ambasador w Kinszasie przekazywał: „Od ambasadora USA. Zgodnie z instrukcją DS w ubiegłym tygodniu wyraził wobec członka kierownictwa tut. MSZ «poważne zaniepokojenie Stanów Zjednoczonych dużym prawdopodobieństwem interwencji radzieckiej w Polsce». [...] W oparciu o wytyczne Centrali zdecydowanie i ofensywnie, ale równocześnie spokojnie i rozważnie prezentujemy nasze oceny oraz stanowisko w dyskusjach z gospodarzami i w CD. Współdziałamy z radzieckimi”; AMSZ, ZD 29/82, w. 8, t. 67.

⁵⁵ Dok. nr 467.

⁵⁶ Pominięto fragment o relacjach USA z Wietnamem.

⁵⁷ Zob. dok. nr 348 i 442.

spotkania i rozmowy. Obaj wystąpili na konferencji prasowej i w TV. Nawiązali i utrzymywali kontakt z placówką. Na wszystkie pytania, często prowokacyjne i aroganckie, odpowiadali spokojnie i godnie. Podkreślali związkowy charakter organizacji, oświadczyli, że „Solidarność” nie występuje przeciwko socjalizmowi, uznaje kierowniczą rolę partii, popiera sojusze Polski i nie zamierza zastępować rządu. Odrzucili możliwość interwencji z zewnątrz, a indagowani w sprawie roli kościoła odpowiedzieli, że „zaspakaja potrzeby duchowe ludzi wierzących”. Ani swoją postawą, ani wypowiedziami nie dali pożywki do oczekiwanej sensacji. Pobyt ich wyjaśnił Belgom wiele spraw i zasługuje na pozytywną ocenę.

/–/ Fekecz

AMSZ, ZD 29/82, w. 3, t. 25

488

*13 grudnia, szyfrogram ambasadora w Brukseli
w sprawie sesji Rady NATO*

T a j n e
Specjalnego znaczenia

Szyfrogram Nr 3535/IV
z Brukseli, nadany 13.12.80, g. 16.00

Olechowski

1. Zakończone dziś sesje NATO upłynęły pod znakiem problemu polskiego⁵⁸. Znalazło to m.in. wyraz w umieszczeniu Polski w pierwszym punkcie komunikatu końcowego Rady Atlantyckiej. Ocenia się jednak, iż sprawa polska nie rozegrała się do końca wg scenariusza amerykańskiego przedstawionego przez Muskie. Na tym tle zarysowały się rozbieżności Europy z USA. Ministrowie państw EZ nie byli skłonni do zaakceptowania amerykańskiego poglądu o nieuchronności interwencji radzieckiej. Zarysowało się odrębne stanowisko krajów Beneluxu i Danii na temat tej możliwości.

Wystąpiły zdecydowane objawy obrony swych interesów ekonomicznych na Wschodzie ze strony RFN. Znaczną ostrożność odnotowano w pozycji Francji.

⁵⁸ Sesja Komitetu Planowania Obronnego NATO odbyła się 9–10 grudnia, sesja Rady NATO – 11–12 grudnia; zob. dok. nr 501.

Ostatecznie nie podjęto decyzji odnośnie całego wachlarza proponowanych przez USA posunięć. Zostały one przesunięte do kompetencji Stałej Rady NATO i ew. nagłego zebrania Rady Atlantyckiej w przypadku potrzeby wywołanej rozwojem wydarzeń. Proponowana przez Amerykanów unifikacja restrykcji wobec ZSRR przez wszystkich członków nie znalazła aprobaty przy założeniu możliwości indywidualnego podejścia do ochrony własnych interesów.

W cytowanym przez prasę wystąpieniu Nothomba budziły się echa jego warszawskich rozmów⁵⁹. Wyrażane są opinie, iż jego działalność i stanowisko wpłynęły modelująco na oceny prezentowane przez USA.

2. Sprawy udziału w rozbudowie sił militarnych paktu w świetle żądań amerykańskich zostały załatwione w zasadzie rutynowo w formie potwierdzenia 3 procent rocznego wzrostu budżetów wojskowych członków. Zwiększenie wydatków w tym zakresie, postulowane przez USA, pozostawiono jako otwarty problem do rozważenia w perspektywie. Ma się to odbywać w ramach przyjętego „planu sił zbrojnych”. Akcentowanie w dokumentach grupy planowania konieczności utrzymania 3 procent wzrostu wydatków adresowane jest przede wszystkim do opornych, w tym Belgii.

3. Po napięciu wokół obrad i decyzji Komitetu Planowania Obrony nastąpiło w ostatnich 2 dniach pewne uspokojenie. Zawdzięczać to należy wpływowi EZ, oczekującej na nową Administrację USA i zastąpienie „ideologii” Cartera przez pragmatyzm republikański.

Amerykanom udało się jednak częściowo przeforsować swoje tezy (m.in. ostre sformułowanie dot. Afganistanu i marginesowe odnotowanie sprawy konferencji rozbrojeniowej).

/-/ Fekecz

AMSZ, ZD 29/82, w. 3, t. 25

⁵⁹ Szyfrogramem z 15 grudnia ambasador w Brukseli uzupełniał: „Z rozmowy z Nothombem. 1) Nawiązał do swej wizyty w Polsce, prosząc o przekazanie min. Czyrkowi podziękowań i pozdrowień. [...] 2) Poinformował o NATO-wskiej decyzji ograniczonego udziału ambasadorów w odsłonięciu pomnika w Gdańsku ^hjeśli oczywiście będą zaproszeni^h. 3) Był ogólnikowy i defensywny w części rozmowy dot. sesji NATO. Na moją krytykę stanowiska USA nie zareagował żadnym słowem. Wysłanie samolotów Awacs tłumaczył wymogami wojskowymi, akcentował głównie zmianę tonu w Radzie Atlantyckiej, podkreślając rolę Europejczyków. Tłumaczył, że w komunikacie nie ma nic agresywnego, a na wąskim spotkaniu jednomyślnie zrezygnowano z publikowania programu działań «w przypadku najgorszego». Rozumie nasze obiekcje, ale «chodziło o politykę w skali globalnej»”; AMSZ, ZD 29/82, w. 3, t. 25.

489

*13 grudnia, szyfrogram ambasadora w Atenach:
stanowisko władz greckich wobec groźby interwencji ZSRR w Polsce*

T a j n e

Szyfrogram Nr 3488/IV
z Aten, nadany 15.12.80, g. 10.00

Czyrek

Poprosił mnie Mazarakis i przekazał, co następuje:

Premier Rallis polecił mu odbycie rozmowy ze mną, szczerzej, „off record”, na temat sytuacji w Polsce. Miał zamiar to uczynić osobiście, ale zrezygnował, ponieważ spotkanie takie wywołałoby w obecnej sytuacji nadzwyczaj duże zainteresowanie opinii publicznej. Powodem prośby Rallisa są przekazane przez Mitsotakisa z Brukseli alarmujące oceny, głównie w sprawie ew. wkroczenia wojsk radzieckich do Polski. Dotychczas rząd grecki nie dysponował informacjami, które uzasadniałyby podjęcie przez ZSRR takiego kroku. Ich ambasada przekazuje z Warszawy oceny wskazujące raczej na postęp w normalizacji politycznej, przywracanie porządku i koncentruje się na trudnościach gospodarczych. Stojąc na stanowisku niemieszania się w wewnętrzne sprawy innych państw rząd grecki unika wydawania wszelkich deklaracji lub oświadczeń oceniających sytuację w Polsce.

Grecja jest żywotnie zainteresowana w utrzymaniu procesu odprężenia, a także w rozwoju stosunków dwustronnych z państwami socjalistycznymi, w tym także z ZSRR. Dziś już wiadomo, że ewentualne wkroczenie ZSRR do Polski wywołałoby ostry kryzys w stosunkach Wschód–Zachód o trudnych do przewidzenia, lecz bardzo poważnych i długotrwałych skutkach, które rzecz jasna dotyczyłyby także Grecji. Stąd też prośba premiera o rozmowę ze mną i uzyskanie informacji, czy rzeczywiście rozwój sytuacji w Polsce może prowadzić do zagrożenia ukształtowanej równowagi sił w Europie i spowodować wkroczenie wojsk radzieckich do Polski.

Odpowiedziałem:

1. Kierownictwo partyjne i państwowe podjęło decyzję rozwiązania kryzysu wewnętrznego środkami politycznymi i konsekwentnego usuwania jego przyczyn w ramach systemu socjalistycznego i bez jakiegokolwiek naruszania naszych sojuszniczych więzów i zobowiązań. Program ten, odpowiadający interesom i życzeniom olbrzymiej większości narodu i leżący także w interesie wszystkich państw, znalazł pełne zrozumienie u naszych sojuszników. Istnieją wszelkie przesłanki, że program ten będzie w pełni zrealizowany.

2. Jest to proces z natury swojej długotrwały i trudny tym bardziej, że próbują go zakłócić elementy awanturnicze i antysocjalistyczne inspirowane w dużej mierze przez antykomunistyczne i antyradzieckie ośrodki zagraniczne. Siły te, działające przeciw przeciwnemu, na długo przed naszym kryzysem dążą do zaostrzenia sytuacji w Polsce i wokół Polski i wykorzystania tego dla powrotu do zimnej wojny i wyścigu zbrojeń. Takie działanie godzi w interesy wszystkich państw, a przede wszystkim zagraża interesom Polski. Przeciwdziałanie i demaskowanie takich tendencji leży zarówno w naszym narodowym interesie, naszych sojuszników, jak i wszystkich państw dążących do umocnienia pokoju i odprężenia.

3. Ustrój socjalistyczny w Polsce i jej polityczne i wojskowe sojusze są trwałym fundamentem polityki wewnętrznej i zagranicznej PRL, akceptowanym przez wszystkie liczące się w Polsce siły, klasę robotniczą, stronnictwa polityczne, a także kościół. Spotkanie przywódców państw socjalistycznych w Moskwie i opublikowana deklaracja pokazała jasność poglądów i wolę pozytywnego działania tych państw zarówno w zakresie umacniania odprężenia, jak i zgodność poglądów co do kierunku rozwiązywania zaistniałych w Polsce trudności. W szczególności stwierdzono tam, że komuniści, klasa robotnicza i ludzie pracy w Polsce potrafią pokonać trudności i zapewnią dalszy socjalistyczny rozwój kraju.

4. W tej sytuacji i biorąc te wszystkie elementy pod uwagę muszą istnieć wątpliwości co do intencji forsowania przez NATO i zachodnie ośrodki informacyjne kampanii o rzekomym nieuchronnym wkroczeniu wojsk radzieckich do Polski. Zmierzają one do wywołania w Polsce nastrojów antyradzieckich, utrudniania stabilizacji, zaostrzania stosunków Wschód–Zachód, podsycania wrogości do ZSRR i innych państw socjalistycznych. Nasuwa się wrażenie, że te działania i ich interpretacja w środkach masowego przekazu dążą wręcz do wywołania sytuacji konfliktowej w Europie, aby zadać cios procesowi odprężenia i współpracy.

5. Sytuacja gospodarcza jest trudna. Tutaj oczekiwaliśmy zrozumienia dla naszych trudności ze strony tych wszystkich, którzy Polsce dobrze życzą. W związku z rozpoczynającym się wkrótce spotkaniem polsko-greckim w sprawie przejścia na system płatności wolnodewizowych poprosiłem M. o maksymalną elastyczność strony greckiej w sprawie wydłużenia okresu przewidzianego na likwidację naszego konta clearingowego (zadłużenie nasze na tym koncie na koniec roku wyniesie około 40 mln dolarów).

Proszę Was, w wypadku jeśli uznacie, że moja argumentacja była niepełna, o nadesłanie instrukcji uzupełniającej czy korygującej. M. prosił o stały kontakt.

/–/ Lewandowski

490

*15 grudnia, szyfrogram ambasadora w Canberze
o wypowiedziach ambasadora ZSRR*Tajne

Szyfrogram Nr 3457/IV
z Canberry, nadany 15.12, g. 15.00

FijałkowskiWasz 10678⁶⁰.

1. Na spotkaniu KS u radzieckich (z udziałem czeskiego, bułgarskiego i kubańskiego KG z Sydney, ale bez Rumuna) Sudarikow informował, że był powtórnie wzywany, tym razem do ministra Streeta, który przekazał wypowiedź p.o. premiera Anthony (nasz claris 174) i podkreślał, że Fraser mimo choroby na bieżąco interesuje się, co w Polsce i co dookoła. Radziecki reagował jak dotychczas (nasz 169⁶¹), ze swej strony przekazał komunikat moskiewski z 5.12.

2. Radzieccy oburzeni naciskiem gospodarzy. Sudarikow nadmieniał, że Polska nie potrzebuje obrońców, którzy chcą dzielić KS. Ze swej strony obszernie informowałem o sytuacji w kraju (na bazie szyfrogramu 10510⁶²), o potępieniu przez nas hysterii prasowej (rozdałem press-release z wypowiedzią Dobrosielskiego), o moich interwencjach w MSZ przeciw wtrącaniu się

⁶⁰ Szyfrogramem nr 10678 z 13 grudnia dyrektor Fijałkowski informował ambasadora w Canberze: „Podczas wizyty u mnie 11 bm. Burgess interesował się aktualnymi problemami Polski, zwłaszcza w kontekście spekulacji nt. interwencji radzieckiej. Wykorzystałem to dla szerokiego omówienia sytuacji (wg. tez ostatniej okólnej na placówce) oraz w nawiązaniu do wypowiedzi Streeta w parlamencie i sygnalizowanych przez Was głosów prasowych wskazałem, że – niezależnie od intencji, których nie chcemy sądzić – prowadzą one do niepotrzebnego zaostrzenia klimatu międzynarodowego wokół spraw Polski, jak również nie pomagają w przyspieszeniu rozwiązania naszego kryzysu”; AMSZ, ZD 29/82, w. 4, t. 34.

⁶¹ Ambasador w Canberze przekazywał szyfrogramem nr 169 z 5 grudnia: „Ambasador ZSRR poinformował, że wezwano go do MSZ, gdzie kierownik Ministerstwa przekazał mu wypowiedź Streeta. [...] S. oświadczył, że ZSRR nigdy nie dokonywał interwencji ani inwazji, a przyjazne stosunki polsko-radzieckie rozwijają się zgodnie z zawartymi układami. Stanowisko ZSRR wobec wydarzeń w Polsce wyraża komunikat z rozmów Kania–Breżniew”. Dodatkowo szyfrogramem z 15 grudnia ambasador w Canberze uzupełniał: „Street w trakcie dyskusji m.in. stwierdził, że z wypowiedzi radzieckiego i z komunikatu moskiewskiego wnioskuje, że wkraczania nie będzie. Sudarikow replikował: «ja tego nie powiedziałem. Komunikat mówi sam za siebie»”; AMSZ, ZD 29/82, w. 4, t. 33.

⁶² Dok. nr 467.

tutejszego Parlamentu. Radziecki dziękował za pryncypialne stanowisko. Nikt z KS się nie włączył. Kubanka pytała, czy stosunki radziecko-australijskie jeszcze się pogorszą, Sudarikow nie przewiduje tego, „chyba że zajdą nadzwyczajne okoliczności”.

3. Zaprosiłem radzieckich, żeby u nas zrobili (w gronie KS) recital śpiewaczki Zykinej (gości u Sudarikowa). Przyjęli z zadowoleniem.

/–/ Frąckiewicz

AMSZ, ZD 29/82, w. 4, t. 33

491

*15 grudnia, szyfrogram ambasadora w Londynie
w sprawie brytyjskiej pomocy finansowej*

T a j n e

Pilne

Do rąk własnych

Szyfrogram Nr 3516/IV
z Londynu, nadany 15.12.80, 22.00

Czyrek

Griffiths, członek Parlamentu, przekazał:

W uzgodnieniu z nową Administracją USA (z inicjatywy Reagana) rząd brytyjski podjął decyzję w sprawie ustosunkowania się do próśb rządu polskiego w sprawie kredytów.

USA, WB udzieli pomocy we wszystkich sprawach kredytowych, wliczając w to dalszą pomoc EWG, lecz tylko w warunkach stabilizacji zmian społecznych, jakie dokonane zostały w ostatnich miesiącach w naszym kraju. W wypadku cofnięcia przemian, jakie zaszły w Polsce, przy pomocy sił zewnętrznych lub też zastosowania siły w stosunkach wewnętrznych spowoduje wycofanie się USA, WB z ustaleń dotyczących kredytów i innych przedsięwzięć finansowych.

Na moje zapytanie G. odpowiedział, że został upoważniony do przekazania mnie tej informacji poufnie, osobiście, z powołaniem się także na nową Administrację USA. Podobne stanowisko podejmą także inne kraje EWG. Decyzje,

o których mówił G., traktowane będą przez kierownictwo brytyjskie i USA jako poufne. Na szczęblu rządowym nie będą komunikowane⁶³.

/-/ Bisztyga

AMSZ, ZD 29/82, w. 10, t. 84

492

*16 grudnia, szyfrogram rezydentury wywiadu w Nowym Jorku
o działaniach NATO i USA
w sprawie groźby interwencji ZSRR w Polsce*

TAJNE
SPEC. ZNACZENIA

Szyfrogram Nr 7176
nadany 16.12, godz. 11.30, z Nowego Jorku

JAR-B-H

Dot. C-2, B-7 Mack⁶⁴ od „Imuza”⁶⁵ 15 bm.

1. „Sprawy polskie są ściśle konsultowane i koordynowane między krajami NATO i USA. Konsultowana jest również Japonia^c. ^b*novum!!!!*^b Japoński minister SZ przebywał w Brukseli i został wprowadzony przez Muskie w ustalenia Rady NATO.

⁶³ Wcześniejszym szyfrogramem, z 10 grudnia, ambasador w Londynie informował: „Odbyłem rozmowę z lordem Roll (doradca banków brytyjskich i amerykańskich, rzecznik finansjery żydowskiej [...]). Przekazał następujące opinie: Podjęte decyzje polityczne w sprawie pomocnej giętkości finansowej dla Polski są obecnie przekazywane do kierownictw banków. On i jego koledzy doradzają jednak, aby przedsięwzięcia w sprawie przesunięcia spłat oraz nowych kredytów zostały opóźnione do czasu ustabilizowania sytuacji politycznej w Polsce. Nie wie, jak zareagują bankierzy innych krajów, lecz zna postanowienia kierownictw banków USA i Anglii, aby wstrzymać się z decyzjami dawania Polsce nowych kredytów do czasu wykształcenia się ustabilizowanej i kontrolowanej sytuacji politycznej”; AMSZ, ZD 29/82, w. 10, t. 84.

⁶⁴ Kpt. Ryszard Krystosik (formalnie radca w stałym przedstawicielstwie przy ONZ w Nowym Jorku; zob. dok. nr 410).

⁶⁵ Dyplomata japoński Katsumi Sezaki.

2. Zdecydowany ton komunikatu NATO adresowany do ZSRR wynikał z założenia, iż „wszystkie środki powinny być wyczerpane, aby dać do zrozumienia, iż interwencja będzie nieopłacalna”. Zależało również, aby wykazać jednomyślność i współdziałanie Zachodu. Zakrojona na szeroką skalę akcja „odstraszania” ZSRR wynikała zarówno z ustaleń co do koncentracji wojsk radzieckich, jak i analizy działania ZSRR w przypadku Węgier w 1956 r. i Czechosłowacji w roku 1968. „Z ich analiz wynika, że ZSRR mając na uwadze inne kraje socjalistyczne był bardzo bliski interwencji. Obecnie uznają, iż możliwość taka zmniejszyła się, m.in. ^ddzięki zdecydowanemu stanowisku i nadaniu tej sprawie ogromnego rozgłosu^{de}. Drugim elementem, który zdecydował o powściągliwości radzieckiej, jest ogromna ^dcena, którą ZSRR płaci za Afganistan^{d66}.

3. Sprawa pomocy Polsce była jednym z istotnych tematów na spotkaniu Rady NATO. Zdecydowano m.in., że USA, RFN, Francja, Anglia i Japonia udzieli Polsce znacznych kredytów komercyjnych (na dogodnych w miarę możliwości warunkach). „Do „programu” tego włączona zostaje Japonia, mimo iż nie jest krajem NATO. Sprecyzowanie oraz terminy zostaną ustalone, „jak tylko ustabilizuje się sytuacja polityczna wokół Polski i ^dbędzie całkowicie jasne, iż radzieccy odstąpili od zamiaru interweniowania w przypadku pogorszenia się sytuacji wewnętrznej w Polsce”^{de}.

4. W ostatnich nieoficjalnych sondażach nowa administracja daje wyrażenie radzieckim do zrozumienia, że istnieją poważne perspektywy na poprawę

⁶⁶ Z kolei rezydentura wywiadu w Londynie donosiła szyfrogramem z 15 grudnia: „Najważniejsze postanowienia w «sprawie polskiej» na Radzie Ministrów SZ NATO: 1. Włączenie do cotygodniowego planu spotkań Komitetu Ambasadorów tematu «sytuacja w Polsce, działania ZSRR i innych KS wobec Polski» oraz upoważnienie tego komitetu do przedstawienia rekomendacji o zwołaniu Rady w trybie nagłym w razie potrzeby. 2. Zlecenie grupie ekspertów opracowania zestawu dwóch różnych akcji i działań NATO w sferze polityczno-gospodarczej w przypadku: a) bezpośredniej interwencji ZSRR i innych KS, b) «pośredniej interwencji» (zastosowanie polskich sił militarnych i paramilitarnych przez rząd polski «pod naciskiem» ZSRR dla «zdławienia» niezależnych Związków Zawodowych i organizacji dysydenckich). Materiałem do opracowania tego są teksty wystąpień ministrów zawierające konkretne propozycje. 3. Zlecenie Sekretariatowi NATO przestudiowania zasady współistnienia państw o różnych systemach (na sesji kilku ministrów, np. Muskie, stwierdziło, że współistnienie z systemem z natury wstecznym, jakim ma być komunizm – nie może być kategorią absolutną, pomoc siłom zwalczającym ten system od wewnątrz jest uzasadniona moralnie i politycznie, bo systemy te np. w Europie Wschodniej są przyczyną zagrożenia pokoju). 4. W związku z punktem 3 przyjęcie zasady jawnego wspierania (zapraszania na odczyty, w delegacje, stypendia itp.) prawniczych aktywistów «Solidarności», KOR i innych organizacji, w tym antysocjalistycznych (np. Chojeckiemu w związku z tym w Królewskim Instytucie Międzynarodowym FCO organizuje odczyt – spotkanie w dniu 19.12)”; AIPN, 0 449/5, t. 24.

stosunków USA–ZSRR. Wskazuje jednocześnie, iż „jest to możliwe tylko w przypadku, „jeśli nie będzie interwencji w Polsce”^d. Według danych obie strony są zdecydowane dokonać renegotjacji SALT.

5. W najbliższych dniach należy oczekiwać znacznego wzrostu napięcia w stosunkach między Indiami a Pakistanem. Zaostrzenie się sytuacji w tym rejonie pogorszy sytuację w Azji.

/–/ M A R I N ⁶⁷

AIPN, 0 449/5, t. 24

493

*16 grudnia, szyfrogram ambasadora w Sztokholmie
w sprawie uroczystości wręczenia literackiej Nagrody Nobla
Czesławowi Miłoszowi*

T a j n e
Pilna

Szyfrogram Nr 3590/IV
z Sztokholmu, nadany 16.12.80, g. 14.30

Staniszewski

Dot. pobytu Miłosza w Sztokholmie.

1) Zgodnie ze stanowiskiem Fundacji Nobla (vide nasz 259⁶⁸) zrezygnowaliśmy z oficjalnego spotkania z Miłoszem w Ambasadzie. Mimo iż szwedz-

⁶⁷ Plk Andrzej Maronde (formalnie konsul w konsulacie generalnym w Nowym Jorku).

⁶⁸ Szyfrogramem nr 259 z 21 listopada ambasador w Sztokholmie informował: „Prezes Fundacji Nobla prof. Bergstrom poinformował mnie, że z zasadniczych względów zorganizowanie oficjalnego spotkania (obiad) z Cz. Miłoszem w naszej ambasadzie nie będzie możliwe. Stworzyłoby to bowiem kłopotliwy precedens na przyszłość, w przypadku gdyby inna placówka dyplomatyczna chciała urządzić przyjęcie na cześć laureata będącego obywatelem innego państwa. Potwierdzając w pełni tytuł i uzasadnienie nagrody przyznanej M. jako poecie polskiego pochodzenia za jego wkład do literatury polskiej i światowej, Fundacja nie może nie respektować obowiązujących w tej mierze zasad i zwyczajów, które uniemożliwiają zorganizowanie przyjęcia w polskiej ambasadzie. Jest to zasadnicza zmiana w prezentowanym dotychczas wobec mnie stanowisku. Zgodnie ze wstępnymi ustaleniami sprzed 2 tygodni kierownictwo Fundacji nie tylko zgodziło się przekazać nasze zaproszenie

cy organizatorzy podtrzymali do końca wersję o protokolarnych przyczynach zmiany stanowiska, zaś sam M. ubolewał, iż z braku czasu nie może przyjąć zaproszenia, oceniam, że w części było to spowodowane jego ostrożnym, wyczekującym nastawieniem do kontaktów z nami, przede wszystkim jednak wynikiem nacisków wrogich nam środowisk emigracyjnych.

2) W przeddzień uroczystości wręczenia nagrody M. odwiedził Instytut Polski w celu zapoznania się z filmem o jego twórczości przygotowanym przez ekipę TVP. Chęć obejrzenia filmu w IP wyraził sam M. wobec naszych dziennikarzy tuż po przylocie, nawiązując do propozycji przekazanej mu przez twórców filmu. W tej sytuacji uznaliśmy za słuszne potwierdzić gotowość udostępnienia sali kinowej IP na ten cel. Z oczywistych względów wizytę utrzymaliśmy w ściśle roboczych ramach. Po projekcji M. udzielił jedynie wywiadów redakcji „Przekroju” oraz korespondentom PAP i Interpress.

3) Po uroczystości wręczenia nagród, podczas pierwszego spotkania z M. w Sztokholmskim Ratuszu, złożyłem mu gratulacje, zgodnie z Waszą 10134⁶⁹. Przedstawiłem również M. premierowi Faelldinowi i członkom rządu. Przyjął gratulacje życzliwie i ciepło. Generalnie jednak zarówno podczas bankietu, jak i w czasie innych okazyjnych spotkań stosunek M. do mnie był poprawny, lecz ostrożny i chłodny. Warto odnotować, że w czasie przyjęć, w których uczestniczyli wyłącznie laureaci, członkowie rządu, przedstawiciele Fundacji Nobla itp., M. z własnej inicjatywy nawiązywał ze mną rozmowę, zachowywał się swobodnie i naturalnie. Natomiast w innych przypadkach (np. podczas przyjęcia w Fundacji Nobla), kiedy na sali znajdowali się liczni przedstawiciele paryskiej „Kultury”, Rady Uchodźstwa Polskiego oraz grupa „osobistych przyjaciół” z Polski (Kisielewski, Barańczak, Chojecki i inni), był wyraźnie skrupowany, sztywny i oficjalny.

Według naszego rozeznania obecność w/w grupy wywarła szczególnie szkodliwy wpływ na postawę M. Roztoczyli oni od pierwszej chwili baczna „opiekę” nad M. i jego synem Antonim, usiłując odgrodzić go od kontaktów z naszą prasą i życzliwą nam Polonią. Wpływ ten był widoczny zwłaszcza w odniesieniu do

laureatowi, lecz zarezerwowało w programie pobytu M. 13 grudnia na w/w obiad. [...] Proponowali nieśmiało, iż zamiast obiadu można by rozważyć nieoficjalne, kameralne spotkanie w Instytucie Polskim. Nie odrzucając wprost – nie wyraziłem zainteresowania. Sądzę, iż w obecnej sytuacji tworzenie substytutów byłoby niewłaściwe”; AMSZ, ZD 29/82, w. 17, t. 138.

⁶⁹ Szyfrogram nr 10134 z 25 listopada dyrektor Staniszewski przekazywał: „1. Podzielamy Wasz pogląd odnośnie nieorganizowania spotkania w IP. 2. Prosimy o wykorzystanie spotkania z M. w czasie uroczystości dla przekazania w b. serdecznej tonacji gratulacji i dla nieformalnego dania M. do zrozumienia, że spodziewamy się jego wizyty w kraju”; AMSZ, ZD 29/82, w. 17, t. 139.

syna M., któremu organizowano specjalne spotkania i dyskusje, m.in. o sytuacji w Polsce.

4) Mimo często powtarzanych wobec prasy twierdzeń, iż jest on tylko poetą, a nie politykiem, w obu oficjalnych przemówieniach M. wystąpiły silne akcenty polityczne, ściśle – antyradzieckie. (Układ ZSRR–Niemcy z sierpnia 1939 r., sprawa Katynia, niepodległość republik bałtyckich itp.).

Bliższe omówienie i materiały kapitańską⁷⁰.

/–/ Cieślar

AMSZ, ZD 29/82, w. 17, t. 138

494

*16 grudnia, szyfrogram dyrektora Departamentu III
do ambasadora w Waszyngtonie w sprawie działań USA
dotyczących groźby interwencji ZSRR w Polsce*

Warszawa, dn. 16 grudnia 1980 r.

T a j n e
dNATYCHMIAST^d

SZYFROGRAM Nr ^c10761^c

SPASOWSKI – WASZYNGTON

^ddo rąk własnych^d

Przeprowadźcie pilnie rozmowę na odpowiednim szczeblu w DS w sprawie rezolucji senatu dotyczącej Polski⁷¹.

⁷⁰ Zob. dok. nr 499.

⁷¹ W rezolucji przyjętej 13 grudnia m.in. stwierdzono: „Biorąc pod uwagę to, iż Związek Radziecki swą inwazją i okupacją Afganistanu dał przykład lekceważenia suwerennych praw, co może zapowiadać próbę inwazji na Polskę [...]; Biorąc pod uwagę to, że zmasowanie sił radzieckich i Układu Warszawskiego na granicach Polski stanowi wyraźne usiłowanie odstraszenia narodu i rządu Polski [...]; Niech będzie postanowione, iż Senat popiera Prezydenta Stanów Zjednoczonych w jego wysiłkach dla: 1. wyrażenia stanowczego sprzeciwu Stanów Zjednoczonych wobec jakiegokolwiek próby Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich pogwałcenia

Oświadczcie, że tę rezolucję, jak również amerykańskie stanowisko w sprawie zajęcia się przez NATO Polską musimy oceniać jako próbę mieszanienia się w nasze wewnętrzne sprawy oraz akcję powodującą wzrost napięcia międzynarodowego.

^{h9} 9 grudnia Muskie w wywiadzie telewizyjnym w Waszyngtonie oraz rzecznik DS. wskazywali, iż USA chcą, aby NATO przedyskutowało „sytuację w Polsce” i stan przygotowań na „wszelką ewentualność”^h.

Podajemy elementy argumentacji:

1. Rozpętana na Zachodzie kampania eskalacji prasowo-propagandowej stoi w sprzeczności z oficjalnymi deklaracjami państw Zachodu o niemieszaniu się w nasze sprawy wewnętrzne.

2. Kampania nie służy procesowi *„odnowy”*^c i normalizacji w Polsce, godząc zaś w Związek Radziecki, Polskę i inne kraje wspólnoty socjalistycznej ^hw sposób nieodpowiedzialny^h przyczynia się do wzrostu napięcia międzynarodowego.

3. Gra na destabilizację wewnętrzną w Polsce sprzeczna jest z interesami pokoju i odprężenia w Europie i w świecie.

4. Polska nadal kontynuować będzie swoją politykę zagraniczną nacechowaną na odprężenie i współpracę międzynarodową. Liczymy, że zwycięży zdrowy rozsądek i poczucie odpowiedzialności.

Dla Was: Możliwe, że te argumenty w całości lub częściowo wykorzysta w dniu 17.12. I Sekretarz Tow. Kania w wystąpieniu publicznym⁷².

Informujcie.

^fSzewczyk^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 19, t. 157

politycznej niepodległości, terytorialnej integralności albo innych elementów suwerenności polskiej, [...] 3. rozważenia we współpracy z sojusznikami i przyjaciółmi Stanów Zjednoczonych środków do wspólnego podjęcia w wypadku inwazji militarnej na Polskę przez siły Układu Warszawskiego”; AMSZ, Dep. III 47/84, w. 6. Zob. też dok. nr 510.

⁷² Mowa o przemówieniu Stanisława Kania wygłoszonym 17 grudnia w płockiej petrochemii w czasie comiesięcznego posiedzenia POP PZPR Zakładu Procesów Katalitycznych (Kania był wieloletnim członkiem tej organizacji partyjnej).

495

*16 grudnia, szyfrogram ambasadora w Londynie
o przyjeździe Mirosława Chojeckiego do Wielkiej Brytanii*

T a j n e

Szyfrogram Nr 3578/IV
z Londynu, nadany 16.12.80, g. 17.10

Mulicki

Observer zamieścił 14.12 artykuł o planowanym odczycie Chojeckiego w Królewskim Instytucie Stosunków Międzynarodowych 19.12, którego przedstawił jako pisarza podziemia, członka KOR, kierownika wydawnictwa „Nowa” oraz że zasługą Ch. jest wydanie w Polsce 100 tytułów będących na indeksie. Informuje również o zamierzeniach Ch. wydania dzieł Orwella, Russella, Grassa, Solżenicyna oraz Kundery.

Ponadto Studium Spraw Polskich zamieściło w Dzienniku Polskim wiadomość, iż Ch. w dniu 17.12 wygłosi w POSK informację o sytuacji w Polsce i że w spotkaniu wezmą udział Kołakowski, Smolar, Pospieszalski i Stypułkowski.

Oceniamy przyjazd Ch. jako wyraz kontynuowania współpracy KOR z ośrodkami londyńskimi i że koordynuje ją SSP.

Prosimy o informację, jaki jest prawny stan przyjazdu Ch.⁷³ Jego działalność będziemy dokumentować.

/–/ Bisztyga

AMSZ, ZD 29/82, w. 10, t. 84

⁷³ W odpowiedzi szyfrogramem z 23 grudnia dyrektor Mulicki wyjaśniał: „CHOJECKI był zaproszony do Sztokholmu na uroczystości wręczenia «Nobla» przez Miłosza jako «przyjaciela», skąd udał się do Londynu”; AMSZ, ZD 29/82, w. 10, t. 86. Zob. PDD 1980 styczeń–czerwiec, dok. nr 378.

496

*16 grudnia, szyfrogram wicedyrektora Departamentu V
do ambasady w Konakry
w sprawie ograniczeń w leczeniu obywateli gwinejskich w PRL*

Warszawa, dn. 16 grudnia 1980 r.

T a j n e
dPILNY^d

SZYFROGRAM Nr ^c10795^c

KONAKRY – FRANCIA

Poinformujcie gospodarzy, że Ministerstwo Zdrowia ^hPRL^h zmuszone jest zwrócić się o wstrzymanie do końca czerwca 1981 r. przysyłania do Polski obywateli gwinejskich na leczenie z powodu spiętrzonych trudności w zakresie bazy, wyżywienia i leków w naszym lecznictwie. Analogiczną prośbę ^ho zrozumienie naszej sytuacji^h przekazaliśmy również innym krajom, z którymi wiążą nas porozumienia w tym zakresie. Pacjenci, którzy ^hw ramach odnośnych porozumień^h są już w trakcie leczenia w polskich szpitalach (w przypadku Gwinei – 1 osoba⁷⁴), pozostaną do zakończenia leczenia. Trzej zgłoszeni ostatnio chorzy Gwinejczycy, których dokumentacja została zaakceptowana przez Ministerstwo Zdrowia, będą przyjęci w Polsce najpóźniej z początkiem lipca 1981 r. Po tym terminie Ministerstwo Zdrowia będzie mogło rozpatrywać następne zgłoszenia.

⁷⁴ Szyfrogramem z 3 grudnia wicedyrektor Wiśniewski informował ambasadę w Konakry: „Cissoko przybył do Warszawy 27.11. [...] C. kategorycznie odmówił udania się do szpitala na przepisowe badania, mimo że wyjaśniliśmy, iż przez kwarantannę rozumiemy kilkudniowy pobyt w klinice celem przeprowadzenia badań podstawowych. [...] Z inicjatywy ambasadora zamieszkał z nim w hotelu. [...] Zalecono zmianę trybu życia i przepisano środki farmakologiczne. 1.12 ambasador zabrał go do Berlina. Wyraził pretensję, iż nie umieściliśmy C. w hotelu rządowym. W przypadku uwag gospodarzy wyjaśniamy, że nasz resort zdrowia przygotował dla C. odpowiednie warunki szpitalne. Wszelkie nieporozumienia tłumaczcie faktem odmowy ze strony C. poddania się obowiązującym w Polsce regułom służby zdrowia. W przyszłości ^hbędziemy^h ^cnależy^c unikać podejmowania się leczenia osobistości oficjalnych, ponieważ nie możemy im zapewnić takich warunków, na jakie liczą”; AMSZ, ZD 29/82, w. 8, t. 74.

Dla Waszej wiadomości i przestrzegania:

Do odwołania nie wydawajcie wiz do Polski żadnym kandydatom na leczenie oraz nie przyjmujcie żadnych zgłoszeń ani dokumentacji lekarskiej.

^fWiśniewski^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 8, t. 74

497

*17 grudnia, szyfrogram ambasadora w Moskwie:
informacje radzieckich mediów o sprawach polskich*

T a j n e

Szyfrogram Nr 3584/IV
z Moskwy, nadany 17.12.80, g. 14.00

Staniszewski

Wasz nr 10590 z dnia 10.12.br.⁷⁵

W okresie ostatniego kwartału, do dnia 17.12.br., w radzieckiej prasie centralnej ukazało się łącznie 386 materiałów informacyjnych o Polsce. Były to informacje Agencji TASS, bazujące w decydującej mierze na źródłach polskiej prasy, m.in. „Trybuny Ludu”, „Żołnierza Wolności” oraz informacji PAP.

Korespondenci akredytowani w Warszawie nie byli widoczni za wyjątkiem korespondenta „Prawdy”, który zamieścił w dniu 27.11.br. i 12.12. swoje materiały⁷⁶. Dwukrotnie zamieszczono przedruki z „Rudego Prawa” o sytuacji

⁷⁵ Okólnikiem nr 10509 dyrektor Staniszewski polecał: „Prosimy pilnie o ocenę korespondencji za ostatni kwartał stałych korespondentów akredytowanych w W-wie nt sytuacji w Polsce”; AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 112.

⁷⁶ Ambasador w Moskwie przekazywał szyfrogramem z 18 grudnia: „Z rozmowy z Rachmaninem. 1) Podczas pobytu w Moskwie Klasa prosił o wysłanie do Warszawy doświadczonych dziennikarzy dla konsultacji. Są przygotowani tacy dziennikarze – 1 z «Prawdy», 2-gi z «Izwestii». Mogą wyjechać w styczniu. Czekają na zaproszenie. [...] 4) Mają informację, że od nas wyjeżdżały delegacje związkowe do Chin. W nie najlepszym składzie. Są zwolennikami, aby nie korzystać z chińskich zaproszeń. Podkreślił, że Chiny wylewają krokodyłe łzy w związku z naszą sytuacją i próbują współczując nam rozgrywać sprawy polskie dla własnych korzyści. 5) Wyrażał nadal zaniepokojenie istniejącą sytuacją w naszych środkach masowego przekazu, szczególnie w telewizji i radio. Określił, że niektóre artykuły w «Polityce» i «Życiu

w PRL, „Prawda” z 24.11 i 30.11. Radio i telewizja prawie codziennie w swoich dziennikach przekazywały informacje o sytuacji w Polsce, opierając się na źródłach TASS.

Reportaże TV korespondentów TV z Białostockiej Fabryki Maszyn i Zakładów Dywilan z Łodzi pokazywały prace załóg i ich troskę o stabilizację sytuacji w kraju. Szerzej o sprawach polskich w TV mówiono w audycjach politycznych komentatorów o sytuacji międzynarodowej.

/-/ Olszewski

AMSZ, ZD 29/82, w. 11, t. 97

498

*17 grudnia, szyfrogram dyrektora Departamentu
ds. Stosunków z ZSRR do ambasadora w Moskwie:
instrukcja w sprawie konsultacji w MSZ ZSRR
dotyczących kwestii koreańskiej*

Warszawa, dn. 17 grudnia 1980 r.

T a j n e
dPILNE^d

SZYFROGRAM Nr °10818°

MOSKWA – OLSZEWSKI

1. 01 grudnia br. Ambasador KRLD doręczył min. Czyrkowi pismo Ho Dama wyrażające prośbę o poparcie przez rząd PRL wysuniętej przez Kim Ir Sena na VI Zjeździe PPK propozycji utworzenia Federacyjnej Demokratycznej Republiki Korio. Wyrażając zrozumienie i poparcie dla zjednoczeniowych propozycji KRLD Cz. zaznaczył, iż nasza formuła w kwestii zjednoczenia Korei musi uwzględniać stanowisko Polski w/s zjednoczenia Niemiec.

Warszawy» są skandaliczne. Analizują wszystkie wypowiedzi i wywiady działaczy «Solidarności», z Wałęsą i innymi. Uważają, że można przejść do ofensywy i po prostu sumując te wypowiedzi publikować bez komentarzy, myślą, że polski naród zrozumie, dokąd ci ludzie zmierzają. Pozytywnie oceniają szereg pryncypialnych artykułów w prasie oraz decyzję wstrzymania projekcji filmu Wajdy «Robotnicy 80»»; AMSZ, ZD 29/82, w. 11, t. 97.

2. Dla Was: Wiemy od tow. radzieckich z Phenianu o doręczeniu Gromyko pod koniec listopada br. przez wicemin. SZ KRLD, Li Dżon Mok, podobnego pisma od Ho Dama. Nie ustosunkowując się do sprawy Konfederacji G. poparł koncepcje zjednoczenia i wycofania z Korei wojsk USA.

3. Z uwagi na złożoność kwestii koreańskiej pragniemy skorelować naszą ew. odpowiedź dla Ho Dama ze stanowiskiem KS. Prosimy skonsultować sprawę odpowiednio w MID.

^fNator^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 11, t. 98

499

17 grudnia, notatka ambasadora w Sztokholmie o uroczystościach wręczenia literackiej Nagrody Nobla Czesławowi Miłoszowi

P O U F N E

N o t a t k a

dot. pobytu Czesława Miłosza w Sztokholmie
(6–15.12.1980)

Przebieg uroczystości związanych z wręczeniem nagrody Nobla Cz. Miłoszowi był szczegółowo relacjonowany w doniesieniach polskich korespondentów akredytowanych w Szwecji, jak również specjalnych wysłanników polskiej prasy, radia i telewizji. Dlatego też w tym miejscu warto zwrócić uwagę jedynie na niektóre ważniejsze elementy programu pobytu Miłosza i towarzyszącej programowi oprawy oraz postawę samego laureata.

1. Związki Miłosza i jego twórczości z polską kulturą i literaturą, fakt przyznania mu nagrody literackiej Nobla za twórczość poetycką w języku polskim i za jego wkład do polskiej literatury – były akcentami, które eksponowali mocno wszyscy oficjalni przedstawiciele Szwedzkiej Akademii i Fundacji Nobla. Szczególnie mocno podkreślił to w swym przemówieniu (prezentującym laureata tuż przed wręczeniem nagrody) stały sekretarz Szwedzkiej Akademii profesor Lars Gyllensten, mówiąc m.in. o jego poglądach i doświadczeniach opisywanych po polsku, wyrosłych na gruncie polskich tradycji i polskiej kultury. W podobnym duchu przemawiał prezes Fundacji Nobla prof. Sune Bergström przed tradycyjnym odczytem laureata organizowanym przez Szwedzką Akademię, jak również zapowiadając jego okolicznościowe wystąpienie na

bankiecie w sztokholmskim ratuszu. Jest oczywiste, że fakt ten akcentowany był przez samego Miłosza we wszystkich jego oficjalnych przemówieniach i wystąpieniach dla prasy.

Polskość laureata podkreślały również inne drobne, lecz znamienne gesty i akcenty towarzyszące poszczególnym punktom programu głównych uroczystości: umieszczenie w broszurce zawierającej przemówienia profesorów szwedzkich akademii i instytutów prezentujących poszczególnych laureatów obok nazwiska Miłosza dwóch krajów pochodzenia – Polska i USA, odegranie mazura z opery „Halka” po wręczeniu nagrody, odegranie poloneza Chopina i odśpiewanie dwóch polskich piosenek ludowych przez chór Uniwersytetu Sztokholmskiego na bankiecie w ratuszu itp.

Gestem podkreślającym związki Miłosza ze współczesną Polską, jej kulturą i literaturą było niewątpliwie zaproszenie do udziału we wszystkich głównych uroczystościach (uroczystość wręczenia nagrody, bankiet w ratuszu, obiad wydany przez króla) ambasadora PRL w Szwecji. Jak podkreślali to przedstawiciele instytucji zapraszających (Szwedzka Akademia i Fundacja Nobla), było to po raz pierwszy dokonane odstępstwo od ściśle przestrzeganej zasady, iż na imprezy te – poza główną uroczystością rozdania nagród – zaprasza się jedynie ambasadorów reprezentujących państwa, których obywatelami są laureaci.

2. Jak już informowaliśmy, mimo uprzednich wstępnych ustaleń z Fundacją Nobla nie doszło do skutku planowane spotkanie z Miłoszem w naszej Ambasadzie⁷⁷. Stało się tak pomimo wyraźnie przychylnego nastawienia do tej sprawy i akceptacji samej idei przez Fundację, czego wyrazem jest treść listu dyrektora Fundacji S. Ramela z 11 listopada br. (Fotokopia listu w załączeniu)⁷⁸.

Mimo iż formalną przyczyną, z powodu której musieliśmy zrezygnować z tego spotkania, były względy protokolarne (amerykańskie obywatelstwo Miłosza), sądzimy, że zasadniczą rolę odegrały: brak przekonania u Miłosza co do celowości oficjalnego spotkania w polskiej ambasadzie po 30-letnim braku jakichkolwiek kontaktów z polskimi instytucjami rządowymi

⁷⁷ Z kolei szyfrogramem z 15 grudnia ambasador w Paryżu informował: „Przez kilka dni będzie przebywał w Paryżu Czesław Miłosz. 18 bm. ma wieczór autorski w ośrodku O.O. Palotynów, którzy są gospodarzami wizyty. Palotyni utrzymują poprawne kontakty z Konsulatem. Prosimy o wskazówki co do ew. kontaktów i ich inicjowania (np. zaproszenie Miłosza do Instytutu lub spotkać się z nim w Ambasadzie albo śniadanie w wąskim gronie). Wokół jego wizyty tutejsze ośrodki emigracyjne czynią wiele rozgłosu”; AMSZ, ZD 29/82, w. 14, t. 120. W odpowiedzi wiceminister Józef Wiejacz polecał szyfrogramem z 17 grudnia: „Udział Konsula w wieczorze autorskim wystarczy. Nie widzimy potrzeby inicjowania innych kontaktów z M. Do Waszej wiadomości: M. wygłosił w Sztokholmie polityczne, silnie antyrządzieckie przemówienie”; AMSZ, ZD 29/82, w. 14, t. 122. Zob. też dok. nr 312, 333 i 426.

⁷⁸ Załączników brak.

i przedstawicielstwami dyplomatycznymi oraz nacisk doradców i przyjaciół Miłosza z kręgów wrogiej nam emigracji.

3. Jak mogliśmy zaobserwować, zachowanie się Miłosza wobec nas (tzn. ambasadora, dyrektora Instytutu Polskiego i innych pracowników Ambasady) jako oficjalnych przedstawicieli polskiego rządu cechowało przez cały czas pobytu niezdecydowanie, wahania i rozterki. Z jednej strony zaskakiwały go i pochlebiali mu zainteresowanie, życzliwość i dość liczna obecność przedstawicieli polskich placówek na uroczystościach towarzyszących wręczeniu nagrody. Wiedział również doskonale, że najbliższa rodzina – brat Andrzej i jego żona Grażyna Miłoszowa utrzymują stały kontakt z Instytutem Polskim podczas pobytu w Sztokholmie. Był również wyraźnie zadowolony – mimo narzekania na natarczywość prasy – z licznej reprezentacji krajowych środków masowego przekazu, którym bez większych trudności udzielał wywiadów. Z drugiej zaś strony był pod silnym wpływem i presją przedstawicieli emigracyjnych środowisk z kręgów paryskiej „Kultury”, Instytutu Literackiego, Federacji Uchodźstwa Polskiego w Szwecji oraz opozycjonistów przybyłych z kraju (Barańczak, Sławińska, Chojecki, Kisielewski). W stosunku do jednych miał bowiem zobowiązania i długi moralne z przeszłości (Kultura Paryska), wobec Chojeckiego zaś, prezentowanego wszędzie jako twórca i kierownik „Niezależnej Oficyny Wydawniczej – NOWA”, zobowiązania z tytułu jego obecnej działalności wydawniczej.

Zobowiązania wobec „Kultury” zrealizował poprzez swój udział w specjalnie zorganizowanym spotkaniu tzw. „Przyjaciół Kultury”, które odbyło się w sali Szwedzkiej Akademii w dniu 12 grudnia, a którego dochód (wstęp za płatnymi zaproszeniami) przeznaczono na fundusz „Kultury” (szerzej o tym spotkaniu w pkt. 5 notatki).

Nic więc dziwnego, że w pierwszych kontaktach, zwłaszcza zaś podczas przyjęcia wydanego przez Fundację Nobla 9 grudnia, nastawienie Miłosza do nas było raczej powściągliwe, ostrożne i wyczekujące. Uczestniczyli w nim jednak liczni przedstawiciele wymienionych środowisk emigracyjnych, opozycjoniści z kraju oraz liczna reprezentacja nieprzychylna nam Polonii szwedzkiej. Wszyscy oni bacznie obserwowali, jak często i jak długo „ich Miłosz” rozmawia z przedstawicielami rządu PRL.

W trakcie następnych uroczystości (bankiet w ratuszu, obiad u Króla), kiedy wraz z żoną miałem możliwość dość częstego spotykania Miłosza i nawiązania z nim rozmowy, ten początkowy pełen rezerwy stosunek ulegał wyraźnej zmianie na lepsze. Był on bezpośrednim, swobodnym i naturalnym rozmówcą, zwłaszcza na tych spotkaniach, w których poza laureatami uczestniczyli jedynie przedstawiciele szwedzkiego rządu, instytucji naukowych i ambasadorzy krajów pochodzenia laureatów.

Należy jednak podkreślić, że we wszystkich rozmowach z nami Miłosz unikał starannie podejmowania tematów politycznych, nie nawiązywał do sytuacji w kraju, nie chciał też (mimo inspiracji z mojej strony) wypowiedzieć się wiążąco co do przyjazdu do kraju i najbardziej prawdopodobnego terminu. Wspominał jedynie, iż ma zbyt wielu przyjaciół w Polsce i zbyt wiele miejsc do zwiedzenia, by można było to skwitować kilkudniowym pobytem. Dawał wyraz fascynacji urokiem jezior mazurskich i Białowieży, dodając, iż byłoby pięknie móc spędzić choćby krótki urlop w ich ciszy i odosobnieniu.

4. Oceniamy, że duże znaczenie dla przełamania pewnej bariery psychologicznej miał pierwszy po 30 latach kontakt Miłosza z polską placówką, z okazji nieoficjalnej, roboczej wizyty w Instytucie Polskim w Sztokholmie. Celem wizyty był przegląd filmu o twórczości Miłosza wyprodukowanego przez ekipę Polskiej Telewizji (w reżyserii Wiktora Meller'a i przy współpracy Andrzeja Miłosza). W związku z tym, że sam Miłosz, uprzedzony o takiej możliwości przez twórców filmu, zgłosił chęć obejrzenia filmu w sali kinowej Instytutu, uznaliśmy za słuszne potwierdzić zaproszenie do Instytutu i udostępnić na ten cel naszą salę projekcyjną. Miłoszowi towarzyszyła najbliższa rodzina z Polski oraz syn Antoni. Dyskusja po projekcji ograniczyła się wyłącznie do fachowych i merytorycznych uwag nt. filmu. Sam film spotkał się z uznaniem Miłosza, wyrażał jedynie obawy, że za dużo w nim recytacji jego wierszy.

5. W czasie pobytu Miłosza w Sztokholmie odbyły się dwa spotkania z licznym udziałem miejscowej Polonii. 12 grudnia przedstawiciel paryskiej Kultury Norbert Żaba zorganizował wieczór poetycki z udziałem Miłosza w sali Akademii Szwedzkiej.

13 grudnia Federacja Uchodźstwa Polskiego w Szwecji przygotowała spotkanie z gośćmi w Sztokholmie – na zaproszenie laureata literackiej nagrody Nobla – Miroslawem Chojeckim i Stefanem Kisielewskim.

Pierwszy „wieczór poetycki” otworzył przedstawiciel Kultury Żaba, który przeprosił zebranych za opóźnienie spowodowane rozmową Miłosza z wydawcami podręcznika do nauki języka polskiego dla dzieci polskich w Szwecji. Rozmowa ta ma być wstępem do nowego podręcznika. Żaba przypomniał również i zacytował wszystkie kontrowersyjne fragmenty z odczytu Miłosza w Szwedzkiej Akademii i z przemówienia podczas bankietu w sztokholmskim ratuszu.

Był to główny człon wystąpienia. Siedzący obok Miłosz nie reagował na jego słowa – widocznie znał konstrukcję i treść wystąpienia Żaby.

Utwierdzić to może w przekonaniu, że przychodzi mu płacić stary dług za lata pięćdziesiąte spędzone pod opieką Kultury i Instytutu Literackiego.

W drugiej części wieczoru Czesław Miłosz recytował swoje wiersze pisane w różnych okresach swojego życia.

Spotkanie 13 grudnia w sali gimnazjum Vasa (Karlbergsgv. 15) prowadził „redaktor Gąsowski”, który poinformował, że Chojeckiego i Kisielewskiego

przyjęto do Związku Byłych Więźniów Politycznych, ponieważ pierwszy „siedział w więzieniu, a drugi robi wszystko, by się tam dostać”.

Następnie M. Chojecki, występujący w aureoli „bohaterskiego wydawcy – szefa Nowej”, prezentował zebrany konspiracyjny sposób druku i kolportażu książek i broszur wydawanych przez „Nową”. Pokazał również zebrany wydane w jego nielegalnym wydawnictwie tomiki poezji Miłosza, jak również inne książki i broszury, w tym, jak podkreślił, wydaną w dużym nakładzie broszurkę „jak postępować, jeżeli jest się zatrzymanym przez milicję lub służbę bezpieczeństwa”.

Na pytanie z sali, czy zamierza się zalegalizować, odpowiedział, że nie, choć wyczuwa, że dla władzy byłoby to korzystne. Chwalił się jednak, że jak na razie nie jest skrzępowany cenzurą.

Odpowiadając na inne pytanie, czy nie obawia się, że autorzy, których drukował dotychczas, odejdą do legalnie działających wydawnictw, gdzie jak wszystko na to wskazuje, będą wydawane ich książki, Chojecki stwierdził, że widzi takie niebezpieczeństwo i może konieczność w takim wypadku zlikwidowania „Nowej”, ale jak oświadczył, „mam swój zawód fizyka atomowego i mogę do niego wrócić”.

W drugiej części spotkania Stefan Kisielewski omawiał kolejne etapy powojennej Polski koncentrując się jednak na aktualnych problemach. Dziwił się, że w Szwecji tyle się mówi na temat możliwości wkroczenia wojsk Układu Warszawskiego do Polski. „W kraju, gdzie byłem kilka dni temu, głównym tematem jest kształt przeprowadzanych reform i demokratyzacji życia politycznego i społecznego. Wkroczenie wojsk jest trudno wyobrażalne, lecz trudno je wykluczyć”. „Przecież – powiedział Kisielewski – za działami wojsk musiałyby wyjechać transporty żywności dla wyżywienia polskiego społeczeństwa”. Mówiąc o reformie stwierdził, że nikt nie mówi w Polsce o zmianie czy reformie ustroju, gdyż «to denerwowałoby sąsiadów», lecz dyskutuje się o «zreformowaniu modelu». „To, co się stało w Polsce, było dziełem klasy robotniczej – powiedział Kisielewski – w której istnienie i aktywność już prawie nikt nie wierzył łącznie, jak ma prawo przypuszczać – z pracującymi w gmachu u zbiegu Nowego Świata i Alej Jerozolimskich”⁷⁹.

Mówiąc o dyskusji na temat nowego „modelu rządzenia” stwierdził, że należy stworzyć takie mechanizmy, by nie powtórzyła się dekada lat siedemdziesiątych, kiedy to „grupa dyletantów otrzymała dwadzieścia jeden miliardów i doprowadziła Polskę do kryzysu przez nikogo nie kontrolowana”.

Imprezę zakończyła zbiórka pieniędzy na maszyny drukarskie dla nielegalnego wydawnictwa „NOWA”.

⁷⁹ Mowa o siedzibie KC PZPR.

Z przebiegu w/w spotkań (które mogliśmy odtworzyć na podstawie relacji uczestniczącego w spotkaniach redaktora M. Górskiego, korespondenta PA „Interpress”) wynika, że sam Miłosz nie angażował się bezpośrednio w propagandowe akcenty polityczne, o jakie zadbali znani ze swej działalności i poglądów protektorzy i organizatorzy.

Na imprezie „Kultury” paryskiej Miłosz ograniczał się wyłącznie do czytania swych wierszy i odpowiadania na pytania dotyczące różnych okresów jego twórczości.

Wg naszego rozeznania również spotkania literackie zorganizowane na Uniwersytetach w Sztokholmie i Uppsali pozbawione były ze strony samego Miłosza akcentów politycznych. Odnieśliśmy wrażenie, że mimo wyraźnej chęci odwdzięczenia się i „spłacenia długu” niektórzy przedstawiciele emigracji byli dla niego niewygodni i zbyt natrancywi w lansowaniu swych ekstremistycznych poglądów. Jest również znamienne, że Miłosz odmówił udziału w programie szwedzkiej telewizji z 14 grudnia (powtórzonym następnie w dniu 17 grudnia), w którym nt. sytuacji w Polsce wypowiadali się M. Chojecki, S. Barańczak i I. Sławińska. (Szczegółową relację przekazał korespondent PAP).

6. Z drugiej strony odnieść można wrażenie, że Miłosz rozpatruje ciągle historię i współczesność Polski przez pryzmat doznań i przeżyć osobistych lat 40-tych i 50-tych. Tkwi w nim głęboko zakorzenione uprzedzenie, nieufność i uraza wobec ZSRR, a zwłaszcza wobec polityki radzieckiej lat 1939–45 oraz późniejszej polityki kulturalnej w ZSRR i innych KS. Dał temu wyraz w swym wykładzie w Szwedzkiej Akademii z 8 grudnia oraz w przemówieniu okolicznościowym wygłoszonym na bankiecie w ratuszu w dniu 10 grudnia.

Antyradzieckie akcenty w przemówieniu z 8 bm., uporczywe stawianie na jednej płaszczyźnie i obciążanie jednakową odpowiedzialnością za wybuch II Wojny Światowej Hitlera i Stalina, tendencyjna interpretacja układu ZSRR–Niemcy z 1939 r., antyradzieckie wypadki na tle sprawy Katynia i Powstania Warszawskiego – to wszystko wywołało zdziwienie i nieprzychylnie komentarze w korpusie KS jako nie licujące z charakterem wykładów i tradycyjnie apolityczną treścią przemówień pozostałych laureatów (Teksty przemówień przesyłamy w załączeniu).

Można oczekiwać, że nastawienie Miłosza do kraju i oficjalnych kontaktów z instytucjami i urzędami państwowymi, przede wszystkim w sferze kultury, ulegać będzie stopniowej ewolucji. Będzie to jednak proces powolny, nie pozbawiony spięć i zygzaków i raczej długotrwały.

Sztokholm, 17.12.1980

^fPaweł Cieslar^f

AMSZ, Dep. IV 43/84, w. 9

500

*18 grudnia, okólnik wiceministra Olechowskiego o decyzji EWG
w sprawie sprzedaży Polsce nadwyżek produktów rolnych*

Warszawa, dn. 18 grudnia 1980 r.

T a j n e
„pilne”SZYFROGRAM Nr ^c10835^c

Szefowie placówek:

Paryż	Bonn	Londyn
Rzym	Kopenhaga	Bruksela
Haga		

1. W związku z decyzją Rady Ministerialnej EWG z 16 bm. ustalającą listę towarów i warunki cenowe sprzedaży Polsce nadwyżek rolnych MHZiGM przystępuje niezwłocznie do realizacji transakcji. W tej sprawie otrzymacie oddzielne informacje z MHZiGM.

2. W najbardziej dla nas istotnej sprawie warunków kredytowych EWG odesłało do rozmów dwustronnych, przy czym zaleciło państwu członkowskim tworzenie dodatkowych linii kredytowych dla tej operacji w zakresie ilości towarów zakupowanych na danym rynku. Nie mamy informacji, czy EWG ustaliło jakieś wspólne ramy warunków kredytowych.

3. Warunki kredytu, przy już ustalonych przez EWG upustach 10% na cukier i 15% na pozostałe pozycje, będą determinować, gdzie i w jakich ilościach zrealizujemy zakupy w poszczególnych krajach Wspólnoty⁸⁰. Dodać należy, iż

⁸⁰ Wcześniejszym okólnikiem wysłanym tego samego dnia wiceminister Karaś informował: „1) Zakończyliśmy rozmowy z EWG w sprawie preferencyjnych dostaw nadwyżek rolnych do Polski. Dostawy dotyczą: – 50 tys. ton cukru rafinowanego, – 30 tys. ton masła, w tym 3 tys. ton w br., – 35 tys. ton wieprzowiny, – 15 tys. ton wołowiny mrożonej, – 40 tys. ton ziarna rzepaku, – 3 tys. ton mleka w proszku pełnotłustego, – 100 tys. ton żyta, – 25 tys. ton ryżu, – 0,6 tys. ton oliwy z oliwek. Import dokonany zostanie w zasadzie w ciągu I kwartału. [...] Będziemy preferować zakupy w krajach, gdzie uzyskamy najlepsze ceny i warunki kredytowe. 4) EWG potwierdziła, że dostawy do Polski będą kredytowane (finansowane) w ramach bilateralnych ułatwień kredytowych, które będą nam przyznane dodatkowo do wysokości zakupów w poszczególnych krajach. 5) Ze swej strony rozumiemy, że będą to kredyty na maksymalnie dogodnych warunkach w zakresie czasokresu spłaty, karencji i oprocentowania. [...] Prosimy o podjęcie rozmów sondażowych z ^hkonkretnymi^h

przy stosunkowo niewielkich upustach cenowych warunki kredytu będą w dużym stopniu określać rzeczywisty zakres otrzymanej pomocy.

Interesują nas kredyty oprocentowane preferencyjnie, maksymalnie długie i z karencją przynajmniej 2–3 lata.

4. Wobec ewidentnie politycznego charakteru tej operacji proszę o pilne zgłoszenie się, możliwie na szczeblu ministra SZ, i przekazanie w imieniu rządu polskiego naszych postulatów, jak w pkt. 3. Powołajcie się na rozmowy ^ctow.^c Czyrka z poszczególnymi ministrami w N. Jorku oraz – w odniesieniu do Paryża – również na rozmowy tow. Jagielskiego.

W rozmowach podkreślcie, że właśnie przy ustalaniu warunków kredytowych nastąpi rzeczywiste potwierdzenie wartości deklarowanej przez ministrów i rządu intencji ^hpomocy^h *wyjścia nam naprzeciw^c*.

^fOlechowski^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 112

501

*18 grudnia, okólnik wiceministra Wiejacza:
instrukcja w sprawie sesji Rady NATO*

Warszawa, dn. 18 grudnia 1980 r.

T a j n e

SZYFROGRAM Nr ^c10844^c

Waszyngton – Spasowski

Ottawa – Pawlak

Londyn – Bisztyga

Paryż – Kułaga

Bruksela – Fekecz

Ateny – Lewandowski

Ankara – Biegański

Haga – Bartoszek

Kopenhaga – Trąpczyński

Kolonia – Chyliński

Rzym – Trepczyński

Lizbona – Szleper

^ckompetentnymi^c władzami, powołując się na deklaracje wyjścia nam naprzeciw w najkorzystniejszym rozwiązaniu warunków finansowych”; AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 112.

Oslo – Nowakowski
Genewa – Sujka

Nowy Jork – Frelek

Nasza ocena sesji NATO.

1. Sesja potwierdziła tendencyjną ocenę NATO przyczyn napięć międzynarodowych, usztywnienie stanowiska wobec KS, dążenie do wzmagania psychozy zagrożenia i napięcia, podporządkowywanie interesów bezpieczeństwa Wschód–Zachód strategicznym celom NATO, w tym intensyfikacji zbrojeń. Tezę o niepodzielności odprężenia usiłuje się wykorzystywać coraz bardziej dla usprawiedliwienia niebezpiecznego kursu na rozszerzanie zakresu współdziałania państw NATO w odniesieniu do regionów poza jego obszarem działania, przy jednoczesnym dążeniu do wykorzystywania na gruncie europejskim ujemnych skutków napięć w innych regionach.

Nadal podejmowane są próby zakłócania rozwoju stosunków W–Z, podsyłania nieufności co do intencji KS, przy niemal całkowitym ignorowaniu ich inicjatyw odprężeniowych oraz podkreślaniu znanych zachodnich warunków kontynuacji odprężenia w dążeniu do jednostronnych korzyści politycznych i militarnych. Nowym czynnikiem destabilizacji i zagrożenia dla Europy jest formalna akceptacja nowej amerykańskiej strategii nuklearnej.

2. W oparciu o tendencyjne i sztucznie wyolbrzymiane oceny sytuacji wokół Polski NATO nadało jej wymiary międzynarodowe, uzurpując sobie prawo do podejmowania akcji wg własnej oceny sytuacji. Zmierza tym do wykorzystania naszych spraw dla utrzymania, a nawet podsyłania niepewności i napięcia w stosunkach W–Z w interesie tych sił na Zachodzie, które dążą także do zakłócenia podejmowanego w Polsce procesu socjalistycznych przeobrażeń. Stanowisko NATO jest odejściem od poprzednich oficjalnych zapewnień nieingerowania w sprawy Polski. W rozmowach wyrażacie zdecydowany sprzeciw przeciwko próbom ingerowania w sprawy Polski i wygrywania naszej sytuacji do celów sprzecznych z odprężeniem i dla uzasadniania polityki zbrojeń.

^fWiejacz^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 112

502

*19 grudnia, szyfrogram ambasadora w Brukseli
o pobycie w Luksemburgu*

T a j n e

Szyfrogram Nr 3701/IV
z Brukseli, nadany 19.12.80, g. 9.00

Olechowski

Z pobytu w Luksemburgu (wizyty protokolarne⁸¹):

1. Premier Werner stwierdził, że wydarzenia w Polsce obserwuje z sympatią i podziwem. Taką atmosferę odnotował również na ostatnim posiedzeniu Rady Europejskiej, której troską było przyjsię Polsce z pomocą, ale tak, aby nie dotknąć godności i nie stworzyć wrażenia wtrącania się w sprawy wewnętrzne. Tylko Polska jest dziś zdolna do takich manifestacji jak ostatnio na Wybrzeżu, gdzie osiągnięto rzecz najważniejszą, powszechną dumę z przynależności do tego samego narodu.

Przekazał on pozdrowienia i życzenia noworoczne dla Premiera Pińkowskiego.

2. Min SZ Flesch:

a) W posiedzeniach NATO w Brukseli nie było świadomej woli prowokacji czy wzmagania napięcia. Nadano stamtąd określony sygnał, a fakt, że został on przez adresata przyjęty ze złością, nie świadczy o jego zbędności.

b) Obawy Zachodu wynikały również ze względów międzynarodowych. Do stabilizacji w Europie potrzebna jest stabilizacja w Polsce. Wszyscy tak myślą, a trudność polega na różnym rozumieniu pojęcia destabilizacji.

c) Na posiedzeniu Rady Atlantycznej osiągnięto znaczny stopień jedności. Różnice dotyczyły szczegółów i szybko je przezwyciężono.

d) Rada Ministrów EWG dała szeroki mandat komisji w sprawie „operacji żywnościowej”. Na temat kredytów zaleceń nie było. Istnieje świadomość, że muszą to być kredyty nowe. Zgodnie z praktyką i zadaniami potwierdzono tryb dwustronny. W tych i innych wizytach deklarowano gotowość dalszego rozwoju stosunków z Polską.

/–/ Fekecz

AMSZ, ZD 29/82, w. 3, t. 25

⁸¹ Ambasador w Brukseli był akredytowany także w Luksemburgu.

503

19 grudnia, szyfrogram ambasadora w Lizbonie o kontaktach portugalskich związków zawodowych z NSZZ „Solidarność”

Tajne

Szyfrogram Nr 3678/IV
z Lizbony, nadany 19.12.80, 10.00

Korczewski

Nasz 177⁸².

Z rozmowy z Alvaro Rana – sekr. CGTP-IN.

1. Oceniają, że zarówno wyjazd delegacji UGT do Polski, ale zwłaszcza przyjazd Wałęsy na Zjazd UGT miałby wyjątkowo rozbijacki wpływ na działalność związkową Portugalii.

2. Obawiają się, że inicjatywa mogła być odgórnie wyreżyserowana, tak by wykorzystać efekt rozmowy Wałęsy z papieżem.

3. Przypominają (zgodnie z prawdą), że UGT zajmowała już antypolskie stanowisko w okresie strajku górników w Asturii, oskarżając nas o działania przeciw robotnikom hiszpańskim. Stanowisko antypolskie uległo pogłębieniu w trakcie bieżących wydarzeń w Polsce. UGT zajęła wspólnie z PS stanowisko potępienia a priori władz polskich za czyny niepopołnione, wykorzystując niesłuszne oskarżenie do kampanii antykomunistycznej⁸³.

/–/ Szleper

AMSZ, ZD 29/82, w. 9, t. 81

⁸² Szyfrogramem nr 177 z 18 grudnia ambasador w Lizbonie informował: „Socjalistyczny «Portugal Hoje» podał do wiadomości, że delegacja żółtych zw. zaw. UGT z sekr. gen. Torres Couto wybiera się na początku stycznia do Polski dla kontaktów z NSZZ i zaproszenia Wałęsy na swój II Zjazd”; AMSZ, ZD 29/82, w. 9, t. 81.

⁸³ Szyfrogramem z 24 grudnia ambasador w Lizbonie uzupełniał: „1. W rozmowie przeprowadzonej w KC Sergio Vilarigues prosił o przekazanie zaniepokojenia kierownictwa PPK planami nawiązania kontaktów między żółtymi ZZ UGT a «Solidarnością». Rozbijacka i dywersyjna rola UGT jest znana. [...] Dlatego nie chcieliby, by UGT jechała do Polski, a jeszcze bardziej «Solidarności» tutaj, nade wszystko zaś z L. Wałęsą. Kontakty te służyłyby rozpętaniu w Portugalii szerokiej kampanii antykomunistycznej, antyzwiązkowej, antyrządzieckiej i antypolskiej. [...] 2. Ponownie poinformowałem S.V. o daleko posuniętej koordynacji działań Ambasady i kierownictwa CGTP-IN, obejmującej m.in. ustalenie pełnej listy działaczy UGT na wypadek ich zgłoszenia się na «turystyczny» wyjazd do Polski”; AMSZ, ZD 29/82, w. 9, t. 81.

504

*19 grudnia, szyfrogram ambasadora w Phnom Penh
o pracach polskich archeologów w Kampuczy*T a j n e

Specjalnego znaczenia

Szyfrogram Nr 3739/IV
z Phnom Penh, nadany 19.12, g. 14.00

Olechowski – ^bStaniszewski – Wyzner^h

Dziś odleciała do Hanoi i dalej do kraju ekipa konserwatorów. Grupa przeprowadziła szereg ekspertyz m.in. w Angkor Wacie, które po opracowaniu zostaną przekazane za naszym pośrednictwem. Władze przyjęły ich na poziomie najwyższym, wyraźnie licząc na podjęcie wiążących zobowiązań w dziedzinie restauracji zabytków⁸⁴.

Podpisany dokument nie wiąże nas w niczym na przyszłość, zobowiązuje nas tylko do nadesłania ekspertyzy z przeprowadzonych badań. Nasi ludzie wywarli tu najlepsze wrażenie, zarówno ogromną wiedzą, jak i postawą. Tym niemniej nadal istnieje problem ewentualnego naszego zaangażowania się w prace konserwatorskich w Kampuczy, zwłaszcza w Angkor Wat. Przed nami byli już Hindusi, obecnie są radzieccy.

Byłoby niesłusznym angażowanie się w kapitałochłonne prace rewaloryzacyjne na tut. terenie w obecnej sytuacji gospodarczej kraju, naszym zdaniem należy jednak – poprzez uzyskanie pomocy UNESCO – wykorzystać historyczną szansę, jaką dla polskiej szkoły konserwatorskiej jest możliwość podjęcia prac w Angkor Wat. O odpowiednim wystąpieniu do UNESCO mówiliśmy z Zinem jeszcze w lipcu br., rozumiejąc jednak, że Zin zajęty jest ważniejszymi

⁸⁴ Ambasada w Phnom Penh przekazywała szyfrogramem z 13 lutego: „Wiceminister informacji, prasy i kultury zwrócił się z pismem z prośbą o oddelegowanie do Kampuczy ekipy polskich specjalistów dla konserwacji przedmiotów zgromadzonych w Muzeum Narodowym (kilkaset posągów z brązu i kamienia VII–XIII) oraz grupy studyjnej dla opracowania systemu zabezpieczenia malarstwa ściennego na murach zewnętrznych Srebrnej Pagody, pałacu królewskiego (XIX wiek, 1400 metrów długości, 3 metry szerokości), pismo kurierem”. Z kolei 3 czerwca ambasador Mikulicz informował: „W sumie uważamy, że zrobiony został początek w sprawie ważnej (Angkor Wat) i mogącej przy korzystnych warunkach i uzyskaniu dotacji w UNESCO rozślawić imię naszego kraju jeszcze bardziej niż prace archeologiczne i rewaloryzacyjne w Egipcie i Syrii”; AMSZ, ZD 29/82, w. 15, t. 128.

sprawami i nie miał czasu uruchomić sprawy – pilnie sugerujemy nasze urzędowe wystąpienie do UNESCO w sprawie ratowania Angkor Watu.

Politycznie i kulturowo sprawa ma elementy o dużej sile nośnej i może stać się udaną akcją o rezonansie światowym, wprowadzając jednocześnie szereg państw w sytuację, w której trudno będzie naszego projektu nie poprzeć (np. Francuzów).

Bardzo prosimy o analizę naszego projektu po zapoznaniu się ze sprawozdaniem naszej delegacji konserwatorów.

/–/ Mikulicz

AMSZ, ZD 29/82, w. 15, t. 128

505

*19 grudnia, okólnik ministra spraw zagranicznych:
instrukcja do rozmów w sprawie sytuacji wewnętrznej PRL*

Warszawa, dn. 19 grudnia 1980 r.

^dP I L N E ^d
T a j n e

SZYFROGRAM Nr ^c10890^c

Szefowie wszystkich placówek

Wojtaszek – Hawana; Dobrosielski – Madryt

Do Waszej wiadomości i wykorzystania w rozmowach z przedstawicielami kół rządowych oraz liczących się sił politycznych i opiniotwórczych Zachodu. W KS selektywnie z odpowiednim dostosowaniem treści.

W sytuacji, w której wydarzenia w Polsce były wyłącznie wewnętrzną sprawą kraju, zalecaliśmy Wam, aby główny wysiłek skierowany był na przeciwdziałanie akcjom wrogich nam ośrodków i burżuazyjnej prasy. Obecnie, kiedy Zachód podejmuje próbę stworzenia ze spraw polskich problemu międzynarodowego (atmosfera napięcia tworzona wokół Polski, kampania na temat groźby radzieckiej interwencji, międzynarodowe implikacje naszych wydarzeń), należy ofensywnie i w sposób ^hbardziej^h uargumentowany prezentować nasze stanowisko.

I. W ocenie sytuacji wewnętrznej należy w szczególności akcentować:

1. Zdecydowaną wolę kierownictwa partii i rządu wyprowadzenia kraju z kryzysu przy pomocy środków politycznych oraz szerokiego zakresu zmian w polityce społeczno-gospodarczej (realizowany program odnowy o socjalistycznym charakterze; przygotowywane założenia programowe IX Zjazdu PZPR). *„Umacnia się partia – jej kierowniczą rolę uznają inne siły polityczne naszego kraju, jak np. ZSL, SD, SZSP itd.”*

2. Postępującą stabilizację sytuacji w Polsce: umacnia się dyscyplina społeczna, następuje rozwój socjalistycznej demokracji i przywracanie norm etyczno-moralnych.

3. Umacnianie się płaszczyzn dialogu i współdziałania z hierarchią kościelną (która zajmuje jak dotychczas niezmiennie konstruktywne stanowisko) i „Solidarnością”, w której umacnia się proces konsolidacji sił opowiadających się za działalnością zgodną z założeniami statutowymi Związku ^hkosztem sił ekstremistycznych^h.

4. Proces stabilizacji wewnętrznej próbują nadal zakłócać siły antysocjalistyczne ^hinspirowane^h *„wspierane”* przez zachodnie ośrodki; choć i tutaj następuje ewolucja – wyciszenie działalności awanturniczej i jawnie antysocjalistycznej, odcinanie się przez kościół od sił ekstremistycznych, np. KOR *„i osobiście Kuronia – Michnika”*.

5. Głównym frontem walki o stabilizację jest szeroki kompleks spraw związanych z funkcjonowaniem gospodarki i rynku wewnętrznego. Mimo podjęcia środków doraźnych nie ulega poprawie sytuacja rynkowa, gdyż nadal niska jest wydajność pracy i wykorzystanie mocy produkcyjnych (trudności w zapewnieniu niezbędnych surowców i materiałów). ^hWzrastają^h *„Istnieją”* kłopoty energetyczne.

Tak więc w prezentowaniu całościowej sytuacji *„społeczno-politycznej”* wewnętrznej należy położyć akcent na zarysowujące się wyraźnie elementy pozytywne, stabilizacyjne. Podkreślać należy jednocześnie trudności gospodarcze – z odpowiednim nawiązaniem do naszych postulatów wyjścia nam naprzeciw w ^hich^h rozwiązywaniu *„tych trudności”*.

II. W odniesieniu do międzynarodowych reperkusji należy:

1. Podkreślać, iż forsowana na Zachodzie kampania nt. rzekomej groźby interwencji w Polsce ze strony państw UW jest pozbawiona podstaw.

– odzwierciedla ona niewiarę co do podstawowego założenia, podzielonego w pełni przez naszych sojuszników, iż potrafimy sami rozwiązać nasze problemy, *„i tym samym”* utrudnia ona stabilizację wewnętrzną, ma na celu inspirowanie nastrojów antyradzieckich w Polsce;

– stanowi próbę wykorzystania naszych trudności przez siły zimnowojenne dla celów sprzecznych z polityką odprężenia, obiektywnie sprzyja umacnianiu tendencji negatywnych w polityce międzynarodowej (m.in. eskalacja zbrojeń).

2. Zdecydowanie i konsekwentnie przeciwdziałać podejmowanym akcjom polityczno-propagandowym Zachodu dot. Polski (oświadczenia rządowe, uchwały parlamentów, rezolucje partii politycznych i organizacji pozarządowych itp.).

3. Akcentować poparcie dla naszych rozwiązań (linii VI i VII Plenum) ze strony sojuszników UW, ich pomoc dla nas oraz to, iż nasze sojusze są niezmienną podstawą polskiej racji stanu. Kolejnym potwierdzeniem naszych sojuszniczych więzi z ZSRR będzie oficjalna wizyta Ministra SZ Polski w Moskwie w ^hdnia 25–26^h ^c*dnia* 26^c grudnia br.⁸⁵

^fJ. Czyrek^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 112

506

*19 grudnia, okólnik ministra spraw zagranicznych:
instrukcja w sprawie akcji pomocowych
organizowanych przez środowiska polonijne*

Warszawa, dn. 19 grudnia 1980 r.

T a j n e

SZYFROGRAM Nr ^c10893^c

Szefowie Placówek w krajach Europy Zachodniej oraz w Stanach Zjednoczonych, Kanadzie, Japonii, Australii, ^hNowej Zelandii^h Brazylii, Argentynie, Wenezueli i Meksyku

Zainicjowane przez organizacje polonijne, charytatywne i religijne akcje pomocowe nie są nam na rękę. Kraj nasz nie został dotknięty klęską żywiołową. Przeżywa natomiast określone trudności społeczno-gospodarcze, dla przecięcia których podejmuje doraźne i bardziej docelowe działania. W tej sytuacji zbiórka np. kocy lub żywności w małych ilościach nie ma dla nas praktycznego znaczenia. Ma jedynie wartość propagandową dla samych ofiarodawców.

⁸⁵ Zob. dok. nr 527.

Nie należy oczywiście wprost odrzucać takich ofert pomocy, dobrych intencji, tym bardziej iż wrogie nam ośrodki czekają, aby taką ewentualną naszą postawę wykorzystać dla swoich własnych celów.

Dlatego zalecamy szczególnie duże wyczulenie i rozagę w podejściu do konkretnych sytuacji⁸⁶. Należy – w zależności od osoby, charakteru instytucji – dostosowywać argumentację i charakter naszej odpowiedzi, tak aby nasze stanowisko nie mogło być wykorzystane przeciwko nam. Chodzi jednocześnie o to, aby akcje tego rodzaju nie były rozpętywane. Perswadujcie, wskazujcie na trudności, kontrolę sanitarną w przypadku produktów łatwo psujących się itp. Sugerujcie formę pomocy finansowej na Fundusz Zdrowia (do wykorzystania na zakup leków, które importujemy). W przypadku bardziej znaczącej pomocy wskazujcie na Fundusz Opieki Społecznej, PCK lub Caritas (kiedy ofiarodawcą jest organizacja religijna).

W przypadkach wątpliwych prosimy o konsultację z Centralą⁸⁷.

CZYREK

AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 112

⁸⁶ Szyfrogramem z 20 grudnia ambasador w Paryżu zawiadamiał: „Sygnalizujemy akcję wysyłania do Polski paczek żywnościowych. [...] Zebrali już około 20 ton żywności, którą w porozumieniu z biskupem Dąbrowskim planują przekazać LOT-em przed świętami dla dzieci niewidomych w Laskach. Akcja wzbudziła zainteresowanie osób indywidualnych, które wzmogły wysyłkę do rodzin, inni proszą w Konsulacie o adresy osób wielodzietnych. Formalnie zbiórka ustawiona w formule humanitarnej, w istocie ma swoją wymowę polityczną”; AMSZ, ZD 29/82, w. 14, t. 120.

⁸⁷ Wcześniejszym okólnikiem, z 15 grudnia, wiceminister Dmochowski instruiował: „W związku z inicjatywami Polonii na rzecz pomocy dla kraju w Waszych kontaktach i rozmowach z odpowiedzialnymi działaczami gospodarczymi i organizacjami sugerujecie ukierunkowanie tej pomocy na działalność inwestycyjną i gospodarczą w sferze usług i handlu poprzez spółki i firmy polonijne działające w kraju lub zakładanie nowych. Należy oczekiwać nowych ułatwień w tej sferze działania także dla inwestorów i kół gospodarczych Polonii [...]. Przekażcie powyższe konsulom – informujcie”; AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 112. W odpowiedzi ambasador w Waszyngtonie przekazywał szyfrogramem z 16 grudnia: „Do naszych placówek na terenie USA napływa coraz więcej zgłoszeń i pytań, w jaki sposób można przekazywać do Polski darowizny w postaci produktów żywnościowych. Zwracają się w tych sprawach osoby prywatne, przedstawiciele organizacji polonijnych i charytatywnych oraz firmy amerykańskie. Nie jest więc to sprawa wyłącznie polonijna. [...] Nasze ustosunkowanie się do tego rodzaju inicjatyw, podyktowanych dobrą wolą, winno być konkretne i nacechowane również dobrą wolą i chęcią wyjścia naprzeciw. W przeciwnym wypadku możemy być narażeni na sądy bardzo negatywne. [...] Proszę więc o wytyczne, które umożliwiłyby pozytywne załatwianie wniosków kierowanych do naszych placówek. Podkreślam: sprawa ma aspekty moralne, społeczne i polityczne (stosunek władz państwowych do potrzeb społecznych)”; AMSZ, ZD 29/82, w. 19, t. 156.

507

*19 grudnia, pilna notatka
z wizyty ministra spraw zagranicznych Belgii w PRL*

Warszawa, dn. 19 grudnia 1980 r.

TAJNE

PILNA NOTATKA

W dniach 4–5 grudnia br. oficjalną wizytę w Polsce złożył minister spraw zagranicznych Belgii, Charles-Ferdinand Nothomb.

W trakcie wizyty został on przyjęty przez Przewodniczącego Rady Państwa tow. H. Jabłońskiego oraz przez wicepremierów, tow. M. Jagielskiego i tow. H. Kisiela.

I. Strona belgijska od dłuższego czasu zabiegała o zorganizowanie tej wizyty i sama wysunęła jej termin. Sytuacja w Polsce, kampania propagandowa na Zachodzie wokół naszych spraw i zbieżność w czasie wizyty ze spotkaniem wielostronnym w Moskwie nadały jej dodatkowy, określony rezonans polityczny. Nothomb niedwuznacznie występował jako emisariusz krajów EWG chcący przy tym pogłębić swoją znajomość problemów polskich, aby potem zdyskontować to w ramach współpracy politycznej „9” oraz w serii najbliższych spotkań NATO, rozpoczynających się 8 grudnia w Brukseli.

II. Przedstawiłem Nothombowi ocenę sytuacji w Polsce, podkreślając, że prowadzimy dialog z tymi siłami, które wykazują dla niej zrozumienie, a przeciwstawiamy się takim deklaracjom i działaniom (wypowiedzi Lunsy, audycje RWE), które w sposób nieodpowiedzialny budzą w społeczeństwie niepokój i starają się poróżnić nas z sojusznikami. Zaakcentowałem, że jest dla nas bardzo ważne działanie na rzecz poprawy zaopatrzenia rynku, i odpowiadając na deklarację państw EWG o gotowości wyjścia nam w tych sprawach naprzeciw, przedstawiłem nasze potrzeby w zakresie masła, mięsa, mleka w proszku, smalcu, oleju jadalnego i zbóż oraz nasze zainteresowanie otrzymaniem tych towarów z rezerw EWG na maksymalnie dogodnych warunkach.

III. Nothomb stwierdził, że w intencji autorów deklaracja Rady Europejskiej z Luksemburga wyraża:

- sympatię dla wysiłków narodu i rządu polskiego,
- gotowość przyjscia z „konkretną pomocą”, jeśli rząd polski o nią się zwróci,

– niepokój o rozwój sytuacji w Polsce i wokół Polski przez przypomnienie zasad Aktu Końcowego KBWE.

Założono przy tym, że realizacja „pomocy” nastąpiłaby przy wykorzystaniu mechanizmów wspólnotowych, ale w sposób, który najlepiej odpowiadałby Polsce.

Po konsultacjach z EWG Nothomb przedstawił odpowiedź tow. M. Jagielskiemu, uwzględniającą w znacznym stopniu nasze postulaty. Otwartą pozostała sprawa ceny i warunków uregulowania należności za dostawy.

Podczas spotkania u tow. H. Kisiela przedstawiliśmy nasze postulaty kredytowe pod adresem Belgii, uzyskując zgodę na przeniesienie części inwestycyjnego kredytu (1 mld FB) na zakup półproduktów, przesunięcie płatności (0,5 mld FB) na tzw. wydatki lokalne o rok oraz zapewnienie o poparciu rządu belgijskiego dla naszych wniosków i uzyskanie kredytów prywatnych i przesunięcie spłaty kredytów gwarantowanych przez rząd belgijski.

W rozmowach podczas wizyty Nothomb wyrażał autentyczne zainteresowanie państw Europy Zachodniej szybką normalizacją sytuacji w Polsce i utrzymaniem aktywnej roli naszego kraju w polityce europejskiej. Naszą rolę na arenie europejskiej określał jako ważną i istotną dla politycznego układu sił.

IV. Wizyta pozwoliła również na pogłębioną wymianę poglądów na węzłowe zagadnienia międzynarodowe. Przedstawiliśmy stanowisko Polski i wspólnoty socjalistycznej wobec takich zagadnień, jak spotkanie w Madrycie, rokowania wiedeńskie, sprawa amerykańskich broni średniego zasięgu, proces SALT, przygotowania do II sesji specjalnej ONZ nt. rozbrojenia, sytuacja na Bliskim Wschodzie, konflikt iracko-irański.

Belgowie podkreślili, że przywiązują niezmiennie duże znaczenie do spotkania w Madrycie, kontynuacji procesu KBWE i spotkań tego typu. Dlatego też zaproponowali Brukselę jako miejsce kolejnego spotkania. Uważają, że na przygotowawczej fazie spotkania zaciążyły wydarzenia w Afganistanie, różnicowane podejście do koncepcji realizacji praw człowieka i wyścig zbrojeń. Obecnie atmosfera w Madrycie jest lepsza, sprzyja otwartym wystąpieniom na wszelkie tematy. Są średnio optymistyczni, jeśli chodzi o rezultaty spotkania. Spotkaniu potrzebne są konkrety, jednym z nich mogłoby się stać opracowanie mandatu dla konferencji rozbrojeniowej. Nie wykluczają ewentualności opracowania koncepcji takiej konferencji na bazie obu propozycji: francuskiej i polskiej.

W sprawie rokowań wiedeńskich oświadczyli, że pozycja belgijska nie różni się od uzgodnionego stanowiska zachodnich uczestników rokowań. Propozycje KS z 13 listopada br. są studiowane – Belgowie nie są przeciwni idei zamrożenia, jednak nadal twierdzą, że sprawa liczb ma zasadnicze znaczenie. Są

szczególnie zainteresowani obowiązkowym charakterem środków budowy zaufania i ich stosowaniem przez wszystkie państwa, nie tylko w strefie rokowań.

Wyrazili zadowolenie z rozpoczęcia rokowań pomiędzy USA i ZSRR w Genewie nt. niektórych broni jądrowych średniego zasięgu w Europie. Nie chcieli wypowiadać się co do perspektyw tych rokowań. Jak wiadomo, łączą oni swoją decyzję w sprawie rozmieszczenia TNF w Belgii z wynikami rokowań USA–ZSRR.

Belgowie powtórzyli swoje zainteresowanie rozwojem procesu SALT i przypomnieli, że zawsze opowiadali się za ratyfikacją SALT II. Problem SALT II widzą w ścisłym związku z ewolucją wewnętrznej sytuacji w USA.

V. Zgodnie stwierdziliśmy, że stosunki polsko-belgijskie rozwijają się pomyślnie w oparciu o wspólne deklaracje o umacnianiu przyjaźni i współpracy. Postanowiliśmy kontynuować wypróbowane formy współpracy, wzbogacając je o nowe, wynikające z bieżących potrzeb. W tym kontekście wskazaliśmy na potrzebę bliższej współpracy naszych delegacji na spotkaniu w Madrycie, w rokowaniach wiedeńskich i w ONZ.

Na zakończenie rozmów opublikowano wspólny komunikat, generalnie odpowiadający stanowisku Polski i jej sojuszników w węzłowych problemach międzynarodowych.

Wnioski:

1. Nothomb, który przybył do Polski wkrótce po szczycie EWG w Luksemburgu, był faktycznie rzecznikiem państw „9”. W związku z tym mógł:

- dokonać autorytatywnej interpretacji deklaracji szczytu w sprawach polskich;
- zająć stanowisko wobec naszych postulatów dot. zakupów produktów spożywczych z rezerw EWG, co winno przyspieszyć całą operację;
- uzyskać z naszej strony źródłowe rozeznanie sytuacji w Polsce i przekazać je swoim partnerom.

2. Wizyta Nothomba pozwoliła na podkreślenie, że Polska zdecydowana jest odgrywać aktywną rolę w procesie odprężenia i współpracy europejskiej, że jest trwałym ogniwem wspólnoty socjalistycznej, wiernym swym soюзom wojskowym i przynależnym do RWPG.

3. Wizytę Nothomba oceniamy jako kolejny dowód żywotności szerokiego dialogu politycznego z Belgią, potwierdzającego swą użyteczność szczególnie w skomplikowanej sytuacji międzynarodowej.

/–/ J. CZYREK

508

*19 grudnia, notatka informacyjna
z rozmowy ambasadora w Kolonii z wiceprzewodniczącym SPD*

Warszawa, dn. 19 grudnia 1980 r.

T A J N E

NOTATKA INFORMACYJNA
z rozmowy ambasadora PRL w RFN z Wischnewskim⁸⁸
– zastępcą Przewodniczącego SPD

W sobotę po południu w poufnej rozmowie Wischnewski przekazał następujące informacje:

1. Kierownictwo SPD i rząd RFN ma pełne zaufanie, że obecne kierownictwo w Polsce chce konsekwentnie przeprowadzić proces odnowy metodami politycznymi, w szerokiej konsultacji ze społeczeństwem, i rozwijać demokratyczne formy rządzenia przy socjalistycznej strukturze państwa i gospodarki oraz w ścisłym utrzymaniu związków sojuszniczych i zobowiązań partnerskich w obozie socjalistycznym.

We własnym interesie i w interesie zachowania procesu odprężenia w całej Europie pragną umocnienia rządu i roli partii oraz stabilizacji sytuacji politycznej i gospodarczej w Polsce. Z zadowoleniem obserwują rozważne zachowanie i wypowiedzianie się kierownictwa episkopatu, w szczególności prymasa kardynała Wyszyńskiego.

2. Ze strony kierownictwa SPD, a także FDP nie czynią i nie będą czynić niczego, co by mogło pozycję rządu i partii w Polsce osłabiać, a gotowi są udzielić każdej formy pomocy służącej stabilizacji sytuacji i normalizacji życia w Polsce. Oceniają, że duże znaczenie dla autorytetu rządu miałyby szybka poprawa zaopatrzenia rynku wewnętrznego w podstawowe produkty spożywcze^e i w tym celu występują z propozycją udzielenia pomocy. Formę pomocy ze strony EWG traktują jako najkorzystniejszą dla nas finansowo (niższe ceny i możliwość „preferencyjnych kredytów z karencją^d”), ale nie wykluczają też rozważenia innych form bilateralnych niekonwencjonalnego charakteru^e, jak np. dostawy produktów spożywczych za późniejsze kontrdostawy surowcowe (węgiel, miedź i inne)⁸⁹. Są w pełni zgodni, że musi być w każdym przypadku

⁸⁸ W oryginale konsekwentnie błędnie „Wischniewski”.

⁸⁹ Szyfrogramem z 22 grudnia ambasada w Kolonii przekazywała: „W czasie dzisiejszej rozmowy w Ministerstwie Gospodarki [...] zakomunikowano nam: 1. Nie dadzą

zastosowana forma, która nie stwarzałaby Polsce trudności politycznych i nie sugerowała uzależniania się Polski od Zachodu.

3. W ubiegłym tygodniu przeprowadził nieoficjalną rozmowę w Budapeszcie z Kadar, m.in. na temat oceny sytuacji w Polsce. Kadar podzielał ich niepokoje, a także konieczność uzyskania stabilizacji i wyjścia z kryzysu w Polsce wyłącznie drogą wewnętrznych własnych rozwiązań. Oceniał, że kierownictwo ZSRR zachowuje zdecydowaną opanowaną postawę i pełne zaufanie dla kierownictwa partii w Polsce, że potrafi wyprowadzić kraj z trudnej sytuacji i umocnić socjalistyczną władzę państwową. Kadar zapewniał, że ze swojej strony oddziałuje w kierunku umacniania takiego przekonania. Ze swojej strony także stara się udzielać Polsce pomocy w poprawie zaopatrzenia rynku wewnętrznego, ale ocenia, że możliwości wszystkich krajów socjalistycznych są w tym zakresie bardzo ograniczone. „Podzielał pogląd, że reakcje NRD i CSRS są zbyt nerwowe i mogą tworzyć szkodliwy nacisk polityczny na ZSRR.

4. W rozmowach w cztery oczy między papieżem a kanclerzem Schmidtem dużo miejsca zajęły sprawy potrzeby czynienia wysiłków dla utrzymania procesu odprężenia w Europie, nieprzenoszenia napięć z innych regionów świata oraz wpływu na wielkie mocarstwa w kierunku podjęcia dialogu dla zatrzymania wyścigu zbrojeń, szczególnie atomowych. Rozmawiano także o sytuacji w Polsce. Papież zapewniał, że kościół w Polsce ma pełne poparcie Watykanu dla działania w kierunku umacniania władzy państwowej, przeciwdziałania elementom nieodpowiedzialnym i kontynuowania procesu odnowy w atmosferze poważnej dyskusji oraz solidnej pracy całego społeczeństwa^c.

Stwierdził, że zna Tow. Kanię od wielu lat, utrzymywał z nim kontakty, uważa go za człowieka otwartego i pryncypialnego, bardzo wysoko ocenia jego sposób kierowania partią i krajem w obecnej trudnej sytuacji.

Namawiał kanclerza do nawiązania kontaktów z Tow. Kanią.

Wischnewski z pełnym zrozumieniem i obietnicą podjęcia działania przyjął postulaty:

lepszych warunków kredytowych na dostawy żywności niż podane przez Steeg w Warszawie [...]. 2. Dostawy żywności ustalone w Warszawie (50 mln. DM) włączają do ostatnich ustaleń w Brukseli proponując ich zwiększenie do 60 mln. DM w ramach uzgodnionych w Warszawie 300 mln. DM. Proponują dalsze zwiększenie żywności o 10 mln. DM ponad 300 mln. Oznaczałoby to łącznie 310 mln. DM kredytu gwarantowanego Hermesem, w tym 70 mln. DM żywności i 240 mln. DM surowce i materiały. 3. Dali do zrozumienia, że ostateczna wielkość dostaw żywności z RFN będzie uzależniona od wielkości naszych zakupów w pozostałych krajach EWG”; AMSZ, ZD 29/82, w. 8, t. 70.

– wpłynięcia także na opozycję i środki masowego przekazu w RFN, aby nie próbowali popierać sił antysocjalistycznych w Polsce i podniecać atmosfery niepokoju;

– podjęcia w prasie i telewizji RFN kształtowania obrazu sytuacji w Polsce jako stabilizującej się i wskazującej na umacnianie się władzy socjalistycznej i autorytetu rządu i kierownictwa partii w społeczeństwie oraz odrzucanie przez społeczeństwo i nowe związki zawodowe prowokacji ze strony grup awanturniczych i anarchistycznych.

/–/ Chyliński

AMSZ, Dep. IV 46/84, w. 3

509

19 grudnia, notatka ambasady w Budapeszcie w sprawie działań obywateli PRL na Węgrzech

O C E N A

negatywnych zjawisk w postępowaniu obywateli polskich na terenie WRL
w 1980 roku

Położenie geograficzne Węgier, krzyżowanie się międzynarodowych szlaków turystycznych, zwłaszcza przez Budapeszt, sprzyja rozwojowi negatywnych zjawisk towarzyszących turystyce. W działalności nie mającej nic wspólnego z ruchem turystycznym, naruszającej miejscowe przepisy prawne bierze niestety udział również pokaźna liczba obywateli polskich⁹⁰.

⁹⁰ Ambasador w Budapeszcie donosił szyfrogramem z 3 grudnia: „Dnia 3 bm. tut. MSZ oficjalnie poinformowało, że począwszy od 4.12.br. na granicy węgiersko-czechosłowackiej przeprowadzane będą rygorystyczne kontrole celne w stosunku do ob. PRL, CRS i innych osób przekraczających tę granicę. Nie wprowadza się nowych przepisów celnych, a jedynie wymagać się będzie ścisłego przestrzegania już istniejących. Jak zapewniono, u podstaw leżą jedynie i wyłącznie względy gospodarcze; chodzi o zapobieganie wywozowi z Węgier wielu towarów rynkowych i uniknięcie przez to, zwłaszcza w okresie przedświątecznym, trudności zaopatrzeniowych. W odniesieniu do ob. PRL dodatkowo wymagać się będzie ścisłego przestrzegania postanowień «porozumienia» ministrów finansów obu krajów z 1979. Wprowadzenie rygorystycznych kontroli celnych nie ma ograniczeń czasowych”; AMSZ, ZD 29/82, w. 4, t. 27.

Z naszego stosunkowo dobrego rozeznania sytuacji wynika, że negatywną działalność części polskich turystów można podzielić na dwie zasadnicze grupy:

1) Zespół „zawodowych” handlarzy, oszustów, waluciarzy i innych przestępców, którzy przebywają na terenie Węgier (głównie Budapesztu) przez dłuższy okres czasu, a działalność ich ma charakter ciągły;

2) Poważna grupa turystów, których jedynym celem przyjazdu jest przemyt towarów z Polski i nabycie na terenie Węgier innych towarów bądź bardzo często walut wymienialnych, których kurs czarnorynkowy jest korzystniejszy niż w Polsce.

Grupa pierwsza, stosunkowo nieliczna, wahająca się w granicach 100–200 osób zależnie od sytuacji, jest jednak dobrze zorganizowana. Chociaż brak jest danych, aby jako całość stanowiła monolit, to jednak w jej częściach występ. wyraźne struktury organizacyjne o charakterze gangowym. Uprawianie niejako zawodowo działalności przestępczej sprawia, że członkowie grupy starają się nielegalnie przedłużyć swój pobyt na Węgrzech, aby „wypracować” jak największy zysk. Skład grupy także jest niejednorodny, ale przeważają ludzie młodzi, do lat 30-tu. Przekrój socjalny też jest różny – nie brak jest osób z tzw. „dobrych rodzin”, co wyraźnie świadczy o zaniedbaniach wychowawczych dzieci średniej kadry administracji gospodarczej i państwowej.

Groźnym zjawiskiem w postępowaniu podstawowego trzonu grupy jest wciąganie do przestępczej działalności młodzieży, nierzadko poniżej lat 18-tu. Po prostu zawodowi przestępcy kusząc mirażem łatwego zarobku wciągają do swojej działalności młodzież, która spełnia najczęściej rolę „koników”, rozprawiając towar, bądź „nagania” klientów. W ten sposób w obrębie grupy tworzą się mniejsze operatywne zespoły. Nie wszyscy młodzi ludzie wciągnięci w tryby przestępstwa pozostają na Węgrzech ponad przewidziane 30 dni, tym niemniej część przedłuża samowolnie pobyt, zwiększając liczbę „zawodowców”.

Głównymi przejawami działalności grupy jest nielegalny handel zegarkami kwarcowymi i wyrobami ze złota, oszustwa, głównie na szkodę obywateli polskich (sprzedaż fałszywego złota i fałszywych walut wymienialnych oraz oszukiwanie w trakcie transakcji handlowych), rabunki i kradzieże. W związku z koniecznością legalizacji dłuższego, niż to przewidują przepisy, pobytu rozwinięty został odrębny proceder umożliwiający pozostawanie na terenie Węgier przez dłuższy czas. W minionym okresie zanotowano w tej dziedzinie wiele przypadków przerabiania kart przekroczenia granicy (wywabianie danych i wpisywanie własnych), posługiwanie się kartami z fałszywymi pieczętkami służb granicznych, korzystanie z obcych dokumentów podróży, a także fałszowanie cudzych dowodów osobistych (odklejanie pierwszej warstwy zdjęcia i naklejanie w to miejsce własnego). Innym sposobem przedłużania pobytu lub w ogóle możliwości przyjazdu było posługiwanie się zaproszeniami

wystawionymi niezgodnie ze znanym Porozumieniem Ministrów Finansów PRL i WRL z 1979 roku.

Chęć posiadania fałszywych dokumentów musiała z kolei prowadzić do ukształtowania metod ich zdobycia. W zasadzie zanotowaliśmy dwie podstawowe formy: kradzież lub kupno. Wiąza się z tym również ceny; i tak za kartę wypełnioną atramentem płacono do 1000 forintów, a za zaproszenie 50 dolarów lub ok. 1000 forintów, natomiast za dowód osobisty ok. 2000 forintów. Z przykrością stwierdziliśmy, że „jeżeli chodzi o zaproszenia, to głównymi ich wystawcami^d byli polscy robotnicy zatrudnieni w polskich przedsiębiorstwach^d realizujących kontrakty na terenie Węgier^e. Posiadamy również sygnały o handlu paszportami, a ich cena dochodzi rzekomo do 1000 dolarów. Należy dodać, że jedną z dalszych form przestępstw dokonywanych na obywatelach polskich były przypadki stosowania przymusu i żądania okupu. W czasie dokonywania transakcji handlowych siłą odbierano dokumenty żądając w zamian za ich oddanie określonych kwot. Zazwyczaj poszkodowani nie zgłaszają takich faktów, wiedząc że sami naruszyli prawo.

Omawiana grupa „zawodowców” w bieżącym roku koncentrowała swoją działalność przede wszystkim na handlu zegarkami kwarcowymi. Sprzyjała temu stosunkowo niska cena sprzedaży, a więc i łatwość znalezienia nabywców. Rzecz charakterystyczna, że w tej dziedzinie istniała bardzo ścisła kooperacja polsko-jugosłowiańska. Jugosłowianie hurtem przemycali zegarki z Austrii i przekazywali je polskim hurtownikom, którzy następnie rozprowadzali towar przy pomocy polskich „koników” i w mniejszym stopniu Cyganów. Stwierdziliśmy, że nielegalny handel zegarkami zdominowany był w zasadzie przez obywateli polskich. Cena hurtowa jednego zegarka kształtowała się w granicach 300–400 forintów, natomiast indywidualny nabywca płacił od 450–600 forintów. O zasięgu zjawiska może świadczyć fakt, że według szacunkowych danych kompetentnych władz węgierskich w 1980 roku sprzedanych zostało tą drogą około 250 tys. zegarków.

Inną dziedziną działalności był handel wyrobami ze złota, głównie łańcuszkami. W stosunku do ubiegłego roku nielegalny obrót złotem wykazuje tendencję zniżkową, jednak towarzyszy temu zjawisko wprowadzania do sprzedaży wyrobów pozłacanych, które oferowane są jako złoto. Ze względu na to, że cena jednostkowa takiego wyrobu jest konkurencyjna w stosunku do cen państwowych, szybko znajdują się nabywcy. Niestety ofiarami oszustwa padają często Polacy, których naiwność w niektórych przypadkach jest wręcz niezrozumiała. Oszustami są też najczęściej rodacy, którzy nie wykazują żadnych skrupułów.

Kolejną sferą zainteresowań „zawodowców” jest obrót walutami wymiennymi oraz środkami płatniczymi krajów socjalistycznych. I tu dużą rolę spełniają nasi rodacy, którzy konkurują z inną silną grupą – Arabami. Sposoby dokonywania oszustw są w tej dziedzinie bardzo różnorodne, od wprowadzania

w obieg fałszywych banknotów przez wypłacanie minimalnych kwot (np. zamiast 300 dol. tylko 5, reszta – pocięty papier) aż do bezczelnego ograbiania klientów. Ofiarami tego typu osób padają też najczęściej obywatele polscy, których nęci relatywnie niski czarnorynkowy kurs walut. Zameldowania o dokonywanych oszustwach należą do rzadkości, gdyż potencjalni nabywcy zdają sobie sprawę, że sami weszli w kolizję z prawem.

W pierwszym półroczu notowaliśmy przypadki napadów rabunkowych. Aczkolwiek dokonywała tego nieliczna grupa, to jednak z uwagi na czysto kryminalny charakter przestępstw (niekiedy pod groźbą użycia noża) stanowią one duże zagrożenie dla zdrowia ofiar. We wrześniu 1980 roku miało miejsce dokonanie zabójstwa obywatela jugosłowiańskiego przez Andrzeja W[...]⁹¹ (wykształcenie wyższe) z woj. kieleckiego. Zabójstwo dokonane zostało z premedytacją, a podłożem były rozliczenia z działalności we wspólnym gangu przemytniczo-handlowym. Pomimo że jest to przypadek jednostkowy, to jednak świadczy o tym, jak niedaleka jest droga od uprawiania „interesów” do ciężkich przestępstw kryminalnych.

Zważywszy na wysoce szkodliwą działalność „zawodowców” podjęliśmy w bieżącym roku intensywne działania w celu ograniczenia ich wpływów, a zwłaszcza podcięcia bazy „koników”, rekrutujących się często spośród młodzieży. Celem naszym było zmniejszenie zasięgu demoralizacji ludzi młodych, a także próby wyeliminowania z rynku węgierskiego głównych sprawców. O ile nasze działania w stosunku do młodzieży dały pewne rezultaty, o tyle podstawowy trzon grupy – poza nielicznymi wyjątkami – został prawdopodobnie nie naruszony. Z tego też względu przewidujemy, iż opisane zjawiska występować będą również w przyszłym roku.

O skali podjętych przez nas czynności zmierzających do wyrugowania, a przynajmniej ograniczenia negatywnych zjawisk w turystyce polskiej może świadczyć między innymi fakt, że w 1980 r. opracowaliśmy i przesłaliśmy do Biura Paszportów MSW i Komend woj. 131 notatek dotyczących 188 osób, które prowadziły na terenie Węgier działalność niezgodną z prawem i w opinii społecznej szkodziły dobremu imieniu Polski. Sądzymy, iż nasze działania przynajmniej w pewnym stopniu przyczyniły się do ograniczenia wyjazdów na Węgry osób, które swoją postawą i „aktywnością handlową” jedynie szkodzą interesom naszego kraju.

Zupełnie odrębną kategorię stanowią turyści, których wyłącznym celem przyjazdu na Węgry jest sprzedaż przywiezionych towarów i nabycie w zamian innych towarów lub części walut wymienialnych. Umownie grupę tę można by nazwać „amatorami”. W odróżnieniu od „zawodowców” nie prowadzą oni działalności ciągłej.

⁹¹ Pominięto dane osobowe.

Trudno jest precyzyjnie określić stosunek tej grupy do ogólnej liczby turystów, ale z całą pewnością można stwierdzić, iż liczebnie jest ona znaczna. Nasze szacunki opieramy na bezpośrednim styku z interesantami Wydziału, którzy w swojej zdecydowanej większości niewiele bądź w ogóle nie mają nic wspólnego z turystyką. Jeżeli za podstawę przyjmiemy liczbę prawie 1000 wydanych paszportów blankietowych, ponad 900 duplikatów kart przekroczenia granicy i około 100 dalszych petentów zgłaszających się osobiście do Urzędu w sprawie zakwestionowanych kwot forintów przekraczających wielkości wyszczególnione w książeczkach walutowych – to łączna liczba 2000 osób w stosunku do ogólnej liczby turystów ^a(ok. 1.900.00)^a może stanowić interesujący materiał porównawczy. Do tego dołączyć należy nasze własne obserwacje handlujących „amatorów” w różnych punktach Budapesztu i wówczas otrzymamy obraz występujących zjawisk.

Należy podkreślić, że nie chodzi tu o autentycznych turystów, którym ograniczona kwota 1500 forintów na pewno nie wystarcza na pokrycie kosztów utrzymania i w pewnym sensie zmuszeni są do odsprzedaży różnych rzeczy, a uzyskane pieniądze przeznaczają na rzeczywistą turystykę.

Rzecz idzie – jak już wspomniano – o stosunkowo dużą liczbę osób, które tylko i wyłącznie przyjeżdżają w celach handlowych. Przedmiotami handlu są przede wszystkim radio, magnetofony, kosmetyki, tania odzież (sukienki), papierosy Marlboro, futra i różne towary z „Pewexu”. Ponadto bardzo popularną formą jest przejazd tranzytowy przez ZSRR, zakupywanie tam różnych przedmiotów, np. kompletów narzędzi, wyrobów elektrotechnicznych i elektronicznych czy futrzarskich, a następnie ich sprzedaż na terenie Węgier.

Łatwość zbytu przywożonych towarów nie wynika z braków na miejscowym rynku, lecz z ceny sprzedaży, która niejednokrotnie wynosi 1/3 wartości. Sprzedaż realizowana jest w różnorodnych miejscach, głównie zaś na bazarach, w okolicach dużych skupisk ludzkich, np. koło dworców, a nawet w sklepach. Do głównych miast należy Budapeszt i Miskolc.

Jeżeli uwzględnimy, że w Budapeszcie mieszka 1/5 ludności Węgier, to łatwo sobie wyobrazić, jaki zasięg oddziaływania w społeczeństwie węgierskim ma tego typu działalność na kształtowanie opinii o Polakach.

Z poczynaniami wymienionej kategorii „turystów” wiąże się cały szereg innych niekorzystnych zjawisk, pozostających poza sferą kształtowania opinii. Do niezwykle ważnych tego rodzaju zjawisk towarzyszących musimy zaliczyć przede wszystkim duże straty w sferze moralnej, a ewentualne korzyści gospodarcze, uwarunkowane sytuacją ekonomiczną w Polsce (przywóz towarów i walut), w żadnym stopniu nie mogą rekompensować strat spowodowanych przez demoralizację wynikającą z lekceważenia, omijania, a nawet łamania przepisów prawnych. Demoralizacja objawia się przede wszystkim w przyzwyczajaniu do łatwego, nielegalnego osiągnięcia korzyści materialnych.

Groźnym zjawiskiem, które zaobserwowaliśmy w bieżącym roku, są przyjazdy „handlowe” rodziców (zazwyczaj jednego) z dziećmi, aby zwiększyć w ten sposób ilość forintów. Przywozi się dzieci już w wieku lat 3-4, narażając je na niewygody i zmęczenie. Gorzej, że rodzice zabierają ze sobą dzieci w wieku szkolnym, odrywając je od zajęć w szkole, a przy tym dają zły przykład kłamstwem wobec nauczycieli. Skutki tego rodzaju wychowania są oczywiste.

Omawiana kategoria „amatorów” przyjeżdża zazwyczaj na bardzo krótki czas (2–3 dni) i po zrealizowaniu zakupów wraca do kraju. W tej grupie spora ilość osób przyjeżdża na Węgry kilkakrotnie na tzw. pozorny tranzyt, tzn. nie udaje się do kraju docelowego, a pozostaje w WRL.

W świetle przedstawionych zjawisk występujących w turystyce polskiej na Węgry odpowiedzieć należy na pytanie, w jakim stopniu jej negatywy wpływają na kształtowanie obrazu Polaka w społeczeństwie węgierskim? Wydaje się, że długotrwałość występowania negatywnych zjawisk na większą skalę (od 1978 roku) „musiała w pewnym stopniu wpłynąć na zmianę stosunku Węgrów do obywateli polskich, przede wszystkim w tych środowiskach, które stykają się częściej z elementem uprawiającym działalność „handlową”. Z tego też względu problem zwalczania negatywów w turystyce ma ważne znaczenie i służy ochronie dobrego imienia Polaka w zaprzyjaźnionym kraju^c.

Analizując problem „handlarzy-amatorów” koniecznym jest zwrócenie uwagi na praktykę władz węgierskich w tej kwestii. Z naszych obserwacji dość jasno wynika, że ten rodzaj handlu jest tolerowany przez kompetentne organa WRL, które nie są zbyt mocno zainteresowane w jego zwalczaniu, poza ewidentnymi przypadkami obrotu walutami wymiennymi i węgierskimi środkami płatniczymi. Wydaje się, iż jest to celowa polityka podyktowana względami ekonomicznymi, gdyż skupowanie przez ludność różnorodnych towarów od wielomilionowej rzeszy turystów z krajów socjalistycznych (i to po niskiej cenie) z pewnością przyczynia się w pewnym stopniu do utrzymania równowagi rynkowej.

Przedstawiony obraz nie może oczywiście przesłonić faktu, że większość przyjeżdżających na Węgry obywateli polskich to autentyczni turyści, ale tą drogą pragnęliśmy wskazać, iż negatywny margines ogólnej turystyki może przyczynić się do kształtowania błędnych i nieprawdziwych opinii o naszym kraju.

Budapeszt, dnia 19 grudnia 1980 rok

Kierownik Wydziału Konsularnego
Feliks Kolečki^f
I Sekretarz Ambasady

510

*21 grudnia, notatka informacyjna
z rozmowy wiceministra Wiejacza z ambasadorem USA*

Warszawa, dn. 21 grudnia 1980 r.

P o u f n e

NOTATKA INFORMACYJNA

z rozmowy z ambasadorem USA F.J. Meehanem w dniu 19 grudnia 1980 r.

1. W odpowiedzi na moją krytykę stwarzanego na Zachodzie i w USA napięcia wokół wydarzeń polskich (komunikat NATO, rezolucja Senatu⁹²) ambasador Meehan powiedział, że to nie USA stwarzają napięcia, lecz obecność nad granicami Polski 25–30 dywizji, które „nie zbierają tam grzybów”. Osobiście nie wierzy on w interwencję wojskową w Polsce i tak też ocenia sytuację w swych raportach do Waszyngtonu. Ale nikt nie udziela gwarancji, że siła militarna nie będzie użyta. Prawdopodobnie takich gwarancji udzielić nie można. Wskazał, że na sesji NATO wszyscy członkowie byli jednomyślni w ocenie sytuacji wokół Polski, a najbardziej aktywni w tej kwestii byli Francuzi, których nie można podejrzewać, że są przeciw odprężeniu.

2. Jeśli chodzi o politykę nowej Administracji wobec ZSRR, ambasador wyraził się, że trudno jest już w tej chwili jasno ją określić. Z jednej strony ekipie konserwatywnej zawsze łatwiej było „dogadywać się ze Związkiem Radzieckim”. Tak może być i teraz. Z drugiej jednak strony mianowanie gen. Haiga na stanowisko sekretarza stanu może zapowiadać „twardy” kurs wobec ZSRR, Haig należy bowiem do grupy „ideologów” w ekipie Reagana.

3. Oceniając sytuację w Polsce wyrażał zdanie, że uległa ona uspokojeniu, co wiąże się ze zrozumieniem przez wszystkie siły zasady kierowniczej roli PZPR. Z jego własnych rozmów z przywódcami kościoła katolickiego i przywódcami związkowymi wynika, że zasady tej nikt nie kwestionuje. Wysuwane są natomiast zastrzeżenia, że ta rola nie może ograniczać się do krytyki błędów z przeszłości czy też do emocjonalnych apeli, lecz przede wszystkim wskazywać na program rozwoju kraju w dziedzinie gospodarki, a także nowych rozwiązań w życiu polityczno-społecznym. Być może – dodał – że program ten powstanie na nadchodzącym Zjeździe PZPR, co byłoby korzystne dla stabilizacji sytuacji w Polsce i wokół Polski. Podkreślał przy tym swój uważny i sympatyczny dla

⁹² Zob. dok. nr 494 i 501.

Polski stosunek wobec zachodzących zmian przy przestrzeganiu niemieszania się w sprawy wewnętrzne.

/–/ J. Wiejacz

AMSZ, Dep. III 47/84, w. 6

511

*22 grudnia, szyfrogram ambasadora w Londynie
o rozmowie z ambasadorem USA*

Tajne

Specjalnego znaczenia

Szyfrogram Nr 3781/IV
z Londynu, nadany 22.12, g. 11.00

Olechowski

W prywatnej rozmowie ambasador USA Brewster prosząc o dyskrecję poinformował:

1) W sprawie pomocy finansowej Polsce obowiązuje oficjalna formuła o podjęciu decyzji w tej sprawie przez nowego prezydenta po 20 stycznia, a więc jakiegokolwiek spekulacje na temat obecnych poglądów rządu USA w tej sprawie, m.in. głoszone przez sojuszników, nie mają prawnopolitycznego znaczenia. Zauważył, że sojusznicy europejscy zaczynają poszukiwać alibi w swej niechęci giętkiego podejścia do spraw kredytowych Polski „kryjąc się za plecami USA”. Prawdą jest, że ingerencja w wewnętrzne sprawy Polski lub też zastosowanie siły w stosunku do „Solidarności” utrudni decyzje każdemu rządowi zachodniemu, ale nawet w takich wypadkach trzeba myśleć o długofalowej ewolucji w Polsce i Europie i giętko podejść do istniejących kłopotów ekonomicznych naszego kraju.

2) Aktualnie trwają intensywne konsultacje pomiędzy członkami ekipy Reagana a sojusznikami europejskimi, m.in. w sprawach polskich. W konsultacjach tych dyskutuje się potrzebę koordynacji politycznej (B. ocenia, że spotkanie ekspertów w Paryżu jest dowodem, że zaakceptowaliśmy koordynację bankową) oraz jednolitego opracowania warunków, w jakich pomoc ta będzie dawana. Głównym oporem w daniu Polsce kredytów w takiej wysokości, o jakie prosiliśmy, jest obawa, że zostaną one skonsumowane bez trwałego

efektu ekonomicznego. B. ocenia, że nasza prasa i analizy dot. efektywności lat 70-tych potwierdzają powyższe obawy.

3) Obecny przy rozmowie radca ambasady USA Simons (znany w W-wie pracownik CIA) podkreślał potrzebę zintensyfikowania indywidualnego oddziaływania pracowników naszej ambasady w Waszyngtonie na ludzi z otoczenia Reagana. Według określenia S. są to „Zieloni politycy” nie rozumiejący złożoności problemów polskich. Mogą dlatego w przyszłości podejmować zaskakujące dla nas decyzje, tym bardziej że najbliższe 2 lata (na pewno 81) będą procesem konfrontacji z ZSRR, a nie dialogu, który pomagałby naszemu interesowi.

/–/ Bisztyga

AMSZ, ZD 29/82, w. 10, t. 84

512

22 grudnia, szyfrogram ambasadora w Rzymie o przygotowaniach do wizyty przewodniczącego NSZZ „Solidarność” we Włoszech

T a j n e
Pilne

Szyfrogram Nr 3755/IV
z Rzymu, nadany 22.12, g. 12.30

Ostrowski – Korczewski

Od Meroni z kierownictwa CGIL.

22 bm. na posiedzeniu kierownictwa Zjednoczonej Federacji Włoskich Związków Zawodowych CGIL stawia wniosek o wysłanie pilnie do Polski 3-osobowej nieoficjalnej grupy federacji dla przygotowania programu wizyty Wałęsy we Włoszech⁹³.

CGIL uważa, że pozostałe centrale związkowe: CISL i UIL poprzez manewry i pozakulisowe kontakty z doradcami Wałęsy usiłują zmontować program wizyty o wydźwięku antykomunistycznym, skierowanym przeciw interesom komunistów we Włoszech i w Polsce.

⁹³ Wizyta delegacji NSZZ „Solidarność” we Włoszech (połączona z audiencją Lecha Wałęsy u papieża) odbyła się 13–19 stycznia 1981 r.

Ze względu na pilność sprawy (13 stycznia wizyta Wałęsy) CGIL prosi o pozytywny stosunek do tej inicjatywy i o zgodę na wydanie wiz⁹⁴.

/-/ Trepczyński

AMSZ, ZD 29/82, w. 16, t. 135

513

*22 grudnia, szyfrogram ambasadora w Pekinie
o publikacjach prasy chińskiej na temat wydarzeń w Polsce*

T a j n e
Pilne

Szyfrogram Nr 3757/IV
z Pekinu, nadany 22.12, g. 13.30

Fijałkowski – Staniszewski

1. 20 bm. zatelefonował do korespondenta PAP Mysaka kierownik działu zagranicznego „Żenmin Żypao” Juan Sien-lu, pytając o opinię nt. artykułu zamieszczonego w tejże gazecie 19 bm. w sprawie wydarzeń w Polsce (nasza 498⁹⁵). Wyjaśnił przy tym, że intencją zastosowania w artykule formuły „obserwator” było „możliwie najdobitniejsze podkreślenie stanowiska chińskiego, iż naród polski ma prawo rozwiązywać swe problemy bez ingerencji z zewnątrz”.

2. Nawiązał do sprawy akredytacji korespondenta „ŻŻ” w Warszawie stwierdzając, że zależało by im na wzbogaceniu materiałów o Polsce, zaś Sinhua

⁹⁴ W odpowiedzi szyfrogramem z 24 grudnia dyrektor Korczewski i zastępca kierownika WZ KC PZPR Ostrowski informowali: „Zgoda na przyjazd roboczej grupy Federacji pod dwoma warunkami: 1) Celem przyjazdu jest nawiązanie kontaktów z Komisją ZZ branżowych i «Solidarnością» (bez ustalania programu współdziałania czy przyjmowania komunikatu, protokołu); 2) W prasie ukaże się notatka o wizycie. Na innych warunkach nie wydawajcie wiz”; AMSZ, ZD 29/82, w. 16, t. 139.

⁹⁵ Szyfrogramem nr 498 z 19 grudnia ambasador w Pekinie donosił: „Zwracam uwagę na artykuł w „Żenmin Żypao” z 19 bm. pt. «Polskie problemy mogą być rozwiązane tylko przez polski naród». Jest to dalszy krok w zajęciu oficjalnego stanowiska Chin wobec sytuacji w Polsce, w którym po raz pierwszy używa się form, że: «naród chiński konsekwentnie opowiada się za tym, że naród polski ma prawo rozwiązywać swoje wewnętrzne sprawy, naród chiński zdecydowanie sprzeciwia się jakiegokolwiek obcej ingerencji». [...] Akcenty antyradzieckie nadal zachowane”; AMSZ, ZD 29/82, w. 15, t. 124.

im w tym względzie nie wystarcza, a z relacji korespondentów zachodnich nie chcą w przypadku Polski korzystać.

Prosił Mysaka, by o tej kwestii poinformował mnie, dając do zrozumienia, iż liczy na moją interwencję w Warszawie.

3. Przy okazji, od dwóch dni (praktycznie od 19 bm.) nie ma żadnych publikacji nt. Polski.

4. Na razie żadnych chińskich reakcji prasowych w związku z przemówieniem tow. Kani z wyjątkiem, że w dzisiejszym biuletynie dla CD (w ogóle dla cudzoziemców) podali m.in. te aspekty, które odnoszą się do Chin, powołując się na AP z Warszawy z 21 bm., bez komentarza.

5. Można sądzić, że telefon do Mysaka mógł mieć związek z przemówieniem tow. Kani⁹⁶.

O reakcjach będziemy informować.

/-/ Wojtasik

AMSZ, ZD 29/82, w. 15, t. 124

514

22 grudnia, szyfrogram ambasadora w Hadze o konsekwencjach ograniczeń przyjazdów dziennikarzy holenderskich do Polski

T a j n e

Szyfrogram Nr 3773/IV
z Hagi, nadany 22.12, 14.10

Staniszewski

Notujemy wzrastające niezadowolenie dziennikarzy holenderskich oczekujących na decyzje wizowe do Polski. Uważają oni stanowisko Polski wobec nich za dyskryminację, w sytuacji gdy Holandia nie ma w Polsce stałego korespondenta. Liczba oczekujących na wizy dziennikarzy jest znaczna i stale wzrasta⁹⁷.

⁹⁶ Prawdopodobnie mowa o wystąpieniu Kani 20 grudnia na inauguracyjnym posiedzeniu Komisji Zjazdowej PZPR.

⁹⁷ Ambasador w Hadze przekazywał szyfrogramem z 1 września: „Liczba oczekujących na wizy dziennikarzy holenderskich wynosi obecnie 16. Mamy liczne ponaglenia. Prosimy o rozważenie możliwości wydania kilku wiz dla dziennikarzy nam

Proponujemy w związku z tym rozważyć możliwości wpuszczenia w styczniu 81 r. kilku z nich do kraju⁹⁸.

Prosimy jednak o pozostawienie Ambasadzie wyboru osób i kolejności wyjazdów.

Zapewniają, że chcą szerzej informować o programie partii i rządu wyjścia z trudnej sytuacji, informacje agencyjne, które przedrukowują, koncentrują się na sprawach bieżących. Brak jest pogłębionej publicystyki.

/–/ Bartoszek

AMSZ, ZD 29/82, w. 6, t. 51

515

*23 grudnia, szyfrogram ambasady w Kopenhadze
o duńskich reakcjach na wydarzenia w Polsce*

Tajne

Szyfrogram Nr 3869/IV
z Kopenhagi, nadany 23.12, g. 14.00

Pichla

Wasz 10775⁹⁹.

Z rozmowy z A. Nielsenem, dyrektorem Departamentu Prasy.

Na posiedzeniu Komitetu Zagranicznego, w skład którego wchodzi przywódca frakcji parlamentarnych Folketingu i rządu, którego obrady są tajne, omawiano 9 grudnia aktualną sytuację w Polsce. Głos zabierali przedstawiciele wszystkich partii politycznych oraz premier Jorgensen i minister Olesen.

przychylnych". Uzupełniał szyfrogramem z 14 października: „Dziennikarze holenderscy przygotowują akcję przeciwko ograniczeniom ich wyjazdów do Polski”; AMSZ, ZD 29/82, w. 6, t. 51.

⁹⁸ Z kolei szyfrogramem z 19 grudnia ambasador w Londynie informował, że „faktycznym celem wyjazdu [brytyjskich] fotoreporterów jest przebywanie na terenach wschodniej granicy. Takie polecenie otrzymali w redakcji. Sugerujemy wstrzymanie decyzji wizowej”; AMSZ, ZD 29/82, w. 10, t. 84.

⁹⁹ Szyfrogramem nr 10775 wicedyrektor Pichla polecał ambasadzie w Kopenhadze: „Podajcie bliższe szczegóły wystąpienia K. Olesena na tematy polskie na posiedzeniu komisji zagranicznej Folketingu”; AMSZ, ZD 29/82, w. 9, t. 76.

Był to okres silnego napięcia wokół Polski (spowodowanego m.in. kampanią propagandową prowadzoną przez ŚMP i niektóre koła polityczne na zachodzie). Zapytywano rząd, co zamierza uczynić w wypadku interwencji w Polsce. O. przedstawiając informację o rozwoju wydarzeń w Polsce stwierdził m.in., że rząd bardzo uważnie śledzi za rozwojem sytuacji w Polsce i jej implikacjami międzynarodowymi, tak aby w razie konieczności móc podjąć odpowiednie kroki. Rząd kroków tych nie precyzował, natomiast prasa spekulowała w tym kontekście na temat ew. konieczności przyjęcia przez Danię licznej grupy uciekinierów z Polski.

/-/ Pulikowski

AMSZ, ZD 29/82, w. 9, t. 75

516

*23 grudnia, szyfrogram radcy ambasady w Kopenhadze
o rozmowie z ministrem spraw zagranicznych Danii*

T a j n e

Szyfrogram Nr 3817/IV
z Kopenhagi, nadany 22.12.80, g. 17.30

Olechowski

Wasz 10835¹⁰⁰.

Z rozmowy z ministrem SZ Olesenem (22 bm.).

W rozmowie uczestniczył dyrektor Departamentu Ekonomicznego Christensen.

1) Rząd Danii rozumie trudną sytuację Polski i chciałby jej udzielić pomocy. Pomoc żywnościową rozpatrują w dwóch płaszczyznach: bilateralnej – oraz w ramach ustaleń EWG. Sugeruje pełne wykorzystanie na zakup żywności kredytu udzielonego Polsce (90–100 mln dkr), a w razie potrzeby rozważyć możliwość dalszych kredytów. Rząd będzie oddziaływać na duńską Radę Kredytu Eksportowego (za pośrednictwem swych ministrów) w kierunku wydłużenia karencji spłaty kredytu powyżej 18 miesięcy. Dotyczy to w szczególności

¹⁰⁰ Dok. nr 500.

wieprzowiny. O. obiecał poinformować Ambasadę o wynikach podejmowanych przez rząd kroków w omawianej kwestii¹⁰¹.

2) Nawiązując do wypowiedzi O. na spotkaniu z CD przed odlotem do Brukseli (nasz 183¹⁰²) oraz do jego życzliwych oświadczeń na temat „neutralności Danii wobec wydarzeń w Polsce” zapytałem, czy nie sądzi, iż kraje NATO w przyjętym 12 bm. komunikacie odeszły od poprzednio zajmowanego stanowiska nieingerowania w sprawy wewnętrzne Polski.

O. odpowiedział: Dania nie uważała i nadal nie uważa, aby trzeba było używać ostrych sformułowań odnoszących się do ocen sytuacji w Polsce, sugerujących istnienie realnego niebezpieczeństwa obcej interwencji. Polska jest dla Danii krajem bliższym, niż to wynikało ze zwykłego sąsiedztwa, dlatego robimy wszystko, by naszej przyjaźni i życzliwości nadać konkretny kształt. Potwierdził, iż Polska była przedmiotem bliższych i dłużej dyskusji i polemiki w pierwszej części sesji. O. złożył na zakończenie rozmowy najlepsze życzenia dla Polski i jej Rządu^h oraz Ambasady^h.

/–/ Pulikowski

AMSZ, ZD 29/82, w. 9, t. 75

¹⁰¹ Szyfrogramem z 19 grudnia ambasada w Kopenhadze zawiadamiała: „Z Danii mamy otrzymać 25 tysięcy ton żyta paszowego i 15 tysięcy ton rzepaku – z magazynów interwencyjnych EWG, natomiast mięsa wieprzowego z wolnego rynku w ilościach do wynegocjowania. Warunki kredytowania dla żyta i rzepaku – 15 procent gotówką przy dostawie i 85 procent płatne w całości po 18 miesiącach. [...] W przypadku zakupu większych ilości mięsa, których wartość przekroczyłaby 42 mln – dalszy kredyt będzie udzielany na zasadach jak dla zboża”; AMSZ, ZD 29/82, w. 9, t. 75.

¹⁰² Ambasada w Kopenhadze informowała szyfrogramem nr 183 z 12 grudnia: „Na spotkaniu z dyplomatami – przed odlotem do Brukseli – duński minister SZ Olesen oświadczył, że uwaga sesji rady NATO koncentrować się będzie głównie na trzech problemach: kryzys afgański, sytuacja w Polsce, spotkanie madryckie. Na spotkaniu nie poruszano spraw polskich. Jest to zgodne ze stanowiskiem Danii, traktującym wydarzenia w Polsce jako sprawy wewnętrzne naszego kraju. Premier Jorgensen 9 bm. w Parlamencie ponownie wypowiedział się w tym duchu i podkreślił, że Polacy powinni sami – bez ingerencji z zewnątrz – rozwiązać swoje problemy”; AMSZ, ZD 29/82, w. 9, t. 75.

517

*23 grudnia, szyfrogram ambasadora w Londynie
o rozmowie z ministrem stanu w MSZ Wielkiej Brytanii*

T a j n e

Szyfrogram Nr 3847/IV
z Londynu, nadany 23.12.80, 22.00

Czyrek

Przedstawiłem argumentację 10890¹⁰³ min. Blakerowi. Polemizując z przedstawionymi mu ocenami podkreślił:

– decyzje NATO dot. spraw polskich wynikają z realnej oceny sytuacji, zagrażającej bezpieczeństwu Europy. Nie mieli intencji szkodenia interesowi Polski, chociaż możliwym jest, że histeria propagandowa Zachodu wyzwała antyradzieckie nastroje w naszym kraju.

Wpływać będą moderująco na środki masowego przekazu, aby nie przesadzały w eksponowaniu „zagrożenia radzieckiego”. Wstrzymywać się będą od oświadczeń lub wypowiedzi rządowych na ten temat biorąc m.in. pod uwagę ostatnie sygnały z Moskwy, świadczące o giętkości kierownictwa radzieckiego w sprawach polskich.

Notują jednak zwiększenie krytycyzmu i ostrości ocen ze strony innych sąsiadów Polski. Jest to zjawisko, którego analitycy Zachodu nie potrafią wyjaśnić.

– Kraje NATO nie mają intencji odchodzenia od polityki odprężenia. Model odprężenia doświadczany w latach 70 ma jednak słabe strony dla obu bloków.

NATO nie może zaakceptować podzielności odprężenia, UW nie może zaakceptować koncepcji zachodnich w sprawie tzw. „praw człowieka”. Zaistnieje więc konieczność szerokich negocjacji uwzględniających także realia globalne.

Afganistan, kryzys w Polsce zaostrożą więc propozycje wyjściowe do negocjacji w sprawach bezpieczeństwa światowego. Niemożliwość prowadzenia takich negocjacji w najbliższych 2 latach da w efekcie osłabienie standardu odprężenia.

– Formuła Carringtona o pomocy kredytowej Polsce jest w dalszym ciągu ważna. Rząd brytyjski podjął w tej sprawie zobowiązujące decyzje.

¹⁰³ Dok. nr 505.

Nie komunikuje o treści tych decyzji, ponieważ przyjęto uzgodnienia sojusznicze o koordynacji działań przed wydaniem wykonawczych poleceń.

Dla rozwiązania bieżących potrzeb kredytowych Polski stosowana będzie procedura decyzji rządu z uwzględnieniem zasady życzliwości obowiązującej w okresie 6 miesięcy. Należy spodziewać się, że po uwzględnieniu rezultatów spotkania paryskiego, konsultacji zainteresowanych krajów Zachodu możliwym będzie w późniejszym terminie przystąpienie do dwustronnych ustaleń kredytowych według przedstawionego w Warszawie schematu wieloletnich potrzeb. Na razie obowiązywać będzie 6-miesięczny okres decyzyjny.

W nawiązaniu do naszych dezyderatów finansowania zakupów z EWG B. poinformował, że kierownictwo polityczne udziela poparcia dla kredytu ECGD z uwzględnieniem naszego wniosku w sprawie 3-letniego okresu karencji. Ostateczną decyzję muszą jednak podjąć specjaliści finansowi, a więc nie można tej decyzji politycznej traktować jako ostatecznej. FO popiera też propozycję sprzedaży dodatkowych towarów brytyjskich przedstawionych radcy handlowemu¹⁰⁴.

– Główną przeszkodą w podjęciu szybkich i długofalowych decyzji w sprawach współpracy finansowej z Polską są analizy ekspertów wykazujących rządowi, że bez istotnych reform gospodarczych systemu zarządzania istnieje możliwość „zarnowania” nowo przydzielonych kredytów, podobnie jak zrobiono to w latach 70. W analizach politycznych dopuszcza się możliwość radykalnych posunięć rządu PRL, które ograniczą swobody nowo powstałych ZZ. Wpłynąć to może niekorzystnie na poparcie opinii publicznej dla nowych kredytów. Według B. powyższe wątpliwości zostaną prawdopodobnie wyjaśnione w okresie 6 miesięcy, co pozwoli na podjęcie decyzji odpowiadających naszym wnioskowi przedstawionym Parkinsonowi.

/-/ Bisztyga

AMSZ, ZD 29/82, w. 10, t. 84

¹⁰⁴ Szyfrogramem z 29 grudnia wiceminister Karaś przekazywał ambasadzie w Londynie: „Zakupy nadwyżek z krajów EWG na rynku brytyjskim mogą się zamknąć kwotą 50 mln dol. Ostateczną wielkość zakupów uzależniamy od poziomu cen i warunków kredytowych. Zgodnie z Waszymi informacjami liczymy na możliwość uzyskania 5-letniego kredytu z 2-letnią karencją”; AMSZ, ZD 29/82, w. 10, t. 86.

518

*23 grudnia, notatka informacyjna
o polsko-węgierskiej współpracy kulturalnej*

Warszawa, dn. 23.12.80 r.

Poufne

NOTATKA INFORMACYJNA

W dniach 16–18 grudnia br. odbyły się w Warszawie rozmowy w sprawie Planu realizacji Umowy o współpracy kulturalnej i naukowej w WRL na lata 1981–85. 6-osobowej delegacji węgierskiej przewodniczył wicedyrektor Departamentu Kultury i Nauki MSZ, M. Klein, delegacji polskiej, w której uczestniczyli przedstawiciele zainteresowanych resortów, doradca ministra, kierownik Wydziału Programowania DPWKiN, J. Bauer.

Przewodniczący delegacji węgierskiej w towarzystwie ambasadora WRL został przyjęty przez Tow. Ministra J. Wiejacza oraz odbył rozmowę z dyrektorem DPWKiN, S. Staniszewskim.

1. W czasie rozmów strona polska podtrzymała swe stanowisko odnośnie utrzymania na dotychczasowym poziomie limitów wymiany osobowej we współpracy resortów szkolnictwa wyższego. (Zakres współpracy Akademii Nauk obu krajów został wcześniej uzgodniony w bezpośrednim porozumieniu z 5 grudnia br. Utrzymano w nim limity wymiany bezdewizowej na poziomie ubiegłej 5-latki oraz uzgodniono dokonanie – w połowie 5-latki – wspólnej oceny realizacji porozumienia przewidując ew. możliwość podwyższenia limitów).

“Propozycje strony węgierskiej oznaczają istotne obniżenie limitów wymiany (np. z 71 do 50 miesięcy rocznie), co w ocenie Ministerstwa Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki oznaczałoby poważne zawężenie dotychczasowego zakresu współpracy obu resortów”. Węgrzy argumentowali generalnym zmniejszeniem środków na wymianę ze wszystkimi krajami, łącznie z krajami socjalistycznymi, podkreślając, że ograniczenia te w najmniejszym stopniu dotyczą wymiany z PRL. Podkreślali też, że powodują nimi wyłącznie względy natury finansowej oraz że ew. podwyższenie limitów ponad proponowany przez nich poziom mogłoby nastąpić wyłącznie w trybie decyzji politycznej.

2. W tej sytuacji uzgodniono postanowienia dotyczące współpracy we wszystkich pozostałych dziedzinach oraz teksty poszczególnych artykułów dotyczących współpracy resortów szkolnictwa wyższego, pozostawiając otwartą sprawę wysokości limitów oraz części Załącznika Finansowego dot. warunków finansowych tej współpracy – do dalszego rozważenia i dodatkowych rozmów.

Uzgodniono, że dążyć się będzie do sfinalizowania sprawy w końcu stycznia lub na początku lutego, tak aby podpisanie Planu mogło mieć miejsce nie później niż w lutym 1981.

^c3. Poza wspomnianą sprawą wysokości limitów delegacja węgierska prezentowała stanowisko konstruktywne i przyjęła większość naszych propozycji, jak np. naszą propozycję preambuły, sformułowania dotyczące obchodów ważnych rocznic i wydarzeń, nasze inicjatywy dotyczące imprez kulturalnych oraz propozycje dotyczące rozszerzenia i sprecyzowania form współpracy środków masowego przekazu oraz wydawnictw pozostających w gestii RSW „Prasa–Książka–Ruch”^e.

W sumie rozmowy upłynęły w dobrej i przyjacielskiej atmosferze.

^e4. W celu przezwyciężenia impasu dotyczącego wysokości limitów^d proponujemy^d:

4.1. podjęcie tej sprawy w bezpośrednich kontaktach Kierownictw resortów szkolnictwa wyższego i odpowiednie wystąpienie Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki do węgierskiego Ministra Oświaty i Kultury^e
^b*Tow. Stępień – z prośbą o dopilnowanie w MNSWiT!*^b,

4.2. przyspieszenie prac nad ^dporozumieniem o bezpośredniej współpracy obu resortów^d (proponujemy przedstawienie polskiego projektu ^ddo 15 stycznia 1981^d). ^b*Kto to opracowuje – MSZ czy GM? Chodzi o resort szkolnictwa*^b

5. Proponujemy, aby Plan został podpisany w Budapeszcie przez Tow. Wicemin. J. Wiejacza i Wiceministra Spraw Zagranicznych WRL (poprzedni Plan był podpisany w Warszawie na analogicznym szczeblu).

/–/ Staniszewski

AMSZ, DPWkiN 18/84, w. 14

519

*24 grudnia, szyfrogram ambasadora w Pradze
o czechosłowackich reakcjach na wydarzenia w Polsce*T a j n e

Szyfrogram Nr 3876/IV
z Pragi, nadany 24.12.80, g. 12.20

Napieraj

Z rozmowy Szewczyka z uczestnikiem posiedzenia Rady Ministrów Czeskiej Republiki.

1. W kierowniczych kręgach ocenia się, że sytuacja w Polsce jest wciąż napięta. Kościół i „Solidarność” posiadają duży wpływ w społeczeństwie. Trudności gospodarcze trwają nadal i mogą się pogłębić, co wpłynie przede wszystkim na dalszy rozwój wydarzeń w Polsce, lecz odczuje to również Czechosłowacja, która związana jest z Polską gospodarczo wieloma dostawami. Gospodarze liczą się z tym, że w 1981 roku mogą nastąpić dalsze trudności w obrotach z Polską, surowców, materiałów i urządzeń. Już obecnie zastanawiają się, co uczynić dla zapewnienia sobie niezbędnych ilości surowców. Wśród części społeczeństwa CS wzrasta na tym tle krytyka sytuacji w Polsce. Ocenia się, że władze polskie z dużą trudnością opanowują sytuację. Pragną, abyśmy sami zaprowadzili ład i porządek. Wątpią, czy uda się tego dokonać bez użycia wojska.

2. Przewodniczący Wojewódzkiej Rady Narodowej w Ostrawie Skacel na posiedzeniu Rady Ministrów Czeskiej Republiki w grudniu krytycznie ocenił napływ Polaków do ich województwa, wykupywanie towarów i koron na czarnym rynku (za 1 koronę Polacy płacą 10 zł). Żądał, by ograniczyć sprzedaż żywności naszym turystom. Podawał przykłady incydentów na granicy w czasie kontroli bagażu. Przewodniczący Rady Ministrów Czeskiej Republiki Korczak wyraził pogląd o utrzymaniu umiaru w tej sprawie, nie należy, jego zdaniem, zaciągać rolety, lecz dbać o porządek, kontrole stosować rozumnie. Powiedział, że strona polska zadowolona jest ze stanowiska CSRS w sprawie ruchu granicznego. Czesi i Słowacy – powiedział – też kupują w Polsce różne towary, a ponadto trzeba obecnie okazać wobec Polski zrozumienie i pomóc im.

Wyraził pogląd, że NRD postąpiła zbyt pochopnie w sprawie osobowego ruchu granicznego i obecnie próbuje się wycofać z niektórych decyzji. Korczak wyraził zaniepokojenie wpływem słabnącego z Polski importu na gospodarkę CSRS.

3. Rozmówca Szewczyka ocenia, że zmiana tonu w CS środkach masowego przekazu wobec wydarzeń w Polsce nie oznacza zmiany stanowiska

wielu działaczy (o oficjalnym stanowisku Bilaka informujemy w notatce z dn. 23.12.80 nr 0-24-1/51-80).

Zdaniem rozmówcy następne 2–3 miesiące będą w Polsce bardzo trudne, lecz w okresie tym sytuacja winna się wyklarować. Gospodarze nie mają jeszcze określonego stanowiska wobec „Solidarności”. Obecnie potępiają ją. Nieoficjalnie uważa się, że winniśmy działać na rzecz dyferencjacji w nowych związkach zawodowych.

Winniśmy dążyć do umacniania tego skrzydła, które pragnie więzi z partią. Ważne znaczenie – zdaniem rozmówcy – będzie miała postawa chłopów. Winniśmy jego zdaniem czynić wysiłki, aby wpływy destruktywne nie ogarnęły wsi¹⁰⁵.

/–/ Mitręga

AMSZ, ZD 29/82, w. 16, t. 130

520

*24 grudnia, okólnik dyrektora Gabinetu Ministra
w sprawie monitorowania działalności Konfederacji Polski Niepodległej*

Warszawa, dn. 24.XII.1980 r.

T a j n e
dPILNE^d

SZYFROGRAM Nr °10956°

SZEFOWIE PLACÓWEK DYPLMATYCZNYCH I KONSULARNYCH
W EUROPEJSKICH KK ORAZ W USA I KANADZIE

Tylko do Waszej wiadomości oraz podjęcia dyskretnych działań ściśle w ramach statusu placówki dyplomatycznej:

¹⁰⁵ W odpowiedzi dyrektor Napieraj przekazywał szyfrogramem z 30 grudnia: „Wasza 329 oraz inne dają na bieżąco informacje o reperkusjach gospodarzy na wydarzenia w Polsce. Dziękujemy. Kontynuujcie. Potwierdzamy jednocześnie słuszność Waszych interwencji u Bilaka i innych działaczy KPCz (Mamula)”; AMSZ, ZD 29/82, w. 16, t. 131.

1. Na prośbę Prokuratury Wojewódzkiej w Warszawie prosimy o informacje dot. powiązań zagranicznych Konfederacji Polski Niepodległej (KPN)

a) czy odnotowaliście przypadki działalności KPN lub jej przedstawicielstw na Waszym terenie (przejawy, charakter);

b) powiązania KPN z organizacjami reakcyjnymi (w tym rewizjonistycznymi, z podaniem charakterystyki ich orientacji politycznej);

c) inne znane Wam przejawy działalności ^cKPN^c godzącej w interesy Polski¹⁰⁶.

2. Prosimy przesłać do GM pocztą kurierską w terminie do końca stycznia 1981 r.

^fJarząbek^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 112

¹⁰⁶ Wcześniejszym okólnikiem, z 23 września, dyrektor Staniszewski polecał: „Prosimy o codzienne, bezzwłoczne informowanie clarisami (w razie potrzeby szyfrem) o charakterystycznych wypowiedziach, komentarzach lub artykułach prasowych przedstawicieli t.zw. opozycji ^hkrajowej^h *„jak KOR, Ropcio i innych osób”*”. Następnie przekazywał okólnikiem z 26 września: „W dniu 23.IX.br. na polecenie prokuratora wojewódzkiego w Warszawie został aresztowany Robert Leszek Moczulski – członek *«Konfederacji Polski Niepodległej»*. M. zarzuca się m.in., że udzielając wywiadu dla ^hzachodnioniemieckiego pisma^h *«Der Spiegel»*, który ukazał się w Nr 38 z dnia 15.IX.1980 r., kwestionował słuszność sojuszu polsko-radzieckiego oraz używał obelżywych określeń pod adresem kierownictwa partyjno-rządowego PRL. W stosunku do M. został zastosowany artykuł 270 § 1 (*«kto publicznie łży, wyszydza lub poniża Naród Polski, Polską Rzeczypospolitą Ludową, jej ustrój lub naczelne organy, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8»*) i artykuł 273 § 11 KK (*«Kto dopuszcza się czynu określonego w art. 270–272, używając druku lub innego środka masowej informacji, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10»*)”; AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 111.

521

*24 grudnia, notatka Zarządu II Sztabu Generalnego WP
o działalności kontrwywiadu USA*

Warszawa, dnia 24 GRUD 1980 r.

TAJNE

INFORMACJA

w sprawie wzmoczenia działalności amerykańskich służb specjalnych
przeciwko przedstawicielom placówek państw socjalistycznych

W ostatnich trzech miesiącach służby specjalne Stanów Zjednoczonych wzmogły działalność przeciwko pracownikom placówek państw socjalistycznych (nasilona została prowokacja i inwigilacja oraz wzrosła liczba zamierzonych uszkodzeń samochodów służbowych). Świadczą o tym m.in. następujące fakty.

W dniu 16 bm. zgłosił się do attache wojskowego przy Ambasadzie PRL w Waszyngtonie płk H. Krzeszowski osobnik o nazwisku Theodore Bonner z propozycją sprzedaży za sumę 75 tysięcy dolarów niejawnych materiałów dotyczących konstrukcji systemu kierowania pocisku samosterującego „Cruise”. Z analizy jego postępowania i zebranych o nim danych wynika, że Bonner jest kadrowym pracownikiem Federalnego Biura Śledczego (FBI), a propozycja sprzedaży materiałów stanowiących tajemnicę państwową jest prowokacją.

W dniu 11 bm. I sekretarza naszej ambasady S. Ojzyńskiego nakłaniano do zdrady kraju i grożono konsekwencjami za ujawnienie tej prowokacji. Podobne akty prowokacji miały miejsce również w stosunku do pracowników ambasad Czechosłowacji i Węgier.

W dniach 17–20 listopada założono ciągłą inwigilację osoby płk Krzeszowskiego. Prowadziła ją jedna i ta sama brygada inwigilacyjna w składzie sześciu osób, dysponujących trzema samochodami.

Do dyskredytacji pracowników ambasad państw socjalistycznych wykorzystywane są środki masowego przekazu. Na przykład stacja telewizyjna ABC pokazała ostatnio zdjęcie zastępcy radzieckiego attache wojskowego w Waszyngtonie z komentarzem, iż jest on niezwykle groźnym szpiegiem.

W połowie grudnia br. na samochód bułgarskiego zastępcy attache wojskowego rozpylono substancję uniemożliwiającą widoczność i dalszą jazdę. Do wypadku nie doszło. Substancję usunięto po zastosowaniu specjalnego środka chemicznego.

W październiku podczas pobytu ambasadora Spasowskiego w Nowym Jorku skradziono samochód ambasady, który do chwili obecnej nie został odnaleziony. Również w listopadzie br. w tym samym mieście nieznany sprawca przeciął oponę na długości 10 cm w samochodzie płk Krzeszowskiego.

W ubiegłym tygodniu w Waszyngtonie uszkodzono trzy samochody pracowników radzieckiego attachatu wojskowego (pocięto przewody układu elektrycznego).

Wzmószona w ostatnim okresie aktywizacja amerykańskich służb specjalnych może mieć na celu zastraszenie pracowników placówek dyplomatycznych państw socjalistycznych i próbę ich kompromitacji.

ZARZĄD II SZTABU GENERALNEGO WP

AIPN, 2602/26809

522

28 grudnia, pilna notatka z rozmowy wiceministra Olechowskiego z ambasadorem USA

Warszawa, dn. 28 grudnia 1980 r.

Poufne

PILNA NOTATKA

z rozmowy z ambasadorem Stanów Zjednoczonych Ameryki F. Meehanem

W dniu 23 bm. przyjąłem ambasadora Meehan'a (wizyta protokółarna). Po wymianie ogólnych zdań na temat sytuacji w Polsce Meehan podniósł sprawę zakładników:

1. Dostał dziś polecenie z Departamentu Stanu, by zwrócić się do rządu polskiego (podobną instrukcję otrzymali inni ambasadorowie Stanów Zjednoczonych) w związku ze sprawą przetrzymywania zakładników amerykańskich w Iranie. Rozmowy za pośrednictwem Algierczyków nie dały dotychczas pożądaných rezultatów. Rząd Stanów Zjednoczonych nie ma możliwości zdeponowania żądanej przez Iran kwoty 24 mld dolarów. „Jesteśmy głęboko zaniepokojeni – podkreślił dalej Meehan – losem tych ludzi, nie wiemy nawet, gdzie są przetrzymywani (nie wydaje się, by to były warunki luksusowe); możliwe, że są wśród nich chorzy. Również nie mamy jasności co do ilości

więzionych. W związku z okresem świątecznym nadeszły wprawdzie do Stanów Zjednoczonych listy, ale nie od wszystkich przetrzymywanych. Władze irańskie dały zgodę, by otrzymali oni w czasie świąt pociechę religijną ze strony duchownych europejskich; nie da to jednak możliwości ustalenia dokładnych danych liczbowych.

W związku z tym rząd Stanów Zjednoczonych zwraca się do rządów krajów, z którymi utrzymuje stosunki dyplomatyczne, by w formach, jakie uznają za wskazane, pomogły ze względów czysto humanitarnych w tej sprawie. Stany Zjednoczone są gotowe dalej prowadzić rozmowy odnośnie uwolnienia, ale nie wiedzą, jak długo one potrwać. Wiemy, jakie jednoznaczne stanowisko zajęła w sprawie zakładników w swoim czasie strona polska. Rozumiemy, że nasza obecna prośba nie jest prosta (wojna Iran–Irak, podziały wśród władz Iranu itp.), ale byłibyśmy bardzo zobowiązani, żeby Polska zechciała uczynić coś w tej sprawie. Pragnę podkreślić – dodał na koniec Meehan – że tego rodzaju posunięcie byłoby b. wysoko ocenione przez rząd Stanów Zjednoczonych i amerykański Kongres”.

Obiecałem przekazać prośbę.

2. Ze swej strony poruszyłem konkretne sprawy współpracy gospodarczej polsko-amerykańskiej, nawiązując do wcześniejszej rozmowy Meehana z Tow. Premierem.

W odniesieniu do kredytów CCC ambasador wyraził następującą opinię: sprawa powiększenia wysokości przyznanych nam kredytów CCC może być jeszcze załatwiona przez obecną Administrację. Pewne zahamowanie wynikało z tego, że kompetentne władze mają poważne wątpliwości, czy mamy ‘realne możliwości zrealizowania zwiększonego importu artykułów rolnych’¹⁰⁷. Według danych amerykańskich praktyczna realizacja zakontraktowanego importu jest stosunkowo mała. Należałoby przedstawić konkretne harmonogramy zapotrzebowań, możliwości ich realizacji transportowej, przeładunkowej itp.^c

W odniesieniu do sprawy naszego wystąpienia o kredyt finansowy na import (3 mld dol.) ambasador nie kwestionował, że ze względu na jego zakres i wymiar obecna Administracja nie jest w stanie podjąć decyzji i musi sprawę przekazać nowej Administracji. Dodał jednak, że odnosi się w Waszyngtonie wrażenie, iż wystąpienie polskie jest zbyt ogólnie sformułowane. Należałoby przekazać do DS (najlepiej zastępcy Sekretarza Stanu Barry’emu) więcej konkretnych informacji i danych dla podbudowania naszego wystąpienia, przede

¹⁰⁷ Szyfrogramem z 22 grudnia stały przedstawiciel przy ONZ w Nowym Jorku informował: „Odbyłem szereg spotkań z wysokimi przedstawicielami banków, koncernów amerykańskich. Łącznie ok. 70. Zainteresowanie sytuacją w Polsce. Zdecydowanie zaprzeczyłem tezę o możliwości «interwencji», zwróciłem uwagę na szkodliwość tworzenia napięć wokół spraw Polski”; AMSZ, ZD 29/82, w. 12, t. 107.

wszystkim odnośnie charakteru zakupów w Stanach Zjednoczonych, na jakie pragniemy ten kredyt zużytkować.

Odnośnie poruszonych spraw proponuję:

Ad 1) zlecenie naszemu ambasadorowi w Teheranie wyrażenia – przy najbliższej dogodnej okazji – m.in. naszego ściśle humanitarnego zainteresowania losem amerykańskich zakładników. O fakcie takiej rozmowy poinformować Meehana.

Ad 2) Wskazane, by zainteresowane resorty (MHZiGM i Min. Finansów) przygotowały pilnie uzupełniające materiały zarówno odnośnie potrzeby dalszych kredytów CCC, ich wysokości wykorzystania zarówno na odcinku kontraktacji, jak też transportowym.

Wskazane również, by resorty opracowały specjalną szczegółową informację precyzującą zakres wykorzystania postulowanych kredytów 3 mld dol., zarówno w zakresie importu, jak też ewentualnego zużycia na spłaty istniejącego zadłużenia w Stanach Zjednoczonych.

/-/ T. Olechowski

AMSZ, Dep. III 47/84, w. 6

523

*29 grudnia, szyfrogram ambasadora w Hanoi
o incydencie na pokładzie statku „Francesco Nullo”*

T a j n e

Szyfrogram Nr 3921/IV
z Hanoi, nadany 29.12.80, g. 15.00

Fijałkowski – Łaszcz

20 grudnia 1980 około godz. 13.30 żołnierz wietnamski pełniący służbę na naszym statku „Francesco Nullo” stojącym na redzie wewnętrznej Hajfongu oddał serię z pistoletu maszynowego do dwóch Wietnamczyków płynących na małej łódce wzdłuż tego statku. Ciężko rannych przetransportowano na statek, gdzie nasz lekarz przy pomocy lekarzy statku „Ursus” i radzieckiego „Sierow” dokonali zabiegu operacyjnego.

Po interwencjach kapitana „Nullo” i przedstawiciela PLO rannych około godz. 18.50 zabrano do szpitala w Hajfongu.

28 bm. otrzymałem raport kapitana J. Matycha wraz z raportem lekarza „F. Nullo” B. Dzirba i oświadczeniem II oficera A. Chomko (przesyłam kurierem).

Sprawę zgłoszono lokalnej policji, zgłaszam w MSZ. Incydent wywołał bardzo złe nastroje wśród załóg statków na redzie i może mieć określone reperkusje w kraju po powrocie „F. Nullo”.

/-/ Śliwiński

AMSZ, ZD 29/82, w. 7, t. 55

524

*29 grudnia, okólnik ministra spraw zagranicznych
w sprawie I fazy spotkania KBWE w Madrycie*

Warszawa, dn. 29 grudnia 1980 r.

T a j n e

SZYFROGRAM Nr ^c11017^c

SZEFOWIE PRZEDSTAWICIELSTW PRL:

Waszyngton	Ottawa	Nowy Jork
Londyn	Paryż	Bruksela
Haga	Kopenhaga	Oslo
Sztokholm	Genewa	Kolonia
Berno	Madryt	Lizbona
Wiedeń	Berlin/Misja	Ateny
Ankara	Nikozja	Rzym
Moskwa	Berlin	Praga
Budapeszt	Bukareszt	Sofia
Belgrad		

Podajemy wstępną ocenę I fazy Spotkania madryckiego 11.XI–19.XII.80.

1. Istotą tej fazy była prezentacja i starcie dwóch odmiennych ocen przyczyn wzrostu napięcia i sposobów jego rozładowania oraz koncepcji odprężenia, procesu KBWE i interpretacji Aktu Końcowego.

Znanemu stanowisku KS Zachód uporczywie przeciwstawiał pogląd, iż główną przyczyną napięć są zbrojenia ZSRR i UW, a przede wszystkim interwencja w Afganistanie. Zachód prezentował obszerne pseudoteoretyczne rozważania dot. niepodzielności odprężenia, przestrzegania praw człowieka (politycznych), swobody kontaktów i przepływu informacji jako istoty AK i całego procesu KBWE, umożliwiającej poprawę stosunków, wzrost zaufania, konkretne negocjacje rozbrojeniowe.

Było to podbudową b. ostrych ataków (szczególnie ze strony USA, Anglii, Kanady, Belgii, Holandii, częściowo RFN i Francji) na ZSRR za Afganistan (pogwałcenie wszystkich 10 zasad AK), naruszanie praw człowieka (m.in. antysemityzm, represje dysydentów, naukowców, grup religijnych), hamowanie kontaktów i utrudnianie wymiany informacji. W przeciwieństwie do Belgradu ataki koncentrowały się na ZSRR, przy sporadycznym tylko wymienianiu Czechosłowacji i NRD.

Pierwsze tygodnie miały charakter konfrontacyjny. Ostatnio zarysowała się tendencja bardziej konstruktywnego dialogu, szczególnie w sferze gospodarczej i kulturalnej. ZSRR i inne KS pryncypialnie ustosunkowały się do zarzutów i konsekwentnie prezentowały konstruktywne stanowisko wynikające z dokumentów UW.

2. Złożono dotąd 83 propozycje (mniej więcej tyle co w Belgradzie). Wiele ma charakter propagandowy i jest powtórzeniem propozycji z Belgradu. Jest jednak sporo rzeczowych propozycji zachodnich, szczególnie krajów neutralnych. Istotnym pozytywnym elementem jest „zalegalizowanie” dyskusji nt. odprężenia militarnego i rozbrojenia, co jeszcze w Belgradzie było przez Zachód odrzucane. O ile nie zajdzie nic nadzwyczajnego w rozwoju sytuacji międzynarodowej, istnieją szanse na wypracowanie obszerniejszego i pozytywniejszego dokumentu końcowego niż w Belgradzie, włącznie z rozpoczęciem procesu negocjacyjnego dot. militarnych aspektów bezpieczeństwa europejskiego. W tej sprawie jednak stanowisko USA jak dotąd – negatywne.

3. Napięcia wokół „sprawy polskiej” nie znalazły bezpośredniego odbicia na forum obrad. Ciążyły one jednak niewątpliwie nad Spotkaniem. W ostatnich dniach Francja, USA, RFN, Szwecja, Hiszpania wyraziły zaniepokojenie ruchami wojsk w Europie Środkowej.

^hZłożone^h „Złożona” przez nas ^hpropozycje, szczególnie^h „propozycja” dot. KOMiR ^hzostały na ogół przyjęte jako poważne i konstruktywne^h „została przyjęta jako poważna i konstruktywna. Podobnie i inne nasze propozycje”. Nie byłymy przedmiotem krytyk dot. realizacji AK.

^fCzyrek^f

525

*[przed 30 grudnia], notatka Departamentu IV [?]
w sprawie opinii kanclerza RFN na temat sytuacji w Polsce*

Uwagi i wnioski do wypowiedzi kanclerza H. Schmidt'a
w sprawach polskich¹⁰⁸.

1. Dokonane przez nas porównanie wypowiedzi kanclerza z wcześniejszymi informacjami o jego ocenach i opiniach w sprawach rozwoju sytuacji w Polsce pozwala sądzić, iż przekazany nam zapis ze spotkania kanclerza z grupą zaufanych dziennikarzy jest autentyczny. Informacje o analogicznej optyce spraw polskich docierały do nas z wystąpienia H. Schmidt'a na szczycie EWG w Luksemburgu, z jego spotkania z VGE oraz z opinii przekazanych przez H.J. Wischniewskiego amb. Chylińskiemu.

W tym sensie materiał ten tylko częściowo zawiera nieznane nam dotychczas elementy.

Wnioskujemy, iż Amerykanie uzyskali go poufnie, a przekazanie nam nastąpiło zapewne z inicjatywy czynników amerykańskich w Berlinie Zachodnim, a nie z inspiracji Waszyngtonu.

2. Stanowisko i oceny Schmidta w sprawach polskich zasadzają się na następujących głównych тезach:

– Obecne kierownictwo radzieckie, świadome rozległych konsekwencji wojkowego rozwiązania, dążyć będzie do uniknięcia w Polsce działań jak na Węgrzech czy w Czechosłowacji.

Natomiast wg. Schmidta Związek Radziecki nie zrezygnuje z nowych form użycia instrumentu wojkowego i wskazuje na możliwość odbycia w najbliższych tygodniach manewrów wojsk UW, które nie musiałyby opuścić terytorium Polski po ich zakończeniu.

– Istniejący w Polsce consensus trzech sił: Partii, Kościoła i „Solidarności” oparty jest na trudnych podstawach i wynika z obawy przed narodową katastrofą. Polacy – wg. Schmidta – są wprawdzie najdzielniejszym narodem w Europie, ale brak im zdolności organizacyjnych i dyscypliny.

Trudna sytuacja gospodarcza w Polsce utrzyma się przez dłuższy czas, 3 do 6 lat. Przez najbliższe 5 lat będziemy zmuszeni zaciągać kredyty w wysokości 3–5 mld dolarów rocznie. Schmidt nie wyobraża sobie, aby mogło to być realne. Można wnioskować, że ocena ta jest rezultatem niewiary Schmidta w możliwość stabilizacji sytuacji w Polsce i wyjścia z kryzysu w oparciu o własne siły.

¹⁰⁸ Notatka została 30 grudnia przesłana „do rąk własnych” ministrowi spraw zagranicznych. W piśmie przewodnim dyrektor Korczewski informował: „Stosownie do polecenia przedkładać w załączeniu analizę i wnioski dla naszego działania w związku ze stanowiskiem kanclerza H. Schmidta wobec rozwoju sytuacji w Polsce”; AMSZ, Dep. IV 46/84, w. 3.

S. przewiduje w tej sytuacji, iż powtórzenie kredytu RFN rzędu 1,2 mld DM „będzie trudne”.

– Schmidt jest na Zachodzie tym politykiem, który roztacza najbardziej katastroficzną wizję konsekwencji wydarzeń polskich dla Europy i świata. W przypadku wojskowego rozwiązania sytuacji w Polsce przewiduje kres polityki odprężenia i zasadniczą zmianę klimatu politycznego na całe 10-lecie.

Głęboka niepewność co do dalszego rozwoju sytuacji międzynarodowej wywołana wydarzeniami polskimi uniemożliwiła Schmidtowi – jak stwierdza – sformułowanie nawet pełnego, długofalowego programu politycznego rządu SPD/FDP u progu lat 80-tych, czego nie rozumie opozycja CDU/CSU, jak również część działaczy SPD.

Oceniamy, iż u podstaw szczególnie głębokiego zaniepokojenia Schmidta sytuacją wokół spraw polskich leży przekonanie, iż w przypadku negatywnego rozwoju RFN spośród państw zachodnich poniosłaby największe straty, jako że rozwój ten uderzyłby w centralny nerw polityki zachodnioniemieckiej, wychodzącej z założenia, że tylko w warunkach odprężenia i współpracy możliwe będzie przywracanie krok po kroku „jedności niemieckiej”.

Z tych względów reakcje rządu RFN na wydarzenia w Polsce różnią się od amerykańskich, co uzewnętrznia się zwłaszcza tym, że RFN nie włączyła się do inspirowanej przez USA kampanii podsycania psychozy interwencji w Polsce. Bonn unika też podejmowania czegokolwiek, co mogłoby być uznane za ingerencję w sprawy wewnętrzne Polski i skłaniało do podejmowania kontradzykałów.

Wnioski

1. Rząd RFN zainteresowany jest kontynuacją zapoczątkowanych w Polsce przemian – głównie z uwagi na jego oczekiwane implikacje dla NRD i innych KS – jednakże w granicach, które nie zagrażałyby istniejącej infrastrukturze odprężenia.

2. Dopóki nie osiągniemy w Polsce takiego stopnia stabilizacji wewnętrznej (zarysowującego realne perspektywy wyjścia z kryzysu), który wykluczałby spekulacje wokół interwencji, dopóty trudno będzie uzyskać nam na Zachodzie odpowiednie, pozytywne decyzje w sprawach kredytowo-finansowych i innych sprawach gospodarczych.

3. Uwzględniając wpływową rolę RFN i Schmidta osobiście w inspirowaniu stanowiska Europy Zachodniej wobec spraw polskich należałoby koncentrować naszą uwagę i działania na kształtowaniu pozytywnej dla nas optyki spraw polskich w Bonn.

Można by to osiągnąć poprzez podjęcie m.in. następujących inicjatyw:

– wystosowanie listu I Sekretarza KC do Kanclerza. Zważywszy katastroficzne oceny Schmidta rozwoju wydarzeń w Polsce i ich międzynarodowych implikacji list ten mógłby stawiać sobie za cel wpłynięcie na zmianę tych

niekorzystnych dla nas poglądów panujących w Bonn. Mógłby on zawierać zarys pozytywnego programu osiągnięcia stabilizacji społeczno-gospodarczej i wskazywać na realną perspektywę rozwiązania naszych spraw własnymi siłami.

List mógłby stanowić również dogodną sposobność do potwierdzenia naszego zdecydowania odgrywania – mimo występujących przejściowych trudności – roli aktywnego podmiotu polityki odprężenia i współpracy. W tym kontekście wskazanym byłoby przypomnienie doniosłości KOMiR i zaapelowanie, aby rząd RFN wniósł swój własny, konkretny wkład w wyjście naprzeciw przez Zachód polskiej inicjatywie.

Należy przyjąć, iż Kanclerz zainteresowany będzie doprowadzeniem do wznowienia dialogu na najwyższym szczeblu z Polską, gdyż – jak wynika z naszych analiz – upatruje on w tym nośny element, ułatwiający dynamizowanie polityki RFN wobec swoich sojuszników, jak i czynnik sprzyjający RFN w przełamaniu impasu w stosunkach z NRD. W liście do Schmidta, nawiązując do zainteresowania kanclerza wznowieniem dialogu, sygnalizowanym przez Ambasadora Negwera, można by potwierdzić również nasze zainteresowanie spotkaniem Kania-Schmidt w roku 1981. Zarysowanie perspektywy tego spotkania już obecnie byłoby korzystnym stymulatorem stanowiska RFN.

Mysłą przewodnią naszej koncepcji spotkania musiałoby być doprowadzenie do świadomości Bonn, iż w konkretnych, aktualnych warunkach nieodzowny jest jego sukces, zarówno w sferze stosunków bilateralnych, jak i w sferze odprężenia militarnego i uzbrojenia, tj. sukces także państw wspólnoty socjalistycznej w wysiłkach doprowadzenia do KOMiR. Docierać należałoby do Bonn z opiniami, iż sukces Polski w tej konkretnej sytuacji mógłby przekształcić się w konstruktywny i wymierny czynnik na rzecz odprężenia w skali europejskiej.

– Uzgodnienie konkretnego terminu wizyty Genschera w Polsce w I połowie marca, podjęcie kontaktów w celu przygotowania tej wizyty i potraktowanie rozmów z G. jako istotnego elementu naszej strategii oddziaływania na Bonn. Wyniki wizyty G. pozwoliłyby nam również na lepsze zaprogramowanie spotkania na najwyższym szczeblu;

– Nieodzownym wydaje się podjęcie jednocześnie próby dowartościowania naszej pozycji względem RFN poprzez pewnego rodzaju spektakularne zainicjowanie wspólnych interesów i celów PRL i NRD w problematyce europejskiej, a zwłaszcza niemieckiej. Wydaje się, iż najlepiej służyłaby temu wizyta ministra Fischera w Warszawie. W dokumentach wizyty można by mocno zaakcentować niezmienną jedność interesów i celów PRL i NRD wynikającą z całokształtu polityki państw wspólnoty socjalistycznej jako niezbywalnego elementu europejskiego systemu bezpieczeństwa i równowagi sił w Europie.

Należałoby w nich również wyraźnie przestrzec RFN przed wkraczaniem na drogę zaostrzania stosunków Wschód-Zachód i uleganiem naciskom na forsowanie wyścigu zbrojeń jako polityką, która w perspektywie musiałaby obrócić się przede wszystkim przeciwko jej własnym żywotnym interesom. Chodzi

tu m.in. o te konsekwencje, które Fischer sygnalizował już jednostronnie RFN, jak np. zawieszenie układu komunikacyjnego RFN–NRD.

Jednocześnie należałoby zarysować perspektywę konstruktywnej i pogłębionej współpracy w Europie, a w tym Polski i NRD z RFN, pod warunkiem, iż RFN wniesie swój wkład do procesów odprężenia politycznego i militarnego. Byłoby to z pewnością odczytane w Bonn jako punkt widzenia przyjęty przez NRD z inicjatywy Polski.

Proponujemy na podstawie powyższego materiału opracować „PN” dla kierownictwa celem uzyskania aprobaty dla wniosków. Uważamy, iż celowym byłoby załączenie do „PN” polskiego tekstu wypowiedzi H. Schmidta.

AMSZ, Dep. IV 46/84, w. 3

526

*30 grudnia, szyfrogram ambasadora w Brukseli
o rozmowie z dyrektorem Departamentu Politycznego MSZ Belgii*

T a j n e

Szyfrogram Nr 3954/IV
z Brukseli, nadany 30.12.80, g. 9.00

Olechowski

Z rozmowy z Cahenem.

W sytuacji, jaka istniała w pierwszej połowie grudnia, Rada Atlantycka nie mogła nie zająć się „sprawą polską”. Jeśli chodzi o obawy – jednomysłność była całkowita, zaś na temat sposobów realizacji i postępowania odbyła się długa dyskusja. W jej wyniku uznano, że trzeba sformułować ostrzeżenie. „Nie ma zamiaru działania w kierunku wyjścia Polski z sytuacji i sojuszu”. Ale i bez wywiadowczych informacji amerykańskich przesłanki niepokoju istniały: deklaracje i komentarze Berlina, Pragi, depesza TASS z Warszawy, milczenie radzieckich. „Musieliśmy powiedzieć, że chodzi o Europę i reakcja byłaby nieporównanie poważniejsza niż po Afganistanie”.

Reakcja Moskwy – twierdzi dalej Cahen, jest dowodem, że ostrzeżenie było celowe i odegrało swą rolę, niezależnie od tego, na ile realna była groźba interwencji. Krytykę ze strony Polski on rozumie, chociaż jej nie podziela. Nie chodziło i nie chodzi o nic innego, jak tylko o to, żeby Polacy sami rozwiązywali swoje sprawy. A jeśli komunikat atlantycki przez ostrożność sformułowań „ostudził niektóre gorące głowy” w Polsce, to pośrednio wpłynął na

uspokojenie sytuacji, czyli osiągnął rezultat pozytywny, „nie przez wszystkich w równym stopniu doceniany”, również na Zachodzie¹⁰⁹.

/–/ Fekecz

AMSZ, ZD 29/82, w. 3, t. 25

527

31 grudnia, okólnik ministra spraw zagranicznych o wizycie w ZSRR

Warszawa, dn. 31 grudnia 1980 r.

T a j n e
°PILNE°

SZYFROGRAM Nr °11015°

SZEFOWIE WSZYSTKICH PLACÓWEK

W rozmowach na temat mojej wizyty w Moskwie¹¹⁰ bierzcie za podstawę treści zawarte w Komunikacie, informacji o spotkaniu u L. Breżniewa i toastach oraz następujące oceny i komentarze:

– Pierwsza oficjalna wizyta po powierzeniu mi stanowiska ministra SZ odbyła się z naszej inicjatywy. Jej termin był ostatnim możliwym przed przerwą związaną z przygotowaniami do zjazdu KPZR;

– We wszystkich spotkaniach i rozmowach strona radziecka demonstrowała wobec problemów polskich zrozumienie, życzliwość, gotowość dalszej pomocy gospodarczej oraz zaufanie do naszej partii i kierownictwa. Gospodarze nadali wizycie b. wysoką rangę protokółarną i propagandową. Miała również roboczy, b. rzeczowy charakter.

¹⁰⁹ Kolejnym szyfrogramem z tego samego dnia ambasador w Brukseli relacjonował: „Z rozmowy z ambasadorem Luksemburga, który uczestniczył w sesji Rady Atlantyckiej. 1. Dawno nie było tak dużej jednomyślności. Komunikat przyjęto szybko i bez trudności. Nie USA, a kilka państw europejskich chciało zaostrzyć sformułowania («bardzo by się pan zdziwił, gdybym mógł powiedzieć, jakie to państwa»), chociaż dwa państwa chciały je osłabić. 2. Obawy były autentyczne, a główną ich podstawą były dokładne meldunki wywiadowcze o koncentracji 30 dywizji radzieckich w pobliżu polskiej granicy. 3. Pewną rolę odegrał stan emocjonalny, wynikający z tradycyjnej sympatii do Polski i wyrzutów sumienia za wrzesień 39. [...] 4. Reakcje na Wschodzie były zbyt nerwowe. Podjęte decyzje NATO wynikały z minimum politycznej i wojskowej odpowiedzialności w sytuacji grożącej zaskoczeniem. W dalszym ciągu pozostają w mocy wytyczne, aby nie podejmować żadnych kroków mogących «wzmagać napięcia i podejrzenia»”; AMSZ, ZD 29/82, w. 3, t. 25.

¹¹⁰ Wizyta odbyła się 25–26 grudnia.

^hWizyta była pomocna^h ^c*Wizytę oceniamy wysoko, jej wyniki mają istotne znaczenie*^c dla naszych spraw wewnętrznych, dalszego rozwoju stosunków dwustronnych oraz umocnienia współdziałania na arenie międzynarodowej;

– Obie strony podkreśliły, iż niezależnie od komplikacji w sytuacji międzynarodowej będą konsekwentnie i energicznie kontynuować politykę pokoju, odprężenia i współpracy.

Do Waszej wiadomości i ew. selektywnego wykorzystania.

– Radzieccy odnotowali zarysowującą się pozytywną ewolucję sytuacji w Polsce w wyniku aktywizacji i konsolidacji partii. Dostrzegają jednocześnie istnienie potencjalnych zagrożeń ze strony sił antysocjalistycznych i możliwość wznowienia przez nie aktywności.

– Strona radziecka wysoko ocenia efekty współdziałania Polski i ZSRR na arenie międzynarodowej, w tym w ramach UW. W pełni podziela nasz pogląd o potrzebie nieosłabiania aktywności Polski na forum międzynarodowym, co leży w interesie całej wspólnoty i korzystne jest dla pozycji Polski w świecie. Strona radziecka uwzględniając aktualną sytuację płatniczą Polski ze zrozumieniem odnosi się do naszych kontaktów z państwami zachodnimi w sprawach kredytowych. Poinformowałem o naszych przeciwdziałaniach próbom ingerencji państw zachodnich w wewnętrzne sprawy Polski.

– W Madrycie zamierzamy kontynuować naszą dotychczasową linię. Główna sprawa – to KOMiR. Będziemy dążyć do podjęcia zasadniczej decyzji o jej zwołaniu lub jako minimum rozpoczęcia prac przygotowawczych.

– ZSRR nie wycofuje się z SALT II, jest gotów kontynuować w szerszym ujęciu rokowania w tej dziedzinie (również kwestie obniżenia pułapów zbrojeń). Muszą jednak być również uwzględnione bronie strategiczne sojuszników USA. Niejasne są dla ZSRR intencje administracji Reagana w tych sprawach. Jeżeli do rokowań dojdzie, będą one trudne i *„również”* długotrwałe.

Proszę o relacjonowanie reakcji (bez prasowych) na wizytę¹¹¹.

^fJ. Czyrek^f

AMSZ, ZD 29/82, w. 13, t. 112

¹¹¹ Szyfrogramem z 31 grudnia ambasada w Bukareszcie przekazywała: „1) Z nieoficjalnej rozmowy z członkiem kierownictwa departamentu pierwszego tutejszego MSZ. «Obok spotkania moskiewskiego i rozmów Breżniew–Kania wizyta Czyrka jest najważniejszym faktem w zakresie stosunku ZSRR do wydarzeń w Polsce. Oceniamy tę wizytę jako bardzo ważny element aktualnej sytuacji międzynarodowej, napawa ona optymizmem. Można sądzić po tej wizycie, że interwencji prawie na pewno nie będzie. Niepokoją tylko użyte w komunikacie wizyty sformułowania dot. internationalizmu proletariackiego, które jak wiemy z doświadczeń, można różnie interpretować». 2) Informacja prasowa z wizyty w granicach tutejszych norm (oddzielne informacje ze spotkania Czyrek–Breżniew i z komunikatu). Obszerniej i bardzo pozytywnie informowało o wizycie radio”; AMSZ, ZD 29/82, w. 4, t. 31.

ANEKSY

Z A R Z Ą D Z E N I E nr 7
MINISTRA SPRAW ZAGRANICZNYCH
z dnia 12 lipca 1980 r.

w sprawie ustalenia wykazu urzędów konsularnych Polskiej Rzeczypospolitej
Ludowej oraz ich właściwości terytorialnej

Na podstawie art. 3 ustawy z dnia 29 maja 1974 r. o urządzie Ministra Spraw Zagranicznych (Dz.U. nr 21, poz. 115) oraz § 6 statutu Ministerstwa Spraw Zagranicznych, stanowiącego załącznik do uchwały nr 137/74 Rady Ministrów z dnia 31 maja 1974 r. w sprawie nadania statutu Ministerstwu Spraw Zagranicznych, zarządza się, co następuje:

§ 1

Aktualny wykaz urzędów konsularnych Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej oraz ich właściwość terytorialną ustala się w załączniku do niniejszego zarządzenia.

§ 2

Zobowiązuje się dyrektora Departamentu Konsularnego do okresowego wydawania aktualnego wykazu urzędów konsularnych oraz zasięgu ich właściwości terytorialnej na podstawie zarządzeń Ministra Spraw Zagranicznych w sprawie ustanowienia, likwidacji, wznowienia i zawieszenia działalności urzędów konsularnych bądź zarządzeń w sprawie zmian ich właściwości terytorialnej.

§ 3

Uchyla się dotychczasowe postanowienia odmiennie regulujące właściwość terytorialną urzędów konsularnych.

§ 4

Zarządzenie wchodzi w życie z dniem podpisania.

MINISTER SPRAW ZAGRANICZNYCH
/–/ E. Wojtaszek

WYKAZ URZĘDÓW KONSULARNYCH PRL
oraz ich właściwości terytorialnej
według stanu na dzień 12.07.1980 r.

Załącznik do zarządzenia nr 7 Min. Spraw Zagr. z dn. 12.07.1980 r. w spr. ustalenia wykazu urzędów konsularnych PRL oraz ich właściwości terytorialnej

A. w krajach EUROPY

Kraj	Rodzaj i siedziba urzędu	Właściwość terytorialna
1.	2.	3.
AUSTRIA	Wydział Konsularny Ambasady w Wiedniu	terytorium republiki Austrii
BELGIA	Konsulat Generalny w Brukseli	terytorium Królestwa Belgii (z wyłączeniem okręgu konsularnego Konsulatu w Antwerpii) oraz terytorium Rep. Irlandzkiej
	Konsulat w Antwerpii	provincia Antwerpia oraz porty Gandawa i Ostenda
BERLIN ZACH.	Wydział Konsularny Misji Wojskowej w Berlinie Zach.	terytorium Berlina Zachodniego
BUŁGARIA	Wydział Konsularny Ambasady w Sofii	terytorium Ludowej Republiki Bułgarii z wyłączeniem okręgu konsularnego Konsulatu Generalnego w Warnie
	Konsulat Generalny w Warnie	okręgi: Warna, Burgas, Tołbuchin, Szumen, Silistra, Razgrad i Ruse
CZECHOSŁOWACJA	Wydział Konsularny Ambasady w Pradze	terytorium Czechosłowackiej Republiki Socjalistycznej z wyłączeniem okręgów konsularnych Konsulatów Generalnych w Bratysławie i Ostrawie
	Konsulat Generalny w Bratysławie	terytorium Słowackiej Republiki Socjalistycznej
	Konsulat Generalny w Ostrawie	województwa: Północno-Morawskie i Południowo-Morawskie
DANIA	Wydział Konsularny Ambasady w Kopenhadze	terytorium Królestwa Danii oraz Wysp Owczych i Grenlandii

1.	2.	3.
FINLANDIA	Wydział Konsularny Ambasady w Helsinkach	terytorium Republiki Finlandii
FRANCJA	Konsulat Generalny w Paryżu	m. Paryż oraz departamenty: Aube, Calvados, Charente, Charente-Maritime, Corrèze, Côtes-du-Nord, Creuse, Dordogne, Eure, Eure-et-Loir, Finistère, Gironde, Ile-et-Vilaine, Indre, Indre-et-Loire, Loir-et-Cher, Loire-Atlantique, Loiret, Lot-et-Garonne, Maine-et-Loire, Manche, Mayenne, Morbihan, Orne, Sarthe, Seine-Maritime, Seine-et-Marne, Vendée, Deux-Sèvres, Vienne, Haute-Vienne, Yonne, Yvelines, Essonne, Hautes-de-Seine, Seine-Saint-Denis, Val-de-Marne i Val d'Oise
	Konsulat Generalny w Lille	departamenty: Aisne, Ardennes, Marne, Haute-Marne, Meuse, Nord, Oise, Pas-de-Calais i Somme
	Konsulat Generalny w Lyonie	departamenty: Ain, Allier, Alpes-de-Haute Provence, Hautes-Alpes, Alpes-Maritimes, Ardèche, Ariège, Aude, Aveyron, Haute-Corse, Bouches-du-Rhône, Cantal, Cher, Corse-du-Sud, Côte-d'Or, Doubs, Drôme, Gard, Haute-Garonne, Gers, Hérault, Isère, Jura, Landes Loire, Haute-Loire, Lot, Lozère, Nièvre, Puy-de-Dôme, Pyrénées-Orientales, Pyrénées-Atlantiques, Hautes-Pyrénées, Rhône, Haute-Saône, Saône-et-Loire, Savoie, Haute-Savoie, Tarn, Tarn-et-Garonne, Var i Vaucluse
	Konsulat Generalny w Strasburgu	departamenty: Meurthe-et-Moselle, Moselle, Bas-Rhin, Haut-Rhin, Vosges i Territoire de Belfort

1.	2.	3.
GRECJA	Wydział Konsularny Ambasady w Atenach	terytorium Republiki Greckiej
HISZPANIA	Wydział Konsularny Ambasady w Madrycie	terytorium Hiszpanii
HOLANDIA	Wydział Konsularny Ambasady w Hadze	terytorium Królestwa Holandii
JUGOSŁAWIA	Wydział Konsularny Ambasady w Belgradzie	terytorium Socjalistycznej Federacyjnej Republiki Jugosławii z wyłączeniem okręgu konsularnego KG w Zagrzebiu
	Konsulat Generalny w Zagrzebiu	Socjalistyczna Republika Chorwacji i Socjalistyczna Republika Słowenii
LUKSEMBURG	Konsulat Generalny z siedzibą w Brukseli	terytorium Wielkiego Księstwa Luksemburga Uwaga: każdorazowy Konsul Generalny PRL w Brukseli jest równocześnie Konsulem Generalnym PRL w Luksemburgu.
NIEMIECKA REPUBLIKA DEMOKRATYCZNA	Wydział Konsularny Ambasady w Berlinie	terytorium Niemieckiej Republiki Demokratycznej z wyłączeniem okręgów konsularnych Konsulatów Generalnych w Lipsku i Rostocku
	Konsulat Generalny w Lipsku	okręgi: Lipsk, Drezno, Karl-Marks-Stadt, Gera, Suhle, Erfurt i Halle
	Konsulat Generalny w Rostocku	okręgi: Rostock, Schwerin i Neubrandenburg
NORWEGIA	Wydział Konsularny Ambasady w Oslo	terytorium Królestwa Norwegii
REPUBLIKA FEDERALNA NIEMIEC	Wydział Konsularny Ambasady w Bonn	terytorium Republiki Federalnej Niemiec
RUMUNIA	Wydział Konsularny Ambasady w Bukareszcie	terytorium Socjalistycznej Republiki Rumunii
SAN MARINO	Konsulat Generalny z siedzibą w Rzymie	terytorium Republiki San Marino Uwaga: każdorazowy radca polityczny Ambasady PRL w Rzymie jest Konsulem Generalnym PRL w San Marino.

1.	2.	3.
SZWAJCARIA	Wydział Konsularny Ambasady w Bernie	terytorium Konfederacji Szwajcarskiej z wyłączeniem okręgu konsularnego Konsulatu Generalnego w Zurichu
	Konsulat Generalny w Zurichu	m. Zurich oraz kantony: Schaffhausen, Saint-Gall, Turgovie, Zurich, Lucerne, Schwyz, Glaris, Zoug, Appenzell (Rhodes Exterieures i Interieures) i Argovie U w a g a : działalność Konsulatu Generalnego w Zurichu ulegnie zawieszeniu z dniem 30.09.1980 r., zaś dotychczasowy okręg konsularny KG zostanie włączony do właściwości terytorialnej Wydziału Konsularnego Ambasady PRL w Bernie.
SZWECJA	Konsulat Generalny w Sztokholmie	provincje: Sztokholm, Uppsala, Södermanland, Östergötland, Skaraborg, Värmland, Örebro, Västmanland, Kopparberg, Gävleborg, Västernorrland, Jämtland, Västerbotten i Norrbotten
	Konsulat Generalny w Malmö	provincje: Alvsborg, Blekinge, Gotland, Göteborg-Bohus, Jönköping, Halland, Kalmar, Kristianstad, Kronoberg i Malmöhus
WĘGRY	Wydział Konsularny Ambasady w Budapeszcie	terytorium Węgierskiej Republiki Ludowej
WIELKA BRYTANIA	Konsulat Generalny w Londynie	terytorium Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Północnej Irlandii, oprócz terytorium Szkocji, jak również wszystkie terytoria, za których stosunki międzynarodowe odpowiedzialny jest Rząd Jej Królewskiej Mości w Zjednoczonym Królestwie
	Konsulat Generalny w Glasgow	terytorium Szkocji

1.	2.	3.
WŁOCHY	Wydział Konsularny Ambasady w Rzymie	terytorium Republiki Włoskiej (z wyłączeniem okręgu konsularnego Konsulatu Generalnego w Mediolanie) oraz Rep. Malty
	Konsulat Generalny w Mediolanie	provincje: Alessandria, Aosta, Asti, Belluno, Bergamo, Bologna, Bolzano, Brescia, Como, Cremona, Cuneo, Ferrara, Gorli, Genova, Gorizia, Imperia, La Spezia, Mantova, Milano, Modena, Novara, Padova, Parma, Pavia, Piacenza, Ravenna, Reggio Emilia, Rovigo, Savona, Sondrio, Torino, Trento, Treviso, Trieste, Udine, Varese, Vercelli, Venezia, Verona i Vicenza
ZWIĄZEK SOCJALISTYCZNYCH REPUBLIK RADZIECKICH	Wydział Konsularny Ambasady w Moskwie	terytorium Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich z wyłączeniem okręgów konsularnych Konsulatów Generalnych w Kijowie, Leningradzie i Mińsku
	Konsulat Generalny w Kijowie	terytorium Ukraińskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej oraz Mołdawskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej
	Konsulat Generalny w Leningradzie	terytorium Karelskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej, miasta: Leningrad, Tallin i Ryga oraz obwody: leningradzki, archangielski (z wyjątkiem półwyspu Kanin i wyspy Kolgujew), murmański, pskowski i nowogrodzki
	Konsulat Generalny w Mińsku	terytorium Białoruskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej oraz miasto Wilno
PONADTO FUNKCJE KONSULARNE WYKONUJĄ NASTĘPUJĄCE PRZEDSTAWICIELSTWA DYPLMATYCZNE		
1.	2.	3.
ALBANIA	Ambasada w Tiranie	terytorium Ludowej Socjalistycznej Republiki Albanii
CYPR	Ambasada w Nikozji	terytorium Republiki Cypryjskiej

1.	2.	3.
ISLANDIA	Ambasada w Reykjaviku	terytorium Republiki Islandzkiej
PORTUGALIA	Ambasada w Lizbonie	terytorium Republiki Portugalskiej

Polska Rzeczpospolita Ludowa nie utrzymuje stosunków dyplomatycznych ani konsularnych z następującymi państwami Europy: Andorra, Lichtenstein, Monaco i Watykan.

B. w krajach AMERYKI:

1.	2.	3.
ARGENTYNA	Wydział Konsularny Ambasady w Buenos Aires	terytorium Republiki Argentyńskiej
BRAZYLIA	Wydział Konsularny Ambasady w Brasili	terytorium Brazylijskiej Republiki Federacyjnej z wyłączeniem okręgów konsularnych Konsulatów Generalnych w Kurytybie i Sao Paulo
	Konsulat Generalny w Kurytybie	stany: Parana, Santa Catarina i Rio Grande do Sul
	Konsulat Generalny w Sao Paulo	stany: Sao Paulo, Minas Gerais, Rio de Janeiro i Espirito Santo
KANADA	Konsulat Generalny w Montrealu	provincje: Quebec, Nova Scotia, New Brunswick, New Foundland i Prince Edward Island
	Konsulat Generalny w Toronto	provincje: Alberta, British Columbia, Manitoba, Ontario, Saskatchewan oraz terytoria: Northwest i Yukon
KUBA	Wydział Konsularny Ambasady w Hawanie	terytorium Republiki Kuby i Jamajki
MEKSYK	Wydział Konsularny Ambasady w Meksyku	terytorium Meksykańskich Stanów Zjednoczonych oraz Republiki Honduraskiej, Republiki Kostaryki i Republiki Panamskiej
PERU	Wydział Konsularny Ambasady w Limie	terytorium Republiki Peru oraz Republiki Boliwijskiej

1.	2.	3.
STANY ZJEDNOCZONE AMERYKI	Wydział Konsularny Ambasady w Waszyngtonie	stany: Alabama, Floryda, Georgia, Kentucky, Maryland, Missisipi, Południowa Karolina, Północna Karolina, Tennessee, Wirginia, Zachodnia Wirginia oraz terytoria Stanów Zjednoczonych Ameryki
	Konsulat Generalny w Chicago	stany: Alaska, Arizona, Arkansas, California, Colorado, Hawaiki, Idaho, Illinois, Indiana, Iowa, Kansas, Louisiana, Michigan, Minnesota, Missouri, Montana, Nebraska, Nevada, New Mexico, North Dakota, Oklahoma, Oregon, South Dakota, Texas, Utah, Washington, Wisconsin i Wyoming
	Konsulat Generalny w Nowym Jorku	stany: Delaware, Connecticut, Maine, Massachusetts, New Hampshire, New Jersey, New York, Ohio, Pennsylvania, Rhode Island i Vermont
WENEZUELA	Wydział Konsularny Ambasady w Caracas	terytorium Republiki Wenezueli oraz Gujańskiej Republiki Kooperacyjnej, Republiki Haiti i Grenady
PONADTO FUNKCJE KONSULARNE WYKONUJĄ NASTĘPUJĄCE PRZEDSTAWICIELSTWA DYPLMATYCZNE:		
1.	2.	3.
EKWADOR	Ambasada w Quito	terytorium Republiki Ekwadorskiej
NIKARAGUA	Ambasada w Managui	terytorium Republiki Nikaragui
KOLUMBIA	Ambasada w Bogocie	terytorium Republiki Kolumbijskiej
URUGWAJ	Ambasada w Montevideo	terytorium Wschodniej Republiki Urugwajskiej

Polska Rzeczpospolita Ludowa nie utrzymuje stosunków dyplomatycznych ani konsularnych z następującymi państwami Ameryki: Wspólnota Bahamów, Barbados, Chile, Dominika, Dominikana, Gwatemala, Paragwaj, Santa Lucia, Salvador, Surinam, Republika Trynidadu i Tobago oraz Saint Vincent i Grenadyny.

C. w krajach AZJI:

1.	2.	3.
CHINY	Wydział Konsularny Ambasady w Pekinie	terytorium Chińskiej Republiki Ludowej z wyłączeniem okręgów konsularnych Konsulatów Generalnych w Kantonie i Szanghaju
	Konsulat Generalny w Kantonie	m. Kanton oraz prowincja Kuangtung i rejon autonomiczny Kuangsi-Czuang
	Konsulat Generalny w Szanghaju	m. Szanghaj oraz prowincje: Kiangsu, Anhuei, Czekiang i Fukien
INDIE	Wydział Konsularny Ambasady w Delhi	terytorium Republiki Indii (z wyłączeniem okręgów konsularnych Konsulatów w Bombaju i Kalkucie) oraz terytorium Królestwa Nepalu
	Konsulat w Bombaju	stany: Andhra Pradesh, Gujarat, Karnataka, Kerala, Maharashtra i Tamil Nadu
	Konsulat w Kalkucie	stany: Assam, Bihar, Orissa i Bengal Zachodni
IRAK	Wydział Konsularny Ambasady w Bagdadzie	terytorium Republiki Irackiej
IRAN	Wydział Konsularny Ambasady w Teheranie	terytorium Irańskiej Republiki Islamskiej
JAPONIA	Wydział Konsularny Ambasady w Tokio	terytorium Japonii oraz Republiki Filipin
PAKISTAN	Konsulat w Karaczi	terytorium Pakistańskiej Republiki Islamskiej
TURCJA	Wydział Konsularny Ambasady w Ankarze	terytorium Republiki Tureckiej z wyłączeniem okręgu konsularnego Konsulatu Generalnego w Stambule
	Konsulat Generalny w Stambule	wilajety: Stambuł i Izmir oraz miasta: Stambuł i Izmir

WIETNAM	Konsulat Generalny w m. Ho Chi Minh	terytorium Wielkiego miasta Ho Chi Minh Uwaga: Konsulat Generalny nie rozpoczął jeszcze działalności. Wszystkie funkcje konsularne wykonuje Ambasada w Hanoi.
PONADTO FUNKCJE KONSULARNE WYKONUJĄ PRZEDSTAWICIELSTWA DYPLMATYCZNE:		
1.	2.	3.
AFGANISTAN	Ambasada w Kabulu	terytorium Afganistańskiej Republiki Demokratycznej
BANGLADESZ	Ambasada w Dhace	terytorium Ludowej Republiki Bangladeszu
BIRMA	Ambasada w Rangunie	terytorium Socjalistycznej Republiki Związku Birmańskiego
INDONEZJA	Ambasada w Dżakarcie	terytorium Republiki Indonezji oraz Papui Nowej Gwinei
JORDANIA	Ambasada w Ammanie	terytorium Jordańskiego Królestwa Haszymidzkiego
KAMPUCZA	Ambasada w Phnom Penh	terytorium Kampuczańskiej Republiki Ludowej
KOREA	Ambasada w Phenianie	terytorium Koreańskiej Republiki Ludowo-Demokratycznej
KUWEJT	Ambasada w Kuwejcie	terytorium Państwa Kuwejtu
LAOS	Ambasada w Vientiane	terytorium Laotańskiej Republiki Ludowo-Demokratycznej
LIBAN	Ambasada w Bejrucie	terytorium Republiki Libańskiej
MALEZJA	Ambasada w Kuala Lumpur	terytorium Malezji
MONGOLIA	Ambasada w Ułan Bator	terytorium Mongolskiej Republiki Ludowej
SINGAPUR	Ambasada w Singapurze	terytorium Republiki Singapuru
SRI LANKA	Ambasada w Kolombo	terytorium Demokratyczno-Socjalistycznej Republiki Sri Lanki
SYRIA	Ambasada w Damaszku	terytorium Syryjskiej Republiki Arabskiej
TAJLANDIA	Ambasada w Bangkoku	terytorium Królestwa Tajlandii

1.	2.	3.
WIETNAM	Ambasada w Hanoi	terytorium Wietnamskiej Republiki Socjalistycznej z wyłączeniem okręgu konsularnego KG w Ho Chi Minh

Polska Rzeczpospolita Ludowa nie utrzymuje stosunków dyplomatycznych ani konsularnych z następującymi państwami Azji: Arabia Saudyjska, Bahrein, Bhutan, Izrael, Katar, Korea Południowa, Malediwy, Oman, Tajwan, Zjednoczone Emiraty Arabskie.

D. w krajach Afryki:

1.	2.	3.
EGIPT	Wydział Konsularny Ambasady w Kairze	terytorium Egipskiej Republiki Arabskiej oraz Jemeńskiej Republiki Arabskiej i Jemeńskiej Republiki Ludowo-Demokratycznej
LIBIA	Wydział Konsularny Ambasady w Tripolisie	terytorium Libijskiej Arabskiej Dżamahirii Ludowo-Socjalistycznej z wyłączeniem okręgu konsularnego Konsulatu w Benghazi
	Konsulat w Benghazi	baladijaty: Tobruk, Derna, Al-Gubba, Shahat-Al-Baida, Al-Marj, Benghazi, Gmines, Al-Abiar, Agedabia, Jalo, Ben-Gawad oraz Al-Kufra
MAROKO	Wydział Konsularny Ambasady w Rabacie	terytorium Królestwa Maroka z wyłączeniem okręgu konsularnego Konsulatu Generalnego w Casablance
	Konsulat Generalny w Casablance	provincje: Casablanca, Tanger, Safir i Agadir
NIGERIA	Wydział Konsularny Ambasady w Lagos	terytorium Federacyjnej Republiki Nigerii (z wyłączeniem okręgu konsularnego Konsulatu w Kano) oraz terytorium Benińskiej Republiki Ludowej, Zjednoczonej Republiki Kamerunu i Republiki Togijskiej
	Konsulat w Kano	stany: Kano, Kaduna, Sokoto, Borno, Bauchi i Plateau UWAGA: konsulat nie rozpoczął jeszcze działalności. Wszystkie funkcje konsularne wykonuje Ambasada w Lagos.

PONADTO FUNKCJE KONSULARNE WYKONUJĄ NASTĘPUJĄCE PRZEDSTAWICIELSTWA DYPLMATYCZNE:		
1.	2.	3.
ALGERIA	Ambasada w Algierze	terytorium Algierskiej Republiki Ludowo-Demokratycznej
ANGOLA	Ambasada w Luandzie	terytorium Angolskiej Republiki Ludowej oraz Republiki Gwinei Równikowej i Demokratycznej Republiki Wysp Św. Tomasza i Książęcej
ETIOPIA	Ambasada w Addis Abebie	terytorium Etiopii Socjalistycznej oraz Republiki Dżibuti
GHANA	Ambasada w Akrze	terytorium Republiki Ghany oraz Republiki Nigru i Republiki Wybrzeża Kości Słoniowej
GWINEA	Ambasada w Konakri	terytorium Ludowo-Rewolucyjnej Republiki Gwinei oraz Republiki Gwinei Bissau, Republiki Zielonego Przylądka, Republiki Sierra Leone i Republiki Liberyjskiej
KENIA	Ambasada w Nairobi	terytorium Republiki Kenii oraz Republiki Burundi, Republiki Ruandyjskiej, Republiki Seszeli i Republiki Ugandy
MOZAMBIK	Ambasada w Maputo	terytorium Mozambickiej Republiki Ludowej oraz Republiki Botswany i Królestwa Lesotho UWAGA: ambasada jest w stadium organizacji i nie rozpoczęła jeszcze wykonywania funkcji konsularnych. Funkcje te wykonuje nadal Ambasada w Dar-es-Salaam.
SENEGAL	Ambasada w Dakarze	terytorium Republiki Senegalskiej oraz Republiki Gambii, Republiki Mali, Mauretańskiej Republiki Islamskiej i Republiki Górnej Wólty
SUDAN	Ambasada w Chartumie	terytorium Sudańskiej Republiki Demokratycznej

1.	2.	3.
TANZANIA	Ambasada w Dar-es-Salaam	terytorium Zjednoczonej Republiki Tanzanii oraz Federalnej Islamskiej Republiki Komorów, Demokratycznej Republiki Madagaskaru, Mauritiusa, Somalijskiej Republiki Demokratycznej i Republiki Zambii
TUNEZJA	Ambasada w Tunisie	terytorium Republiki Tunezyjskiej
ZAIR	Ambasada w Kinszasie	terytorium Republiki Zairu oraz Republiki Gabońskiej, Republiki Czadu, Kongijskiej Republiki Ludowej i Republiki Środkowoafrykańskiej

Polska Rzeczpospolita Ludowa nie utrzymuje stosunków dyplomatycznych ani konsularnych z następującymi państwami Afryki: Republika Południowej Afryki, Malawi, Suaziland, Zimbabwe.

E. w AUSTRALII, NOWEJ ZELANDII i w krajach OCEANII:

1.	2.	3.
AUSTRALIA	Konsulat Generalny w Sydney	terytorium Związku Australijskiego
PONADTO FUNKCJE KONSULARNE WYKONUJE:		
1.	2.	3.
NOWA ZELANDIA	Ambasada w Wellingtonie	terytorium Nowej Zelandii

Polska Rzeczpospolita Ludowa nie utrzymuje stosunków dyplomatycznych ani konsularnych z następującymi państwami Oceanii: Fidżi, Kiribati, Nauru, Samoa Zachodnia, Tonga, Tuvalu oraz Wyspy Salomona.

Informator MSZ, 1980, nr 85

Zarządzenie nr 14
MINISTRA SPRAW ZAGRANICZNYCH
z dnia 19.11.1980 r.

w sprawie podnoszenia flagi państwowej z godłem
przez polskie przedstawicielstwa dyplomatyczne, urzędy konsularne
oraz inne oficjalne przedstawicielstwa i misje za granicą

Na podstawie art. 8 ust. 2 ustawy z dnia 31 stycznia 1980 r. o godle,
barwach i hymnie Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (Dz.U. z 1980 r. nr 7,
poz. 18) zarządza się, co następuje:

§ 1

1. Flagę państwową z godłem Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, zwaną dalej „flagą państwową”, podnoszą przedstawicielstwa dyplomatyczne, urzędy konsularne, misje dyplomatyczne przy organizacjach międzynarodowych i w komisjach międzynarodowych oraz państwowe misje specjalne na budynkach lub przed budynkami ich siedzib urzędowych oraz rezydencji ich kierowników w dniach:

- święta narodowego PRL,
- święta narodowego państwa przyjmującego,
- wizyty oficjalnej w państwie przyjmującym: I Sekretarza KC PZPR, Przewodniczącego Rady Państwa, Prezesa Rady Ministrów, Ministra Spraw Zagranicznych,
- żałoby narodowej w PRL,
- żałoby narodowej w państwie przyjmującym,
- pogrzebu głowy państwa, z którym PRL utrzymuje stosunki dyplomatyczne,
- wyłożenia księgi kondolencyjnej w siedzibie przedstawicielstwa, urzędu lub misji.

2. Z powodu żałoby wywiesza się flagę opuszczoną do połowy masztu.

3. Flagę państwową podnosi się w godzinach rannych nie później niż do godz. 8.00 i opuszcza po zachodzie słońca.

§ 2

Kierownicy przedstawicielstw, urzędów i misji wymienionych w § 1 ust. 1 niniejszego zarządzenia mają prawo używania flagi państwowej (proporczyka) na środkach komunikacji podczas przejazdów służbowych.

§ 3

Przepisy niniejszego zarządzenia nie mają zastosowania, jeżeli w państwie przyjmującym lub w miejscu urzędowania obowiązują odmienne przepisy i zwyczaje.

§ 4

Traci moc pismo okólne nr 5 Protokołu Dyplomatycznego z dnia 6 lipca 1966 r. w sprawie wywieszania flagi narodowej za granicą.

§ 5

Zarządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem podpisania.

MINISTER SPRAW ZAGRANICZNYCH
/–/ J. Czyrek

Informator MSZ, 1980, nr 87

Zarządzenie nr 15
MINISTRA SPRAW ZAGRANICZNYCH
z dnia 17.12.1980 r.

zmieniające zarządzenie w sprawie świadczeń na rzecz cudzoziemców
przybywających do Polski na zaproszenie Ministerstwa Spraw Zagranicznych
i jednostek podległych

Na podstawie § 5 uchwały nr 174/79 Rady Ministrów z dnia 12 listopada 1979 r. w sprawie świadczeń na rzecz cudzoziemców przebywających w Polsce w ramach współpracy z zagranicą zarządza się, co następuje:

§ 1

W zarządzeniu nr 1 Ministra Spraw Zagranicznych z dnia 14 grudnia 1979 r. w sprawie świadczeń na rzecz cudzoziemców przybywających do Polski na zaproszenie Ministerstwa Spraw Zagranicznych i jednostek podległych wprowadza się następujące zmiany:

1) § 2 otrzymuje brzmienie:

„Decyzje w przedmiocie podwyższenia limitów, o których mowa w § 1 ust. 1 i 2, podejmują:

– Minister Spraw Zagranicznych w odniesieniu do wizyt ministrów spraw zagranicznych i innych osób przybywających do Polski na zaproszenie Ministra oraz przyjęć wydawanych przez Ministra;

– podsekretarze stanu w odniesieniu do przyjęć i wizyt, których są gospodarzami, oraz cudzoziemców przybywających do Polski na zaproszenie nadzorowanych departamentów i biur oraz innych komórek organizacyjnych MSZ;

– dyrektor Departamentu Administracji, Finansów i Inwestycji w odniesieniu do cudzoziemców zapraszanych do Polski przez organizacje społeczne dotowane przez MSZ po zaopiniowaniu wniosku przez departament sprawujący nadzór merytoryczny nad organizacją społeczną”.

2) § 4 otrzymuje brzmienie:

„Zakwaterowanie w apartamencie przysługuje cudzoziemcom na stanowiskach wiceministrów i wyższych oraz dyrektorów departamentów lub cudzoziemcom na stanowiskach równorzędnych, przybywających do Polski z małżonkami”.

3) § 5 otrzymuje brzmienie:

„1. Akceptacji w trybie ustalonym w § 2 wymagają ponadto wszystkie inne niż wymienione w tym paragrafie wydatki na rzecz cudzoziemców.

2. Wnioski w sprawie wydatków na rzecz cudzoziemców winny zawierać program pobytu cudzoziemców, szczegółowe kalkulacje wstępne wydatków, – stosownie do postanowień zawartych w piśmie Prezesa Rady Ministrów nr P.130/151/74 z dnia 31 października 1974 r. oraz uzasadnienie w przypadku wnioskowania limitów wyższych od stawek wymienionych w uchwale nr 174/79 Rady Ministrów z dnia 12 listopada 1979 r.”.

4) w § 6 wyrazy „Dyrektora Generalnego” zastępuje się wyrazami „w trybie ustalonym w § 2”.

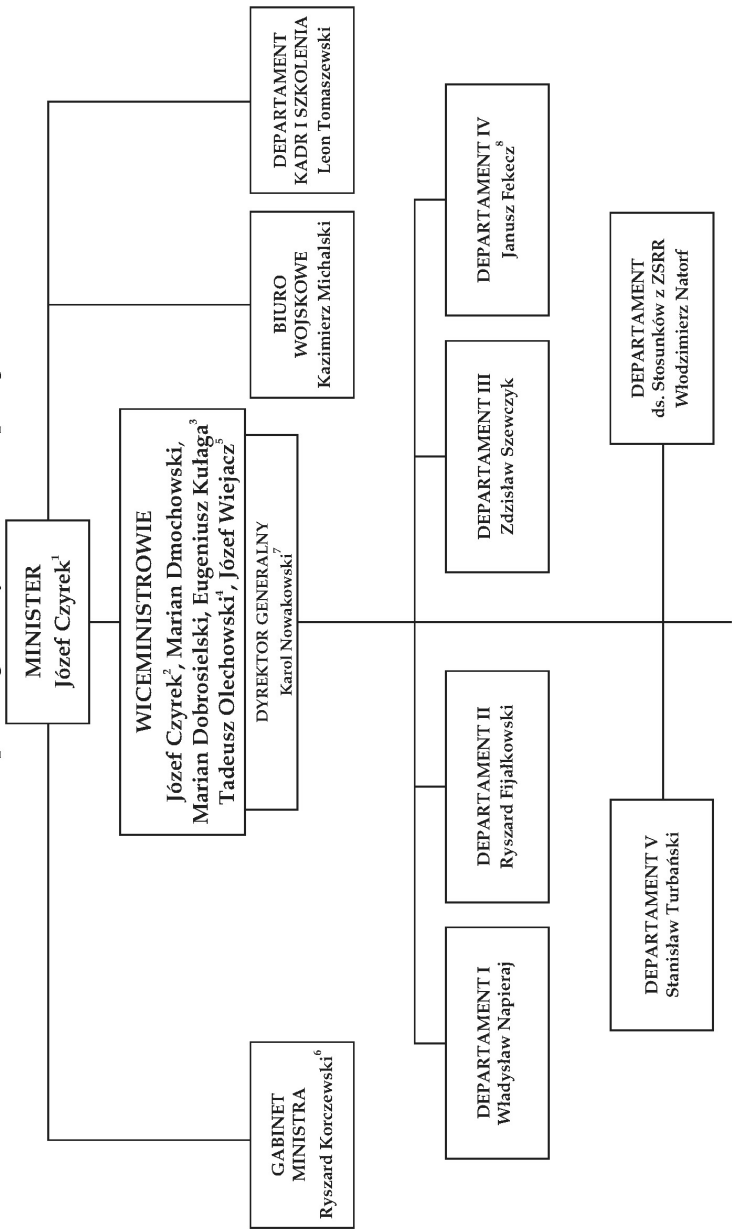
§ 2

Zarządzenie wchodzi w życie z dniem podpisania.

MINISTER SPRAW ZAGRANICZNYCH
/–/ J. Czyrek

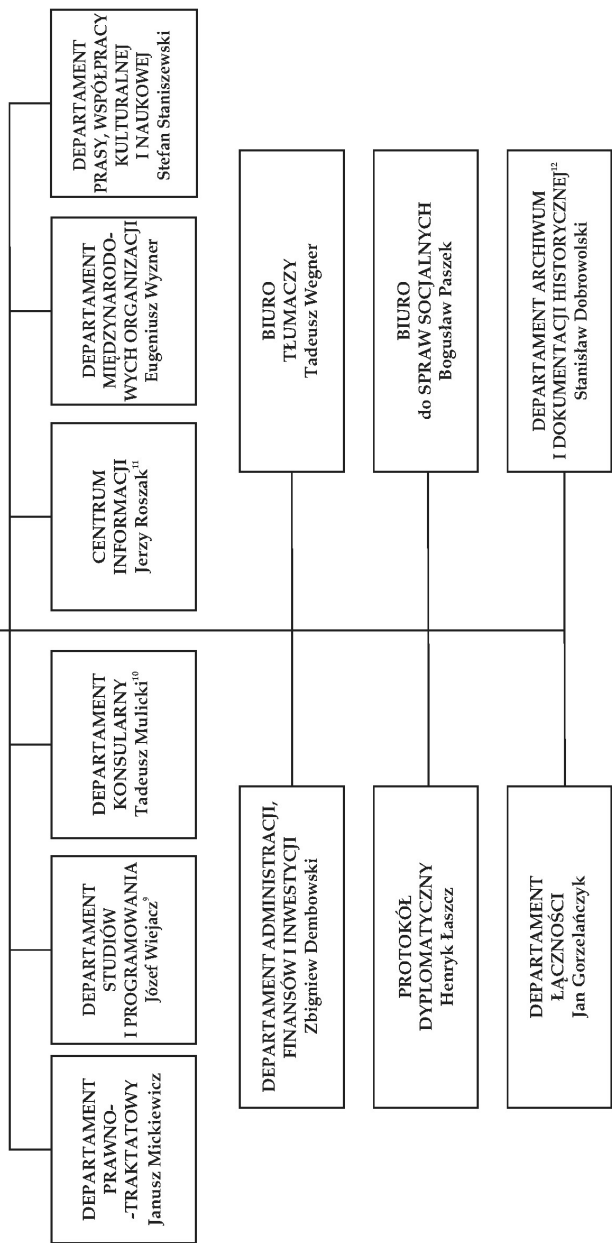
Informator MSZ, 1980, nr 87

Struktura Ministerstwa Spraw Zagranicznych w okresie lipiec–grudzień 1980 r.

¹ Do 24 sierpnia Emil Wojtaszek.
² Do 24 sierpnia.
³ Do 11 września.
⁴ Do 10 listopada.
⁵ Od 9 grudnia.
⁶ Od 3 listopada Stanisław Jarząbek.
⁷ Do 10 lipca.
⁸ Od 3 listopada Ryszard Korczewski.

Struktura Ministerstwa Spraw Zagranicznych w okresie lipiec–grudzień 1980 r.
cd.

⁹ Do 9 grudnia.
¹⁰ Do 10 lipca Władysław Wojtasik.
¹¹ Do 1 września pracami Centrum Informacji jako p.o. dyrektora kierował Witold Sędziwy.
¹² Do 12 lipca Archiwum.

Wykaz ważniejszych umów dwustronnych zawartych przez PRL
w okresie lipiec–grudzień 1980 r.

PAŃSTWO	NAZWA DOKUMENTU	DATA I MIEJSCE
Cypr	Konwencja konsularna	3 VII, Nikozja
Węgry	Umowa o współpracy kulturalnej i naukowej	9 VII, Warszawa
Sudan	Umowa o komunikacji lotniczej	11 VII, Warszawa
ZSRR	Porozumienie o warunkach pobytu i działalności na terytorium ZSRR organizacji wykonawczych PRL uczestniczących w budowie elektrowni atomowych	29 VII, Moskwa
Laos	Umowa w sprawie utworzenia Polsko-Laotańskiej Komisji Współpracy Gospodarczej i Naukowo-Technicznej	1 VIII, Warszawa
Ghana	Umowa w sprawie uregulowania zadłużenia rządu Ghany wobec rządu PRL	6 VIII
Węgry	Protokół w sprawie zmiany i uzupełnienia Umowy między PRL a WRL o obrocie prawnym w sprawach cywilnych, rodzinnych i karnych	18 IX, Warszawa
Tajlandia	Umowa handlowa	15 XI, Warszawa
ZSRR	Umowa o współpracy i wzajemnych dostawach statków, urządzeń technicznych i wyposażenia okrętowego, w tym poszukiwań i wydobywania ropy naftowej i gazu na kontynentalnym szelfie mórz i oceanów w latach 1981–1985	20 XI, Moskwa
Francja	Umowa pięcioletnia o współpracy gospodarczej	21 XI, Paryż
Francja	Wieloletni program rozwoju współpracy gospodarczej, przemysłowej, naukowej i technicznej	21 XI, Paryż
KRLD	Umowa o wzajemnych dostawach towarów i płatnościach na lata 1981–1985	2 XII, Warszawa
Jugosławia	Protokół o wzajemnych dostawach towarów w 1981 r.	6 XII
Mongolia	Umowa o wzajemnych dostawach towarów i płatnościach na lata 1981–1985	12 XII, Ułan Bator
Grecja	Umowa o rozwoju współpracy gospodarczej, naukowej i technicznej	18 XII, Ateny
Tunezja	Umowa o międzynarodowych przewozach drogowych	24 XII, Tunis

WYKAZ SKRÓTÓW

A-2	– Antenne 2
AA	– Auswärtiges Amt
AAN	– Archiwum Akt Nowych
ABC	– American Broadcasting Company
ADN	– Allgemeine Deutsche Nachrichtendienst
AFL-CIO	– American Federation of Labor and Congress of Industrial Organizations
AFP	– Agence France Presse
a.i.	– ad interim
AIPN	– Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej
AJA	– Association de la Jeunesse Auxerroise
AK	– Akt końcowy
AKEL	– Anorthotikó Kómma Ergazómenou Laoú
AŁ	– Ameryka Łacińska
AMSZ	– Archiwum Ministerstwa Spraw Zagranicznych
AP	– Associated Press
APK	– Arbetarpartiet Kommunisterna
APP	– Associated Press of Pakistan
ARD	– Afgańska Republika Demokratyczna
ASEAN	– Association of Southeast Asian Nations
AŚ	– Ameryka Środkowa
AUA	– Austrian Airlines
AUF	– Arbeidernes ungdomsfylking (Arbeidarane si ungdomsfylking)
BBC	– British Broadcasting Company
BIB	– Board for International Broadcasting
BID	– zob. IDB
BONGO	– Biuro Opieki nad Grobami Obcokrajowców
BP	– Biuro Paszportów
BP	– Biuro Polityczne
BPK	– Bułgarska Partia Komunistyczna
BRH	– Biuro Radcy Handlowego
BRL	– Bułgarska Republika Ludowa
BTA	– Byłgarskata telegrafna agencija
BW	– Bliski Wschód
BZ	– Berlin Zachodni

WYKAZ SKRÓTÓW

CBM	– confidence building measures
CBS	– Columbia Broadcasting System
CCC	– Commodity Credit Corporation
CD	– corps diplomatique
CDA	– Christlich-Demokratische Arbeitnehmerschaft
CDR	– Comités de Defensa de la Revolución
CDU	– Christlich Demokratische Union
CEC	– Commission of the European Communities
CEKOP	– Centrala Eksportu Kompletnych Obiektów Przemysłowych
CFDT	– Confédération française démocratique du travail
CFTC	– Confédération française des travailleurs chrétiens
CGIL	– Confederazione Generale Italiana del Lavoro
CGT	– Confédération générale du travail
CGTP-IN	– Confederação Geral dos Trabalhadores Portugueses – Intersindical Nacional
CH	– zob. CHZ
ChRL	– Chińska Republika Ludowa
CHZ	– Centrala Handlu Zagranicznego
CIA	– Central Intelligence Agency
CICR	– Comité international de la Croix-Rouge
CISL	– Confederazione Italiana Sindacati Lavoratori
CLAT	– Central Latinoamericana de Trabajadores
CNT	– Confederación Nacional del Trabajo
CODESA	– Confederación de Sindicatos Autónomos de Venezuela
CRS	– Czeska Republika Socjalistyczna
CRZZ	– Centralna Rada Związków Zawodowych
CS	– Czechosłowacja
CsPK	– Czechosłowacka Partia Komunistyczna
CSR	– Česká socialistická republika
CSRS	– Czechosłowacka Republika Socjalistyczna
CSTV	– Czechosłowacka Telewizja
CSU	– Christlich-Soziale Union
CTV	– Canadian Television Network
CZInż.	– Centralny Zarząd Inżynierii
D.	– [Svenska] Dagbladet
DAAD	– Deutscher Akademischer Austauschdienst
DAFI (DAFiI)	– Departament Administracji, Finansów i Inwestycji
DK	– Departament Konsularny
DKP	– Deutsche Kommunistische Partei
DKP	– Doradczy Komitet Polityczny
dkr	– duńska korona
DŁ	– Departament Łączności
DM	– Deutsche Mark
DMO	– Departament Międzynarodowych Organizacji
DPA	– Deutsche Presse-Agentur

WYKAZ SKRÓTÓW

DPT	– Departament Prawno-Traktatowy
DPWKiN (DPWKN)	– Departament Prasy, Współpracy Kulturalnej i Naukowej
DS	– Departament Stanu
DSiP	– Departament Studiów i Programowania
DT	– Daily Telegraph
DTV	– Dziennik Telewizyjny
ECGD	– Export Credits Guarantee Department
EDC	– Export Development Corporation
EKR	– Europejska Konferencja Rozbrojeniowa
EW	– Europa Wschodnia
EWG	– Europejska Wspólnota Gospodarcza
Eximbank	– Export-Import Bank
EZ	– Europa Zachodnia
FAZ	– Frankfurter Allgemeine Zeitung
FB	– frank belgijski
FBI	– Federal Bureau of Investigation
FBS	– Forward-Based System
FCO	– Foreign and Commonwealth Office
FDJ	– Freie Deutsche Jugend
FDP	– Freie Demokratische Partei
FEN	– Fédération de l'Education nationale
FEO	– Force Engineering Officer
FIAT	– Fabbrica Italiana Automobili Torino
FO	– Force ouvrière
FO	– Foreign Office
FOB	– Free on Board
F-P	– France–Pologne
F.P.	– zob. AFP
FPK	– Francuska Partia Komunistyczna
FRELIMO	– Frente de Libertação de Moçambique
FSLN	– Frente Sandinista de Liberación Nacional
FSZMP	– Federacja Socjalistycznych Związków Młodzieży Polskiej
FT	– zob. CFTC
FUD	– Fabryka Urządzeń Dźwigowych
FUNSK	– Front d'Union Nationale pour le Salut du Kampuchéa
GAL	– Gdynia–America Line
GATT	– General Agreement on Tariffs and Trade
GB	– Gwinea Bissau
GKKFiS	– Główny Komitet Kultury Fizycznej i Sportu
GM	– Gabinet Ministra
GMT	– Greenwich Mean Time
Gosplan	– Gosudarstwiennyj planowyj komitet
Gossnab	– Gosudarstwiennyj komitet po materialno-tiechniczieskomu snabżeniju
GP	– Göteborgs-Posten

WYKAZ SKRÓTÓW

GUGiK	– Główny Urząd Geodezji i Kartografii
GUS	– Główny Urząd Statystyczny
HQ	– headquarters
HZ	– handel zagraniczny
HZiGM (hzigm)	– zob. MHZiGM
IBP	– Instytut Badań Polonijnych
IDP	– Inter-American Development Bank
IG Metall	– Industriegewerkschaft Metall
IKP	– Instytut Kultury Polskiej
Iniurkollegium [Iniurkollegija]	– Inostrannaja juridичесkaja kolegija
Inturist (Intourist)	– Inostrannyj turist
IP	– Instytut Polski
IPPML	– Instytut Podstawowych Problemów Marksizmu-Leninizmu
ITN	– Independent Television News
ITV	– Independent Television
KA	– kraje arabskie
KAL	– Koreańska Armia Ludowa
KAW	– Krajowa Agencja Wydawnicza
KBWE	– Konferencja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie
KC	– Komitet Centralny
kcs	– korona czechosłowacka
KDL	– kraje demokracji ludowej
KDMO	– Komenda Dzielnicowa Milicji Obywatelskiej
KG	– Konsulat Generalny
KG	– Kwatery Główna
KGB	– Komitet gosudarstwennoj bezopasnosti
KK	– kodeks karny
KK	– kraje kapitalistyczne
KKP	– Krajowa Komisja Porozumiewawcza
KKR	– kraje kapitalistyczne rozwinięte
KM	– koń mechaniczny
KMSZ	– Komitet Ministrów Spraw Zagranicznych
KN	– kraje niezaangażowane
KNPN	– Komisja Nadzoru Państw Neutralnych
KNU	– klauzula największego uprzywilejowania
KO	– kontakt operacyjny
KOMiR (KOMIR)	– Konferencja Odprężenia Militarnego i Rozbrojenia
KOR	– Komitet Obrony Robotników
KP	– komunistyczna partia
KPA	– Komunistyczna Partia Argentyny
KPA	– Kongres Polonii Amerykańskiej
KPCh	– Komunistyczna Partia Chin
KPCz	– Komunistyczna Partia Czechosłowacji
KPD	– Komunistyczna Partia Danii
KPF	– zob. FPK

WYKAZ SKRÓTÓW

KPH	– Komunistyczna Partia Hiszpanii
KPH	– Komunistyczna Partia Holandii
KPK	– Komunistyczna Partia Kuby
KPM	– Komunistyczna Partia Meksyku
KPN	– Konfederacja Polski Niepodległej
KPP	– Komunistyczna Partia Polski
KPRM	– Kancelaria Prezesa Rady Ministrów
KPW	– Komunistyczna Partia Wietnamu
KPWB	– Komunistyczna Partia Wielkiej Brytanii
KPZR	– Komunistyczna Partia Związku Radzieckiego
KR	– Komisje Robotnicze
KR	– kraje rozwijające się
KRL	– Kampuczańska Republika Ludowa
KRLD	– Koreańska Republika Ludowo-Demokratyczna
KS	– kraje socjalistyczne
KSS-KOR	– Komitet Samoobrony Społecznej KOR
KT	– Kancelaria Tajna
KUL	– Katolicki Uniwersytet Lubelski
KW	– Komitet Wojewódzki
KW	– Komitet Wykonawczy
KWMO	– Komenda Wojewódzka Milicji Obywatelskiej
KZ	– Komitet Zakładowy
LDPA	– Ludowo-Demokratyczna Partia Afganistanu
LHS	– Linia Hutniczo-Siarkowa
LO	– Landsorganisasjonen i Norge
LO	– Landsorganisationen i Sverige
LOT	– zob. PLL LOT
LP	– Labour Party
LRA	– Ludowa Republika Angoli
LRB	– Ludowa Republika Bułgarii
LSRR	– Litewska Socjalistyczna Republika Radziecka
MAPU	– Movimiento de Acción Popular Unitario
MBFR	– Mutual and Balanced Force Reductions
MBiPMB	– Ministerstwo Budownictwa i Przemysłu Materiałów Budowlanych
MFM	– Międzynarodowy Fundusz Monetarny
MFW	– Międzynarodowy Fundusz Walutowy
MHZ	– Ministerstwo Handlu Zagranicznego
MHZiGM	– Ministerstwo Handlu Zagranicznego i Gospodarki Morskiej
MID	– Ministerstwo inostranych dzieł
Min. Fin.	– Ministerstwo Finansów
MKCh	– Ministerstwo Kultury Chin
MKR	– Międzyzakładowa Komisja Robotnicza
MKS	– Międzyzakładowy Komitet Strajkowy
MKZ	– Międzyzakładowa Komisja Związkowa

WYKAZ SKRÓTÓW

MNSWiT (MNSzWiT)	– Ministerstwo Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki
MO	– Milicja Obywatelska
MO	– Mundo Obrero
MON	– Ministerstwo Obrony Narodowej
MOP	– Międzynarodowa Organizacja Pracy
MPLA	– Movimento Popular de Libertação de Angola
MPLR	– Mongolska Partia Ludowo-Rewolucyjna
MPMasz.	– Ministerstwo Przemysłu Maszynowego
MPT	– Miejskie Przedsiębiorstwo Taksówkowe
MRL	– Mongolska Republika Ludowa
MS	– Międzynarodówka Socjalistyczna
MSW	– Ministerstwo Spraw Wewnętrznych
MSZ	– Ministerstwo Spraw Zagranicznych
MTI	– Magyar Távirati Iroda
MZK	– Miejski Zakład Komunikacyjny
NATO	– North Atlantic Treaty Organization
NBC	– National Broadcasting Company
ND	– Neues Deutschlands
NEP	– Nowaja ekonomiczeskaja politika
NF	– Norrskensflamman
NFS	– Nordens Fackliga Samorganisation
NHK	– Nippon Hōsō Kyōkai
NIK	– Najwyższa Izba Kontroli
NJ	– Nowy Jork
NK	– Naczelny Komitet
NMLE	– Nowy Międzynarodowy Ład Ekonomiczny
NN	– kraje neutralne i niezaangażowane
NPSG	– Narodowy Plan Społeczno-Gospodarczy
NRD	– Niemiecka Republika Demokratyczna
NSPJ	– Niemiecka Socjalistyczna Partia Jedności
NSZZ (nszz)	– Niezależny Samorządny Związek Zawodowy
n-t	– naukowo-techniczny
NY	– New York
NYT	– New York Times
NZ	– Narody Zjednoczone
NZZ	– Neue Zürcher Zeitung
NZZ	– niezależne związki zawodowe
OA	– Olympic Airlines
OAPEC	– Organization of Arab Petroleum Exporting Countries
OECD	– Organisation for Economic Co-operation and Development
OIKP	– Ośrodek Informacji i Kultury Polskiej
OK FJN	– Ogólnopolski Komitet Frontu Jedności Narodu
O–N	– Odra–Nysa
ONZ	– Organizacja Narodów Zjednoczonych
OOP	– Oddziałowa Organizacja Partyjna

WYKAZ SKRÓTÓW

OPEC	– Organization of the Petroleum Exporting Countries
ORF	– Österreichischer Rundfunk
OT-I	– departamenty obrotu towarowego i inwestycji i techniki
OWP	– Organizacja Wyzwolenia Palestyny
OZPL	– Ogólnochińskie Zgromadzenie Przedstawicieli Ludowych
PA, PAI	– Polska Agencja Interpress
Pagart	– Polska Agencja Artystyczna „PAGART”
PAN	– Polska Akademia Nauk
PANAM	– Pan American World Airways
PAP	– Polska Agencja Prasowa
PCK	– Polski Czerwony Krzyż
PD	– Protokół Dyplomatyczny
PDD	– Polskie Dokumenty Dyplomatyczne
PDG	– Parti Démocratique de Guinée
PEO	– Pankypria Ergatiki Omospondia
PEZETEL	– Polskie Zakłady Lotnicze
PFZ	– Patriotyczny Front Zimbabwe
pgm	– przedsiębiorstwo gospodarki morskiej
PHZ (phz)	– przedsiębiorstwo handlu zagranicznego
PIO	– Press and Information Office
PISM	– Polski Instytut Spraw Międzynarodowych
PKO	– Powszechna Kasa Oszczędności
PKOI	– Polski Komitet Olimpijski
PKS	– Państwowa Komunikacja Samochodowa
PKSzNAiA (PKSzNAA)	– Polski Komitet Solidarności z Narodami Azji i Afryki
PKW	– Polski Kontyngent Wojskowy
PKZ	– [Przedsiębiorstwo Państwowe] Pracownie Konserwacji Zabytków
PL	– Public Law
Pl. Al.	– plan alarmowy
PLL LOT	– Polskie Linie Lotnicze LOT
PLO	– Polskie Linie Oceaniczne
PN	– pilna notatka
PO	– punkt operacyjny
POP	– Podstawowa Organizacja Partyjna
POSK	– Polski Ośrodek Społeczno-Kulturalny
PPK	– Partia Pracy Korei
PPK	– Portugalska Partia Komunistyczna
PPM	– Partido del Pueblo Mexicano
PPR	– Polska Partia Robotnicza
PPS	– Partido Popular Socialista
PR	– Polskie Radio
PR	– przyjaciele radzieccy
PRiTV	– Polskie Radio i Telewizja
PRL	– Polska Rzeczpospolita Ludowa
PS	– Partia Socjalistyczna

WYKAZ SKRÓTÓW

PSOE	– Partido Socialista Obrero Español
PSR	– Partido Socialista Revolucionario
PUMA	– Przedsiębiorstwo Usług Mieszkaniowo-Administracyjnych
PWJS	– Polska Wojskowa Jednostka Specjalna
PZPR	– Polska Zjednoczona Partia Robotnicza
PŻB	– Polska Żegluga Bałtycka
RB	– Rada Bezpieczeństwa
RFN	– Republika Federalna Niemiec
RG	– Rada Główna
RIAS	– Rundfunk im amerikanischen Sektor
RiTV	– radio i telewizja
RM	– Rada Ministrów
Rmb	– renminbi
RMP	– Ruch Młodej Polski
ROPiO	– Ruch Obrony Praw Człowieka i Obywatela
RP	– Rada Państwa
RPA	– Republika Południowej Afryki
RPK	– Rumuńska Partia Komunistyczna
RPR	– Rassemblement pour la République
RSW	– Robotnicza Spółdzielnia Wydawnicza Prasa–Książka–Ruch
RTL	– Radio Télé Luxembourg
RTV	– zob. RiTV
RWE	– Radio Wolna Europa
RWPG	– Rada Wzajemnej Pomocy Gospodarczej
S	– Solidarność
SA	– Stolica Apostolska
SALT	– Strategic Arms Limitation Talks
SAP	– Sveriges socialdemokratiska arbetareparti
SAS	– Scandinavian Airlines System
SB	– Służba Bezpieczeństwa
SD	– Stronnictwo Demokratyczne
SDP	– Stowarzyszenie Dziennikarzy Polskich
SDPF	– Socjaldemokratyczna Partia Finlandii
SED	– Sozialistische Einheitspartei Deutschlands
SF	– Socialistisk Folkeparti
SFB	– Sender Freies Berlin
sfr	– szwajcarski frank
SFRJ	– Socjalistyczna Federacyjna Republika Jugosławii
SKS	– Studencki Komitet Solidarności
SMMT	– Society of Motor Manufacturers and Traders
SN	– Sąd Najwyższy
SOHYO	– Nihon Rōdōkumiai Sōhyōgikai
SOTN	– Staff Officer of Transportation
SPD	– Sozialdemokratische Partei Deutschlands
SPK	– Stowarzyszenie Polskich Kombatantów

WYKAZ SKRÓTÓW

SPL	– Socjalistyczna Partia Ludowa
SPÖ	– Sozialistische Partei Österreichs
SR	– socjalistyczna republika
SRR	– Socjalistyczna Republika Radziecka
SRR	– Socjalistyczna Republika Rumunii
SSP	– Studium Spraw Polskich
SV	– Sosialistisk Venstreparti
SWAPO	– South West Africa People's Organization
SZ	– siły zbrojne
SZ	– sprawy zagraniczne
SZSP	– Socjalistyczny Związek Studentów Polskich
ŚDFK	– Światowa Demokratyczna Federacja Kobiet
ŚKR	– Światowa Konferencja Rozbrojeniowa
ŚMP	– środki masowego przekazu
Tanjug	– Telegrafaska agencija nove Jugoslavije
TASS	– Tielegrafnoje agentstwo Sowjetskogo Sojuza
TL	– Trybuna Ludu
TNF	– Tactical Nuclear Forces
torgpred	– towarzyszy przedstawiciel
TPChP	– Towarzystwo Przyjaźni Chińsko-Polskiej
TPPCh	– Towarzystwo Przyjaźni Polsko-Chińskiej
TPZZ	– Towarzystwo Przyjaźni z Zagranicą
TUC	– Trade Union Congress
TV	– telewizja
TV-CBS (TV CBS)	– zob. CBS
TVP	– Telewizja Polska
UAZ	– Uljanowski Awtomobilnyj Zawod
UCD	– Unión de Centro Democrático
UDF	– Union pour la Démocratie Française
UGT	– União Geral de Trabalhadores
UGT	– Unión General de Trabajadores
UIL	– Unione Italiana del Lavoro
UJ	– Uniwersytet Jagielloński
UNDOF	– United Nations Disengagement Observer Force
UNDP	– United Nations Development Programme
UNEF	– United Nations Emergency Force
UNESCO	– United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
UNIFIL	– United Nations Interim Force in Lebanon
UPI	– United Press International
URM	– Urząd Rady Ministrów
URM-KT	– Urząd Rady Ministrów – Kancelaria Tajna
US	– zob. USA
USA	– United States of America
USO	– Unión Sindical Obrera

WYKAZ SKRÓTÓW

UW	– Układ Warszawski
UW	– Uniwersytet Warszawski
UZE	– Unia Zachodnioeuropejska
VPK	– Vänsterpartiet Kommunisterna
VSD	– Vendredi, Samedi, Dimanche
WB	– Wielka Brytania
WBK	– Wytwórnia Betonów Komórkowych
WKR	– Wojskowa Komisja Rozejmowa
WPK	– Włoska Partia Komunistyczna
WOC	– Washington, Oregon, California
WOP	– Wojska Ochrony Pogranicza
WP	– Washington Post
WP	– Wojsko Polskie
WRL	– Węgierska Republika Ludowa
WRS	– Wietnamska Republika Socjalistyczna
WSK	– Wytwórnia Sprzętu Komunikacyjnego
WSNS	– Wyższa Szkoła Nauk Społecznych
WSPR	– Węgierska Socjalistyczna Partia Robotnicza
WSW	– Wojskowa Służba Wewnętrzna
W–Z	– Wschód–Zachód
WZ	– Wydział Zagraniczny
WZP	– Wyspy Zielonego Przylądka
ZANU	– Zimbabwe African National Union
ZAPU	– Zimbabwe African People's Union
ZD	– Zespół Depesz
ZDF	– Zweites Deutsches Fernsehen
ZG	– Zarząd Główny
Zj. Polskie Rz.-Kat.	– Zjednoczenie Polskie Rzymsko-Katolickie
ZKJ	– Związek Komunistów Jugosławii
ZMP	– Związek Młodzieży Polskiej
ZMW	– Związek Młodzieży Wiejskiej
ZNp	– Związek Narodowy Polski
ZO	– Zgromadzenie Ogólne
ZSL	– Zjednoczone Stronnictwo Ludowe
ZSRR	– Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich
ZWM	– Związek Walki Młodych
ZZ (zz)	– związek zawodowy
ŻŻ	– Żenmin Żypao

INDEKS RZECZOWY

Hasła indeksu umieszczone są na czterech poziomach. W ramach każdego poziomu zostały ułożone w kolejności alfabetycznej, w szczególnych wypadkach – chronologicznej.

Poziom pierwszy (**pogrubioną czcionką**) obejmuje państwa (także kolonie, dominia i regiony), organizacje i instytucje, najważniejsze problemy polityczne i społeczne oraz stosunki Polski z poszczególnymi krajami (znajdziemy je pod nazwą kraju, np. stosunki polsko-czechosłowackie znajdują się pod hasłem **Czechosłowacja–Polska**). Na poziomie pierwszym umieszczono również m.in. hasła: Groźba radzieckiej interwencji, Kwestia rozbrojenia, Media, Nagroda Nobla dla Czesława Miłosza, NSZZ „Solidarność”, Opozycja demokratyczna, Sprawy żydowskie, Strajki, Sytuacja gospodarcza Polski oraz Układy, konferencje, porozumienia wielostronne.

Jeżeli dokument jest poświęcony w całości jednemu tematowi (np. stosunkom **Belgia–Polska**), w indeksie figuruje numer dokumentu (**pogrubioną czcionką**).

W przypadku państw najczęściej występujących w tomie na poziomie drugim i trzecim znajdziemy informacje na temat relacji z innymi krajami (poza Polską) ułożone w porządku alfabetycznym – np. stosunki chińsko-radzieckie umieszczono pod hasłem **Chiny**.

Na poziomie trzecim (*kursywą*) w hasłach dotyczących relacji danego państwa z Polską umieszczono informacje o ważniejszych problemach i wydarzeniach (w tym wizytach, które odbyły się w drugiej połowie 1980 r.).

Na poziom czwarty (*petit*) trafiły szczegółowe kwestie i wydarzenia w stosunkach międzypaństwowych (np. **Stany Zjednoczone** – stosunki dwustronne – *Iran* – problem zakładników amerykańskich).

- Afganistan, dok. nr 164, 359;** s. 6, 6⁸, 19²³, 25, 26, 28, 39–41, 74, 78, 79, 88, 96–98, 100–102, 135, 136, 139, 169, 186, 188, 191, 195, 210⁶⁰, 215, 243⁹⁵, 406, 424, 526, 527, 536, 559, 618, 670¹¹, 709, 710, 718, 784, 785¹⁰⁹, 795, 820, 847, 868, 874, 877⁷¹, 900, 917¹⁰², 918, 930, 934
zob. Związek Radziecki – stosunki dwustronne – Afganistan
- Afganistan–Polska, dok. nr 228, 460;** s. 310, 948
- Albania, dok. nr 165;** s. 71, 125¹⁴⁰, 137, 293, 391, 468, 643¹²³, 944
- Algieria, s. 128¹⁴⁵, 507, 816–818, 926, 950**
- Andora, s. 945**
- Angola, dok. nr 146;** s. 507, 819
- Arabia Saudyjska, s. 255, 484⁷, 949**
- Argentyna, dok. nr 482;** s. 161, 375⁸², 428, 429, 819, 848, 945
- Association of South-East Asian Nations (ASEAN), s. 40, 97, 363, 559, 740**
- Australia, dok. nr 108, 223, 383, 474, 490;** s. 116, 147, 156, 565, 819, 951
- Austria, s. 41, 137, 141, 143, 144, 893, 906**
- Austria–Polska, dok. nr 65, 70, 177, 227, 381**
stosunki gospodarcze, **dok. nr 227;** s. 184, 337, 339, 428, 500²², 504
stosunki kulturalne i naukowe, **dok. nr 65, 70**
– *kwestia grobów żołnierzy z I wojny światowej, dok. nr 70*
stosunki polityczne, **dok. nr 177, 381;** s. 395, 660, 681, 687²⁹, 701⁴³, 815, 816, 940
- Bangladesz, dok. nr 236;** s. 146, 948
- Belgia, dok. nr 24, 82, 135, 250, 285, 385, 487, 507, 526;** s. 339, 364, 482⁴, 500, 504, 668, 718, 815, 868, 868⁵⁹, 930, 940
- Berlin Zachodni, dok. nr 51;** s. 41, 104¹²⁴, 107, 108¹³⁰, 163, 292, 379, 474, 476, 568⁷⁸, 777, 862, 931
zob. Układy, konferencje, porozumienia wielostronne – układ czterostronny w sprawie Berlina Zachodniego
- Berlin Zachodni – Polska, dok. nr 46, 51, 240, 368, 390, 436, 457;** s. 327³⁰, 523⁴⁰, 643, 643¹²², 940
- Birma, s. 356, 948**
- Bliski Wschód (kwestia bliskowschodnia), dok. nr 2, 48, 57, 58, 137, 155, 175, 243, 253, 260, 261, 267, 269, 274, 281, 287, 304, 306, 315, 338, 378, 402, 443, 522;** s. 29, 30, 33–35, 35⁴⁶, 40, 50⁶⁸, 65, 74, 78, 80, 100, 102, 136, 141, 145, 146¹⁴, 147, 148, 163, 299, 354, 356, 424, 489, 489¹⁶, 710, 711, 767, 809, 821, 848–851, 856⁴³, 900
zob. Wojna iraacko-irańska
- Boliwia, dok. nr 207;** s. 147, 945
- Brazylia, dok. nr 12, 219, 427, 447;** s. 339, 428, 446¹⁴⁵, 819, 848, 945
zob. Polonia – Polonia w Brazylii
- Bułgaria, dok. nr 30;** s. 42, 127¹⁴², 137, 157, 294, 333, 448¹⁴⁷, 462¹⁶¹, 478, 509, 539⁵⁹, 565, 686²⁷, 775¹⁰², 814, 871, 925
- Bułgaria–Polska, dok. nr 30, 128, 181, 216, 308, 371**
stosunki gospodarcze, s. 62, 72, 73, 84⁹⁴, 120¹³⁷, 121, 427
stosunki polityczne, **dok. nr 30, 181, 216, 308, 371;** s. 137, 137⁵, 356, 448¹⁴⁸, 483⁵, 643¹²³, 681, 815, 832, 840, 940
– *wizyta Todorowa (VII), dok. nr 30;* s. 137, 137⁵
- Chile, dok. nr 268;** s. 147, 946
- Chiny, *passim***
polityka zagraniczna, s. 554, 555, 559, 653, 740, 817, 865⁵²
stosunki dwustronne:
– Czechosłowacja, s. 775¹⁰², 864⁵¹
– Jugosławia, s. 136, 137
– Stany Zjednoczone, **dok. nr 313;** s. 40, 75, 177, 312, 671
– Tajlandia, s. 40, 740
– Tajwan, **dok. nr 23, 431**
– Wielka Brytania, s. 75, 76, 507, 846
– Wietnam, s. 40, 653
– ZSRR, **dok. nr 313;** s. 19²³, 40, 75, 97, 98, 102, 177, 466, 467, 559, 774¹⁰¹, 775, 775¹⁰², 846, 864, 913, 913⁹⁵
sytuacja wewnętrzna, s. 17¹⁹, 97, 98, 124, 125, 125¹⁴¹, 312, 466, 554, 559, 847
- Chiny–Polska, dok. nr 6, 23, 26, 40, 55, 263, 290, 292, 431, 434, 475, 485, 513**
stosunki gospodarcze, s. 97, 98, 124–126, 775¹⁰², 864⁵¹
stosunki kulturalne i naukowe, **dok. nr 6, 23;** s. 97
– *udział pianistów z Tajwanu w konkursie chopinowskim, dok. nr 23*

- stosunki polityczne, **dok. nr 26, 40, 55, 263, 290, 292, 431, 434, 475, 485, 513**; s. 356, 559, 560, 643¹²³, 881⁷⁶, 947
– *sprawa Kazimierza Mijala*, **dok. nr 292**; s. 124, 125, 125¹⁴⁰, 522
- Cypr**, **dok. nr 9, 166, 262**; s. 102, 815, 816, 944, 958
- Czechosłowacja**; **dok. nr 478**; s. 21, 42, 56, 57, 137, 181, 215, 295¹³³, 335, 335⁴⁷, 398, 404, 448¹⁴⁷, 449¹⁴⁹, 462¹⁶¹, 468–470, 470¹⁶⁷, 475, 478, 539⁸⁹, 542, 565, 660, 660⁶, 680²³, 697, 775¹⁰², 784, 785¹⁰⁹, 801, 814, 817, 846, 864⁵¹, 871, 874, 904⁹⁰, 925, 930, 934
- Czechosłowacja–Polska**, **dok. nr 29, 125, 142, 181, 182, 216, 265, 312, 351, 360, 409, 432, 451, 478, 519**
stosunki gospodarcze, s. 84⁹⁴, 335, 427, 801–803, 922
stosunki kulturalne i naukowe, s. 802, 803
stosunki polityczne, **dok. nr 29, 125, 142, 181, 182, 216, 265, 312, 351, 360, 409, 432, 451, 478, 519**; s. 57, 92¹⁰⁸, 319, 356, 446¹⁴⁵, 506, 675, 678, 680, 683, 684, 785, 795, 807, 809, 815, 840, 841, 852, 903, 940
– *ograniczenia w ruchu osobowym*, **dok. nr 360**; s. 801, 809, 903
– *wizyta Chňoupka (XI)*, **dok. nr 451**
- Dania**, **dok. nr 67, 88, 210, 273, 298, 363, 437, 515, 516**; s. 339, 819, 867, 940
- Egipt**, s. 5, 29, 80, 80⁹², 128¹⁴⁵, 129, 356, 566, 567, 711, 894⁸⁴, 949
- Ekwador**, s. 146, 819, 946
- Etiopia**, **dok. nr 52, 117, 254**; s. 417, 507, 819, 950
- Europejska Wspólnota Gospodarcza (EWG)**, **dok. nr 67, 202, 295, 450, 453, 456**; s. 29, 30, 60, 75, 80, 89, 128, 136, 186, 188, 302, 536⁵⁵, 566, 645, 670¹¹, 711, 758, 791, 791⁴, 825²³, 826, 899, 901, 931
Parlament Europejski, **dok. nr 295**; s. 151, 152, 341, 758
Rada Europejska, **dok. nr 450, 453, 456**; s. 89, 89¹⁰⁵, 128, 791, 791⁴, 825²³, 826, 892, 899, 901, 931
– *szczyt w Luksemburgu (XII)*, **dok. nr 450, 453, 456**; s. 791, 791⁴, 825²³, 826, 892, 899, 901, 931
– *szczyt w Wenecji (VI)*, s. 89, 89¹⁰⁵, 128, 711
- Europejska Wspólnota Gospodarcza (EWG)**
– **Polska**, **dok. nr 67, 186, 295, 424, 450, 453, 456, 500**; s. 110¹³², 152, 302, 379, 446, 512, 512³², 513, 515, 712, 713, 747, 748, 757, 824, 825²³, 826, 860⁴⁷, 872, 892, 899–902, 902⁸⁹, 916, 917¹⁰¹, 919, 919¹⁰⁴
kwestia praw człowieka, **dok. nr 295**; s. 152
kwestia przystąpienia EWG do konwencji gdańskiej (1973), **dok. nr 67**
pomoc gospodarcza i finansowa, **dok. nr 186, 424, 453, 456, 500**; s. 302, 379, 446, 512, 512³², 513, 515, 532⁵¹, 712, 713, 747, 748, 757, 824, 860⁴⁷, 872, 892, 899–902, 902⁸⁹, 916, 917¹⁰¹, 919, 919¹⁰⁴
- Filipiny**, s. 356, 558, 558⁷², 559
- Finlandia**, **dok. nr 365**; s. 41, 165³³, 234, 687²⁹, 701⁴³, 718, 815, 941
- Francja**, *passim*
polityka zagraniczna, s. 646, 746, 792, 867
stosunki dwustronne:
– *Berlin Zachodni*, s. 108, 108¹³⁰, 119
– *NRD*, s. 108¹³⁰, 766
– *RFN*, s. 28, 28³⁹, 30, 100, 100¹¹⁸, 100¹¹⁹, 101, 108¹³⁰, 135, 136, 177, 186, 486, 527, 536⁵⁵, 646, 736, 736⁷³, 737, 746, 766, 931
– *Rumunia*, s. 545, 766
– *Stany Zjednoczone*, s. 29, 30, 39, 74, 108¹³⁰, 186, 267¹¹⁴, 302⁴, 527, 791, 825²³
– *Węgry*, s. 41, 41⁵⁵, 454
– *Wielka Brytania*, s. 25, 25³⁷, 26, 108¹³⁰, 358, 486, 507²⁹, 709
– *ZSRR*, s. 24, 24³⁶, 25–27, 28³⁹, 30, 39, 42, 45, 70, 74, 78, 100, 108¹³⁰, 135, 364, 486, 494, 633, 766, 930
– *spotkanie w Wilanowie (V, konsekwencje, oceny)*, s. 24, 24³⁶, 25, 30, 39, 42, 45, 70, 78, 100, 135, 486, 494
sytuacja wewnętrzna, s. 197, 528, 792
zob. Kwestia rozbrojenia (odprężenie, redukcja zbrojeń) – Europejska Konferencja Rozbrojeniowa (EKR, plany)
- Francja–Polska**, **dok. nr 11, 83, 89, 167, 179–181, 224, 256, 275, 284, 324, 361, 366, 405, 421, 423, 429, 445, 456, 471**
stosunki gospodarcze, **dok. nr 275, 423, 456**; s. 25, 29, 182, 184, 315, 337, 339, 453, 453¹⁵⁴, 500, 504, 514, 791, 874, 958
stosunki kulturalne i naukowe, **dok. nr 275, 405**; s. 25, 27, 28, 613, 620, 884⁷⁷, 895
– *Towarzystwo France–Pologne*, s. 488, 493
stosunki polityczne, **dok. nr 11, 83, 89, 167, 179–181, 224, 256, 275, 284, 324, 361,**

- 366, 421, 423, 429, 445, 471; s. 42, 266, 273, 275, 275¹¹⁶, 356, 446¹⁴⁵, 481³, 482⁴, 620, 646, 647, 681, 757, 815, 816, 832, 890, 910, 930, 941
– wizyta Giscarda d'Estaing (*plany, odwołanie*), **dok. nr 179**; s. 24, 24³⁵, 25–27, 30, 185, 197, 315, 453, 486, 498, 514, 647, 754, 757
– wizyty Wojtaszka (VII, IX), **dok. nr 11, 181, 224**
- Gabon, dok. nr 215**
- General Agreement on Tariffs and Trade (GATT)**, s. 505
- Ghana**, s. 950, 958
- Grecja, dok. nr 127, 489**; s. 21, 21²⁶, 41, 71, 468, 507²⁹, 718, 815, 816, 942, 958
- Grenada, dok. nr 75**; s. 64, 146, 946
- Groźba radzieckiej interwencji, dok. nr 296, 409, 440, 441, 450, 463, 466–468, 474, 475, 482, 483, 486, 489, 492, 494, 526**; s. 191, 210, 213–215, 223–225, 225⁷⁴, 229, 231, 235⁸⁶, 237, 252, 261¹¹⁰, 264, 265, 267, 277¹¹⁸, 283, 299¹, 356, 370, 371, 411, 507, 508, 646, 647, 679, 680²³, 681, 682, 682²⁵, 703, 716, 746, 775, 780, 795, 804, 805, 807, 809, 814, 825, 825²³, 852, 853, 853⁴¹, 856, 856⁴³, 864, 867, 871⁶⁰, 871⁶¹, 887, 895–897, 910, 913, 913⁹⁵, 916, 917, 917¹⁰², 918, 927¹⁰⁷, 931
- Gwinea, dok. nr 496**; s. 146, 950
- Gwinea Bissau, dok. nr 403**
- Haiti, dok. nr 294**; s. 946
- Hiszpania**, s. 90, 101, 123, 468, 832
- Hiszpania–Polska, dok. nr 42, 105, 134, 212, 264, 455, 473**
stosunki gospodarcze, **dok. nr 212**; s. 339, 810
stosunki kulturalne, s. 553⁶⁹
stosunki polityczne, **dok. nr 42, 105, 134, 264, 455, 473**; s. 776¹⁰³, 787, 819, 832, 930, 942
- Holandia**, s. 41, 930
- Holandia–Polska, dok. nr 33, 143, 161, 384, 483, 514**
stosunki gospodarcze, s. 81, 82, 364
stosunki kulturalne i naukowe, **dok. nr 384**; s. 81, 82, 613
stosunki polityczne, **dok. nr 33, 143, 161, 483, 514**; s. 482⁴, 819, 942
– wizyta Wojtaszka (VII), **dok. nr 33**
- Honduras**, s. 89, 94, 94¹¹², 945
- Igrzyska olimpijskie w Moskwie, dok. nr 72**; s. 19, 19²³
- Indie**, s. 41, 311, 356, 507, 808, 875, 894
- Indie–Polska, dok. nr 34, 145, 183, 454**
stosunki gospodarcze, **dok. nr 34**; s. 848
stosunki polityczne, **dok. nr 145, 183, 454**; s. 241⁹³, 446¹⁴⁵, 819, 947
- Indonezja, dok. nr 4**; s. 356, 695, 948
- Irak, dok. nr 269, 281, 304, 378**; s. 356, 424¹²⁵, 462¹⁶¹, 710, 711, 788, 849–851, 856⁴³, 900, 927
zob. Wojna iracko-irańska
- Irak–Polska, dok. nr 49, 243, 253, 260, 267, 274, 281, 287, 306, 338**
stosunki gospodarcze, **dok. nr 49, 243, 260, 274, 281, 306, 338**; s. 472, 473, 477¹, 484, 484⁸, 848–851
– polskie inwestycje (*stan, pracownicy*), **dok. nr 49, 243, 281, 338**; s. 462, 463, 472, 473, 477¹, 849
stosunki polityczne, **dok. nr 243, 253, 260, 267, 281, 287, 306, 338**; s. 203, 767, 841, 947
– bezpieczeństwo i ewakuacja polskich obywateli, **dok. nr 243, 253, 260, 267, 281, 287, 338**; s. 767
- Iran, dok. nr 155, 175, 243, 281, 287, 306, 522**; s. 40, 40⁵¹, 100, 101, 136, 141, 144, 310, 348⁶⁰, 380, 424, 424²⁵, 489, 489¹⁶, 507, 670, 710, 711, 767, 788, 849–851, 856⁴³, 900
zob. Wojna iracko-irańska
- Iran–Polska, dok. nr 137, 175, 221, 269, 304, 378**; s. 296, 848–851, 947
- Irlandia, dok. nr 289**
- Islandia**, s. 482⁴, 945
- Izrael, dok. nr 48, 57, 74, 315**; s. 6, 6⁹, 8, 29, 33, 34, 80, 80⁹², 104, 129, 147, 489¹⁶, 664, 710, 711, 788, 949
zob. Sprawy żydowskie
- Jamajka**, s. 146, 945
- Japonia, dok. nr 18, 95, 331**; s. 19²³, 39, 90, 319, 339, 446¹⁴⁵, 558, 559, 663, 664, 724, 733, 815, 842³², 873, 874, 947
- Jemen Południowy**, s. 128¹⁴⁵, 949
- Jemen Północny**, s. 296, 949
- Jordania**, s. 7, 129¹⁴⁶, 484⁷, 485⁹, 788, 948

- Jugosławia, dok. nr 62, 191, 478;** s. 41, 42, 42⁵⁷, 71, 71⁸³, 74, 74⁸⁵, 296, 387, 401, 507²⁹, 507, 565, 817, 824, 852, 864, 906
- Jugosławia–Polska, dok. nr 62, 181, 185, 225, 478**
 stosunki gospodarcze, s. 138, 139, 411, 428, 958
 stosunki kulturalne i naukowe, s. 138
 stosunki polityczne, **dok. nr 62, 181, 185, 225, 478;** s. 253¹⁰¹, 394, 395, 446¹⁴⁵, 675, 680, 815–817, 819, 942
 – *konwencja konsularna (1958), s. 815*
 – *konwencja konsularna (1982, negocjacje), s. 816, 817, 819*
 – *wizyta Vrhovca (VII), dok. nr 62*
 – *wizyta Waszczuka (IX), dok. nr 181, 225*
- Kampucza (Kambodża), s. 40⁵³, 41, 41⁵⁴, 97, 102, 127¹⁴³, 136, 188, 406, 424, 529, 740, 741**
- Kampucza (Kambodża) – Polska, dok. nr 84, 149, 252, 391, 504;** s. 556, 557, 562, 948
- Kanada, dok. nr 255;** s. 3², 19²³, 90, 147, 724, 930
- Kanada–Polska, dok. nr 112, 154, 195, 208, 211, 255, 337, 466;** s. 263, 338, 339, 664, 681, 816–818, 945
- Kenia, dok. nr 17, 174;** s. 118, 146, 147¹⁵, 950
- Kolumbia, s. 296, 809, 819, 848, 946**
- Komisja Nadzorcza Państw Neutralnych, dok. nr 22;** s. 560–562
- Komory, s. 146**
- Konferencja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (KBWE), dok. nr 1, 54, 121, 186, 232, 270, 299, 307, 341, 397, 399, 414, 435, 524;** s. 79⁹¹, 167³⁴, 260¹⁰⁸, 300², 365⁷⁵, 588⁹⁰, 670¹¹, 832³⁰, 917¹⁰²
 Akt końcowy KBWE, **dok. nr 1, 341, 397;** s. 19, 77, 79, 87, 123, 130, 135, 167³⁴, 168, 243, 243⁹⁵, 246, 299, 300, 300², 420, 496, 507, 535, 536, 538, 548, 574, 580, 611, 643, 710, 815, 832³⁰, 860, 900, 929, 930
 spotkanie w Belgradzie (1977–1978), s. 79, 79⁹¹, 123, 136, 243, 420, 535⁵⁴, 536, 547, 618, 742, 745, 776¹⁰³, 930
 spotkanie w Madrycie (1980–1983, przygotowania), **dok. nr 54, 121, 186, 232, 270, 299, 307, 341, 397, 399, 414, 435, 524;** s. 3, 3³, 4, 19, 26, 28–30, 39, 40, 42–44, 70, 77, 79, 87, 89, 100, 101, 103, 135, 137, 141, 185, 188, 213, 259, 260, 260¹⁰⁸, 301, 347, 365⁷⁵, 425, 443, 483, 496, 528, 569, 579, 580, 588⁹⁰, 598, 613, 643, 668, 670¹¹, 708, 710, 745, 746, 795, 809, 847, 900, 901, 917¹⁰², 936
- Korea Południowa, dok. nr 22;** s. 90, 561, 882, 949
- Korea Północna, dok. nr 22, 222, 498;** s. 42, 391, 560–562, 819, 948, 958
 zob. Komisja Nadzorcza Państw Neutralnych, misja w Kaesongu
- Kostaryka, s. 89, 92¹⁰⁷, 93¹¹⁰, 94, 146**
- Kościół protestanckie, s. 527**
- Kościół rzymskokatolicki, dok. nr 12, 50, 86, 93, 115, 174, 195, 258, 344, 357, 387, 392, 407, 444;** s. 34, 38, 178, 181, 199, 210, 213, 215, 220, 225⁷⁴, 253, 253¹⁰⁰, 253¹⁰¹, 256, 257, 259, 267, 285, 300², 312, 343, 343⁵³, 346, 349, 356, 372, 381, 381⁸⁸, 382, 397, 398, 410, 412, 444, 447, 457, 466¹⁶⁵, 494, 527, 527⁴⁵, 571⁸⁰, 600, 611, 612, 636, 697, 700, 718, 766, 772, 785, 793, 795⁹, 799¹¹, 824, 835, 846, 854, 857⁴⁴, 867, 893, 896, 898⁸⁶, 902, 903, 910, 922, 931
 zob. Stolica Apostolska
- Kuba, dok. nr 370;** s. 41, 136, 146, 462¹⁶¹, 507, 686²⁷, 775¹⁰², 788, 817, 871
- Kuba–Polska, dok. nr 35, 257, 433**
 stosunki gospodarcze, **dok. nr 35, 257;** s. 36⁴⁷, 427
 stosunki polityczne, **dok. nr 433;** s. 280, 446¹⁴⁵, 531, 815, 840, 945
- Kuwejt, s. 295¹³³, 436, 437¹³⁷, 463, 473, 473¹⁷⁰, 518³⁵, 948**
- Kwestia rozbrojenia (odprężenie, redukcja zbrojeń), dok. nr 19, 401, 465;** s. 3⁴, 23³³, 23³⁴, 39⁵⁰, 78⁸⁸, 78⁹⁰, 87¹⁰⁴, 92¹⁰⁸, 535⁵³, 536⁵⁵, 710⁵²
 Europejska Konferencja Rozbrojeniowa (EKR, plany), s. 29, 30, 61, 79, 88, 101, 496, 619, 709, 718, 832, 900
 komisja Palmego, s. 23, 23³³, 23³⁴, 142
 konferencja przeglądowa w Genewie w sprawie oceny realizacji układu o nierozprzestrzaniu broni jądrowej z 1968 r. (VIII–IX), s. 78, 78⁸⁸, 80
 konferencja w Warszawie (KOMiR, plany), **dok. nr 465;** s. 3, 3⁴, 29, 30, 39, 39⁵⁰, 44, 45, 70, 77, 79, 88, 101, 102, 139, 188, 243, 443, 496, 528, 535⁵³, 536, 536⁵⁵, 580, 619–621, 710, 742, 746, 809, 900, 930, 933, 936

- plan Rapackiego, s. 92, 92¹⁰⁸
 rokowania w Genewie w sprawie
 ograniczenia broni eurostrategicznych
 (X–XI), s. 710, 710⁵², 901
 SALT I, s. 78⁹⁰, 87¹⁰⁴, 670, 710, 900, 901
 SALT II, s. 78, 78⁹⁰, 87, 87¹⁰⁴, 102, 103,
 425, 670, 710, 791, 875, 900, 901, 936
 wiedeńskie rokowania rozbrojeniowe,
 dok. nr 19, 401; s. 61, 77, 80, 87, 569, 900,
 901
Laos, dok. nr 301; s. 127¹⁴³, 133, 133¹, 134,
 556, 556⁷⁰, 562, 948, 958
Liban, dok. nr 2, 443; s. 112, 147, 948
Libia, s. 128¹⁴⁵
Libia–Polska, dok. nr 20, 63, 92, 320, 430
 stosunki gospodarcze, dok. nr 20, 320;
 s. 848, 850³⁹, 851
 stosunki kulturalne i naukowe, dok. nr 63
 stosunki polityczne, dok. nr 20, 92, 430;
 s. 819, 841
 – wizyta Jaruzelskiego (VII), dok. nr 20
Lichtenstein, s. 945
Liga Arabska, s. 6, 788¹
Luksemburg, dok. nr 364, 456, 502; s. 341,
 364, 482⁴, 791, 791⁴, 806¹⁵, 899, 901, 931,
 935¹⁰⁹, 942
Malezja, s. 356, 948
Maroko, dok. nr 322; s. 819, 848, 949
Media (ważniejsze)
 AFP, s. 189, 191⁴⁷, 229, 251⁹⁷, 664
 Antenne 2, s. 189, 190, 315, 664
 ARD, s. 702
 Associated Press, s. 189, 229, 859⁴⁶, 914
 Associated Press of Pakistan, dok. nr 398
 Bakhtar, s. 823
 BBC, dok. nr 8, 332; s. 151, 229, 235, 402,
 434
 Bild, s. 702
 BTA, s. 253¹⁰¹
 CBS, s. 212, 532
 Der Abend, dok. nr 390
 Der Kurier, s. 690
 Der Schlesier, s. 218
 Der Spiegel, s. 445¹⁴³, 470¹⁶⁸, 527, 853,
 853⁴¹, 924¹⁰⁶
 Deutsche Welle, s. 759
 Die Welt, s. 345, 699, 737
 DPA, s. 163²⁹, 703, 743⁷⁸
 Dziennik Polski, s. 347, 577⁸⁵, 879
 FAZ, s. 218
 Frankfurter Rundschau, s. 217
 Göteborgs-Posten, s. 701
 ITN, s. 402, 596
 Izwiestija, s. 250, 881⁷⁶
 Jornal do Brasil, s. 794
 Komsomolskaja Prawda, s. 251, 251⁹⁷
 Kultura (paryska), s. 600, 655¹, 876, 885, 886
 Le Figaro, s. 189
 Le Matin, s. 664
 Le Monde, s. 197, 794
 Le Point, s. 664
 Le Quotidien de Paris, s. 663, 664
 L'Humanité, s. 189, 333³⁸, 488¹⁵, 766
 Libération, s. 663, 664
 Los Angeles Times, s. 794
 L'Osservatore Romano, dok. nr 387; s. 193,
 655¹
 L'Unità, s. 238, 785¹⁰⁹
 MTI, s. 206, 342, 343
 NBC, s. 189, 212
 Neue Kronen Zeitung, s. 690
 Neue Zürcher Zeitung, s. 350
 Neues Deutschland, s. 345
 Newsweek, s. 858
 ORF, s. 690
 PA Interpress, s. 31⁴³, 162²⁸, 194, 195, 316¹⁹,
 613, 701, 701⁴³, 876, 888
 PAP, dok. nr 56, 398; s. 199, 200, 229,
 251⁹⁷, 257, 313, 343, 352, 357⁶⁹, 405¹¹⁰, 479,
 532, 532⁵¹, 613, 638¹¹⁷, 675, 773, 774, 786,
 787, 787¹¹⁰, 797, 807, 823, 836, 847, 847³⁸,
 865, 865⁵², 876, 881, 888, 913
 Paris Match, s. 663, 664, 794
 Pars, s. 264
 Politika, 251⁹⁷, 340
 Politiken, s. 779
 Polityka, s. 881⁷⁶
 Polskie Radio, s. 510, 704, 705, 826
 Prawda, s. 250, 349, 424¹²⁵, 833, 881, 881⁷⁶,
 882
 Radio France, s. 664
 Radio Wolna Europa/Radio Swoboda,
 dok. nr 59, 319; s. 104, 151, 347, 598, 720,
 736, 737, 759, 773, 785¹⁰⁹, 793, 899
 Reuters, s. 189, 229
 Rude Pravo, s. 335, 553, 881

- Scínteia, **dok. nr 138**; s. 551, 827²⁵
 Svenska Dagbladet, s. 701
 Tanjug, s. 340⁵⁰
 TASS, s. 250, 251⁹⁷, 349, 521, 773, 845, 847³⁸, 881, 882, 934
 The Australian, **dok. nr 474**
 The Daily Telegraph, **dok. nr 246**; s. 435¹³⁴
 The Economist, s. 235⁸⁶
 The Financial Times, s. 235⁸⁶, 402
 The Globe and Mail, s. 229
 The Guardian, s. 402, 402¹⁰⁶
 The Morning Star, s. 316¹⁹
 The New York Times, **dok. nr 375**; s. 229, 302⁴, 478, 714⁵⁵, 794, 804, 804⁴⁴
 The Observer, s. 879
 The Sunday Times, s. 402¹⁰⁶
 The Times, s. 506²⁸
 The Washington Post, **dok. nr 395**
 Trybuna Ludu, s. 4, 60⁷⁴, 137⁵, 192⁴⁸, 211, 232, 345, 468¹⁶⁶, 881
 Trybuna Robotnicza, s. 727
 TVP, s. 190, 470, 586⁸⁹, 876, 886
 Tygodnik Powszechny, s. 233⁸³
 UPI, s. 189
 VSD, s. 189, 664
 Welt am Sonntag, s. 326
 Xinhua (Sinhua), s. 266, 466¹⁶⁵, 774¹⁰¹, 864, 913, 914
 ZDF, **dok. nr 203**; s. 445¹⁴³, 702
 Żenmin Żypao, s. 466¹⁶⁵, 524, 774¹⁰¹, 913, 913⁹⁵
 Żołnierz Wolności, s. 345, 845, 881
 Życie Warszawy, s. 342, 826, 865⁵², 881⁷⁶
Meksyk, dok. nr 16, 38, 100, 266; s. 144, 146, 148, 446¹⁴⁵, 819, 945
Międzynarodowa Organizacja Pracy (MOP), s. 268
Międzynarodowy Fundusz Walutowy (MFW), s. 91, 184, 184⁴¹, 267, 361, 460, 502
Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża, dok. nr 391
Międzynarodówka Socjalistyczna, dok. nr 10, 64, 154; s. 328, 793
Ministerstwo Administracji, Gospodarki Terenowej i Ochrony Środowiska, s. 155²¹
Ministerstwo Budownictwa i Przemysłu Materiałów Budowlanych, s. 603
Ministerstwo Finansów, dok. nr 184; s. 83, 322, 364⁷⁴, 622, 660, 765, 928
 zob. Sytuacja gospodarcza Polski
Ministerstwo Handlu Zagranicznego i Gospodarki Morskiej, passim
 zob. Sytuacja gospodarcza Polski
Ministerstwo Kultury i Sztuki, dok. nr 384; s. 751
Ministerstwo Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki, s. 822, 920, 921
Ministerstwo Obrony Narodowej, dok. nr 2, 20; s. 16, 621, 820
 zob. Wojsko Polskie
Ministerstwo Oświaty i Wychowania, s. 585, 822
Ministerstwo Pracy, Plac i Spraw Socjalnych, s. 628, 822, 823
Ministerstwo Przemysłu Maszynowego, s. 50⁶⁷, 52
Ministerstwo Spraw Wewnętrznych, dok. nr 69, 81, 165, 216, 342, 360, 370, 409, 436, 472; s. 8, 121, 122, 203, 204, 364⁷⁴, 613, 761⁹⁴, 820, 828, 907
 kwestia wymiany osobowej z zagranicą, **dok. nr 216, 342, 360, 370, 436, 472**; s. 613, 761⁹⁴, 907
Ministerstwo Spraw Zagranicznych, passim
 działalność informacyjno-propagandowa, **dok. nr 3, 26, 46, 90, 97, 120, 132, 247, 318, 323, 329, 335, 340, 376, 377, 439, 449, 467, 470, 505**; s. 36, 44, 45, 206, 286, 297, 297¹³⁶, 298, 308, 309, 349, 516, 517, 534
 kwestie organizacyjne, **dok. nr 4, 53, 56, 61, 73, 83, 87, 98, 104, 109, 111, 129, 133, 135, 142, 155, 162, 168, 200, 220, 221, 226, 230, 239, 243, 271, 273, 289, 294, 298, 300, 314, 336, 343, 358, 361, 379, 381, 389, 408, 419, 420, 425, 428, 430, 448, 459, 480, 514**; s. 20²⁴, 93, 93¹¹⁰, 93¹¹¹, 94, 94¹¹², 163²⁹, 165³², 195⁵³, 196³⁴, 209⁵⁹, 216⁶⁷, 226, 230⁷⁹, 238, 238⁸⁹, 260, 260¹⁰⁸, 270, 286, 297¹³⁶, 306⁹, 332³⁷, 351, 509³⁰, 525⁴², 570, 594⁸⁴, 613, 881, 939–955
 – bezpieczeństwo placówek i pracowników, **dok. nr 4, 56, 98, 104, 111, 135, 142, 155, 221, 243, 358, 430**; s. 196⁵⁴, 209⁵⁹, 216⁶⁷, 226, 230⁷⁹, 509³⁰
 – łączność, **dok. nr 53, 230**

- *przyjazdy do kraju, ograniczenia wizowe*, dok. nr 83, 87, 109, 129, 133, 162, 168, 200, 220, 273, 298, 300, 361, 379, 381, 389, 408, 480, 514; s. 163²⁹, 195⁵³, 238, 238⁸⁹, 260, 260¹⁰⁸, 270, 286, 297¹³⁶, 306⁹, 351, 570, 594⁹⁴, 613, 881
- Ministerstwo Sprawiedliwości, s. 204, 628, 814, 820
- Ministerstwo Zdrowia i Opieki Społecznej, dok. nr 496; s. 751, 822
- Monako, s. 945
- Mongolia, dok. nr 192; s. 98, 319, 391, 440¹⁴⁰, 559, 561, 562, 562²⁴, 775¹⁰², 815, 948, 958
- Mozambik, s. 116, 118, 146, 950
- Nagroda Nobla dla Czesława Miłosza, dok. nr 312, 333, 426, 493, 499; s. 879⁷³
- Namibia, s. 103, 147, 187, 188
- Niemiecka Republika Demokratyczna, *passim*
polityka zagraniczna, s. 146¹⁴, 149, 643
stosunki dwustronne:
– Czechosłowacja, s. 675, 734, 801
– RFN, dok. nr 45, 189, 316; s. 14, 41, 80, 86, 86¹⁰⁰, 107, 120, 149, 165³³, 166, 177, 178, 184–187, 209, 210, 231, 295, 327, 355, 373, 379, 395, 522, 523, 606, 624¹⁰⁸, 641–643, 646, 668, 683, 731, 731⁶⁶, 766, 777, 790, 824, 852, 853, 862, 863, 882, 932–934
– kwestia zjednoczenia (plany), s. 80, 107, 177, 185, 295, 327, 646, 731, 731⁶⁶, 766, 790, 882, 932
– wizyta Schmidta (plany, odwołanie), dok. nr 45; s. 86, 86¹⁰⁰, 88, 120, 177, 231, 379
– Węgry, s. 42, 675
– Wielka Brytania, s. 108¹³⁰, 777
– Włochy, s. 678, 814
– ZSRR, s. 108¹³⁰, 177⁴⁰, 185, 312, 420, 478, 719, 734, 903
sytuacja wewnętrzna, s. 777, 778
- Niemiecka Republika Demokratyczna – Polska, dok. nr 5, 45, 67, 131, 160, 169, 172, 181, 189, 206, 216, 291, 339, 342, 349–351, 370, 404, 436, 484
stosunki gospodarcze, s. 84⁹⁴, 427, 606, 642
stosunki kulturalne i naukowe, dok. nr 484; s. 762, 763⁹⁵
stosunki polityczne, dok. nr 5, 45, 67, 131, 160, 169, 172, 181, 189, 206, 216, 291, 339, 342, 349–351, 370, 404, 436; s. 171, 185, 253, 319, 356, 446¹⁴⁵, 483⁵, 506, 569, 646, 661, 662, 668, 678, 680, 702, 719, 727, 734, 746, 765⁹⁷, 766, 785, 795, 801, 807, 808¹⁶, 809, 815, 840, 841, 852, 882, 903, 922, 933, 934, 942
– kwestia pracowników w NRD, ograniczenia w ruchu osobowym, dok. nr 342, 349, 350, 370, 436; s. 661, 662, 678, 680, 702, 727, 801, 809, 903, 922
– kwestia wód granicznych, dok. nr 5; s. 171
– wizyta Żabińskiego (IX), dok. nr 181, 206
- Nigeria, dok. nr 14, 326; s. 446¹⁴⁵, 819, 848, 851, 949
- Nikaragua, dok. nr 336, 358; s. 89, 93, 93¹¹⁰, 93¹¹¹, 94, 147, 468, 946
- North Atlantic Treaty Organization (NATO), dok. nr 488, 501, 526; s. 29⁴², 87¹⁰³, 874⁶⁶, 917¹⁰²
decyzja w sprawie rozmieszczenia rakiet amerykańskich w Europie Zachodniej, s. 28, 39, 87, 87¹⁰³, 177, 710
kwestia rozszerzenia sojuszu, s. 101, 469
sesja Rady w Ankarze, s. 29, 29⁴², 60, 87
sesja Rady w Brukseli, dok. nr 488, 501, 526; s. 873, 874, 874⁶⁶, 899, 910, 917, 917¹⁰², 918
- Norwegia, dok. nr 273, 309; s. 19²³, 339, 500, 504, 528, 700⁴¹, 819, 832, 942
- Nowa Zelandia, s. 951
- NSZZ „Solidarność”, dok. nr 266, 272, 348, 382, 386, 388, 428, 438, 439, 442, 452, 473, 480, 487, 503, 512; s. 189⁴³, 277¹¹⁸, 335⁴⁷, 460, 460¹⁶⁰, 461, 582, 592, 594⁹⁴, 599, 636, 637, 648, 648¹²⁷, 649, 650, 656, 657, 660, 668, 669, 676²⁰, 678, 680, 681, 684, 685, 685²⁶, 688³⁰, 700, 702, 704⁴⁷, 715, 727, 732, 733, 737, 738, 743, 754, 759, 770, 789³, 791, 793, 795, 828, 831²⁸, 835, 836, 842, 842³², 874⁶⁶, 881⁷⁶, 896, 911, 922, 923, 931
– kontakty zagraniczne, dok. nr 348, 428, 442, 452, 473, 480, 487, 503, 512; s. 594⁹⁴, 681, 831²⁸, 842, 842³², 874⁶⁶
– rejestracja, dok. nr 382, 388; s. 460, 460¹⁶⁰, 461, 582, 592, 599, 668, 669, 678, 688³⁰, 696, 697, 697³⁸, 700, 702, 727, 737, 795
- Opozycja demokratyczna, dok. nr 188, 203, 363, 397, 435, 495, 520; s. 19²¹, 192², 189⁴³, 213⁶³, 400¹⁰¹, 445¹⁴³, 470¹⁶⁸, 478², 550⁶⁶, 680²³, 792⁷, 874⁶⁶, 924¹⁰⁶

- KPN, **dok. nr 203, 520**; s. 373, 444, 445¹⁴³, 458, 470, 470¹⁶⁸, 478², 506, 527, 680²³, 721, 924¹⁰⁶
- *sprawa Moczulskiego*, **dok. nr 203**; s. 373, 444, 445¹⁴³, 458, 470, 470¹⁶⁸, 478², 506, 527, 680²³, 721, 924¹⁰⁶
- KSS „KOR”, **dok. nr 188, 363, 435**; s. 19²¹, 151, 152, 189⁴³, 198, 209, 213, 213⁶³, 215, 229, 240, 256, 304, 347, 373, 400¹⁰¹, 444, 445, 445¹⁴³, 447, 470, 472, 478², 507, 527, 550⁶⁶, 600, 656, 669, 720, 721, 780, 785, 831, 874⁶⁶, 879, 896, 924¹⁰⁶
- *sprawa Kuronio*, **dok. nr 363**; s. 189⁴³, 213⁶³, 229, 373, 444, 445¹⁴³, 470, 478², 527, 550⁶⁶, 785, 896
- przestrzeganie praw człowieka w PRL, **dok. nr 495**; s. 19, 19²¹, 19²², 34, 130, 152, 776, 792, 792⁷, 795, 836, 874⁶⁶, 885, 887
- RMP, s. 151, 152
- ROPCiO, **dok. nr 397**; s. 721, 924¹⁰⁶
- SKS w Krakowie, s. 152
- zob. NSZZ „Solidarność”
- zob. Strajki
- Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD)**, s. 428
- Organizacja Narodów Zjednoczonych (ONZ)**, *passim*
- II sesja rozbrojeniowa, s. 103, 103¹²²
- VI sesja nadzwyczajna ZO ONZ, s. 311, 311¹⁵
- VII sesja nadzwyczajna ZO ONZ, **dok. nr 57**
- XI sesja specjalna ZO ONZ, **dok. nr 213**
- XII sesja ZO ONZ, s. 92¹⁰⁸
- XXXIII sesja ZO ONZ, s. 102¹²¹
- XXXV sesja ZO ONZ, **dok. nr 43, 82, 164, 235, 359**; s. 26, 26³⁸, 29, 260, 260¹⁰⁹, 277, 302⁴, 355, 355⁶⁷, 384, 385, 388, 400, 406, 710⁵²
- XXXVI sesja ZO ONZ, s. 658, 658⁵
- Dekada ONZ na rzecz Kobiet, **dok. nr 66**
- Deklaracja o wychowaniu społeczeństw w duchu pokoju (1978), s. 102, 102¹²¹
- Deklaracja w sprawie przyznania niepodległości krajom i narodom kolonialnym (1960), s. 103
- Doraźne Siły Zbrojne na Bliskim Wschodzie (UNEF II), s. 5, 5⁵, 440
- interwencja ZSRR w Afganistanie, **dok. nr 359**; s. 97, 823
- Karta NZ, s. 103, 136, 187, 429¹²⁸, 658, 659
- pakty praw człowieka (1966), s. 103, 103¹²³, 246
- Rada Bezpieczeństwa, **dok. nr 479**; s. 5⁵, 5⁶
- Siły NZ ds. Nadzoru Rozdzielenia Wojsk na Wzgórzach Golan (UNDOF), **dok. nr 2, 48, 261**
- *Polski Kontyngent Wojskowy (PKW)*, **dok. nr 2, 48, 261**
- United Nations Development Programme (UNDP), s. 440¹⁴⁰, 822
- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO), s. 496, 497, 717, 823, 894, 894⁸⁴, 895
- Organizacja Narodów Zjednoczonych – Polska**, **dok. nr 140, 245, 410, 469, 479**; s. 302⁶, 446¹⁴⁵, 460, 719, 720, 720⁵⁸
- sprawa Alicji Wesołowskiej, s. 440, 440¹⁴⁰, 460, 719, 720, 720⁵⁸
- zob. Organizacja Narodów Zjednoczonych (ONZ) – Siły NZ ds. Nadzoru Rozdzielenia Wojsk na Wzgórzach Golan (UNDOF) – Polski Kontyngent Wojskowy (PKW)
- Organization of Arab Petroleum Exporting Countries (OAPEC)**, s. 489¹⁶
- Organization of the Petroleum Exporting Countries (OPEC)**, s. 848, 851
- Pakistan**, **dok. nr 196, 359, 398**; s. 80, 147, 279, 310, 406, 406¹¹², 875, 947
- Palestyna**, **dok. nr 57, 443**; s. 6, 29, 35, 35⁴⁶, 65, 80, 145, 146¹⁴, 147, 148, 163, 356, 566, 567, 809
- OWP, **dok. nr 57, 443**; s. 6, 29, 35, 35⁴⁶, 65, 147, 356, 809
- Panama**, s. 89, 92¹⁰⁷, 93, 93¹¹⁰, 94, 945
- Paragwaj**, s. 946
- Peru**, **dok. nr 442**; s. 601⁹⁹, 819, 945
- Polonia**, **dok. nr 3, 12, 13, 71, 78, 101, 107, 122, 190, 195, 211, 242, 244, 251, 255, 288, 302, 321, 380, 420, 435, 452, 495, 506**; s. 19, 104, 116, 167³⁴, 213, 219, 222⁷¹, 277¹¹⁸, 295, 299, 386, 387, 401¹⁰⁴, 495, 496, 533, 589, 590, 590⁹³, 731, 732, 732⁶⁷, 761⁹³, 780, 831²⁸, 876, 884⁷⁷, 885–887
- emigracja w Wielkiej Brytanii, **dok. nr 3, 190, 242, 251, 302, 321, 435, 495**; s. 19, 151, 831²⁸
- Polonia w Brazylii, **dok. nr 12**; s. 401¹⁰⁴

- Polonia w Stanach Zjednoczonych, Kongres
Polonii Amerykańskiej, **dok. nr 13, 101,
107, 244, 288, 452**; s. 213, 219, 382, 386,
387, 761⁹³, 898⁸⁷
– *uroczystości rocznicowe Związku
Narodowego Polskiego*, **dok. nr 244**
rocznica zbrodni katyńskiej, **dok. nr 195,
211, 242, 255**
zob. Wielka Brytania – Polska – stosunki
polityczne – rocznica urodzin Władysława
Sikorskiego
- Polska Akademia Nauk**, s. 109, 273, 292,
493, 581, 862, 920
- Polska Zjednoczona Partia Robotnicza
(PZPR)**, *passim*
IV plenum KC PZPR, **dok. nr 120**; s. 210⁶¹,
211⁶², 222⁷¹, 248, 250, 251, 251⁹⁷, 252⁹⁹,
259, 265
V plenum KC PZPR, **dok. nr 156**; s. 287,
287¹²⁶, 288, 289, 301, 304, 609, 649, 798
VI plenum KC PZPR, **dok. nr 178, 179,
286**; s. 297, 297¹³⁵, 297¹³⁶, 335, 335⁴⁶, 336,
340⁵⁰, 357, 357⁶⁹, 398, 408, 410, 411, 430,
431¹²⁹, 444, 472, 523, 552, 571, 578, 581,
591, 599, 607, 609, 610, 619, 635, 636,
647–650, 652, 654, 677, 685, 685²⁶, 766,
798, 808¹⁶, 828, 835, 897
– *zmiana na stanowisku I sekretarza*,
dok. nr 178, 179; s. 287, 288, 335, 336,
340⁵⁰, 357, 357⁶⁹, 398, 408, 410, 411
VII plenum KC PZPR, **dok. nr 449, 470**;
s. 600, 600⁹⁸, 636, 637, 807, 828, 835, 838,
847, 852, 855, 856⁴³, 897
VIII zjazd PZPR, s. 3⁴, 38, 55, 145, 179,
180, 214, 253¹⁰¹, 397, 398, 494, 619
IX zjazd PZPR, przygotowania, s. 329,
329³², 331, 600, 600⁹⁸, 612, 654, 798, 835,
839, 840, 896, 910
działalność POP na placówkach, **dok. nr 22,
281, 324**; s. 578, 591, 840, 841
posiedzenia Biura Politycznego, **dok. nr 141,
151, 347, 354, 464**; s. 836
współpraca z partiami socjalistycznymi
i komunistycznymi, **dok. nr 10, 97, 105,
118, 161, 180, 181, 188, 218, 224, 264,
372, 429, 441, 458, 470**; s. 30, 299, 242,
254¹⁰³, 297¹³⁶, 351, 397, 398, 487, 517³⁴,
737⁷⁴, 842
– *spotkanie i apel partii robotniczych
i komunistycznych (IV, Paryż)*, s. 22, 22²⁹,
22³⁰, 45, 487
– *spotkanie na Krymie (VII–VIII)*, s. 105¹²⁶,
106¹²⁷, 177, 177⁴⁰, 181, 397, 398
- Portugalia**, **dok. nr 106, 440, 503**; s. 401,
468, 481³, 819, 945
- Rada Wzajemnej Pomocy Gospodarczej
(RWPG)**, **dok. nr 36, 202**; s. 62, 72, 102,
120¹³⁷, 181, 186, 321, 629, 755, 901
- Republika Federalna Niemiec**, *passim*
CDU/CSU, s. 179, 209, 218, 231, 456, 645,
932
DKP, s. 210⁶⁰, 380, 737⁷⁴
FDP, s. 23³², 86¹⁰¹, 208, 217, 902, 932
polityka zagraniczna, s. 60, 146, 149, 177,
384, 568, 569, 646, 867
SPD, **dok. nr 477, 508**; s. 23, 23³², 179, 185,
208, 217, 231⁸¹, 240, 646, 688, 689, 743,
743⁷⁹, 759, 932
stosunki dwustronne:
– *Austria*, s. 415, 415¹²⁰
– *Holandia*, s. 78–80
– *Jugosławia*, s. 135, 135³, 852
– *Stany Zjednoczone*, s. 28³⁹, 39, 74, 87, 89,
101, 108¹³⁰, 150, 177, 186, 266, 267, 267¹¹⁴,
302, 302⁴, 379, 527, 737, 746, 746⁸², 825²³,
931, 932
– *Stolica Apostolska*
– *pielgrzymka papieża*, **dok. nr 407**; s. 706,
706⁴⁹, 706⁵⁰, 707, 707⁵¹, 766, 790, 824, 903
– *Turcja*, **dok. nr 209**
– *Węgry*, s. 41, 527, 903
– *Wielka Brytania*, s. 108¹³⁰, 355, 358, 736,
736⁷³
– *ZSRR*, **dok. nr 44, 60**; s. 19²³, 28, 28³⁹, 39,
42, 49, 74, 78, 87, 100, 108¹³⁰, 135, 149,
149¹⁶, 177, 179, 185, 186, 364, 568, 702,
732, 746, 747, 785, 852, 853, 853⁴¹, 930,
931
– *wizyta Schmidta (VI–VII)*, s. 28, 28³⁹, 39, 42,
78, 87, 100, 135, 177, 185
sytuacja wewnętrzna, s. 23, 23³², 108, 135,
177, 179, 186, 187, 209, 230, 231⁸¹, 267,
268, 327³⁰, 355, 378, 379, 456, 498, 537⁵⁷,
932
– *wybory parlamentarne, przygotowania*, s. 23,
23³², 30, 79, 88, 177, 179, 184, 186, 209,
230, 231⁸¹, 267, 268, 327³⁰, 355, 378, 379,
456, 498, 537⁵⁷
zob. Berlin Zachodni

- Republika Federalna Niemiec – Polska**, dok. nr 28, 37, 44, 45, 51, 60, 76, 81, 96, 102, 109, 113, 139, 148, 158, 176, 203, 209, 250, 258, 277, 297, 300, 316, 368, 380, 388, 411, 415, 417, 418, 424, 461, 477, 508, 525
stosunki gospodarcze, dok. nr 81, 148, 277, 424; s. 86, 120, 208, 209, 217, 266, 301, 327, 337, 339, 365⁷⁵, 366, 378, 379, 379⁸⁵, 428, 446, 460, 489, 500, 504, 646, 736, 737, 747, 748, 810¹⁸, 811, 812, 824, 874, 902, 902⁸⁹, 932
– kwestia kredytów, dok. nr 148, 277; s. 86, 87¹⁰², 120, 179, 183, 209, 217, 230, 266, 302, 327, 337, 339, 365⁷⁵, 366, 378, 379, 379⁸⁵, 460, 500, 747, 748, 758, 874, 902, 902⁸⁹, 932
stosunki kulturalne i naukowe, dok. nr 44, 60, 297, 368; s. 108, 178, 185, 301
– kongres naukowy w Garmisch-Partenkirchen, dok. nr 44, 60
stosunki polityczne, dok. nr 28, 37, 45, 51, 76, 81, 96, 102, 109, 113, 139, 158, 176, 203, 209, 250, 258, 297, 300, 316, 368, 380, 388, 411, 415, 417, 418, 424, 461, 477, 508, 525; s. 43, 109, 117, 130¹⁴⁷, 146¹⁴, 149, 196, 250, 301, 304, 308, 344, 356, 373, 481³, 498, 522, 523, 574, 607, 624¹⁰⁸, 628, 645–647, 683, 684, 702, 704⁴⁷, 706, 706⁵⁰, 707, 731, 732, 732⁶⁷, 773, 785, 789, 793, 832, 882, 930, 942
– działalność ziomkostw, nazewnictwo, dok. nr 76, 418; s. 250, 326, 773
– granica polsko-niemiecka, mapy, dok. nr 28; s. 327, 689, 749⁸⁸
– rocznica układu normalizacyjnego, dok. nr 368, 418, 424
– wizyta Gierka (plany, odwołanie), dok. nr 45, 51, 81, 102; s. 86, 88, 196, 230, 301
– wyjazdy na pobyt stały, akcja łączenia rodzin itp., s. 87, 87¹⁰², 178, 184
zob. Berlin Zachodni
zob. Polonia
- Republika Południowej Afryki**, dok. nr 68; s. 103, 145, 147, 187, 951
- Republika Zielonego Przylądka**, s. 726
- Ruch Państw Niezaangażowanych**, kraje neutralne i niezaangażowane, s. 41, 78, 102, 136, 139, 420²², 507, 508, 528, 535, 536, 547, 548, 580, 618, 718, 742, 784, 821, 832, 930
- Rumunia**, s. 42, 42⁵⁶, 44⁶¹, 71, 137, 387, 401, 478, 528, 529, 543, 551⁶⁷, 565, 566, 678, 679, 686²⁷, 718, 814, 817, 871
- Rumunia–Polska**, dok. nr 124, 138, 153, 170, 181, 205, 216, 305, 308, 311, 352, 373, 438
stosunki gospodarcze, dok. nr 438; s. 84⁹⁴, 248, 249, 427, 543–546, 649, 665
stosunki kulturalne i naukowe, dok. nr 153, 352; s. 544, 545
– Międzynarodowy Kongres Nauk Historycznych w Bukareszcie, dok. nr 153
stosunki polityczne, dok. nr 124, 138, 170, 181, 205, 216, 305, 308, 311, 373; s. 356, 483⁵, 506, 619, 675, 678, 681, 766, 815, 827²⁵, 832, 852, 936¹¹¹, 942
– wizyta Kurouwskiego (IX), dok. nr 181, 205
- Rwanda**, s. 323
- San Marino**, s. 942
- Salwador**, s. 147, 946
- Senegal**, dok. nr 406; s. 117, 819, 950
- Singapur**, s. 796¹⁰, 948
- Sprawy żydowskie**, dok. nr 13, 74, 315, 325, 337, 384, 472; s. 293, 731
środowisko korczakowskie, dok. nr 13, 315
- Sri Lanka**, s. 948
- Stany Zjednoczone**, *passim*
polityka zagraniczna, dok. nr 235; s. 39, 60, 74, 75, 82, 87–89, 101, 119, 123, 128, 136, 147, 157, 158, 177, 384, 528, 536, 580, 618, 653, 670, 670¹¹, 671, 713, 719⁵⁷, 742, 746, 808, 809, 821, 825, 854, 867, 868, 891, 930, 935¹⁰⁹
stosunki dwustronne:
– Argentyna, s. 375⁸², 859⁴⁶
– Belgia, s. 868, 868⁵⁹
– Berlin Zachodni, s. 108, 108¹³⁰, 119
– Hiszpania, s. 100, 809
– Holandia, s. 79, 82
– Iran, dok. nr 175, 522; s. 40, 40⁵¹, 136, 186, 348⁶⁰, 424, 670
– problem zakładników amerykańskich, dok. nr 175, 522; s. 40, 40⁵¹, 186, 348⁶⁰, 424, 670
– Izrael, s. 29, 33, 34, 566
– Japonia, s. 39, 873
– Korea Południowa, s. 55, 57, 883
– Meksyk, s. 91, 92
– Stolica Apostolska, s. 656, 789

- Syria, s. 724, 725
- Węgry, s. 40, 40⁵², 41, 527⁴⁵, 529, 529⁴⁸, 925
- Wielka Brytania, **dok. nr 199**; s. 74, 267¹¹⁴, 302⁴, 528, 872
- ZSRR, **dok. nr 19, 191, 296, 468, 486, 492, 494**; s. 19²³, 28, 40, 61, 70, 74, 75, 78, 78⁹⁰, 89, 96, 103, 104, 123, 136, 157, 158, 177, 186, 232, 269, 316, 421¹²³, 424, 507, 527–529, 536, 536⁵⁵, 580, 670, 682, 709, 710, 710³², 718, 724, 774¹⁰¹, 785, 791, 791⁶, 804, 825, 825²³, 826, 833, 852, 859⁴⁶, 867, 868, 883, 900, 901, 910, 912, 925, 926, 930, 936
- sytuacja wewnętrzna, **dok. 13, 244, 367**; s. 28, 28⁴⁰, 29, 39, 40, 74, 75, 79, 87, 89, 95, 96, 100, 186, 214, 220⁷⁰, 267, 269, 320, 348, 348⁶⁰, 355, 386, 424, 457, 460, 588, 618, 633, 682, 745, 746, 788, 791, 791⁵, 809, 868, 901
- wybory prezydenckie (przygotowania, wyniki), **dok. nr 244, 367**; s. 28, 28⁴⁰, 29, 39, 40, 74, 75, 79, 87, 89, 96, 100, 186, 220⁷⁰, 269, 320, 348, 355, 386, 424, 457, 460, 588, 618, 633, 682, 745, 746, 788, 791, 791⁵, 809, 868
- Stany Zjednoczone – Polska, **dok. nr 39, 59, 91, 99, 103, 114, 123, 136, 157, 171, 173, 175, 191, 201, 214, 244, 259, 276, 288, 319, 325, 334, 345, 375, 395, 400, 410, 446, 452, 457, 462, 468, 472, 479, 486, 491, 492, 494, 510, 511, 521, 522**
- stosunki gospodarcze, **dok. nr 91, 123, 136, 201, 214, 276, 345, 491, 511, 522**; s. 95, 95¹¹⁴, 182, 184, 214, 216, 219, 225, 225⁷⁴, 228, 267, 302, 322, 337, 339, 458–460, 489, 502, 504, 598, 670, 682, 725, 747, 793, 804, 866, 874, 898⁸⁷
- stosunki kulturalne i naukowe, **dok. nr 325, 472**; s. 322, 761
- stosunki polityczne, **dok. nr 39, 59, 99, 103, 114, 157, 171, 173, 175, 191, 244, 259, 288, 319, 334, 375, 395, 400, 410, 446, 452, 457, 462, 468, 479, 486, 492, 494, 510, 511, 521, 522**; s. 117, 181, 182, 189, 224, 235, 240, 253, 308, 319, 322, 421¹²³, 424, 446¹⁴⁵, 481³, 528, 534, 607, 664, 671¹², 681, 684, 713, 785, 789, 791, 791⁶, 792, 795, 815, 832, 833, 838, 852, 854, 859⁴⁶, 867, 868⁵⁹, 930–932, 946
- problem zakładników amerykańskich w Iranie, **dok. nr 175, 522**
- wyjazdy na pobyt stały, akcja łączenia rodzin, s. 300², 322, 459, 459¹⁵⁸, 460
- zob. Polonia w Stanach Zjednoczonych, Kongres Polonii Amerykańskiej
- zob. Sprawy żydowskie
- Stolica Apostolska, **dok. nr 12, 344, 407**; s. 34, 38, 38⁴⁸, 181, 210, 213, 215, 312, 494, 527, 527⁴⁶, 718, 766, 799¹¹, 824, 846, 903
- zob. Kościół rzymskokatolicki
- Stolica Apostolska – Polska, **dok. nr 86, 93, 115, 195, 357, 387, 392, 444**; s. 178, 300², 446¹⁴⁵, 732⁶⁷, 799¹¹, 832, 854, 893, 903, 945
- polskojęzyczna edycja „L'Osservatore Romano”, **dok. nr 387**
- Strajki, **dok. nr 141, 150, 151, 156, 163, 329, 363, 442, 464, 480**; s. 96¹¹⁵, 189⁴³, 192⁴⁸, 193⁵⁰, 196⁵⁴, 209⁵⁹, 218⁶⁹, 226⁷⁵, 252⁹⁹, 253¹⁰¹, 261¹¹⁰, 278¹¹⁹, 280¹²¹, 307¹², 309¹⁴, 312¹⁷, 340⁵⁰, 445¹⁴⁴, 470¹⁶⁷, 470¹⁶⁸, 478², 551⁶⁸, 688³⁰, 691³², 696³⁶, 868⁵⁹
- strajki na Wybrzeżu, **dok. nr 141, 150, 156, 163, 329, 442, 464, 480**; s. 189⁴³, 192⁴⁸, 193⁵⁰, 194, 196⁵⁴, 197–199, 209⁵⁹, 210, 218⁶⁹, 224, 229, 253, 253¹⁰¹, 257, 262, 270, 276, 278¹¹⁹, 280¹²¹, 301, 304, 307¹², 308, 309¹⁴, 312–315, 340⁵⁰, 346, 358, 373, 379, 412, 470¹⁶⁸, 471, 507, 512, 527, 592, 691, 691³², 696, 696³⁶, 708, 754, 770, 868⁵⁹
- porozumienia sierpniowe, **dok. nr 156, 163**; s. 189⁴³, 253¹⁰¹, 280¹²¹, 301, 308, 309¹⁴, 313–315, 340⁵⁰, 346, 358, 379, 412, 470¹⁶⁸, 471, 507, 512, 592, 691, 691³², 696, 696³⁶, 708, 754
- rocznica wydarzeń grudniowych, kwestia pomnika, **dok. nr 442, 464, 480**; s. 189⁴³, 868⁵⁹
- Sudan, s. 950, 958
- Syria, **dok. nr 2, 48, 58, 253, 261, 402**; s. 128¹⁴⁵, 463, 473, 473¹⁶⁹, 473¹⁷⁰, 518³⁵, 788, 819, 894⁸⁴, 948
- zob. Organizacja Narodów Zjednoczonych (ONZ) – Siły NZ ds. Nadzoru Rozdzielenia Wojsk na Wzgórzach Golan (UNDOF) – Polski Kontyngent Wojskowy (PKW)
- Sytuacja gospodarcza Polski, zadłużenie zagraniczne, kredyty, **dok. nr 21, 25, 35, 80, 81, 91, 110, 123, 148, 184, 201, 204, 208, 210, 212, 214, 227, 229, 231, 237, 257, 276–278, 320, 345, 369, 383, 422, 424, 476, 481, 491, 500, 517, 522**; s. 38, 76, 77, 86, 87¹⁰², 95, 96, 120, 189⁴³, 193, 197, 199, 199⁵⁵, 209,

- 217, 230, 238, 241⁹¹, 242⁹⁴, 248, 253¹⁰¹, 257, 266–269, 272, 274, 275, 286, 302, 302⁴, 321, 321²³, 322, 327, 336, 348⁵⁸, 356, 358, 365⁷⁵, 366, 378, 379, 379⁸⁵, 401, 423, 445¹⁴⁴, 446, 454, 458–460, 466¹⁶⁵, 490, 512, 512³², 513–516, 544, 549⁶⁵, 551⁶⁸, 552, 581, 588, 599, 608, 611, 636, 649, 650, 669, 682, 708, 713, 746, 746⁸⁴, 747, 754, 771–773, 795, 802, 803, 835, 860⁴⁸, 870, 874, 899, 900, 902, 902⁸⁹, 911, 912, 916, 917, 931, 932, 936
- Bank Handlowy, **dok. nr 110**; s. 283¹²³, 376, 377, 428
- zob. Europejska Wspólnota Gospodarcza (EWG) – Polska – pomoc gospodarcza i finansowa
- Szwajcaria, dok. nr 41, 77, 122, 193, 239, 419**; s. 39, 41, 674¹⁷, 703, 943
- Szwecja, dok. nr 374**; s. 41, 90, 149, 157, 235, 235⁸⁶, 539⁵⁹, 703, 743⁷⁹, 777
- Szwecja–Polska, dok. nr 28, 78, 119, 248, 250, 312, 333, 389, 426, 493, 499**
- stosunki gospodarcze, s. 338, 339, 500, 504
- stosunki kulturalne i naukowe, **dok. nr 312, 333, 426, 493, 499**
- stosunki polityczne, **dok. nr 28, 78, 119, 248, 250, 389**; s. 319, 687²⁹, 819, 832, 842³², 930, 943
- zob. Nagroda Nobla dla Czesława Miłosza
- Światowa Konfederacja Pracy, dok. nr 144**
- Tajlandia, dok. nr 413, 486**; s. 40, 269, 356, 555, 556, 819, 948, 958
- Tajwan, dok. nr 23, 431**; s. 40, 949
- Tanzania, dok. nr 50**; s. 146, 951
- Togo, s. 146, 949**
- Tunezja, dok. nr 85**; s. 819, 951, 958
- Turcja, dok. nr 209, 238**; s. 21, 21²⁶, 29⁴², 41, 71, 548, 816–818, 848, 947
- Uganda, s. 118, 950**
- Układ Warszawski, dok. nr 19, 323**; s. 21²⁸, 39⁵⁰, 42⁵⁹, 535⁵³, 536⁵⁵, 719⁵⁷, 827²⁴, 827²⁵, 860⁴⁷, 871⁶¹, 936¹¹¹
25. rocznica ustanowienia, s. 56
- narada DKP w Warszawie, deklaracja (V), s. 39, 39⁵⁰, 40, 42, 45, 49, 70, 102, 188, 580, 618, 619
- posiedzenie Komitetu Ministrów SZ w Warszawie, komunikat (X), **dok. nr 323**; s. 42, 42⁵⁹, 43, 528, 529, 535⁵³, 536⁵⁵, 618, 619, 621, 708, 719, 719⁵⁷
- spotkanie przywódców państw UW w Moskwie (XII), s. 827, 827²⁴, 827²⁵, 829, 833, 836, 838, 847, 852, 855, 860⁴⁷, 870, 871⁶¹, 899, 936¹¹¹
- Układy, konferencje, porozumienia wielostronne**
- G7, s. 207
- konwencja gdańska (1973), **dok. nr 67**
- konwencja wiedeńska o stosunkach dyplomatycznych (1961), s. 818
- konwencja wiedeńska o stosunkach konsularnych (1963), **dok. nr 459**
- traktat w Saint-Germain-en-Laye (1919), **dok. nr 70**
- traktat z Tlatelolco (1967), s. 92, 92¹⁰⁸
- układ czterostronny w sprawie Berlina Zachodniego (1971), s. 108, 108¹³⁰, 119, 432, 432¹³¹
- zob. Konferencja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie
- zob. Kwestia rozbrojenia (odprężenie, redukcja zbrojeń)
- zob. Organizacja Narodów Zjednoczonych
- Unia Zachodnioeuropejska, s. 60**
- Urugwaj, dok. nr 73**; s. 946
- Wenezuela, dok. nr 348**; s. 164, 424¹²⁵, 425, 530, 531, 787, 819, 845³⁵, 946
- Węgry, dok. nr 15**; s. 11¹⁵, 92, 127¹⁴³, 137, 144, 270, 294, 420, 448¹⁴⁷, 454, 460, 462¹⁶¹, 475, 478, 525, 526, 565, 595⁹⁵, 686²⁷, 686²⁸, 775¹⁰², 814, 855, 874, 903, 904⁹⁰, 925
- Węgry–Polska, dok. nr 15, 94, 147, 181, 187, 216, 233, 241, 279, 293, 310, 317, 330, 412, 509, 518**
- stosunki gospodarcze, **dok. nr 330**; s. 43, 44, 62, 84, 84⁹⁴, 422¹²⁴, 427, 904⁹⁰, 906
- stosunki kulturalne i naukowe, **dok. nr 310, 518**; s. 43, 44, 958
- stosunki polityczne, **dok. nr 15, 94, 147, 181, 187, 216, 233, 241, 279, 293, 317, 412, 509**; s. 356, 448¹⁴⁸, 483⁵, 675, 808¹⁶, 815, 841, 903, 943, 958
- *wizyta Puji (VII)*, **dok. nr 15**
- Wielka Brytania, passim**
- polityka zagraniczna, s. 123, 146, 384, 580, 618
- stosunki dwustronne:
- *Austria*, s. 415, 415¹²⁰
- *Berlin Zachodni*, s. 108, 108¹³⁰, 119

- *Irak*, s. 710, 711
- *Iran*, s. 710, 711
- *Jugosławia*, s. 507, 507²⁹, 508
- *Stolica Apostolska*, s. 799¹¹
- *Węgry*, s. 41, 595⁹⁵
- *ZSRR*, **dok. nr 242, 450**; s. 39, 74, 110¹³², 123, 235, 507, 595⁹⁵, 930
- sytuacja wewnętrzna, s. 73, 74, 76, 255
- Wielka Brytania – Polska**, **dok. nr 3, 8, 31, 32, 47, 69, 110, 116, 130, 162, 168, 188, 197, 199, 218, 220, 229, 242, 246, 250, 280, 282, 302, 327, 328, 332, 393, 450, 491, 517**
- stosunki gospodarcze, **dok. nr 47, 110, 229, 491, 517**; s. 76, 76⁸⁷, 255, 307, 337, 339, 358, 428, 446, 489, 500, 504, 512, 708, 709, 711, 811, 812, 874
- stosunki kulturalne i naukowe, **dok. nr 3, 302, 328**; s. 156, 613, 711
- *rocznica urodzin Władysława Sikorskiego, obchody*, **dok. nr 3, 328**; s. 711
- stosunki polityczne, **dok. nr 8, 31, 32, 69, 116, 130, 162, 168, 188, 197, 199, 218, 220, 242, 246, 250, 280, 282, 327, 332, 393, 450, 517**; s. 10, 11, 130¹⁴⁷, 163²⁹, 432, 432¹³¹, 481³, 574, 645, 681, 815, 816, 943
- *kontakty z opozycją w Polsce*, **dok. nr 69**; s. 346
- *wizyta Carringtona (XI)*, **dok. nr 327, 393**; s. 76, 76⁸⁶, 507, 512, 595, 595⁹⁵, 596
- *wizyta Żandarowskiego (VII)*, **dok. nr 31, 32**
- Wietnam**, **dok. nr 198, 461**; s. 40, 40⁵³, 41⁵⁴, 126, 127, 127¹⁴³, 133, 133², 239, 269, 559, 740, 741
- Wietnam–Polska**, **dok. nr 56, 61, 271, 356, 448, 523**
- stosunki gospodarcze, s. 126, 357⁶⁹
- stosunki polityczne, **dok. nr 61, 271, 356, 448, 523**; s. 11, 11¹⁵, 12, 357⁶⁹, 391, 556–558, 562, 815, 948, 949
- Włochy**, s. 90, 137, 157, 468, 545
- Włochy–Polska**, **dok. nr 118, 129, 181, 194, 231, 278, 283, 372, 394, 441, 458, 512**
- stosunki gospodarcze, **dok. nr 231, 278, 283**; s. 338, 339, 500, 713
- stosunki polityczne, **dok. nr 118, 129, 181, 194, 372, 394, 441, 458, 512**; s. 117, 446¹⁴⁵, 815, 842, 842³², 944
- *wizyta Colombo (XI)*, **dok. nr 394**
- Wojna iracko-irańska**, **dok. nr 243, 253, 260, 261, 267, 269, 274, 281, 287, 304, 306, 338, 378**; s. 424¹²⁵, 566, 710, 711, 767, 788, 849–851, 856⁴³, 900, 927
- Wojsko Polskie**, **dok. nr 2, 20, 34, 48, 274, 306, 521**; s. 171
- eksport uzbrojenia, **dok. nr 20, 34, 274, 306**
- zob. Organizacja Narodów Zjednoczonych (ONZ) – Siły NZ ds. Nadzoru Rozdzielenia Wojsk na Wzgórzach Golan (UNDOF) – Polski Kontyngent Wojskowy (PKW)
- Zair**, s. 951
- Zambia**, s. 116, 146, 951
- Zimbabwe**, **dok. nr 27**; s. 118, 951
- Związek Radziecki**, *passim*
- polityka zagraniczna, **dok. nr 54**; s. 210⁶⁰, 243⁹⁵, 312, 421, 424¹²⁵, 478, 536, 548, 718, 719, 826, 930
- stosunki dwustronne:
 - *Afganistan*, **dok. nr 164, 359**; s. 6, 6⁸, 19²³, 25, 26, 28, 39–41, 74, 78, 79, 88, 96–98, 100–102, 135, 136, 139, 169, 186, 188, 191, 195, 210⁶⁰, 215, 243⁹⁵, 406, 424, 526, 527, 536, 618, 670¹¹, 709, 710, 718, 784, 785¹⁰⁹, 795, 820, 847, 868, 874, 877⁷¹, 900, 917¹⁰², 918, 930, 934
 - *Argentyna*, **dok. nr 482**
 - *Australia*, **dok. nr 474, 490**
 - *Czechosłowacja*, s. 181, 215, 398, 469, 470, 470¹⁶⁷, 478, 660, 661, 680, 683, 684, 697, 734, 784, 785¹⁰⁹, 791⁶, 814, 874, 903, 931
 - *Dania*, s. 149, 149¹⁶, 780
 - *Grecja*, **dok. nr 489**; s. 718
 - *Hiszpania*, s. 123, 260, 468
 - *Holandia*, **dok. nr 483**; s. 78, 930
 - *Irak*, s. 462¹⁶¹
 - *Iran*, s. 136, 295¹³³, 424, 542, 686²⁷, 686²⁸
 - *Izrael*, s. 104, 566
 - *Jugosławia*, s. 42, 136, 136⁴, 340, 864
 - *Kanada*, **dok. nr 255, 466**; s. 382⁸⁹, 930
 - *KRLD*, **dok. nr 498**; s. 56
 - *Meksyk*, s. 92, 414
 - *Portugalia*, **dok. nr 440**; s. 893
 - *Rumunia*, s. 42, 294, 478, 665
 - *Stolica Apostolska*, s. 656
 - *Syria*, s. 6, 724
 - *Węgry*, s. 42, 270, 312, 478, 526, 571, 874, 903, 931
 - *Włochy*, **dok. nr 441**; s. 712⁵⁴
- sytuacja wewnętrzna, s. 25, 34, 62⁷⁵, 78, 78⁸⁹, 312, 427, 677, 680²³, 718, 888

- kwestia dysydentów, przestrzeganie praw człowieka, s. 25, 34, 78, 78⁸⁹, 680²³, 718
- sprawa Sacharowa, s. 78, 78⁸⁹, 718
- Związek Radziecki – Polska, dok. nr 36, 60, 80, 126, 141, 152, 159, 181, 191, 202, 216, 217, 232, 234, 296, 303, 313, 343, 346, 354, 355, 359, 362, 386, 396, 402, 409, 416, 422, 440, 441, 450, 463, 464–468, 474, 482, 483, 486, 489, 490, 492, 494, 497, 498, 526, 527
- stosunki gospodarcze, dok. nr 36, 80, 159, 202, 303, 362, 402, 416, 422; s. 36⁴⁷, 62⁷⁵, 84⁹⁴, 153¹⁹, 180, 181, 251⁹⁷, 336, 427, 607, 636, 649, 650, 652, 685²⁶, 746, 746⁸⁴, 747, 758, 766, 785, 838, 935, 958
- stosunki kulturalne i naukowe, dok. nr 60, 72, 152, 368; s. 104¹²⁴, 105, 451, 872
- przeniesienie szczątków Aleksandra Fredry, s. 291¹³²
- renowacja grobu rodziców Stanisława Moniuszki w Wilnie, dok. nr 152
- stosunki polityczne, dok. nr 126, 141, 181, 191, 216, 217, 232, 234, 296, 313, 343, 346, 347, 354, 355, 359, 362, 368, 386, 396, 409, 440, 441, 450, 463, 464–468, 474, 475, 482, 483, 486, 489, 490, 492, 494, 497, 498, 526, 527; s. 13, 56, 58, 146, 149¹⁶, 177, 177⁴⁰, 180, 181, 210⁶⁰, 223–225, 240, 267, 280, 288, 289, 289¹²⁸, 290, 290¹²⁹, 308, 309, 311, 312, 317, 319, 330³³, 346, 356, 424¹²⁵, 446¹⁴⁵, 447, 478, 483⁵, 507, 574, 593, 654, 668, 669, 675, 680, 681, 682²⁵, 685²⁶, 702, 702¹⁵, 704⁴⁷, 706, 713, 719, 727, 734, 739⁷⁶, 755–757, 766, 774¹⁰¹, 775, 791⁶, 795, 804, 805, 807, 808¹⁶, 809, 812, 814, 815, 825, 825²³, 838, 840, 841, 852, 853, 853⁴¹, 855, 856⁴³, 864, 865, 865⁵³, 866, 866⁵⁴, 867, 877, 884⁷⁷, 887, 888, 895–897, 907, 910, 913, 913⁹⁵, 916, 917, 917¹⁰², 918, 927¹⁰⁷, 931, 944, 958
- rozmowa Kania–Breżniew (XII), s. 852, 871⁶¹
- wizyta Czyrka (XII), dok. nr 527
- wizyta Kani i Pińkowskiego, przygotowania (X), dok. nr 347, 354, 355, 362; s. 654, 668, 669, 680, 681, 682²⁵, 685²⁶, 704⁴⁷, 706, 713, 715, 716, 727, 755, 756
- wizyta Werblana (IX), dok. nr 181, 217
- zob. Groźba radzieckiej interwencji
- zob. Polonia – rocznica zbrodni katyńskiej

INDEKS OSOBOWY

Indeks zawiera informacje na temat funkcji pełnionych w okresie lipiec–grudzień 1980 r.
Kursywą oznaczono nazwiska autorów cytowanych publikacji.

A

Abramowitz Morton Isaac

ambasador USA w Bangoku 865, 866

Adamiszyn Anatolij L.

dypłomata radziecki, dyrektor I Departamentu Europejskiego MSZ ZSRR 123

Adamkiewicz Franciszek

ambasador w Wiedniu 143, 144, 162, 194, 243, 328, 367, 414, 500, 547, 579, 672, 683, 689, 690, 723, 733, 741, 760, 781, 929

Agt Andries A.M. van

premier Holandii, przewodniczący Christen-Democratisch Appèl 860

Aguilar Rogelio (Rojelio) Martinez

dyrektor generalny ds. ekonomicznych MSZ Meksyku 92

Akinloye Augustus

przewodniczący Narodowej Partii Nigerii 36, 37

Akobundu R.N.

studentka nigeryjska 586

Alexander Michael

osobisty sekretarz premier Wielkiej Brytanii 506

Aliaga Serafin

hiszpański działacz związkowy, sekretarz Komisji Robotniczych ds. relacji międzynarodowych 469

Allen Richard

polityk amerykański, doradca Ronalda Reagana ds. polityki zagranicznej 825

Allende Salvador

(1908–1973), prezydent Chile 474

Amalrik Andriej A.

(zm. 12 XI), radziecki pisarz i publicysta, dysydent 104

Amerongen Otto Wolf von

prezes Niemieckiej Izby Przemysłowo-Handlowej 209

Amilcar → Cabral Amílcar

Amin Hafizullah

(1929–1979), premier Afganistanu, przewodniczący Rady Rewolucyjnej, sekretarz generalny KC Ludowo-Demokratycznej Partii Afganistanu 6

Anderson David

zastępca szefa misji USA w Berlinie Zachodnim 813

Anderson John Bayard

członek Izby Reprezentantów USA, niezależny kandydat w wyborach prezydenckich 225, 348, 670

Anderson Michael G.

pracownik ambasady USA 720, 721

Andersson Sten Sture

polityk szwedzki, sekretarz generalny SAP 240

Andrei Ștefan

minister spraw zagranicznych Rumunii, zastępca członka Politycznego Komitetu Wykonawczego KC RPK 543, 544, 718

Andrews Nicholas G.

radca ambasady USA 131, 573, 574

Androsch Hannes

wicekanclerz i minister finansów Austrii, wiceprzewodniczący SPÖ 415

- Anillo Capote René**
wiceminister spraw zagranicznych Kuby 454
- Aniołek Zygmunt**
wicekonsul w konsulacie generalnym w Chicago (do 28 XI) 212
- Anthony John Douglas (Doug)**
wicepremier Australii, przewodniczący National Country Party 871
- Anweiler Oskar**
niemiecki pedagog i historyk oświaty, profesor Uniwersytetu Ruhry w Bochum 104
- Apró (Apro) Antal**
przewodniczący Zgromadzenia Narodowego Węgier 529
- Arafat Jasir (Yasser)**
przewodniczący Komitetu Wykonawczego OWP 29, 567, 788
- Arbatow Gieorgij A.**
historyk radziecki, dyrektor Instytutu USA i Kanady Akademii Nauk ZSRR, członek Niezależnej Komisji ds. Rozbrojenia i Bezpieczeństwa 142
- Archipow Iwan W.**
wicepremier ZSRR 85, 650
- Arenas José Tomás Larrañaga**
polityk hiszpański 383
- Aristow Boris I.**
ambasador ZSRR 270–273, 290, 362, 364, 658, 659
- Arun → Panupong Arun**
- Axen Hermann**
członek BP i sekretarz KC NSPJ 106, 372, 373
- Aziz Tarik (Tarek)**
wicepremier Iraku 483, 484
-
- B**
-
- Băbălău (Babalau) Constantin**
ambasador Rumunii w Meksyku 44
- Babiuch Edward**
premier i członek BP KC PZPR (do 24 VIII) 37, 53, 70, 73, 74, 84, 85, 129, 134, 138, 175, 199, 203, 206, 209, 215, 217, 220, 228, 229, 288, 412
- Bafia Jerzy**
minister sprawiedliwości 747
- Bahr Egon**
sekretarz generalny SPD (do XII) 671, 672
- Baird Tadeusz**
kompozytor 492
- Bajalski Risto**
dziennikarz jugosłowiański, korespondent „Politiki” w Moskwie 340
- Bajbakow Nikołaj K.**
wicepremier ZSRR 175, 541
- Bajra Ismailj**
minister informacji Jugosławii 340
- Baldyga Leonard J.**
b. pracownik ambasady USA, zastępca dyrektora ds. europejskich Agencji Informacyjnej Stanów Zjednoczonych 721
- Bałuka Edmund**
działacz opozycyjny na emigracji 743
- Bani-Sadr (Bani Sadr) Abol Hassan**
prezydent Iranu, przewodniczący Rady Rewolucyjnej (do 18 VII) 40, 788
- Baradziej Edward**
ambasador w Kabulu 330, 416
- Barańczak Stanisław**
poeta, członek KOR 761, 876, 885, 888
- Barboza Rajad**
działacz opozycyjny w Gwinei Bissau 726
- Barcikowski Kazimierz**
wicepremier, następnie członek Rady Państwa (od 8 X), członek BP, sekretarz KC PZPR (od 6 X) 269, 270, 274, 287, 289, 297, 329, 334, 635, 648, 738, 827–829
- Barre Raymond**
premier Francji 792
- Barry Robert L.**
zastępca sekretarza stanu USA ds. europejskich 130, 131, 200, 360, 361, 500, 633, 927
- Barszcz Edward**
minister budownictwa i przemysłu materiałów budowlanych (do 24 XI) 605
- Barszczewski Jerzy**
korespondent PAP w Hanoi 126
- Bartel Horst**
profesor historii, dyrektor Instytutu Historycznego Akademii Nauk NRD 861, 862, 864
- Bartoszek Alojzy**
ambasador w Hadze, mianowany również ambasadorem w Dublinie (od 11 IX) 155,

- 210, 243, 276, 277, 305, 306, 367, 520,
531, 547, 579, 672, 683, 687, 723, 733, 741,
760, 781, 860, 889, 890, 914, 915, 929
- Bartoszek Peter C.**
prezes Pulaski Association 519
- Bartoszewski Władysław**
działacz opozycyjny, członek NSZZ „Solidarność” 761
- Barzel Rainer**
polityk CDU, przewodniczący Komisji
Spraw Zagranicznych Bundestagu (od XI)
218
- Batko Liliana**
działaczka opozycyjna, współzałożyciel-
ka Studenckiego Komitetu Solidarności
w Krakowie 152
- Bauer Jerzy**
naczelnik Wydziału Programowania
w DPWkiN 920
- Bąk Mieczysław**
attaché konsularny konsulatu generalnego
w Londynie 347
- Begić Muhidin**
ambasador Jugosławii 855
- Begin Menachem**
premier Izraela 6, 29, 34, 566, 788
- Begolli Selin**
pracownik ambasady Albanii 311–313
- Behre J.**
dziennikarz szwedzki, pracownik
„Göteborgs-Posten” 701
- Beitz Berthold**
prezes rady nadzorczej koncernu Kruppa
283, 284
- Bejan Dumitru**
wiceminister handlu zagranicznego Rumu-
nii, członek KC RPK 249
- Bejm Stanisław**
wicekonsul w konsulacie w Antwerpii
261
- Bekarciak Joseph**
marszałek główny parady Pułaskiego
w Nowym Jorku 519
- Belaúnde (Belaunde) Terry Fernando**
prezydent Peru (od 28 VII) 787
- Belkhodja Hassan**
minister spraw zagranicznych Tunezji 191
- Bell Griffin**
przewodniczący delegacji USA na spotka-
nie KBWE w Madrycie 100
- Benewiat Zenon**
przedstawiciel na przystani promowej
w Ystad 170
- Bennett Frederic**
poseł Partii Konserwatywnej do Izby
Gmin Wielkiej Brytanii 435
- Berecz János**
członek KC WSPR 571
- Bereza-Jarociński Andrzej**
radca ministra w Departamencie IV,
następnie radca ambasady w Oslo (od I X)
550
- Bergland Robert**
sekretarz rolnictwa USA 247, 248, 361
- Bergström (Bergstrom) Sune**
biochemik szwedzki, prezes Fundacji
Nobla 761, 875, 883
- Bernard-Reymond Pierre**
sekretarz stanu ds. europejskich w MSZ
Francji 810, 811
- Bezan → Bejan Dumitru**
- Biały Juliusz**
konsul generalny w Chicago 155, 212,
224, 225, 438, 439, 589, 759
- Biegański Tadeusz**
radca ambasady w Ankarze 243, 430, 547,
579, 723, 741, 890, 929
- Bil’ak (Bilak) Vasil**
członek Prezydium i sekretarz KC KPCz
734, 923
- Birardi Gerardo**
sekretarz Włoskiej Partii Komunistycznej
237, 238
- Biskup Marian**
profesor Instytutu Historii PAN, b. prezes
Polskiego Towarzystwa Historycznego
861–863
- Bismarck Philipp von**
poseł do Parlamentu Europejskiego,
przewodniczący Rady Ekonomicznej CDU
758
- Biszytya Jan**
ambasador w Londynie 10, 11, 19, 20, 22,
23, 155, 162, 194, 210, 227, 228, 234–236,
243, 255, 306, 307, 315, 316, 343, 344,
355, 357, 358, 367, 402, 403, 417, 434,
435, 447, 448, 481, 500, 511, 521, 531,
540, 547, 576, 577, 579, 587, 588, 595,
596, 672, 683, 687, 723, 733, 741, 760,

- 781, 798–800, 831, 872, 873, 879, 889,
890, 911, 912, 915, 918, 919, 929
- Black**
dyplomata amerykański, b. pracownik
ambasady USA 721
- Blaker Peter**
minister stanu w MSZ Wielkiej Brytanii
76, 918, 919
- Blanchard Francis**
dyrektor generalny Międzynarodowej
Organizacji Pracy 268
- Blüm (Bluem) Norbert**
wiceprzewodniczący grupy parlamentarnej
CDU/CSU 537, 538, 570, 853
- Bobiński Krzysztof**
korespondent „The Financial Times”
w Warszawie 402
- Boelling → Bölling Klaus**
- Bogdański Bernard**
ambasador w Bernie, następnie wicedyrektor
Departamentu III (od 14 VII) 375,
637, 638
- Bölling Klaus**
polityk SPD, rzecznik prasowy rządu RFN
86, 88, 89, 231, 365, 366
- Bondarenko Aleksandr P.**
dyrektor III Departamentu Europejskiego
MSZ ZSRR 131
- Bongo Omar**
prezydent Gabonu 387, 388
- Bonner Theodore**
925
- Borki**
140
- Borowik Włodzimierz**
pracownik Departamentu I MSW 522,
734
- Borusewicz Bogdan**
działacz opozycyjny, współorganizator
strajku w Stoczni Gdańskiej, członek
NSZZ „Solidarność” 151, 153, 472
- Bosak Henryk**
radca ambasady w Belgradzie 506–508
- Bożym Stefan**
wicedyrektor Departamentu IV 20, 21,
223, 254, 429, 488
- Bradatsch Walter**
działacz Związku Wypędzonych w Dolnej
Saksonii 748, 749
- Bradshaw James E.**
dyplomata amerykański, b. radca ambasady
USA 721
- Brandt Willy**
b. kanclerz RFN, przewodniczący SPD
22, 23, 141–143, 208, 749, 758, 759
- Bratkowski Stefan**
dziennikarz, prezes Stowarzyszenia Dzien-
nikarzy Polskich (od 31 X) 792
- Bräutigam (Braeutigam) Hans Otto**
pracownik Urzędu Kanclerskiego, następ-
nie w MSZ RFN (od XI) 743
- Brewster Jr. Kingman**
ambasador USA w Londynie 911, 912
- Breżniew Leonid**
sekretarz generalny KC KPZR 24, 39,
45, 70, 87, 98, 136, 141, 177, 181, 185,
397–399, 414, 486, 650–652, 665, 756,
791, 808, 833, 852, 871, 935, 936
- Brinkhorst Laurens Jan**
polityk holenderski, członek Drugiej Izby
Stanów Generalnych 77
- Broadbent John Edward (Ed)**
polityk kanadyjski, przewodniczący Nowej
Partii Demokratycznej, wiceprzewodni-
czący Międzynarodówki Socjalistycznej
294, 295
- Broeksz Johannes Bartholomeus (Jan)**
(zm. 19 XI), polityk holenderski, członek
Pierwszej Izby Stanów Generalnych 77
- Broer Wolfgang**
dziennikarz austriacki, publicysta „Der
Kurier” 690
- Brown James F.**
dyrektor Radia Wolna Europa 104
- Brunner Edouard**
wicedyrektor Departamentu I MSZ Szwaj-
carii 167
- Bryden Paul**
chargé d'affaires ambasady Australii 405,
406
- Brzeziński Zbigniew**
doradca prezydenta USA ds. bezpieczeń-
stwa narodowego 95, 96, 224, 232, 519,
656, 791, 825, 833, 859
- Buder**
oficer austriacki w KG UNDOF 7
- Budnowski**
członek Zespołu Operacyjnego
ds. UNDOF w PKW 112

Bullard Julian L.
zastępca podsekretarza stanu w MSZ
Wielkiej Brytanii 234, 255, 587, 798–800

Buławow G.
attaché wojskowy ZSRR w Phenianie 56

Burgess John Robson
ambasador Australii (od 15 X) 406, 693,
694, 871

Burgiba Habib
prezydent Tunezji 191, 192

Bush George H.W.
polityk amerykański, kandydat Partii
Republikańskiej na wiceprezidenta USA
75, 791

Byszewski Zbigniew
doradca ministra w Departamencie II 558

C

Cabral Amílcar
(1924–1973), lider ruchu wyzwolenieckiego
w Gwinei Bissau, założyciel i sekretarz ge-
neralny Afrykańskiej Partii Niepodległości
Zielonego Przylądka i Gwinei 726

Cabral Luís (Luiz)
prezydent Gwinei Bissau (do 14 XI) 725

Cahen Alfred
dyrektor Departamentu Politycznego MSZ
Belgii 934

Callaghan James
przewodniczący Partii Pracy (do 10 XI),
b. minister spraw zagranicznych Wielkiej
Brytanii 74, 75, 588

Camacho Marcelino
związkowiec hiszpański, przewodniczący
Komisji Robotniczych 222, 469

Campiche Roger-Etienne
ambasador Szwajcarii 99, 167, 350

Carazo Odio Rodrigo
prezydent Kostaryki 94

Carey Hugh
gubernator Nowego Jorku 519

Carlsson Bernt
polityk szwedzki, sekretarz generalny Mię-
dzynarodówki Socjalistycznej 22, 23

Carrillo Solares Santiago José
sekretarz generalny Komunistycznej Partii
Hiszpanii 222, 468

Carrington Peter
minister spraw zagranicznych Wielkiej
Brytanii 76, 234, 235, 255, 355, 358, 402,
446, 507, 511, 512, 587, 588, 595, 596,
681, 707–711, 798–800, 846, 918

Carstens Karl
prezydent RFN 104, 731, 732

Carter Gerald Emmett
kardynał, arcybiskup Toronto 381, 382

Carter James Earl Jr. (Jimmy)
prezydent USA 19, 28, 34, 40, 75, 79, 95,
96, 100, 101, 128, 141, 157, 177, 186, 224,
235, 266, 267, 299, 300, 302, 320, 347,
348, 357, 360, 361, 385, 438, 439, 457,
528, 633, 656, 670, 720, 788, 825, 826,
837, 868, 877

Casaroli Agostino
kardynał, sekretarz stanu Stolicy Apostol-
skiej 38, 192–194, 204, 205, 234, 352,
527, 656, 789, 790

Castro Ruz Fidel
I sekretarz KC Komunistycznej Partii
Kuby, przewodniczący Rady Państwa 136,
773

Cazacu Virgil
polityk rumuński, członek Stałego Biura
Politycznego Komitetu Wykonawczego
i sekretarz KC RPK 369

Ceauşescu (Ceausescu) Ion
wiceminister rolnictwa Rumunii, brat
Nicolae 248

Ceauşescu (Ceausescu) Nicolae
prezydent Rumunii, sekretarz generalny
RPK 42, 71, 248, 265, 293, 294, 318, 319,
369–371, 544, 551, 644, 678, 679, 766,
827, 852

Cekiera Stanisław
radca ambasady w Sztokholmie, następnie
radca w Centrum Informacji (od 7 X) 66,
68, 240

Chabasiński Wojciech
starszy doradca w Gabinetie Ministra 130

Cheli Giovanni
nuncjusz apostolski, stały obserwator Stoli-
cy Apostolskiej przy ONZ 446

Chenu Georges-Marie
wiceszef Dyrekcji Europejskiej MSZ
Francji 197

- Chérèque (Chereque) Jacques**
francuski działacz związkowy, zastępca sekretarza generalnego CFDT 842
- Chmiel Józef**
wicedyrektor Departamentu Konsularnego 558, 625
- Chňoupek (Chnioupek) Bohuslav**
minister spraw zagranicznych Czechosłowacji 800, 801, 803
- Chodakowski Andrzej**
filmowiec 830
- Chojceki Mirosław**
działacz opozycyjny, wydawca, założyciel Niezależnej Oficyny Wydawniczej NOWA 19, 130, 761, 874, 876, 879, 885–888
- Chojnacki**
127
- Chomeini Rudollah**
ajatollah, przywódca duchowo-polityczny Iranu 788
- Chomko A.**
II oficer na statku „Francesco Nullo” 929
- Chopin Fryderyk**
(1810–1849), kompozytor i pianista 492, 884
- Chotomska Wanda**
pisarka i poetka 492
- Christensen Jens**
dyrektor Departamentu Ekonomicznego MSZ Danii 916
- Christopher Warren**
zastępca sekretarza stanu USA 220, 319, 499, 532, 533
- Chromow Siemion S.**
dyrektor Instytutu Historii Akademii Nauk ZSRR 132
- Chruszczewski Marian**
radca ambasady w Budapeszcie 572, 593
- Chruszczow Nikita S.**
(1894–1971), sekretarz generalny KC KPZR 98, 846
- Chyliński Jan**
ambasador w Kolonii 104, 156, 194, 208–210, 217, 218, 227, 230, 231, 243, 266–268, 283, 284, 301, 302, 326, 327, 365–367, 378–380, 456, 481, 500–502, 531, 537, 538, 547, 568–570, 579, 589, 624, 672, 683, 687–689, 699, 700, 723, 731–733, 736, 737, 741, 743–745, 747–749, 758, 759, 781, 810, 852, 853, 889, 890, 902, 904, 929, 931
- Ci Peng-fej → Ji Pengfei**
- Ciapa Czesław**
ambasador w Rabacie 162, 578
- Ciaś Kazimierz**
konsul generalny w Nowym Jorku 155, 215, 216, 519, 589, 681, 682, 759, 804, 805
- Cielecki Mieczysław**
radca ambasady w Pekinie (do 30 XI), następnie doradca ministra w Departamencie Międzynarodowych Organizacji (od 27 XII) 467, 560
- Cien Ci-szen → Qian Qishen**
- Cieśla Teofil**
konsul generalny w Ostrawie 156
- Cieślar Paweł**
ambasador w Sztokholmie 66, 156, 162, 194, 243, 367, 500, 547, 579, 589, 597, 680, 681, 683, 700, 701, 723, 733, 741, 761, 781, 875–877, 883–886, 888, 929
- Ciosek Stanisław**
członek KC PZPR, I sekretarz KW w Jeleniej Górze (do 26 XI), minister – członek Rady Ministrów (od 21 XI) 827
- Cissoko**
obywatel Gwinei Bissau przebywający na leczeniu w Polsce 880
- Ciurus Eugeniusz**
ambasador w Managui 93, 94, 601, 657
- Clausewitz von Carl**
(1780–1831), pruski generał, pisarz, teoretyk wojny 863
- Clever Peter**
asystent Norberta Blüma 537
- Coard Bernard**
wicepremier Grenady 164, 165
- Colombo Emilio**
minister spraw zagranicznych Włoch 351, 503–505, 512, 513, 712, 713
- Cooper Richard Newell**
podsekretarz ds. wzrostu ekonomicznego, energetyki i środowiska w Departamencie Stanu USA 633
- Coudenhove-Kalergi Barbara**
dziennikarka austriacka, współpracownica Österreichische Rundfunk 690
- Cruz José Vicente**
ambasador Filipin w Hadze, akredytowany także w Warszawie (do XII) 558

Čudina Ante

wiceminister informacji Jugosławii 340, 341

Cyrankiewicz Józef

członek Prezydium OK FJN, przewodniczący Ogólnopolskiego Komitetu Pokoju, członek Prezydium Światowej Rady Pokoju, b. premier 23

Czao Cy-jang → Zhao Ziyang

Czapla Jan

ambasador w New Delhi 241, 278, 279, 336, 354, 683, 733, 808

Czarnecki Bogdan

radca misji wojskowej w Berlinie Zachodnim 120

Czerniajew Anatlij S.

zastępca naczelnika Wydziału Zagranicznego KC KPZR 784, 785

Czerski

605

Czerwonienko Stiepan W.

ambasador ZSRR w Paryżu 634

Czu Tse-ci → Zhu Zeqi

Czubiński Antoni

dyrektor Instytutu Zachodniego w Poznaniu 862, 863

Czubiński Lucjan

prokurator generalny 792

Czudina → Čudina Ante

Czurlej Marek

ambasador w Vientiane 133, 134, 479, 539, 556, 557, 651

Czyrek Józef

wiceminister, następnie minister spraw zagranicznych (od 24 VIII) *passim*

D

Dajan Mosze

b. minister spraw zagranicznych Izraela 566

Dale

dziennikarz brytyjski 403

Danek Bronisław

I sekretarz ambasady w Bagdadzie 462

Darnton John

dziennikarz amerykański, korespondent „The New York Times” w Warszawie 681, 682

Dastych Mariusz

dziennikarz i tłumacz, współpracownik służb specjalnych 721, 722

Dąbrowa Sławomir

radca ambasady w Paryżu 190, 198, 500, 531, 547, 579, 582, 589, 842

Dąbrowski Bronisław

biskup, sekretarz Konferencji Episkopatu Polski 655, 698, 706, 898

Dąbrowski Witold

wiceminister budownictwa i przemysłu materiałów budowlanych 113, 114

Dedo Mieczysław

ambasador w Kinszasie 388, 389, 866

Delfau Gérard

polityk francuski, sekretarz krajowy Partii Socjalistycznej 197

Dembowski Zbigniew

dyrektor Departamentu Administracji, Finansów i Inwestycji 133, 601, 728, 957

Deniau Jean-François

polityk i dyplomata francuski, minister handlu zagranicznego (do 2 X), następnie minister ds. reformy administracyjnej 26, 487

Derbin Kazimierz

radca ambasady w Budapeszcie 593

Dębicki Edward

radca ambasady w Budapeszcie, dyrektor Ośrodka Informacji i Kultury Polskiej 593

Dębnicki Kazimierz

przedstawiciel Międzynarodowego Stowarzyszenia im. Janusza Korczaka 563–567

Dębski Wiesław

I sekretarz ambasady w Nairobi 323

Đilas Milovan

jugosłowiański pisarz i działacz opozycyjny 854

Dimant Frank

wiceprezes B'nai Brith Canada 602

Dimet Jacques

korespondent „L'Humanité” w Warszawie 189

Djuranović Veselin

przewodniczący Związkowej Rady Wykonawczej (premier) Jugosławii 508

Długolecki Piotr

3, 6, 125

Długosz Stanisław

wiceminister handlu zagranicznego i gospodarki morskiej (do 3 X), zastępca przewodniczącego Komisji Planowania przy Radzie Ministrów (od 10 X) 84, 110, 262, 302

Dmochowski Marian

wiceminister spraw zagranicznych 18, 242, 256, 438, 442, 482, 522, 529, 590, 591, 625, 640, 662, 898, 956

Dobbs Michael

dziennikarz brytyjsko-amerykański, korespondent „The Washington Post” w Warszawie 402, 714, 715

Dobrosielski Marian

wiceminister spraw zagranicznych, dyrektor PISM (do 1 VII), przewodniczący delegacji na spotkanie KBWE w Madrycie 49, 130, 131, 161, 213, 243, 299, 325–327, 350, 352, 365, 420, 431, 432, 452, 454, 499–501, 503, 505, 525–527, 529, 531, 532, 573, 574, 597, 602, 621, 647, 667, 680, 716, 718–723, 736, 761, 775, 776, 781, 809, 810, 832, 845, 871, 895, 956

Dobrowolski Antoni

I sekretarz ambasady w Bernie 244, 247

Dobrowolski Stanisław

dyrektor Departamentu Archiwum i Dokumentacji Historycznej 957

Dobrynin Anatolij F.

ambasador ZSRR w Waszyngtonie 825

Doedring

345

Dohnanyi Klaus von

polityk SPD, minister stanu w MSZ RFN 758, 811

Domagała Władysław

ambasador w Dhace 425

Domański Andrzej

pracownik na budowie cementowni w Iraku 484

Doronjski Stevan

przewodniczący Prezydium KC ZKJ (do 20 X), członek Prezydium SFRJ 409, 410, 412

Dost Szah Mohammad

minister spraw zagranicznych Afganistanu 821

Drapich Wit

członek KC PZPR, wiceprzewodniczący OK FJN 64

Drea James Francis (Frank)

dziennikarz i polityk kanadyjski, minister ds. konsumentów w rządzie Ontario 382

Drewniak Marian

konsul generalny w Mińsku 290, 291

Drobot Joseph A.

prezes Zjednoczenia Polskiego Rzymsko-Katolickiego w Ameryce 225

Dubiel Jacek

dziennikarz „Trybuny Robotniczej” 672

Dubinini Jurij W.

ambasador ZSRR w Madrycie 123, 420, 421

Dubrow Stephen Mark

attaché prasowy ambasady USA 721, 722

Dufour

przedstawiciel Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża w Phnom Penh 704

Dusen van Michael

dyrektor w podkomitecie ds. Europy i Bliższego Wschodu Komisji Spraw Zagranicznych Izby Reprezentantów USA 299

Dusik Tadeusz

wicedyrektor Urzędu do Spraw Wyznań 583, 584

Duvalier François (Francois)

(1907–1971), prezydent Haiti 530

Duvalier Jean-Claud (Jean Claud)

prezydent Haiti, przywódca Partii Jedności Narodowej 530

Dyba Stanisław

członek Stowarzyszenia Polskich Kombatanów w Malmö 169

Dylak Bolesław

wiceminister oświaty i wychowania 822

Dyś Ludomir

radca handlowy w Damaszku 725

Dziedzic Jan

korespondent PAP w Madrycie 468

Dzipanow Rudolf

generał, komendant Wojskowego Instytutu Historycznego 293

Dzirba B.

lekarz 929

Dziurczak Eugeniusz

ksiądz, b. misjonarz w Tanzanii 117

Dziwisz Stanisław

ksiądz, osobisty sekretarz Jana Pawła II
655–657, 699, 704, 707, 789

Džur (Džur) Martin

minister obrony narodowej Czechosłowacji
854

Džilas → Đilas Milovan

Džuranović → Djuranović Veselin

E

Eagleburger Lawrence Sidney

ambasador USA w Belgradzie 348

Elkabbach Jean-Pierre

dziennikarz francuski, dyrektor ds. informacyjnych Antenne 2 190

Engdahl T.

pracownik MSZ Szwecji 66, 68

Erdős (Erdos) András

naczelnik wydziału w Telewizji Węgierskiej 571

Erismann Hans-Peter

pracownik Departamentu I w MSZ Szwajcarii 244

Evans David Wyke

dyrektor Departamentu ds. Europy, Ameryki i Nowej Zelandii w MSZ Australii
846

Evren Kenan

generał i polityk turecki, szef państwa (od 12 IX) 379, 429

F

Fabunmi Lawrance Apalara

ambasador Nigerii 584–586

Fall Brian

dyrektor Departamentu Europy Wschodniej i ZSRR w MSZ Wielkiej Brytanii 596

Fälldin (Faellidin) Nils Olof Thorbjörn

premier Szwecji 876

Fascell Dante Bruno

członek Izby Reprezentantów USA, polityk Partii Demokratycznej 300

Faure Edgar

senator francuski (od 2 X), b. premier i przewodniczący Zgromadzenia Narodowego 488

Favale Marco

ambasador Włoch 504

Fekecz Janusz

dyrektor Departamentu IV, następnie ambasador w Brukseli (od 10 VII) 60, 119, 194, 243, 261, 277, 278, 306, 367, 481, 500, 515, 531, 534, 547, 579, 667, 670, 672, 683, 687, 696, 723, 733, 741, 760, 781, 811, 866–868, 889, 890, 892, 929, 934, 935, 956

Fenn Nicholas

dyrektor Departamentu Prasy w MSZ Wielkiej Brytanii 595, 596

Fergusson Ewen A.J.

zastępca podsekretarza stanu w MSZ Wielkiej Brytanii 435

Figueiredo João Baptista de Oliveira

prezydent Brazylii 401

Fijałkowski Ryszard

dyrektor Departamentu II 16, 17, 47, 48, 59, 60, 126, 150, 190, 191, 207, 226, 336, 337, 349, 404–406, 416, 448, 466, 525, 539, 558, 594, 654, 693, 717, 739, 741, 769, 774, 807, 823, 846, 864, 865, 871, 913, 928, 956

Filipowicz Józef

ambasador w Teheranie 263, 264, 295, 296, 324, 325, 403, 404, 477, 542, 546, 686, 687, 928

Fischer Oskar

minister spraw zagranicznych NRD 801, 933, 934

Fiszbach Tadeusz

I sekretarz KW PZPR i przewodniczący Wojewódzkiej Rady Narodowej w Gdańsku, zastępca członka BP KC PZPR (od 2 XII) 827, 829–831

Fiterman Charles

członek BP i sekretarz Francuskiej Partii Komunistycznej 197

Fleming James

polityk kanadyjski, minister ds. wielokulturowości 382

Flesch Colette

wicepremier i minister spraw zagranicznych Luksemburga (od 22 XI) 892

Fletcher Raymond

członek brytyjskiej Partii Pracy 435 [?]

Flis Jesse

polityk kanadyjski, poseł do parlamentu 382

Floyd David

dziennikarz brytyjski, korespondent „The Daily Telegraph” 403

Foisie Philip (Filip)

zastępca redaktora naczelnego „The Washington Post” 714

Ford Gerald

b. prezydent USA 96

Ford Maksim

członek Komunistycznej Partii Wielkiej Brytanii 399, 400

Francik Zdzisław

I sekretarz ambasady w Konakry 726, 880, 881

François-Poncet (Francois-Poncet) Jean

minister spraw zagranicznych Francji 24, 26–30, 41, 315, 514, 526, 634, 669, 753, 754, 757, 792, 810, 811

Fraser John MacLeod

ambasador Kanady (od 10 VII) 382, 452

Fraser John Malcolm

premier Australii 405, 871

Frackiewicz Ryszard

ambasador w Canberze 155, 405, 589, 693, 733, 759, 845, 846, 871, 872, 897

Fredriksson S.

dziennikarz szwedzki 701

Fredro Aleksander

(1793–1876), komediopisarz i poeta 291

Frelek Ryszard

stały przedstawiciel przy ONZ w Nowym Jorku 162, 243, 269, 302, 384, 385, 422, 440, 446, 547, 579, 659, 687, 723, 741, 781, 838, 855, 856, 891, 927, 929

Friderichs Hans

prezes zarządu Dresdner Bank 283, 302

Fronczek Marian

I sekretarz ambasady w Paryżu 581, 583

Frydecki

578

Fryderyk II

(1712–1786), król Prus 861, 863

G

Gabor Irena

dyrektorka Instytutu Polskiego w Londynie 521, 540

Gabrielski Stanisław

członek Sekretariatu KC PZPR (od 6 X) 635, 648, 827, 828

Gajzler Roman

b. ambasador w Ulan Bator 562

Galecki Zygmunt

działacz opozycyjny 776

Gandhi Indira

premier Indii 241, 278, 279, 336, 808

Garamvölgyi (Garamvolgyi) József

ambasador Węgier 571, 920

Garbaczewski Adam

zastępca naczelnika Wydziału V w Departamencie II MSW 313

García (Garcia) Meza Luis

generał, prezydent Boliwii (od 17 VII) 374, 375

Garczyński-Gąsowski Ludomir

dziennikarz, działacz polonijny w Szwecji, redaktor pisma „Jedność” 886

Gaspar Sandor

członek BP KC WSPR, wiceprzewodniczący Rady Prezydialnej WRL (od 8 IX), sekretarz generalny Krajowej Rady Związków Zawodowych 282, 571

Gauza Władysław

działacz opozycyjny na emigracji w Szwecji 228

Gąsowski

sierżant w PKW w Siłach Zbrojnych ONZ w Syrii 7, 9

Gąsowski → Garczyński-Gąsowski Ludomir

Geartner

758

Gehlhoff Walter

ambasador RFN przy Stolicy Apostolskiej, b. sekretarz stanu w MSZ 87

Geiss Harald

historyk zachodnioniemiecki 672

Genscher Hans-Dietrich

wicekanclerz i minister spraw zagranicznych RFN, przewodniczący FDP 28, 80, 86–89, 104, 135, 184, 260, 301, 302, 308, 326, 365, 366, 378, 379, 446, 501, 526, 538, 568–570, 747, 933

Gewelber Abraham

polityk izraelski 566

Ghotbzadeh Sadegh

minister spraw zagranicznych Iranu 40

Giedroyc Jerzy

wydawca i redaktor naczelny paryskiej „Kultury” 655

Giedwiż Jan

dyrektor naczelny Centrali Handlu Zagranicznego „Rolimpex” 262

Gierek Edward

I sekretarz KC PZPR (do 6 IX), członek Rady Państwa (do 19 XII) 4, 20, 22–27, 30, 37, 39, 43, 45, 54, 70, 72, 74, 77, 86–88, 95, 105, 106, 119, 120, 138, 139, 176–179, 181, 184–186, 191–193, 196–199, 206, 209, 215, 217, 220, 226, 229, 230, 235, 239, 241, 250, 253, 255, 265, 266, 269–271, 273–275, 287–290, 301, 317, 321, 329–332, 336, 340, 358, 397, 398, 406, 408, 410, 411, 459, 460, 486, 517, 527, 588, 592

Gierek Stanisława

żona Edwarda 88

Gierłowski Włodzimierz

wicedyrektor DPWKiN 468, 540, 617, 687, 688

Gieysztor Aleksander

profesor historii Uniwersytetu Warszawskiego, prezes PAN (od 12 XII) 292

Giraud André

minister przemysłu Francji 26

Giscard d'Estaing Valéry

prezydent Francji 24–27, 29, 30, 40, 41, 45, 100, 136, 182, 185, 186, 197, 266, 267, 275, 302, 314, 315, 330–332, 358, 453, 454, 486, 498, 514, 527, 646, 647, 736, 737, 746, 753–755, 757, 790–792, 825, 833, 931

Glazur Adam

zastępca członka KC PZPR (do 2 XII), główny inspektor gospodarki energetycznej (do 10 XII), b. minister budownictwa i przemysłu materiałów budowlanych 114

Gleason Thomas William (Teddy)

amerykański działacz związkowy, prezes International Longshoremens's Association 262, 263

Gliński Piotr

radca ambasady w Phenianie (do 25 X) 560, 561

Głowczewski Andrzej

przedsiębiorca 495

Gneisenau von August Neidhardt

(1760–1831), feldmarszałek pruski 863

Goldmann Nahum

działacz syjonistyczny, b. przewodniczący Światowego Kongresu Żydów 34

Golemanow Jordan

zastępca naczelnika Wydziału Zagranicznego KC BPK 252

Gonera A.

II sekretarz POP misji w Kaesongu 56, 58

González Felipe

sekretarz generalny Hiszpańskiej Socjalistycznej Partii Robotniczej, wiceprzewodniczący Międzynarodówki Socjalistycznej 141

Gorywoda Manfred

kierownik Zespołu Doradców Ekonomicznych Prezesa Rady Ministrów 70, 73

Gorzelańczyk Jan

dyrektor Departamentu Łączności 11, 12, 212, 295, 403, 436, 451, 657, 957

Govrin Yosef

dyrektor Departamentu Europy Wschodniej MSZ Izraela 565, 566

Góral Ryszard

ksiądz, misjonarz w Senegalu 117

Góralczyk Zdzisław

radca ministra w Departamencie II, następnie radca ambasady w Pekinie (od 15 XI) 521, 522, 524

Górecki Henryk Mikołaj

kompozytor 492

Górecki Stanisław

działacz Stowarzyszenia Polskich Kombatanów w Szwecji 169

Górski Czesław

I sekretarz ambasady w Moskwie 85, 303

Górski Maciej

dziennikarz, korespondent PA Interpress w Sztokholmie 888

Grabarczyk Stanisław

działacz Stowarzyszenia Polskich Kombatanów w Szwecji 169

Grabski Tadeusz

członek BP (od 2 XII) i sekretarz KC

- PZPR (od 6 X), wiceprezes Rady Ministrów (od 24 VIII do 8 X) 329, 599, 635, 648, 738, 827–829
- Grajek Stefan**
działacz syjonistyczny, przewodniczący Światowej Federacji Żydów Kombatantów 564–566
- Grass Günter (Gunter)**
pisarz niemiecki 227, 879
- Grawert-May Gernot von**
historyk zachodnioniemiecki 748, 749, 758
- Greenfield Ted**
prezes B'nai Brith Canada 602
- Greindl Günther**
generał, dowódca UNDOF 7
- Grela Kwiryn**
ambasador w Addis Abebie (do 11 IX) 120, 121, 236, 237, 417, 839
- Gremetz Maxime**
członek BP i sekretarz KC Francuskiej Partii Komunistycznej 332, 406, 765, 766
- Griffiths Peter**
polityk brytyjski, członek Partii Konserwatywnej 872 [?], 873 [?]
- Grličkov (Grličkov) Aleksandar**
członek Prezydium KC ZKJ 409, 410, 412
- Gromotowicz Sergiusz**
I sekretarz ambasady w Pradze (od 15 VII) 734
- Gromyko Andriej A.**
minister spraw zagranicznych ZSRR 348, 422, 423, 634, 710, 739, 883
- Gronouski John Austin**
b. ambasador USA, prezes Polskiego Instytutu Naukowego w Ameryce 130
- Grudzień Zdzisław**
członek BP KC PZPR (do 6 X), I sekretarz KW PZPR w Katowicach (do 19 IX), przewodniczący Wojewódzkiej Rady Narodowej w Katowicach (do 5 XI) 269, 273, 275, 287
- Gruk Paweł**
I sekretarz ambasady w Dar es Salaam 119
- Grünewald (Gruenewald) Armin**
rzecznik prasowy rządu RFN ds. gospodarczych 176, 624
- Grzybowski Tadeusz**
chargé d'affaires ambasady w Manili (od 19 II 1981) 558
- Gucwa Stanisław**
marszałek Sejmu, prezes Naczelnego Komitetu ZSL 294
- Guerreiro Ramiro Elísio Saraiva**
minister spraw zagranicznych Brazylii 400, 401
- Gugała Stanisław**
naczelnik Wydziału Prasy, następnie wicedyrektor DPWKiN (od 1 IX) 696
- Gundelach Finn Olav**
dyplomata duński, wiceprzewodniczący Komisji Europejskiej 811
- Gwiazda Władysław**
wiceminister handlu zagranicznego i gospodarki morskiej 775
- Gyenes Andras**
sekretarz KC WSPR 571
- Gyllenstein Lars**
szwedzki lekarz i pisarz, stały sekretarz Akademii Szwedzkiej 883
-
- ## H
-
- Haberer Jean-Yves**
finansista i polityk francuski, szef Dyrekcji Generalnej Skarbu Państwa 453
- Haddad Na'im**
polityk iracki, członek Rady Dowództwa Rewolucji, przewodniczący parlamentu 546, 547
- Haferkamp Wilhelm**
polityk zachodnioniemiecki, wiceprzewodniczący Komitetu Wspólnot Europejskich 758
- Hagel Rolf**
polityk szwedzki, przewodniczący APK 239
- Haig Alexander**
emerytowany generał amerykański, b. dowódca Połączonych Sił NATO w Europie, dyrektor United Technologies Corporation 791, 910
- Hájek (Hajek) Jiří**
b. minister spraw zagranicznych Czechosłowacji 335
- Haley Alex**
pisarz amerykański 586

- Hall Aleksander**
działacz opozycyjny Ruchu Młodej Polski 153
- Hamilton Lee Herbert**
członek Izby Reprezentantów USA, przewodniczący Podkomitetu ds. Europy i Bliskiego Wschodu, polityk Partii Demokratycznej 299, 300
- Hammar Bo Lennart**
polityk szwedzki, sekretarz ds. zagranicznych KC VPK 239, 240
- Hammerstein Franz von**
teolog niemiecki, dyrektor Akademii Evangelickiej w Berlinie Zachodnim 671, 672
- Han Ju Kion**
generał północnokoreański, członek Wojсковей Komisji Rozejmowej 56
- Hankiewicz Tadeusz**
radca ambasady w Tiranie 572
- Harczak**
rabin w USA 843
- Hartmann Klaus**
dyplomata niemiecki, radca ambasady NRD w Hawanie 674
- Hasan ibn Talal**
książe, następca tronu Jordanii 129
- Hayhoe Barney**
polityk brytyjski, parlamentarny podsekretarz stanu ds. armii 435
- Hayward Ronald (Ron) George**
sekretarz generalny brytyjskiej Partii Pracy 73–76
- Heinrichs Hans-Peter (Hans Peter)**
fotoreporter zachodnioniemiecki 743, 744
- Heldring Jérôme Louis**
dziennikarz holenderski, dyrektor Holenderskiego Towarzystwa Spraw Międzynarodowych 860
- Heng Samrin**
przewodniczący KC Zjednoczonego Frontu Ocalenia Narodowego Kampuczy 448, 449, 740, 741
- Henschke Kornel**
radca ambasady w Bukareszcie 553, 572, 643, 644, 679, 781, 827
- Herljević Franjo**
minister spraw wewnętrznych Jugosławii 854
- Hess Mieczysław**
rektor Uniwersytetu Jagiellońskiego 93
- Hesse-Bukowska Barbara**
pianistka 16, 17
- Heuvel William Jacobus vanden (van den)**
dyplomata amerykański, zastępca stałego przedstawiciela USA przy ONZ w Nowym Jorku 735
- Hitler Adolf**
(1889–1945), dyktator III Rzeszy 888
- Ho Dam**
minister spraw zagranicznych KRLD 882, 883
- Hodža Enver**
I sekretarz KC Albańskiej Partii Pracy, członek Prezydium Zgromadzenia Ludowego 312
- Hoffmann Karel**
członek Prezydium KC KPCz, przewodniczący CRZZ 734
- Höffner (Hoeffner) Joseph**
kardynał, przewodniczący Konferencji Episkopatu Niemiec 456
- Holubek Reinhard**
ambasador RFN w Hanoi 824
- Honecker Erich**
przewodniczący Rady Państwa NRD, sekretarz generalny KC NSPJ 86, 88, 105, 106, 120, 177, 185, 187, 231, 345, 372–374, 523, 568, 569, 593, 606, 680, 683, 727, 824, 855
- Hoopes Judith**
b. pracownica ambasady USA w Sajgonie 721
- Hor Mam Hong**
wiceminister spraw zagranicznych Kampuczy 284
- Höynck (Hoynk) Wilhelm**
pracownik Urzędu Kanclerskiego RFN 378, 379
- Hryniewicz Janusz**
zastępca przewodniczącego Komisji Planowania przy Radzie Ministrów (do 3 X) 175, 450, 451, 821, 823
- Hua Guofeng (Hua Kuo-feng)**
przewodniczący KPCh, premier Chin (do 10 IX) 847
- Huang Hua**
minister spraw zagranicznych Chin 97, 98

Hugler Oskar

pracownik przedstawicielstwa NRD przy
Biurze Narodów Zjednoczonych w Gene-
wie 674

Hun Sen

minister spraw zagranicznych Kampuczy
284

Hunzvi Chenjerai

przedstawiciel Frontu Patriotycznego
Zimbabwe 64, 65

Huonker Gunter

minister stanu w Urzędzie Kanclerskim
RFN 86, 88, 217, 230

Husajn (Husein, Husejn) Saddam

prezydent Iraku 484, 546, 788

Husák (Husak) Gustáv

prezydent Czechosłowacji, sekretarz gene-
ralny KC KPCz 593, 734, 801

Hutton Alasdair Henry

polityk brytyjski, poseł do Parlamentu
Europejskiego 151–153

Hutton Aleksander

ojciec Alasdaira 151

I

Ikanowicz Cezary

radca ambasady w Belgradzie (do 14 IX),
wicedyrektor Departamentu Konsularnego
(od 1 X) 61

Ilijew

korespondent BTA 253

Iliczow (Iliczow) Leonid F.

wiceminister spraw zagranicznych ZSRR
719

Ingenito Michele

polityk Włoskiej Partii Komunistycznej
676

Iszpekow Filip B.

polityk bułgarski, wiceminister rolnictwa
ds. wymiany zagranicznej 62

Iwanków Bolesław

I sekretarz ambasady w Dakarze 729

Iwanow Marij

wiceminister spraw zagranicznych Bułgarii
253

Iwaszkiewicz Jarosław

(zm. 2 III), pisarz, poeta, tłumacz,

dypłomata i polityk, prezes Związku Lite-
ratów Polskich 492

Iwaszkiewicz Roman

attaché konsularny konsulatu generalnego
w Londynie 347

Izdebski Tadeusz

attaché w konsulacie generalnym w Paryżu
582

J

Jabłoński Henryk

przewodniczący Rady Państwa, członek BP
KC PZPR 43, 92–94, 138, 145, 191, 192,
203, 269, 271, 272, 275, 287, 414, 425,
426, 429, 440, 460, 479, 546, 598, 635,
637, 648, 654, 693, 707, 788, 800, 823,
827, 829, 831, 899

Jagielski Mieczysław

wiceprezes Rady Ministrów, członek
BP KC PZPR 95, 269–272, 274, 285,
287–290, 297, 309, 314, 364, 397, 398,
418, 427, 453, 487, 514, 575, 576, 635, 648,
744, 754, 756, 757, 790, 811, 827–831,
890, 899, 900

Jakowlew Aleksandr N.

ambasador ZSRR w Ottawie 833

Jan XXIII (Angelo Giuseppe Roncalli)

(1881–1963), papież 32, 630

Jan Paweł I (Albino Luciani)

(1912–1978), papież 527

Jan Paweł II (Karol Wojtyła)

papież 31, 32, 34, 117, 118, 193, 194, 204,
205, 213, 215, 233, 234, 256, 300, 312,
494, 519, 527, 630–632, 655–657, 699,
704–707, 731, 732, 766, 789, 790, 799,
824, 846, 854, 893, 903, 912

Janas Waclaw

I sekretarz ambasady w Paryżu 582

Janicek → Janitschek Hans

Janicki Lech

prawnik, kierownik Zakładu Nauk Praw-
nych i zastępca dyrektora ds. ogólnych
Instytutu Zachodniego 862

Janicki Tadeusz

konsul generalny w Toronto 155

Janiszewski Jan

radca ambasady w Hawanie 674

Janitschek Hans

austriacki pisarz i dziennikarz, b. przewodniczący Międzynarodówki Socjalistycznej 22

Janiurek Włodzimierz

rzecznik prasowy rządu, następnie ambasador w Meksyku (od 9 X) 413, 414, 465, 733, 897

Jankowski Henryk

ksiądz związany z NSZZ „Solidarność” 193

Jankowski Romuald

zastępca członka KC PZPR, przewodniczący CRZZ (od 26 VIII do 31 XII) 270, 282

Janulewicz Leon

radca ambasady w Montevideo 161

Janژیć (Janژیć) Vlado

sekretarz wykonawczy KC ZKJ ds. stosunków międzynarodowych 409, 412

Jaoundzems [?]

149

Jaroszewicz Piotr

b. premier, prezes Rady Naczelnej Związku Bojowników o Wolność i Demokrację (do 3 XI), członek Prezydium OK FJN (do 31 XII), poseł (do 19 XII) 288, 486, 592

Jaroszyński Janusz

radca handlowy w Brukseli 806

Jaruzelski Wojciech

generał, minister obrony narodowej, członek BP KC PZPR 50, 269, 274, 287–289, 337, 635, 636, 648, 827, 829

Jarząbek Stanisław

wicedyrektor (od 10 VII), następnie dyrektor Gabinetu Ministra (od 3 XI) 637, 638, 774, 786, 787, 923, 924, 956

Jaworowski Mieczysław

historyk i językoznawca 644

Jaworska

studentka polska w Czechosłowacji 770

Jeske Reinhold

pracownik naukowy Akademii Nauk Społecznych przy KC NSPJ 861

Ji Pengfei

polityk chiński, wicepremier, sekretarz generalny Rady Państwa, kierownik Wydziału Międzynarodowego KC KPCh 124, 125

Jiang Qing

żona Mao Zedonga 125

Jirowec Jerzy

ekspert w Departamencie Studiów i Programowania (od 1 IX) 851

Johnston Russell

poseł Partii Liberalnej do Izby Gmin Wielkiej Brytanii 435

Jørgensen (Jorgensen) Anker Henrik

premier Danii 915, 917

Jost Andreas

dziennikarz niemiecki, korespondent „Der Abend” 701–703

Joy David

radca ambasady Wielkiej Brytanii 574

Jóźwiak Mieczysław

pracownik na budowie cementowni w Iraku, zginął w wyniku nalotów bombowych 484

Juan Sien-lu → Yuan Xianlu

Jung Aleksander

radca handlowy w Paryżu 811

Jurasz Witold

ambasador w Lagos 586

Juros Józef

ksiądz, misjonarz w Tanzanii 117

K

Kacpura Zygmunt

radca ministra w Departamencie Konsularnym 36, 753

Kaczmarek Lech

biskup diecezji gdańskiej, przewodniczący komisji Konferencji Episkopatu Polski ds. seminariów duchownych 193

Kádár (Kadar) János

I sekretarz KC WSPR 38, 42, 43, 454, 526, 527, 571, 903

Kaddafi (Kadafi) Numar Muammar al-

dyktator Libii 140, 575, 576

Kagan Beniamin (Benjamin)

przedsiębiorca izraelski, pułkownik rezerwy 566

Kaim Franciszek

minister hutnictwa (do 8 X), członek KC PZPR, stały przedstawiciel rządu w RWPG 85

Kajdy Marek

pracownik Wydziału Zagranicznego KC
PZPR 591, 593

Kalinin Arnold I.

ambasador ZSRR w Lizbonie 783

Kaliński Czesław

I sekretarz ambasady w Kopenhadze 156

Kamal Mustafa

ambasador Bangladeszu 425, 426

Kamel Ayhan

zastępca sekretarza generalnego ds. poli-
tycznych w MSZ Turcji 429, 430

Kampelman Max

dypłomata amerykański, współprzewodni-
czący delegacji USA na spotkanie KBWE
w Madrycie 421

Kania Stanisław

członek BP, I sekretarz KC PZPR (od 6 IX)
130, 189, 192, 242, 269–272, 274, 287,
289, 329–331, 335, 340, 343, 345, 347,
357, 371, 373, 397–399, 406, 408, 410,
422, 423, 440, 441, 445, 454, 457, 479,
514, 516, 523, 527, 544, 575, 576, 587, 588,
635, 637, 648–656, 665, 669, 676, 680,
682, 692, 699, 705–707, 713, 715, 716,
727, 747, 753–756, 790, 797–800, 827, 831,
838, 852, 865, 871, 878, 903, 914, 932,
933, 936

Kantor Tadeusz

malarz, reżyser, założyciel i dyrektor teatru
Cricot 2 492

Kapuściński Wacław

radca ambasady w Canberze 150, 226,
846

Karamanlis Konstantinos

prezydent Grecji 252

Karaś Antoni

wiceminister handlu zagranicznego i go-
spodarki morskiej 46, 113, 115, 120, 384,
465, 477, 542, 603, 604, 672, 673, 724,
725, 739, 850, 858, 889, 919

Karkosza Henryk

członek Studenckiego Komitetu Solidar-
ności w Krakowie, założyciel Krakowskiej
Oficyny Studentów 152

Karkoszka Alojzy

członek BP KC PZPR (do 2 XII), I sekre-
tarz Komitetu Warszawskiego PZPR (do
17 XI), przewodniczący Stołecznej Rady
Narodowej 269, 272, 287, 635, 648

Karmal Babrak

prezydent i premier Afganistanu, sekretarz
generalny Ludowo-Demokratycznej Partii
Afganistanu 6, 26, 136, 820

Karol XVI Gustaw

król Szwecji 884, 885

Karski Janusz

radca ambasady w Luandzie 280, 281

Karski Ryszard

minister handlu zagranicznego i gospodarki
morskiej 54, 171, 262, 337, 338, 414–416,
427–429, 465, 503, 693, 694

Karwicki Ryszard

radca ambasady w Berlinie 243, 256, 286,
305, 317, 321, 344, 345, 442, 524, 547, 579,
599, 607, 643, 651, 723, 727, 741, 929

Kasprzyk Leszek

dyrektor Stacji Naukowej PAN w Paryżu
581–583

Kassem Abdul Rauf al-

premier Syrii 129

Kasztelan Wojciech

I sekretarz ambasady w Sztokholmie 239

Katrossi

311, 313

Katuszew Konstantin F.

wicepremier ZSRR, przewodniczący
RWPG 303

Katz Katriel

dypłomata izraelski, b. ambasador
w Moskwie 566

Kawa Jan

II sekretarz ambasady w Sztokholmie
66–68

Kawalerowicz Jerzy

reżyser 492

Kawan Louis

dypłomata belgijski, negocjator EWG 341

Kazim

dyrektor departamentu w Ministerstwie
Planowania Afganistanu 821

Keldorff Søren

polityk duński, zastępca przewodniczącego
Komisji Zagranicznej Socjalistycznej Partii
Ludowej 666

Kemp Jack

członek Izby Reprezentantów USA, polityk
Partii Republikańskiej 214

Kempara Eugenia

przewodnicząca Zarządu Głównego Ligi
Kobiet, członkini Rady Państwa 146, 148

Kempný (Kempny) Josef

polityk czechosłowacki, członek Prezydium i sekretarz KC KPCz 855

Kern Ludwik Jerzy

poeta, satyryk i dziennikarz 492

Kieniewicz Stefan

historyk, profesor Uniwersytetu Warszawskiego, członek PAN 292

Kiep Walther Leisler

polityk CDU, minister finansów Dolnej Saksonii 749

Kikolski Bohdan

konsul generalny w Szanghaju 62, 63

Kim Ir Sen

prezydent KRLD 57, 882

Kinast Jan

ambasador w Brasilii 31, 32, 367, 400, 401, 672, 762, 763, 794, 795, 897

Kinecki Wiktor

ambasador w Belgradzie 243, 308, 340, 341, 347, 348, 408, 409, 413, 442, 547, 572, 579, 651, 683, 687, 723, 741, 854, 855, 929

King Edward Joseph

polityk amerykański, gubernator stanu Massachusetts 805

Kiprianu Spiros

prezydent Cypru, przywódca Greków cypryjskich 21

Kirkland Lane

amerykański działacz związkowy, przewodniczący AFL-CIO 598

Kisiel Henryk

członek KC PZPR, minister finansów, następnie wicepremier i przewodniczący Komisji Planowania (od 24 VIII) 76, 348, 736, 737, 747, 899, 900, 904, 906

Kisielewski Stefan

polityk, publicysta „Tygodnika Powszechnego”, kompozytor 761, 876, 885–887

Kissinger Henry

b. sekretarz stanu USA 23, 75, 96, 348, 791

Kistler Alan

dyrektor Departamentu Organizacji i Usług Zewnętrznych AFL-CIO 805

Klaauw Christoph Albert van der

minister spraw zagranicznych Holandii 77, 79–82, 276, 277, 860

Klaczyński Władysław

konsul generalny w Brukseli i Luksemburgu 156

Klasa Józef

ambasador w Meksyku (do IX), następnie kierownik Wydziału Prasy, Radia i Telewizji KC PZPR 44, 45, 89, 93, 94, 403, 445, 471, 827, 881

Klein Márton

wicedyrektor Departamentu Kultury MSZ Węgier 920

Klimas Wacław

ambasador w Dar es Salaam (do 9 X), następnie doradca ministra w Departamencie V (od 20 XI) 65

Klimkiewicz Sławomir

wicedyrektor Instytutu Polskiego w Paryżu 582

Klutznick Philip M.

sekretarz handlu USA 33, 95, 361

Koch Edward (Ed) Irving

polityk amerykański, burmistrz Nowego Jorku 519

Kochanowski Jerzy

6

Kochański Aleksander

5

Kociołek Stanisław

ambasador w Tunisie 128, 162, 191, 192

Kociszewski

725

Kohl Helmut

przewodniczący CDU 218, 328

Kohorewicz Tadeusz

radca ambasady w Paryżu 582, 664

Kołodziej Leszek

filozof, współpracownik KOR, wykładowca Uniwersytetu Oksfordzkiego 775, 879

Kołodziej Zenon

II sekretarz ambasady w Hanoi 126

Kołecki Feliks

I sekretarz ambasady w Budapeszcie 156, 909

Kołodziej Jerzy

wojewoda gdański 829

- Konarski Włodzimierz**
wicedyrektor Departamentu Studiów
i Programowania 243, 478, 621
- Kong Korm**
dyrektor generalny MSZ Kampuczy 284
- König (Koenig) Walter Josef**
radca ambasady RFN 365, 538, 570
- Konopacki Andrzej**
radca ambasady w Londynie 19, 343, 400,
403, 441
- Konopka Tadeusz**
działacz opozycyjny, członek Studenckiego
Komitetu Solidarności w Krakowie 152
- Kopa Stanisław**
konsul generalny w Londynie 155, 577,
760
- Kopeć Aleksander**
członek KC PZPR, minister przemysłu
maszynowego (do 24 VIII), następnie
wicepremier (od 5 IX) 427, 428
- Korčák (Korczak) Josef**
premier Czeskiej Republiki Socjalistycznej
922
- Korczak Janusz**
(1878–1942), polsko-żydowski lekarz,
pedagog, pisarz i działacz społeczny 34,
492, 497, 565
- Korczewski Ryszard**
dyrektor Gabinetu Ministra, następnie
dyrektor Departamentu IV (od 3 XI) 66,
418, 511–515, 712, 731, 743, 744, 748, 749,
779, 783, 790, 806, 812, 842–844, 866,
893, 912, 913, 931, 956
- Korczyński Henryk**
zastępca szefa misji w KNPN w Kaesongu
(do 11 XI) 561
- Kordek John F.**
dyplomata amerykański, działacz polonij-
ny, radca kulturalny ambasady USA 721
- Kosim Jan Tadeusz**
pracownik Instytutu Historii PAN 862
- Kostera Józef**
konsul generalny w Malmö 156, 168, 170
- Kostič (Kostić) Steven**
b. pracownik ambasady USA w Sajgonie
721
- Kostikow Piotr K.**
kierownik sektora polskiego w Wydziale
Stosunków z Krajami Socjalistycznymi
KC KPZR 397
- Kováč (Kowacz) Ján**
wiceminister spraw wewnętrznych Cze-
chosłowacji 276
- Kowalczyk Stanisław**
generał, członek BP (do 2 XII), minister
spraw wewnętrznych, następnie wicepre-
mier (od 8 X) 121, 122, 269, 287, 290,
635, 648
- Kowalski Andrzej**
konsul generalny w Glasgow 155, 760
- Kowalski Jerzy**
radca ambasady w Brukseli 187, 188
- Kowalski Wojciech**
ksiądz, misjonarz w Tanzanii 116
- Kozakiewicz Władysław**
lekkoatleta, tyczkarz 158, 159
- Kozdra Władysław**
przewodniczący Wojewódzkiej Rady Naro-
dowej w Koszalinie (do XII) 196
- Kozieł Tadeusz**
III sekretarz misji wojskowej w Berlinie
Zachodnim 109, 779
- Krasucki Henri**
związkowiec, działacz Francuskiej Partii
Komunistycznej 332, 333
- Krawczyk Jan**
ksiądz, b. misjonarz w Tanzanii 117, 118
- Kreisky Bruno**
kanclerz Austrii, przewodniczący Socja-
listycznej Partii Austrii 141–144, 328,
414–416, 690
- Kremer Ilja S.**
historyk radziecki, germanista, profesor In-
stytutu Nauk Społecznych przy KC KPZR
671, 672
- Kriechbaum Gerald**
I sekretarz ambasady Austrii 154
- Krolikowski Herbert**
wiceminister spraw zagranicznych NRD
106, 639, 719
- Kroncher Allan**
współpracownik Radio Liberty 104
- Kruczek Władysław**
członek BP KC PZPR (do 2 XII), członek
Rady Państwa 269, 274, 287, 288, 635,
648
- Kruk Władysław**
członek KC PZPR, zastępca członka BP,
I sekretarz KW w Lublinie (od 24 VIII)
635, 648, 827, 830

Krystosik Ryszard

radca stałego przedstawicielstwa przy
ONZ w Nowym Jorku 446, 735, 736, 873

Krzak Marian

wiceminister, następnie minister finansów
(od 24 VIII) 247, 283, 338, 377, 453, 503

Krzeszowski Henryk

attaché wojskowy ambasady w Waszyngto-
nie 925, 926

Krzysztoporski Adam

generał, dyrektor Departamentu III
w MSW, następnie wiceminister spraw
wewnętrznych (od 22 IX) 151, 153

Krzywiński Sławian

radca handlowy w New Delhi 83, 857

Kuberski Jerzy

minister – kierownik Urzędu ds. Wyznań
564, 583, 584, 843, 844

Kucharski Adam

radca handlowy w Londynie 110

Kuczyński Cz.

484

Kufel Teodor

generał, szef misji wojskowej w Berlinie
Zachodnim 107, 431, 432, 523, 547, 579,
643, 671, 672, 683, 701–703, 723, 741,
760, 812, 813, 929

Kulik Ewa

działaczka opozycyjna, rzeczniczka
Studenckiego Komitetu Solidarności
w Krakowie 152

Kulmowa Joanna

poetka i pisarka 492

Kulaga Eugeniusz

wiceminister spraw zagranicznych, następ-
nie ambasador w Paryżu (od 11 IX) 102,
103, 120, 187, 241, 268, 269, 310, 311, 324,
325, 332, 384, 424–426, 431, 437, 444,
445, 448–451, 471, 472, 477–482, 542,
584, 634, 669, 672, 687, 723, 728, 733,
741, 753–757, 759, 765, 766, 781, 790–792,
810–812, 842, 884, 889, 890, 898, 929,
956

Kulakowski Jan

związkowiec, sekretarz generalny Świato-
wej Konfederacji Pracy 277, 278

Kun Béla (Bela)

(1886–1938), komunista węgierski, przy-
wódca Węgierskiej Republiki Rad 526

Kundera Milan

emigracyjny czeski pisarz i eseista 879

Kuroń Jacek

działacz opozycyjny, współzałożyciel KOR,
doradca NSZZ „Solidarność” 189, 213,
229, 373, 444, 445, 470, 479, 527, 550,
666, 785, 896

Kurowski Zdzisław

członek Sekretariatu, następnie sekretarz
KC PZPR i kierownik Wydziału Organi-
zacyjnego (od 6 IX) 269, 274, 287, 289,
329, 334, 369, 465, 635, 648, 821, 827,
828

Kusiak Jerzy

ambasador w Bukareszcie 243, 248, 249,
264, 265, 318, 319, 369, 371, 442, 547,
579, 644, 651, 723, 741, 929

Kusiński Stanisław

działacz opozycyjny 152

Kuśnierz Herbert

radca ambasady w New Delhi (do 17 XII)
733, 808

Kutyla Leopold

I sekretarz ambasady w Kolonii 283

Kwiatek L.

stażysta w ambasadzie w Paryżu 582

Kwiatkowski Stefan

radca ambasady w Paryżu 582

Kwieciński Julij A.

radca ambasady ZSRR w Bonn 378

Kycia Janina

żona Marcelego, przybrana siostra żony
gen. Władysława Sikorskiego 10

Kycia Marceli

major, działacz emigracyjny 10

L

La Combe René

polityk francuski 488

Lakatos Tibor

wiceminister rolnictwa i gospodarki żywno-
ściowej Węgier 62

Lambsdorff Otto

minister gospodarki RFN 176, 283, 736,
737, 747

Larrabee F. Stephen

członek Rady Bezpieczeństwa Narodowego
USA 95, 96

- Layne Raymond**
polityk grenadyjski 164
- Lázár (Lazar) György**
premier Węgier 43, 422, 527
- Lazić Dorde**
sekretarz Rady Konfederacji Związków Zawodowych Jugosławii 409, 412
- Le Duan**
sekretarz generalny Komunistycznej Partii Wietnamu 653, 654
- Le Khac**
minister handlu zagranicznego Wietnamu 357
- Lecalot Helena**
przewodnicząca francuskiego i współtwórczyni międzynarodowego Stowarzyszenia im. Janusza Korczaka 564
- Lech Czesław**
ambasador w Dakarze (od 11 IX) 729
- Lederer Eugen**
zachodnioniemiecki działacz związkowy, przewodniczący IG Metall 209
- Ledwoń Wacław**
działacz Stowarzyszenia Polskich Kombatanów w Malmö 169, 170
- Leeburn Martin**
dziennikarz brytyjski 19
- Leis Hans Albrecht**
członek NSPJ, I sekretarz w Suhl 317
- Lékai László**
arcybiskup, prymas Węgier 38
- Lem Stanisław**
pisarz i eseista 492
- Lenarciak Henryk**
działacz opozycyjny, członek NSZZ „Solidarność”, przewodniczący Społecznego Komitetu Budowy Pomnika Poległych Stoczniovców 786
- Lenart Jozef**
członek Prezydium KC KPCz, I sekretarz KC Komunistycznej Partii Słowacji 470
- Lenin Włodzimierz I.**
(1870–1924), twórca i ideolog państwa radzieckiego 56, 270, 398, 679
- Leonhard Wolfgang**
niemiecki historyk i pisarz polityczny, profesor Uniwersytetu Yale 702
- Leroy Roland**
dziennikarz, polityk Francuskiej Partii Komunistycznej 333
- Lewandowska Stanisława**
historyczka 292
- Lewandowski Janusz**
ambasador w Atenach 243, 251, 252, 547, 579, 672, 683, 687, 723, 733, 741, 869, 870, 890, 929
- Lewin (Levin) Isaac**
rabin, profesor historii Żydów na Yeshiva University w Nowym Jorku 843
- Li Džon Mok**
wiceminister spraw zagranicznych KRLD 883
- Li Zewang (Li Tse-wang)**
ambasador Chin 59, 864
- Liedtke Karl**
wiceprzewodniczący frakcji parlamentarnej SPD 688, 689
- Lik Lucjan**
wicedyrektor Departamentu Konsularnego, następnie ambasador w Dżakarcie (od 9 X) 69
- Liłow Aleksandyr**
członek BP i sekretarz KC BPK 675
- Limont Czesław**
wicedyrektor Departamentu III, następnie ambasador w Buenos Aires (od 11 IX) 672, 760, 858, 859, 897
- Lipski Jan Józef**
działacz opozycyjny, współzałożyciel KOR 152
- Lisek Tadeusz**
radca handlowy w Bejrucie 857
- Liu Junxiang (Liu Jun-siang)**
naczelnik wydziału w Ministerstwie Kultury Chin 60
- Ljubičić (Liubicić) Nikola**
minister obrony Jugosławii 854
- Llorka → Pérez-Llorca José Pedro**
- Lohse Eduard**
biskup luterański, teolog, prezes Rady Kościoła Ewangelickiego w Niemczech 758
- Lu Qing (Lu Cing)**
radca ambasady Chin 522, 524, 525
- Luns Joseph**
sekretarz generalny NATO 860, 899
- Lutoborski**
b. attaché ekonomiczny w Rabacie 578
- Lutosławski Witold**
kompozytor, dyrygent i pianista 492

L

Łańcucki Edward

generał, szef misji w KNPN w Kaesongu
58, 561

Łaszcz Henryk

dyrektor Protokołu Dyplomatycznego 99,
413, 429, 431, 928, 957

Łata J.

b. dyrektor placówki PLO w Kenii 46

Łokotos → Lakatos Tibor

Łopatniuk Bożena

zastępczyni kierownika Kancelarii Sekre-
tariatu KC PZPR 275, 290, 637, 651, 831

Łoziński Włodzimierz

dziennikarz, korespondent „Trybuny Ludu”
w krajach skandynawskich, USA i Kana-
dzie 761

Łuczywo Helena

działaczka opozycyjna, korespondentka
„Daily Telegraph” w Polsce 441, 721

Łukasczyk Ignacy Edward

prezes Związku Polaków „Zgoda” w Bo-
chum (do 12 XI) 689

Łukaszewicz Jerzy

członek BP i sekretarz KC PZPR (do
24 VIII), członek Prezydium i sekretarz
OK FJN (do 31 XII) 195, 206, 333

M

Macciocchi Maria Antonietta

członkini włoskiej Partii Radykalnej, po-
słanka do Parlamentu Europejskiego 532

MacEachen (Maceachen) Allan

wicepremier i minister finansów Kanady,
b. minister spraw zagranicznych 377

MacGinnis Francis Robert

minister i zastępca dowódcy Brytyjskiego
Zarządu Wojskowego w Berlinie Zachod-
nim 431, 432

MacGuigan (Macguigan) Mark Rudolph

minister spraw zagranicznych Kanady 378

Macharski Franciszek

kardynał, metropolita krakowski 117, 732

Machewicz Paweł

3

Maciaszek Edmund

chargé d'affaires ambasady w Jaunde
387–389

Maciejko-Kowalczyk Katarzyna

montażystka i reżyserka 830

Maciszewski Jarema

zastępca członka KC PZPR, naczelnik
Wydziału Nauki i Oświaty KC PZPR,
przewodniczący Polskiej Grupy Unii Mię-
dzyparlamentarnej 325

Madajczyk Czesław

profesor, dyrektor Instytutu Historii PAN
292

Madero Vázquez Ernesto

ambasador Meksyku 413

Magalhães Aloísio (Magalhaes Aloisio)

urzędnik brazylijski, dyrektor Instituto do
Patrimônio Histórico e Artístico Nacional
762

Mahlow Bruno

zastępca naczelnika Wydziału Zagranicz-
nego KC NSPJ 304, 344, 372, 727

Maire Edmond

francuski działacz związkowy, sekretarz
generalny CFDT 842

Majchrzak Mirosław

pracownik na budowie cementowni w Ira-
ku, zginął w wyniku nalotów bombowych
484

Majchrzak Ryszard

ambasador w Hawanie 308, 454, 455, 651

Majewski Jan

ambasador w Bangkoku 555, 556, 739,
865, 866

Majewski Piotr M.

5, 13

Majkowski Andrzej

wicedyrektor Departamentu II 150, 353,
354, 563, 594, 693

Maksudow Latyn M.

dyrektor Departamentu Informacji MSZ
ZSRR 696, 697

Maksymiuk Jerzy

dyrygent, założyciel Polskiej Orkiestry
Kameralnej 493

Malcew Wiktor F.

wiceminister spraw zagranicznych ZSRR
715, 716

Malmierca Peoli Isidorio

minister spraw zagranicznych Kuby 454

- Małkowski Stanisław**
ksiądz, działacz opozycyjny 152
- Mamula Mirosław**
polityk czechosłowacki, członek KPCz 923
- Mańska Felicja**
dziennikarka, działaczka społeczna w Izraelu 566
- Mao Zedong**
(1893–1976), komunistyczny przywódca Chin 125
- Marchais Georges**
sekretarz generalny KC Francuskiej Partii Komunistycznej 197, 332, 333, 406–408, 487, 766
- Margueritte Bernard**
korespondent „Le Figaro” w Warszawie 189
- Marjai József**
wicepremier Węgier, członek KC WSPR 422
- Markey Bernard**
senator irlandzki 520
- Markiewicz Jerzy**
sekretarz generalny Polskiego Komitetu Solidarności z Narodami Azji i Afryki 64, 65, 474, 475
- Markuze Edwin**
dyrektor Instytutu Kartografii w Izraelu 566
- Maronde Andrzej**
konsul w konsulacie generalnym w Nowym Jorku 875
- Martensson**
dziennikarz szwedzki 701
- Martowski Adam S.**
wicedyrektor w MHZiGM 807
- Matosek Stanisław**
ambasador w Damaszku, następnie wicedyrektor Departamentu V (od 16 VIII) 128, 129, 162, 686, 788
- Matthöfer (Matthoefer) Hans**
minister finansów RFN, poseł SPD do Bundestagu 380, 748
- Matuszyn Michał**
I sekretarz ambasady w Pekinie (do 20 XII) 60, 560
- Matych J.**
kapitan statku „Francesco Nullo” 929
- May → Grawert-May Gernot von**
- Mayala Anthony**
biskup diecezji Musoma 117
- Mazarakis Michail-Georgios**
dyrektor Departamentu I w MSZ Grecji 251, 252, 869, 870
- Maze Edward**
wydawca szwedzki 67, 68
- Mazewski Alojzy**
prezes Kongresu Polonii Amerykańskiej 224, 225, 439
- Mazowiecki Tadeusz**
działacz opozycyjny, przewodniczący Komisji Ekspertów MKS w Stocznii Gdańskiej, doradca Krajowej Komisji Porozumiewawczej (następnie Komisji Krajowej NSZZ „Solidarność”), doradca Lecha Wałęsy 278, 794
- Mazurkiewicz Waldemar**
attaché stałego przedstawicielstwa przy ONZ w Nowym Jorku (do XI) 735, 736
- Mąkosza Jerzy**
wicedyrektor Departamentu IV 154, 163, 167, 168, 227, 328, 456, 533, 537, 624, 671, 672, 699
- Mbinda → Van-Dunem Afonso (M’Binda)**
- McCall Herman Carl**
zastępca stałego przedstawiciela USA przy ONZ w Nowym Jorku do specjalnych spraw politycznych 735, 736
- McLaine Alan Pittman**
dyrektor Biura ds. ZSRR i Europy Wschodniej MSZ Kanady 382
- Mechini Rodolfo**
polityk Włoskiej Partii Komunistycznej 676
- Medeiros Humberto Sousa**
kardynał, arcybiskup Bostonu 805
- Meehan Francis J.**
ambasador USA (od 2 X) 348, 598, 719–723, 792, 793, 910, 926–928
- Meese Edwin**
polityk amerykański, szef sztabu wyborczego Ronalda Reagana, następnie szef zespołu prezydenta elekta 791
- Megyeri Károly**
wiceprezes Telewizji Węgierskiej 571
- Meisner Joachim**
biskup Berlina 732
- Meller Wiktor**
reżyser telewizyjny 886

- Mendes de Almeida (Mendes Almeida)**
Cândido (Candido)
profesor, prawnik i filozof brazylijski 32
- Méndez (Mendez) Aparicio**
prezydent Urugwaju 161
- Meroni Giancarlo**
włoski związkowiec, działacz CGIL 912
- Meza → García Meza Luis**
- Męclewski Edmund**
dziennikarz 672
- Mędlewski Henryk**
radca handlowy w Bagdadzie 115, 462, 603, 857
- Michalski Kazimierz**
dyrektor Biura Wojskowego 767, 768, 956
- Michel Henri**
francuski filozof i pisarz, przewodniczący Międzynarodowego Komitetu Historii II Wojny Światowej 293
- Michnik Adam**
działacz opozycyjny, członek KOR, redaktor pism niezależnych 896
- Mickiewicz Janusz**
dyrektor Departamentu Prawno-Traktatowego 149, 957
- Miernik Bogusław**
konsul generalny w Montrealu 155
- Mies Herbert**
polityk niemiecki, przewodniczący Deutsche Kommunistische Partei 380, 737
- Mijał Kazimierz**
założyciel Komunistycznej Partii Polski, na emigracji w Chinach 125, 522, 524
- Mijatović Cvijetin**
polityk jugosłowiański, przewodniczący Prezydium SFRJ 508
- Mikulicz Sergiusz**
ambasador w Phnom Penh 127, 190, 191, 284, 448, 449, 479, 651, 703, 704, 894, 895
- Milczarek Edward**
sekretarz OK FJN 64
- Milewski Mirosław**
generał, członek KC PZPR, minister spraw wewnętrznych (od 8 X) 417, 827, 830
- Milošević Branislav**
polityk jugosłowiański 409, 412
- Miłkowski Marian**
żołnierz PKW w UNDOF 6, 9
- Miłosz Andrzej**
dziennikarz, tłumacz, reżyser, brat Czesława 885–887
- Miłosz Anthony (Antoni)**
syn Czesława 876, 886
- Miłosz Czesław**
poeta, laureat Nagrody Nobla w dziedzinie literatury 553, 597, 761, 762, 875–877, 879, 883–888
- Miłosz Grażyna → Strumiłło-Miłosz Grażyna**
- Mindszenty József**
(1892–1975), kardynał i prymas Węgier 527
- Mischnick Wolfgang**
przewodniczący frakcji FDP w Bundestagu 86, 217
- Mitręga Jan**
ambasador w Pradze 69, 156, 243, 249, 286, 334, 335, 442, 469–471, 547, 553, 579, 599, 651, 723, 741, 769–771, 922, 923, 929
- Mitsotakis Konstantinos**
minister spraw zagranicznych Grecji 252, 869
- Mittenzwei Ingrid**
historyczka niemiecka, pracownica Akademii Nauk NRD 861, 863
- Mitterrand François**
polityk francuski, kandydat Partii Socjalistycznej na prezydenta 22, 74, 142, 197, 498
- Mizior Kazimierz**
podpułkownik, pracownik Zarządu II Sztabu Generalnego WP 112
- Młyńczak Tadeusz Witold**
zastępca przewodniczącego Rady Państwa 134
- Moczar Mieczysław**
członek BP KC PZPR (od 2 XII), prezes NIK, prezes Rady Naczelnej Związku Bojowników o Wolność i Demokrację (od 3 XI) 602, 827, 830
- Moczulski Robert Leszek**
działacz opozycyjny, lider Konfederacji Polskiej Niepodległej 365, 366, 373, 444, 445, 458, 470, 479, 506, 527, 680, 721, 924
- Modelewski Kazimierz**
pułkownik, komendant wojewódzki MO w Jeleniej Górze 69

Modrakowski
dyrektor oddziału PKO w Tel Awiwie 565

Mondale Walter
wiceprezydent USA 519

Moniuszko Stanisław
(1819–1872), kompozytor 290, 291

Monory René
minister gospodarki Francji 487

Montané (Montane) Jesús
sekretarz KC Komunistycznej Partii Kuby 454

Morawski Zdzisław
korespondent PAP w Rzymie i przy Watykanie 352

Morenc Franciszek
naczelnik wydziału konsularnego ambasady w Hadze 155

Morse Frank Bradford
kierownik UNDP 720

Morzycki-Markowski Mikołaj
5

Motyka Lucjan
ambasador w Sofii, następnie ambasador w Bernie (od 9 XII) 61, 243, 286, 442, 547–549, 572, 579, 599, 651, 675, 676, 723, 741, 929

Mucha Robert
radca ministra w Departamencie Konsularnym, następnie konsul w konsulacie generalnym w Londynie (od 1 VIII) 347

Mugabe Robert
premier Zimbabwe 64

Mulicki Tadeusz
wicedyrektor Departamentu V, następnie dyrektor Departamentu Konsularnego (od 15 VII) 11, 155, 156, 165, 166, 195, 215, 224, 227, 258, 259, 290, 291, 316, 345, 359, 433, 434, 447, 459, 482, 483, 518, 519, 533, 540, 548, 549, 576, 589–591, 640, 681, 688, 728, 759, 760, 775, 804, 814, 879, 957

Muskie Edmund S.
sekretarz stanu USA 219, 220, 224, 299, 302, 348, 360, 361, 424, 425, 457, 459–461, 499, 632, 633, 656, 710, 792, 804, 825, 867, 873, 874, 878

Mysak Ludwik
korespondent PAP w Pekinie 847, 913, 914

N

Nagy János (Janos)
sekretarz stanu w MSZ Węgier 528

Nakashima Nobuyuki
dyplomata japoński 208

Namiotkiewicz Walery
naczelnik Wydziału Pracy Ideowo-Wychowawczej KC PZPR (od 19 IX) 827

Napieraj Władysław
dyrektor Departamentu I 249, 252, 264, 276, 304, 318, 320, 334, 340, 344, 347, 389, 408, 421, 433, 469, 505, 543, 544, 546, 550, 551, 570, 572, 573, 605, 638, 642–644, 679, 727, 769, 780, 854, 922, 923, 956

Napolitano Giorgio
polityk Włoskiej Partii Komunistycznej 238

Narożniak Jan
działacz opozycyjny 792, 795, 836

Natorf Włodzimierz
dyrektor Departamentu ds. Stosunków z ZSRR 123, 882, 883, 956

Neagu Romulus
dyrektor Departamentu II MSZ Rumunii 543

Negwer Georg
ambasador RFN 131, 325–327, 366, 574, 624, 747, 933

Nellestyn Andrew
podpułkownik kanadyjski, szef logistyki kwatery głównej UNDOF 7

Neneman Władysław
ambasador w Islamabadzie 717, 718

Nestorowicz Tadeusz
wiceminister handlu zagranicznego i gospodarki morskiej 83–85

Neumann Alfred
polityk niemiecki, członek NSPJ 606

Newsom David Dunlop
podsekretarz stanu w Departamencie Stanu USA 460, 461, 825

Ney Roman
zastępca członka BP (od 6 X) i sekretarz KC PZPR (od 2 XII) 635, 648, 827

Nguyen Co Thach
minister spraw zagranicznych Wietnamu 557, 653, 654

Nguyen Minh Tien
tłumacz wietnamski 126

Niasse Moustapha
minister spraw zagranicznych Senegalu
729, 730

Nielsen A.
dyrektor Departamentu Prasy MSZ Danii
915

Nierubiec Andrzej
I sekretarz ambasady w Tokio (od 15 VIII)
558

Niewiazski Nachum
przedsiębiorca izraelski 566

Nilsson Gunnar
szwedzki działacz związkowy, przewodni-
czący LO 240

Nitecki Marian
radca handlowy w Canberze 693

Nkomo (N'komo) Joshua
minister spraw wewnętrznych Zimbabwe
64

Norlund (Norlund) Ib
polityk duński, sekretarz KC Komuni-
stycznej Partii Danii 196

Nothomb Charles-Ferdinand
minister spraw zagranicznych Belgii 446,
515, 868, 899–901

Nowak Jan
konsul generalny w Sydney 155, 226, 589,
759

Nowak Jerzy Maria
wicedyrektor Departamentu Studiów
i Programowania, przewodniczący delegacji
przygotowawczej na spotkanie KBWE
w Madrycie 243, 341, 420, 421, 478,
535–537, 579, 621

Nowak Władysław
konsul generalny w Kijowie 291

Nowakowski Karol
dyrektor generalny (do 10 VII), następnie
ambasador w Oslo 194, 243, 367, 500,
547, 579, 687, 723, 733, 741, 781, 891, 929,
956

Nowicki Wiesław
II sekretarz ambasady w Phenianie 55,
560, 561

Noworyta Eugeniusz
ambasador w Madrycie 210, 222, 243,
259, 260, 367, 383, 384, 468, 469, 553,

579, 621, 672, 683, 687, 723, 733, 741,
760, 776, 781, 809, 844, 845, 929

Nyberg J.
dziennikarz szwedzki 701

Nyerere Julius Kambarage
prezydent Tanzanii 117, 118

O

Oancea Constantin
wiceminister spraw zagranicznych Rumu-
nii, przewodniczący Europejskiej Komisji
Gospodarczej ONZ 543, 545, 551

Obzina Jaromír
minister spraw wewnętrznych Czechosło-
wacji 854

Ochman Wiesław
śpiewak operowy 493

Ogonowski Mieczysław
konsul w konsulacie generalnym w Paryżu
(od 1 VIII) 583

Ojrzynski Stanisław
I sekretarz ambasady w Waszyngtonie
155, 589, 925

Olbrychski Daniel
aktor 540

Olechowski Tadeusz
ambasador w Paryżu, następnie wicemi-
nister spraw zagranicznych (od 10 XI) 155,
162, 194, 243, 314, 315, 330–333, 367,
453, 454, 481, 485, 486, 498, 514, 683,
739, 740, 768, 769, 810, 826, 857, 867,
889, 890, 892, 894, 911, 916, 926–928,
934, 956

Olesen Kjeld
minister spraw zagranicznych Danii
915–917

Olesik Sykstus
ambasador w Trypolisie 162, 367, 767,
850

Olszewski Kazimierz
ambasador w Moskwie 62, 85, 104, 123,
131, 149, 194, 243, 251, 286, 442, 541, 547,
579, 651, 697, 715, 716, 723, 726, 741, 744,
745, 881, 882, 929

Olszowski Stefan
ambasador w Berlinie, następnie członek
BP i sekretarz KC PZPR (od 24 VIII)
105, 106, 242, 269–273, 275, 287–290,

- 333, 479, 516, 546, 570, 635, 637, 648,
827, 829, 830
- Oplustil**
578
- Oreja Aguirre Marcelino**
minister spraw zagranicznych Hiszpanii
(do 9 IX) 101
- Orłow Jurij F.**
fizyk radziecki, dysydent 718
- Orszulik Alojzy**
ksiądz, kierownik Biura Prasowego Konfe-
rencji Episkopatu Polski, sekretarz komisji
wspólnej przedstawicieli Episkopatu
i rządu (od XI) 655
- Orwell George**
(1903–1950), brytyjski pisarz i publicysta
879
- Orzeszko Jan**
II sekretarz ambasady w Brukseli 187
- Osmański Antoni**
radca ambasady w Brukseli (do 15 IX),
następnie radca ministra w Departamen-
cie IV (od 26 IX) 61, 156, 210, 261, 278
- Ostrowski**
582
- Ostrowski Krzysztof**
zastępca kierownika Wydziału Zagranicz-
nego KC PZPR 23, 196, 239, 306, 345,
399, 400, 468, 549, 666, 842, 843, 912,
913
- Oswald → Winn Rowland Denys Guy, lord
St Oswald**
- Owen David**
polityk brytyjski, sekretarz stanu ds.
energii w gabinecie cieni (do 4 XI), czło-
nek Niezależnej Komisji ds. Rozbrojenia
i Bezpieczeństwa 23
- Oxley Alan John**
ambasador RPA w Canberze 150
- Ozdowski Jerzy**
członek Rady Państwa, następnie wicepre-
mier (od 21 XI) 706, 829, 831

P

- Paciorkowski Ryszard**
radca ambasady w Moskwie 123, 131, 726
- Pahr Willibald**
minister spraw zagranicznych Austrii
689, 690
- Pajestka Józef**
ekonomista, członek KC PZPR, profesor
Uniwersytetu Warszawskiego 273
- Pajetta Gian Carlo**
kierownik Wydziału Spraw Międzynaro-
dowych Włoskiej Partii Komunistycznej
238, 784, 785
- Pajewski Janusz**
historyk, profesor Uniwersytetu im. Ada-
ma Mickiewicza w Poznaniu 862
- Palme Olof**
polityk szwedzki, przewodniczący Nieza-
leżnej Komisji ds. Rozbrojenia i Bezpie-
czeństwa, specjalny mediator ONZ ws.
wojny iracko-irańskiej, przewodniczący
SAP 23, 141, 142, 856
- Pałasz Mirosław**
radca ambasady w Brukseli (od 15 VIII)
807
- Pannella Marco**
polityk włoski, poseł do Parlamentu Euro-
pejskiego 532
- Panupong Arun**
wiceminister spraw zagranicznych Tajlan-
dii 739–741
- Papaioannou Ezekias**
polityk cypryjski, sekretarz generalny Po-
stępowej Partii Ludu Pracującego 20, 21
- Park Chung-hee**
(1917–1979), generał, prezydent Korei
Południowej 55
- Parkinson Cecil**
minister handlu Wielkiej Brytanii 919
- Parrodi Carlos Gonzalez**
dyrektor Protokołu Dyplomatycznego
MSZ Meksyku 413, 414
- Pasche René Henri**
sekretarz ambasady Szwajcarii (do VII)
99, 167, 350
- Passage David**
zastępca rzecznika prasowego Departa-
mentu Stanu USA 200, 201
- Passent Daniel**
dziennikarz tygodnika „Polityka” 804
- Paszek Bogusław**
dyrektor Biura ds. Socjalnych 957

- Pawelec-Kwiatkowski Ludwik**
konsul generalny w Sztokholmie 156, 589
- Paweł VI (Giovanni Battista Montini)**
(1897–1978), papież 32, 527, 630
- Pawlak Jan**
sekretarz CRZZ 277
- Pawlak Stanisław**
ambasador w Ottawie 155, 194, 229, 230, 243, 294, 367, 376–378, 381, 382, 452, 453, 547, 579, 589, 602, 683, 687, 723, 733, 741, 759, 781, 833, 834, 890, 897, 923, 929
- Pawliszewski Stanisław**
radca ambasady w Waszyngtonie 299
- Peacock Andrew**
minister spraw zagranicznych Australii (do 3 XI) 226, 405
- Pearson Geoffrey**
ambasador Kanady w Moskwie 833
- Pedersen Tyge**
dziennikarz Danmarks Radio 534
- Pelikán (Pelikan) Jiří**
dziennikarz i polityk czechosłowacki na emigracji we Włoszech, poseł do Parlamentu Europejskiego 702
- Pencarski Bolesław**
działacz Stowarzyszenia Polskich Kombatantów w Malmö 169, 170
- Penderecki Krzysztof**
kompozytor i dyrygent 492, 493
- Penders Jean J.M.**
polityk holenderski, poseł do Parlamentu Europejskiego 532, 860
- Percy Charles H.**
senator amerykański, polityk Partii Republikańskiej 791
- Pérez-Llorca José Pedro**
polityk hiszpański, minister administracji terytorialnej, następnie minister spraw zagranicznych (od 9 IX) 809, 810
- Péridier (Peridier) Jean**
senator francuski (do 1 X) 488
- Perka Andrzej**
812
- Perkowicz Stefan**
ambasador w Tokio i Manili 47, 308, 367, 672, 687, 897
- Perry William**
działacz związkowy w USA 843, 844
- Pękala Jerzy**
ambasador w Phenianie 55, 404, 560, 561, 651
- Pham Hao**
wiceprzewodniczący Komisji Planowania Wietnamu 357
- Philipp Karlheinz**
członek Wydziału Zagranicznego KC NSPJ 372
- Piątkowski Lucjan**
zastępca kierownika Wydziału Zagranicznego KC PZPR 304, 570, 578, 727, 850
- Piątkowski Wacław**
kierownik Wydziału Zagranicznego KC PZPR 86, 87, 211, 259, 294, 481, 551, 594, 683, 684, 733, 765
- Pichla Stanisław**
wicedyrektor Departamentu IV 66, 168, 195, 228, 417, 434, 447, 550, 588, 595, 666, 915
- Pick Hella (Hela)**
dziennikarka brytyjska, korespondentka „The Guardian” 402, 403
- Pieniak Andrzej**
I sekretarz ambasady w Kolonii 688
- Pierzchała Antoni**
ambasador w Kairze 128, 162
- Pierzgałski Anthony J.**
działacz i b. prezes Pulaski Association 519
- Pietraszek Romuald**
radca handlowy w Nowym Jorku 262, 263, 302
- Pietrzak Józef**
radca handlowy w Meksyku 94, 857
- Pietrzak Tadeusz**
ambasador w Budapeszcie 61, 156, 206, 243, 281, 282, 286, 342, 343, 421, 422, 433, 442, 505, 506, 547, 550, 551, 571, 579, 599, 651, 723, 738, 741, 904, 929
- Piłsudski Józef**
(1867–1935), polityk, naczelnik państwa, marszałek Polski 373
- Pinochet Augusto**
generał, prezydent Chile 474
- Pińkowski Józef**
premier i członek BP KC PZPR (od 24 VIII) 241, 257, 269, 273, 287, 289, 303, 330, 336–338, 357, 364, 367, 386, 409, 414, 422, 429, 446, 479, 499, 501,

- 503, 504, 512, 516, 541, 635, 648–651, 654, 665, 669, 680, 705–707, 711, 713, 715, 716, 755, 797, 800, 827, 829, 892, 927
- Piotrowski Jerzy**
II sekretarz ambasady w Tokio 562, 563
- Piracha Riaz**
wiceminister spraw zagranicznych Pakistanu 353, 354, 406
- Plas Bernard de**
przemysłowiec francuski 488
- Plissonnier Gaston**
członek BP i sekretarz KC Francuskiej Partii Komunistycznej 24
- Płomiński Krzysztof**
starszy ekspert w Departamencie V, następnie II sekretarz ambasady w Ammanie (od 15 XI) 204
- Plusa T.**
lekarz 58
- Poggi Luigi**
arcybiskup, szef Zespołu Stolicy Apostolskiej ds. Stałych Kontaktów Roboczych z Rządem PRL 193, 698, 699
- Pol Pot (Saloth Sar)**
b. premier Kambodży, przywódca Czerwonych Khmerów 41, 190, 191, 740
- Poláček (Polacek) Vladimír**
ambasador Czechosłowacji w Teheranie 686
- Polak Tadeusz**
dyrektor naczelny zarządu PKZ w Warszawie 291
- Poleszczuk Romuald**
dyrektor Biura ds. Kontaktów Międzynarodowych Sejmu 559
- Poncet → François-Poncet Jean**
- Poniatowski Michel**
poseł francuski do Parlamentu Europejskiego, honorowy przewodniczący Partii Republikańskiej, współpracownik prezydenta Francji 24, 197, 757
- Porejko Janusz**
attaché handlowy ambasady w Paryżu 582
- Porębski Lesław**
doradca ministra w Departamencie II 555–563
- Portillo José López**
prezydent Meksyku 414
- Posch Hubert**
żołnierz kontyngentu austriackiego w UNDOF 7
- Pospieszański Antoni**
działacz emigracyjny i dziennikarz 879
- Potocki Jan**
(1761–1815), pisarz, podróżnik i polityk 492
- Poulsen Jørgen**
dziennikarz duński 534
- Powell Joddy**
rzecznik prasowy Białego Domu 825
- Pozderac Hamdija**
polityk jugosłowiański, członek Prezydium KC ZKJ 409, 412
- Pridham Kenneth Robert Comyn**
ambasador Wielkiej Brytanii 588
- Prlja (Prla) Aleksandar**
dziennikarz jugosłowiański, komentator „Politiki” 340
- Prouteau Jean-Pierre**
polityk francuski, wiceminister przemysłu ds. małych i średnich przedsiębiorstw 26
- Przewoźnik Czesław**
wiceminister administracji, gospodarki terenowej i ochrony środowiska (do VIII), prezes Głównego Urzędu Geodezji i Kartografii (do VIII), następnie wojewoda śląski 822
- Przybylski Józef**
członek NSZZ „Solidarność” 638, 787, 845, 866, 867
- Przybyszewski Zbigniew**
I sekretarz ambasady w Kolonii 537
- Puchalik Jadwiga**
wdowa po kpt. Zygmuncie Puchaliku 382
- Puchalik Zygmunt**
(1891–1940), kapitan Wojska Polskiego, ofiara zbrodni katyńskiej
- Puciński Roman**
członek Rady Miasta Chicago, działacz polonijny, b. członek Izby Reprezentantów USA, polityk Partii Demokratycznej 438
- Puhan Alfred**
b. ambasador USA w Budapeszcie 40
- Puig José (Jose) Joaquín**
wiceminister spraw zagranicznych Hiszpanii (do 10 X) 100, 101

Puja Frigyes

minister spraw zagranicznych Węgier
37–44, 525–527, 855

Pulikowski Henryk

radca ambasady w Kopenhadze 196, 916,
917

Putrament Jerzy

dziennikarz i polityk, członek KC PZPR,
redaktor naczelny tygodnika „Literatura”
761

Q

Qian Qishen

dyrektor Departamentu Prasy i Informacji
MSZ Chin 774

R

Rachmanin Oleg B.

zastępca kierownika Wydziału Stosunków
z Krajami Socjalistycznymi KC KPZR
397, 881

Raciewski (Raciewski) Zbigniew

dziennikarz, prezes Anglo-Polish
Conservative Society 577

Radłowski Zygmunt

konsul generalny w Lipsku (od 1 VII)
316, 317

Radżai (Radżaji) Mohammad Ali

premier Iranu (od 11 VIII) 788

Rafałowski Jan

ekspert w Departamencie Konsularnym
36

Rahman Ziaur

prezydent Bangladeszu 425, 426

Raina Peter

233

Rajk László

(1909–1949), węgierski polityk komuni-
styczny 282

Rajk László

węgierski architekt, działacz opozycyjny,
syn László 282

Rakowski Mieczysław F.

dziennikarz, redaktor naczelny tygodnika
„Polityka”, członek KC PZPR 271–274,
343, 403, 571, 749, 794

Rallis Jeorios

premier Grecji 251, 252, 869

Ramalho Eanes António

prezydent Portugalii 223

Ramel Stig

dyrektor wykonawczy Fundacji Nobla
884

Ramelson Bert

polityk Komunistycznej Partii Wielkiej
Brytanii, redaktor „World Marxist Review”
399, 400

Ramos Sidroc

dyrektor departamentu w MSZ Kuby,
ambasador w Pradze (od XII) 454

Rana Álvaro (Alvaro) Fernandes

portugalski działacz związkowy, sekretarz
CGTP-IN 893

Rapacki Adam

(1909–1970), minister spraw zagranicz-
nych 92

Ratebzaad Anahita

członkini BP KC Ludowo-Demokratycznej
Partii Afganistanu, minister oświaty 823

Ratzinger Joseph

kardynał, arcybiskup Monachium i Fryzyn-
gi 456

Reagan Ronald

kandydat Partii Republikańskiej na prezy-
denta USA, prezydent elekt (od 4 XI) 28,
40, 74, 75, 79, 87, 89, 96, 100, 308, 439,
618, 670, 671, 682, 789, 791, 809, 825,
872, 910–912, 936

Regucki Zbigniew

członek egzekutywy Komitetu Krakow-
skiego PZPR, następnie kierownik Kan-
celarii Sekretariatu KC PZPR (od 28 X)
637, 651, 831

Reichlin Alfredo

dziennikarz, redaktor naczelny pisma
„L'Unità”, polityk Włoskiej Partii Komuni-
stycznej 238

Renk Hans-Jörg (Hansjorg)

wicedyrektor Departamentu I MSZ Szwaj-
carii 99, 244–247

Renke Marian

przewodniczący GKKFiS, prezes Polskiego
Komitetu Olimpijskiego 728

Rickman Herbert P.

zastępca burmistrza Nowego Jorku 519

- Ridgway Rozanne L.**
radczyni Departamentu Stanu USA 461
- Ritter Donald (Don) Lawrence**
członek Izby Reprezentantów USA, polityk
Partii Republikańskiej 213, 214
- Robinson Anthony**
redaktor „The Financial Times” specjalizu-
jący się w Europie Wschodniej, b. kore-
spondent w Rzymie 402
- Robinson Svend**
polityk kanadyjski, poseł do parlamentu
382
- Robles Piquer Carlos**
hiszpański dyplomata i polityk, sekretarz
stanu w MSZ Hiszpanii 259, 260, 809
- Rockefeller David**
przemysłowiec amerykański, prezes Chase
Manhattan Bank 386
- Rodak Jan**
I sekretarz ambasady w Hawanie 674, 675
- Rodek Karol**
ambasador w Dżakarcie, następnie doradca
ministra w Departamencie II (od 15 X)
11
- Rodionow Nikołaj N.**
ambasador ZSRR w Belgradzie 348
- Rodriguez Carlos Rafael**
wicepremier Kuby, członek KC Komuni-
stycznej Partii Kuby 454, 455
- Roelofs André**
dziennikarz holenderski 305, 306
- Rokoszewski Kazimierz**
członek KC PZPR, kierownik Wydziału
Kadr (od 17 IX) 273
- Rolandis Nikos**
minister spraw zagranicznych Cypru 20,
21
- Roll Eric**
brytyjski ekonomista i bankier, b. dyrektor
Banku Anglii 873
- Rolón Anaya Mario**
polityk boliwijski 374, 375
- Romaniuk Mirosław**
I sekretarz ambasady w Waszyngtonie
299
- Romaszewska Zofia**
działaczka opozycyjna 720, 721
- Romaszewski Zbigniew**
działacz opozycyjny 720, 721, 776
- Rosander T.**
dziennikarz szwedzki 701
- Rosen Egil von**
przedsiębiorca szwedzki 67
- Rosensaft Hadassa**
amerykańska działaczka społeczna, człon-
kini United States Holocaust Memorial
Museum 564, 565
- Roska István**
wiceminister spraw zagranicznych Węgier
528, 529
- Roszak Jerzy**
ambasador w Oslo, następnie dyrektor
Centrum Informacji (od 1 IX) 683, 957
- Roszkowski Janusz Ryszard**
redaktor naczelny PAP 126
- Rozalicz Kazimierz**
radca ambasady w Rzymie 237, 238
- Rubbi Antonio**
kierownik Wydziału Zagranicznego KC
Włoskiej Partii Komunistycznej 351, 784,
786, 813, 814
- Rubin Władysław**
kardynał, prefekt Kongregacji ds. Kościo-
łów Wschodnich 352, 353, 381, 382
- Rubinstein Artur**
pianista 492
- Ruchniewicz Krzysztof**
92
- Ruge Peter**
dziennikarz niemiecki, korespondent ZDF
w Warszawie 365, 366, 747
- Ruhfus Jürgen**
ambasador RFN w Londynie 358
- Rupérez (Ruperez) Javier**
przewodniczący delegacji hiszpańskiej na
madryckie spotkanie przeglądowe KBWE
101, 260
- Russell Bertrand**
(1872–1970), brytyjski filozof i eseista
879
- Rybak**
przedstawiciel Polservice w Maroku 578
- Rybczyński Witold**
konsul w konsulacie generalnym w Londy-
nie, następnie radca ministra w Departa-
mencie Konsularnym (od 12 IX) 434

Rybicki Zygmunt

profesor, rektor Uniwersytetu Warszawskiego, następnie wiceminister w Urzędzie Rady Ministrów, członek KC PZPR (od 6 X) 93

Rychłowski Bogumił

ambasador w Pekinie (do 20 XI) 16, 17, 59, 97, 98, 124–126

Rzepa Osi [?]

7

S

Sá (Sa) Carneiro Francisco

(zm. 4 XII), premier Portugalii 223

Sabet Baktash Hossein

przedsiębiorca irański 703

Sacharow Andriej D.

radziecki dysydent, fizyk jądrowy, członek Akademii Nauk ZSRR 78, 143, 718

Sadat Anwar al-

prezydent i premier Egiptu 128, 129

Sadowski Jerzy

pracownik Zespołu Pełnomocnika Rządu ds. Uchodźców Chilijskich 476

Sagna Robert

polityk senegalski, wiceminister ds. rybołówstwa 729

Samarrai (Samarai) Ahmed as-

wiceminister spraw zagranicznych Iraku 436

Sandegren Kaare

norweski działacz związkowy, sekretarz ds. zagranicznych LO 549, 550

Sandoval José

dyrektor Fundacji Badań Marksistowskich, członek KC Komunistycznej Partii Hiszpanii 468, 469

Sandru Vasile

dyplomata rumuński, dyrektor Departamentu I MSZ Rumunii 543, 544, 827

Santos José Eduardo dos

prezydent Angoli 280, 281

Sapela Piotr

działacz opozycyjny 792

Saraki

36, 37

Sarosiek Jerzy

II sekretarz ambasady w Bernie (do 31 VII) 99

Sartowski Jerzy

radca handlowy w Lagos 37, 857

Sathe Ram

wiceminister spraw zagranicznych Indii 278, 279

Sawarzyński Henryk

kierownik punktu operacyjnego wywiadu w Bukareszcie 644

Scanlan John D.

radca ambasady USA w Belgradzie 347, 348

Scharf Rafael (Raphael)

pisarz, dziennikarz, współzałożyciel „Jewish Quarterly” 564

Scharnhorst Gerhard von

(1755–1813), generał pruski 863

Schaufele William

ambasador USA (do 27 X) 130, 131, 219, 322, 324, 347, 360, 386, 573

Scheel Heinrich

historyk wschodnioniemiecki 861

Schmidt Helmuth

kanclerz RFN 23, 28, 30, 39, 49, 74, 78–80, 86–89, 100, 101, 105, 106, 119, 120, 135, 136, 176–179, 183–187, 209, 217, 230, 231, 238, 266–268, 283, 302, 326, 328, 355, 358, 366, 379, 380, 415, 460, 501, 502, 527, 568, 646, 732, 736, 737, 746, 747, 790, 824, 825, 833, 903, 931–934

Schmidt Max

politolog niemiecki, profesor Akademii Nauk Społecznych przy KC NSPJ, dyrektor Instytutu Międzynarodowej Polityki i Gospodarki 861

Schneider

176

Schröder (Schroeder) Karl-Heinz

polityk niemiecki, sekretarz Deutsche Kommunistische Partei 380

Schüler (Schueler) Manfred

szef Urzędu Kanclerskiego RFN (do 1 XII) 88, 230, 231

Schulmann Horst

dyrektor Departamentu IV w Urzędzie Kanclerskim, sekretarz stanu w Ministerstwie Finansów RFN (od 1 XII) 266

Schultz George

amerykański polityk i przedsiębiorca,
prezes Bechtel Corporation, b. sekretarz
skarbu 791

Schumann Maurice

senator francuski, b. minister spraw zagra-
nicznych 488

Seinitz Kurt

dziennikarz austriacki, pracownik „Neue
Kronen Zeitung” 690

Sekou Touré Ahmed

prezydent Gwinei 726

Selbmann Eugen

polityk SPD, doradca kanclerza ds. mię-
dzynarodowych 743

Sergiejew Rostisław (Rościsław) A.

ambasador ZSRR w Meksyku 414

Serowski Bogusław

pracownik na budowie cementowni w Ira-
ku, zginął w wyniku nalotów bombowych
484

Sewell John

burmistrz Toronto (do 30 XI) 382

Sezaki Katsumi

dplomata japoński, radca stałego przed-
stawicielstwa przy ONZ w Nowym Jorku
873

Sędziwy Witold

p.o. dyrektora Centrum Informacji 957

Shahi Agha

minister spraw zagranicznych Pakistanu
354

Sheehy Ann

współpracownik Radio Liberty 104

Sidor Kazimierz

ambasador w Ankarze (do 16 VIII) 733

Sidroc → Ramos Sidroc

Sieber Günter

ambasador NRD (do 11 XII) 105, 106

Sieczkowski Janusz

generał, b. szef misji w KNPN w Kaeson-
gu 58

Siennicki Alfred

dyrektor Zespołu Współpracy Gospodar-
czej z Zagranicą w Komisji Planowania
przy Radzie Ministrów 421

Siera Michał

radca handlowy w Kairze 857

Sikorska Helena

(1888–1972), działaczka społeczna, żona
gen. Władysława Sikorskiego 10

Sikorski Władysław

(1881–1943), generał, naczelny wódz,
premier rządu RP na uchodźstwie 10, 11,
589, 711

Silvestrini Achille

arcybiskup, sekretarz Rady Spraw Publicz-
nych Kościoła 352

Simon William Edward

amerykański przedsiębiorca i polityk,
b. sekretarz skarbu 791

Simons Thomas W.

radca ambasady USA w Londynie 912

Siniawski Andriej D.

rosyjski pisarz, eseista, historyk literatury
104

Sinsheimer Bernard

historyk francuski 292, 293

Sivarama Krishnan (Sivaramakrishnan) M.R.

ambasador Indii 336, 337

Skácel (Skacel) František

przewodniczący Wojewódzkiej Rady Naro-
dowej w Ostrawie 922

Skop Arthur

pracownik ambasady USA 721

Skowron Stanisław

radca ministra w Departamencie II,
następnie radca ambasady w Tokio
(od 15 IX) 733

Skrobisz Zdzisław Henryk

ambasador w Buenos Aires (do 11 IX)
161, 375

Sławińska Irena

teatrolożka, historyczka literatury, dzia-
laczka opozycyjna 885, 888

Słowikowski Jan

generał, dyrektor Departamentu I MSW
187, 720

Słowiński Jan

I sekretarz ambasady w Bukareszcie 293,
294

Smirnow Gieorgij L.

I zastępca kierownika Wydziału Propagan-
dy KC KPZR 468

Smolar Eugeniusz

działacz opozycyjny, dziennikarz sekcji
polskiej BBC 151–153, 879

Smoleń Kazimierz

dyrektor muzeum oświęcimskiego,
sekretarz generalny Międzynarodowego
Komitetu Oświęcimskiego 694, 695

Soares Mario

polityk portugalski, sekretarz generalny
Partii Socjalistycznej 224

Sobieski Henryk

ambasador w Caracas 637, 638, 897

Soderquist A.

polityk szwedzki 239

Soisson Jean-Pierre

polityk francuski, minister ds. młodzieży,
sportu i wypoczynku 488

Sokalski Henryk

wicedyrektor Departamentu Międzynaro-
dowych Organizacji 461

Solarz Stephen (Stefan)

członek Izby Reprezentantów USA, polityk
Partii Demokratycznej 583, 584

Solżenicyn Aleksandr

pisarz rosyjski, pozbawiony obywatelstwa
i deportowany z ZSRR 553, 879

Sonik Bogusław

działacz opozycyjny, współzałożyciel
Studenckiego Komitetu Solidarności
w Krakowie 152

Sorsa Kalevi

b. premier, przewodniczący Fińskiej Partii
Socjaldemokratycznej, wiceprzewodniczą-
cy Międzynarodówki Socjalistycznej 22,
142

Sośnicki Zdzisław

b. sekretarz misji w KNPN w Kaesongu
58

Spadolini Giovanni

senator Włoskiej Partii Republikańskiej
238

Spasowski Romuald

ambasador w Waszyngtonie 95, 96, 130,
131, 155, 162, 194, 200, 213, 214, 219, 220,
224, 232, 243, 247, 248, 262, 299, 300,
319, 320, 322, 360, 361, 367, 438, 457,
459, 461, 481, 499, 500, 547, 579, 589,
598, 632, 633, 670–672, 682, 683, 687,
714, 715, 723, 733, 741, 759, 761, 781, 825,
826, 837, 856, 877, 890, 897, 898, 923,
926, 929

Spindler Harry

ambasador NRD w Hawanie 674

Spirin Jurij A.

radca w Departamencie II MSZ ZSRR
726

Spyla Władysław

radca ambasady w Oslo, następnie doradca
ministra w Departamencie II (od 23 XI)
210, 228, 482

Stachowicz Danuta

konsul w konsulacie generalnym w Mińsku
629

Staden Brendt von

naczelnik wydziału w Urzędzie Kancler-
skim 88, 736, 737, 747

Stalin Józef W.

(1878–1953), dyktator ZSRR 226, 312,
888

Stamm Rudolf

dziennikarz szwajcarski, korespondent
„NZZ” w Europie Wschodniej 350

Staniszew Dymitr

przewodniczący Zgromadzenia Ludowego
i sekretarz KC BPK 675

Staniszewski Stefan

dyrektor DPWkiN 19, 20, 44, 107, 139,
189, 194, 195, 227, 229, 250, 259, 315,
316, 340, 343, 365, 366, 402, 403, 441,
470, 534, 535, 550, 553, 595–597, 681,
688, 696, 697, 699–701, 714, 715, 717,
761–763, 786, 794, 807, 845, 858, 864,
875, 876, 881, 894, 913, 914, 920, 921,
924, 957

Stawiarski Stanisław

ambasador w Ułan Bator 349, 562

Stegg Helga

pracownica Ministerstwa Gospodarki RFN
379, 737, 747, 748, 903

Stefanopoulos (Stefanopoulos) Konstantinos

polityk grecki, kierownik gabinetu premie-
ra w randze ministra 252

Stefański Piotr

dziennikarz, wicemarszałek Sejmu, wice-
przewodniczący Centralnego Komitetu
SD 294

Stein Heinrich Friedrich Karl vom

(1757–1831), polityk pruski 863

Stenarv Gunnar

polityk szwedzki, zastępca sekretarza
ds. zagranicznych SAP 240

- Stepan Kazimierz**
działacz emigracyjny współpracujący
z opozycją w Polsce 151–153
- Stepan Olgierd**
działacz emigracyjny, członek Instytutu
Badań Zagadnień Krajowych w Londynie,
prezes Instytutu Polskiego Akcji Katolic-
kiej, ojciec Kazimierza 151
- Stępień Henryk**
radca ministra, naczelnik wydziału
w DPWKiN 864, 921
- Stępień Wacław**
radca handlowy w Nikozji 314, 465, 466
- Stobbe Dietrich**
nadburmistrz Berlina Zachodniego 119
- Stoel Max van der**
polityk holenderski, b. minister spraw
zagranicznych 860
- Stojan Ion**
wiceminister handlu zagranicznego i mię-
dzynarodowej współpracy gospodarczej
Rumunii 249
- Strauss Franz Joseph**
przewodniczący CSU, premier Bawarii,
kandydat na kanclerza 79, 218, 231, 328,
379
- Strauss Robert S.**
polityk i dyplomata amerykański, doradca
prezydenta ds. handlu, szef komitetu wy-
borczego Jimmy'ego Cartera 75
- Street Anthony (Tony)**
polityk australijski, minister pracy, następ-
nie minister spraw zagranicznych i handlu
(od 3 XI) 871
- Strulak Tadeusz**
przewodniczący delegacji na wiedeńskie
rozkowania rozbrojeniowe, wicedyrektor
Departamentu Studiów i Programowania
579
- Strumiłło-Miłosz Grażyna**
dziennikarka, tłumaczka, autorka książek,
żona Andrzeja 885
- Strzelecki Ryszard**
wiceminister handlu zagranicznego i go-
spodarki morskiej 18, 36, 603, 605, 857,
858
- Styczyński Stefan**
radca ambasady w Bernie 244, 547, 579,
687, 723, 733, 741, 750, 760
- Stypulkowski Andrzej**
działacz emigracyjny, wydawca, współzało-
życiel Studium Spraw Polskich w Wielkiej
Brytanii 879
- Suárez (Suarez) González Adolfo**
premier Hiszpanii 809
- Such Dionizy**
doradca ministra w Departamencie IV 66
- Sudarikow Nikołaj G.**
ambasador ZSRR w Canberze 871, 872
- Sujka Bogumił**
stały przedstawiciel przy Biurze ONZ
w Genewie 243, 547, 579, 723, 733, 741,
891, 929
- Susłow Michail A.**
członek BP i sekretarz KPZR, przewodni-
czący Komisji Spraw Zagranicznych Rady
Najwyższej ZSRR 397
- Svendson Trygve**
wydawca szwedzki 67
- Swirin Wasilij W.**
radca ambasady ZSRR 826
- Syczewski Aleksander**
radca ambasady w Sofii 253, 929
- Szablewski Kazimierz**
radca ambasady w Rzymie, szef Zespołu
ds. Stałych Kontaktów Roboczych ze Sto-
licą Apostolską 192–194, 204, 205, 233,
234, 352, 655–657, 698, 699, 704–707,
781, 789, 790
- Szaposzniok Witalij S.**
zastępca naczelnika Wydziału Międzynaro-
dowego KC KPZR 142
- Szarański → Szczarański Natan**
- Szarka Károly**
wiceminister spraw zagranicznych Węgier
529
- Szarmach Andrzej**
piłkarz 728
- Szarszewski Wacław**
dyrektor Biura Paszportów MSW 389,
396
- Szczarański Natan**
dysydent radziecki 718
- Szczepański Jan**
profesor, członek Rady Państwa, wicepre-
zes PAN (do XII) 409
- Szczygieł Bogdan Stanisław**
lekarz, członek misji Międzynarodowego
Czerwonego Krzyża w Kampuczy 704

Szeszkowski Bogdan

przedstawiciel na przystani promowej
w Ystad 170

Szewczyk Jerzy

wicekonsul w konsulacie generalnym
w Chicago 212

Szewczyk Kazimierz

radca ambasady w Pradze 276, 334

Szewczyk Marek

II sekretarz ambasady w Bagdadzie 437

Szewczyk Wiesław

tłumacz w PKW w UNDOF 7, 8

Szewczyk Zdzisław

dyrektor Departamentu III 131, 200, 215,
229, 294, 295, 322, 324, 374, 381, 382,
385, 387, 401, 413, 531, 533, 598, 602,
638, 761, 825, 837, 858, 877, 878, 922, 956

Szleper Eugeniusz

ambasador w Lizbonie 223, 224, 243, 481,
547, 579, 683, 723, 733, 741, 781, 783,
890, 893, 929

Szumowski Tadeusz

92

Szwarc Krzysztof

radca handlowy w Montrealu 263

Szydlak Jan

członek BP KC PZPR (do 24 VIII), prze-
wodniczący CRZZ (do 26 VIII), prze-
wodniczący ZG Towarzystwa Przyjaźni
Polsko-Radzieckiej (do 27 X) 252

Szymanowski Karol

(1882–1937), kompozytor i pianista 492

Szymański

724

Szymczyk Adam

III sekretarz ambasady w Rzymie 630,
632, 678

Szymczykiewicz Stefan

radca ambasady w Tokio (do 30 X) 208,
558, 559, 562, 594, 683

Szyska Albin

przewodniczący ZG Związku Zawodowego
Pracowników Łączności, przewodniczący
Komisji Porozumiewawczej Branżowych
Związków Zawodowych 842

Szysko Jerzy

radca ambasady w Moskwie 131, 165,
251, 303

Ś

Śliwiński Jan

ambasador w Hanoi 126, 127, 133, 134,
356, 357, 478, 479, 557, 558, 651, 654,
796, 797, 824, 928, 929

Śramski Andrzej

przedstawiciel PLO w Ystad 170

Świątnicki Henryk

pracownik Wydziału Nauki i Oświaty
KC PZPR 591

Świderski

współpracownik KOR 780

T

Takashima Yushu

dyrektor Wydziału II ds. Europy Wschod-
niej w MSZ Japonii 47, 48

Tandej Kazimierz

przedstawiciel na przystani promowej
w Ystad 170

Tarka Zbigniew

zastępca attaché wojskowego w Damaszku
112

Tarnawa Mieczysław

poseł, członek Centralnego Komitetu SD
559, 560

Tayara Muharram

minister transportu Syrii 725

Taylor Caldwell

polityk i dyplomata grenadyjski, stały
przedstawiciel przy ONZ w Nowym Jorku
(od IX) 165

Tejchma Józef

ambasador w Bernie, następnie minister
kultury i sztuki (od 8 X) 99, 167, 194,
243, 244, 350, 430, 431, 827, 829–831

Tell T.

239

Thatcher Margaret

premier Wielkiej Brytanii 25, 26, 74, 152,
235, 255, 267, 302, 355, 357, 358, 415,
506–508, 711, 736, 799

Thomson

szeft policji KG UNDOF 7

Thorn Gaston Egmond

wicepremier i minister spraw zagranicz-
nych Luksemburga (do 22 XI), wybrany

- na stanowisko przewodniczącego Komisji Europejskiej 29
- Tisch Harry**
członek BP KC NSPJ 345
- Tito Josip Broz**
(zm. 4 V), prezydent Jugosławii, przewodniczący ZKJ 42, 74, 86, 136, 138, 139, 411, 824
- Todorow Stanko**
premier Bułgarii, członek BP BPK 70–73, 137, 675
- Tomala Mieczysław**
ekonomista, dyplomata i niemcoznawca, pracownik PISM 672
- Tomaszewski Leon**
dyrektor Departamentu Kadr i Szkolenia 413, 558, 750, 796, 956
- Tomaszewski Wojciech**
I sekretarz ambasady w Limie, chargé d'affaires ambasady w La Paz 374, 375
- Tomkowski Zbigniew**
konsul w ambasadzie w Wiedniu 760
- Topa Stanisław**
konsul generalny w Paryżu 728
- Torralba Gonzalez Diocles**
wicepremier Kuby, minister przemysłu cukrowniczego 454, 455
- Torres Couto José Manuel**
portugalski działacz związkowy i polityk, sekretarz generalny UGT 893
- Touchette Jean-Marcel**
wiceminister spraw zagranicznych Kanady 833
- Trawiński Marek**
attaché ambasady w Limie 374
- Trąpczyński Bohdan**
ambasador w Kopenhadze 147, 156, 162, 170, 194, 243, 367, 380, 381, 482, 531, 534, 535, 547, 579, 666, 672, 683, 687, 723, 733, 741, 760, 779–781, 889, 890, 929
- Trepczyński Stanisław**
ambasador w Rzymie 194, 210, 243, 254, 351, 352, 367, 418, 419, 500, 503–505, 512, 531, 547, 579, 672, 683, 687, 712, 723, 733, 741, 781, 784, 785, 813, 889, 890, 912, 913, 929
- Trevisan Dessa**
korespondentka „The Times” w Jugosławii 506
- Trębicki Stanisław**
I sekretarz ambasady w Trypolisie 128
- Trojanowski Oleg A.**
stały przedstawiciel ZSRR przy ONZ w Nowym Jorku 838, 855
- Trudeau Pierre**
premier Kanady 377, 833
- Trzepizur Eugeniusz**
radca ambasady w Meksyku 94, 215, 414
- Turbański Stanisław**
dyrektor Departamentu V 64, 65, 128, 139, 140, 191, 281, 323, 436, 449–451, 462, 464, 472, 473, 508, 546, 547, 686, 725, 788, 956
- Türkmen (Turkmen) İter**
minister spraw zagranicznych Turcji (od 21 IX) 429
- Turski Jan**
konsul generalny – radca ambasady w Kolonii 156, 589, 688
-
- ## U
-
- Ullmann Willy**
radca ambasady NRD 640
- Ullsten Olof (Ola)**
polityk szwedzki, wicepremier (od 31 VII), minister spraw zagranicznych, przewodniczący FP 442, 443, 446
- Ulus Bülen**
premier Turcji (od 21 IX) 429
- Umiejewski Eugeniusz**
radca ambasady w Rabacie 128, 578
- Usher**
dziennikarz brytyjski 403
- Ussama**
485
-
- ## V
-
- Valter**
pułkownik, komendant wojewódzki Hradec Králové 69
- Van-Dunem Afonso (M'Binda)**
polityk angolański, sekretarz ds. zagranicznych KC MPLA 280

Vance Cyrus

polityk amerykański, b. sekretarz stanu
142

Vaz-Pereira (Vaz Pereira) António

p.o. sekretarza generalnego MSZ Portugalii
783

Veira João (Joao) Bernardo (Nino)

premier, a następnie prezydent Gwinei-
-Bissau (od 14 XI) 726

Veniamin Christodoulos

minister spraw wewnętrznych Cypru 465

Verde (Verdet) Ilie

premier Rumunii 544

Vest Georg

zastępca sekretarza stanu USA ds. euro-
pejskich 319, 320, 461

Vetter Heinz Oskar

niemiecki polityk i działacz związkowy,
przewodniczący Niemieckiej Federacji
Związków Zawodowych, poseł do Parla-
mentu Europejskiego 379

Vilarigues Sérgio (Sergio)

członek BP i sekretarz KC Portugalskiej
Partii Komunistycznej 893

Virden Richard A.

pracownik ambasady USA w Bangkoku,
b. attaché prasowy ambasady USA w War-
szawie 721

Vrhovec Josip

minister spraw zagranicznych Jugosławii
41, 71, 134–138, 855

W

Waack William José

dziennikarz brazylijski, korespondent
„Jornal do Brasil” 794

Wagner Robert F.

polityk i dyplomata amerykański, osobisty
przedstawiciel prezydenta przy Stolicy
Apostolskiej 789

Wahl Jacques

polityk francuski, sekretarz generalny
Urzędu Prezydenta Francji 314, 315, 330,
331, 790–792

Wajda Andrzej

reżyser 492, 830, 882

Walczak Antoni Władysław

pracownik naukowy Instytutu Zachodnie-
go 862

Walczyński Henryk

zastępca dyrektora, następnie dyrektor
Departamentu III MSW (od 20 X) 153

Waldheim Kurt

sekretarz generalny ONZ 268, 269, 302,
440, 441, 446, 460, 658, 720, 838, 855,
856

Walentynowicz Anna

działaczka opozycyjna, współzałożycielka
NSZZ „Solidarność” 153, 189

Wałęsa Lech

działacz opozycyjny, współzałożyciel
i przewodniczący NSZZ „Solidarność”
189, 272, 308, 341, 343, 371, 438, 461,
467, 469, 471, 472, 528, 537, 538, 550,
592, 606, 648, 656, 699, 700, 702, 770,
785, 794, 805, 830, 845, 856, 882, 893,
912, 913

Wałęsa Stanisław

stryj i ojczym Lecha Wałęsy 438, 528,
805

Wang Bingnan (Wang Ping-nan)

b. ambasador Chin, przewodniczący
Towarzystwa Przyjaźni z Zagranicą 16, 17,
846, 847

Waniewski Wiesław

podsekretarz stanu w Urzędzie Rady Mi-
nistrów, następnie wiceminister przemysłu
chemicznego (od X) 84

Wasilewski Bogdan

ambasador w Algierze 128, 162

Wasiliew

radca handlowy ZSRR w Damaszku 725

Waszczuk Edward

doradca ministra, naczelnik wydziału
w Departamencie Konsularnym 625, 629

Waszczuk Jerzy

sekretarz KC PZPR ds. międzynarodo-
wych, następnie sekretarz KC PZPR
ds. propagandy i informacji oraz zastępca
członka BP (od 24 VIII) 22, 86, 210, 211,
222, 223, 237, 242, 269, 272, 274, 287,
289, 330, 334, 408, 409, 410, 412, 413,
430, 599, 635, 648, 827, 828, 830

Wechmar Rüdiger Freiherr von

niemiecki dziennikarz i dyplomata, stały
przedstawiciel RFN przy ONZ 260

- Wegner Tadeusz**
dyrektor Biura Tłumaczy 957
- Wehner Herbert**
przewodniczący frakcji parlamentarnej
SPD 209, 689
- Weitnauer Albert**
sekretarz stanu MSZ Szwajcarii
(do 31 VIII) 167, 244
- Well Günter van**
sekretarz stanu w MSZ RFN 89, 106,
366, 568–570, 745–748
- Werblan Andrzej**
członek BP i sekretarz KC PZPR
(do 2 XII), wicemarszałek Sejmu 269,
272, 287, 288, 290, 333, 397, 399, 599,
635, 648, 823
- Werle Józef**
fizyk, profesor Uniwersytetu Warszawskie-
go 17
- Werner Lars**
polityk szwedzki, przewodniczący VPK
239, 240
- Werner Pierre**
premier Luksemburga 892
- Wesołowska Alicja**
b. pracownica ONZ (UNDP), aresztowana
pod zarzutem szpiegostwa 440, 460, 719,
720
- Wesoły Józef**
pracownik Wydziału Zagranicznego KC
PZPR 591
- Wieczorek Janusz**
szef Urzędu Rady Ministrów (do 12 XI),
przewodniczący Rady Ochrony Pamięci
Walk i Męczeństwa 10, 11, 291
- Wieczorek Władysław**
radca ambasady w Nikozji 21, 243, 308,
314, 465, 547, 579, 723, 741, 929
- Wiejacz Józef**
dyrektor Departamentu Studiów i Progra-
mowania, następnie wiceminister spraw
zagranicznych (od 9 XII) 48, 49, 341,
478, 535, 547, 548, 621, 716, 719, 723,
724, 775, 845, 851, 884, 890, 891, 910,
911, 920, 921, 956, 957
- Wieniawski Henryk**
(1835–1880), kompozytor i skrzypek 492
- Willot Albert**
dyplomata belgijski 60, 61
- Winkelmann Egon**
kierownik Wydziału Zagranicznego KC
NSPJ 256, 304
- Winn Rowland Denys Guy, lord St Oswald**
polityk brytyjski, poseł do Parlamentu
Europejskiego 435
- Winogradow Władimir M.**
ambasador ZSRR w Teheranie 686, 687
- Wischnewski Hans Jürgen**
wiceprzewodniczący SPD 217, 231, 379,
852, 853, 902, 903, 931
- Wiśniarz Jan**
pracownik na budowie cementowni w Ira-
ku 484
- Wiśniewski Edwin**
ambasador w Limie, b. wiceminister
handlu zagranicznego i gospodarki morskiej
308, 388, 601, 786, 787
- Wiśniewski Eugeniusz**
wicedyrektor Departamentu V 204, 264,
587, 880, 881
- Wiśniewski Wiktor**
I sekretarz POP przy misji w KNPN w Ka-
esongu 56, 59
- Wiśniewski Włodzimierz**
ambasador w Helsinkach 194, 243, 547,
579, 668, 672, 683, 723, 733, 741
- Witczak Wiesław**
wicedyrektor DPWKiN, następnie radca
ambasady w Londynie (od 1 VIII) 66
- Witczyk Marek**
działacz Stowarzyszenia Polskich Komba-
tantów w Malmö 169, 170
- Witek Jan**
ambasador w Nairobi 46
- Witkiewicz Stanisław Ignacy (Witkacy)**
(1885–1939), pisarz, malarz, dramaturg
492, 493
- Włodarek Mieczysław**
doradca ministra w Departamencie III
476, 531
- Wojciechowski Piotr**
pisarz 492
- Wojna Ryszard**
dziennikarz, członek KC PZPR 271, 273,
274, 351, 672, 749
- Wojtasik Władysław**
dyrektor Departamentu Konsularnego, na-
stępnie ambasador w Pekinie (od 10 VII)

10, 31, 69, 525, 774, 846, 847, 864, 865, 913, 914, 957

Wojtaszek Emil
minister spraw zagranicznych, następnie zastępca członka BP i sekretarz KC PZPR ds. międzynarodowych (od 24 VIII) 4, 20–22, 24, 26, 28, 30, 38, 42–44, 53, 54, 77, 81, 82, 86, 92, 95, 97, 121, 122, 124, 129, 137, 139, 143, 171, 198, 199, 206, 214, 217–221, 230, 232, 236, 241, 242, 269, 277, 280, 287, 294, 296–298, 305, 307, 309, 330–335, 351, 406, 408, 453, 517, 520, 527, 599, 600, 635, 648, 651, 652, 675, 684, 685, 691, 766, 784, 785, 797, 798, 827, 829, 895, 939, 956

Wojtecki Jerzy
sekretarz KC PZPR (od 6 IX), kierownik Wydziału Rolnego i Gospodarki Żywnościowej 329, 635, 648, 827

Wojtkowski Mirosław
radca ambasady w Kolonii 231, 378, 534, 538, 743

Wojtyła Karol → Jan Paweł II

Wolny Marek
major, kierownik sekcji WSW PKW w Syrii 7, 10

Wołyński Zbigniew
b. wojskowy, współpracownik KPN 721

Worow Nikołaj
pracownik Gosplanu 303

Woslenski (Wozlenski) Michaił S.
pisarz, historyk i dysydent radziecki, pozbawiony obywatelstwa ZSRR i zamieszkały w RFN 104

Woźniakowska Róża
działaczka opozycyjna, członkini Studentckiego Komitetu Solidarności w Krakowie 152

Woźniakowski Jacek
historyk sztuki, dziennikarz i wydawca, założyciel i redaktor naczelný Wydawnictwa „Znak” 761

Wójcik Andrzej
dyrektor w MHZiGM 504

Wójcik Jerzy
kierownik Kancelarii Sekretariatu KC PZPR (do 14 X) 86

Wójcik Tadeusz
zastępca dyrektora Departamentu I MSW 779

Wroniak Zbigniew
wicedyrektor Departamentu Administracji, Finansów i Inwestycji 601

Wróblewski Michał
działacz ruchu korczakowskiego w Szwecji 564

Wrzaszczyk Tadeusz
członek BP KC PZPR (do 24 VIII), wicepremier oraz przewodniczący Komisji Planowania przy Radzie Ministrów (do 24 VIII), poseł (do 19 XII) 73, 175

Wurth Pierre
ambasador Luksemburga w Brukseli, stały przedstawiciel przy NATO 667

Wyszyński Stefan
kardynał, prymas Polski 193, 205, 233, 234, 253, 257, 267, 285, 312, 343, 372, 410, 457, 600, 655, 656, 705, 785, 790, 835, 902

Wyzner Eugeniusz
dyrektor Departamentu Międzynarodowych Organizacji 703, 894, 957

Y

Yadlin Aharon
polityk izraelski, b. poseł i sekretarz generalny Partii Pracy 566

Young Andrew
b. stały przedstawiciel USA przy ONZ w Nowym Jorku 35

Yuan Xianlu
kierownik działu zagranicznego „Żenmin Żypao” 913, 914

Z

Zablocki (Zabłocki) Clement J.
przewodniczący komisji spraw zagranicznych Izby Reprezentantów USA, polityk Partii Demokratycznej 299, 825

Zabłocki Janusz
ambasador w Bejrucie 128, 162, 788

Zadrożyński Edmund
działacz opozycyjny 19, 130

Zagólski Kazimierz
wicekonsul w konsulacie generalnym w Leningradzie 629

- Zajączkowski Andrzej**
reżyser 830
- Zamiatin Leonid M.**
kierownik Wydziału Informacji Międzynarodowej KC KPZR 737, 746, 747, 774
- Zanussi Krzysztof**
reżyser 196, 492
- Zavala José Joaquín de**
ambasador Hiszpanii 100
- Zawada Zbigniew**
radca handlowy w Panamie 93
- Zawadzki Edmund**
radca ds. ekonomicznych ambasady w Waszyngtonie 500
- Zawalski Zygmunt**
członek NSZZ „Solidarność” 638, 786, 787, 845, 866, 867
- Zgudziak Zenon**
ksiądz, misjonarz w Tanzanii 118
- Zhao Ziyang**
premier Chin (od 10 IX), członek Stałego Komitetu Biura Politycznego KC KPCh 864
- Zhu Zeqi**
działacz chińskiego Towarzystwa Przyjaźni z Zagranicą 16
- Zielińska Helena**
prezes Związku Polek w Ameryce 225
- Zieliński Zbigniew**
członek Sekretariatu KC PZPR, kierownik Wydziału Przemysłu, Budownictwa i Transportu 269, 287, 635, 648, 827
- Ziemiański Wojciech**
działacz opozycyjny 776
- Ziemskow Igor N.**
wiceminister spraw zagranicznych ZSRR 833
- Zienkiewicz (Zienkiewicz)**
Witautas M.
minister spraw zagranicznych Litewskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej 291
- Zimmerman Krystian**
pianista i dyrygent 493
- Zin Wiktor**
profesor Politechniki Krakowskiej, wiceminister kultury i sztuki, generalny konserwator zabytków 143, 894, 895
- Zorza Victor**
brytyjski dziennikarz polskiego pochodzenia 403
- Zwoll Jürgen von**
kierownik sektora w Wydziale Zagranicznym KC NSPJ 372
- Zych Tomasz**
przedstawiciel PŻB w Ystad 170
- Zykina Ludmiła G.**
śpiewaczka radziecka 872
-
- ## Ż
-
- Żaba Norbert**
b. dyplomata, działacz emigracyjny w Szwecji, współpracownik paryskiej „Kultury” 886
- Żabiński Andrzej**
sekretarz KC (do 18 IX), zastępca członka, następnie członek BP KC PZPR (od 5 IX), I sekretarz KW PZPR w Katowicach (od 19 IX) 269, 287, 329, 334, 372–374, 635, 648, 827
- Żandarowski Zdzisław**
zastępca członka BP i sekretarz KC PZPR (do 24 VIII), członek Rady Państwa (do 8 X) 73, 76, 77
- Żebrowski Henryk**
ambasador w Bagdadzie 115, 128, 162, 436, 437, 462, 463, 472, 473, 483–485, 508–511, 518, 546, 603–605
- Żebrowski Janusz**
radca ambasady w Damaszku 449, 450, 464, 725
- Żiwkow Todor**
I sekretarz BPK, przewodniczący Rady Państwa 70–72, 333, 675, 676
- Żuk Leon**
radca handlowy w Teheranie 477, 857
- Żyłkowski Tadeusz**
wiceminister handlu zagranicznego i gospodarki morskiej 262, 263, 729, 730